

॥ पुनःसंस्कर्णीयानतयोविज्ञसयश्च ॥

श्रीः ॥ ज्ञेयपरिष्टाद्विनयेन दोषहानाय विज्ञसिरलं कृतास्ति ॥ पूर्वकनीया पुनरंके तु पुनर्न तामत्र नति विधास्ये ॥ १ ॥ श्रीशेच्छावशतो मयाश्चिह्नं पुनर्लब्धेऽस्य संशोधने याज्ञिक्यप्रवणान्बहूननवमान्ग्रन्थान्विलोक्यादरात् ॥ पूर्ववृत्तिगताः प्रमादजनिता दोषा मदक्ष्णोः पयं प्राप्तास्ते पुनरंकेऽपि च यथाप्रज्ञं पुनर्मार्जिताः ॥ २ ॥ दोषाः प्रमाददृक्चापल्याव्युत्पत्तिनिबधनाः ॥ सदा सर्वत्र सर्वेषां प्रभवतीश्वरादृते ॥ ३ ॥ न शास्त्र-वरुणालयोऽत्र सुतरो ह्यपारत्वतो निसर्गकरुणालयास्तु कृतिनो ह्युदारत्वतः ॥ क्षितावखिलविव कोऽपि नरधर्मिणी हि च्युतिर्नतिः सकलमार्जनीति रचये गुणिभ्योऽद्य ताम् ॥ ४ ॥ न निजवदनोद्विक्तो भूयात्कचित्कवलः श्रिये जडपरिकरो ग्रथारभेऽप्यय न तथा मम ॥ द्विजगणकृतेऽनिघ्नः सेवोद्यमो निजशक्तितो वियति विहगा नीचैरुच्चैः पतंत्यनुवासरम् ॥ ५ ॥ आस्तां विस्तृतफल्युवल्गनगिरा नूतैः सुरलैरिव प्रलैः प्रोद्धलितेऽग्निबाण १३ विपयैरायासतः शोधिते ॥ श्रीशः पूरयताद्यदक्षरपदभ्रंशोत्थमूनाधिक विद्वांसः करुणादृशो नमधिकं समार्जयेयुः सदा ॥ ६ ॥ नतिततिनुतिविज्ञसिष्वन्यतमाराधिता ह्यव विबुधाः ॥ श्रंत्यखिलाभिर्दोषान्कि नो न हरेयुरर्चिताः सुबुधाः ॥ ७ ॥

अर्थमेनमनवं हृदिक्कृत्य ननमीति विदुषोऽजलिपूर्वम् ॥ विद्वरिष्ठनुतलक्ष्मणजन्मा

यो देव सवितास्माक धियो धर्मादिगोचरे । प्रेरयेत्तस्य तद्भर्गस्तद्वरेण्यमुपास्महे ॥

मुक्ताविद्रुमहेमनीरधवलच्छायैर्मुल्लैर्द्वीक्षणेयुक्तामिदुकलानिवद्धमुकुटा तत्त्वार्थवर्णोत्पिकाम् ।
गायत्री वरदाभयाकुशकशाशुभ्र कपाल गुण शख चक्रमथारविदयुगल हस्तैर्वहती भजे ॥

अथब्रह्मकर्मसमुच्चयस्थविषयानुक्रमः ।

विषया	पत्र	विषयाः	पत्र.	विषयाः	पत्र
रंगरंजितमंडलानि ।		आह्निकादिप्रकरणम् ॥ १ ॥		११ कुशग्रहणविधिः....	७
१ सर्वतोभद्रमंडलम्		१ मंगलमुपोद्धातश्च	१	१२ मालालक्षणसंस्कारश्च	७
२ द्वादशलिंगतोभद्रम् (हरिहरमंडलं)		२ प्रातःस्मरणम्	१	१३ प्रातःसंध्या	८
३ अष्टलिंगतोभद्रमंडलम्		३ प्रज्ञाविवर्धनस्तोत्रम्	३	१४ अभिकार्यब्रह्मचारिणः	११
४ चतुर्लिंगतोभद्रमंडलम्		४ मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः-	३	१५ औपासनःसायंहेमः	१२
५ एकोद्भवलिङ्गतोभद्रमंडलम्		५ दंतधावनविधिः....	४	१६ प्रातर्होमः	१३
६ ग्रहदेवतामंडलम्		६ प्रातःस्नानविधिः	४	१७ द्वादशनमस्काराः	१३
७ गुहवास्तुमंडलमेकाशीतिपदम्		७ उष्णोदकस्नानविधिः	५	१८ तृचाकरूपनमस्काराः	१३
८ प्रासादादिवास्तुमंडलंचतुःषष्टिपदम्		८ गौणस्नानानि	६	१९ सौरसूक्तमंत्राः	१४
९ सप्तशतीमहायंत्रम्		९ भस्मधारणविधिः	६	२० देवपूजा	१७
१० रुद्रमहायंत्रम्		१० गोपीचंदनधारणम्	६	२१ पुरुषसूक्तम्	२१

विषय	पत्र.	विषय	पत्र	विषय	पत्र	विषय	पत्र.
२२ सुद्रालक्षणाणि	२४	३४ भोजनविधिः	३४	४७ रुद्रसूक्तम्	५४	४७ नारायणार्थवर्गीयम्	५७
२३ दिनद्वितीयतृतीयभागकृत्यं	२६	३५ सायंसंध्या	३५	४८ मन्त्रसूक्तम्	५५	५३ शिवाथर्वशीर्षम्	५८
२४ मन्त्राह्वानम्	२६	३६ रात्रिकर्तव्यानि	३६	४९ गणपतिसूक्तम्	५५	५४ गणपत्यथर्वशीर्षम्	६०
२५ मध्याह्नसंध्या	२७	३७ आसनविधिर्भूशुद्धिः	३६	५० देवीसूक्तम्	५६	५५ सूर्यार्थवर्गीयम्	६१
२६ ब्रह्मयज्ञः	२८	३८ भूतशुद्धिः	३७	५१ श्रीसूक्तम्	५६	५६ देव्यथर्वशीर्षम्	६२
२७ वैश्वदेवप्रयोगः	३०	३९ प्राणप्रतिष्ठा	३८	५२ नारायणार्थवर्गीयम्	५७	५७ सुवर्णघर्मानुवाकः	६३
२८ भूतयज्ञः	३१	४० अंतर्मातृकान्यासः	३८	५३ शिवाथर्वशीर्षम्	५८	५८ इंद्रियैवेतिखंडव्यम्	६४
बलिहरणचक्रम्	३२	४१ वहिर्मातृकान्यासः	३९	५४ गणपत्यथर्वशीर्षम्	६०	५९ महापुरुषविद्या	६५
२९ पितृयज्ञः	३२	४२ पवनपावनम्	४०	५५ सूर्यार्थवर्गीयम्	६१		
३० मनुष्ययज्ञः	३२	४३ महान्यासः	४२	५६ देव्यथर्वशीर्षम्	६२		
३१ गोपूजनं ब्राह्मणपूजनं च	३३	४४ लघुन्यासः	४८	५७ सुवर्णघर्मानुवाकः	६३		
३२ त्रिसुपर्णानुवाकः	३३	४५ रुद्राध्यायः	४९	५८ इंद्रियैवेतिखंडव्यम्	६४		
३३ अन्नसमर्पणविधिः	३४	४६ विष्णुसूक्तानि	५३	५९ महापुरुषविद्या	६५		

विषया	पत्र.	विषया	पत्रं	विषया	पत्रं
६० देवप्रारंभः	६६	७३ नूतनब्रह्मचारिआवणी	१००	८६ आमश्राद्धं हिरण्यश्राद्धं च	१२७
६१ पवमानपंचसूक्तसर्वानुक्रमः	६८	७४ सभादीपदानम्	१००	८७ यत्तेराराधनविधिः	१२८
६२ पवमानम्	६८	७५ शान्तिपाठः	१०१	८८ यत्तेरेकादशेहनिर्वाणश्राद्धम्	१३०
६३ नतमंहोनसूक्तम्	८३	७६ पर्जन्यसूक्तानि	१०५	८९ विधवारुतृकमहालयः	१३०
६४ इतिवाहिसूक्तम्	८३	७७ प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धम्	१०८	९० तीर्थश्राद्धम्	१३०
६५ वामनसूक्तम्	८३	७८ अन्नसूक्तानि	११८	संस्कारप्रकरणम् ॥ २ ॥	
६६ पंचगव्यमेलनम्	८५	७९ राक्षोघ्नादिसूक्तानि	१२०	९१ संस्कारक्रमः	१३१
६७ उत्सर्जनप्रयोगः	८६	८० दूर्वाश्राद्धसंकल्पः	१२३	९२ गणपतिपूजनम्	१३१
६८ स्नानविधिः	९२	८१ अक्षय्यवृत्तीया	१२४	९३ पुण्याहवाचनम्	१३२
६९ ऋषिपूजनम्	९४	८२ दौहित्रप्रतिपच्छाद्धम्	१२५	९४ मातृकापूजनम्	१३५
७० ऋग्यादितर्पणम्	९५	८३ अविधवानवमीश्राद्धम्	१२५	९५ नांदीश्राद्धम् ...	१३५
७१ उपाकर्मप्रयोगः	९७	८४ सांकल्पिकश्राद्धविधिः	१२५	९६ ग्रहयज्ञःपरिशिष्टोक्तः	१३६
७२ यज्ञोपवीताभिर्भक्षणम्	९९	८५ महालयश्राद्धम्	१२६		

विषयः	पत्रं.	विषयः	पत्रं.	विषयः	पत्रं.
१७ ग्रहयज्ञोमात्स्योक्तः	१५२	१०९ पुंसवनम्	१२२ विनायकशान्तिः	१८५
(अयुतहोमश्च)	११० अनवलोभनम्....	१२३ कृष्णान्दहोमः	१८८
१८ बलिदानम्	१५५	१११ सीमंतोन्नयनम्	१२४ बृहस्पतिशान्तिः	१९१
१९ वसोधोरानुवाकः	१५७	११२ जातकर्मप्रयोगः	१२५ उपनयनम् ...	१९२
१०० अभ्युपवातेप्रायश्चित्तानि	१५८	११३ पट्टीपूजा	१२६ मंडपदेवताप्रतिष्ठा	१९३
१०१ अभिनामानि	१५९	११४ नामकरणप्रयोगः	१२७ घटीस्थापनम्	१९३
१०२ स्थालीपाकप्रयोगः	१६०	११५ सूर्यावलोकनम्	१२८ येयज्ञेनसूक्तम्	१९४
१०३ गृह्याग्नेःपुनःसंधानम्	११६ निष्कर्मणप्रयोगः	१२९ उपनयनप्रयोगः	१९५
१०४ सुवनेश्वरीशान्तिः	१६६	११७ उपवेशनविधिः	१३० अनुप्रवचनीयहोमः	१९८
१०५ गर्भोद्यानप्रयोगः	१७१	११८ अन्नप्राशनप्रयोगः	१३१ प्रदोषगर्जितादिशान्तिः.....	१९८
१०६ नारायणबलिः.....	१७३	११९ वर्धोपनविधिः....	१३२ उपनयनाभिनाशोप्रायश्चित्तम्	१९८
१०७ नागबलिः	१७४	१२० चूडाकर्मप्रयोगः	१३३ मेधाजननप्रयोगः	१९९
१०८ दत्तपुत्रविधानम्	१७६	१२१ अक्षरारंभविधिः	१३४ महानाम्रीव्रतम्	१९९

विषया-	पत्र.	विषया	पत्र	विषया	पत्र
१३५ महाव्रतम्	२०१	१४८ गौरीहरपूजा	२१०	१६० गुर्वोपदिपक्षहोमः	२२२
१३६ उपनिषद्गतम् ...	२०१	१४९ सत्येनोत्तमितासूक्तम्	२१०	१६१ अभिसमारोपविधिः	२२२
१३७ गोदानव्रतम्	२०१	१५० ऋक्वेखंडवाक्यानि	२१२	१६२ अभिसंसर्गदोषप्रायश्चित्तम्	२२३
१३८ ब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तम्	२०२	१५१ कन्यादानम्	२१३	१६३ अर्कविवाहः	२२३
१३९ समावर्तनम्	२०२	१५२ विवाहहोमः	२१६	१६४ गोप्रसवशांतिः ...	२२४
१४० श्रीपूजनादिशांति.	२०५	१५३ गृहप्रवेशनीयहोमः	२१७	१६५ मूलजननशांतिः	२२६
१४१ प्रतिकूलदोषशांतिः	२०६	१५४ विवाहचतुर्थदिनकृत्यम्	२१८	१६६ आश्लेषजननशांतिः	२३०
१४२ वारदानप्रयोगः	२०६	१५५ वधूगृहप्रवेशः ...	२१९	१६७ ज्येष्ठाजननशांतिः	२३२
१४३ विवाहपूर्वदिनकृत्यम्	२०७	१५६ देवकोत्थापनमंडपोद्भासने	२२०	१६८ कृष्णचतुर्दशीजननशांतिः	२३४
१४४ कर्मोद्देवताः	२०८	१५७ अभिद्वयसंसर्गप्रयोगः	२२०	१६९ सिनीवालीकुहूजननशांतिः	२३६
१४५ सीमांतपूजनम्	२०८	१५८ आशौचेहोमविधिः ...	२२१	१७० दर्शनजननशांतिः	२३७
१४६ वरस्यवधूगृहगमनम्	२०८	१५९ आपत्कालेकर्तव्योहोमद्वयसमा-		१७१ व्यतीपातसंक्रमणजननशांतिः २३८	
१४७ मधुपर्कः ...	२०९	सप्रयोगः ...	२२१	१७२ वैधृतिजननशांतिः	२३९

विषया	पत्र	विषया	पत्र	विषया	पत्र
१७३ भद्राजननशांतिः	२३९	व्रतोद्यापनादिमिश्रप्रकरणम् ॥ ३ ॥	२४७	१९७ शुक्लचतुर्थ्याविनायकव्रतम्	२५८
१७४ अधोमुखजननशांतिः ...	२४०	१८५ सर्वतोभद्रमंडलम्	२४७	१९८ ऋषिपंचमीव्रतम्	२५९
१७५ एकनक्षत्रजननशांतिः	२४०	१८६ लिगतोभद्राणि ...	२४७	१९९ उपांगललिताव्रतम्	२५९
१७६ ग्रहणजननशांतिः	२४१	१८७ व्रतोद्यापनविधिः	२४८	२०० मुक्ताभरणसप्तमीव्रतम्	२६०
१७७ नक्षत्रगंडांतशांतिः	२४२	१८८ ब्रह्मादिमंडलदेवताः	२४८	२०१ जन्माष्टमीव्रतम्	२६०
१७८ तिथ्यादिगंडांतशांतिः	२४२	१८९ पौराणमंडलदेवताः	२५१	२०२ रामनवमीव्रतम्	२६१
१७९ विपनाडीजननशांतिः	२४३	१९० मुख्यदेवतापूजनम्	२५३	२०३ रामनामलेखनव्रतम्	२६२
१८० यमलजननशांतिः	२४४	१९१ व्रतोद्यापनहोमः	२५३	२०४ अदुःखनवमीव्रतम्	२६२
१८१ त्रिकप्रसवशांतिः	२४४	१९२ शुक्लैकादशीव्रतोद्यापनम्	२५४	२०५ गोपद्माव्रतम्	२६३
१८२ सदंतजननशांतिः	२४५	१९३ कृष्णैकादश्यापनम्	२५६	२०६ अवणद्वादशीव्रतम्	२६३
१८३ सिद्धान्तैर्गोप्रसवशांतिः	२४५	१९४ हरितालिकाव्रतम्	२५७	२०७ प्रदोषव्रतम्	२६४
१८४ प्रसववैद्युतशांतिः	२४६	१९५ परशुरामजयतीव्रतम्	२५८	२०८ अनंतचतुर्दशीव्रतम्	२६४
		१९६ संकष्टचतुर्थीव्रतम्	२५८	२०९ वैकुण्ठचतुर्दशीव्रतम्	२६५

विषया	पत्र.	विषया:	पत्र.	विषया.	पत्र
२१० शिवरात्रिव्रतम्	२६५	२२३ विष्णुलक्षपूजाव्रतम्	२७०	२३६ समुद्रस्नानविधिः	२७५
२११ वटसावित्रीव्रतम्	२६६	२२४ लक्षप्रदक्षिणाव्रतम्	२७०	२३७ पार्थिवलिगोद्यापनम्	२७६
२१२ कोजागरव्रतम्....	२६६	२२५ लक्षवर्तिव्रतम्	२७१	२३८ पार्थिवशिवपूजा	२७६
२१३ सोमवतीव्रतम्	२६७	२२६ रुद्रलक्षवर्तिव्रतम्	२७१	२३९ प्रबोधोत्सवतुलसीविवाहौ	२७७
२१४ पिठोरीव्रतम्	२६७	२२७ कदलीव्रतोद्यापनम्	२७१	२४० तुलसीविवाहःकौस्तुभीयः	२७८
२१५ सूर्यव्रतम्	२६७	२२८ कर्कटीव्रतोद्यापनम्	२७२	२४१ अश्वत्थोद्यापनशौनकीयम्	२८०
२१६ आशादित्यव्रतम्	२६८	२२९ कूर्मांडीव्रतम्	२७२	२४२ अश्वत्थोपनयनम्	२८२
२१७ सोमवारव्रतम्....	२६८	२३० कूर्मांडाष्टकफलदानम्	२७२	२४३ अश्वत्थविवाहः....	२८३
२१८ शिवमुष्टिव्रतम्....	२६८	२३१ दशहराव्रतविधिः	२७३	२४४ यूपप्रकारः	२८३
२१९ मंगलगौरीव्रतम्	२६९	२३२ दशहरास्तोत्रम् ...	२७३	२४५ अश्वत्थोद्यापनचौधायनीयं	२८३
२२० भौमवारव्रतम्....	२६९	२३३ मलमासव्रतम्	२७४	(पंचकुंडी)	२८५
२२१ शनैश्वरव्रतम्	२६९	२३४ कोकिलाव्रतम्....	२७५	२४६ वटोद्यापनम्	२८५
२२२ शिवलक्षपूजाव्रतम्	२७०	२३५ अर्धोदयव्रतम्	२७५	२४७ वास्तुशांतिप्रयोगः	२८६

विषयः	पत्र	विषयः	पत्र	विषयः	पत्र
२४८ वास्तुमंडलदेवताः	२८७	२५९ जलाधिवासः	२९९	२७२ कूपतडागादौमृतदोषशान्तिः	३२१
२४९ गृहप्रवेशविधिः	२८९	२६० प्रासादादिवास्तुप्रकारः	३०१	२७३ काम्यवृषोत्सर्गः	३२१
२५० पंचकुंडीमंडपप्रकारः	२८९	२६१ कुंडसंस्कारादि	३०२	२७४ रुद्रपद्धतिः	३२६
२५१ संकल्पोक्तस्विगवरणंच	२९०	२६२ देवस्थापनदिनकृत्यम्	३०४	२७५ रुद्रजपादौन्यासविधिः	३२७
२५२ मंडपजूजांचेच्छरोक्ता	२९०	२६३ प्राणप्रतिष्ठा ...	३०५	२७६ रुद्रसंछंदर्ष्यादि	३२८
२५३ शान्तिहोमः	२९४	२६४ षोडशतत्वन्यासोहोमश्च	३०७	२७७ मंडपकुंडस्थंडिलादिप्रमाणम्	३२९
२५४ देवहस्तकंकणबंधनेजलाधिवासे	२९४	२६५ चलाचार्चप्रयोगः	३०९	२७८ रुद्रहोमप्रयोगः	३३०
चवासुदेवीस्थोविशेषः	२९५	२६६ एकाध्वरचलप्रतिष्ठा	३१४	२७९ रुद्रयंत्रंस्कांदोक्तम्	३३२
२५५ पंचकुंडीपक्षेन्वाधानादि	२९६	२६७ जीर्णोद्धारेअघोरहोमः	३१५	२८० हविर्द्रव्याणांनियमः	३३४
२५६ पंचकुंडीहोममंत्रद्वारपालजप-	२९६	२६८ प्रासादप्रतिमयोर्जीर्णोद्धारः	३१६	२८१ रुद्रहोमेमंत्रविभागः	३३५
क्रमः	२९७	२६९ जीर्णप्रतिमार्पिडिकाप्रतिष्ठा	३१६	२८२ तृचाकल्पपद्धतिः	३४१
२५७ सप्रासादस्थिरप्रतिष्ठाप्रयोगः	२९८	२७० मोक्षणविधिः ...	३१७	२८३ उदकशान्तिःसप्रयोगा	३४६
२५८ अभ्युत्थारणम्	२९९	२७१ वापीकूपतडागाद्युत्सर्गः	३१७	२८४ अपामार्जनम्	३६०

विषयः	पत्र.	विषयः	पत्र.	विषयः	पत्र.
२४८ वास्तुमंडलदेवताः	२८७	२५९ जलाधिवासः	२९९	२७२ कूपतडागादौमृतदोषशान्तिः	३२१
२४९ गृहप्रवेशविधिः	२८९	२६० प्रासादादिवास्तुप्रकारः	३०१	२७३ काम्यवृषोत्सर्गः	३२१
२५० पंचकुंडीमंडपप्रकारः	२८९	२६१ कुंडसंस्कारादि	३०२	२७४ रुद्रपद्धतिः	३२६
२५१ संकल्पोक्तविवरणं च	२९०	२६२ देवस्थापनदिनकृत्यम्	३०४	२७५ रुद्रजपादौन्यासविधिः	३२७
२५२ मंडपपूजाचंडेश्वरोक्ता	२९०	२६३ प्राणप्रतिष्ठा ...	३०५	२७६ रुद्रसंछंदर्ष्यादि	३२८
२५३ शान्तिहोमः	२९४	२६४ षोडशतत्त्वन्यासोहोमश्च	३०७	२७७ मंडपकुंडस्थंडिलादिप्रमाणम्	३२९
२५४ देवहस्तेकं कणवंधने जलाधिवासे	२९४	२६५ चलाचार्चप्रयोगः	३०९	२७८ रुद्रहोमप्रयोगः	३३०
चवासुदेवीस्थोविशेषः	२९५	२६६ एकाध्वरचलप्रतिष्ठा	३१४	२७९ रुद्रयंत्रस्कांदोक्तम्	३३२
२५५ पंचकुंडीपक्षेन्वाधानादि	२९६	२६७ जीर्णोद्धारे अघोरहोमः	३१५	२८० हविर्द्रव्याणां नियमः	३३४
२५६ पंचकुंडीहोममंत्रद्वारपालजप-	२९६	२६८ प्रासादप्रतिमयोर्जीर्णोद्धारः	३१६	२८१ रुद्रहोमे संचित्रविभागः	३३५
क्रमः	२९७	२६९ जीर्णप्रतिमार्पिडिकाप्रतिष्ठा	३१६	२८२ तृचाकल्पपद्धतिः ...	३४१
२५७ सप्रासादस्थिरप्रतिष्ठाप्रयोगः	२९८	२७० प्रोक्षणविधिः ...	३१७	२८३ उदकशान्तिः सप्रयोगा	३४६
२५८ अभ्युत्तारणम्	२९९	२७१ नापीकूपतडागाद्युत्सर्गः	३१७	२८४ अपामार्जनम्	३६०

विषया

३२२ प्रथमदिनविधिः

पत्र.

३२३ नव (विपम) आह्नम्

४०४

३२४ नम्रप्रच्छादनआह्नम्

४०४

३२५ पाथेयआह्नम्

४०५

३२६ अस्थिसंचयनम्

४०५

३२७ अस्थिसंचयनआह्नम्

४०६

३२८ तीर्थेस्थिप्रक्षेपविधिः

४०७

३२९ द्वितीयदिनादिनित्यविधिः

४०७

३३० दशमदिनविधिः

४०८

३३१ एकादशाहकृत्यम्

४०९

३३२ पंचकत्रिपादसाधारणशांतिः

४०९

३३३ पंचकशांतिः (महती)

४१०

३३४ त्रिपादशांतिः (महती)

४१०

विषया

३३५ वृषोत्सर्गविधिः

पत्र.

३३६ महैकोद्विष्टम्

४११

३३७ असौमहैकोद्विष्टम्

४११

३३८ रुद्रगणआह्नम्

४११

३३९ वसुगणआह्नम्

४११

३४० षोडशमासिकानि

४११

३४१ दशदानानि

४११

३४२ अष्टदानानि

४११

३४३ उपदानानि

४११

३४४ प्रायश्चित्तगोदानम्

४११

३४५ पंचगोदानानि

४११

३४६ अश्वदानम्

४११

३४७ शय्यादानम्

४२०

विषया

३४८ भूमिदानादि

पत्र

३४९ सर्पिडीकरणम्

४२०

३५० पाथेयआह्नम्

४२१

३५१ त्रयोदशदिनविधिः

४२३

३५२ त्रयोदशश्रवणमासविधिः

४२३

३५३ उदकुम्भआह्नम्

४२५

३५४ मासिकआह्नानि

४२५

३५५ जीवच्छादविधिः

४२५

३५६ पालाशविधिः

४२५

३५७ और्ध्वदेहिकोपयोगिनाराय-

४२६

णवत्यादि

४२७

३५८ सर्पहतेव्रतम्

४२८

३५९ ब्रह्मचारिमरणविधिः

४२८

विषया	पत्र	विषया	पत्र	विषया	पत्र
३६० स्नातकमरणविधिः	३६७ आतुरसंन्यासविधिः	३७४ मृतयतिसंस्कारः
३६१ रजस्वलमरणविधिः	३६८ संन्यासग्रहणविधिः	३७५ एकादशेहनिर्वाणश्राद्धम्	४४०
३६२ गर्भिणीमरणविधिः	३६९ सावित्रीप्रवेशः	३७६ द्वादशहेनारायणवलिः	४४०
३६३ सूतिकामरणविधिः	३७० विरजाहोमः	३७७ यतिधर्मः
३६४ सकेशामरणविधिः	३७१ पर्यकशौचप्रयोगः	३७८ त्रिंशच्छोकी (आशौच- निर्णयः)	४४२
३६५ सकेशावपनविधिः	३७२ योगपट्टः		
३६६ सहगमनविधिः	३७३ ब्रह्मान्वाधानम्		

विषया	पत्रं.	विषया	पत्रं	विषया	पत्रं.
२८५ शीतिलाष्टकस्तोत्रम्	३६६	२९८ मृत्युञ्जयपविधिः	३८३	और्ध्वदेहिकादिप्रकरणम् ॥ ४ ॥	३१०
२८६ नवचंडीशतचंडीप्रयोगः	३६७	२९९ अच्युतानंतगोविदनामजपः	३८३	३१० सर्वप्रायश्चित्तप्रयोगः	३११
२८७ गोप्रदानप्रयोगः	३७२	३०० षड्यहादियोगशान्तिः	३८४	३११ ब्रह्मकूर्चपंचगव्यविधिः	३१४
२८८ वृषभदानप्रयोगः	३७४	३०१ सर्वाद्भुतशान्तिः	३८५	३१२ प्रायश्चित्तोत्तरांगानि	३१५
२८९ महिषीदानप्रयोगः	३७५	३०२ जनमारशान्तिः	३८६	३१३ स्त्रीशूद्रप्रायश्चित्तम्	३१६
२९० मेषदानप्रयोगः	३७७	३०३ दीपपतनशान्तिः	३८६	३१४ आतुरसंनिधौजाप्यम्	३१६
२९१ ग्रहणशान्तिः	३७८	३०४ पक्षीसरथशान्तिः	३८७	३१५ मरणोत्तरविधिः	३१७
२९२ ग्रहणेदानादि	३७९	३०५ काकमैथुनदर्शनादिशान्तिः	३८८	३१६ गृहात्स्मशानेशवनयनम्	३१८
२९३ ग्रहणेपुरश्चरणविधिः	३८०	३०६ षष्टितमान्दशान्तिः	३८९	३१७ प्रेतस्यपुनःसंधानम्	३१९
२९४ गायत्रीपुरश्चरणप्रयोगः	३८१	३०७ द्वादशान्दोत्तरमवलोकनविधिः ३८९	३९०	३१८ और्ध्वदेहिकविधिः	४००
२९५ गणपत्यथर्वशीर्षपुरश्चरणम्	३८२	३०८ जीवतोमृतिवार्ताअवणेविधानम् ३८९	३९०	३१९ पंचकादिदाहविधिः	४०१
२९६ गणपत्यथर्वशीर्षहवनविधिः	३८२	३०९ कृतौर्ध्वदेहिकसंग्रहविधिः ३९०		३२० चित्तिपूरणम्	४०२
२९७ ज्वरशान्तिप्रयोगः	३८२			३२१ तिलांजलिदानम्	४०३

ब्रह्मकर्मसमुच्चयान्तर्गतमंत्राणामकारादिवर्णक्रमः ।

मन्त्रः	पत्र	मन्त्र	पत्र	मन्त्र	पत्र	मन्त्र	पत्र
अ							
अंगदगाछोमोलोमो	...	अग्निभीळेपुरोहितं० (९)	२८	अग्नेरक्षणो०	अतोदेवावतु० (ऋ०६)	२२
अंगदगात्संभवसि	...	अग्निरितिभस्	६	अग्नेर्वर्मपरि	अत्रियद्वामवरोहन्	९५
अग्नआयाहिवीतये०	...	अग्निरैतुप्रयमो० (६)....	१७७	अग्नेहंसि० (ऋ. ९)	अत्रैर्यथानुगूया०	९५
अग्नआयंपि (ऋ. ३)	१२	अग्निर्मूर्धादिव.ककुत्	१४०	अग्नेवृहल्लुपसामूर्ध्वो	अथपुरुपोह्वे० (नारायणायर्क्)	५७
अग्नयेसमिधमाहार्यं	...	अग्निर्यजुर्भि. (अनु.)....	३०३	अघोरचक्षुरप०...	अदिति.केशान्...	१८४
अग्नवग्निश्चरति०	...	अग्निःससिवाज० (वर्ग.)	१९९	अवोरेभ्योयवोरेभ्यो	..	अदितिर्ह्येजनि०	२५०
अग्निदूतंपुरोदधे	...	अग्निस्तुविश्रवस्तमं	३१	अच्छावदतवस० (ऋ. १०)	१०५	अद्यामुरीययदि	९६
अग्निदूतंवृणीमहे०	...	अग्नेत्वन्नोअन्तम०	१२	अजतित्वामध्वरे०	अध्वःसभृतःप्रथिष्ये	४६
अग्निनरोदीधितिभि०	...	अग्नेत्वंपारया०	४३	अजैष्माद्यासनाम०	अध.पश्यस्वमोपरि	९२
अग्निनारोदीधितिभि०	...	अग्नेबाधस्व०	९७	अतिद्रवसारमेयो	...	अधस्यायोपणा०	२८१
अग्निनारोदीधितिभि०	...	अग्नेभवसुपमिधा०	९३	अतीयामनिद०....	अधीवासपरि०	९६

मंत्र	पं.	मंत्रः	पं.	मंत्रः	पं.	मंत्रः	पं.
अध्वर्योद्वावया० ९६	अभित्वादेवसवित० २४८	अश्वत्थेवोनिपदनं १३२	अक्षीम्योतेनासिकाम्यां	पं. ९३
अनाधृष्टमसनाधृज्यं २१४	अभ्यारमिद० २२०	अश्विनावर्तिरसदा० १४३	आ	
अनाज्ञातंयदाज्ञातं १६४	अभ्यातृमीवरुणा० २११	अष्टौदेवावसवः १३४	आकलशेषुधावति	१३१
अनुक्षराऋजवः० २१३	अमोहमस्मितात्वं० २१६	असुनीतेपुनर० ३८	आकृष्णेनरजसा	१३
अन्नपतेन्नस्यनोदेह्य० ३४	अयंतइधमआत्मा० १६३	असेष्वामरुतः० (ऋ० २) २९८	आग्नेयाहिमरुतस्त्वा	९६
अपनःशोशुच० (ऋ. ८) १७२	अयंतेयोनि० २२०	असेप्रयंधि० १७९	आतूनइद० (ऋ० ९)	९९
अपहताअसुरा १११	अयंमेहस्तोभगवा० (ऋ० २) २४	अस्यपिबक्षुमतः २०७	आतेगर्भो० (ऋ० ९)	१७७
अपेतवीतविच ४००	अययज्ञोदेव्या० ९६	अस्यवामस्य० (वामनसू०) ८३	आतेपितर्मरु० (ऋ० १९) १४८	
अप्सरसांगंधर्वाणां २४९	अयाश्चाग्ने० १६४	अस्तीदमधि० (ऋ० ३) २२०	आत्वावहंतुहरयः	४९
अप्सुमेसोमो० ३७	अर्यमणंनुदेवं० २१६	अहंगर्भमदधा० १७३	आदिप्रत्नस्य०	३७
अनोध्यग्निःसमिधा० ८९	अवतेहेळोवरुण० ९३	अहंवर्षमसजातानां २०९	आनःप्रजां० (ऋ० ४) २१४	
अभित्यंदेवं २४९	अश्माभवपरशु० १७९	अहिरिवभौगैः २२	आनोभद्राः० (शांतिपाठः) १०१	
अभित्वागोतमा० ९९	अश्वक्रांतैरथक्रांते० ९३	अदंनमीमदंत० ११९		

मन्त्रः	पत्र	मन्त्रः	पत्र	मन्त्रः	पत्र	मन्त्रः	पत्र	मन्त्रः	पत्र
आत्रेभ्यस्तेगुदाभ्यो	...	आयमेतेपरायणे०	...	इदंतेन्याभिरसमान०	...	इदंनोविश्वत०	...	इदंनोविश्वत०	...
आपउदंतुनीवसे०	१३३	आयुष्यंर्वचस्य० (ऋ० ११)	२०४	इदंपितृभ्यो०	...	इदंश्रेष्ठानि०	...	इदंश्रेष्ठानि०	...
आपःपुनंतुपृथिवी	...	आयुःप्रजाधनं०	...	इदंपितृभ्योनमोऽस्तुवद्येति	११८	इदानीमासुनारिपु	...	इदानीमासुनारिपु	...
आपोऽस्मान्मातरः०	१६५	आरुद्रासइद्रवंतः	२४९	इदमापःप्रवहत०	...	इद्रायेंदोमस्तुवते	...	इद्रायेंदोमस्तुवते	...
आपोवाइद० सर्व०	...	आवदंस्तंशकुनेभद्रमावद	...	इमेजीवाविमृतै	...	इद्रासोमा० (ऋ० २५)	१२१	इद्रासोमा० (ऋ० २५)	१२१
आपोहयद्रुहती०	३००	आवोराजानं०	...	इदंविष्णुर्विचक्रमे	...	इद्रियंवाएत० (खंड २)	६४	इद्रियंवाएत० (खंड २)	६४
आपोहिष्ठा (ऋ० ३)	...	आवोराजानं०	...	इदुर्देवानामुप०	...	इममग्नेचमसं	...	इममग्नेचमसं	...
आपोहिष्ठा (ऋ० ९)	९	आशुःशिशानो० (ऋ० ११)	१०३	इदंत्वावृषपं० (ऋ० ५)	...	इममग्नेमानमारोहा०	...	इममग्नेमानमारोहा०	...
आप्यायस्वसमे०	२०	इडादेवह० (रुद्रः)	...	इदंमिदेवतातय०	...	इममग्नेगोयमुने	...	इममग्नेगोयमुने	...
आभिर्गीभियदतो०	१५९	इतिवाइति० (ऋ० १३)	८३	इदंनरोनेमधिता०	...	इममेवरुण०	...	इममेवरुण०	...
आमावाजस्य०	११७	इद०सर्पेभ्यो०	...	इदंमित्रवरुण०	...	इमाआपःशिवतमा	...	इमाआपःशिवतमा	...
आमासुपक्त० (ऋ० १५)	११८	इदकवेरादित्य० (ऋ० १२)	२३३	इदविश्वाअवीवृधन्०	...	इमामग्नेशरणि (ऋ० ४)	१४५	इमामग्नेशरणि (ऋ० ४)	१४५
आयगोपृथि० (ऋ० ३)	१६	इदतएकपरजत०	...	इदंविश्वा० (ऋ० ८)	...	इमाधियशिक्ष	...	इमाधियशिक्ष	...

मंत्र	पत्र.	मंत्र	पत्र	मंत्र.	पत्र.	मंत्र	पत्र.
इमारुद्रायतवसे०(ऋ०११)	५४	ईशानःसर्वविद्यानां	६	उदीर्ष्वीतःपतिव०(ऋ०२)	१७२	उशंतस्त्वानिधीमहि ११२
इमारुद्रायस्थिर०	१६९	उ	उदुत्तमंमुमुग्धिनो १४४	उष्णेनवायउदकेने० १८४
इमारुद्रायस्थिर(ऋ०४)	४१३	उ	उदुत्यंजातवेदस (ऋ०१३)	१४	ऊ
इमांकुमारो०	१७९	उच्चादिविदक्षिणा०	१३३	उदुत्यदर्शतवपुः (३) १५	ऊरुभ्यांतेअष्टीवद्भ्यां ९३
इयंदुरुक्ता०	१९७	उच्छ्वंचमानाष्टयिबी	४०६	उद्गातिवशकुने १३४	ऊ
इषएकपदी०	२१७	उच्छ्वंचस्वपृथिविमा	४०६	उद्भृतासिवराहेण ९३	ऊकवाइदमग्रे०(खंड) २१२
इषेत्वोर्जेत्वा०	२९१	उत्तासिमैत्रावरुणो०	९५	उद्गुध्यध्वं० १४०	ऊतंचसत्यंचामीद्धात् ९
इहप्रियंप्रजया०	२१९	उत्तमाप्रतिष्ठा०	२१३	उद्वेतिषुभगो (४॥) १५	ऊद्यामस्तोमं० १३४
इहैवस्तंमावियौष्टं	११७	उत्तिष्ठब्रह्मण०	२१९	उपसर्पमातरं(ऋ०४)	४०२	ऊद्यासहव्यैः० १३४
इहैवैधिमापच्योष्टाः	३०६	उत्तेस्तन्नामि	४००	उपहृताःपितरो० २३०	ऊषयोवैसरस्वत्यां० (खंड)	१०७
इळामग्नेपुरुदंसं	१३६	उत्सूर्योबृहदचौण्यश्रेत् (३)	१५	उपसैगायतानरः (५)....	१३६	ऊषभंमासमानानां २५०
इळामुपह्वयते	१३७	उदीरतामवर०(ऋ०१४)	१२२	उभयंशृणचन १७०	ऊषभंमा (ऋ०५)	४११
इळेयावाष्टयिबी(ऋ० २५)	४२३	उदीरताम०	उरुणसावसुवृषा	४०३	ऊषभंमंत्रकृतां० ९५

मन्त्रः	पत्र	मन्त्र	पत्र	मन्त्र	पत्र	मन्त्रः	पत्र
एतेनहवाऐद्रेण० (खंड)	१५	कहुद्रायप्रचेतसे० १४४	क्रव्यादमाग्निप्रहिणोमि	४०२	घ	२०७
एतोन्विद्रं० (ऋ० ३)	९४	कहुद्राय० (ऋ० ९)	१६८	क्राणाशिशुर्मही० १४३	घ २०७
एतंयुवानंपरि०	३२५	कनिकदज्जनुप० (ऋ० ३)	२०८	ग १४३	घ २०७
एवानस्पृधः०	९५	कयानश्चित्र० १२४	गणानात्वागणपति० १६	घ २०७
एवापित्रेविश्वदेवाय	१८	कयानश्चित्र(ऋ० ३)	४००	गुणानाजमदग्नि० ८८	घ २०७
एह्यमइहहोता०	३०	कांडात्काडात्० १३२	गृभ्णामितेसौभग० २१६	घ २०७
ओं		कुमारश्चित्पितर० १४०	गृहवैप्रतिष्ठा २२	घ २०७
ॐचमेस्वरश्चमे०	११	कुमारमाता० २५०	गौरीर्मिमाय० १३५	घ २०७
ओंतद्भ्रमं (अनु०)	१२८	कुपुंभकस्तद० ८८	गंतानोयज्ञयज्ञियाः ८९	घ २०७
ओमासश्चर्पणी०	२४९	कुणुज्वपाजः (ऋ० १५)	१२०	गधद्वारादुराधर्पा ८९	घ २०७
ओपधय.संवदंते०	१३२	केतुकुणवन्न० १४२	ग्रहाणामादि० ८५	घ २०७
ओपधेनायस्तेन०	१८४	कुवेरतेमुखरौदं०	३८२	ग्रीवाम्यस्तजग्णिहाभ्य ९३	घ २०७
				ज १५०	घ २०७
				जज्ञानसप्तमातरो० २६७	घ २०७
				जातवेदसेसुनवाम० १०	घ २०७

मंत्रः	पत्र	मंत्रः	पत्र	मंत्रः	पत्र	मंत्रः	पत्र
जुयोदमूनाअतिथि०	३०	तद्विष्णोः परमपदं	११७	तां सुतेकीर्ति० (ऋ० ६)	२१८	त्वमग्नेष्टुभित्त्वमाशु०	८८
जमयाअत्रवसवो०	२४९	तपोष्पवित्रं विततं	११०	तिस्रोवाचः (ऋ० ६)	१०६	त्वमग्नेप्रथमो (१६)	१४६
तच्चक्षुर्देवहितं	१९	तमर्वतं (ऋ० ५)	१०५	तुभ्यंतां अंगिर०	१६१	त्वमग्नेरुद्रो असुरो०	१७०
तच्छंयोरारवृणीमहे	१०	तमीशानं जगत०	१०१	तेजोसि शुकुमस्य०	३००	त्वमर्ग्यमामवसि०	१६६
ततमआपस्तहुतायते	१९८	तरत्समं दी० (ऋ० ४)	९४	त्यां जुक्षत्रियां०	१०३	त्वमिद्रसजोषस०	९३
तंतुतन्वन्नजसो	१२	तव वायवृत्तस्पते०	१४४	त्रातारमिद्रमवितारमिद्रं	२४९	त्वं ह्यग्नेप्रथमो मनोता०	८९
तत्पुरुषाय विद्महे	६	तस्यैव विदुषो० (अनु०)	३४	त्रायंतामिह देवा० (ऋ० ३)	१३५	त्वां ह्यग्ने अग्निना०	२२१
तत्वायामिब्रह्मणा०	९२	ता एतानवा०	१०७	त्रिमिष्टं देव०	१११	त्वां ह्यग्ने सदमित्समन्यवो०	८८
तत्सवितुर्वरेण्यं	८	तमुष्टुहियः स्विपुः	१६९	त्र्यंबकं यजामहे०	१०	दधिक्तावो अकारिषं०	२०
तत्सर्वतुर्वृणीमहे०	१९६	तान्वेमहोमस्त	२१५	त्वं नो अन्न आयुषु०	२९२	दशावनिभ्यो० (४)	२१५
तत्सूर्यरोदसीउभे	९२	तां पूषं छिन्नं	१७३	त्वं नो अग्ने वरुणस्य०	२३२	दिवेदिवे सद्दशी०	१९
तदस्तुमित्रावरुणा	२२	तामग्निवर्णा०	२५०	त्वं नः सोमविध्यतो०	१४४	देवस्य त्वासवितुः	२२

मन्त्र	पत्र	मन्त्र	पत्र	मन्त्र	पत्र	मन्त्र	पत्र
देवाएतस्या०	९५	न	८३	नाकेसुपर्ण०	३४६	परमृत्यो अनु०	४०
देवानांनुवयं० (ऋ० ९) २८२	२८२	नतमंहो० (ऋ० ८)	८३	नानानंवाउनो० (ऋ० ३२) ३९७	३९७	पवमानः युवर्जन०	(अनु०) ४०
देवानापत्नी० (खड)	१२३	नमस्तेगणपतये (गणपत्यथर्व)	६०	नाभानाभिनआद्दे	९३	पवित्रते०	१०८
देवाहवैस्वर्गलोक(शिवाथर्व)	१२३	नमोअस्तुसर्पेभ्यो०	१७४	नारायणायविद्महे	१०८	पात्रजन्यायविद्महे	११७
देवाजनमगन्यज्ञ०	१५९	नमोब्रह्मणेनमो०	११	नामानितेशतक्रतो	२१९	पाहिनोअमृएकया	१९
द्रप्सश्चस्कद०	१५९	नमोमहश्च्यो०	३७	नीललोहित०	२१९	पितुनुस्तोपं०	२२१
द्रविणोदाद्रविणस०	१३३	नमोमहश्च्यो० (देवे ३०)	६६	नेजमेपपरापत० (ऋ० ३) १७२	१७२	पिशगभृष्टि०	११८
द्रुपदादिवेन्मुमुचान	५	नमोमित्रस्य० (१२)	१६	पयःपृथिन्या	२९९	पुनरश्निश्चक्षु०	११३
ध		नमोव पितरइये	११६	पयस्वतीरोपधय०	३१९	पुनरूर्जानिर्वतस्व	२०२
धाताददातु० (ऋ० २) १७८	१७८	नर्यप्रजामेगोपाय	२२	परित्वागिर्विणो०	२१५	पुनर्नोअसु	४२७
धामतेविश्वभुवनमधि	८९	नवाउदेवाः० (ऋ० ९) ११९	११९	परोमात्रया० (ऋ० ११) ५४	५४	पुनस्त्वादित्या०	१४९
धाम्नोधाम्नो०	२५१	नवोनवोभवति०	१३३				१५८
ध्रुवाद्यौर्ध्रुवा०	२१३	नहितेश्वरं० (ऋ० २१) १३९	१३९				

मंत्रः	पत्र	मंत्र	पत्र	मंत्र	पत्र	मंत्र	पत्र
पुरुषसंमितो० ...	१६४	प्रवोयज्ञेपुदेवयंतो०	१३८	वृहस्पतिःप्रथम०	२३०	भद्रोभद्रयासचमान०	२६१
पूर्णादर्विपरापत०	१३२	प्रसुमंता०	२०७	वृहस्पतिर्व्रह्मा	१६२	भास्करायविद्महे	६८
पूर्णाहुतिसुत्तमां	१४९	प्रसुवआपो० (ऋ० ९)	१६७	वृहस्पतेअतिय०	१४१	भीपासाद्वातः (अनु०)	१२९
पूषणंपुदेवं०	२१७	प्रसूतोभक्षमकरं०	८८	वृहस्पतेप्रथमं (ऋ० ११)	१६६	भुवनस्यपितरं०	१६९
पूषात्वेतश्चयवयतु (ऋ० ४)	४०२	प्रक्षोदसाधायसा०	२८१	व्रह्मजज्ञान०	९९	भूरशयेच० (महाव्याह०)	२०२
प्रजनने० (लघुन्या०)	४८	प्राच्यादिशिदेवा०	१६५	व्रह्मणाग्निः (ऋ० ६)	१२२	म	
प्रजापतेनत्वेता०	१२	प्रातरग्निप्रातरिंद्र० (ऋ० ७)	३	व्रह्मणतेब्रह्मयुजा०	१४१	मधुवाताऋता० (ऋ० ३)	२१
प्रतिचदवविचक्ष्वे०	८९	प्रेतिचेतिचेत्येतद्वै	२२०	व्रह्मेतुमां० (अनु०)	३३	मनोज्योतिर्जुपता०	१५९
प्रतेददामि०	१७९	प्रेहिप्रेहिपथिभिः	४०२	भ		मनोन्वाहुवामहे०	११६
प्रत्यवरोह०	१६१	व		भद्रंकेभिः०	१३३	ममव्रतेहृदयं	१९७
प्रदक्षिणिदिभि० (ऋ० ३)	२०८	वण्महौअसिस्वर्ग (२)०	१५	भद्रंनोअपिवात०	११	ममाम्नोवर्चो० (ऋ० १०)	१०९
प्रदेवत्रा० (ऋ० १५)	१०६	वह्नीनांपितावहुरस्यपुत्रः	९३	भद्रंवददक्षिण० (ऋ० ४)	२०८	मयिमेधांमयिप्रजां	११
प्रबुध्यावर्हेरते०	२९८	बळित्थापर्वतानां०	९२	भद्राअग्नेः० (ऋ० १२)	२३२	मरुतोयस्य०	२५०

मन्त्र	पत्र.	मन्त्रः	पत्र.	मन्त्र	पत्र	मन्त्र	पत्र.
महालक्ष्मीचविग्रहे	६८ मूर्धानं दिवो ०	११३	यज्जाग्रतो ० (ऋ० ६)	१७०	यथावः स्वाहाश्रये
महातत्त्वामहीना	१३४ मेधाते देवः सविता	१७९	यत इन्द्र भयामहे ०	२३६	यदक्रंदः प्रयमं ०	१५३
महित्रीणामवो ० (ऋ० ३)	१०३ मेधामस्य ० (ऋ० ८)	१९९	यत इन्द्र भयामहे ० (ऋ० ६)	१०२	यद्गदाश्रये ०	२८
महीधौः पृथिवीचन	१३२ मेहनाद्वनकरणात्	९३	यंतु नदयो वपुस्तु	३४	यदद्यत्सूर्य ०	१५
माकांकवीर ०	१०९ मैत्रमग्ने विद (ऋ० ६)	४०२	यत्किंचेदं वरुण	१०९	यदस्य कर्मणो ०	१६४
माचिदन्यद्विश ०	८९ मोपुणः परापरा ०	१४३	यत्कक्षीवासंवननं	२१४	यद्देवादेव हेडनं ० (अनु०)	४०
मातारुद्राणां ०	२१० य		यत्तेयमैवै (ऋ० १२)	४२७	यद्देवा अति ०	१६४
मानस्तोकेतनये ०	६ य आत्मदावलदा ०	३००	यत्तेराजन्च्छृतं हवि ०	८९	यन्म आत्मनो ० ..	१५८
मानः प्रजापरासिचं	१६५ य एक इत् ० ..	१७०	यत्ते सुशीमे ०	१७८	यः प्राणतो निमिप ०	३००
मावोरिपत्त्रनिता ०	९२ यः कुक्षिः सोमपातम	९३	यत्क्षुरेणमर्चयता	१८९	यमायसोमं सुनुत ०	९२
मित्रस्य चक्षुर्धरुणं	१९५ यं क्रंदसी अवसा ०	३००	यत्पाकत्रामनसा ०	१६४	यस्य विश्वानि हस्तयोः	९३
मित्रो जनान्यातय (ऋ० ९)	१०	यच्च गोपुदुष्वभ्यं (ऋ० ६)	३	यत्पुण्यं नक्षत्रं ०	१३४	यश्चिदापो ० ...	३००
मुंचामित्वा ० (ऋ० ५)	१०३	यच्चिद्धिते विशो ० (१०)	३६	यत्र वेत्थ वनस्पते ०	१५९	यस्ते मन्यो ० (ऋ० १४)	५५

मन्त्र	पत्र.	मन्त्र	पत्र.	मन्त्र	पत्र.	मन्त्र	पत्र.
सहस्रशीर्षा (ऋ० १६)	२१	सोमो धेनुसोमो	४११	स्वस्त्यनन्तार्थे० १०१	हंसः शुचिषद्वसु	पत्र.
सहिरत्नानि दाशुषे०	१३२	सोमो नो राजा० १७८	स्वादिष्ठया मदिष्ठया (पवमान)	६८	हिरण्यगर्भः समवर्ते २७
साम्राज्यं भौज्यं ..	६७	सोमं राजानमवसे ३०४	स्वादुः पवस्व०	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १२
सुत्रामाणं शुचिर्वी	३६	स्तोत्रियं शंस० (खंड) २१२	स्वादुः पवस्व० ११७	हिरण्यगर्भः (ऋ८) ३००
सुरास्त्वामभि०	१९१	स्यो नायुधि वि० ३७	स्वादुः पवस्व० ११७	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १३२
सुवर्णधर्म० (अनु०)	६३	स्वमः स्वमाधिकरणे० १०४	स्वादुः पवस्व० १२३	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १३२
सूर्य आत्मा जगतः (सूर्याथर्व)	६१	स्वर्भानोरधयदिदं० २४१	स्वादुः पवस्व० ३४	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १३२
सूर्यो नो दिक् स्वातु० (ऋ० ९)	१६	स्वस्तये वायुमुप० १३४	स्वादुः पवस्व० ११९	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १३२
सोम एकेभ्यः (ऋ० ९)	४०३	स्वस्ति दाविश० १७०	स्वादुः पवस्व० ११९	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १३२
सोमस्य मातवसं० ८८	स्वस्ति न इदो० १०१	स्वादुः पवस्व० ११९	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १३२
सोमानं स्वरणं० ९३	स्वस्ति नो मिमीता (ऋ० ९) १०१	स्वादुः पवस्व० ११९	हिरण्यगर्भः (ऋ८) १३२

ब्रह्मकर्मसमुच्चयांतर्गतं त्रिणाभकारादिवर्णक्रमकोशः समाप्तः ।

ब्रह्मकर्मसमुच्चयार्तगतमंत्राणामकारादिवर्णक्रमकोशः समाप्तः ।

॥ १ ॥ अथमंगलमुपोद्धानश्च ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ सूर्यसिंदूरोल्लसितास्यंगिरमादौब्रह्मश्रीशेशानथवाचंयमवृंदम् ॥ नत्वा
प्रत्यूहौघनिवृत्त्यैपितरौचकुर्वेब्राह्मकर्मसमूहसुखसिद्धौ ॥ १ ॥ समूहेऽस्मिन्नित्याहिकविविधिसुसंस्कारनिचयप्रकीर्णप्रान्त्येति
प्रकरणचतुष्केऽत्रबहवः ॥ प्रयोगाःसंस्तुसानवचनगणोविस्तृतिभियासमूलग्रंथेभ्योनिपुणमवसेयःसुकृतिभिः ॥ २ ॥
॥ आश्वलायनः ॥ अथोच्यतेगृहस्थस्यनित्यकर्मयथाविधि ॥ यत्कृत्वानृण्यमाम्नोतिदैवात्पित्र्याच्चामानुपात् ॥ अथा
त्रब्राह्ममुहूर्तमारभ्यास्वापंकर्माण्युच्यंते ॥ ब्राह्ममुहूर्तश्चद्वेधा अंत्ययामात्मकोरान्नेरुपांत्यमुहूर्तश्च ॥ मनुः ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेबुधे
तधर्मार्थावनुचितयेत् ॥ कायक्लेशांश्चतन्मूलान्वेदतत्त्वार्थमेवच ॥ अत्रस्मरणीयमाहव्यासः ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २ ॥ अथप्रातःस्मरणम् ॥

श्रीः ॥ महर्षिर्भगवान्यासःकृत्वेमांसंहितापुरा ॥ श्लोकैश्चतुर्भिर्धर्मात्मापुत्रमध्यापयच्छुकम् ॥ १ ॥ मातापितृसहस्राणिपुत्रदा
रशतानिच ॥ संसारेष्वनुभूतानिगानियास्यंतिचापरे ॥ २ ॥ हर्षस्थानसहस्राणिभयस्थानशतानिच ॥ दिवसेदिवसेमूढमा
विशंतिनपंडितम् ॥ ३ ॥ ऊर्ध्वबाहुर्विरौस्येपनचकश्चिच्छृणोतिमे ॥ धर्मादर्थश्चकामश्चसकिमर्थनसेव्यते ॥ ४ ॥ नजातु
कामान्नभयाज्जलोभाद्धर्मं त्यजेज्जीवितस्यापिहेतोः ॥ धर्मो नित्यःसुखदुःखेत्वनित्येजीवोनित्योहेतुरस्यत्वनित्यः ॥ ५ ॥ इमां

भारतसावित्रीप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ सभारतफलंप्राप्यपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ ६ ॥ योगोशतंकनकशृंगमयंददातिविप्रायवे
 दविदुपेचबहुश्रुताय ॥ पुण्यांचभारतकथांशृणुयाच्चनित्यंतुल्यंफलंभवतितस्यचतस्यचैव ॥ ७ ॥ अथभानोः श्लोकाः ॥ प्रातः
 स्मरामिखलुतत्सवितुर्वरेण्यंरूपंहिंदलमृचोऽथतनुर्यजूंषि ॥ सामानियस्यकिरणाःप्रभवादिहेतुंब्रह्माहारात्मकमलक्ष्यमचित्य
 रूपम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामितरणितनुवाङ्मनोभिर्ब्रह्मद्रपूर्वकसुरैर्नुतमर्चितं च ॥ वृष्टिप्रमोचनविनिग्रहेहेतुभूतत्रैलोक्यपालनपरं
 कंठबंधनविमोचनमादिदेवम् ॥ २ ॥ प्रातर्भजामिसवितारमनंतशक्तिपापौघशत्रुभयरोगहरंपरं च ॥ तंसर्वलोककलनात्मककालमूर्तिगो
 ॥ ४ ॥ विघ्नेशस्य ॥ प्रातःस्मरामिगणनाथमनाथबंधुंसिंदूरपूरपरिशोभितगंडयुग्मम् ॥ ससर्वव्याधिनिमुक्तःपरं सुखमवाप्नुयात् ॥
 डलादिसुरनायकंवृंदवंधम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामिचतुराननवंद्यमानमिच्छानुक्कलमखिलंचवरंदानम् ॥ उदंडविघ्नपरिखंडनचंडदंडमाखं
 प्रिययज्ञसूत्रंपुत्रं विलासचतुरं शिवयोः शिवाय ॥ २ ॥ प्रातर्भजाम्यभयदंखलुभक्तशोकदावानलंगणविभुंवरकुंजरास्यम् ॥
 अज्ञानकाननविनाशनहव्यवाहमुत्साहवर्धनमहंसुतमीश्वरस्य ॥ ३ ॥ श्लोकत्रयमिदंपुण्यंसदासाध्याज्यदायकम् ॥ प्रातरु
 त्यायसतंतयःपठेत्प्रयतःपुमान् ॥ ४ ॥ देव्याः ॥ प्रातःस्मरामिशरिंदुकरोज्ज्वलाभांसद्रत्नवत्सकलकुंडलहारशोभाम् ॥ दि
 व्याधुर्धोजितसुनीलसहस्रहस्तारकोत्पलाभचरणांभवतींपरेशाम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामिमहिषासुरचंडमुंडशुभासुरप्रमुखदैत्यवि
 नाशदक्षाम् ॥ ब्रह्मद्रमुनिमोहनशीललीलांचंडींसमस्तसुरमूर्तिमनेकरूपाम् ॥ २ ॥ प्रातर्भजामिभजतामभिलाषदात्रीं

धात्रीसमस्तजगतादुरितापहन्त्रीम् ॥ संसारबंधनविमोचनेहेतुभूतांमायांपरांसमधिगम्यपरस्यविष्णोः ॥ ३ ॥ श्लोकत्रयमिदं
 देव्याश्चंडिकायाःपठेन्नरः ॥ सर्वाङ्कामानवाभोतिविष्णुलोकेमहीयते ॥ ४ ॥ शिवस्य ॥ प्रातःस्मरामिभवभीतिहरसुरेशं
 गार्धरं वृषभवाहनमं विकेशम् ॥ खटांगशूलवरदाभयहस्तमीशंसंसाररोगहरमौपधमद्वितीयम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामिगिरिशंगिरि
 चंदेवंतवेद्यमनघं पुरुषं महान्तम् ॥ विश्वेश्वरं विजितविश्वमनोभिरामंसंसाररोग० ॥ २ ॥ प्रातर्भजामिशिवमेकमनंतमा
 नंपठंति ॥ तेषुः खजातंबहुजन्मसंचितंहित्वापदंयातितदेवशंभोः ॥ ३ ॥ प्रातःसमुत्थायशिवंचित्यश्लोकत्रयं येऽनुदि
 यणंगुरुडवाहनमजनाभम् ॥ ग्राहामिभूतवरवारणमुक्तिहेतुंचक्रायुधंतरुणवारिजपत्रनेत्रम् ॥ ४ ॥ विष्णोः ॥ प्रातःस्मरामिभवभीतिमहार्तिशालै नारा
 चमधूपापादारविंदयुगुलंपरमस्यपुंसः ॥ नारायणस्यनरकार्णवतारणस्यपारायणप्रवणविप्रपरायणस्य ॥ २ ॥ प्रातर्भजामि
 भजतामभयंकरंतं प्राक्सर्वजन्मकृतपापभयापहन्तै ॥ यो ग्राहवक्रपतितांघ्रिगजेंद्रघोरशोकप्रणाशमकरोद्धृतशंखचक्रः ॥ ३ ॥
 श्लोकत्रयमिदंपुण्यंप्रातःकालेपठेत्तुयः ॥ लोकत्रयगुरुस्तसैदद्यादात्मपदंहरिः ॥ ४ ॥ राघवस्य ॥ प्रातःस्मरामिरघुनाथमु
 खारविंदंमंदस्मितंमृदुलभापिविशालभालम् ॥ कर्णवलंबिचलकुंडलशोभिगंडं कर्णोत्तदीर्घनयनंनयनाभिरामम् ॥ १ ॥
 प्रातर्भजामिरघुनाथकरारविंदंरक्षोगणायभयंदवरदंनिजेभ्यः ॥ यद्राजसंसदिविभज्यमहेशचापंसीताकरग्रहणमंगलमापस
 द्यः ॥ २ ॥ प्रातर्नमामिरघुनाथपदारविंदंपद्मांकुशादिशुभरेखिसुखावहमे ॥ योगीन्द्रमानसमधुव्रतसेव्यमानंशापापहंसप

दिगौतमधर्मपत्न्याः ॥ ३ ॥ प्रातर्वदामिवचसारधुनाथनामवाग्दोषहारिसकलंशमलंकरोति ॥ यत्पार्वतीस्वपतिनासहभो
 तुक्कामाग्रीत्यासहस्रहरिनामसमंजसाप ॥ ४ ॥ प्रातःश्रयेश्रुतिनुतारधुनाथमूर्तिनीलांबुजोत्पलसितेतररत्नीलाम् ॥ आ
 मुक्तमौक्तिकविशेषविभूषणाढ्यांध्येयांसमस्तमुनिभिर्जनमुक्तिहेतुम् ॥ ५ ॥ यःश्लोकंपंचकमिदंप्रयतःपठेत्तु नित्यंप्रभातसमये
 शशीभूमिसुतोबुधश्च ॥ गुरुश्चशुकःशनिराहुकेतवःकुर्वतुसर्वमसुप्रभातम् ॥ ६ ॥ ब्रह्मासुरारिस्त्रिपुरांतकारीभानुः
 हश्चगौतमः ॥ रैभ्योमरीचिश्चयवनश्चदक्षःकुर्वतुसर्वे ॥ १ ॥ भृगुर्वसिष्ठःक्रतुरंगिराश्चमनुःपुलस्त्यःपुल
 स्वराःसत्तरसातलानि कुर्वे ॥ २ ॥ सप्तार्णवाःसप्तकुलाचलाश्चसप्तर्षयोद्वीपवनानिसप्त ॥ भूरादिकृत्वाभुवनानिसप्तकुर्वे ॥ ४ ॥
 पृथ्वीसंगंधासरसास्तथापःस्पर्शीचवायुर्ज्वलनंचतेजः ॥ नभःसशब्दंमहतासहैतेकु ॥ ५ ॥ इत्थंप्रभातेपरमंपवित्रंपठेत्समेद्विद्वान्
 णुयाच्चनित्यम् ॥ दुःस्वप्नाशस्त्विहसुप्रभातंभवेच्चनित्यंभगवत्प्रसादात् ॥ १ ॥ पुण्यश्लोकोनलोराजापुण्यश्लोकोयुधिष्ठिरः ॥
 पुण्यश्लोकाचवैदेहीपुण्यश्लोकोजनार्दनः ॥ २ ॥ कर्कोटकस्यनागस्यदमयंत्यानलस्यच ॥ ऋतुपर्णस्यराजर्षेःकीर्तनंकलिनाश
 नम् ॥ ३ ॥ अथत्थामाबलिव्यासोहनूमांश्चविभीषणः ॥ कृपःपरशुरामश्चसप्तैतेचिरजीविनः ॥ ४ ॥ सप्तैतान्संस्मरेन्नित्यं
 मार्कण्डेयमथाष्टमम् ॥ जीवेद्वर्षातंसाग्रमपमृत्युविवर्जितः ॥ ५ ॥ धर्मोविवर्धतियुधिष्ठिरकीर्तनेनपापंप्रणश्यतिवृकोदरकी
 र्त्तनेन ॥ शत्रुर्विनश्यतिधनंजयकीर्तनेनमाद्रीसुतौकथयतांनभवंतिरोगाः ॥ ६ ॥ अहल्याद्रौपदीसीतातारामंदोदरीतथा ॥

पंचकंनासरेन्नित्यंमहापातकनाशनम् ॥ ७ ॥ विश्वेशंमाधवंदुर्द्धिदंढपाणिंचभैरवम् ॥ वंदेकाशींगुहांगंगंभवानींमणिकान्ति
काम् ॥ ८ ॥ बलिर्विभीषणोभीष्मःप्रह्लादोनारदोऽध्रुवः ॥ पडतेवैष्णवाःप्रोक्ताःस्मरणंपापनाशनम् ॥ ९ ॥ इत्यादिपौराण
श्लोकान्पठित्वा ॥ समुद्रवसनेदेविपर्वतस्तनमंडले ॥ विष्णुपत्निमस्तुभ्यंपादस्पर्शक्षमस्वमे ॥ इतिभूमिंप्राथ्म्योत्थायराविंगुरुं
चनमस्कृत्यप्रातरग्निमितिसप्तर्चपठेत् ॥ हरिः ॐ प्रातरग्निप्रातरिंद्रंहवामहेप्रातर्मित्रावरुणाप्रातरश्विना । प्रातर्भगपूजं ब्रह्म
णस्पतिंप्रातःसोममतरुद्रंहुवेम ॥ प्रातर्जितंभगमंहुवेमवयंपुत्रमर्षितेयोविधुता । आग्निश्चिंधंमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिंधं
भगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतृर्भगसत्यराधोभगेमांधियमुद्रंवादनः । भगप्रणोजनयगोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नवंतःस्याम ॥ उतेदा
नींभगवंतःस्यामोतप्रपित्वउतमध्येअह्ना । उतोर्दितामघवनत्सूर्यस्यवयंदेवानांसुमतौस्याम ॥ भगऽएवभगवोऽअस्तुदेवास्ते
नवयंभगवंतःस्याम । तंत्वाभगसर्वऽइज्जोहवीतिसनोभगपुरऽएताभवेह ॥ समध्वरायोपसोनंमंतदधिक्रावेवशुचयेपुदाय ।
अर्वाचीनंवसुविदंभग्नोरथमिवाश्वावाजिनऽआर्वहंतु ॥ अश्वावतीर्गोर्मतीर्नऽउपासोवीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः ॥ घृतंदुहाना
विश्वतःप्रपीतायूयंपातस्वस्तिभिःसर्दानः ॥ ॐयच्चगोपुदुष्वय्यंयच्चास्मेदुहितर्दिवः । त्रितायतद्विभावयस्यायपरावहानेहसो
वज्रतयःसुक्रतयोवज्रतयः ॥ निष्कंवाघाकृणवतेस्त्रजवाडुहितर्दिवः । त्रितेदुष्वय्यंसर्वमास्येपरिंदन्नस्यनेहसोवज्रतयःसुक्र
तयोवज्रतयः ॥ तदन्नायतदपसेतंभागमुपसेदुपै । त्रितायचद्वितायचोपोदुष्वय्यवहानेहसोवज्रतयःसुक्रतयोवज्रतयः ॥
यथाकृलांयथाशफंयथऽऋणंसंनयामसि । एवादुष्वय्यंसर्वमास्येसंनयामस्यनेहसोवज्रतयःसुक्रतयोवज्रतयः ॥ अजैष्माद्या

सनामुचाभमानागसोवयं । उषोयस्माहुःध्वन्यादभैष्मापतदुच्छत्वनेहसौवज्रतयःसुजुतयोवज्रतयः ॥ ॐ अजैष्माद्यासना
मुचाभमानागसोवयं ॥ ज्ञातृत्वमःसंकल्पःपापोयंहिष्मस्तंसकृच्छतुयोनोद्वेष्टितमृच्छतु ॥ इतिप्रातःस्मरणंसंपूर्णम् ॥

॥ ३ ॥ अथप्रज्ञाविवर्धनस्तोत्रम् ॥
सनत्कुमारोभगवान्भोगमोक्षफलप्रदः ॥ तारकारिरुमापुत्रःक्रौचारिश्चषडाननः ॥ स्कंदःकुमारःसेसानीःस्वामीशंकरसंभवः ॥ १ ॥ गंगेयस्ता

नीतिममनामानुकीर्तनं ॥ महाप्रज्ञामवामोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ ६ ॥ इतिश्रीरुद्रयामलेप्रज्ञाविवर्धनस्तोत्रंसंपूर्णम् ॥ ५ ॥ महामंत्रमया
अथद्वितीयंप्रज्ञाकरंस्तोत्रं ॥ प्राचीसंध्याकाचिदंतर्निशायाःप्रज्ञादष्टरंजनश्रीरपूर्वा ॥ वक्त्रवेदान्भानुमेवाजिवक्त्रावागीशाख्या
वासुदेवस्यमूर्तिः ॥ १ ॥ प्रणताज्ञानसंदोहध्वांतध्वंसनकर्मठं ॥ नमामितुरग्रीवंहरिसारस्वतप्रदं ॥ २ ॥ श्लोकद्वयमिदं
प्रातरष्टाविंशतिवारकं ॥ प्रयतःपठतेनित्यंकृत्स्नाविद्याप्रसिध्यति ॥ ३ ॥ इतिप्रज्ञाकरंहयग्रीवस्तोत्रं ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ अथसूत्रपुरीषोत्पत्तिविधिः ॥
श्रीः ॥ ततःप्रातःसमुत्थायकुर्याद्विष्णुमूत्रमेवच ॥ नैर्ऋत्यामिषुविक्षेपमतीत्याभ्यधिकंमुवइति ॥ १ ॥ तत्रप्रयोगः ॥ पूर्वो

कब्राह्ममुहूर्तेऽत्थायाचम्यइष्टदेवतानमस्कृत्य प्रातःस्मरणंविधायरविगुरुनमस्कृत्यग्रामाद्द्विर्नैऋत्यामिषुक्षेपात्ययेशुद्धमृत्ति
 कांससिकतांजलपात्रंचादाय कीटादिरहितस्थलंगत्वामृज्जलपात्रेनिधाययज्ञियैरनार्द्रैस्तृणैर्भूमिमाच्छाद्यप्राचृतशिराःपृष्ठतः
 कंठलंबितयज्ञोपवीतोयद्येकवस्त्रश्चेद्दक्षिणकर्णेनिहितयज्ञोपवीतोमौनीघ्राणास्येपिधायदिवोदङ्मुखोरात्रौ दक्षिणामुखोमूत्रपु
 रीषेऽत्सृज्यलोष्टादिनागुदंपरिमृज्यगृहीतशिश्रुत्थाय पूर्वगृहीतमृज्जलपात्रेगृहीत्वाद्रोमलकमात्रमृज्जलैर्द्विवारंलिंगशौचंक्रु
 त्वार्धग्रस्तितदर्धाधैर्मृज्जलैस्त्रिवारमपानंशोधयपुनर्जलैरेवलिंगगुदेप्रक्षाल्यशुद्धमृत्तिकयैकवारंहस्तंप्रक्षाल्य शुद्धभूमिमागत्या
 न्यमृज्जलैर्दशवारंवामकरंप्रक्षाल्यततः करद्वयंसप्तवारंतावद्भिरैवमृज्जलैःप्रक्षाल्यवामदक्षिणपादौप्रत्येकंत्रिःप्रक्षाल्यान्यजलेन
 द्वादशगंडूषान्वामभागेकृत्वाजलपात्रंत्रिःपर्युक्ष्यजलबिंदून्जलेनिक्षिप्योपवीतीद्विराचमेत् ॥ मूत्रमात्रोत्सर्गेतुपूर्ववदेकवारं
 लिंगंप्रक्षाल्यवामकरंत्रिःप्रक्षाल्यकरद्वयंद्विःप्रक्षाल्यैककयामृदापादौप्रक्षाल्यगंडूषचतुष्टयंविधायआचमेत् ॥ उक्तशौचाकरणे
 प्रायश्चित्तंस्मृतिरत्नावल्यां ॥ गायत्र्यष्टशतंचैवप्राणायामत्रयंतथा इति ॥ जपेदितिशेषः ॥ इतिमूत्रपुरीषादिविधिः ॥

॥ ५ ॥ अथदंतधावनविधिः ॥

श्रीः ॥ मुखेपर्युषितेनित्यंभवत्यग्रयतो नरः ॥ तदार्द्रकाष्ठंशुष्कंवाभक्षयेदंतधावने ॥ १ ॥ उत्थायनेत्रेप्रक्षाल्यशुचिर्भूत्वास
 माहितः ॥ परिजप्यचमन्त्रेणभक्षयेदंतधावनं ॥ २ ॥ शुचिर्भूत्वाविष्णुमूत्रोत्सर्गेणशुचिर्भूत्वेत्यर्थः ॥ प्रतिपत्पष्ठचष्टमीनवम्येका
 दशीचतुर्दशीपंचदशीसंक्रांतिव्यतीपातत्रतोपवासश्राद्धदिनार्कभौमशुक्रमंददिननिषिद्धदिनातिरिक्तदिनेषुब्राह्मणोद्वादशां

गुलप्रमाणेन दशांगुलप्रमाणेन वाकनिष्ठांगुलिवस्थूलेन तित्पियादिविहितवृक्षोद्भवेन चूर्णीकृताग्रेण प्रक्षालितेन शुष्केणाद्रेण वा ॥ आयुर्बलं यशोवर्चः प्रजाः पशुवसूनि च ॥ ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च त्वं नो देहि वनस्पते ॥ इति मंत्रेणाभिर्मंत्रितेन काष्ठेन-मुखदुर्गं गङ्गां च कृत्वा ऌंकारं गायत्रीं च स्मृत्वा शिखां बध्नीयात् ॥ इति मंत्रमुक्त्वा दत्तान्संशोध्य जिह्वोद्धेखं कृत्वा द्वादश

॥ ६ ॥ इति दत्तधावनम् ॥

॥ ४ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ नमामि गंगे तव पादपंकजं सुरासुरैर्वदितदिव्यरूपम् ॥ भुक्तिं च मुक्तिं च ददासि नित्यं भावानुसारेण सदा

॥ ४ ॥

नराणाम् ॥ १ ॥ गंगागंगे तियो ब्रूयाद्यो जनानां शतैरपि ॥ मुच्येते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ॥ आचम्य प्राणायामं कृत्वा श्री गेप्रथमचरणे भरतवर्षे भरतखंडे जंबुद्वीपे दंडकारण्ये देशे गोदावर्याः दक्षिणे तीरे कृष्णावेण्यो रुतरे तीरे वा शालिवाहनशके बौद्धासरे अमुकदि वसनक्षत्रे अमुकस्थे वर्तमाने अमुकनामसंवत्सरे अमुकायने अमुकतौ अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवाभकरणे एवं गुणविशेषां शुभपुण्यतिथौ परमेश्वराज्ञारूपसकलशास्त्रश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं मम आत्मनः कृतकामाचिकमानसिकसांसर्गिकज्ञाताज्ञातस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तीतापीतसकलपापपक्षयार्थं गंगाभागीरथीप्रातः स्नानमहं क

॥ ४ ॥

रिष्ये ॥ गंगाप्रार्थनं करिष्ये ॥ ॐ हिरण्यश्रृंगं नंदिनीनलिनी ॥ आपोहिष्ठेति तृचस्यां वरीपः सिंधुद्वीप आपो गायत्री मारजने वि
 नियोगः ॥ ॐ आपो हि घामयो भुवस्तान ऊर्जे दधातन । महेरणा यु च क्षसे ॥ योर्वः शिवर्त मोरस्तस्य भाजयते हनः । उशतीरिव मा
 तरः ॥ तस्मा अरंगमामवो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपौ जनयथा चनः ॥ आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यार्षः प्राणा वा आपः पशव
 आपो न्नमापो मृतमार्षः सम्राडापो विराडार्षः स्वराडा पृच्छन्दां स्यापो ज्योतीं स्यापो यजुं स्यापः सत्यमापः सर्वो देवता आपो भू
 भुवः सुवराप ओम् ॥ स्नानं कृत्वा ॥ इमं मे गंग इत्यस्य सिंधु क्षिलेय मे धोनद्यो जगती तीर्थाले डने विनियोगः ॥ ॐ इमं मे गंगेय मुने
 सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं स च त्पारुण्या । असिक्त्या मे रुद्रु धेवितस्तयार्जी कीये शृणु ह्यासु पोमया ॥ इत्यंगुष्ठेन त्रिरुदकमालोड्य ॥
 ऋतं चेति तृचस्य माधुच्छंदसो घमर्पणो भाववृत्तमनुष्टुप् अघमर्पणे विनियोगः ॥ ॐ ऋतं च सत्यं चाभीष्टात्तपसो ध्यायत । ततो
 रात्र्य जायत ततः समुद्रोऽर्णवः ॥ समुद्रा दर्णवा दधि संवत्सरोऽर्जजायत ॥ अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिपुतो वशी ॥ सूर्या
 चंद्रमसौ धातायथा पूर्वमकल्पयत् ॥ दिवच पृथिवीं चांतरिक्षमथोऽस्वः ॥ इति त्रिरावृत्या घमर्पणं कुर्यात् ॥ अथाध्यमंत्राः ॥
 नमः कमलनाभाय नमस्ते जलशायिने ॥ नमस्ते केशवानंतगृहाणार्घ्यं नमोऽस्तुते ॥ एहि सूर्य सहस्रांशो ते जोराशे जगत्यते ॥ अ
 नुंकपय मां भक्त्या गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तुते ॥ धातुः कर्मंडलूद्भूते गंगे त्रिपथगामिनि ॥ त्रैलोक्यं दिते देवि गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तुते ॥
 पापो हं पापकर्मी हं पापात्मा पापसंभवः ॥ त्राहि मां कृपया गंगे सर्वपापहराभव ॥ स्नानांगतर्पणं कुर्यात् ॥ ब्रह्मादयो ये देवास्तान्
 देवांस्तर्पयामि ॥ भूदेवांस्तर्पयामि ॥ भुवदेवांस्तर्पयामि ॥ स्वदेवांस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवः स्वदेवांस्तर्पयामि ॥ निवीती ॥ तानृषी

स्तर्पयामि ॥ भूर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ भुवऋषींस्तर्पयामि ॥ स्वऋषींस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःस्वऋषींस्तर्पयामि ॥ सव्येनापसव्येनवा ॥
तान्पितृंस्तर्पयामि ॥ भूःपितृंस्तर्पयामि ॥ भुवःपितृंस्तर्पयामि ॥ स्वःपितृंस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःस्वःपितृंस्तर्पयामि ॥ अग्निदग्धा
श्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम ॥ भूमौदत्तेनतोयेनतृसायांतुपरांगतिम् ॥ इत्युदकांजलिंतेदप्रक्षिप्य ॥ यन्मयादूषितंतोयं
शारीरमलसंभवात् ॥ तद्दोषपरिहारार्थयक्ष्माणंतर्पयाम्यहम् ॥ इति यक्ष्मंतर्पणं कुर्यात् ॥ स्नानविधौ विशेषविधिरुत्सर्ज
नप्रयोगेद्रष्टव्यः ॥ ततःशुक्लवासःपरिधायोत्तरीयार्थद्वितीयं प्रावृत्यपरिधानीयमुपरिदशं निष्पीडयेत् ॥ इति स्नानविधिः ॥

॥ ७ ॥ अथोष्णोदकस्नानविधिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ पात्रे किंचिच्छीतोदकं प्रक्षिप्य तदुपर्युष्णोदकेन पात्रमापूर्य ॥ ॐ शन्नो देवी रभिर्यु आपो भवतु पीतये ।
शंयोरभिसंवतुनः ॥ आपः पुनंतु पृथिवी पृथिवी पुता पुना तु माम् । पुनंतु ब्रह्मण सति ब्रह्म पुता पुना तु माम् ॥ इदं पदं द्विवेनुमु
चानः । स्विन्नस्नात्वीमलादिव ॥ पतंपवित्रेणेवाज्यं । आपः शुधंतु मे नसः ॥ ऋतंच सत्यं चाभीक्षात्तपसोऽर्धजायत । ततोरा
ज्यजायत ततः समद्रोऽर्णवः ॥ आपो हिष्ठा मयो भुवस्तान् ऊर्जेर्दधातन । महेरणाय चक्षसे ॥ इति पंचमंत्रैरुष्णोदकमभिमंत्र्य
गंगादितीर्था निस्रनस्नात्वा आचम्य आपो हिष्ठे तितिसृभिर्मार्जनं कुर्यात् ॥ उष्णोदकस्नाने संकल्पाद्यमर्पणतर्पणानि न कुर्यात् ॥ ॥ ५ ॥

॥ ७ ॥

॥ ७ ॥

॥ ७ ॥

॥ ७ ॥

॥ ५ ॥

॥ ८ ॥ अथगौणस्नानानि ॥

श्रीः ॥ आचम्ययथानिमित्तसंकल्पादिकृत्वा आपो हिष्ठादिमंत्रैः प्रोक्षणं मंत्रस्नानं ॥ १ ॥ गायत्र्या दशकृत्वोजलमभिमन्त्र्यते न सर्वांगप्रोक्षणं गायत्रं ॥ २ ॥ अग्निरिति भस्मेत्यादिमंत्रैः गेषु भस्मलेपनमाग्नेयस्नानं ॥ ३ ॥ आर्द्रवस्त्रेणांगमार्जनं कापिलं देवार्चनादौ ॥ ब्रह्मयज्ञे विकल्पः ॥ नैमित्तिककाम्यादिस्नाननिमित्तानि ग्रन्थान्तरे आलोच्यानि ॥ ५ ॥ गौणस्नानैर्जपसंध्यादौ शुद्धिर्न तु श्राद्धश्रीगणेशाय नमः ॥ श्राद्धे यज्ञे जपे होमे वैश्वदेवे सुरार्चने ॥ ९ ॥ अथ भस्मधारणविधिः ॥

म्यप्राणायामं कृत्वा ॥ अद्येत्यादि पूर्वोऽशरीरशुद्ध्यर्थं भस्मधारणमहं करिष्ये ॥ ॐ मानस्तोके तनये मानं आयौ मानो गोपुमा नो अश्वेषुरीरिषः । वीरान्मानो रुद्रभासितो वर्धही विष्मत्तुः स दुर्मित्वा हवामहे ॥ इति हस्ते भस्मगृहीत्वा जलमिश्रितं कृत्वा ॥ ॐ

१ अग्निहोत्राग्निर्जं भस्मद्विरजाहोमं जन्तथा ॥ औपासनसमुत्पन्नं समिदं शिसुद्रवम् ॥ इत्यादि ॥ २ आसनान्याह व्यास ॥ कौशिकं कञ्जलैव अजिनपट्टमेव च ॥ दारुजतालपत्रवा आसनपरिकल्पयेत् ॥ कृष्णाजिने ज्ञानसिद्धिर्मोक्षश्रीव्याघ्रचर्मणि ॥ वशाजिने व्याधिनाशः कञ्जलेदुःखमोचन ॥ अभिचारे नीलवर्णं रक्तवर्णं रक्तवर्णं प्रोक्तं सर्वेषां चित्रकं बले ॥ वशाष्टगीतिमयूले ॥ इत्यासनानि ॥

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवो मे अस्तु सदा शिवोम् ॥ शिरसि ॥ ॐ तत्पुरुषाय
विद्महे महो देवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ मुखे ॥ ॐ अघोरेभ्यो धोरेभ्यो धोरोरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो
नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणाय नमो बले
विकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥ गुह्ये ॥ ॐ सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजा
तायै नमो नमः ॥ भवे भवे नारि भवे भवस्व मां भवो ब्रवाय नमः ॥ अग्निरिति मंत्रस्य पिप्पलादो रुद्रो गायत्री जपे वि० ॥ पादयोः ॥
अग्निरिति भस्म । वायुरिति भस्म । जलमिति भस्म । स्थलमिति भस्म । व्योमेति भस्म । सर्वहवा इदं भस्म । मन एतानि चक्षूं
पि भस्मानि ॥ इत्यभिर्मन्त्र्य जलमिथितेन मध्यमांगुलित्रयगृहीतेन ललाटे हृदयनाभिगलांसबाहुसंधिपृष्ठशिरःस्थानेषु ॐ नमः
शिवायेति शिवमंत्रेण ॐ नमो नारायणायेत्यष्टाक्षरेण वागायत्र्यावा प्रणवेन वा त्रिपुंड्रान्कुर्यात् ॥ इति भस्मधारणविधिः ॥

॥ १० ॥ गोपीचंदनधारणम् ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ प्रातः पुंड्रं मृदा कुर्व्याद्धुत्वा चैव तु भस्मना ॥ ऊर्ध्वपुंड्रं मृदा कुर्व्याद्भस्मना तु त्रिपुंड्रकम् ॥ विहितामृदश्च गोपी
चंदनतुलसीमूलसिंधुतीरजाह्नवीतीरवल्मीकादिस्थाग्राह्याः ॥ मृदं हस्ते जलेनार्द्रां कृत्य शुक्लपक्षे केशवाय नमः इति ललाटे । ना
रायणेत्युदरे । माधवेति हृदये । गोविंदायेति कंठे । विष्णवे इति दक्षिणपार्श्वे । मधुसूदनेति दक्षबाहुमूले । त्रिविक्रमेति दक्षकर्ण
मूलदेशे । वामनेति वामपार्श्वे । श्रीधरेति वामबाहौ । हृषीकेशेति वामकर्णदेशे । पद्मनाभेति पृष्ठे । दामोदरेति ककुदि । ए

वंद्वादशतिलकान्कृत्वा कृष्णपक्षसंकर्षणादिद्वादशनामभिर्निर्दिष्टद्वादशस्थानेषु कृत्वा तेशिरसि ॐ नमो भगवेतवासुदेवायेति त्रयोदशतिलको विधेयः ॥ विध्यंतरं यथा—वामहस्ते जलं कृत्वा सावित्र्या चाभिमंत्रितम् ॥ तद्विष्णोरिति मंत्रेण मर्दयेन्मृत्तिं कांततः ॥ अतो देवेति सूक्तेन तिलकं धारयेत्सदा ॥ एवं यथासंप्रदायं तिलकान्कुर्यात् ॥ इति गोपीचंदनादिमृद्धारणविधिः ॥

॥ ११ ॥ अथ कुशग्रहणविधिः ॥

श्रीः ॥ तत्र दशविधदर्भा यथा ॥ कुशाः काशाय वा दूर्वा जशीराश्च संकुंदकाः ॥ गोधूमा व्रीहयो मुंजा दशदर्भाः सबल्वजाः ॥ भस्यमा वा स्यात्स्यां दर्भाश्च योमतः ॥ अयातयामास्ते दर्भा विनियोज्याः पुनः पुनः ॥ कुशग्रहणकालः ॥ मासेन मुखः ॥ ॐ कारैणैव मंत्रेण कुशान्स्पृष्ट्वा द्विजोत्तमः ॥ मंत्रस्तु ॐ विरिचिनास होतृपन्नपरमेष्ठी निसर्गज ॥ दहस्व सर्वपापानि दर्भा स्वस्तिकरो भव ॥ हुं फट् ॥ इति स कृच्छित्त्वासमुद्धरेत् ॥ पवित्रलक्षणं तु—अनंतर्गभिर्णंसाग्रं कौशं हिदलमेव च ॥ प्रादेशमात्रं विज्ञेयं पवित्रं यत्र कुत्रचित् ॥ चतुर्भिर्दर्भापि जलैर्ब्राह्मणस्य पवित्रकम् ॥ एकैकन्यूनमुद्विष्टवर्णे यथाक्रमम् ॥ अन्त्यान्यपि पवित्राणि कुशदूर्वामयानि च ॥ हेमात्मकपवित्रस्य कलानां हतिपोडशीम् ॥ इदं पवित्रमनामिक्यां धारयेत् ॥ काम्याद्यन्यपि पत्राण्यन्यत्रालोचनीयानि ॥ इति कुशग्रहणविधिः पवित्रलक्षणं च ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

11911

看0习0

॥ ७ ॥

श्रीः ॥ अंगुलीगणनादेकरख्याष्टयुगंभवेत् ॥ कुशग्रन्थाकोटिगुणरुद्राक्षैः स्यादनंतकम् ॥ अक्षगणनान्युक्ताप्रजापतिना ॥
अष्टोत्तरशतंकुर्याच्चतुःपंचाशदेव तु ॥ सप्तविंशतिकंपिततो नैकाधिका वरा ॥ रक्तवर्णैरभिश्च कीदृग्भविवर्जितैः ॥ अक्ष
सूत्रमकर्तव्यंगोपुच्छवलयाकृति ॥ वक्रंवक्त्रेण संयोज्य पुच्छं पुच्छेन योजयेत् ॥ मेरुरुद्ध्वमुखः कार्यः प्रत्येकं नागपाशकं ॥ पञ्चात्तेन ज
पंकुर्याद्भवेदुक्तफलं प्रिये ॥ एकैकमणिमंगुष्ठेनाकर्षन्न्यजपेन्मनुम् ॥ मेरौ तु लघिते देवि न मंत्रफलभाग भवेत् ॥ एतच्च गायत्री जपातिरिक्त जपे ज्ञेयम् ॥
सूत्रे जपे दष्टोत्तरशतं ॥ पादयोः पतिते तस्मिन्यक्षाल्य द्विगुणं जपेत् ॥ इति सूत्रमाला ॥ एतच्च गायत्री जपातिरिक्त जपे ज्ञेयम् ॥ प्रमादात्पतिते
॥ अथ संस्कारः ॥ कुशोदक सहितैः पंचगव्यैर्मालां प्रक्षाल्य ॥ ऊँ ह्रीं अं आ ईं उं ऋं एं औं अं अः कं खं गंधं च छं जं
झं ञं टं ठं डं णं तं थं दं धं ङं फं बं भं ङं रं लवं शं षं सं हं ळं एतानि पंचाशन मातृका क्षाराणि अभ्यस्थपत्रस्थापितमालायां विन्यस्य
ऊँ सद्वी जातं ० ऊँ वामदेवाय ० ऊँ अधोरेभ्यो ० ऊँ तत्पुरुषाय ० ऊँ ईशानः सर्वविद्यानां ० इति पंचमंत्रान्न जपित्वा ॥ सद्योजा
नेति मंत्रेण मालां च पंचगव्येन मोक्ष्य ॥ शीतलजलेन प्रक्षाल्य ॥ वामदेवेति चंदनेनावष्टुष्य ॥ अधो रेति मालां धूपयित्वा ॥
तत्पुरो पेति चंदनकस्तूर्यादिना लेपयित्वा ॥ ईशान इति मंत्रेण प्रतिमणिं शतवारं दशाचारं वा भिमं न्य ॥ अधोरिति मंत्रेण मेरूं श
तवारमभिमंत्रयेत् ॥ ततएतैरेव पंचभिर्मंत्रैर्मालां पंचोपचारैः पूजयेत् ॥ रुद्राक्षान्कठदेशे देशनपरिमितान्मस्तके द्वे च विशेषत

तिश ॥ ३॥

॥ ६३ ॥

॥ उत्तमातारकोपेतामध्यमः ॥
॥ १३ ॥ अभ्यासः संख्या ॥
॥ ४ ॥

॥ ७ ॥

॥ उत्तमातारकोपेतामध्यमा ॥ अञ्जलिः सुखा ॥

॥ अर्चयेत् ॥

॥ २११ ॥

दामोदरेण मस्तकप्रोक्षणम्, ओष्ठद्वयप्रोक्षणम्, वामनश्रीधरेतिद्वाम्या मुखमार्जनम्, विष्णुनाम्ना वामकरप्रक्षालनम्, नेत्रस्पर्शः, संकर्षणेन ऊर्ध्वोष्ठप्रोक्षणम्, वाममुद्वेन दक्षिणनासाच्छिद्रस्पर्शः, हृषीकेशेन वामकरप्रोक्षणम्, पद्मनाभेन पादप्रक्षालनम्, शः, उपेंद्रेण मस्तकस्पर्शः, अधोक्षजेन दक्षिणकर्णस्पर्शः, नारसिंहेन वामकर्णस्पर्शः, अनिरुद्धेन त्रि-
श्रोत्रस्थिते ॥

ओन्नस्पृशेत् ॥

हृषीकेशायनमः । पद्मनाभायनमः । दामोदरायनमः । संकर्षणायनमः । वासुदेवायनमः । प्रद्युम्नायनमः । अनिरुद्धायनमः । पुरुषोत्तमायनमः । अधोक्षजायनमः । नारसिंहायनमः । अच्युतायनमः । जनार्दनायनमः । उपेन्द्रायनमः । हरयेनमः । श्रीकृष्णायनमः ॥ पूर्वोक्तवद्भद्रयकृतेपवित्रेग्रंथिरहितेग्रंथियुतेवाहस्तयोर्धृत्वा ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः । परमात्मादेवता । दैवीगायत्रीछंदः । सप्तानां व्याहृतीनां चिश्वा मित्रजमदग्निभरद्वाजगौतमात्रिवसिष्ठकश्यपाऋषयः । अग्निवायुसूर्यबृहस्पतिवरुणद्रविश्चदेवादेवताः । गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बहतीपंक्तित्रिष्टुब्जगत्यछंदंदांसि । गायत्र्याविश्वामित्रऋषिः । सवितादेवता । गायत्रीछंदः । गायत्रीशिरसःप्रजापतिऋषिः । ब्रह्माग्निवाय्वादित्यादेवताः । यजुश्छंदः । प्राणां यामेविनियोगः ॥ ॐ भूः ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ महः ॐ जनः ॐ तपः ॐ सत्यं ॐ तत्सर्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ आपोज्योतीरसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवःस्वरोम् एवं त्रिरुक्त्वा ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वर प्रीत्यर्थं प्रातःसंध्यामुपासिष्ये ॥ आपोहिष्ठेति तृचस्यांबरीषःसिंधुद्वीपऋषिः । आपोदेवता । गायत्रीछंदः । मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठामयो भुवः । ॐ तानं ऊर्जेदधातन । ॐ महेरणां यचक्षसे ॥ ॐ यो वः शिवतमोरसः । ॐ तस्यं भाजय तेहर्नः । ॐ उशुतीरिवमातरः ॥ ॐ तस्मा अरंगमामवः । ॐ यस्य क्षयायुजिन्वथ (इत्यधः) ॥ ॐ आपौ जनयथाचनः ॥ सूर्यश्चेति

१ दक्षिणैरेच्येद्वायुं वामेनापूरितोदरम् ॥ कुंभकेन जपं कुर्यात्प्राणायामो भवेदिति ॥ पंचांगुलीभिर्निर्मास्यं पीडयेत्प्रणवेनैव ॥ मुद्रयं सर्वपापघ्नीवानप्रस्थ गृहस्थयोः ॥ कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्येते श्वब्रह्मचारिणः ॥ प्रणवव्याहृतीः सप्त गायत्रीशिरसा सह ॥ त्रिःपठेदायतप्राणः प्राणायामः स उच्यते ॥ इति ॥

मंत्रस्य योऽक्षवल्क्यउपनिषदऋषिः । सूर्यमन्युमन्युपतिरात्रयोदेवताः । प्रकृतिश्छंदः । अभ्यंतरशुद्ध्यर्थे मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ सूर्यश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युक्रुतेभ्यः ॥ पापेभ्यो रक्षताम् ॥ यद्रात्रियापार्षमकार्ष ॥ मनसावाचाहस्ताभ्यां ॥ इति जलं पीत्वा आचम्य ॥ रात्रिस्तदवलं पतु ॥ यत्किंचिदुरितं मयि ॥ इदमहं माममृतयोनौ ॥ सूर्ये ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥ ब्रूहती गायत्र्या विश्वामित्रः सविता गायत्री ॥ प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा देवता देवी गायत्री छंदः व्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिः समी प्रतिष्ठा अंत्ये द्वे अनुष्टुभौ ॥ मार्जने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वरिति द्वितीयं ॥ गायत्र्या तृतीयं मार्जनं कृत्वा ॥ पंचमी वर्धमानास तिरऋक् त्रयेण संमार्ज्य ॥ ॐ शन्नो देवीरभिष्टय आपो भवंतु पीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ इशानाचार्यो णां भयंतीश्च र्पणीनाम् ॥ अपोयांचामिभेपूजम् ॥ अप्सु मे सोमो अब्रवीदुतं विंश्वानिभेपूजा ॥ अग्निं च विश्वशंभुवम् ॥ आपः पूर्णतमेपूजं वरूथं तन्वे इमम् ॥ ज्योक्कसूयं हशे ॥ इदमापः प्रवहत्यत्किंचिदुरितं मयि ॥ यद्वाहमभिद्रुद्रो ह्यद्विशेषतः तृताम् ॥ आपो अद्यान्वचारिपुंरसेन समर्पणऋषिः ॥ पर्यस्वानग्न आर्गहितं मांसं सृजवर्चसा ॥ इति नवर्गिभ्यश्चतुर्थं मार्जनं ॥ ॐ ऋतं चेति तृचस्य सूक्तं जायत ॥ ततो रात्र्य जायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥ अनुष्टुप् छंदः । अधमर्पणे विनियोगः ॥ ॐ ऋतं च सत्यं चार्भीद्वान्तपुसो ध्ये १ ' याक्षिक्यउपनिषत्काण्डऋषिः ' इत्यमपि पाठ उपलभ्यते ॥

व॒शी ॥ सूर्या॑चंद्रमसौधा॒तार्यथा॑पूर्वम॒कल्पय॑त् ॥ दि॒वंच॑पृथि॒वीचां॑तरिक्षमथो॒स्वः ॥ इति॑वामनासापुटेनवायु॑निरुद्ध्वदक्षि॑
णनासयापापपुरुषं॑निरस्यतज्जलमनवलो॒क्यवाम॑भागेक्षितौक्षिपेत् ॥ आचम्य ॥ ग्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः परमात्मादेवता है
ॐ भूर्भुवःस्वः तत्स॑वि॒तुर्व० श्रीसूर्य॑नारायणयेदमर्ध्वसमर्पयामि इति॑त्रिः ॥ कालातिक्रमेप्रायश्चित्तार्थचतुर्थ ॥ तच्चकाल
लोपजनितप्रत्यवायपरिहारार्थचतुर्थार्ध्वदानंकरिष्ये इति॑दद्यात् ॥ आत्मानंमदक्षिणंपरिषिंचेत् ॥ असावादित्योब्रह्म ॥
आचम्यप्रणायामकृत्वा ॥ कुशोदकेनजपस्थानंप्रोक्ष्य ॐ भूर्भुवःस्वरोमिति॑जपित्वासनेपद्मासनेनोपविश्य ॥ पृथ्वीतिमंत्र
स्य मेरुपृष्ठऋषिः । कूर्मोदेवता । सुतलच्छंदः । आसनेविनियोगः ॥ ॐ पृथ्वीत्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता ॥ त्वं
चधारयमां॑देविपवित्रं॑कुरुचासनम् ॥ ऊर्ध्वकेशिविरूपाक्षिमांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठदेविशिखाबंधेचामुडेह्यपराजिते ॥ अ
पसर्पतुते॑भूतायेभूताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशम् ॥
सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे ॥ गायत्र्या विश्वामित्रऋषिः । सवितादेवता । गायत्रीछंदः । न्यासेविनियोगः ॥ ॐ त
त्सवितु॑रंगुष्टाभ्यांनमः । वरेण्यं॑तर्जनीभ्यांनमः । भर्गो॑देवस्यमध्यमाभ्यांनमः । धीमहि॑अनामिकाभ्यांनमः । धियो॒यो नः ॥
कनिष्ठिकाभ्यांनमः । प्रचो॑दयात्करतलकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ तत्स॑वि॒तुर्व० इत्यायनमः । वरेण्यं॑शिरसेस्वाहा । भर्गो॑देवस्य

१

इदमर्ध्वपूर्णजलिःसूर्याभिसुखस्तिष्ठन् गोकर्णाकारंजलीकृतपाणिभ्यामूर्ध्वक्षिपन्नात्रेदद्यात् ॥

शिखायैवपद् । धीमहिक्वचायहुम् । धियोयोनोनेत्रत्रयायवौपद् । प्रचोदयात् अस्त्रायफद् । इति दिवंधः ॥ यो देवः स वि
तास्माकं धियो धर्मा दिगोचरे । प्रेरयेत्तस्य तद्भर्गस्तद्भरेण्यमुपास्महे ॥ शुक्लो वर्णः । अग्निमुखं । ब्रह्माशिरः । विष्णुहृदयं । रु
द्रोललाटं । पृथिवीकुक्षिः । त्रैलोक्यं चरणाः । सांख्यायनगोत्रं । त्रिपदा गायत्री अशेषपापक्षयार्थे गायत्री जपे विनियोगः ॥
मुक्ताविड्महे मनीरधवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैर्युक्तामिदुक्लानिवद्धमुकुटां तत्त्वार्थवर्णात्मिकाम् ॥ गायत्री चरदाभयां कुशकशाशु
भ्रं कपालं गुणं शंखं चक्रमथारविंदयुगलं हस्तैर्वहंती भजे ॥ बालांबालादित्यमंडलमध्यस्थारक्तवर्णी रक्तांबरानुलेपनसगाभरणां
चतुर्वक्त्रांदंडकमंडल्वक्षसूत्राभ्यां कचतुर्भुजांहंसासनारूढां ब्रह्मदैवत्यामृग्वेदमुदाहरंतीं भूलोकधिष्ठात्री गायत्री नाम देवतां ध्या
यामि ॥ आगच्छ वरदे देवि जपे मे संनिधौ भव ॥ गायं तंत्राय सेयस्माद्गायत्री त्वंततः स्मृता ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः । तैत्तरीयसंहिते

१ गायत्रीपदार्थविवरणम् ॥ 'तदित्यवाब्जनोगम्यं ध्येययत्सूर्यमण्डले । सवितुः सकलोत्पत्तिस्थिति संहारकारिणः ॥ वरेण्यमाश्रयणीयं यदाधार
मिदं जगत् । भर्गः स्वसाक्षात्कारेण ह्यविद्याशक्तिदाहकृत् । देवस्य ज्ञानरूपस्य स्वानंदोपिवा । धीमहं स एवेति तेनैवाभेदसिद्धये । धियो त
करणे वृत्तीः प्रत्यक्प्रवणचारिणीः । यदित्यलिगगम्यं तत्तत्तत्त्वज्ञानादिलक्षण । नोऽस्माकबहुधाम्यस्तभेदभिन्नधिया पुनः । प्रचोदयात् प्रेरयतु प्रार्थनाया
जपेऽस्तुता ॥ गायत्र्या मूलवेदत्वाद्देवः पर्वसुगीयते ॥ आरभ्यानामिकामध्यपर्वण्युक्तान्यनुक्रमतः ॥ तर्जनीमूलपर्यंतजपेद्दशसुपर्वसु ॥ मध्यमागुलिमू
ले तु यत्पर्वद्वितयं भवेत् ॥ तवैमेरुविजानीयाज्जपेत्तनातिलंघयेत् ॥ वक्षेणाच्छादितकरंदक्षिणय सदा जपेत् ॥ तस्य स्यात्सफलजाप्यंतद्धीनमफलं स्मृतम् इति

ण्यंभर्गोदिवस्यधीमहि ॥ धियोयोर्नःप्रचोदयात् ॥ इतिगायत्रीमंत्रं वस्त्राच्छादितहस्तपर्वभिर्गणयन्नष्टोत्तरशतमष्टाविंश
 तिर्दशवारंवाजह्वा ॥ पुनःतत्सवितुरितिपङ्गन्यासंकृत्वाउपस्थानंकुर्यात् ॥ जातवेदसेमारीचःकश्यपोजातवेदाअग्निस्त्रिष्टु
 प् ॥ उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदंहातिवेदः ॥ सनःपर्षदातिदुर्गाणिविश्वानावेवासिंधुदु
 पस्थानेविनियोगः ॥ ॐ मित्रोजनानितनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रऋषिःमित्रोदेवतात्रिष्टुप्लुङ्गदःअत्याश्चतस्रोगायत्र्यः सूर्यो
 धृतवज्जुहोत ॥ प्रसमिन्त्रमर्तोअस्तुप्रयस्वान्यस्तआदित्यशिक्षतिव्रतेन ॥ नहन्यतेनजीयतेत्वोतैनैनुमहोअश्रोत्यंतितोनदूरात् ॥
 अनमीवासइक्यामदंतोमितशवोवर्मन्नापृथिव्याः ॥ आदित्यस्यव्रतमुपक्षिप्यंतोवयंमित्रस्यसुमतौस्याम ॥ अयंमित्रोर्नमस्यः
 सुशेवोराजासुक्ष्मोअजनिष्टवेधाः ॥ तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभूद्रसौमनसेस्याम ॥ महोआदित्योनमसोपसद्योयातयर्जनो
 गृणतेसुशेवः ॥ तस्माएतत्पन्यतमायुष्टमग्नौमित्रार्यहविराजुहोत ॥ मित्रस्यचर्पणीधृतोवोदेवस्यसानसि ॥ द्युमन्त्रंचित्रश्रवस्तम
 म् ॥ अभियोर्महिनादिवमित्रोवभूवसप्रथाः ॥ अभिश्रवोभिःपृथिवी ॥ मित्रायपंचयेमिरेजनाअभिष्टिशवसे ॥ सदेवान्विश्व
 न्विभर्ति ॥ मित्रोदेवेष्वायुषजनायवृक्तबर्हिषे ॥ इष्टइष्टव्रताअकः ॥ इदमुपस्थानंमित्रस्यचर्पणीत्यादिचतुर्भिर्वाक्तं ॥ त्र्यंबकंमै
 त्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोऽनुष्टुप् ॥ उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिपुष्टिवर्धनम् ॥ उर्वारुकर्मिवबुधनान्मत्प्रोषु
 क्षीयमामृतात् ॥ तच्छंयोःशंयुर्विश्वेदेवाःशकरी । उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ तच्छंयोरावृणीमहेगातुंयज्ञायगातुंयज्ञपतयेदेवीः

स्वस्तिरस्तुनःस्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वर्जिगातुभेपूजम् ॥ शनौअस्तुद्विपदेअंचतुप्पदे ॥ नमोब्रह्मणेप्रजापतिविश्वेदेवाजगती ।
 उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ नमोब्रह्मणेनमोअस्त्वग्नेनमःपृथिव्येनमोअपोपथीभ्यः ॥ नमोवाचेनमोवाचस्यतयेनमोविष्णवे
 महतेर्करोमिइतित्रिः ॥ प्राच्यैदिशेइंद्रायचनमः । आग्नेय्यैदिशेअग्नयेचनमः । दक्षिणायैदिशेयमायचनमः । नैऋत्यैदिशे
 निर्ऋतयेचनमः । प्रतीच्यैदिशेवरुणायचनमः । वायव्यैदिशेवायवेचनमः । उदीच्यैदिशेसोमायचनमः । ईशान्यैदिशे
 श्वरायचनमः । ऊर्ध्वायैदिशेब्रह्मणेचनमः । अधरायैदिशेअनंतायचनमः । संध्यायैचनमः । गायत्र्यैचनमः । ईशान्यैदिशे
 सरस्वत्यैचनमः । सर्वाभ्योदेवताभ्योनमः ॥ यांसदासर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ सायंप्रातर्नमस्यंतिसामासंध्याभिरक्ष
 तु ॥ उत्तमेशिखरेजातेभूम्यांपर्वतमूर्धनि ॥ ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनुज्ञातागच्छदेवि यथासुखम् ॥ भद्रंनइतिमंत्रस्यएद्रोविमदऋषिः ॥
 अग्निदेवता ॥ एकपदाविराट्छंदः । शान्त्यर्थेजपेविनियोगः ॥ ॐ भद्रंनोअपिवातयुमर्तः ॥ ॐ शान्तिःशान्तिःशान्तिः ॥
 प्रदक्षिणंपरिभ्रन् ॥ आसत्यलोकात्पातालादालोकालोकपर्वतात् ॥ येसंतिब्राह्मणादेवास्तेभ्योनित्यंनमोनमः ॥ इतिगुरुन
 भिवादयेत् ॥ स्वस्तिकाकारहस्ताभ्यांकर्णौस्पृष्ट्वाअमुकप्रवरोमुकगोत्रोत्तमोऽहममुकशर्माभोगुरोत्वाभवाद्यामिइतिप्रण
 म्य ॥ अनेनप्रातःसंध्यावंदनेनकर्मणाश्रीपरमेश्वरःप्रीयताम् ॥ ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ द्विराचम्य ॥ प्रायश्चित्तान्यशेषाणि
 तपःकर्मात्मकानिचै ॥ यानितेपामशेषाणांकृष्णानुस्मरणंपरम् ॥ विष्णवेनमइतित्रिः ॥ इतिप्रातःसंध्या ॥ ॥ ३३ ॥

॥ १४ ॥ अभिषेकप्रह्वचारिणः ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मचारीसंध्योपासनोत्तरं आचम्य प्राणानाथन्यदेशकालाद्युच्चार्य श्रीपरमेश्वरग्रीत्यर्थं प्रातरग्नि कार्यं (सायंकाले साय मग्नि कार्यं) करिष्ये इति संकल्प्य अग्निं ध्यात्वा अग्नेः परितः स्विवारं सोदकेन पाणिना परिसमूहं त्रिवारं पर्युक्षणं च कृत्वा समिधमा दाय ॥ अग्नये समिधमित्यस्य हिरण्यगर्भोऽग्निर्बृहती ॥ समिदाधाने विनियोगः ॥ ॐ अग्नये समिधमा हवीर्षु बृहते जातवेदसे ॥ तथा त्वमग्ने वधस्वसमिधा ब्रह्मणा वयं स्वाहा ॥ इति समिधमग्नौ प्रास्य अग्नय इदं नममेति त्यागमुच्चरेत् ॥ ततः पाणी प्रक्षाल्या ग्नौ प्रताप्य ॥ ॐ तेजसामासमनज्मि इति मुखमवाङ्निमृज्य पाणी प्रक्षाल्य एवं पुनर्द्विवारं कृत्वा ॥ उपस्थानं कुर्यात् ॥ मयि मेधा मितिषण्णां हिरण्यगर्भऋषिः ॥ पूर्वेषां त्रयाणामग्नीं द्रसूय देवताः ॥ उत्तरत्रयाणामग्निं देवता ॥ गायत्री छंदः ॥ अद्भ्युपस्था ने विनियोगः ॥ ॐ मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधातु ॥ मयि मेधां मयि प्रजां मयीं द्रिं द्रियं दधातु ॥ मयि मेधां मयि प्रजां भूयांस इत्यग्निमुपस्थाप्य ॥ मानस्तोक इति कुत्सो रुद्रो जगती ॥ विभ्रूतिग्रहणे विनियोगः ॥ ॐ मानस्तोके तनये मानं आयौ मानो गो पुमानो अश्वेषु रीरिषः ॥ वीरान्मानो रुद्रभामितो वधीर्हविष्मत्तः सद्रुमि त्वाहवामहे ॥ त्र्यायुषं जमदग्नेरिति ललाटे ॥ कश्यपस्य त्र्यायुषमिति कंठे ॥ अगस्त्यस्य त्र्यायुषमिति नाभौ ॥ यदेवानां त्र्यायुषमिति दक्षिणस्कंधे ॥ तन्मे अस्तु त्र्यायुषमिति वामस्कंधे ॥ सर्वमस्तु शतायुषमिति शिरसि ॥ ॐ च मे स्वरश्च मे यज्ञोपचते नमश्च ॥ यत्ते न्यूनं तस्मै तत्तत्पयसैति रिक्तं तस्मै तेनमः ॥ अग्नये नमः ॥

ॐ स्वस्ति ॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं ॥ आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥ इतिसंप्रार्थ ॥ अनेना
 श्रिकार्यहोमेनभगवान्श्रीअग्निनारायणःप्रीयताम् ॥ इत्यग्निकार्यप्रयोगः ॥ ॥ ३५ ॥ अथौपासनःसायंहोमः ॥ ॥ ३६ ॥
 श्रीः ॥ गृह्याग्निमान्सायंप्रातर्होमेअग्नेःपश्चिमतत्तपविद्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराअग्नि
 रूपीपरमेश्वरप्रीत्यर्थसायमौपासनहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ चत्वारिंशृंगेत्यग्निपुरुषंध्यात्वात्रिःपरिसमुह्यदर्भैःपरिस्तीर्याङ्गिःप
 र्युक्ष्यहोमद्रव्यमग्नेरुत्तरतोनिधायज्वलतादर्भद्वयेनावज्वल्यमोक्ष्यतेनत्रिःपर्यग्निकृत्वातदुल्मुकंनिरस्यापत्तपस्पृश्यअग्नेःपश्चिम
 तआस्तीर्णेषुकुशेषुसमिधासहविर्निधाय ॥ विध्वानिनइतितृचस्यात्रेयोवसुश्रुतोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अद्वयर्चनेविनियोगः ॥ इति
 पूर्वाभ्यामृग्भ्यांप्रतिपादमष्टासुदिक्षुगंधादिनाग्निमभ्यर्च्य ॥ तृतीययावद्वाजलिर्नमस्कृत्यदक्षिणजान्वाच्यसमिधंतूष्णीमग्नौ
 प्रक्षिप्यापत्तपस्पृश्यसमिधिप्रदीप्तायांविधूमज्वालांगारेषु शतसंख्यान्प्रस्थस्यचतुःषष्टितमभागमितान्वातंडुलान्दक्षिणहस्ते
 नादायसव्यपाणिंहृदिनिधायांगुल्युत्तरपार्श्वेनसमिन्मूलतोक्यंगुलप्रदेशे ॥ ॐ अग्नयेस्वाहेतिहुत्वा ॥ अग्नयइदं० ॥ पुनस्तंडुलाना
 दायतस्याऐशानदेशेपूर्वाहुतेर्भूयसीमाहुतिं ॥ ॐ प्रजापतिपदंचतुर्थंतमनसास्मरन्स्वाहेत्युच्चार्यासंसृष्टांहुत्वाप्रजापतयइदंन
 ममेतित्यक्त्वापूर्ववदुपविश्यपरिस्तरणानिविसृज्यपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वोपस्थानंकुर्यात् ॥ तत्रमंत्राः ॥ अन्नआयूंषीति

१ अयंसर्वपागृह्याग्निमताविवाहोत्तराव्यवहितागमिरात्र्यारब्धत्वादावश्यकत्वाच्चपूर्वमुपन्यस्तः ।

112311

प्रातः ०
॥१६॥

112311

॥ ६३ ॥

॥ ६३ ॥

॥ ६३ ॥

॥ ६३ ॥

होमः ॥

केतिविभु

॥ सद्दिवा ॥

आसीन ॥ हि

॥

◆◆◆◆◆

1192

50

सृणांशतैवैखानसाङ्गयः ॥ अग्निःपवमानोदेवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ अद्युपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ अम्रआर्यूपिपवसआसुवर्ज
मिषचनः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुना ॥ अग्निर्ऋषिःपर्वमानःपांचजन्यःपुरोहितः ॥ तमीमहेमहगयं ॥ अमेपर्वस्वस्वपाअस्मेव
र्चाङ्गयः ॥ अग्निर्देवता ॥ द्विपदाविरादछंदः ॥ अद्युपस्थानेवि ॥ ॐ अमेत्वंनोअंतमजुतत्राताशिबोभवावरूथ्यः ॥
वसुरग्निर्वसुश्चाअच्छानक्षिद्रामत्तमंरयिर्दाः ॥ सनोवोधिश्नुधीहर्वमुहुष्याणोअघायुतःसमस्मात् । तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसु
न्नार्यन्नमीमहेसखिभ्यः ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ प्रजापत्युपस्थानेवि ॥ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविधाज्ञा
तानिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां ॥ तंतुतन्वन्नित्यस्यदेवाअग्निर्जगती ॥ अद्युप
स्थानेवि ॥ तंतुतन्वन्नजसोभानुमान्विहिज्योतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतान् ॥ अनुत्बणंवयतजोगुवामपोमर्भुभवजनयादै
व्यंजनं ॥ हिरण्यगर्भइत्यस्यहिरण्योतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतान् ॥ प्रजापत्युपस्थानेवि ॥ हिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रभुतस्यजातःप
तिरेकआसीत् ॥ सर्दारधारपृथिवीद्यामतेमांकस्मैदेवार्यहृषाविधेम ॥ एतैर्मत्रैर्वायव्यदेशेप्रह्वःकृतांजलिरग्निमीक्षमाणउप
स्थायपुनरुपविश्यमानस्तोकेतिविभूतिं धृत्वान्यूनातिरिकाछिद्रत्वार्थंविष्णुस्मरणंकृत्वाअनेनहोमेनभगवान् परमेश्वरःप्रीयता
मित्युक्त्वान्निसंभारयेत् ॥ इतिसाचंहोमः ॥ ६३ ॥

॥ ६३ ॥

श्रीः ॥ समोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातरौपासनहोमं करिष्ये ॥ चत्वारिंशं गेति ध्यानादिपूर्ववत् ॥ परिसमू-
 हनावज्वलनाभ्यर्चनपूर्ववत् ॥ समिधंतूष्णीं अग्नौ निधाय ॥ ॐ सूर्याय स्वाहा सूर्यायेदं ॥ ॐ प्रजापतये स्वाहा प्रजापतय-
 स्थाने वि० ॥ ॐ सूर्यो नो दिवसां पस्थानं कुर्यात् ॥ तिष्ठन् ॥ मंत्राः ॥ सूर्यो नो दिवसां पस्थानं कुर्यात् ॥ ॐ प्रजापतये स्वाहा प्रजापतय-
 स्थाने वि० ॥ ॐ उदृत्यं जावेदं स देववर्हं तिकृतवः ॥ इति चित्रं देवानामित्यस्यांगिरसः कुत्सः सूर्यं स्विष्टुप् ॥ सूर्योप-
 पश्य ॥ नमो मित्रस्येति सौर्यो भितपाः सूर्यो जगती ॥ आग्नेयावापृथिवी अंतरिक्षं सूर्यं आत्मा जगत् सत्सु-
 त ॥ दूरे दृशेद्वज्रं तायकेतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत ॥ एतैश्चतुर्भिः सूर्यमुपस्थाय ॥ प्रजापते न त्वदेतान् ० हिरण्यगर्भः
 समवर्तत इति द्वाभ्यां प्रजापतिं चोपस्थाय विभूतिं धृत्वा ॐ चमेस्वरश्च मे इति प्रातर्होमे विशेषः ॥ इति प्रातर्होमः ॥ कर्मेश्वरा
 र्पणादिपूर्ववत् ॥ अस्तोत्तरं त्रिमुहूर्ततः उदयोत्तरं त्रिमुहूर्तं तरेवोभयत्र होमं कुर्यात् ॥ ॥ ॐ ॥ अथ द्वादशानामस्काराः ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ अद्य पूर्वोच्चरितवर्तमान एवंगुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ मम आत्मनः
 ॥ १६ ॥ अथ प्रातर्होमः ॥

॥ १७ ॥

श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीसवितृसूर्यनारायणप्रीत्यर्थादशनमस्काराख्यं कर्म करिष्ये इति संकल्प्य ॥ (पात्रे जलं गृही
त्वा तन्मध्ये गंधाक्षतपुष्पाणि क्षिप्त्वा ध्यानम्) आकृष्णे नागिरसो हिरण्यस्तूपः सविता त्रिष्टुप् ॥ सूर्यध्याने विनियोगः ॥ ॐ
आकृष्णे नृजसावर्तमानो निवेश्य नृमृतं मर्त्यं च ॥ हिरण्ययेन सवितारथेनादेवो याति भुवना निपश्यन् ॥ ॐ
इलमध्यवर्ती नारायणः सरसि जासन सन्निविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुण्डलवान्किरीटीहारी हिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ तेजोरा
शिं श्रिया युक्तं तत्तत्कांचन सन्निभम् ॥ किरीटिनं पद्मनेत्रं पद्मरागविभूषितम् ॥ पद्मासनं पद्मकरं पद्मगर्भसमद्युतिम् ॥ सप्तान्वर
थमारूढं द्विभुजं वरदं रविम् ॥ ॐ मित्राय नमः ॥ ॐ रवेये नमः ॥ ॐ सूर्याय नमः ॥ ॐ भानवे नमः ॥ ॐ खगाय नमः ॥
ॐ पूष्णे नमः ॥ ॐ हिरण्यगर्भाय नमः ॥ ॐ मरीचये नमः ॥ ॐ आदित्याय नमः ॥ ॐ सवित्रे नमः ॥ ॐ अर्काय नमः ॥
ॐ भास्कराय नमः ॥ मित्ररवि सूर्यभानुखगपूषहिरण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्रर्कभास्करेभ्यो नमः ॥ विनतातनयो देवः कर्म
साक्षी सुरेश्वरः ॥ सप्तान्वरः सप्तर्जुश्च अरुणो मे प्रसीदतु ॥ कर्मसाक्षिणे अरुणाय नमः ॥ आदित्यस्य नमस्कारेणैकुर्वेति दिनेदि
ने ॥ जन्मांतरसहस्रेषु दारिद्र्यं नोपजायते ॥ सूर्यपादोदकं तीर्थं जठरे धारयाम्यहम् ॥ इति द्वादशनमस्काराः ॥ ॥ १८ ॥
अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधिविनाशनम् ॥ अनेन द्वादशनमस्काराख्येन कर्मणा भगवान्सवितृसूर्यनारायणः प्रीयतां नमः ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ आचम्य प्राणायामं कृत्वा तिथिर्विष्णुस्त० अद्येत्यादि० श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीसवितृसूर्य

नारायणप्रीत्यर्थं तृचाकल्पविधिनानमस्काराख्यं कर्म करिष्ये ॥ (पात्रे जलं गृहीत्वा तन्मध्ये गंधाक्षतपुष्पाणि क्षिप्त्वा) ॥ ध्येयः स
 दासवित्तमंडलमध्यवर्ती नारायणः सरसि जासनसंनिविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटो हारी हिरण्यवपुर्धृतशंखचक्रः ॥
 गंमर्मसूर्यं नहं ॐ सूर्याय नमः ॥ ॐ नहं उद्यन्नद्यमित्रमहः नहां ॐ मित्राय नमः ॥ ॐ नही आरोह्युत्तरां दिवम् नही ॐ रवये नमः ॥ ॐ नहं हृद्रो
 ॐ नहः रोपणाकसुदधमसि नहः ॐ पूणे नमः ॥ ॐ नहं अथोहारिद्रवेपुमे नहां ॐ हिरण्यगर्भाय नमः ॥ ॐ नही हरिमाणं निदं
 धमसि नही ॐ मरीचये नमः ॥ ॐ नहं उदगादयमादित्यः नहं ॐ आदित्याय नमः ॥ ॐ नही हरिमाणं निदं
 मित्रमह आरोह्युत्तरां दिवम् नहां ॐ अर्काय नमः ॥ ॐ नहं मोअहं द्विपते रंधम् नहः ॐ विश्वे नसहसासह नहं ॐ सवित्रे न
 भ्यां नमः ॥ ॐ नहो नहः शुक्रेपुमे हरिमाणं रोपणाकसुदधमसि नहो नहः ॐ नहो नहः हृद्रोगं मर्मसूर्य हरिमाणं चनाशय नहो नहः ॐ सूर्यभानु
 रिमाणं निदधमसि नहां नही ॐ हिरण्यगर्भमरीचिभ्यां नमः ॥ ॐ नहो नहः द्विपंतं मर्हरंधयन्मोअहं द्विपते रंधं नहो नहः ॐ आदि
 त्यसवित्तभ्यां नमः ॥ ॐ नहो नहः द्विपंतं मर्हरंधयन्मोअहं द्विपते रंधं नहो नहः ॐ अर्कभास्कराभ्यां नमः ॥ ॐ नहो नहः उदगादयमादित्यो विश्वे नसहसासह नहो नहः ॐ
 द्यन्नद्य ० दिवम् हृद्रो ० नाशय नहां नही नहो नहः ॐ मित्रविसूर्यभानुभ्यो ० ॥ ॐ नहो नहः उदगादयमादित्यो विश्वे नसहसासह नहो नहः ॐ अथोहारिद्रवेपुमे ह
 निदधमसि नहो नहः नहां नही ॐ खगपूष हिरण्यगर्भमरीचिभ्यो ० ॥ ॐ नहो नहो नहः उदगादयमादित्यो विश्वे नसहसासह नहो नहः ॐ सुदधमसि ॥ अथोहारिद्रवेपुमे ह
 ॐ नहो नहो नहः उदगादयमादित्यो विश्वे नसहसासह नहो नहः ॐ सुदधमसि ॥ अथोहारिद्रवेपुमे ह

वं वंहति केतवः ॥ हृशे विश्वायसूर्य ॥ अपत्येताय वीयथानक्षत्राय त्यक्तुभिः ॥ सूराय विश्वचक्षसे ॥ अहं श्रमस्य केतवो विरश्मयो
 जानौ अनु ॥ भ्राजतोऽग्रयणौ यथा ॥ तुरणि विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य ॥ विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्मुदेवानां विशः
 जस्पृथ्वहामिमानोऽअक्तुभिः ॥ १ ॥ येनापावकचक्षसाभुरण्यं तु जनौ अनु ॥ त्वं वरुण पश्यसि ॥ प्रत्यङ्मुदेवानां विशः
 रुत्तमं ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहोऽआरोहन्नुत्तरां दिवं ॥ ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्भयं तमसस्पतिर्योतिष्पश्यत उत्तरं ॥ शोचिष्कैशं विचक्षण ॥ विद्यामैषि
 अथोहारिद्रुवेषु मे हरिमाणं निदधमसि ॥ हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ॥ शुक्रेषु मे हरिमाणं रोपणाका सुदधमसि ॥ अयुक्तस
 चित्रदेवानां मुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षं सूर्योऽआत्मा जगत्स्तस्थुषश्च ॥ सूर्यो देवी
 मषसरोचमानां मर्योनयोषामभ्यैति पश्चात् ॥ यत्रानरो देवयंतो युगानि वितन्वते प्रातिभद्राय भद्रं ॥ भद्राऽअथा हरितः सूर्यस्य
 चित्राऽएतं गवाऽअनुमाद्यासः ॥ नमस्यंतो दिवऽआपष्ठमस्थुःपरिद्यावापृथिवीर्यतिसद्यः ॥ तत्सूर्यस्य देवत्वतन्महित्वं मध्याक
 तोर्वितंतं संजभार ॥ यदेदयुक्त हरितः सधस्थादा द्रात्री वासस्तनुते सिमस्रै ॥ तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरूप
 स्थे ॥ अनंतमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्भ्रुतिः संभरति ॥ अद्या देवाऽअदितः सूर्यस्य निरंहसः पिपता निरवधात् ॥ तन्नो
 मित्रो वरुणो मामहंता मर्दितिः सिधुः पृथिवीऽउत्तद्यौ ॥ ३ ॥ इद्रमित्रं वरुणमग्निमाहुरथो दिव्यः ससुपुणो गुरुत्मान् ॥ एकं स

द्विप्रबहुधावदंत्यग्निंयममातरिश्वांनमाहुः ॥ कृष्णंनियानंहरेयःसुपर्णाऽअपोवसानादिवसुसंतति ॥ तऽआववृत्रन्तसर्दना
 इतस्यादिद्धूतेनघृथिवीव्युद्यते ॥ हंसःशुचिषट्सुरंतरिक्षसज्जोतवेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ अपर्द्धरसहंतसद्व्योमसदुज्जागो
 जाऽऋतुजार्धद्रिजाऋतं ॥ यत्त्वासूर्यस्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ॥ अक्षेत्रविद्यथामुग्धोभुवनान्यदीधयुः ॥ ४ ॥ यदुद्यसूर्य
 ब्रवोनागाऽउद्यन्मित्रायवरुणायसत्यं ॥ वयंदेवत्रादितेस्यामतवप्रियासोऽअर्यमन्गणतः ॥ उत्सूर्योबृहदूर्चोष्यश्रेत्पुरुविश्व
 जर्निममानुषाणां ॥ समोदिवादहशरोचमानःकत्वाकृतःसुकृतःकर्तुर्भिर्भूत् ॥ ससूर्यप्रतिपरोनुऽउद्गाऽएभिःस्तोमैभिरेतशेभिरे
 चंद्राऽउपमनोऽअर्कमानःकामपूरुपुरंतुस्तर्वाणाः ॥ ५ ॥ उद्धतिसुभगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषाणां ॥ यच्छंतु
 स्यदेवश्चर्मवयःसमविव्यक्तमसि ॥ उद्धतिसुभगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषाणां ॥ यच्छंतु
 धूर्षयुक्तः ॥ विश्वार्जमानऽउषसांमुपस्थाद्वैभैरुदेत्यनुमद्यमानः ॥ एषमेदेवःसविताचच्छंदयःसमानंनप्रमिनातिधाम ॥ द्वि
 वारुक्मऽउरुचक्षाऽउदेतिदूरेऽअर्थस्तरणिभ्रार्जमानः ॥ ननंजनाःसूर्येणप्रसूताऽअयन्नर्थानिकृणवृन्तर्पांसि ॥ यत्राचक्रुस्म
 तंगानुमसैश्येनोनीयन्नन्वेतिपार्थः ॥ उदुत्यईशंतवपुर्दिवऽएतिप्रतिहरे ॥ यदीमाशुर्वहतिदेवऽएतेशोविश्वसैचक्षसेऽअ
 तंशुक्मचरत् ॥ पश्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतम् ॥ सप्तस्वसारःसुवितायसूर्यवहतिहुरितोरथे ॥ ६ ॥ तच्चक्षुर्देवाहि
 महसैसतोमहिमापनस्यते

ऋदेवमहोअसि ॥ बद्रसूर्यश्रवसामहोअसि सत्रादेवमहोअसि ॥ महोदेवानामसूर्यः पुरोहितो विभुज्योतिरदाभ्यं ॥ ७ ॥
 रिपातु विश्वतोद्यावाचयत्रतुतन्नहानिच ॥ विश्वमन्यन्निविशतेयदेजतिविश्वाहापोविश्वाहोदेतिसूर्यः ॥ नतेअदेवः प्रदिवो
 निवासतेयदेतशोभिः पतरैरथसि ॥ प्राचीनमन्यदनुवर्ततेरजः उदयेन ज्योतिषायासिसूर्यः ॥ येनसूर्यज्योतिषाबाधसेतमोज
 गच्छविश्वमुदियपिभानुना ॥ तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामपदुष्वभ्यसुव ॥ विश्वस्य हिपेपितोरक्षसि त्रतमहेळ्य
 न्नच्चरसि स्वधाऽअनु ॥ यदुद्यत्वासूर्योपब्रवामहेतन्नोदेवाऽअनुमंसीरतक्रतु ॥ तन्नोद्यावापृथिवीतन्नऽआपइंद्रः शृण्वंतुमरुतो
 हवंवचः ॥ माशूनैभूमसूर्यस्यसंहशिशुद्रंजीवतो जरुणामंशीमहि ॥ ८ ॥ विश्वाहात्वासमनसः सचक्षसः प्रजावैतोऽअनमीवाऽअ
 नोगसः ॥ उद्यंतं त्वामित्रमहोदिवोदेवेज्योग्जीवाः प्रतिपश्येमसूर्य ॥ महिज्योतिर्विश्वं तत्त्वाविचक्षणभास्वंतंचक्षुषेचक्षुषेमयः ॥
 आरोहंतं बृहतः पार्जस्यारिवयंजीवाः प्रतिपश्येमसूर्य ॥ यस्यते विश्वाभुवनानिकेतुना प्रचेरते निच विशतैऽअकुभिः ॥ अनागा
 स्त्वेन हरिकेशसूर्याहोहानोवस्यसावस्यसोदिहि ॥ शन्नोभवचक्षसाशन्नोऽअह्लाशंभानुना शं हिमाशं घणेन ॥ यथाशमध्वं च्छ
 मसहुरोणे तत्सूर्यद्रविणंधेहिचित्रं ॥ अस्माकं देवाऽउभयायुजन्मने शर्मयच्छतद्विपदे चतुष्पदे ॥ अदत्पिबदूर्जयमानमाशितंतद्
 स्मेशयोररपोदधातन ॥ यद्वोदेवाश्चक्रमजिह्वांगुरुमनसोवाप्रयुतीदेवहेळनं ॥ अरावायोनोऽअभिदुच्छुनायतेतस्मिन्तदे
 नोवसवोनिधेतन ॥ ९ ॥ सूर्योनोदिवस्यातुवातोऽअंतरिक्षात् ॥ अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः ॥ जोषासवितर्यस्यते हरः शतंसवो

५०५०

113811

अर्हति ॥ पाहि नो दिद्युतः पतंत्याः ॥ चक्षु नो देवः सविता चक्षुर्न दुतपर्वतः ॥ चक्षुर्धाता दधातुनः ॥ चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे
चक्षुर्विख्यैतनूभ्यः ॥ संचेदं विचपश्येम ॥ सुसंहशैत्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य ॥ विपश्येम न चक्षसः ॥ १० ॥ विभ्राड्वह
सिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपताव विहुतां ॥ वातजुतो योऽभिरक्षति तस्मा प्रजाः पुपोपपुरुधा विराजति ॥ विभ्राड्वह सुभृतं वा
जसार्तं मंधर्मं दिवो धरुणे सत्यमर्पितं ॥ अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतं मंज्योतिर्ज्ञेऽसुरहा सपत्नहा ॥ इदं श्रेष्ठं ज्योतिर्पांज्योतिरु
त्तमं विश्वजिह्वं न जिदुच्यते बृहत् ॥ विश्वधाड्भ्राजो महिसूर्यो ह्यशरुपथे सहऽओजोऽअच्युतं ॥ विभ्राजं ज्योतिषा स्व १
रगच्छो रोचनं दिवः ॥ येनेमा विश्वा भुवनान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वे देव्यावता ॥ ११ ॥ आयंगौः पृश्निश्चरामी दसदन्मातरं
पुः ॥ पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥ अंतश्चरति रोचनास्य प्राणा दपानती ॥ व्यख्यन्महिपो दिवं ॥ त्रिंशद्धाम विराजति वाक्पतंगाय
मुद्रा दर्णवा दधिं सवत्सरोऽअजायत ॥ १२ ॥ ऋतं च सत्यं चाभीद्धात्तपसोऽअजायत ॥ ततो रात्र्य जायत ततः समुद्रोऽअर्णवः ॥ स-
दिवं च पृथिवीं चांतरिक्षमथोऽस्वः ॥ सविता पृथ्वा तां सविता पूरतां सवितो त्तरात्तां सविता धरात्तात् ॥ सवितानः सुवतु सर्वतां ॥
तिसविता नो रास्तां दीर्घमायुः ॥ श्रीसवितु सूर्य नारायणार्पणमस्तु ॥ ॥ इति सौरसूक्तानि ॥

॥ ६३ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ आचम्यप्राणायामं कृत्वा ॥ श्रीमन्महागणाधिपतये नमः ॥ लक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः ॥ उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ शचीपुरंदराभ्यां नमः ॥ मातापितृभ्यां नमः ॥ इष्टदेवताभ्यो नमः ॥ कुलदेवताभ्यो नमः ॥ ग्रामदेवताभ्यो नमः ॥ स्थानदेवताभ्यो नमः ॥ वास्तुदेवताभ्यो नमः ॥ आदित्यादिनवग्रहदेवताभ्यो नमः ॥ अविघ्नमस्तु ॥ सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमितथा ॥ संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ सर्वमंगलमांगल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ॥ शरण्ये त्र्यम्बके गौरिनारायणि नमोऽस्तुते ॥ सर्वदा सर्वकार्येषु नास्ति ते पापमंगलम् ॥ येषां हृदि स्थो भगवान्मंगलाय तनू हरिः ॥ तदेव लभ्यं सुदिनं तदेव तारावलं चंद्रबलं तदेव ॥ विद्याबलं दैवबलं तदेव लक्ष्मीपते तदेव ध्रियुगं सरामि ॥ लाभस्ते पांजयस्ते पांकुतस्ते पांपराजयः ॥ येषां मिदीवरश्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥ विनायकं गुरुं भानुं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ सरस्वती प्रणौ म्यादौ सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ अभीप्सितार्थं १ कामासक्तोऽथ वा क्रुद्ध शालिग्रामशिलार्चनात् । भक्त्या वा यदि वा भक्त्या कलौ मुक्तिमवाप्नुयात् ॥ इति स्कादे ॥ यो मोहादथवा लस्यादकृत्वा देवतार्चनम् । भुक्ते स याति नरकं सूकरेऽप्यभिजायते ॥ इति कैर्मे ॥ अतो हरहर्देवपूजाप्रतिपुरुषमावश्यकी । अकरणे प्रत्यवायप्राप्ते ॥

सिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ सर्वेष्वा रब्धकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवादिशंतुनः
 सिद्धिं ब्रह्मेशान जनार्दनाः ॥ श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णो राज्ञ्या प्रवर्तमानस्य अद्य ब्रह्मणो द्वितीये परार्धे विष्णुपदे श्रीश्वे
 डकारण्ये देशे शालिवाहनशके संधौ वर्तमाने गोदावर्याः दक्षिणे तीरे (वोत्तरे तीरे) वर्तमानव्यावहारिके अमुकनामसंवत्सरे अमुका
 यने अमुकतौ अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवासरे अमुकदिवसनक्षत्रे अमुकस्थिते वर्तमाने चंद्रे अमुकस्थिते श्रीसूर्ये अमु
 कस्थिते देवगुरौ शेषेषु ग्रहेषु यथा यथं राशिस्थानस्थितेषु सत्सु शुभनामयोगेषु भरणेषु गुणविशेषणविशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ
 समआत्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं अस्माकं सकुटुंबानां सपरिवाराणां (द्विपदचतुष्पदसहितानां) क्षेमस्थैर्यायुरारो
 ग्यैश्वर्याभिवृद्धयर्थं समस्तान्युदयार्थं च श्रीअमुकदेवताप्रीत्यर्थं यथामीलितोपचारद्रव्यैः ध्यानावाहनादिषोडशोपचारपूजां करि
 महे ॥ आसनादिविधिं शरीरशुद्ध्यर्थं पुरुषसूक्तन्यासं षडंगन्यासं कलशशंखघंटादीपपूजनं च करिष्ये ॥ आदौ निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थं
 महागणपतिस्मरणं च करिष्ये ॥ गणानां त्वा शौनको गृत्समदोगणपतिर्जगती गणपतिस्मरणे विनियोगः ॥ ॐ गणानां त्वा गुणप
 तिं हवामहे क्विं क्वीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजं ब्रह्मणं ब्रह्मणस्पत आनः शृण्वन्नृत्तिभिः सीदुसार्दनं ॥ वक्रतुंडमहाकायसूर्य
 कोटिसमप्रभ ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ महाराजाधिराजः ॥ आसनविधिः ॥ पृथ्वीतिमंत्रस्य । मेरु

१ महानासनविधिः सर्वे न्यासाश्च सविस्तरमाहिकाते योजितास्तत्र द्रष्टव्याः सति संभवे कार्यार्थाश्च ॥

पृष्ठऋषिः । कूर्मो देवता । सुतलंछंदः । आसने विनियोगः ॥ ॐ पृथिव्यया घृतालोकादेवित्वं विष्णुना धृता ॥ त्वंच धारय
 मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ अपसर्पे तु वामदेवो भूतान्यनुष्टुप् । भूतोत्सादने विनियोगः ॥ ॐ अपसर्पे तु ते भूता ये भूता भूमिं सं
 स्थिताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छंतु शिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतु भूतानि पिशाचाः सर्वतो दिशम् ॥ सर्वे पामविरोधेन पूजा कर्मस
 मारभे ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रमहाकायकल्पांतदहनोपम ॥ भैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हसि ॥ इति भैरवं नमस्कृत्य ॥ वामपा
 दतलपार्श्वे न भूमिं त्रिः प्रहृत्य ॥ देवा आयांतु ॥ यातु धाना अपयांतु ॥ विष्णो देवयजनं रक्षस्व ॥ भूमौ प्रादेशं कुर्यात् ॥ येभ्यो
 माता इत्यस्य गयः स्नातो विश्वे देवा जगती ॥ मनुष्यगंधनिवारणे विनियोगः ॥ एवापित्र इत्यस्य वामदेवो बृहस्पतिर्विश्वे देवास्त्रि
 ष्टुप् ॥ मनुष्यगंधनिवारणे विनियोगः ॥ ॐ येभ्यो मातामधुमत्पिन्वते पर्यः पीयूषं द्यौरादेति रद्रि बर्हाः ॥ उक्थ्य शुष्मान् च पभरा
 न्त्स्वर्मसस्तो आदित्योऽनुमदास्वस्तये ॥ ॐ एवापित्रे विश्वे देवाय वृणेशैर्विधेम नमर्मसाह विभिः ॥ बृहस्पते सुप्रजा वीरवतो
 वयं स्याम पतयोरयीणाम् ॥ सहस्रशीर्षा षोडश नारायणः पुरुषोऽनुष्टुप् । अंत्या त्रिष्टुप् । स्वांगन्यासे विनियोगः ॥ ॐ सहस्रशीर्षा
 पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ स भूमिं विश्वतो वृत्वा त्यतिष्ठ दशंगूलं ॥ वामकराय नमः ॥ ॐ पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यं ॥
 उतामृतं त्वस्ये शानो यदन्नैनातिरोहति ॥ दक्षिणकराय नमः ॥ ॐ एतावानस्य महिमा तोज्यायांश्च पुरुषः ॥ पादौ स्य विश्वा

१ इमौ मंत्रौ पठित्वा घटासवाद्यचानंतरं सकल्पादि पूजारंभः कार्यः (धर्म.)

भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ वामपादाय नमः ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वऽष्टद्वैतपुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः ॥ ततो विष्वङ् व्यक्राम
 त्साशनानशनेऽभि ॥ दक्षिणपादाय नमः ॥ ॐ तस्माद्विराळजायत विराजोऽधिपूरुषः ॥ सजातोऽत्यरिच्यत पञ्चाङ्ग
 मिमर्थो पुरः ॥ वामजानवे नमः ॥ ॐ यत्पुरुषेण हविषा दिवायुज्ञमर्तन्वत ॥ वसंतोऽस्य आसीदज्यं ग्रीष्म इधमः शरद्धविः ॥
 दक्षिणजानवे नमः ॥ ॐ तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातममृतः ॥ तेन देवाऽअयजंत साध्याऽऋषयश्च ॥ वामकव्ये नमः ॥ ॐ
 तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृथुद्वजं ॥ पृथुन्तांश्च क्रेवायुव्या नारण्या न्याम्याश्च ॥ दक्षिणकव्ये नमः ॥ ॐ
 तृक्चः सार्मानि जज्ञिरे ॥ छंदोऽसि जज्ञिरे तस्माद्यज्ञस्तस्मादजायत ॥ नाभ्यै नमः ॥ ॐ तस्मादश्वाऽअजायंत ये केचो भयादतः ॥
 गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयवः ॥ हृदयाय नमः ॥ ॐ यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ॥ मुखं किमस्य कौबाहू
 काङ्गूपादौ लच्येते ॥ कंठाय नमः ॥ ॐ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्वाहरो जन्मः कृतः ॥ ऊरुतदस्य यद्वैश्वः पृश्नां शूद्रोऽअजायत ॥
 वामभुजाय नमः ॥ ॐ चंद्रमामनसो जातश्चक्षुः सूर्योऽअजायत ॥ मुखं दिदृशश्चाग्निश्च प्राणा ह्युरजायत ॥ दक्षिणभुजाय
 नमः ॥ ॐ नाभ्याऽआसीदंत रिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ॥ पृश्नां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाऽअकल्पयन् ॥ मुखाय नमः ॥
 ॐ सप्तास्यासन्परिधुस्त्रिःसप्तसमिधः कृताः ॥ देवाय द्युजंतं न्वानाऽअबध्नन् पुरुषं पशुं ॥ नेत्राभ्यां नमः ॥ ॐ युजेन यज्ञमय

जंतदेवास्तानिधर्मोणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकर्महिमानःसंचंतयत्रपूर्वसाध्याःसंतिदेवाः ॥ मूर्धेनमः ॥ पङ्गन्यासः ॥ ॐ
यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौवाहकाङ्कुरूपदोषच्येते ॥ अंगुष्ठाभ्यांनमःहृदयायनमः ॥ ॐ ब्राह्मणो
सोऽतश्चक्षोःसूर्योऽअजायत ॥ मुखदिन्द्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ तर्जनीभ्यांनमःशिरसेस्वाहा ॥ ॐ चंद्रमामन
सीदंतरेक्षंशीर्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पुण्यांभूमिदिशःश्रोत्रात्तथालोकोऽअकल्पयन् ॥ अनामिकाभ्यांनमःकवचायहुम् ॥ ॐ
सप्तास्यासन्परिधयुस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाऽअवध्नन्पुरुषंपुंशं ॥ कनिष्ठिकाभ्यांनमःनेत्रत्रयायवौपद् ॥ ॐ
यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्मोणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकर्महिमानःसंचंतयत्रपूर्वसाध्याःसंतिदेवाः ॥ ॐ
षाभ्यांनमःअस्त्रायफट् ॥ इतिदिग्बंधः ॥ कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः ॥ मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृ
ताः ॥ कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ऋग्वेदोऽथयजुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणः ॥ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रि
ताः ॥ अत्रगायत्रीसावित्रीशांतिःपुष्टिकरीतथा ॥ आयांतुदेवपूजार्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ गंगेचयमनेचैवगोदावरिसरस्व
? अयमित्यपङ्गन्यासआचारादवस्थापित । धर्मसिधायन्यत्रच ॥ ब्राह्मणो० हृदये ॥ चंद्रमा० शिरसि ॥ नाम्या० शिखाया ॥ मुसास्या०
कवचा० ॥ युज्ञेन० अस्त्रायफट् ॥ इतिनेत्रन्यासरहितएवपंचांगन्यासोविहितःसचयुक्तः ॥ न्यासस्तुस्वागेदेवागेचकल्प्यः ॥ चद्रिकायातु अतो
देवेतिपङ्गउक्तः ॥

ति ॥ नर्मदेसिंधुकावेरिजलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ कलशदेवताभ्योनमः सर्वोपचारायै
 गंधाक्षतपुष्पसमर्पयामि ॥ धेनुमुद्रांप्रददर्थ ॥ प्रक्षालितशंखप्रणवेनापूर्य ॥ ॐ शंखादौ चंद्रदैवत्यंकुशैविरुणदेवता ॥ पृष्ठे प्र
 जापतिविद्यादग्नेगंगासरस्वती ॥ त्रैलोक्येयानितीर्थानि वासुदेवस्य चाज्ञया ॥ शंखेतिष्ठति विप्रद्रतस्माच्छंखंप्रपूजयेत् ॥ पृष्ठे प्र
 पुरासागरोत्पन्नो विष्णुर्नाविधृतः करे ॥ नमितः सर्वदेवैश्च पांचजन्यनमोस्तुते ॥ ॐ पांचजन्यार्यविद्वाहे पावमानार्यधीमहि ॥ त्वं
 नः शंखः प्रचोदयात् ॥ शंखदेवताभ्योनमः ॥ सर्वोपचारायै गंधपुष्पसमर्पयामि ॥ शंखमुद्रांप्रददर्थ ॥ आगमार्थे तु देवानां
 गमनार्थं तुरक्षसाम् ॥ कुर्वेद्यं तारवं तत्र देवताह्वानलक्षणम् ॥ घंटायै ० सर्वोपचारायै गंधाक्षतपुष्पसमर्पयामि ॥ ॐ द्विवेदे वेसु
 हरीरन्यमर्धकृष्णा असेधदपुसर्जनो जाः ॥ अहंदासावृषभोर्वस्त्रयंतो द्रजैर्वर्तिनं शंबरं च ॥ दीपदेवता ० गंधाक्षतपुष्पसमर्प
 यामि ॥ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वा विस्थांगतोऽपि वा ॥ यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं स बाह्याभ्यंतरं शुचिः ॥ आत्मानं प्रोक्ष्य पूजाद्रव्याणि
 च संप्रोक्षेत् ॥ अथ ध्यानम् ॥ शांताकारं मुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं विश्वाधारंगगनसदृशं मेघवर्णं शुभांगम् ॥ लक्ष्मीकांतं कमल
 नयनं योगिभिर्ध्यानगम्यं वंदे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् ॥ १ ॥ ध्यायेन्नित्यं मेहरं रजतगिरिनिभं चारुचंद्रावतंसं रत्ना
 कल्पोज्ज्वलांगं परशुमुगवराभीतिहस्तं प्रसन्नं ॥ पद्मासीनं समंतात्स्तुतममरणैर्व्याघ्रकृत्तिवसानं विश्वाद्यं विश्ववंद्यं निखिलभ

विष्णुपंचायतनं		शिवपंचायतनं		सूर्यपंचायतनं		देवीपंचायतनं		गणेशपंचायतनं	
शंकर	गणेश	विष्णु	सूर्य	शंकर	गणेश	विष्णु	शंकर	विष्णु	शंकर
२	३	२	३	२	३	२	३	२	३
विष्णु		शंकर		सूर्य		देवी		गणेश	
१		१		१		१		१	
देवी	सूर्य	देवी	गणेश	देवी	विष्णु	सूर्य	गणेश	देवी	सूर्य
५	४	५	४	५	४	५	४	५	४

दक्षिणदिशा

यहरंपंचवक्त्रं त्रिनेत्रं ॥ २ ॥ गजवदनमचित्यं तीक्ष्णदंष्ट्रं त्रिनेत्रं बृहदुदरमशेषभूतिराजं पुराणं ॥ अमरवरसुपूज्यं रक्तवर्णसुरेशं
पशुपतिसुतमीशं विघ्नराजं नमामि ॥ ३ ॥ सशंखचक्रं विमंडले स्थितं कुशेशयाक्रांतमनंतमच्युतं ॥ भजामि बुद्ध्या तपनीयमू
र्तिसुरोत्तमं चित्रविभूषणोज्ज्वलं ॥ ४ ॥ विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कंधस्थितां भीषणांकन्याभिः करवालेखदविलसद्भस्ताभि
रासेविताम् ॥ हस्तैश्चक्रदरालिखेदविशिखांश्चापंगुणंतर्जनीं बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां भजे ॥ ५ ॥ ध्याया

१ एतेष्वन्यतमं स्वष्टदेवतायाः पंचायतनं प्रकल्प्य तत्क्रमेणैव ध्यानश्लोकादिपठनीय ॥

मिहतिपुष्पांजल्यर्पणं ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० आगच्छदेवदेवेशतेजोराशेजगत्सते ॥ क्रियमाणांमयापूजांगृहाणसुरसत्तम ॥
 श्रीअमुकदेवताभ्योनमः॥आवाहनार्थेपुष्पांजलिसमर्पयामि ॥ ॐ पुरुषएवेदं० नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभूषितम् ॥ आ
 सनंदेवदेवेशप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० आस० तुलसीपत्रंस० ॥ ॐ एतावानस्य० पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वक्षेमसमर्थभो ॥ आ
 भक्त्यासमर्पितंदेवलोकनाथनमोऽस्तुते ॥ श्रीअ० पाद्यंसम० ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वजद्वै० नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधरणीधर ॥ नमस्ते
 जगदाधारअर्घ्यनःप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० अर्घ्यंस० ॥ ॐ तस्माद्द्विराळं० कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतम् ॥ आचम्यतां
 पितोऽसिमयादेवतथाशांतिंकुरुष्वमे ॥ श्रीअ० आचमनीयंसम० ॥ ॐ यत्पुरुषेणहविषा० गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीनर्मदाजलैः ॥ त्वा
 भवावार्जस्यसंगथे ॥ कामधेनोःसमुद्भूतंदेवर्षिपितृवृत्तसिदम् ॥ पंचामृतैःक्षपयिष्ये ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्यं ॥ त्वा
 स्नानंस० ॥ पयःस्नानानंतरंशुद्धोदकस्नानंस० ॥ श्रीअ० स्नानीयंस० ॥ पंचामृतैःक्षपयिष्ये ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्यं ॥ त्वा
 ष्पाणिस० ॥ ॐ इधिकाव्यो० अकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ शुद्धोदकस्नानानंतरमाचमनीयंसमर्पयामि ॥ श्रीअ० स्नानार्थेपयः
 शंसर्वदेवप्रियंदधि ॥ स्नानार्थेतेमयादत्तंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ सुरभिर्नोमुखाकुरुत्प्रणआयूषितारिषत् ॥ सकलपूजार्थेगंधाक्षतपु
 धृतमस्ययोर्निघृतोऽश्रितोऽधृतमवस्यधाम् ॥ श्रीअ० दधिस्नानंस० दधि० स० गंधा० ॥ ॐ घृतंमिमिक्षे
 १ शाल्यामादावावाहनाभावान्नंप्रपुष्पसमर्पयेत् ॥ अन्यत्रावाहनंविहितमेव ॥

प्रतिष्ठितम् ॥ आज्यं पवित्रं परमं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० घृत० स० गंधा० ॥ ॐ मधुवाताऋताय ते मधुक्षरं तिसिंधवः ।
 माध्वीर्नः संत्वोषधीः ॥ मधुनर्कमतोपसोमधुमत्पार्थिवं रजः । मधुद्यौरस्तु नः पिता ॥ मधुमात्रो वनस्य तिमिधुमो अस्तु सूर्यः ॥
 माध्वीर्गावो भवंतु नः ॥ सर्वापधिसमुत्पन्नं पीयूषसदृशं मधु ॥ स्नानार्थं ते प्रयच्छामि गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीअ० मधु० स०
 गंधा० ॥ ॐ स्वादुःपवस्व दिव्यायुजन्मने स्वादुरिद्राय सुहवी तु नान्ने । स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे वृहस्पतये मधुमो अदाभ्यः ॥
 इक्षुदंडसमुद्भूतं दिव्यं शर्करया हरिम् ॥ स्नापयामि महाभक्त्या प्रीतो भवसुरेश्वर ॥ श्रीअ० शर्करा० स० गंधा० ॥ गंधद्वारां
 दुराधर्षी नित्यपुष्टां करीषिणीं ॥ ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपहृये त्रियम् ॥ कर्पूरलासमायुक्तं सुगंधिद्रव्यं संयुतम् ॥ गंधोदकं म
 यादत्तं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० पष्टंगंधोदकस्ना० स० ॥ आपो हि षा इति तृचेन शुद्धोदकस्नानं स० ॥ अमुकदे०
 नमः ॥ विलेपनार्थं चंदनं समर्पयामि ॥ अमु० नमः ॥ अलंकारार्थं अक्षतान्समर्पयामि ॥ अमु० नमः ॥ पूजार्थं पुष्पाणि तुलसीपत्रा
 णि च समर्पयामि ॥ अमु० नमः ॥ वित्त्वपत्राणि दूर्वाकुंजं च समर्पयामि ॥ अमुकदेवताभ्यो नमः ॥ धूपं समर्पयामि ॥ अमुकदे
 वताभ्यो नमः ॥ दीपं समर्पयामि ॥ अमु० नमः ॥ नैवेद्यार्थं पंचामृतशेषं नैवेद्यं शर्करां वा समर्पयामि ॥ अमृतोपस्तरणमसि ॥
 ॐ प्राणाय स्वाहा ॥ ॐ अपानाय स्वाहा ॥ ॐ व्यानाय स्वाहा ॥ ॐ उदानाय स्वाहा ॥ ॐ समानाय स्वाहा ॥ ॐ ब्रह्मणे
 स्वाहा ॥ नैवेद्यमध्ये प्राशनार्थं पानीयं समर्पयामि ॥ ॐ प्राणाय स्वाहा० ॥ उत्तरापोशनं समर्पयामि ॥ हस्तप्रक्षालनं समर्प
 यामि ॥ मुखप्रक्षालनं समर्पयामि ॥ करोद्धर्तनार्थं चंदनं समर्पयामि ॥ मुखवासार्थं पूगीफलतांबूलं समर्पयामि ॥ सुवर्णपुष्पद

क्षिणांसमर्पयामि ॥ अमुकदेवताभ्योनमः ॥ प्रदक्षिणानमस्कारंचसमर्पयामि ॥ अनेनयथाज्ञानेनकृ
तपूर्वाराधनेनअमुकदेवताप्रीयतांनममातत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ उत्तरदिशिनिर्माल्यंविसर्जयेत् ॥ पुरुषसूक्तेनअभिषेकंकुर्यात् ।

॥ २१ ॥ अथपुरुषसूक्तम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ सहस्रशीर्षाषोळशनारायणः पौरुषमानुष्टुभं त्रिष्टुवंतं ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ हरिः ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः
सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिर्विश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशंगुलं ॥ पुरुषएवेदं सर्वयद्भूतं यच्च भव्यं ॥ उतामृतत्वस्ये शानोयदन्नना
दौस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्मत्स्यक्रामत्साशनानशनेअभि ॥ तस्माद्विराळजायतविराजोअधिपूरुषः ॥ त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषः पा
तपश्चाभूमिमथोपूरुः ॥ १ ॥ यत्पुरुषेणहविषादेवायुश्मृतं न्वत ॥ वसंतोअस्यासीदाज्यं ग्रीष्मः शुभ्रः रजः ॥ सजातोअत्यरिच्य
क्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाअयजंतसाध्याः ऋषयश्च ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यं ॥ तं यज्ञं बर्हिषिप्रौ
तयेकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावयः ॥ २ ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखं किमस्य कौबाहू

१ ज्ञानेधूपेचदीपेचधवादेर्नादमाचरेत् ॥ रुद्राद्यभिषेकविहितसूक्तान्यथर्वशीर्षाणि च आहिकान्तेसंगृहीतानि संतितत्रद्रव्यानि ॥

काङ्कुरूपादाउच्येते ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्ब्राह्मणजन्मः कृतः ॥ ऊरुतदस्य यद्वैश्यः पृथ्वाश्वद्रोअजायत ॥ चन्द्रमामनसो
 जातश्चक्षुः सूर्योअजायत ॥ मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्योआसीदुत्तरिक्षं गीर्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पृथ्वाभू
 मिदिशः श्रोत्रात्तथालोकोअकल्पयन् ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधः कृताः ॥ देवायद्यज्ञं तन्वाना अवध्नन्पुरुषं पशुं ॥
 यज्ञेनयज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ॥ ते हुना कर्महिमानः सचतयत्रपूर्वसाध्याः संति देवाः ॥ ३ ॥ अतो देवा इ
 ति पणां काण्वो मेधातिथिर्देवा विष्णुर्गायत्री । अभिपेके वि० ॥ अतो देवा अवंतु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ॥ पृथिव्याः सप्तधा
 मभिः ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं ॥ समूळहमस्य पांसुरे ॥ त्रीणि पदा विचक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः ॥ अतो धर्माणि
 धारयन् ॥ विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पश्यते ॥ इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यंति सरयः ॥ दिवीव
 चक्षुरातंतं ॥ तद्विप्रा सो विपन्यवो जागवांसः समिधते ॥ विष्णो र्यत्परमं पदं ॥ इति पुरुषसूक्तं विष्णुसूक्तं च ॥ देवस्य त्वा सवितुः
 प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पृष्णो हस्ताभ्यामग्रे स्तेजसा सूर्यस्य चर्चसे द्रस्ये द्रिणेणाभिर्पिचामि ॥ बलाय श्रियै यशसे न्नाद्याय अमृताभि
 पेकोस्तु शांतिः पुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ अमुकदेव० महाभिपेकस्नानं समर्पयामि ॥ महाभि० शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥ स्ना
 नांते आचर्मनीयं स० ॥ अ० तदस्तु मित्रावरुणा तद्गेशं योरसं भ्यमिदमस्तु शस्तं ॥ अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठानमो दिवेद्वहुतेसा
 दनाय ॥ गृहवैप्रतिष्ठासूक्तं तत्प्रतिष्ठिततमयावाचा शस्तव्यं तस्माद्यद्यपि दूर इव पश्येच्छभते गृहानेव नानाजिगमिपतिगृहाहि पश्य

१ स्नाने वस्त्रे च नैवेद्ये दद्यादाचमनतथा ॥

नांप्रतिष्ठाप्रतिष्ठा ॥ ॐ नर्थप्रजाभोगोपाय ॥ अमृतत्वायजीवसे । जातार्जनिष्यमाणांच ॥ अमृतैसत्येप्रतिष्ठितां ॥ सुप्रति
 ष्ठितमस्तु ॥ ॐ तंयज्ञं बर्हिषिप्रैक्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाऽअयंजंतसाध्याऽऋषयश्च्ये ॥ सर्वभूषाधिकेसौम्येलोकलज्जा
 ज्यं ॥ मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुं वस्त्रं ॥ आचमनीयं ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतं पृषदा
 म ॥ अमुं यज्ञोप० आचमनीयं ॥ (हेरिद्रास्वर्णवर्णाभासर्वसौभाग्यदायिनी ॥ ब्रह्मसूत्रं सोत्तरीयं गृहाण पुरुषोत्त
 म् ॥ हरिद्रांसं ॥ हरिद्राचूर्णसंयुक्तं कुमं कामदायकं ॥ वस्त्रालंकरणं सर्वदेवित्वं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० कुकुमं समर्पया
 मि ॥ कज्जलं कामिकं रम्यं कामिनीकामसंभवं ॥ नेत्रयोर्भूषणार्थाय सिंदूरं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० कज्जलं समर्पयामि ॥
 उदितारुणसंकाशं जपाकुसुमसंनिभं ॥ सीमंतभूषणार्थाय प्रीत्यर्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० कंठसूत्रं ॥ मांगल्यतंतुमणिभि
 मुक्ताफलविराजितम् ॥ कंठस्पर्शभूषणार्थाय प्रीत्यर्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० सिंदूरं ॥ मांगल्यतंतुमणिभि
 श्वरि ॥ हस्तालंकरणार्थाय कंकणं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० कंठसूत्रं ॥ अलंकारान्मया देवि सुवर्णेन विनिर्मितान् ॥
 प्रीत्यर्थं तव देवेशि भूषणं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० नानाभूषणानि सः ॥ नानाभरणशोभाढ्यं नानारत्नोपशोभितं ॥ अप्रितं
 चमया देवि ताडपत्रं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० ताडपत्रं समः ॥ ॐ अहिरिवभोगैः पर्यतिबाहुं ज्यायहि त्विपरिबाधमानः ॥ हु
 २ इत आरम्यसौभाग्यद्रव्याणि विभवे सति देव्यै देयानि परिमलद्रव्याणि तु देवेभ्योऽपि ॥

त्तुमोविश्ववयुर्नानिविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥ ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तोविश्वरूपिणे ॥ नानापरिमलद्रव्यंगृ
 हाणपरमेश्वर ॥ अमुकदे० नानापरिमलद्रव्याणि स० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ छंदांसिजज्ञिरेत
 तस्मादश्वाअजायंतयेकेचोभयादतः ॥ गवोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जातार्धजावर्यः ॥ अमुकदे० अक्षतान्स० ॥ ॐ
 भो ॥ मयाहृतानिपूजार्थपुष्पाणिप्रतिगृह्यतां ॥ सेवतिकाबकुलचंपकपाटलाः पुन्नागजातिकरवीरसालपुष्पैः ॥ विल्वप्रवा
 लतुलसीदलमालतीभिस्त्वांपूजयामिजगदीश्वरमेप्रसीद ॥ पुष्पाणि० स० ॥ केशवादिचतुर्विंशतिनामभिर्वाअष्टोत्तरशतना
 मभिःसहस्रनामभिर्वीतुलसीदलैरन्येनद्रव्येणवापूजयेत् ॥ ॐ यत्पुरुषंव्यर्द्धुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकुबूहका
 ऋपादोऽच्येते ॥ वनस्पतिरसोऽद्भुतोऽगंधाढ्योऽगंधउत्तमः ॥ आग्नेयःसर्वदेवानांधूपोऽयंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमु० धूपंस० ॥
 १ पत्रपुष्पफलंचैवयथोत्पन्नंतथार्पयेत् ॥ त्रिलंतुन्युञ्जस्वाभिमुखाग्रच ॥ विष्णोःप्रियपुष्पाणि—मालतीजातिकेतकीमल्लिकाशोकचपकुन्ना
 गवकुलोत्पलकुंदकरवीरपाटलातगरपुष्पाणिअन्यानिभुरभीणिच ॥ अपामार्गभृंगराजखदिरशमीदूर्वाकुशदमनकबिल्वाम्रमंजरीतुलसीपत्राण्युत्तरोत्तरं
 प्रियाणि तुलसीतुसर्वाधिका ॥ शिवप्रियाणि—अर्ककरवीरबिल्वबकुलधत्तूरपाटलमंदारतगरपुन्नागशमीद्रोणपुष्पनीलोत्पलानिप्रियाणि ॥ अस्य
 केतकचपकेमहाशिवरात्रावेवविहिते ॥ सूर्यविघ्नेशादेःप्रायोविष्णुवत् रक्तंत्वत्तिप्रियं । देव्याःप्रायःशिववत् ॥—पृथुपितृदिनविचारः—बिल्व ३०

ॐ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्वाहरोऽजन्मः कृतः ॥ ऊरूतदस्य यद्वैश्वदेवः पृथ्वा शद्रोऽजयत ॥ आज्यं सुवर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं मया ॥ दीपं गृहाण देवेश त्रैलोक्यतिमिरापह ॥ भक्त्या दीपं प्रयच्छामि देवाय परमात्मने ॥ त्राहि मां निरयाद्धोराही पज्योतिर्नमोऽस्तुते ॥ अमुं दीपं सः ॥ ॐ चंद्रमामनसो जातश्चक्षुः सूर्योऽजयत ॥ मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥ नैवेद्यं गृह्यतां देवभक्तिमेह्य चलांकुरु ॥ ईप्सितं मे वरं देहि परत्र च परांगतिम् ॥ शर्कराखंडखाद्यानि दधिक्षीरघृतानि च ॥ आहारं भक्ष्य भोज्यं च नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुं नैवेद्यं सः ॥ अमृतोपस्तरणमसि स्वाहा ॥ ॐ प्राणाय स्वाहा ॐ अपानाय ॐ व्यानाय ॐ उदानाय ॐ समानाय ॐ ब्रह्मणे ॥ नैवेद्यमध्ये पानीयं सः ॥ ॐ प्राणाय स्वाहा उत्तरापोशनं सः ॥ हस्तप्रक्षालनं सः ॥ मुखप्रक्षालनं सः करोद्वर्तनार्थं चंदनं सः ॥ पूगीफलं महद्विव्यं नागवल्लीदलैर्युतं ॥ कर्पूरैलासमायुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्यताम् ॥ अमुं तांबूलं सः ॥ इदं फलं मया देवस्थापितं पुरतस्तव ॥ तेन मे सुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ फलेन फलितं सर्वत्रैलोक्यं सचराचरं ॥ तस्मात्फलप्रदानेन सफलाः स्युर्मनोरथाः ॥ अमुं फलं सः ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ अमुं दक्षिणां सः ॥ ॐ श्रिये जातः श्रिय आनि रियायुः श्रियं वयोजरितुभ्यो ददाति ॥ श्रियं वसांना अमृतत्वमायुः न भवति सुत्यासं मिथामितद्रौ ॥ श्रिय एवैनंततः श्रियामादधाति संततमृचावषट्कृत्यं

अपामार्ग ३ जाती १ तुलसी ६ शमी ६ शतावरी ११ केतकी ४ दूर्वा ८ मदारः १ पद्म १ नागकेसर २ दर्भ ३० अगस्त्य ३ मल्लिका ४ चपक ९ करवीर ८ एतेषां निर्दिष्टदिनोत्तरं पर्युषितत्वं । पत्रपुष्पादीनां ग्रहणादिविचारोऽन्यत्र द्रष्टव्यः ॥

संततैरसंधीयते प्रजयापशुभिर्यएवंवेद ॥ याज्ययायजतिप्रतिर्वेद्याज्यापुण्यैवलक्ष्मीः पुण्यामेवतल्लक्ष्मीसंभावयतिपुण्यांलक्ष्मीं
संस्क्रुते ॥ चंद्रादित्यौचधराणिर्विद्युदग्निस्तथैवच ॥ त्वमेवसर्वज्योतीर्विआर्तिक्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमु० महानीराजनदीपं
भ्याआसीदुंतरिक्षंशुष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पृथ्वांभूमिर्दिशुःश्रोत्रात्तथालोकोऽकल्पयन् ॥ नमःसर्वहितार्थायजगदाधारहेत
वे ॥ साष्टांगोऽयंप्रणामस्तेप्रयत्नेनमयाकृतः ॥ नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसहस्रपादाक्षिशिरोरुवाहवे ॥ सहस्रनाम्नेपुरुषाय
शाश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ अमु० नमस्कारान् स० ॥ ॐ सप्तस्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्य
ज्ञं तन्वानाअर्बध्नन्पुरुषं पशुं ॥ यानिकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच ॥ तानितानिचिनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे ॥ अमुक०
प्रदक्षिणाः स० ॥ ॐ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्मोणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहृनाकमहिमानःसंचतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदे
वाः ॥ नमोमहद्भ्योनमो० राजाधिराजाय० ॥ मंत्रपुष्पांजलिंसमर्पयामि ॥ अग्निमावाह्य पुरुषसूक्तेनप्रत्यृचमाज्यंहुत्वा त
दसंभवेसूक्तावृत्तिद्वयंजप्त्वा ॥ पुनस्तेनैवसूक्तेनपोऽशपुष्पाण्यर्पयित्वा ॥ सूक्तंजपेत् ॥ तदनंतरंस्वोपदिष्टमूलमंत्रंयथाशक्ति
जप्त्वा ॥ ततोगीतंवाद्यंनृत्यंछत्रंचामरंदर्पणंआंदोलनंसर्वराजोपचारार्थेतुलसीपत्रं० ॥ ॐ अयंमेहस्तोभगवानयंमेभगवत्त
रः ॥ अयंमेविश्वभेषजोयंशिवाभिर्मर्शनः ॥ अयंमातार्यपितायंजीवातुरागमत् ॥ इदंतवप्रसर्पणंसुबंधवेहिनिरीहि ॥ आवा
हनंनजानामिनजानामितवार्चनं ॥ पूजांचैव न जानामिक्षमस्वपरमेश्वर ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसुरेश्वर ॥ यत्पूजितं

मया देवपरिपूर्णतदस्तु मे ॥ अपराधसहस्रं च क्रियते हर्निशं मया ॥ दासोऽयमिति मां त्वाक्षमस्व परमेश्वर ॥ पूजांते ॥ दत्त्वा
षोडशभिर्ऋग्भिः षोडशान्नस्य चाहुतीः ॥ सूक्तेन (पौरुषेण) प्रत्युचं पुष्पं दत्त्वा सूक्तेन संस्तुयात् ॥ अन्यैः पौराणैश्च ॥ गतं पा
पं गतं दुःखं गतं दारिद्र्यमेव च ॥ आगता सुखसंपत्तिः पुण्याच्च तव दर्शनात् ॥ रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ गतं पा
हि धनं देहि सर्वान्कामांश्च देहि मे ॥ यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपः पूजा क्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां चातिसद्यो वंदेत मच्युतं ॥ पुत्रान् दे
ति प्रार्थना ॥ अनेन मया यथाज्ञानेन यथामीलितोपचारद्रव्यैः कृतपूजनेन श्रीअमुकदेवताः प्रीयंताम् ॥ निर्माल्यं (विष्णुभि
नं) देवदत्तं भावयित्वा शिरसि धारयेत् ॥ शंखमध्ये स्थितं तोयं भ्रामितं केशवोपरि ॥ अंगलं मनुष्याणां ब्रह्महत्यां व्यपोहति ॥
अनेन मंत्रेण शंखोदकं शिरसि धारयेत् ॥ अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधिविनाशनं ॥ देवपादोदकं पीत्वा शिरसा धारयाम्यहं ॥ ती
र्थग्राह्यं ॥ तत्तु पात्रांतरेणैव विहितं न हस्तेन ॥ ॥ इति देवपूजा ॥ इति अष्टधा विभक्तदिवसस्य प्रथमभागकृत्यं ॥ ॥ ३३ ॥

श्रीः ॥ मुद्राविमुक्तहस्तेन क्रियते कर्मदैविकम् ॥ यदिति त्रिफलं तस्मात्कर्ममुद्रान्वितश्चरेत् ॥ त्रिचाभास्करे ॥ हस्तद्वये त्वधो
१ शंखोदकं शिरसि धृत्वा देवतीर्थपूजां तैवैश्वदेवातिवाशिरसि धारयेयं च । तत्रक्रमः विप्रपादोदकं पीत्वा देवपादोदकं पिबेत् । शालिग्रामशिला तोयमपी
त्वा यस्तु मस्तके ॥ प्रक्षेपणं च कुरुते ब्रह्महासनिगद्यते ॥ पात्रांतरेणैव ग्राह्यं न करेण कदाचन ॥ इति कमलाकरः ॥ २ एवं देवं संपूज्य मातापितृप्रमुखान्
गुरुन पूजयेत् । यस्य देवपराभक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ ॥ इति श्रुतेरिति माधवः ॥ एकादश्याष्टपवासदिने पितीर्थग्राह्यं ॥ (कमला.)

॥ २२ ॥ अथ मुद्रालक्षणानि ॥

वक्रसंमुखेचपरस्परम् ॥ वामांगुलिर्दक्षिणानामंगुलीनांचसंधिषु ॥ संवश्यमध्यमाभ्यां तु तर्जन्याद्वे प्रयोजयेत् ॥ कनिष्ठे द्वे अ
 नामाभ्यां युंज्यात्साधेनुमुद्रिका ॥ १ ॥ वामांगुष्ठं तु संगृह्य दक्षिणेन तु मुष्टिना ॥ कृत्वोत्तानंतथा मुष्टि मंगुष्ठं तु प्रसारयेत् ॥ वा
 मारितौ ॥ कनिष्ठांगुष्ठकौलमौ मुद्राचक्रस्य सिद्धिदा ॥ ३ ॥ अन्योन्याभिमुखौ हस्तौ कृत्वा तु ग्रथितांगुली ॥ अंगुल्यौ मध्यमे
 भूयः संलग्ने सुप्रसारिते ॥ गदामुद्रा समाख्याता परामुक्ति करी तथा ॥ ४ ॥ करौ तु सुमुखौ कृत्वा संमुखा बुध्नतांगुली ॥ अंगुल्यौ मध्यमे
 मित्तितांगुष्ठौ कुर्यात्सापन्नमुद्रिका ॥ ५ ॥ हस्तौ तु विमुखौ कृत्वा ग्रथयित्वा कनिष्ठिके ॥ तर्जन्यौ मुखतः श्लिष्टे श्लिष्टा वंगुष्ठकौ त
 थौ चेद्ग्रथितांगुली ॥ अंगुष्ठौ च मिथः श्लिष्टौ मुद्रै पाग्रथिताभिधा ॥ ६ ॥ अन्योन्याभिमुखौ हस्तौ कृ
 त्वा सौ मुद्राय मपाशाभिधामता ॥ ८ ॥ हस्तं तु सलवत्कृत्वा मुष्टिमावध्य तर्जनीं ॥ प्रसार्य संकुचे त्संयं मुद्रास्या दंकुशाभिधा ॥ ११ ॥
 अत्रैव मध्यमाया अपि प्रसारणं संप्रदाय सिद्धं ॥ ९ ॥ हस्ताभ्यामंजलिं कृत्वा नामिका मूलपर्वणोः ॥ अंगुष्ठौ निक्षिपे त्संयं मुद्रात्वा
 वाहनी स्मृता ॥ १० ॥ अधोमुखी त्विथ चेत्स्यान्मुद्रा संस्थापनीमता ॥ ११ ॥ उच्छ्रितांगुष्ठमुष्ट्योस्तु संयोगात्संनिधापनी
 ॥ १२ ॥ अंतःप्रवेशितांगुष्ठौ सैव संरोधिनीमता ॥ १३ ॥ मुष्टिद्वयस्थितांगुष्ठौ संमुखौ तु परस्परम् ॥ संश्लिष्टा बुच्छितौ कुर्या
 त्संयं संमुखमुद्रिका ॥ १४ ॥ मुष्टिद्वयस्य तर्जन्यौ प्रसार्याधोमुखीकृते ॥ अनुलोमविलोमेन भ्रामिते देवताभितः ॥ दुष्टदृष्टि

निरासायसैषामुद्रावगुंठिनी ॥ १५ ॥ हृदयादिषडंगानामुद्रादेवतनौकृताः ॥ संकलीकरणाभिव्याःसर्वावयवपूर्तिदाः ॥
 त्रिद्व्येकदशसंख्याकत्रिवेदांगुलिभिःक्रमात् ॥ हृदयादिषडंगानामुद्राज्ज्हाविपश्चिता ॥ तर्जन्यादित्रयेणप्रसारितेनहृदयम्
 ॥ १६ ॥ अंगुष्ठतर्जनीभ्यांयोजितमुखाभ्यामधोग्राभ्यांशिरः ॥ १७ ॥ प्रसृतांगुष्ठेनाधोमुखेनशिखा ॥ १८ ॥ करद्वयद
 शांगुलिभिःप्रसृताभिःकवचम् ॥ १९ ॥ तर्जन्यादित्रयेणात्रेणत्रिकोणाग्रतुल्येननेत्रम् ॥ द्विनेत्र्यांत्वनामिकालोपः ॥ २० ॥ करद्वयद
 हस्तद्वयस्याप्यंगुष्ठतर्जनीभ्यांसशब्दमभितोभ्रामिताभ्यामस्त्रमितिसांप्रदायिकोर्थः ॥ २१ ॥ अधोमुखीग्रथितांगुष्ठौप्रसृतांगुलिकौकरौ ॥ परमीकरणनाम
 रिदर्शिता ॥ अमृतीकरणीप्रोक्तापरमानंददायिनी ॥ २२ ॥ अधोमुखौग्रथितांगुष्ठौप्रसृतांगुलिकौकरौ ॥ २३ ॥ अंगुष्ठेनाधोमुखी ॥ मुद्रैषाव्यापिकानामसद्गुण
 देवस्योपरिचालितौ ॥ २४ ॥ प्रसृतांगुलिकौहस्तौमिथःश्लिष्टौचसंमितौ ॥ कुर्यात्स्वहृदयेसेयमुद्राप्रार्थनसंज्ञिका ॥ २५ ॥
 अंजल्यांजलिमुद्रास्याह्रासुदेवाभिधाचसा ॥ २६ ॥ तर्जन्यादित्रयेकार्येहस्तयोःसंकुचन्मुखे ॥ प्रसारितेसुसरलेतथांगुष्ठकनिष्ठिके ॥ दक्षहस्तस्यतर्ज
 न्यावामस्यानामिकामुखम् ॥ अनामयाचतर्जन्यामुखंमध्यांचमध्यया ॥ अंगुष्ठेनकनिष्ठायाअंगुष्ठस्यकनिष्ठया ॥ स्पर्शयेद्वा
 लिनीमुद्रासैषातीर्थापकर्षिणी ॥ २७ ॥ अंगुष्ठात्रेणसंस्पृश्यकनिष्ठामध्यपर्वणी ॥ गंधमुद्रेतिसाख्यातांगुष्ठयोर्मध्यपर्वणी ॥
 तर्जन्यत्रेणसंस्पृश्येगुप्पमुद्रेतिकीर्तिता ॥ २८ ॥ तर्जनीमध्यमानामामध्यपर्वणिगिसंस्पृशेत् ॥ अंगुष्ठात्रेणताधूपदीपनैवेद्यमु
 द्रिकाः ॥ २९ ॥ ऊर्ध्वात्रांगुलिभिर्ग्रासमुद्रावामकरेकृता ॥ ३० ॥ सैवतांबूलमुद्रास्यादक्षेसंकुचितांगुलिः ॥ ३१ ॥ तर्जनी

मध्यमांगुष्ठैः प्राणमुद्राप्रकीर्तिता ॥ ३२ ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैः स्यादपानस्यमुद्रिका ॥ ३३ ॥ कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्व्यान
 मुद्राप्रकीर्तिता ॥ ३४ ॥ तर्जन्यनामिकांगुष्ठैः स्यादुदानस्यमुद्रिका ॥ ३५ ॥ समानमुद्रांगुलिभिः संहताभिस्तुपंचभिः
 ॥ ३६ ॥ मणिवंधस्थितौ कृत्वा प्रसृतांगुलिकौ करौ ॥ कनिष्ठांगुष्ठयुगले मिलित्वा ते प्रसारयेत् ॥ सप्तजिह्वाख्यमुद्रयैवैश्वानर
 स्तुहोमविधौ भविष्यति ॥ ३८ ॥ कमलाकृतिमुद्रा तु सौरमुद्रे तिकीर्तिता ॥ ३९ ॥ शिष्टे द्वे जच्छिते कुर्यान्मृगमुद्रयमीरिता ॥ अनयोरुपयोग
 दक्षिणस्य कनिष्ठादीन्प्रसार्य क्रमतः पुरः ॥ तथा वामकनिष्ठादीनैकैकान्मुद्रप्रसारयेत् ॥ मुष्टिद्वयं तथोत्तानं कृत्वा संयोज्य पार्श्वतः ॥
 ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ दक्षांगुष्ठे परांगुष्ठं क्षिप्त्वा हस्तद्वयेन तु ॥ एकं मुष्टिं सावकाशं कुर्यात्साकुंभमुद्रिका ॥ ४२ ॥ ४३ ॥
 धोमुखे वामहस्तज्जर्ध्वास्यंदक्षहस्तकं ॥ क्षिप्त्वांगुलीरांगुलीभिर्ग्रथयित्वा विवर्तयेत् ॥ प्रोक्ता संहारमुद्रयं विनियुक्ता विसर्जने
 ॥ ४९ ॥ इयमेव निर्याणमुद्रेत्युच्यते ॥ इति तृचाभास्करे मुद्रालक्षणानि ॥ ॥ ४३ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ दिवसस्याद्यभागे तु सर्वमेतत्समाचरेत् ॥ द्वितीये च तथा भागे वेदाभ्यासो विधीयते ॥ वेदस्वीकरणं पूर्वं ॥ ४३ ॥

विचारोभ्यसनंजपः ॥ तद्दानं चैव शिष्येभ्यो वेदाभ्यासो हि पंचधा ॥ जपे दध्यापयेच्छिष्यान्धारयेद्वा विचारयेत् ॥ अवेक्षेत च
शास्त्राणि धर्मादीनि द्विजोत्तमः ॥ तृतीये च तथा भागे पोष्यवर्गार्थसाधनम् ॥ इति दिनद्वितीयतृतीयभागकृत्यम् ॥ ॥ २४ ॥

॥ २४ ॥ अथ मध्याह्नस्नानम् ॥

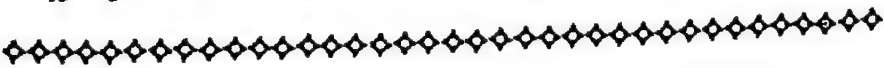
श्रीगणेशाय नमः ॥ चतुर्थे च दिवा भागे स्नानार्थमुदमाहरेत् ॥ तिलपुष्पकुशादींश्च स्नायाच्चाकृत्रिमेजले ॥ नदीतीरमेत्यप्रक्षा
लितमुखपादपाणि राचां तोबद्धशिलः शुचौ देशे शुद्धमृत्तिकांतं दुल्यवतिलांश्च निधाय मलस्नानं विधाय देशकालौ स्मृत्वा ॥ म
मसमस्तपापक्षयायुरभिवृद्धिद्वारा श्रीप० मध्याह्नस्नानं क० इति संकल्प्य मृत्तिकां गायत्र्या दाय ॥ अश्वक्रांते ० ॥ उद्धृतसि
मूर्धादिनाभिर्यतं द्वितीयभागे ननाभेरधः पादपर्यंतमनुलिप्यां गानि क्षालयित्वा दित्यं निरीक्ष्य द्विराचम्य तृतीयभागं प्रचोदया
दित्यस्त्रेणादाय सव्ये पाणौ कृत्वा ॐ भूरिति दक्षिणभागं ॐ भुव इति मध्यमभागं ॐ स्व रित्युत्तरभागं विधाय दक्षिणभागमस्त्रे
ण दशदिक्षु मंत्रावृत्त्या निक्षिप्योत्तरभागं तीर्थतूष्णीं प्रक्षिप्तवाममध्यमभागं गायत्र्या भिमंत्र्य आदित्याय प्रदक्ष्य गायत्र्या प्रणवेन च
सर्वांगमनुलिप्य ॐ सुमित्र्या न आप ओषधयः संतु इति मंत्रेणाद्भिरात्मानं परिषिच्य दुर्मित्र्या स्तस्रैस्तु योऽस्मान् देष्टुं च वयं द्वि
षमः इति मंत्रेणांगानि प्रक्षाल्याचम्य प्रातः स्नानवद्धरुणा वाहनादिवस्त्रनिष्पीडनवर्जं कुर्यात् ॥ अशक्तौ प्रातर्वत्स्नायात् ॥ इति ॥ ॥ २५ ॥

॥ २५ ॥

मध्याह्नस्नानविधिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ दर्भपवित्रपाणिराचम्यप्राणानायम्य ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थमध्याह्नसंध्यामुपा-
 सिष्ये ॥ आपोहिष्ठेति तृचनपूर्ववत्प्रथमं मार्जनं कृत्वा मंत्राचमनं कार्यं ॥ आपः पुनं त्वित्यस्यानुवाकस्य नारायण आपो अष्टी मंत्रा-
 चमने विनियोगः ॥ ॐ आपः पुनं तुष्टुथिर्वीपृथिवीपूता पुनातु मां ॥ पुनं तु ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपूता पुनातु मां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यं
 र्थमार्जनं अघमर्पणं तं कृत्वा ॥ आचम्य ॥ हंसः शुचिपदिति मंत्रस्य गोतमो वामदेवः सूर्यो जगती ॥ आचम्य प्रातः संध्यावत् द्वितीयं तृतीयं च तु-
 र्ग्यं च इदमर्घ्यं समर्पयामि ॥ इति त्रिःसकृद्वा दद्यात् ॥ नृपद्वरसहस्रं तसद्भ्यो मसदुजागो जातु जातु जातु ॥ सूर्यायार्घ्यदाने विनियोगः ॥
 न्मुखः सूर्यमुपतिष्ठेत् ॥ उदुत्य मिति त्रयोदश चर्चस्य सूक्तस्य काण्वः प्रस्कण्वः ऋषिः श्रीसूर्यो देवतानवाद्या गायत्र्यः अंत्याश्च तस्मिन्नु-
 दुभः ॥ चित्रं देवानामिति पठ चर्चस्य सूक्तस्य आंगिरसः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप् सूर्योपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ उदुत्यं जातवैदसे देवं वहं-
 १ साचद्वादशवटीदिनोत्तरं विहित ॥ अर्घ्यार्घ्यामादासायं संध्यामाध्याह्निकीप्यते ॥ इति वचनात् ॥ य सध्यायदिनोपास्ति अग्निकार्यं न चेत्कृतम् ॥
 गायत्र्यष्टशतं जप्यं प्रायश्चित्तं द्विजन्मनामिति ॥

तिकेत्तवः ॥ इशेविश्वायसूर्य ॥ अपत्येतायवोयथानक्षत्रायत्यक्तुभिः ॥ सूरायविश्वचक्षसे ॥ अहंश्रमस्यकेतवोविरश्मयो
जनोअनु ॥ आजैतोअग्रयोयथा ॥ तुरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कदसिसूर्य ॥ विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्देवानांविशःप्र
त्यङ्ङुदेषिमानुषान् ॥ प्रत्यङ्विश्वस्वहृशे ॥ १ ॥ येनापावकचक्षसाभुरण्यंतंजनोअनु ॥ त्वंवरुणपश्यसि ॥ विद्यामेषिर
शंध्युवःसूरोरथस्यनृह्यः ॥ पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहरितोरथेवहतिदेवसूर्य ॥ शोचिष्केशंविचक्षण ॥ अयुक्तसप्त
सप्तं ॥ उद्यन्नद्यामित्रमहआरोहन्नुत्तरादिवं ॥ उद्भयंतमसस्यरिज्योतिष्पश्यंतुत्तरं ॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरु
शौहारिद्रवेषुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उद्भयंतमसस्यरिज्योतिष्पश्यंतुत्तरं ॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरु
चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह ॥ शुक्लेषुमेहरिमाणंरोपणाकासुदध्मसि ॥ अ
सरोचमानामयोनयोषामभ्येतियथात् ॥ यत्रानरोदेवयंतोयुगानिअतरिक्षसूर्यआत्माजगत्सुषुब्धश्च ॥ सूर्योदेवीमृष
त्राएतंवाअनुमाद्यासः ॥ नमस्यतोदिवआपृष्ठमस्थुःपरिद्यावापृथिवीयंतिसद्यः ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वंमध्याकर्तोविते
अनंतमन्यदुशदस्यपार्जःकृष्णमन्यद्वरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाउदितसूर्यस्यनिरहंसःपिपृतानिरवद्यात् ॥ तन्नोमित्रोवरु
णोभामहंतामदितिःसिधुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ३ ॥ इत्युपस्थायउपविश्याचम्यप्राणायाममासनविधिन्यासांश्चकृत्वा ॥ शुव

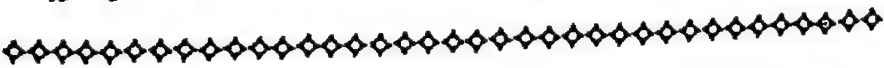

तींयुवादित्यमंडलमध्यस्थांश्वेतवर्णीश्वेतांबरानुलेपनस्रगाभरणांचतुर्वक्त्रांप्रतिवक्त्रंविनेत्रांचंद्रशेखरांत्रिशूलखड्गखट्वांगडमर्वक
चतुर्भुजांवृषभासनारूढारुद्रदेवत्यांयजुर्वेदमुदाहरंतींभुवर्लोकाधिष्ठात्रींसावित्रींनामदेवतां ध्यात्वा ॥ आगच्छवर० ॥ यथे
ष्टकामजंपंकुर्यात् ॥ अन्यत्प्रातःसंध्यावत् ॥ इतिमध्याह्नसंध्या ॥ ॥ ३ ॥

॥ २६ ॥ अश्विर्ह्यायज्ञः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ दर्भेपुदर्भपाणिःप्राञ्मुखोवोपविश्य आचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्री
परमेश्वरप्रीत्यर्थंब्रह्मयज्ञेनयक्ष्ये ॥ पृथिवीतिमंत्रस्यमेरुपृष्ठऋषिः ॥ कूर्मोदेवता ॥ सुतलंछंदः ॥ आसनेविनियोगः ॥ ॐ
पृथिव्ययाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता ॥ त्वंचधारयमांदेविपवित्रंकुरुचासनं ॥ अपसर्पतुतेभूतायेभूताभूमिसंस्थिताः ॥
येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे ॥ वि
द्भुदसीतिमंत्रस्य ॥ अग्निर्ऋषिः ॥ वरुणोदेवता ॥ उदकोपसर्शनेविनियोगः ॥ ॐ विद्भुदसि विद्यमेपाप्मानमृतात्सत्यमुपै
मि ॥ इतिमंत्रेणापउपस्पृश्यवामजानूपरिदक्षिणपादंनिधायदक्षिणजानुनिकुशपवित्रगर्भप्रांगंगुलिमुत्तानंसव्यपाणिंनिधाय
तदुपरिदक्षिणपाणिंप्रांगंगुलिमेवंन्यंचनिधायव्याहृतिपूर्वापच्छोर्ध्वर्चशःसर्वासावित्रींपठेत् ॥ (पूणवस्यपरब्रह्मऋषिः ॥ परमा

१ सचप्रातर्होमोत्तरमध्याह्नसंध्योत्तरंवावैश्वदेवातेवासकृदेवकार्यः । आश्वलायनैस्तुमध्याह्नसंध्योत्तरमेवानुष्ठेयः ॥ २ विद्भुदसीत्यादेराद्यतेपाठस्तैत्ति
रीयविषयइति धर्मसिंधुः ॥ ३ ऋष्याद्येतन्नित्यनपठेत् । नचस्मरेद्वपिछदःश्राद्धैवैतानिकेमले । ब्रह्मयज्ञैचेतिवचनात् ।

त्सादेवता ॥ दैवीगायत्रीछंदः ॥ व्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः ॥ अग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताः ॥
 गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बह्रत्यदृष्टांसि ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री ॥ अग्निमीळइत्यादीनांछंदसांमधुच्छंदादयऋष
 यः ॥ अश्यादयोदेवताः ॥ गायत्र्यादीनिछंदांसि ॥ ब्रह्मयज्ञेविनियोगः) ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः ॥ तत्सवितुः० इतिपादःअर्ध
 ऋक् ॥ ३ ॥ अग्निमीळपुण्ड्रह्रत्यदृष्टांसि ॥ होतारंरत्नधातमं ॥ अग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिरीज्योतूतैरुत ॥ सदेवो
 एहवक्षति ॥ अग्निनारयिमश्रवत्पोषमेवदिवोदेवे ॥ अग्नेयंचुज्मध्वरंविश्वतःपरिभूरसि ॥ सइहेवेषुग
 च्छति ॥ अग्निर्होताकविकृतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः ॥ अग्नेयंचुज्मध्वरंविश्वतःपरिभूरसि ॥ सइहेवेषुग
 त्सत्यमंगिरः ॥ उपत्वाग्नेदिवोदेवोषावस्ताधियावयं ॥ १ ॥ यदुंगदाशुषेत्वमग्नेभद्रंकरिष्यसि ॥ तवेत्त
 नंस्वेदमे ॥ सनःपितेर्वसनवेमेसूपायनोभव ॥ देवोदेवेभिरागमत् ॥ २ ॥ राजतमध्वराणां गोपातस्यदीर्घिं ॥ वर्धमा
 परमः ॥ अथमहाव्रतं ॥ एषपंथाएतत्कर्म ॥ सचस्वानःस्वस्तये ॥ २ ॥ वायुवार्याहिदर्शत ॥ अग्निवैदेवानामवमोविष्णुः
 मिधेन्यः ॥ इषेत्वोर्जेत्वा ॥ अशुआर्याहिवीतये ॥ शन्नोदेवीरभिष्टये ॥ अथैतस्यसमाम्नायस्य ॥ महाम्रतस्यपंचविंशतिसा
 मयरसतजभनलगसंमितं ॥ गौः । गमा ॥ पंचसंवत्सरमयं ॥ अथशिक्षांप्रवक्ष्यामि ॥ वृद्धिरादैच् ॥ योगीश्वरंयाज्ञवल्क्यं ॥
 नारायणंनमस्कृत्य ॥ अथातोधर्मव्याख्यास्यामः ॥ अथातोधर्मजिज्ञासा ॥ अथातोब्रह्मजिज्ञासा ॥ तच्छंयोराष्टृणीमहेगातुंय
 ज्ञार्यगातुंयज्ञपतयेदैवीस्वस्तिरस्तुनःस्वस्तिमर्नुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वजिगातुभेषजं ॥ शन्नोअस्तुद्विपदेशंचतुषपदे ॥ नमोब्रह्मणेन

मौअस्त्वग्रयेनमःपृथिव्यैनमओषधीभ्यः ॥ नमोवाचेनमोवाचस्यतयेनमोविष्णवेमहुतेकरोमि ॥ इतित्रिः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः
शांतिःशांतिःशांतिः ॥ वृष्टिरसीतिमंत्रस्य ॥ अग्निर्ऋषिः ॥ वरुणोदेवता ॥ उदकोपस्पर्शनेविनियोगः ॥ ॐ वृष्टिरसिवृष्ट
मेपाप्मानमृतात्सत्यमुपागमित्यपःस्पृष्टा ॥ देवतीर्थेनकुशाग्रैरैकैकांजलितर्पयेत् ॥ प्रजापतिस्तृप्यतु ॥ ब्रह्मातृप्यतु ॥ वे
दास्तृप्यंतु ॥ देवास्तृप्यंतु ॥ ऋषयस्तृप्यंतु ॥ यज्ञास्तृप्यंतु ॥ द्यावापृथिवीतृप्यतां ॥ अंकारस्तृप्यतु ॥ वषट्कारस्तृप्यतु ॥ वे
प्यंतु ॥ सावित्रीतृप्यतु ॥ यज्ञास्तृप्यंतु ॥ यज्ञास्तृप्यंतु ॥ अंकारस्तृप्यतु ॥ ॐकारस्तृप्यतु ॥ ब्रह्मातृप्यतु ॥ वे
गास्तृप्यंतु ॥ सिद्धास्तृप्यंतु ॥ समुद्रास्तृप्यंतु ॥ द्यावापृथिवीतृप्यतां ॥ अंतरिक्षं तृप्यतु ॥ अहोरात्राणि तृप्यंतु ॥ व्याहृतय
नितृप्यंतु ॥ वयांसितृप्यंतु ॥ गावस्तृप्यंतु ॥ नद्यस्तृप्यंतु ॥ गिरयस्तृप्यंतु ॥ क्षेत्रौषधिवनस्यतिगंधर्वाप्सरसस्तृप्यंतु ॥ ना
माध्यमास्तृप्यंतु ॥ एवमंतानितृप्यंतु ॥ साध्यास्तृप्यंतु ॥ विप्रास्तृप्यंतु ॥ यक्षास्तृप्यंतु ॥ यक्षास्तृप्यंतु ॥ रक्षांसितृप्यंतु ॥ भूता
स्तृप्यंतु ॥ गृत्समदस्तृप्यंतु ॥ विश्वामित्रस्तृप्यंतु ॥ अथनिवीतीकृपितीर्थेनकुशमध्येनद्विःप्रत्येकं ॥ शतर्चिनस्तृप्यंतु ॥
नावीतीपितृतीर्थेनकुशमूलैस्त्रिःप्रत्येकं ॥ पावमान्यस्तृप्यंतु ॥ धुद्रसूक्तास्तृप्यंतु ॥ अत्रिस्तृप्यंतु ॥ भरद्वाजस्तृप्यंतु ॥ वसि
तिबाह्विगार्ग्यगौतमशाकल्यबाभ्रव्यमांडव्यमांडूकेयास्तृप्यंतु ॥ महासूक्तास्तृप्यंतु ॥ अत्रिस्तृप्यंतु ॥ भरद्वाजस्तृप्यंतु ॥ वसि
१ अगुल्यग्रेतीर्थेदेवस्वल्पागुल्योर्मूलेकाय । मध्येगुणगुल्योःपैत्रमूलेत्वंगुष्ठस्यत्राह्वम् ॥

मैत्रयीतृप्य० ॥ कहोळंतर्पयामि ॥ कौषीतकंत० ॥ महाकौषीतकंत० ॥ पैग्यंत० ॥ महापैग्यंत० ॥ सुयज्ञंत० ॥ सांख्या
यनंत० ॥ ऐतरेयंत० ॥ महैतरेयंत० ॥ शाकलंत० ॥ बाष्कलंत० ॥ सुजातवक्रंत० ॥ औदवाहित० ॥ महौदवाहित० ॥
सौजामित० ॥ शौनकंत० ॥ आश्वलायनंत० ॥ येचान्येआचार्यास्तेसर्वेतृप्यंतु ॥ इतित्रयोविंशतिमंत्रैस्तर्पयित्वापितृस्तर्प
येत् ॥ यथा (प्रत्येकमंजलित्रयं) ततःअस्मत्पितरंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंवसुरूपंस्वधानमस्तर्पयामि ॥ अस्मत्पितामहंअ
मुकशर्माणंअमुकगोत्रंरुद्ररूपंस्व० ॥ अस्मत्पितामहंअ०श०अ०गो०आदित्यरूपंस्व० ॥ अस्मत्मातरंअमुकदांअमुकगो
त्रांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत्पितामहीअ०दांअ०गो०रु०स्व० ॥ अस्मत्प्रपितामहीअमुकदांअ०गो० आदित्यरूपांस्व० ॥
अ०सापत्नमातरंअमु०दांअमु०गोत्रांवसु०स्व० ॥ अस्मत्मातामहंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंवसुरूपंस्व० ॥ अस्मत्मा
तृपितामहंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकरु०स्व० ॥ अस्मत्मातृप्रपितामहंअमुकशर्माणंअ०गोत्रंसपत्नीकंआदित्यरूपं
स्व० ॥ अस्मत्पत्नीअमुकदांअमुकगोत्रांवसुरूपंस्वधान० ॥ अस्मत्सुतंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्वधा
न० ॥ अस्मत्दुहितरंअमुकदांअमुकगोत्रांसमर्तृकांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत्पितृव्यंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसु
रूपंस्व० ॥ अस्मत्मातुलंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्व० ॥ अस्मत्भ्रातरंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नी
कंससुतंवसुरूपंस्व० ॥ अस्मत्पितृभगिनीअमुकदांअमुकगोत्रांसमर्तृकांससुतांवसुरूपांस्वधा० ॥ अस्मत्मातृभगिनीअमुक

१ मातृत्रयीभिन्नस्त्रीभ्यएकांजलिः ॥ २ इतोऽनुक्रमज्ञापनायपन्थाद्युच्चार.कृतोपितर्पकैःस्वमृतपित्रूहएवकार्यः ॥

दांअमुकगोत्रांसमर्तृकांससुतांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत्भगिनींअमुकदाअमुकगोत्रांसमर्तृकांससुतांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत्
 श्वशुरंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्वधा० ॥ अस्मत्गुरुं(पितरं)अमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरु
 पंस्व० ॥ अस्मत्शिष्यंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंवसुरूपंस्वधानमस्तर्पयामि ॥ आब्रह्मस्तंवपर्यंतं देवर्षिपितृमानवाः ॥ त्वयंतुपि
 तरःसर्वेमातृमातामहादयः ॥ अतीतकुलकोटीनांससद्दीपनिवासिनां ॥ आब्रह्मभुवनाहोकादिदमस्तुतिलोदकमितित्रिदं
 शंवस्त्रंस्थलेवामभागेनिष्पीडयेत् ॥ तेगृहंनुमयादत्तंवस्त्रनिष्पीडनोदकमिति ॥ उपवीती चतुर्गुणमुपरिद
 येपांपिताननभ्रातानपुत्रोनान्यगोत्रिणः ॥ तेसर्वेत्तुसिमायांतुमयोत्सृष्टैःकुशैस्तथा ॥ इतिदर्भत्यागः ॥ इतिब्रह्मयज्ञः ॥

॥ २७ ॥ अथनैश्वदेवग्रयोगः ॥
 श्रीगणेशायनमः ॥ अग्नेःपश्चात्पाञ्चुखचपविद्ध्य आचम्यप्राणायामंकृत्वादेशकालौनिर्दिश्यमोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपर
 मेश्वरप्रीत्यर्थंआत्मान्नसंस्कारद्वारापंचसूनादोषपरिहारार्थंप्रातःसायंवैश्वदेवौतंत्रेणकरिष्ये ॥ जुष्टोदमूनाआत्रेयोवसुश्रुतो
 ऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ एह्यग्नेराह्नगणोगोतमोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अद्यावाहनेविनियोगः ॥ ॐ जुष्टोदमूनाआतिथिर्दुरोणइमंनोयज्ञमुपया
 हिविद्वान् ॥ विश्वाअग्नेअभियुजोविहत्याशन्नयतामार्भराभोजनानि ॥ एह्यमइहहोतानिपीदादब्धःसुपुंरपुतार्भवानः ॥

१ तिलतर्पणगृहेनिपिद्धमितिधर्मसिधुः ॥ २ पृथक्सायकर्तव्यश्चेत्प्रातर्वैश्वदेवकरिष्यइतिप्रातः । सायतुसायवैश्वदेवमित्याद्यहःकार्यः ॥

अवतां त्वारोदसी विश्वमिन्वेयजामहे सौमनसाय देवान् ॥ इत्यक्षतैरावाह्याच्छादनं दूरीकृत्य समस्तव्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजा
पतिः प्रजापतिर्बृहती ॥ अग्निप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः रुक्मकनामानमग्निं प्रतिष्ठापयामि ॥ प्रोक्षितै धनानि नि
क्षिप्य वेणुधमन्या प्रबोध्य ध्यायेत् ॥ चत्वारि शृंगौ तमो वामदेवोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निमूर्तिं ध्याने विनियोगः ॥ ॐ चत्वारि शृं
गौ त्रयोऽस्य पादौ द्वे शीर्षे सप्तहस्ता सोऽस्य ॥ त्रिधा बद्धो वृषभो रौरीतिमहो देवो मर्त्योऽग्नौ विवेश ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्त
स्तैस्तु शक्तिमन्त्रं सुब्रुवं ॥ तोमरं व्यजनं वामैर्घृतपात्रं च धारयन् ॥ मे पारूढो जटाबद्धो गौरवर्णो महौजसः ॥ विश्वदक्षिणह
ताक्षः सप्तार्चिः सर्वकामदः ॥ आत्माभिमुखमासीन एवंपो हुताशनः ॥ अग्रे वैश्वानरशोऽदित्यगोत्रमे पध्वजप्राङ्मुखो देवममसं
मुखो वरदो भव ॥ इति ध्यात्वा परिसमूहनं पशुक्षणे कृत्वा ॥ विश्वानिन इत्यलंकृत्य ॥ विश्वानिन इति तिसृणामात्रे यो वसुश्रुतो
ऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ इयोरर्चनेऽत्याया उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ विश्वानिनो दुर्गहा जातवेदः ॥ ॐ सिंधूनना वादुरितातिपर्वि ॥
वीमि ॥ ॐ जातवेदो यशोऽस्मा सुधेहि ॥ ॐ प्रजाभि रग्ने अमृतत्वमश्नां ॥ ॐ यस्मै त्वंसुकृतै जातवेद उलो कर्मने कृणवः स्यो
नं ॥ अश्विनं सपुत्रिणं वीरवंतं गोमंते रविनं शते स्वस्ति ॥ आत्मानं चालंकृत्य हस्तं प्रक्षाल्य ॥ सिद्धमन्नमन्नावधि श्रित्य उदगुद्रास्य
प्रोक्ष्य अग्नेः पश्चिमतो निधायाभिघार्थं त्रिधा विभज्य ॥ सव्यं पाणितलं हृदि न्यस्य दक्षिणहस्तेन दक्षिणभागादाद्रा मलकमिति म

न्रमादायांगुष्ठाग्रेणपीडितंसंहतांगुल्युत्तानपाणिनाप्रणवादिरहितैःस्वाहंतैःसूर्यादिमंत्रैर्बुधयात् ॥ तच्चप्रातरस्थं ॥ सूर्या
 यस्वाहा ॥ सूर्यायेदंनमः ॥ प्रजापतयेस्वाहा ॥ सोमायवनस्पतयेस्वाहा ॥ अग्नीषोमाभ्यां ॥ इंद्राग्निभ्यां ॥ द्यावापृथिवी
 भ्यां ॥ धन्वंतरयेस्वाहा ॥ इंद्राय ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः ॥ ब्रह्मणेस्वाहाब्रह्मणइदं ॥ सायंतु ॥ अग्नयेस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमः
 म ॥ प्रजापतइत्यादिब्रह्मणइत्यंतपूर्ववन्नवाहुतीर्हुत्वा ॥ (भूःस्वाहाअग्नयइदंनमः ॥ भुवःस्वाहावायवइ ॥ स्वः
 स्वाहासूर्यायेदं ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइ ॥) ॥ त्रिस्त्रिःपरिसमूहनपयुक्षणेकृत्वाअदयलंकरणं ॥ पंचोपचारपूजां
 तैश्चावयत्यतिपुत्रंदातिद्राशुषे ॥ इतिपुष्पांजलिसमर्प्यविभूतिंधारयेत् ॥ मानस्तोकइत्यस्यकुत्सोरुद्रोजगती ॥ विभूतिग्रहणेवि
 नियोगः ॥ ॐ मानस्तोकेतनेयमानआयौमानोगोपमानोअश्वेशुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हिविभूतःसदुमित्वा
 हवामहे ॥ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॥ कश्यपस्यत्र्यायुषंकंठे ॥ अगस्त्यस्यत्र्यायुषंनाभौ ॥ यदेवानांत्र्यायुषंदक्षिणस्कंधे ॥
 तन्मेअस्तुत्र्यायुषंमस्कंधे ॥ सर्वमस्तुशतायुषंशिरसि ॥ ॐर्वमेस्वरश्चमेयशोपचतेनमश्च ॥ यत्तन्यूनतस्मैतत्तपयत्तेतिरि
 कंतस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः ॥ स्वस्ति ॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं ॥ आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥

१ अयव्याहतिहोमः कृताकृतः । अग्नेनव्याहतिहोमोविधुरपरइतिभातीतिचंद्रिकायाम् ।

प्रमादात्कुर्वतां कर्मप्रच्यवेता ध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोः संपूर्णस्यादिति श्रुतिः ॥ अनेन प्रातः सायं वैश्वदेवांगहोमाख्येन
कर्मणा भगवान्यज्ञरूपी परमेश्वरः प्रीयतां ॥ इति देवयज्ञः ॥ २८ ॥ अथ भूतयज्ञः ॥ २९ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ (भूतपितृमनुष्ययज्ञेन यक्ष्ये) ॥ भूमिप्रोक्ष्य मध्यभागादन्नमादाय प्राचीमारभ्य ईशानीपर्यंतं चक्राकारेनै
रंतर्येण ॥ सूर्याय स्वाहा ॥ प्रजापतये स्वाहा ॥ (अग्नये स्वाहा ॥ प्रजापतये स्वाहा) ॥ सोमाय वनस्पतये स्वाहा ॥ अग्नीषो
माभ्यां स्वाहा ॥ इंद्राग्निभ्यां स्वाहा ॥ द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा ॥ धन्वंतरये स्वाहा ॥ इंद्राय स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वा
हा ॥ ब्रह्मणे स्वाहा इति पूर्वोक्तैर्दर्शभिः ॥ अग्न्यः स्वाहा ॥ ओषधिवनस्पतिभ्यः ० ॥ गृहाय ० ॥ गृहदेवताभ्यः ० ॥ वास्तु
देवताभ्यः स्वाहेति पंचभिश्च दत्वा चक्राद्वहिः प्राच्यां प्राक्संस्थं ॥ इंद्राय ० ॥ इंद्रपुरुषेभ्यः ० ॥ दक्षिणतः उदक्संस्थं ॥ यमाय ० ॥
यमपुरुषेभ्यः ० ॥ पश्चिमतः प्राक्संस्थं ॥ वरुणाय ० ॥ वरुणपुरुषेभ्यः ० ॥ उत्तरस्यामुदक्संस्थं ॥ सोमाय ० ॥ सोमपुरुषे
भ्यः ० ॥ चक्रमध्ये ॥ ब्रह्मणे स्वाहा ॥ तस्याच्यां ॥ ब्रह्मपुरुषेभ्यः ० ॥ चक्रादुत्तरतो रक्षोभ्यः स्वाहेति दत्वा उपस्पृश्य तदुत्तरतो भूमिं
मतः ॥ सर्वेभ्यो भूतेभ्यः ० ॥ ब्रह्मण उत्तरतो ॥ दिवाचारिभ्यः ० ॥ तत्र सूर्यपदस्थानेऽग्निपदं दिवापदस्थानेन कमिति विशेषः ॥ शेषं पूर्ववत् ॥ इति भूतयज्ञः ॥

भूतयज्ञ
॥२८॥

॥३१॥

१ चक्राकारं तंत्रपक्षेबलिहरणमिदं ॥ पृथग्बलिहरणपक्षेप्रातरग्निप्र
जापतिरहिताश्चक्रेपंचदशैवाहुतयो मध्येदिवाचारीत्येकैवाहुतिश्च ॥
द्वितीयंत्वाद्याहुतिद्वयरहितंमध्येनक्तंचारियुक्तंच ॥—नराकारंतुप्राक्स
स्थाहुत्यात्मकंधर्मसिधावालोचनीयं ॥ विस्तरभियानात्रन्यस्तं ॥ बल-
वनुद्धनेनाद्यान्नोद्धरेच्चस्वयंबलिम् ॥ इतिवाक्याद्बलिहरणंतत्कालएवोद्ध
रेदितिसिद्धम् ॥

॥ २९ ॥ अथपितृयज्ञः ॥

श्रीः ॥ प्राचीनावीती ॥ आग्नेय्याभिमुखःसव्यंजान्वाच्योत्तरभागादंगुष्ठपर्वमात्रमन्नगृहीत्वापराचीनपाणिनाचक्रादक्षिणतः
स्वधापितृभ्य इतिमंत्रेणबलिंदत्वापउपस्पृश्य ॥ द्वितीयचक्राग्नेयभागेचतथैवदत्वापउपस्पृश्यसव्यंपितृयज्ञान्नशेषैवचक्राद्
हिर्नैर्ऋत्यकोणेइयामाय ॥ चक्राद्वायव्यकोणेऽंशबलाय ॥ इत्युभयत्रबलिंदत्वाबहिर्गत्वागृहांगेजलमासिच्यश्चचांडालपति
तभूतवायसेभ्योन्नभूमौविकिरेत् ॥ ऐंद्रवारुणवायव्यायाम्यानैर्ऋतिकाश्चये ॥ तेषांकाःप्रतिगृह्णंतुभूम्यांपिंडमयोज्झितम् ॥
इतिपितृयज्ञशेषेणदद्यात् ॥ वैवस्वतकुलेजातौद्वौइयामशबलौशुनौ ॥ ताम्यांपिंडोमयादत्तोरक्षेतांपथिमांसदा ॥ ये
भूताःप्रचरंतिदिवानक्तंबलिमिच्छंतोवितुदस्येष्टाः ॥ तेभ्योबलिंपुष्टिकामोददामिमयिपुष्टिंपुष्टिपतिर्ददातु ॥ रात्रौचे
न्नक्तमितिब्रूयात् ॥ इतिशौनकोक्तचक्राकारप्रयोगः ॥ प्रक्षालितपाणिपादआचम्यगृहंप्रविशन्निमंमंत्रपठेत् ॥ ॐ
शांतायृथिवीशिवमंतरिक्षंद्यौर्नोदेव्यभयंनोअस्तु ॥ शिवादिशःप्रदिशउद्दिशोनआपोविद्युतःपरिपांतुसर्वतःशांतिःशांतिः
शांतिः ॥ सर्वारिष्टशान्तिरस्तुइतिजपित्वाविष्णुस्मृत्वाकर्माप्येत् ॥ इतिपितृयज्ञः ॥ ॥ ३० ॥ अथमनुष्ययज्ञः ॥

॥ ३० ॥ अथमनुष्ययज्ञः ॥

श्रीः ॥ अतिथिभोजनपर्याप्तंषोडशग्रासमितंवाग्रासचतुष्टयंवाग्रासमितंवाग्रासनकादिमनुष्येभ्योहंतैदद्यात् ॥ बहुशुभिस्तु
॥ ३१ ॥

केष्वागतेष्वशक्तेन त्रिभ्योग्रासत्रयंदेयम् ॥ (बलिदानोत्तरमंगणएवगोदोहनमात्रं तत्र स्थित्वा तिथिमाकांक्षेत्) ॥ इति मनु
व्ययज्ञः ॥ इति दिनचतुर्थभागकृत्यम् ॥

॥ ३१ ॥

॥ ३१ ॥ गोपूजनं ब्राह्मणपूजनं च ॥

तिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीरुद्ररूपिणीगोदेवताप्रीत्यर्थं यथाज्ञानेन यथामीलितोपचारैः पूजनमहं करिष्ये ॥ गवामंगेषु
तिष्ठति भुवनानि चतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यादिह लोके परत्र च ॥ श्रीरुद्ररूपिण्यैगवेनमः ॥ ध्या० श्रीरु० आ० पा०

॥ ३१ ॥ गोपूजनं ब्राह्मणपूजनं च ॥

॥ ३१ ॥

अ० स्ना० व० अक्षतान्० चं० पु० धू० दी० ओदननैवेद्यं (गोत्रासं) समर्पयामि ॥ सौरभेय्यः सर्वहिताः पवित्राः पुण्यराशयः ॥
प्रतिगृह्णंतु मे आसंगवस्त्रैर्लोक्यमातरः ॥ गवामंगेष्विचित्तमंत्रेण प्रदक्षिणामंत्रपुष्पसमर्प्य ॥ आगावो इत्येकवर्गपठित्वा ॥ गावो
मे अत्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥ गावो मे बहुदयेनित्यंगवामध्ये वसाम्यहं ॥ इतिसंग्राह्यं ॥ अनेन गोपूजनेन श्रीरुद्ररूपिणीगैः
प्रीयतां ॥ इति गोपूजनं समाप्तं ॥ अथ ब्राह्मणपूजा ॥ महाविष्णुस्वरूपिणे ब्राह्मणाय इदमासनं ॥ इदं पाद्यं ॥ चरणं पुवित्रं वि
तंतं पुराणं ॥ येन पूतस्तरति दुष्कृतानि ॥ तेन पुवित्रेण शुद्धेन पूताः ॥ अतिपाप्मानमरतिरेम ॥ भूमिदेवाग्रजन्मासित्वं विप्र
पुरुषोत्तम ॥ प्रत्यक्षो यज्ञपुरुष अर्घ्योऽर्थप्रतिगृह्यतां ॥ इदमर्घ्यं स० ॥ गंधाः पांतु सौमंगल्यं चास्तु ॥ अक्षताः पांतु आयुष्यम
स्तु ॥ पुष्पाणि पांतु सौश्रियमस्तु ॥ तांबूलं पांतु ऐश्वर्यमस्तु ॥ दक्षिणाः पांतु बहुदयं चास्तु ॥ नमोस्त्वनंताय सहस्रमूर्तये सह

स्वपादाक्षिशिरोरुबाहवे ॥ सहस्रनाम्नेषुरुषायशश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ सकलाराधनैःस्वर्चितमस्तु ॥ अस्तुसक
लाराधनैःस्वर्चितं ॥ इतिब्राह्मणपूजनसमाप्तं ॥ ॥ ३३ ॥ ॥ ३३ ॥

॥ ३२ ॥ अथत्रिसुपर्णप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ॐ ब्रह्ममेतुमां ॥ मधुमेतुमां ॥ ब्रह्ममेवमधुमेतुमां ॥ यास्तेसोमप्रजावत्सोभिसोअहं ॥ दु
र्बमहंदुरुःग्रह ॥ यास्तेसोमप्राणास्तान्जुहोमि ॥ त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ ब्रह्महृत्यांवापुतेघ्नति ॥ येषां
णास्त्रिसुपर्णपठति ॥ तेसोमंप्राप्नुवंति ॥ आसहस्रात्पुंकिंपुनर्नति ॥ ॐ ब्रह्ममेधया ॥ मधुमेधया ॥ ब्रह्ममेवमधुमेधया ॥ अ
द्यानोदेवसवितः प्रजावत्सावीः सौभगं ॥ परादुध्वमियस्सुव ॥ विश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव ॥ यद्भद्रंतन्मआसुव ॥
मधूवाताऋतायतेमधुक्षरं तिसिधवः ॥ माध्वीर्नः संत्वोर्षधीः ॥ मधूनर्कमतोषसिमधुमत्पार्थिवश्रजः ॥ मधुघ्नो रस्तुनः पिता ॥
मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमा अस्तुसूर्यः ॥ माध्वीर्गवो भवंतुनः ॥ यद्भमं त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ अणूहृत्यांवापु
तेघ्नति ॥ येषां ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णपठति ॥ तेसोमंप्राप्नुवंति ॥ आसहस्रात्पुंकिंपुनर्नति ॥ ॐ ब्रह्ममेधया ॥ मधुमेधया ॥ ब्रह्ममे
वमधुमेधया ॥ ब्रह्मादेवानांपदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मगाणां ॥ इत्येनो गृध्राणां स्वर्धितिर्विनानां सोमः पुवित्रमत्ये
तिरेभन् ॥ इत्सः शुचिपद्मसुरं तरिक्षसद्भोतवेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसहस्रस्रयोमसद्भोगो जाऋतजा अद्रिजाऋतं
बृहत् ॥ ऋचेत्वारुचेत्वासमिच्छन्वतिसरितोनधेनाः ॥ अंतर्हृदामनसापयमानाः ॥ घृतस्य धारा अभिचाकशीमि ॥ हिरण्य

योवेतुसोमर्ध्यासां ॥ तस्मिन्सुपर्णोर्मधुकृत्कुलायीभर्जन्नास्तेमधुदेवताभ्यः ॥ तस्यासतेहरयःससतीरेस्वधांदुहानाअमृत
 स्यधारां ॥ यइदंत्रिसुपर्णमयाचितंब्राह्मणायदद्यात् ॥ वीरहल्यावापुतेघ्नति ॥ येब्राह्मणास्त्रिसुपर्णपठति ॥ तेसोमंप्राप्तुवं
 ति ॥ आसहस्रात्पुक्तिपुनति ॥ ॐ तस्यैवंविदुषोयज्ञस्यात्मायजमानःश्रद्धापत्नीशरीरमिध्ममुरोवेदिर्लोमोनिबहिर्वेदःशिखा
 हृदयंयूपःकामआर्ज्यमन्युःपशुस्तपोभिर्देमःशमयितादक्षिणावाग्घोताप्राणर्द्धताचक्षुरध्वयुर्मनोब्रह्माश्रोत्रमग्नीद्यावद्भिर्यते
 सादीक्षायदश्रातितद्धविर्यसिबतितदस्यसोमपानं यद्रमतेतदुपसद्रोयत्संचरत्युपविशत्युत्तिष्ठतेचसप्रवर्ग्योयन्मुखंतदाहवनी
 योयाव्याहृतिराहुतिर्यदस्यविज्ञानंतज्जुहोतियत्सायंप्रातरक्षितत्समिधंयत्प्रातर्मध्यंदिनं सायंचतानिसर्वनानियेअहोरात्रेतेद
 र्शपूर्णमासैर्यैर्धमासाश्चमासाश्चतेचातुर्मास्यानियक्रतवस्तेषंशुबुंधायेसंवत्सराश्चपरिवत्सराश्चतेर्हर्गणाः सर्ववेदसंवापुतत्सत्रंय
 न्मरणंतदवभृथएतद्वैर्जरामर्धमग्निहोत्रं सत्रंयएवंविद्वानुदुर्गयनेप्रमीयतेदेवानमेवमहिमानंगत्वादित्यस्यसायुज्यंगच्छत्यथ
 योदक्षिणेप्रमीयतेपितृणामेवमहिमानंगत्वाचंद्रमसःसायुज्यं सलोकतामामोत्येतैवैसूर्याचंद्रमसोर्महिमानौब्राह्मणोविद्वान्
 भिजंयतितस्माद्ब्रह्मणौमहिमानमाप्नोतितस्माद्ब्रह्मणोर्महिमानं ॥ सहनौववतु ॥ सहनौभुनक्तु ॥ सहवीर्यंकरवावहै ॥ तेज
 स्विनावधीतमस्तुमाविद्विपावहै ॥ ॐ शान्तिःशान्तिःशान्तिः ॥ इतित्रिसुपर्णसमाप्तं ॥ ३३ ॥

॥ ३३ ॥ अथान्नरामर्पणविधिः ॥

श्रीः ॥ पात्राधोमंडलं कृत्वा पात्रमध्येऽन्नं वा मे भक्ष्य भोज्यं दक्षिणे घृतपायसं पुरतः शाकादीन् एवं परिवेषणं कारयित्वा ॥ ब्राह्म

णभोजनसंकल्पः ॥ गायत्रीमंत्रेणप्रोक्ष्य ॥ नानापात्रस्थमन्नतस्मैतस्मैसंप्रददे ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप्अन्नस
मर्पणेविनियोगः ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरितावभूव ॥ यत्कांमास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोर
भोजनेनअमुकदेवताःप्रीयतांनमम ॥ नमोदेव्यैमहादेव्यैशिवायैसततंनमः ॥ नमःप्रकृत्यैभद्राद्यैनियताःप्रणताःसताम् ॥ १ ॥
अनेनसुवासिनीभोजनेनअमुकदेवीप्रीयतांनमम ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ अन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः ॥ प्रप्रदाता
रंताःरिषजर्जनीभोजनेनअमुकदेवीप्रीयतांनमम ॥ यंतुनदयोवर्षतुपुर्जन्याः ॥ सुपिप्पलाओषधयोभवंतु ॥ अन्नवतामोदुनर्वतामामिक्ष्व
तां ॥ एषाःशराजभूयांसं ॥ ओदुनमब्रुवते ॥ परमेष्ठीवाएषः ॥ यदौदनः ॥ परमामैवैनुश्रियंगमयति ॥ पार्वतीपतेहरहर
महादेव ॥ ॥ इतिअन्नसमर्पणं ॥

श्रीः ॥ पाणिपादौप्रक्षाल्याचम्यश्रीपण्यार्दिपीठेप्राङ्मुखःप्रत्यङ्मुखोपविश्यभूमिप्रोक्ष्यचतुरस्रमंडलंकृत्वातदुपरिद्विपंचा
शस्यलपरिमितंकांस्यपात्रमन्यद्वार्पणपात्रनिधायपरिवेषणंकारयित्वातस्मादन्नाहोत्रासार्थमन्नपात्रांतरेकृत्वा सौरभेय्यःसर्वहि
ता इतिमंत्रेणगवेग्रासंदत्वाआचम्यप्रांजलिरन्नंप्रणम्य अस्माकंनित्यमेतदस्तुइतिप्रार्थ्य ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुः इत्यन्नम
भ्युक्ष्य ॐ स्वादौपितोमधोपितोवचंत्वाववृमहे ॥ अस्माकमवितामव ॥ इत्यभिमंत्रितोदेकानन्नंप्रोक्ष्य ॥ सत्यत्वर्तेनपरिधिं

॥ ३४ ॥ अथभोजनविधिः ॥

॥ ४१ ॥

॥ ४१ ॥

चामि ॥ इतिदिवा ॥ रात्रौतु ॥ ऋतंत्वासत्येनपरिषिचामि ॥ इतिप्रदक्षिणमन्नंपरिषिच्य ॥ अंतश्चरतिभूतेषुगुहायांविश्व
 तोमुखः ॥ त्वंयज्ञस्त्वंषट्कारस्त्वंविष्णुः पुरुषः परः ॥ पात्राद्दक्षिणतोमुविजदकधारांप्राक्संस्थांकृत्वातत्रक्रमेणबलित्रयंदद्यात् ॥
 ॐ भूपतयेनमः ॥ ॐ भुवनपतयेनमः ॥ ॐ भूतानांपतयेनमः ॥ ॐ भूतानांपतयेनमः ॥ एवंबलित्रयंप्राक्संस्थंदत्वाउपर्युदकंदत्वाबलीनुद्धृत्यहस्तंप्रक्षा
 यतांभगवानीशः परमात्मासदाशिवः ॥ अहंवैश्वानरोभूत्वाप्राणिनांदेहमाश्रितः ॥ प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नंचतुर्विधम् ॥ ग्री
 इत्यस्यार्थध्यात्वावामकरेणपात्रंधृत्वा ॥ अमृतकृषिः सत्यो देवतागायत्रीछंदः ॥ अमृतोपस्तरणमसीत्यपः प्राश्यमौनी ॥ तर्जनीमध्य
 मांगुष्ठैः ॥ ॐ प्राणायस्वाहाप्राणायेंदनमम ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैः ॥ ॐ उदानायस्वाहा ॥ ॐ अपानायस्वाहा ॥ तर्जनीमध्य
 ॐ व्यानायस्वाहा ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैः ॥ ॐ उदानायस्वाहा ॥ ॐ अपानायस्वाहा ॥ ॐ समाप्तायस्वाहा ॥ ॐ ब्रह्मणेस्वा
 हा ॥ जलंस्पृष्ट्वायथेष्टंभोजनंकुर्यात् ॥ ततोभोजनंतेपात्रस्यमन्नंकिंचिद्गृहीत्वा अवघ्राय ॥ उच्छिष्टभागभ्योनमः ॥ इतिभू
 मौविसृज्य ॥ उत्तरापोशनार्थंउदकंगृहीत्वा ॥ अमृतापिधानमसिस्वाहा ॥ इतिमंत्रेणवशिष्टंजलंपितृतीर्थेनभूमौनिषिच्यअंगणादौपाणिमुखे
 बुदनिवासिनाम् ॥ अर्थिनामुदकंदत्तमक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ अमृतापिधानमसिस्वाहा ॥ इतिमंत्रेणवशिष्टंजलंपितृतीर्थेनभूमौनिषिच्यअंगणादौपाणिमुखे
 संशोधयेत् ॥ हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्यशतपदानिगत्वा ॥ अगस्तिरग्निर्वडवानलश्चमुक्तंमयात्रंजरयंतवशेषम् ॥ सुखंममैतत्स
 १ केचन-ॐ चित्रायस्वाहा । ॐ चित्रगुप्ताय ॥ ॐ यमाय ॥ ॐ यमदूताय ॥ ॐ सर्वेभ्योभूतेभ्यः ॥ इतिपचाहुतीः ददति ॥

रिणामसंभवंयच्छंत्वरोगोममचास्तुदेहः ॥ १ ॥ इत्युदरपरिमृज्यतांबूलंभक्षयेत् ॥ इतिदिनपंचमभागकृत्यं ॥ षष्ठसप्तमौ
पुराणादिनानयेत् ॥ इतिभोजनविधिःसमाप्तः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथदिनाष्टमभागकृत्यम् ॥ ततःअपःप्राशनमंत्रपर्यंतंप्रातःकालवत् ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपर
मेश्वरप्रीत्यर्थंसायंसंध्यामुपासिष्ये ॥ ततःअपःप्राशनमंत्रपर्यंतंप्रातःकालवत् ॥ मंत्राचमनेविनियोगः ॥ ॐ अग्निश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्यु
षिः ॥ अग्निमन्युमन्युपत्यहानिदेवताः ॥ प्रकृतिदृष्टं ॥ मनसावार्चहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेणशिश्ना ॥ अहस्तदवलंपु ॥ य
कृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षताम् ॥ यदह्नापापमकार्षे ॥ मनसावार्चहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेणशिश्ना ॥ आचम्य ० ॥ प्रातःकालवद्वितीयतृतीयचतुर्थ
त्किंचदुरितंमर्थं ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥ सत्येज्योतिषिषुहोमिस्वाहा ॥ आचम्य ० ॥ प्रातःकालवद्वितीयतृतीयचतुर्थ
मार्जनानिकृत्वा ॥ तथापश्चिमाभिमुखस्तिष्ठन्गायत्रीमंत्रेणसूर्यायत्रिवारमर्घ्यं दत्त्वा ॥ असावादित्योब्रह्म ॥ द्विराचमनंप्रा
णायामंचकृत्वा ॥ प्रातःकालवत् दिग्बन्धासनंषडंगंचकृत्वा ॥ वृद्धां वृद्धादित्यमंडलमध्यस्थांश्यामांश्यामांबरानुलेपनस्नगाभर
णामेकवत्त्रांशंखचक्रगदांकचतुर्भुजांगरुडासनारूढां विष्णुदेवत्यां सामवेदमुदाहरंतींस्वर्लोकाधिष्ठात्रीं सरस्वतीं नाम देवतां ध्या
त्वा ॥ ततोयथाशक्तिगायत्रीजपः ॥ ततःइमंमेवरुणतत्त्वायामीत्युचोराजीगर्तिः शुनः शेषऋषिः वरुणो देवता आद्या गायत्री द्वि
तीया त्रिष्टुप् पस्थाने विनियोगः ॥ इत्युगभ्यामुपस्थाप्य (अत्रकेचनयश्चिद्विद इत्युपस्थानं कुर्वति ॥ यच्चिद्विद इति दशर्चस्य सूक्त

॥ ३५ ॥ अथसायंसंध्याभारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथदिनाष्टमभागकृत्यम् ॥ ततःअपःप्राशनमंत्रपर्यंतंप्रातःकालवत् ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपर
मेश्वरप्रीत्यर्थंसायंसंध्यामुपासिष्ये ॥ ततःअपःप्राशनमंत्रपर्यंतंप्रातःकालवत् ॥ मंत्राचमनेविनियोगः ॥ ॐ अग्निश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्यु
षिः ॥ अग्निमन्युमन्युपत्यहानिदेवताः ॥ प्रकृतिदृष्टं ॥ मनसावार्चहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेणशिश्ना ॥ अहस्तदवलंपु ॥ य
कृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षताम् ॥ यदह्नापापमकार्षे ॥ मनसावार्चहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेणशिश्ना ॥ आचम्य ० ॥ प्रातःकालवद्वितीयतृतीयचतुर्थ
त्किंचदुरितंमर्थं ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥ सत्येज्योतिषिषुहोमिस्वाहा ॥ आचम्य ० ॥ प्रातःकालवद्वितीयतृतीयचतुर्थ
मार्जनानिकृत्वा ॥ तथापश्चिमाभिमुखस्तिष्ठन्गायत्रीमंत्रेणसूर्यायत्रिवारमर्घ्यं दत्त्वा ॥ असावादित्योब्रह्म ॥ द्विराचमनंप्रा
णायामंचकृत्वा ॥ प्रातःकालवत् दिग्बन्धासनंषडंगंचकृत्वा ॥ वृद्धां वृद्धादित्यमंडलमध्यस्थांश्यामांश्यामांबरानुलेपनस्नगाभर
णामेकवत्त्रांशंखचक्रगदांकचतुर्भुजांगरुडासनारूढां विष्णुदेवत्यां सामवेदमुदाहरंतींस्वर्लोकाधिष्ठात्रीं सरस्वतीं नाम देवतां ध्या
त्वा ॥ ततोयथाशक्तिगायत्रीजपः ॥ ततःइमंमेवरुणतत्त्वायामीत्युचोराजीगर्तिः शुनः शेषऋषिः वरुणो देवता आद्या गायत्री द्वि
तीया त्रिष्टुप् पस्थाने विनियोगः ॥ इत्युगभ्यामुपस्थाप्य (अत्रकेचनयश्चिद्विद इत्युपस्थानं कुर्वति ॥ यच्चिद्विद इति दशर्चस्य सूक्त

सा.संध्या
॥३५॥

॥३५॥

सर्वाणिसमीपेस्थापयेद्गृही ॥ नार्द्रवासाश्चनम्रश्चनोत्तरापरमस्तकः ॥ नाकाशेसर्वतःशून्येनचचैत्यदुमेतथा ॥ पूर्वरात्रेव्यती
तेतुसगच्छेद्रतिमंदिनं ॥ पादौप्रक्षालयेत्पूर्वपश्चाच्छय्यांसमाविशेत् ॥ धौतवस्त्रंचतांबूलंसंयोगेचशुभावहं ॥ उक्तदिनेशय्यां
तःस्मरणादिङ्कुर्यात् ॥ इतिनैशोविधिः ॥ बह्वल्पांस्वगृह्योक्तंयस्यकर्मप्रकीर्तितं ॥ तस्यतावतिशास्त्रार्थकृतेसर्वःकृतोभवे
त् ॥ नान्योविमुक्तयेपंथामुक्त्वाश्रमविधिंस्वकं ॥ तस्मात्कर्माणि कुर्वीततुष्टयेपरमेष्ठिनः ॥ इति ॥

आसनं
॥३७॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुककर्मकरिष्ये ॥ तदंगत्वेनकर्माधिकारार्थंआसनविधिकरि
ष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ उत्पतंत्विहभूतानिपृथिव्यंतरवासिनः ॥ आसनादौनमस्कृत्यब्रह्मकर्मसमारभे ॥ अपसर्पेतुतेभूतायेभू
ताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेनब्र
ह्मकर्मसमारभे ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रमहाकायकल्पांतदहनोपम ॥ भैरवायनमस्तुभ्यमनुशंदातुमर्हसि ॥ इतिवामपादपाणिनाभूमिं
त्रिस्ताडयेत् ॥ समुद्रवसनेदेविपर्वतस्तनमंडिते ॥ विष्णुपलिनमस्तुभ्यंपादस्यशक्षमस्वमे ॥ पृथ्वीतिमंत्रस्य मेरुपृष्ठऋषिः ।
कूर्मोदेवता । सुतलंछंदः । आसनेविनियोगः ॥ पृथ्वित्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता ॥ त्वंचधारयमांदेविपवित्रंकुरु
चासनं ॥ अनंतासनायनमः ॥ विमलासनायनमः ॥ योगासनायनमः ॥ कूर्मासनायनमः ॥ आधारशक्येनमः ॥ दुष्टवि

॥३६॥

द्राविणेनृसिंहायनमः ॥ मध्येपरमसुखायनमः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः इत्यासने उपविश्य ॥ अंगुष्ठाग्रेतुगोविंदं तर्जन्यां तु महीधरं ॥
 मध्यमायां हृषीकेशमनामिक्वां त्रिविक्रमं ॥ कनिष्ठिकां न्यसेद्विष्णुं करमध्ये तु माधवं ॥ एवं च करविन्यां सर्वपापप्रणाशनं ॥
 (ॐकारः सर्वत्र) ॥ भूः पादाभ्यां नमः ॥ भुवः जानुभ्यां नमः ॥ स्वः कटिभ्यां नमः ॥ महः नाभ्यै नमः ॥ जनः हृदयाय नमः ॥
 तपः कंठाय नमः ॥ सत्यं ललाटाय नमः ॥ परब्रह्माशिरसे स्वाहा ॥ स्वशिरसि ॥ गुंगुरुभ्यो नमः ॥ गुंगुरुभ्यो नमः ॥ जनः हृदयाय नमः ॥
 रासरगुरुभ्यो नमः ॥ पं परमेष्ठी गुरुभ्यो नमः ॥ दक्षिणभुजे गंगणपतये नमः ॥ वामभुजे दुंदुर्गायै नमः ॥ पं परमात्मने नमः ॥
 शंक्षेत्रपालाय नमः ॥ वामजानुनि संसरस्वत्यै नमः ॥ हृदये अं आत्मने नमः ॥ पं परमात्मने नमः ॥ दक्षिणजानुनि
 जआत्मने नमः ॥ तं तमात्मने नमः ॥ नमोऽस्तु तं ताय नमोऽस्तु वेधसे नमो वसिष्ठाय नमोऽस्तु शक्तये ॥ पराशरायाय नमोऽस्तु सात्वते न
 मोऽस्तु ते सत्यवती सुताय ॥ नमो गुरुभ्यो गुरुपादुकाभ्यो नमः परेभ्यः परपादुकाभ्यः ॥ आचार्यसिद्धेश्वरपादुकाभ्यो नमोऽस्तु
 क्षमीपतिपादुकाभ्यः ॥ ॐ नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नमः आशिनेभ्यः ॥ यजामहे देवान्यर्चिं शुक्रवांसमाज्याय सः
 शंसमावृक्षि देवाः ॥ सर्वभूतनिवारणाय सशराय हः सशार्द्राय सुदर्शनाय आस्त्रराजाय हुं फट् ॥ इति छोटिका वंधं कृत्वा ॥ उद
 कोपस्पर्शः ॥ प्राणायामः ॥ ॐ धर्मकंदसमुद्भूतं ज्ञाननालं सुशोभितं ॥ ऐश्वर्याष्टदलोपेतं परवैराग्यकर्णिकं ॥ अधोमुखं तु ह
 त्वं प्रणवेनोर्ध्वमुन्नयेत् ॥ ॐ इति प्रणवेन विकसितं कृत्वा तत्र त्र्यजीवात्मानं हंस इति मंत्रेणां कुशमुद्रया सुयुन्नानाडीमार्गेण ब्रह्मरं
 ध्रं नीत्वा ॥ तत्र त्र्यसहस्रदलपद्मकर्णिकां तर्गतेन परमात्मना सहैक्यभावमापादयेत् ॥ हंसः सोहं ॥ ब्रह्महत्याशिरस्कंच स्वर्णस्ते

यमुजद्वयं ॥ सुरापानहृदायुक्तं गुरुत्तल्पकदिद्वयं ॥ तत्संसर्गिपदद्वंद्वमंगप्रत्यंगपातकं ॥ उपपातकरोमाणं रक्तश्मश्रुविलोचनं ॥
अधोमुखं कृष्णवर्णमंगुष्ठपरिमाणकं ॥ खड्गचर्मधरंपापवामकुक्षौ विचिंतयेत् ॥ एवं लक्षणं वामकुक्षौ पापपुरुषं विचिंत्य ॥ य
तिबीजेन १६ षोडशवारं चामनासापुटेन संशोष्य ॥ रमित्यग्निबीजेन ६४ चतुःषष्टिवारं कुंभकेन संदह्य ॥ पुनर्यमि
तिबीजेन ३२ द्वात्रिंशद्वारं तद्भस्म दक्षिणनासापुटेन बहिर्निःसार्य ॥ यमित्यमृतबीजेन १६ षोडशवारं सममृतीकुर्यात् ॥ इति ॥

॥ ३८ ॥ अथ भूतशुद्धिः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ पादादिजानुपर्यंतं पृथिवीस्थानं चतुरस्रं चतुर्दिक्षु लोहितं तन्मध्ये पीतवर्णं लंबीजयुक्तं ध्यायेत् ॥ ॐ स्योना
पृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानुः शर्मस्य प्रथाः ॥ लंभूयै नमः ॥ ज्ञान्वादिनाभिपर्यंतं मणस्थानं धनुराकारमुभयोः क
व्योऽश्वेतपद्मालोहितं तन्मध्ये श्वेतवर्णं वंबीजयुक्तं ध्यायेत् ॥ ॐ अप्सु मे सोमो अब्रवीदुतं विधा निभेषजा ॥ अग्निं च विध्वंशं भुव
मापञ्च विध्वंशं भेषजीः ॥ वं अद्भ्यो नमः ॥ नाभ्यादिहृदयपर्यंतं मणिस्थानं त्रिकोणं स्वस्तिकालोहितं तन्मध्ये रक्तवर्णं रंबीजयुक्तं ध्या
येत् ॥ ॐ अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विध्वंशं देवं ॥ अस्य युज्ञस्व सुकृते ॥ रं अद्भ्यो नमः ॥ हृदादिधूमध्यपर्यंतं वायुस्थानं पटको
णं पद्मविंदुलालोहितं तन्मध्ये धूस्रवर्णं वंबीजयुक्तं ध्यायेत् ॥ ॐ वायौ शतं हरीणां युवस्व पोष्याणां ॥ उत वतिसहस्रिणो रथआर्यातु
पार्जसा ॥ वं वाचये नमः ॥ भ्रूमध्यादिब्रह्मरंध्रपर्यंतं माकाशस्थानं वृत्ताकारं ध्वजालोहितं नीलवर्णं हंबीजयुक्तं ध्यायेत् ॥ ॐ आ
दित्युत्पन्नस्य रेतसो ज्योतिष्पदं प्रतिवासरं ॥ परो यद्विध्यते दिवा ॥ हं आकाशाय नमः ॥ पृथिवीपंचगुणालंबीजेन पण्डुद्धातप्रयोगेणा

पुमप्रविलापयामि ॥ लंलंलंलंलं ॥ चतुर्गुणा आपः वंबीजेन पंचोद्धातप्रयोगेणाग्नौ प्रविलापयामि ॥ वंवंवंवं ॥ त्रिगुणं वह्निं
 रंबीजेन चतुर्द्धातप्रयोगेण वायौ प्रविलापयामि ॥ रंरंरं ॥ द्विगुणं वायुं वंबीजेन त्रिरुद्धातप्रयोगेणाकाशे प्रविलापयामि ॥
 वंयंयं ॥ एकगुणमाकाशं वंबीजेन द्विरुद्धातप्रयोगेणाहंकारे प्रविलापयामि ॥ हं हं ॥ तमहंकारं महत्तत्त्वे प्रविलापयामि ॥
 न्महत्तत्त्वं प्रकृतौ प्रविलापयामि ॥ तां प्रकृतिं परब्रह्मणि प्रविलापयामि ॥ इति प्रविलाप्य ॥ शुद्धो हं मुक्तो हं सच्चिदानंदस्वरू
 पो हं ब्रह्माहमस्मीति चिरं भावयेत् ॥ तस्मात्सर्वज्ञात्सर्वशक्तेः परब्रह्मणः सकाशात् प्रकृतिः प्रकृतेर्महान् महतो हंकारः अहंका
 रादाकाशः आकाशाद्वायुः वायोरग्निः अग्नेरापः अद्भ्यः पृथिवी पृथिव्या ओषधयः ओषधीभ्योन्नं अन्नाद्देतः रेतसः पुरुषः
 सवा एष पुरुषोन्नरसमयः ॥ इति देहोत्पत्तिं विभाव्य पुनर्जीवात्मानं हंस इति मंत्रेणांकुशमुद्रया सुपुम्नानाडीमार्गेण ब्रह्मरंध्रादानी
 यद्दिप्रतिष्ठापयेत् ॥ हंसः सोहं ॥ इति भूतशुद्धिः ॥

॥ ३९ ॥

अथ प्राणप्रतिष्ठा ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वराङ्कपथः ॥ ऋग्यजुःसामाथर्वानिच्छंदांसि ॥ पराप्राणश
 क्तिर्देवता ॥ आंबीजं ॥ ह्रींशक्तिः ॥ क्लौकीलकं ॥ स्वशरीरे प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ तत्र ऋग्यादिन्यासः ॥ ब्रह्मवि
 ण्युमहेश्वरऋषिभ्यो नमः शिरसि ॥ ऋग्यजुःसामाथर्वच्छंदोभ्यो नमो मुखे ॥ परप्राणशक्तिदेवतायै नमो हृदये ॥ आंबीजाय न
 मः गुह्ये ॥ ह्रींशक्तये नमः पादयोः ॥ क्लौकीलकाय नमः सर्वांगे ॥ प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ ॐ आं ह्रीं क्लौं अंकं खं गंधं डं आं

ॐ क्रौंहींआं पृथिव्यसेजोवाग्वाकाशात्मनेअंगुष्ठाभ्यांनमःहृदयायनमः ॥ ॐ आंहींक्रौंइंचंजंजंअंईक्रौंहींआं शब्दस्पर्शरूप
 रसगंधात्मनेतर्जनीभ्यांनमःशिरसेस्वाहा ॥ ॐ आंहींक्रौंएतंधंअंअंक्रौंहींआं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मनेअनामिकाभ्यांनमःकवचायहुं ॥ ॐ
 आंहींक्रौं ओंपंफवंभंमंओंक्रौंहींआं वक्तव्यादानगमनविसर्गानंदात्मने कनिष्ठिकाभ्यांनमः नेत्रत्रयायवौषट् ॥ ॐ
 ॐ आंहींक्रौंअंयंरंलंवंशंपंसंहंअंक्रौंहींआं मनोबुद्ध्यंहंकारचित्तविज्ञानात्मनेकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः अस्त्रायफट् ॥ ॐ आंहीं
 तः॥ ॐ आंहींक्रौंअंयंरंलंवंशंपंसंहंअंक्रौंहींआं ममप्राणाहंप्राणाः॥ ॐ आंहींक्रौंअंयंरंलंवंशंपंसंहंअंक्रौंहींआंममजीवइहस्थ
 स्वस्थानेइहैवागत्यसुखंचिरंतिष्ठतुस्वाहा ॥ ॐ असुनीतेपुनरस्मासुचक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणवाक्पाणिपादपायूपस्थानि
 मनुमेतेमल्लयानःस्वस्ति ॥ गर्भाधानादिपंचदशसंस्कारसिद्ध्यर्थंपंचदशप्रणवावृत्तीःकरिष्ये ॥ ॐ आंहींक्रौंअंयंरंलंवंशंपंसंहंअंक्रौंहींआंममजीवइहस्थ
 त्रिनयनलसितापीनवक्षोरुहाढ्यादेवीवालाकवर्णाभवतुसुखकरीप्राणशक्तिःपरान् ॥ इतिप्राणप्रतिष्ठा ॥ ॐ
 श्रीः ॥ अस्यश्रीअंतर्मातृकासरस्वतीमंत्रस्य ब्रह्माकृषिः ॥ गायत्रीछंदः ॥ अंतर्मातृकासरस्वतीदेवता ॥ हलोबीजानि ॥

॥ ४० ॥

॥ ४१ ॥

स्वराःशक्तयः ॥ बिंदवःकीलकं ॥ मातृकान्यासेविनियोगः ॥ तत्रऋष्यादिन्यासः ॥ ब्रह्मर्षयेनमःशिरसि ॥ गायत्रीछंद
 सेनमोमुखे ॥ अंतर्मातृकासरस्वतीदेवतायैनमोहृदये ॥ हल्बीजेभ्योनमोगुह्ये ॥ स्वरशक्तिभ्योनमःपादयोः ॥ बिंदुकी
 लकायनमःसर्वांगे ॥ मातृकान्यासेविनियोगः ॥ ॐ अंकंखंगंधंआंअंगुष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ इंचंछंजंझंजंईतर्जनीभ्यांनमः ॥ ॐ
 शंपंसंहंक्षंअःकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥ एवंहृदयादिन्यासः ॥ ॐ अंनमःआंनमःइं. ईं. उं. ऊं. ऋं. ॠं. लं. लूं. एं. ऐं. ओं. औं.
 अं. अः एतान्बोडशवर्णान्कंठस्थानेषोडशदलपद्मेन्यसामि ॥ ॐ अंनमःआंनमःइं. ईं. उं. ऊं. ऋं. ॠं. लं. लूं. एं. ऐं. ओं. औं.
 णीन्हृदयस्थानेद्वादशदलपद्मेन्यसामि ॥ ॐ कंनमःखं. गं. घं. ङं. चं. छं. जं. झं. ञं. टं. ठं. एतान्द्वादशव
 मि ॥ वं. भं. मं. यं. रं. लं. एतान्बोडशवर्णान्कंठस्थानेषोडशदलपद्मेन्यसामि ॥ वं. शं. पं. सं. एतांश्चतुर्वर्णानाधारस्थानेषु
 लपद्मेन्यसामि ॥ हं. क्षं. एतद्वर्णद्वयंभ्रूमध्यगतेद्विदलपद्मेन्यसामि ॥ वासांतेबालमध्येडफकठसहितेकंठदेशेस्वराणांहंक्षंतत्त्वार्थयुक्तंसकलदलगतंवर्ण
 पोडशारेद्विदशदशदलेद्वादशार्धचतुष्के ॥ कांसरसिजवदनमिंदुसंक्रांतमौलिमंवापाशकुशोष्ठाभयवरदकरामंबिकांतांनमामि ॥ सर्वालंकारयु
 रूपंनमामि ॥ बंधूकाभांत्रिनेत्रांपृथुजघनलसकुक्षिमुद्रकवत्खापीनोत्तुंगप्रवृद्धस्तनजघनभरांयौवनारंभरूढां ॥ इतिअंतर्मातृकान्यासः ॥ ॥ ३९ ॥

श्रीः ॥ अस्य श्रीबहिर्मातृकासरस्वतीमंत्रस्य ब्रह्माक्षरिः ॥ गायत्रीछंदः ॥ बहिर्मातृकान्यासेविनियोगः ॥ तत्र ऋग्यादिन्यासः ॥ हलोबीजानि ॥ स्व
राः शक्तयः ॥ बिंदवः कीलकं ॥ गायत्रीछंदः ॥ गायत्रीछंदः ॥ बहिर्मातृकान्यासेविनियोगः ॥ तत्र ऋग्यादिन्यासः ॥ हलोबीजानि ॥ स्व
दसेनमोमुखे ॥ बहिर्मातृकासरस्वतीदेवतायै नमो हृदये ॥ हृदबीजेभ्यो नमो गुह्ये ॥ स्वरशक्तिभ्यो नमः पादयोः ॥ गायत्रीछं
लकाय नमः सर्वांगे ॥ बहिर्मातृकासरस्वतीदेवतायै नमो हृदये ॥ हृदबीजेभ्यो नमो गुह्ये ॥ स्वरशक्तिभ्यो नमः पादयोः ॥ गायत्रीछं
उंनमोदक्षिणकर्णे ॥ उंनमोवायमकर्णे ॥ ऐंनमोऽधरोष्ठे ॥ कूंनमोदक्षिणनासापुटे ॥ कूंनमोवायमनासापुटे ॥ इंनमोदक्षिणनेत्रे ॥ बिंदुकी
गंडे ॥ ऐंनमऊर्ध्वोष्ठे ॥ ऐंनमोऽधरोष्ठे ॥ औंनमऊर्ध्वदंतपंक्तौ ॥ औंनमः अर्धोदंतपंक्तौ ॥ अंनमोदक्षिणगंडे ॥ लंनमोवायमनेत्रे ॥
कं. खं. गं. घं. ङं. एतान्यंच वर्णान्दक्षिणपादेसंध्यग्रेषु विन्यसामि ॥ चं. छं. जं. झं. ञं. एतान्यंच वर्णान्वायमहस्तेसंध्यग्रेषु विन्यसा
मि ॥ टं. ठं. डं. ढं. णं. एतान्यंच वर्णान्दक्षिणपादेसंध्यग्रेषु विन्यसामि ॥ तं. थं. दं. धं. नं. एतान्यंच वर्णान्वायमहस्तेसंध्यग्रेषु विन्यसा
सामि ॥ पंनमोदक्षिणपार्श्वे ॥ फंनमोवायमपार्श्वे ॥ बंनमः शृष्टे ॥ लंनमोमांसात्मने ककुदि ॥ वंनमोमेदात्मने कक्षधेन्ये ॥ यंनमस्त्वगात्मने ह
देन्ये ॥ रंनमोऽसृगात्मने दोर्मूलेन्ये ॥ पंनमोमांसात्मने ककुदि ॥ वंनमोमेदात्मने कक्षधेन्ये ॥ यंनमस्त्वगात्मने ह
नेहृदयादिहस्तयुगलेन्ये ॥ पंनमोमांसात्मने ककुदि ॥ वंनमोमेदात्मने कक्षधेन्ये ॥ यंनमस्त्वगात्मने ह
न्ये ॥ क्षंनमोजीवात्मने सर्वशरीरेषु विन्यसामि ॥ पंचाशद्वर्णभैरवैर्विहितवदनदोः पादहृत्कुक्षिवक्षोदेशां भास्वत्कपर्दकलित

शशिकलामिंदुकुंदावदातां ॥ अक्षस्त्रकुंभचिंतालिखितवरकरात्रीक्षणांपद्मसंस्थामच्छाकल्पामतुच्छस्तनजघनभरांभारतींतां
नमामि ॥ ॐ चत्वारिवाक्परिमितापदानितानि विदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः ॥ गुह्यानीनिहितानि गेयं तितुरीयं वाचोमनुष्या
वदंति ॥ इति बहिर्मातृकान्यासः ॥ ॥ ३ ॥

॥ ४२ ॥ अथ पवनपावनम् ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ सुमुखश्चेत्यादि० ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं शरीरशुद्ध्यर्थं आत्मानं पावयिष्ये ॥ आचार्यः ऋत्वि
ग्यजमानैः सहैकविंशतिदर्भपिंजलान्यादाय सप्तभिः सप्तभिः पावयति ॥ नाभ्याः सोदकैर्दर्भैर्मुखपर्यंतं सप्ताष्टिं ॐ चित्सतिमा
पुनात्वच्छिद्रेण पुवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ ॥ सकृन्मंत्रेण द्विस्तूर्ण्णी ॥ अथ मार्जनं ॥ ॐ यद्देवादेव हेडनं ॥ देवासश्च कृमाव
यं ॥ आदित्यास्तस्मान्मां मुंचत ॥ ऋतस्य ते नमामुत ॥ देवाजीवनकाम्यायत् ॥ वाचानृतमूढिम ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ गार्हप
त्यः प्रमुंचतु ॥ दुरितायां निचकृम ॥ करोतु मामनेनस ॥ ऋतेन द्यावापृथिवी ॥ ऋतेन त्वं सरस्वति ॥ ऋतान्मां मुंचतां ह
सः ॥ यदन्यकृतमारिम ॥ सजातशस्त्रादुतर्वाजामिशस्त्रात् ॥ ज्यायसः शस्त्रादुत वाकनीयसः ॥ अनाज्ञातं देवकृतं ये दे
नः ॥ तस्मात्त्वमस्मान्जातवेदो मुमुग्धि ॥ यद्वाचाय नमनसा ॥ बाहुभ्यां मरुभ्यां मष्टीवद्भ्यां ॥ शिश्रैर्यददृतं च कृमावयं ॥ अ
ग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यद्धस्ताभ्यां च कर्कल्विपाणि ॥ अक्षाणां वयुमुपजिघ्रमानः ॥ दूरे पश्या चराष्टृभृच्च ॥ तान्यप्सरसाव
नुदत्तामृणानि ॥ अदीव्यं नृणं यदहं चकार ॥ यद्वादास्यन्त्संजगाराजनेभ्यः ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यन्मायि माता गर्भसति ॥

एनश्चकारयत्पिता ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यदापिपेषमातरं पितरं ॥ पुत्रः प्रमुदितो धयन् ॥ अहिंसितौ पितरौ मया तत् ॥ तदग्ने अनूणो भवामि ॥ यदुतरिंक्षं पृथिवीमृतद्यां ॥ यन्मातरं पितरं वाजिहिंसिम ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यदाशसानि शस्यत्पराशसा ॥ यदेनश्चक्रमानृतन्यत्पुराणं ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ अतिक्रामामि दुरितं यदेनः ॥ जहामिरिप्रं परमेसधस्ये ॥ यत्रयं तिसृक्तो नापि दुष्कृतः ॥ तमारोहामि सुकृतानुलोकं ॥ त्रिते देवा असृजतैतदेनः ॥ त्रित एतन्मनुष्येषु मामृजे ॥ ततो मायदिकिंचिदानशे ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ गार्हपत्यः प्रमुचतु ॥ दुरितायानि चक्रम ॥ करोतु मामनेनसं ॥ द्विविजा ता अन्सुजाताः ॥ याजाता ओषधीभ्यः ॥ अथोया अग्निजा आपः ॥ तानः शुंधंतु शुंधनीः ॥ यदापो नक्तं दुरितं चराम ॥ यद्वा दिवानृतन्यत्पुराणं ॥ हिरण्यवर्णास्तत्तत्पुनीतनः ॥ इमं मे वरुण तत्त्वायामि ॥ त्वन्नो अग्ने स त्वनो अग्ने ॥ त्वमग्ने अयासि ॥ इत्यनुवाकं जपित्वा ॥ तांस्त्यक्त्वा ॥ अन्यान्गृहीत्वा ॥ अक्वपतिर्मापुना त्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ रिषत् ॥ इति मार्जनं ॥ तांस्त्यक्त्वा ॥ अन्धिकाव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ॥ अक्वपतिर्मापुना त्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ नाभ्याः सोदकैर्दभैर्नासिकापर्यंतं संमाष्टि ॥ सकृन्मंत्रेण द्विस्तूष्णीं ॥ ॐ पर्वमानः सुवर्जनः ॥ पवित्रेण विचर्षणिः ॥ यः पो ता स पुनातु मा ॥ पुनंतु मा देवजनाः ॥ पुनंतु मर्नवो धिया ॥ पुनंतु विश्व आयवः ॥ जातवेदः पवित्रवत् ॥ पवित्रेण पुना हि मा ॥ शुक्रेण देवदीद्यत् ॥ अग्ने कत्वा कतूरु ॥ यत्ते पवित्रमर्चिषि ॥ अग्ने विततं मंतरा ॥ ब्रह्म ते न पुनीमहे ॥ उभाभ्यां देवसवितः ॥ पवित्रेण सवेन च ॥ इदं ब्रह्म पुनीमहे ॥ वैश्वदेवी पुनती देव्या गात ॥ यस्यै ब्रह्मीस्तनुवो वीतपृष्ठाः ॥ तयामदंतः ॥ ॥ ॥

सधुमाद्येषु ॥ वयस्स्यामपतयोरथीणां ॥ वैश्वानुरोरदिमभिर्मापुनातु ॥ वातः प्राणेनेपिरोमयोभूः ॥ यावापृथिवीपयमापयो
भिः ॥ ऋतावरीयज्ञियेमापुनीतां ॥ बृहन्निःसवितस्त्वभिः ॥ वापिष्टेदेवमन्मभिः ॥ अग्नेदक्षः पुनाहिमा ॥ येनदेवाअपुनत ॥
येनापोदिव्यकक्षः ॥ तेनदिव्येनब्रह्मणा ॥ इदं ब्रह्मपुनीमहे ॥ यः पावमानीरुध्यते ॥ ऋषिभिः संभृतश्रस ॥ येनदेवाअपुनत ॥
ति ॥ स्वदितं मातरिर्धना ॥ पावमानीर्योअध्येति ॥ ऋषिभिः संभृतश्रस ॥ तस्मै सरस्वती दुहे ॥ क्षीरं सप्तमश्वा
नीः स्वस्त्यनीः ॥ सुदुद्याहिपयस्वतीः ॥ ऋषिभिः संभृतश्रस ॥ तस्मै सरस्वती दुहे ॥ क्षीरं सप्तमश्वा
मुं ॥ कामान्तसमर्धयंतुनः ॥ देवीर्देवैः समाभूताः ॥ पावमानीः स्वस्त्यनीः ॥ पावमानीर्द्विगंतुनः ॥ इमं लोकमथोअ
ब्राह्मणेज्वमृतश्हितं ॥ येनदेवाः पवित्रेण ॥ आत्मानपुनते सदा ॥ सुदुद्याहिर्द्विगंतुनः ॥ इमं लोकमथोअ
न् ॥ शतोद्यामश्चिरण्मय ॥ तेन ब्रह्मविदोवयं ॥ पतं ब्रह्मपुनीमहे ॥ इन्द्रः सुनीतीमहमापुनातु ॥ प्राजापत्यं पवि
त्रं ॥ तानर्जुर्जदधातन ॥ महेरणाचक्षसे ॥ योवः शिवतमोरसः ॥ तस्य भाजयते हनः ॥ अग्न्यान्गृहीत्वा ॥ ॐ देवो मासविता पुनात्वच्छि
गमामवः ॥ यस्य क्षयाय जिन्वथ ॥ जातवैदामोर्जयत्यापुनातु ॥ इत्यनुवाकं जप्त्वा ॥ ततो मार्जनं ॥ आपो हिष्ठा मयो
द्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रदिमभिः ॥ नाभ्याः सोदकैर्देवैर्भल्लाटपर्यंतं समाष्टि ॥ सकृन्मंत्रेण द्विस्तूर्णी ॥ तस्य ते पवित्रपते पवि
त्रेण यस्मै कं पुनतच्छक्यं ॥ इति जप्त्वा ॥ ततो मार्जनं ॥ हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकाया सुजातः कश्यपोयास्विद्रः ॥ अग्निं यागर्भे द ॥

धिरेविरूपास्तान् आपः शस्योना भवन्तु ॥ यासां राजावरुणो याति मध्ये सत्या नृते अवपश्यं जनानां ॥ मधुश्चुतः शुचयो याः पाव
कास्तान् आपः शस्योना भवन्तु ॥ यासां देवादि विकृण्वति भक्षया अंतरिक्षे बहुधा भवति ॥ याः पृथिवीं पर्यसो दंति शुक्रास्तान् आपः
शस्योना भवन्तु ॥ शिवेन माचक्षुषापश्यतापः शिवया तु नवोपस्पृशतु त्वचमे ॥ सर्वोऽग्नीं रस्वदो हवो मयि वचो बलमोजो
निर्धत्ता ॥ तांस्त्यक्त्वा ॥ भूभुवः सुवः इत्यपः प्राश्या ॥ आपो हि छेति तिसृभिर्मुखं निमृज्य ॥ विपरीताभिराचामेत् ॥ तस्मा अरं ० चनः ॥
योर्वः शिव ० ॥ आपो हि ० क्षसे ॥ पर्यस्वती रोषधयः पर्यस्वद्वी रुधां पर्यः ॥ अपां पर्यस्वदित्यस्ते नमामि द्रुसं सृज ॥ इति प्रतिमंत्रेणा
चामेत् ॥ ततः स्मृत्युक्ता चमनं कृत्वा ॥ कृत्वा लंपादशौचं विमलमथ जलं त्रिः पिबेदुन्मृजेद्द्विर्देशिन्यंगुष्ठाभ्यां सजलमभिमुखो ब्रू
सिकारं ध्रुगम् ॥ अंगुष्ठानामिकाभ्यां नयनयुगुतं कर्णयुगं कनिष्ठांगुष्ठाभ्यां नाभिदेशे हृदयमथ तलेनांगुलीभिः शिरसौ ॥ १ ॥
इति स्मृत्युक्ता चमनं चरेत् ॥ गायत्री जपः शतकृत्वः सहस्रकृत्वो वा परिमितकृत्वो वा वर्तयेत् ॥ दशवारमिडाजपः ॥ ॐ इडादेव
हर्मजुर्धज्जनीर्बृहस्यतिरुक्थामदानिशसिपुद्भिर्धेदेवाः सूक्वाचः पृथिविमातृमामाहिंसीर्मधुमनिष्ये मधुजनिष्ये मधुवक्ष्यामि
मधुवदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासं शुश्रूष्यामनूष्येभ्यस्तमां देवा अवंतु शोभायै पितरो नृमंदलु ॥ अपनः शोशुचदधम
मैशुशुगध्यारयिं ॥ अपनः शोशुचदधं ॥ सुक्षेत्रिया सुगातुयावसया च यजामहे ॥ अपनः शोशुचदधं ॥ प्रयत्ने अग्ने सरथो जायमहि
सथ सरथः ॥ अपनः शोशुचदधं ॥ प्रयदग्नेः सहस्वतो विश्वतो र्यतिमानवः ॥ अपनः शोशुचदधं ॥ प्रयत्ने अग्ने सरथो जायमहि
प्रतैवयं ॥ अपनः शोशुचदधं ॥ त्वं हि विश्वतो मुख विश्वतः परिभूरसि ॥ अपनः शोशुचदधं ॥ द्विषो नो विश्वतो मुखार्तिनावे

वपाय ॥ अर्पनः शोशुचदधं ॥ सनः सिंधुमिवनावयाति पर्पास्वस्त्यै ॥ अर्पनः शोशुचदधं ॥ आपः प्रवणा दिव्यतीरपास्मत्स्यै
 दतामघं ॥ अर्पनः शोशुचदधं ॥ उद्धनार्दुकानीवापास्मत्स्यै दतामघं ॥ अर्पनः शोशुचदधं ॥ आनंदाय प्रमोदाय पुनरागां स्वा
 न्गहान् ॥ अर्पनः शोशुचदधं ॥ नवैतत्र प्रमीयते गौरश्चः पुरुषः पशुः ॥ यत्रेदं ब्रह्म क्रियते परिधिर्जीवनाय कर्मपनः शोशुचदधं ॥ स
 हस्रशीर्षा पुरुषः ॥ सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सधूमि विधत्तौ वृत्वा ॥ अत्यतिष्ठदशांगुलं ॥ पुरुष एवेदं सर्वं ॥ यद्भूतं यच्च भव्यं ॥ स
 उतामृतत्वस्येशानः ॥ यदन्नैनातिरोहति ॥ एतावानस्य महिमा ॥ अतो ज्यायांश्च पुरुषः ॥ पादौ स्य विश्वा भूतानि ॥ त्रिपा
 दस्यामृतं दिवि ॥ त्रिपादूर्ध्वं उदैत्पुरुषः ॥ पादौ स्येहा भवात्पुनः ॥ ततो विष्वङ् व्यक्रामत् ॥ साशुनानुशने अभि ॥ त्रिपा
 द्भिराडजायत ॥ विराजो अधिपुरुषः ॥ सजातो अत्यरिच्यत ॥ पश्चाद्भूमि मथो पुरः ॥ यत्पुरुषेण हविर्पा ॥ तस्मा
 वंसतो अस्यासीदज्यं ॥ ग्रीष्म इधमः शरद्भुविः ॥ सप्तास्या सन्परिधयः ॥ त्रिः सप्तसमिधः कृताः ॥ देवाय ज्ञमर्तन्वत ॥
 बभ्रन्पुरुषं पशुं ॥ तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् ॥ पुरुषं जातमग्रतः ॥ तेन देवा अयजन्त ॥ साध्या ऋषयश्च ये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥ अ
 संभृतं प्रषडाज्यं ॥ पशून्स्तांश्च क्रेवायव्यान् ॥ आरण्यान्ग्राम्याश्च ये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥
 दांश्च सिज्जिरेतस्मात् ॥ यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादध्वा अजायन्त ॥ ये केचो भयादतः ॥ गवो हज्जिरेतस्मात् ॥ तस्माज्जा
 ता अजावयः ॥ यत्पुरुषं पंचदधुः ॥ कतिधा व्यकल्पयन् ॥ मुखं किमस्य कौवाह ॥ कावरूपा दाबुच्येते ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमा
 सीत् ॥ बाह्वोराज्यं कृतः ॥ ऊरूतदस्य यद्वैश्यः ॥ पृश्नांश्च द्रो अजायत ॥ चंद्रमामनसो जातः ॥ चक्षोः सूर्यो अजायत ॥

मुखादिद्रव्यानिश्च ॥ प्रणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्यां आसीदुत्तरिक्षं ॥ शीर्ष्णोद्यौः समवर्तत ॥ पृष्ठां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् ॥ त
थालोकाः अकल्पयन् ॥ वेदाहमेतं पुरुषं महान्तं ॥ आदित्यवर्णं तमस्तुपारे ॥ सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः ॥ नामानि कृत्वा
येनाय विद्यते ॥ धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार ॥ शक्रः प्रविद्वान्प्रदिशश्चर्तस्रः ॥ तमेवं विद्वान्मृतं हर्भवति ॥ नान्यः पंथा अ
तिदेवाः ॥ ॐ भूर्भुवः सुवः ॥ अनेन शरीरं शुद्धं गन्धूतपवनपावनन्यासेन श्रीपरमेश्वरः प्रीयतां ॥ ४३ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ हरिः ॐ ॥ अथातः पंचांगरुद्राणां न्यासपूर्वकं जपहोमार्चनविधिव्याख्यास्यामः ॥ ॐ यातैरुद्रशि
वातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तथानस्तनुवाशं तमयागिरिशं ताभिर्चाकशीहि ॥ शिखायै नमः ॥ ॐ अस्मिन्महत्तुर्णवैतरिक्षे
भवा अधि ॥ तेषां सहस्रयोजने वधन्वानितन्मसि ॥ ललाटाय नमः ॥ ॐ ह्रस्वः शुचिषट्सुरं तरिक्षसङ्घोतविदिषदतिथिदुरोणसत् ॥ तेषां सह
स्रयोजने वधन्वानितन्मसि ॥ ललाटाय नमः ॥ ॐ ह्रस्वः शुचिषट्सुरं तरिक्षसङ्घोतविदिषदतिथिदुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृत्
त्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ नेत्राभ्यां नमः ॥ ॐ नमः सुत्याय च पथ्याय च ॥ कर्णाभ्यां नमः ॥ ॐ मानस्तोके तनये मान आयुषि मानो
गोषु मानो अश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानो रुद्रा मितो वधीर्हविर्भूतो नमसा विधेमते ॥ नासिकायै नमः ॥ ॐ अवतत्यधनुस्त्व

॥ ४३ ॥

॥४२॥

महान्या
॥४३॥

॥ ४३ ॥

सहस्राक्षशतैपुधे ॥ निशीथिशुल्यानांमुखाशिवोनःसुमनाभव ॥ मुखायनमः ॥ ॐ नीलग्रीवाःशितिकंठाःशुर्वाअधःक्षमाच-
राः ॥ तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ कंठायनमः ॥ ॐ नीलग्रीवाःशितिकंठादिवरुद्राउपश्रिताः ॥ तेषांसहस्र-
योजनेवधन्वानितन्मसि ॥ उपकंठायनमः ॥ ॐ नमस्तेअस्त्वायुधायानाततायधृषणवै ॥ उभाभ्यामन्विश्वतुस्त्वमयक्षमयापारेभुज ॥ उपबाहुभ्यांन-
मः ॥ ॐ येतीर्थानिप्रचरतिसुकावतोनिषुगिर्णः ॥ तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ हस्ताभ्यांनमः ॥ अंगुष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ सद्योजातं
ज्येष्ठायनमःश्रेष्ठायनमोऽयनमः ॥ भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोऽयनमः ॥ अंगुष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ वामदेवायनमो
दमनायनमोमनोन्मनायनमः ॥ कलविकरणायनमोबलविकरणायनमोबलायनमोबलप्रमथनायनमःसवभूत
अस्तुरुद्ररूपेभ्यः ॥ मध्यमाभ्यांनमः ॥ ॐ तर्जनीभ्यांनमः ॥ ॐ अघोरेभ्योऽथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यःसर्वशर्वेभ्योऽनमस्ते
नमः ॥ ॐ ईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमैअस्तुसदाशिवोम् ॥ अनामिकाभ्यां
ॐ नमोहिरण्यवाहवेसेनान्येदिशांचपतयेनमः ॥ ॐ हृदयायनमः ॥ ॐ नमोगणेभ्योगुणपतिभ्यश्चवोनमः ॥ कनिष्ठिका
नस्येपवआभुरस्यनिपुंगुधिः ॥ जठरायनमः ॥ ॐ हिरण्यगर्भःसमवर्तुताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत् ॥ अनेश
॥ सदाधारपृथिवीद्याम् ॥

विन्यस्यमुखेतपुरुषंन्यसेत् ॥ ईशानंहृदि विन्यस्य हंसो नाम सदाशिवः ॥४॥ अस्य श्रीहंसगायत्री मंत्रस्य आत्मा कृषिः ॥ परमात्मा
देवता ॥ अव्यक्ता गायत्री छंदः ॥ हंसन्यासे विनियोगः ॥ ॐ हंसां अंगुष्ठाभ्यां नमः हृदयाय नमः ॥ ॐ हंसैर्तर्जनी ० शिरसे ० ॥
ॐ हंसं मध्यमाभ्यां ० शिखायै ० ॥ ॐ हंसैर्अनामिकाभ्यां ० कवचाय ० ॥ गमागमस्यंगमनादि शून्यं चिदीपदीपंतिमिरांधनाशं ॥
करतलकर ० अस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बन्धः ॥ हंसः ॥ सो हंसः ॥ परमहंसः ॥ ॐ हंसं साय विज्ञे हे परमहंसाय धीमहि ॥ पश्यामि ते सर्वजनांतर
स्थं नमामि हंसं परमात्मरूपं ॥ हंसः ॥ सो हंसः ॥ परमहंसः ॥ ॐ हंसं साय विज्ञे हे परमहंसाय धीमहि ॥ पश्यामि ते सर्वजनांतर
हंसं हंसं त्रयोब्रूयाजं सो नाम सदाशिवः ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा ततः संपुटमारभेत् ॥ इति तृतीयो न्यासः ॥ तन्नो हंसः प्रचोदयात् ॥
ॐ त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवै हवै सुहवः शूरमिन्द्रं ॥ हुवे दुशुकं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ॐ ॥
लाटस्थाने इंद्राय नमः ॥ ॐ न त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्मः ॥ हुवे दुशुकं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ॐ ॥
सिप्रमुमुग्ध्यसत् ॥ नं नेत्रस्थाने अग्नये नमः ॥ ॐ मां सुगनः पथाम भयंकृणोतु यस्मिन्नक्षेत्रे यम एति राजा ॥ यजिष्ठो वह्नि तमः शोशुचानो विश्वादेवा
षि ॥ अन्यमस्मादिच्छसा त इत्यानमो देवि निर्कृते तु भ्यमस्तु ॥ भं मुखस्थाने निर्कृतये ॥ ॐ गं तत्त्वाया मिब्रह्मणा वंदमानस्तदा
१ आदौ प्रणवमुच्चार्य व्याहृतिप्रणवान्वितं ॥ बीजमंत्रं स मुच्चार्य मंत्राते बीजमेव च ॥ इंद्रादयो दिगीशाश्च नमो ताः सर्व एव हि ॥ बौधायनेन मुनिना प्रो
क्तं संपुटलक्षणं ॥ २ एवमग्रेपि बीजादौ बीजांते च प्रणवपूर्वा व्याहृतिः प्रतिमंत्रं योजनीया ॥

शास्तेयजमानोहविभिः ॥ अहेडमानोचरणेहवोध्युरुशस्मानआयुःप्रमोषीः ॥ गं बाहुस्थानेवरुणाय० ॥ ॐ वं आनोनिनु
 भिःशुतिनीभिरध्वरस्सहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञं ॥ वायोअस्मिन्हविर्पिमादयस्वययंपातःस्वस्तिभिःसदानः ॥ वंनासिका
 स्थानेवायवे० ॥ ॐ तं वयस्सोमव्रतेतव ॥ मनस्तनू पुविभ्रतः ॥ प्रजावतोअशीमहि ॥ तं हृदिस्थानेसोमाय० ॥ ॐ रुं तमी
 शानाय० ॥ ॐ द्रां अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहृत्येभरहृतौसजोपाः ॥ यःशस्सतेस्तुवतेधार्यिपुञ्जइंद्रज्येष्ठाअस्माअंबंतुदे
 वाः ॥ द्रां मूर्धस्थानेआकाशायनमः ॥ ॐ यं स्योनार्पृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथाः ॥ यं पादस्थानेभू
 म्यैनमः ॥ एतत्संपुटमिंद्रादीन्दिक्षुविन्यस्यैवमेवात्मनिरौद्रीकरणंकृत्वा ॥ (रौद्रीकरणंचेत्यं) ॥ ॐ विभूरसिप्रवाहणोरौद्रे
 णानीकेनपाहिमाग्नेपिपृहिमामामाहिःसीः ॥ श्रोत्राभ्यांनमः ॥ ॐ वह्निरसिहव्यवाहनोरौद्रेणानीकेन० ॥ त्वचेन० ॥ ॐ श्वा
 त्रौसिप्रचेतारौद्रेणा० ॥ चक्षुभ्यां० ॥ ॐ तुर्योसिविध्ववेदारौद्रे० ॥ जिह्वायै० ॥ ॐ त्रिगसिकवीरौद्रे० ॥ नासिकायै० ॥ ॐ
 ॐ शंध्यूरसिमाज्जलीयोरौद्रेणानीकेन० ॥ पायवेन० ॥ ॐ अवस्युरसिदुर्वस्वान्रौद्रेणानीकेन० ॥ उपस्थायन० ॥ ॐ
 रिपद्यौरसिपर्वमानोरौद्रेणा० ॥ वाचेनमः ॥ ॐ प्रतक्कासिनभस्वान्रौद्रे० ॥ पादाभ्यांन० ॥ ॐ ॥
 ॐ ॥ आकाशायनमः ॥ ॐ ऋतधामासिसुर्वज्योतीरौद्रे० ॥ वायवेनमः ॥ ॐ ब्रह्मज्योतिरसिसुर्वधामारौद्रे० ॥ अग्नयेनमः ॥

श्वाभूतानि ॥ त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ त्रिपादूर्ध्वजैतुपुरुषः ॥ पादौ स्थेहाभवात्पुनः ॥ ततो विष्वङ् व्यक्रामत् ॥ साशुनान्
 शने अभि ॥ तस्माद्द्विराडजायत ॥ विराजोऽधिरूपुरुषः ॥ सजातोऽत्यरिच्यत ॥ पश्चाद्भूमिर्मथोपुः ॥ यत्पुरुषेण हविर्वा ॥
 देवाय जमर्तन्वत ॥ वसंतोऽस्यासीदाल्यं ॥ ग्रीष्मह्मः शरद्धविः ॥ सप्तास्यासन्परिधयः ॥ त्रिःसप्तसमिधः कृताः ॥ देवा
 यद्यजंते न्वानाः ॥ अर्बन्पुरुषं पृष्टुं ॥ तं यजं बर्हिषि प्रौक्षन् ॥ पृष्टुं स्ताश्चैकैवायुर्व्यान् ॥ तेन देवा अयजंत ॥ साध्याः ऋषयश्च ये ॥ त
 स्मानिजज्ञिरे ॥ छंदोऽसिजज्ञिरे तस्मात् ॥ यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥ त
 रेतस्मात् ॥ तस्मान्जाता अजावयः ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः ॥ कतिधा व्यकल्पयन् ॥ मुखं किमस्य कौबाहू ॥ गावो हजज्ञि
 ते ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् ॥ बाहू रजिन्यः कृतः ॥ ऊरुतदस्य यद्वैश्यः ॥ पश्चाद्भद्रो अजायत ॥ कावरूपा दाबुच्ये
 चक्षोः सूर्यो अजायत ॥ मुखार्दिद्रश्चाग्निश्च ॥ प्राणा ह्ययुरजायत ॥ नाभ्या आसीदुतरिक्षं ॥ शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ॥ पृथ्वां
 भूमिर्दिशः श्रोत्रात् ॥ मुखादिद्रश्चाग्निश्च ॥ प्राणा ह्ययुरजायत ॥ नाभ्या आसीदुतरिक्षं ॥ शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ॥ पृथ्वां
 त्यधीरः ॥ नामानि कृत्वा भिवदन्त्यदास्ते ॥ धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार ॥ आदित्यवर्णं तमसस्तुपारे ॥ सर्वाणि रूपाणि विचि
 हर्भवति ॥ नान्यः पथा अयनाय विद्यते ॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवाः ॥ तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ॥ तमेवं विद्वानमृतं ह
 ते ॥ यत्र पूर्वे साध्याः संति देवाः ॥ ॐ नमो भगवते रुद्राय पुरुषसूक्तं शिरसे स्वाहा ॥ ॐ अन्धः संभूतः पृथिव्यै रसाच्च ॥ विश्व

कर्मणःसमवर्तताधि ॥ तस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेति ॥ तत्पुरुषस्यविश्वमाजानमग्ने ॥ वेदाहमेतंपुरुषंमहातं ॥ आदित्यवर्णत
 मसःपरस्तात् ॥ तमेवंविद्वानमृतहृहभवति ॥ नान्यःपंथाविद्यतेयनाय ॥ प्रजापतिश्चरतिगर्भेअंतः ॥ अजायमानोबहुधा
 विजायते ॥ तस्यधीराःपरिजानंतियोनौ ॥ मरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः ॥ योदेवेभ्यआर्तपति ॥ योदेवानांपुरोहितः ॥
 पूर्वोयोदेवेभ्योजातः ॥ नमोरुचायुब्राह्मणे ॥ रुचंब्राह्मंजनयंतः ॥ देवाअग्नेतदब्रुवन् ॥ यस्त्वैवंब्राह्मणोविद्यात् ॥
 वाअसन्नश्चे ॥ ह्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यौ ॥ अहोरात्रेपार्थ्वे ॥ नक्षत्राणिरूपं ॥ अश्विनौव्यात् ॥ इष्टमनिषाण ॥ तस्यदे
 सर्वमनिषाण ॥ ॐ नमोभगवतेरुद्रायेत्युत्तरनारायणश्शिखायैवषट् ॥ ॐ आशुःशिशानोवृषभोनयुधमोघनाघनःक्षोभणश्च
 र्षणीनां ॥ संक्रंदनोनिमिपृक्कवीरःशतसेनाअजयत्साकमिंद्रः ॥ संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्चयवनेनघणु
 ना ॥ तदिंद्रेणजयतत्सहध्वंयुधोनरइषुहस्तेनवृष्णा ॥ सइषुहस्तैःसर्निषंगिभिर्वृशीसस्रष्टासयुधइंद्रोणेन ॥ सस्रष्टजि
 त्सोमपाबोहुशर्ध्वर्धन्वाप्रतिहिताभिरस्ता ॥ बृहस्पतेपरिदीयारेधेनरक्षोहामित्राअपबाधमानः ॥ प्रभंजन्सेनाःप्रमृणोयु
 धाजयन्नस्माकमेध्यवितारथानां ॥ गोत्रभिर्दंगोविद्वज्रबाहुंजयतमज्मप्रमणंतमोजसा ॥ इमस्रसजाताअनुवीरयध्व
 मिंद्रस्रखायोनुस्रभध्वं ॥ बलविज्ञायस्थविरःप्रवीरःसहस्वान्वाजीसहमानजग्रः ॥ अभिर्वीरोअभिसत्वासहोजाजै
 त्रमिंद्रथमातिष्ठगोवित् ॥ अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदायोवीरःशतमन्युरिंद्रः ॥ दुश्चयवनःपृतनाषाड्युध्योस्माक्
 सेनाअवतुप्रयुत्सु ॥ इंद्रआसानेताबृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञःपुरएतुसोमः ॥ देवसेनानामभिभंजतीनांजयतीनांमरुतोयंत्वग्ने

१५०७०

[illegible]

शेषुश्रयध्वं ॥ षड्विंशाःसप्तविंशेशेषुश्रयध्वं ॥ सप्तविंशाअष्टाविंशेषुश्रयध्वं ॥ अष्टाविंशाएकान्नत्रिंशेषुश्रयध्वं ॥
 एकात्रिंशास्त्रिंशेषुश्रयध्वं ॥ त्रिंशाएकत्रिंशेषुश्रयध्वं ॥ एकत्रिंशाद्वित्रिंशेषुश्रयध्वं ॥ द्वित्रिंशास्त्रयस्त्रिंशे
 श्रयध्वं ॥ देवास्त्रिंशेकादशास्त्रिंशेषुश्रयध्वं ॥ उत्तरेभवत् ॥ उत्तरवर्तमानउत्तरसत्त्वानः ॥ यत्कामइदंजुहोमि ॥ तन्मे
 समृद्धतां ॥ वयंस्यामपत्तयोरयीणां ॥ ॐ भूर्भुवःसुवःस्वाहा ॥ ॐ नमोभगवतेरुद्रायसर्वक्लेशापहर्त्रेशतरुद्रियमित्यस्त्रायफ
 द्यामतेमांस्त्रैदवायहविषाविधेम ॥ ॐ हिरण्यगर्भःसर्ववर्तताम्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत् ॥ सदाधारपृथिवीं
 देवायहविषाविधेम ॥ ॐ महीधौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिमिक्षतां ॥ सवुभियाउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमस
 तश्चविवः ॥ ॐ महीधौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिमिक्षतां ॥ पिपृतांनोभरीमभिः ॥ ॐ उपथासयपृथिवीमृतघांपुरुत्रातेमनुतां
 वेष्टितंजगत् ॥ सद्गुडभेस्ररिद्रेणदेवैर्दूरादवीयोअपसेधशत्रून् ॥ ॐ अग्नेनयसुपथारारेअस्मान्निदिववयुर्ननिविद्वान् ॥
 युयोर्ध्वस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठातेनमजक्तिविधेम ॥ ॐ यातेअग्नेयज्ञियातनूस्तयेह्यारोहात्मात्मान् ॥ अच्छावसूनिरूपवन्न
 स्मेनयांपुरुषिण ॥ यज्ञोभूत्वायज्ञमासीदुस्वांयोनं ॥ ॐ यथावःस्वाहामयेदाशेमप
 रीळाभिर्घृतवस्त्रिश्चहव्यैः ॥ तेभिर्नोअग्नेअमितैर्महोभिःशतंपुर्भिरायसीभिर्निपाहि ॥ इमंयमप्रस्तरमाहिसीदागिरोभिःपितृ
 भिःसंविद्वानः ॥ आत्वामंत्राःकविशस्तावहंत्वेनारजन्हविषामादयस्व ॥ उरसाशिरसाद्व्यामनसावचसातथा ॥ पञ्चाक

[illegible]

ह्यणि ॥ पुर्जन्योमेसमिधिश्रितः ॥ मूर्धाहृदये ॥ हृदयंमयि ॥ अमृतंब्रह्मणि ॥ अहममृतं ॥ अमृतंब्रह्मणि ॥ ईशानोमेमन्यौश्रितः ॥ मन्त्र्युह
 दये ॥ हृदयंमयि ॥ अहममृतं ॥ अमृतंब्रह्मणि ॥ आत्मामाहृदये ॥ आत्महृदये ॥ हृदयंमयि ॥ अहममृतं ॥ अमृतं
 तंब्रह्मणि ॥ पुनर्मआत्मापुनरायुरागात् ॥ पुनःप्राणःपुनराकृतमार्गात् ॥ वैश्वानरोरुद्रिमाभिर्वावृधानः ॥ अंतस्तिष्ठत्यमृतस्य
 गोपाः ॥ एवंसर्वशरीरंस्पृशेत् ॥ अथात्मानंशिवात्मानंश्रीरुद्ररूपंध्यायेत् ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशंत्रिनेत्रंपंचवक्त्रकं ॥ गंगाधरं
 दशभुजंसर्वाभरणभूषितं ॥ नीलम्रीवंशशंकांकनागयज्ञोपवीतिनं ॥ व्याघ्रचर्मोत्तरीयंचवरेण्यमभयप्रदं ॥ कमंडल्वक्षसूत्रा
 भ्यामन्वितंशूलपाणिनं ॥ ज्वलंतंपिंगलजटाशिखमुद्योतकारिणं ॥ अमृतेनापुतंहृष्टमुमादेहार्धधारिणं ॥ दिव्यसिंहासना
 सीनंदिव्यभोगसमन्वितं ॥ दिग्देवतासमायुक्तंसुरासुरनमस्कृतं ॥ नित्यंचशाश्वतंशुद्धंध्रुवमक्षरमव्ययं ॥ दिव्यसिंहासना
 नंरुद्रंवैविश्वरूपिणं ॥ एवंध्यात्वाद्विजःसम्यक्ततोयजनमारभेत् ॥ आराधितोमनुष्यैस्त्वसिद्धैर्देवासुरादिभिः ॥ आराध
 यामिभक्त्यात्वांमांगुहाणमहेश्वर ॥ आत्वावहंतुहरयःसचेतसःश्वेतैरश्वैःसहैकेतुमद्भिर्वाताजवैर्वल्वद्भिर्मनोजवैरायाहिशी
 सुप्रसन्नोभव ॥ वरदोभव ॥ अनेनलघुन्यासेनश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ तावत्त्वंप्रीतिभावेनलिंगेसिन्सन्निधोभव ॥ शांतिदोभव ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अस्य श्रीरुद्रस्य प्रश्नस्य ॥ अनुष्टुप् छंदस्य ॥ अथ रुद्राध्यायः ॥
स एष रुद्रो देवता ॥ अग्निं कतुचरमायामिष्टिकायां शतरुद्रियजोपेविनियोगः ॥ संकर्षणमूर्तिस्वरूपो योऽसावादित्यः परमपुरुषः
एकागायत्री छंदः ॥ तिस्रोऽनुष्टुभस्ति स्रः पंक्तयः ॥ सप्तानुष्टुभौ द्वे जगत्पौ ॥ परमेष्ठी ऋषिः ॥ अग्नाविष्णूसजोषसेत्येकादशा
नामनुवाकानां ॥ अग्निः कांडऋषिः ॥ आद्यागायत्री ॥ मयो भवेति बीजं ॥ आग्नावैष्णवी ॥ शिष्टं यजुः ॥ वाजादयो ज्ञादिविशेषा देवता ॥
महाविराट् छंदः ॥ ॐ नमः शंभवेति बीजं ॥ अम्यो भवेति शक्तिः ॥ ॐ कारो बीजं ॥ माया शक्तिः ॥ ब्रह्मा बीजं ॥ सुषुम्ना शक्तिः ॥ नमः शंकरायेति शक्तिः ॥ नमः शि
वायेति बीजं ॥ शिवतरायेति शक्तिः ॥ ॐ कारो बीजं ॥ अम्यो भवेति शक्तिः ॥ ॐ कारो बीजं ॥ माया शक्तिः ॥ ब्रह्मा बीजं ॥ सुषुम्ना शक्तिः ॥ नमः शंकरायेति शक्तिः ॥ नमः शि
कीलकं ॥ अमुकदेवताप्रीत्यर्थं जपेऽभिषेके वा विनियोगः ॥ हरिः ॐ ॥ इडादेवहर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानेशसिषु द्विभ्यं
देवाः सूक्तवाचः पृथिविमातृर्माहिः सीर्मधुमनिभ्ये मधुवक्ष्यामिमधुवदिव्यामिमधुमती देवेभ्यो वाचमुद्यासं शुभ्र
षेण्यामनूभ्येभ्यस्तमदिवा अवंतुशो भायै पितरो नमदंतु ॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ॐ नमस्ते रुद्रमन्यव उतो रुद्रवे नमः ।
नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यां सुतते नमः । यातु इषुः शिवर्तमा शिवं बभूव ते धनुः । शिवा शरव्या यातव तर्यानो रुद्रमृडय । यातैरुद्र शि
वातनूरधोरापापकाशिनी । तर्यानस्तनुवा शंतमया गिरिशंताभिर्चाकशीहि । यामिभुंगिरिशंत हस्ते बिभर्ष्यस्तवे । शिवांगिरि
१ पूजाप्रसंगाभावा एव विहितानि रुद्राध्यायाद्यभिषेकविहितसूक्तान्यपि तत्र विस्तराभियेतः संपृहीतानि सन्ति ॥ पुरुषसूक्तमुत त्रैवर्गतं ॥

त्रतां कुरु माहिंसीः पुरुपंजगत । शिवेन च सत्वागिरिशाच्छावदामसि । यथानः सर्वमिज्जगदयक्ष्मसु समना असत् । अद्यत्रो
 चदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक् । अहीश्च सर्वान्जंभयन्त सर्वाश्च यातुधान्यः । असौ यस्तामो अरुण उत्तवभ्युः सुमंगलः । ये चेमा
 उत्तं विधा भूतानि सदृष्टो मृडयातिनः । नमो अस्तु नील ग्रीवाय सहस्राक्षार्यमीदृषे । अथो ये अस्य सत्वा नो हंते भ्यो कंरुनमः ।
 प्रमुचधन्व नस्त्वमभयो राल्लियोज्यो । याश्च ते हस्त इपवः पराता भगवो वप । अवतत्य धनुस्त्व सहस्राक्ष शते पुधे । निरीर्य श
 त्यानां मुखे शिवो नः समना भव । विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो वाणवाः उत । अने शन्नस्येपव आभुरस्य निपुंगधिः । याते ह
 ततेन मोबाहुभ्यां तव धन्वने । तया स्मान् विवधतस्त्वमयमया परिबभुज । नमस्ते अस्त्वायुधा यानां तताय धृष्णवे । उभाभ्याम
 हवे सेनान्ये दिशां च पतयेन मोनमो वृक्षेभ्यो हरिं केशेभ्यः पशानां पतयेन मोनमः । अथो य इपुधिस्तवारे अस्मान्निधे हितं । १॥ नमो हिरण्यवा
 शार्थविन्याधिने नानां पतयेन मोनमो हरिं केशा योपवीतिनैः पुष्टानां पतयेन मोनमो भवस्य हेत्यै जगतां पतयेन मोनमो बभ्रु
 चिने क्षेत्राणां पतयेन मोनमः सुताया हत्यायवनां पतयेन मोनमो रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतयेन मोनमो रुद्रायां तता
 क्षाणां पतयेन मोनमो भुवंतये वारिवस्कृता यौर्षधीनां पतयेन मोनमो लघ्वैर्धोपायां कंदयते पत्नीनां पतयेन मोनमः कुरुत्स्व वीतायुधाव
 ते सत्त्वनां पतयेनमः ॥ २ ॥ नमः सहमानाय निव्याधिने आव्याधिनीनां पतयेन मोनमः ककुभाय निपुंगिणे स्तेनानां पतयेन मोनमो

निर्बुनिर्गण्डइष्टुमतेतस्कराणांपतयेनमोनमोवंचतेपरिवंचतेस्तायुनांपतयेनमोनमोनिचेरवेपरिचरायारण्यानांपतयेनमोनमः
सुकाविभ्योजिघांसस्योमुष्णतांपतयेनमोनमोसिमन्त्रोनक्तं चरद्भ्यःप्रकृतानांपतयेनमोनमउष्णीषिणेगिरिचरायकुलुंचानांप
तयेनमोनमइष्टुमन्त्रोधन्वाविभ्यश्चवोनमोनमआसीनेभ्यःशयनेभ्यश्चवोनमोनमस्वपद्भ्योजाग्रद्भ्यश्चवोनमोनमस्तिष्ठद्भ्योविसृजद्भ्यश्चवोनमोनम
स्यद्भ्योविध्यद्भ्यश्चवोनमोनमअश्वेभ्योश्चपतिभ्यश्चवोनमोनम॥३॥नमआव्याधिनीभ्योविविध्यतीभ्यश्चवोनमोनम
मःसभाभ्यःसभापतिभ्यश्चवोनमोनमआसीनेभ्यःशयनेभ्यश्चवोनमोनमस्वपद्भ्योजाग्रद्भ्यश्चवोनमोनमस्तिष्ठद्भ्योविसृजद्भ्यश्चवोनमोनम
णाभ्यस्तुहतीभ्यश्चवोनमोनमअश्वेभ्योश्चपतिभ्यश्चवोनमोनम॥३॥नमआव्याधिनीभ्योविविध्यतीभ्यश्चवोनमोनम
श्चवोनमोनमविरूपेभ्योविश्वरूपेभ्यश्चवोनमोनमौगत्सेभ्योऽगत्सपतिभ्यश्चवोनमोनम॥३॥नमआव्याधिनीभ्योविविध्यतीभ्यश्चवोनमोनम
ललेभ्यःकुर्मरैभ्यश्चवोनमोनमसेनानिभ्यश्चवोनमोनमहृद्भ्यःक्षुल्लकेभ्यश्चवोनमोनमौरथिभ्योरथेभ्यश्चवोनमोनमउग
नमोनमःश्वभ्यःश्वपतिभ्यश्चवोनमोनमःपुंजिह्वेभ्योनिषादेभ्यश्चवोनमोनमःक्षत्तृभ्यःसंग्रहीतृभ्यश्चवोनमोनमोरथेभ्योरथप
कपर्दिनेचव्युसकेशायचनमः॥४॥नमोभवायचरुद्रायचनमःशुक्लकृद्भ्योऽथकारेभ्यश्चवोनमोनमःकु
यचशीभ्यायचनमःसहस्राक्षायचशतधन्वनेचनमोऽगिरिशायचशिपिविष्टायच नमोमीढुष्टमायचषुमतेचनमोऽहस्वा
यचशीभ्यायचनमःसोतस्यायचद्वीप्यायच ॥ ५ ॥ नमोज्येष्ठायचकनिष्ठायचनमःपूर्वजायचापर

जायचनमोमध्यमार्यचापगुल्भार्यचनमोजघन्यायचबुधियायचनमःसोभ्यायचप्रतिसर्गायच नमोयाम्यायचक्षेम्यायचनमउ
 र्व्यायचखल्यायचनमःश्लोक्यायचावसान्यायचनमोवन्यायचक्रुध्यायचनमःश्रवायचप्रतिश्रवायचनमआशुपेणायचाशुरथा
 चाहनन्यायचनमोधृणवैचप्रमशार्यचनमोदूतार्यचप्रहतायचनमोविस्मनेचकवचिनेचनमःश्रुतायचश्रुतसेनार्यच॥६॥नमोदुंदुभ्याय
 युधार्यचसुधन्वनेचनमःस्रुत्यायचपश्यायचनमोमेध्यायचविहत्यायचनमःसूद्यायचसरस्यायच नमोनाद्यायचवैशतायचनमःस्वा
 कूप्यायचावठ्यायचनमोवप्यायचावप्यायचनमोमेध्यायचविहत्यायचनमःश्रुतायचश्रुतसेनार्यच॥६॥नमोदुंदुभ्याय
 नमोवास्तव्यायचवास्तुपार्यच ॥ ७ ॥ नमःसोमार्यचरुद्रायचनमस्ताव्यायच नमोवात्यायचवैशतायचनमः
 भीमार्यचनमोअग्रेवुधार्यचदरेवुधार्यचनमोहृत्रेचहनीयसेचनमोवक्षेभ्योहरिकेशेभ्यो नमस्तारायनमःशंगार्यचपशुपतेयचनमउग्रार्यच
 शंकरार्यचमयस्करार्यचनमःशिवायचशिवतरायचनमस्तीर्थ्यायचकूल्यायचनमःपायायचावार्यायच नमःप्रतरणायचोत्तर
 णायचनमआतार्यायचालाद्यायचनमःशण्ड्यायचफेन्यायचनमःसिकत्यायचप्रवाह्यायच ॥ ८ ॥ नमहरिण्यायचप्रपुश्या
 गहरेष्ठार्यचनमोहृदय्यायचनिवेष्ट्यायचनमःपांसव्यायचरजस्यायच नमःशुष्मायचहरित्यायचनमोलोप्यायचोलप्यायच
 चनमऊव्यायचसूर्यायचनमःपण्यायचपर्णशद्यायचनमोपगुरमाणायचाभिघ्नतेचनमआखिलदतेचप्रखिलदतेच नमोवःकि

रिक्तेभ्योद्देवानां हृदयेभ्योनमोर्विक्षीणकेभ्योनमोर्विचिन्वत्केभ्योनमआनिर्हतेभ्योनमआमीवत्केभ्यः ॥९॥ द्रापेअंधसस्यते
 दरिद्रं नीललोहित ॥ एषां पुरुषाणामेषां पशूनामाभेमांरोमोष्पां किंच नाम मत् ॥ यातैरुद्रशिवातनूः शिवाविश्वार्हभेषजी ॥
 शिवारुद्रस्य भेषजीतयानो मृडजीवसै ॥ इमां रुद्राय तव सैकपदिने क्षयद्वाराय प्रभरामहे मतिं ॥ यथानः शमसद्दिपदे चतुष्पदे
 विश्वपुष्ट्या मे अस्मिन्ननीतौ ॥ मानो महान्तं मुतमानो अर्भकमान उक्षत मुतमान उक्षितं ॥ यच्छं च योश्च मनुरायजे पिता तददया
 मतवैरुद्रप्रणीतौ ॥ मानो महान्तं मुतमानो अर्भकमान उक्षत मुतमान उक्षितं ॥ मानो वर्धाः पितरं मोतमातरं प्रियामानंस्तनुवोरु
 द्ररीरिषः ॥ मानस्तोकेतनयेमान आयुषिमानो गोषुमानो अश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानो रुद्रभामितो वर्धा हि विष्मंतो नमसा विधे
 मते ॥ आरात्ते गोघ्न उत पूरुषेक्षयद्वाराय सुसन्नमस्ते अस्तु ॥ रक्षाचनो अर्धचदेव ब्रह्मधाचनः शर्मयच्छद्विबर्हीः ॥ स्तुहि श्रुतं
 गर्तिसदं युवानं मंगनभीममुपहृल्लुभं ॥ मुडाज रित्रे रुद्रस्तर्वा नो अन्यते अस्मान्निवपंतु सेनाः ॥ परिणोरुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परित्वेष
 स्वदुर्मतिरिधायोः ॥ अवस्थिरामधर्वद्व्यस्तनुष्वमीदृस्तो कायतनयाय मृडय ॥ मीदुष्टमशिवतम शिवो नः सुमना भव ॥ परमेव
 क्ष आयुधं निधाय कृत्स्निवसान् आचरपिनां क्विभ्रदागहि ॥ विकिरिदुविलोहित नमस्ते अस्तु भगवः ॥ यास्ते सहस्रं हृतयो न्य
 मस्मन्निवपंतुताः ॥ सहस्राणि सहस्रधा बहवोस्तव हेतयः ॥ तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥ १० ॥ सहस्राणि स
 हस्रशो ये रुद्रा अधिभूम्या ॥ तेषां सहस्रयोजने वधन्वानि तन्मसि ॥ अस्मिन्महर्त्येणैव तरेक्षे भवा अधि ॥ नीलंग्रीवाः शितिकं
 ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः ॥ नीलंग्रीवाः शितिकंठा दिव रुद्रा उपश्रिताः ॥ येवक्षे षुसां स्पिजरा नीलंग्रीवा विलोहिताः ॥ येभूता

नामधिपतयो विशिखासः कपदिनः ॥ ये अने एविविध्यति पात्रे पपि वतोजनान् ॥ ये पथापथिरक्षये एलवदायव्युधः ॥ ये तीर्था
निप्रचरतिसकावतोनपिंगिणः ॥ य एतावतश्च भूयांसश्च दिशोरुद्रावितस्थिरे ॥ तेषां स हस्रयोजने वधन्वानितन्मसि ॥
भ्योनमस्ते नो मृडयंतु ते यं हि भो यश्च नो द्वेष्टितं वो जभे दधामि ॥ ११ ॥ ॐ अग्रा विष्णुसजोपसिमावर्धतु वांगिरः ॥ द्युन्नैर्वा
जेभिरागतं ॥ वार्जश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धोतिश्च मे कर्तुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सु
वश्च मे प्राणश्च मे पानश्च मे व्यानश्च मे सुश्च मे चित्तं च मआधीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे वलं च मओजश्च मे स
हश्च मे आर्युश्च मे जरा च मआत्मा च मे तनश्च मे शर्म च मे वर्म च मे ऽगानि च मे स्थानि च मे परूष्णि च मे शरीराणि च मे ॥ १ ॥ ज्यैष्ठ्ये
द्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्चा मे धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे वृ
त्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च मे कृद्धं च मे कृद्धिश्च मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे ॥ २ ॥ शं च मे मय
श्च मे प्रियं च मे नुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे यन्तां च मे धृतां च मे क्षेमश्च मे
धायुत्वं च मे नमित्रं च मे भयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सुपां च मे सुदिनं च मे ॥ ३ ॥ ऊर्कं मे सूतुतां च मे पर्यश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधुं च

मेसर्गिधश्चमेसपीतिश्चमेकृषिश्चमेवृष्टिश्चमेजैत्रचमऔर्द्धिचमे रयिश्चमेरायश्चमेपृष्टचमेपुष्टिश्चमेविभुचमेप्रभुचमेबहुचमेभूय
 चमेपूर्णचमेपूर्णतरंचमेक्षितिश्चमेकूर्यवाश्चमेर्द्धचमेक्षुचमेवीहयश्चमेयवाश्चमेमाषाश्चमेतिलाश्चमे ॥ ४ ॥ अरमाचमेमुष्टिकाचमेगिरयश्चमेपर्वाश्चमेसिकता
 चमेवनस्पतयश्चमे हिरण्यचमेयश्चमेसीसंचमेत्रपुश्चमेदयामंचमेलोहंचमेमिश्रश्चमआर्पश्चमेवीरुधश्चमओषधश्चमेकृष्टपच्यंचमे
 कुष्टपच्यंचमेग्राभ्याश्चमेपशवआरण्याश्चयेनकल्पतां वित्तंचमेवित्तिश्चमेभूतंचमेभूतिश्चमेवसुचमेवसतिश्चमेकर्मचमेशक्तिश्च
 मेधश्चमएमश्चमइतिश्चमेगतिश्चमे ॥ ५ ॥ अग्निश्चमइंद्रश्चमेमित्रश्चमइंद्रश्चमेमरुतश्चमइंद्रश्चमेवरुणश्चमइंद्रश्चमेसोमश्चमइंद्रश्चमेसविताचमइंद्रश्चमेसरस्वतीचमइंद्रश्चमेप
 वार्चमइंद्रश्चमेबृहस्पतिश्चमइंद्रश्चमेमित्रश्चमइंद्रश्चमेमरुतश्चमइंद्रश्चमेविश्वेचमेदेवाइंद्रश्चमे पृथिवीचमइंद्रश्चमे धाताचमइंद्रश्चमेविष्णुश्चमइंद्रश्चमेप
 थिनौचमइंद्रश्चमेमरुतश्चमइंद्रश्चमेमित्रश्चमइंद्रश्चमेमरुतश्चमइंद्रश्चमेमरुत्वष्टाचमइंद्रश्चमे अशुश्चमेरुदिमश्चमेदाम्यश्चमेधिपतिश्चमउपाशुश्चमेतर्वाश्चमइंद्रश्च
 मेमहारियोजनश्चमे ॥ ७ ॥ इधश्चमेबर्हिश्चमेवेदिश्चमेधिष्ण्याश्चमेसुचश्चमेचमसाश्चमेप्रावाणश्चमेस्वरश्चमउपरवाश्चमेधि
 ष्वणेचमेद्रोणकलशश्चमेवायव्यानिचमेपूतभृच्चमआधवनीयश्चमआग्नीध्रंचमेहविर्धानंचमे गृहाश्चमेसदश्चमेपुरोडाशाश्चमेप

चताश्चमेवभयश्चमेस्वगाकारश्चमे ॥८॥ अत्रिश्चमेघर्मश्चमेकश्चमेसूर्यश्चमेप्राणश्चमेश्वमेधश्चमेपृथिवीचमेदित्तिश्चमेदित्तिश्चमेधौ
 अश्मेशकरिर्गुलयोदिशश्चमेयज्ञेनकल्पतामृक्चमेसार्मचमेस्तोमश्चमेयजुश्चमेद्रीक्षाचमेतपश्चमऋतुश्चमेव्रतंचमेहोरात्रयोर्वृष्ट्या
 बृहद्रथंतरेचमेयज्ञेनकल्पेतां ॥ ९ ॥ गर्भाश्चमेवृत्साश्चमेज्यविश्चमेज्यवीचमेदित्यवादर्चमेदित्यौहीचमेपंचाविश्चमेपंचावीचमे
 त्रिवृत्सश्चमेत्रिवृत्साचमेतुर्यवादर्चमेतुर्यौहीचमेपृष्ठाचमेपृष्ठाक्षचमेवृषाचमऋषभश्चमेवेहर्चमेऽनुडांचमेधेनुश्चमे
 आर्युश्चमेनकल्पतां ग्राणोयज्ञेनकल्पतामपानोयज्ञेनकल्पतां व्यानोयज्ञेनकल्पतां चक्षुर्यज्ञेनकल्पतां ऽश्वोव्रयज्ञेनकल्पतां
 शेनकल्पतां वाग्यज्ञेनकल्पतामात्मायज्ञेनकल्पतां यशोयज्ञेनकल्पतां ॥ १० ॥ एकाचमेतिस्रश्चमेपंचचमेससचमेनर्वचमए
 कादशचमेत्रयोदशचमेपंचदशचमेसप्तदशचमेनवदशचमएकविंशतिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमेपंचचमेससचमेनर्वचमए
 श्चमेनर्वविंशतिश्चमेद्वान्त्रिंशच्चमेत्रयस्त्रिंशच्चमेचतस्रश्चमेपंचविंशतिश्चमेपंचविंशतिश्चमेससचमेनर्वचमए
 विंशतिश्चमेद्वान्त्रिंशच्चमेपंचद्वान्त्रिंशच्चमेचतवारिंशच्चमेचतुश्चत्वारिंशच्चमेष्टाचत्वारिंशच्चमेचतुर्विंशतिश्चमेष्टा
 चसुर्वश्चमूर्ध्वश्चव्याश्रियश्चात्यायनश्चांत्यश्चभौवनश्चभुवनश्चभुवनश्चाधिपतिश्च ॥ ११ ॥ इडदिवहर्मनु० ॥ इतिरुद्राध्यायः समाप्तः ॥

श्रीः ॥ ॐ विष्णोर्नुकवीर्योणिप्रबोच्यः पार्थिवानि विममेरजासि ॥ यो अस्कभायदुत्तरं सधस्य विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ प्रत
 द्विष्णुस्तवते वीर्येण मगोनभीमः कुचरो गिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेऽप्यधि क्षियंति भुवनानि विश्वा ॥ प्रविष्णो वैशूपमेतुमन्म

गिरिक्षित्तैरुगायायवृष्णे ॥ यद्दं दीर्घप्रयत्नं सधस्थमेकोविममेत्रिभिरित्यदेभिः ॥ यस्यत्रीपर्णामधुनापदान्यक्षीयमाणास्व
 धयामदंति ॥ यत्त्रिधातुपृथिवीमृतधामेकोद्वाधारमुर्वनानिविश्वा ॥ तदस्यप्रियमभिपार्थोऽश्यांनरोयत्रदेवयवोमदंति ॥ उरु
 क्रमस्यसहिवंधुरित्थाविष्णोः पदेपरमेमध्वत्सः ॥ तावांवास्त्वन्युद्धमसिगमध्वैयत्रगावोभूरिशृंगाअयासः ॥ अत्राहुतदुरुगाय
 स्यवृष्णः परमपदमवभातिभूरि ॥ १ ॥ प्रवः पातमंधसोधिषायेतेमहेश्वरायविष्णवेचाचत ॥ यासानुनिपर्वतानामदाभ्यामह
 स्तुरसनामुरुष्यथः ॥ त्वेषमित्थासमरणं शिमीवतोरिद्राविष्णुसुतपावामुरुष्यति ॥ यामर्त्ययप्रतिधीयमानमित्कृशानोर
 तत्तदिदस्यपौंस्यगुणीमसीनस्यत्रातुरवकस्यमीहृषः ॥ यः पार्थवानिन्त्रिभिरिद्रिगमभिरुक्रमिष्टोरुगायायजीवसे ॥ इदं
 स्यकर्मणस्वहृशोभिरुगायमर्त्योभिरुष्यति ॥ तृतीयमस्यनकिरादधर्षतिवयश्चनपतयंतः पतत्रिणः ॥ चतुर्भिः साकंनवतिचुना
 मभिश्चक्रंनवचंव्यतीडरवीविपत् ॥ बृहच्छरीरोविमिमानकृकभिरुवाकुमारः प्रत्येत्याहुव ॥ २ ॥ भवामित्रोनशेव्योघृतासु
 तिर्विभूतद्युन्नपव्याजसप्रथाः ॥ अधातेविष्णोविदुषाचिदध्वः स्तोमोयज्ञश्चराध्योहविष्मता ॥ यः पृथ्व्यायवेधसेनवीयसेसुम
 जानयेविष्णवेददाशति ॥ योजातमस्यमहतोमहिब्रवत्सेदुश्रवोभिर्युज्यचिदभ्यसत् ॥ तमुत्तोतारः पृथ्व्याविदक्रतस्यगर्भं
 जनुषापिपतेन ॥ आस्यजानंतोनामचिद्विवक्तनमहस्तेविष्णोसुमतिर्भजामहे ॥ तमस्यराजावरुणस्तमश्चिनाक्रतुसंचतमारुत
 स्यवेधसः ॥ द्वाधारदक्षमुत्तममहविद्वजंचविष्णुः सखिवाऽअपोर्णते ॥ आयोविवायसचथायदन्यदंद्रायविष्णुः सुकृतेसुकृत्त

रः ॥ वेधाअजिन्वत्रिपधस्यआर्यमृतस्यभोगेयजमानमाभजत् ॥ ३ ॥ तवश्रियेमरुतोमर्जयतरुद्रयेत्तेजनिमचारुचित्रं ॥ पदंय
 द्विष्णोरुपमंनिधायितेनपासिगुह्यनामगोनां ॥ ॐ संवाकर्मणासमिपाहिर्नोमीन्द्राविष्णोऽपसस्पारेऽअस्य ॥ जुपेथां
 यज्ञंद्रविणं चधत्तमरिष्टैर्नःपृथिभिःपारयता ॥ याविश्वासांजनितारामतीनामिन्द्राविष्णूकलशोसोमधानां ॥ प्रवांगिरःशस्यमा
 नाऽअवंतुप्रस्तोमासोगीयमानासोऽअकैः ॥ इन्द्राविष्णूमदपतीमदानामासोमयातुंद्रविणोदधाना ॥ संवामंजन्वक्तुभिर्मती
 मुपब्रह्माणिश्रुणुतंगिरोमे ॥ इन्द्राविष्णूतत्स्यनयाय्यवांसोमस्यमदऽउरुचक्रमाथे ॥ अकृणुतमंतारिक्षंवरीयोप्रथतंजीवसेनोरजां
 सि ॥ इन्द्राविष्णूहविषावावृधानाग्राद्वानानमसारातहव्या ॥ घृतासुतीद्रविणंघत्तमस्सेसमद्रस्यःकलशःसोमधानाः ॥ इन्द्रा
 विष्णुपिबंतुमध्वोऽअस्यसोमस्यदस्त्राजठरंपृणेथां ॥ आवामंधासिमदिराण्यग्मन्नुपब्रह्माणिश्रुणुतंहवमे ॥ उभाजिग्यथुर्नपरा
 जयेथेनपराजिगेयकतरश्चनैर्नोः ॥ इन्द्रश्चविष्णोयदपस्पृधेथांनेधासहस्रवितदैरयेथां ॥ १ ॥ ॐ परोमात्रयातन्वावृ
 धाननतैर्महित्वमन्वश्नुवन्ति ॥ उभेतैर्विद्मरजसीपृथिव्याविष्णोदेवत्वंपरमस्यवितसे ॥ नतंविष्णोजार्यमानोनजानतोदेवमहिम्नः
 परमंतमाप ॥ उदस्तभानाकमण्वंबुहंतंदाधर्थप्राचींकुभपृथिव्याः ॥ इरावतीधेनुमतीहिभुतंसूयवसिनीमनुपेदशस्या ॥ व्य
 स्तभारोदसीविष्णवेतेदाधर्थपृथिवीमभितोमयूखैः ॥ उरुंयज्ञार्यचक्रशुरुलोकंजनयतासूर्यमुपासमग्निं ॥ दासस्यचिह्नपशिप्र
 स्यमायाज्मथुर्नरापृतनान्येषु ॥ इन्द्राविष्णूहंहिताःशंवरस्यनवपुरो नवतैश्चश्रधिष्टं ॥ शतवृर्चिनःसहस्रं चसाकंहृथोऽअमृत्य

सुरस्यवीरान् ॥ इयंमनीषाबृहतीबृहतीरुक्मातवसावर्धयती ॥ रेवांस्तोमंविदथैषुविष्णोपिन्वत्तमिषोवृजनेष्विद्र ॥ वर्षदूते
विष्णवाऽऽर्कणोमितन्मैत्रुषस्वशिपिविष्टहृद्यं ॥ प्रयःसन्नाचामनसायजातऽएतावन्तंनयमाविवासात् ॥ त्वंविष्णोसुमतिविश्वजन्त्यामप्र
युतामेवयावोमतिदाः ॥ पचोचथानःसुवितस्यभूरेश्वावतःपुरुश्चंद्रस्यरायः ॥ त्रिदिवःपृथिवीमेषऽएतांविचक्रमेशतर्चसंम
ध्रुवासौऽअस्यकीरयोजनासऽउरुक्षितिसुजनिमाचकार ॥ प्रतप्तेऽअद्याक्षिपिविष्टनामार्यःशंसामिवयुनानिविद्वान् ॥ तंत्वाय
णामितवसमर्तव्यान्क्षयंतमस्यरजसःपराके ॥ किमित्तैविष्णोपरिचक्ष्यभूत्ययद्वक्षेक्षिपिविष्टोऽअस्मि ॥ मावर्षोऽअस्मद
पगूहएतद्यदन्यरूपःसमिथेबभूव ॥ वर्षदूतेविष्णवाऽऽर्क० ॥ २ ॥ इतिविष्णुसूक्तानिसमासानि ॥ ४९ ॥

श्रीः ॥ ॐ इमारुद्रायतवसेकपदिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमती ॥ यथाशमसद्विपदेचतुष्यदेविश्वपृष्टग्राभेअसिन्ननातुरं ॥
मळानोरुद्रोतनोमयस्कृदिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते ॥ यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदस्यामतवरुद्रप्रणीतिषु ॥ अश्यामतेसु
मृतिदेवयज्ययाक्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीदृः ॥ सुन्नायन्निद्विशोऽस्माकमाचारिष्टवीराजुहवामतेहविः ॥ त्वेष्वयंरुद्रयजसाध्वं
कुंकविमवसेनिहयामहे ॥ आरेअस्मदैव्यहेळोअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥ दिवोवराहमरुषकपदिनंत्वेष्वरूपंनमसानि

ह्रयामहे ॥ हस्तेविभ्रद्रेपजावार्योणिशर्मवर्मच्छदिस्मभ्ययंसत् ॥ १ ॥ इदंपित्रेमरुतामुच्यतेवचःस्वादोःखादीयोरुद्रायव
धेनं ॥ रास्वाचनोअमृतमर्तभोजनंत्सनेतोकायतनयायमृळ ॥ मानोमहांतमृतमानोअर्भकमानउक्षंतमृतमानउक्षितं ॥ मानो
वधीःपितरंमोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिपः ॥ मानस्तोकेतनयेमानोअयौमानोगोपुमानोअश्वेयुरीरिपः ॥ वीरान्मानो
रुद्रभामितोवधीर्हृविर्भतःसदुमित्वाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्पशुपाशुवाकर्ंरास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे ॥ भद्राहितेसुमत्तिर्भू
ळयत्तमाथावयमवृत्तेवृणीमहे ॥ अरेतेगोश्रमुतपूरुपृषन्नक्षयद्धीरसुम्नमस्मेतेअस्तु ॥ मळाचनोअधिचन्वहिदेवाचनःशर्मय
च्छद्दिबर्हीः ॥ अवीचामनमोअस्माअवस्यर्वःशृणोतुनोहवर्द्धोमरुत्वांन् ॥ तन्नोभिन्नोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवी
वुतद्यौः ॥ २ ॥ इतिरुद्रसूक्तंसमाप्तं ॥ ॥ ७३ ॥

॥ ४८ ॥ अथमन्त्रुसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ ॐयस्तेमन्योइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्युर्ऋपिःमन्युर्देवताजगतीच्छंदःद्वितीयासप्तमीचत्रिष्टुप् ॥ त्वयामन्योइति
सप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्युर्ऋपिः मन्युर्देवताआधास्तिस्त्रिष्टुभःततश्चतस्रोजगत्यः ॥ ॐ यस्तेमन्योविधद्वज्रसायकसहृओ
जःपुष्यतिविश्वमानुपक् ॥ साह्यामदासमार्थत्वयायुजासहस्कृतेनुसहसासहस्वता ॥ मन्युरिन्द्रोमन्युरेवासदेवोमन्युर्होता
वरुणोजातवैदाः ॥ मन्युर्विशर्ईलतेमानुपीर्याःपाहिनोमन्योतपसासजोपाः ॥ अभीहिमन्योतवसस्तवीयान्तपसायुजाविजहि
शत्रून् ॥ अमित्रहावृत्रहादस्युहाचविश्ववसून्याभरात्वनः ॥ त्वहिमन्योअभिभूत्योजाभस्वयूंभूमौअभिमतिपाहः ॥

विश्वचर्षणिः सहुरिः सहवानस्मास्वोजः पृतनासुधेहि ॥ अभागः सन्नपरेतो अस्मितवक्रत्वात्विषस्यप्रचेतः ॥ तत्त्वामन्यो अ
 क्रतुर्जिहीष्याहं स्वातनूर्बलदेयायमेहि ॥ अयं ते अस्त्युपमेह्यर्वाङ्मयीतीचीनः सहुरे विश्वधायः ॥ मन्यो वज्रिन्नभिमाभाववृत्त्वह
 नावदस्यैरुतबोध्यापेः ॥ अभिप्रेहि दक्षिणतो भवामेधावृत्राणि जघनावधुरि ॥ जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभा उपांशुप्रथमापि बा
 व ॥ १ ॥ त्वयामन्योसुसर्थमारुजं तोहर्षमाणसो घृषितामरुत्वः ॥ तिमेषव आयुधासंशिशाना अभिप्रयंतु नरो अग्निरूपाः ॥
 अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्वसेनानीर्नः सहुरे हूतपथि ॥ हत्वा यशस्त्रन्विभजस्व वेदु ओजो मिमानो विमृधो नुदस्व ॥ सहस्वम
 न्यो अविशं विशयुधेयं संशिशानाधि ॥ अकृत्तुक्त्वय्ययुजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृण्वहे ॥ एको बहूनामसिमन्यवी
 उत्तरम् ॥ कृत्वानो मन्यो सहमेधो धिमहाधनस्य पुरुहूतसंसृजि ॥ संसृद्धं नमभयं समाकृतमस्मभ्यं दत्तांवरुणश्च मन्युः ॥ भियं
 दधाना हृदये षुशत्रवः पराजिता सो अपुनिलयंताम् ॥ २ ॥ इति मन्युसूक्तसमाप्तम् ॥
 श्रीः ॥ ॐ आतूनं इंद्रक्षुमंतं चित्राभं संगृभाय ॥ अथ गणपति सूक्तम् ॥ ४९ ॥
 मर्वोभिः ॥ न हित्वा शरदेवानमर्तो सो दित्संतं ॥ भीमं नगां वारयंते ॥ विद्या हित्वा तु विकुर्मि तु विदेष्णं तु वीमधं ॥ तु विमात्र
 नराधसामधिषं ॥ एतो न्विद्रं स्तवामे शानं वस्वस्वराज ॥ नराधसामधिषं

नः ॥ प्रस्तोपदुर्पगासिपच्छवत्सामगीयमानं ॥ अभिराधसाजुगुत् ॥ १ ॥ आनोभरदक्षिणेनाभिसव्येनप्रमृश ॥ इन्द्रमा
नोवसोर्निर्भौक् ॥ उर्पक्रमस्वाभरधृपताधृष्णोजनानां ॥ अदश्रष्टरस्यवेदः ॥ इन्द्रयजुतेअस्तिवाजोविप्रेभिःसर्नित्वः ॥
अस्माभिःसुतंसनुहि ॥ सद्योजुर्वस्तेवाजाअस्मभ्यविश्वश्चद्राः ॥ वशैश्चमक्षुर्जंते ॥ इतिगणपतिसूक्तंसमाप्तम् ॥ ॥ ७३ ॥

॥ ५० ॥ अग्नेदेवीसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ ॐ बृहस्यतेप्रथमंवाचोअग्र्यत्वरैरतनामधेयंदधानाः ॥ यदेपांश्रेपुंयदरिप्रमासीत्प्रेणातदेपांनिहितंगुहाविः ॥ सक्तुमि
वतितउनापुनंतोयत्रधीरामनसावाचमकत ॥ अत्रासखायःसख्यानिजानतेभद्रैपालक्ष्मीर्निहिताधिवाचि ॥ यज्ञेनवाचःपद्
वीर्यमायन्तामन्वविंदुन्नृपिषुप्रविष्टां ॥ तामाभृत्याव्यदधुःपुरुत्रातांससरेभाअभिसर्नवंते ॥ उतत्वःपश्यन्नददर्शवाचमतत्वः
शृण्वन्नशृणोलेनां ॥ उतोत्वस्मैतुन्व १ विसंखेजायेवपत्यजशुतीसुवार्साः ॥ उतत्वसख्येस्थिरपीतमाहुर्नैनहिन्वंत्यपिवाजिने
षु ॥ अर्धेन्वाचरतिमायैपवाचशुश्रुवोअफलामपुष्पां ॥ १ ॥ यस्तित्यार्जसचिविदंसखायंनतस्यवाच्यपिभागोअस्ति ॥
यदीशृणोत्यलंकशृणोतिनहिप्रवेदसुकृतस्यपंथां ॥ अक्षण्वंतःकर्णवंतःसखायोमनोजेव्ससमाबभूवुः ॥ आदुष्मासंसपक
क्षासंसजत्वेहृदाइवस्नात्वाउत्वेदहश्च ॥ हृदात्पृष्ठेपुमनसोजेवपुयद्राक्षाणाःसंयजतेसखायः ॥ अत्राहत्वंविजहुर्वद्याभिरोहन्न
ह्माणोचिचरंत्युत्वे ॥ इमेयेनार्वाङ्गपुरश्चरतिनब्राह्मणासोनसुतेर्कासः ॥ तऽएतेवाचमभिपद्यपापयासिरीस्तंत्रतन्वतेऽअग्र

१ असदुपहृतमविष्णुपंचायतनक्रमेणान्नेदेवीसूक्ततःपूर्वसूर्याभिपेक्षकसूक्तमपेक्षित परंतुतत्सौरसूक्तेषुगतमितिनान्ननिवेक्षितं ॥

जज्ञयः ॥ सर्वेनंदंति यशसा गतेन सभासाहेन सख्या सखायः ॥ किल्बिषस्पृत्तितुषणिह्येषामरंहितो भवति वाजिनाय ॥ ऋचां
त्वःपोषमास्तेषु पुष्पाङ्गाय त्रत्वाङ्गाय तिशक्करीषु ॥ ब्रह्मात्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां विमिमीतऽउत्वः ॥ २॥ इति देवीसू०
श्रीः ॥ ॐ हिरण्यवर्णमिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य आनंदकर्मचिह्नोति दिरासुता ऋषयः ॥ श्रीदेवता ॥ आद्यास्तिस्रो नुष्टु
भः ॥ चतुर्थीप्रस्तारपंक्तिः ॥ पंचमीषष्ठ्यौ त्रिष्टुभौ ॥ ततो द्वावनुष्टुभः ॥ अंत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ जपे विनियोगः ॥ हरिः ॐ
हिरण्यवर्णो हरिर्णो सुवर्णैरजतस्रजां ॥ चंद्रांगहिरण्यमर्षी लक्ष्मीजातवेदो मआवह ॥ तामआवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीं ॥
यस्यां हिरण्यं विदेयं गामश्च पुरुषानहं ॥ अश्वपूर्वैरथ मध्यां हस्तिनादप्रबोधिनीं ॥ अयं देवीमुपह्वये श्रीमदेवीजुषतां ॥ कां
श्रियलोके देवजुष्टा मुदारां ॥ तां पद्मिनीमीशरणमहं प्रपद्येऽलक्ष्मीमै नश्यतां त्वां वृणे ॥ १ ॥ आदित्यवर्णेतपसोधिजातो वनस्य
तिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ॥ तस्य फलानि तपसानुदंतु मायांतरायाश्च बाह्या अलक्ष्मीः ॥ उपेतुमां देवसखः कीर्तिश्च मर्णनासह ॥
प्रादुर्भूतो सुराष्ट्रे स्मिन् कीर्तिर्मृद्धिददातु मे ॥ क्षुत्पिपासार्मलं ज्येष्ठमलक्ष्मीनाशायाम्यहं ॥ अभूतिमसंमृद्धिं च सर्वानिर्णुद मे गृ
हत् ॥ गंधहारां दुराधर्षानित्यपुष्टां करीषिणीं ॥ ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये अयं ॥ मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशी
महि ॥ पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः अयतां यशः ॥ २ ॥ कर्दमेन प्रजाभूता मयि संभव कर्दम ॥ अयं वासथ मे कुले मातरं पद्ममा

लिनीं ॥ आपःस्रजंतुस्त्रिगधानिचिह्नीतवसमेगृहे ॥ निनेद्वीमातरंश्रियंवास्यमेकुले ॥ आर्द्रायःकरिणींयुष्टिमुत्रणीहेममा
 लिनीं ॥ सूर्याहिरण्मयीलक्ष्मीजातवेदोमआवह ॥ आर्द्रापूकरिणींपुष्टिपिगन्तापगमालिनीं ॥ चंद्राहिरण्मयीलक्ष्मीजातवे
 दोमआवह ॥ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं ॥ यस्यांहिरण्यंमभूतंगावोद्यास्योश्चान्विदेयंपुरुषानहं ॥ ३ ॥ यः
 शुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्यहं ॥ सूक्तंपंचदशर्चचश्रीकर्मःमततंजपेत् ॥ (पुष्पानेपमङ्कुरुपगाक्षीपममभवे ॥ त
 न्मेभजसिपद्माक्षियेनसौख्यलभाम्यहं ॥ अश्वदायैगोद्वयंधनदायिमहाधने ॥ धनमिलभतांदेविमर्चक्रामांश्चदेहिमे ॥ पद्मा
 ननेपद्मविपद्मपत्रेपद्मप्रियेपद्मदलायताक्षि ॥ विश्वप्रियेविश्वमनोनुकुलेत्वत्पादपद्ममयिसंनिधत्स्व ॥ पुत्रपौत्रधनंधान्यह
 स्यश्वादिगवैरंधं ॥ प्रजानांभवसीमाताआयुष्मतंकरोतुमे ॥ धनमग्निधनंवायुधनंसूयधनंचमूः ॥ धनमिंद्रोवृहस्पतिर्वरुणं
 धनमस्तुते ॥ वैनतेयसोमंपित्रसोमंपित्रबुधवृहा ॥ सोमंभनस्यसोमिनोमह्यंददतुमोमिनः ॥ नक्रोधोनचमात्सर्यनूलोभोना
 शुभार्मतिः ॥ भवतिकृत्पुण्यानांभक्तानांश्रीसूक्तंजपेत् ॥ सरसिजनिलयेसरोजलुस्तेधवलतरांशुकंगधमाल्यशोभे ॥ भगव
 त्तिहरिवल्लभेमनोशेत्रिभुवनभूतिकरिप्रसीदमह्यं ॥ विष्णुपुत्रीक्षमादेवीमाधवीमाधुत्रप्रियां ॥ लक्ष्मींप्रियसखीद्वैर्वांनुमाम्य
 च्युतवर्छभां ॥ महालक्ष्मीचविद्महेविष्णुपुत्रीचधीमहि ॥ तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥ श्रीवर्चस्वमायुंयमारोग्यमाविधात्
 शोभमानंमहीयते ॥ धान्यंधनंपशुंचहुपुत्रलाभंशतसंवत्सरंदीर्घमायुः) ॥ इतिश्रीसूक्तममाप्तं ॥ ४ ॥

॥७५॥

नारा.अ.
॥५३॥

114311

सायमधीयानोदिवसकृतंपापंनाशयति । प्रातरधीयानोरात्रिकृतंपापंनाशयति । सायंप्रातःप्रयुञ्जानोअपापोभवति । मध्य
 न्दिनमादित्याभिमुखोऽधीयानःसद्यःपञ्चमहापातकोपपातकेभ्योमुच्यते । सर्वदेवपारायणपुण्यंलभते । श्रीनारायणसायु
 ज्यमवाप्नोति । य एवंवेद । इत्युपनिषत् ॥ इतिनारायणार्थवर्षशीर्षसमाप्तम् ॥ ॥ ७३ ॥

॥ ५३ ॥ अथशिवाथर्वशीर्षम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ देवाहवैस्वर्गलोकमायंस्तेरुद्रमपृच्छन्कोभवानिति ॥ सोऽब्रवीदहमेकःप्रथममासोद्वर्तामिचमविष्या
 मिचनान्यःकश्चिन्मत्तोव्यतिरिक्तइति । सोऽन्तरादन्तरंप्राविशश्चान्तरंप्राविशत्सोऽहंनित्योव्यक्ताव्यक्तोब्रह्मात्र
 ह्माहंप्राञ्चःप्रत्यञ्चोऽहंदक्षिणाञ्चउदञ्चोऽहमधश्चोर्ध्वश्चाहंदिशश्चप्रतिदिशश्चाहंपुमानपुमान्स्त्रियश्चाहंसाविज्यहंगायज्यहंत्रि
 पुब्जगत्यनुष्टुप्चाहंछन्दोऽहंसत्योऽहंगार्हपत्योदक्षिणाग्निराहवनीयोऽहंगौर्यहमृगहंयजुरहं सामाहमथर्वाङ्गिरसोऽहंज्ये
 षोऽहंश्रेष्ठोऽहंवरिष्ठोऽहमापोहंतेजोऽहंगुह्योऽहमरण्योऽहमक्षरमहंक्षरमहंपुष्करमहंपवित्रमहमुग्रं च बलिश्चपुरस्ताज्ज्योतिरि
 त्यहमेवसर्वेभ्योमामेवससर्वःसमायोमामेदसदेवान्वेदसर्वीश्चवेदान्सांगानपि ब्रह्मब्राह्मणैश्चगांगोभिर्ब्राह्मणान्ब्राह्मणेनहविर्ह
 विषाआयुरायुषासत्यंसत्येनधर्मेणधर्मतर्पयामिस्वेनतेजसा । ततोहवैतेदेवारुद्रमपृच्छन्तेदेवारुद्रमपश्यन्तेदेवारुद्रमध्यायन्
 तेदेवाऊर्ध्वबाहवोरुद्रंस्तुवन्ति ॥ १ ॥ ॐ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चब्रह्मातस्मैवैनमोनमः ॥ १ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चवि
 ण्णुस्तस्मै ॥ २ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चस्कन्दस्तस्मै ॥ ३ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चेन्द्रस्तस्मै ॥ ४ ॥ योवैरुद्रःसभ

गवान्यश्चाग्निस्तस्मै० ॥ ५ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चवायुस्तस्मै० ॥ ६ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चसूर्यस्तस्मै० ॥ ७ ॥ यो
 वैरुद्रःसभगवान्यश्चसोमस्तस्मै० ॥ ८ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्येऽष्टौग्रहास्तस्मै० ॥ ९ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्येचाष्टौप्रतिग्रहा
 वान्यश्चस्वस्तस्मै० ॥ १० ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चभूस्तस्मै० ॥ ११ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चभुवस्तस्मै० ॥ १२ ॥ योवैरुद्रःसभग
 योवैरुद्रःसभगवान्यश्चान्तरिक्षस्तस्मै० ॥ १३ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चमहस्तस्मै० ॥ १४ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्याचपृथिवीतस्मै० ॥ १५ ॥
 स्तस्मै० ॥ १६ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चतेजस्तस्मै० ॥ १७ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चकालस्तस्मै० ॥ १८ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्याश्चाप
 गवान्यश्चयमस्तस्मै० ॥ १९ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चमृत्युस्तस्मै० ॥ २० ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चसमस्तस्मै० ॥ २१ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चसूक्ष्मस्तस्मै० ॥ २२ ॥ योवैरुद्रःसभ
 योवैरुद्रःसभगवान्यश्चाकाशस्तस्मै० ॥ २३ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चसूक्ष्मस्तस्मै० ॥ २४ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चविश्वस्तस्मै० ॥ २५ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चस्थूलं
 तस्मै० ॥ २६ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चसर्वस्तस्मै० ॥ २७ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चकृतस्तस्मै० ॥ २८ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चस्थूलं
 गवान्यश्चकृष्णस्तस्मै० ॥ २९ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चकृतस्तस्मै० ॥ ३० ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चसत्यस्तस्मै० ॥ ३१ ॥ योवैरुद्रःसभ
 शान्तिस्त्वंपुष्टिस्त्वंहुतमहुतं दत्तमदत्तं सर्वमसर्वं विश्वमविश्वं कृतमकृतं परमपरं परायणं चत्वं । अपामसोमममृताअभूमागन्म-
 ज्योतिरविदामदेवान् । किंनूनमस्मान्कृणवदरातिः किमुधूतिरमृतमर्त्यस्य । सोमसूर्यपुरस्तात्सूक्ष्मः पुरुषः । सर्वजगद्धितं

[illegible]

अउदञ्चः प्राञ्चोऽभिब्रजन्येकेतेषां सर्वेषामिह सङ्गतिः साकं स एकोऽभूदन्तश्चरति प्रजानां तस्मादुच्यते एकः । अथ कस्मादुच्यते रुद्रः यस्मादपि भिन्नान्यैर्भक्तैर्दुतमस्य रूपमुपलभ्यते तस्मादुच्यते रुद्रः । अथ कस्मादुच्यते ईशानः यः सर्वान् देवान् ईशते ईशानीभिर्जननीभिश्च शक्तिभिः । अभित्वा शूरणो नुमो दुग्धा इव धेनवः । ईशानमस्य जगतः स्वर्ग ईशानीशते ईशानीभिर्जनानः । अथ कस्मादुच्यते भगवान् महेश्वरः यस्माद्भक्तान् ज्ञानेन भजत्यनुगृह्णाति च वाचं संसृजति च सत्पुष्टिं तस्मादुच्यते ईशानीभिर्जनैर्दं सर्वं विचरति सर्वम् । स एव जातः सजनिष्यमाणः प्रत्यङ्जनास्तिष्ठति चान्तकाले संसृज्य विधाभुवनानि गोप्ता ॥ ४ ॥ एषो ह देवः प्रदिशोऽनुसंस्थपयित्वा नुरुद्रे । रुद्रमेकं त्वामाहुः शाश्वतं वै पुराणमिषमूर्जेण पशवो नुनामयन्तं मृत्युपाशान् । तदेतेनात्मज्ञेतेनार्धचतुर्थेन मातीयामात्रा विष्णुदेवत्या कृष्णवर्णेन यस्तां ध्यायते नित्यं सगच्छेद्द्वैष्णवं पदं । यासां तृतीयामात्रा ईशानदेवत्या कपिलावर्णेन यस्तां ध्यायते नित्यं सगच्छेद्देशानं पदं । यासार्धचतुर्थीमात्रा सर्वदेवत्याऽव्यक्तीभूता खं विचरति शुक्लास्फटिकसन्निभा वर्णेन यस्तां ध्यायते नित्यं सगच्छेत्सदमनामयम् । तदेतदुपासीत मनयो वागवदन्ति न तत्सग्रहणमयं पन्थाविहित उत्तरेण येन देवायान्ति येन पित

रोयेनऋषयः परमपरंपरायणं चेति वालाग्रमात्रं हृदयस्य मध्ये विश्वं देवं जात रूपं वरेण्यं । तमात्मस्थं ये तु पश्यन्ति धीरास्ते पांशान्ति
 भवति नेतरेषां । यस्मिन् क्रोधं यांचतृष्णां क्षमां चाक्षमां हित्वा हेतुजालस्य मूलं बुद्ध्या सञ्चितं स्थापयित्वा तु रुद्रे रुद्रमेकत्वमाहुः रुद्रो
 हि शाश्वतेनैव पुराणेनेपमूर्जेण तपसा नियन्ता श्रितिभस्मवायुरिति भस्मजलमिति भस्मस्थलमिति भस्मव्योमेति भस्मसर्वहवा
 इदं भस्ममन एतानि च क्षुपियस्मादव्रतमिदं पाशुपतं यद्भस्मना ज्ञानि संस्पृशेत् तस्मादब्रह्मतदेतत्पाशुपतं पशुपाशविमोक्षणाय ॥
 ॥ ५ ॥ योऽग्नौ रुद्रो योऽप्यस्वन्तर्योऽपधीर्वीरुध आविवेश । यद्भस्मा विश्वाभुवनानि च हृपेतस्मै रुद्राय नमोऽस्त्वग्नये । योरुद्रोऽ
 न्नौ योरुद्रोऽप्यस्वन्तर्ग्योरुद्रोऽपधीर्वीरुध आविवेश । योरुद्र इमा विश्वाभुवनानि च हृपेतस्मै रुद्राय नमो नमः । योरुद्रोऽप्यसुयो
 रुद्रोऽपधीपुयो रुद्रो वनस्पतिषु । येन रुद्रेण जगद्धूर्ध्वधारितं पृथिवीद्विधा त्रिधा धर्त्ता धारिताना गायेन्तरिक्षे तस्मै रुद्राय नमो
 नमः । मूर्धानि मस्य संसेव्याप्यथर्वाहृदयं च यत् । मस्तिष्काद्धूर्ध्वग्रेरयत्यवमानोऽधिशीर्षतः । तद्वा अथर्वणः शिरो देवकोशः स
 मुज्झितः । तत्प्राणोऽभिरक्षति शिरोऽन्तमथोमनः । न च दिवो देवजनेन गुप्तान चान्तरिक्षाग्निन च भूमय इमाः । यस्मिन्निदं स
 र्वमोतप्रोतं तस्मादन्यन्नपरं किंच नास्ति । न तस्मात्पूर्वनपरं तदस्ति न भूतं नोत भव्यं यदासीत् । सहस्रपादेकमूर्ध्ना व्याघ्रं स एवेद
 मावरीवर्त्तिभूतं । अक्षरात्संजायते कालः कालाद्वापक उच्यते । व्यापको हि भगवान् रुद्रो भोगायमानो यदा शेते रुद्रस्तदा संहार्यते प्रजाः ।
 उच्छ्वसिते तमो भवति तमस आपोऽप्यस्वंगुल्यामथिते मथितं शिशिरे शिशिरे मथ्यमानं फेनं भवति फेनादण्डं भवत्यण्डाद्ब्रह्मा भवति ब्रह्मणो वायुः वायो रोङ्कारः ओङ्कारात्सावित्री सावित्र्या गायत्री गायत्र्या लोका भवन्ति । अर्चयन्ति तपः सत्यं मधुर

क्षन्ति यद्भुवं । एतद्धि परमंतपः । आपोज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्मभूर्भुवःस्वरो नम इति ॥ ६ ॥ ॥ यद्दमथर्वशिरो ब्राह्मणोऽधीते । अश्रोत्रियः श्रोत्रियो भवति । अनुपनीत उपनीतो भवति । सोऽग्निपूतो भवति । सवायुपूतो भवति । ससूर्यपूतो भवति । ससोमपूतो भवति । ससत्यपूतो भवति । ससर्वैर्देवैर्ज्ञातो भवति । ससर्वैर्देवैर्ज्ञातो भवति । ससर्वेषु तीर्थेषु स्नातो भवति । तेन सर्वैः क्रतुभिरिष्टं भवति । गायत्र्याः षष्टि सहस्राणि जप्तानि भवन्ति । प्रणवानामयुतं जप्तं भवति । सचक्षुषा पंक्तिषु नाति । आसप्तमात्पुरुषयुगान्पुनातीत्याह भगवानथर्वशिरःसकृज्जैवैव शुचिः सपूतः कर्मण्यो भवति । द्वितीयं जह्वा गणाधिपत्यमवाप्नोति । तृतीयं जह्वैव मेवानुप्रविशत्यो सत्यमो सत्यमो सत्यं ॥ इत्यथर्ववेदे शिवाथर्वशीर्षसमाप्तम् ॥ ५४ ॥

श्रीः ॥ ॐ नमस्ते गणपतये । त्वमेव प्रत्यक्षं तत्त्वमसि । त्वमेव केवलं कर्तासि । त्वमेव केवलं धर्तासि । त्वमेव केवलं हर्तासि । त्वमेव सर्वं खल्विदं ब्रह्मासि । त्वं साक्षादात्मासि नित्यं । ऋतं वच्मि । सत्यं वच्मि । अवचोर्ध्वं त्वात् । अवधातारं । अवधानूचानमवशिष्यं । अवपश्चात्तात् । अवपुरस्तात् । अवोत्तरात्तात् । अवदक्षिणात्तात् । त्वं सच्चिदानंदं द्वितीयोसि । त्वं प्रत्यक्षं ब्रह्मासि । त्वं ज्ञानमयो विज्ञानमयोसि । सर्वजगदिदं त्वत्तो जायते । सर्वजगदिदं त्वत्तत्त्वमसि । सर्वजगदिदं त्वयि लयमेव्यति । सर्वजगदिदं त्वयि प्रत्येति । त्वं भूमिरापो नलो निलो नभः । त्वंचत्वारिवाक्प

दानि । त्वंगुणत्रयातीतः । त्वंदेहत्रयातीतः । त्वंकालत्रयातीतः । त्वंमूलाधारस्थितोसिनित्यं । त्वंशक्तित्रयात्मकः ।
 त्वंयोगिनोऽध्यायंतिनित्यं । त्वंब्रह्मात्वंविष्णुस्त्वंरुद्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमग्निस्त्वंवायुस्त्वंसूर्यस्त्वंचंद्रमास्त्वंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् । ग
 णादिपूर्वमुच्चार्यवर्णोदितदनंतरं । अनुस्वारःपरतरः । अर्धदुलसितं । तारेणरुद्धं । एतत्तवमनुस्वरूपं । गकारःपूर्वरूपं ।
 अकरोमध्यमरूपं । अनुस्वारश्चात्यरूपं । विंदुरुत्तररूपं । नादःसंधानं । संहितासंधिः । सैपागणेशविद्या । गणकऋषिः ।
 निचृद्गायत्रीच्छंदः । गणपतिर्देवता ॥ भक्तानुकंपितं देवजगत्कारणमच्युतं । आविर्भूतं च सृष्ट्यादौ प्रकृतेः पुरुषात्सरं । एवं ध्यायति यो
 एकदंतं चतुर्हस्तं पाशमं कुशधारिणम् । रदंचवरदंहस्तौर्विभ्राणं मूपकध्वजम् । रक्तं लंबोदरं शूर्पकर्णकं रक्तवाससं । एवं ध्यायति यो
 लिप्तांगं रक्तपुष्पैः सुपूजितम् । भक्तानुकंपितं देवजगत्कारणमच्युतं । स सर्वतः सुखमेधते । स सर्वतः प्रयुं
 नित्यं स योगी योगिनां वरः ॥ एतदथर्वशीर्षयो धीते । स ब्रह्मभूयाय कल्पते । स सर्वतः पापनाशयति । सायंप्रातः प्रयुं
 यश्रीवरदमूर्ते येनमः ॥ ॥ एतदथर्वशीर्षयो धीते । स ब्रह्मभूयाय कल्पते । स सर्वतः पापनाशयति । सायंप्रातः प्रयुं
 पंचमहापापास्तमुच्यते । सायमधीयानो दिवसकृतं पापनाशयति । प्रातरधीयानो रात्रिकृतं पापनाशयति । सायंप्रातः प्रयुं
 जानो अपापो भवति । सर्वत्राधीयानो पवित्रो भवति । धर्मार्थकाममोक्षं च विंदति । इदमथर्वशीर्षमशिष्याय न देयं । यो य
 दिमोहादास्यति । स पापीयान् भवति । सहस्रावर्तनात् । ययंकाममधीते । तंतमेनसाधयेत् । अनेन गणपतिमभिषिंच
 ति । स वाग्मी भवति । चतुर्थ्यामनश्नन् जपति । स विद्यावान् भवति । इत्यथर्वणवाक्यं । ब्रह्माद्याचरणं विद्यात् । न बिभे

118 311

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ अस्य श्रीसूर्याथर्वशीर्षस्य ।
हृल्लेखाशक्तिः । द्विपदादिसर्गसंयुक्तं कीलकं ॥ ५५ ॥
अथ सूर्याथर्वशीर्षम् ॥
॥ ५५ ॥ अथ सूर्याथर्वशीर्षम् ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ अस्य श्रीसूर्याथर्वशीर्षस्य ।
हृल्लेखाशक्तिः । द्विपदादिसर्गसंयुक्तं कीलकं ॥ ५५ ॥
अथ सूर्याथर्वशीर्षम् ॥
॥ ५५ ॥ अथ सूर्याथर्वशीर्षम् ॥

हृद्वेवाशक्तिः । द्विपदादिसर्गसंयत्कंक्षी । तंसप्ताश्वरशिनंति ॥ ५५ ॥ अथसूर्याथर्वशीर्षम् । ब्रह्माकृषिः । अग्निः ॥ अस्यश्रीसूर्याथर्वशीर्षस्य ॥ ॐ अस्यश्रीसूर्याथर्वशीर्षस्य ॥ अस्यश्रीसूर्याथर्वशीर्षस्य ॥

ॐ भुवः । ॐ स्वः । ॐ महः । ॐ जनः । ॐ तपः । ॐ सत्यं । ॐ तत्सवि० । परोजसेसावदोम् । ॐ आपोज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् । सूर्याद्देवत्वमनिभूतानि जायन्ते । सूर्याद्यज्ञाः पर्जन्योऽन्नमात्मा । नमस्ते आदित्याय । त्वमेव प्रत्यक्षं विष्णुरसि । त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि । त्वमेव प्रत्यक्षं रुद्रोऽसि । त्वमेव प्रत्यक्षं भृगुसि ।

[illegible]

लभते । त्रिकालं जप्त्वा कुरु शतफलं प्राप्नोति । हस्तादित्ये जपत्ति स महा मृत्युं तरति । य एवं वेद । इत्युपनिषत् ॥ इति सूर्याथर्वशीर्षं ॥
श्रीः ॥ ॐ सर्वे वै देवा देवी मुपतस्थुः का सित्वं महादेवि सा ब्रवीदं ब्रह्म स्वरूपिणी । मत्तः प्रकृति पुरुषात्मकं जगत् । शून्यं चाशून्यं च
अहमानंदानां दौ अहं विज्ञाना विज्ञाने अहं ब्रह्मा ब्रह्मणी द्वे ब्रह्मणी वेदितव्ये । इति चार्थवर्णी श्रुतिः । अहंपंचभूतानि । अहंपंचत
न्मात्राणि । अहमखिलं जगत् । वेदोहमवेदोहं । विद्याहमविद्याहम् । अजाहमनजाहं । अधश्चोर्ध्वं च तिर्यक्काहं । अहं रुद्रेभिर्वसु
भगंदधामि । अहं विष्णुसुरुक्रमं । अहं मित्रावरुणा बुभौ बिभर्मि । अहमिन्द्राग्नी अहमश्विना उभौ । अहं सोमं त्वष्टारं पूषणं
जीसङ्गमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमायश्चियानां । अहं दधामिन्द्रविष्णुमते सुप्राव्ये यजमानाय सुव्रते । अहं रा
मोति । ते देवा अब्रुवन् । नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः । नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्मताम् । तामग्निवर्णीतप
साज्ज्वलंती वैरोचनी कर्मफलेषु जुष्टाम् । दुर्गा देवी शरणं प्रपद्यामहेऽसुरान्नाशयिष्यै ते नमः । देवी वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरू
पाः पशवो वदन्ति । सानोमन्द्रेषु मूर्जेषु दुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु ॥ कालरात्रीं ब्रह्मस्तुतां वैष्णवीं स्कन्दमातरम् । सरस्वती
मदितिं दक्षदुहितरं नमामः पावनां शिवाम् । महालक्ष्म्यै च विष्णवे सर्वशक्त्यै च धीमहि । तन्नो देवी प्रचोदयात् । अदितिर्ह्यजनि
ष्टदक्षया दुहिता तव । तां देवा अन्वजायंत भद्रा अमृतबन्धवः ॥ कामेयोनिः कमलावज्रपाणिर्गुहाहं सामातलिश्चाभ्रमिंद्रः । पु

देव्यथर्व.
॥५६॥

॥६२॥

नर्गुहासकलामाययाचापृथक्छेदाविश्वमातादिविद्याः ॥ एपात्मशक्तिः । एपात्रिश्वमोहिनीपाशांकुशधनुर्वानधरा । एपाश्वा
नर्गुहासकलामाययाचापृथक्छेदाविश्वमातादिविद्याः ॥ एपात्मशक्तिः । एपात्रिश्वमोहिनीपाशांकुशधनुर्वानधरा । एपाश्वा
नर्गुहासकलामाययाचापृथक्छेदाविश्वमातादिविद्याः ॥ एपात्मशक्तिः । एपात्रिश्वमोहिनीपाशांकुशधनुर्वानधरा । एपाश्वा

नमामिभवभीतोऽहंससारणवतारिणीम् ॥ ॥ इदमथर्वशीर्षयोऽधीते । शतमष्टोत्तरं चास्य पुरश्चर्यो विधिः स्मृतः । दशवारं पठेद्यस्तु त्वायोर्चां स्थापयति । शतलक्षं प्रजसापि नार्चां शुद्धिं च विदति । शतमष्टोत्तरं चास्य पुरश्चर्यो विधिः स्मृतः । दशवारं पठेद्यस्तु सद्यः पापैः प्रमुच्यते । महादुर्गाणितरतिमहादेव्याः प्रसादतः ॥ सायमधीयानो दिवसकृतं पापं नाशयति । प्रातरधीयानो रात्रि कृतं पापं नाशयति । सायं प्रातः प्रयुजानो अपापो भवति । निशीथे तुरीयसंध्यायां जप्त्वा वाक्सिद्धिर्भवति । नूतनायां प्रतिमा यां जप्त्वा देवतासां निध्यं भवति । भौमाध्विन्यां महादेवी संनिधौ जप्त्वा महामृत्युं तरति समहामृत्युं तरति । य एवं वेद इत्युपनिषत् ॥ श्रीः ॥ ॐ सुवर्णघर्मपरिवेदेनं ॥ इन्द्रस्यात्मानं दशधा चरंतं ॥ अंतः समुद्रमनसा चरंतं ॥ ब्रह्मान्विंदु इति होतारमर्णे ॥ अंतः प्रविष्टः शास्ता जनानां ॥ एकः सन् बहूधा विचारः ॥ शतं शक्राण्यत्रैकं भवति ॥ सर्वे वेदायत्रैकं भवति ॥ सर्वे होतारो यत्रैकं भवति ॥ समानं सीन आत्मा जनानां ॥ अंतः प्रविष्टः शास्ता जनानां ॥ सर्वः प्रजायत्रैकं भवति ॥ चतुर्होता रोयत्र संपदुंगच्छति देवैः ॥ समानं सीन आत्मा जनानां ॥ ब्रह्मद्रमं धिजगतः प्रतिष्ठां ॥ दिव आत्मानं सवितारं ब्रह्मरूपति ॥ चतुर्होता तुर्होतारं प्रदिशो नुक्कुसं ॥ वाचो वीर्यतपसा न्वविदत् ॥ अंतः प्रविष्टं कर्तारमेतं ॥ त्वष्टारं रूपाणि विकुर्वतं विपश्चि ॥ २ ॥ अमृतं स्य प्राणं यज्ञमेतं ॥ चतुर्होतृणामात्मानं कवयो निर्विक्रयुः ॥ अंतः प्रविष्टं कर्तारमेतं ॥ देवानां बंधुं निहितं गुहां सु ॥ अमृतं न क्लृप्तं यज्ञमेतं ॥ चतुर्होतृणामात्मानं कवयो निर्विक्रयुः ॥ शतं नियुतः परिवेद विधा विश्ववारः ॥ विश्वमिदं वृणाति ॥ इन्द्रस्या

॥ ५७ ॥ अथ सुवर्णघर्मपरिवेदः ॥

सुवर्णघ-
॥५७॥

॥६३॥

त्मानिहितः पंचहोता ॥ अमृतदेवानामाधुःप्रजानां ॥ ३ ॥ इंद्रश्च राजानं सवितारमेतं ॥ वायोरत्मानं कवयो निचिवयुः ॥
 रश्मिंश्च रश्मिनां मध्येतपतं ॥ ऋतस्य पदे कवयो निपाति ॥ यथांडकोशे भुवर्न विभति ॥ अनिभिण्णः सन्नर्थलोका न्विवचष्टे ॥
 यथांडकोशश्शुष्ममाहुः प्राणमुल्ब ॥ तेन ऋसो मृतेनाहमस्मि ॥ सुवर्णकोशश्च रजसा परीवृतं ॥ देवानां वसुधानीं विराजं ॥ ४ ॥
 अमृतस्य पूर्णोत्तामुकलां विचक्षते ॥ पादुश्च पट्टोत्तुर्न किला विचिप्से ॥ येन तवः पंचधोतकृताः ॥ उतर्वापडधामनसोतकृताः ॥
 तश्च पट्टोत्तारमृतुभिः कल्पमानं ॥ ऋतस्य पदे कवयो निपाति ॥ अंतः प्रविष्टं कर्तारमेतं ॥ अंतश्चंद्रमसि मनसा चरतं ॥ सहैव संतं
 न विजानंति देवाः ॥ इंद्रस्यात्मानं शतधा चरतं ॥ ५ ॥ इंद्रो राजा जगतो यद्देशे ॥ सप्तहोता सप्तधा विहृतः ॥ परेण तंतुपरि
 पिच्यमानं ॥ अंतरादित्ये मनसा चरतं ॥ देवानां हृदयं ब्रह्मान्व विदत् ॥ ब्रह्मतद्ब्रह्मण उज्जभार ॥ अर्कश्चोततश्च सरिरस्य म
 ध्ये ॥ आयस्मिन्सप्तपेरवः ॥ मेहति बहुलाश्च श्रियं ॥ बह्वश्वार्मिद्रगोमतीं ॥ ६ ॥ अच्युतां बहुलाश्च श्रियं ॥ सहर्षिर्वसुविज
 मः ॥ पेरुरिद्रा यपि न्वते ॥ बह्वश्वार्मिद्रगोमतीं ॥ अच्युतां बहुलाश्च श्रियं ॥ मह्यमिन्द्रो न्यिच्छतु ॥ शतश्शता अस्वयुक्ता ह
 रीणां ॥ अर्वाङ्गया तु वसुभीरुश्चिर्मिन्द्रः ॥ प्रमश्हमाणो बहुलाश्च श्रियं ॥ रश्मिर्मिन्द्रः सविता मे न्यिच्छतु ॥ ७ ॥ घृतं तेजो मधु
 मदिन्द्रियं ॥ मय्ययमग्निर्देधातु ॥ हरिः पतंगः पटरी सुपूर्णः ॥ द्विविषयो न भसाय एति ॥ सनइंद्रः कामवरंददातु ॥ पंचरं च
 क्रं परि वर्तते पृथु ॥ हिरण्यज्योतिः सरिरस्य मध्ये ॥ अर्जस्रज्योतिर्न भसासर्पदेति ॥ सनइंद्रः कामवरंददातु ॥ सप्तयुजंति रथ
 मेकचक्रं ॥ ८ ॥ एको अश्वो वहति सप्तनामा ॥ त्रिनाभिचक्रमजरमनर्व ॥ येनेमाविश्या भुवना नितस्थुः ॥ भद्रं पश्यत उपसेदु

रत्रे ॥ तपोदीक्षामृषयः सुवर्चिदः ॥ ततः क्षत्रं बलमोजश्च जातं ॥ तदस्मै देवा अभिसन्नं मनु ॥ श्वेतं रश्मिबो भुज्यमानं ॥ अपां
 नेतारं सुवर्चनस्य गोपां ॥ इन्द्रं निर्विक्रयुः परमेव्यो मनः ॥ ९ ॥ रोहिणीः पिंगला एक रूपाः ॥ क्षरतीः पिंगला एक रूपाः ॥ श्वेतोरश्मिः
 हस्ताणि प्रयुतानि नाव्यानां ॥ अयं यः श्वेतोरश्मिः ॥ परिसर्वमिदं जगत् ॥ प्रजापशून्धनानि ॥ अस्माकं ददातु ॥ श्वेतस्स
 परिसर्ववभूव ॥ सुवन्मह्यं पशून्विश्वरूपान् ॥ पतंगमक्तमसुरस्य मायया ॥ १० ॥ हृदा पश्यंति मनसामनी विणः ॥ समुद्रे अं
 तः कवयो विचक्षते ॥ मरीचीनां पदमिच्छंति वेधसः ॥ पतंगो वाचं मनसा विभर्ति ॥ तांगधर्वो बहू भूतः ॥ तां द्योतमानां
 स्वर्गमनीषां ॥ ऋतस्य पदे कवयो निपाति ॥ ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः ॥ विरूपाः संतो बहू धैक रूपाः ॥ अग्निस्तां अग्ने प्रमु
 मोक्तु देवः ॥ ११ ॥ प्रजापतिः प्रजया संविदानः ॥ वीतस्तुकेस्तुके ॥ युवमस्मासु निर्यच्छतं ॥ प्रप्रयज्ञपतिरिति ॥ येषां
 म्याः पशवो विश्वरूपाः ॥ विरूपाः संतो बहू धैक रूपाः ॥ तेषां सप्तानां मिहरति रस्तु ॥ रायस्योषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्योय ॥ य
 आरण्याः पशवो विश्वरूपाः ॥ विरूपाः संतो बहू धैक रूपाः ॥ १२ ॥ वायुस्तां अग्ने प्रमु मोक्तु देवः ॥ प्रजापतिः प्रजया संविदा
 नः ॥ इडयै सुसंघृतवच्चराचरं ॥ देवा अन्वविदुन्गुहाहितं ॥ य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः ॥ विरूपाः संतो बहू धैक रूपाः ॥
 तेषां सप्तानां मिहरति रस्तु ॥ रायस्योषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्योय ॥ १३ ॥ इति सुवर्णधर्मानुवाकः ॥ ६४ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ ॥ इन्द्रियं वा एतदस्मिन् ह्योके यदधि यदध्याभिर्विचर्ती द्रियमेवास्मिन् स्तदधातिरसो वा एष ओषधि च न स्यति ॥ ५८ ॥ इन्द्रियं जेतिसं दुर्लभम् ॥

[illegible]

तःपृथिवीजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजएतेनहवाएंद्रेणमहाभियेकेणपर्वतनारदौयुधांश्रौष्टिमौयसैन्यमभिविचिचतुस्तस्मादुयु
धांश्रौष्टिरौयसैन्यःसमंतं सर्वतःपृथिवीजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजएतेनहवाएंद्रेण महाभियेकेणकश्यपोविश्वकर्माणंभौवन
नदातुमर्हतिविश्वकर्मभौवनमांदिदासिथ । निमंक्ष्येहंसलिलस्यमध्येमोघस्तएषकश्यपायाससंगरइत्येतेनहवाएंद्रेण
केणवासिष्ठःसुदासपैजवनमभिविषेचतस्मादुसुदाःपैजवनः समंतं सर्वतःपृथिवीजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेज
हाभियेकेणसंवर्तआंगिरसोमरुत्तमाविक्षितमभिविषेचतस्मादुमरुत्तमाविक्षितः समंतं सर्वतःपृथिवीजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजएतेनहवाएंद्रेणमहाभिये
नेजेतदप्येषष्ठोकोभिगीतोमरुतःपरिवेष्टारोमरुत्तस्यावसन्नगृहे ॥ आविक्षितस्यकाममेर्विश्वेदेवाःसभासदइति ॥ २ ॥
इंद्रियं वेति खंडद्वयं समाप्तं ॥

श्रीः ॥ ॐ जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ १ ॥ नमोहिरण्यगर्भायप्रधानाव्य
करूपिणे ॥ ॐ नमोवासुदेवायशुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ २ ॥ देवानांदानवानांचसामान्यमसिदैवतं ॥ सर्वदाचरणद्वंद्वंज
मिशरणंतव ॥ ३ ॥ एकस्त्वमसिलोकस्यस्रष्टासंहारकस्तथा ॥ अध्यक्षश्चानुमंताचगुणमायासमावृतः ॥ ४ ॥ संसारसागरं
१ धर्मसिधौदेवपूजांप्रकृत्य 'स्वर्णधर्मांलुवाकेनमहापुरुषविधया' इत्युक्तमासीदतोऽत्राभियेकसूक्तेषुपौराणयाअपिमहापुरुषविद्यायानिवेशःकृतः ॥

घोरमनंतक्लेशभाजनं ॥ त्वामेवशरणंप्राप्यनिस्तरंतिमनीषिणः ॥ ५ ॥ नतरूपंनचाकारोनायुधानिनचास्यदं ॥ तथापिपुरुषा
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ ६ ॥ नैवकिंचिलरोक्षतेनप्रत्यक्षोसिकस्यचित् ॥ नैवकिंचिदसिद्धंतेनचसिद्धोसिकस्यचित् ॥ ७ ॥
 कार्यणांकारणंपूर्णवचसांच्यमुत्तमं ॥ योगिनांपरमांसिद्धिंवदंतिपरमंविदः ॥ ८ ॥ अहंभीतोस्मिदेवेशसंसारेऽस्मिन्भया
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ ९ ॥ कालेष्वपिचसर्वेषुदिक्षुसर्वासुचाच्युत ॥ शरीरेपिगतौचापिवर्ततेमेमहद्भ
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १० ॥ त्वत्पादक्रमलादन्यन्नमेजन्मांतरेष्वपि ॥ निर्मितंकुशलस्यास्तिनगच्छामिसद्गतिं ॥ ११ ॥ विज्ञानंयदिदंप्रा
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १२ ॥ दुर्गतावपिजातायांत्वंगतिस्त्वमतिर्मम ॥ यदिनाथंच
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १३ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १४ ॥
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १४ ॥ त्वत्पादक्रमलादन्यन्नमेजन्मांतरेष्वपि ॥ निर्मितंकुशलस्यास्तिनगच्छामिसद्गतिं ॥ १५ ॥ इत्येवमनयास्तुत्यास्तुत्वादेवंजना
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १५ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १६ ॥
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १६ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १७ ॥
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १७ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १८ ॥
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १८ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १९ ॥
 कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ १९ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ २० ॥

स्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ १३ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १४ ॥
 स्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ १४ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १५ ॥
 स्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ १५ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १६ ॥
 स्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ १६ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १७ ॥
 स्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ १७ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १८ ॥
 स्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ १८ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १९ ॥
 स्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ १९ ॥ अकामकलुषंचित्तंमतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ २० ॥

श्रीः ॥ ॐ गुणानांत्वागुणपतिहवामहेकविक्रवीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आनः शृण्वन्नृतिभिः सीदसा
 दनं ॥ नमोमहद्भ्योनमोऽभैक्येनमोयुवभ्योनमोऽआशिनेभ्यः ॥ यजामेदेवान्यादिशुक्लवाममाज्यायसः शंसमावृक्षिदे
 वाः ॥ १॥ ममत्तुनः परिज्जमावसहाममत्तुवातोऽअपां वृषवान् ॥ शिशूतिमिद्रापर्वतायुर्वनस्तन्नोविश्वेवरिवस्यंतुदेवाः ॥ २॥ क

थातेऽअग्नेशुचर्यतऽआयोर्दंदाशुर्वजैभिराशुषाणाः ॥ उभेयत्तोकेतनेयदेधानाऋतस्यसामञ्जणयंतदेवाः ॥ ३ ॥ यज्ञेनयज्ञ
 मयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ ४ ॥ पराशुभ्राऽअयासोय
 व्यासाधारण्येवमरुतोमिमिथुः ॥ नरोदसीऽअर्पदंतघोराजुषंतृधसख्यायदेवाः ॥ ५ ॥ त्वेरायंदंद्रतोशतमाःप्रणेतारःक
 तां ॥ भरिचिदुर्यःसुदास्तरायेषामदंतऽइषयेमदेवाः ॥ ६ ॥ उभाशंसानर्यामामविष्टामुभेमामतीऽअवसासचे
 नयोनरथारिशदसोमित्रयुजोनदेवाः ॥ ७ ॥ उत्तर्नईमरुतोवृद्धसेनास्मद्रोदसीसमेनसःसदंतु ॥ पृषदश्वासोव
 ऽअभिक्षमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ ८ ॥ तवस्यामपुरुवीरस्यशर्मन्नुरुशंसस्यवरुणप्रणेतः ॥ ययंनःपुत्राऽअदितेरदब्धा
 स्यपुनयंतदेवाः ॥ ९ ॥ दिवश्चिदतैरुचयंतरोकाऽउषोर्विभातीरनुभासिपूर्वीः ॥ अपोयदंमृशधग्वनेषुहोतुर्मद्र
 जनयंतदेवाः ॥ १० ॥ शंसामहामिंद्रयस्मिन्विश्वऽआकृष्ट्यःसोमपाःकाममव्यन् ॥ यंसुक्रतुंघिषणेविश्वतृधंघनंवत्राणां
 तुदेवाः ॥ ११ ॥ त्रिरुत्तमादूणशरोचनानित्रयोरौराजंत्यसुरस्यवीराः ॥ ऋतावानऽइषिरादूळभासस्त्रिरादिवोविदथेसं
 ॥ १२ ॥ नापाभूतनवौतीतृषामानिःशस्ताऋभवोयज्ञेऽअस्मिन् ॥ समिंद्रेणमदंथसंमरुद्भिःसंराजभीरुधेयायदेवाः
 कोर्वस्त्रातावसवःकोर्वरूताद्यावाभूमीऽअदितेनासीथानः ॥ सहीयसोवरुणमित्रमर्तात्कोर्वोध्वरेवरिवोधातिदेवाः ॥ १४ ॥
 त्वमपोयदेवतुर्वशायांरमयःसुदुर्धाःपारईद्र ॥ उग्रमयातमवहोह्रुकुत्संसह्यद्रामृशनारंतदेवाः ॥ १६ ॥ मूर्धनंदिवोऽअ

॥ नाभियज्ञानांसर्दनं ॥ १७ ॥ तेनोरायोद्यमतोवाजवतोदाता
 ॥ तेनोरायोद्यमतोवाजवतोदाता ॥ १८ ॥ येकेचज्जमहिनोऽअहिमाया
 ॥ १९ ॥ अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रह
 ॥ २० ॥ परिप्रधन्वद्रायसोमस्वादुभिन्नायप
 ॥ २१ ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानृजैस्वतंहविषोदत्तभा
 ॥ २२ ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानृजैस्वतंहविषोदत्तभा
 ॥ २३ ॥ ऐभिर्देववृण्ण्यापौस्यानियेभिरौक्षद्वृत्रहलायवज्री ॥ समर्थमासंभ
 ॥ २४ ॥ अनुक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं ॥ भगोऽअर्यमा
 ॥ २५ ॥ गुग्गणामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः ॥ महेयत्वापुरु
 ॥ २६ ॥ समस्मिन्जायमानऽआसतन्नाऽउतेमवर्धन्नद्यस्वर्गताः ॥ तेनजायामन्वोविद्वद्बृह
 ॥ २७ ॥ ब्रह्मचारीचरतिविविपुद्विपःसदेवानांभवत्येकमंगं ॥ अस्यहोतुःप्रदिश्यतस्यवाचि
 ॥ २८ ॥ सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निदेवानांभवत्पुरोगाः ॥

स्वाहाकृतं हविरदंतु देवाः ॥ २९ ॥ इदं ते पात्रं स न वित्तमिन्द्र पिबा सोममेनाशतक्रतो ॥ पूर्णं ऽर्वाहावोर्मदिरस्य मध्वोयं विश्वऽ
 इदमिह र्यति देवाः ॥ ३० ॥ ॐ जातवेदसे सुनवामसोममरातीयतो निदहाति वेदः ॥ सनः पर्षदतिदुर्गणि विश्वानावेव सिंधुं
 लानितक्षत्येकपदी द्विपदी साचतुष्पदी ॥ अष्टापर्दी नवपदी च भूषी सहस्राक्षरा परमेव्योमन् ॥ ॐ गौरीर्ममायसलि
 त्रधीरामनसा वाचमक्रेत ॥ अत्रासखायः सख्यानि जानते भद्रैर्षालक्ष्मीनि हिताधिवाचि ॥ ॐ सक्तुमिव तितलनापुनंतो य
 जिनीवती ॥ धीनामविज्यवतु ॥ ॐ यांगूर्यासिनीवालीयाराकाया सरस्वती ॥ इन्द्राणीमहं तयैवरुणानीं स्वस्तये ॥ ॐ
 निषुसीदगणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनां ॥ नऽऽकृते त्वत्किं यत्ते किंच नारे महामर्कमधवं चित्रमर्च ॥ ॐ आतूनं इन्द्रक्षमंतं चि
 त्रं ग्रामं संगृभाय ॥ महाहृस्तीदक्षिणेन ॥ ॐ वर्षदूते विष्णवासाकृणोमितन्मे जुषस्व शिपिविष्टहव्यं ॥ वर्धतु त्वासुष्टुतयोगि
 रो मेयुं यं पातस्वस्तिभिः सदानः ॥ ॐ राजाधिराजाय प्रसह्यसाहिने ॥ नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे ॥ समेकामान्कामकामायम
 पारमेष्ठ्यं राज्ञ्यं महाराज्यमाधिपत्यमयं समंतपर्यायीत्यात्सार्वभौमः सार्वायुषांतादापरार्धात् ॥ पृथिव्यै समुद्रपर्यं ताया एकरा
 त्ति ॥ तदप्येषः श्लोको भिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुतस्यावसन्नगृहे ॥ आविक्षितस्य कामप्रेक्षिभ्ये देवाः सभासद इति ॥ यो

ॐ नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धी
 ॥ ॐ एकं ताय विद्महे वक्रतुंडाय धी
 ॥ ॐ एकं ताय विद्महे विष्णु
 ॥ ॐ महालक्ष्मी च विद्महे ॥ ॐ ॥
 ॐ देवताः ॥ महालक्ष्मी च विद्महे ॥
 ॐ देवताः ॥ महालक्ष्मी च विद्महे ॥

द्वैतमूहनीयाः ॥ महाल-

वैतांब्रह्मणोर्वेद । अष्टाङ्गस्यैव महद्युतिकरायधामाह ॥ एतदन्येपियथादवतच्छू
महि ॥ तन्नोविष्णुःप्रचोदयात् ॥ तत्पुरुषान्वृत्तं महद्युतिकरायधामाह ॥ एतदन्येपियथादवतच्छू
महि ॥ तन्नोदन्तिःप्र० ॥ भास्करायविद्महे महद्युतिकरायधामाह ॥ एतदन्येपियथादवतच्छू
महि ॥ तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥ इति मंत्रप्रणप्पमंत्राः ॥
॥ ६१ ॥ अथ पवमानर्षेयसूक्तसर्वानुरूपः ॥ नवमंडलपावमानंसौम्यं स्वादिष्ठयादशमधुच्छू
दीचधीमहि ॥ तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥ ३ ॥ नवमंडलोवाविंशतिः सूक्तान्याद्यमाग्रियश्चतुरनु
॥ सोमःपरिप्राष्टावेषधिघियाप्रतेप्रनिन्नेनेवप

॥ ६१ ॥ अथ पञ्चमं त्रिष्टुबन्तं ॥ ६॥

[illegible]

१ पंचसूक्तक्रमश्चेत्यम्-

यवंपरिसोमः प्रतेधारास्तरत्सपवस्वप्रगायत्रेणोपांत्यापुरउष्णिगयावीतीत्रिंशदमहीयुरेते असृग्रंजमदग्निरापवस्वनिधुविः काश्ये
 पोवृषासोमकश्यपः ॥ ३ ॥ ॥ हिन्वंतिभृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वापवस्वशतवैखानसा अष्टादश्युष्टुप्परास्तिस्त्रिंशदमहीयुरेते असृग्रंजमदग्निरापवस्वनिधुविः काश्ये
 मासिद्धात्रिंशद्भरद्वाजः कश्यपोगोतमोत्रिंविंशामित्रोजमदग्निर्वसिष्ठइतीहृत्वाः सप्तर्षयः शेषेपवित्रोवसिष्ठोवोभौवापवस्वसो
 मत्सिन्नोनित्याद्विपदागायत्र्योवितानस्तिस्त्रिः पौष्ण्योवायत्तेपवित्रं पंचाग्नेय्यः सावित्र्यश्रिसावित्रीवैश्वदेवीवासांमत्यास्त्रिंशीपुरउ
 वांहोमुग्वैश्वदेवमुपरिष्टाद्धारहंतमंत्यात्रिष्टुप् ॥ जागतमूर्ध्वप्रागुशनसः ॥ ४ ॥ ॥ नतंशैलूषिः कुलमलबर्हिषोवामदेव्यो
 त्संशयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्रप्रायेण ज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसाचंपंचपादं साकंजानांयज्ञायत्रेयं सशिकेससार्धगर्भगौरीरिति
 जगत्पतदंतं तुवैश्वदेवंतस्याः समुद्रादितिवाचः समुद्रा आपोक्षरंसाप्रस्तारंपत्किः शकमयमिति शकधूमउक्षाणंपृश्मिति सोमस्त्र
 यः केशिनइत्यग्निः सूर्योवायुश्चकेशिनश्चत्वारिवाग्वाच इदं मित्रंसौर्यौ द्वादशेति संवत्सरसंस्थं कालचक्रवर्णनं यस्तेसरस्वत्यैयज्ञेन
 साध्येभ्यः परानुष्टुप्सौरीपर्जन्याग्निदेवतावांत्यासरस्वतेसूर्यायवा ॥ श्रीमहाविष्णुप्रीत्यर्थं जपे अभिषेकवा विनियोगः ॥ ५ ॥

॥ ६२ ॥ अथ पवमानप्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ॐ ॥ स्वादिष्ठ्यामदिष्ठ्यापवस्वसोमधारया ॥ इन्द्रायपार्तवेसुतः ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिर्भियोनि
 मर्योहंतं ॥ दुर्णासुधस्थमासदत् ॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहन्तमः ॥ पर्षिराधोमघोर्ना ॥ अभ्यर्षमहानां देवानां वीतिमंध

सा ॥ अभिवाजमुतश्रवः ॥ त्वामच्छाचरामसितदिदर्थदिवेदिवे ॥ इंद्रोत्वेनऽआशसः ॥ १ ॥ पुनातितेपरिस्त्रुतंसंमसूर्थस्यदुहि
 ता ॥ वारेणशश्वतातना ॥ तमीमण्वीःसमर्थऽआगभ्णंतियोपणोदश ॥ स्वसारःपार्थदिवि ॥ तमीहिन्वंत्यनुवोधमतिवाकुरंह
 ति ॥ त्रिधातुवारणंमधु ॥ अभीममह्याऽउतश्रीणंतिधेनवःशिशु ॥ सोममिंद्रायपातवे ॥ अस्येदिंद्रोमेद्वेवाविश्वानृत्राणिजि
 त्ति ॥ त्रिधातुवारणंमधु ॥ अभीममह्याऽउतश्रीणंतिधेनवःशिशु ॥ इंद्रमिंद्रोवृषाविश ॥ आवच्यस्वमहिप्सरोवृषेदोद्युन्नवत्तमः ॥
 द्वेते ॥ शूरोमघाचमंहते ॥ २ ॥ पर्वस्वदेववीरतिपवित्रसोमंरह्या ॥ इंद्रमिंद्रोवृषाविश ॥ महांतत्वामहोरन्यापोऽअर्पितिसिंधवः ॥
 आयोनिधर्णसिःसदः ॥ अधुक्षतप्रियंमधुधारामुतस्यवेधसः ॥ अपोवसिष्टसुक्रतुः ॥ महांतत्वामहोरन्यापोऽअर्पितिसिंधवः ॥
 यज्ञोभिर्वासयिष्यसे ॥ समद्रोऽअप्सुमामृजेविष्टंभोधरुणोदिवः ॥ सोमःपवित्रेऽअस्मयुः ॥ ३ ॥ अचिक्रदुहृपाहरिर्महान्मि
 त्नोर्नदशतः ॥ संसूयणरोचते ॥ गिरस्तऽइंद्रोऽओजसामर्मज्यंतेऽअपस्युवः ॥ याभिर्मदायुंभसे ॥ तंत्वामदायघृज्वयऽउलो
 ककृदुमीमहे ॥ तवप्रशस्तयोमहीः ॥ अस्मभ्यमिदंविद्रुयुर्मध्वःपवस्वधारया ॥ पुर्जन्योवृष्टिमोदिव ॥ एषदेवोविपाक
 सार्वाजसाउत ॥ आत्मायज्ञस्यपूर्यः ॥ ४ ॥ एषदेवोऽअमर्त्यःपुर्णवीरिवदीयति ॥ अभिद्रोणोन्यासदं ॥ एषदेवोविपाक
 तोतिहिरांसिधावति ॥ पर्वमानोऽअर्दाम्यः ॥ एषदेवोविपन्युभिःपर्वमानऽकृतायुभिः ॥ हरिर्वाजायमृज्यते ॥ एषविश्व
 निवार्याशूरोयन्निवसत्वभिः ॥ पर्वमानःसिषासति ॥ एषदेवोरथर्यतिपर्वमानोदशस्यति ॥ आविष्कृणोतिवग्वनुं ॥ ५ ॥
 एषविप्रैरभिष्टुतोपोदेवोविगाहते ॥ दधद्रत्नानिदायुषे ॥ एषदिवंविधावतितिरोरजांसिधारया ॥ पर्वमानःकनिक्रदत् ॥

113311

पवमान् ॥६८॥

115311

धारया ॥ सहस्रवल्गुहारेतुं भ्राजमानं हिरण्यं ॥ विश्वे देवाः स्वाहा कृतिं पवमानस्यागत ॥ वायुर्वहसतिः सूर्यो मित्रिर्द्रुमः सृजो
 पसः ॥ १० ॥ मंद्रया सोमधारया वृषो पवस्व देवयुः ॥ अन्यो वारैरव्यस्मयुः ॥ अभित्यं मद्यं मद्रुमिंद्रं विंद्रं इति क्षर ॥ अभिवा
 जिनोऽर्धतः ॥ अभित्यं पव्यं मंदं सुवानोऽर्धं पवित्रा ॥ अभिवाजं मुतश्रवः ॥ अनुद्रप्सा स इंदं व आपो न प्रवता सरन् ॥
 पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ यमत्यं मिवाजिनं मृजं तियोपणोदश ॥ वने क्रीळंत मत्यं विं ॥ ११ ॥ तंगोभिर्वपं रसं मदायेद्ववतीतये ॥ प्रलं
 सुतं भरोयसं सृज ॥ देवो देवाय धारयेद्राये पवते सुतः ॥ पयोयदस्य पीपयंत ॥ आत्मायज्ञस्य रं ह्या सुज्याणः पवते सुतः ॥ अस्त्रं
 निपातिकाव्यं ॥ एवापुनानाऽइंद्रयुर्मदं मदिष्ठवीतये ॥ गुहांचिदधिपेगिरः ॥ १२ ॥ अस्त्रं मिदं वः पृथाधर्मं न्नतस्य सुश्रियः ॥
 विद्वानाऽअस्य योजनं ॥ प्रधारामध्वोऽअग्नियो महीरुपो विगाहते ॥ हविर्हविष्पुवंशः ॥ प्रयुजो वाचोऽअग्नियो वृषावचक्र
 दृद्धने ॥ सद्भाभिसत्योऽअध्वरः ॥ परित्यक्ताव्याकविर्नृणावसानोऽअर्पति ॥ रेभो वनुष्यते मती ॥ सवायुमि
 विशोराजैवसीदति ॥ यदीमण्वंति वेधसः ॥ १३ ॥ अन्यो वारे परिरिप्रियो हरिर्नेपुसीदति ॥ विद्वानाऽअस्य शक्मभिः ॥ वर्धते
 द्रुमश्चिनो साकं मदेन गच्छति ॥ रणायोऽअस्य धर्मभिः ॥ आमित्रावरुणा भगं मध्वः पवंतऽऊर्मवः ॥ विद्वानाऽअस्य काममक्षरन् ॥ ऋतस्य यो
 अस्मभ्यरोदसीरयि मध्वो वाजस्य सातये ॥ श्रवो वसूनि संजितं ॥ १४ ॥ एते सोमाऽअभिप्रियमिंद्रस्य काममक्षरन् ॥ ऋतस्य यो
 अस्य वीर्यं ॥ पुनानासंश्च मषदुगच्छतो वायुमश्विना ॥ तेनो वातु सुवीर्यं ॥ इंद्रस्य सोमराधसे पुनानो हार्दिचोदय ॥ ऋतस्य यो

निमासदं ॥ मृजंति त्वा दशक्षिपो हि न्वंति सप्तधीतयः ॥ अनुविप्राऽअमादिषुः ॥ देवेभ्यस्त्वामदाय कंसृजानमतिमेभ्यः ॥
संगोभिर्वासयामसि ॥ १५ ॥ पुनानः कलशेषावस्त्राण्यरुहिरिः ॥ परिगव्यान्यव्यत ॥ मृधोनऽआपवस्वनोजहि विविथाऽ
तंस्वविदं ॥ भक्षीमहि प्रजामिषं ॥ १६ ॥ परिप्रियादिवः कविर्वयांसि नृह्योहितः ॥ सुवानोर्याति कुविक्रतुः ॥ प्रप्रक्षयायुप
न्यसेजनाय जुष्टोऽअडुहं ॥ वीत्यर्षच निष्ठया ॥ ससनुर्मातरा शुचिर्जातो जातेऽअरोचयत् ॥ महान्महीऽकृतावृधा ॥ सस
॥ १७ ॥ अभिवह्निर्मर्त्यः सप्तर्षयतिवावहिः ॥ याऽएकमक्षिवावृधुः ॥ ताऽअभिसंतमस्तृतं मे ह्युवानुमादधुः ॥ इंदुमिंद्रतव ब्रते
नानजंघनः ॥ नूनव्यसेनवीयसे सत्कार्यसाधया पथः ॥ प्रलवद्रौच्यारुचः ॥ पर्वमानमहि श्रवोगामभ्वरासिवीरवत् ॥ तानिपु
मेधांसनास्वः ॥ १८ ॥ प्रस्वानासोरथा इवार्वावतो नश्रवस्यवः ॥ सोमसोरायेऽअक्रमुः ॥ हिन्वानासोरथाऽइव दधन्विरेगभ
स्त्योः ॥ भरासः कारिणामिव ॥ राजानो न प्रशस्तिभिः सोमसो गोभिर्जते ॥ युज्ञेन सप्तधा तृभिः ॥ परिसुवानासऽइंदवो म
दाय बृहणागिरा ॥ सुताऽअर्धतिधारया ॥ आपानासो विवस्वतो जनेतऽउषसो भर्ग ॥ सुराऽअण्वं वितन्वते ॥ १९ ॥ अपद्रा
रामतीनां प्रत्नाऽकृण्वंति कारवः ॥ वृष्णो हरसऽआयवः ॥ समीचीनासऽआसते होतारः सप्तर्जामयः ॥ पदमेकस्य पिप्रतः ॥

नाभानाभिन्ऽआदेचक्षुश्चित्सूर्येसर्चा ॥ कवेरपत्यमादुहे ॥ अभिप्रियादिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहाहितं ॥ सूरःपश्यतिचक्षसा
॥ २० ॥ उपसैगायतानरःपर्वमानार्येदेवे ॥ अभिदेवोऽइयक्षते ॥ अभितेमधुनापयोर्थवर्णोऽअशिश्नयुः ॥ देवंदेवार्यदेव
॥ २१ ॥ नमसेदुर्पसीदतद्वेदभिश्रीणीतन ॥ इंदुमिंद्रेदधात
॥ २२ ॥ इंद्रायसोमपातवेमदायपरिपिच्यसे ॥ मनश्चिन्म
यु ॥ सनःपवस्वशंगेवंजनयशमर्षते ॥ मधावार्यवतामधु ॥ २३ ॥ सोमाऽअसृग्रमिंदवःसुताऽऋतस्यसादने ॥
हस्तच्युतेभिराद्रिभिःसुतंसोमंपुनीतन ॥ देवेभ्योऽअनुकामकृत् ॥ २४ ॥ सोमाऽअसृग्रमिंदवःसुताऽऋतस्यसादने ॥
न ॥ अमित्रहाविर्चर्षिणिःपवस्वसोमशंगे ॥ इंदुविंद्रेणनोयजा ॥ २५ ॥ सोमाऽअसृग्रमिंदवःसुताऽऋतस्यसादने ॥
नसृर्षते ॥ पर्वमानसुवीर्यरिंसोमरिरीहिनः ॥ इंदुसोमस्यपीतये ॥ मद्रच्युक्षेतिसादनेसिंधोरूमाविपश्चित् ॥
इंद्रायमधुमत्तमाः ॥ अभिविप्राऽअनूपतगावोवत्सनमातरः ॥ इंदुसोमस्यपीतये ॥ मद्रच्युक्षेतिसादनेसिंधोरूमाविपश्चित् ॥
सोमोगौरीऽअधिश्चितः ॥ द्विवोनाभाविचक्षणोऽव्योवोरमहीयते ॥ सोमोयःसक्रतुःकृविः ॥ यःसोमःकलशेष्वोऽअंतःपवित्र
ऽआहितः ॥ तमिंदुःपरिपस्वजे ॥ २६ ॥ प्रवाचमिंदुरिष्यतिसमृत्स्याधिविष्टपि ॥ जिन्वन्कोशमधुश्रुतं ॥ नित्यस्तोत्रोव
नस्पतिर्धीनामंतःसंबुद्धः ॥ हिन्वानोमानुषायुगा ॥ २७ ॥ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्योमन्यासिन्देवाऽअधिविभ्वनिने
आपवमानधारयरिंसहस्रवर्चसं ॥ अस्मेऽइदोस्वामुव ॥ २८ ॥ इतिपवमानप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

श्रीः ॥ हरिः ॥ सोमः पुनानोऽअर्षतिसहस्रधरोऽअत्यविः ॥ वायोऽरिद्रस्यनिष्कृतं ॥ पर्वमानमवस्यवोविप्रमभिप्रगायत ॥
सुष्वाणंदेववीतये ॥ पर्वतेवार्जसातयेसोमाः सहस्रपाजसः ॥ गणानादेववीतये ॥ उतनोवार्जसातयेपर्वस्वबृहतीरिषः ॥
मर्दिदोसुवीर्यं ॥ तेनः सहस्रिणंरयिंपर्वतामासुवीर्यं ॥ सुवानादेवासइंदवः ॥ १ ॥ अत्याहियानानहेतुभिरसृग्रंवाजसातये ॥ ह्यु
विवारमव्यमाशवः ॥ वाश्राऽअपुद्विषोऽजहि ॥ अपुमंतोऽअराव्यः पर्वमानाः स्वहंसः ॥ २ ॥ जुष्टऽइंद्रायमत्सरः पर्वमानकनि
सिंधोरूमवर्धिश्रितः ॥ कारंबिभ्रत्पुरुस्पृहं ॥ गिरायद्रीसंबंधवः पंचव्राताऽअपस्यवः ॥ ३ ॥ परिप्रासिष्यदत्कविः
भिणोरसेविश्वेदेवाऽअमत्सत ॥ यद्रीगोभिर्वसायते ॥ निरिणानोविधावतिजहृच्छर्याणितान्वा ॥ अत्रासंजिघ्रतेयुजा ॥
नसीभिर्योविवस्वतः शूचोनमामृजेयुवा ॥ गाः कृण्वानोननिणिजं ॥ ३ ॥ अतिश्रितोतिरश्चतागव्याजिगात्यण्व्या ॥ वृशुभि
वसूनियाह्यस्युः ॥ ४ ॥ एषधियायात्यण्व्याशूरोरथैभिराशुभिः ॥ परिदिव्यानिमृशद्विधांसोमपार्थवा ॥
ये ॥ यत्रामृतासआसते ॥ एषहितोविनीयतेऽतः शुभ्रावतापथा ॥ यदीतुंजंतिभूर्णयः ॥ एषशृंगाणिदोधुवच्छिशीतेयुथ्यो ॥
वृषा ॥ नृम्णादधानऽओजसा ॥ एषरुक्मिभिरीयतेवाजीशुभ्रेभिरंशुभिः ॥ पतिः सिधूनां भवन् ॥ एषवसूनिपिबुनापरुषा

ययिर्वोऽअर्ति ॥ अवशादेपुगच्छति ॥ एतंमृजंतिमर्ज्यमुपद्रोणेन्यायवः ॥ प्रचक्राणंमहीरिपः ॥ एतमुत्थंदशक्षिपोमजंतिस्
 सधीतर्यः ॥ स्वायुधंमदिन्तमं ॥ ५ ॥ प्रतैसोतारंओण्योइरसंमदायघृज्वये ॥ सर्गेनितकत्येतशः ॥ कत्वादक्षस्परथ्य
 मपोवसानमंधसा ॥ गोपामण्वेषुसश्चिम ॥ अर्नसमसुदुष्टंसोमंपवित्राऽआसृज ॥ पुनीहंद्रायपातवे ॥ प्रपुनानस्यचेतसा
 सोमःपवित्रैर्अर्पति ॥ कत्वासधस्थमासदत् ॥ प्रत्वानमोभिरिंदवइंद्रसोमाअसृक्षत ॥ महेभरायकारिणः ॥ पुनानोरूपेऽअ
 व्येविश्व्वाऽअर्पेन्नभिश्चिर्यः ॥ क्षुरोनगोपुतिष्ठति ॥ द्विवोनसानुपिप्युपीधारासुतस्यवेधसः ॥ दृथापवित्रेऽअर्पति ॥ त्वंसो
 मविपुश्चित्तंनपुनानऽआयुषु ॥ अव्योवारंविधावसि ॥ ६ ॥ प्रनिस्नेनेवसिंधवोघ्नंतोवृत्राणिभूर्णयः ॥ सोमाअसृग्रमाश
 वः ॥ अभिसुवानासऽइंदवोवृष्टयःपृथिवीमिव ॥ इंद्रसोमासोऽअक्षरन् ॥ अत्यूर्मिर्मत्सरोमदुःसोमःपवित्रेऽअर्पति ॥
 विघ्नन्क्षींसिदेवयुः ॥ आकुलशेषुधावतिपवित्रेपरिपिच्यते ॥ उक्थैर्यज्ञेषुवर्धते ॥ अतित्रीसोमरोचनारोहृन्नञ्जसेदिव ॥
 इष्णन्त्सूर्येनचोदयः ॥ अभिविप्राऽअनूपतमूर्धन्यज्ञस्यंकारवः ॥ दधानाश्चक्षसिप्रियं ॥ तमुत्वावाजिनंनरोधीभिर्विप्राऽअ
 वृस्यवः ॥ मृजंतिद्ववर्तातये ॥ मधोर्धारामनुक्षरतीव्रःसधस्थमासदः ॥ चार्कृतायपीतये ॥ ७ ॥ परिसुवानोर्गिरिष्ठाःपवि
 त्रेसोमोऽअक्षाः ॥ मदैपुसर्वधाऽअसि ॥ त्वंविप्रस्त्वंकुविर्मधुप्रजातमंधसः ॥ मदैपुसर्वधाऽअसि ॥ तवविश्वेसजोर्षसोदेवा
 सःपीतिमाशत ॥ मदैपुसर्वधाऽअसि ॥ आयोविश्वानिचार्योवसूनिहस्तयोर्दधे ॥ मदैपुसर्वधाऽअसि ॥ यऽइमेरोदसीमही

संमार्तरेवदोहते ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ परिचोरोदसीलुभेसद्योवाजेभिरर्पति ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ सशष्मीकलशेषा
 पुनानोऽअचिक्रदत् ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ ८ ॥ यत्सोमचित्रमुक्थ्यदिव्यं पार्थिवं वसु ॥ तन्नः पुनानऽआभर ॥ युवं हि स्थः
 अर्वावशंतधीतयोवृषभस्याधिरेतसि ॥ इशानापिच्यतंधिर्घः ॥ दूषापुनानऽआयुषुस्तनयन्नधिबुहिषि ॥ हरिः सन्योनिमासदत् ॥
 उर्पशिक्षापतस्थुषोभियसमाधेहिशत्रुषु ॥ कुविद्वृण्यतीभ्यः पुनानोगर्भमादधत् ॥ याः शुकंदुहुतेपर्यः ॥
 वा ॥ ९ ॥ प्रकुविदेववीतयेऽव्योवारैभिरर्पति ॥ निशत्रोः सोमवृण्यं निशुष्मं निवयस्तिर ॥ दूरेवासतोऽअंति
 पर्वमानः सहस्रिणं ॥ परिविश्वानिचेतसामशसेपर्वसेमती ॥ सान्विभ्वाऽअभिस्पृधः ॥ सहिष्मजिरित्भ्यऽआवाजंगोमेतमिन्वति ॥
 स्तोतृभ्यऽआभर ॥ त्वं राजेवसुव्रतो गिरः सोमाविवेशिथ ॥ पुनानोर्वहेऽअद्भुत ॥ अभ्यर्षवृहद्यशोमधवद्भ्यो ध्रुवं रविं ॥ इषं
 सोमश्चमूषुसीदति ॥ क्रीलुर्मखोनमंहयुः पवित्रं सोमगच्छसि ॥ दधत्स्तोत्रे सुवीर्यं ॥ १० ॥ एते धावंती देवः सोमाऽइंद्राय घृष्व
 यः ॥ मत्सरासः स्वर्विदः ॥ प्रवृण्वंतोऽअभियुजः सुष्वयेवरिवोविदः ॥ स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः ॥ वृथा क्रीळंतु इंदवः सुधं स्थम
 भ्येकृमि ॥ सिंधोरुर्माव्यक्षरन् ॥ एते विभ्वा निवार्या पर्वमानासऽआशत ॥ हितानससयोरथे ॥ आस्मिन्पिशंगमिदवोद
 धातावेनमादिशे ॥ योऽअस्मभ्यमरावा ॥ ऋभुर्नरथ्यं नवंधर्धात्ताकेतमादिशे ॥ शुक्राः पवध्वमर्णसा ॥ एतऽजुत्येऽअवीवश

नकाष्ठावाजिनोऽअकृत ॥ सतःप्रासाविपुर्मतिं ॥ ११ ॥ एतेसोमासऽआशवोरथाइवप्रवाजिनः ॥ सर्गैःसृष्टाऽअहेपत ॥ ८
तेवाताऽइवोरवःपर्जन्यस्येववृष्टयः ॥ अग्नेरिवन्नमावृथा ॥ एतेपूतारविपुश्चितःसोमासोदध्याशिरः ॥ विपाव्यानिशुर्धियः ॥
एतेमृष्टाऽअमर्त्याःससवांसोनशश्रमुः ॥ इयक्षंतःपथोरजः ॥ एतेपृष्ठानिरोदसोर्विप्रयंतोव्यानशुः ॥ उतेदमुत्तमंरजः ॥ तं
तुतन्वानमुत्तममुत्तमनुप्रवतंऽआशत ॥ उतेदमुत्तमाय्य ॥ त्वंसोमपणिभ्यऽआवमग्न्यानिधारयः ॥ ततंतलुमच्चिक्रदः ॥ १२ ॥
रुचेर्जनंतसू
सोमासऽअसृष्टमाशवोमधोर्मदस्यग्रायेया ॥ अभिविश्वानिकाव्या ॥ अनुप्रलासऽआयवःपवंनवीयोऽअक्रमुः ॥ रुचेर्जनंतसू
सोमासऽअसृष्टमाननोभरार्योऽअदाशुपोगय ॥ कृधिग्रजावतीरिपः ॥ अभिसोमासऽआयवःपवंतेमद्यमदं ॥ अभिकोशमधूशु
क्ष ॥ आपवमाननोभरार्योऽअदाशुपोगय ॥ सुवीरोऽअभिशस्त्रिपाः ॥ इंद्रायसोमपवसेदेवेभ्यःसधमाद्यः ॥ इंदोवाजैसि
तै ॥ सोमोऽअर्पतिधर्णसिर्धानऽइंद्रियंस ॥ सुवीरोऽअभिशस्त्रिपाः ॥ प्रसोमासोऽअधनिवपुःपवंमानासऽइंदवः ॥
वाससि ॥ अस्यपीत्वामदानमिंद्रोवृत्राण्यप्रति ॥ जघानजघनंचनु ॥ १३ ॥ पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ प्रपवमानधन्वसिसोमोद्रायपात
श्रीणानाऽअप्सुमृजत ॥ अभिगावोऽअधनिवपुःपवनपरापोनप्रवतांयतीः ॥ पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ इंदोयदद्रिभिःसुतःपवित्रंपरिधा
वे ॥ नृभिर्यतोविनीयसे ॥ त्वंसोमनृमार्दनःपर्वस्वचर्षणीसह ॥ सस्त्रियोऽअनुमाद्यः ॥ इंदोयदद्रिभिःसुतःपवित्रंपरिधा
वसि ॥ अरुमिंद्रस्यधाम्ने ॥ पर्वस्ववृत्रहन्तमोक्थेभिरनुमाद्यः ॥ शुचिःपावकोऽअश्रुतः ॥ शुचिःपावकोऽअश्रुतः ॥ पर्वमानधियाद्वितोऽ
स्यमध्वः ॥ देवावीरघशंसहा ॥ १४ ॥ पर्वस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतयेहरे ॥ मरुद्भ्योवायवेमदः ॥

भियोनिर्कनिकदत् ॥ धर्मेणावायुमाविश ॥ संदेवैः शोभतेवृषाकविर्योनावधिप्रियः ॥ वृत्रहादेववीर्तमः ॥ विश्वारूपा
 ण्याविशन्पुनानोर्यातिहर्यतः ॥ यत्रामृतासऽआसते ॥ अरुभोजनयन्गिरःसोमःपवतआयुषक् ॥ इन्द्रगच्छन्कविक्रतुः ॥ आ
 पवस्वमदितमपवित्रं धारयाकवे ॥ अर्कस्ययोनिमासदं ॥ १५ ॥ तममृक्षंतवाजिनमुपस्थेऽअदितेरधि ॥ विप्रासोऽअण्व्या
 धिया ॥ तंमह्यन्भूरिजोधिंयासंवसानंविस्वतः ॥ इंदुधतरिमादिवः ॥ तंवेधामेधयाह्यन्पवमानमधिद्यावि ॥ धर्णसिंभूरि
 तंभूरिचक्षसं ॥ तंत्वाहिन्वंतिवैधसःपवमानगिरावृधं ॥ पतिंवाचोऽअदाभ्यं ॥ तंसानावधिजामयोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ ह्य
 पुनानोमन्नपस्त्रिधः ॥ एषऽइंद्रायवायवैस्वजित्यरिषिच्यते ॥ इंदुर्विद्रायमत्सरं ॥ १६ ॥ एषकविरभिष्टुतःपवित्रेऽअधितोशते ॥ ह्य
 सोमोवनेषुविश्ववित् ॥ एषगव्युरचिक्रदुत्यवमानोहिरण्ययुः ॥ इंदुःसत्राजिदस्तृतः ॥ एषसूर्येणहासतेपवमानोऽअधिद्यावि ॥
 पवित्रेमत्सरोमदः ॥ एषशुभ्यसिष्यदंइतरिक्षेवृषाहरिः ॥ पुनानऽइंदुरिद्रमा ॥ १७ ॥ एषवाजीहितोनुभिर्विश्वविन्मनस
 सतिः ॥ अव्योवारंविधावति ॥ एषपवित्रेऽअक्षरत्सोमोदेवेभ्यःसुतः ॥ विश्वाधामान्याविशन् ॥ एषदेवःशुभायतेधियो
 नावर्मत्यः ॥ वृत्रहादेववीर्तमः ॥ एषवृषाकनिकदहशभिर्जामिर्भिर्यतः ॥ अभिद्रोणानिधावति ॥ एषसूर्यमरोचयत्यवमा
 नोविचर्षणिः ॥ विश्वाधामानिविश्ववित् ॥ एषशुभ्यदाभ्यःसोमःपुनानोऽअर्षति ॥ देवावीरघशंसहा ॥ १८ ॥ प्रास्यधारं

अक्षरन्वृणः सुतस्यौजसा ॥ देवोऽनुप्रभृपतः ॥ सप्तमृजंतिवेधसौगणतः कारवोगिरा ॥ ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्य ॥ सपहा
 स ॥ इन्द्रोऽनुप्रभृपतः ॥ सप्तमृजंतिवेधसौगणतः कारवोगिरा ॥ ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्य ॥ सपहा
 स ॥ इन्द्रोऽनुप्रभृपतः ॥ सप्तमृजंतिवेधसौगणतः कारवोगिरा ॥ ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्य ॥ सपहा

ज्ञाजियथाहितं ॥ अस्मेर्धेहिद्युमद्यशौमघवर्ध्वश्चमर्ह्यच ॥ सन्निमेधामुतश्रवः ॥ २२ ॥ प्रसोमसोविपश्चितोपांनयंत्यूर्मयः ॥
 वनानिमहिषाऽईव ॥ अभिद्रोणानिबन्धवःशुक्राऽऋतस्युधारया ॥ वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइंद्रायवायवेवरुणायमरु
 त्स्यमातरः ॥ मर्मज्यतेदिवःशिष्ट ॥ रायःसमुद्रांश्चतुरोऽस्मभ्यसोमविश्रतः ॥ आपवस्वसहस्रिणः ॥ २३ ॥ प्रसुवानोधारया
 तनेर्दुहिन्वानोऽअर्षति ॥ रुजहृळ्हाव्योर्जसा ॥ सुतऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः ॥ सोमोऽअर्षतिविष्णवे ॥ वृषाणंबृष
 भिर्युतंसुन्वतिसोममर्दिभिः ॥ दुहंतिशकर्मनापयः ॥ भुवत्रितस्यमज्योभुवर्दिद्रायमत्सरः ॥ संरूपैरज्यतेहरिः ॥ अभीम
 त्स्यविष्टपंदुहतेष्टश्चिमातरः ॥ चारुप्रियतमंहविः ॥ समेनमहुताऽइमागिरोऽअर्पतिसस्रुतः ॥ धेनुर्वाश्रोऽअवीवरात्
 ॥ २४ ॥ आनःपवस्वधारयापर्वमानरधिपुं ॥ ययाज्योतिर्विदासिनः ॥ इदोसमुद्रमीखयपर्वस्वविश्वमेजय ॥ प्रवाजमिंदुरिष्यतिसिषासन्वाजसाऽऋषिः ॥
 ऽओर्जसा ॥ त्वयावीरेणवीरवोभिध्यामपृतन्यतः ॥ क्षराणोऽअभिवार्य ॥ प्रवाजमिंदुरिष्यतिसिषासन्वाजसाऽऋषिः ॥
 व्रताविद्वानऽआयुधा ॥ तंगीर्भिर्वाचमीखयंपुनानंवासयामसि ॥ सोमंजनस्यगोपतिं ॥ विश्वोयस्यब्रतेजनोदाधारुधर्मणस्य
 तैः ॥ पुनानस्यप्रभुर्वसोः ॥ २५ ॥ असर्जिरथ्योयथापवित्रेचम्वोःसुतः ॥ कार्भमेन्वाजीन्यक्रमीत् ॥ सवर्हिःसोमजारुविः
 पवस्वदेववीरति ॥ अभिकोशमधुश्चुतं ॥ सनोज्योतीपिपूर्व्यपर्वमानविरोचय ॥ कत्वेदक्षायनोहिदु ॥ शुंभमानऽऋतायु

भर्मज्यमानो गभस्त्योः ॥ पर्वतेवारैऽअव्ययै ॥ सविश्वदाद्युपेवसुसोमो दिव्यानिपाथिवा ॥ पर्वतामांतरिक्ष्या ॥ आदिवस्प
 दुर्मथ्युगैव्ययुःसोमरोहसि ॥ वीरयुःशवससते ॥ २६ ॥ ससुतःपीतयेवृषासोमःपवित्रेऽअर्पति ॥ विघ्नन् रक्षांसिदेवयुः ॥
 सपवित्रैविचक्षणोहरिरर्पतिघर्णसिः ॥ अभियोनिं कनिं क्रदत् ॥ सवाजीरोचनदिवःपर्वमानो विधावति ॥ रक्षोहावारमव्ययै ॥ सोमोवाजमि
 सपवित्रैविचक्षणोहरिरर्पतिघर्णसिः ॥ जामिभिःसूर्यैसह ॥ सवृत्रहावृषसतोर्वरिवोविददाभ्यः ॥ सोमोवाजमि
 सत्रितस्याधिसानविपर्वमानोऽअरोचयत् ॥ इंदुरिद्रायमंहना ॥ २७ ॥ पुपऽउस्यवृषारथोव्योवारैभिरर्पति ॥
 सत्रितस्याधिसानविपर्वमानोऽअरोचयत् ॥ इंदुरिद्रायमंहना ॥ २७ ॥ पुपऽउस्यवृषारथोव्योवारैभिरर्पति ॥
 वासरत् ॥ सदेवःकृविनेपितोऽभिद्रोणोनिधावति ॥ इंदुमिंद्रायपीतये ॥ पुतलं हृरितोदशमर्मज्यतेऽअपस्युवः ॥
 गच्छन्वाजसहस्रिणं ॥ पुतत्रितस्ययोपणोहरिहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ इंदुमिंद्रायपीतये ॥ पुपस्यमद्योरसोवचष्टेदिवःशिष्टः ॥
 याभिर्मदायुंभते ॥ पुषस्यमानुषीष्वाश्वेनोनविधुमीदति ॥ गच्छन्जारोनयोपितं ॥ आशुरर्पवृहन्मतेपरिप्रियेणधा
 यऽइंदुर्वारमाविशत् ॥ पुषस्यपीतयेसुतोहरिरर्पतिघर्णसिः ॥ क्रदन्त्योनिमभिप्रियं ॥ २८ ॥ आशुरर्पवृहन्मतेपरिप्रियेणधा
 यऽइंदुर्वारमाविशत् ॥ पुषस्यपीतयेसुतोहरिरर्पतिघर्णसिः ॥ वृष्टिदिवःपरिस्त्रव ॥ सुतऽएतिपवित्रऽआत्विविंद
 द्ना ॥ यत्रदेवाऽइतिव्रवन् ॥ परिष्कृण्वन्ननिष्कृतंजनायातयन्निषः ॥ २९ ॥ सिंधोरुर्माव्यक्षरत् ॥ आविवांसन्परा
 धानोऽओजसा ॥ विचक्षाणोविरोचयन् ॥ अयंसयोदिवस्परिरघुयामोपवित्रऽआ ॥ योनावृतस्यसीदत ॥ २९ ॥
 वतोअथोऽअर्वावतःसुतः ॥ इंद्रायसिच्यतेमधु ॥ समीचीनाऽअनूपतहरिहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ योनावृतस्यसीदतः ॥ भ्रुवेसदे
 पुनानोऽअक्रमीदभिभिश्चापुधोविचर्षणिः ॥ शुभंतिविप्रधीतिभिः ॥ आयोनिमरुणोरुहृद्गमदिंद्रवृषासुतः ॥ भ्रुवेसदे

सिंसीदति ॥ नूनोरुधिंमहार्भेदोऽस्मभ्यसोमविश्वतः ॥ आपवस्वसहस्रिणं ॥ विश्वांसोमपवमानद्युन्नानौदुवाभर ॥ विदाःस
 हस्त्रिणीरिषः ॥ सनःपुनानआभररुयिंस्तोत्रेसुवीर्यं ॥ जरितुर्वधयागिरः ॥ पुनानऽईदुवाभरसोमद्विबहस्रिणिं ॥ वृषन्निदो
 नऽउक्थं ॥ ३० ॥ प्रयेगावोनभूणयस्त्वेषाऽअयासोऽअक्रमुः ॥ व्रतःकृष्णामपुत्वचं ॥ सुवितस्यमनामेहेतिसैतुदुराव्यं ॥ वृषन्निदो
 साह्रांसोदस्युमव्रतं ॥ शृण्वेवृष्टेरिवस्वनःपवमानस्यशुष्मिणः ॥ चरंतिविद्युतोद्वि ॥ आपवस्वमहीमिषंगोमदिंदोहिरण्यव
 त् ॥ अथ्वावद्वार्जवत्सुतः ॥ सर्पवस्वविचर्षणऽआमहीरोदसीपृण ॥ उषाःसूर्योनरुद्रिमाभिः ॥ परिणःशर्मयंत्याधारयासोम
 विश्वतः ॥ सरारसेवविष्टं ॥ ३१ ॥ जनयन्रोचनादिवोजनयन्नपुसूर्यं ॥ वसानोगाऽअपोहरिः ॥ एषप्रलेनमन्मनादेवो
 देवेभ्यस्परि ॥ धारयापवतेसुतः ॥ वावृधानायतूर्वयेपवतेवार्जसातये ॥ सोमाःसहस्रपाजसः ॥ दुहानःप्रब्रमित्पयःपुवित्रे
 परिषिच्यते ॥ क्रंदनदेवोऽअजीजनत् ॥ अभिविश्वानिवार्याभिदेवोऽक्रतावृधः ॥ सोमःपुनानोऽअर्षति ॥ गोमन्नःसोम
 वीरवृदथ्वावद्वार्जवत्सुतः ॥ पवस्वबृहतीरिषः ॥ ३२ ॥ योऽअत्यइवमज्यतेगोभिर्मदायहर्यतः ॥ पुनानोयातिहर्यतःसोमोगीभिःपरिष्कृतः ॥ विप्रस्यमेध्या
 तन्नोविश्वाऽअवस्युवोगिरःशुभंतिपुर्वथा ॥ इंदुमिंद्रायपीतये ॥ पुनानोयातिहर्यतःसोमोगीभिःपरिष्कृतः ॥ विप्रस्यमेध्या
 तिथेः ॥ पवमानविदारयिमस्मभ्यंसोमसुश्रियं ॥ इंदोसहस्रवर्चसं ॥ इंदुरत्योनवार्जसुत्कनिकंतिपुवित्रऽआ ॥ यदक्षारति
 देवयुः ॥ पवस्ववार्जसातयेविप्रस्यगुणतोवृधे ॥ सोमरास्वसुवीर्यं ॥ ३३ ॥ ऋचो० ॥ इतिपवमानेद्वितीयोऽध्यायः ॥

श्रीः ॥ हरिःॐ ॥ प्रणऽइंदोमेहेतनंऽक्रुमिनविभ्रदर्षसि ॥ अभिदेवोऽअयास्यः ॥ मतीज्जष्टोधियाहितःसोमोहिन्वेपराव
 ति ॥ विप्रस्यधारयाकविः ॥ अयंदेवेपुजागृविःसुतऽएतिपवित्रऽआ ॥ सोमोयातिविचर्षणिः ॥ सनःपवस्ववाजयुश्चक्राण
 श्रारुमध्वरं ॥ वहिष्मोऽआविवासति ॥ सनोभगायवायवेविप्रवीरःसदार्धधः ॥ सोमोदेवेब्बायमत् ॥ सनोऽअद्यवसुत्तयेक्र
 तुविद्भ्रातृवित्तमः ॥ वाज्जेषिश्चर्वोबृहत् ॥ १ ॥ सर्पवस्वमर्दायकंनुचक्षदेववीतये ॥ इंदुविंद्रायपीतये ॥ सनोऽअर्षाभिदू
 त्यं१त्वमिंद्रायतोशसे ॥ देवान्सखिभ्यऽआवरं ॥ एतत्वामरुणंवयंगोभिरुमोमदायकं ॥ विनोरायेदुरोबृधि ॥ अत्यूपवि
 त्रमक्रमीद्वाजीधुरंनयामनि ॥ इंदुदेवेषुपत्यते ॥ समीसखायोऽअस्वरन्वनेकीळतमत्यविं ॥ इंदुनावाऽअनूपत ॥ तयापवस्व
 धारयाययापीतोविचक्षसे ॥ इंदोस्तोत्रेसुवीर्यं ॥ २ ॥ अमृग्रन्देववीतयेत्यासःकृत्व्याऽइव ॥ क्षरतःपर्वतावृधः ॥ परिष्कृता
 सऽइन्दवोयोषेवपित्र्यावती ॥ वायुंसोमोऽअसृक्षत ॥ एतेसोमोसऽइंदवःप्रयस्वंतश्चमूसुताः ॥ इन्द्रवर्धतिकर्मभिः ॥ आधा
 वतासुहस्त्यःशुक्रागृभ्णीतमंथिना ॥ गोभिःश्रीणीतमत्सरं ॥ सर्पवस्वधनंजयप्रयंतारार्धसोमहः ॥ अस्मभ्यंसोमगातुवित् ॥
 एतंमृजंतिमर्ज्यपर्वमानंदशुक्षिपः ॥ इंद्रायमत्सरमदं ॥ ३ ॥ अयासोमःसुकृत्यर्यामहश्चिदुभ्यवर्धत ॥ मंदानऽउद्धृषायते ॥ क
 तानीदस्यकृत्वोचेतैतेदस्युतर्हणा ॥ ऋणाचधृष्णुश्चयते ॥ आत्सोमऽइंद्रियोऽसोवज्रःसहस्रसारुवत् ॥ उक्थंयदस्यजायते ॥
 स्वयंकविर्वधर्तरिविप्रायरत्नमिच्छति ॥ यदीमर्मज्यतेधियः ॥ सिषासतूरयीणांवाजेन्वर्धतामिव ॥ भरेषुजिग्युषामसि ॥ ४ ॥

तंत्वानृणां निविभ्रतंसधस्थेषु महोदिवः ॥ चारुसुकृत्येमेहे ॥ संवृक्तघृणुमक्थमहामहिमं तमदं ॥ शतंपुरोरुरुक्षणि ॥
 अतस्त्वारयिमभिराजनंसुक्रतोदिवः ॥ सुपर्णोऽर्धव्यथिर्भरत् ॥ विश्वस्माऽइत्स्वहृशेसाधारणं रजस्तुरं ॥ गोपामृतस्य वि
 अयुक्ष्मावृहतीरिषः ॥ तयापवस्वधारयाययागवऽइहागमन् ॥ अभिष्टिक्काद्विचर्षणिः ॥ ५ ॥ पर्वस्ववृष्टिमासुनोपामूर्मिद्विस्परि ॥
 अस्मभ्यंवृष्टिमापव ॥ सनऽऊर्जेव्यव्ययपवित्रधावधारया ॥ देवासः शृणवन्निहकं ॥ घृतंपवस्वधारयायज्ञेषु देववीतमः ॥
 घनत् ॥ प्रलवद्रोचयन्रुचः ॥ ६ ॥ उत्तेशृण्मासऽइरतेसिधोरुमेरिवस्वनः ॥ वाणस्यचोदयापवि ॥ प्रसवेतऽउदरीरतेतिस्त्रो
 वाचोमखस्युर्वः ॥ यदव्यऽएषिसानवि ॥ अव्योवारेपरिप्रियं हरिहिन्वत्यर्द्रिभिः ॥ पर्वमानं मधुश्रुतं ॥ आपवस्वमदिन्तम
 पवित्रधारयाकवे ॥ अर्कस्ययोनिसासदं ॥ संपवस्वमदिन्तमगोभिरंजानोऽअकुभिः ॥ इदं विद्रायपीतये ॥ ७ ॥ अर्ध
 योऽअर्द्रिभिः सुतंसोमंपवित्रऽआसृज ॥ पुनीर्हीद्रायपातवे ॥ दिवः पीयूषमुत्तंसोममिंद्रायवृज्जिणे ॥ सुनोतामधुमत्तमं ॥
 तवत्यऽइदोऽअंधसो देवामधोर्व्यश्रते ॥ पर्वमानस्यमरुतः ॥ त्वंहिसोमवर्धयन्सुतोमदायभूर्णये ॥ वृषन्स्तोतारमृतये ॥
 त्रऽआ ॥ तवप्रलेभिरध्वभिरव्योवारेपरिप्रियः ॥ सहस्रधारोयात्तना ॥ चरुर्नयस्तर्भाख्येदोनदानमीखय ॥ वधैर्वधस्त्रवी

निशुष्ममिदवेपां पुरुहृतजनां ॥ योऽस्माँऽआदिदेशति ॥ शतं नऽइदं ऽजुतिभिः सहस्रं वाद्युचीनां ॥ पर्वस्वमंह
 खय ॥ निशुष्ममिदवेपां पुरुहृतजनां ॥ योऽस्माँऽआदिदेशति ॥ शतं नऽइदं ऽजुतिभिः सहस्रं वाद्युचीनां ॥ पर्वस्वमंह
 यद्रथिः ॥ ९ ॥ उत्ते शुष्मासोऽस्थूरक्षोभिर्दंतोऽद्रिवः ॥ नुदस्वयाः परिस्पृधः ॥ अयानिजग्निरोजसारथसंगेधनेहि ते ॥
 स्तवाऽअविभ्युपाहृदा ॥ अयं व्रतानिनाधुपे पर्वमानस्य दह्या ॥ रुजयस्त्वापृतन्यति ॥ तं हि न्वंति मद्च्युतं हरिं नदीपुवाजिनं ॥
 इंदुमिंद्रायमत्सरं ॥ १० ॥ अस्य प्रलामनुद्युतं शुकुं दुह्रे अह्रयः ॥ पर्यः सहस्रसामृधि ॥ अयं सूर्येऽइवोपहृगयं सरां सिधाव
 ति ॥ सप्तप्रवत्ऽआदिव ॥ अयं विश्वानितिष्ठति पुनानो मुवन्नोपरि ॥ सोमो देवो न सूर्यः ॥ परिणो देववीतयेवाजोऽअर्पसि
 गोमतः ॥ पुनानऽइदं विद्रुयुः ॥ ११ ॥ यवयं नोऽअंधसापुष्टं पुं परिस्त्रव ॥ सोमविश्वाचसौ भगा ॥ इंदो यथा तव स्तवो य
 शते जातमंधसः ॥ निवर्हिमिं प्रिये सदः ॥ उत्तनो गोविदश्च वितपयस्व सोमं धसा ॥ मक्षूतमेभिर्हभिः ॥ यत्सो
 हंति शत्रुमभीत्य ॥ सपर्वस्वसहस्रजित् ॥ १२ ॥ परि सोमं ऽक्रुतं बृहदाशुः प्रवित्रेऽअर्पति ॥ विघ्नन् रक्षोसि देवयुः ॥ यत्सो
 मोवाजमभीतिशतं धारा अपस्युवः ॥ इंद्रस्य सख्यमाविशन् ॥ अभित्वा योर्पणोदशजानं न कन्या नूपत ॥ मज्यसे सोमसातये ॥ अच्छावाजं
 त्वमिंद्रो यविणवे स्वादुरेदोपरिस्त्रव ॥ नन्तो वृन्पाह्यं हसः ॥ १३ ॥ प्रते धाराऽअसश्च तौ दिवो नयति वष्टयः ॥ अच्छावाजं
 सहस्रिणं ॥ अभिप्रियाणि काव्या विश्वाचक्षोणोऽअर्पति ॥ हारिस्तुं जानऽआयुधा ॥ समर्धं जानऽआयुभिर्भोराजैव सुव्र
 तः ॥ इयं नो नवं सुपीदति ॥ सनो विश्वादिवो वसतो पृथिव्याऽअधि ॥ पुनानऽइदं वाभर ॥ १४ ॥ तरुत्समं दीधो वति धारा

11611

116611

पवमान
॥६२॥

उपोपुजातमसुरंगोभिर्भगंपरिष्कृतं ॥ इंदुदेवाऽअयासिषुः ॥ तमिद्वर्धतुनोगिरोवत्संसंशिश्वरीरिव ॥ यऽइंद्रस्यहृदंसनिः ॥
 अर्षीणःसोमशंगवैधुक्षस्वपिप्युषीमिपे ॥ वर्धोसमुद्रमुक्थ्यं ॥ २० ॥ पर्वमानोऽअजीजनद्विवश्चित्रनंतन्यतु ॥ ज्योतिर्वैश्वान
 रंवहत् ॥ पर्वमानस्यतेरसोमदोराजन्नदुच्छुनः ॥ विवारमव्यमर्पति ॥ पर्वमानरसस्तवक्षोविराजतिद्युमान् ॥ गोपाऽइऽअश्व
 स्वर्दृशे ॥ यस्तेमदोवरेण्यस्तेनापवस्वांधसा ॥ देवावीरघशंसहा ॥ जग्निर्वृत्रममित्रिचंसस्त्रिर्वाजदिवेदिवे ॥ गोपाऽइऽअश्व
 साऽअसि ॥ २१ ॥ संमिश्रोऽअरुषोभवसूपस्थाभिर्नधेनुभिः ॥ सीदन्छयेनोनयोनिमा ॥ सर्पवस्वयऽआविधेद्रवृत्रायहंतवे ॥
 वृत्रिवांसमहीरपः ॥ सुवीरासोवयंधनाजयेमसोममीदुः ॥ पुनानोवर्धनोगिरः ॥ त्वोतासस्तवारवसास्यामवन्वतऽआसुरः ॥
 सोमत्रतेषुजागृहि ॥ अपघ्नन्पवतेमृधोऽपसोमोऽअरावणः ॥ गच्छन्निद्रस्यनिष्कृतं ॥ २२ ॥ महोनोरायऽआभरुपवमानजही
 मृधः ॥ रास्वदेवीरवद्यशः ॥ नत्वाशतंचनहुतोराधोदित्सैतमामिनन् ॥ यत्पुनानोमसुस्यसे ॥ पर्वस्वेद्रोवृषासुतःकृधीनोय
 शसोजने ॥ विश्वाऽअपद्विषोजहि ॥ अस्येतेसख्येवयंतवैदोद्यन्ऽइत्तमे ॥ सासह्यामपृतन्यतः ॥ यातेभीमान्यायुधाति
 रमानिसंतिधूर्वणे ॥ रक्षासमस्यनोनिदः ॥ २३ ॥ एतेऽअसृग्रमिंदवस्त्रिःपवित्रमाश्रवः ॥ विश्वान्यभिसौभगा ॥ विघ्नतो
 दुरितापुरुषुगातोकार्यवाजिनः ॥ तनाकुण्वंतोऽअर्वते ॥ कृण्वंतोवारिगवेऽभ्यर्षतिषुष्टिं ॥ इळोमसभ्यंसंयतं ॥ असाव्य
 शुर्मदायाप्सुदक्षोगिरिष्ठाः ॥ इयेनोनयोनिमासदत् ॥ शुभ्रमंधोदेववातमुधूतमधूतोचुभिःसुतः ॥ स्वदैतिगावःपयोभिः ॥ २४ ॥

आदीमथ्यनहेतुरोशूभंनमृताय ॥ मच्चोरससधमादे ॥ यास्तेधारांमधुश्रुतोऽसृग्रमिदऽकृतये ॥ ताभिःपवित्रमासदः ॥
 सोऽअर्षेद्रायपीतयेतिरोरोमाप्यव्यया ॥ सीदन्योनावनेष्वा ॥ त्वमिदोपरिस्ववस्वादिष्टोऽअगिरोभ्यः ॥ वरिवोविद्धृतंपयः ॥
 अयंविचर्षणिर्हिहितःपवमानःसचैतति ॥ हिन्वानऽआप्यंबूहत् ॥ २५ ॥ एषवृषावृषव्रतःपवमानोऽअशस्तिहा ॥ करद्वसूनिदाशु
 सहस्रोतिःश्रुतामघोविमानोरजसःकविः ॥ इंद्रायपवतेमदः ॥ गिराजातइहस्तुतइंदुरिंद्रायधीयते ॥ उरुगायःकविक्रतुः ॥
 पवमानःसुतोनुभिःसोमोवार्जमिवासरत् ॥ चमूषुशकर्मनासदं ॥ तंत्रिपृष्ठेन्निवंधुरैर्युजंतियातवे ॥ वियोर्नावसताविव ॥ २६ ॥
 सोतारोधनस्युतमांशुवाजाययातवे ॥ हरींहिनोतवाजिनं ॥ आविशन्कुलशंसुतोविश्वाऽअर्षेभ्यश्चिभिः ॥ तं
 आर्तऽइंदोमदायंकंपयोदुहंत्यायवः ॥ देवादेवेभ्योमधु ॥ २७ ॥ आनःसोमंपवित्रऽआसजतामधुमत्तमं ॥ देवेभ्योदेवश्रुत्तमं ॥ ए
 तेसोमाऽअसृक्षतगुणानाःश्रवसेमहे ॥ मदन्तमस्यधारया ॥ अभिगव्यानिवीतयेनृग्णापुनानोऽअर्षसि ॥ सनद्वाजःपरिस्त्रव ॥
 उतनोगोमतीरिषोविश्वाऽअर्षपरिष्टुर्भः ॥ गुणानोजमदग्निना ॥ पवस्ववाचोऽअग्निःसोमचित्राभिरुतिभिः ॥ अभिविश्वा
 निकाव्या ॥ २८ ॥ त्वंसमद्रियाअपोग्रियोवार्चईरयन् ॥ पवस्वविश्वमेजय ॥ तुभ्येमाभुवनाकवेमहिमेसोमतस्थिरे ॥
 तुभ्यमर्षतिसिंधवः ॥ प्रतेदिवोनवृष्टयोधारारयंत्यस्रश्नतः ॥ अभिशक्रामुपस्तिरं ॥ इंद्रायैदुपुनीतनोऽग्रंदक्षायुसाधनं ॥ ईशा

नवीतिराधसं ॥ पर्वमानऋतःकविःसोमःप्रवित्रमासदत् ॥ दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ २९ ॥ आपर्वस्वसहस्रिणरविंसोमसुवीर्यं ॥
 असेश्रवासिधारय ॥ इपमूर्जचपिन्वसइंद्रायमत्सरितमः ॥ चमूष्वानिपीदसि ॥ सुतइंद्रायविण्वेसोमःकलशैअक्षरत् ॥
 मधुमोऽस्तुवायवे ॥ एतेअसुग्रमाशवोऽतिहारासिवन्नवः ॥ सोमाऋतस्यधारया ॥ इंद्रवर्धतोऽसुरःकृण्वंतोविश्वमार्यं ॥
 अपघ्नंतोअरावणः ॥ ३० ॥ सुताअनुस्वमारजोऽभ्यर्पितिवन्नवः ॥ इंद्रगच्छतइंदवः ॥ अयापर्वस्वधारयाययासूर्यमरोचयः ॥
 हिन्वानोमानुपीरपः ॥ अयुक्तसूरएतशुपर्वमानोमनावधि ॥ अंतरिक्षेणयातवे ॥ उतत्याहुरितोदशसूरोऽअयुक्तयातवे ॥
 इंद्रुरिंद्रइतिव्रुवन् ॥ परीतोवायवैसुतंगिरइंद्रायमत्सरं ॥ अन्योवारैपुसिंचत ॥ ३१ ॥ पर्वमानविदारयिमस्मभ्यसोमदुष्ट
 रं ॥ योदूणाशौवनुन्युता ॥ अभ्यर्पसहस्रिणरविंसोमसोदध्याशिरः ॥ सुताइंद्रायवज्रिणेसोमासोदध्याशिरः ॥
 दधानःकलशैरसं ॥ एतेधामान्यार्यशुक्राऋतस्यधारया ॥ वाजंगोमतमक्षरन् ॥ सुताइंद्रायवोहारैनदीषुवा
 प्रवित्रमत्यक्षरन् ॥ ३२ ॥ प्रसोममधुमत्तमोरायेऽअर्पपवित्रा ॥ मद्योयोदेववीतमः ॥ तमीमृजंत्यायवोहारैनदीषुवा
 जिने ॥ इंद्रुमिंद्रायमत्सरं ॥ आपर्वस्वहिरण्यवदधावत्सोमवीर्यत् ॥ वाजंगोमतमाभर ॥ परिवाजेनवाजयुमव्योवारैषु
 सिंचत ॥ इंद्रायमधुमत्तमं ॥ कविमृजंतिमज्यधीभिर्विप्रोअवुस्ववः ॥ वृषाकनिक्कदर्पति ॥ ३३ ॥ वृषणधीभिरुत्तुरसोमम
 तस्यधारया ॥ मतीविप्राःसर्मस्वरन् ॥ पर्वस्वदेवायुयगिंद्रगच्छतुतेमदः ॥ वायुमारोहृधर्मणा ॥ पर्वमाननितोशसेरविंसोम

अवाच्यं ॥ प्रियः समुद्रमार्गिणः ॥ अपमन्नपर्वसेमृधः क्रतुवित्तोममत्सरः ॥ नृदस्वादवयुंजनं ॥ पर्वमानाऽअसृक्षतसोमाः शुक्रा
 सइदवः ॥ अभिविश्वानिकाव्या ॥ ३४ ॥ पर्वमानासऽआशर्वः शुभ्राऽअसृग्रमिंदवः ॥ म्रतोविश्वऽअपद्विषः ॥ पर्व
 मानाद्विवस्पर्थतरिक्षादसृक्षत ॥ पृथिव्याऽअधिसानवि ॥ पुनानः सौमधारयेदोविश्वऽअपस्त्रिधः ॥ जहिरक्षांसिसुक्रतो ॥
 ॥ ३५ ॥ वृषासोमद्युमोऽअसिद्वृषदेववृषत्रतः ॥ वृषाधर्मोणिदधिषे ॥ वृष्णस्तेवृष्ण्यंशवोवृषावनं वृषामदः ॥ सत्यंवृषन्व
 पेदसि ॥ अश्वोनर्चक्रदोवृषासंगाऽइदोसमर्वतः ॥ विनोरायेदुरोवृधि ॥ असृक्षतप्रवाजिनो गव्यासोमासोऽअश्वया ॥ शुक्रा
 सोवीरयाशर्वः ॥ शुभमानाऽऋतायुभिर्मज्यमानागर्भस्त्योः ॥ पर्वतेवारेऽअव्यये ॥ ३६ ॥ ते विश्वादाशुषेवसुसोमादिव्या
 निपार्थिवा ॥ पर्वतामांतरिक्ष्या ॥ पर्वमानस्य विश्ववित्तोसर्गाऽअसृक्षत ॥ सूर्यस्येवनरुद्रमयः ॥ केतुकण्वन्दिवस्परिविश्वारूपा
 भ्यर्षसि ॥ समुद्रः सौमपिन्वसे ॥ हिन्वानोवार्चमिष्यसिपर्वमानविधर्मणि ॥ अक्रान्देवोनसूर्यः ॥ इंदुः पविष्टचेतनः प्रियः
 कवीनामती ॥ सजदध्वंरथीरिव ॥ ३७ ॥ ऊर्मिर्यस्तेपवित्रऽओदेवावीः पर्यक्षरत् ॥ सीदन्नतस्ययोनिमा ॥ सनोऽअर्षपवित्रऽ
 आमदोयोदेववीतमः ॥ इंदुर्विद्रायपीतये ॥ इषेपर्वस्वधारयामज्यमानोमनीषिभिः ॥ इंदोरुचाभिगाऽइहि ॥ पुनानोवरि
 वस्कृदूर्जजनायगिर्वणः ॥ हरैस्तृजानऽआशिरं ॥ पुनानोदेववीतयइंद्रस्ययाहिनिष्कृतं ॥ द्युतानोवाजिर्भिर्यतः ॥ ३८ ॥

[illegible]

सधस्थमश्रुपे ॥ प्रसोमार्थव्यथवलयवमानायगायत ॥ महेसहस्रचक्षसे ॥ यस्यवर्णमधुश्चतुहर्हिह्रिन्वन्त्याद्रिभिः ॥ इन्दुमिन्द्राय
 पीतये ॥ तस्यतेवाजिनोवयंविश्वाधनानिजिग्युषः ॥ सखित्वमावृणीमहे ॥ वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः ॥ विश्वाद
 धानऽओजसा ॥ २ ॥ तंत्वाधुतारिमोण्योऽःपवमानस्वर्दश ॥ हिन्वेवाजेषुवाजिनं ॥ अयाचितोविपानयाहरिःपवस्वधार
 या ॥ युज्जवाजेषुचोदय ॥ आनन्दोमहीमिषंपवस्वविश्वदर्शतः ॥ अस्मभ्यंसोमगालुचिह्न ॥ आकुलशोऽअनूषतेदोधाराभि
 रोजसा ॥ यंद्रस्यपीतयेविश ॥ यस्यतेमद्यंसंतीव्रंदुहन्त्याद्रिभिः ॥ सपवस्वाभिमातिहा ॥ ३ ॥ राजामेधाभिरीयतेपवमानो
 मनावधि ॥ अंतरिक्षेणयातवे ॥ आनन्दोराशतुग्विनंगवांपोषंस्वर्च्यं ॥ वहुभागत्तिमूतये ॥ आनःसोमसहोजुवोरूपंनवर्चसे
 भर ॥ सुष्वाणोदेववीतये ॥ अपीसोमद्युमत्तमोभिद्रोणानिरोरुवत् ॥ सीदन्छयेनोनयोनमा ॥ अप्साइन्द्रायवायवेवरुणाय
 मरुद्भ्यः ॥ सोमोऽअर्षतिविष्णवे ॥ ४ ॥ इषंतोकार्यनोदधदस्मभ्यंसोमविश्वतः ॥ आपवस्वसहस्रिणं ॥ येसोमासःपरावति
 येऽअर्वावर्तिसुन्विरे ॥ येवादःशर्यणावति ॥ यऽआर्जिकेषुकृत्वसुयेमध्येपस्त्यानां ॥ येवाजनेषुपंचसु ॥ तेनोवृष्टिदिवस्यरि
 पर्वतामासुवीर्यं ॥ सुवानादेवासइंदवः ॥ पवतेहर्षतोहरिर्गुणानोजमदग्निना ॥ हिन्वानोगोरधित्वचि ॥ ५ ॥ प्रशूक्रासो
 वयोजुवोहिन्वानासोनसद्यः ॥ श्रीणानाऽअप्सुमृजत ॥ तंत्वासुतेष्वाभुवोहिन्विरेदेवतातये ॥ सपवस्वानयारुचा ॥ आते
 दक्षमयोभुवंविह्मद्यावृणीमहे ॥ आमंद्रमावरण्यमाविप्रमार्मनीषिणं ॥ पांतमापुरुस्पृहं ॥ पांतमापुरुस्पृहं ॥ आरयिमासु

चेत्तु न मासु क्रतोतु नूष्या ॥ पातु मापुरुस्पृहं ॥ ६ ॥ पर्वस्वविश्वचर्षणे भिविश्वानिकाव्या ॥ सखासखिभ्यऽईड्यः ॥ ताभ्यां
 विश्वस्य राजसियेपवमानधामनी ॥ प्रतीचीसोमतुष्टुः ॥ पर्वस्वविश्वचर्षणे भिविश्वानिकाव्या ॥ सखासखिभ्यऽईड्यः ॥ ताभ्यां
 पर्वस्वजनयन्निपो भिविश्वानिकाव्या ॥ तुभ्यधावंतिधेनवः ॥ प्रसोमया हि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः ॥ दधानो अक्षि
 ॥ ७ ॥ तवेमे सप्तसिंधवः प्रशिपसोमसिद्धते ॥ विप्रमाजा विश्वस्वतः ॥ मृजंति त्वासमगुवो व्येजीरावधिज्वणि ॥ रेभो
 तिश्रवः ॥ समुत्वाधीभिरस्वरन्हन्यतीः सप्तजामयः ॥ विप्रमाजा विश्वस्वतः ॥ मृजंति त्वासमगुवो व्येजीरावधिज्वणि ॥ रेभो
 यदुज्यसेवने ॥ पर्वमानस्य ते कवे वाजिन्सर्गा असृक्षत ॥ अर्धतो न श्रवस्ववः ॥ ८ ॥ अच्छाको गमधुश्रुतमसृग्रं वारं अज्यै ॥
 अवां वशंतीत्यः ॥ अच्छासमुद्रमिंदुवोस्तु गावो न धेनवः ॥ अगमन्नतस्य योनिमा ॥ प्रणइंदो मे हेरणा आपो अर्पति सिंधवः ॥ ९
 यद्गोभिर्वासिष्यसे ॥ अस्य ते सख्ये वयमियं क्षंतुस्त्वोतयः ॥ इंदो सखित्वमुक्षमसि ॥ आपवस्वगविष्टये महे सोम न चक्षसे ॥ ९
 द्रस्यजठरे विश ॥ ९ ॥ महो अंसि सोमज्येष्ठे उग्राणां मिंदु ओजिष्ठः ॥ युध्या सन्धश्च जिगेथ ॥ यदुज्यसे वयं वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय ॥ अग्न
 श्रिच्छरतरः ॥ भरिदाभ्यश्चिन्महीयान् ॥ त्वंसोमसूर एपस्तोकस्य सातातनूना ॥ वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय ॥ तमीमहे महागयं
 आर्यपिपवसासुवोर्जमिधं चनः ॥ ओरेवाधस्वदुच्छुना ॥ अग्निर्ऋषिः पर्वमानः पांचजन्यः पुरोहितः ॥ तमीमहे महागयं
 ॥ १० ॥ अग्ने पर्वस्वस्वपा असेव चः सुवीर्यं ॥ दधद्रिं मयि पोषं ॥ पर्वमानो अतिस्विधोभ्यर्पति सुष्टुतिं ॥ सूरोन विश्वद

शतः ॥ सममृजान आयुभिः प्रयस्वान्प्रयसेहितः ॥ इंदुरत्यो विचक्षणः ॥ पर्वमानऽक्रुतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् ॥ कृष्णा
तमां सिजं धनत् ॥ पर्वमानस्य जंघ्रतो हरे श्वं द्राऽअसृक्षत ॥ जीराऽअजिरशोचिषः ॥ ११ ॥ पर्वमानो रथीतमः शुभ्रैर्भिः शु
भ्रैस्तमः ॥ हरिश्चंद्रो मरुद्वर्णः ॥ पर्वमानो व्यश्रवद्रक्षिभिर्वाजसार्तमः ॥ दधत्स्तोत्रे सुवीर्यं ॥ प्रसुवान् इंदुरक्षाः पवित्रमत्य
व्ययं ॥ पुनान् इंदुरिद्रमा ॥ एपसोमोऽअधिवचिर्गवां क्रीळत्यद्रिभिः ॥ इंद्रमदाय जोहुवत् ॥ यस्य ते द्युम्रवत्पयः पर्वमानाभ्यु
तं दिवः ॥ तेन नो मृळजीवसे ॥ १२ ॥ त्वंसोमा सिधारयुर्मद्रओजिष्ठोऽअध्वरे ॥ पर्वस्वमंहयद्रयिः ॥ त्वंसुतो नृमाद नो दध
नान्मत्सरित्तमः ॥ इंद्राय सूरिर्धसा ॥ त्वंसुच्वाणोऽअद्रिभिरभ्यर्षकं नि कदत् ॥ द्युमंतं शुभ्रमुत्तमं ॥ इंदुर्हिन्वानोऽअर्षति
तिरोयारण्यव्यया ॥ हरिर्वाजमचिक्रदत् ॥ इंदोव्यव्यमर्षसि विश्रवांसि वि सौभगा ॥ विवाजान्त्सोमगोमत्तः ॥ १३ ॥ आ
न इंदोराशत् गिवनं रथिगोमत्तमध्विनं ॥ भरसोमसहस्रिणं ॥ पर्वमानास इंदवस्तिरः पवित्रमाशर्वः ॥ इंद्रयामेभिराशत ॥ ककु
हः सोम्योरस इंदुरिद्राय पूर्यः ॥ भरासोमसहस्रिणं ॥ हिन्वंतिसूरसुखयः पर्वमानं मधुश्रुतं ॥ अभिगिरासमस्वरन् ॥ अविता
नो अजाश्वः पृषायामनियामनि ॥ आयुः पवत आयवे ॥ हिन्वंतिसूरसुखयः पर्वमानं मधुश्रुतं ॥ अयंसोमः कपर्दिने घृतं न पवते मधु ॥ आभक्षत्कन्यासुनः ॥
अयं तं आघृणे सुतो घृतं न पवते शुचि ॥ आभक्षत्कन्यासुनः ॥ वाचो जंतुः कवीनां पर्वस्वसोमधारया ॥ देवेषु रज्जुधाऽअसि ॥ आ
कलशेषु धावति द्येनो वर्मविर्गाहते ॥ अभिद्रोणा कर्निकदत् ॥ परिप्रसोमते रसो रसजि कलशै सुतः ॥ द्येनो नो न तुक्तोऽअर्षति ॥ १५ ॥

पर्वस्वसोमं दयन्निद्रायमधुमत्तमः ॥ असृग्रन्देववीतयेवाज्यंतोरथाऽइव ॥ ते सुतासौ मदिन्तमाः शुक्रावायुमक्षत ॥ ग्रावणा
पर्वस्वसोमं दयन्निद्रायमधुमत्तमः ॥ असृग्रन्देववीतयेवाज्यंतोरथाऽइव ॥ ते सुतासौ मदिन्तमाः शुक्रावायुमक्षत ॥ ग्रावणा
पर्वस्वसोमं दयन्निद्रायमधुमत्तमः ॥ असृग्रन्देववीतयेवाज्यंतोरथाऽइव ॥ ते सुतासौ मदिन्तमाः शुक्रावायुमक्षत ॥ ग्रावणा

स्वर्गजिगीषवः ॥ तपसस्तपसोऽग्रियंतुपावमानीर्कुचाब्रवीत् ॥ १ ॥ यन्मेगर्भेवसतःपापमुग्रयज्जायमानस्यचकिंचिदन्यत् ॥
जातस्यचयच्चापिचवर्धतोमेतत्पावमानीर्भिरहंपुनामि ॥ मातापित्रोर्युन्नक्तुंवचोभयत्स्थोवरंजंगममाबुध्व ॥ विश्वस्यतत्र
हृषितंवचोमेतत्पावमानीर्भिरहंपुनामि ॥ गोघ्रातस्करत्वात्स्त्रीवधघच्चकिल्बिषं ॥ पापकंचरणेभ्यस्तत्पावमानीर्भिरहंपुना
न्मातृपितृवधाद्भूमितस्करात्सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ॥ गुरोर्दाराधिगमनाच्चतत्पावमानीर्भिरहंपुना
नामि ॥ कर्यविक्रयाद्योनिदोषाद्भक्षोऽज्ञात्प्रतिग्रहात् ॥ अपेभ्यश्चप्रतिग्रहात्सद्यःप्रहरतिसर्वदुष्कृतं तत्पावमानीर्भिरहंपुना
मि ॥ संवत्सरकृतं पापं तत्पावमानीर्भिरहंपुनामि ॥ अयाजिताश्चासंयज्यास्तत्पावमानीर्भिरहंपुनामि ॥ बालेष्ट्रा
प्रवहंतुपापं शुद्धागच्छामिसुकृतमुलोकंतत्पावमानीर्भिरहंपुनामि ॥ अमंत्रमन्त्रयत्किंचिद्व्ययैचहुता
श्चभक्षान्भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति ॥ पावमानीः पितृन्देवान्ध्यायेद्यश्च सरस्वती ॥ पावमानीः स्वस्त्यनीर्याभिर्गच्छति नादुनं ॥ पुण्या
पावमानं परं ब्रह्मशुक्लं ज्योतिः सनातनं ॥ ऋषीस्तस्योर्पतिष्ठेत्तत्क्षीरं सपिर्मधूदकं ॥ पितृस्तस्योर्पवर्तेतत्क्षीरं सपिर्मधूदकं ॥
न्मर्भवेद्विमोघनाढ्यो वेदपारंगः ॥ दशोत्तराण्यृचाश्चैव पावमानीः शतानिषट् ॥ एतज्जुह्वन्जपेन्मंत्रं घोरमृत्युमयं हरेत् ॥ शत

मियं ॥ कुवित्सोमस्यापापमिति ॥ अहंतष्टेवधुरं प॥ महदामतिं ॥ कुवित्सोमस्यापापमिति ॥ नहिमेऽअक्षिपञ्चनाच्छान्तुः
पंचकृष्टयः ॥ कुवित्सोमस्यापापमिति ॥ १ ॥ नहिमेरोदसीउभेऽअन्यं पक्षं चनमतिं ॥ कुवित्सोमस्यापापमिति ॥ अभिद्यां
तृथिवीमहंजंघनीहवेहवा ॥ कुवित्सोमस्यापापमिति ॥ हंताहंपृथिवीमिमांनिदधानीहवेहवा ॥ कुवित्सो ० ॥ ओषमि
भिन्भ्यमुदीषितः ॥ कुवित्सोमस्यापापमिति ॥ द्विमेऽअन्यः पक्षोऽधोऽअन्यमचीकृषं ॥ कुवित्सो ० ॥ अहमस्मि महामहो
श्रीः ॥ ॐ अस्यवामस्यपलितस्यहोतुस्तस्यभ्रातामध्यमोऽस्त्यश्वः ॥ तृतीयोभ्राताघृतपृष्ठोऽस्यात्रापश्यविश्रपतिसप्तपुत्रं ॥ सप्तयु
जंतिरथमेकचक्रमेकोअश्वोवहति सप्तर्षीमा ॥ त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वयत्रेमाविश्वामुवनाधितस्थुः ॥ इमंरथमधिसेससतस्थुः स
सर्वक्रंसप्तवहृत्यश्वः ॥ सप्तस्वसारोऽअभिसंनवंतेयत्रगवांनिहितासप्तारम ॥ कोददर्शग्रथमंजायमानमस्थन्वंतंयदनस्याविभं
ति ॥ भूम्याअसरसृगात्माक्रस्वित्कोविदांसमुपगात्पटुमेतत् ॥ पार्कःपृच्छामिमनुसाविजानन्दवानमेनानिहितापदानि ॥
वृत्सेबृष्कयेधिसप्ततंतुन्वित्बिरेकवयुऽओतवाऽर् ॥ १ ॥ अचिकित्वा नचिकितुर्षश्चिदत्रकवीन्यृच्छामिविद्यनेनविद्वान् ॥
वियस्तंभषळिमारजोस्यजस्यरूपेकिमपिस्विदेकं ॥ इहब्रवीतुयइमंगवेदास्यवामस्यनिहितं पदंवे ॥ शीर्ष्णःक्षीरंदुहतेगावो

॥ ६५ ॥ वामनसूक्तम् ॥

[illegible]

निमेषं विदधाभिस्वरंति॥ इतो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः समाधीरः पाकमत्रा विवेश ॥ यस्मिन्वक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चा
 धि विश्वे ॥ तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वमेतन्नोन्नराद्यः पितरं न वेद ॥ यज्ञाय त्रे अधिगायत्रमाहितं त्रैष्टुभाह्ना त्रैष्टुभं निरतक्षत ॥ यद्वा जग
 क्षरेण मिमते सप्तवर्णीः ॥ जगता सिंधुं दिव्यस्तभाय द्रथं तरे सूर्यं पर्यपश्यत् ॥ गायत्रस्य स मिधं स्ति स्रज्जालुस्ततो मूलाप्रारि रचेमहि
 त्वा ॥ ५ ॥ उपह्वये सुदुर्धाधेनुमेतां सुहस्तो गोधुगतदो ह देनां ॥ श्रेष्ठं सवंसं विततासां विषन्नो भीष्मो घृमस्तदुष्प्रवोचं ॥ हिं कृण्वती वसुप
 लीवसूनां वत्समिच्छंती मर्नसाभ्यागात् ॥ दुहामश्विभ्यां पर्योऽअन्येयं सार्धं तां महते सौभगाय ॥ गौरमीमेदनुवत्सं मिषं तं मूर्धा
 नं हिङ्कुणो न मातृवाऽर्ज ॥ सुक्काणं घर्ममभिवावशानामिमां तिमार्गुपयते पर्योभिः ॥ अयं स शिङ्गते ये न गौरभीवृतामिमां तिमार्गु
 ध्वसनावधि श्रिता ॥ साचित्तिभिर्निहिचकार मर्त्यं विद्युद्भवती प्रतिवव्रिमौहत् ॥ अनच्छये तुरगं तु जीवमेजध्रुवं मध्य आपस्त्या
 नां ॥ जीवो मृतस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येनास्योनिः ॥ ६ ॥ अपश्यं गोपामनिपद्यमानमाच परोच पृथिभिश्चरंतं ॥
 सप्तग्रीचीः सविपूर्वावसाना आवरीवर्तिभुवनेष्वतः ॥ यद्वै चकार न सोऽस्य वै द्यदृशं हिरुगिन्नतस्मात् ॥ समानुयो नानापरि
 वीतोऽंतर्बहुप्रजानिर्ऋतिमा विवेश ॥ द्यौर्मपिता जनिता नाभिरन्नबंधुर्भेमाता पृथिवी महीयं ॥ उतानयोश्च भ्वा इयो निरंतरत्ना
 पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ॥ पृच्छामित्वा परमं तं पृथिव्याः पृच्छामियन्नभुवनस्य नाभिः ॥ पृच्छामित्वा वृष्णोऽअश्वस्य रेतः पृच्छा

मिवाचः परमं व्योम ॥ इयं वेदिः परो अंतः पृथिव्याऽअयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ॥ अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं
 विधातुः ॥ ७ ॥ सप्तार्धगर्भो भुवनस्य रेतो विष्णोः स्तिष्ठति प्रदिशा विधर्मणि ॥ तेषां तिभिर्मनसा तो विपुश्चितः परिभुवः परिभवंति
 विश्वतः ॥ न विजानामि यदिवेदमस्मि निणयः सन्नद्धो मनसा चरामि ॥ यदामागन् प्रथमजः क्रतुस्तस्यादि द्वाचो अश्रुवे भागमस्याः ॥ ऋचो अ
 अपाङ्गप्राङैः तिस्र्यध्यागृभीतो मर्त्यो मर्त्येनास योनिः ॥ ताश्वं ता विपुचीना वियंतान्य १ न्यंचि क्युर्न निचि क्युर्न्यं ॥ ऋचो अ
 क्षरे परमे व्योम न्यस्मिन् देवा अधिविश्वे निपेदुः ॥ यस्तं न वेद किमचाकुरिष्यति य इत्तद्धि दुस्तइ मे समासते ॥ स यवसा र्द्रगं वती हि
 भूयाऽअथो वयं भगवतः स्याम ॥ अद्धि तृणमध्वे विश्वदानो पिब शुद्धमुदकमाचरंती ॥ ८ ॥ गौरीर्मिमाय सलिला नितक्षत्येकं
 पदी द्विपदी साचतुष्पदी ॥ अष्टापदी नवपदी बभूवुषी सहस्राक्षरा परमे व्योम न् ॥ तस्याः समुद्रा अधिविक्षरं तितेन जीवंति प्रदिश
 भूयाऽअथो वयं भगवतः स्याम ॥ अष्टापदी नवपदी बभूवुषी सहस्राक्षरा परमे व्योम न् ॥ तस्याः समुद्रा अधिविक्षरं तितेन जीवंति प्रदिश
 पदी द्विपदी साचतुष्पदी ॥ अष्टापदी नवपदी बभूवुषी सहस्राक्षरा परमे व्योम न् ॥ तस्याः समुद्रा अधिविक्षरं तितेन जीवंति प्रदिश
 श्रुतं सः ॥ ततः क्षरत्यक्षरं तद्विश्वमुपजीवति ॥ शुकमयधूममारादपश्यं विपवता परेण ॥ उक्षाणं पृथ्वा पंचतवीरास्ता निध
 मीणि प्रथमान्यासन् ॥ त्रयः कुक्षिनं क्रतुया विचक्षते संवत्सरे वपतु एक एषा ॥ विश्वमेको अभिचष्टे शचीभिर्ध्राजिरेकस्य ददृशे न रूपं ॥ इन्द्र
 चत्वारि वाक्परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ॥ गुह्या त्रीणि निहितानि गंगं तितुरीयं वाचो मनुष्या वदंति ॥ ९ ॥ कृष्णं नित्यानं हरे
 मित्रं वरुणमग्निमाहु रथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ॥ एकं स द्विप्रा बहू धावदंत्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः ॥ १० ॥ कृष्णं नित्यानं हरे
 यः सुपर्णाऽअपो वसाना दिवमुत्पतंति ॥ त आर्वा वृत्रन्तस्स दनाहृतस्यादिद्धते न पृथिवी व्युद्यते ॥ द्वादश प्रथमं क्रमे कं त्रीणि नभ्या

निकुतच्छिकेत ॥ तस्मिन्साकं त्रिशुतानशं कवोर्पिताः षष्टिर्नचलाचलासः ॥ यस्तेस्तनः शशयोयोमयोभूयेनविश्वपुष्यसि
 वार्यणि ॥ गोरत्नधावसुविद्यः सुदन्नः सरस्वतितमिहधातवेकः ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्मीणिप्रथमान्यासन् ॥
 तेहनाकमहिमानः सचंतयत्रपूर्वसाध्याः संतिदुवाः ॥ समानमेतदुदकमुच्चैत्यवचाहभिः ॥ भूर्मिपर्जन्याजिन्वतिदिर्वजिन्वं
 त्यग्रयः ॥ दिव्यं सुपूर्णवायुसंबृंहतं मपांगभेदशतमोषधीनां ॥ अभीपतोवृष्टिभिस्तर्पयंत सरस्वतमवसेजोहवीमि ॥ १० ॥
 अतोदेवाऽअवंतुनोयतोविष्णुर्विक्रमे ॥ पृथिव्याः सप्तधामभिः ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूळहमस्यपांसुरे ॥
 त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाम्यः ॥ अतोधर्मीणिधारयन् ॥ विष्णोः कर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे ॥ इन्द्रस्ययु
 ज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः परमंपदंसदापश्यतिसूर्यः ॥ द्विवीचचक्षुराततं ॥ तद्विप्रसोविपुन्यवौजागवांसः समिधते ॥ विष्णो
 र्यत्परमंपदं ॥ १ ॥ ॐ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्योमन् ॥ इतिपवमानपंचसूक्तानिसमाप्तानि ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्य देशकालाद्युच्चार्य श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं उत्सर्जनांगत्वेन पंचगव्यमेलनं करिष्ये ॥ गाय
 त्र्यागोमूत्रं ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः ॥ तत्सर्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ गंधद्वारेतिगोमयं ॥ ॐ गंधद्वा
 रांदुराधर्षी नित्यपुष्टांकरीषिणी ॥ ईश्वरी सर्वभूतानां तामिहोपहृये श्रियं ॥ आप्यायस्वेतिपयः ॥ ॐ आप्यायस्व समेतुते विश्वतः सो

सुरभिर्नोमुखाकरुप्र
 सुखेभ्योबोहुभ्योपुणोहस्ता
 इतिपंचगव्यविधिः ॥

ॐ दधिक्वाणइतिदधि ॥ ॐ दधिकाणोअकारिपंजिणोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिर्नोमुखाकरुप्र
 सुखेभ्योबोहुभ्योपुणोहस्ता
 इतिपंचगव्यविधिः ॥

मृग्य ॥ भवावाजस्यसंग्रे ॥ दधिकाणइतिदधि ॥ ॐ दधिकाणोअकारिपंजिणोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिर्नोमुखाकरुप्र
 सुखेभ्योबोहुभ्योपुणोहस्ता
 इतिपंचगव्यविधिः ॥

॥ ६७ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आचम्यपवित्रंघृत्वाप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं मामाध्याप्यानांचा
 धीतानांछंदआदीनांयातयामतानिरासेनाप्यायनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं एभिर्ब्राह्मणैःसह अद्य (औपाकरणेऽह्नि) अंतरित
 मुत्सर्जनाख्यंकर्मकरिष्ये । तत्रादौशरीरवाङ्मनःशुद्ध्यर्थंपंचगव्यप्राशनंनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनंकरिष्ये ॥ प्रथमं
 चामेत् एवंत्रिः । गणपतिंपूजयित्वा ॥ अद्येत्यादिउत्सर्जनहोमंकर्तुंस्थंडिलादिसकलंकर्मकरिष्ये ॥ तद्गोमयेनप्रदक्षिणमुपलिभ्य
 दक्षिणेऽष्टौउदीच्यांद्वेप्रतीच्यांचतुःप्राच्यामर्धमित्यंगुलानित्यक्त्वा दक्षिणोपक्रमामुदकसंस्थांप्रादेशमात्रामेकालेखांतस्याद
 लीफलककर्कदीवल्लयज्ञोपवीतगवपुष्पाक्षताधूपदीप गुडशर्कराचरुदधिसक्त्वधनवेणुधमनीपलाशपर्णाभ्रपर्णक्षुक्षुवर्णपुटासनाचमनपात्रताम्रकलशजल
 सेचनभाननानि (ब्रह्मचारिणस्तु - वस्त्रभेषलानिनकौपीनदंडाःपुण्याहनाचनंच इतिविशेषः) इतिसंपाद्य ।

१ उत्सर्जनोपाकरणसभाराश्व - रगवल्ली (रागोक्ती) दर्भदूर्वामृत्समितगोमूत्रगोमयगोपयोदधिद्युतभस्मतिलयवतदुलताबलूगफलनारिकेलफलकद

लीफलककर्कदीवल्लयज्ञोपवीतगवपुष्पाक्षताधूपदीप गुडशर्कराचरुदधिसक्त्वधनवेणुधमनीपलाशपर्णाभ्रपर्णक्षुक्षुवर्णपुटासनाचमनपात्रताम्रकलशजल

सेचनभाननानि (ब्रह्मचारिणस्तु - वस्त्रभेषलानिनकौपीनदंडाःपुण्याहनाचनंच इतिविशेषः) इतिसंपाद्य ।

क्षिणोत्तरयोः प्रागायते प्रादेशसंमिते द्वे लेखे लिखित्वा तयोर्मध्ये परस्परमसंसृष्टाः प्रागायताः प्रादेशसंमितास्तिष्ठतिषड्लेखाय
 त्रियशकलमूलेन दक्षिणहस्तेनो ह्रिन्त्य लेखासु तच्छकलमुदगर्गं निधाय स्थंडिलमद्भिरभ्युक्ष्य शकलमाश्लेष्यानि रस्य पाणिप्रक्षा
 गः ॥ ॐ जुष्टोदमूना अतिथिदुरोण इमं नो यज्ञमुपयाहि विद्वान् । विश्वा अग्ने अभियुजो विहत्याशन्नयुतामाभराभोजनानि ॥ एह्य
 मइह होतानि षीदादन्धः सुपुरेता भवानः । अवतां त्वारोद सी विश्वमिन्वेयजामहे सौमनसाय देवान् ॥ इत्यक्षतैरावाह्य आच्छा
 दनं दूरीकृत्य समस्तव्याहतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिर्बृहती अग्निप्रतिष्ठापने विनियोगः ॐ भूर्भुवःस्वः बलवर्धननामानम
 ग्निप्रतिष्ठापयामि ॥ प्रोक्षिते धनादि निक्षिप्य वेणुधमन्या प्रबोध्य ध्यायेत् ॥ चत्वारि शृंगेत्यस्य गौतमो वामदेवो निखिद्रुप् अग्निमू
 र्तिध्यानो विनियोगः ॥ ॐ चत्वारि शृंगान्नयौ अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्तहस्ता सो अस्य ॥ त्रिधा बद्धो वृषभो रौरवीति महो देवो मर्त्यो आ
 विवेश ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्तजिह्वो द्विशीर्षकः । त्रिपात्प्रसन्नवदनः सुखासीनः शुचिस्मितः ॥ स्वाहांतु दक्षिणे पार्श्वे देवी
 वामे स्वधांतथा । विश्वदक्षिणहस्तैस्तु शक्तिमन्त्रं सुचंसुवं ॥ तोमरं व्यजनं वामैर्घृतपात्रं च धारयन् । मेषारूढो जटाबद्धो गौरवर्णो म
 हौजसः ॥ धूम्रध्वजो लोहिताक्षः सप्तार्चिः सर्वकामदः । आत्माभिमुखमासीन एवंपरूपो हुताशनः ॥ अग्नैवैश्वानरशांडित्यगो
 त्रमेषध्वजप्राङ्मुखमसंमुखो वरदो भव ॥ समिद्धयमादाय क्रियमाणे उत्सर्जनहोमे देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानं करिष्ये ॥
 अस्मिन्नन्वाहिते शौजातवेदसमग्निमिधमेन प्रजापतिं प्रजापतिं चाधारदेवते आज्येनाग्नीषोमौ चक्षुषी आज्येन अन्नप्रधानं—सावि

ॐ त्रिं ब्रह्माणं श्रद्धां मेधां प्रज्ञां धारणां सदसस्सतिं अनुमतिं छंदांस्यपीन् एताः प्रधानदेवताः आग्न्यद्रव्येण ॥ पुनरत्र प्रधानं
 अग्निं अमृणसूर्यान् अग्निं शकुंतं अग्निं मित्रावरुणौ अग्निं अपः अग्निं मरुतः अग्निं विश्वान्देवान् अग्निं इंद्रासोमौ
 न-अग्निं अमृणसूर्यान् अग्निं सोमं अग्निं संज्ञानं एताः प्रधानदेवताः गृहसिद्धचरुद्रव्येण ॥ शेषेण स्विष्टकृतमग्निमिधम
 इंद्रं अग्निरुतः पवमानसोमं सोमं अग्निं अमृणसूर्यान् अग्निं प्रजापतिं चैताः प्रायश्चित्तदेवता आग्नेयं ज्ञाताज्ञातदोषनिवर्हणार्थं त्रिनारम
 संनहनेन रुद्रमयासमग्निं देवान् विष्णुमग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं चैताः सन्निहिताः संतुंगांगोपांगेन कर्मणा सद्यो यक्ष्ये ॥ सम
 इंद्रं अग्निरुतः पवमानसोमं सोमं अग्निं अमृणसूर्यान् अग्निं प्रजापतिं चैताः सन्निहिताः संतुंगांगोपांगेन कर्मणा सद्यो यक्ष्ये ॥ सम
 संनहनेन रुद्रमयासमग्निं देवान् विष्णुमग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं चैताः सन्निहिताः संतुंगांगोपांगेन कर्मणा सद्यो यक्ष्ये ॥ सम
 इंद्रं अग्निरुतः पवमानसोमं सोमं अग्निं अमृणसूर्यान् अग्निं प्रजापतिं चैताः सन्निहिताः संतुंगांगोपांगेन कर्मणा सद्यो यक्ष्ये ॥ सम
 संनहनेन रुद्रमयासमग्निं देवान् विष्णुमग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं चैताः सन्निहिताः संतुंगांगोपांगेन कर्मणा सद्यो यक्ष्ये ॥ सम

त्राणित्रिःप्रोक्षेत् ॥ ताअपःकिंचित्कमंडलौक्षिपेदित्येके प्रणीतापात्रमग्नेःप्रत्यङ्निधाय तत्रप्रागग्नेपवित्रेनिधाय उत्पूताभिर
 च्छादयेत् ॥ तेपवित्रेआज्यपात्रेनिधाय तत्पात्रंपुरतःसंस्थाप्य तस्मिन्नाज्यमासिच्य अग्नेरुत्तरतःस्थितांगारान्भस्मानासहान्ने
 रुदक्षपरिस्तरणाद्वहिर्निरूढ्य तेष्वाज्यपात्रमधिश्चित्य ज्वलतादर्भोल्लुकेनावज्वल्य अंगुष्ठपर्वमात्रंप्रक्षालितंदर्भाग्रद्वयमाज्ये
 प्रक्षिप्य पुनर्ज्वलतातेनैवदर्भोल्लुकेनचरुणासहाज्यंत्रिःपर्यभिक्षत्वा तदुल्लुकमपास्य अपःस्पृष्ट्वा आज्यपात्रंमुविकर्षन्निवो
 दगुह्यास्यअंगारानमौप्रास्य तत्रस्थमेवाज्यं ॥ सविपुष्टेत्यस्यहिरण्यस्तूपःसवितापुरउष्णिक् आज्यस्योत्पवनेविनियोगः ॥
 ॐसविपुष्टाग्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ प्रागुत्पुनाति सकृन्मंत्रेणद्विस्तूर्णीं प्रोक्ष्यपवित्रं स्कंदाय
 स्वाहा स्कंदायेदनमम । ततआत्मनोअतोभूमिंप्रोक्ष्य तत्रबर्हिःसन्नहर्नीरज्जुमुदगग्रांप्रसार्य तस्यांबर्हिःप्रागग्रमुदगपवर्गमविरल
 मास्तीर्यतस्मिन्नाज्यपात्रंनिधाय सुवादिंसमार्जयेत् दक्षिणहस्तेनस्रक्सुवौगृहीत्वासव्येनकांश्चिदर्भानादाय सहैवाग्नौप्रताप्य
 सुचंनिधायस्रुवंवामहस्तेगृहीत्वा दक्षिणहस्तेनस्रुवस्यविलंदर्भाग्नेःप्रागादिप्रागपवर्गंत्रिःसंसृज्य अधस्ताद्दर्भाग्नेरेवाभ्यात्मं
 विलपृष्टंत्रिःसंसृज्य ततोदर्भाणांमूर्लेर्दंडस्याधस्ताद्विलपृष्टादारभ्य यावदुपरिष्टाद्विलंतावत्रिःसंसृज्य प्रोक्ष्य प्रताप्य आज्य
 स्थाल्याउत्तरतःस्थापयित्वा तैरेवदर्भैर्द्वैवमेवसंसृज्य प्रोक्ष्य प्रताप्य सुवादुत्तरतोनिधाय दर्भानद्भिःक्षालयित्वाऽग्नावनु
 प्रहरेत् । ततःसुश्रुतंचरुंस्रुवगृहीतेनाज्येनाभिघार्य उदगुह्यास्य अभ्याज्ययोर्मध्येननीत्वा आज्याद्दक्षिणतोबर्हिषिसां

तस्मासाद्य पुनरप्यभिघार्य अद्यायतनादेकादशांगुलमितेदेशेऽग्निं समन्त्रमभ्यर्चयेत् ॥ विश्वानि न इति तिष्ठणां वसुश्रुतोऽग्नि
तरसासाद्य पुनरप्यभिघार्य अद्यायतनादेकादशांगुलमितेदेशेऽग्निं समन्त्रमभ्यर्चयेत् ॥ विश्वानि न इति तिष्ठणां वसुश्रुतोऽग्नि
तरसासाद्य पुनरप्यभिघार्य अद्यायतनादेकादशांगुलमितेदेशेऽग्निं समन्त्रमभ्यर्चयेत् ॥ विश्वानि न इति तिष्ठणां वसुश्रुतोऽग्नि
तरसासाद्य पुनरप्यभिघार्य अद्यायतनादेकादशांगुलमितेदेशेऽग्निं समन्त्रमभ्यर्चयेत् ॥ विश्वानि न इति तिष्ठणां वसुश्रुतोऽग्नि

न्मृजे । सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे । इतिपठित्वाउपविश्यएकमवदानमधिकं गृह्यतामित्याचार्यप्रार्थये
 त्) ततःसुवेणस्रुच्यज्यमुपस्तीर्यचरुंद्विरवदायपात्रस्थमभिघार्यअवत्तंचाभिघार्य (पंचावत्तीचेत्तदाचरुंत्रिरवदाय) ॥ अग्नि
 मीळेवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री उत्सर्जनप्रधानगृहसिद्धचरुहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमत्विजै ।
 होतारंरत्नधातमंस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ १ ॥ कुंभकस्तदगस्त्योत्पृणसूर्याअनुष्टुप् उत्सर्जनप्रधानगृह ॥ ॐ कुंभकस्त
 दंबवीद्भिरेःप्रवर्तमानकः । दृश्चिकस्यारसंविषमरुसंवृश्चिकतेविषंस्वाहा असृणसूर्येभ्यइदंनमम ॥ २ ॥ त्वमग्नेशौनकोगृत्स
 मदोभिर्जगती उत्सर्जन ॥ ॐ त्वमग्नेद्युभिस्त्वमागुशुक्षिणस्त्वमभ्यस्त्वमभमनस्पति । त्वमग्नेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनुपते
 जायसेशुचिःस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ३ ॥ आवदनगृत्समदःशकुंतोजगती उत्सर्जनप्रधान ॥ ॐ आवदंस्त्वंशकुनेभद्र
 मार्वदतूष्णीमासीनःसुमतिंचिकिद्धिनः । यदुत्तन्वदसिकर्कुरिथथाबृहददेमविदथैसुवीराःस्वाहा शकुंतायेदंनमम ॥ ४ ॥
 सोमस्यमागाधिनोविश्वामित्रोभिस्त्रिष्टुप् उत्सर्जन ॥ ॐ सोमस्यमातृवसंवक्ष्यशेवाह्वैचकर्थविदथेयजध्वै । देवोअच्छादीद्य
 द्युजेअद्विशमायेअग्नेतुन्वजुषस्वस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ५ ॥ गुणानाभार्गवोजमदग्निमित्रावरुणौगायत्री उत्सर्जन ॥ ॐ
 गुणानाजमर्दग्निनायोनावृतस्यसीदतं । पातंसोममृतावृधास्वाहा मित्रावरुणाभ्यामिदंनमम ॥ ६ ॥ त्वांह्यग्नेगोतमोवामदे
 वौअग्निरष्टी उत्सर्जन ॥ ॐ त्वांह्यग्नेसदृमित्समन्यवोदेवासौदेवमरुतिन्येरिरइतिकत्वान्येरिरे । अमर्त्ययजतुमर्त्येष्वदेवमादे
 वंजनतुप्रचेतसंविश्वमादेवंजनतुप्रचेतसंस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ ७ ॥ धामतेगोतमोवामदेवआपोजगती उत्सर्जन ॥

ॐ धामतेविश्वं सुवर्नमधिश्चित्तमंतःसमुद्रं ह्यंशुतरायुषि । अपामनीकैसमिथेय आभृतस्तमश्याममधुमंतं तद्रुमिस्वाहा अन्द्रइ
 दंनमम ॥ ८ ॥ अवोध्यत्रेयोबुधविष्टिरावमिस्त्रिष्टुप् उत्सर्जनं ॥ ॐ अवोध्यमिःसमिधाजनानांप्रतिधेनुमिवायतीमुपा
 स । युहार्दवप्रवयामुज्जिह्वाःप्रभानवःसिस्तेनाक्रमच्छस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ९ ॥ गंतान आत्रेयएवयामरुहमरुतोतिजग
 ती उत्सर्जनं ॥ ॐ गंतानोयंयज्ञियाःसशमिश्रोताहवम क्षपवयामरुत् । ज्येष्ठा सोनपर्वतासोव्योमनियंतस्वप्रचेतसःस्यात
 ॥ १० ॥ त्वं ह्यग्नेवाहस्पत्योभारद्वाजोमिस्त्रिष्टुप् उत्सर्जनं ॥ ॐ त्वं ह्यग्नेग्रथमोमनोता
 ती उत्सर्जनं ॥ ॐ गंतानोयंयज्ञियाःसशमिश्रोताहवम क्षपवयामरुत् । ज्येष्ठा सोनपर्वतासोव्योमनियंतस्वप्रचेतसःस्यात
 ॥ ११ ॥ योनःस्वः
 दुर्धतैवोनिदःस्वाहा मरुद्रइदंनमम ॥ १० ॥ त्वं ह्यग्नेवाहस्पत्योभारद्वाजोमिस्त्रिष्टुप् उत्सर्जनं ॥ ॐ अग्निनरोदीधितिभिर
 स्वाधियोअभवोदस्महोता । त्वंसीवृषन्नकृणोर्दुष्टरीतुसहोविश्वस्मैसहसेहसहस्यस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ११ ॥ योनःस्वः
 पायुर्भारद्वाजोविश्वेदेवाअनुष्टुप् उत्सर्जनं ॥ ॐ योनःस्वो अरणोयश्च निष्ट्योजिघासति । देवास्तंसर्वे धूर्वतुत्रल्लवर्मममांत
 रंस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदंनमम ॥ १२ ॥ अग्निनरोभैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमिर्विराट् उत्सर्जनं ॥ ॐ अग्निनरोदीधितिभिर
 रण्योर्हस्तं च्युतीजनयंतप्रशस्तं । दूरेदृशंगहर्पतिमथयुस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ १३ ॥ प्रतिचक्ष्वमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमिर्विराट् उत्सर्जनं ॥ ॐ अग्निनरोदीधितिभिर
 वनुष्टुप् उत्सर्जनं ॥ ॐ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वद्रक्षसोमजागृतं । रक्षोभ्योवधमस्यतमग्नयातुमन्द्रःस्वाहा इन्द्रासोमाभ्यामिदं
 नमम ॥ १४ ॥ माचित्काण्वःप्रगाथं द्रोवृहती उत्सर्जनं ॥ ॐ आग्नेयाह्यंगिरसःसौभरिरन्नामरुतोनुष्टुप् उत्सर्जनप्रधानं ॥ १५ ॥ स्वा
 षणंसचोसुतेसुहुरुक्थाचंशंसतस्वाहा इन्द्रायेदंनमम ॥ १५ ॥ आग्नेयाह्यंगिरसःसौभरिरन्नामरुद्रइदंनमम ॥ १६ ॥ स्वा
 ॐ आग्नेयाहिमरुत्सखारुद्रेभिःसोमपीतये । सोमर्याउपसुष्टुतिमादयस्वस्वर्गरेस्वाहा अन्नामरुद्रइदंनमम ॥ १६ ॥ स्वा

दिष्टयामधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री उत्सर्जनप्रधानगृह० ॥ ॐ स्वादिष्टयामदिष्टयापवस्वसोमधारया । इन्द्रायपार्तविसु
तःस्वाहा पवमानसोमायेदंनमम ॥ १७ ॥ यत्तेराजन्मारीचःकश्यपःसोमःपंक्तिः उत्सर्जनप्रधान० ॥ ॐ यत्तेराजन्च्छु
तंहविस्तेनसोमाभिरक्षनः । अरातीवामानस्तारीन्मोचनःकिंचनाममदिन्द्रायैदोपरैस्त्रवस्वाहा सोमायेदंनमम ॥ १८ ॥
अग्नेवृहन्नाह्यस्त्रितोमिस्त्रिष्टुप् उत्सर्जनप्रधान० ॥ अग्नेवृहन्नुषसामधूर्वाअस्थान्निर्जगन्वान्तर्मसोज्योतिषागात् । अग्निर्भानु
नारुशतास्वंगुआजातोविश्वासस्मान्न्यग्राःस्वाहा ॥ अग्नयेदंनमम ॥ १९ ॥ समानीवःसंवननःसंज्ञानमनुष्टुप् उत्सर्जनप्रधा
नगृहसिद्धचरुहोमेविनियोगः ॥ ॐ समानीवार्कृतिःसमानाहर्दयानिवः । समानमस्तुवोमनोयथार्थावःसुसहार्सतिस्वाहासं
ज्ञानायेदंनमम ॥ २० ॥ स्विष्टकृतंद्भिरभिधार्य ॥ यदस्येतिहिरण्यगर्भोऽग्निःस्विष्टकृदतिधृतिः स्विष्टकृद्भोमेविनियोगः ॥
यश्चिच्छाहुतीनांकासानांसमर्धयित्रेसर्वोन्नःकामान्समर्धयस्वाहा स्विष्टकृतेग्रयइदंनमम ॥ त्रिसंनहनेनरुद्रं रुद्रायस्वाहा रुद्राये
दंनमम । अपउपस्पृश्य ॥ सर्वैःसहप्राणानायम्य ॥ पृथ्वीतिमंत्रस्य मेरुष्टक्वृषिः कूर्मोदेवता सुतलंछंदः आसनेविनियोगः ।
ॐ पृथ्वित्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता । त्वंचधारयमांदेविपवित्रंकुरुचासनं । अपसर्पेतुतेभूतायेभूताभूमिसंस्थिताः ।
येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया । अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं । सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे । शरावे
१ अत्रोक्तंभट्टकुमारिलगृह्यकारिकासु-शाकल्यानासमानीवइत्यृचात्याहुतिर्भवेत् । बाष्कलानांतुतच्छंयोरित्यृचात्याहुतिर्भवेत् ॥

जलं दर्भंश्चादाय ॥ विद्युदसिविद्यमेमान्मृतत्सत्यमुपमि इतितजलमुपस्पृश्य दर्भगर्भत्रक्षांजलिकृत्वाक्षिणांकेनिधाय
प्रणवादिस्वयंपठन्नयानप्युपविष्टान्वाचयेत् ॥ प्रणवस्यपरब्रह्म इति परमात्मादेवता देवीगायत्रीछंदः समस्तव्याहृतीनां प्र
जापतिः प्रजापतिर्वृहती गायत्र्यागाथिनो विश्वामित्रः सविता गायत्री अग्निमीळइत्यादीनां छंदसां धुच्छंदादयः ऋषयः अद्या
द्योदेवताः गायत्र्यादीनि छंदांसि सर्वपाशुत्सर्जने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं । भर्गो देवस्य धीमहि । धियो
नो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं । भर्गो देवस्य धीमहि । धियो नो नः प्रचोदयात् ॥ १ ॥ यदुंगदाशुपेत्यं ।
यदोदेवताः गायत्र्यादीनि छंदांसि सर्वपाशुत्सर्जने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं । भर्गो देवस्य धीमहि । धियो नो नः प्रचोदयात् ॥ १ ॥ यदुंगदाशुपेत्यं ।
यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं । भर्गो देवस्य धीमहि । धियो नो नः प्रचोदयात् ॥ १ ॥ यदुंगदाशुपेत्यं ।
भर्गो देवस्य धीमहि । धियो नो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं । भर्गो देवस्य धीमहि । धियो नो नः प्रचोदयात् ॥ १ ॥ यदुंगदाशुपेत्यं ।
भिः । ईद्व्यो नूतनैरुत । सद्देवो एह वक्षति । अग्निर्ना रयिमश्नवत् । पोषेमवद्विदेव । देवो देवो भिरागमत् ॥ १ ॥ यदुंगदाशुपेत्यं ।
श्वतः परिभूरसि ॥ सद्देवो एह वक्षति । अग्निर्ना रयिमश्नवत् । पोषेमवद्विदेव । देवो देवो भिरागमत् ॥ १ ॥ यदुंगदाशुपेत्यं ।
अग्नेमंक्रंरिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः । उपत्वाग्नेद्विदेवे । दोषवस्तर्धियावयं । नमो भरत एमसि । राजतमध्वराणां । गोपा
मतस्य दीदिविं । वधमानं स्वेदमै । सनः पितृवमनत्रै । अग्नेसूपाय नो भव । सच स्वानः स्वस्तये ॥ २ ॥ वायवाया हि ददशत ॥ अग्निर्वेदे
वानामवमो विष्णुः परमः । अथ महाव्रतं । एष पथा एतत्कर्म । अथातः संहिताया उपनिषत् । विदामघवन्निदा । महान्नतस्य पं
चविंशतिसामिधेयः । इषेत्वोर्जेत्वा । अन्न आया हि वीतये । शन्नो देवीरभिष्टये । अथैतस्य समान्नायस्य । यदिन्द्रो दाशराज्ञेमानुपं व्यगाह
मय रसतजभनलगसंमिती । गौः । ग्मा । पंचसंवत्सरमयं । अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि । वृद्धिरादैच । (यदिन्द्रो दाशराज्ञेमानुपं व्यगाह

थाः । इदं जनाजपश्रुत । योगीश्वरं याज्ञवल्क्यं । नारायणं नमस्कृत्य । अथातो धर्मव्याख्यास्यामः । अथातो धर्मजिज्ञासा । अथा
तो ब्रह्मजिज्ञासा । तच्छ्रयो रावृणीमहे गतुं यावगातुं यज्ञपतये देवीः स्वस्ति रस्तु नः स्वस्ति मर्नुषेभ्यः । ऊर्ध्वजिगतुं भेषजं शन्नो
अस्तु हि पदं शचतुष्पदे ॥ ॐ नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नमो अर्षधीभ्यः । नमो वाचे नमो वाचस्यते ये नमो विष्णवे मह
ते करोमि ॥ इति त्रिः ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः । वृष्टिरसि वृश्च मे पाप्मानमृतात्सत्यमुपागाम् । सर्वे उत्सृष्टा वै वेदाः । इत्यु
क्त्वा जलं स्पृशेयुः । आचार्यहस्ते वेदान् दद्युश्च । अयासावयसाकृतो यासन् हव्यमूर्हिपेयानो धेहि भेषजं स्वाहा । अयसेऽग्नय इदं
याश्चामेस्य नभिरुस्तीश्च सत्यमित्वमया अस्मि । अयासावयसाकृतो यासन् हव्यमूर्हिपेयानो धेहि भेषजं स्वाहा । अयसेऽग्नय इदं
नमः ॥ अतो देवामेधातिथिर्देवा गायत्री प्रायश्चित्ताज्यहोमे विनियोगः । ॐ अतो देवा अवंतु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः
सप्तधर्मभिः स्वाहा । देवेभ्य इदं नमः ॥ इदं विष्णुः काणवो मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री प्रायश्चित्ताज्यहोमे विनियोगः । ॐ इदं विष्णु
र्विचक्रमे त्रेधा निर्दधे पदं । समूळहमस्य पांसुरे स्वाहा । विष्णव इदं नमः । व्यस्तसमस्तव्याहतीनां विश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजप्रजापत
य ऋषयः अग्निवायुसूर्यप्रजापतयो देवताः गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बहृत्पञ्चदंशि प्रायश्चित्ताज्यहोमे विनियोगः । ॐ इदं विष्णु
इदं नमः । ॐ भुवः स्वाहा वायव इदं नमः । ॐ स्वः स्वाहा सूर्यायेदं नमः । ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा प्रजापतय इदं नमः ॥ अनाज्ञात
मिति मंत्रद्वयस्य हिरण्यगर्भोऽग्निरनुष्टुप् ज्ञाताज्ञातदोषनिवर्णार्थं प्रायश्चित्ताज्यहोमे विनियोगः । ॐ अनाज्ञातं यदाज्ञातं यज्ञ
स्य क्रियते मिथु । अमेतदस्य कल्पयत्व हिवेत्थ यथा तथ स्वाहा अग्नय इदं नमः । ॐ पुरुषसंमितो यज्ञो यज्ञः पुरुषसंमितः ।

अग्नेतदस्य कल्पयत्व हृदयेत्यथ यातय स्वाहा अग्नय इदं नमम ॥ यत्पाकत्रेत्याह यस्त्रितोमिस्त्रिष्टुप् प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियो
 ॥ अग्निष्टद्धोतोऽक्रतुर्विद्वजानन्यजिष्ठो देवाश्कृतुगोयजातिस्वाहा ॥
 यद्देवा अतिपातया नित्राचाचप्रयु
 गः ॥ यत्पाकत्रामनेसाद्रीनदक्षानयज्ञस्यमन्वतेमतीसः ॥ अग्निष्टद्धोतोऽक्रतुर्विद्वजानन्यजिष्ठो देवाश्कृतुगोयजातिस्वाहा ॥ (यज्ञोपघातादौ प्राय
 अग्नय इदं नमम ॥ यद्देवा अभितपामरुतस्त्रिष्टुप् प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ मरुद्वय इदं नमम ॥) यन्म आत्मनोमि
 मः ॥ यद्देवा अभितपामरुतस्त्रिष्टुप् प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ मरुद्वय इदं नमम ॥ यन्म आत्मनोमि
 अग्नय इदं नमम ॥ यद्देवा अभितपामरुतस्त्रिष्टुप् प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ मरुद्वय इदं नमम ॥ यन्म आत्मनोमि
 तीदेव हेळनं ॥ अरायो अस्मा अभिदुच्छुनायेत्यन्नासन्मरुतस्त्रिष्टुप् प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ मरुद्वय इदं नमम ॥ यन्म आत्मनोमि
 श्चित्तानि ॥ अस्मिन्कर्मणि कुर्मिमीदपि पीलिकामक्षिका द्वापघातदोषपरिहारार्थे द्विमिदाहुती होष्यामि ॥ अग्नय इदं नमम ॥ पुनर्म
 दाभूदृष्टिस्तत्पुनराह जातवैदुविचर्षणिः स्वाहा ॥ मिदवतेग्नय इदं नमम ॥ अस्मिन्कर्मणि स्वराक्षरपदवर्णभ्येपजनितप्रत्यवायपरिहारा
 अश्विनायुवंचक्षुक्षुरार्धत्तमध्वयोः स्वाहा ॥ अस्मिन्कर्मणि स्वराक्षरपदवर्णभ्येपजनितप्रत्यवायपरिहारा
 र्थ आभिर्गाभिर्गिरित्येकामाज्याहुतिं होष्यामि ॥ अस्मिन्कर्मणि स्वराक्षरपदवर्णभ्येपजनितप्रत्यवायपरिहारा
 त्रारुजासिभूयं प्रभाजो अघतेस्यामस्वाहा इन्द्राय हरिचत इदं नमम ॥) सांगता सिद्धार्थसर्वप्रायश्चित्तं करिष्ये ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः
 स्वाहा प्रजापतय इदं नमम ॥ संस्वात्रेण ॐ त्रिष्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः संस्वात्रेण ॐ त्रिष्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः संस्वात्रेण ॐ त्रिष्वेभ्यो देवेभ्यः
 निरस्यवाहिं पिपूर्णपात्रं निनयेत् ॥ पूर्णमसिपुर्णमैभूयाः सुपुर्णमसिपुर्णमैभूयाः सप्तसिपुर्णमैभूयाः सर्वमसिपुर्णमैभूयाः अक्षिति
 रसिमा मेक्षेष्टाः ॥ प्राच्यां दिशि देवाः क्रत्विजो मार्जयन्तां । दक्षिणस्यां दिशि मासाः पितरो मार्जयन्तां । अपउपस्पृश्य । प्रतीच्यां दि
 शिग्रहाः पशवो मार्जयन्तां । उदीच्यां दिश्यापओपधिवनसतयो मार्जयन्तां । ऊर्ध्वायां दिशि यज्ञः संवत्सरः प्रजापतिर्मार्जयतां ।

आपोअस्मानित्यस्यदेवश्रवाआपस्त्रिष्टुप् मार्जनेविानेयोगः ॥ ॐ आपोअस्मान्मातरःशुंध्यंतुघृतेननोघृतञ्चःपुनंतु । विश्वं हि
रिंमृगवहतिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापतएमि ॥ इदमापःसिंधुद्वीपआपोनुष्टुप् मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ इदमापःप्रवहतयत्किंचदु
स्तंहन्मि । यद्वाहर्मभिदुद्रोहयद्वाशेषलतानृतं ॥ सुमित्र्यानुआपओषधयःसंतु । दुर्मित्र्यास्तसैसंतुयोस्मान्देष्टि । यंचवयं द्विष्म
ताआपःसमुद्रंगच्छेयुरितिचिन्तयन् गंगायमुनासरस्वत्यःसरन् अंजलिस्थदर्भैरात्मानमन्याश्चमार्जयेत् ॥ ततः अग्नेर्वायव्य
रादृच्छंदः अशुपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ अग्नेत्वन्नोअंतमलतत्राताशिवोर्भवावरूथ्यः । वसुरश्विर्वसुश्रवाअच्छानक्षिद्रुमत्तंमंर
यिंदाः ॥ सनोबोधिश्चुध्रीहर्वसुरुष्याणोअघायतःसमस्मात् ॥ तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुन्नार्यननमीमहेसखिभ्यः ॥ उपविश्य
परिस्तरणान्युचरेविसृजेत् परिसमूहनपयुक्षणेकृत्वा विश्वानिनइत्यग्निंगंधादिभिश्चपूजयित्वा ॐ अग्निस्तुविश्रवस्तमंतुविब्र
ह्माणमुत्तमम् । अतूतैश्रावयत्यतिपुत्रंददातिद्राशुषे ॥ अग्निर्देदातिसर्पतिसासाहयोर्युधाद्यभिः । अग्निरत्नैरघुष्यदंजेतारम
तर्नयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः । मानस्तोकइत्यस्यकुत्सोरुद्रोजगती विश्वतिग्रहणेविनियोगः ॥ ॐ मानस्तोके
रितिललाटे कश्यपस्यत्र्यायुषं कंठे अगस्त्यस्यत्र्यायुषं नाभौ यदेवानात्र्यायुषं दक्षिणस्कंधे तन्मेअस्तुत्र्यायुषं वामस्कंधे सर्व

ॐ स्वस्ति ।

मस्तुशतायुषं शिरसि । ॐ चमेस्वरश्चमेयज्ञोपचतेनमश्च । यत्तेन्यूनंतस्मैतउपयत्तेतिरिक्तस्मैतेनमः । अग्नयेनमः ॐ स्वस्ति ।
श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंवलं । आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यावाहन ॥ देहिमेहव्यावाहनोन्नमइति ॥ प्रमादात्कु
र्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेपुयत् । स्मरणदेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः ॥ प्रायश्चित्तान्यशेषाणितपःकर्मात्मकानिैव । या
नितेयामशेषाणांकृष्णानुसरणंपरं ॥ यस्यस्मृत्याचनानामोत्तन्यातपोयज्ञक्रियादिषु । न्यूनंसंपूर्णतायातिसद्योवेदेतमच्युतं ॥ ७ ॥

॥ ६८ ॥ अथक्षानविधिः ॥

अनेनउत्सर्जनहोमाख्येनकर्मणाभगवान्श्रीपरमेश्वरःसर्वैःसह आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यउत्स
श्रीः॥ उदकतीरंगत्वा भस्मगोमयमृत्तंदुलतिलकुशदूर्वादिसंभृतसंभारः सर्वैःसह आचम्य ॥ उत्सर्जनांगत्वेनभस्मस्नानंकरिष्ये ॥ भस्मादाय
र्जनांगत्वेनसर्वैःसहगणस्नानंकरिष्ये ॥ आपोहिष्ठेतितृचेन स्नात्वा आचम्य ॥ उत्सर्जनांगत्वेनभस्मस्नानंकरिष्ये । सर्वैःसह
ॐ ईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्माशिवोभैःअस्तुसदाशिवोम् । शिरसि । ॐ तत्पुरु
षायविद्महेमहादेवायधीमहि । तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् । मुखे । ॐ अघोरैःभ्योघोरैःभ्योघोरघोरैःभ्यः । सर्वैःसह
भ्योनमस्तेअस्तुरुद्ररूपेभ्यः । हृदये । ॐ वामदेवायनमोज्येष्टायनमःश्रेष्ठायनमोरुद्रायनमःकालायनमःकलविकरणायनमो
बलविकरणायनमोबलायनमोबलप्रमथनायनमःसर्वभूतदमनायनमोमनोन्मनायनमः । गुह्ये । ॐ सद्योजातंप्रपद्यामिस
द्योजातायवैनमोनमः । भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोद्भवायनमः । पादयोः ॥ अग्निरितिभस्म वायुरितिभस्म जलमि

तिभस्म स्थलमितिभस्म व्योमेतिभस्म सर्वह्वाइदंभस्म । ॐभानस्तोकेतनयेमान्आयौमानोगोषुमानोअश्वेधुरीरिषः । वीरा
 न्मानोरुद्रभामितोवर्ध्वविष्मंतःसद्रुमित्वाहवामहे ॥ सर्वोगेविलिप्य स्नात्वा आचम्य ॥ उत्सर्जनांगत्वेनगोमयस्नानंकरि
 तीनामोषधीनांवेवने । तामासृपभपत्नीनांपवित्रंकायशोधनं । तन्मेरोगांश्चशोकांश्चनुदगोमयसर्वदा ॥ इतिगोमयमादाय ॥ अग्रमग्रंचरं
 गानिविलिप्य स्नात्वा आचम्य ॥ उत्सर्जनांगत्वेनमृत्तिकास्नानं मृतसंस्कारंचकरिष्ये ॥ ॐ बलिस्थापर्वतानांखिद्रंविभ
 र्षिपृथिवि । प्रयाभूमिंप्रवत्वतिमह्वाजिनोर्विमहिनि । इतिभूमिंप्राथ्यं । ॐ मावोरिषत्खनितायस्मैचाहंखनोमिवः । द्विपच्चतु
 ॐ आयनेतेपरायणेदूर्वारोहंतुपुष्पिणीः । हृदाश्चपंडरीकाणिसमद्रस्यगहाइमे । इतिदूर्वामादाय । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदे
 वस्यधीमहि । धियोयोनःप्रचोदयात् । प्रोक्ष्यभूमौनिधाय । ॐ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रहवहवसुहवशरमिंद्रं । हवामि
 शुकंपुरुहूतमिंद्रस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः ॥ पूर्वतःक्षिपेत् । ॐ यमायसोर्मसुनुतयमार्यजुहुताहुविः । यमंहयज्ञोगच्छत्यग्नि
 दूतोअरंकृतः । दक्षिणतः । ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशस्तेयजमानोहविभिः । अहेळमानोवरुणेहवोध्युरुशंस
 मानआयुःप्रमोषीः । पश्चिमतः । ॐ वयंसोमव्रतेतवमनस्तनूषुविभ्रतः । प्रजावतःसचेमहि । उत्तरतः । ॐ तत्सूर्यरोद
 सीउभेद्वोपावस्तोरुपब्रुवे । भोजेष्वासाअभ्युच्चरासदा । उपरिष्ठात् । ॐ अधःपश्यस्वमोपरिसंतरांपादुकौहर । मातैकशह

कौटुम्बिकी हिंसायावन्मृतिं । अधः । (सर्वमृद्वामहस्ते गृहीत्वा जले नार्द्रकृत्य) ॐ सहस्रग्रीवायुः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
 सभूमिं विश्वतो वृत्वा त्यतिष्ठ दशांगुलं । शिरसि । ॐ अक्षीभ्यो तिनसिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुट्टुकादधि । यक्ष्मं श्रीर्षण्यमस्तिष्कं जि
 ह्वाया विवृहामिते । मुखे । ॐ ग्रीवाभ्यस्तु उग्निरहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् । यक्ष्मं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां विवृहामितो कं
 ठे । ॐ आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हदयादधि । यक्ष्मं मत्तस्ताभ्यां यकः प्लाशिभ्यो विवृहामिते । हृदये । ॐ नाभानाभि न आर्द्रे
 चक्षुश्चित्सूर्ये सचा । केचरपत्यमादुहे । नाभौ । ॐ त्वमिन्द्रसजोपसमकं विभर्षिवातोः । वज्रं शिशां न ओजसा । त्राहोः । ॐ सोमा
 नंस्वरं णं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कुक्षीर्वतं य औशिजः । कक्ष्योः । ॐ यः क्रुधिः संकाः पृतनाश्च सव्योः पृष्ठे निर्द्वोजयति प्रसूतः ॥
 कुक्ष्योः । ॐ वृहतीनां पिता वहुर्हस्य पुत्रश्चिश्चाकुणो तिसमना वगल्य । इषधिः संकाः पृतनाश्च सव्योः पृष्ठे निर्द्वोजयति प्रसूतः ॥
 पृष्ठे । ॐ ऊरुभ्योति अष्टी वज्रां पाणिभ्यां प्रपदाभ्यां । यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासं द्राघं ससो विवृहामिते ॥ ऊर्वोः । ॐ मेहनाद्धनं करं
 णाहोर्मभ्यस्ते नखेभ्यः ॥ यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं विवृहामिते ॥ जान्वोः । ॐ एतावानस्य महिमा तोज्यायाश्च पूरुयः ।
 पादौ स्य विभ्यां भूतानि त्रिपादस्यामृतं द्विवि ॥ पादयोः । ॐ यस्य विश्वानि हस्तयोः पंचक्षितीनां च सु ॥ स्याद्यस्य यो असंश्रु
 गिद्व्येवाशनिर्जहि ॥ हस्तयोः । ॐ अंगादंगालोमो लोमो ज्ञातं पर्वणि पर्वणि । यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं विवृहामिते ॥ इति सतिल
 मंत्रेण पुरुषसूक्तेन च सर्वांगे विलिप्य । अर्धक्रांतरे यक्रांतरे विष्णुक्रांतरे वसुंधरे । शिरसा धारं यिष्यामिरक्षस्व मापदे पदे ॥ इति सतिल
 दुर्वामृदं शिरसि निधाय मृत्तिकास्थानं प्रक्षाल्य भूमिं प्रार्थयेत् ॥ भूमिं धनुर्धरणी लोकधारिणी । उद्धृतां सिवराहुणकुणेश

तवाहुना । मत्तिकेहनेमपाप्यन्मयादुक्कृतं । मत्तिकेब्रह्मदत्तासिकाश्येनाभिमंत्रिता ॥ मत्तिकेदेहिमेपुष्टित्वयिसर्वम्
 तिष्ठितं । मत्तिकेप्रतिष्ठितेसर्वतन्मेनिणुदुमत्तिके ॥ त्वयाहुतेनपापेनगच्छामिपरमांगतिं ॥ तीर्थप्रार्थयेत् ॥ ॐ हिरण्यशृंगं
 द्रोवरुणोबृहस्पतिःसविताचपुनंतुपुनःपुनः । यन्मयाभुक्तमसाधूनांपापेभ्यश्चप्रतिग्रहः । यन्मेमनसावाचाकर्मणावादुक्कृतं । तन्नइ
 ध्वयदशान्तदपगच्छतात् ॥ अत्याशनादतीपानाद्यच्चउग्रात्प्रतिग्रहात् । तन्नोवरुणोराजापाणिनाह्यवमशतु ॥ यदुपांकरयदमे
 विरजोनिर्मूकोमुक्तकिल्बिषः । नाकस्यपृष्ठमारुह्यगच्छेद्रत्नसलोकतां । यश्चाप्सुवरुणःसपुनात्वधमर्षणः ॥ सौहर्मपापो
 योराजीगर्तिःशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणप्रार्थनेविनियोगः ॥ ॐ अवतेहेळोवरुणमोभिरवयज्ञेभिरामहेहविभिः । क्षयं
 सम्यमसुरप्रचेताराजन्नेनांसिशिश्रथःकृतानि ॥ उदुत्तमंवरुणपार्श्वमस्मदवाधमंविमध्यमंश्रथाय ॥ अर्थावयमादित्यत्रेतवा
 नागसोअदितयेस्याम् ॥ याःप्रवतोवसिष्ठोनद्याःशक्करी तीर्थाभिमर्शनेविनियोगः ॥ ॐ याःप्रवतोनिवतुदुत्तमंवरुणतीरमुदुका
 श्रयाः । ताअस्मभ्यंपयसापिन्वमानाःशिवादेवीरक्षिपदाभवंतुसर्वानद्योअशिमिदाभवंतु ॥ इममेगंगइतिद्वयोःसिंधुक्षित्यै
 मेधोनद्योजगती तीर्थावलोकनेविनियोगः ॥ ॐ इममेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुण्या । असिक्न्यामरुद्धेवि
 तस्तयार्जीकीयेश्रृणुह्यासुषोमया ॥ सितसितेसरितेयत्रसंग्रहेतत्रासुतासोदिवमुत्पतति । येवैतुन्वविस्वजंतिधीरास्तेजना
 सोअमृतत्वंभजंते ॥ सागरस्वननिर्योषदंडहस्तासुरांतक । जगत्स्रष्टृजगन्मर्दिन्नमामित्वासुरेश्वर ॥ इममंत्रंसमुच्चार्यतीर्थेत्ता

नंसमाचरेत् ॥ अन्यथातत्फलस्यार्धतीर्थशोहरतिभ्रवं ॥ ॐ इदंतेन्याभिरसमानमन्द्रियाःकाश्चमिंधुप्रवहतिनद्यः ॥ सर्पो
जिणीमिवत्वचंजहतिपागंसर्शिरस्कोभ्युपेत्य ॥ नंदिनीनलिनीसीतामालतीचमलापहा । विणुपादाग्रसंभूतांगांगान्निपथगा
मिनी । भागीरथीभोगवतीजालवीत्रिदशेश्वरी । पुष्कराद्यानितीर्थानिगंगाद्याःसरितस्तथा । आगच्छंतुपवित्राणिन्तानकालेस
दामस । गंगांगेतियोत्रयाद्योजनानांशतरपि । मुख्यतेसर्वपापेभ्योविण्णुलोकंसगच्छति ॥ आपोहिष्ठेतिवृचस्यांवरणीयति
दासम । गंगांगेतियोत्रयाद्योजनानांशतरपि । मुख्यतेसर्वपापेभ्योविण्णुलोकंसगच्छति ॥ आपोहिष्ठेतिवृचस्यांवरणीयति
धुद्रीपआपोगायत्री मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठा ० चनः ॥ समुद्रज्येष्ठा इतिचतसृणांयसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् मार्जनेवि ० ॥ ॐ
समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः । इन्द्रोयावृज्रीवृषभोरुरादुताआपोदेवीरिहमामंवतु ॥ यामाराजावरुणोयासो
उतवासवतिखनित्रिमासुतवायाःस्वयंजाः । समुद्रार्थायाःशुचयःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामंवतु ॥ यासुराजावरुणोयासोमोविश्वेदे
मध्येसत्यानतेअवपश्यज्जनानां । मधुश्चतुःशुचयोयाःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामंवतु ॥ तस्मंदीचिचतसृणांकाश्यपावत्सारःपवमानःसोमो
वायासूर्जमदति । वैश्वानरोयास्वग्निःप्रविष्टस्ताआपोदेवीरिहमामंवतु ॥ तस्मंदीधोवति ॥ उच्चार्धेदृवसूनांमर्त्यदेव्यवसः । तस्म
गायत्री मार्जनेवि ० ॥ ॐ तस्मंदीधोवति ॥ तस्मंदीधोवति ॥ आयथोस्त्रिशतंतनोसहस्राणिचदद्वाहे । शुद्धैरुच्येवा
मंदीधोवति ॥ ध्वस्योःपुरुषंत्योरासहस्राणिदद्वाहे । तस्मंदीधोवति ॥ तस्मंदीधोवति ॥ एतोन्विद्रमिति सृणामांगिरसइंद्रोऽनुष्टुप्
दीधोवति ॥ एतोन्विद्रमिति सृणामांगिरसइंद्रोऽनुष्टुप् मार्जनेवि ० ॥ ॐ एतोन्विद्रमिति सृणामांगिरसइंद्रोऽनुष्टुप् मार्जनेवि ० ॥ इंद्र
वृक्षांसशुद्धआशीर्वान्ममचु ॥ इंद्रशुद्धोऽनुआगहिशुद्धःशुद्धाभिरुतिभिः । शुद्धोऽनुविनिधायशुद्धोममच्छिसोम्यः ॥ इंद्र

शुद्धो हिनोर्यिशुद्धोरलानि दुःशुभे । शुद्धो वृत्राणि जिघ्रसे शुद्धो वा जै सिषाससि ॥ कृतं चेति तु च स्या धर्मणो भाववृत्तमनुदुष्टं अ
धर्मर्षणे विनियोगः ॥ ॐ कृतं च सत्यं चाभीष्टतपसोऽर्थजायत । ततो राज्यं जायत ततः समद्रो अर्णवः ॥ समद्रादं वा दधि संवत्स
रो अजायत । अहोरात्राणि विदधद्दिश्वस्यमिषतो वृषी ॥ सूर्या चंद्रमसौ धातार्यथा पूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंच पृथिवी चान्तरिक्ष
मथोऽस्वः ॥ त्वात्वा त्मानांगतर्पणं कुर्यात् । ब्रह्मादयो ये देवाः तान् देवांस्तर्पयामि भूर्देवांस्तर्पयामि भूर्देवांस्तर्पयामि स्वर्दे
वांस्तर्पयामि भूर्भुवः स्वर्देवांस्तर्पयामि ॥ निवीती कृष्णद्वैपायनादयो ये ऋषयः तान् ऋषींस्तर्पयामि भूर्ऋषींस्तर्पयामि भुवर्ऋषींस्त
र्पयामि स्वर्ऋषींस्तर्पयामि भूर्भुवः स्वर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ प्राचीनावीती ॥ भुवः पितृंस्तर्पयामि ॥ सोमः पितृमान्यमो गिरस्वानग्निच्वात्ताः कव्यवाहनाद
यो ये पितरः ॥ तान् पितृंस्तर्पयामि ॥ भूः पितृंस्तर्पयामि ॥ भूमौ दत्तेन तोयेन तृप्ता यांतु परांगतिं ॥ इति जलं जलिते निक्षिप्य ॥ ये के
चास्तकुले जाता अपुत्रा गोत्रिणो मृताः ॥ ते गृहं तु मया दत्तं वस्त्रं निष्पीडनोदकं ॥ इति मंत्रेणोत्तरीय वस्त्रं तदे निष्पीड्य ॥ ये के
पवीती ॥ यन्मया दूषितं तोयं शरीरमलसं भवात् ॥ तद्दोषपरिहारार्थं यक्ष्माणं तर्पयाम्यहं ॥ इति यक्ष्म तर्पणं कृत्वा ॥ ततः यज्ञो
नतो वापियन्मे दुष्टश्चरितं कृतं ॥ तत्क्षमस्वाखिलं देवि जगन्मातर्नमोस्तुते ॥ ६९ ॥ अथ ऋषिपूजनम् ॥
श्रीः ॥ धृतशुक्लांबरो निवीती ऋषीन्पूजयेत् ॥ देशकालौ संकीर्त्य उत्सर्जनांगत्वेन अंशं धर्त्तुं ॥

॥ ६९ ॥ अथ ऋषिपूजनम् ॥
शकालौसंकीर्त्य

नादिपोडशोपचारैः पूजनं करिष्ये ॥ ॐ ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैः कश्यपोद्धर्धयन् गिरः ॥ सोमनस्य राजानं योजज्ञे वीरुधांपतिरिन्द्रायै
द्वोपरिस्त्रव ॥ कश्यपायनमः कश्यपं आवाहयामि ॥ ॐ अत्रियद्वाग्मवरो हृत्तवीसमजो हवीन्नाधमानेवयोपा ॥ इयेनस्य चिज्जर्वसा
नूतेनागच्छतमश्विनाशं ते मे न ॥ भरद्वाजाय नमः भरद्वाजं आवाहयामि ॥ ॐ प्रसूतो भक्षर्मकरंचरावपित्तो
विद्यामवस्तोरवसागणंतो भरद्वाजा उत तं ईद्रनुनं ॥ विश्वामित्राय नमः विश्वामित्रं आवाहयामि ॥ ॐ गुणानाजमदं
मेचमप्रथमः सूरिरुन्मजे । सुते सा ते न यद्यागं वांगं प्राप्तिविश्वामित्रजमदग्नीदमे ॥ गौतमाय नमः गौतमं आवाहयामि ॥ ॐ
ॐ अभित्वा गां तमागिरा जात वेदो विचर्षणे । द्यून्नैरभिप्रणोनुमः ॥ गौतमाय नमः जमदग्निं आवाहयामि ॥ ॐ
उता सिमैत्रावरुणो वै सिष्टो वै
अभित्वा गां तमागिरा जात वेदो विचर्षणे । द्यून्नैरभिप्रणोनुमः ॥ जमदग्नये नमः जमदग्निं आवाहयामि ॥ वसिष्ठाय नमः
वसिष्ठं आवाहयामि ॥ ॐ अमुं वसिष्ठं ब्रह्मणा देव्यै न विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददंत ॥ वसिष्ठाय नमः अरुंधतीं आवाहयामि ॥
अरुंधतीं आवाहयामि ॥ ॐ अमुं वसिष्ठं ब्रह्मणा देव्यै न विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददंत ॥ वसिष्ठाय नमः अरुंधतीं आवाहयामि ॥ भीमां ज्ञा
इयां ब्रह्मन् मनसो धिजातः । द्रप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा देव्यै न विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददंत ॥ वसिष्ठाय नमः अरुंधतीं आवाहयामि ॥ भीमां ज्ञा
अत्रै र्थथानुसूयास्याहुः सिष्टस्याप्यरुंधती । कौशिकस्य युथासती तथा त्वमपि भर्तरि ॥ अरुंधत्यैनमः अरुंधतीं आवाहयामि ॥ ॐ
अत्रै र्थथानुसूयास्याहुः सिष्टस्याप्यरुंधती । कौशिकस्य युथासती तथा त्वमपि भर्तरि ॥ अरुंधत्यैनमः अरुंधतीं आवाहयामि ॥ ॐ

तदस्तु मित्रा० गृहवै० सुप्रातः ॥ इति मंत्रेण पाडशा पचात् ॥
या ब्राह्मिणस्योपनीता दुर्धनं दधाति परमेव्यो मनू ॥ ७० ॥ अथ ऋज्यादितर्पणम् ॥

साक्षतहस्तः कुशमध्येन । कश्यपंतर्पयामि

117511

दाग्निं तर्पयामि । वसिष्ठं तर्पयामि । अरुंधतीं तर्पयामि । उपवीती देवतीर्धनकुशत्रैः सावित्रीं तर्पयामि । ब्रह्माणं तर्पयामि । श्रद्धां तर्पयामि । मेधां तर्पयामि । प्रज्ञां तर्पयामि । धारणां तर्पयामि । सदसस्पतिं तर्पयामि । अनुमतिं तर्पयामि । छंदस्यूर्वां तर्पयामि ॥ अग्निं तर्पयामि । असृणसूर्यां तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । शकुंतं तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । मित्रावरुणौ तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । अपस्तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । मरुतस्तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । विश्वान्देवांस्तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । इंद्रासोमौ तर्पयामि । इंद्रं तर्पयामि । अग्नामरुतस्तर्पयामि । पवमानसोमं तर्पयामि । सोमं तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि ॥ अथ ब्रह्मयज्ञांगतर्पणं । प्रजापतिं तर्पयामि । ब्रह्मा तर्पयामि । वेदां तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । अंतरिक्षं तर्पयामि । वषट्कारं तर्पयामि । व्याहृतयं तर्पयामि । सावित्रीं तर्पयामि । देवांस्तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । अक्षौषधिवनस्पतिं गंधर्वाप्सरसं तर्पयामि । सांख्यां तर्पयामि । सिद्धां तर्पयामि । समुद्रां तर्पयामि । यज्ञांस्तर्पयामि । अग्निं तर्पयामि । रक्षां तर्पयामि । भूतानि तर्पयामि । एवमंतानि तर्पयामि ॥ गवस्तर्पयामि । नद्यस्तर्पयामि । द्यावापृथिवीं तर्पयामि । माध्यमां तर्पयामि । गृत्समं तर्पयामि । विश्वमिन्द्रं तर्पयामि । वामदेवं तर्पयामि । अत्रिं तर्पयामि । भरद्वाजं तर्पयामि । वसिष्ठं तर्पयामि । प्रगाथां तर्पयामि । पावमान्यं तर्पयामि । क्षुद्रसूकां तर्पयामि । महासूकां तर्पयामि ॥ प्राचीनावीती ॥ (जीवत्पितृकैर्देवतीर्थसुक्तमपरेण 'अंगुल्यग्रेतीर्थदैवं' इति । ऋजुहस्तेनांगुल्यग्रगाभिरद्भिरित्यर्थः । २ कनिष्ठांगुलिमूलगाभिरद्भिरित्यर्थः ।)

गुष्टपर्यंतं) पितृतीर्थेन द्विगुणीकृतकुशमूलैः । सुमंतुजैर्मिनिवैशंपायनपैलसूत्रभाष्यभारतमहाभारतधर्माचार्यास्तृप्यंतु ।
 जानंति बाह्विगार्ग्यगौतमशाकल्यबाभ्रव्यमांडव्यमांडूकेयास्तृप्यंतु । गगीवाचक्रवीतृप्यंतु । वडवाप्रातीथेयीतृप्यंतु ।
 सुलभमैत्रेयीतृप्यंतु । कहेळंतर्पयामि । कौपीतकंतर्पयामि । महाकौपीतकंतर्पयामि । पैग्यंतर्पयामि । महापैग्यंतर्पयामि । सु
 सुयज्ञंतर्पयामि । सांख्यायनंतर्पयामि । ऐतरेयंतर्पयामि । महैतरेयंतर्पयामि । शाकलंतर्पयामि । आश्वलायनंतर्पया
 मुयज्ञंतर्पयामि । औदवाहितर्पयामि । महौदवाहितर्पयामि । सौजामितर्पयामि । शौनकंतर्पयामि । स्वधानमस्तर्पयामि ।
 जातवक्रंतर्पयामि । अौदवाहितर्पयामि ॥ ततः स्वपितृतर्पणं ॥ अस्मत्पितरं अमुकशर्माणं अमुकगोत्रं वसुरूपं स्वधानमस्तर्पयामि । सापत्नमातरं
 मि । येचान्ये आचार्यास्ते सर्वे तृप्यंतु ॥ ततः स्वपितृतर्पणं ॥ अ० श० अ० गो० आदित्यरूपां स्व० । मातुः पितामहं अ० श० अ०
 ३ । पितामहं अ० श० अ० गो० रुद्ररूपां स्व० । प्रपितामहीं अ० अ० गो० आदित्यरूपां स्व० । मातुः पितामहं अ० श० अ०
 वसुरूपां स्व० । पितामही अ० अ० गो० रुद्ररूपां स्व० । अमुकशर्माणं अमुकगोत्रं सपत्नीकं वसुरूपं स्व० । अमुकगोत्रां वसुरूपां
 अ० अ० गो० वसुरूपां स्व० । मातामहं अ० श० अ० गो० सप० आदित्यरूपं स्व० । पत्नीं अमुकदां ससुतां वसुरूपां स्व० ।
 गो० सप० रुद्ररूपं स्व० । मातुः प्रपितामहं अ० श० अ० गो० सप० अदित्यरूपं स्व० । दुहितरं अमुकदां ससुतां वसुरूपां स्व० । भ्रातरं अ०
 स्व० । सुतं अमुकशर्माणं अ० गो० सप० वसुरूपं स्व० । मातुलं अ० श० अ० गो० सप० ससुतं वसु० स्व० । भ्रातरं अ०
 पितृव्यं अ० श० अ० गो० सप० ससुतं वसुरूपं स्व० । मातुलं अ० श० अ० गो० सप० ससुतं वसु० स्व० । भ्रातरं अ०

१ अगुष्टागुलिमध्यगाभिरद्भिः । २ एकैकमंजलिदेवभ्योद्वौ द्वावृषिभ्यस्त्रीस्त्रीन्पितृभ्य इति नियमो बह्वृचावैकल्पिकः । मातृत्रयीभिन्नस्त्रीणां मेकोजलिः ।

श० अ० गो० सप० ससुतं वसु० स्व० । पितृभगिनीं अमुकदां अमुकगोत्रां सभर्तृकां वसुरूपां स्व० । मातृभगिनीं
 अमुकदां अमुकगोत्रां सभर्तृकां वसुरूपां स्व० । आत्मभगिनीं अमुकदां अ० गो० स० व० स्व० । श्वशुरं अ० श० अ० गो०
 सप० ससुतं वसुरूपं स्व० । गुहं अ० श० अ० गो० सप० ससुतं वसुरूपं स्व० । शिष्यं अमुकशर्माणं अ० गो० वसुरूपं
 तर्पयामि । अंतकंतर्पयामि । वैवस्वतंतर्पयामि । कालंतर्पयामि । यमंतर्पयामि । धर्मराजंतर्पयामि । मृत्युं
 धर्मराजौवैवस्वतोदंडधरश्चकालः ॥ भूताधिपोदत्तकृतानुसारीकृतांतएतद्दशभिर्जपति ॥ इति तिष्ठतो दशवारं सर्वेजपेयुः ॥ ॐ
 यः । वयोदधत्पद्मतेरैरिह त्सदानुश्येनीं सचतेवर्तनीरह ॥ १ ॥ अधीवासपरिमातूरिह ब्रह्महनुविभ्रेभिः सत्वभिर्यातिविज्र
 बहिरातुशक्रयार्हपिवा निषद्या विमुचाहरीरह ॥ २ ॥ अयं यज्ञो देवया अयं मिथेर्धइमा ब्रह्माण्ययमिद्रसोमः । स्त्रीर्णं
 त्रिभेषजं स्याममरुतः सह ॥ ४ ॥ अग्नेरक्षाणो अंहसः प्रतिष्मदेवरीषतः । तपिष्ठैरुजरोदह ॥ ५ ॥ अग्ने भवसुषुमिधासमिद्धलु
 तवर्हिरेर्वियाविस्तृणीतां । एतद्धारं उशतीर्विश्रयं तामुतदेवो जशत आवहेह ॥ ६ ॥ अद्यामुरीययदियातुधानो अस्मियद्विवा
 युस्ततपपूरुषस्य । अध्यासवीरैर्दशभिर्विषूयायो मामोर्ध्वयातुधानेत्याह ॥ ७ ॥ अर्ध्वयोर्द्रावया त्वंसोममिद्रः पिपासति । उपनूनं

युजेवृषणाहरीआर्चजगामवृत्रहा ॥ ८ ॥ अग्निदत्तं पुरो देहव्यवाहमुपब्रुवे । देवो आसादयाद्विह ॥ ९ ॥ अग्नेवाधस्वविमृधो
विदुर्गहापामीवामपरक्षांसिसेध । अस्मात्समद्राद्धृतो द्विवोनोपांभमानमुपनःसृजेह ॥ १० ॥ ततः शान्त्यर्थं आनोभद्राः शन
इन्द्राग्नी इत्यादिशांति सूक्तानि सुवृथ्यर्थं पर्जन्यसूक्तानि च जपेत् ॥ ॐ विश्वेत्ताते सर्वनेषु प्रवाच्यायाचकथं मघवन्निद्रसुन्वते ।
पारोवतं यत्पुरुषं संभतं वस्वपावृणोः शरभाय ऋषिबंधवे ॥ इति मंत्रेण ऋषीन् जले उद्धासयेत् ॥ वेदप्रीत्यर्थं ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥
गच्छगच्छसुरश्रेष्ठस्वस्थाने परमेश्वर । यत्र ब्रह्मादयो देवास्तत्र गच्छहुताशन ॥ इत्यग्निं विसृज्य द्विराचामेत् ॥ इत्युत्सर्जनप्रयोगः ॥

॥ ७१ ॥ अथोपांगमप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य । ममाध्याप्यानां चाधीतानामध्येष्यमाणानां च छंदसां यातयामतानि रासेना
व्यायनद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं एभिर्ब्राह्मणैः सह उपपाकमार्ख्यं कर्म करिष्ये । तदंगं गणपतिपूजनं स्थंडिलादिसर्वकर्म करिष्ये ।
गणपतिपूजयित्वा स्मृत्वा वा । स्थंडिलोपलेपनाद्याग्निध्यानांतं कृत्वा क्रियमाणे उपपाकमहोमे देवतापरिग्रहार्थं मन्वाधानं करिष्ये ।
अस्मिन्नन्वाहितेऽग्निं विष्णुप्रीत्यादिचक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अन्नप्रधानं अग्निं अष्टगुणसूर्यान् अग्निं शकुंतं अग्निं मित्रावरुणौ अग्निं अपः
मतिं छंदं स्युषीन् एताः प्रधानदेवताः आज्येन ॥ पुनरन्नप्रधानं अग्निं इन्द्रासोमौ इंद्रं अन्नामरुतः पवमानसोमं सोमं अग्निं संज्ञानं एताः प्रधानदेवताः
अग्निं मरुतः अग्निं विश्वान्देवान् अग्निं इन्द्रासोमौ इंद्रं अन्नामरुतः पवमानसोमं सोमं अग्निं संज्ञानं एताः प्रधानदेवताः

१ शांति सूक्तानि पर्जन्यसूक्तानि चात्रैव पठनीयान्यपि तानि सर्वाणि उपपाकमप्रयोगे गतेन्यस्तानि सति तत्रावलोक्यानि ।

दधिसक्तुद्रव्येण शोषेणस्विष्टकृतमग्निमिधमसन्नहनेनरुद्रं यज्ञोपवीतेनपरमात्मानंअयासमग्निदेवान्विष्णुं० सद्योयक्ष्ये । पात्रो
 सादने दधिसक्तुस्थालीप्रोक्षण्यौइत्यादि दधिसक्तुनासहाज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वाचक्षुष्यतेन्वाधानोक्तसावित्र्यादिदशनाममंत्रैरा
 ज्यंहुत्वा अत्रपंचावत्तिनस्तिष्ठतः ॐ प्रसूतोभक्षमकरंचरावपिस्तोमंचेमंप्रथमःसुरिरुन्मृजे ॥ सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्या
 मित्रजमदग्नीदमे ॥ इतिमंत्रंपठेयुः ॥ पंचावत्तीतुदव्यामुपस्तीर्यमध्यात्पूर्वाधत्पश्चाच्चित्रिहविषोवदायाभिघार्यजुहुयात् ॥ पात्रो
 अग्निमीळैश्चामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ उपाकर्मप्रधानदधिसक्तुहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्निमीळिपूरोहितयज्ञस्यदेवम
 त्विज ॥ होतारंरत्नधार्तमंस्वाहा ॥ अग्नयइदं० ॥ कुषुंभकस्तदगस्त्योमृणसूर्याअनुष्टुप् ॥ उपाकर्मप्र० ॥ ॐ कुषुंभकस्तदब्रवी
 क्षिरेःप्रवर्तमानकः ॥ दृष्ट्वाकस्यारसंविषमरसंवृश्चिकतेविषंस्वाहा ॥ असृणसूर्येभ्यइ० ॥ त्वमग्नेद्युभिरित्यस्यशौनकोगृत्सम
 दोऽग्निर्जगती ॥ उपाकर्म० ॥ ॐ त्वमग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ॥ त्वमग्नेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वनृणांनृप
 तेजायसेशुचिःस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥ आवदन्छौनकोगृत्समदःशकुंतोजगती ॥ उपाकर्म० ॥ ॐ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदतू
 णीमासीनःसुमतिंचिकिछिनः ॥ यदुत्पतन्वदसिकर्करिथथाबृहद्देमविदथैसुवीराःस्वाहा ॥ शकुंतायेदं० ॥ सोमस्यमागा
 अद्रिशमायेअग्नेतेन्वजुपस्वस्वाहा ॥ उपाकर्मप्रधा० ॥ ॐ सोमस्यमातवसंवक्ष्यमेवाह्विचकर्थविदथेयजध्वै ॥ देवोअच्छादीर्घद्युजे
 ? हुत्वाज्यंनवभिर्मत्रैःसावित्र्याधैरतःपरं । अथावदानधर्मेणतान्मकूदधिसंहुतान् । हुत्वाग्निमीळइत्याद्यैर्मत्रैर्विशतिभिःक्रमात् ॥

दग्निनायो नो वृत्तस्य सीदतं ॥ पातंसोममृतावृधा स्वाहा ॥ मित्रावरुणाभ्यामिदं ॥ त्वांह्यग्ने गौतमो वामदेवोऽग्निरथी ॥ उपा
 विश्वमादेवं जनतु प्रचेतसं स्वाहा ॥ अमर्त्यजतमर्त्येष्वामदेवं जनतु प्रचेतसं ॥ अमर्त्यजतमर्त्येष्वामदेवं जनतु प्रचेतसं ॥ अमर्त्यजतमर्त्येष्वामदेवं जनतु प्रचेतसं ॥
 कर्म ॥ ॐ त्वाह्यग्ने सद्रुमि त्समन्यवो देवा सो देवमरुतिं न्ये रि रिति क्रत्वान्ये रिरे ॥ उपपाक ० ॥ ॐ धामते वि श्वमुव नमधि
 विश्वमादेवं जनतु प्रचेतसं स्वाहा ॥ अग्नयइ ॥ धामते गौतमो वामदेव आपोजगती ॥ अग्नयइ ॥ अवोध्यत्रेयो बुध
 विश्वमादेवं जनतु प्रचेतसं स्वाहा ॥ अपामनीकिसमिथेय आभृतस्तमद्याममधुमंतं त्रुमि स्वाहा ॥ अग्नयइ ॥ अग्नयइ ॥ अग्नयइ ॥ अग्नयइ ॥
 श्रितमंतः समुद्रे ह्यं तरायुपि ॥ ॐ अवोध्यग्निः समिधा जनानां प्रतिधेनुमिवायतीमुपासं ॥ उपपाक ० ॥ ॐ गंतानो यज्ञं यज्ञियाः
 गविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उपपाक ० ॥ ॐ अग्नयइ ॥ गंतान आत्रेय एव यामरुन्मरुतो तिजगती ॥ उपपाक ० ॥ मरुद्भयइ ॥
 भानवः सिन्धुतेनाकमच्छुस्वाहा ॥ अग्नयइ ॥ ॐ त्वंह्यग्ने प्रथमो मनोतास्याधिया अभवोदस्महोता ॥ त्वंसीवृपं न कृणो
 सशमिश्रोता हवमरुक्ष एव यामरुत् ॥ उपपाक ० ॥ ॐ त्वंह्यग्ने प्रथमो मनोतास्याधिया अभवोदस्महोता ॥ त्वंसीवृपं न कृणो
 त्वंह्यग्ने बार्हसत्यो भारद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्नयइ ॥ योनस्वः पायुर्भारद्वाजो विश्वेभ्यो देवेभ्यइ ॥ अग्नयइ ॥ अग्नयइ ॥
 देवरीतुसहो विश्वस्मै सहसे सहस्यै स्वाहा ॥ देवास्तं सर्वधूर्तु ब्रह्मवर्मममांतरं स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यइ ॥ अग्नयइ ॥ अग्नयइ ॥
 णो यश्च निष्टयो जिघासति ॥ देवास्तं सर्वधूर्तु ब्रह्मवर्मममांतरं स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यइ ॥ अग्नयइ ॥ अग्नयइ ॥
 ऽग्निर्विराट् ॥ उपपाक ० ॥ ॐ अग्निं नरो दीधितिभि रण्यो हंस्तं न्युतीजनयंतं प्रशुस्तं ॥ दुरेदृशं गृहपतिमथ्यु स्वाहा ॥ अग्नयइ ॥ अग्नयइ ॥
 प्रतिचक्ष्वमैत्रावरुणिर्वसिष्ठद्रासोमावनुष्टुप् ॥ उपपाक ० ॥ ॐ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वेद्रं शसोमजागृतं ॥ रक्षोभ्यो वधमस्यतमशनिं यातु
 मद्भ्यः स्वाहा ॥ इंद्रासोमाभ्यामिदं ॥ माचित्काण्वः प्रगाथं द्रोबृहती ॥ उपपाक ० ॥ ॐ माचित्कान्यद्विशंसतु सखायो मारिष

ण्यत ॥ इन्द्रमित्तोतावृषणंसचासुतेमुहुरुक्थाचशंसतस्वाहा ॥ इन्द्राये० ॥ आग्नेयाहिसौभरिरश्मामरुतोऽनुष्टुप् ॥ उपाक० ॥
 ॐ आग्नेयाहिमरुत्सखारुद्रेभिःसोमपीतये ॥ सोमर्याऽउपसुष्टुतिमादयस्वस्वर्णरेस्वाहा ॥ अग्नामरुद्व्यइ० ॥ स्वादिष्ठया
 नसोमायेदं० ॥ यत्तेराजन्मारीचःकश्यपःसोमःपंक्तिः ॥ उपाक० ॥ ॐ स्वादिष्ठयामदिष्ठयापर्वस्वसोमधारया ॥ इन्द्रायपातेवेसुतःस्वाहा ॥ पवमा
 नस्तारीन्मोचनःकिंचनार्ममदिन्द्रयेदोपरिस्वस्वाहा ॥ सोमायेदं० ॥ अग्नेबृहन्नाप्यस्त्रितोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उपाक० ॥ अरातीवामा
 न्नृषसामध्वोर्अस्थान्निर्जगन्वान्तर्मसोज्योतिषागात्॥ अग्निर्भानुनारुशतास्वंगआजातोविश्वसन्नान्यग्रास्वाहा ॥ अग्नेबृह
 वःसुसहासतिस्वाहा ॥ संज्ञानायेदं० ॥ ततःस्विष्टकृतंहुत्वारज्जुं प्रहृत्यदधिसक्तुप्राश्नीयुः ॥ दधिक्राव्णोवामदेवोदधिक्रावानुष्टुप्
 दधिसक्तुप्राशनैविनियोगः॥ ॐ दुधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिर्नोमुखाकरस्वणआयुषितारिषत्स्वाहा ॥
 प्राश्यआचम्य ॥ ततउत्तरपरिस्तरणतोमार्जनं परिस्तरणदर्भाणामधस्तादंजलिंनिधायअन्येनापःपूरयित्वाताभिःसर्वान्मार्जये
 त् ॥ यज्ञोपवीतमितिमन्त्रस्य परब्रह्मपरमात्मान्निष्टुप् यज्ञोपवीतहवनेविनियोगः ॥ ॐ यज्ञोपवीतं परमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपु
 अन्येसर्वेपिस्वस्वधार्ययज्ञोपवीतानिपृथगभिमन्त्र्यधारयेयुः ॥

॥ ६३ ॥

॥ ६३ ॥

॥ ७२ ॥ यज्ञोपवीताभिर्गन्धम ॥

उपाकर्मागत्वेन यज्ञोपवीताभिर्गन्धमधारणं चक ॥ ब्रह्मज्ञानं गौतमो वामदेवो ब्रह्मात्रिष्टुप् । सूत्रकरणे वि० ॥ ॐ ब्रह्मज्ञानं प्रथ-
मं पुरस्ताद्विस्तीर्णतः सुरुचोर्वेन आवः ॥ सवध्याऽपमा अस्य विष्टाः सतश्च योनिमसतश्च विर्वः ॥ इदं विष्णुः क्राणवो मेधातिथिर्विष्णु
र्गायत्री सूत्रत्रिगुणीकरणे वि० ॥ ॐ इदं विष्णुः ॥ त्र्यंबकं मन्त्रावरुणिर्वसिष्ठो रुद्रो नुष्टुप् । ग्रंथिबन्धने विनियो ॥ ॐ त्र्यंबकं यजा
महे ॥ आपो हि षेति तृचस्यां वरीपः सिद्धिर्दीप आपो गायत्री यज्ञोपवीताभिर्गन्धमधारणं चक ॥ ॐ आपो हि ष्टा ॥ ३ ऋचः । हिरण्य
वर्णाः शुचयः पावकाया सुजातः कश्यपो यास्विद्रः । अग्निगर्भं दधिरे विरूपास्तान् आपः शशस्योना भवंतु ॥ यासां राजावरु
णो याति मध्ये सत्यानते अवपश्यं जनानां । मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्तान् आपः शशस्योना भवंतु ॥ शिवे न माचक्षुषा पश्यतापः शिवयात्
मभक्ष्या अंतरिक्षे बहुधा भवति । याः पृथिवीं पर्यसो दंति शुक्रास्तान् आपः शशस्योना भवंतु ॥ ॐ पर्वमानः सुवर्जनः । पवित्रेण विचर्षणिः ।
नुवो पस्पृशतु त्वचमे । सर्वोऽग्नीश्वरस्स पदो हुवेवो मयि वचो बलमोजो निधत्त ॥ ॐ पर्वमानः सुवर्जनः । पवित्रेण पुनाहि मा ।
यः पोता स पुनातु मा । पुनंतु मा देवजनाः । पुनंतु मनवो धिया । पुनंतु विश्वं आयवः । जातवेदः पवित्रवत् । पवित्रेण पुनाहि मा ।
शुक्ले देव दीधत् । अन्नं कृत्वा क्रतुं श्रनु । यत्तै पवित्रमर्चिषि । अग्ने विततमंतरा । ब्रह्म ते न पुनीमहे । उभाभ्यां देव सवितः । व
पवित्रेण सवेन च । इदं ब्रह्म पुनीमहे । वैश्वदेवी पुनती देव्या गात । यस्यै ब्रह्मीस्तु नुवो वीतपृष्ठाः । तयामदतः सधमाद्येषु । व

१ वेदारंभणतः पूर्वसंक्षुद्राशतः परं ॥ नवयज्ञोपवीतानि हुत्वा दत्त्वा च धारयेत् ॥

第○第○張

113611

यश्चामपतयोरयीणां । वैश्वानरोरदिसभिर्मापुनातु । वार्तःप्राणेनेषिरोमयोभूः । द्यावापृथिवीपर्यसापयोभिः । ऋतावरी
यज्ञिर्येमापुनीतां । बृहन्निःसवितस्त्रिभिः । वर्षष्टैर्देवमन्मभिः । अग्नेदक्षैःपुनाहिमा । येनदेवाअपुनत । येनापोदिव्यकशः ।
तेनदिव्येनब्रह्मणा । इदंब्रह्मपुनीमहे । यःपावमानीरध्येति । ऋषिभिःसंभृतस्स । सर्वस्सपुतर्मश्नाति । स्वद्वितंमार्तरिभ्यना ।
पावमानीर्योऽअध्येति । ऋषिभिःसंभृतस्स । तस्मैसरस्वतीदुहे । क्षीरस्सर्पिर्मधूदकं । पावमानीःस्वस्त्यनीः । सुदुधाहिपर्य
स्वतीः । ऋषिभिःसंभृतोरसः । ऋषिभिःसंभृतोरसः । ऋषिभिःसंभृतोरसः । कामान्त्समर्धयतुनः । दे
वीर्देवैःसमाभृताः । पावमानीःस्वस्त्यनीः । पावमानीर्द्विशतुनः । इमंलोकमथोअमुं । कामान्त्समर्धयतुनः । दे
पुवित्रेण । आत्मानंपुनत्सेदा । तेनसहस्रधारेण । सुदुधाहिर्घृतश्चुतः । ऋषिभिःसंभृतोरसः । कामान्त्समर्धयतुनः । दे
ह्मविदोवयं । पुतंब्रह्मपुनीमहे । इदंःसुनीतीसहमापुनातु । सोमःस्वस्त्यावरुणःसमीच्य । शतोद्यामश्हिरण्य । तेनब्र
जातवैदामोर्जयत्यापुनातु । ॐ भूर्भुवःसुवश्चदिवश्चमाच । त्रींश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयदिवतयां
गिरस्वच्छुवासीद । ॐ भूर्भुवःसुवश्चदिवश्चमाच । त्रींश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयदिवतयां
स्वच्छुवासीद । ॐ भूर्भुवःसुवश्चदिवश्चमाच । त्रींश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयदिवतयां
सीद ॥ ॐ भूर्भुवःसुवश्चदिवश्चमाच । त्रींश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयदिवतयां
वासीद ॥ ॐ कारं प्रथमतौन्यसामि । अग्निं द्वितीयतौन्यसामि । नागांस्तृतीयतौन्यसामि । सोमंचतुर्थतौन्यसामि ।

दंडानुपनयनवद्धारयित्वापुराणानि जले निक्षिपेत् ॥ तत्रमंत्राः । युवंवस्त्राणीत्यस्यौचस्थो दीर्घतमामित्रावरुणौ त्रिष्टुप् ॥
 वस्त्रधारणे विनि० ॥ ॐ युवंवस्त्राणि पीवसावसाथेयवोरच्छिद्रामंतवो हसर्गाः ॥ अवातिरतमनृतानि विश्वक्रुतेर्न मित्रावरुणा
 मिच्छं ॥ अनाहनस्यं वसनं जरिष्णुपरीदं वाच्यजिनंदेहं ॥ यज्ञोपवीतमिति० यज्ञोपवीतधारणे० ॥ ॐ यज्ञोप० तेजः ॥ इयंदुरु
 कादिति द्वयोर्वामेदवो मेखला त्रिष्टुप् ॥ मेखलाबंधने विनियोगः ॥ ॐ इयंदुरुकात्परिबाधमाना शर्मवरुथं पुनतीन आगात् ॥ ग्रा
 णापानाभ्यां बलमाभरंती प्रियादेवानां सुभगामेखलेयं ॥ ऋतस्य गोप्त्री तपसः परस्वी ह्यतीरक्षः सहमाना अरातीः ॥ सानः समंत
 मनुपरे हि भद्रया भर्तारस्ते मेखलेमारिषाम ॥ मेखलां त्रिरावृत्य नाभिप्रदेशे ग्रंथि त्रयंकुर्यात् ॥ स्वस्ति न इत्यस्य स्वस्त्या त्रेयो विश्वेदे
 वा त्रिष्टुप् ॥ दंडदाने वि० ॥ ॐ स्वस्ति नो भिमितामश्विना भगः स्वस्ति देव्यार्दितिरनवर्णः ॥ स्वस्ति पूषा असुरो दधातुनः स्वस्ति द्या
 वा पृथिवी सुचेतुना ॥ अदांतं दमयित्वा मां मार्गे संस्थापय नृस्वयं ॥ दंडः करे स्थितो यस्मात्तस्मात्तस्माद्रक्षयतो भयं ॥ इति विशेषः ॥ ततः
 समाप्तौ कर्मेश्वरार्पणं कृत्वा यथाशक्ति ब्राह्मणभोजनं संकल्प्य ब्राह्मणान् संपूज्य कर्मेश्वरार्पणं ॥ इति नूतन ब्रह्मचारिण उपकर्म ॥

॥ ७४ ॥ अथ सभादीपदानम् ॥

श्रीः ॥ आचम्य देशकालौ संकीर्त्य पुराणोक्तफलावाप्त्यर्थं मम इह जन्म निजन्म तरे चारुं दितसौ भाग्याद्यावा सये पुत्रपौत्र धन
 धान्यादिसमृद्धये वांछितसर्वमनोरथप्राप्तये च सभादीपदानकल्पोक्तफलावासिकामाऽहं ब्रह्मविष्णुरुद्रमीत्यर्थं ब्राह्मणसभायां

अग्निसंनिधौ ब्राह्मणा यस्य सभा दीपदानं करिष्ये । तत्रादौ गणपतिपूजनं पंचशब्दैः पुण्याहवाचनं दीपपूजनं ब्राह्मणपूजनं च करिष्ये ।
 दीपपूजां कृत्वा ब्राह्मणं संपूज्य । भो दीपब्रह्मरूपस्त्वं ज्योतिषां प्रभुरव्ययः ॥ आरोग्यं देहि पुत्रांश्च अवैधव्यं प्रयच्छ मे । श्रावणे
 मास्त्युपाकर्मण्यारब्धे विप्रसंसदि । ब्रीहितं दुलपिष्टस्य पाचितेन च निमित्तं । द्यूतवत्यग्निं संयुक्तं विमलेकां सभाजने । सपादतं
 दुलप्रस्थं पूरितं सुप्रतिष्ठितं । अवैधव्यं सुपुत्रत्वं दीर्घायुः श्रीसुखाप्तये । सभा दीपप्रदानेन तुभ्यं विप्रसदक्षिणं । ब्रह्मविष्णुमहं
 शाश्च ग्रीयंतां दीपदानतः । ममाभीष्टप्रदाः संतु भवेत्सिन्वा भवांतरे । सर्वकामप्रदानं दीपदानप्रतोपिताः । श्रावण्यां श्रवणक्षेत्रे च
 इति सभा दीपदानविधिः ॥

॥ ७५ ॥ अथ शान्ति सूक्तानि ॥

श्रीः ॥ आनो भद्रा इति दशर्चस्य सूक्तस्य गौतमो राहूगणो विश्वेदेवाजगती पृथिवी विराट् स्थाना अंत्यास्तिस्त्रिष्टुभः । स्वस्ति न इ
 त्पंचानां स्वस्त्यान्नेयो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् अन्त्येद्वे अनुष्टुभौ । शनं इंद्राग्नीतिं पंचदशर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । य
 तं इंद्रेति पण्णां भर्गः प्रगाथ इंद्रः प्रागाथं । भद्रं न इत्यस्य ऐंद्रो विमदोऽग्निरेकपदा विराट् । आशुः शिशान इति त्रयोदशर्चस्य सूक्त
 स्यात्प्रतिरथ ऐंद्र इंद्रो देवता चतुर्थ्या बृहस्पतिः द्वादश्या अप्वात्रयोदश्या इंद्रो मरुतो वात्रिष्टुब् अंत्यानुष्टुप् । मुंचामित्वेति पंचर्च
 स्य सूक्तस्य यक्ष्मनाशनः प्राजापत्यो राजयक्ष्मघ्नं त्रिष्टुब् अंत्यानुष्टुप् । त्वमृष्विति तृचस्य सूक्तस्यारिष्टनेमिस्ताक्षर्यस्ताक्षर्यस्त्रिष्टुप् ।

महित्रीणामितितृचस्यसूक्तस्यसत्यधृतिर्वारुणिरदितिः स्वस्त्ययनंगायत्री । रात्रीव्यख्यदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुशिकः सौभरो
 रात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवोगायत्रं । सर्वारिष्टशान्त्यर्थे शांति सूक्तरात्रि सूक्तजपे विनियोगः ॥ ॐ आनो भद्राः कर्तव्यो यं तु वि
 श्वतो देव्या सो अर्परीता सज्जिदः ॥ देवानो यथा स दुमिहूधे असन्न प्रायुवोरक्षितारो द्विवेदे ॥ देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां
 त्रमर्दि त्ति दक्षमन्त्रिधं ॥ अर्यमणं वर्णं सोमं मध्विना सरस्वती नः सुभगमयं स्करत् ॥ तान् पूर्वयानि विदह्महे वयं भर्गं मि
 वीतप्यिता द्यौः ॥ तद्वावाणः सोम सुतो मयो भुवस्तदध्विना शृणु तं धिष्ण्यायुवं ॥ तमीशानं जगत्स्तथुषस्य तै धियं जिन्यमवसे
 ह्महे वयं ॥ पूषानो यथा वेद सामसं हूधेरक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥ १ ॥ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ॥
 स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ २ ॥ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ॥
 ह्यामनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवाऽ अवसागमन्निह ॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ अग्नि जि
 स्तनूभिर्व्यशेम देवां हंत्य दायुः ॥ शतमिन्न शुश्रुदो अंति देवा यत्रानश्चक्राज रसंत नूनां ॥ पुत्रा सो यत्र पितरो भवन्ति मानो मधारी
 रिषतायुर्गताः ॥ अर्दि ति द्यौ रर्दि तिरं तिरिक्षमर्दि ति माता स पिता स पुत्रः ॥ विश्वे देवा अर्दि तिः पंचजना अर्दि तिर्जा तमर्दि तिर्जनित्वं
 ॥ २ ॥ स्वस्ति नो मिमीतामध्विना भर्गः स्वस्ति देव्यर्दि तिरनवर्णः ॥ स्वस्ति पपा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावा पृथिवी सुचेतुनां ॥ स्वस्त
 र्धेवायुमुपव्रवामहै सोमं स्वस्ति भुव नस्ययस्यसतिः ॥ बृहस्पतिं सर्वगं स्वस्त्ययं स्वस्त्ययं आदित्या सो भवंतु नः ॥ विश्वे देवानो अद्यास्व

धीभिर्स्तु ॥ शर्मभिषाचःशमुरातिषाचःशंनोदिव्याःपार्थिवाःशंनोआप्याः ॥ शंनःसत्यस्यपतयोभवंतुशंनोअर्वितःशंसुसंतुगा
वः ॥ शंनक्रुभर्वःसुकृतःसुहस्ताःशंनोभवंतुपितरोहवेषु ॥ शंनोअजएकपाहेवोअस्तुशंनोर्बुधःशंसमुद्रः ॥ शंनोअपान्नपा
त्युरस्तुशंनःपृश्निभवंतुदेवगोपा ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुषतेदंब्रह्मक्रियमाणनवीयः ॥ शण्वंतुनोदिव्याःपार्थिवासोमोजा
ताऽउतयेयज्ञियासः ॥ येदेवानांचज्ञियायज्ञियानामनोर्यजन्नाअमृताकृतज्ञाः ॥ तेनोरासतामुरुगायमद्ययंपातस्वस्तिभिःस
वर्धनीः ॥ संजानानामहीमातायएवेदमितिब्रवत ॥ अभ्यारंतयमाकेतुयएवेदमितिब्रवन् ॥ भासाकेतुपरिच्युतंभारतीब्रह्म
मे ॥ जूषस्वग्नेअंगिरःकाण्वंमेध्यातिथिं ॥ इन्द्रस्तंकिंविभुंमुंभाजुनेयंसरस्वतीं ॥ येनसूर्यमरौचयद्योनेमेरोदसील
शंतमशंतमाभिरभिष्टिभिःशांतिस्वस्तिमकुर्वत ॥ मात्वासोमस्यबर्हत्सुतस्यमधुमत्तमः ॥ त्वमग्नेअंगिरःशोचस्वदेववीतमः ॥ आ
एधिद्विपदेसंचतुष्पदे ॥ ८ ॥) यतइन्द्रभयामहेततोअभयंकृधि ॥ मर्धवन्छग्धिधतवतर्जुतिभिर्विद्विषोविमृधोजहि ॥
त्वंहिराधस्यतेरार्धसोमहःक्षयस्यासि विधुतः ॥ तंत्वाव्यंमघवक्षिंद्रगिर्वणःसुतावंतोहवामहे ॥ इन्द्रस्यळुतवृत्रहापरसानोवरे
ण्यः ॥ सनोरक्षिपच्चरमंसर्मध्यमंसपश्चात्यातुनःपुरः ॥ ९ ॥ त्वंनःपश्चादधरादुत्तरात्पुरइन्द्रनिर्पाहि विश्वतः ॥ आरेऽअस्मत्कु
ण्डिदैव्यभयमारेहेतीरदेवीः ॥ अद्याद्याश्वश्चइन्द्रन्नास्वपरेचनः ॥ विश्वाचनोजरितृत्स्सत्यतेअह्मादिवानर्कचरक्षिषः ॥ प्रभे
१ एतावत्पर्यंतमेवोत्सर्जनंतेशांतिस्तुक्कानिपठित्वापर्जन्यस्तुक्कानिपठेत् । अग्रेतनोभागःप्रसंगाच्छांतिपाठपूरणायसंगृहीतोऽस्ति ।

[illegible]

अन्योऽन्यं न जानात् ॥ अंधा अमित्रा भवताशीर्षणाऽअहं इव ॥ तेषां वोऽअग्निदग्धानामग्निमूढानामिन्द्रो हंतुर्वचनं ॥ १३ ॥
 मुंचामित्वा हविप्रजीवनाय कर्मज्ञातयक्षमादुतराजयक्षमात् ॥ आहिंज्या ह्यदिदैवै तदेतस्य इन्द्राग्नीप्रमुमुक्षमेनं ॥ यदिक्षिता
 युर्यदिवापरे लोयादिमत्योरंति कनीत एव ॥ तमाहं रामिनिर्ऋतेरुपस्थादस्य धिमेनं शतशारदाय ॥ सहस्राक्षेण शतशारदेन शता
 शुषा हविषा हर्षिमेनं ॥ शतं यथे मंशरद्वोनयातीन्द्रो विभ्वस्य दुरितस्य पारं ॥ शतं जीवशरदो वर्धमानः शतं हेमं तान्छत मुवसंतान् ॥
 शतमिन्द्राग्नीसंविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषे मं पुनर्दुः ॥ आहर्षित्वा विदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ॥ सर्वांगसर्वे चक्षुः सर्वमायुश्च ते
 विदं ॥ १४ ॥ त्वमुषुवाजिनंदवज्रतंसहावानंत रूतारं रथानां ॥ आहर्षित्वा विदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ॥ सर्वांगसर्वे चक्षुः सर्वमायुश्च ते
 रातिमाजो हुवाना स्वस्तये नावमिवारुहेम ॥ उर्वी न पृथ्वी बह्वुलेगभीरुमावा मेतौ मा परेतौ रिषाम ॥ सद्यश्चिद्यः शर्वसापंचकृष्टीः
 सूर्य इव ज्योतिषा पस्ततान् ॥ साहस्रसाः शतसाऽअस्य रंहिनस्मावर्तयेत युवति न शर्या ॥ १५ ॥ महित्रीणामवोस्तु द्युक्षं मित्रस्या
 र्यम्याः ॥ दुराधर्षवरुणस्य ॥ न हितेषां ममाचननाध्वसुवारणेषु ॥ ईशोरि पुरघशंसः ॥ यस्मै पुत्रासो अदितेः प्रजीवसमर्त्याय ॥
 ज्योतिर्यच्छत्यर्जस्रं ॥ १६ ॥ रात्रीर्व्यख्यदायती पुरुत्रा देव्यं १ क्षभिः ॥ विश्वा अधिश्चि यो धित ॥ ओर्विमा अमर्त्या निवतो द्वे
 व्युष्टद्वतः ॥ ज्योतिषा बाधते तमः ॥ निरुस्वसारमस्कृतोपसंदेव्यायती ॥ अपेदुहासते तमः ॥ सानो अद्य स्यावयं नितेयामं न वि
 क्षमहि ॥ वृक्षे नर्वसति वयः ॥ निग्रामासो अविक्षत निपदं तो निपक्षिणः ॥ निश्येनासंश्चिदर्थिनः ॥ यावया वक्यं १ वृकं यवयस्तेन मू
 र्भ्ये ॥ अथानः सुतरां भव ॥ उपमापेपि शतमः कृष्णं व्यक्तमस्थित ॥ उषः कृष्णे वयालय ॥ उपतेगा इवाकरं वृणीष्वदुहित दिवः ॥ रा

त्रिस्तोमं न जिगृहे ॥ १७ ॥ आरात्रिपाथि वंरजः पितरः प्रायुधामभिः ॥ दिवः सदा सिवृहती वितिष्ठति स आत्येवं ततेतमः ॥ ये ते रा
 त्री न च क्षसो यत्का सो न वति न व ॥ अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः ॥ रात्री प्रपद्ये ज न नी सर्वभूत निवेशनी ॥ भद्रां भगवतीं कृष्णां
 विश्वस्य जगतो निशां ॥ संवेशनी संयमनी ग्रह नक्षत्रमालिनी ॥ प्रपन्नो हं शिवां रात्री भद्रे पारमशीर्महि भद्रे पारमशीमह्यो नमः ॥ सोम
 स्तोभ्या मिप्रयतो देवी शरण्या बह्वचप्रियां ॥ सहस्रसंमितां दुर्गां जातवैदसे न वामसोम ॥ शतयुतं द्विजातीनामपिभिः सोम
 पाश्रिताः ॥ ऋग्वेदे त्वं समुपन्ना रतीयतो निदहाति वेदः ॥ यत्वां देवि प्रपद्यति ब्राह्मणा हव्यवाहनी ॥ अविद्या बह्वविद्या वास
 नेः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा ॥ ये अग्निवर्णा शुभांसौ स्यां कीर्तयिष्यंति ये द्विजाः ॥ तां तारयति दुर्गाणि नावेव सिंधुं दुर्गितायुग्मिः ॥ दु
 र्गेषु विषमे धोरै संग्रामे भयंकुरे तेषामे अभयंकुरे तेषामे अभयंकुरे ॥ केशिनी सर्वभूतानां पंचमी तिच नाम च ॥ सामांसमां दिशां देवी सर्व
 मोहयित्वा प्रपद्यते तेषामे अभयंकुरे तेषामे अभयंकुरे तेषामे अभयंकुरे ॥ दुर्गां दुर्गे स्थाने पुशं नो देवी रभिये ॥ यद्दुर्गां स्तवं पुण्यं रात्रौ रात्रौ सदा पठेत् ॥ रात्रिः कुशिकः सोमरो
 तः परिरक्षतु सर्वतः परिरक्षत्वो नमः ॥ तामग्निवर्णां तपसा ज्वलंती वैरोचनी कर्मफलेषुष्टां ॥ दुर्गां दुर्गे स्थाने पुशं नो देवी रभिये ॥ यद्दुर्गां स्तवं पुण्यं रात्रौ रात्रौ सदा पठेत् ॥ रात्रिः कुशिकः सोमरो
 नमः सुतरसितरसे नमः ॥ दुर्गां दुर्गे स्थाने पुशं नो देवी रभिये ॥ यद्दुर्गां स्तवं पुण्यं रात्रौ रात्रौ सदा पठेत् ॥ रात्रिः कुशिकः सोमरो
 रात्रिर्वाभारद्वाजी रात्रिस्तव गायत्रं ॥ रात्री सक्तं जपेन्नित्यं तत्काल उपपद्यते ॥ १८ ॥ उलूकयातुं शुलूकयातुं जहि श्वयातुं मुतकोक
 यातुं ॥ सुपर्णयातुं मुतगृध्रयातुं हृषदेव प्रमृणरक्ष इंद्र ॥ पिशंगं मृष्टिमं भृगं पिशाचिमिंद्र संमृण ॥ सर्वरक्षो निर्वह्य ॥ रक्षाणो
 अमेतवरक्षणे भीरारक्षाणः सुमखप्रीणानः ॥ प्रतिष्कुरविरुजवीडं होज हिरक्षोमहिचिद्वा वृधानं ॥ ब्रह्मचते जातवेदो नमश्च्ये

च॒गीःस॒दुमि॒द्वर्ध॑नीभूत् ॥ रक्ष॑णोअ॒मेत॑नयानि॒तोकार॑क्षोत॑नस्त॒न्वोऽप्र॑युच्छन् ॥ १९ ॥ गु॒णानां॑त्वाग॒णप॑ति॒हवाम॑हेक॒विकं॑
 वी॒नामु॑पमश्र॒वस्त॑मं ॥ ज्ये॒ष्ठराजं॑ ब्र॒ह्मणां॑ ब्रह्मण॒स्यत॑ आनः श॒ण्वव॑वृ॒त्तिभिः॑ सी॒दुसा॑र्दनं ॥ ज्ञात॑वैद॒सेसु॑नवाम॒सोम॑राती॒यतो॑नि॒र्दहा
 ति॒वेदः॑ ॥ सनः॑ प॒र्षद॑ति॒दुर्गाणि॒विश्वानो॑वेव॒सिंधु॑रि॒तात्य॑ग्निः ॥ क्षे॒त्रस्य॑प॒तिना॑वयं॒हिते॑नैवजयाम॒सि ॥ गम॑श्च॒पोष॑यित्वा॒स
 नो॑मृ॒ळाली॑हशौ॥वास्तो॑ष्पते॒प्रति॑जानी॒ह्यस्मान्त्वा॑विशोअ॒नमी॑वो॒भवानः॑ ॥ यत्त्वे॒महि॑प्र॒तित॑न्नो॒जुष॑स्वश॒नोभ॑वद्वि॒पदेशं॑चतु॒ष्पदे॑ ॥
 वास्तो॑ष्पते॒प्रतर॑णो॒नए॒धिग॑यस्फानो॒गोभिर॑श्चे॒भिरि॑दो ॥ अ॒जरा॑स॒स्तेस॒ख्येस्या॑मपि॒तेव॑पु॒त्रान्प्र॑ति॒नोजु॑षस्व ॥ वास्तो॑ष्पते॒शग्म॑या
 वि॒शान् ॥ सखा॑सुशेव॒एधिनः॑ ॥ २० ॥ स्व॒मःस्व॒माधि॑करणे॒सर्व॑नि॒ष्वाप॑याजिनं ॥ अ॒मीव॒हावा॑स्तो॒ष्पते॒विश्व॑रूपा॒ण्या
 हं ॥ अ॒जग॑रोनाम॒सर्पः॑स॒र्पिर॑विषोम॒हान् ॥ तस्मि॑न्नि॒हस॑र्पःसु॒धित॑स्तेन॒त्वास्वा॑पयाम॒सि ॥ स॒र्पःस॒र्पोअ॑जगरःस॒र्पिर॑विषोम॒हान् ॥
 तस्य॑स॒र्पोत्सि॑धवृ॒त्तस्य॑गा॒धर्म॑शीमहि॥का॒ळिको॑नाम॒सर्पो॑नवना॒गस॒हस्र॑बलः ॥ य॒मुन॒हृदे॑हसो॒जातो॑ऽशोना॒राय॑णवा॒हनः॑ ॥ य॒दि
 का॒ळिक॑दू॒तस्य॑दि॒र्काःका॒ळिका॑रू॒पात् ॥ जन्म॑भ॒मिमि॑ति॒क्रांतो॑नि॒विषो॑याति॒काळि॑कः ॥ आ॒र्याही॑न्द्रप॒थिभि॑री॒ळितो॑भैर्य॒ज्ञमि॑मं
 नो॒भाग॑धेयंजुषस्व ॥ त॒सांज॑हु॒र्मातु॑ळस्येव॒योषा॑भा॒गस्ते॑पै॒तृष्व॑सेयी॒वपा॑मिव ॥ य॒शस्क॑रं॒बल॑वंतं॒प्रभु॑त्वंतेमे॒वरा॑जाधि॒पति॑र्बभूव ॥
 सं॒कीर्ण॑ना॒गाश्च॑प॒तिन॑राणां सु॒मंग॑ल्यं स॒ततं॑दी॒र्घमायुः॑ ॥ क॒र्कोट॑कोनाम॒सर्पो॑यो॒हृष्टी॑विष॒ज्यते॑ ॥ तस्य॑स॒र्पस्य॑स॒र्पत्वंत॑स्यै॒सर्प॑न॒मो
 स्तुते॑ ॥ २१ ॥ मा॒र्विभे॑र्नम॒रिष्य॑सि॒परि॑त्वापा॒मि॒सर्व॑तः ॥ घ॒नेन॑ह॒न्मि॒वृश्चि॑कम॒हदं॑डे॒नागतं॑ ॥ आ॒दि॒त्यर॑थे॒वेगे॑न॒विष्णो॑र्बा॒हुब

लेनच ॥ गरुडपक्षनिपातेनभूमिर्गच्छमहायशाः ॥ गरुडस्यजातमात्रेणत्रयोलौकाःप्रकंपिताः ॥ प्रकुंपितामह्रीसर्वांसैशैलेव
देवताभयभीताश्चमारुतो न ह्यवार्यतिमारुतो न ह्यवार्यति ॥ शतधाभिद्यते
आस्तीकवचनंस्मर ॥ आस्तीकवचनं श्रुत्वायः स पौननिवर्तते ॥ नर्मदायै नमः
कर्पिलो मुनिरास्तीकः पंचैते सुखशार्थिनः ॥ तस्य स पौर्ण
जन्मे जयस्य ज्ञाते आस्तीकवचनं ॥ कर्पिलो मुनिरास्तीकः पंचैते सुखशार्थिनः ॥ तस्य स पौर्ण
अगस्त्यो माधवश्चैव मुचुकुंदो महा मुनिः ॥ योजरत्कारुणा जातो जरत्कन्यां महायशाः ॥
नमोस्तु नर्मदे तु भ्यंत्राहि मां विपुसर्पतः ॥ योजरत्कारुणा जातो जरत्कन्यां महायशाः ॥
ग्रहमंत्रान्नैव शांतिपाठसमाप्त्यंते वा पठंति ॥ आकृष्णे न रजसा वतमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ॥ अग्नि
मूर्ध्नि शिशुर्वक्षुफलं यथा ॥ नमोस्तु नर्मदे तु भ्यंत्राहि मां विपुसर्पतः ॥ भवावाजस्य संग्रहे ॥ अधिका
प्रातर्नर्मदायै नमो निशि ॥ नमोस्तु नर्मदे तु भ्यंत्राहि मां विपुसर्पतः ॥ भवावाजस्य संग्रहे ॥ अधिका
भद्रतेदुर्गं गच्छ महायशाः ॥ २२ ॥ (ग्रहमंत्रान्नैव शांतिपाठसमाप्त्यंते वा पठंति ॥ आकृष्णे न रजसा वतमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ॥ अग्नि
हिरण्येन स चितारथेनादेवोयांति शुर्वना निपश्यन् ॥ आप्याय स्वसमेतु ते विश्वतः सोमवृण्य ॥ भवावाजस्य संग्रहे ॥ अधिका
मूर्ध्नि दिवः कुत्पतिः पृथिव्या अयं ॥ अपारेतां सिजिन्वति ॥ उद्धृद्य ध्वंसमनसः सखायः समग्निमिध्वं बहवः सनीळाः ॥ द्रुधिका
मग्निमपसंचेदुर्वामिद्रावतोर्वसे निह्वयेवः ॥ बृहस्पते अति यदयोर्अर्हा द्युमहिभाति क्रतुमज्जेनेषु ॥ यद्दीदयच्छर्वसक्तप्रजात
दस्मासुद्रविणंधे हि चित्रां ॥ शुकः शुशुक्रोऽउपो न जारः पृग्रासमीची द्वि वोनज्योतिः ॥ शमग्नि रग्निभिः करच्छर्नस्तपतु सूर्यः ॥ शंवातो
वा त्वरपा अपस्विधः ॥ कर्वा नश्चित्रा शुक्रः शुशुक्रोऽउपो न जारः पृग्रासमीची द्वि वोनज्योतिः ॥ शमग्नि रग्निभिः करच्छर्नस्तपतु सूर्यः ॥ शंवातो
न्दिरजायथाः ॥ २३ ॥ तच्छंयोरावृणीमहे गातुं यशार्था गातुं यज्ञपतये देवी स्वस्ति रस्तुनः स्वस्ति मां नुपेभ्यः ॥ ऊर्ध्वजिगातु भेषजं ॥ शं
नो अस्तु द्विपदे शंचतुष्पदे ॥ २४ ॥ नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नमो ओषधीभ्यः ॥ नमो वाचे नमो वाचसते ये नमो विष्णवे

महतेकरोमि ॥ ३ ॥ शांतापृथिवी शिवमंतरिक्षद्यौनोद्व्यभयनोअस्तु ॥ शिवादिशःप्रदिशजुहिशोनआपोविद्युतःपरिपातुसर्व
तुःशांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिशांतिसूक्तानि ॥ षष्ठीपूजाशीर्मात्राः तमर्वतुनसानसिर्मरुषनदिवःशिथुं ॥ ममूज्यतेदिवोदिवे ॥
बोधद्वन्माहरिभ्यांकुमारःसाहेद्व्यः ॥ अच्छानहृतउदरं ॥ उतत्यायजताहरीकुमारात्साहेद्व्यात् ॥ प्रयतासद्यआददे ॥ एषवां
देवावध्विनाकुमारःसाहेद्व्यः ॥ दीर्घायुरस्तुसोमकः ॥ तंयुवंदेवावध्विनाकुमारंसाहेद्व्यं ॥ दीर्घायुषंकृणोतन ॥ इतिशां० ॥

॥ ७६ ॥ अथपुर्जन्यसूक्तानि ॥

श्रीः ॥ अच्छावदेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिःपुर्जन्यःद्वितीयाद्यास्तिस्रोजगत्यःनवम्यगुह्युः शिष्टाःषट्त्रिष्टुभः सुवृष्ट्यर्थजपे
विनियोगः ॥ ॐ अच्छावदतवसंगीभिराभिःस्तुहिपुर्जन्यंनमसाविवास ॥ कर्निकददृपभोजीरदानुरेतोदधात्योषधीषुगर्भे ॥
विवृक्षान्हन्युतहतिरक्षसोविध्वविभायभुवनमहावधात् ॥ उतानागाईषतेवृण्यवितोयत्पुर्जन्यःस्तनयन्हतिदुक्कृतः ॥ रथी
वृकशयाभ्वोऽअभिक्षिपन्नाविदूतान्कृणुतेवर्षाईअह ॥ दूरात्सिहस्यस्तनयाउदीरेतेयत्पुर्जन्यःकृणुतेवर्षाईनभः ॥ प्रवाता
वातिपुतयंतिविद्युतउदोषधीर्जिहतेपिन्वतेस्वः ॥ इराविध्वस्मैभुवनायजायतेयत्पुर्जन्यःपृथिवीरेतसर्वति ॥ यस्यव्रतेपृथि
वीननमीलियस्यव्रतेशफवृजभुरीति ॥ अवडितेनस्तनयितुनेह्यपोनिषिचन्नसुरःपितानः ॥ १ ॥ द्विवोनोवृष्टिर्मरुतोररी
ध्वंपपिन्वतवृणोअध्वस्यधाराः ॥ अवाडितेनस्तनयितुनेह्यपोनिषिचन्नसुरःपितानः ॥ १ ॥ द्विवोनोवृष्टिर्मरुतोररी
रिदीयारथेन ॥ हतिसुकर्षविषितुन्यंचंसमभंवतूद्रतोनियादाः ॥ महान्तकोशमुदचानिषिचस्वदंतांकुल्याविषिताःपुरस्तात् ॥

ऋतेनद्यावापृथिवीन्धुधिमुप्रपाणंभवत्वद्भ्याभ्यः । यत्पर्जन्यकर्नक्रदस्तनयन्हंसिदुक्कृतः ॥ प्रतीदंविश्वमोदतेयत्किंचपृथि
 व्यामधि ॥ अवर्षीर्वर्षमुदुर्गभायाकर्धन्वान्यथेतवाऽर्ध ॥ अजीजनओषधीर्भोजनायकमुतप्रजाभ्योविदोमनीषां ॥ २ ॥
 तिस्रोवाचइतिपलर्वस्यसूक्तस्याग्नेयःकुमारोमैत्रावरुणिःपर्जन्यस्त्रिष्टुप् ॥ सुवृष्ट्यर्थजपेविनियोगः ॥ ॐ तिस्रोवाचःप्रव
 द्ज्योतिरग्रायाएतद्गृहेर्मधुदोघमूर्धः ॥ सवत्संकण्वनर्गर्भमोषधीनांसद्योजातोवृषभोरैरवीति ॥ योवर्धनओषधीनांयोअपां
 दूज्योतिरग्रायाएतद्गृहेर्मधुदोघमूर्धः ॥ सञ्चिधातुशरणंशर्मयसत्रिवर्तुज्योतिःस्वभिष्टुप् ॥ यस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुस्त्रिस्रोद्यावस्त्रेधासस्रुरारपः ॥ त्र
 योविश्वस्यजगतोदेवईशे ॥ सञ्चिधातुशरणंशर्मयसत्रिवर्तुज्योतिःस्वभिष्टुप् ॥ यस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुस्त्रिस्रोद्यावस्त्रेधासस्रुरारपः ॥ त्र
 क्रणः ॥ पितुःपयःप्रतिगृभ्णातिमातातेनपितावर्धतेतेनपुत्रः ॥ इदंवचःपर्जन्यायस्वराजैहृदोअस्त्वंतंरुतज्जुजोपत ॥ मयोभुवोवृष्ट्यः
 यःकोशोसउपसेचनोसोमध्वश्चोतंत्यभितोविरुपशं ॥ सरेतोधावृषभःशश्वतीनांतस्मिन्नात्माजगतस्तस्थुपश्च ॥ तन्मंक्रुतंपातुशतशोरदायय
 संत्वसेसुपिप्पलाओषधीर्देवगोपाः ॥ सरेतोधावृषभःशश्वतीनांतस्मिन्नात्माजगतस्तस्थुपश्च ॥ तन्मंक्रुतंपातुशतशोरदायय
 यंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १ ॥ ॥ पर्जन्यायेतितृचस्यसूक्तस्यआग्नेयःकुमारोमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवापृथिवीनांगवाकृणोत्यवर्ता ॥ पर्जन्यःपुरुषी
 योगः ॥ ॐ पर्जन्यायप्रगायतद्विस्वपुत्रार्यमीहृपे ॥ सनोयवसमिच्छतु ॥ योगर्भमोषधीनांगवाकृणोत्यवर्ता ॥ पर्जन्यःपुरुषी
 णां ॥ तस्माइदास्येहविर्जुहोतामधुमत्तमं ॥ इळांनःसंयतंकरत ॥ २ ॥ ॥ संवत्सरमितिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमं
 डूकाआद्यानुष्टुप् शिष्टास्त्रिष्टुभः सुवृष्ट्यर्थः ॥ ॐ संवत्सरंशशयानाब्राह्मणाव्रतचारिणः ॥ वाचपर्जन्यजिन्वतांप्रमंङ्काअ
 वादिषुः ॥ द्विव्याआपोअभियदेनमायन्हतिंनशुष्कसरसीशयानं ॥ गवामहूनमायुर्वत्सिनीनामंडूकानांवधुत्रासमेति ॥ य

दीमिनौऽशुतोअभ्यवर्षीत्तुष्यावतःप्रावृष्यागतायां ॥ अक्खलीकृत्यापितरंनपुत्रोऽअन्योअन्यमुपवदंतेमिति ॥ अन्योअन्यम
 नुगृभ्णालेनोरपांप्रसंगेयदमंदितातां ॥ मंडूकोयदुभिदृष्टःकनिष्कनृभिःसंपृक्तैहरितेनवाचं ॥ यदैषामन्योअन्यस्यवाचंशा
 कस्यैववदतिशिक्षमाणः ॥ सर्वतदेषांसमृद्धेवपर्वयत्सुवाचोवदथनाध्यप्सु ॥ ३ ॥ गोमायुरेकोअजमायुरेकःपृश्निरेकोहरितए
 रस्यतदहःपरिष्ठयन्मंडूकाःप्रावृषीणंबभूव ॥ ब्राह्मणासःसोमिनोवार्चमकतब्रह्मकण्वतःपरिवत्सरीणं ॥ अर्ध्वयवोघर्मिणःसि
 ष्विदुनाआविर्भवतिगुह्यानकेचित् ॥ देवर्हितिजुगुप्सुदुशस्यक्रतुंनरोनप्रमिनंत्येते ॥ संवत्सरेप्रावृष्यागतायांतुसाधर्माअ
 शुवतेविसर्गं ॥ गोमायुरदादुजमायुरद्राष्ट्रश्चिरद्राक्षरितोनोवसूनि ॥ मध्येहृदस्यस्रवस्वनिगृह्यचतुरःपरः ॥ प्रदेवत्रेतिपंचदशैकस्यसूक्तस्यएल्लषः
 ॥ ४ ॥ उपस्रवदमंडूकिवर्षमावदतादुरि ॥ मध्येहृदस्यस्रवस्वनिगृह्यचतुरःपरः ॥ प्रदेवत्रेतिपंचदशैकस्यसूक्तस्यएल्लषः
 कवष अपः अपानसावाचिष्टुप् सुवृष्ट्यर्थजपेविनियोगः ॥ ॐ प्रदेवत्राब्रह्मणेगातुरेत्वपोअच्छामनसोनप्रयुक्ति ॥ महींमित्र
 स्यवरुणस्यधासिंपृथुज्यसेरीरधासुवृक्तिं ॥ अर्ध्वयवोपहृविर्भतोहिभृताच्छापईतोशुतीरुशंतः ॥ अवयाश्चष्टैअरुणःसुपर्णस्त
 मास्यध्वमर्मिमद्यासुहस्ताः ॥ अर्ध्वयवोपहृतासमुद्रमपांनपांतहृविपायजध्वं ॥ सर्वोदददर्मिमद्यासुपूततस्मैसोमंधुमंतसुनो
 त ॥ योअनिधमोदीदयदुष्स्वंतृथर्विप्रासईकतेअध्वरेषु ॥ अपांनपान्मधुमतीरोदायाभिरिद्रौवावधेवीर्यय ॥ याभिःसो
 मोमोदतेहर्षतेचकल्याणीभिर्धुवतिभिर्नमर्थः ॥ तार्धध्वर्योअपोअच्छापरेहियदगसिंचाओपधीभिःपुनीतात् ॥ १ ॥ एवेद्यने

शुवतयो नमंतय दीमशं शुतीरेत्यच्छ ॥ संजानते मर्नसां चिकित्ते ध्वर्यवो धिपणापश्च देवीः ॥ यो वौ वृताभ्यो अकृणो दुलो कंयो
 वोमह्या अभिशस्तेरमुचत् ॥ तस्मा इन्द्राय मधुमंतमामै देवमाद नं प्रहिणोत नापः ॥ प्रास्मै हि नो तमधुमंतमामै गभोगभो योवः सिंधवो म
 ध्वउत्सः ॥ घृतपृष्ठमीळ्य मध्वरेज्यापोरेवतीः शृणुता हवमे ॥ तं सिंधवो मत्सुरामिन्द्र पानमामै प्रहेतय उभे इयति ॥ मदृच्युतमौशा
 नं न भोजां परिरिच्रितं तु विचरेतमुत्सं ॥ आवर्तते तीरधनुस्त्रिधारा गोपुयुधो न नियवंचरंतीः ॥ ऋपेज निन्त्री भुवनस्य पक्षीरपोवदस्व
 सुवृधः सयौनीः ॥ २ ॥ हि नो तानो अध्वरं देवयज्या हि नो तन्न ह्यसने ये धनानां ॥ ऋतस्य योगे विष्यध्वमूधः श्रुष्टीवरी भूतनास्म
 भ्यमापः ॥ आपोरेवतीः क्षयथा हि वस्वः कर्तुं च भद्रं बिभ्रथामृतं च ॥ रायश्च स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्गुणं ते वयोधात् ॥ एमा अगमन्नेवती
 तियदापो अहं श्रमायतीर्धतं पर्यासि बिभ्रतीर्मधूनि ॥ अध्वर्युभिर्मनसा संविद्वाना इन्द्राय सोमं सुपुतं भरंतीः ॥ एमा अगमन्नेवती
 जीवधन्या अध्वर्यवः सादर्यता सखायः ॥ निर्वहिषिधत्तन सोम्या सोपां नज्त्रा संविद्वाना स एनाः ॥ आगमन्नाप उशतीर्विहिरेदं न्य
 ध्वरे अंसदं देवयंतीः ॥ अध्वर्यवः सुनुते द्राय सोममर्षदुवः सुशक देवयज्या ॥ ३ ॥ ऋपयो वै सरस्वत्यां सन्नमा सते कवपमै लूपंसो
 मादनयन् दास्याः पुत्रः कितवो ब्राह्मणः कथं नो मध्ये दीक्षिते त्विनापां प्रियं धामो पागच्छत्तमापो नूदायं संसरस्व
 हिर्धन्वो दृष्टुः पिपासया वित्त एतदपो नज्त्रीयमपश्यत्य देवत्रा ब्रह्मणे गातुरे त्विति तेनापां प्रियं धामो पागच्छन्नुप देवानामु
 तीसमंतं पर्यधावत्तस्माद्वाप्येति हि परिसारकमित्या चक्षते ये देनं सरस्वती समंतं परिससारते वा ऋपयो ब्रुवन् विदुर्वा इमं देवा उपेमं ह
 यामहा इति ते तमुपाह्वयंत तमुपाह्वयैतदपो नज्त्रीयमकुर्वत प्रदेवत्रा ब्रह्मणे गातुरे त्विति तेनापां प्रियं धामो पागच्छन्नुप देवानामु

पापांप्रियं धाम गच्छत्युपदेवानां जयति परमं लोकं य एवं वेद यश्चैवं विद्वानेतदपो न पृथीयं कुरुते तत्संततमनुब्रूयात्संततवर्षी ह प्रजा
भ्यः पर्जन्यो भवति यत्रैवं विद्वानेतत्संततमन्वाहयदवग्राहमनुब्रूयाज्जीमूतवर्षी ह प्रजाभ्यः पर्जन्यः स्यात्तस्मात्तत्संततमेवानूच्यंत
स्यान्निःप्रथमां संततमन्वाहते नैव तत्सर्वसंततमनूक्तं भवति ॥ १ ॥ ता एतानवानंत रायमन्वाहिनो तानो अध्वरं देवयज्येति दश
मीमावर्षु ततीरधनुर्द्विधारा इत्यावृत्तास्वेकधनासु प्रतियदापो अहश्च मायतीरिति प्रतिदृश्यमाना स्वाधेनवः पयसा तूर्ण्यर्थं इत्यु
पायतीषु समन्यायन्त्युपयन्त्यन्या इति समायतीष्वपो वा अस्पर्धतवर्षपूर्वयज्ञं वक्ष्यामो वयमिति याश्चेमाः पूर्वेषु वर्षसती वयोर्युह्यं
तेयाश्च प्रातरेकधनास्ताभ्युगुरपश्यदापो वै स्पृधंत इति ता एतयर्चा समज्ञपयत्समन्यायं त्युपयंत्यन्या इति ताः समजानत संजानाना
हास्यापो यज्ञं वहंति य एवं वेद पो न देवी रूपयंति होत्रियमिति होतृचमसे समवनीयमाना स्वन्वाहवसती वरीष्वेकधनासु चावेरपो
ध्वर्या इज इति होता ध्वर्युष्टृच्छत्यापो वै यज्ञो विदो यज्ञो इत्येव तदा होते मनं न मुरित्यध्वर्युः प्रत्याहोते माः पश्येत्येव तदा हतास्वध्व
यो इन्द्राय सोमं सोतामधुमंतं ॥ दृष्टि वनिंती ब्रातं बहु रम्यं वसुमते रुद्रवत आदित्यवत ऋभुमते विभुमते वाजवते बृहस्पतिवते विश्व
देव्यावते । यस्येन्द्रः पीत्वा वृत्राणि जंघनत्स जन्या नितारिषो इमिति प्रत्युत्तिष्ठति प्रत्युत्थेया वा आपः प्रतिवैश्रेयां समायंत मुत्तिष्ठं
तितस्मात्प्रत्युत्थेया अनुपर्था वृत्त्या अनुवैश्रेयां सं पर्यावर्तते तस्मादनुपर्था वृत्त्या अनुवैतवानुप्रपत्तव्यमीश्वरो हयद्यन्यो यजेता
थ होतारं यशो तस्मादनुब्रुवतैवानुप्रपत्तव्यमंबयो यंत्यध्वभिरित्येतामनुब्रुवन्ननुप्रपद्येत जामयो अध्वरीयतां ॥ पृंचतीर्मधुना
पय इति योमधव्यो यशो तौ बुभुक्षेदमूर्या उपसूर्येया भिर्वासूर्यः सहेति तेजस्का मो ब्रह्मवर्चसकामो पो देवी रूपह्वये यत्र गावः पिबंति न

इतिपशुकामस्ताप्ताः सर्वा एवानुब्रुवन्ननुप्रपद्येतेपांकामानामवरुद्ध्याएतान्कामानवरुंधेयएवंवेदेमाअमन्नेवतीर्जीवधन्याइ
तिसाद्यमानास्वनवाहवसतीवरीष्वेकधनासुचागमन्नापशतीर्वहिरदमितिसन्नासुसप्तयापरिदधाति ॥ २ ॥ इतिश्रावणीखंड०

॥ ७७ ॥ अग्रतिसांवत्सरिकश्राद्धं ॥ पवित्रतेविततंब्रह्मणस्य
तिसाद्यमानास्वनवाहवसतीवरीष्वेकधनासुचागमन्नापशतीर्वहिरदमितिसन्नासुसप्तयापरिदधाति ॥ २ ॥ इतिश्रावणीखंड०

श्रीगणेशायनमः ॥ धृतशुक्लवस्त्रोपवस्त्रःकुशोर्णीजिनासनेष्वेपामन्यतमेवोपविश्य ॥ द्विराचम्य ॥ पवित्रतेविततंब्रह्मणस्य
तेप्रभुर्गोत्राणिपर्यैपिविश्वतः ॥ अतस्तनूनृतद्रामोऽअश्रुतेशुतासइद्वहंतस्तत्समाशत ॥ इतिपवित्रंघृत्या ॥ ऊर्ध्वकेशिविरू
पाक्षिमांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठदेविशिखाबंधेचामुंडेह्यपराजिते ॥ अपसर्पेतुयेभूताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नक
तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेपामविरोधेनश्राद्धकर्मसमारभे ॥ (कुशैःशिखाबंधं
उपवीतबंधनीवीबंधं-दक्षिणेवामेवाकुक्षौतिलैःसहकुशत्रयं-आसनेदर्भधारणंचकृत्वा) प्राणानायम्य ॥ पितृदेवताभ्योनमः ॥
विष्णुर्विष्णुः ॥ श्रीमद्भगवतोमहापुरुषस्यइत्यादिसंकल्पंकृत्वा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं (पुरुषार्थद्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानां) ॥
प्राचीनावीती ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकशर्मणांअमुकसगोत्राणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां (मातुःश्राद्धेतुमातृ
द्व्यासयवपवित्रधारणवामकट्यासतिलपवित्रधारणमित्याचारःक्वचित् ॥ ३ संबधगोत्रनामेतिसंबधनामगोत्रेतिवाक्रमः । तत्र-सकारेणतुवक्तव्यंगोत्रं
विर्वीत्रंथियुक्तंनवाभवेत् । अन्यानिचपवित्राणिकुशदूर्वात्मकानिच । हेमात्मकपवित्रस्यकलानार्हतिपोडशी । इतिपवित्रलक्षणं ॥ २ अत्रदक्षिणक
द्व्यासयवपवित्रधारणवामकट्यासतिलपवित्रधारणमित्याचारःक्वचित् ॥ ३ संबधगोत्रनामेतिसंबधनामगोत्रेतिवाक्रमः । तत्र-सकारेणतुवक्तव्यंगोत्रं

पितामहीप्रपितामहीनांअमुकामुकदानांअमुकगोत्राणां) सव्यं(एतेषा)श्रेयोर्थमोक्षार्थेतृतीयार्थमपितृणांप्रतिसंवत्सरिकश्राद्धं
सदैवंपिंडंसाग्नौकरणंपार्वणेनविधिनाअन्नेनहविषासद्यःकरिष्ये ॥ तदंगयवतिलोदकादिकरिष्ये ॥ आत्मशुद्ध्यर्थंभोक्तृदृष्ट
भांडभाजनशुद्ध्यर्थंचप्रायश्चित्ता(थैवश्वदेव)सूक्तजपमंहकरिष्ये ॥ कुरुष्वइतिप्रतिवचनं॥ तान्नपात्रे इममंगेयमुनेसरस्वतिशु
तुद्रिस्तोमंसचतापरुण्या ॥ असिक्तयामरुद्रुधेवितस्तयाजीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ इत्युदकंनिक्षिप्य ॥ गंधद्वारांदुराधर्षी
नित्यपुष्टांकरीषिणी ॥ ईश्वरीसर्वभूतानांतामिहोपहृयेश्रियं ॥ इतिगंधं ॥ श्रासःकुशरासोदुर्भासःसैर्यादुत ॥ मौजाअह
मृषिभिःस्मृतं ॥ इतियवान् ॥ याःफुलिनीर्याऽअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ निर्णोदःसर्वपापानांपवित्र
गीफलं ॥ हिरण्यरूपःसहिरण्यसंहगुपानंपात्सेदुहिरण्यवर्णः ॥ हिरण्ययात्यरियोनेर्निषद्याहिरण्यदाददुत्यन्नमस्मै ॥ इतिपू
रण्यं ॥ युवासुवासाःपरिवीतआगुत्सलश्रेयान्भवतिजार्यमानः ॥ तंधीरांसःकवयुउन्नर्थतिस्वाध्योऽमनसादेवयुतः ॥ यवोद
सर्वत्रधीमता। इतिवचनात् भारद्वाजगोत्राणामिति भारद्वाजगोत्राणामितिवोच्चारःकार्यः । विभक्तिविचारः-षष्ठीविभक्त्यासंकर्यःक्षणश्चास्यकर्मच ।
षष्ठ्यावास्याच्चतुर्थ्यावासनदानंद्विजातये । द्वितीययावाहनंस्याद्विभक्तिस्तुचतुर्थिका । अन्नदानेपिंडपूजास्वास्वस्तीतिवाचने । पिंडदानेतुसंबुद्धिर्येचत्वे
त्यादितःपुरा । ततःपरंचतुर्थीचेत्युभयंसर्वसंमतं । शेषाणिसर्वकर्मणिपुण्येतेयथायथं । इदमेवाहदवावाप्रयुज्यैवसमाचरेत् ॥ १ कूर्चलक्षणंसूत्राव
ल्यां-प्रथमाब्देपंचदशैःप्रत्यब्देसप्तमिस्तथा । तीर्थमहालयैवैववदभैस्तुदूर्चकः ॥ आकरेण्वनुपलंभादयमाचारलब्धोभाति ॥

केइदं गंधपुष्पंतुलसीपत्रं नमः ॥ सर्वे उपचाराः यवैः संपूर्णाः संतु ॥ अपसव्या ॥ तिलोदकं ॥ इमं भेगं ० ॥ गंधद्वारां ० ॥ शरासः ० ॥ त
 लोसिसोमदेवत्यो गोसवेदेवनिर्मितः ॥ प्रलवद्भिः प्रतः स्वधया पितृनिमां ह्यो कान्प्रीणया हिनः स्वधानमः ॥ इति तिलान् ॥ माका
 कंबीरमुद्गृह्णो वनस्यतिमशस्तीर्विहिनीनशः ॥ मोतसूरो अहं एवाचनग्रीवा आदधतेवेः ॥ इति भृंगराजपत्रं ॥ याः फल्लिनी ० ॥
 इति पूगीफलं ॥ हिरण्यरूपः ० ॥ इति हिरण्यं ॥ युवा सुवा ० ॥ तिलोदके इदं गंधपुष्पं भृंगराजपत्रं नमः ॥ सर्वे उपचाराः स्तिलैः
 संपूर्णाः संतु ॥ गंधपुष्पैः प्रच्छाद्य ॥ सहस्रशीर्षा पुष्पः ० ॥ सूक्तं ममांशेव चोर्विह्वेष्वस्तु यंत्ये धानास्तन्वपु मे ॥ मद्यं नमंतां प्रदि
 श्वाश्च तस्मै स्वया अक्षेण पृतना जये मे ॥ मम देवा विह्वेष्वस्तु मयि देव हूतिः ॥ देव्या होतारो वनुषंतु पूर्वैरिष्टाः स्याम तु न्वा सुवीराः ॥
 तां कामैः अस्मिन् ॥ मयि देवा द्रविणमायं जंतो मय्या शीरंस्तु मयि देव हूतिः ॥ देव्या होतारो वनुषंतु पूर्वैरिष्टाः स्याम तु न्वा सुवीराः ॥
 महायजंतु मय्या निहव्या कूतिः सत्यामनसो मे अस्तु ॥ एनो मानिर्गोकतमच्छना हं विश्वे देवा सोऽधिबोचतानः ॥ देवीः पलुर्वीरु
 नः कृणोत विश्वे देवा स इह वीर्यध्वं ॥ माहास्महि प्रजया मातनूभिर्मरधामद्विपुते सोमराजन् ॥ १ ॥ अग्नेमन्युं प्रतिनुद न्यरे प्रामद
 षधो गोपाः परिपाहि नस्त्वं ॥ प्रत्यं चोयंतु निगुतः पुनस्ते मे पांचितं प्रबुधां विनें शत ॥ धाता धातृणां भुव नस्य यस्य तिद्वं वज्रातारं म
 भिमाति पाहं ॥ इमं यज्ञमश्विनो भाव हूतिर्देवाः पातय जमान न्यथा ॥ उरुव्यचानो महिपः शर्मय सद्स्मिन्हवै पुरुहूतः पुरुक्षुः ॥ स
 नः प्रजायै हर्यश्च मृलयेद्रमानो रीरिपो मापरादाः ॥ येनः सपत्न्या अपते भवं त्विद्राग्निभ्यामववाधामहेतान् ॥ वसवो रुद्राऽ आदि
 त्या उपरि स्पृश मोग्रं चेत्तारमधि राजर्मकन् ॥ अर्वांच भिद्रं मुतो हवामहे यो गो जिह्वं न जिदंश्च जिद्यः ॥ इमं नो यज्ञं विह्वेषु पस्वा

त्वकुल्मोहरिवोमेदिनत्वा ॥ तरत्समं दीधावति धारसुतस्यांधसः ॥ तरत्समं दीधावति ॥ उद्यावेदवसूनां मर्तस्य देव्यवसः ॥
 तरत्समं दीधावति ॥ ध्वस्त्रयोः पुरुषं योरासहस्राणि ददद्वाहे ॥ तरत्समं दीधावति ॥ आययोऽस्त्रिशतं तनासहस्राणि च ददद्वाहे ॥
 महेवरुणमित्रार्थमन् ॥ न तमहो न दुरितं देवा सो अष्टमर्त्य ॥ सजोष सोयमर्थमा मित्रो नयति वरुणोऽअतिद्विषः ॥ तद्विवयं वृणी
 णि पार्थं घाऽऽनः पर्षण्यतिद्विषः ॥ युयं विश्वं परि पाथु वरुणो मित्रोऽअर्थमा ॥ त्र्यंमरुद्भीरुदं हेमैर्मद्रमं भिस्वस्तयेतिद्विषः ॥ नयिष्याऽऽनोनेप
 दित्या सोऽअतिस्त्रिधो वरुणो मित्रोऽअर्थमा ॥ त्र्यंमरुद्भीरुदं हेमैर्मद्रमं भिस्वस्तयेतिद्विषः ॥ नेतारं ऊषुर्णस्तिरो वरुणो मित्रोऽअ
 र्थमा ॥ अतिविश्वानि दुरितारजानश्चर्षणीनामतिद्विषः ॥ युयं मरुद्भीरुदं हेमैर्मद्रमं भिस्वस्तयेतिद्विषः ॥ नयिष्याऽऽनोनेप
 त्या सोयदीमहे अतिद्विषः ॥ यथा हुत्यद्वसवो गौर्यं चित्पदिषि ताममुं चतायजत्राः ॥ एवोष्वस्मिन् चताव्यं हः प्रतार्यमेप्रतुं नऽआ
 युः ॥ हंसः शुचिपदं सुरं तरिक्षसद्वो तो वेदिषदतिथिदुरोणसत् ॥ अचिंतीयत्तवधर्मं युयोपिममानस्तस्मादेन सो देवरीरिषः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः
 त्किंचेदं वरुणै देव्ये जनेभिर्द्रोहं नृणां ॥ शुचीवो हव्यामरुतः शुचीनां शुचिं हि नो म्यध्वरं शुचिं भयः ॥ ऋतेन सत्यमृतसार्प आयुन्धुर्विजन्मानः शुचयः पाव
 तत्सवितुः ॥ शुचीवो हव्यामरुतः शुचीनां शुचिं हि नो म्यध्वरं शुचिं भयः ॥ शुचीरोचतुर्गताः ॥ इदं शुक्रो नऽआर्गहि शुक्रः शुक्राभिरूति
 काः ॥ अग्निः शुचिं व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः ॥ शुचीरोचतुर्गताः ॥ इदं शुक्रो नऽआर्गहि शुक्रः शुक्राभिरूति
 यः ॥ एतो न्विदं स्तर्वा मशुङ्गं शुङ्गे नुसार्त्ता ॥ शुङ्गे रुक्थैर्वा विध्वांसं शुङ्ग आशीर्वा न्ममत्तुं ॥ इदं शुक्रो नऽआर्गहि शुक्रः शुक्राभिरूति

[illegible]

जातुसृष्ट्वा) पितृणां प्रति सांस्वरिकश्राद्धे अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहार्थत्वाक्षणाः कर्तव्याः ॥ ॐ तथा ॥ ग्रामोत्तुभवान्
ग्रामवानि ॥ मंडलानि कुर्यात् ॥ प्रादेशमात्रं देवानां मंडलं चतुरस्रकं ॥ वितस्तिमात्रं पितृमंडलं चतुर्लोक्य ॥ सव्यं ॥ देवपा
नमः ॥ पुष्पनमः ॥ सर्वे उपचाराः तिलैः संपूर्णाः संतु ॥ सव्यं ॥ देवाः स्वागतं सुस्वागतं ॥ पितृपाद्यस्थाने इदमासनं ॥ गंधं
वः स्वः इदं वः पाद्यं ॥ सुपाद्यं ॥ (एवं द्वितीये) ॥ शान्तो देवीरभिर्भूय आपो भवन्तु पीतये ॥ शंयोरभिर्भवन्तु नः ॥ इति मंत्रेण ब्राह्मणानां
शुद्धोदकेन पादक्षालनं कुर्यात् ॥ अपसव्यं ॥ पितः स्वागतं ॥ सुस्वागतं ॥ पुरुरवार्षवसंज्ञका विश्वे देवाः ब्रह्मणे भूभु
इदं वः पाद्यं ॥ सुपाद्यं ॥ एवं पितामहप्रपितामहयोः ॥ शान्तो देवीति पूर्ववत् ॥ आधिव्याधिः ॥ कर्तापवित्रं विसृज्य हस्तौ पादौ
प्रक्षाल्याचम्यपवित्रे धृत्वा ॥ सव्यं ॥ सर्वेषां स्वागतं ॥ सुस्वागतं ॥ (निरंगुष्ठं विप्रदक्षिणहस्तं धृत्वा) देवाः समाध्वं ॥ सुस
मास्महे ॥ अपसव्यं ॥ पितरः समाध्वं ॥ सुसमास्महे ॥ सव्यं ॥ उपक्रांतं पितृणां प्रति सांस्वरिकश्राद्धं करिष्ये ॥ कुरुष्व ॥

१ संकल्पेक्षणदाने पाद्ये आसने आवाहने ध्येदाने गंधाद्याच्छादनात् पंचोपचारेष्वन्नदाने पिंडदाने जनान्यंजनयोरक्षये स्वधावाचने च संवधगोत्रनामोच्चारणं ॥
२ अंगणे श्राद्धदेशद्वारे वा चतुरस्रं द्विहस्तं प्रादेशमात्रं बोदकप्लवं देवमंडलं कृत्वा ततो दक्षिणे षडंगुलं त्यक्त्वा दक्षिणां प्लवं चतुर्हस्तं वितस्तिमात्रं वा चतुर्लोक्य
तुमंडलं कार्यं ॥ ३ मंडलान्पूर्वतो देवैः पितृभिश्च तथोत्तरे । कर्ता चैव तुर्हशान्त्यामेवमाचमनं स्मृतं ॥

शन्नोदेवीरुभिष्टयुआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरुभिस्त्रवंतुनः ॥ यवोसियवयास्मद्धेपोयवयाअरातीः ॥ अपसव्यं ॥ शन्नोदेवीरु
 भिष्टयुआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरुभिस्त्रवंतुनः ॥ उदीरतामवरुत्तरसलन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ॥ असुयईयुरवकाकृतज्ञा
 स्तेनोवतुपितरोहवेषु ॥ अपहताअसुरारक्षांसिपिशाचायेक्षयंतिष्टथिवीमनु ॥ अन्यत्रैतोगच्छंतुयत्रैतेपांगतमनः ॥ इतिसर्वत्र
 तिलान्विकीर्य ॥ रक्षोहर्णवाजिनमाजिघर्षिर्मित्रप्रार्थिष्टुमुपयामिशर्म ॥ शिशानोअग्निःक्रतुभिःसर्मिद्धःसनोदिवासरिपःपातु
 नक्तं ॥ अष्टौवसवएकादशरुद्राद्वादशदित्याःश्राद्धद्वारेवैष्णवीरक्षागयेयंभूमिः ॥ सुभूमिः ॥ सव्यं ॥ दग्धैःपाकप्रोक्षणं ॥ विध्वं
 तरत्समंदी० ॥ त्रिभिष्टुदेवसवितुर्वर्धैःसोमधामभिः ॥ अग्नेदक्षैःपुनीहिनः ॥ पुनंतुमादेवजनाःपुनंतुवसवोधिघ्या ॥ त
 देवाःपुनीतमाजातवेदःपुनीहिमा ॥ प्रप्यायस्वप्रस्यदस्वसोमविध्वंभिर्गुभिः ॥ देवेभ्यउत्तमंहविः ॥ भूर्भुवःस्वः ॥ आ
 त्सवितु० ॥ इतिप्रोक्ष्य ॥ पाकादीनांपवित्रतास्तु ॥ सर्वपाकाःशुचयोभवंतु ॥ पाकप्रोक्षणंविधिवदस्तु ॥ अस्तुविधिवत् ॥ आ
 गच्छंतुमहाभागाविध्वेदेवामहाबलाः ॥ येष्वन्नविहिताःश्राद्धेसावधानाभवंतुते ॥ सावधानाःस्मः ॥ अपसव्यं ॥ श्राद्धभूमौग
 यांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं ॥ वस्वादींश्चपितृन्ध्यात्वाततःश्राद्धंआसनदक्षभागे)पुरुषवार्द्रवसंज्ञकानांविध्वेपादेवानांब्रह्मणेभूर्भुवःस्वरिदमासनं ॥
 मकरालब्धेनोत्तानेनदक्षकरेणसयवंदभेद्वयंआसनदक्षभागे)पुरुषवार्द्रवसंज्ञकानांविध्वेपादेवानांब्रह्मणेभूर्भुवःस्वरिदमासनं ॥
 १ निपात्यदक्षिणंजानुदेवानपरिचरेत्सदा । पितृणापरिचर्यानुवामजानुनिपातनात् । प्रदक्षिणतुदेवानापितृणामप्रदक्षिणं । पितृणाद्विगुणाभुग्नाढ
 भौदेवेक्रजुत्वगा । दैवेतद्विमुखाःकर्तोपिज्येस्याद्विष्णामुखः ॥ २ प्रत्युपचारमाद्यंतयोःरुद्रकदानविहितं ॥

स्वासनं ॥ (एवंद्वितीयदेवे) ॥ अत्रास्यतां ॥ धर्मोसि ॥ (निरंगुष्ठंकरं धृत्वा) ॥ प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धेदेवेक्षणः क्रियतां ॥ ॐ तथा ॥
 प्रमोतु भवान् ॥ ग्रामवानि ॥ अर्घ्यमासाद्य ॥ विग्रामेभूमिप्रोक्ष्य प्रागगौद्वौ दूर्भावास्तीर्य पात्रद्वयं न्युज्जं निधाय गायत्र्या प्रो
 नः ॥ इतिसकृदभिमंत्र्य ॥ यवोसि धान्यराजोवावारुणो मधुसंयुतः ॥ निर्णोदः सर्वपापानां पवित्रमृषिभिः स्मृतं ॥ शंयोरभिस्त्वंवतु
 त्रयोः गंधं पुष्पं तुलसीपत्रं नमः ॥ सर्वेषु पचाराय वैः संपूर्णाः संतु ॥ देवाः संपन्नं ॥ सुसंपन्नं ॥ स्वाहा अर्घ्याः ॥ संत्वर्घ्याः ॥
 (वामकरं कुशयवयुतं विप्रदक्षिणजानुनित्यस्य हस्ते यवान् गृहीत्वा) पुरुरवार्षवसंज्ञकान् विश्वान् देवान् भवत्स्वावाहयिष्ये ॥ आवा
 हय ॥ विश्वे देवास आगतं शृणुतां मम इमं हव ॥ एदं बर्हिर्निर्षादत (इति प्रतिविप्रमावाह्य) ॥ विश्वे देवाः शृणुते मम हव मेये अंतरिक्षे य उप
 द्या विष्ट ॥ ये अग्निजिह्वा उत वायर्जत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिर्षिमादयध्वं ॥ पात्रोपरित नौ दभौ हस्ते दत्त्वा ॥ पुरुरवार्षवसंज्ञका विश्वे देवाः इदं वो अर्घ्यं स्वाहानमः ॥
 पाददेशे भूमौ क्षिपेत् ॥ अपोदत्त्वा ॥ (पात्रोपरित नौ दभौ हस्ते दत्त्वा) पुरुरवार्षवसंज्ञका विश्वे देवाः इदं वो अर्घ्यं स्वाहानमः ॥
 अस्त्वर्घ्यं ॥ (प्रतिविप्रं) यादिव्या आपः पृथिवि संबभूवुर्था अंतरिक्षा उत पार्थिवी र्याः ॥ हिरण्यवर्णा यज्ञिया स्तान आपः शंस्यो
 ना भवतु ॥ इदमर्घ्यं दत्तं नमम ॥ अस्तु दत्तं ॥ एवं द्वितीयेऽपि ॥ पुरुरवार्षवसंज्ञका विश्वे देवाः यथा भागशः अग्नीवो गंधाः स्वा
 १ देवार्चादक्षिणादिः स्यात्पादजान्वंसमर्थसु । शिरोस्तजानुपदेपुवामागादिषु पैतृके । देवतीर्थेनैव तत्पितृतीर्थेन पैतृकं ॥
 धमायनेते च पुष्पकं ॥ धूरमीत्यमुना धूपमुद्गीच्यत्वेति दीपकं ॥ शुक्लस्त्राणि मंत्रेण वस्त्रं दद्यात्प्रयत्नतः ॥

[illegible]

नृदभान्नधाप्रजः प्रतः स्ववनाः ॥
 प्रलवद्भिः प्रतः स्ववनाः ॥
 प्रलवद्भिः प्रतः स्ववनाः ॥

१ अगस्त्यभृगुराजपुत्रः॥

थक्रपात्रेषुप्रक्षिप्य ॥ पित्राद्यर्घ्यपात्रेषु गंधपुष्पभृंगराजपत्रंचनमः ॥ सर्वेऽपचाराःतिलैःसंपूर्णाःसंतु ॥ पित्रर्घ्यपात्राणिसं
पन्नानि॥सुसंपन्नानि ॥ स्वधार्घ्याः ॥ संत्वर्घ्याः ॥ (सव्यकरंकुशतिलयुतंविप्रवामजानुनिन्यस्य) अस्मत्पितृपितामहप्रपिताम
हान्अमुकशर्मणःअमुकगोत्रान्वसुरुद्रादित्यस्वरूपान्भवत्स्वावाहयिष्ये ॥ आवाहय ॥ हस्तेतिलान्गृहीत्वा) उशंतस्त्वानि
धीमह्युशंतःसर्मिधीमहि ॥ उशंतुशतआवहपिदृन्हुविषेअत्तवे ॥ (इतिप्रतिविप्रमावाह्य) आर्यतुनःपितरःसोम्यासोमिन्निश्वात्ताः
पृथिभिर्देवयानैः ॥ अस्मिन्यज्ञेस्वध्यामदंत्वाधिब्रुवंतुतंवत्वस्मान् ॥ इतिसकृदुपतिष्ठेत् ॥ पितृपितामहप्रपितामहान्आवा
हयामीत्यावाह्य हस्तेवशिष्टतिलान्द्विजपादमूलेनिक्षिपेत् ॥ (अधस्थदर्भैःसहार्घ्यपात्रमेकैकंविप्राग्नेस्वधाअर्घ्याःसंवर्ध्याःइति
मंत्रावृत्त्यास्थापयेत्) ॥ सव्यं ॥ अपोदत्वापात्रोपरिस्थदर्भान्विप्रहस्तेदत्त्वाअस्मत्पितरिदंतेऽर्घ्यं ॥ अस्त्वर्घ्यं ॥ अपसव्यं॥
यादिव्याआपःपृथिविसंबभूवुर्याअंतरिक्षयाजतपार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥ पित्रेइदमर्घ्यं
दत्तंनमम ॥ अस्तुदत्तं ॥ सव्यं ॥ पितामहेदंतेऽर्घ्यं ॥ अस्त्वर्घ्यं ॥ अपसव्यं ॥ यादिव्या० ॥ पितामहायेदमर्घ्यंदत्तंनमम ॥
सव्यं॥प्रपितामहेदंतेऽर्घ्यंअस्त्वर्घ्यं ॥ अपसव्यं ॥ यादिव्या०॥प्रपितामहायेदमर्घ्यंदत्तंनमम ॥ अस्तुदत्तं॥प्रथमपित्रर्घ्यपात्रेसंस्त

१ अर्घ्यमावाहनंचैवद्विजांगुष्ठनिवेशनंतुसिप्रश्नंचविकिरंतीर्थेपंचविवर्जयेत् । संकल्पासनयोःषष्ठीद्वितीयावाहनेतथा । अन्नदानेचतुर्थीस्याच्छेषसंज्ञो
धनंसृष्टं ॥ २ अत्रमातृश्राद्धेपिपितृनित्येवपठेन्नमातृनित्यहोमत्रपठितत्वात् ॥ ३ सव्यहस्तान्वारब्धदक्षिणहस्तेनार्घ्यदानं ॥

[illegible]

१ अत्रपक्षतरं—प्रथमपात्रमुच्चानतस्तत् ॥ इति ॥ ३
एवच । मंडलान्युपनीविततस्मात्कुर्वीतमंडल ॥

दक्षिणमंडलं कुर्यात् ॥ ततस्तेषु भोजनपात्राणि स्थापयेत् ॥ भस्मगृहीत्वा पितृपात्राणां परितः ॥ अपसव्यं ॥ पिशंगभृष्टिमं भणं
 पिशाचिमिंद्रसंमृण ॥ सर्वरक्षोनिर्बहय ॥ सव्यं ॥ देवपात्रपरितः ॥ रक्षोणो अग्नेतवुरक्षणे भीरारक्षाणः सुमखप्रीणानः ॥ प्रति
 फुरविरुजवीडूं जहिरक्षोमहिचिद्धावृधानं ॥ ब्रह्मचतेजातवेदो नर्मश्च्यं चगीः सदुमिद्धनीभूत् ॥ रक्षोणो अग्नेतनयानितो
 कारक्षोतनस्तन्वो इ अप्रयुच्छन् ॥ यथाचक्रधरो विष्णुल्लोक् यं परिरक्षति ॥ एवं मंडलभस्मां कः सर्वभूतानिरक्षतु ॥ सर्वेषां पापह
 न्नौ करणं करिष्ये ॥ क्रियतां ॥ अपसव्यं ॥ घृताक्तमन्नमादाय द्विधा विभज्य ॥ इदं सोमाय पितृमते इदमग्नये कव्यवाहनाय इति
 भागद्वयं दक्षिणसंस्थमभिमृश्य ॥ वामहस्तेन दक्षिणहस्तमुपस्तीर्य ॥ मध्यात्पूर्वार्धादवदानधर्मेणावदाय ॥ पात्रस्थमवत्तंचा
 नायेदं नमः ॥ एवं सर्वत्र ॥ सोमाय पितृमते इदं नमः ॥ तथा ॥ अग्नये कव्यवाहनाय स्वधानमः अग्नये कव्यवाह
 तेनमः ॥ अग्नये नमः ॥ स्वस्ति ॥ अज्जामेधां यशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिं श्रियं वलं ॥ आयुष्यं ते जातमग्ने देहि मे कव्यवाहन ॥ पाणौ
 हुतं ॥ सुहुतं ॥ घृतेन पात्रेऽभिघारं कृत्वा ॥ मूर्धनं द्विवो अरुतिं पृथिव्या वै श्वानुरमुत आज्ञातमग्निं ॥ क्वं सिद्धान्जमतिं शिञ्जनां
 १ पात्राणि च-पलाशमधूकोदुंबरकुटजप्लक्षजानि शस्तानि । कदलीपनसादीनि मध्यमानि ।
 मित्यहः कार्यः ॥ ३ घृतभार्यस्यापत्नीकस्य प्रथमे देवद्विजकर एव होमो न पित्र्येति सिद्धिः ॥
 २ प्रत्येकमेकविप्रपक्षे विप्रपाणिज्वस्रौ करण

नामासंतापात्रं जनयंत देव्याः ॥ (इत्यभिघारिते पात्रे विप्राः पाणिस्थ मन्त्रं क्षिपेयुः ॥ अत्र त्रिसुपर्णा ब्रह्मसूक्तादीनां जपः कार्यः) ॥
देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च ॥ नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नमः ॥ कुरुक्षेत्रं गंगां गंगं प्रभासं पुष्करं तथा ॥
एतानि पुण्यतीर्थानि श्राद्धकाले सदा पठेत् ॥ सप्तव्याधादशाणं शुभ्रगाः कालांजरे गिरौ ॥ चक्रवाकाः शरद्वीपे हंसाः सरासिमानसे ॥
ते पिजाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेदपारगाः ॥ प्रस्थिता दीर्घमध्वानं यूनं किमवसीदथ ॥ अमूर्तानां च मूर्तानां पितृणां दीप्ततेजसां ॥
नमस्त्यामिसदा तेषां ध्यायिनां योगचक्षुषां ॥ चतुर्भिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यां पंचभिरेव च ॥ हूयते च पुनर्द्वाभ्यां संमेविष्णुः प्रसीदतु ॥
ईशानः पितरूपेण महादेवो महेश्वरः ॥ प्रीयतां भगवानीशः परमात्मा सदा शिवः ॥ सव्यं ॥ गायत्री मंत्रेणान्नप्रोक्षणं ॥ दक्षिण
जातु पातयित्वा ॥ तूर्णं परिषेचनं ॥ (दक्षिणहस्त उपरि वामोर्ध्व इति पाणिभ्यां पात्रमालभ्य) पृथिवीते पात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मण
स्त्वामुखेऽमृतं जुहोमि ब्राह्मणानां त्वाविद्यावतां प्राणापानयोर्जुहोम्यक्षस्वन्युजेन करेण न्युजं द्विजां गुष्ठमूलमन्त्रे निवेश्य प्रदक्षिणं भ्राम
नोयतो विष्णुर्विचक्रुर्मे ॥ पृथिव्याः सप्त धारं भिः ॥ विष्णो हव्यं रक्षस्वन्युजेन करेण न्युजं द्विजां गुष्ठमूलमन्त्रे निवेश्य प्रदक्षिणं भ्राम
येत् ॥ ततो वामहस्तेन पात्रं स्पृशन् पुरुरवारं वसं ० विश्वेदेवा देवता इदमन्नं हव्यमयं ब्राह्मण आहवनीयायार्थे इयं भूर्गया अयं भोक्ता गदा
धर इदमन्नं ब्रह्म इदं सौवर्णं पात्रमक्षय्यवटच्छायेयं ॥ पुरुरवारं वसं ज्ञक विश्वेभ्यो देवेभ्यः इदमन्नं सोपस्करममृत रूपं परिरिचिष्टं परि

१ विप्रा. पाणिस्थस्वभावानां त्रिमुपपन्नपूर्वभाजनयथा
देवद्विजपाणिहोमेतुद्वपात्रेषु ॥ २

देवद्विजपाणिहामनुध्या...

वेक्ष्यमाणं चास्य ब्राह्मणस्य आतृसेः स्वाहा हव्यं नमोनमम ॥ ॐ तत्सद्गयायां विष्णुपदादिचतुर्दशपदेषु दत्तमन्नमक्षय्यमस्तु इति
 सयवदर्भजलं पात्रवामभागे भूमौ क्षिपेत् ॥ गयागदाधरः प्रीयतां ॥ प्रीतो भवतु ॥ देवानुज्ञया पित्राद्यन्ननिवेदनं करिष्ये ॥ कुरुष्व ॥ अपसव्यं ॥ तू
 त्वाविद्यावतां प्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसिमैषां क्षेष्टाः अमुत्रासुभिर्लोकैः ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमेधेधानिर्दधेपदं ॥ तू
 स्वपांसुरे ॥ विष्णोः कव्यं रक्षस्व ॥ विष्णोः गुह्यं मूलमन्त्रे निवेश्य अप्रदक्षिणं भ्रामेयत् ॥ ततो वामहस्तेन पात्रमालभ्य ॥ पितृपितामह
 प्रपितामहादेवताः इदमन्नं कव्यमयं ब्राह्मण आहवनीयार्थे इयं शूर्गया अयं भोक्ता गदाधर इदमन्नं ब्रह्म इदं राजतं पात्रमक्षय्यवटच्छा
 रि विष्टं परिवेक्ष्यमाणं च अस्य ब्राह्मणस्य आतृसेः स्वधा कव्यं नमोनमम ॥ ॐ तत्सद्गयायां रुद्रपदादिचतुर्दशपदेषु दत्तमन्नमक्षय्य
 मस्तु ॥ गयागदाधरः प्रीयतां प्रीतो भवतु ॥ ये चेह पितरो ये च नेह यांश्च विद्ययाँ च नम्रं विद्म ॥ त्वं वै त्वयति ते जातवेदः स्वधाभिर्गु
 जं सुकृतं जुपस्व ॥ पितृभ्यः सांकल्पितः प्रीयतां ॥ सव्यं ॥ ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतं ॥ ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्मकर्मस
 माधिना ॥ हरिर्दाता हरिर्भोक्ता हरिरन्नं प्रजापतिः ॥ हरिर्विप्रशरीरस्थो भुंक्ते भोजयते हविः ॥ त्वां योगिनिश्चिंतयं तित्वां च जंति
 च यज्वनः ॥ हव्यकव्यभुगे कस्त्वं पितृदेवस्वरूपपृक् ॥ चतुर्भिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यां पंचभिरेव च ॥ हयते च पुनर्द्वाभ्यां स मे विष्णुः

प्रसीदतु ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ नैवेद्यसमर्पणं ॥ अपसव्यं ॥ ईशानविष्णुकमलासनकार्तिकेयवह्नित्रयार्कजनीशगणेश्व
 राणां ॥ कौचामरैद्रकलशोद्भवकश्यपानांपादान्नमामिसततंपितृभुक्चिहेतून् ॥ पंचक्रोशंगयाक्षेत्रक्रोशमेकंगयाशिरः ॥ यत्रय
 त्रस्मरिष्यंतिपितृणांदत्तमक्षयं ॥ काशीविश्वेश्वरायनमः ॥ पुंडरीकाक्षायनमः ॥ गयागदाधरायनमः ॥ सव्यां॥मधुमतीःश्रा
 वयिष्ये ॥ श्रावय ॥ मधुवाताक्रतायुतेमधुक्षरंतिसिंधवः ॥ माध्वीर्नःसंतवोषधीः ॥ मधूनर्कमृतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः ॥
 वयिष्ये ॥ श्रावय ॥ मधुवाताक्रतायुतेमधुक्षरंतिसिंधवः ॥ माध्वीर्गवोर्भवंतुनः ॥ मधुमधुमधु ॥ अनेनपितृणांप्रतिसां
 मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ मधुमान्नोवनस्सतिर्भुमोऽस्तुसूयः ॥ माध्वीर्गवोर्भवंतुनः ॥ मधुमधुमधु ॥ अनेनपितृणांप्रतिसां
 अपसव्यं ॥ एकोविष्णुर्महद्भूतं पृथग्भूतान्यनेकशः ॥ त्रीँल्लोकान्व्याप्यभूतात्माभुंक्तेविश्वभुगव्ययः ॥ प्रीतोभवतु ॥ तत्सद्ब्र
 वत्सरिकश्राद्धीयब्राह्मणभोजनेनभगवान्पितृपितामहप्रपितामहस्वरूपीजनार्दनवासुदेवःप्रीयतां ॥ प्रीतोभवतु ॥ तत्सद्ब्र
 ह्मार्पणमस्तु ॥ अपोशनार्थमुदकंदत्वा ॥ सव्यम् ॥ यथासुखंजुषध्वम् ॥ (अमृतऋषिः सत्योदेवता गायत्रीच्छंदः) अमृतोप
 स्तरणमसि ॥ श्रद्धायार्थाप्राणेनिविष्टोमृतजुहोमिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ श्रद्धायामपानेनिविष्टोमृतजुहो
 मिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ अपानायस्वाहा ॥ श्रद्धायान्वानेनिविष्टोमृतजुहोमिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ करशुद्धिः ॥ दशत्रिर्वागाय
 हा ॥ श्रद्धायामुदानेनिविष्टोमृतजुहोमिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ ब्रह्मणेस्वाहा ॥ ब्रह्मणिसात्मानममृतत्वाय ॥ प्रियंश्रद्धेददतःप्रियंश्र
 मिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ समानायस्वाहा ॥ श्रद्धांभगस्यमूर्धनिवचसावेदयामसि ॥ प्रियंश्रद्धेददतःप्रियंश्र
 त्रीजपंकत्वा ॥ श्रद्धयाग्निःसमिध्यतेश्रद्धयाहयतेहविः ॥ श्रद्धांभगस्यमूर्धनिवचसावेदयामसि ॥ प्रियंश्रद्धेददतःप्रियंश्र

छेदिदासतः ॥ प्रियंभोजेष्वयज्वस्विदंमडदितं कृधि ॥ यथादिवाअसुरेषुअद्धामुग्रेषुचक्रिरे ॥ एवंभोजेष्वयज्वस्वस्माकंसुहि
तं कृधि ॥ अद्धां देवायजमानावायुगोपाडपासते ॥ अद्धां हृदय्या१ याकूत्या अद्धयविंदते वसु ॥ अद्धां प्रातर्हवामहे अद्धां
व्यस्वस्थमानसैः ॥ अद्धां सूर्यस्य निस्तुचि अद्धे अद्धां पये हर्नः ॥ अपेक्षितं याचितव्यं त्याज्यं चैवानपेक्षितम् ॥ उपविश्य सुखेनैव भोक्त
शक्तिराक्षोन्नसूक्तानि श्रावयिष्ये ॥ श्रावय ॥ भोजनाते किंचिद्ध्योदंनं गामृतं च ॥ सुखेनैव भोक्तव्यम् ॥ जुषामहे ॥ यथा
च यध्वं ॥ अलं ॥ मधुमतीः श्रावयिष्ये ॥ मधुवाताः कृताय ते मधुक्षरं तिसिंधवः ॥ सिद्धस्य हविषो मध्ये यद्रोचते तद्या
मधुमत्यार्थं वर्जः ॥ मधुघ्नौ रस्तुनः पिता ॥ मधुमाघ्नो वनसतिर्मधुमोऽस्तु सूर्यः ॥ माध्वीर्नः संत्वोर्षधीः ॥ मधुनक्तं मतो पसो
न्नमीमदं तद्वत्प्रिया अधूषत ॥ अस्तौ षतस्वर्भानवो विप्रानविषयामती योजान्विद्रते हरी ॥ अमुकश्राद्धं संपन्नं ॥ अपसव्यं ॥ अक्ष
विश्वे देवाः तृसाः स्य ॥ तृसाः स्मः ॥ तृसाः स्य ॥ तृसाः स्मः ॥ शेषमन्नं किं क्रियतां ॥ इष्टैः
सह भुज्यतां ॥ सव्यं ॥ अद्य पूर्वोच्चरितं ० प्रति सां वत्सरिकश्राद्धे तिलोदकपिंडप्रदानं करिष्ये ॥ कुरुष्व ॥ उच्छिष्टभाग्भ्योऽ
नं दीयतां ॥ यजमानकुले जाता दासा दास्योन्नकां क्षिणः ॥ ते सर्वे तृप्तिमायां तु मया दत्तेन भूतले ॥ अमृतापिधानमसि ॥ रौर

१ अनेन मंत्रेणावशिष्टमन्नविप्रा पात्राद्वा हिंदविकदक्षिणैः पतृकवामेकुर्युः ॥

[illegible]

तः यथानामगात्राद्व्यं ॥ सव्यं ॥ कुलामधृष्टं ॥
तो न्यत्पितरो युद्ध्वं ॥ कार्योऽन्विष्यमंख्याकोरेषा कार्योऽन्विष्यमंख्यावृत्तिः ॥

१ इमंमंत्रपठद्भूमौलेनाग्नेयग्रथ्यगपवगपावणात् ॥

पिडान्पत्न्याकारयित्वास्ववाकृत्वा

नीयं० ॥ त्वानं० ॥ गंधंस्वधा ॥ पुष्पं० ॥ भृंगराजपत्रं० ॥ धूपं० ॥ दीपं० ॥ अपूपपायसंनैवेद्यं० ॥ तांबूलं० ॥ दक्षिणां० ॥ अथै
 नानुपतिष्ठेत् ॥ नमोवःपितरइषेनमोवःपितरऋज्जेनमोवःपितरःशुभ्यायनमोवःपितरोघोरायनमोवःपितरोजीवायनमोवःपि
 तरोरसाय ॥ स्वधावःपितरोनमोवःपितरोनमएतायुष्माकंपितरइमाअस्माकंजीवावोजीवंतइहसंतःस्याम ॥ मनोन्वाहुवाम
 हेनाराशंसेनसोमेन ॥ पितृणांचमन्मभिः ॥ आतएतुमनःपुनःऋत्वेदक्षायजीवसे ॥ ज्योक्चसूर्यहृशे ॥ पुनर्नःपितरोमनोद
 दातुदैव्योजनः ॥ जीवंत्रातैसचेमहि ॥ इत्युपस्थायानंतरं ॥ अपसव्यं ॥ उत्तानहस्तेन ॥ परेतनपितरःसोभ्यासोगंभीरेभिः
 पथिभिःपूर्विणेभिः॥ दत्वायासभ्यंद्रविणेहभंद्रयिंचनःसर्ववीरंनियच्छत॥ इतिपिंडांश्चालयित्वा ॥ वीरमेदत्तैपितरःइतित्रिः
 (गयायां धर्मपृष्ठेषु सदसि ब्रह्मणस्यतेः ॥ गयाशीर्षे वटै चैव पितृणां दत्तमक्षयं ॥ गयायां पितृरूपेण स्वयमेव जनार्दनः ॥ तंहृष्टा पुंड
 रीकाक्षं मुच्यते च ऋणत्रयात् ॥ शमीपत्रप्रमाणेन पिंडं दद्याद्गयाशिरे ॥ उद्धरेत्सगोत्राणि कुलमेकोत्तरं शतं) ॥ सव्यं ॥ देव
 द्विजसंनिधौ सदर्भभुवि ॥ असोमपाश्चये देवाय ज्ञाभागविवर्जिताः ॥ तेषामन्नं प्रदास्यामि विकिरं वैश्वदेविकं ॥ असोमपेभ्यो विश्वे
 भ्यो देवेभ्यः इदं विकिरान्नं दत्तं नमम इति सयवजलमन्नं विकिरेत् ॥ अपसव्यं ॥ पित्र्यद्विजसंनिधौ सदर्भभुवि ॥ असंस्कृतप्रमीता
 येत्यागिन्योयाः कुलस्त्रियः ॥ दास्यामि तेभ्यः प्रकिरमन्नं ताभ्यश्च पैतृकं ॥ कुमारकुमारिकाभ्यः गर्भादिनिःसृतेभ्यः इदं प्रकि
 रेत् ॥ १ यत्किंचित्पच्यते षड्यं भोज्यमन्नमगर्हितं । अनिवेद्यनमोक्तव्यपिंडमूलैकथंचन ॥ इतिवचनाच्छ्रद्धीयसर्वपाकजातात्सर्वकिंचित्किंचिन्निवेद
 येत् ॥ २ अनेनमध्यमपिंडं पत्न्यै दद्यात् । आधत्तपितर इति पत्न्या पिंडप्रार्थनमिति च संप्रतिलुप्तप्राय आचारः ॥

रात्रंदत्तंनम ॥ इतिसतिलोदकमन्नचिकीर्य ॥ येअग्निद्रुग्धायेअनग्निद्रुग्धामधेदिवःस्वधर्यामादयते ॥ तेभिःस्वराळसुनीतिमे
तांयथावशंतन्वकल्पयस्व ॥ अग्निद्रुग्धेभ्योऽनग्निद्रुग्धेभ्योऽस्मत्कुलप्रसूतमृतेभ्योजीवेभ्यःउच्छिष्टपिंडोगयास्थोदत्तो नमम ॥
इतिपित्र्यसंनिधौपिंडंतिलोदकंचदत्त्वा ॥ हस्तौपादौप्रक्षाल्यद्विराचम्य ॥ पवित्रवंतःपरिवाचमासतेपितृपांप्रतनोअभिरक्षति
व्रतं ॥ महःसमुद्रंवरुणस्तिरोर्दधेधीराइच्छेक्षुर्धरुणेज्वारभं ॥ इतिपवित्रंघृत्वा ॥ देवद्विजहस्तेशिवा आपःसंतु ॥ संतुशिवा
आपः ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अस्तुसौमनीयं ॥ पांतुयथाः ॥ दीर्घमायुःश्रेयःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वितिभवंतोब्रुवं
तु ॥ दीर्घमायुः० ॥ अपसव्यं ॥ पित्र्यद्विजकरेशिवा आपःसंतु ॥ संतुशिवा आपः ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ प्रणीतापात्र
पांतु ॥ पितृपितामहप्रपितामहानांशर्मणांगोत्राणांयदत्तंप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धीयमन्नमुदकादितदक्षय्यमस्त्वितिभवंतोब्रु
मुद्धृत्य ॥ पितृपितामहप्रपितामहानांशर्मणांगोत्राणांयदत्तंप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धीयमन्नमुदकादि ॥ सव्यं ॥ पुरुरवारद्रवसंज्ञकानांविश्वेपां देवानांयदत्तंप्रतिसांवत्सरि
वंतु ॥ अस्त्वक्षय्यंप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धीयमन्नमुदकादि ॥ अस्त्वक्षय्यं० ॥ देवानांसुवर्णं ॥ पितृणांरजतं ॥ श्राद्धभोक्तृभ्यो
कश्राद्धीयमन्नमुदकादितदक्षय्यमस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु ॥ स्वधांवाचयिष्ये ॥ वाच्यतां ॥ अपसव्यं ॥ पितरःस्वधोच्यतांपितामहाःस्व
ब्राह्मणेभ्यःदक्षिणाःपांतु ॥ पांतुदक्षिणाः ॥ स्वधांवाचयिष्ये ॥ वाच्यतां ॥ अपसव्यं ॥ पितरःस्वधोच्यतांपितामहाःस्व
धोच्यतां प्रपितामहाःस्वधोच्यतां ॥ अस्तुस्वधा ॥ पिंडोपरितिलोदकंदद्यात् ॥ स्वधासंपद्यंतामितिभवंतोब्रुवंतु ॥ संपद्यं
तांस्वधा ॥ सव्यं ॥ अग्निपुरोगाविश्वेदेवाःप्रीयंतामितिभवंतोब्रुवंतु ॥ प्रीयंतांविश्वेदेवाः ॥ अपसव्यं ॥ वसुपुरोगाःपितरः

ग्रीयतामिति भवतो ब्रुवन्तु ॥ ग्रीयतां पितरः ॥ सव्यं ॥ संकल्पसिद्धिरस्त्विति भवतो ब्रुवन्तु ॥ अस्तु संकल्पसिद्धिः ॥ शाकपा
 काः पितृप्रियाः ॥ उत्तमोत्तमाः ॥ आत्मा लंकारः ॥ पिंडान्नमस्कृत्य ॥ गोत्राशिषः प्रार्थयते ॥ प्रार्थय ॥ अघोराः पितरः
 संतु ॥ संत्वघोराः पितरः ॥ दातारो नो भिवर्धतां वेदाः संततिरेवनः ॥ अद्वाचनो माव्यगमद्वहृदयं च नोस्तु ॥ अन्नं च नो बहुभ
 वेदतिथींश्च लभेमहि ॥ याचितारश्च नः संतु माचयाचिष्मकंचन ॥ प्रतिवचनं ॥ दातारो नो भिवर्धतां वेदाः संततिरेववः ॥ अ
 द्वाचवो माव्यगमद्वहृदयं चोस्तु ॥ अन्नं च वो बहुभवेदतिथींश्च लभध्वं ॥ याचितारश्च नः संतु माचयाचिद्वंकंचवः ॥ अ
 रणं करिष्ये ॥ उद्धारय ॥ तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यंति सूरयः ॥ द्विवीचवक्षुराततं ॥ तद्विप्रसो विपुन्यवो जागवांसः समिधते ॥ अ
 विष्णोर्यत्परमं पदं ॥ यत्र तत्परमं ॥ यत्र गंगार्च ॥ अयोध्यामथुरामायाकाशीकांची अवंतिका ॥ पुरीद्वारावती चैव सप्तैतामोक्षदा
 यकाः ॥ पिंडस्थाने शांतिः पुष्टिस्तुष्टिश्चातु ॥ स्वस्थानेवासः ॥ भोजनपात्राण्युच्चा लयिष्ये ॥ कूर्चविसर्जनं ॥ वाजैवा जेतवा
 जिनो नो धनेषु विप्रा अमृताः कृतज्ञाः ॥ अस्य मध्वः पिवत मादयध्वं तृसायां तपुधिभिर्देवयानैः ॥ सव्यं ॥ उत्तिष्ठत पितरः विश्वे
 देवैः सह ॥ आमावाजस्य प्रसवो जगम्यादाद्यावापृथिवी विश्वशंभू ॥ आमर्गतां पितरां मातरां चामासोमो अमृतत्वाय गम्यात् ॥
 स्वादुषंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रे श्रितः शक्तीवंतोगभीराः ॥ चित्रसेना इषुबला अमृद्राः सतो वीरा उरवो ब्रातसाहाः ॥ ब्राह्मणा
 सः पितरः सोम्यासः शिवे नोद्यावापृथिवी अनेहसा ॥ पपानः पातु दुर्गिता हंता वृधोरक्षामाकिर्नो अघशंसईशत ॥ इहैव स्तमा वि
 यौष्टं विश्वमायुर्व्यभुतं ॥ कीलैतौ पुत्रैर्नमृभिर्मोदमानौ स्वगृहे ॥ आयुः प्रजानं विद्यां स्वर्गमोक्षं सुखानि च ॥ प्रयच्छं तु तथारा

ज्यं प्रीतानृणां पितामहाः ॥ एताः सत्या आशिपः संतु गोत्रस्याभिवृद्धिरस्तु ॥ प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धं गयाकृतश्राद्धफलमस्तु ॥
 पितृणामक्षय्यावृत्तिरस्तु ॥ अद्यमे सफलं जन्म भवत्यादाब्जवन्दनात् ॥ अद्यमेवं शजाः सर्वे यातावो नुग्रहादिवं ॥ यत्तु शाकादि
 दानेन क्लेशिता यूयमीदृशाः ॥ तत्क्लेशजातं चित्ते तु विस्मृत्य क्षंतुमर्हथ ॥ विस्मृत्य क्षमामहे ॥ अद्यसूर्यपर्वसदृशी तिथिर्व्या
 सवसिष्ठवामदेवसदृशा ब्राह्मणाः मया यत्कृतं पितॄणां प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धं तन्मध्ये आसनभोजनमंत्रतंत्रद्रव्यदक्षिणासु न्यूनं
 ब्राह्मणवचनात्सर्वसंपूर्णमस्त्विति भवं तोब्रुवंतु ॥ सर्वसंपूर्णमस्तु ॥ वसिष्ठासः पितॄवद्वाचं मक्रतदेवोऽईळानां क्रपिवत्स्वस्तये ॥
 प्रीता इव ज्ञातयः कामेत्यासे देवा सो वधूनुतावसु ॥ देवान्वसिष्ठो अमृतान्ववेदे ये विश्वामुर्वनाभिप्रतस्थुः ॥ तेनोरासंतामुरु
 गायमद्ययुयं पातस्व स्तिभिः सदानः ॥ इदं पितृभ्यो नमो अस्वद्येति नमस्कारवती मंततः शंसति तस्मादंततः पितृभ्यो नमस्क्रिय
 ते तदा हुव्यर्ह्यां पातस्व स्तिभिः सदानः ॥ अग्न्याहावाऽइति ॥ व्याहावमेव शंसं स्थितं वै पितृयज्ञस्य साध्यं संस्थितं वा एव पितृयज्ञं
 संस्थापयति यो व्याहावं शंसति तस्माद्वाहावमेव शंस्तव्यं ॥ ब्राह्मणानां सीमांतमनुब्रजेत् ॥ जपच्छिद्रंतपच्छिद्रं यच्छिद्रं श्राद्ध
 कर्मणि ॥ सर्वं भवतु मेऽच्छिद्रं ब्राह्मणानां प्रसादतः ॥ यस्य स्मृत्या चनामोत्तया तपो यज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो
 वंदेत मच्युतं ॥ मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं द्विजोत्तमाः ॥ श्राद्धं संपूर्णतां यातु प्रसादाद्भवतां मम ॥ अनेन पितॄणां प्रतिसांव
 त्सरिकश्राद्धयज्ञेन पितृपितामहप्रितामहस्वरूपी जनार्दनवासुदेवः प्रीयतां ॥ एव पितृयज्ञः ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ वर्षद्रुते
 विष्णवा स आर्कृणो मितन्मैजुपस्व शिपि विष्टव्यं ॥ वर्षं तु त्वा सुष्टु योगिरेभेयुं पतः स्वस्तिभिः सदानः ॥ विष्णवे नमो वि

ष्णवेनमोविष्णवेनमः ॥ द्विराचम्य ॥ वैश्वदेवंपरेहनितदैववाश्राद्धांगतर्पणंकुर्यात् इतिप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धप्रयोगःसमाप्तः॥

श्रीः ॥ आमासुपुक्रमैरयसूर्यरोहयोदिवि ॥ ७८ ॥ अथान्नस्रक्तानि ॥
मौवीरं कर्मण्यददाति ॥ सादन्यविदुर्धसभेयंपितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥ उपहये सुदुर्घाधेनुमेतां सुहस्तौ गोधुगुतदोहदेनां ॥
श्रेष्ठसर्वसंवितासाविषं नो भीक्षो घर्मस्तदुषुप्रवोचं ॥ हिंकृण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छंती मनसाभ्यागात् ॥ दुहामश्विभ्यां प
यो अह्येयं सार्वर्धतां महते सौभगाय ॥ इन्द्रह्ययामकोशा अभूव न्यशाय शिशुगुणते सखिभ्यः ॥ दुर्मायवो दूरवामर्त्या सोनि
पंगिणो रिपवो हंत्वा सः ॥ वाशीमंतः कृष्टिमंतो मनीषिणः सुधन्वान् इषुमंतो निषंगिणः ॥ स्वर्वास्थसुरर्थाः पृथिमातरः स्वायुधा
मरुतो याथनाशुभं ॥ चतुष्कपदयुवतिः सुपेशाधृतप्रतीका वयुना निवस्ते ॥ तस्यां सुपुर्णा वर्षणा निषेदतुयत्र देवादधिरेभाग्धेयं ॥
एकः सुपर्णः ससमृद्धमाविवेश इदं विथं भुवनं विचष्टे ॥ तपाकै नमनसापश्यमंति तस्तं मातारेऽऽहसरेऽऽहिहमातरं ॥ सुपर्णविप्राः
कवयो वचोभिरैकं संतं बहुधा कल्पयंति ॥ छंदोसिचुदधतो अश्वरेषु ग्रहान् तसोमस्यमिमेद्वादश ॥ पितुं तु स्तोषं महो धर्माणं तं वि
यी ॥ यस्यां त्रितो व्योजसावृत्रं विपर्वमर्दयत् ॥ स्वादो पितो मधो पितो वयं त्वाववृमहे ॥ अस्माकमविता भव ॥ उर्पनः पितुवाच
१ श्राद्धभोजने भोक्तुः प्रायश्चित्तं—दर्शश्राद्धेषु दद्यात्प्राणायामाः । महालयदिश्राद्धेषु त्रिवर्षेष्वर्ध्वप्रतिवर्षिकेषु च षट्प्राणायामाः गायत्र्या दशकृत्वोभि

मंत्रितस्य जलस्य पानंवा ॥

[illegible]

सिद्धत्या इत्यस्य विद्धि ॥ अलतिदक्ष उत मन्युरिदोमानो अयो अनुकामं परादाः ॥ त्वं हि नस्तन्वः सोमगोपागात्रे निषसत्थानं च
 क्षाः ॥ यत्तैव यं मिनामं व्रतानि स नो मृलसुषुखा देववस्यः ॥ २ ॥ अपत्या अस्थुरनिरा अमी वानि रत्र संतमिषी चौरभैषुः ॥ आसोमोऽअसोऽअसो
 न्यधाच्यस्ते तस्मा इद्रं प्रतिरेम्यायुः ॥ ३ ॥ योन इंदुः पितरो ह्यसुपीतोर्मत्योर्मत्या आविवेश ॥ तस्मै सोमाय ह्यविषा विधेम मृलीके अस्य सुम
 हाया अगन्स्य व्रप्रतिरंत आयुः ॥ ४ ॥ त्वं सोम पितृभिः संविदानो नृद्यावापृथिवी आतंतथ ॥ तस्मै त इंदो ह्यविषा विधेम मृलीके अस्य सुम
 तौ स्याम ॥ ५ ॥ त्वं सोम पितृभिः संविदानो नृद्यावापृथिवी आतंतथ ॥ तस्मै त इंदो ह्यविषा विधेम मृलीके अस्य सुम
 वा अधिवो चतानो मानो निद्रा ईशतमो तजल्पः ॥ वयं सोमस्य विश्वह प्रियासः सुवीरा सो विदथु मावदेम ॥ त्वं नः सोम विश्वतो वयो
 धास्त्वं स्वविदा विज्ञानं चक्षः ॥ त्वं न इंदुः पितृभिः सुजोषाः पाहि पश्चात्तादुत वा पुरस्तात् ॥ ६ ॥ नवा उदेवाः शुधमिद्धं धंद
 दुरुता शितमुपगच्छंति मत्यवः ॥ उत्तोरधिः पृणतो नो पदस्य त्र्युता पृणन्मडितारं न विदते ॥ यथा प्रायचक्रमानाय पित्वोऽन्नं वा
 न्तसन्नं पितायोपजग्मुषे ॥ स्थिरं मनः कृणुते सेवते पुरोतो चित्समडितारं न विदते ॥ स इन्द्रो जोगहवे ददालि सख्ये स चाभुवे स चमानाय चरते क
 शाय ॥ अरमस्मै भवति यामहता लता पुरीषु कृणुते सखायं ॥ न स सखायो न ददालि सख्ये स चाभुवे स चमानाय चरते क
 स्मात्ते या न्नतदोको अस्ति पुणं तं मन्यमरणं चिदिच्छेत् ॥ ७ ॥ पूर्णया दिन्ना धमानाय तव्यान् द्राधीयां समनुपश्येत् पंथां ॥ अपा
 तेरथैव च कान्यमन्यमुपतिष्ठतरायः ॥ ८ ॥ मोघमन्नं विदते अप्रचेताः सत्यं ब्रवीमि वध इत्सतस्य ॥ नार्यमणं पुष्यति नो सखायं
 केवलं यो भवति केवलादी ॥ कर्षं निष्काल आशितं कृणोति यन्न धानमपर्वं केचरिन्नैः ॥ वदन्ब्रह्मावदतो वनीयान्पुणन्नापिरपु

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ निपयश्चात् ॥

गोद्विपदोविचक्रमेद्विपात्रिपादमभ्यतिपश्चात् ॥ त्वंभ्रमासआशु ॥ त्वंभ्रमासआशु ॥

महिषाश्रुते ॥ यमयाश्च ॥
ममदहाते ॥ यमयाश्च ॥

[illegible]

1192

[illegible]

यःसुरोवाअतद्रासोऽवुकाअश्रमिष्ठाः ॥ तेपायवःसत्र्यंचोनिषद्यामेतर्वनःपात्वमूर ॥ येपायवोसामतेयंतेअश्रेपश्यंतोऽअंधं
 रितादरक्षन् ॥ ररक्षतान्सुकृतोविश्ववेदादिप्सतइद्रिपवोनाहंदेशुः ॥ त्वयावयंसधन्यस्त्वोतास्तवप्रणीत्यस्यामवाजान् ॥
 उभाशंससुदयसत्यतातेनुपुयाकुण्ड्याहयाण ॥ अयातेअमेसमिधाविधेमप्रतिस्तोमशस्यमानंरुभाय ॥ दह्वाशसोरक्षसःपाह्य
 स्मान्दुहोनिदोमित्रमहोअवधात् ॥ ३ ॥ रक्षोहणंवाजिनमाजिधमिमित्रप्रथिष्ठमुपयामिशर्म ॥ शिशानोअग्निःकर्तुभिः
 समिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं ॥ अयोदंष्ट्रोअर्चिषयातुधानानुपस्पृशजातवेदःसमिद्धः ॥ आजिह्वयामूरदेवाजमस्वक्र
 व्यादोवक्तव्यपिधत्स्वासन् ॥ उभोभयाविह्वपधेहिदंष्ट्राहिंसःशिशानोवरंपरंच ॥ उतांतरिक्षेपरियाहिराजन्जमैःसंधेह्यभि
 यतुधानान् ॥ यजैरिष्टःसनर्ममानोअमेवाचाशल्याअशनिभिर्दिहानः ॥ ताभिर्विध्यहृदयेयातुधानान्प्रतीचोबाहून्प्रतिभङ्
 यन्नेदानींपश्यसिजातवेदस्तिष्ठतमग्नउतवाचरंतं ॥ यद्वांतरिक्षेपृथिभिःपतंतमस्ताविध्यशर्वाशिशानः ॥ उतालब्धंस्पृणुहि
 जातवेदआलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् ॥ अमेपूर्वोनिर्जहिशोशुचानआमादुःक्षिंकास्तमदंत्वेनीः ॥ इहप्रब्रह्मिहतमःसोअग्ने
 योयातुधानोयइदंकृणोति ॥ तमारंभस्वसमिधायविष्टनृचक्षश्चक्षुषेरंधयेनं ॥ तीक्ष्णेनोमेचक्षुषारक्षयज्ञंप्राचंवसुभ्यःप्रणय
 प्रचेतः ॥ हिंसरक्षांस्यभिशोशुचानंमात्वादभन्यातुधानानृचक्षः ॥ नृचक्षारक्षःपरिपश्यविधुतस्यत्रीणिप्रतिशृणीह्यग्रा ॥
 तस्यामेपृष्टीहरंसाशृणीहित्रेधामूलंयातुधानस्यदृश्च ॥ २ ॥ त्रिर्यातुधानःप्रसितितएत्वृतयोअग्नेअनृतेनहति ॥ तमर्चिषास्फु

अर्थजातवेदः समक्षमेनं गृणते निवृद्धि ॥ तदग्रे चक्षुः प्रतिदिहरे भेदं फारुजयेन पश्य सियातु धानं ॥ अथर्ववज्ज्योतिषादेव्येन
 सत्यधूर्वतमचित्तं न्योप ॥ यदग्रे अद्या मिथुनाशपाताय द्वाचस्तृष्टं जनयते रभाः ॥ मन्योर्मनसः शरव्या इ जायते यातया विध्यहृद
 येयातु धानान् ॥ पराशृणी हितपसायातु धानान् पराश्रेक्षो हरसाशृणीहि ॥ पराश्रिणामूरदेवान्छृणीहि परासुतपौ अभिशोशु
 चानः ॥ पराद्यदेवाद्यैर्जिनंशृणुतु प्रत्यगेनंशुपथायं तुष्टः ॥ वाचास्तेनं शरवक्रच्छंतु मर्मन्विश्वस्यैतु प्रसितियातु धानः ॥ ३ ॥
 यः पौरुषेयेण क्रविषा समं केयो अरव्येन पशुनायातु धानः ॥ यो अघ्नयाया भरति क्षीरमेते पाशो पीणि हरसापिवृश्च ॥ संवत्सरीणं
 यजुस्त्रियायास्तस्य माशी द्यातु धानो नृचक्षः ॥ प्रीयूषमग्रेयतमस्ति तृप्मात्तं प्रत्यंचमर्चिषा विध्यमर्मन् ॥ विपंगवां यातु धानाः पिबं
 त्वावृश्च यंतामदितये दुर्वाः ॥ परं नादेवः संविता ददातु पराभागमोर्पधीनां जयंतां ॥ सनादग्रे मृणसियातु धानान्नत्वारक्षोसिष्ट
 तनासुजिग्युः ॥ अनुदहसहमूरान्क्रव्यादो माते ह्येत्यामुक्षतदैव्यायाः ॥ त्वन्नो अग्रे अधरादुदक्तास्त्वं पश्चादुतरं क्षापुरस्तात् ॥ सखे स
 प्रतिते ते अजरा सस्तापिष्ठा अघशंसोश्च तोदहंतु ॥ ४ ॥ पश्चात्पूरस्तादधरादुदक्तास्त्वं पश्चादुतरं क्षापुरस्तात् ॥ विपे
 खायमजरो जरिगणेऽग्रे मर्तो अमर्त्यस्त्वं नः ॥ परित्वाग्रे पुरवयं विप्रसहस्यधीमहि ॥ धृपद्वर्णं दिवे दिवे हंतारं भंगरावतां ॥ सं
 र्णभंगरावतः प्रतिष्मरक्षसौदह ॥ अग्नेति गेनेन शोचिपातपुराभिर्ऋष्टिभिः ॥ प्रत्यग्रे मिथुनादहयातु धाना किमीदिना ॥ ५ ॥
 त्वां शिशामि जागृदब्धं विप्रमन्मभिः ॥ प्रत्यग्रे हरसाहरः शृणीहि विश्वतः प्रति ॥ यातु धानं स्यरक्ष सो बलं विरुजवीर्यं ॥ इंद्रा सोमास
 इंद्रा सोमातपंतरक्ष सुवज्जतं न्योपयंतं वृपणातमो वृधः ॥ पराशृणी तमचित्तो न्योपतं हंतुं देधानि शिशीतमन्त्रिणः ॥ इंद्रा सोमास

मघशंसमभ्यर्घ्यं घृतपुर्ण्यस्तु चरुं त्रिविधं इव ॥ ब्रह्मद्विषे कव्यादेधोरचक्षसे देवौ धत्तमनवायं किमीदिने ॥ इंद्रासोमादुक्तावब्रे
अंतरनारभणे तमसि प्रविध्यतं ॥ यथानातः पुनरेकं अन्नोदयत्तद्वामस्तु स हंसे मन्युमच्छत्रं ॥ इंद्रासोमावतर्धतं दिवो वधं संपृथि
न्मभिः ॥ तपुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणो निपशने विध्यतं यतु निस्वरं ॥ १ ॥ इंद्रासोमापरिवां भूतु विश्वत इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वा
इंद्रासोमादुक्ते मासु गंभूद्यो नः कदाचिदभिदासति दुहा ॥ यो मापाके न मनसा चरतमभिचष्टे अनृते भिर्वचोभिः ॥ आपइ
वकाशिनो संपृथीता असंस्वत्सत इद्रवृक्ता ॥ यो पाकशंसं विहरत एवैवा भद्रं दूषयति स्वधाभिः ॥ अहयेवा तान्यददातु सोम
आर्वा दधातु निरुक्ते रूपस्थे ॥ यो नो रसं दिप्सति पित्वो अभियो अश्वा नां योगवां यस्तनूना ॥ रिपुस्ते न स्तेयकृद्भ्रमेतु निषहयतां
तन्वा इतना च ॥ २ ॥ पुरः सो अस्तु तन्वा इतना च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विधाः ॥ प्रतिशुभ्यतु यशो अस्य देवा यो नो दिवादि
नवा उ सोमो वृजिर्नो हि नो तिनक्षत्रिर्व्यमिथुयाधारयतं ॥ हंति रक्षो हंत्या स द्रवत मुभा विद्रस्य प्रसितौ शयाते ॥ यदि वा ह मनृतदे
यद्विवायुस्तप पूरुषस्य ॥ अधासवीरैर्दुशभिर्विधूयायो मा मोघयातु धाने त्याह ॥ ३ ॥ यो मायातुं यातु धाने त्याह यो वारक्षाः

शुचिस्मीत्याह ॥ इन्द्रस्तंहतुमहुतावधेन विश्वस्य जंतोरेधुमस्पदीष्ट ॥ प्रयाजिगातिखर्गलेवनक्रमपद्रुहातुत्वं १ गूहमाना ॥
वृत्रोऽनंतोऽअवसापदीष्टग्रावोणोघ्नतुरक्षसंपुच्छैः ॥ वितिष्ठध्वंमरुतोविध्वी १ च्छतंगृभायतरक्षसःसंर्पिनष्टन ॥ वयोयेभूवी
पतयतिनक्तभिर्जेवारिपौदधिरेदेवेध्वरे ॥ प्रवर्तयद्विवोअश्मानिमिंद्रसोमशितंमघवन्त्संशिशधि ॥ प्राक्तादपाक्तादधरा
दुर्दक्तादभिर्जेहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एतत्तुल्येपतयंतिश्वयातवद्रंद्रदिप्संतिद्विप्सवोदाभ्यं ॥ शिशौतिशुकःपिशुनेभ्योवृधनंस्त
जदृशानियातुमन्त्र्यः ॥ ४ ॥ इंद्रोऽयातनामभवत्पराशरोहविर्मथानामभ्या ३ विवासतां ॥ अभीदुशुकःपरशुयथावनंपात्रैव
भिदन्त्सतएतिरक्षसः ॥ उल्लूकयातुंशुलूकयातुंजहिश्वयातुमृतकोकयातुं ॥ सुपर्णयातुमृतगृध्रयातुंहृपदेवप्रभृणरक्षइंद्र ॥
मानोरक्षोअभिनेज्यातुमावतामपोच्छतुमिथुनायाकिमीदिना ॥ पथिवीनःपार्थिवात्पातवंहसोऽतारिक्षंदिव्यात्पातव्यस्मान् ॥
इंद्रजहिपुमांसयातु ॥ रक्षोभ्योवधमस्यतमशानियातुमन्त्र्यः ॥ ५ ॥ अग्नेंसिन्य १ त्रिणदीद्यान्मर्त्येभ्य ॥ स्वेक्षयेजुचित्रत ॥ उत्ति
द्रश्चसोमजागृतं ॥ रक्षोभ्योवधमस्यतमशानियातुमन्त्र्यः ॥ ५ ॥ ॥ अग्नेहोविरोचतेगिरीलेन्योगिरा ॥ स्रुचाप्रतीकमज्यते ॥
सुसिखाहुतोघतानिप्रतिमोदसे ॥ यत्त्वासुचःसुमस्थिरन् ॥ सआहुतोविरोचतेगिरीलेन्योगिरा ॥ तंत्वाहंवंतमर्त्याः
घृतेनाग्निःसर्मज्यतेमधुप्रतीकआहुतः ॥ अदाभ्यंगहर्पति ॥ अदाभ्येनशोविपाग्नेरक्षुस्त्वंदह ॥ गोपाकृतस्यदीदिहि ॥
॥ १ ॥ तंमतीअमर्त्यघृतेनाग्निसर्पयत ॥ १ ॥ ॥ अदाभ्येनशोविपाग्नेरक्षुस्त्वंदह ॥ गोपाकृतस्यदीदिहि ॥ यजिष्ठमानुषेजने ॥ २ ॥
सत्त्वमेप्रतीकैनप्रत्योषयातुधान्यः ॥ उरुक्षयेपुदीद्यत ॥ तंत्वागीभिर्रुक्षयाहव्यवाहुंसमीधिरे ॥ यजिष्ठमानुषेजने ॥ २ ॥

ब्रह्मणाग्निः संविदुनोरक्षोहाबाधतामितः ॥ अमीवायस्ते गर्भदुर्णामायोर्निमाशये ॥ यस्ते गर्भममीवा दुर्णामायोर्निमाशये ॥ अग्निं
 ब्रह्मणा सह निष्कव्यादमनीनशत् ॥ यस्ते हतिपतयं तं निष्कृत्यः सरीसृपं ॥ जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ यस्त ऊ-
 रू विहरत्यं तं रादं पतीशये ॥ योर्नि यो अंतरारे ळिहृतमितो नाशयामसि ॥ यस्त्वा आतापति भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ॥ प्रजां यस्ते
 जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ यस्त्वा स्वर्गे न तमसा मोहयित्वा निपद्यते ॥ प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ १ ॥ ॥
 उदीरतामवर्त्तुत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ॥ असूय ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नो वं तु पितरो हवेषु ॥ इदं पितृभ्यो न मोहस्त्व-
 द्यये पूर्वो सोय उपरास ईयुः ॥ ये पार्थिवे रजस्यानिषत्ताये चाननं सुवृजना सुविधुः ॥ आहं पितृन्सुविदत्रां अविस्मिनपातं च वि-
 क्रमणं च विष्णोः ॥ ब्रह्मिषदो ये स्वधया सुतस्य भजंत पितृस्त्वा इहा र्गमिषाः ॥ बर्हिषदः पितर ऊत्य र्वागिमावो हव्या च कृमा जुष-
 ध्वं ॥ तथा गता र्वसा शंते मे नार्थानः शंयो ररपो दधात ॥ उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येभ्यो निधिषु प्रियेषु ॥ त आर्गमंतुत इह
 श्रुत्वा धिब्रुवंतु तैऽवंत्वसान् ॥ १ ॥ आच्यजानुदक्षिणतो निषद्ये मयज्ञमभिगृणीत विश्वे ॥ माहिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्ग-
 आर्गः पुरुषता कराम ॥ आसीना सो अरुणीनां मुपस्थे रधि च ददाशुषे मर्त्याय ॥ पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्रयेच्छतत इहोजिदधा-
 त ॥ येनः पूर्वो पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ॥ तेभिर्यमः संराणो हवींष्यु शन्न शर्द्धिः प्रतिकाममत्तु ॥ येतातुषु दे-
 वत्रा जेहमाना होत्रा विदुः स्तोमं तष्टा सोऽअकैः ॥ आग्नेया हि सुविदत्रेभिरर्वाङ्सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसद्भिः ॥ ये सत्या सो हवि-
 रदो हविष्पा इद्रेण देवैः सरथं दधानाः ॥ आग्नेया हि सुहसं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसद्भिः ॥ २ ॥ अग्निष्वात्ताः पितर एह ग-

छतसदःसदःसदतसुप्रणीतयः ॥ अत्ताह्वीपिप्रयतानिवृह्मिथारुगिंसर्ववीरंदधातन ॥ त्वमग्रईळितोजातवेदोऽवाङ्म्या
निशुरभीणिकृवी ॥ प्रादाःपितृभ्यःस्वधयातेअक्षन्नद्धित्वंदेवप्रयताह्वीपि ॥ येचेहपितरोयेचनेहयांश्चविद्वयोलेचनप्रवि
॥ त्वंवैत्ययतिजेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञंशुक्रतंजुपस्व ॥ येअग्निद्रुग्धायेअनग्निद्रुग्धाहर्षपत्यमास्तेत
॥ देवानापत्नीःशंसत्यनूचीरग्निगृहपतितस्मादनूचीपत्नीगार्हपत्यमास्तेत
॥ देवानामेवपत्नीःपूर्वाःशंसदेपहवाएतत्पत्नीपुरेतोदधाति यदग्निर्गार्हपत्योऽ
प्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदतस्मात्समानोदर्याःस्वसान्योदर्याये
ददेवराकांपूर्वाशंसिज्जाभ्यैवैपूर्वपेयमिति तत्तन्नादृत्यं देवानामेवपत्नीःपूर्वाःशंसदेपहवाएतत्पत्नीपुरेतोदधाति ॥ यामीमेवपूर्वाशंसे
मिन्नैवासुतद्गार्हपत्येनपत्नीपुप्रत्यक्षाद्रेतोदधाति ॥ यामीमेवपूर्वाशंसे
जायायाअनुजीविनीजीवतिराकांशंसति राकाहवाएतांपुरुषस्यसेवनीसीव्यतिर्गैप्राशिःश्रेधिपुमांसोस्यपुत्राजायंतेयऽएवंवेद
पावीरवींशंसतिवागैसरस्वतीपावीरवीवाच्येवतद्वाचंदधाति तदाहुर्यामींपूर्वाशंसत् ॥ पित्र्याऽइति ॥ यामीमेवपूर्वाशंसे
दिमंयमप्रस्तरमाहिंसीदेतिराज्ञोवैपूर्वपेयं तस्माद्यामीमेवपूर्वाशंसेन्मातलीकव्यैमोअंगिरोभिरितिकाव्यानामनूचींशंसत्यवरे
गैववैदेवान्काव्याःपरैरेवपितृस्तस्मात्काव्यानामनूचींशंसत्युदीरतामवरउत्परासइति पित्र्याःशंसत्युन्मध्यमाःपितरःसोम्या
सइतिगैवैवावमायेचपरमायेचमध्यमास्तान्सर्वानंतरांयंप्रीणाल्याहंपितृन्त्सुविदत्रोअवित्सीतिद्वितीयांशंसति बर्हिपदोये
स्वधयासुतस्येतद्भवाएपांग्रियंधामयद्बर्हिपदइतिप्रियेगैवैनंस्तद्धान्नासमर्धयति प्रियेणधान्नासमृध्यतेयएवंवेदेदंपितृभ्योन
मोअस्त्वद्येतानमस्कारवतीमंततःशंसतितस्मादंततःपितृभ्योनमस्क्रियते तदाहुर्याह्वींहावंपित्र्याःशंसत् ॥ आन्याहावोऽइ

ति ॥ व्याहावमेवशंसदसंस्थितवैपितृयज्ञस्यसाध्वसंस्थितवाएषपितृयज्ञसंस्थापयति यो व्याहावंशंसतितस्माद्वाहावमेवशंस
 व्यं ॥ १ ॥ स्वादुक्किलायंमधुमोऽजतायमितींद्रस्यैद्रीरनुपानीयाःशंसत्येताभिर्वा इंद्रस्तृतीयसवनमन्वपिबत्तदनुपानीयाना
 मृचंशंसतिविष्णुर्वैयज्ञस्यदुरिष्टं पातिवरुणस्विष्टतयोरुभयोरैवशांल्यैविष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचमिति वैष्णवीशंसतियथावैमत्य
 होताशंसति तंतुतन्वब्रजसोभानुमन्विहीतिप्राजापत्यांशंसति प्रजावैतंतुःप्रजोमेवास्माएतत्संतनोतिज्योतिष्मतःपथोरक्षधि
 याकृतानिति देवयानावैज्योतिष्मतःपथानस्तानेवास्माएतद्वितनोत्यनुत्बणंवयतजोगुवामपोमनुर्भवजनयादैव्यंजनमित्येवै
 नंतन्मनोःप्रजयासंतनोत प्रजाल्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवैदेवानंद्रोमघवाविरप्सीत्युत्तमयापरिदधातीयंवांद्रोमघ
 वाविरप्सीकरत्सत्याचर्षणीधृदनर्वेतीयैसत्याचर्षणीधृदनर्वा ॥ त्वंराजाजनुषांधेह्यस्मेइतीयैवैराजाजनुषामधिश्रवोमाहिने
 यज्जरित्रइतीयैमाहिनेयज्ञश्रवोयजमानोजरितायजमानयैवैतामाशिषमाशास्ते तदुपस्पृशन्भूमिंपरिदध्यात्तद्यस्यामेवयज्ञं
 संभरति तस्यामेवैनंतदंततःप्रतिष्ठापयत्यग्नेरुद्धिःशुभयद्धिर्ऋकभिरित्याग्निमारुतमुक्थंशस्त्वाग्निमारुत्यायजतियथाभागं
 तदेवताःप्रीणातिप्रीणाति ॥ इतिद्वेब्राह्मणखंडे ॥ ८० ॥ अथसंक्षितदर्शआहसंकल्पः ॥ ६९ ॥

श्रीः ॥ आचम्यदेशकालौसंकीर्त्यं पुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं ॥ पुरुरवारद्रवसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां विश्वेषां देवानां ॥ प्राचीनावी

ती ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानां ॥ अमुकशर्मणां ॥ अमुकगोत्राणां ॥ सपत्नीकानां ॥ वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ माता
महमातुःपितामहमातुःप्रपितामहानां ॥ अमुकशर्मणां ॥ अमुकगोत्राणां ॥ सपत्नीकानां ॥ वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ स
न्यं ॥ एतेषां श्रेयोर्थमोक्षार्थतृप्त्यर्थं ॥ ममपितृणां दर्शश्राद्धं ब्रह्मार्पणं विधिना अन्नेन हविषा सद्यः करिष्ये ॥ तदंगतिलोदका
दिकरिष्ये ॥ तिलोदकंकृत्वा ॥ पुरुरवारद्रवसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां ॥ प्राचीनावीती ॥ अस्मत्पितॄ० हाः वसुरुद्रा
प० वसु० णां माताम० नां गो० सप० वसुरु० ॥ ब्रह्मणे इदमासनं ॥ स्वासनं ॥ अत्रास्यतां ॥ धर्मोसि ॥ अस्मत्पि० हाः वसुरुद्रा
दित्यस्वरूपाः ॥ यथाभागशः एषवोधूपः ॥ सुधूपः ॥ अस्मत्पि० हाः स० पाः ॥ यथाभागशः एषवोदीपः ॥ सुदी
पः ॥ अस्मत्पि० व० पाः ॥ आच्छादनार्थं किंचिद्वावहारिकं द्रव्यं ॥ स्वाच्छादनं ॥ फलार्थं पूगफलं ॥ सुफलं ॥ पवित्रा
न्नं ॥ अस्मत्पि० व० पाः ॥ आच्छादनार्थं किंचिद्वावहारिकं द्रव्यं ॥ स्वाच्छादनं ॥ फलार्थं पूगफलं ॥ सुफलं ॥ पवित्रा
पः ॥ अस्मत्पि० हाः स० पाः ॥ अस्तुपवित्रं ॥ ॐ इदं पितृभ्यो नमोऽस्तु वधेषु पूर्वो सोयऽउपरसऽईयुः ॥ धेपार्थं वैरजस्यानिर्घत्तायेवानुसु
अंश्मेकुशाः ॥ अस्तुपवित्रं ॥ ॐ इदं पितृभ्यो नमोऽस्तु वधेषु पूर्वो सोयऽउपरसऽईयुः ॥ धेपार्थं वैरजस्यानिर्घत्तायेवानुसु
वृजनास्तुविश्रु ॥ नमःपितृभ्यः आसनादिअन्नगंधपुष्पधूपदीपाच्छादनांताः पंचोपचाराः सर्वपरिपूर्णा भवन्तु ॥ अर्चनविधेः स्व
र्चितमस्तु ॥ न्यूनतद्विधिवदस्तु ॥ गदाधराय नमः ॥ पुंडरीकाक्षाय नमः ॥ मंडलादिकरिष्ये ॥ परिविष्य ॥ पात्रप्रोक्षणं ॥ त
अच्युताय नमः ॥ गयायै नमः ॥ गदाधराय नमः ॥ पुंडरीकाक्षाय नमः ॥ मंडलादिकरिष्ये ॥ परिविष्य ॥ पात्रप्रोक्षणं ॥ त
त्संचितुर्वैरेण्यं भर्गो० ॥ ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतं ॥ ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्म कर्मसमाधिना ॥ हरिर्दाता हरिर्भोक्ता ह

रिरन्नं प्रजापतिः ॥ हरिर्विप्रशरीरस्थो भुंक्तं भोजयते हविः ॥ चतुर्भिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यां पंचभिरेव च ॥ ह्यते च पुनर्द्वाभ्यां स मे
विष्णुः प्रसीदतु ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ नैवेद्यं समर्प्य ॥ अनेन मम पितुः दर्शश्चाङ्गयस्त्रीयब्राह्मणभोजनेन भगवान्पित्रादिस्वरूपी जनार्दनवानसुदेवः
प्रीयतां नमः ॥ सव्यं ॥ देवाः तत्सत् अमृतमस्तु ॥ अपसव्यं ॥ पितरः तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ आङ्गुलपविष्टाय ब्राह्मणाय इमां
दक्षिणं तुभ्यमहंसं प्रददे ॥ दक्षिणाः पातु ॥ पातु दक्षिणाः ॥ सकृद्वायस्त्रीजपं कृत्वा ॥ प्रार्थना कार्या ॥ अपेक्षितं याचितव्यं त्या
ज्यं चैवानपेक्षितं ॥ उपविश्य सुखेनैव भोक्तव्यं स्वस्थमानसैः ॥ विद्यमानशाकापाकपदार्थेषु यद्रोचते तद्ग्राह्यं ॥ यन्नरोचते त
तः ॥ सुखेनैव भोक्तव्यं ॥ जुषामहे ॥ जपच्छिद्रं तपच्छिद्रं यच्छिद्रं श्राद्धकर्मणि ॥ सर्वं भवतु मेऽच्छिद्रं ब्राह्मणानां प्रसाद
॥ सर्वं अच्छिद्रं भवतु ॥ एष पितृयज्ञः ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ वर्षद्वेते विष्णुवांसः ॥ इति दर्शश्चाङ्गम् ॥ ॥ ४९ ॥

श्रीः ॥ (अस्यां तृतीयायां यत्किंचिज्जप होमपितृतर्पणं दानादिचक्रियते तत्सर्वमक्षय्यम् ॥ इयं रोहिणी बुधयोगे महापुण्या ॥
अस्यां जप होमादि कृत्येऽपि वक्ष्यमाणयुगादिव निर्णयः ॥ इयं कृतयुगस्यादिः ॥ अत्र युगादिश्चाङ्गमपि ङकमनुष्ठेयं ॥ आङ्गासं
भवेत्तिलतर्पणमप्यत्र कार्यं तत्रासं भवेऽपराह्णेपि ॥ कृष्णयुगादिकार्यं त्वपराह्ण इत्यादि मन्वादिप्रकरणोक्तनिर्णयः ॥ देधात्रिभक्त
दिनपूर्वाधिकदेशव्यापिनी दिनद्वये चेन्निमुहूर्ताधिकव्याप्ति सत्वे परान्निमुहूर्ताश्च न त्वेपूर्वा ॥ मन्वादौ च युगादौ च ग्रहणे च द्रसूर्य

योः ॥ व्यतीपाते वैधृतौ च तत्कालव्यापिनी क्रियेति वचनेन सा कल्पव्याप्तिवाक्यानामपवादः ॥ श्राद्धादिकंचतृतीयामध्ये एव
 कर्तव्यं ॥ पुरुषार्थचिंतामणौ तु सप्तमः प्रथमवर्गः मुहूर्तानां गंधर्वकुतुबरीहिणसंज्ञकानां युगादिश्राद्धकालत्वात् शुक्लमध्यमदिन
 माने त्रयोदश्यादिपंचदशतद्वितीयात्रयव्यापिन्यां श्राद्धं कुण्डलुपोडशीमारभ्य घटिकात्रयेऽभयत्रतादशघटीत्रयव्याप्तौ सत्यामस
 त्यां वा शुक्लापरा यदा तु परे द्वास्तयोदशघटीतः पूर्वसमाप्ता पूर्वद्वस्तयोदश्यादिघटीत्रये तदेकदेशे वा विद्यते तदा कर्मकालशाला
 वाहुल्यात् पूर्ववग्राह्येत्युक्तं ॥ इदमेव युक्तमिति भाति ॥ अत्र देवतोद्देशेन पित्रुद्देशेन चोदकुंभदानमुक्तं ॥ तत्र संकल्पः ॥ श्रीपर
 भेश्वरप्रीत्यर्थं च संतमाधवदेवताप्रीत्यर्थं पितृप्रीत्यर्थं च ब्राह्मणायोदकुंभदानमहं करिष्ये ॥ तदंगं उदकुंभपूजनं ब्राह्मणपूजनं च क
 रिष्ये इति संकल्प्य सूत्रवेष्टितं गंधफलचवाद्युपेतं कलशं पंचोपचारैर्ब्राह्मणं च संपूज्य ॥ दानमंत्रः ॥ एष धर्मघटोदत्तो ब्रह्मवि
 णुशिवात्मकः ॥ अस्मिन् दानात्स कलामसंतु मनोरथाः ॥ इति मंत्रेण दद्यात् ॥ पित्रुद्देशे तु पितृणामक्षय्यतृप्त्यर्थं उदकुंभदानं क
 रिष्ये इति संकल्प्य पूर्ववत्कुंभब्राह्मणौ संपूज्योदकुंभे गंधतिलफलादिनिक्षिप्य ॥ एष धर्मघटोदत्तो ब्रह्मविणुशिवात्मकः ॥ अ
 स्मिन् दानात्स कल्प्य पूर्ववत्कुंभब्राह्मणौ संपूज्योदकुंभं फलान्वितं ॥ पित्रुभ्यः संप्रदास्यामि अक्षय्यमुपतिष्ठति
 त्विमां प्रदानात्तृप्यं तु पितरोऽपि पितामहाः ॥ गंधोदकतिलैर्मिश्रं सान्नं कुंभं फलान्वितं ॥ युगादिपूषत्रासो महाफ
 लः ॥ युगादिमन्वादौ रात्रिभोजने अभिस्वष्टि मिति मंत्रजपः ॥ युगादिश्राद्धलोपजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थं मृग्विधानोक्तं प्रा
 यश्चित्तं करिष्ये इति संकल्प्य नयस्य द्यावेत्यृचं शतवारं जपेत् ॥ अयं निर्णयः सर्वयुगादौ ज्ञेयः ॥ श्राद्धं दर्शवत् ॥ इत्यक्षय्यतृतीया ॥

॥ ८२ ॥ अथदौहित्रगतिपञ्चाङ्गं ॥

श्रीः ॥ आश्विनशुक्लप्रतिपदिदौहित्रेणानुपनीतेनापिसपत्नीकमातामहस्यपार्वणमातुलेसत्यपिअवश्यंकार्यं ॥ मातामहीसत्वे केवलमातामहपार्वणं ॥ इदंजीवत्पितृकेणैवकार्यं ॥ इदं सपिंडकमपिंडकंवा ॥ अत्रपुरुवरवाद्वसंज्ञकाविश्वेदेवाः ॥ धूरिलोचना इतिकेचित् ॥ इयंप्रतिपदपराह्णव्यापिनीग्राह्येतिबहवः ॥ संगवव्यापिनीतिकेचित् ॥ केशवादिनामानितिथ्यादिचसंकीर्त्ये अद्यपूर्वोच्चरितए० श्रुतिस्मृ०र्थमातामहश्राद्धंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्पः ॥ अन्यत्सर्वश्राद्धवत् ॥ इतिदौहित्रश्राद्धनिर्णयः ॥

॥ ८३ ॥ अथानिधनान्नवमीश्राद्धं ॥

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रंधृत्वाप्राणानायम्य ॥ देशकालौसंकीर्त्यममात्मनःश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलग्राह्यर्थेधूरिलोचनसंज्ञका नांविश्वेषांदेवानां ॥ अपसव्यं ॥ अस्मत्मातृपितामहीप्रपितामहीनांअमुकदानांअमुकगोत्राणांवसुद्रादित्यस्वरूपाणांएता सांश्रेयोर्थमोक्षार्थतृप्त्यर्थंअविधवानवमीश्राद्धारूयंकर्मकरिष्ये ॥ अन्यत्सर्वश्राद्धवत् ॥ इतिअविधवानवमीश्राद्धसंकल्पः ॥

॥ ८४ ॥ अथसंकल्पिकश्राद्धविधिः ॥

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रादिधृत्वाप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यपुरुवरवाद्वसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांअस्मत्पितृपितामहप्रपिता महानांशर्मणांगोत्राणारूपाणांअमुकश्राद्धंसांकल्पिकविधिनाऽन्नेनहविषासद्यःकरिष्ये इतिसंकल्प्य तृतीयक्षणदानांतंपूर्वव तृकृत्वाविधिवदध्यदानंसमंत्रकमावाहनंचवर्जयेत् । किंतुआवाहनेकेवलंदेवानावाहयामिपितृनावाहयामित्येवावाह्येकेवल

लीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य ॥ अस्मत्पुत्रोः अमुकशर्मणः अमुकगोत्रस्य सपत्नीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य ॥ शिष्यस्य अमुकशर्मणः
 अमुकगोत्रस्य सपत्नीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य ॥ आस्यस्य अमुकशर्मणः अमुकगोत्रस्य सपत्नीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य ॥ शिष्यस्य अमुकशर्मणः
 मोक्षार्थं तस्यार्थं देशकालाद्यनुसारतः (षोडशमहालयसंकल्पः) पित्रादीनुद्दिश्य कन्यागते सवितरि महालयापरपक्षिकश्रा
 ङ्गसदैवं सपिंडसागौकरणं पावणैकोद्दिष्टेन विधिना अन्नेन हविषा सद्यः करिष्ये ॥ अन्यत्तिलोदकादि सांवत्सरिकवत्कृत्वा तत्र तत्र
 सर्वपितृणामूहः कार्यः ॥ तत्र सर्वेषां सौकर्याय महालयोक्तपार्वणैकोद्दिष्टपितृणामुच्चारविचारः ॥ संकल्पासनयोः पृष्ठीद्वितीया
 वाहने तथा ॥ अन्नदाने (ये च त्वेत्युत्तरं पिंडदाने च) चतुर्थीस्याच्छेषाः संबुद्धयः स्मृताः ॥ तत्र षष्ठीनिर्देशः संकल्पे एव निर्दिष्टः स आ
 सनेऽक्षय्योदकदाने च योज्यः ॥ द्वितीया आवाहने ॥ साच—पितृपितामहप्रपितामहान् शर्मणः गोत्रान् वस्वादिरूपान् ॥
 मातृपितामहीप्रपितामहीः अमुकदाः गोत्राः वस्वादिरूपाः ॥ पत्नीं अमुकदां गोत्रां वसुरूपां ॥ मातामहमातुः प्रपितामहान् शर्मणः गोत्रान् वस्वादिरूपान् ॥
 सपत्नीकान् वस्वादिरूपान् ॥ पत्नीं अमुकदां गोत्रां वसुरूपां ॥ सुतं शर्मणं गोत्रं वसुरूपं ॥ सुतां अमुकदां गोत्रां व
 सुरुपां ॥ पितृव्यं शर्मणं गोत्रं सपत्नीकं वसु ॥ मातुलं शर्मणं गोत्रं सपत्नीकं वसु ॥ मातृभगिनीं दां गोत्रां सप ॥ भगिनीं
 दां गोत्रां सभ ॥ ससु ॥ वसु ॥ ॥ श्वशुरं शर्मणं गोत्रं सप ॥ वसु ॥ ॥ गुहं शर्मणं गोत्रं सप ॥ ससु ॥ वसु ॥ ॥ भगिनीं
 साच—पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः शर्मभ्यः गोत्रेभ्यः सपत्नीकेभ्यः वस्वादिरूपेभ्यः ॥ मातृपितामहीप्रपितामहीभ्यः अमुकदाभ्यः गोत्रा
 भ्यः वस्वादिरूपाभ्यः ॥ मातामह ० महेभ्यः शर्मभ्यः गोत्रेभ्यः सपत्नीकेभ्यः वस्वादिरूपेभ्यः ॥ पत्न्यै दायै गोत्रायै वसुरू

[illegible]

यादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ शमीपत्रप्रमाणेनपिंडं दद्याद्गयाशिरे ॥ उद्धरेत्सप्तगोत्राणिकुलमेकोत्तरंशतं ॥ (मात्रादिद्वित्वे पिंडदाने एतद्ग्रामसन्मातरौ यज्ञदाश्रीदेये च युवामत्रानु ॥ इति पिंडं दत्त्वा ॥ असन्मातृभ्यां अमुकामुकदाभ्यां गोत्राभ्यां वसु गोत्राभ्यां अयं पिंडः स्वधानमः तेभ्यश्च इत्येकएव पिंडः ॥ अभ्यंजने अभ्यंजाथां अंजने अंजाथां इति द्विवचनात्तज्जहः कार्यः ॥ मातृ तरौ अमुकामुकदे गोत्रे इदं वां अर्घ्यं ॥ मातृबहुत्वे असन्मातरः अ० दाः गोत्राः इदं वोर्ध्वं इति एकएवार्घ्यः ॥ असन्मातृभ्यः अमुकामुकदाभ्यः सप्तलजननीमातामहादित्रयं सखिस्त्रीतनयादितातजननीस्वभ्यातरः सखियः ॥ तातांबात्रितयं दुरुः शिष्याः पितरो महालयविधौ तीर्थे तथा तर्पणे ॥ इति महालयश्राद्धे विशेषः ॥ तातांबात्रितयं

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रपाणिः प्राणानायम्य देशकालाद्युच्चार्य पुरु० पितृपितामहप्रपितामहानां शर्मणां गोत्राणां स्वरूपाणां अमुकश्राद्धं सदैवं सपिंडमा मे न हविषा (हिरण्येन वा) करिष्ये ॥ इति संकल्पः ॥ अन्यः प्रयोगस्तु सामान्यतः सांवत्सरिकश्राद्धवेदेव । इयान् विशेषः । पाकप्रोक्षणस्थाने आमप्रोक्षणं । आवाहने जशं तस्त्वेति मंत्रे पितृन् हविषे स्वीकृते वे इत्युहः । भस्म मर्यादां तं यथावत् । विप्रहस्ते तं दुर्लैरमौ करणं । आसादितपात्रेषु अन्नाच्चतुर्गुणं द्विगुणं समं वा तत्तदामं संस्थाप्य पाणिहोमशेषं

॥ ८६ ॥ अथ आमश्राद्धं हिरण्यश्राद्धं च ॥ ८७ ॥

पिंडार्थसंस्थाप्य पात्रेषुदत्त्वाष्टुथिवीतेपात्रमित्यादिइदमामहं हृदयं कथयमित्यादि इदमामममृतं रूपं स्वाहा इत्यादिमध्वित्यंतं प्रा
पिंडार्थसंस्थाप्य पात्रेषुदत्त्वाष्टुथिवीतेपात्रमित्यादिइदमामहं हृदयं कथयमित्यादि इदमामममृतं रूपं स्वाहा इत्यादिमध्वित्यंतं प्रा
गवत् । यथासुखं बुधमित्यस्य आपोशनप्राणाहुतितृप्तिप्रश्नानां चलोपः । संपन्नवाचनां तेषां प्रश्नलोपः । सर्वमतेतंदुलैः स
कुम्भिवर्षापिंडदानं । केचिद्बृहस्पतिर्वापिंडदानं । तथावाजेवाजेइतिमंत्रे तृह्यायातइत्यस्य स्थाने तत्स्यथयातपथिभिरित्यूहः का
तरआमद्रव्यायइत्यूहः । स्वस्तीतिब्रूतेतिवर्ज्यं । तथावाजेवाजेइतिमंत्रे तृह्यायातइत्यस्य स्थाने तत्स्यथयातपथिभिरित्यूहः का
र्धः । शेषंप्राग्वत् ॥ अत्रपिंडदानविकल्पात्सांकल्पविधिनाप्येतद्व्यंभवति ॥ इतिआमश्राद्धहिरण्यश्राद्धयोः सामान्यप्रयोगः ॥
॥ ८७ ॥ अथयेतेशराधनविधिः ॥ गुरुचतुष्टयस्य केशवादी
श्रीगणेशायनमः ॥ अयं द्वादशाहे त्रयोदशाहे वा यथाचारं पार्वणश्राद्धानंतरं कार्यः ॥ तत्रायं प्रयोगः ॥ गुरुचतुष्टयस्य केशवादी
नांचप्रत्येकमेकैकइत्येवंपोडशब्राह्मणपक्षमभिप्रेत्योच्यते ॥ कृतमित्यक्रियोजमानः प्रातः ब्रह्मीभूतस्य गुरोः समाराधने गुर्वर्थे भव
द्भिः क्षणः कर्तव्यः ॥ अतथाइतिप्रतिवचनं ॥ एवं परमगुर्वर्थे परमेष्ठीगुर्वर्थे परात्परगुर्वर्थे भ ॥ यद्वा ॥ विश्वरूपधराचार्यार्थे भ ॥ त
तो गुरुत्रयमिति वाचतुरो ब्राह्मणान्निमंत्र्या ॥ शुक्लकेशवार्थे क्षणः कर्तव्यः ॥ नारायणार्थे ॥ माधवार्थे ॥ गोविंदार्थे ॥ विष्णवार्थे ॥ संकर्ष
सूदनार्थे ॥ त्रिविक्रमार्थे ॥ वामनार्थे ॥ श्रीधरार्थे ॥ हृषीकेशार्थे ॥ पद्मनाभाार्थे ॥ दामोदरार्थे ॥ १२ ॥ कृष्णपक्षे तु ॥ जनार्दना
णार्थे ॥ वासुदेवार्थे ॥ प्रद्युम्नार्थे ॥ अनिरुद्धार्थे ॥ पुरुषोत्तमार्थे ॥ अधोक्षजार्थे ॥ नारसिंहार्थे ॥ अच्युतार्थे ॥ जनार्दना
र्थे ॥ उपेन्द्रार्थे ॥ हर्यर्थे ॥ श्रीकृष्णार्थे ॥ १२ ॥ एवं द्वादशविप्रास्त्रिमंत्र्य ॥ कर्तो शुचिः आचम्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य देश

कालौसंकीर्त्यनारायणप्रीत्यर्थब्रह्मीभूतस्यगुरोःसमाराधनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गंधाक्षततुलसीदलकर्पूरमिश्रजलेनवरणक्र
मेणतेषांपादप्रक्षालनंकृत्वा तानाचमय्य स्वयंद्विराचामेत् ॥ पादप्रक्षालनोदकंपात्रांतरेगृहीत्वातत्पादौसाक्षतंगंधपुष्पतुलसी
दलैरभ्यर्च्य ॥ आनंदमानंदकरंप्रसन्नंज्ञानस्वरूपंनिजबोधरूपं ॥ योगीद्रवंद्यंभवोगवैद्यंश्रीमदुरुनित्यमहंनमामि ॥ इतिनम
इयपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचं ॐ नमोनारायणायेतिमंत्रसहितेनावाहनादिषोडशोपचारैः कुशासनेषुप्राङ्मुखानुदङ्मुखान्वाउपवे
ष्यधूपदीपाच्छादनांपूजाद्रष्टव्या ॥ ततः चतुरस्त्राणिमंडलानिकृत्वातेषुपात्राण्यासाद्यपात्रेषुपायसादिविशिष्टद्रव्यंसाज्यं
जनसहितंचपरिविष्यगायत्र्याप्रोक्ष्यगुरवेइदमन्नंपरिविष्टंपरिवेक्ष्यमाणंचातृसेःस्वाहा हव्यंनमम एवंसर्वत्रान्ननिवेदनंकृत्वा ॥ अथवागंधपु
ष्पकारस्त्वमिंद्रस्वरुद्रस्त्वंविष्णुस्त्वंब्रह्मत्वंप्रजापतिः ॥ अंतत्सत्त्वं ॥ अंतत्सत्त्वं ॥ अंतत्पुरोर्नमः ॥ अंतश्चरतिभूतेषुगुहायांविश्वमूर्तिश्चात्वंयज्ञस्त्वंवष
पविष्टेषुविशिष्टांबूलदक्षिणावस्त्रादिभिरभ्यर्च्यउपविष्टेष्वेतेषुगुर्वाराधनांगभूतंतीर्थपूजनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ चतुरस्त्रमं
डलंगोमयेनोपलिप्यतत्रंगवल्ग्यादिभिरलंकृत्य तन्मंडलेधान्योपरिपादोदककलशंसंस्थाप्य तत्रगंगादिसर्वतीर्थानिभावयि
त्वापुरुषसूक्तेनप्रत्यृचंतीर्थराजायनमइतिमंत्रेणषोडशोपचारैरभ्यर्च्यतत्पात्रंशिरसिधृत्वा ॥ ॐलोकःसर्वस्वत्यायात्येषवैदेवया

नःपंथास्तमेवान्वारोहत्याक्रोशतोयात्यवर्तिमेवान्यसिन्प्रतिष्यज्यप्रतिष्ठांगच्छति यदादशशतकुर्वत्यैकमत्थानं शतायुःपुरु
 षःशतैर्द्रियआयुष्येर्वेद्विप्रतिष्ठति यदाशतसहस्रकुर्वत्यैकमत्थानं सहस्रसंमितोवासौ लोकोमुमेवलोकमभिजयति य
 दैर्षाप्रमीयेतयदावाजीयेरन्नथैकमत्थानंतच्छितीर्थः ॥ भीपास्माद्वातःपवते ॥ भीषोदेतिसूर्यः ॥ भीपासादग्निश्चेद्रश्च ॥ मृ
 त्युर्धवतिपंचमइति ॥ सैपानंदस्यमीमांसाभवति ॥ युवास्यात्साधुयुवाध्यायकः ॥ आशिष्ठोद्रिष्टोबलिष्ठः ॥ तस्येयं
 धिवीसर्वचित्तस्यपूर्णस्यात् ॥ सएकोमानुषानंदः ॥ तेयशतमानुषानंदः ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥
 ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयशतमनुष्यगंधर्वाणामानंदः ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयशतमाजानजानां देवा
 तेयशतदेवगंधर्वाणामानंदः ॥ सएकःपितृणांचिरलोकलोकानामानंदः ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयशतकर्मदेवानां
 लोकलोकानामानंदः ॥ सएकःआजानजानां देवानामानंदः ॥ २ ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ सएकइंद्रस्यानंदः ॥ ३ ॥
 नामानंदः ॥ सएकःकर्मदेवानां देवानामानंदः ॥ येकर्मणादेवानपियंति ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयशतबृहस्पतैरा
 देवानामानंदः ॥ सएकोदेवानामानंदः ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ ओत्रिय
 ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयशतमिंद्रस्यानंदः ॥ सएकोबृहस्पतैरानंदः ॥ सएकोब्रह्मणानंदः ॥ ओत्रिय
 नंदः ॥ सएकःप्रजापतैरानंदः ॥ ओत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयशतप्रजापतैरानंदः ॥ अस्माल्लोकाल्येत्य ॥ एतमन्नमय
 स्यचाकामहतस्य ॥ ४ ॥ सयश्चायंपुरुषे ॥ यश्चासावादिले ॥ सएकः ॥ सर्वएवंवित् ॥ अस्माल्लोकाल्येत्य ॥ एतमन्नमय

मात्मानमुपसंक्रामति ॥ एतंप्राणमयमात्मानमुपसंक्रामति ॥ एतमनोमयमात्मानमुपसंक्रामति ॥ एतंविज्ञानमयमात्मानमुपसंक्रामति ॥ एतमानंदमयमात्मानमुपसंक्रामति ॥ तदप्येषश्चोकोभवति ॥ यतोवाचोनिर्वर्तते ॥ किमहंसाधुनाकरवम् ॥ अप्राप्यमर्नसासह
 वमिति ॥ सयएवंविद्वानेतेआत्मानिस्पृणुते ॥ उभेहैवैषएतेआत्मानिस्पृणुते ॥ यएवंवेद ॥ इत्युपनिषत् ॥ ६ ॥ इतिजह्वा
 हरिकीर्तनपुरःसरंसहर्षतुल्यंकृत्वातत्पात्रपुनर्मंडलेसंस्थान्स्वरूपंनिजबोधरूपं ॥ योगीन्द्रमीड्यंभवोगवैद्यंश्रीमद्गुरुंनित्यमहंनमामि ॥१॥ गुरु
 क्षिणीकृत्य ॥ आनंदमानंदकरंप्रसन्नज्ञानस्वरूपंनिजबोधरूपं ॥ गुरुःसाक्षात्परंब्रह्मतत्त्वैश्रीगुरुवेनमः ॥२॥ इतिमंत्रेणद्विजाचरतीर्थराजंचनमस्कृत्य गुरुवर्धवि
 ब्रह्मागुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवोमहेश्वरः ॥ गुरुःसाक्षात्परंब्रह्मतत्त्वैश्रीगुरुवेनमः ॥२॥ इतिमंत्रेणद्विजाचरतीर्थराजंचनमस्कृत्य गुरुवर्धवि
 महत्सोपादोदकपात्रंदत्त्वातदाज्ञयातत्तीर्थमंत्रेणगृहीयात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ अविद्यामूलशमनंसर्वपापप्रणाशनं ॥ गुरोःपादोदकंचित्रपुत्रपौत्रप्रवर्धन
 तीर्थसंसारदुमनाशनं ॥ (पुत्रादिकामनायांनु ॥ शोषणंपापंपंकस्यदीपनंज्ञानतेजसः ॥ गुरोःपादोदकंचित्रपुत्रपौत्रप्रवर्धन
 म् ॥) इतिगृहीयात् ॥ तान्पुनःप्रणम्यतानन्यांश्चदक्षिणादिभिस्तोषयित्वासन्मानपुरःसरंताननुब्रज्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥
 पश्चात्सुहृदुतोभुंजीत ॥ ततःप्राप्तदर्शमहालयतीर्थप्रयुक्तानिश्राद्धानिकुर्यात् ॥ प्रतिमासंवाराधनंप्रत्यब्दंपार्वणोत्तरंचैवमेव ॥
 अत्रषोडशब्राह्मणाशक्तावष्टौचत्वारोवा ॥ इत्थंकरणाशक्तौयथाशक्तियतीन्ब्राह्मणांश्चाह्वयपादप्रक्षालनपूर्वकंगंधादिभिरभ्य
 चर्यभोजयेत् ॥ इतिनागरखंडांतर्गतोत्तराराधनाविधिःसमाप्तः ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥

॥ ॐ नमो भूतस्यात्म ॥

॥८८॥ अथ गतेकादशेहनिपावणश्रुः ।
अथ गतेकादशेहनिपावणश्रुः । शिष्यस्तुब्रह्मीभूतगुरोःप्रत्य
निःसंकल्पयेत् ॥ निःसंकल्पयेत् ॥ परस्परार्द्रवसंज्ञ

गति लतर्पणकृत्वा दशकं करिष्ये इति पुत्रा ॥ ५० ॥ अन्यत्समान ॥ ५१ ॥

तामहानानामगानामात्मानमनउद्दिश्यसाधुहृदयः ॥

॥ तच्चैवात्मातरालात् ॥ निम्नरस्तारो कृतसंन्यासपञ्च ॥

॥ ८९ ॥ अथैवध्यानं विष्णोर्विश्वेषादवानाममुकगात्रिणां अ

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रधारणपूर्वकं दशकालाद्युच्चाय धूर्त्वा तृप्तमातृपितामहाप्रापतामहम् ॥ मम माता
प्रेक्षाणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ मम भर्तुर्मातृपितामहाप्रापतामहम् ॥ मम मातृपितामहाप्रापतामहम् ॥ मम माता

श्रीः ॥ आचम्य नानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां एतेषां श्रेयोर्थमाक्षायतुं यः प्रपठति स भवति पुण्यवान् ।

न्यागतेसवितरिसकृन्महालयापरपक्षिकश्राद्धंकरिष्ये ॥ एवंसंकल्पंस्वयंकृत्वा ब्राह्मणद्वाराशौकरणादिसहितं सर्वमविकृतं प्रयोगंकारयेत् ॥ (अशक्तौ भर्त्रादित्रयं स्वपित्रादित्रयं स्वमात्रादित्रयं मातामहादित्रयं सपत्नीकं इतिपार्वणचतुष्टयोद्देशेन भर्तृतत्पितृपितामहेत्याद्युच्चार्य इतरत्सर्वं निदिष्टश्राद्धवत्समंत्रं कुर्यात् ॥ ब्राह्मणस्तु अमुकनाश्रयायजमानायाः श्रीः ॥ तत्रगंगादितीर्थप्रासावर्ध्यावाहनद्विजांगुष्ठनिवेशनतृप्तिप्रश्रविकिरविसर्जनदिग्बन्धवर्ज्यसकृन्महालयवत्सर्वपितृगणोद्देशेन धूरिलोचनसंज्ञकविश्वेदेवसहितं तीर्थश्राद्धं कुर्यात् अशौकरणंकृताकृतं करणपक्षे तीर्थजलसमीपे श्राद्धं चेत्तदा प्राकृतं मं वेन्ये अन्नश्राद्धीये देशे न्नादिद्रव्ये च काकश्र्वादिभिर्द्वेष्टेपि न दोषः तीर्थश्राद्धांगतर्पणं दर्शवत्पूर्वकार्यम् देशकालौ संपत्तीत्यसर्वपितृगणमुच्चार्य एतेषाममुकतीर्थप्राप्तिनिमित्तकं तीर्थश्राद्धं संपिंडं सदैवं सद्यः करिष्ये इति संकल्पः धूरिलोचनविश्वेदेवादिसर्वसकृन्महालयवत् तीर्थयात्रायां साम्नेः सपत्नीकस्यैवाधिकारः निरग्निस्त्यत्वपत्नीकस्यापि स्त्रियाः स्नानदानतीर्थयात्रानामस्मरणादिकंपुत्राद्यनुमत्यैव सधवायायात्रादिकंपत्यासहैव ॥ इति तीर्थश्राद्धविचारः संपूर्णः ॥ १३ ॥

समाप्तश्रायमाह्निकादिविषयः प्रथमो भागः ॥ १ ॥

॥ १३ ॥

॥१३०॥

तीर्थश्रा.
॥१३०॥

॥ अथसंस्कारप्रकरणम् ॥ २ ॥

॥ ११ ॥ अथसंस्कारक्रमः ॥

श्रीः ॥ अंगिराः—पञ्चविंशतिसंस्कारैःसंस्कृतायेद्विजातयः ॥ तेपवित्राश्चयोग्याःस्युःश्राद्धादिषुसुयंत्रिताः ॥ तेच—गर्भाधा-
नंपुंसवनंसीमंतोबल्लिरेवच ॥ जातकृत्यंनामकर्मनिष्क्रमोन्नाशनंपरं ॥ चौलकर्मोपनयनंतद्रतानांचतुष्टयं ॥ स्नानोद्धाहौचाग्र-
यणमष्टकाचयथातथं ॥ श्रावण्यामाश्वयुज्यांचमार्गशीर्ष्यांचपार्वणं ॥ उत्सर्गश्चाप्युपाकर्ममहायज्ञाश्चनित्यशः ॥ संस्कारानि
यताह्येतेब्राह्मणस्यविशेषतःइति ॥ एयुनैमित्तिकादिभेदाश्चैवम् ॥ नैमित्तिकाःपोडशोक्ताःसमुद्राहावसानकाः ॥ सप्तैवाग्रय-
णाद्याश्चसंस्कारावार्पिकामताः ॥ मासिकंपार्वणंप्रोक्तमशक्तानांतुवार्पिकम् ॥ महायज्ञाश्चनित्याःस्युःसंध्यावच्चाग्निहोत्रवत् ॥
अत्रगर्भाधानाद्याउपनयनांताएवसर्वेषांनियतानतुस्नानाद्यास्तेनब्रह्मचर्यदेवप्रव्रजेदित्यादिनविरुध्यते ॥ ॥ ११ ॥

॥ १२ ॥ अथगणपतिपूजनम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अत्रहेमाद्रौदानकांडेबह्वृचपरिशिष्टत्वेनोक्तःसकलसाधारणशिष्टाचारप्राप्तश्चपुण्याहवाचनप्रयोगोलिख्य-
ते ॥ कृतमंगलस्नानःस्वलंकृतःसंभृतमंगलसंभारोमंगलरंगवल्लीमंडितशुद्धस्थलेप्राङ्मुखोयजमानऊर्णवस्त्राद्याच्छादितेपीठेउ

पवित्रयपत्नीं स्वदक्षिणतः प्राङ्मुखीमुपवेदय संस्कार्य चतथैवोपवेदय ब्राह्मणैर्यशस्करं बलवंतं कनिकदज्जनुषमित्यादिमांगल्यं
 त्रयोषपुरःसरं सुवासिन्या कृतमंगलतिलको द्विराचम्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य श्रीमन्महागणाधिपतये नमः इत्यादिपठ
 म प्रधानदेवताभ्यो नमः ॥ सुमुखश्चैकदंतश्चेत्यादिदेशकालौ संकीर्त्य श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं अमुकगोत्रः अमुकशर्माहं अमुकफलावा
 त्तसिद्धये महागणपतिपूजनं करिष्ये ॥ तदंगतया दौ पुण्या हवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धं च करिष्ये इति संकल्पयेत् ॥ एतत्क
 नां त्वागणपतिं हवामहे कविकवीनामुपमश्रवस्तमं ॥ गणानां त्वाशौनको गृत्समदोगणपतिर्जगती ॥ गणपत्यावाहने विनियोगः ॥ ॐ गणा
 यामीत्यादिषोडशोपचारान्समर्प्य निषुसीदेति पुष्पांजलिं समर्प्य ॥ ॐ भूर्भुवः स्वर्भहागणपतये नमः आसनं समर्प्य
 वकार्येषु सर्वदा ॥ अथवा—कार्यमेसिद्धिमाया तु प्रसन्ने त्वयि धातरि ॥ विघ्नानि नाशमायां तु सर्वाणि सुरनाथक ॥ इति संमार्थ्य ॥
 १ यदा तु प्रयोगाद्बहिर्भूतं पुण्याहवाचनाद्यंगतदा मुकफलसिद्धयर्थं मुककर्मकर्तुं मंगभूतमादौ पुण्याहवाचनादिकरिष्ये इति प्रत्येकं संकल्पः ॥ प्रधान
 संकल्पस्तु सर्वकृत्वा तद्दिनपुत्रोवाकार्यः ॥ शिष्टास्तु प्रयोगाद्यंतर्भूतमेव कारयति ॥

॥ ९३ ॥ अथपुण्याहवाचनम् ॥

(अग्रेसर्वत्रप्रतिकलशंमंत्रावृत्तिरुत्तरसंस्थताच) कर्तास्वपुरतः ॥ ॐ महीद्यौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिक्षतां ॥ पिपृतां
नोभरीमभिः इतिमंत्रावृत्यादक्षिणोत्तरतोभूमिंस्पृष्ट्वा ॥ ॐ ओषधयःसंवदंतेसोमैनसहराज्ञा ॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणसंराजन्पा
रयामसि इतिथैवतंदुलपुंजौकृत्वा ॥ ॐ आकलशेषुधावतिपुवित्रेपरिपिच्यते ॥ उक्थैर्यज्ञेषुवर्धते ॥ इतित्रद्वौकलशौनिर्धाय ॥ ॐ कां
इमंमैंगंयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुण्या ॥ ॐ अश्वत्थेवोनिषदनंपुणेवोवसतिष्कृता ॥ गो
नप्रत्येकंपूरयित्वा ॥ ॐ गंधहारांदुराधर्षानित्यपुष्टांकरीषिणी ॥ ईश्वरीसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं इतिगंधप्रक्षिप्य ॥ ॐ
डात्कांडात्प्ररोहतीपरुषःपरुषःपरि ॥ एवानोदूर्ध्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच इतिदूर्वाः ॥ ॐ अश्वत्थेवोनिषदनंपुणेवोवसतिष्कृता ॥ ॐ
भाजुंइत्किलासतयत्सनवथपूरुषं इतिपल्लवान् ॥ ॐ याःफलिनारीयाअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ ॐ हिरण्यरूपःसहिरण्यसं
भवंहंसः इतिफलं ॥ ॐ सहिरलानिद्राशुभैर्निषद्याहिरण्यदाददुत्यक्तमस्मै इतिहिरण्यं ॥ ॐ युवांसुवासाःपरिवीतआगा
दृगपान्नपात्सेदुहिरण्यवर्णः ॥ ॐ हिरण्ययात्परियोनेनिषद्याहिरण्यउन्नयंतः इतिहिरण्यं ॥ ॐ पुर्णाद्विपरापतसुपूणां
तस्सुश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तंधीरासःक्रवयउन्नयंतः इतिहिरण्यं ॥ ॐ तत्त्वायामि
पुनरापत ॥ वृक्षेविक्रीणावहृद्वृक्षमूर्जशक्तो ॥ इतिसतदुलाभ्यापूर्णपात्राभ्यांकलशयोराननेपिदध्यात् ॥ अहळमा
शुनःशेषोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ उत्तरकलशेवरुणावाहने ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशोस्तेयजमानोहविभिः ॥ अहळमा

नोवरुणेहबोध्युरुशंसमानुआयुःप्रमोषीः ॥ कलशेवरुणसंगंसपरिवारंसायुधंसशक्तिकंआवाहयामि ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःवरुणा
 यनमःचंदनंसमर्पयामि इत्यादिपंचोपचारैःसंपूज्य ॥ अनेनपूजनेनवरुणःप्रीयतां ॥ कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रि
 तः ॥ मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः ॥ कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ऋग्वेदोथयजुर्वेदःसामवेदोह्यथ
 र्वणः ॥ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः ॥ अत्रगायत्रीसावित्रीशांतिःपुष्टिकरीतथा ॥ आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षय
 कारकाः ॥ सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ उत्तरकलशेअक्षतान्निक्षेपेत् ॥
 मातृदेवोभव ॥ पितृदेवोभव ॥ आचार्यदेवोभव ॥ अतिथिदेवोभव ॥ सर्वेभ्योब्राह्मणेभ्योनमोनमः ॥ ततःअवनिर्कृतजा
 नुमंडलःकमलमुकुलसहस्रमंजलिशिरस्याधायदक्षिणेनपाणिनासुवर्णं(स्वर्णं)पूर्णकलशंधारयित्वा आशिषःप्रार्थयते ॥
 प्रार्थनामाह ॥ एताःसत्याआशिषःसंतु ॥ दीर्घानागानद्योगिरयस्त्रीणिविष्णुपदानिचतेनायुःप्रमाणेनपुण्याहंदीर्घमायुर
 स्तु ॥ ब्राह्मणहस्ते शिवाआपःसंतु ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अक्षतंचारिष्टंमस्तु ॥ गंधाःपांतु ॥ सौमंगल्यंचास्तु ॥ अक्षताःपां
 तु ॥ आयुष्यमस्तु ॥ पुष्पाणिपांतु ॥ सौश्रियमस्तु ॥ तांबूलानिपांतु ॥ ऐश्वर्यमस्तु ॥ दक्षिणाःपांतु ॥ बहुदेयंचास्तु ॥ दी
 र्घमायुःश्रेयःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ श्रीर्यशोविद्याविनयोचितंबहुपुत्रंचायुष्यंचास्तु ॥ यंकृत्त्वासर्ववेदयज्ञक्रियाकरणकर्मारं
 १ अत्रगंधाःपांत्वित्यादिभिर्भक्तपूर्वोच्युग्मान्ब्राह्मणानंग्धादिनापूजयेत् । तेचसौमंगल्यंचास्त्वितिभक्तोत्तरार्धानिग्रतिब्रूयुः ॥ २ अत्रसर्वत्रब्राह्मणे
 रस्त्वितिप्रत्युत्तरंदेयम् ॥

[illegible]

क्रियाःशुभाःशोभनाःसंपद्यतां ॥ इष्टाःकामाःसंपद्यतां ॥ तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु ॥ तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रग्रहलया
धिदेवताःप्रीयताम् ॥ तिथिकरणेमुहूर्तनक्षत्रेसग्रहेसदैवतेप्रीयेताम् ॥ दुर्गापांचाल्यौप्रीयेतां ॥ अग्निपुरोगाविश्वेदेवाःप्रीयं
तरःप्रीयतां ॥ वसिष्ठपुरोगामरुद्राणाःप्रीयतां ॥ ब्रह्मपुरोगाःसर्वेदेवाःप्रीयतां ॥ विष्णुपुरोगाःसर्वेदेवाःप्रीयतां ॥ माहेश्वरीपुरोगाःप्रीयं
प्रीयतां ॥ ब्रह्मचब्राह्मणाश्चप्रीयतां ॥ अरुंधतीपुरोगाएकपत्न्यःप्रीयतां ॥ ऋषयश्छंदांस्याचार्यावेदादेवायज्ञाश्च
माहेश्वरीप्रीयतां ॥ भगवतीपुष्टिकरीप्रीयताम् ॥ श्रीसरस्वत्यौप्रीयेता ॥ श्रद्धामेधेप्रीयेतां ॥ भगवतीकात्यायनीप्रीयतां ॥ भगवती
रीप्रीयतां ॥ भगवतौविघ्नविनायकौप्रीयेताम् ॥ भगवतीतुष्टिकरीप्रीयतां ॥ भगवतीऋद्धिकरीप्रीयतां ॥ भगवती
रिहरहिरण्यगर्भाःप्रीयतां ॥ सर्वाग्रामदेवताःप्रीयतां ॥ भगवान्स्वामीमहासेनःसपत्नीकःससुतःसपार्षदःसर्वस्थानगतःप्रीयतां ॥ भगवती
ताब्रह्मद्विषः ॥ हताःपरिपंथिनः ॥ हताअस्यकर्मणोविघ्नकर्तारः ॥ शत्रवःपराभवंयांतु ॥ शम्यंतुघोराणि ॥ शम्यंतुपापा
नि ॥ शम्यंत्वीतयः ॥ शुभानिवर्धतां ॥ शिवाआपःसंतु ॥ शिवाऋतवःसंतु ॥ अहोरात्रेशिवेस्याताम् ॥ निःक्रामेर्निकामेनःपुर्जन्योव
शिवाओपधयःसंतु ॥ शिवावनस्तयःसंतु ॥ शिवाअतिथयःसंतु ॥ अहोरात्रेशिवेस्याताम् ॥ शिवाअग्रयःसंतु ॥ शिवाआहुतयःसंतु ॥
र्षंतु ॥ फलिन्योनओपधयःपच्यंतां ॥ योगक्षेमोनःकल्पताम् ॥ शुक्रांगारकबुधबृहस्पतिशनैश्चराहुकेतुसोमसहिताआदित्यपु
रोगाःसर्वेग्रहाःप्रीयतां ॥ भगवान्नारायणःप्रीयतां ॥ भगवान्पुर्जन्यःप्रीयतां ॥ ग्रीयतांभगवान्स्वामीमहासेनः ॥ पुण्याह

कालान्वाचयिष्ये ॥ वाच्यतामिति विप्राः ॥ ॐ उद्गातेर्वशकुने सामगायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वने पुशंससि ॥ वृषेव वाजी शिशुम
 तीरपीत्यासर्वतो नः शकुने भद्रमाचद विश्वतो नः शकुने पुण्यमाचद ॥ याज्यायाजति प्रत्तिर्धयाज्यापुण्येवलक्ष्मीः पुण्यामेव तल्ल
 क्ष्मीसंभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्करते ॥ यत्पुण्यं नक्षत्रं ॥ तद्वद्वर्कुर्यो तोपव्युपं ॥ यदा वै सूर्य उदेति ॥ अथ नक्षत्रं नैति ॥ यावत्तितत्र
 सूर्यो गच्छेत् ॥ यत्र जघन्य पश्येत् ॥ तावत्तिकुर्वीत यत्कारी स्यात् ॥ पुण्याह एव कुरुते ॥ तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि ॥ यान्येव दे
 क्ष्मीसंभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्करते ॥ यत्पुण्यं नक्षत्रं ॥ तद्वद्वर्कुर्यो तोपव्युपं ॥ यदा वै सूर्य उदेति ॥ अथ नक्षत्रं नैति ॥ यावत्तितत्र
 सूर्यो गच्छेत् ॥ यत्र जघन्य पश्येत् ॥ तावत्तिकुर्वीत यत्कारी स्यात् ॥ पुण्याह एव कुरुते ॥ तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि ॥ यान्येव दे
 क्ष्मीसंभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्करते ॥ यत्पुण्यं नक्षत्रं ॥ तद्वद्वर्कुर्यो तोपव्युपं ॥ यदा वै सूर्य उदेति ॥ अथ नक्षत्रं नैति ॥ यावत्तितत्र
 सूर्यो गच्छेत् ॥ यत्र जघन्य पश्येत् ॥ तावत्तिकुर्वीत यत्कारी स्यात् ॥ पुण्याह एव कुरुते ॥ तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि ॥ यान्येव दे
 क्ष्मीसंभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्करते ॥ यत्पुण्यं नक्षत्रं ॥ तद्वद्वर्कुर्यो तोपव्युपं ॥ यदा वै सूर्य उदेति ॥ अथ नक्षत्रं नैति ॥ यावत्तितत्र
 सूर्यो गच्छेत् ॥ यत्र जघन्य पश्येत् ॥ तावत्तिकुर्वीत यत्कारी स्यात् ॥ पुण्याह एव कुरुते ॥ तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि ॥ यान्येव दे
 क्ष्मीसंभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्करते ॥ यत्पुण्यं नक्षत्रं ॥ तद्वद्वर्कुर्यो तोपव्युपं ॥ यदा वै सूर्य उदेति ॥ अथ नक्षत्रं नैति ॥ यावत्तितत्र
 सूर्यो गच्छेत् ॥ यत्र जघन्य पश्येत् ॥ तावत्तिकुर्वीत यत्कारी स्यात् ॥ पुण्याह एव कुरुते ॥ तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि ॥ यान्येव दे
 क्ष्मीसंभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्करते ॥ यत्पुण्यं नक्षत्रं ॥ तद्वद्वर्कुर्यो तोपव्युपं ॥ यदा वै सूर्य उदेति ॥ अथ नक्षत्रं नैति ॥ यावत्तितत्र
 सूर्यो गच्छेत् ॥ यत्र जघन्य पश्येत् ॥ तावत्तिकुर्वीत यत्कारी स्यात् ॥ पुण्याह एव कुरुते ॥ तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि ॥ यान्येव दे

षावर्धयतः ॥ शतंजीविमशरदुःसर्षीराः ॥ त्रीणित्रीणि वैदेवानामुद्धानि ॥ त्रीणिच्छंदांसि त्रीणि सवर्णानि ॥ त्रयं इमे लोकाः ॥
 ऋध्यामेव तद्वर्षे एषु लोकेषु प्रतितिष्ठति ॥ मह्यमित्यादि अस्य कर्मणः ऋद्धिं भवंतो ब्रुवंत्विति त्रिः ॥ ॐ ऋध्यतामिति प्रतिवचनं
 तद्रौ ॥ अथ एवैनं तच्छ्रया मादधाति संततमृचावषट्कृत्य संततस्यै संधीयते प्रजया पशुभिर्यएवं वेद ॥ अथ यं वसाना अमृतत्वमायन् भवति सत्यासंमिथामि
 मेतत् ॥ अमुं च लोकमिदमुच सर्व ॥ तन्नो नक्षत्रमभिजिह्वित्य ॥ अथ यं दधात्वहूणीयमानं ॥ अहंबुध्नियमंत्रं मे गोपाय ॥ य
 कर्मणः श्रीरस्त्विति भवंतो ब्रुवंत्विति त्रिः ॥ ऋचः सामानियजूंषि ॥ सा हि श्रीरमृतां सुतां ॥ एतैर्मन्त्रैर्नीराजनं कारयति ॥ मह्यमित्यादि अमुक
 प्रीयतां ॥ ॐ शुक्रेभिर्गैरज आतु न्वान् क्रतुं पुनानः कृविभिः पुवित्रैः ॥ शोचिर्वसानः पर्याधुरपां अयोंमिमीते बृहतीरनूनाः ॥ प्रजापतिः
 तदप्येषः श्लोको भिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुतस्यावसन्नगृहे ॥ आविक्षितस्य कामग्रेर्विध्वेदे वाः सभा सद इति ॥ ततश्च तत्तल
 शंदक्षिणहस्ते दक्षिणकलशं वामहस्ते गृहीत्वा ताभ्यां धाराद्वयं संततपात्रे निषिंचेदेभिर्मन्त्रैः ॥ (वास्तोष्पत इति चतसृणां वसिष्ठो वा
 स्तोष्पतिस्त्रिषु बंत्या गायत्री उदकसेचने वि०) ॥ ॐ वास्तोष्पते प्रतीजानी ह्यस्मान् स्वविशोऽनमीवो भवानः ॥ यत्त्वेमहं प्रतित
 न्नौ जुषस्व शनौ भवंद्विपदे शं चतुष्पदे ॥ वास्तोष्पते प्रतरणेन एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिंदो ॥ अजरां सस्ते सुख्ये स्याम पितृव
 पुत्रान् प्रतिनो जुषस्व ॥ वास्तोष्पते शुग्मयांसं सदति सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या ॥ प्राहि क्षेम इतयो गेवरं नो यूयं पातस्व स्तिभिः

[illegible]

श्रीः ॥ गौरीपद्माशचीमेधासावित्रीविजयाजया ॥ देवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातरः ॥
कुलदेवता ॥ ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा ॥ वाराहीचतुर्धराणीचामुंडाःसप्तमातरः ॥
षोडशमातृव्राह्म्यादिसप्तमातृश्च (दुर्गाक्षेत्रपालं गणपतिं च) एतेष्वक्षतपुंजेष्वावाहयामि ॥ तदस्तु ॥ गृहवै ० प्रतिष्ठाप्र
तिष्ठा ॥ सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः गौर्याद्यावाहितदेवताभ्योनमः इति षोडशोपचारैः संपूजयेत् ॥ ॐ गौरीर्ममायस
तदेवताभ्योनमः मंत्रपुष्पं समर्पयामि ॥ अनेन षोडशोपचारैः पूजनेन गौर्याद्यावाहितदेवताः प्रीयतां ॥ इति मातृकापूजनम् ॥

॥ १४ ॥ अथ मातृकापूजनम् ॥
श्रीः ॥ गौरीपद्माशचीमेधासावित्रीविजयाजया ॥ देवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातरः ॥ द्युतिःपुष्टिस्तथातुष्टिरात्मनः
कुलदेवता ॥ ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा ॥ वाराहीचतुर्धराणीचामुंडाःसप्तमातरः ॥ (विनायक) गौर्यादि
षोडशमातृव्राह्म्यादिसप्तमातृश्च (दुर्गाक्षेत्रपालं गणपतिं च) एतेष्वक्षतपुंजेष्वावाहयामि ॥ तदस्तु ॥ गृहवै ० प्रतिष्ठाप्र
तिष्ठा ॥ सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः गौर्याद्यावाहितदेवताभ्योनमः इति षोडशोपचारैः संपूजयेत् ॥ ॐ गौरीर्ममायस
तदेवताभ्योनमः मंत्रपुष्पं समर्पयामि ॥ अनेन षोडशोपचारैः पूजनेन गौर्याद्यावाहितदेवताः प्रीयतां ॥ इति मातृकापूजनम् ॥

॥ १५ ॥ अथ नानादीश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ सद्गूर्वाङ्कुरानक्षतान्जलं चादाय ॥ सत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवाः नानादीमुखाः भूर्भुवःस्वः इदं वः पादं स्वाहानम इयं च वृद्धिः ॥
मातृपितामहीप्रपितामहाः नानादीमुखाः भूर्भुवःस्वः इदं वः पादं ॥ पितृपितामहप्रपितामहाः नानादीमुखाः भूर्भुवःस्वः इदं वः पादं ॥
मातामहमातृपितामहमातृप्रपितामहाः पत्नीसहिताः नानादीमुखाः इदं वः पादं ॥ पुनः सत्यवसु ० इदं वः आसनं गंधाद्युपचा
रकल्पनं स्वाहानम इयं च वृद्धिः ॥ मातृ ० इदं वः ॥ पितृपितामह ० इदं वः आसनं ॥ मातामह ० पत्नीस ० आसनं ॥ ॥ गौर्या

दिषोऽशमातरः ब्राह्म्यादिसप्तमातरः दुर्गाक्षेत्रपालगणपतयश्च भूर्भुवःस्वः इदं वः युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तान्ननिष्करीभूतं किं
 न चिद्धिरण्यं स्वाहानमइयंच वृद्धिः ॥ सत्यवसु० युग्मब्राह्मण० द्विरण्यं भोजन० ॥ मातृपितामहमातृपिताम० युग्म०
 द्विरण्यं ॥ पितृपितामहप्रपितामहाः० ॥ भूर्भुवःस्वः युग्म० द्विरण्यं० ॥ मातामहमातृपितामहमातृपिताम० युग्म०
 द्विरण्यं० ॥ अपासैर्गायतानरः पर्वमाना यदेवे ॥ अभिदेवाऽइयक्षते ॥ अभितेमधुनापयोथर्वाणो अशिश्रुः ॥ देवं देवाय
 द्विरण्यं० ॥ सनः पवस्व शंगे शंजनाय शमर्वते ॥ शंराजन्नो यधीभ्यः ॥ ब्रध्नवे नुस्व तव सेरुणाय दिविस्पृशे ॥ सोमाय गाथमर्चत ॥ य
 द्विरण्यं० ॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वाजाता निपरितावभूव ॥ य
 द्विरण्यं० ॥ मातामहस्तस्य प्रतिष्ठाफलसिद्ध्यर्थं द्राक्षामलकनिष्कयिणीं दक्षिणां
 देव्यु ॥ सनः पवस्व शंगे शंजनाय शमर्वते ॥ मधवावाधावतामधु ॥ ॥ मातामहस्तस्य प्रतिष्ठाफलसिद्ध्यर्थं द्राक्षामलकनिष्कयिणीं दक्षिणां
 हस्तच्युते भिरद्रिभिः सुतं सोमं पुनीतन ॥ कृतस्य नादीश्राद्धस्य प्रतिष्ठाफलसिद्ध्यर्थं द्राक्षामलकनिष्कयिणीं दक्षिणां
 त्कां मास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्यामपतयोर्यीणां ॥ पितापितामहश्चैव तथैव प्रपितामही ॥ स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा
 दालुमहमुत्सृज्ये ॥ मातापितामही चैव तथैव प्रपितामही ॥ पितापितामहश्चैव तथैव प्रपितामही ॥ स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा
 कादयः ॥ एते भवंतु सुप्रीताः प्रयच्छंतु चमंगलं ॥ ॐ इळां मग्ने पुरुदं संनिगोः शश्वत्तमं हवं मानाय साध ॥ स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा
 भेसा तै सुमतिभूत्वसे ॥ इळां मुपह्वयते पशवो वा इळां पशून् वत दुपह्वयते पशून् जमाने दधाति दधाति ॥ यथाचारं हिरण्येन भांड
 वादनं ॥ अनेन नादीश्राद्धेन नादीमुखे देवताः प्रीयंतां वृद्धिः ॥ ततः उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्य ते० अग्नारुमिदद्रयो० ॥ यां तु देवगणाः
 सर्वे पूजामादाय पार्थिवात् ॥ इष्टकामप्रसिद्ध्यर्थं पुनरागमनाय च ॥ इत्यादिमंत्रैरावाहिते देवता उत्थापयेत् ॥ इति नादीश्राद्धं ॥

१ वृद्धौ तीर्थे च संन्यस्ते ताते च पतिते सति । ए० य० ए० पितादद्यात्ते भ्यो दद्यात्स्वयमुतः ॥ पित्रन्यकर्तुं कसस्कारादौ संस्कार्यं पित्रादि० य० ए० दद्यान्नस्वे० य० ।

श्रीः ॥ यजमानः स्नात्वानित्यकर्मनिर्वृत्यमौहर्तिकोक्तेष्टुभेकाले आचम्यपवित्रपाणिः प्राणानायम्येदशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमा
णेऽमुकस्मिन्नाभ्युदयिकेनिर्विघ्नेनफलसिद्धिकामोबहुचगृह्यपरिशिष्टोक्तरीत्याग्रहयज्ञकरिष्ये ॥ इतरनिमित्तेषुअमुककर्म
कर्तुमादौग्रहानुकूल्यसिद्धिद्वाराअमुककामनासिद्धिद्वारावाश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थग्रहयज्ञकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ तदंगणप
तिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनदीश्राद्धंआचार्यादिवरणंचकरिष्ये ॥ अमुकप्रवरान्वितममुकगोत्रोत्सन्नंऋग्वेदांतर्गतशालशाखाध्यायिनममुकशार्माणंब्राह्मणंअ
तोऽमुकगोत्रोऽमुकशार्माअहं ॥ अमुकप्रवरान्वितममुकगोत्रोत्सन्नंऋग्वेदांतर्गतशालशाखाध्यायिनममुकशार्माणंब्राह्मणंअ
स्मिन्ग्रहयज्ञेआचार्यत्वांवृणे इतिवृत्वाप्रार्थयेत् ॥ आचार्यस्तुयथास्वर्गेशाकादीनांबृहस्पतिः ॥ तथात्वंमयज्ञेस्मिन्नाचार्योभ
वसुव्रत ॥ वृतोस्मियथाज्ञानतःकर्मकरिष्यामि ॥ ॥ ब्रह्मवरणं ॥ यथाचतुर्मुखोब्रह्मास्वर्गलोकेपितामहः ॥ तथात्वंमयज्ञेस्मिन्नाचार्योभ
न्वह्माद्विजपतेभव ॥ ॥ सदस्यवरणं ॥ त्वंनोगुरुःपितामातात्वंप्रभुस्त्वंपरायणं ॥ त्वत्प्रसादाच्चविप्रर्वेसर्वमेस्यान्मनोगतं ॥
आपदिमोक्षणार्थायकुरुयज्ञमतंद्रितः ॥ ऋत्विग्भिःसहितःशुद्धैःसंयतैःसुसमाहितैः ॥ आचार्येणचसंयुक्तःकुरुकर्मयथोदितं ॥
गाणपत्यवरणं ॥ प्रारिप्सितस्ययज्ञस्यजपस्यहवनस्यच ॥ निर्विघ्नेनसमाप्त्यर्थत्वामहंगणपंवृणे ॥ ॥ उपद्रष्टृवरणं ॥ भगवन्स
र्वधर्मज्ञसर्वधर्मभृतांवर ॥ विततेमयज्ञेस्मिन्नुपद्रष्टाभवद्विज ॥ ऋत्विजश्चयथापूर्वशकादीनांमखेऽभवन् ॥ यूयंतथामेभवत
ऋत्विजोह्यथसत्तमाः ॥ अस्ययागस्यनिष्पत्तौभवंतोभ्यर्थितामया ॥ सुप्रसन्नैश्चकर्तव्यंकर्मदंविधिपूर्वकं ॥ इतिऋत्विजःसंप्रा

र्थ्य ॥ तेचयथाज्ञानतःकर्मकरिव्यामद्वत्युक्त्वाआचमेयुः ॥ ततोयजमानस्तान्यथाविभवमर्चयेत् ॥ अथाचार्यःआचम्यप
 वित्रधृत्वाप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्ययजमानेनग्रेरितोहंग्रहयज्ञाख्येकर्मणिआचार्यकर्मकरिव्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ पृथिव
 त्वया० ॥ यज्ञकर्मसमारभे ॥ इत्यासनविधिंपुरुषसूक्तन्यासंजपेवाकृत्या ॥ पङ्गन्यासंविधाय ॥ कलशस्यमुखे०इतिकलश
 पूजांकृत्वा ॥ अपवित्रःपवित्रोवा इतिपूजासंभारान्प्रोक्ष्यआत्मानंचप्रोक्षेत् ॥ ततःयदत्रसंस्थितंभूतंस्थानमाश्रित्यसर्वतः ॥
 स्थानंत्यक्त्वानुतत्सर्वयत्रस्थंतत्रगच्छतु ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेपामविरोधेनयज्ञकर्मसमारभे ॥
 इतिगौरसर्षपांस्वकीर्य ॥ शुचीवोहव्येतिमैत्रावरुणिवर्षसिधोमरुतस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निःशुचिब्रततमइतिद्वयोरांगिरसोविरूपोन्नि
 र्गायत्री ॥ एतोन्विद्रमिति तिसृणामांगिरसस्तिरश्चींद्रोनुष्टुप् ॥ भूमिप्रोक्षणेविनियोगः ॥ ॐ शुचीवोहव्यामरुतःशुचीनांशु
 चिहिनोम्यध्वरंशुचिभ्यः ॥ ऋतेनसत्यमृतसापआयन्धुचिजन्मानःशुचयःपावकाः ॥ अग्निःशुचिब्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिः
 कविः ॥ शुचीरोचतआहुतः ॥ उदंशेऽशुचयस्तवशूकाभ्राजतईरते ॥ तवज्योतींष्यर्चयः ॥ एतोन्विद्रंस्तवामशुद्धंशुद्धेनसाम्ना ॥
 शुद्धैरुक्थैर्वध्वांसंशुद्धाशीर्वांन्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धोऽनऽआर्गहिशुद्धःशुद्धाभिरूतिभिः ॥ शुद्धोरयिनिधोरयशुद्धोर्ममज्जिसो
 म्यः ॥ इंद्रशुद्धोहिनौरयिशुद्धोरत्नानिदाशुषे ॥ शुद्धोवृत्राणिजिघ्रसेशुद्धोवाजसिपाससि ॥ पंचगव्येनभूमिप्रोक्षणं ॥ आ
 पोहिष्ठेति तृचस्यांबरीपःसिंधुद्वीपआपोगायत्री भूमिप्रोक्षणेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठा० इतितृचेन कुशोदकेनचप्रोक्षेत् ॥
 अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा ॥ यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरःशुचिः ॥ ततःकृतांजलिपुटस्तिष्ठन् ॥ ॐ स्व

सत्यं नृणां क्षयं सारिधनेभिर्महद्भूतं वायुसं देवतानां ॥ असुरघ्नमिद्रसखंसमत्सुबृहद्यशो नावमिवारुहेम ॥ अंहो मुचमांगिरसंगवै
चस्वस्त्यात्रेयं मनसा च्छताक्षर्यं ॥ प्रयत्तपाणिः शरणं प्रपद्ये स्वस्ति संवाधेष्वभयं नो अस्तु ॥ देवा आयांतु ॥ यातु धाना अपयांतु ॥
विष्णो देवयजनं रक्षस्व ॥ भूमौ प्रादेवं शं कुर्यात् ॥ ततो ग्रहं प्रतिमाना मभ्युत्तारणं कृत्वा हस्तमात्रावरंचतुरस्रं कुंडं स्थंडिलं वा संस्कृ
त्य तत ईशान्यां वा कृतायां च तुर्दिशु हस्तमात्रा वरायां च तु खिद्र्यं गुलप्रमाणं त्रिभूमिकायां ग्रहवेद्यां शुक्लतंडुलैः सकर्णिकमष्टदलं मं
जमुल्लिख्य कर्णिकायां दलेषु च वर्तुलादितत्तद्ब्रह्म हपीठानि पीठेन वकुर्यात् ॥ यथा-मध्यरक्षाक्षतैर्वर्तुलमादित्याय ॥ १ ॥ आग्ने
यदले शुक्लाक्षतैश्चतुरस्रं सोमाय ॥ २ ॥ दक्षिणदले रक्षाक्षतैश्चिकोणं मंगलाय ॥ ३ ॥ ईशानदले हरिताक्षतैर्वाणाकारं बुधाय
॥ ४ ॥ उत्तरदले पीताक्षतैर्दीर्घचतुरस्रं गुरवे ॥ ५ ॥ पूर्वदले शुक्लाक्षतैः पंचकोणं शुक्राय ॥ ६ ॥ पश्चिमदले कृष्णाक्षतैश्चापा
कारं शनैश्चराय ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्यदले कृष्णाक्षतैः शूर्पाकारं राहवे ॥ ८ ॥ वायव्यदले चित्राक्षतैर्ध्वजाकारं केतवे ॥ ९ ॥ इति वि
लिख्य ततः पदी च्यारंगवल्ली पद्मे धान्येन कुंभयोग्यं पीठं प्रकल्प्य तत्र नवमंत्रणं तैजसं सृणमयं वानुलिप्तमक्षतपुष्पमालाद्यलंकृतं शुभ
मभिषेकं कुंभं स्थापयेत् ॥ यथा-(महीद्यौः काण्वो मेधातिथिर्भूमिर्गायत्री भूमिप्रार्थने विनियोगः ॥ ॐ महीद्यौः पृथिवी च न
इमं यज्ञं मिमिक्षतां ॥ पिपृतां नो भरीमभिः ॥ इति भूमिप्रार्थः ॥ ओषधय इत्यस्याथर्वणो भिषगोषधयो नुष्टुप् धान्यराशिकरणे
वि० ॥ ॐ ओषधयः सर्वदेते सोमेन सह राज्ञा ॥ यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन्पारयामसि ॥ इति धान्यराशिं कृत्वा) आकलशे
१ सूर्यादीना प्रतिमाद्रव्याणि-ताम्रं स्फाटिकं रक्तचंदनं सुवर्णं तदेव रजतलोहं सीसं कांस्यं चैतिनव ॥ सुवर्णवासर्वेषामिति ॥

ज्वित्यस्यकाश्यपोदेवलःपवमानःसोमोगायत्री कलशस्थापनेवि० ॥ ॐ आकुलशेषुधावतिपुत्रेपरिपिच्यते ॥ उक्थैर्यज्ञे
 पुवर्धते ॥ इतिधान्यरात्र्युपरिकलशंनिधाय ॥ इमंगंगइत्यस्यसिंधुक्षितप्रेयमेधोनद्योजगती उदकपूरणेवि० ॥ ॐ इमंगं
 गोयमुनेसरस्वतिद्युतुद्रिस्तोमसचतापरुण्या ॥ असिक्तयामरुद्धधेवितस्तयाजीकीयेश्रृणुह्यासुपोमया ॥ अनेनपुण्यजलेनपूर
 यित्वा ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री गोमूत्रप्रक्षेपणेवि० ॥ ॐ तत्सवि० ॥ अनेनगोमूत्रंचनिक्षिप्य ॥ गंधद्वारा
 मित्यस्थानंदकर्मचिह्नंतिदिरासुताःश्रीरनुष्टुप् गोमयक्षेपणेवि० ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षीनित्यपुष्टांकरिपिणी ॥ ईश्वरीसर्व
 भूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ अनेनगोमयं ॥ आप्यायस्वेत्यस्यसंगे ॥ दधिक्राव्णइत्यस्यगोतमोवामदेवोदधिकावानुष्टुप् द
 स्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृण्यं ॥ भवावाजस्यसंगे ॥ सुरभिनोमुखांकरुणआयूपितारिपत् ॥ अनेनदधि ॥ शु
 धिक्षेपणे० ॥ ॐ दधिक्राव्णोअकारिपंजिणोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखांकरुणआयूपितारिपत् ॥ मधुवाताइतिसृणाराहूग
 क्रमसिज्योतिरसितेजोसि ॥ इतिघृतं ॥ पुनराप्यायस्वेत्यादित्रिभिःक्षीरदधिघृतानिप्रक्षिप्य ॥ मधुवाताइतिसृणाराहूग
 णोगोतमोविश्वेदेवागायत्री ॥ मधुप्रक्षे० ॥ ॐ मधुवातां० ऋ० ३ ॥ स्वादुःपवस्वभार्गवोवेनःपवमानःसोमोजगती मृक्षेप
 शर्कराप्रक्षे० ॥ ॐ स्वादुःपवस्व० ॥ शर्करांचप्रक्षिप्य ॥ अनेनाथवा स्योनापृथिविकाण्वोमेधातिथिभूमिर्गोयत्री मृक्षेप
 कृष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकैहरेमेपापंयन्मयादुष्कृतं ॥ इतिमृदंकुंभेनिक्षिप्य ॥ रुयतिभीमइत्यस्यैश्वर्यमि
 नैवि० ॥ ॐ स्योनापृथिविभवानक्षुरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथः ॥

त्रोरेणुःपवमानसोमोजगती ॥ त्वक्षेपणेवि० ॥ रुवतिभीमोर्ध्वभस्तविष्ययाशृंगेशिशानोहरिणीविचक्षणः ॥ आयोनिंसो
मःसुकृतंनिषीदतिगव्ययीत्वग्भवतिनिर्णिगव्ययी ॥ अनेनन्यग्रोधाश्वत्थप्लक्षजंवृक्षतृक्षत्वचः ॥ याःफलिनीरित्यस्याथर्व
णोभिषगोषधयोनुष्टुप् पुष्पफलक्षेपणेवि० ॥ ॐ याःफलिनीर्याअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचत्वं
हंसः ॥ इतिपुष्पफले ॥ सहिरत्वानीत्यस्यावाश्वःसवितागायत्री रत्नक्षेप० ॥ ॐ सहिरत्वानिद्राशुषेसुवातिसविताभगः ॥
तंभागंचित्रमीमहे ॥ अनेननवरत्नानिहीरकमौक्तिकपद्मारागनीलमरकतगोमेदपुष्परगवैडूर्यप्रवालाख्यानि ॥ हिरण्यरूप
इत्यस्यशौनकोगृत्समदोषान्नपात्रिष्टुप् ॥ हिरण्यक्षेपेवि० ॥ ॐ हिरण्यरूपःसहिरण्यसंहगपात्रपात्सेदुहिरण्यवर्णः ॥ हि
रण्ययात्यरियोर्नेनिषद्याहिरण्यदाददत्यन्नमसै ॥ इतिहिरण्यं ॥ याओपधीरित्यस्याथर्वणोभिषगोषधयोनुष्टुप् ॥ ॐ याऽओष
धीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ॥ मनैनुवभ्रूणामंहशतंधामानिसप्तच ॥ अनेनशतौपधानि ॥ तदभावेदशमूलानितदभावे
सुवर्णवा ॥ गंधद्वाराभित्तगंधनिक्षिप्य ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षीनित्यपुष्टांकरिपिणी ॥ ईश्वरीं सर्वभूतानांतामिहोर्पहृयेऽश्रि
तौअर्वन्धावानमौभिःपृथिवीइषधै ॥ येषांब्रह्माण्यसमानिविप्राविष्वग्वियंतवनिनोनशाखाः ॥ ॐ प्रवोयज्ञेषुदेव्यं
ह्रैर्मुखमाच्छाद्य ॥ युवंवस्त्राण्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप् ॥ ॐ प्रवोयज्ञेषुदेव्यं
साथेयुवोराच्छिद्रामंतवोहसर्गाः ॥ अर्वातिरतमनृतानिविष्वक्कृतेनमित्रावरुणासचेथे ॥ इतिवस्त्रयुग्मेनवेष्टयित्वाकुंभेतीर्था

न्यावाहयेत् ॥ सर्वसमुद्राः सरितस्तीर्था निजलदानदाः ॥ आयांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ गंगे च युग्मने चैव गोदावरि
सरस्वति ॥ नर्मदे सिंधु कावेरि जले स्मिन् संनिधिं कुरु ॥ इमे गंगा इत्यस्य सिंधुश्चित्तै र्यमेधो नद्योजगती ॥ तीर्थो वा हने ० ॥ ॐ
इमे गंगे युग्मने सरस्वति शुतुद्रिस्तोमंसच त्पारुण्या ॥ असिक्कन्या मरूद्भे वितस्तया जीकी ये ऋणह्या सुषोमया ॥ इत्यावाह्य ॥
ततः कुंभमभि मृश्य जपेत् ॥ आपो हि ष्टे तिसृणा मांबरीषः सिंधुद्वीप आयोगायत्री ॥ सर्वा सांज पेविनि ० ॥ ॐ आपो हि ष्ठा ० ऋ ० ३
ज्ञे पो वरुणा ख्रिष्टुप् ॥ स्वादिष्टये तिसृणां मधुच्छंदाः पवमान सोमोगायत्री ॥ सर्वा सांज पेविनि ० ॥ अबुध्रे रा
॥ ॐ नहि ते अन्नं सद्यो न मन्यु वर्यश्च नामी पतयंत आपुः ॥ नेमाऽ आपौ अनिमिषं च रती नैथे वा तस्य प्रमिनं त्यम्ब ॥ अबुध्रे रा
जावरुणे वनस्योर्ध्वं स्तूपं ददते पूत दक्षः ॥ नीची नाः स्थिरु परि बुद्ध एषामुसे अंतर्निहिताः केतवः स्युः ॥ उरंहिराजावरुणश्च कार
सूर्याय पुंथा मन्वे तवाड्ड ॥ अपट्टपाद्रा प्रतिघात वेकरुता पत्रका हृद्या विधी श्रित् ॥ ३ ॥ स्वादिष्टया ० ऋ ० ३ ॥ इति कुंभमभि मं
त्रयेत् ॥ (अत्र ऋक्त्रयेणैव सिद्धे प्राचां सूक्तोपन्यासांश्चि ल्य इति कौस्तुभे) अथ यजमानः प्राञ्जुलः समाहितचित्त आचार्यै र्विव्सहि ॥ ततो
तः पुण्याहवाचनं कुर्यात् ॥ अस्थन वग्रह कर्मणः पुण्याहं भवं तो ब्रुवंत्विति ॥ एवं स्वस्तीति ॥ ऋद्धिं भ ० ॥ श्रीरस्त्विति ॥ ततो
ग्रहपूजां करिष्ये इति संकल्प्य ततः पूर्व निर्मित पीठेषु यथास्थानमुखी ग्रहप्रतिमाः स्थापयित्वा तदक्षिण वामपार्श्वयो रधि देवता प्रत्य
धि देवता प्रतिमे तदभिमुख्यै स्थापयेत् ॥ प्रतिमानाम संभवे पुष्पाक्षता दिषु देवता आवाहयेत् ॥ प्रत्यावाहनं प्रतिमायां पुष्पांज
ल्यर्पणं ॥ तत्रायं क्रमः ॥ प्रणवस्य परब्रह्म परमात्मना गायत्री ॥ व्यस्त समस्त व्याहृती नाम त्रिभृगु भरद्वाज प्रजापतयो भिवा युसूर्य

आप्यायस्वगोतमःसोमोगायत्री सोमावाहने० ॐ आप्यायस्व० ॥ भगवन्सोमद्विजाधिपतेसुधामयशरीरअत्रिगोत्रयामुनदे
 शेश्वरगोक्षीरधवलंगकांते द्विभुजगदावरदानांकितकरशुक्लांबरमाल्यानुलेपनसर्वांगमुक्तमौक्तिकाभरणरमणीयसमस्तलोका
 प्यायकदेवतास्वाद्यमूर्तेनमस्तेसन्नद्धधवलध्वजपताकोपशोभितेनदशश्वेताश्वरथवाहनेनमेरुप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छाद्भिरुभया
 चसहपद्मान्मेयदलमध्येस्फाटिकप्रतिमांप्रत्यज्मुखींचतुरस्रपीठेऽधिपतिष्ठपूजार्थत्वामावाहयामि ॥ तदक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूःसोमा
 धिदेवताअपआवा० ॥ ॐ भुवःसोमा० ॥ ॐ स्वःसोमा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसोमा० ॥ अप्सुमइत्यस्यांवरीपःसिंधुद्वीपआपोगा
 यत्री ॥ अपावा० ॥ ॐ अप्सुमेसोमोअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा ॥ अग्निंचविश्वशंभुवं ॥ स्त्रीरूपधारिणीःश्वेतवर्णामकरवाह
 नाःपाशकलशधारिणीमुक्ताभरणभूषिताःसोमाधिदेवताअपआवा० ॥ तद्दामपार्श्वे ॥ ॐ भूःसोमप्रत्यधिदेवतासुमामावा० ॥
 ॐ भुवःसोमा० ॥ ॐ स्वःसोमा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसोमा० ॥ गौरीर्मिमायदीर्घतमाउमाजगती उमावा० ॥ ॐ गौरीर्मिमाय
 सलिलान्नितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टार्पदीनवपदीबभूवुपीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ अक्षसूत्रकमलदर्पणकमं
 डलुधारिणींत्रिदशपूजितांसोमप्रत्यधिदेवतासुमामावाह० ॥ २ ॥ ॥ दक्षिणत्रिकोणमंडले ॥ ॐ भूरंगारकमावाहयामि ॥
 ॐ भुवोंगारक० ॥ ॐ स्वरंगारक० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरंगारक० ॥ अग्निर्मूर्धोविरूपोंगारकोगायत्री अंगारकावाहने० ॥ ॐ अग्नि
 र्मूर्धोदिवःककुत्पतिःपृथिव्याअयं ॥ अपरितोसिजिन्वति ॥ भगवन्नंगारकअद्याकृतेभारद्वाजगोत्रअवंतिदेशेश्वरज्वालापुंजोप
 मांगद्युतेचतुर्भुजशक्तिशूलगदाखड्गधारिन् रक्तांबरमाल्यानुलेपनप्रवालभूषिताभरणसर्वांगदुर्धरालोकदीप्तेनमस्तेराक्षरक

1108311

○ 第 〇 号

1108811

ध्वजपताकोपशोभितेनरक्तमेपरथवाहनेनरुप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छभूमिस्कंदाम्यांसहपद्मदक्षिणदलमध्ये रक्तचंदनप्रतिमां दक्षिणामुखीत्रिकोणपीठेऽधितिष्ठपूजार्थत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्गा० ॥ स्योनापृथिवीत्यस्यमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री ॥ भूम्यावाहने० ॥ ॐ स्योनापृथिविभवावृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसुप्रथः ॥ शुक्लवर्णादिव्याभरणभूषितांचतुर्भुजांसौम्यवपुषंचंडांशुसहशंबरांरत्न स्कंदमावाहने० ॥ ॐ भुवोऽंगारक० ॥ ॐ स्वर्गारक० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्गारक० ॥ तद्दामपार्श्वे ॥ ॐ भूर्गारकप्रत्य भुधस्त्रिष्टुप् ॥ बुधावाहने० ॥ ॐ उर्ध्वधमावाहयामि ॥ भूर्देवतांस्तर्पतिगुणीषेस्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मे वतोर्वसेनिह्वयेवः ॥ भगवन्सौम्यसौम्याकृतेसर्वज्ञानमयात्रिगोत्रमगधदेशेश्वरंकुमवर्णांपमांगद्युतेचतुर्भुजखड्गखेटकगदाव रदानांकितपीतांबरमात्यानुलेपनभरकताभरणालंकृतसर्वांगविबुधपते नमस्तेसन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेनचतुःसिंहरथ वाहनेनरुप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छविष्णुपुरुषाभ्यांसहैशानदलमध्ये सुवर्णप्रतिमामुदञ्जुर्लीबाणाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थत्वामा

[illegible]

सत्यधिदेवमिद्रमावाहयामि ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूर्बृहस्यतिप्रत्यधिदेवं ब्रह्माणमावा ॥ ॐ भुवर्बृह ॥ ॐ स्वर्बृह ॥ ॐ भू
 धर्मादध्याशू ॥ स्थिरं रथं सुखमिद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्राजोऽर्पयाहि सोमं ॥ ॐ ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनज्मिहरीसखायास
 ॐ भुवःशुक्र ॥ ॐ स्वःशुक्र ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशुक्रमावा ॥ ५॥ ॥ पद्मासनस्थं जटिलं चतुर्मुखमक्षमालासुवपुस्तकक
 न्यर्द्यजतैः अन्यद्विषु रूपे अहनी द्यौरिवासि ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशुक्रमावा ॥ ५॥ ॥ ततः प्रागदले ॥ ॐ भूःशुक्रमावा ॥ ॐ
 त्यगुरोभार्गवगोत्रभोजकटदेशे श्वरजतोऽवलंगं कांते चतुर्भुजदंडकमंडल्वक्षसूत्रवरदानां कितशुक्लं वरमाल्यानुलेपनवज्राभर
 णभूषितसर्वांगसमस्तनीतिशास्त्रनिपुणमतेन मत्से सन्नद्धशुक्लध्वजपताकोपशोभितेन शुक्लाश्वसहितेन रथेन मेरुप्रदक्षिणी कुर्वन्ना
 गच्छेद्राणीं द्राभ्यां सह पूर्वदलमध्ये रजतप्रतिमां प्राङ्मुखीपंचकोणपीठेऽधितिष्ठ पूजार्थं त्वामावा ॥ ॐ भूःशुक्रमावा ॥ ॐ भूःशुक्रमावा ॥ ॐ
 धिदेवतामिद्राणीमावा ॥ ॐ भुवःशुक्र ॥ ॐ स्वःशुक्र ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशुक्र ॥ ॐ इन्द्राणीमास्वित्यस्य वृषाकपिरिद्राणीपंक्तिः इ
 द्राण्यावा ॥ ॐ इन्द्राणीमासुनारिषु सुभगां महमश्रवं ॥ नृहस्या अपरं च नजरसार्मते पतिविश्वस्मादिन्द्रउत्तरः ॥ संतानमं
 जरीवरदानधरद्विभुजां शुक्राधिदेवतामिद्राणीमावा ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूःशुक्रप्रत्यधिदेवमिद्रमावा ॥ ॐ भुवःशुक्र ॥ ॐ
 ॐ स्वःशुक्र ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशुक्र ॥ इन्द्रमिदेवतातय इत्यस्य मेधातिथिरिन्द्रो बृहती इन्द्रावाहने विनि ॥ ॐ इन्द्रमिहेवतातय

इंद्रप्रयत्यध्वरे ॥ इंद्रसमीकेवनिनोहवामहुइंद्रधनस्यसातये ॥ चतुर्दतगजारूढं वज्राकुशधरं शचीपतिं नानाभरणभूषितं भा
र्गवप्रत्यधिदेवमिंद्रमावा ॥ ६ ॥ ततः पश्चिमदले ॥ ॐ भूः शनैश्चरमावाहयामि ॥ ॐ भुवः शनैः ॥ ॐ स्वः शनैः ॥ ॐ भूर्भुवः
र्गवप्रत्यधिदेवमिंद्रमावा ॥ शमग्निरिरे बिठिः शनैश्चरउष्णिक् शनैश्चरावाहने ॥ ॐ शमग्निरग्निभिः करच्छन्नं स्तपतु सू
वः स्वः शनैश्चरमावाहयामि ॥ भगवन्शनैश्चरभास्करतनयकाश्यपगोत्रसौराष्ट्रदेशेश्वरकजलसमानांगं कांते चतुर्भुजचाप
धैः ॥ शंवातौ वा त्वरपा अपस्त्रिधः ॥ भगवन्शनैश्चरनीलरत्नभूषणालंकृत सर्वो गसमस्तभुवनभीषणामर्षमूर्तेन मस्ते सन्नद्धनीलच्वज
तूणीरकृपाणाभ्यां कितनीलांबरमाल्यानुलेपननीलरत्नभूषणालंकृत सर्वो गसमस्तभुवनभीषणामर्षमूर्तेन मस्ते सन्नद्धनीलच्वज
पताकोपशोभितेन नीलगुग्गुप्रस्थवाहने न मेरुं प्रदक्षिणी कुर्वन्नागच्छ प्रजापतियमाभ्यां सह पद्मपश्चिमदले मध्ये कालाय सप्रतिमां प्र
त्यज्जुखीं चापाकारपीठेऽधि तिष्ठ पूजार्थत्वा मावाहयामि ॥ तदक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूः शनैश्चराधिदेवं प्रजापतिमा ॥ ॐ प्रजापतेन त्वदेता
न्यून्यो विश्वा ज्ञातानि परितामभूव ॥ यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयोर्युगीणां ॥ यज्ञोपवीतिनं हंसस्थमेकवक्त्रमक्ष
मालासुवपुस्तकमंडलुसहितं चतुर्भुजं शनैश्चराधिदेवं प्रजापतिमावा ॥ तद्ग्रामपार्श्वे ॥ ॐ भूः शनैश्चरप्रत्यधिदेवं यममावा ॥ ॐ ग्रामाय सोमं
॥ ॐ भुवः शनैः ॥ ॐ स्वः शनैः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः शनैः ॥ यमाय सोममित्यस्य यमो यमो नुष्टुप् यमावा ॥ ॐ भूः शनैश्चरप्रत्यधिदेवं यममावा ॥ ॐ
॥ ॐ भुवः शनैः ॥ ॐ स्वः शनैः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः शनैः ॥ यमाय सोममित्यस्य यमो यमो नुष्टुप् यमावा ॥ ॐ भूः शनैश्चरप्रत्यधिदेवं यममावा ॥ ॐ
नुतयमार्य जुहुता हविः ॥ यमं हयज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः ॥ ईषत्पीनं दंडहस्तं रक्तसदृशं पाशधरं कृष्णवर्णमहिषारूढं सर्वा
भरणभूषितं शनैश्चरप्रत्यधिदेवं यममावा ॥ ७ ॥ ततः प्रत्यगदक्षिणदले ॥ ॐ भूराहुमावा ॥ ॐ भूराहु ॥ ॐ स्वोराहु ॥

॥ ॐ भूर्भुवःस्वोराहुमा० ॥ कयानइत्यस्यवामदेवोराहुर्गयत्री ॥ राह्वावा० ॥ ॐ कयानश्चित्रआर्भुवदूतीसदावृधःसखा ॥
 चर्मशूलवरदानाकितकृष्णांबरमात्यानुलेपनगोमेदकाभरणभूषितसर्वांगशौर्यनिधे नमस्तेसन्नद्धकृष्णध्वजपताकोपशोभितेन
 धितिसृष्टपूर्वावर्तमावा० ॥ तदक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूराह्वधिवान्सर्पानावाहयामि ॥ ॐ भुवोरा० ॥ ॐ स्वोरा० ॥ ॐ भूर्भुवः
 धरान्कुंडलाकारपुच्छयुक्तानेकभोगांस्त्रिभोगान्भीषणात्राह्वधिवान्सर्पानावा० ॥ ॐ आयंगौःपृश्निकमीदर्सदन्मातरंपुरः ॥ पितरंचप्रयन्त्स्वः ॥ अक्षसूत्र
 मावा० ॥ ॐ भुवोरा० ॥ ॐ स्वोरा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वोराहु० ॥ परंमृत्योसंकुसुकःकालस्त्रिष्टुप् कालावाहने० ॥ ॐ परंमृ
 त्योअनुपरेहिपंथांयस्तेस्वइतरोदेवयानात् ॥ चक्षुष्मतेभृण्वतेतैववीमिमार्नःप्रजारीरिषोमोतवीरान् ॥ करालवदन्नीलांगं
 ॐ भुवःकेतुमा० ॥ ॐ स्वःकेतु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःकेतुमा० ॥ ततःप्रत्यगुत्तरदले ॥ ॐ भूःकेतुमावा० ॥
 ॐ केतुकृष्णवक्त्रकेतवेपेशोमर्याअपेशे ॥ समुपदिंरजायथाः ॥ भगवन्केतोकांमरूपजैमिनिगोत्रमध्यदेशेश्वरधूस्रवर्णध्वजाकृ
 तेद्विभुजगदावरदानांकितचित्रांबरमात्यानुलेपन वैडूर्यमयाभरणभूषितसर्वांगचित्रशक्ते नमस्तेसन्नद्धचिन्मध्वजपताकोपशो

भित्तेनचित्रकपोतरथवाहनेनमेरुप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छब्रह्मचित्रगुप्ताभ्यां सहपद्मावायव्यदलमध्ये कांस्यप्रतिमांदक्षिणामुर्ली
 ध्वजाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थत्वाभावाहयामि ॥ तद्वक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूःकेत्वधिदेवंब्रह्माणमावा० ॥ ॐ भुवःकेत्वधि० ॥ ॐ
 स्वःकेत्वधि० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःकेत्वधि० ॥ ब्रह्मजज्ञानंवाग्मदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावा० ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंग्रन्थमंपुरस्ताद्विर्सीमतः
 सुरुचेविनर्वावः ॥ सबुध्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ पद्मासनस्थंजटिलंचतुर्मुखमक्षमालासुवपुस्तककमं
 डलुधरंकृष्णाजिनवासंसंपार्श्वस्थितहंसकेत्वधिदेवंब्रह्माणमावा० ॥ तद्ग्रामपार्श्वे ॥ ॐ भूःकेतुप्रत्यधिदेवंचित्रगुप्तमावा० ॥ ॐ
 भुवःके० ॥ ॐ स्वःके० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःके० ॥ सचित्रचित्रमित्यस्यभरद्वाजश्चित्रगुप्तस्त्रिष्टुप् चित्रगुप्तावाहने० ॥ ॐ
 सचित्रचित्रंचितयतमस्मेचित्रक्षत्रचित्रतमंवयोधां ॥ चंद्ररश्मिपुरुषीरवृंहंतंचंद्रचंद्राभिर्गुणैर्युवस्व ॥ उदीच्यवेपथरंसौम्यद
 र्शनंलेखनीपत्रोपेतद्विभुजंकेतुप्रत्यधिदेवंचित्रगुप्तमावाहयामि ॥ १॥ ॥ अथकर्मसाङ्ख्यदेवताः ॥ शनेर्वायुप्रदेशे ॥ ॐ भू
 र्विनायकमावाहयामि० ॥ ॐ भुवर्विना० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्विना० ॥ आतूनइत्यस्यकाण्वःकुसीदोविनायको
 गायत्री आवाहने० ॥ ॐ आतूनइंद्रक्षुमंतंचित्रग्राभंसंगृभाय ॥ महाहृस्तीदक्षिणेन ॥ त्रिनेत्रंगजाननंनगयज्ञोपवीतिनंच
 द्रधरंदंताक्षमालापरशुमोदकोपेतंचतुर्भुजंविना० ॥ तद्वक्षिणतः ॥ ॐ भूर्दुर्गमावाह० ॥ ॐ भुवोदुर्गा० ॥ ॐ स्वर्दुर्गा० ॥
 ॐ भूर्भुवःस्वर्दुर्गा० ॥ जातवेदसेकश्यपोदुर्गात्रिष्टुप् ॥ आवाहने० ॥ ॐ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदंहातिवे
 दः ॥ सनःपर्यदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुदुरितात्यग्निः ॥ शक्तिबाणशूलखड्गचक्रचंद्रबिंबखेटकपालपरशुटंकोपेतांदशभुजां

1128811

सिंहारूढांडुर्गख्यदैत्यासुहारिणीं दुर्गमा० ॥ तदक्षिणतः ॥ ॐ भूः क्षेत्रपालमावा० ॥ ॐ भुवः क्षेत्रपा० ॥ ॐ स्वः क्षेत्र० ॥
ॐ भूर्भुवः स्वः क्षेत्रपाल० ॥ क्षेत्रस्यपतिनावामदेवः क्षेत्रपालो नुष्टुप् ॥ आवा० ॥ ॐ क्षेत्रस्यपतिनावयंहितेनेवजयामसि ॥ गाम
श्वपोषयित्वासनोमृत्वातीहशे ॥ इयामवर्णत्रिलोचनं ऊर्ध्वकेशंसुदंष्ट्रं भुकुटीकुटिलाननं नूपुरालंकृतां शिरसि परमखलयायुतसर्प
गमतिकुण्डलधंटावज्जगुल्फावलंबिनृकरोटिमालाधारिणमुरगकौपीनचंद्रमौलिंदक्षिणहस्तैः शूलवेतालखड्गदुंदुभीन्द्रधानंवा
महसैः कपालधंटाचर्मचापान्दधानंभीमंदिग्वाससममितद्युतिं क्षेत्रपालमावा० ॥ तदक्षिणतः ॥ ॐ भूर्वायुमा० ॥ ॐ भुवोवायु० ॥
ॐ स्वर्वायु० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वर्वायुमा० ॥ ॐ क्षेत्रपालमावा० ॥ तदक्षिणतः ॥ ॐ भूर्वायुमा० ॥ ॐ भुवोवायु० ॥
स्यदीर्घितिं ॥ विश्वापरिप्रियाभुवदधद्धिता ॥ धावद्धरिणपृष्ठगंतं चजवरदानधारिणधूसवर्णवायुमावा० ॥ तदक्षि० ॥ ॐ भू
राकाशमावा० ॥ ॐ भुवआका० ॥ ॐ स्वराकाश० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वराकाश० ॥ आदित्यत्वस्यवत्सआकाशोगायत्री आवा
हने० ॥ ॐ आदित्यत्वस्युरेतसोज्योतिष्यइयंतिवासुरं ॥ पुरोयद्विध्यते दिवा ॥ नीलोत्पलाभं नीलांबरधारिणचंद्राकोपे तद्विभु
जंपदमाकाशमा० ॥ तदक्षिणतः ॥ ॐ भूरश्विनावावाहयामि ॥ ॐ भूरश्विना० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वराशि
ना० ॥ अश्विनावतीं राहूगणोगेतमोश्विनावुष्णिक् अश्व्यावा० ॥ ॐ अश्विनावतीं रसदागोमदं स्वाहिरण्यवत् ॥ अर्वाग्र्यं
सर्मनसानिर्यच्छतं ॥ प्रत्येकमौपधियुक्तकोपेतदक्षिणवामहस्तावन्योन्यसंस्कृदेहावेकस्य दक्षिणपार्श्वे अपरस्य वामपार्श्वे रत्नभां
डवरश्चक्रांबरधारिनारीयुग्मोपेतौ देवभिषजावश्विनाववाहयामि ॥ ६ ॥ ॥ अथ क्रतुसंरक्षकदेवताः ॥ प्राग्दलाग्रे ॥ ॐ भूरिं

[illegible]

यवृतस्य ते त्वष्टुर्जामातरद्भुत ॥ अवांस्यावृणीमहे ॥ इयामवर्णहेमदंडधरं कृष्णमृगवाहनं जगत्प्राणरूपं मोहिनीप्रियं वायुमा० ॥
उत्तरदलाग्रे ॥ ॐ भूः कुबेरमावा० ॥ ॐ भुवः कु० ॥ ॐ स्वः कु० ॥ भूर्भुवः स्वः कुबेरमा० ॥ त्वं नः सोमराहू गणो गे तमः कुबे
णिमश्ववाहनं चित्रिणीप्रियं कुबेरमा० ॥ ऐशानदलाग्रे ॥ ॐ भूरित्यादि ॥ कद्रुद्रायेत्यस्य कण्वरुद्रो गायत्री ईशानावा० ॥
ॐ कद्रुद्राय प्रचेतसे मीळहुष्टमाय तव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहदे ॥ एवमेकचत्वारिंशदेवता आवाह्य ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशस्तेयजमानो हुविभिः ॥ अहेलमानो वरुणे हबो ध्युरु
यमीशानमावाहयामि ॥ ८ ॥ एवमेकचत्वारिंशदेवता आवाह्य ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशस्तेयजमानो हुविभिः ॥ अहेलमानो वरुणे हबो ध्युरु
णस्त्रिष्टुप् ॥ वरुणावाहने वि० ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशस्तेयजमानो हुविभिः ॥ अहेलमानो वरुणे हबो ध्युरु
शंसमान आयुः प्रमोषीः ॥ इति कलशे च वरुणमावाह्य पूजयेत् ॥ तत्र चंदनादिषु ग्रहभेदेन व्यवस्था ॥ चंदनो मलयजो देवदा
रुः कुंकुमं मनः शिला शंखपिष्टं तिलपिष्टं केतकी रजः कस्तूरी तिनवानुलेपनानि मलयजमेववा ॥ रक्तपद्मं कुमुदं रक्तकरवीरं पाट
लं चंपकं कुंदं इंदीवरं कृष्णधत्तूरं तं चित्रवर्णमिति नवपुष्पाणि सर्वेषां मल्लिकैववा ॥ ग्रहानपि पुष्पांजलिप्रयोगेणावाहनमत्रैरावा
ह्यनमोर्तैर्नामभिः क्रमेण पुष्पांतानुपचारानप्येत् ॥ नामभिः आदित्याय नमः इत्येवं रूपैः ॥ एवं ग्रहपीठगतसर्वदेवतानां पुष्पां
तपूजां कृत्वा कुंडे स्थंडिले वा आचार्यो मिप्रतिष्ठाप्यान्वा दध्यात् ॥ अथान्वाधानादिप्रयोगः ॥ ऋत्विग्भिर्न्यारब्धः समिद्धयमा
दाय देशकालौ संकीर्त्य क्रियमाणे ग्रहयज्ञहोमे देवतापरिग्रहार्थमित्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्र प्रधानं ॥ आदित्यं प्रत्ये

कंशतसंख्याभिरकसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः १ अग्निरुद्रं च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः २ सोमं प्रत्येकं दशसंख्याभिः पला
 शसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः अपरमां च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ३ अंगारकं प्रत्येकं दशसंख्याभिः खादिरसमिच्चर्वाज्या
 हुतिभिः भूमिस्कंदं च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ४ बुधं प्रत्येकं दशसंख्याभिरपामार्गसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः इंद्रं ब्रह्माणं च प्रत्येकं दशसं
 च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ५ बृहस्पतिं प्रत्येकं दशसंख्याभिरश्वत्थसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः इंद्राणीमिंद्रं च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुति
 ख्याभिस्तदाहुतिभिः ६ शुक्रं प्रत्येकं दशसंख्याभिरौदुंबरसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः इंद्राणीमिंद्रं च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ७ राहुं प्रत्ये
 भिः ८ शनिं प्रत्येकं दशसंख्याभिः शमीसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः प्रजापतियमं च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ९ केतुं प्रत्येकं दशसंख्याभिः कुश
 कंशतसंख्याभिर्दूर्वासमिच्चर्वाज्याहुतिभिः सर्पान्कालं च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः १० विनायकं दुर्गाक्षेत्रपालं वायुमाकाशमश्विनौ इं
 समिच्चर्वाज्याहुतिभिः ब्रह्माणं चित्रगुप्तं च प्रत्येकं दशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ११ अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं चैकै
 द्रमग्निं यमं निरृतिं वरुणं वायुं कुबेरं ईशानं च प्रत्येकं पंचसंख्याभिः पलाशसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः १२ शोपेणस्विष्टकृतमित्या
 क्रयात्रीहि तिलाहुत्या सूर्यत्रयोदशवारमाज्येन अग्निं चतुस्त्रिंशद्वारमाज्येन रुद्रं द्वात्रिंशद्वारमाज्येन शोपेणस्विष्टकृतमित्या
 दि ॥ पात्रासादनकाले बह्वीनां च रुद्रासनस्थालीनामाज्यस्थालीनां सुवाणां च बहूनामासादनं कार्यं युगपदनेककर्तृकचर्वाज्यहो
 मनिर्वाहाय ॥ आज्यसंस्कारकाले लोकसिद्धान्नतिलव्रीहिभिः सहज्यस्य त्रिःपर्यं निकरणं ॥ सुवाणां संमार्गो ते देव्यः संमार्गः ॥ त
 तोन्नपान्नांतरे पृथक्त्वाग्नावधिश्रित्य सुवेणाभिघार्योदगुद्रास्याज्याद्दक्षिणतो व्यवहितदेशे बर्हिष्यासाद्य प्रत्यभिघार्यं तदुत्तरतो

ब्रीहितिलानासाद्यत्विगन्वारब्धइध्मानाद्याज्यभागांतं कुर्यात् ॥ ततोयजमानस्त्यागं कुर्यात् ॥ सयथा ॥ शतसंख्या अर्कादि
 जातीयोः समिधः शतसंख्या हुतिपर्याप्तमाज्यं च ॥ दशसंख्या अर्कादिजातीयाः समिधः दशसंख्या हुतिपर्याप्तमाज्यं च ॥ दशसंख्या अर्कादि
 यशनैश्चरायरोहवेकेतवेचनमम ॥ पंचसंख्याः पलाशसमिधः पंचसंख्या हुतिपर्याप्तमाज्यं च ॥ दशसंख्या अर्कादिजातीयाः समिधः दशसंख्या हुतिपर्याप्तमाज्यं च ॥ दशसंख्या अर्कादि
 चित्रगुप्तायचनमम ॥ पंचसंख्याः पलाशसमिधः पंचसंख्या हुतिपर्याप्तमाज्यं च ॥ दशसंख्या अर्कादिजातीयाः समिधः दशसंख्या हुतिपर्याप्तमाज्यं च ॥ दशसंख्या अर्कादि
 क्षेत्रपालायवायवे आकाशायअश्विभ्यां इंद्रायामयेयमायनिर्ऋतेयरुणायवायवे कुबेराय ईशानायचनमम ॥ एकैकाहुतिप
 र्याप्तास्तिलव्रीहयः अग्रेवायवे सूर्यायप्रजापतयेचनमम ॥ द्वात्रिंशदाहुतिपर्याप्तमाज्यं रुद्रायचनमम ॥ ततोष्टर्विक्सहिताचार्यपक्षे आचार्य आदित्याय जुहुयादित
 माज्यमग्रेचनमम ॥ द्वात्रिंशदाहुतिपर्याप्तमाज्यं रुद्रायचनमम ॥ ततोष्टर्विक्सहिताचार्यपक्षे आचार्य आदित्याय जुहुयादित
 रेइतरग्रहेभ्यः ॥ ऋत्विक्कुलुष्टयपक्षे द्वाभ्यां द्वाभ्यां ग्रहाभ्यां एकैको जुहुयात् ॥ तत्र द्व्यंगुलादूर्ध्वमध्यमानामिकांगुलैर्मूलभागे स
 मिधमादाय दधिमध्वाज्याक्तां जुहुयात् ॥ पाणिनाग्राससमं चरुं ॥ आज्यं सुवेणतदभावेऽथ तथादियज्ञियपर्णेनवा ॥ सर्वे प्राङ्मुख
 तत्र मंत्राः सूक्तानि च लिख्यंते ॥ तत्र प्रत्यूचं स्वाहा तैर्होमः कार्यः ॥ सूर्यो न इति पंच चर्चस्य सूक्तस्य सौर्यश्च ध्रुवः सूर्यो गायत्री ॥ उडुत्य
 मिति मंत्रस्य काण्वः प्रस्कण्वः सूर्यो गायत्री ॥ नमो मित्रस्येति मंत्रस्य सौर्यो भितपाः सूर्यो जगती ॥ चित्रं देवानामिति मंत्रस्यांगिर

सःकुत्सःसूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ उद्धेतिभुभगइतिपंचस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःसूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ त्वमग्नेप्रथमइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसो
अंत्याष्टमीषोलक्ष्यस्त्रिष्टुभः ॥ त्वमग्नेद्युभि रितिपोलशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोग्निर्जगती ॥ कद्रुद्रायेतिपळ
हिरण्यस्तूपोग्निर्जगती अंत्याष्टमीषोलगायत्री तृतीयामैत्रावरुणी ॥ इमारुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगती अंत्येत्रि
ध्रियस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोरुद्रोजगती ॥ सर्वत्रग्रहमखांगाज्यहोमेविनियोगः ॥ ओं सूर्योनोदि
ष्टुभौ ॥ आतेपितर्मरुतामितंपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ शतंसर्वोऽअहति ॥ पाहि नोदिद्युतःपत
वसोतुवातोऽअंतरिक्षात् ॥ अग्निर्नःपार्थिवेभ्यःस्वाहा ॥ १॥ ओं जोषासवितुर्यस्यतेहरःशतंसर्वोऽअहति ॥ पाहि नोदिद्युतःपत
वसोतुवातोऽअंतरिक्षात् ॥ चक्षुर्धातादधातुनःस्वाहा ॥ ५॥ ओं उद्दुदेवजातायके
त्याःस्वाहा ॥ २॥ ओं चक्षुर्नोदिवःसंवित्ताचक्षुर्नऽउतपर्वतः ॥ चक्षुर्धामनुचक्षुसःस्वाहा ॥ ५॥ ओं उद्दुदेवजातायके
नूर्यः ॥ संवेदंविचपश्येमस्वाहा ॥ ६॥ ओं नमो मित्रस्यत्ररुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतंसपर्यत ॥ दूरेदृशेदेवश्चर्मैवयः
देवंवहंति केतवः ॥ दृशे विश्वायसूर्यस्वाहा ॥ ८॥ ओं चित्रंदेवानामुदगादनींकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवी अंतरिक्षं सू
तवेंदिवस्पुत्रायसूर्यायशंसतस्वाहा ॥ ९॥ ओं उद्धेतिमभगो विश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषणां ॥ चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यदेवश्चर्मैवयः
तवेंदिवस्तुषश्चस्वाहा ॥ १०॥ ओं उद्धेतिप्रसवीताजनानां महान्केतुरणवःसूर्यस्य ॥ समानंचक्रंपर्यो विवृत्सन्न्यदेतशोवहति ध्रु
व आत्मा जगत्स्तुषश्चस्वाहा ॥ ११॥ ओं उद्धेति सुभग पचर्वा भिक्रं गिभर्षताहुतीः इतिकौस्तुभधृतपारिजातवाक्येनपचानामित्येवयुक्तं ॥

१ तत्सूक्त

पुण्युक्तःस्वाहा ॥ १० ॥ ॐ विश्वार्जमानलुषसांमुपस्थाद्वैभैरुदेत्यनुमद्यमानः ॥ एषमेदेवःसविताचच्छंदयःसमानंनप्रसिना
 तिधामस्वाहा ॥ ११ ॥ ॐ द्विवोरुकमऽर्चुरुचक्ष्णाऽउदेतिदुरेऽअर्थस्तरणिश्चार्जमानः ॥ नूनंजनाःसूर्येणप्रसृताऽअयंनर्थानि
 कृणवन्नपांसिस्वाहा ॥ १२ ॥ ॐ यत्राचक्रुरमृतागतुमस्येनोदीयन्नन्वेतिपाथः ॥ प्रतिवांसुरउदितेविधेमनमोभिभि
 जयंतमरुतोच्चारजहृष्टयःस्वाहा ॥ १३ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिराऽऋषिर्देवोदेवानामभवःशिवःसखा ॥ तवव्रतेकुवयोविद्वानापुसो
 मेधरोद्विमातशयुःकतिधाचिदायवेस्वाहा ॥ १४ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिराऽऋषिर्देवोदेवानामभवःशिवःसखा ॥ तवव्रतेकुवयोविद्वानापुसो
 सीहोतुवृथैसद्योभारमयजोमहोर्वमोस्वाहा ॥ १५ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिराऽऋषिर्देवोदेवानामभवःशिवःसखा ॥ तवव्रतेकुवयोविद्वानापुसो
 मुच्यस्ययात्वापूर्वमनयतापरंपुनःस्वाहा ॥ १६ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ अरेजेतांरोद
 वेदावर्षदकृतिमेकायुरग्नेविशऽआविवांसिस्वाहा ॥ १७ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ अरेजेतांरोद
 शरसातापरितकम्येधनेदुभेभिश्चित्समृताहंसिभूयसःस्वाहा ॥ १८ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ अरेजेतांरोद
 यस्तातिषाणलुभयायजन्मनेमर्यःकृणोषिप्रयुआचसुरयेस्वाहा ॥ १९ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ अरेजेतांरोद
 ऋध्यामकर्मापसानवेनदेवैर्नृणांवापृथिवीप्रावतनःस्वाहा ॥ २० ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ अरेजेतांरोद
 तनुकृद्धौधिप्रमतिश्चक्रारवेत्वंकल्याणवसुविश्वमोषिस्वाहा ॥ २१ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ अरेजेतांरोद
 तनुकृद्धौधिप्रमतिश्चक्रारवेत्वंकल्याणवसुविश्वमोषिस्वाहा ॥ २२ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ अरेजेतांरोद

ॐ त्वामग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ संत्यारायःश्रुतिनःसंसहृस्त्रिणःसुवीरयंतिव्रतपामदाम्यस्वाहा ॥ २३ ॥ ॐ त्वामग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ २४ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ २५ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ २६ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ २७ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ २८ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ २९ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ ३० ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ ३१ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ ३२ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ ३३ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ ३४ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप
 ॥ ३५ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽर्धकृण्वन्नहुप

॥७३४॥

॥९६॥
महयज्ञः

1193311

हृदेस्वाहा ॥ ४८ ॥ ॐ यथानोऽदितिः करस्य श्वेनृभ्यो यथागवे ॥ यथा तो कारय रुद्रियं स्वाहा ॥ ४९ ॥ ॐ यथानो मित्रो वरु
 णो यथारुद्रश्चिकेतति ॥ यथा विश्वे सजोषसः स्वाहा ॥ ५० ॥ ॐ गाथपतिं मेघपतिं रुद्रं जलाषभपजं ॥ तच्छ्रयोः सन्नमीमहे स्वा
 हा ॥ ५१ ॥ ॐ यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते ॥ श्रेष्ठो दिवानां वसुः स्वाहा ॥ ५२ ॥ ॐ शनः कर्त्यवते सुगं मेघाय मेघ्ये ॥
 ह्यो ॥ ५३ ॥ ॐ इमारुद्राय तु वसे कपदिने क्षयद्वीराय नमसा विधेमते ॥ यच्छ्रचयोश्च मनुरायेजे
 नृभ्यो नारिभ्यो गवे स्वाहा ॥ ५४ ॥ ॐ मलानोरुद्रो तनो मर्यस्कृधिक्षयद्वीराय नमसा विधेमते ॥ सन्नायं निद्विशो
 पृष्टं ग्रामेऽस्मिन्ननातुरं स्वाहा ॥ ५५ ॥ ॐ अश्यामेते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तवरुद्रमीदुः ॥ ॐ आरेऽस्म
 पिता तदेस्यामतवरुद्रप्रणीतिपुस्वाहा ॥ ५६ ॥ ॐ त्वेपं वयं रुद्रं यज्ञसाधवं कुं कविमवसे निह्वयामहे ॥ हस्ते
 अस्माकमाचरारिष्टवीरा जुहवामते हविः स्वाहा ॥ ५७ ॥ ॐ द्विवो वराहमरुषं कपर्दिने त्वं रूपां नमसा निह्वयामहे ॥
 द्वैव्यं हेलोऽस्य तु सुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे स्वाहा ॥ ५८ ॥ ॐ इदं पित्रे मरुता मुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयोरुद्राय वधनं ॥
 विभ्रं ज्ञेष्वावायौ णिशर्मवर्मच्छिदिं रस्मभ्यं सतस्वाहा ॥ ५९ ॥ ॐ मानो महार्तमतमानोऽअर्भकं मानऽउक्षतमतमानऽ
 रास्वाचनोऽअमृतमर्तुभोजनं तमेतो कायतनं यायमृळस्वाहा ॥ ६० ॥ ॐ मानस्तोकेतने ये मानऽआयौ मानो
 उक्षितं ॥ मानो वधीः पितरं मोतमातरं मानः प्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषः स्वाहा ॥ ६१ ॥ ॐ उपतेस्तोमान्पशुपा
 गोषु मानोऽअश्वेषुरीरिपः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितो वधीर्हविर्भतः सदृमिस्वाहवामहे स्वाहा ॥ ६२ ॥ ॐ आरेते गोघ्नमुतपूरु
 इवाकर्ं रास्वापितर्मरुतां सुन्नमसे ॥ भद्राहिते सुमतिर्मृळयत्तमाथान्वयमवइतैवृणीमहे स्वाहा ॥ ६३ ॥ ॐ

पुनःक्षयद्वीरसुस्रमस्मेतेऽस्तु ॥ मळाचनोऽअधिचबूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हाःस्वाहा ॥ ६३ ॥ ॐ अवोचामनमोऽ
अस्माऽअवस्यवःशणोतुनोहवैरुद्रोमरुत्वान् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहतामर्दतिःसिधुःपृथिवीऽउतद्यौःस्वाहा ॥ ६४ ॥ ॐ
त्वादत्तेभीरुद्ररातेभिःशतंहिमाऽअशीयभेषजेभिः ॥ व्यष्टस्मद्वेषोवितुरव्यहोव्यमीवाश्चातयस्वाविर्धूचीःस्वाहा ॥ ६५ ॥ ॐ
ॐ श्रेष्ठोजातस्यरुद्रश्रियासितवस्तमस्तवसांवज्रवाहो ॥ पर्षणःपारमंहसःस्वस्तिविश्वाऽअभीतीरपसोयुयोधिस्वाहा ॥ ६६ ॥
ॐ मात्वारुद्रबुकुधामानमोभिर्मादुष्टुतीवृषभमासहती ॥ उन्नोवीरोऽअर्पयभेषजेभिर्भिरुद्रंदिषीय ॥ ऋदुदरःसुहवोमानोऽअस्यैवभ्रुःसुशिग्रोरीरधन्मनावैस्वाहा ॥ ६७ ॥
॥ ६८ ॥ ॐ हवीमभिर्हवैत्योहविर्भिरवस्तोमैभीरुद्रंदिषीय ॥ घृणीविच्छायामरपाऽअशीयाविवासेयुरुद्रस्यसुस्रंस्वाहा
॥ ६९ ॥ ॐ उन्माममंदवृषभोमरुत्वान्त्वक्षीयसावयसानाधमानं ॥ घृणीविच्छायामरपाऽअशीयाविवासेयुरुद्रस्यसुस्रंस्वाहा
॥ ७० ॥ ॐ कर्ष्यतेरुद्रमृळ्याकूर्हस्तोयोऽअस्तिभेषजो जलषः ॥ अपभर्तारपसोदैव्यस्याभीनुमावृषभचक्षमीथाः
रुद्रस्यनामस्वाहा ॥ ७१ ॥ ॐ प्रबुधवैवृषभार्यश्चितीचेमहोमर्हसुष्टुतिमीरयामि ॥ नमस्याकल्मलीकिन्नमोभिर्गुणीमसित्वेपं
वाऽउच्योपद्रुद्रादसुर्ग्यस्वाहा ॥ ७२ ॥ ॐ स्थिरेभिरंगैःपुरुषैःपुरुषैःशुक्रैभिःपिपिशोहिरण्यैः ॥ ईशानादुस्यभुवनस्यभूरेन
भ्युन्नवाऽओजीयोऽरुद्रत्वदस्तिस्वाहा ॥ ७३ ॥ ॐ अहंनिबभर्षिसार्यकानिधन्वाहंनिष्कंयजतंविश्वरूपं ॥ अहंनिदंयसेविश्वम
स्तुहिश्रुतंगतिसंदंयुवानंमंगनभीममुपहृत्तुमुग्रं ॥ मळाजरित्रेरुद्रस्तवां

नोन्यतेऽअस्मन्निर्वपंतुसेनाःस्वाहा ॥ ७५ ॥ ॐ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंत ॥ भूरैर्द्रुतारंसत्यतिगृणीये
 रतुतस्तवंभेषजारास्यस्मेस्वाहा ॥ ७६ ॥ ॐ यावोभेषजामरुतःशुचीनियाशंतमावृणोयामयोभु ॥ यानिमनुरवृणीतापितान्
 स्ताशंचयोश्चरुद्रस्यवद्भिस्वाहा ॥ ७७ ॥ ॐ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याःपरित्वेपस्यदुर्मतिर्महीगात्र ॥ अवस्थिरामघवेद्भ्यस्तनु
 स्ताशंचयोश्चरुद्रस्यवद्भिस्वाहा ॥ ७८ ॥ ॐ एवावभ्रोवृषभचेकितानयथादेवनहृणीपेनहंसि ॥ हवनश्रुन्नोरुद्रेहवोधिबृहद्र
 ब्यमीदृस्तोकायुतनयायमृळस्वाहा ॥ ७९ ॥ एतैरेकोनाशीतिमंत्रैःप्रतिमंत्रस्वाहांतैराज्यंहुत्वाग्रहवेद्यामाराधितैकचत्वारिंशदेवता
 देमविदथैसुवीराःस्वाहा ॥ ८० ॥ ॐ एतैरेकोनाशीतिमंत्रैःप्रतिमंत्रस्वाहांतैराज्यंहुत्वाग्रहवेद्यामाराधितैकचत्वारिंशदेवता
 भ्योवरुणायचंद्राशब्देनधूपदीपनैवेद्यांबूलादीन्पुष्पांजल्यंतानुपचारान्समर्पयेत् ॥ ग्रहाणांधूपदीपनैवेद्येषुसाधारणोवि
 धिः ॥ तत्रसूर्यायभद्रमुस्ताख्यकंदधूपः ॥ सोमायमयूरशिखा ॥ भौमायदशांगः ॥ बुधायरालाख्यःसर्जरसः ॥ गुरवेचिल्व
 फलं ॥ शुक्रायचीडाख्यःश्रीवासः ॥ शिष्टेभ्यस्त्रिभ्यःक्रमेणकुष्णागरुजटामांसीमधूकानीतिधूपाः ॥ दीपःसर्पिपातिलतै
 लेनवासर्वेषां ॥ पाष्टिकमादित्याय ॥ सोमायपायसं ॥ भौमायपयोमिश्रौदनः ॥ बुधायगुडमिश्रितः ॥ क्षीरमोदनंचपृथ
 गगुरवे ॥ भृगवेदध्योदनः ॥ शनयेकृसरः ॥ मांसस्थानीयमापविकारमिश्रितौदनोराहवे ॥ चित्रान्नंकेतवे ॥ इतिनैवे
 द्यानि ॥ ततःप्रसीदंतुभवंतइतितान्संप्रार्थ्यऋत्विगन्वारब्धश्चार्थोद्वादशगृहीतेनाज्येनपूर्णहुतिंजुहुयात् ॥ अद्यपूर्वो०
 प्रास्यप्रायश्चित्तादिहोमांतंसमाप्यसामालयजमानान्वारब्धआचार्योद्वादशगृहीतेनाज्येनपूर्णहुतिंजुहुयात् ॥ अद्यपूर्वो०
 सर्वकर्मप्रपूरिणीभद्रद्रव्यादांपूर्णाहुतिमाज्येनहोष्येइतिसंकल्प्य खुवेणाज्यंगृहीत्वासुचंसमबिलांपूरयित्वातस्यांसुवमूर्ध्वबिलं

क०ब०

॥१४९॥

निधाय पुनरधोविलं निक्षिप्य सुवाग्रेकुसुमाक्षतं निधाय सव्यपाणिना सुकुसुवमूले धृत्वा दक्षिणपाणिना सुकुसुवंशं खमुद्रया पृ
हीत्वा तिष्ठन्समपादककुकायः सुवाग्रन्यस्तदृष्टिः प्रसन्नात्मा ॥ समुद्रादूर्ध्वमिरिति तिसृणां गौतमो वामदेवोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ मूर्धान
अग्नेः सप्तवानग्निर्जगती ॥ धामं ते गौतमो वामदेव आपो जगती ॥ पूर्णाहुतौ विनियोगः ॥ ॐ समुद्रादूर्ध्वमिर्धुमोऽदरदुपांशु
नासममृतत्वमानद् ॥ धृतस्य नामगुह्यं दक्षिणदेवानां समृतस्य नाभिः ॥ वयं नाम प्रब्रवामाधृतस्यास्मिन्यज्ञे धारयामा
मौभिः ॥ उपब्रह्माश्रणवच्छस्यमानं चतुःशृंगो वमीद्वोरएतत् ॥ चत्वारि शृंगान्नवोऽस्य पादा द्वे शीर्षे सप्तहस्ता सोऽस्य ॥ क
विं सन्नाजमतिं जिनानामासन्नापात्रं जनयं तदेवाः ॥ १ ॥ ॐ मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमुत आज्ञातमग्निं ॥ क
यज्ञैः ॥ धृतेन त्वं तन्त्रो वर्धयस्व सत्याः संतु यजमानस्य कर्माः ॥ १ ॥ ॐ पूर्णादूर्ध्वमिर्धुमोऽदरदुपांशु
सप्तधा त्वा यजंति सप्तयोनीरा पृणस्वाधृतेन ॥ १ ॥ ॐ सप्ततैः अग्नेः समिधः सप्तजिह्वाः सप्तऋषयः सप्तधर्मप्रियाणि ॥ सप्तहोत्राः
मनोऽकेसमिथेय आश्रुतस्तमस्याममधुमंतं तज्जुमि स्वाहा ॥ १ ॥ ॐ धामं ते विश्वं सुर्वनममधि श्रितमंतः समुद्रे ह्यंशं तरायुषि ॥ अ
व्यथेदं नमम ॥ ॐ पूर्णाहुतिमुत्तमां जुहोति ॥ सर्ववै पूर्णाहुतिः ॥ १ ॥ अग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रादित्येभ्यः शतक्रतवे सप्तवतेभ्ये
अथोऽयं वै पूर्णाहुतिः ॥ अ

ग्रहयज्ञः
॥९६॥

॥१४९॥

स्यामेवप्रतिष्ठिति ॥ विज्योतिषेत्यथशोजारोशिस्त्रिष्टुप् ॥ संज्ञावहोमेविनियोगः ॥ ॐ विज्योतिषाबृहताभात्यग्नि
राविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा ॥ प्रादेवीर्मायाःसंहतेदुरेवाः शिशीतेश्रंगेरक्षसेविनिक्षेस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ अथवसो
राभिषेकैर्विनियोगः ॥ ततःपूर्णपात्रनिनयनसंस्थानपेनोपस्थानपरिस्तरणविसर्जनपरिसमूहनपर्युक्षणार्चनपात्रोत्सर्जनान्तंकुर्यात् ॥
धारा ॥ ततःपूर्णपात्रनिनयनसंस्थानपेनोपस्थानपरिस्तरणविसर्जनपरिसमूहनपर्युक्षणार्चनपात्रोत्सर्जनान्तंकुर्यात् ॥
अथमंडपईशानेग्रहेद्याःप्रागुदीच्यांश्चौदेशेसंमृष्टेपंचरंगैः स्वस्तिकं कृत्वा चतुष्पदं दीर्घचतुरस्रं सोत्तरच्छदं पीठं निधाय तत्रोद-
गग्रानमूलान्हरितदर्भानास्तीर्थं तत्र यजमानं परिहित न वस्त्रं प्राञ्जलमुपवेश्याचार्यऋत्विग्भिः सह मंगलवाद्यैरभिषेककुम्भोदकं पृषद्भि-
रपात्रांतरे आदाय प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन् स पलाशयौ दुंबर्याद्रिशालया सहिरण्यपवित्रया सकुशदूर्वापल्लवया हस्तमंतर्धा यो दकपृषद्भि-
रिलिंगाभिर्वारुणीभिः पावमानीभिरन्याभिश्चांतिपवित्रलिंगाभिर्महाभिषेकमंत्रैः (सुरास्त्यामिति) इमा आपः शिवतमा इति तु
चेन देवस्य त्वेति च यजुषाम्भुवः स्वरिति व्याहृतिभिरभिषिंचेत् ॥ ते च मंत्राः ॥ आपो हि ष्टेति तिसृणामां वरीषः सिंधुर्द्धीप आपो
गायत्री ॥ अभिषेके विनियोगः ॥ ॐ तत्त्वामासीत् तिसृणामीति तिसृणामीति गतिः शुनः शेपः सकृन्निमो वैश्वा मित्रो
देवरातो वरुणस्त्रिष्टुप् ॥ अभिषेके ० ॥ ॐ तत्त्वामासीत् तिसृणामीति तिसृणामीति गतिः शुनः शेपः सकृन्निमो वैश्वा मित्रो
धूरुशंसमान आगुः प्रमोषीः ॥ तदिन्नक्तं तद्विवामह्यमाहुस्तदयं केतो हृद आविचंष्टे ॥ शुनः शेपो यमह्वं ऋभीतः सोऽस्मा ब्राजावरु-
णो मुमोक्तु ॥ शुनः शेपो ह्यह्वं ऋभीतः सोऽस्मा ब्राजावरुणः ससृज्या द्विर्द्वौ अदब्धो विमुमोक्तु पाशान् ॥ ३ ॥ शंनइं
॥ ३ ॥ स्वादिष्टयेति तिसृणां वैश्वा मित्रो मनुच्छंदाः पवमानसो मोगायत्री ॥ अभिषेके ० ॥ ॐ स्वादिष्टया ० ॥ ३ ॥ शंनइं

द्राशीतिसृणामैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ अभिषेके० ॥ ॐ शंनइंद्राशीभवंतामवोभिःशंनइंद्रावरुणारातहव्या॥
 शमिंद्रासोमासुवितायशंयोःशंनइंद्रावरुणवाजसातौ ॥ शंनोभगःशमुनःशंसोअस्तुशंनःपुरंधिःशमुसंतुरायः ॥ शंनःसत्य
 स्यसुयमस्यशंसःशंनोअयमापुरुजातोअस्तु ॥ ३ ॥ पवित्रंतइतिसृणामांगिरसःपवित्रःपवमानसोमोजगती ॥ शंरोदसीबृहतीशंनो
 त्रैतेवितंतत्रह्यणस्यतेप्रभुर्गात्राणिपर्वपिविश्वतः ॥ अतंसतनूनतदामोअश्रुतेशतासइद्वहेतुस्तत्समाशत ॥ अभिषेके० ॥ ॐ पवि
 द्विचस्पदेशोचैतोअस्यतंतवोव्यस्थिरन् ॥ अवत्यस्यपवीतारमाशवोदिवस्पृष्टमधितिष्ठतिचेतसा ॥ तपोष्पविज्जंवितंतं
 यजुक्षाविभर्तिभुवनानिवाज्युः ॥ मायाविनोममिरेअस्यमाययानचक्षसःपितरोगर्भमादधुः ॥ अरुरुचदुषसःपृश्निरशि
 रादित्योलोकरक्षणकारकः ॥ विषमस्थानसंभूतापीडांहरतुतेविधुः ॥ २ ॥ भूमिपुत्रोमहातेजाजगतांभयकृत्सदा ॥ दृष्टिकृदृष्टिहताचपीडांहरतुतेकुजः
 ॥ ३ ॥ उत्पातरूपोजगतांचंद्रपुत्रोमहाद्युतिः ॥ सूर्यप्रियकरोविद्वान्पीडांहरतुतेगुरुः ॥ ४ ॥ दैत्यमंत्रीगुरुस्तेषांप्राणदश्चमहामतिः ॥ प्रभुस्ताराग्रहाणांचपी
 कांहरेतुतेभृगुः ॥ ५ ॥ सूर्यपुत्रोदीर्घदेहोविशालाक्षःशिवप्रियः ॥ मंदचारःप्रसन्नात्मापीडांहरतुतेरानिः ॥ ७ ॥ महाशिरा
 महाचक्रोदीर्घदंष्ट्रोमहाबलः ॥ अतनुश्चोर्ध्वकेशश्चपीडांहरतुतेतमः ॥ ८ ॥ अनेकरूपवर्णश्चशतशोथसहस्रशः ॥ उत्पातरूपो

जगतःपीडांहरतुतेशिखी ॥ ९ ॥ अथदेवमंत्राः ॥ सुरास्त्वामभिषिंचंतुब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ वासुदेवोजगन्नाथस्तथासंकर्ष
णोविभुः ॥ १ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चभवंतुविजयायते ॥ आखंडलोन्निर्भगवान्मोवैनिर्ऋतिस्तथा ॥ २ ॥ वरुणःपवनश्चै
वधनाध्यक्षस्तथाशिवः ॥ ब्रह्मणासहिताःसर्वेदिवपालाःपांतुतेसदा ॥ ३ ॥ कीर्तिलक्ष्मीर्धृतिर्मेधापुष्टिश्रद्धाक्रियामतिः ॥
४ ॥ एतास्त्वामभिषिंचंतुदेवपत्न्यःसमागताः ॥ आदित्यश्चंद्रमाभौमोबुधजी
बुधलज्जावपुःशांतिःकांतिस्तुष्टिश्चमातरः ॥ ४ ॥ एतास्त्वामभिषिंचंतुदेवपत्न्यःसमागताः ॥ ५ ॥ ऋषयोमुनयोगावो
बुद्धिर्लज्जावपुःशांतिःकांतिस्तुष्टिश्चमातरः ॥ ५ ॥ अस्त्राणिसर्वशस्त्राणिराजानोवाहनानिच ॥ औषधा
वसितार्कजाः ॥ ५ ॥ ग्रहास्त्वामभिषिंचंतुराहुःकेतुश्चतर्पिताः ॥ देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ६ ॥ ऋषयोमुनयोगावो
देवमातरएवच ॥ देवपत्न्योद्रुमानागादैत्याश्चाप्सरसांगणाः ॥ ७ ॥ एतेत्वामभिषिंचंतुसर्वकामार्थसिद्धये ॥ ९ ॥
निचरत्नानिकालस्यावयवाश्च ॥ ८ ॥ हिरण्यवर्णमितिपंचदशसूक्तस्यआनंदकर्मचिह्नैर्तेदिरासुताऋषयः श्रीरश्मिश्चेत्युभेदेवते
एतैर्मन्त्रैःप्रतिमंत्रमभिषिंच्य ॥ ८ ॥ सरितःसागराःशैलास्तीर्थानिजलदानदाः ॥ एतेत्वामभिषिंचंतुसर्वकामार्थसिद्धये ॥ ९ ॥
आद्यास्तिस्त्रोनुष्टुभःततएकाप्रस्तारपंक्तिःततोद्वेत्रिष्टुभैततोष्टावनुष्टुभौत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ अभिवेकेविनियोगः ॥ ॐ इमाऽआपःशि
वर्णाहिरणीं० ऋ० १५ ॥ इमाआपइतितिसृणामैतरेयआपोनुष्टुब्जागल्यनुष्टुभः ॥ अभिवेकेविनियोगः ॥ अभिवेकेविनियोगः ॥
वर्णहिरणीं० ऋ० ३ ॥ देवस्यत्वेत्यस्यैतरेयःसविताश्विनौपूषाचयजुः ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामग्नेस्ते
जसासूर्यस्यवर्चसेंद्र्येन्द्रियेणाभिषिंचामि ॥ बलायश्रियैशसेन्नाद्याय भूर्भुवःस्वः ॥ अमृताभिवेकोस्तु शांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु
इत्यभिषिंचेत् ॥ ततोभिवेकशालायामेवाभिषिक्तयजमानस्यपूर्वादिदिक्षुविविदिक्षुचित्राक्षैराचार्योदिग्देवताभ्यःइंद्रायनमः

अग्नयेनमः इत्यादिनाममंत्रैर्बलीनुत्क्षिपेत् ॥ ततोयजमानस्यसुवासिनीभिर्दोषैर्नीराजनंकारयेत् ॥ ततोयजमानोभिषेकव
स्त्रमाचार्यार्थदत्त्वाश्वेतांवरंश्वेतचंदनंश्वेतपुष्पाणिचधृत्वाभिषेकशालातोऽग्निसमीपमागत्याग्नेर्ग्रहपीठदेवतानांचपंचोपचारपू
जातेर्गिग्रहांस्तदुपदेवताश्चयात्वा ॐ अग्नयेनमः ॐ अर्भुवःस्वःआदित्यायनमःइतिमंत्रैः प्रणवादिभिःप्रत्येकंपुष्पांजलिसमर्पयेत् ॥ तत
आचार्योदेवतोद्वासनंकुर्यात् ॥ ॐ अर्भुवःस्वःआदित्यायनमः आदित्यमुद्वासयामि ॥ एवंसोमादीनामुद्वासनवाक्यमूह्यं ॥ तत
यसंहस्तीछागोवेतिग्रहक्रमेणदद्यात् ॥ अत्रन्यूनदक्षिणाबुधदक्षिणयाहिरण्येनसमाकार्याआद्यगवावा ॥ एतदभावेसर्वे
भ्योयथाशक्तिहिरण्यंवादद्यात् ॥ अत्रन्यूनदक्षिणाबुधदक्षिणयाहिरण्येनसमाकार्याआद्यगवावा ॥ एतदभावेसर्वे
रूपंप्रतिरूपोवभूवेतिमंत्रेणसकुंडुवःस्वप्रतिरूपंप्रेक्ष्य ॥ अन्येभ्यश्चयथाशक्तिभूयसीं ॥ ततःकांस्यपात्रगताज्ये रूपं
देवाःप्रतिष्ठिताः ॥ इतिमंत्रंपठित्वातदाज्यंसदक्षिणब्राह्मणान्भोजयित्वातेभ्यःशान्तिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वित्याद्याशिपोर्गृहीत्वातान्संप्रा
रेकंशतस्यैकंसहस्रस्यवाएकंयथाशक्तिवाब्राह्मणान्भोजयित्वातेभ्यःशान्तिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वित्याद्याशिपोर्गृहीत्वातान्संप्रा
श्चर्यप्रणिपत्य ॥ यस्यस्मृत्याचनामोत्तयातपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवदेतमच्युतमितिपठित्वा ॥ प्रमादा
त्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताश्चरेपुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः ॥ इत्युक्त्वान्यूनानातिरिक्ताछिद्रत्वार्थयथाशक्ति
अच्युतानंतगोविंदेतिनाममंत्रजपंकृत्वाग्रहयज्ञफलंश्रीविष्णवेसमर्प्यस्वयंहृष्टमनावधुभिःसहसुंजीत ॥ अयंचाश्वलायनगृह्य

परिशिष्टानुसारीग्रहमुखःस्मार्तार्थिमतामाश्वलायनादुक्तस्तदपि परिशिष्टोक्तो न ग्रहः ॥ एवमन्येषामपि यद्विस्वगृह्यादाबुक्तस्तदपि परिशिष्टोक्तो न ग्रहः ॥ इति परिशिष्टोक्तो न ग्रहः ॥ श्रीकामः बृह्म

कृते सर्वः कृता भवाद् ॥ १७ ॥ ग्रहयज्ञो मात्स्याक्षः ॥ केवले तु ग्रहयज्ञं कारेभ्यः
स्मृत्युक्तो मत्स्यपुराणाद्युक्तो वा नुष्ठैः स्मृत्या ॥ १७ ॥ ग्रहयज्ञो मात्स्याक्षः ॥ केवले तु ग्रहयज्ञं कारेभ्यः
स्मृत्युक्तो मत्स्यपुराणाद्युक्तो वा नुष्ठैः स्मृत्या ॥ १७ ॥ ग्रहयज्ञो मात्स्याक्षः ॥ केवले तु ग्रहयज्ञं कारेभ्यः

[illegible]

पनादि कुंडसंस्कारमखलानाम् । रक्तवर्णमध्यमखलानाम् ॥ प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा ।
 निमग्न इत्यग्रहं व्यासं सर्वतोभद्रं कृत्वा तत्र ब्रह्म ॥ निमग्न इत्यग्रहं व्यासं सर्वतोभद्रं कृत्वा तत्र ब्रह्म ॥

न्यांगौगैरिर्ममायातगौरा ॥ यथा ॥ ग्रहवेद्यावस्त्रद्वय-
सामयेन ॥ यथा ॥ ग्रहवेद्यावस्त्रद्वय-

लिख्य) ग्रहान्स्थापयत्

2

छंदः व्याहृतीनांक्रमेणजमदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः अग्निवायुसूर्यादेवताः दैवीगायत्रीदैवीउष्णिग्दैवीबृहत्यइच्छंदांसि सूर्या
द्यावाहनेविनियोगः ॥ ग्रहपीठस्यमध्येवर्तुलेद्वादशांगुलेप्राङ्मुखं सूर्यं रक्तपुष्पाक्षतैः ॥ आकृष्णेनहिरण्यस्तूपः सवितात्रिष्टुप्
सूर्यावाहनेवि० ॥ ॐ आकृष्णेन० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः कलिंगदेशोऽभवकाश्यपसगोत्रसूर्येहागच्छेहतिष्ठ सूर्यायनमः सूर्यमावाह
यत्री सोमावाहनेवि० ॥ ॐ आकृष्णेन० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः कलिंगदेशोऽभवकाश्यपसगोत्रसूर्येहागच्छेहतिष्ठ सूर्यायनमः सूर्यमावाह
२ ॥ ततोदक्षिणेत्रिकोणेत्र्यंगुलेमंडलेदक्षिणाभिमुखं भौमं रक्तपुष्पाक्षतैः ॥ आप्यायस्वगोतमः सोमो गा
हनेविनि० ॥ ॐ अग्निर्मूर्धादिवः कुकु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः यमुनातीरोऽभवत्रेयसगोत्रसोमेहागच्छेहतिष्ठेतिस्थापयेत्
ततईशान्येबाणाकारेचतुरंगुलेमंडलेउदङ्मुखं बुधं पीतपुष्पाक्षतैः ॥ अग्निर्मूर्धाविरूपोंगारकोगायत्री अंगारकावा
उद्ध्यध्वंसर्मनसः सखायः० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः अवन्तिदेशोऽभवभारद्वाजसगोत्रभौमेहागच्छेहतिष्ठेतिस्थापयेत्
जुखंबृहस्पतिं पीतपुष्पाक्षतैः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः मगधदेशोऽभवत्रेयसगोत्रबुधेहागच्छेहति० ४ ॥ ततउत्तरेदार्धचतुरस्त्रेमंडलेउद
द० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः सिंधुदेशोऽभवगिरसगोत्रबृहस्पतेइहागच्छेहतिष्ठेति० ५ ॥ ततः पूर्वोपंचकोणेनवांगुलेमंडलेप्राङ्मुखं शु
क्रं शुक्रपुष्पाक्षतैः ॥ शुक्रः पराशरः शुक्रोद्विपदाविराट् शुक्रावाहनेविनियोगः ॥ ॐ शुक्रः शुशुक्लौषो न० ॐ भूर्भुवःस्वः भो
जक्रटदेशोऽभवभार्गवसगोत्रशुक्रेहागच्छेहतिष्ठेतिस्थापयेत् ६ ॥ ततः पश्चिमेधनुराकारेऽक्ष्यंगुलेमंडलेप्रत्यङ्मुखं शनिं कृष्णपुष्पाक्ष

शैः ॥ शमग्निरिर्विठिः शनिरुष्णिक् शन्यावाहने विनि ० ॥ ॐ शमग्निरग्निभिः ० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः सौराष्ट्रदेशोऽभवकाश्यपस
 तैः ॥ भूर्भुवः स्वः सौराष्ट्रदेशोऽभवकाश्यपस तैः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः सौराष्ट्रदेशोऽभवकाश्यपस तैः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः सौराष्ट्रदेशोऽभवकाश्यपस तैः ॥
 गोत्रशनैश्चरेहागच्छेहतिष्ठेति ० ७ ॥ ततो नैर्ऋत्ये शूर्पाकारे द्वादशांगुले मंडले दक्षिणाभिमुखं राहुं कृष्णपुष्पाक्षतैः ॥ कयानो
 वामदेवो राहुर्गायत्री राह्यावाहने विनि ० ॥ ॐ कयानश्चित्रआभुव ० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः राठिनापुरोऽभवपैठिनसगोत्रराहो इहाग
 च्छेहतिष्ठेति ० ८ ॥ ततो वायव्ये ध्वजाकारे पंडुगुले मंडले दक्षिणाभिमुखं केतुं घृक्षपुष्पाक्षतैः ॥ केतुकृष्णवन्मधुच्छंदाः केतुर्गाय
 च्छेहतिष्ठेति ० ९ ॥ केतुकृष्णवन्मधुच्छंदाः केतुर्गाय च्छेहतिष्ठेति ० ९ ॥ केतुकृष्णवन्मधुच्छंदाः केतुर्गाय च्छेहतिष्ठेति ० ९ ॥
 त्री केत्वावाहने विनि ० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः अंतर्वेदिसमुद्भवजैमिनिसगोत्रकेतो इहागच्छेहतिष्ठेति ० १० ॥ रुद्रावाहने विनि ० ॥
 च्छेहतिष्ठेति ० १० ॥ रुद्रावाहने विनि ० ॥ ॐ रुद्रावाहने विनि ० ॥ ॐ रुद्रावाहने विनि ० ॥ ॐ रुद्रावाहने विनि ० ॥ ॐ रुद्रावाहने विनि ० ॥
 यथोक्तकुसुमतंडुलाभावे यथालाभमुपपन्नैः कुसुमतंडुलैः स्थापयेत् ॥ अथाधिदेवताः ॥ त्र्यंबकं वसिष्ठो रुद्रो नुष्टुप् रुद्रावाहने विनि ० ॥
 ॐ त्र्यंबकं यजामहे सु ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः उमे इहागच्छेहतिष्ठेति ० १ ॥ गौरीर्मिमायदीर्घतिसोमदक्षिणपार्श्वे उमां स्थापयेत् ॥
 वाहने विनि योगः ॥ ॐ गौरीर्मिमायसल्लिला ० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः उमे इहागच्छेहतिष्ठेति ० १ ॥ गौरीर्मिमायदीर्घतिसोमदक्षिणपार्श्वे उमां स्थापयेत् ॥
 २ ॥ यदक्रंदो दीर्घतमाः स्कंदस्त्रिष्टुप् स्कंदावाहने विनि योगः ॥ ॐ यदक्रंदः प्रथमं ॥ भूर्भुवः स्वः स्कंदे हागच्छेहतिष्ठेति ॥
 भौमदक्षिणपार्श्वे स्कंदं ० ३ ॥ विष्णोर्नुकंदो दीर्घतमावाह्ये हतिष्ठेति ० ३ ॥ विष्णोर्नुकंदो दीर्घतमावाह्ये हतिष्ठेति ० ३ ॥ विष्णोर्नुकंदो दीर्घतमावाह्ये हतिष्ठेति ० ३ ॥
 ॐ भूर्भुवः स्वः नारायणे हागच्छेहतिष्ठेति ० ४ ॥ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥
 वाहने विनि योगः ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ॥
 ५ ॥ इंद्रवोमधुच्छंदा इंद्रो गायत्री इंद्रावाहने विनि योगः ॥ ॐ इंद्रवोमधुच्छंदा इंद्रो गायत्री इंद्रावाहने विनि योगः ॥ ॐ इंद्रवोमधुच्छंदा इंद्रो गायत्री इंद्रावाहने विनि योगः ॥

शुक्रदक्षिणपार्श्वे इन्द्रं ६ ॥ यमायसोमं यमोयमोनुष्टुप् यमावाहने विनियोगः ॥ ॐ यमायसोमं सुनुत ० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः यमे
 हागच्छेहतिष्ठेति शनैश्चरदक्षिणपार्श्वे यमं ७ ॥ मोषुणः कण्वः कालो गायत्री कालावाहने विनियोगः ॥ ॐ मोषुणः परापरा ०
 गः ॥ ॐ उषोवाजं हि वं स्वयं ० ॐ भूर्भुवः स्वः चित्रगुप्तहागच्छेहतिष्ठेति राहुदक्षिणपार्श्वे कालं ८ ॥ उषोवाजं प्रस्कण्वश्चित्रगुप्तो बृहती चित्रगुप्तावाहने विनियो
 प्रत्यधिदेवताः स्थापयेत् ॥ अग्निदूतं मेधातिथिरग्निर्गायत्री अद्यावाहने वि १ ॥ अप्सु मेमेधातिथिरापोनुष्टुप् अपावा ० ॐ भूर्भुवः स्वः अग्ने इहाग
 च्छेहतिष्ठेति सूर्यवामपार्श्वे ऽग्निं १ ॥ अप्सु मेमेधातिथिरापोनुष्टुप् अपावा ० ॐ भूर्भुवः स्वः अप्सु मेसोमो ० ॐ भूर्भुवः स्वः अग्ने इहाग
 गच्छेहतिष्ठेति सोमवामपार्श्वे अपः २ ॥ स्योना मेधातिथिर्भूमिर्गायत्री भूम्यावाहने ० ॐ भूर्भुवः स्वः आप इहागच्छ
 इहागच्छेहतिष्ठेति भूमिवामपार्श्वे भूमिं ३ ॥ इदं विष्णु मेधातिथिर्भूमिर्गायत्री भूम्यावाहने ० ॐ भूर्भुवः स्वः आप इहागच्छ
 छेति बृहस्पतिवामपार्श्वे विष्णुं ४ ॥ इन्द्रश्चेष्टानिगृत्समदं इन्द्रस्त्रिष्टुप् इन्द्रावाह ० ॐ इदं विष्णुर्वि ० ॐ भूर्भुवः स्वः भूमे इहा
 गच्छेहतिष्ठेति शुक्रवामपार्श्वे इन्द्रं ५ ॥ इन्द्राणीं वृषाकपि रं द्राणी पंक्तिः इन्द्राण्यावा ० ॐ इन्द्राणीमासुनारिषु ० ॐ भूर्भुवः स्वः इन्द्राणीहा
 स्वः प्रजापते इहागच्छेहतिष्ठेति शनिवामपार्श्वे प्रजापतिं ६ ॥ प्रजापते हिरण्यगर्भः प्रजापतिस्त्रिष्टुप् प्रजापत्यावाह ० ॐ प्रजापते नत्व ० ॐ भूर्भुवः
 ऽग्निं ० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः सर्पा इहागच्छेहतिष्ठेति राहुवामपार्श्वे सर्पां ७ ॥ आयंगौः सर्पराज्ञी सर्पागायत्री सर्पावाहने ० ॐ आयंगौः पृ
 ८ ॥ ब्रह्मजज्ञानं वामदेवो ब्रह्मा त्रिष्टुप् ब्रह्मावाहने

[illegible]

ॐ नमः

॥१५४॥

यमावाहने० ॥ ॐ यमायसोमं० ३ ॥ मोषुणःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री निर्ऋत्यावाह० ॥ ॐ मोषुणःपरापरा० ४ ॥ तत्त्वा
यामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाह० ॥ ॐ तत्त्वायामिन्नह्मणा० ५ ॥ तववायोव्यश्वोवायुर्गायत्री वाय्वावाह० ॥ ॐ
तववायवृतसते० ६ ॥ सोमोधेनुंगोतमःसोमस्त्रिष्टुप् सोमावाहने० ॥ ॐ सोमोधेनुं० ७ ॥ तमीशानंगोतमईशानोजगती
ईशानावाह० ॥ ॐ तमीशानंजगत्० ८ ॥ एवमीशानांतादेवताआवाह्य ॥ (ततईशानीपूर्वयोर्मध्येसहस्रशीर्षेत्यनंतं १
नैर्ऋत्यपश्चिमयोर्मध्येब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं २ ततउत्तरेक्षेत्रस्यपतिनेतिक्षेत्रपालं ३ वास्तोष्पतइतिवास्तोष्पतिं ४ चावा
ह्य) तदस्तुमित्रावरुणा० गृहवैप्रतिष्ठा० इतिप्रतिष्ठाप्योक्ततत्तन्मंत्रैरादित्यायनमइत्येवमादिभिर्नोममंत्रैर्वाषोडशोप
शानभार्गोमहीद्यौःपृथिवीचनइत्यादिभिर्विधिनाकलशस्थापनंकृत्वातदुपरितत्त्वायामीतिमंत्रेणवरुणंसंपूज्यतत्रकलशेसमुद्र
नद्यावाहनंकुर्यात् ॥ सर्वसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ ततःकलशा
भिर्मंत्रणं कलशस्यमुखेविष्णुरित्यादि० ॥ ततःकलशप्रार्थना ॥ देवदानवसंवादेमथ्यमानेमहोदधौ ॥ उत्पन्नोसितदाकुंभवि
धृतोविष्णुनास्वयं ॥ त्वत्तोयैसर्वतीर्थानिदेवाःसर्वेत्वयिस्थिताः ॥ त्वयितिष्ठंतिभूतानित्वयिप्राणाःप्रतिष्ठिताः ॥ शिवःस्व
यंत्वमेवासिविष्णुस्त्वंचप्रजापतिः ॥ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाःसपैतृकाः ॥ त्वयितिष्ठंतिसर्वेपियतःकामफलप्रदाः ॥
त्वत्ससादादिमयं कर्तुमीहेजलोद्भव ॥ सान्निध्यंकुरुदेवेशग्रसन्नोभवसर्वदा ॥ ततआचार्योऽन्वाधानंकुर्यात् ॥ तत्रप्रधान

मात्स्यप्र.
॥९७॥

॥१५४॥

कीर्तनेविशेषः ॥ सूर्यसोमभौमंबुधबृहस्पतिंशुक्रशनिंराहुंकेतुं एताःप्रधानदेवताः अष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवासंख्याकाभिः
 अर्कादिजातीयसमिदाहुतिभिस्तावतीभिश्चर्वाहुतिभिराज्याहुतिभिश्च ॥ ईश्वरंउमांस्कंदंनारायणंब्रह्माणंइंद्रंयमंकालंचित्र
 गुप्तं अग्निंअपःभूमिंविष्णुंइंद्रंइंद्राणींप्रजापतिसर्पानंब्रह्माणं एतादेवताःअष्टाविंशतिसंख्याष्टसंख्याकाभिर्वातदाहुतिभिः॥वि
 नायकंदुर्गावायुमाकाशंअश्विनौक्षेत्रपालंवास्तोष्पतिं इंद्रमग्निंयमंनिर्ऋतिंवरुणंवायुंसोममीशानं एतादेवताःअष्टचतुर्वीसंख्या
 काभिःसमिदाहुतिभिराज्याहुतिभिश्चर्वाहुतिभिश्च(सूर्याद्यादेवतादशसंख्याकतिलाहुतिभिः॥अग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचप्रत्ये
 कंपंचविंशतिशतमिताभिस्तिलाहुतिभिर्यक्ष्ये) शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि॥आज्यसंस्कारकालेसूर्यायत्वाजुष्टंनिर्वपामीति
 कंपंचविंशतिशतमिताभिस्तिलाहुतिभिर्यक्ष्ये॥आज्येनसहगृहसिद्धान्नस्यचपर्यग्निकरणम्॥दर्वांसुवसंमार्गतेगृहसिद्धान्नंस्थाल्या
 मुष्टीन्निरुज्यैवंसोमायमंगलायत्वेत्यादिप्रकारेणग्रहेभ्यश्चतुरश्वतुरमुष्टीन्निरुज्यइतरासांदेवतानांकृतेदेवेभ्योजुष्टंनिर्वपामीति
 चतुरोमुष्टीन्निर्वपेत्॥ग्रहसिद्धान्नोन्नवाहोमः॥आज्येनसहगृहसिद्धान्नस्यचपर्यग्निकरणम्॥अर्कादितत्तद्ग्रहोक्तयज्ञियतरुजातीयाःसमिधश्चतत्रैवासाद्य
 मादायअग्नावधिश्रित्याभिघारणादिबर्हिष्यासादनांतंक्षुर्यात् ॥ अर्कादितत्तद्ग्रहोक्तयज्ञियतरुजातीयाःसमिधश्चतत्रैवासाद्य
 अग्न्यर्चनाद्याज्यभागवराहुत्यंतेयजमानोन्वाधानानुसारेणएतत्संख्याहुतिपर्याप्तंअर्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्यात्मकंहविस्त्रयं
 सूर्यायसोमायेत्यादिनममेत्येवंत्यागपूर्वकतदंगदेवताभ्योपित्यक्त्वा एवंत्यागेकृतेसत्विगाचार्योऽर्कादिसमिधोदधिमध्वाक्ता
 श्वर्वाहुतीराज्याहुतीश्चसंकल्पानुसारिसंख्याकार्जुहयात् ॥ (ततस्तिर्लैदशदशाहुतिभिर्ग्रहहोमस्तथाव्याहृतिभिरयुतसंख्यया
 १ होमप्रकारस्तु-नमुक्तेकेशोजुहुयान्नानिपातितजानुकः । उत्तानैवहस्तेनअंगुष्ठाग्रेणपीडितं । सहतागुलिपाणिस्तुवाग्यतो जुहुयाद्धविः ॥

होमश्चकार्यः॥ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतकृत्वा दिक्पालादिभ्यःसर्दीपमाषभक्तबलिसंकल्पंयजमानद्वाराकारयेत् ॥
श्रीः ॥ सपत्नीकोयजमानःप्रतिबलिसंकल्प्यसाक्षतजलंयेत् ॥तद्यथा॥अग्न्यायतनस्यसमंताद्दिक्षुमाषभक्तबलीन्दिक्पाले
भ्योदद्यात् ॥ त्रातारमिंद्रगर्गइंद्रस्त्रिष्टुप् इंद्रप्रीत्यर्थेबलिदानेविनियोगः ॥ ॐ त्रातारुमिंद्रं ॥ इंद्रायसांगायासपरिवाराय
सायुधायसशक्तिकायएषमापभक्तबलिर्नमम ॥ भोइंद्रदिशंरक्षबलिंशुक्लमयजमानस्यसकुटुंबस्यायुःकर्ताक्षेमकर्ताशांति
कर्तापुष्टिकर्तुष्टिकर्ताभवेतिपुष्पाक्षतजलानिपूर्वाभिमुखस्त्यजेत् १ ॥ अग्निदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्निप्रीत्यर्थेब
लिदानेवि ॥ ॐ अग्निदूतंवृणीमहे ॥ अग्नयेसांगाय २ ॥ यमायसोमंयमोयमोनुष्टुप् यमप्रीत्यर्थेबलिदानेवि ॥ यमा
यसोमं यमायसांगाय ३ ॥ मोषुणःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री निर्ऋतिप्रीत्यर्थेबलि ॥ ॐ मोषुणःपरापरा ० निर्ऋतयेसांगा
य ४ ॥ तत्त्वायामिशुनःशेषोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणप्रीत्यर्थे ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणा ० वरुणायसांगाय ५ ॥ तववा
योव्यश्वोवायुर्गायत्री वायुप्रीत्यर्थेबलि ॥ ॐ तववायवृतस्यते ० वायवेसांगाय ६ ॥ सोमोधेनुंगोतमःसोमस्त्रिष्टुप् सोम
प्रीत्यर्थे ॥ ॐ सोमोधेनुंसोमोअर्वत ॥ ॐ तववायवृतस्यते ० वायवेसांगाय ७ ॥ तमीशानंगोतमईशानोजगती ईशानप्रीत्यर्थे ॥ ॐ तमी
शानंजगतः ० ईशानायसांगाय ८ ॥ ततोग्रहबलयोदेयाः तत्रपूर्वेआकुण्ठेनहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् सूर्यप्रीत्यर्थे ॥ ॐ तमी
ॐ आकुण्ठेनरजसा ० आदित्यायसांगायसपरिवारयईश्वरान्निरूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितायेमसर्दीपमापभक्तबलिस

बलिदा-
॥९८॥

॥१५५॥

[illegible]

भोदुर्गे समयजमानस्यायुःकर्त्रीपुष्टिकर्त्रीतुष्टिकर्त्रीऋद्धिकर्त्रीश्व २ ॥ तववायोव्यश्वोवायुर्गायत्री वायुप्रीत्यर्थे ॥ ॐ तव वायवृत ० वायवेसांगायेत्यादि ० ३ ॥ आदित्यलस्यवत्सआकाशोगायत्री आकाशप्रीत्यर्थे ॥ ॐ आदित्यलस्युरेत ० आकाशसांगायेत्यादि ० ४ ॥ एषोऽषाःप्रस्कण्वोऽश्विनौगायत्री अश्विप्रीत्यर्थेबलिदाने ॥ ॐ एषोऽषाअपूर्व्या ० अश्विभ्यां कर्तारौक्षेमकर्तारौभवतं ५ ॥ वास्तोष्पतेवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् वास्तोष्पतिप्रीत्यर्थे ० ॐ वास्तोष्पते ० आकाशेसांगायेत्यादि ६ ॥ ततःक्षेत्रपालबलिः ॥ क्षेत्रस्यवामदेवःक्षेत्रपालोनुष्टुप् क्षेत्रपालप्रीत्यर्थे ० ॐ वास्तोष्पते ॥ वास्तोष्पतलिनयनेकृतेशांतापृथिवीतिभुवंप्रोक्ष्यसयजमानआचार्यःप्रक्षालितपाणिपादआचांतःसर्वकर्मप्रपूर्णीभद्रव्यदांपूर्णाहुतिहोत्र्येइतिसंकल्प्य खुचिद्वादशगृहीतमाज्यंफलसंयुतंगृहीत्वातस्यांगंधपुष्पाक्षतालंकृताग्रं सुवमधोविलंनिधायसुक्खुवंशंखमुद्रयागृहीत्वोर्ध्वंस्तिष्ठत् ॥ मूर्धानंभरद्वाजोऽग्निवैश्वानरस्त्रिष्टुप् पूर्णाहुतौविनियोगः ॥ ॐ मूर्धानंदिवो ॥ अनेनपूर्णाहुतिहुत्वा अग्नयेवैश्वानरायेदंनममेतित्यागः ॥ यद्वा मूर्धानं ० ॥ पुनस्त्वान्निरुद्रादित्यास्त्रिष्टुप् ॥ पूर्णादविश्वेदेवाःशतक्रतुरुनुष्टुप् ॥ ससतेअग्नेससवानग्निर्जगती ॥ पूर्णाहुतौवि ॥ इतिचतुर्भिर्हुत्वा ॥ इदमग्नयेवैश्वानरायवसुरुद्रादित्येभ्यःशतक्रतवे ससवतेअग्नयेचनममेतित्यागःकार्यः ॥ ततःसंस्नावहोमादिकर्मशेषं समापयेत् ॥ ततःसर्वौषधैःसर्वगंधैश्चविलिंसांग्राज्युखंयजमा

नंसपरिवारंचत्वारोविप्राउदङ्मुखोऽशानीमुखावाग्रहकुंभोदकेन समुद्रज्येष्ठाइत्याद्यैरभिपेकमंत्रैर्ग्रहमंत्रैः सुरास्त्वामभिषिचं
त्वित्यादिपौराणमंत्रैश्चाभिषिच्युः ॥ ततः स्नात्वा शुक्लां वरुणं गन्धमाल्यधरः प्राङ्मुखो यजमानो ग्राहादीनां चोत्तरपूजां विधायान्नि
संपूज्य विभूतिं धारयेत् ॥ ततो वरुणक्रमेण त्विजो यजमानहस्ते श्रेयः संपादनं कुर्वुः ॥ यजमान आचार्यादिभ्यः अमुककर्मणः श्रे
यो ग्रहणं करिष्ये ॥ आचार्यः शिवा आपः सं त्वितियजमानहस्ते जलं क्षिपेत् ॥ सौमनस्य ० पुष्पं ॥ अक्षतं चारिष्टं ० अक्षतान् ॥
दीर्घमायुः ० पुनर्जलं ॥ भवन्नियोगेन मया अमुककर्मणि यत्कृतं जपहोमादितदुत्पन्नं यच्छ्रेयस्तत्तुभ्यमहंसंप्रददे ॥ तेन त्वं श्रेयस्वी
भव ॥ सच तथा स्त्वितिवदेत् ॥ एवं ब्रह्मादयः ॥ ततः कर्तार्यैः पश्चादाचार्यैर्विजउदङ्मुखान्संपूज्य देशकालौ संकीर्त्य कृतैतद
युतहोमाख्यग्रहयज्ञस्य प्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं श्रीसूर्यग्रीत्यर्थं इमां कपिलां रुद्रदेवत्यामुक्तगोत्रायामुक्तशर्मणे आचार्याय दक्षिणां संप्रद
देन मे तेत्युक्त्वा ॥ कपिले सर्वदेवानां पूजनीयासिरोहिणी ॥ तीर्थदेवमयी यस्मादतः शांतिं प्रयच्छमे ॥ इति पठेत् ॥ एवमग्रे ॥
पुण्यस्त्वं शंखपुण्यानां मंगलानां च मंगलं ॥ विष्णुना विधृतो नित्यमतः शांतिं ॥ इति सोमाय शंखं ॥ पीतवस्त्रयुग्यस्मा
नंदकारकः ॥ अष्टमूर्तरधिष्ठानमतः पाहिसनातनेति भौमाय वृषं ॥ हिरण्यगर्भे गभस्थमिति बुधाय हेम ॥ चंद्रा
द्वामुदेवस्य वल्लभं ॥ प्रदानात्तस्यैव विष्णो अतः शांतिं ॥ इति गुरवे पीतवस्त्रं ॥ विष्णुस्त्वमश्वरूपेण यस्मादमृतसंभवः ॥ चंद्रा
र्कवाहनं नित्यमतः शांतिं ॥ इति शुक्राय श्वं ॥ यस्मात्त्वं पृथिवीकृष्णाधेनुः केशवसंनिभा ॥ सर्वपापहरा नित्यमतः शांतिं ॥
इति शनये कृष्णांगं ॥ यस्मादायसकर्मणि त्वदधीनानि सर्वदा ॥ लांगलान्यायुधादीनितस्माच्छांतिं ॥ इति राहवे लोहं ॥

यस्मात्त्वंछागयज्ञानामंगत्वेनव्यवस्थितः ॥ यानंविभावसोर्नित्यमतःशान्तिं० ॥ इतिकेतवेछागं ॥ सर्वेषांवागावः गवामंगेषु
तिष्ठंतीतिदेयाः ॥ सर्वेभ्योवासुवर्णं ॥ ततोविभवेसतिशय्यारत्नभूमिवस्त्रकांचनान्यपियथाश्रद्धं दद्यात् ॥ ततोब्रह्मादिक्र
रूपमित्याज्यावलोकनंतेतदाज्यंसदक्षिणंब्राह्मणायदत्त्वोक्तसंख्ययागुडौदनादिभिर्विप्रान्संभोज्याशिषोगृहीत्वाकर्मेश्वरार्पणं
कुर्यात् ॥ इति (अयुतहोमसंवलितो) मात्स्यानुसारीग्रहयज्ञः ॥ १९ ॥ ॥ १९ ॥

वसोर्धो-
॥१९॥

श्रीः ॥ वसोर्धाराचेत्थं ॥ वह्नेरुपरिस्तंभद्वयविधृतामौंडुबरीमृज्वीमकोटरांबाहुप्रमाणामाद्रीसुचंपूर्वाग्रानिधायतदुपरिशृंखला
वलंबितेननिर्मलंघृतपूरितेनताम्रेणमृन्मयेनवाकुंभेनाधोयवमात्रछिद्रेणाज्यमुंचतासुवप्रणालिकयाग्रेसुवर्णजिह्वातोधोनिप
तंतीमग्रेरुपरिवसोर्धारांपातयेत् ॥ पतंत्यांचतस्यांचमकानुवाकानांमेयादीनिमूक्तानिश्रावयेत् ॥ तत्रकूयवाश्चमइतिमंत्रो
द्वादशवारमावर्तनीयः ॥ चमकानुवाकानामग्निःकांडऋषिःआद्याग्नावैष्णवीगायत्री शिष्टानांवाजादयोन्नादिविशेषादेवताः
यजुश्छंदः ॥ अग्निमीळेनवानांमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ विष्णोर्नुकमितिषण्णांदीर्घतमाविष्णुरनुष्टुप् ॥ आतेपितरितिपंच
दशानांगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ स्वादिष्ठयेतिदशानांमधुच्छंदाःसोमःपवमानोगायत्री ॥ कायमानइतिमहावैश्वानरसाम्नोवै
श्वानरोमहावैश्वानरःपथ्यावृहती ॥ मूर्धानमितिज्येष्ठसाम्नोभरद्वाजोवैश्वानरस्त्रिष्टुप् ॥ वसोर्धारायांविनियोगः ॥ साम

॥१५७॥

गानासंभवेऋज्जात्रं पठेत् ॥ ॐ वसोर्धारा जुहोति वसोर्मे धारासुदिति वा एपाहूय ते घृतस्य वा एनमे पाधारा मुष्मिलोकेऽपि न्वमानो
 पतिष्ठत् आज्येन जुहोति ते जोवा आज्यं ते जो वसोर्धारा ते जसैवास्मै ते जो वरुंधे धो कामा वैवसोर्धारा कामा निवारुंधे यं कामयेत प्रा
 णानस्यान्नाद्यं विच्छिद्यामिति चित्राहूतस्य जुहुयात् प्राणानेवास्यान्नाद्यं विच्छिनत्ति यं कामयेत प्राणानस्यान्नाद्यं संतनुयामिति
 संततां तस्य जुहुयात् प्राणानेवास्यान्नाद्यं संतनोति द्वादश द्वा दशानि जुहोति द्वादशमासाः संवत्सरः संवत्सरेणैवास्माऽअन्नमवरुं
 धेन्नच मेक्षु च्छम इत्याहुति द्वाऽअन्नस्य रूपं रूपेणैवान्नमवरुंधे मिश्रम आपश्च म इत्याहुति पावा अन्नस्य योनिः स योन्येवान्नमवरुंधे धेद्रा
 णि जुहोति देवता एवारुंधे यत्सर्वेषामर्धमिन्द्रः प्रतितस्मादिन्द्रो देवता नां भूयिष्ठ भार्कम इन्द्रमुत्तरमाहेन्द्रियमेवास्मिन्नुपरि द्वा द्वा
 तियज्ञाय धानि जुहोति यज्ञो वै यज्ञाय धानियज्ञमेवारुंधे योऽएतद्वै यज्ञस्य रूपं रूपेणैव यज्ञमवरुंधे वभृथश्च मे स्वगाकारश्च म इ
 त्याह स्वगाकृत्या अग्निश्च मे घर्मश्च म इत्याहुति द्वै ब्रह्मवर्चस्य रूपं रूपेणैव ब्रह्मवर्चसमवरुंधे यऋक् च मे साम च म इत्याहुति द्वै छंदसां
 रूपं रूपेणैव छंदसां रूपं रूपेणैव पशूनां रूपं रूपेणैव पशूनवरुंधे कल्पा जुहोत्यहूतस्य ह्यैशुगमदयु
 जे जुहोति मिथुनत्वा योत्तरावती भवतो भिकोत्या एका च मे तिस्रश्च म इत्याहुति देवछंदसां एका च तिस्रश्च मनुष्यछंदसां चतस्रश्चाष्टौ
 च देवछंदसां चैव मनुष्यछंदसां चारुंधेऽआत्रयस्त्रिंशतो जुहोति त्रयस्त्रिंशद्वै देवता देवता एवारुंधेऽआष्टा च त्वारिंशतो जु
 होत्यष्टा च त्वारिंशदक्षरा जगती जागताः पशवो जगत्यै मासै पशूनवरुंधे वार्जश्च प्रसवश्चेति द्वादशं जुहोति द्वादशमासाः संव
 त्सरः संवत्सर एव प्रतितिष्ठति ॥ इत्यनुवाकः ॥ १ ॥

॥ ४३ ॥

॥ ४३ ॥

॥ ४३ ॥

श्रीः ॥ तत्र पूर्वमभ्युपघाते प्रायश्चित्तम् ॥ अस्मिन्कर्मणि स्वयं ज्वलनादिनाभ्युपघातजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं प्रायश्चित्तं करिष्ये ॥ ॐ पुनस्त्वादित्यारुद्रावसवःसमिधतां पुनर्ब्रह्माणोवसुनीथयैः ॥ घृतेन त्वं तु नो वर्धयस्व सत्याः सतु यजमानस्य कर्मभिः ॥ इति मंत्रेणाग्नौ समिधमाधाया ते नैव मंत्रेण सुवाहुतिं जुहुयात् ॥ आदित्यरुद्रवसुब्रह्मभ्य इदं नमः ॥ ॥ अस्मिन्कर्मणासादितप्रणी

तास्कंदनशोषणप्रस्रवणादिजनितप्रत्य ॥ विहितप्रायः ॥ आपो हि छेति तृचेन प्रणीतायामुदकमापूर्य सुवाहुतिं जुहुयात् ॥ ॐ तंमआपुस्तर्दुताय ते पुनः स्वादिष्टाधीतिरुचयाय शस्यते ॥ अयं स मुद्रुत विश्वभेषजः स्वाहा कृतस्य समुत्पन्नमुवः स्वाहा ॥ ॐ त्र्यम्बक ॥ ॐ यन्मआत्मनो मिंदाभूदग्निस्तपु न राहर्जा तवैदो विचर्षणिः स्वाहा ॥ मिदवते मय इदं ॥ पुनर्भस्मिन् अश्विनाय वंचधुरार्धत्तमक्षयोः स्वाहा ॥ ॐ त्वमग्ने अयास्य यासन्मनसाहितः ॥ अयासन् हव्यमूहिषेयानो धेहि भेषजं स्वाहा ॥ अयसे मय इदं ॥ ॐ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वाजातानि परिताव भूव ॥ यत्कर्मासास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्वासुपतयोरयीणां स्वाहा प्रजापतय ॥ ॥ अस्मिन्कर्मणा यतनाद्द्विहिरंगारपतनजनितप्रत्यवायः ॥ ॐ इदं तु एकं परं तृप्तं एकं तृतीयं न ज्योतिषा संविशस्व ॥ संवेशने तु न्वश्चारुरेधि मियो देवानां परमेजनित्रे इति मंत्रेणांगारानायतने प्रक्षिप्य भूर्भुवः स्वः स्वाहा इति सुवाहु

तिजुहुयात् ॥ ॥ अस्मिन्क० स्वराक्षरपदवर्णत्रेषजनितप्रत्य० आभिर्गीभिरित्येकामाज्याहुतिहोष्यामि ॥ ॐ आभिर्गी
 भिर्यदतीनऊनमाप्याययहरिवोवर्धमानः ॥ यदास्तोतृभ्योमहिगोत्रारुजासिभूयिष्ठभाजोअधेतेस्यामस्वाहा इन्द्रायहरिवत०
 ॥ अस्मिन्क० स्वाहाकारप्रदानासमकालताजनितप्रत्यवाय० मनोज्योतिरित्येकामाज्याहुतिहोष्ये ॥ ॐ मनोज्योतिर्जुषता
 माज्यंविच्छिन्नंयज्ञसमिमंदधातु ॥ याइष्टावुषसोनिन्नुचश्चताःसंदधामिहविषाघृतेनस्वाहा ॥ मनसेज्योतिपइदं० ॥
 अस्मिन्क० नियमासनवागलोपजनितप्रत्यवाय० इदंविष्णुख्यंवकमितिमंत्राभ्यांसुवाहुतीहोष्यामि ॥ ॐ इदंविष्णुर्विक्र
 मेत्रेधानिर्दधेपुदं ॥ समंढमस्यपाशसुरेस्वाहा ॥ विष्णवइदं० ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिववर्धनान्म
 त्योर्मुक्षीयमामृतात्स्वाहा ॥ त्र्यंबकायेदं० ॥ अस्मिन्कर्मणिहौम्यद्रव्याणांसमिदादीनांमध्येउक्तसंख्यातोन्मूनातिरिक्तव
 जनितप्रत्यवाय० प्रायश्चित्तंकरिष्ये ॥ ॐ यत्पाकुत्रा० अग्नयइदं० ॥ ॥ अस्मिन्कर्मणि० देवताद्योर्मध्येऋत्विगमिमध्ये
 चपुरुषांतरगमनजनितप्रत्य० पथिकृदग्निदेवताकांपूर्णाहुतिहोष्ये ॥ जुह्वंचतुर्गृहीतमाज्यंगृहीत्वाजुहुयात् ॥ ॐ अग्नयेपथिकृ
 तेस्वाहा अग्नयेपथिकृतइदं० ॥ अस्मिन्क० प्रधानाहुत्युपरिस्विष्टकृदाहुतिप्रक्षेपजनितप्रत्यवाय० ॥ ॐ यन्नवेत्यवनस्पतेदे
 वानांगुह्यानामानि ॥ तत्रहव्यानिगामयस्वाहा ॥ इत्यनेनसमिधंहुत्वासमस्तव्याहृत्याज्यंजुहुयात् ॥ ॥ अस्मिन्क० ऋक्तो
 यज्ञत्रेषप्राय० ॥ ॐ भूःस्वाहाअग्नयइदं ॥ ॥ यजुष्टोयज्ञत्रेषप्रा० ॥ ॐ भुवःस्वाहावायवइदं० ॥ ॥ अ० सामतोयज्ञ० ॥
 स्वःस्वाहासूर्या० ॥ ॥ अविज्ञातप्रायश्चित्तं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतय० ॥ ॥ चरैश्रप्यमाणेतापादुत्सिके चरु

ऋ० ब्र०

॥१५९॥

त्सेकजनितप्र० यदिपूर्वस्यातदाइंद्रायस्वाहेतिसुवाहुतिः ॥ दक्षिणस्यायमायस्वा० ॥ पश्चिमायांवरुणाय० ॥ उत्तरस्यांसो
माय० ॥ विदिशुभ्रुवःस्वःस्वाहेति ॥ एवंहुत्वा सुवगृहीतेनाज्येनचरुमाप्याययति ॥ आप्यायस्वसंतेपयांसीत्याभ्यां ॥ त
तोमिंदाहुती ॥ यन्मआत्मनो० पुनरग्निरितिद्वाभ्यां ॥ ततःसर्वप्रायश्चित्तं भ्रुवःस्वःस्वाहेति ॥ ॥ अस्मिन्क० ह्ययमाना
हुतिस्कंदनजनितप्रत्यवाय० ॥ स्कन्नहविरभिमृशेत् ॥ देवांजनमग्न्यज्ञस्तस्यमाशिरवलुवर्धतां ॥ भूतानांपतयेस्वाहा ॥ भूतिर्घतेनमुंचतुयज्ञोय
ज्ञपतिमहंसः ॥ भूपतयेस्वाहा ॥ भुवंपतयेस्वाहा ॥ ततःस्कन्नमग्नौक्षिपेत् ॥ समानंयोनिमनुंसंचरंतद्रप्संजुहोम्यनुसप्तहोत्राःइत्याज्याहु
तिंहुत्वाव्याहृतिभिश्च ॥ ततःस्कन्नमग्नौक्षिपेत् ॥ अग्रेरुक्स्थानादन्यत्रनासाकर्णादौकृताहुतिप्रक्षेपजनितप्रत्यवाय० मूलेनपंचविंशतिसंख्याज्याहुतीर्होष्ये ॥
तयेस्वाहा ॥ ॥ अग्रेरुक्स्थानादन्यत्रनासाकर्णादौकृताहुतिप्रक्षेपजनितप्रत्यवाय० ॥ चतुर्गृहीतमाज्यं० अग्नयेव्रतप
मूलमंत्रेणजुहयात् ॥ ॥ अस्मिन्क० वेदिकाकुंडकलशप्रतिमादीनामुक्प्रमाणार्द्धनाधिकाजनितप्रत्यवायपरि० अष्टाविंश
तिवारंसमस्तव्याहृत्याज्याहुतीर्होष्यामि ॥ ॐ भ्रुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदंनमम ॥ ॥ सांगतासिद्धयेसर्वप्रायश्चित्तं क
रिष्ये ॥ ॐ भ्रुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदंनमम ॥ इतिसर्वसाधारणान्यदुपधातकप्रायश्चित्तानि ॥ ॥ ६३ ॥

श्रीः ॥ लौकिकेपावकोह्यग्निःप्रथमःपरिकीर्तितः ॥ १०१ ॥ अथामिनामानि ॥

अग्निस्तुमारुतोनामगर्भाधानेप्रकीर्तितः ॥ पुंसवेपवमानस्तुशोभनःशु

अग्निना-
॥१०१॥

॥१५९॥

भक्तर्मसु ॥ सीमन्तेमंगलोनामप्रबलोजातकर्मणि ॥ पार्थिवोनामकरणेप्राशनेऽन्नस्यैशुचिः ॥ सभ्यनामातुचूडायां व्रतादेशे
 ससुद्भवः ॥ गोदानेसूर्यनामास्याद्विवाहेयोजकः स्मृतः ॥ आवसथ्येद्विजोज्ञेयौ वैश्वदेवेतुरुक्मकः ॥ प्रायश्चित्तेविटश्चैवपाक्य
 नेपुपावकः ॥ देवानांहव्यवाहश्चपितृणांकव्यवाहनः ॥ शान्तिकेवरदः प्रोक्तः पौष्टिकेबलवर्धनः ॥ पूर्णाहुत्यामृडोनामक्रोधो
 निश्चाभिचारिके ॥ वश्यार्थेकामदोनामवनाहेतुद्रूपकः ॥ कुक्षौतुजठरोज्ञेयः ऋव्यादोमृतदाहने ॥ वह्निनामालक्षहोमेकोटि
 होमेहुताशनः ॥ वृषोत्सर्गेऽध्वरोनामसुचयेब्राह्मणः स्मृतः ॥ समुद्रेवाडवोह्यग्निः क्षयेसंवर्तकस्तथा ॥ ब्रह्मावैगाहपत्यश्चईश्व
 रोदक्षिणस्तथा ॥ विष्णुराहवनीयः स्यादग्निहोत्रेत्रयोद्वयः ॥ ज्ञात्वैवमग्निनामानिगृह्यकर्मसमारभेत् ॥ इमानिसर्वसंस्कार
 शान्तिकपौष्टिकाद्यनुष्ठानोपयुक्तानितत्रतत्रयोज्यान्यग्निनामानि ॥ ॥ ७३ ॥

॥ १०२ ॥ अथस्थालीपाकप्रयोगः ॥
 तत्रयजमानः कृतनित्यक्रियः शुचिः परिहितधौतवासाः पीठोपविष्टः प्राङ्मुखोवाग्यतोद्विराचम्यदर्भपाणिः प्राणानाय
 म्यदेशकालौ संकीर्त्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुककर्मकरिष्ये ॥ तदंगहोमं कर्तुं स्थंडिलादिकरिष्ये ॥ इति
 शान्तिकपौष्टिकाद्यनुष्ठानोपयुक्तानितत्रतत्रयोज्यान्यग्निनामानि ॥ ॥ ७३ ॥

श्रीः ॥ तत्रयजमानः कृतनित्यक्रियः शुचिः परिहितधौतवासाः पीठोपविष्टः प्राङ्मुखोवाग्यतोद्विराचम्यदर्भपाणिः प्राणानाय
 म्यदेशकालौ संकीर्त्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुककर्मकरिष्ये ॥ तदंगहोमं कर्तुं स्थंडिलादिकरिष्ये ॥ इति
 शान्तिकपौष्टिकाद्यनुष्ठानोपयुक्तानितत्रतत्रयोज्यान्यग्निनामानि ॥ ॥ ७३ ॥

१ सचविवाहानंतरकर्तव्यगृहप्रवेशनीयहोमोत्तरभाविन्यापौर्णमास्यामारंभणीयोनत्वमावास्याया । चतुर्थीहोमात्प्रागपिपौर्णमासीचेत्तत्रारभः । मल

मासगुरुशुक्रास्तवात्यवार्धकग्रहपौषमासादावप्ययमारंभणीयः । पूर्वनिर्णयः सविस्तरोऽन्यत्रज्ञेयः ॥

रिधिकं फलितमद्यादाशंगुलविस्तृतं होमानुसारेण तदधिकं वानतु तोन्यूनं मध्योन्नतं स्थंडिलं कुर्यात् ॥ तद्गोमयेन प्रदक्षिणमुपलि
प्य दक्षिणेष्टौ च दीच्यां द्वे प्रतीच्यां चतुः प्राच्या मर्धमित्यंगुलानित्यक्त्वा दक्षिणोपक्रमामुदक् संस्थां प्रादेशमात्रामेकं लोकांतस्था
दक्षिणोत्तरयोः प्रागायते पूर्वरेखया असंस्पृष्टे प्रादेशां समिते द्वे लेखे लिखित्वा तयोर्मध्ये परस्परमसंस्पृष्टा उदक् संस्थाः प्रागायताः प्रा
देशां समितास्ति स्म इति षड् लेखाय शिष्यशकलमूलेन दक्षिणहस्तेनो हिरण्यलेखा सुतच्छकलमुदगग्रं निधाय स्थंडिलमङ्गिरभ्युक्ष्य श
कलं भंक्त्वा श्रेष्ठ्यां निरस्य पाणिं प्रक्षाल्य वाग्यतो भवेत् ॥ ततस्तैजसेना संभवे मृन्मयेन वा पात्रयुग्मेन संपुटीकृत्य सुवासिन्या श्रोत्रि
यागारात्स्वगृहाद्वासमृच्छं निर्धूममग्निमाहृतं स्थंडिलादाग्नेय्यां निधाय ॥ जुष्टोदमूना आत्रेयो वसुश्रुतो भिक्षिष्टुप् ॥ एह्यग्रे राहूग
णोगोतमो भिक्षिष्टुप् ॥ अग्न्यावाहने विनियोगः ॥ ॐ जुष्टोदमूना अर्तिर्धिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुपयाहि विद्वान् ॥ विश्वा अग्ने अ
भियुजो विहत्याशन्नयुता माभरा भोजनानि ॥ एह्यग्न इह होता निषीदा दब्धः सुपुर एता भवानः ॥ अर्वातां त्वारोदसी विश्वमिन्वे
यर्जामहे सौमनुसाय देवान् ॥ इत्यक्षतैरावाह्याच्छादनं दूरीकृत्य ॥ समस्तव्याहतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिर्बृहती ॥ अग्नि
प्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वरित्यात्माभिमुखं पाणिभ्यां षड् सुलेखास्वमुकनामानमग्निं प्रतिष्ठापयामीत्यग्निं प्रतिष्ठा
प्य ॥ प्रोक्षितं धनानि निक्षिप्य वेणुधमन्या प्रबोध्य ध्यायेदेवम् ॥ चत्वारि शृंगा गोतमो वामदेवो भिक्षिष्टुप् ॥ अग्निमर्तिध्याने
वेश ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्तजिह्वो द्विशीर्षकः ॥ त्रिपालसन्नवदनः सुखासीनः शुचिस्मितः ॥ स्वाहां तु दक्षिणे पार्श्वे देवी वामे

स्वधांतथा ॥ बिभ्रद् क्षिणहस्तैस्तुशक्तिमन्नं चुचंक्षुवं ॥ तोमरं व्यजनं वामैर्धृतपात्रं च धारयन् ॥ मेषारूढो जटाबद्धो गौरवर्णो भ
 हौजसः ॥ धूद्यध्वजो लोहिताक्षः सप्तार्चिः सर्वकामदः ॥ आत्माभिमुखमासीन एव रूपो हुताशनः ॥ ततो यदि समिदादौ समा
 रोपितो ग्निस्तर्हि प्रत्यवरो हणं कार्यम् ॥ तच्चैवम् ॥ प्रत्यवरो हेत्यस्य हिरण्यगर्भो ग्निस्त्रिष्टुप् ॥ समारोपितस्याग्नेः प्रत्यवरो हणे वि
 नियोगः ॥ ॐ प्रत्यवरो हजातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो हव्यं हवनः प्रजानन् ॥ प्रजां पुष्टिरयि मस्मादुधेद्यथाभवयजमानैर्यशंयोः ॥
 इति मंत्रेण समारोपिता ग्निमिधं स्थापिते ग्नौ प्रक्षिपेदिति ॥ एतदंतं संस्थापिते ग्नौ होमे कार्यं ॥ नित्यधारित होमे तु नैतावत् ॥
 ततः पार्वणस्थालीपाके प्रधानदिनात्पूर्वदिने सद्यस्का लायां पौर्णमास्या मशक्तौ च प्रधानदिन एव प्रातरौपासनं हुत्वान्वाधानं कु
 र्यात् ॥ तच्चेत्थं ॥ आचम्य प्राणानायम्य समिद्धं यंत्रं वादाय देशकालौ स्मृत्वा ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं द
 र्शपूर्णमासाभ्यां स्थालीपाकाभ्यां यक्ष्ये ॥ तत्रेदानीं पूर्णमासस्थालीपाकेन यक्ष्ये ॥ दर्शे तु पूर्वसंकल्पितेन दर्शस्थालीपाकेन यक्ष्य
 र्यात् ॥ तच्चेत्थं ॥ अचम्य प्राणानायम्य समिद्धं यंत्रं वादाय देशकालौ स्मृत्वा ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं द
 र्शपूर्णमासाभ्यां स्थालीपाकाभ्यां यक्ष्ये ॥ तत्रेदानीं पूर्णमासस्थालीपाकेन यक्ष्ये ॥ दर्शे तु अग्निमिधं ग्राही च प्रधानदेवते
 इति विशेषः ॥ तत्र देवतापरिग्रहार्थं मन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ग्नौ जातवेदसमग्निमिधेन प्रजापतिं प्रजापतिं चैताः प्रा
 देवते आज्येनाग्नीषोमौ चक्षुषी आज्येन ॥ अग्निमग्नीषोमौ च प्रधानदेवते च रुद्रव्येण ॥ दर्शे तु अग्निमिधं वायुं सूयं प्रजापतिं चैताः सर्वाः
 च रुद्रव्येण इति विशेषः ॥ शेषेण स्विष्टकृतमग्निमिधमसन्नहनेन रुद्रमया समग्निं देवान् विष्णुमग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं चैताः सर्वाः
 यश्चिच्छदेवता आज्येन ज्ञाता ज्ञातदोषनिबर्हणार्थं त्रिवारमग्निं मरुतश्चाज्येन विश्वान् देवान् संस्त्रावेणांगदेवताः प्रधानदेवताः सर्वाः
 सन्निहिताः संतु एवंसांगोपांगेन कर्मणा शोयक्ष्ये ॥ सद्यस्काले तु सद्यो यक्ष्ये इति संकल्प्य तूर्णं समस्तव्याहृतिभिर्वासमिद्धो

मंजुर्यात् ॥ व्याहृतिपक्षे समस्तव्याहृतीनां परमेष्ठीप्रजापतिः प्रजापतिस्तद्वृहती अन्वाधानसमिद्धो मेविनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः
स्वाहा ॥ प्रजापतय इदं नमम ॥ (तं चाग्निं धारयेत् ॥ संकटे तु तुभ्यं ता इत्युच्चाज्याहुतिं हुत्वा समारोपयेत् ॥ तद्यथा ॥ तु
भ्याः सुक्षितयः पृथक् ॥ अग्ने कामाय मे मिरे स्वाहा ॥ अग्नय इदं नमम) ॥ व्रतलोपाहुतिं हुत्वा ॥ ततः प्रतिपादितारौ पासनं हु
पाणिनाग्निः परिमृज्य दशांगुलमिते देशे प्राच्यादिषु पूर्वमुपरि निहितदभैः परितस्तृणीयात् ॥ तत्र प्राच्यां प्रतीच्यां चोदगयाद
र्भाः अवाच्यामुदीच्यां च प्रागग्राः पूर्वपश्चात्परिस्तरणमूलयोरुपरि दक्षिणपरिस्तरणं उत्तरपरिस्तरणं तु तदग्रयोरधस्तात् ॥ ते
च दर्भा अनियतसंख्या एकैकस्यां दिशि चत्वारश्चत्वार इत्येवं षोडशवा ॥ ततोऽग्नेर्दक्षिणतो ब्रह्मासनार्थं उत्तरतश्च पात्रासादनार्थं
कांश्चित्सागग्रान्दर्भानास्तृणीयात् ॥ अग्नैरशानतत्खिरं भसापरिचिच्य उत्तरास्तीर्णेषु दर्भेषु दक्षिणसव्यपाणिभ्यां क्रमेण चरु
स्थालीप्रोक्षण्यौ दर्वाक्षुवौ प्रणीता आज्यपात्रे ईध्माबर्हिषी शूर्पकृष्णाजिने उद्धखलमुसले चेति द्वेऽदगपवर्गप्राक्संस्थं च

१ व्रतलोपेनात्यैः सह सवेशने वा उपोष्य त्वमग्र इत्यस्य तसोऽग्निर्गयत्री व्रतलोपजनितदोषपरिहारार्थमाज्यहोमे ॥ ॐ त्वमग्ने व्रतपात्रासिद्वेऽवामत्यै
प्वा ॥ त्वं यज्ञेऽज्यैः स्वाहा ॥ व्रतपायाग्रय इदं ॥ यद्वा निर्वोपादिपूर्वकं व्रतपायाग्नये पार्वणस्थालीपाकेन समानं चरुं प्रधानात्पूर्वजुहुयात् ॥
२ इध्माबर्हिषोरज्जुनिर्णयः ॥ त्रिभिस्त्रिभिः कुरादलैः सव्यं पाणिमधो दक्षिणं चोपरि कुर्वन् पूर्वदलत्रैरुत्तरदलमूलैश्च त्रिसंधिद्विगुणं रज्जुं कृत्वा पुनर्दक्षि

न्युन्नान्यासादयेत् ॥ आन्यमात्रहोमेतु प्रोक्षणीस्रुवौ प्रणीताआन्यपात्रे इध्माबहिषी चेत्येतावतामेवासादनं ॥ ततःप्रोक्षणीपात्रमुत्तानंकृत्वातन्नानंतर्गभितसाग्रसमस्थूलप्रादेशमात्रकुशद्वयरूपेपवित्रेनिधायशुद्धाभिरग्निस्तत्पात्रंपूरयित्वागंधयुष्यादिक्षिप्त्वाहस्तयोरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामुत्तानाभ्यां पाणिभ्यामुदगग्रेपृथक्पवित्रेघृत्वाअपस्त्रिरुत्यूयपात्राण्युत्तानानिकृत्वाइध्मंविस्त्रस्यसर्वाणिपात्राणित्रिःप्रोक्षेत् ॥ ताअपःकिंचित्कमंडलौक्षिपेदित्येके ॥ ततोयथोक्तलक्षणमीशानदिगवस्थितंब्रह्माणमस्मिन्कर्मणिब्रह्माणंत्वामहंवृणइतितत्पाणिपाणिनागृहीत्वावृणुयात् ॥ ब्रह्मावृतोस्मीत्युक्त्वाप्राञ्जुखोयज्ञोपवीत्याचम्यसमस्तपाण्यंगुष्ठोभूत्वाग्रेणाग्निंपरीत्यदक्षिणतलदञ्जुखःस्थित्वाआसनार्थदभेषुदक्षिणभागस्थमेकंदभंगुष्ठानामिकाभ्यांगृह्णीत्वा ॥ निरस्तःपरावसुःइतिनैर्ऋत्यांनिरस्यापःस्पृष्ट्वा इदमहमर्वावसोःसदनेसीदामिइत्युक्त्वोदञ्जुखएववामोरूपरिदक्षिण

हृत्वा ॥ । न रस्तः । न तनञ्जुद्वयं ।
 एवंपदत्रिंशद्भेदलैरेकारज्जुर्भवति ॥ ततस्तस्यामुदगयांप्रादेशमात्रान्मुख्यपरिमिता
 णमधःसर्व्यंचोपरिकुर्वन्त्यैवत्रिगुणयेदंतप्रदक्षिणाग्रथिदद्यात् ॥ एवंषट्त्रिंशद्भेदलैरेकारज्जुर्भवति ॥ ततस्तस्यामुदगयांप्रादेशमात्रान्मुख्यपरिमिता
 तदग्रशेषपूर्ववेष्टितरज्ज्वाअघस्तास्त्रिनीयरिस्तरणाद्यर्थदैर्भैः सहाइयायतनात्पश्चाद्भागोप
 न्दभीक्षायातयाबहिर्निवेष्ट्यचरज्ज्वेत्रेणरज्जुमूलंसकृदवेष्ट्य च तदग्रशेषपूर्ववेष्टितरज्ज्वाअघस्तास्त्रिनीयरिस्तरणाद्यर्थदैर्भैः सहाइयायतनात्पश्चाद्भागोप
 रिनिदध्यात् ॥ ततोऽन्यथातादृशैवकृतयारज्ज्वाउदगग्रयापालाशंलादिमसंभवेशमीवटादियज्ञियवृक्षमयमरन्निमान्नंविस्तितमात्रंवापंचदशदारुकामिधूमं
 प्रागग्रसकृदवेष्ट्यचरज्ज्वेत्रेणरज्जुमूलंसकृदवेष्ट्यचपूर्ववेष्टिदध्यात् ॥ १ उत्तानेननुहस्तेनकर्तव्यंप्रोक्षणंभवेत् । अवाचीनेनहस्तेनकर्तव्यंस्यादवोक्षणं ।
 तिर्यग्भूतेनहस्तेनकृतंतप्युक्षणंतथा ॥

मुष्टीकरोति यत्तौ यमम्युष्णमिति स्पृष्ट । तिर्यग्भूतेन हस्तेन कृतं पशुक्षणं तथा ॥

पादं संस्थाप्योपविश्य जमानेन गंधाक्षतादिभिरर्चितं ॥ ॐ बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आशिव्यते बृहस्पतेयं गोपाय सयज्ञं
 पाहिसयज्ञं पतिं पाहिसमां पाहीति जपित्वा सदायज्ञमना एव वर्तेत ॥ ततो यजमानः प्रणीता पात्रमग्नेः प्रत्यङ् निधाय तत्तत्प्रागग्रेपवि
 त्रे निधायोत्पूताभिरङ्गिस्तत्पात्रं पूरयित्वा गंधपुष्पाक्षतान्निक्षिप्य ब्रह्मन्नपः प्रणेभ्यामीति पृच्छेत् ॥ ततो ब्रह्मा उपांशुभुवः स्वर्बु
 हस्यति प्रसूतः ॥ उच्चैः ॐ प्रणय इत्यनुजानीयात् ॥ कर्ता पूर्णपात्रं मुखसममुद्धृत्याग्नेरुत्तरतो दर्भेभु निधाय ते पवित्रे त्रे गृहीत्वान्यैर्दर्भैरा
 च्छादयेत् ॥ (ततः प्रत्यग्ग्नेः कुशेषु शूर्पे निधाय तत्तत्प्रागग्रेपवित्रे निधाय अग्रे ये त्वा जुष्टं निर्वपामि इति मंत्रावृत्त्या ब्रीहीणां यवा
 न्नां वा च तुरश्च तुरो मुष्टीं निरुप्या शीषो माभ्यां त्वा जुष्टं निर्वपामीति तथैव निरुप्य ते पवित्रे उत्पूत ब्रीहीणां सुपरिनिधायोत्पूताभिर
 ङ्गि रमये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति निर्वापसंख्यया प्रोक्षेत् ॥ एवमग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति तथैव प्रोक्षेत् ॥ दर्शेतु अग्नीषोम
 स्थाने इन्द्राग्निभ्यां त्वेत्यादि निर्वापे प्रोक्षणे च विशेषः ॥ एवं नाम मंत्रक होमे निर्वापः प्रोक्षणं च यथा प्रधानैव तं देवतानामग्रहणेन का
 र्यम् ॥ समं न क होमे तु श्रवणा कर्मादौ तूष्णीं च तुरश्च तुरो मुष्टीं निर्वपेत् प्रोक्षेच्च ॥ ततः पात्राणां मुत्तरतः प्राग्ग्नीवमास्तीर्णे ऊर्ध्वलो
 न्निष्कृणाजिने निहिते उद्धृत्वा मुसलेन पत्यवहत्य शूर्पेण तुषादीन् संशोध्य त्रिः शुक्लीकुर्यात् ॥ तांस्त्रिः प्रक्षालितान् पृथक् पात्रे एक
 पात्रे वा अविदग्धमनवस्त्रावितमंतरुमपक्कं सुश्रुतं च रूपचेत् ॥ ततस्ते पवित्रे आज्यपात्रे निधाय तत्पात्रं पुरतः संस्थाप्य तस्मिन्ना
 ज्यमासिच्य अग्नेरुत्तरतः स्थितां गारान्भस्मना सह अग्नेरुदक्परिस्तरणाद्बहिर्निरुह्य तेष्वाज्यपात्रमधिश्चित्य ज्वलता दर्भोऽभ्युके
 नावज्वल्यां गुष्ठपर्वमात्रं प्रक्षालितं दर्भाग्रद्वयमाज्ये प्रक्षिप्य पुनर्ज्वलता तैर्नैव दर्भोऽभ्युकेन चरुणा सह ज्यं त्रिः पर्यङ्गि कृत्वा तदु

लमुकमपास्यापःस्पृष्ट्वा आज्यस्थालीं भुविकर्षयित्वा उदगुद्रास्य अंगारान्प्रत्यूह्यापःस्पृष्ट्वा तत्र स्थमेवाज्यं ॥ सचिदुष्टा हिरण्यस्तूपः
 सवितापुरं खणिक् ॥ आज्यस्योत्पवने विनियोगः ॥ ॐ सचिदुष्टा प्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति मंत्रे
 णैकश्रुत्योच्चारितेनैकवारं द्विस्तूष्णीं उत्तानपाणिद्वयांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामंतयोरसंसृष्टगृहीताभ्यामुदगग्राभ्यां पवित्राभ्यां
 प्रागुत्पूय तेषु पवित्रे अद्भिः प्रोक्ष्याग्नौ प्रहरेत् ॥ तूष्णीं (स्कंदाय स्वाहा स्कंदायेदं नमः ॥ इति मंत्रेणेति केचित्) ॥ अश्राग्नेः पश्चात्प
 रिस्तरणाद्द्विहिरात्मनो ग्रतोभूमिं प्रोक्ष्य तत्र बर्हिः सन्नहनीं रज्जुमुदगग्रां प्रसार्य तस्यां बर्हिः प्रागग्रमुदगपत्रगर्भं विरलमास्तीर्य तस्मिन्ना
 ज्यपात्रं निधाय सुवादि संसर्जयेत् ॥ तद्यथा ॥ दक्षिणेन हस्तेन सुक्लुवौ गृहीत्वा सव्येन कांश्चिद्भोनादाय सहैवाग्नौ प्रताप्य सुचं
 निधाय सुवंवामहस्ते गृहीत्वा दक्षिणेन हस्तेन सुवस्य बिलंदर्भाग्नेः प्रादक्षिणेन प्रागादि प्रागपत्रगर्भिः संमृज्याद्भिः प्रोक्ष्य सुचं निष्ट
 त्मं बिलपृष्ठं त्रिः संमृज्य ततो दर्भाणां मूलैर्दंडस्याधस्ताद्विलपृष्ठादारभ्य यावदुपरिष्टाद्विलंतावत्त्रिः संमृज्याद्भिः प्रोक्ष्य सुचं निष्ट
 प्याज्यस्थाल्या उत्तरतः सुगंसंसृष्टं निधायोदकं स्पृष्ट्वा तैरेव दर्भैर्जुह्वैव संमृज्य सुवादुत्तरतो निधाय दर्भान्द्विः क्षालयित्वा ग्रा
 वनु प्रहरेत् ॥ ततः श्रुतं चरुं सुवगृहीतेनाज्येनाभिघार्योदगुद्रास्या ग्राज्ययोर्मध्ये न नीत्वा ज्ययाद्दक्षिणतो बर्हिं पिसांतरमासाद्य पुनर
 प्यभिघार्य नवाभिघार्य हविः पृथक्करणाय पात्रांतरं चर्वो ज्ययोर्मध्ये निधायैकादशांगुलिमिति देशे गंधाक्षतपुष्पैरग्निं समं त्रमर्चयेत् ॥
 विश्वानि न इति तिसृणामात्रे यो वशुश्रुतो म्निस्त्रिष्टुप् द्वयोरर्चने अं त्यायाउपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ विश्वा निनो दुर्गहा जातवेदः ॥
 ॐ सिंधु न नवा दुर्गहा जातवेदः ॥ ॐ अग्ने अत्रि वन्नमसा गुणानः ॥ ॐ अस्माकं वो अथ वितातूनः ॥ ॐ अयस्त्वा हृदा कीरिणा मन्वमानः ॥

ॐ अमर्त्यमर्त्यो जोहवीमि ॥ ॐ जातवेदो यशो अस्मा सुधेहि ॥ ॐ प्रजाभिरेभे अमृतत्वमश्नां ॥ ॐ यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उल्लो
 कर्ममेकृण्वस्यो नं ॥ अश्विनं सपुत्रिणं वीरवतंगोमं तं रयिनं शते स्वस्ति ॥ तत आत्मानं चालं कृत्य हस्तं प्रक्षाल्य इधमबंधनरज्जुमिध्म
 स्थाने निधाय पाणिनेधमादाय मूलमध्याग्नेषु सुवेणात्रिभिर्घार्य मूलमध्ययोर्मध्यभागे गृहीत्वा ॥ अयं ते वामे देवो जातवेदो अग्नि
 धेनसमेधय स्वाहा ॥ जातवेदसे अय इदं नमम ॥ ततः सुवेणाज्यमादायाग्नेराय तनस्य वायव्यकोणमारभ्याग्नेयकोणपर्यंतं प्रजापत
 य इति मनसा स्मरन् स्वोत्सवद्वेष्टेनेध्यास्व वर्धस्व चेद्धवर्धय चास्मान् प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनाम्ना
 नीपर्यंतं तथैव हुत्वा त्यक्त्वा च ॥ सुवेणाज्यमादाय अग्नये स्वाहेत्यग्नेरुत्तरपार्श्वे पूर्वभागे हुत्वा ॥ पुनराज्यमादायाग्नेराय तनस्य नैऋत्यकोणत ईशा
 ऋतत्समप्रदेशे हुत्वा ॥ पूर्वनिहितपात्रे च रुद्रमुद्धृत्य पृथक्कृत्य इदमग्नये इदमग्नीषोमाभ्यामिति चरुभागद्वयमुत्तरसंस्थमभिमृश्याव
 दानधर्मः ॥ सुवेण सुच्यज्यमुपस्तीर्य प्रथमप्रधानदेवता चरुभागमध्यादंगुष्ठपर्वमात्रं तिरश्चीनाभिरंगुष्ठमध्यमानामिकाभिरुद
 ग्नाभिर्नैऋत्यशोमकुर्वन्नवदाय दव्यमोप्यततश्चरुपूर्वभागं प्रागग्राभिस्ताभित्तथैवावदाय दव्यमोप्यपात्रस्थं हविराभिर्घार्यं दवीं
 स्थमवत्तंचाभिर्घार्यं विधूमज्ज्वालाग्नौ ॥ ॐ अग्नये स्वाहेत्याज्यभागयोर्मध्यदेशे तत्प्रदेशे वा आच्छादयन्न विदव्यापाश्वेन हुत्वा
 अग्नय इदं नममेति त्यक्त्वा ॥ पुनः पूर्ववदुत्तरहविर्भागदवदाय ॥ ॐ अग्नीषोमाभ्यां स्वाहेति पूर्वोदुतेः प्राग्भागे हुत्वा अग्नीषोमा

भ्यामिदं न मे तित्यजेत् ॥ पंचावत्तीतुदव्यामुपस्तीर्य मध्यात्पूर्वार्धात्पश्चार्धाच्च त्रिहविषोवदायाभिघार्य जुहुयात् ॥ दर्शेतु अ
 ग्नीषोमस्थाने इंद्राग्निभ्यां स्वाहा इंद्राग्निभ्यामिदं न मे तितिविशेषः ॥ पुनर्दव्यामुपस्तीर्य ग्रथमहविर्भागस्योत्तरार्धतः पूर्वावदानतो
 भूयो नूचीनाभिरेवांगुलिभिरवदाय दव्यामोप्यद्वितीयहविर्भागस्य तथैवावदाय पंचावत्तीतुहविर्भागद्वयेऽपि उत्तरार्धात्पूर्वा
 र्धाच्च द्विद्विरवदाय पात्रस्थमनभिघार्यावत्तु द्विरभिघार्य ॥ यदस्येति हिरण्यगर्भेऽग्निः स्वष्टकृदतिधृतिः स्वष्टकृद्भोमेवि
 धोच्च द्विद्विरवदाय यत्र स्थमनभिघार्यावत्तु द्विरभिघार्य ॥ अग्निष्टत्स्विष्टकृद्विद्वान्तस्वर्वस्विष्टं सुहुतं करोतु मे ॥ अग्नयेऽस्विष्टकृ
 दनियोगः ॥ ॐ यदस्य कर्मणोत्यरीरिचं यद्वा न्यूनमिहाकरं ॥ अग्निष्टत्स्विष्टकृद्विद्वान्तस्वर्वस्विष्टं सुहुतं करोतु मे ॥ अग्नयेऽस्विष्टकृ
 ते सुहुतं हुते सर्वप्रायश्चित्ताहुतीनां कामानां समर्धयित्रे सर्वान्नः कामान्तस्समर्धय स्वाहा इति एकश्रुत्योच्चार्य अग्नावैशानदेशे जुहुया
 त् ॥ स्वष्टकृतेऽग्नय इदं न मे ॥ इधमंबधनरज्जुं विस्त्रस्य रुद्राय स्वाहा रुद्राय इदं न मे ॥ १ ॥ अतो देवाः काण्वो
 तीः सप्त जुहुयात् ॥ अयाश्चेति विमदोया अग्निः पंक्तिः ॥ प्रायश्चित्ताज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ अयाश्चाग्नेस्य न भिशुस्तीश्च सत्याभि
 त्वमया अंसि ॥ अयासावयसा कृतोया संहव्यमूहिषेयानो धेहि भेषजं स्वाहा ॥ अयसेऽग्नय इदं न मे ॥ १ ॥ पथिव्याः सप्त धामभिः स्वा
 मेधातिथिर्देवा गायत्री ॥ अयासावयत् विनियोगः ॥ ॐ अतो देवा अंबतु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ॥ पृ० इदं विष्णुर्विचक्र
 मेधातिथिर्देवा गायत्री ॥ सर्वत्र प्रागवत् विनियोगः ॥ ॐ अतो देवा अंबतु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्र
 मेधातिथिर्देवा गायत्री ॥ २ ॥ इदं विष्णुः काण्वो मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ प्रायश्चित्ताज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ रुद्राय पशुपतये स्वाहा रुद्राय इदं न मे
 हा ॥ देवेभ्य इदं न मे ॥ २ ॥

१ पंचावत्तिनस्तु—जामदग्न्यावत्सविदावर्षिषेणास्तथैव च ॥ भार्गवच्यावना और्वोः पंचावत्तिन ईरिताः ॥
 मइति कौस्तुभे ॥ अत्र केचन पशुपतये रुद्राय देवमिति विपर्ययसि न पठति ॥

मेत्रेधानिर्देधेपदं ॥ समूलहमस्यपांसुरेस्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ३ ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजप्रजा
पतयऋषयः ॥ अग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताः ॥ गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बहृत्यदृष्टंदांसि ॥ प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ भूः
स्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ ॐ भुवःस्वाहा ॥ वायवइदंनमम ॥ ॐ स्वःस्वाहा ॥ सूर्यायेदंनमम ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा ॥ प्रजा
पतयइदंनमम ॥ ७ ॥ ततोब्रह्माकर्तारंपरीत्याग्नेर्वायव्यदेशेतिष्ठन्नेताएवससाज्याहुतीर्जुह्यात् ॥ अनाज्ञातमितिमंत्रद्वयस्यहिरण्यगर्भोऽग्निरनुष्टुप् ॥ ज्ञाताज्ञातदोषनि
वर्हणार्थंप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अनाज्ञातंयदाज्ञातंयज्ञस्यक्रियतेमिथुं ॥ अग्नेतदस्यकल्पयत्व५हिवेत्यथथातथ५
स्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ यत्पाकत्रेत्यास्यस्त्रितोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ यत्पाकत्रामनसादीन
दक्षानयुज्ञस्यमन्वतेमतीसः ॥ अग्निष्टद्धोताकतुविर्दिजानन्यजिष्ठोदेवा५ऋतुशोर्यजातिस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ यद्वादे
वाअभितपामरुतस्त्रिष्टुप् ॥ मंत्रतंत्रविपर्यासादिनिमित्तकप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ यद्वादेवाअतिपातयानिवाचा
ज्ञाद्यनियतनिमित्तेसतिवक्ष्यमाणप्रकारेणतत्प्रतिपदोक्तजपहोमान्कुर्याद्ब्रह्मा ॥ मरुद्वाइदंनमम ॥ ततः स्कन्नभि
१ कौस्तुभेप्रयोगरत्नेचयमाहुतिर्मेत्रविपर्यासादिहानायज्ञाताज्ञातनिमित्ताहुतित्रयत ॥ पूर्वलिखितासीत्परंत्वन्वाधानक्रमेणशिष्टाचाराच्चानैवविहितेतिभाति ।

न्कृत्वाऽन्यसैवरंदद्यात् ॥ ततोयजमानः ॥ सर्वकर्मप्रपूर्णीभद्रद्रव्यदांपूर्णाहुतिमाज्येनहोभ्येइतिसंकल्प्य ॥ स्रुवेणाज्यंगृही
 त्वास्रुचंसमविलांपूरयित्वातस्यांस्रुवमूर्ध्वविलंनिधायपुनरधोविलंनिक्षिप्यस्रुवाग्नेकुसुमाक्षतंनिधाय सव्यपाणिनास्रुक्स्रुवमू
 लेधृत्वादक्षिणपाणिनास्रुक्कुक्षवंशंखमुद्रयागृहीत्वातिष्ठन्समपादऋजुकायःस्रुवाग्रन्यस्तदृष्टिःप्रसन्नात्मा ॥ समुद्रादूर्मिरित्येका
 दशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवआपस्त्रिष्टुप् अंत्याजगतीपूर्णाहुतौविनियोगः ॐसमुद्रादूर्मिं० ऋक् ११ ॥ मधुमंतंतऊर्मिस्वाहा
 ॥ इतिपठन्यवपरिमितांधारांसंततांस्रुग्रेणसशंपहुत्वाअद्भ्यइदंनममेत्युद्दिश्यत्यक्त्वा ॥ विज्योतिपेत्यस्यजारोवृशोभिस्त्रिष्टुप् ॥
 पूर्णाहुतिशेषाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ विज्योतिषाबृहताभेत्यग्निराविर्विभ्वानिकृणुतेमहित्वा ॥ प्रादेवीर्मायाःसंहतेदुरे
 वाःशिशीतेऽंगुरक्षसेविनिक्षेस्वाहा ॥ इत्यनेनचतथैवावशेषंहुत्वाग्रयइदंनममेतित्यक्त्वाविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहेतिसंसावं
 हुत्वा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदंनममेतित्यजेत् ॥ ततसंडुलकणान्समिद्धंभशकलान्यद्भिःप्रोक्ष्याग्नौप्रहरेत् ॥ पूर्णाहुत्याद्येतदंतसमूलं
 प्रयोगपारिजातकारेणललितमपिइदानींशिष्टानकुर्वति ॥ अथावभृथस्थानीयंपूर्णपात्रजलेनमार्जनंकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ पूर्वा
 सादितंपूर्णपात्रमास्तीर्णंबहिपिदक्षिणपाणिनानिधायतत्रगंगादिपुण्यनदीःसरन्दक्षिणपाणिनास्पृशन् ॥ पूर्णमसिपूर्णमेभू
 याःसुपूर्णमसिसुपूर्णमेभूयाःसदसिसन्मेभूयाःसर्वमसिसर्वमेभूयाः अक्षितिरसिमामेक्षेष्टाःइतिजपित्वाकुशाग्रैःप्रागादिपंचदि
 क्षुजलंमंत्रैर्यथाऽलिंगंसिचेत् ॥ तेचमंत्राः ॥ प्राच्यांदिशिदेवाऋत्विजोमार्जयंतां ॥ दक्षिणस्यांदिशिमामाःपितरोमार्जयंतां ॥ अपउप
 स्पृश्य ॥ प्रतीच्यांदिशिग्रहाःपशवोमार्जयंतां ॥ उदीच्यांदिश्यापओपधयोवनस्पतयोमार्जयंतां ॥ ऊर्ध्वायांदिशियज्ञःसंवत्सरः

प्रजापतिमार्जयतां ॥ इत्येकश्रुत्यापठन्प्रतिदिशं सिक्त्वा कुशग्रैः
 मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ आपो अस्मान्मातरः शुंध्यं तु घृतेन नो घृतं च ॥ पुनं तु ॥ विश्वं हिरिं प्रवर्हति देवी रुदिदाभ्यः शुचिरापुत
 यद्वा शेषतानृतं ॥ सुमित्रान आपो नुष्टुप् ॥ मार्जने विनियोगः ॥ ॐ इदमापुः प्रवर्हत यत्किंच तु रितं मयि ॥ यद्वा हर्मभिदुद्रोह
 भस्तंहन्मि ॥ इति निर्ऋतिदेशे कुशग्रैरपः सिंचेत् ॥ इत्येतैर्मंत्रांते मार्जनं कृत्वा ॥ दुर्मित्र्यास्तस्मै संतु योऽस्मान्देष्टियं च वयं द्वि
 हंप्रजां परासिंचयानः सयावरीस्थन ॥ समुद्रे वो निनयानि स्वंपाथो अपीथेति मंत्रमेकश्रुत्यापत्न्या वाचयन् स्वयं वापठन्प्रत्यङ्मुखं
 निषिच्यां जलस्थजलैः पापापनोदार्थमात्मानं यजमानं पत्नीं च प्रोक्षेत् ॥ पत्नीं तज्जलं बहिर्विनिषिंचेत् ॥ अथ वायजमान एव स्ववा
 मपाणा बुत्ताने बहिर्निधाय तत्र दक्षिणपाणिना पूर्णपात्रमादाय माहं प्रजामित्यनेन तज्जलं प्रत्यङ्मुखं निषिच्यता आपः समुद्रं गच्छं
 तीति ध्यात्वा पाणिस्थजलैरात्मानं पत्नीं च प्रोक्षेत् ॥ ततः कर्ता मेवायव्ये स्थितः संस्थाजपेनोपतिष्ठेत् ॥ तद्यथा ॥ अमेत्वन्न इति
 च तसृणां गौपायना लौपायना वा बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकचक्रुषयः ॥ अग्निदेवता ॥ द्विपदा विराट्छंदः ॥ अग्न्युप
 स्थाने विनियोगः ॥ ॐ अमेत्वं नो अंतम उत तत्राता शिवो भवा वरूथ्यः ॥ वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ अक्षयिनी ॥ अग्नौ
 बोधिश्च धीर्हर्वमुह्यमाणो अघायुतः समस्मात् ॥ तं त्वा शोचिष्ठदीदिवः सुन्नार्यननमीमहे सखिभ्यः ॥ ॐ चमेस्वरश्च मेयज्ञोपचते
 नमश्च ॥ यत्तेन्यूनं तस्मै तजपयत्तेति रिकंतस्मै तेनमः ॥ अग्नये नमः ॥ ॐ स्वस्ति ॥ श्रद्धामेधां यशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिं श्रियं बलं ॥

आयुष्यं तेज आरोग्यं देहि मे हव्यवाहन ॥ मानस्तो कइति कुत्सो रुद्रो जगती ॥ विभूतिग्रहणे विनियोगः ॥ ॐ मानस्तो केतनये
मानस्तो गोषमानो अश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानो रुद्रभा मि तो वधीर्द्वि विष्मत्तः सद्रु मि त्वा हवामहे ॥ इति स्त्रुव विलपृष्टे नैशानी
गतां विभूतिं गृहीत्वा ॥ ॐ न्यायुषं जमदग्नेरिति ललाटे ॥ कश्यपस्य न्यायुषमिति कंठे ॥ अगस्त्यस्य न्यायुषमिति दक्षिणस्कंधे ॥
तन्मे अस्तु न्यायुषमिति वामस्कंधे ॥ सर्वमस्तु शतायुषमिति शिरसि धारयेत् ॥ केचिच्चूपास्थानात्पूर्वविभूतिधारणमाहुरिति ॥ ततः प
रिस्तरणानि विसृज्याग्निं परिसमुह्य परिषिच्य विश्वानि न इत्यर्चयित्वा नत्वा च पुष्पादिभिरलंकृत्य नैवेद्यं तावूलं च निवेद्य ब्रह्मण्य
थोक्तदक्षिणां दक्षिणाभावे हुतशेषं घृतादिसहिरण्यं दत्त्वा ब्रह्माभावे न्यसै ब्राह्मणाय दत्त्वा पात्राणि प्रक्षाल्य पूर्वक्रमेण द्रव्यं शलत्सु
ज्यस्य स्मृत्येति श्रीविष्णुनत्वा च म्यधृतपवित्रग्रंथं विस्मस्य यस्य स्मृत्येति विष्णुनत्वा कर्मेश्वरार्पणं कृत्वा चामेत् ॥ इति स्थाली ० ॥

॥ १०३ ॥ अथ गृह्याग्नेः पुनः संधानम् ॥

श्रीः ॥ पत्न्या सह कृतस्नानादिः कृतनित्यक्रियो देशकालौ संकीर्त्येतावंतं कालं गृह्याग्निविच्छेदजनितप्रत्यवायपरिहारार्थमेतावत्मा
यश्चित्तममुकप्रत्ययान्नायेन करिष्ये इति संकल्प्य ॥ अग्निविच्छेदकालगणनया स्मृत्युक्तं प्रागुक्तं प्रायश्चित्तं दंपती सह कुर्यातां न पृथ
क् ॥ समासेतस्मिन्नग्निविच्छेदे न लुप्तानां सायं प्रातर्होमानां तथा दर्शपूर्णमासस्थालीपाकानां च संपत्तिपर्याप्तमिदं ब्रीह्यादिद्रव्यमा
ज्यं च ब्राह्मणाय संप्रददे ॥ इति लुप्तसायं प्रातर्होमस्थालीपाकगणनया तत्पर्याप्तं ब्रीह्याद्याज्यं च ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ ततः शुभे काले
शुचिराचांतः प्राणानां यम्य देशकालौ स्मृत्वा विच्छिन्नस्य गृह्याग्नेः पुनः संधानं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ स्थंडिलोपलेपनो लोखना

भ्युक्षणयोजकनामाग्निप्रतिष्ठापनानि कृत्वान्वाधानकुयोत् ॥ तद्यथा ॥ द्वेसमिधौ गृहीत्वा देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानं करि
 ष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते द्यौजा तवेदसमग्निमिधमेन प्रजापतिं प्रजापतिं चलाजद्रव्येण चतुर्वारं सूर्यासावित्रीमाज्यद्रव्येण शेषेण स्विष्टकृतमित्या
 दिपरिसमूहनादि ॥ पात्रासादने विशेषः ॥ प्रोक्षणीं सुवंप्रणीतामाज्यपात्रं लाजशूर्पं इध्मं बर्हिंश्च दधिप्राशनपक्षे दधिचासादये
 मार्जनादि ॥ पत्न्यान्वारब्ध इध्माधानाद्याधारांतं कुर्यान्न चक्षुषी ॥ अग्न्यायुपीति तिसृणां शतं वै खानसाऋषयः ॥ अग्निः पवमा
 नो देवता ॥ गायत्री छंदः ॥ पुनः संधानप्रधानाज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ अग्न आर्यं पिपवस आसुवोर्जमिर्पचनः ॥ आरेर्वाधस्वदु
 श्मेपर्वस्वस्वर्पा अस्मेवर्चः सुवीर्यं ॥ ॐ अग्निर्ऋषिः पर्वमानुः पांचजन्यः पुरोहितः ॥ तमीमहे महागुं स्वाहा ॥ अग्न ॥ ॐ अ
 र्यमा र्भवसि यत्कनीनां नार्मस्वधा वृन्नुह्यं विभर्षि ॥ अंजंति मित्रं सुर्धितं न गोभिर्यद्वर्पती स र्मनसा कुणो विस्वाहा ॥ अग्न ॥ ॐ अ
 प्रजापते हिरण्यगर्भः प्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ विनियोगः प्राग्वत् ॥ ॐ प्रजापते न ० स्वाहा ॥ प्रजापतय इ ० ॥ अथ पत्न्याः प्रक्षालिते
 अंजलिं स्वकराभ्यां धृत्वा अर्यमणं वरुणं पूषणमिति तिसृणां वामदेवो र्यमाग्निर्वरुणाग्निः पूषाग्निरनुष्टुप् ॥ अग्निपुनः संधानलाज

यस्य देशकालौ स्मृत्वा ममपत्न्याः प्रथमरजोदशनं ऽमुकदुष्टमासादिसूचितसकलारिष्टनिरसनद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थसग्रहम
खांशौ नकोक्तं शांतिकरिष्यइतिसंकल्प्यगणेशपूजनपुण्याहवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्धानि कृत्वा शांतं दातुं कुंडुविनंमंत्रं
ब्रह्माणं जपहोमार्थमष्टौषध्चतुरोवाक्त्विजोवृत्वा गंधादिना पूजयेत् ॥ तत आचार्य आचम्य प्राणानायम्य देशा
मात्रयस्याशु चारणं कुर्यात् ॥ ततो गृहैशानदेशे शुचौ ॐ महीधौ रिति भूमिं स्पृष्ट्वा तदक्षिणोत्तरयोश्च तथैव भूमिं स्पृष्ट्वा ओषधयः
संवदंत इति द्रोणप्रमाणव्रीहिभिर्मध्ये तदक्षिणोत्तरतश्च स्पृष्ट्वा देशं मंत्रावृत्त्या राशित्रयं कृत्वा तेनैव क्रमेण राशित्रयेन वमकालकम
भग्नं कुंभत्रयमाकलशेष्विति मंत्रावृत्त्या स्थापयेत् ॥ ॐ प्रसुव आपो महिमानं मुत्तमं कारुण्यं सिंधो यद्वर्जोऽअभ्यद्रवस्त्वं ॥ भूम्या अधिप्रवताया सिसानुनाय देषामग्रजग
णामति सिंधुरो जसा ॥ प्रतेरद्वद्वरुणो यातवे पथः सिंधो यद्वर्जोऽअभ्यद्रवस्त्वं ॥ भूम्या अधिप्रवताया सिसानुनाय देषामग्रजग
तामिरज्यासि ॥ द्विविस्वनोर्यतते भूम्यो पर्यन्तं शुष्ममुदियति भानुना ॥ अथादि वप्रस्तनयंति वृष्टयः सिंधुर्यदेति वृषभोनरोरु
वत् ॥ अभित्वा सिंधो शिशुमिन्नमातरो वा आर्धं तिपयसे वधेनर्वः ॥ राजैव युध्वानयसि त्वमित्सिचौ यदसामग्र्यं प्रवतामिनक्षसि ॥
इमं मे गेयमुने सरस्वति शुद्धिस्तोमं सच ताप रूण्या ॥ असिक्न्याम रुद्रुधे वितस्तया जीकीये शृणु ह्या सुषोमया ॥ १ ॥ तूष्टामे
या प्रथमं यातवे सजः सुसत्त्वरिसया भ्येत्यात्या ॥ त्वं सिंधो कुंभया गोमर्ती कुंभं मे हृत्वा स रथं याभिरीयसे ॥ ऋजो लेनीरुशतीमहि

त्वापरिज्रयांसिभरतेरजांसि ॥ अदब्धासिंधुरपसामपस्तमाश्वानचित्रावपुपीवदर्शता ॥ स्वश्वासिंधुःसुरथाःसुवासाहिरण्य
 वीसुकृतावाजिनीवती ॥ ऊर्णावतीयुवतिःसीलमावत्युताधिवस्तेसुभगामधुवृधं ॥ सुखंरथयुयुजेसिंधुरश्विनंतेनवाजंसनिषदु
 स्मिन्नाजौ ॥ महान्ह्यस्यमहिमापनस्यतेदब्धस्यस्वयंशसोविरप्तिनः ॥ २ ॥ याःप्रवतइत्यस्यवसिष्ठोनद्यःशक्ररी ॥ विनियो
 गःप्राग्वत् ॥ अँयाःप्रवतो०इत्युदकेनापूर्य ॥ गंधद्वारामितित्रिष्वपिगंधंप्रक्षिप्य याओपधीरितिसर्वोपधीः ओपधयःसमिति
 यवानक्षिपेत् ॥ ततोमध्यकुंभेयवत्रीहितिलमाषकंगुदयामाकमुद्गान्क्षिप्वागायत्र्योदुंबरकुशदूर्वारकोत्पलचंपकबिल्वविष्णु
 क्रांतातुलसीबहिः शंखपुष्पीशतावर्यश्वगंधानिर्गुडीरक्तीतसर्षपापामार्गपलाशपनसजीवकप्रियंगुधूमव्रीह्याश्वत्थदधिदुग्ध
 घृतपद्मपत्रनीलोत्पलसितरक्तीतकुरंदकगुंजावचाभद्रमुस्तकाख्यानिद्वान्त्रिशदौपधानिसर्वाणि यथासंभवंवाक्षिपेत् ॥ तत
 द्युतपद्मपत्रनीलोत्पलसितरक्तीतकुरंदकगुंजावचाभद्रमुस्तकाख्यानिद्वान्त्रिशदौपधानिसर्वाणि ॥ स्योनानाप्रुथिवीतिगजाश्व
 स्त्रिषुकलशेषुकांडात्कांडादितिदूर्वाः ॥ अश्वत्थेवइतिअश्वत्थोदुंबरसूक्ष्मचूतन्यग्रोधंपंचपलवान् ॥ सहिरल्लानीतिकनकुलिशनीलपद्मरा
 स्थानरथ्यावल्मीकसंगमहदगोष्ठस्थामृदःक्षिप्वा ॥ याःफलिनिरितिपूगीफलानि ॥ सहिरल्लानीतिकनकुलिशनीलपद्मरा
 गमौक्तिकानिपंचरत्नानि ॥ हिरण्यरूपइतिहिरण्यंचक्षिपेत् ॥ युवासुवासाइतिसूत्रेणवासाचकलशकंठान्वेष्टयित्वागंधा
 क्षतपुष्पमालाभिःकलशान्भूषयेत् ॥ ततःकलशत्रयोपरितैनैवक्रमेणसौवर्णराजतंकांस्यमयंताम्रमयंवैष्णवंमृन्मयंवायवादिपू
 रितंपालत्रयंपूर्णादर्वीतिनिधायतदुपरिश्वेतंवस्त्रत्रयंन्यस्यतत्रचंदनादिनाष्टदलानिकुर्यात् ॥ तत्रमध्यमे ॥ गायत्र्याविश्वामि
 त्र्योभुवनेश्वरीगायत्री ॥ भुवनेश्वरीमावाहयामीतिथथाशक्तिसुवर्णनि

मितांभुवनेश्वरीप्रतिमामभ्युत्तारणपूर्वकंस्थापयेत् ॥ तदक्षिणकुंभोपरिवस्त्रे ॥ इंद्राणीमास्वित्यवृषाकपिरिंद्राणीपंक्तिः ॥ इंद्राण्यावाहनादौविनि० ॥ ॐ इंद्राणीमासुनारिपु० ॥ इंद्राणीमावाहयामीतितथैवसौवर्णीमिंद्राणीप्रतिमांसंस्थापयेत् ॥ ततोत्तरकलशप्रवरि ॥ इंद्रत्वाविश्वामित्रइंद्रोगायत्री ॥ इंद्रावाहनेविनियोगः ॥ ॐ इंद्रत्वावृषभंवयं० ॥ इंद्रमावाहयामीति सौवर्णीमिंद्रप्रतिमांसंस्थापयेत् ॥ ततउक्तमंत्रैरुक्तक्रमेणदेवतात्रयस्यकांडानुसमयेनपदार्थानुसमयेनवापोद्धशोपचारैःपूजांकु र्यात् ॥ ततोमध्यकुंभेआचार्योऽसहस्रमष्टशतंवागायत्रीजप्त्वाश्रीसूक्तंजपेत् ॥ हिरण्यवर्णाभित्तिपंचदशचर्चस्यसूक्तस्यानंदक र्दमचिह्नीतैदिरासुताऋषयः श्रीरग्निश्चदेवता ॥ आद्यास्तिस्रोऽनुष्टुभः ॥ ततएकाप्रस्तारपंक्तिः ॥ ततोद्वेत्रिष्टुभौ ॥ ततोष्टावनुष्टुभौ त्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ हिरण्यवर्णाभित्यादिसूक्तं ॥ ततएकऋत्विग्दक्षिणकुंभेरुद्रसूक्तानिजपेत् ॥ यथा ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्री ॥ अंत्यानुष्टुप् ॥ तृतीयामैत्रावरुणीजपेविनियोगः ॥ ॐ कद्रुद्रायुप्रचेत सेमींळुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहदे ॥ यथानोअदितिःकरस्यश्चेनृभ्योयथागवै ॥ यथातोकार्यरुद्रियं ॥ यथानोमित्रो वरुणोयथारुद्रश्चिकेतति ॥ यथाविश्वेसजोर्पसः ॥ गाथर्पतिमैधर्पतिरुद्रंजलापभेपजं ॥ तच्छंयोःसुन्नमीमहे ॥ यःशुक्राईव सूर्योहिरण्यमिवरोचते ॥ श्रेष्ठोदेवानांवसुः ॥ १ ॥ शनःकरत्यर्वैतेसुगमेपार्थमेव्ये ॥ नृभ्योनारिभ्योगवै ॥ अस्मेसोमश्रिय मधिनिधैहिशतस्यनुणां ॥ महिश्रवस्तुविनुमृणं ॥ मानःसोमपरिवाधोमारातयोजुहुरंत ॥ आनइंद्रोवाजेभज ॥ यास्तेप्रजा अमृतस्यपरिसिन्धार्मन्नतस्य ॥ मूर्धानाभासोमवेनआभूयतीःसोमवेदः ॥ २ ॥ इमारुद्रायतवसइत्येकादशचर्चस्यसूक्तस्यकु

त्सोरुद्रआधानवज्रगत्योत्पेद्वेत्रिष्टुभौ ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ इमारुद्राय ० ॥ आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्र
 स्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ आतेपि ० ॥ इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतसृणांविष्टोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ जपे
 विनियोगः ॥ ॐ इमारुद्रायस्थिरधन्वनेगिरःक्षिप्रैषवेदेवार्यस्वधात्रै ॥ अर्वाळहायसहमानायवेधसैतिग्मायुधायभरताशृणो
 तुनः ॥ सहिक्षयेणक्षम्यस्यजन्मनःसास्त्रज्येनदिव्यस्यचेतति ॥ अवनवतीरुपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजासुनोभव ॥ यातैद्विद्युद
 वंसष्टादिवस्यरिक्षमयाचरतिपरिसावृणक्तुनः ॥ सहस्रैस्तेस्वपिवातभेषजामानस्तोकैष्यतनयेषुरीरिषः ॥ मानोवधीरुद्रमापरादामा
 तेभूमप्रसितौहीलितस्य ॥ आनोभजबुहिषिजीवशंसेयूयंपातस्वस्तिभिःसर्दानः ॥ १ ॥ आवोरानानंवाभेदेवोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ जपे
 विनियोगः ॥ ॐ आवोरानानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययजंरोदस्योः ॥ अग्निपुरातनयिबोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसेकृणुध्वं ॥
 तमुष्टुहिभौमोत्रीरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ तमुष्टुह्रियःस्त्रिष्टुःसुधन्वायोविश्वस्यक्षयतिभेषजस्य ॥ यक्ष्वामहेसौम
 नसार्यरुद्रंनमोभिर्देवमसुरंदुवस्य ॥ भुवनस्यपितरमृजिश्चारुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ भुवनस्यपितरंगीभिंरा
 भीरुद्रंदिवावर्धयारुद्रमक्तौ ॥ बृहंतमष्वमजरंसुषुम्नमृधगघुवेमकविनेषितासः ॥ त्र्यंबकंमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् ॥
 जपेविनियोगः ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबध्नान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ अथान्यऋत्विगुत्तर
 कुंभेएकादशावृत्तिभीरुद्रन्यासार्थादिस्मरणपूर्वकंजप्त्वा ॥ नमकानुवाकानामग्रीरुद्रोमहाविराट् ॥ जपेविनियोगः ॥ शंन
 इंद्राग्नीइतिसूक्तंजपेत् ॥ शंनइंद्राग्नीइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यविष्टोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ततःकुंभपश्चिमदे

शेष्ठां हिलेवरदनामानं अग्निप्रतिष्ठाप्य तदीशान्यां वेद्यादौ न वग्रहादौ स्तत्तन्मन्त्रैरावाह्य षोडशोपचारैः संपूज्य तदीशान्यां प्राग्व
तकुंभं संस्थाप्य तत्र वरुणमावाह्याग्निं समीपमेत्यान्वाधानं कुर्यात् ॥ यथा ॥ क्रियमाणे सग्रहमखदुष्टरजोदर्शनशान्तिहोमे देवताप
त्तिलाज्याहुतिभिः ॥ अस्मिन्नन्वाहिते शिवित्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा न वग्रहान् प्रत्येकमुक्तं संख्याभिः समि
मुक्तं संख्याकाभिः समि० ॥ अधिदेवताप्रत्यधिदेवताप्रत्येकमुक्तं संख्याभिः समि० ॥ क्रतुसाहुण्यदेवताः क्रतुसंरक्षकदेवताश्च अ
रिद्राणीमिंद्रं च प्रत्येकमष्टशताष्टाविंशत्यन्यतमं संख्याभिर्दूर्वातिलमिश्रगोधूमपायसाज्याहुतिभिः शेषेण स्विष्टकृतमित्यादिस
द्योयक्ष्यइत्युक्त्वा ॥ अन्येतु गायत्र्यैव तु होतव्यं हविरत्रचतुष्टयं ॥ ततः स्विष्टकृतं हुत्वेति शौनकेनैन्द्राणीं द्रयोर्होमानभिधानात्त
योर्होमोनास्तीत्याहुस्तन्मतेऽन्वाधानादौ तत्कीर्तनाभावः ॥ ततः स्विष्टकृतं हुत्वेति शौनकेनैन्द्राणीं द्रयोर्होमानभिधानात्त
रीन्द्राणींद्रेभ्योमुभैवेति मनसा ध्यायन् ॥ तूष्णीं चतुरश्रतुरोमुष्टीन्निरुप्याहुतिवहुत्वाच्चानिरुप्यगोदुग्धेपायसंश्रपयित्वाज्य
संस्काराद्याज्यभागांतं कुर्यात् ॥ ततो यजमानो दक्षिणत उपविश्य अंगप्रधानं देवता उदिश्य एताभ्य इदं नमस्तेत्यजेत् ॥ ततः
देवताविनायकादिपंचलोकपालेभ्यस्तन्यूनसंख्यया जुहुयात् ॥ ग्रहाणां यदाष्टौ तदान्येभ्यश्च तस्र इति संप्रदायः ॥ ततो भुवने
श्वर्यै गायत्र्यादधिमधुघृताक्ताभिस्तिसृभिर्दूर्वाभिरेकाहुतिरित्येवमष्टसहस्रमष्टशतं वा दूर्वाहुतीर्धृताक्ततिलमिश्रगोधूमाहुतीः

पायसाहुतीर्धृताहुतीश्च जुहुयात् ॥ एवमिन्द्राणीन्द्रयोः प्रागुक्तमंत्राभ्यां क्रमेण तदेव हविश्च तुष्ट्यं प्रत्येकमष्टशतसंख्यं भुवनेश्वर्या
अष्टसहस्रपक्षे जुहुयात् ॥ तस्या अष्टशतपक्षे तु तयोरष्टाविंशतिरिति संप्रदायः ॥ पक्षेतयोर्न होमः ॥ ततः स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्त
होमांतं कृत्वा यजमानः इन्द्रादिकपालेभ्यो नवग्रहेभ्यो भुवनेश्वरीद्राणींद्रेभ्यः क्षेत्रपालाय च सदीपान्माषभक्तवलीस्तत्तन्मंत्रैर्द
त्वा पूर्णाहुतिसमुद्रादूर्भिरिति तृचैन जुहुयात् ॥ समुद्रादूर्भिरिति तृचस्य गोतमो वामदेवो म्निस्त्रिष्टुप् ॥ पूर्णाहुतिहोमे विनियोगः ॥
अस्मद्रादूर्भिः ० ॥ स्वाहा ॥ अग्रयइदं ० ॥ ततः प्रणीता विमोक्तत्वा भुवनेश्वर्यादिकलशोदकं ग्रहकलशोदकं च पात्रांतरे गृही
त्वा तेन तत्स्थपंचपल्लवैः सकुशदूर्ध्वधृतनववस्त्रं यजमानं धृतनववस्त्रं चुकीं च तद्ग्रामस्थां ऋतुमतीं पत्नीं सत्विगुदञ्जुख आचार्योभि
षिचेदेभिर्मन्त्रैः ॥ आपो हि षेति नवर्चस्यांबरीषः सिंधुद्वीप आपो गायत्री पंचमीवर्धमाना ससमीप्रतिष्ठा अंत्येद्वे अनुष्टुभौ ॥ अभिषे
के विनियोगः ॥ आपो हि ष्टा ० ऋ ० ९ ॥ यै एक इद्विदयत इति गोतमोरहूगण इंद्र उष्णिक् ॥ य एक इद्विदयत इति वसुमती यद्राशुषे ॥ ईशा
नो अग्रतिष्कुतु इंद्रो अंग ॥ त्रिभिष्ट्वेदे वेति सप्तर्चस्य वसिष्ठ आद्यानां त्रयाणामग्निस्ततश्चतुर्णां विश्वेदेवा आद्या गायत्री द्वितीया नुष्टुप्
ततस्तिस्त्रोगायत्र्यः अंत्येद्वे अनुष्टुभौ ॥ त्रिभिष्ट्वेदे वसवितः ० ऋ ० ७ ॥ उभयं शृणवच्च नेति प्रगाथो भर्ग इंद्रो बृहती ॥ उभयं शृण
वच्च न इंद्रो अर्वागिदं वचः ॥ सत्राच्यो मघवा सोमपीतये धियाश विष्टु आर्गमत् ॥ स्वस्ति दाविशो भद्राजः शास इंद्रो नुष्टुप् ॥ स्व

१ नल्लिदानप्रकार सविस्तरो ग्रहयज्ञे द्रष्टव्यः ॥ २ कौस्तुभेशातिरत्नादौ च सप्तमुद्रादूर्भिरिति सूक्तेन पूर्णाहुतिविधानमस्ति ॥ ३ एतन्मंत्रस्थाने
इंद्रो अगत्वेनेति मूलवाक्यानुसारेण कौस्तुभे इन्द्रो अगेति पृचस्य गृत्सम इंद्रो गायत्री ॥ अभि ० इंद्रो अगमह ० इत्युक्त्रय गृहीतमस्ति ॥

1106311

भुवनेश्व.
॥१०४॥

1106811

नांतन्मेमनःशिवसंकल्पमस्तु ॥ सुषारथिरश्वानिवयंमनुष्यान्नेनीयेतेभीद्युभिर्वाजिनइव ॥ हृत्प्रतिष्ठयदजिरेयविष्टतन्मेम ० ॥
इंद्रत्वाचृषभंवयमित्तिपंचानां विश्वामित्र इन्द्रो गायत्री ॥ इंद्रत्वाचृषभं वयंसूते सो मेहवामहे ॥ स पाहि मध्वो अंधसः ॥ इंद्रक्रतु
इंद्रत्वाचृषभं वयमित्तिपंचानां विश्वे भिदेवो भिः ॥ तिरस्तवान विक्षपते ॥ इंद्र सोमाः
विदसुतंसो मह्यं पुरुहुत ॥ पिबाचृषस्वतातृपिं ॥ इंद्र प्रणो धिता वा न यज्ञं विश्वे भिदेवो भिः ॥ ततः सुरास्त्वामभि
विदसुतंसो मह्यं पुरुहुत ॥ क्षयचंद्रास इंदवः ॥ दुष्पिष्वा जठरैः सुतंसोर्मिंद्रवरेण्यं ॥ तव द्यक्षास इंदवः ॥ ततः सुरास्त्वामभि
सुता इमे तव ग्रयं तिस्र्यते ॥ ततः कलशो देकेनान्येन चोदकेन सुक्तातौ दंपती शुक्लवासो गंधमाल्यादि द्यूत्वोपविशेतां तत्र
विचं त्वितियौराणेर्मन्नैरभिपिचेत् ॥ ततो यजमानो ग्निसंपूज्य विभूतिं धृत्याचार्यादीन् गंध पुष्प वस्त्रालंकारादिभिर्यथा श
पत्नीं दक्षिणतः ॥ त्यक्त्वा सांस्याचार्यस्य ॥ ततो यजमानो ग्निसंपूज्य विभूतिं धृत्याचार्यादीन् गंध पुष्प वस्त्रालंकारादिभिर्यथा श
क्तिपूजयित्वा चार्यार्थे धेनुं दक्षिणां च दद्यात् ॥ ततोऽन्येभ्य ऋत्विग्भ्योऽन्येभ्यश्च ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दक्षिणां दद्यात् ॥ ततोऽग्र
हपीठे देवतानां भुवनेश्वर्यादीनां चोत्तरपूजां पंचोपचारैः कृत्वा क्षमाप्य यां तु देवगणा इति विसृज्य आचार्य हस्ते प्रतिपाद्याग्निं संपूज्य
गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठेति विसर्जयेत् ॥ ततो ब्राह्मणमहाशांतिं पठेयुः ॥ सायथा ॥ आनो भद्रा इति दशानां गोतमो राहूगणो
विश्वे देवा आद्याः पंचजलयः षष्ठी विराट् स्थाना सप्तमी जगती ततस्तिस्त्रस्त्रिष्टुभः ॥ स्वस्ति नो मिमीता मिति पंचानां स्वस्त्यात्रे
यो विश्वे देवा आद्याः पंचजलयः षष्ठी विराट् स्थाना सप्तमी जगती ततस्तिस्त्रस्त्रिष्टुभः ॥ शं वती रिति पंचानां
वसिष्ठो विश्वे देवास्त्रिष्टुप् ॥ लम्बूष्विति सृणां ताक्ष्यो रिष्टनेमिस्ताक्ष्यं स्त्रिष्टुप् ॥ तच्छंयोः शं युर्विश्वे देवाः शकरी ॥ सर्वेषां शां
तिपाठे विनियोगः ॥ ॐ अनो भद्राः १० ॥ ॐ स्वस्ति नो ५ ॥ ॐ शन्न ईद्राग्नी १५ ॥ ॐ लम्बुष्विति ३ ॥ तच्छंयो

वे॒स्वाहा॑ ॥ वि॒ष्णव॑ इ॒दं न॑मम ॥ ने॒जमे॑षेति॒सृणां॑ त्वष्टा वि॒ष्णु र॑नुष्टुप् ॥ गर्भा॑धान॒प्रधाना॑ज्यहो॒मे वि॒नि॒योगः॑ ॥ ॐ ने॒जमे॑प॒परो
 वे॒स्वाहा॑ ॥ अ॒स्यै॒मे॒पुत्र॑का॒मायै॒गर्भ॑मा॒धेहि॒यः पु॒मान् त्वा॒हा ॥ वि॒ष्णव॑ इ॒दं न॑मम ॥ ॐ यथे॒यं पृ॒थि॒वी म॒ह्यं त्ता॒ना ग॒र्भं
 प॒त॒सु पु॒त्रः पु॒न॒रा प॑त ॥ ॐ वि॒ष्णोः श्रे॒ष्ठेन॑ रू॒पेणा॒स्यां ना॒र्या ग॒वी न्या॑ ॥ पु॒मां
 मा॒द॒धे ॥ ए॒वं तं ग॒र्भमा॒धेहि॒दश॑मे॒मासि॒सूत॑ वे॒स्वाहा॑ ॥ वि॒ष्णव॑ इ॒दं न॑मम ॥ गर्भा॑धान॒प्रधाना॑ज्यहो
 मे॒वि॒नि॒योगः॑ ॥ प्र॒जाप॑ते॒हिरण्य॑गर्भः प्र॒जाप॑ति॒स्त्रिष्टुप् ॥ य॒त्का॒मास्ते॒जुहु॑मस्तन्नो॒अस्तु॑ व॒यं स्या॒मप॑तयो॒र्यी
 सं॒प॒त्रा ना॒धेहि॒दश॑मे॒मासि॒सूत॑ वे॒स्वाहा॑ ॥ वि॒ष्णव॑ इ॒दं न॑मम ॥ य॒त्का॒मास्ते॒जुहु॑मस्तन्नो॒अस्तु॑ व॒यं स्या॒मप॑तयो॒र्यी
 मे॒वि॒नि॒योगः॑ ॥ ॐ प्र॒जाप॑ते॒तत्त्व॑दे॒तान्य॒न्यो वि॒धा॒जाता॑ नि॒परि॑ता ब॒भूव ॥ य॒त्का॒मास्ते॒जुहु॑मस्तन्नो॒अस्तु॑ व॒यं स्या॒मप॑तयो॒र्यी
 गां॒स्वाहा॑ ॥ प्र॒जाप॑तय इ॒दं ॥ ए॒वं स॒सा॒ज्या हु॑ती हु॒त्वा ॥ अ॒प॒नः शो॒शु च॑ द॒धमि॒त्यष्ट॑ च॒सूक्त॑स्य कु॒त्सो ग्नि॑र्गायत्री ॥ प॒ह्यामू॒
 र्धा॒भि॒म॒र्शने॑ वि॒नि॒योगः॑ ॥ ॐ अ॒प॒नः शो॒शु च॑ द॒धम॑न्ने॒शु शु॒ग्ध्या र॑यिं ॥ अ॒प॒नः शो॒शु च॑ द॒धं ॥ स॒क्षेत्रि॒या सु॒गा तु॒या व॑स॒या च॑ य॒जा
 मे॒हे ॥ अ॒प॒नः शो॒ ॥ प्र॒य॒द्दं दि॒ष्ट॒पां प्रा॒स्मा का॑स॒श्च सूर्यः॑ ॥ अ॒प॒नः शो॒ ॥ प्र॒य॒त्त॑ अ॒ग्ने सूर्यो॒जायै॑महि॒प्रते॑ व॒यं ॥ अ॒प॒नः शो॒ ॥ द्वि
 प्र॒य॒द॒ग्नेः स॒ह॒स्वतो॑ वि॒श्वतो॑यंति॒भान॑वः ॥ अ॒प॒नः शो॒ ॥ त्व॑हि॒वि॒श्वतो॑मु॒खा वि॒श्वतः॑ परि॒भूर॑सि ॥ अ॒प॒नः शो॒ ॥ सू॒क्तांते॑ प्रा॒गं
 पो॒नो वि॒श्वतो॑मु॒खा ति॑नो वे॒वपा॑रय ॥ अ॒प॒नः शो॒ ॥ स॒नः सि॒न्धु॒मि॒व ना॒वया॑ति॒पर्ष॑स्व॒स्तये॑ ॥ अ॒प॒नः शो॒शु च॑ द॒धं ॥ ज॒पे वि॒नि॒योगः॑ ॥ ॐ
 गु॒लि॒ना न्य॒ङ्मुखे॑न ह॒स्तेन॑ प॒त्न्या मू॒र्धन॑म॒भि॒मृ॒श्य ॥ याः फ॒लिनी॑रि॒त्यस्या॑थ॒र्वणो॑भि॒षगो॑ष॒धयो॑नुष्टुप् ॥ व॒धेन॑ द॒स्युमि॑ति॒प॒णां व॑सु
 याः फ॒लिनी॑र्या अ॒फला॑ अपू॒ष्पाया॑श्च पू॒ष्पिणीः॑ ॥ बृ॒ह॒स्पति॑ प्र॒सृता॑स्तानो॒मुंच॑तं व॒हसः॑ ॥ ए॒तां ज॑पि॒त्वा ॥ व॒धेन॑ द॒स्युमि॑ति॒प॒णां व॑सु
 श्रु॒तो ग्नि॑स्त्रिष्टुप् ॥ अ॒ग्न्यु॒प॒स्थाने॑ वि॒नि॒योगः॑ ॥ ॐ व॒धेन॑ द॒स्युमि॑ति॒प॒णां व॑सु
 पि॒पे॒र्यत्स॑ह॒स॒स्प॒त्रे दे॒

वान्सोअग्नेप्राहितमवाजैअस्मान् ॥ वयंतेअग्नउक्थैर्विधेमवयंहव्यैःपावकभद्रशोचे ॥ अस्मेरथिविश्ववारंसमिन्वासोविश्वानि
निद्रविणानिधेहि ॥ अस्माकमग्नेअध्वरंजुषस्वसहसःसूनोत्रिषधस्थहुव्यं ॥ वयंदेवेषुसुकृतःस्यामशर्मणानस्त्रिवरूथेनपाहि ॥
विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदःसिंधूनानावादुरितातिपथि ॥ अग्नेअत्रिवन्नर्मसागृणानोइस्माकंबोध्यवितातनूनां ॥ यस्त्वाहदाक्री
रिणामन्यमानोर्मर्त्यमर्त्योमर्त्योजोहवीमि ॥ जातवेदोयशोअस्मासुधेहिप्रजाभिरेअमृतत्वमश्ना ॥ यस्मैत्वंसुकृतैजातवेद
उलोकमग्नेकृणवस्योनं ॥ अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतरयिनशतेस्वस्ति ॥ अग्निस्तुविश्वस्तममितिद्वयोर्वसूवयोश्चिरनुष्टुप् ॥
अग्न्युपस्थानैविनियोगः ॥ ॐ अग्निस्तुविश्वस्तमंतुविब्रह्माणमुत्तमम् ॥ अतूर्तेश्रावयत्यतिपुत्रंददातिदाशुषे ॥ अग्निर्देदा
तिसत्यतिसासाहयोर्युधानृभिः ॥ अग्निरत्यंरघ्रुभ्यंदृजेतारमपरजितं ॥ इत्यष्टाभिरग्निमुपस्थाप ॥ उदीर्ष्वेतिद्वयोःसूर्यासा
वित्रीसूर्यासावित्रीआद्यात्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् ॥ भार्यायादक्षिणनासापुटेध्वगंधाया(दूर्वायावा)रससेचनेवियोगः ॥ ॐ उदीर्ष्वी
तःपतिवतीह्येष्टषाविश्वारवंसूनर्मसागीर्भिरौले ॥ अन्यामिच्छपितृषुदंव्यंक्तांसतैर्भागोजनुषातस्यविद्धि ॥ उदीर्ष्वीतोविश्वार
सोनर्मसेळामहेत्वा ॥ अन्यामिच्छप्रफुर्व्यंष्टसंजायांपत्यासृजस्वाहा ॥ इतिवामभागोपविष्टायाभार्यायादक्षिणनासाबिलेश्व
गंधादिरसंसिक्त्वातद्रसेउदरंगतेतामाचमय्योपेयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषसमाप्य ॥ सूर्योनोदिवस्यात्वितिपंचर्वस्य
सूक्तस्यचक्षुःसूर्योगायत्री ॥ सूर्योपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ सूर्योनोदिवसांतु० ॥ ऋ० ५ ॥ इदानींशिष्टानस्यंदत्वैवस्विष्टकृ

१ अत्रैवसूर्योपस्थानंनारायणभट्टसमतंपरंतुतैरेवइदानींशिष्टाअंतेकुर्वतीत्युक्तत्वादंतपवोपन्यस्तमस्ति ॥

दादिहोमशेषं समापयति ॥ (ततो रात्रौ विहितः समं त्रको विधिरग्रे लिखितस्तान्मंत्रान्केवलमत्र पठंति शिष्टाः ॥ उपगमने
 चायं क्रमः ॥ ॐ गंधर्वस्य विश्वावसोर्मुखमसीति मंत्रेण होमोक्तऋष्यादिभिर्विष्णुर्योनिमिति तिसृभिर्नेजमेपेतितिसृभिस्तिसृभिरं
 गुलीभिर्योनिमभिमृश्य ॥ तां पूषन्नित्यस्य सूर्यासावित्रीसूर्यासावित्री त्रिष्टुप् ॥ जपे वि० ॥ ॐ तां पूषंच्छिवतं माभेरयस्वयस्यां
 बीजं मनुष्या इव पति ॥ यानं ऊरूश्शुती विश्रयति यस्यां मुशंतः प्रहरामशेप ॥ योगर्भमित्यस्य वसिष्ठः पर्जन्यो गायत्री ॥ जपे वि० ॥
 ॐ योगर्भमोषधीनां गवां कणोत्थर्वतां ॥ पर्जन्यः पुरुषीणां ॥ अहंगर्भप्रजावान्प्राजापत्यो भर्ग इन्द्रो वा त्रिष्टुप् ॥ जपे वि० ॥
 ॐ अहंगर्भमदधामोषधीष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वंतः ॥ अहंगर्भप्रजावान्प्राजापत्यो भर्ग इन्द्रो वा त्रिष्टुप् ॥ इति त्रीन्मंत्रान्ज
 पित्वासकृदुपगच्छेत् ॥ ततः प्राणैरेतौ दधाम्यसावित्यनुप्राण्य ॥ यथा भूमिरग्निगर्भा यथा द्यौरिंद्रेण गर्भिणी ॥ वायुर्यथा दि
 शंगर्भ एव ते गर्भदधाम्यसाविति स्त्री हृदयमभिमृश्याचामेत् ॥ मंत्रद्वयेऽपि असावित्यस्य स्थाने प्रथमैकवचनं तं स्वनामवदेत् ॥ ॥ ३ ॥

अस्मिन्कर्मणि शतं दशवा ब्राह्मणा भोज्याः ॥ इति गर्भधानप्रयोगः ॥ ॥ १०६ ॥ अथ नारायणवलिः ॥

श्रीः ॥ शुक्लैकादश्यां नदीतीरादि शुचि देशे स्नानादि नित्यक्रियाते प्राणायामादित्थ्यादिसंकीर्तनाते मदीयकुलाभिवृद्धिप्र
 तिबंधकप्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिद्वारा श्रीपर० नारायणवलिकरिष्य इति संकल्प्य ॥ महीद्यौरित्यादिविधिना स्थापितकलशद्वये
 सुवर्णादिजातीयप्रतिमयोर्विष्णुमावाहयामि वैवस्वतं यममावाहयामीत्यावाह्य पुरुषसूक्तेन यमाय सोममिति षोडशोपचारैः पूज

येत् ॥ (अत्रकेचित्कुम्भपंचकेब्रह्मविष्णुशिवयमप्रेतान्पूजयति) ततस्तत्पूर्वतोदभेणतूष्णीलेखामुल्लिख्यतत्रदक्षिणाग्राङ्कु-
 शानास्तीर्थतेषुधुंधतांविष्णुरूपीप्रेतइतिदशस्थानेषुदक्षिणसंस्थमपोनिनीय मधुघृतप्लुतान्दशपिंडान्सतिलान्काश्यपगोत्रचैत्र
 प्रेतविष्णुदैवतायतेपिंडइतिदक्षिणामुखःप्राचीनार्वातीदक्षिणाग्रेषुकुशेषुपराचीनपाणिनासव्यजान्वाच्य विष्णुरूपप्रेतंध्याय
 न्दद्यात् ॥ गंगादिभिस्तान्भ्यर्च्यप्रवाहणांतंकृत्वानद्यादौक्षिपेत् ॥ तस्यामेवरात्रौ श्वःकरिष्यमाणश्चाद्धेक्षणःक्रियतामित्ये
 वमेकंत्रीन्पंचवेत्येवमयुग्मान्ब्राह्मणान्श्चाद्धोद्देशेननिमज्ज्योपोषणंकुर्यात् ॥ श्वोभूतेमध्याह्नेविष्णुमभ्यर्च्यविष्णुरूपिणंप्रेतमु
 द्यवनेजानांतंतूष्णीकृत्वा विष्णवे ब्रह्मणे शिवाय सपरिवाराययमाय नाममंत्रैःविष्णोअयंतेपिंडइतिचतुरःपिंडान्दत्त्वा वि
 ष्णुरूपंप्रेतंध्यायन्काश्यपगोत्रदेवदत्तविष्णुरूपप्रेतअयंतेपिंडइतिपंचमंपिंडंचदत्त्वाचर्चनादिप्रवाहणांतंकृत्वा आचांतान्दक्षि
 णादिभिःसंतोष्य तेभ्येकस्मैगुणवतेप्रेतबुद्ध्यावस्त्राभरणगोहिरण्यादीनिदत्त्वा भवंतःप्रेतायतिलोदकांजलिदानंकुर्वत्वितिब्रा
 ह्मणान्वदेत् ॥ तेचपवित्रपाणयःसकुशतिलतुलसीपत्रयुततोयांजलिं प्रेतायकाश्यपगोत्रायविष्णुरूपिणयंतिलोदकांजलिरि
 त्तिदद्युः ॥ ततःअनेननारायणवलिकर्मणाभगवान्विष्णुरिमंदेवदत्तप्रेतंशुद्धमपांपंकर्मार्हकरोत्वितितान्वाचयित्वाविसृज्य
 ततःस्नात्वाभुंजीतेति ॥ निर्णयसिंधौतुक्तंभपंचकेविष्णुब्रह्मशिवयमप्रेतेतिपंचकंपूजयेत् ॥ स्वर्णरूप्यताम्रलोहमयाश्चत्वारः
 प्रेतोदर्भमयः ॥ अग्निप्रतिष्ठाप्यश्रपितचरुंनारायणायपुरुषसूक्तेनषोडशाहुतिभिर्हुत्वादशपिंडांतैरुपसृक्ताभिमन्त्रितशंखोद

केन प्रेतं प्रत्युच्यते ॥ विष्णवादि चतुर्भ्यो बलिं दद्यात् ॥ श्वभूते एको द्विष्टविधिना श्राद्धपंचकं करिष्ये इति संकल्प्य विप्रपंचं ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥ श्वभूते एको द्विष्टविधिना श्राद्धपंचकं करिष्ये इति संकल्प्य विप्रपंचं ॥ ३ ॥

केन प्रेतं प्रत्युच्यते ॥ विष्णवादि चतुर्भ्यो बलिं दद्यात् ॥ श्वभूते एको द्विष्टविधिना श्राद्धपंचकं करिष्ये इति संकल्प्य विप्रपंचं ॥ ३ ॥

॥ १०७ ॥ अथ नारायणः ॥

श्रीः ॥ स तु सिनीवाल्यां पौर्णमास्यां पंचम्यामाश्लेषायुक्तनवम्यां वाकार्यः ॥ कर्ता पर्पदं प्रदक्षिणीकृत्य नत्वा तदग्रे गोवृषनिष्कृत्य
निष्कतर्धवानिधाय सभार्यस्य मेहजन्मनिजन्मातरे वा ज्ञानादज्ञानाद्वा जातसर्पवधोपपरिहारार्थं प्रायश्चित्तमुपदिशंतु भवं
तः ॥ सर्वधर्मविवेक्ता इति श्लोकान्पठित्वा मामनुगृह्णंतु भवं त इति प्रणमेत् ॥ तैश्चतुर्दशकृच्छ्रप्रायश्चित्तं यथोक्तप्रत्या
पूर्वोत्तरांगसहितेनाचरितेन तव शुद्धिर्भवति विष्यतीत्युपदिष्टो देशकालौ संकीर्त्य पर्पदुपदिष्टं चतुर्दशकृच्छ्रप्रायश्चित्तं संपूज्य
स्नानेनाचरिष्ये इति संकल्पपूर्वकं वपनादिविधिना तदाचरेत् ॥ वपनासंभवे द्विगुणः कृच्छ्रप्रत्यान्नायः ॥ पूर्वोच्चारित एवंगुणवि
शिष्टायां पुण्यतिथौ मम सर्पवधोपपरिहारार्थं ब्राह्मणाय तु भ्यमहं संप्रददे प्रतिगृह्यातां देवस्य त्वास
स्वस्त्यस्त ० इमं लोहदंडं सर्पवधोपपरिहारार्थं ब्राह्मणाय तु भ्यमहं संप्रददे प्रतिगृह्यातां देवस्य त्वास
वितुः ० प्रतिगृह्यामीति विप्रः ॥ ततो गुर्वाज्ञालब्ध्या प्रियंगुग्रीहिगोधूमतिलपिष्टे ब्वेकतमपिष्टेन सर्पकृत्तिकृत्वा शूर्पे निधाय सर्प
प्रार्थयेत् ॥ एहि पूर्वमृतसर्प अस्मिन् पिष्टे समाविश ॥ संस्कारार्थं महं भक्त्या प्रार्थयामि समाहितः ॥ ततः ॥ भुजंगेशाय विद्महे

सर्पजातायधीमहि ॥ तन्नोनागःप्रचोदयादितिआवाहनादि ॥ १७४ ॥
 लिंगहाणसमाभ्युदयंकुरु इतिपायसादिनाबलिसमर्प्य हस्तौपादौप्रक्षाल्याचामेत् ॥ ततःशुद्धभूमौस्थित्वाप्राणानायम्यसंक
 लप्यस्थंडिलेऽलौकिकाग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अस्मिन्सर्पसंस्कारहोमकर्मणिदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये इतिसं
 प्रजापतिमाज्येन आज्यशेषेणसर्पसद्योयक्ष्ये ॥ समिधावन्मावाधाय ततोऽग्नेरग्निदिशिभूमौजलेनप्रोक्ष्यचित्तिक्त्वाअग्निचित्तिं
 चपरिसमुह्यआग्नेय्यायकैर्भैःपरिस्तीर्यपरिपिच्यपद्मपात्राण्यासाद्येध्माधानाद्याधारचक्षुष्यंतंकुर्यात् ॥ ततःसर्पगृहीत्वाचित्तिं
 मारोप्यापःश्रोत्रंचस्पृष्ट्वाअग्निसमीपमेत्य ॥ ततःप्रधानहोमः ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजप्रजापतय
 ऋषयःअग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताःगायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहत्यश्छंदांसिसर्पसंस्थापनप्रधानाज्यहोमेवि ॥ ॐ भूःस्वाहाअ
 न्यइदंनममेत्यादिव्यस्तव्याहृतित्रयेणाज्याहुतीरभौहुत्वा ॥ समस्तव्याहृतिभिश्चतुर्थीसर्पमुलेजुहुयात् ॥ ॐ भूःस्वाहाअ
 सर्पदेहेनिर्विचेत् ॥ नात्रस्विष्टकृदादि ॥ सुवंतत्रैवनिधाययज्ञपात्राणिवर्हिपिनिदध्यात् ॥ आज्यशेषंसुवेणैव
 क्षमाप्यहस्तगृहीतैश्चमसजलैःसहस्तव्याहृत्यासर्पपाणिनाभ्युक्ष्य ॥ अग्नेरक्षानोवसिष्ठोऽग्निर्गायत्रीसर्पायाग्निप्रदानेविनि ॥
 ॐ अग्नेरक्षाणोअंहसुःप्रतिष्मदेवुरीर्यतः ॥ प्रपिष्टैरजरोदह ॥ ततउपस्थानं ॥ ॐ नमोअस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ ये

अंतरिक्षेद्येदिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः ॥ धेदोरोचनेदिवोयेवासूर्यस्यरश्मिषु ॥ येषामप्युपदेःकृतंतेभ्यःसर्पे ॥ याइषवोयातु
 अंतरेक्षेद्येदिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः ॥ कर्कोटकनमस्तेस्तुशंखपालनमोस्तुते ॥ त्वया
 धानानांयेवावनस्पतींरनु ॥ येवावटेपुशेरतेभ्यःसर्पेभ्यो ॥ अथपौराणमंत्राः ॥ कर्कोटकनमस्तेस्तुशंखपालनमोस्तुते ॥ त्वया
 नागराजमहादेवदिव्यरूपायतेनमः ॥ अफणाःफणिनोयेचसविपानिर्विपाश्चये ॥ सर्वेवटेशयाःसर्पाःपुण्यमूर्तेनमोस्तुते ॥ धृतैक
 भगवतेश्रीमद्वासुदेवायनिर्मितं ॥ स्वभोगेनैवपर्येकमायतंभोगिनावर ॥ त्वयेयंजगतीस्वामिन्स्वफणामंडलोपरि ॥ संततिंदेहिमेपुण्यां
 देशेह्यणुवत्तस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ इतिदह्यमानंसर्पमुपस्थाय ॥ ब्राह्मिनाहिमहाभोगिन्सर्पोपद्रवदुःखतः ॥ जन्मांतरेतथै
 निर्दुष्टांदीर्घदेहिनीम् ॥ प्रपन्नंपाहिमांभक्त्याकृपालोदीनवत्सल ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिकृतःसर्पवधोमया ॥ कर्तासभार्यस्त्रिरात्र
 तस्मिन्मत्पूवैरथवाविभो ॥ तस्यापनाशयक्षिप्रमपराधंक्षमस्वमे ॥ इतिप्रार्थ्यस्नात्वागत्य व्याहृतिभिःक्षीराज्येनाग्निंसंप्रोक्ष्य
 हुतेसर्पजलेनाग्निसिंचेत् ॥ नात्रास्थिसंचयनं ॥ इदंसर्वसव्येनैवकार्यं ॥ ततःस्नात्वाचम्यगृहंगच्छेत् ॥ कर्तासभार्यस्त्रिरात्र
 माशौचंब्रह्मचर्यंचकुर्यात् ॥ बौधायनमतेत्वेकरात्राशौचं ॥ ततश्चतुर्थेहनिस्चैलंस्नात्वाष्टौविप्रान्निमंत्र्य आचम्यप्राणानाय
 म्यदेशकालौसंकीर्त्य नागबल्यंगविहितंब्राह्मणभोजनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ सर्पस्वरूपिणेब्राह्मणायइदंतेपाद्यं एवंअनंतस्व ॥
 शेषस्व ० कपिलस्व ० नागस्व ० कालिकस्व ० शंखपालस्व ० भूधरस्वरूपिणे ० इतिक्रमेणतेपांपादौप्रक्षाल्यतानाचमय्यस्वयंचा
 चम्य विप्रान्प्राङ्मुखानुदङ्मुखान्वोपवेदय ॥ सर्पस्वरूप ० भूर्भुवःस्वरिदमासनंआस्यतां ॥ एवमनंतादिभ्यः ॥ सर्पस्थानेक्षणः
 क्रियतां ॥ प्रामोतुभवान् ॥ एवमनंतस्थानेइत्यादि ॥ भोःसर्पस्वरूप अयंतेगंधः ॥ ततःपुष्पधूपदीपवस्त्रादि ॥ एवमन्येषाम

॥३७५॥

नागव.
॥१०७॥

॥५७३॥

पिपूजनांतेचतुरस्रमंडलेषुपात्राणिनिधायपायसभक्ष्यादीन्परिविष्यसावित्र्याप्रोक्ष्यपरिपिच्य सर्पायेदमन्नममृतरूपपरिविष्ट
परिवेक्ष्यमाणंचावृत्तेःस्वाहासंपद्यतांनमः ॥ एवंसर्वेषां ॥ आचोतेषु प्रागग्रदर्भेषु भोःसर्पअयंतेबलिर्नममेत्यादिनाममंत्रैःपि
डरूपान्पायसबलीन्दत्वावस्त्रादिभिरभ्यर्च्यविमेष्यस्तांबूलंदक्षिणांचदत्वाविसर्जयेत् ॥ इदमपिसर्वसर्वेनैवकार्यं॥ततोमहीद्यौ
रित्यादिविधिनास्थापितकलशेसौवर्णनागंपोडशोपचारैरभ्यर्च्यप्रार्थयेत् ॥ ब्रह्मलोकेचयेसर्पाःशेषनागपुरोगमाः ॥ नमोस्तुते
चयेसर्पास्तक्षकप्रमुखास्तथा ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ विष्णुलोकेचयेसर्पावासुकिप्रमुखाश्चये ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥
आस्तिकेनाभिरक्षिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ खंडवस्यतथादाहेस्वर्गयेचसमाश्रिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुते
समाश्रिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ मलयेचैवयेसर्पाःकर्कोटप्रमुखाश्चये ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ रुद्रलोके
हि॥नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥
स्तु० ॥ एवंस्तुत्वाचार्यसंपूज्य कृतस्यसर्पसंस्कारकर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थमहेमयंनगंसकलशंसवस्त्रंसदक्षिणंभुजमहंसंप्रदे० ॥
अनेनस्वर्णनागदानेनअनंतादयोनानादेवताःप्रीयतां ॥ ततस्तस्मैसवृषभांकृष्णांगंतन्निष्कयंवादद्यात् ॥ ततोदंपतीवस्त्रा
लंकारादिभिर्न्याविभ्रमन्यान्वाह्यणांश्चसंपूज्यस्यस्मृत्याचनामोत्तयेति० ॥ मयायत्कृतंसर्पसंस्काराख्यकर्मतद्भवतांब्रा
ह्मणानांवचनात् श्रीपरमेश्वरप्रसादात्सर्वपरिपूर्णमस्तु ॥ तथास्त्वितितेब्रूयुः ॥ ततःकर्मणःसांगतायैथथाशक्तिब्राह्मणान्संभो
ज्यभूयसीदत्वाकर्मसमापयेत्॥कृत्वासर्पस्यसंस्कारमनेनविधिनारः॥ विरोगोजायतेक्षिप्रंसंततिलभैतेशुभां ॥ इतिनागवलिः॥

॥ १०८ ॥ अथदत्तपुत्रविधानम् ॥

श्रीः ॥ अथबह्वृचाधिकारिकःशौनकोक्तीत्यापुत्रप्रतिग्रहप्रयोगः ॥ वाससीकुण्डलेछत्रमुष्णीपंचांगुलीयक
म् ॥ आचार्यधर्मसंयुक्तवैष्णवंवेदपारगम् ॥ बर्हिःकुशमयंचैवमिधंमंपालाशमेवच ॥ एतान्याहृत्यबंधूंश्चज्ञातीनाहृत्ययत्नतः ॥
पवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य ममाप्रजत्वप्रयुक्तपैतृकऋणापाकरणपुंनामनरकत्राणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंशौ
नकोक्तविधिनपुत्रप्रतिग्रहंकरिष्ये ॥ तदंगत्वेनस्वस्तिपुण्याहवाचनमाचार्यवरणमाचार्यस्यमुपकर्केणार्हणंविष्णुपूजनंब्राह्मणे
भ्योबंधुवर्गेभ्यश्चान्नदानंचकरिष्ये ॥ तत्रादौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंकरिष्येइतिसंकल्प्य आचार्यवरणांतंकृत्वामधु
पर्कतेविष्णुसंपूज्य पितृणांकुलेदेवतानांगुरूणांचप्रीत्यर्थंब्राह्मणान्वंधूंश्चभोजयेत्संकल्पयेद्वा ॥ ततआचार्यःदेशकालौसंकी
र्त्ययजमानानुज्ञापुत्रप्रतिग्रहांगत्वेनविहितहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्य अग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वान्वाधानंकुर्यात् ॥ चक्षुषीआ
ज्येनेत्यंते अत्रप्रधानंसकृदग्निपङ्कुरसूर्यासावित्रीचरुणाअग्निंवायुंसूर्यप्रजापतिंचाज्येन शोषेणस्विष्टकृतमित्यादियान्वाधाया
ष्टाविंशतिसुष्टींस्तूष्णीनिरुप्यतावत्कृत्वःप्रोक्ष्यआज्योत्सवनांतंकृत्वा ब्राह्मणैःसहदातुःसमशंसगत्वातंप्रत्यस्मैपुत्रंदेहीतिब्राह्मण
द्वारायाच्चांकारयेत् ॥ ततोदाताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंपुत्रदानंकरिष्येइतिसंकल्प्य ग
णपतिसंपूज्ययथाशक्तिचंदनादिनाप्रतिग्रहीतारंसंपूज्य ॥ येयज्ञेनेतिपंचानानाभावेदिष्टोमानवऋषिःविश्वेदेवादेवताआद्या
श्चतस्रस्त्रिष्टुभःपंचम्यनुष्टुप् पुत्रदानेविनियोगः ॥ ॐ येयज्ञेनदक्षिणयासर्मक्ता० ऋचः ५ ॥ इत्यंतेइमंपुत्रंतवपैतृकऋणापा

करणपुनामनरकत्राणसिद्धिर्थं आत्मनश्च श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं तुभ्यमहंसंप्रदेनमम प्रतिगृह्णानुपुत्रं भवानित्यंते प्रतियहीतुहस्ते
 साक्षतं जलं क्षिपेत् ॥ ततः प्रतियहीता देवस्य त्वेति मंत्रेण हस्तद्वयेन प्रतियुह्य स्वांके उपवेश्य ॥ अंगादंगात्संभवसिहृदयादधिजा
 वद्धा कुङ्कुमादिना तिलकं कृत्वा हिरण्यरूप इत्यादिना कुङ्कुलाभ्यामलंकृत्य छत्रेणाच्छादितं वालं नृत्यगीतवाद्यैः स्वस्तिनो मिमीता
 स्वयमुपविशेत् ॥ तत आचार्यो वहिं रास्तरणाद्याज्यभागां ते चरुमवदानविधिना वदाय ॥ यस्त्वाहृदा कीरिणेति द्वयोरान्नयोव
 सुश्रुतः ऋषिः अग्निदेवता त्रिष्टुप् छंदः पुत्रप्रतिग्रहांगहोमे वि० ॥ यजमानः अग्नय इदं ॥ यस्त्वाहृदा कीरिणा० स्वस्ति स्वाहा इति ऋक् द्वयं क्रमेण पठित्वा
 स्वाहेति एकमेवावदानं जुहुयात् ॥ पुनरवदाय ॥ पुनरवदाय ॥ तुभ्यमग्र इति मंत्रस्य सूर्यासावित्रीसूर्यासावित्र्य
 नुष्टुप् पुत्रप्रतिग्रहांगहोमे ॥ ॐ तुभ्यमग्रे पर्यवहन् स्वाहासूर्यासावित्र्या इदं १ ॥ पुनरवदाय ॥ सोमो ददति पंचानां सू
 र्यासावित्रीसूर्यासावित्री देवता आद्ये द्वे अनुष्टुभौ तृतीयाजगती चतुर्थी त्रिष्टुप् पंचम्यनुष्टुप् पुत्रप्रतिग्रहांगहोमे ॥ ॐ सोमो द
 दं धूर्वाय ० ऋचः ५ ॥ पुनः पुनरवदाय पंचभिर्जुहुयात् ॥ सर्वत्र सूर्यासावित्र्या इदं ० इति त्यागः ॥ ततो व्यस्तसस्तव्याहृति
 विप्राशिषो गृहीत्वा ईश्वरार्पणं कुर्वीत ॥ इति संस्कारकौस्तुभसंगृहीतः शौनकोक्तपुत्रप्रतिग्रहप्रयोगः ॥

॥३॥

॥ १०९ ॥ पुंसवर्गानामस्यैव पुंसवर्गायामुत्पत्त्यमानस्यैव

[illegible]

मितं (समानरूपवत्सायागोरन्यस्यावाक्षीरेणनिमित्तं) दधिनिक्षिप्य तदुपरिलिगवद्यं प्रागग्रंतत्याश्वयोरेड्ढयवन्माषद्वयं च
निधाय किंपिबसीति लिःपतिःपत्नीपृच्छेत् ॥ साचपुंसवनमिति त्रिरुक्त्वासयवमापंतदधिनिःशेषपीत्वा बहिराचामेत् ॥ पु
नरेवं द्विःप्रश्नप्रतिवचनपूर्वकंप्राद्याचामेत् ॥ एतत्पुंसवनम् ॥ ॥ ११० ॥ अथानवलोभनम् ॥ ॥ ११० ॥ ॥ ११० ॥

श्रीः ॥ दूर्वाःकन्ययाहपद्युपलेनपेयित्वापिंडीकृत्यशुद्धवसनांचलेसंगृह्यप्रजावदाख्यंजीवपुत्रसंज्ञकंसूक्तंजपित्वा मंडलागा
रच्छायायासुपविष्टायाःप्राञ्जुख्याःपत्न्याःपश्चिमतस्तिष्ठन्पतिसदानमुन्नमय्यदक्षिणेनासाविलेखांगुष्ठाग्रेणदूर्वारसमाप्तिं
चेत् ॥ तत्रप्रजावदाख्यंसूक्तंयथा ॥ ॐ आतेगर्भोयोनैतुपुमान्वाणइवेषुधिं ॥ आवीरोजायतांपुत्रस्तेदशमास्यः ॥ करो
मि ते प्राजापत्यमागर्भोयोनैतुते ॥ अनूनःपूर्णोजायतामश्लोणोपिशाचधीतः ॥ पुमांस्तेपुत्रो नारीतंपुमाननुजायतां ॥ ता
निभद्राणिवीजान्युपभाजनयंतुते ॥ यानिभद्राणिवीजान्युपभाजनयंतिनः ॥ तैस्त्वंपुत्रान्विदस्वसाप्रसूधेनुकाभव ॥ कामः
समृध्यतांमह्यमपराजितमेवमे ॥ यंकामंकामयेदेवतमेवायोसमर्धय ॥ अथजीवपुत्राख्यंसूक्तं ॥ अग्निरैतुप्रथमोदेवतानांसो
यतुदीर्घमायुः ॥ अशून्योपस्थाजीवतुमातापौत्रमानंदमभिप्रबुध्यतामियं ॥ मातेरुहेनिशिधोपल्ल्यादन्यत्रत्वद्भुदत्यः
संविशंतु ॥ मात्वंविकेइयुरवआवधिष्ठाजीवपत्नीपतिलोकेविराजपश्यंतीप्रजांसुमनस्यमाना ॥ अप्रजास्त्वांपुत्रंमृत्युपाप्मान

॥ शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्यद्विपद्भ्यः प्रतिमुञ्चामिपाशं ॥ देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिपदः पिशाचान् ॥
 मुतवाघं ॥ यत्ते सुशीम इति मन्त्रस्य हिरण्यगर्भः प्रजापतिरनु
 क्रव्यादो मृत्यूनधरान्पातयामि दीर्घमायुस्तव जीवंतु पुत्राः ॥ एतैर्दशभिर्मन्त्रैर्नस्येदत्ते आचांतजलयापत्न्या स्पृष्टः प्राजापत्यचरु
 मवदानधर्मेणावदाय ॥ ॐ प्रजापतये स्वाहेत्येकमाहुतिं हुत्वा प्रजापतय इदं ॥ यत्ते सुशीम इति मन्त्रस्य हिरण्यगर्भः प्रजापतिरनु
 क्रव्यादो मृत्यूनधरान्पातयामि दीर्घमायुस्तव जीवंतु पुत्राः ॥ मन्वेहं मातद्विद्वांसं माहं पौत्रमघं नियात्र ॥ ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

मवदानधर्मेणावदाय ॥ ॐ यत्ते सुशीमेह दये हितमंतः प्रजापतौ ॥ ३ ॥

॥ १११ ॥ अथ सीमंतोन्नयनम् ॥

इति भार्याहृदयं पाणि तलेन स्पृशेत् ॥ एतद्वनवलोभनं ॥
 ॥ १११ ॥ अथ सीमंतोन्नयनम् ॥
 श्रीः ॥ अथ प्राग्ग्रीवेऽपविष्टयापत्न्या न्वारब्धः स्रुवेणाज्याहुती जुहुयात् ॥ यथा ॥ धाता ददातु ददाद्युप इति मन्त्रद्वयस्य हिरण्य
 गर्भो धाता नुष्टुप् ॥ द्वितीया नुष्टुप् ॥ सीमंतोन्नयनप्रधानाज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ धाता ददातु ददाद्युपे प्राची जीवातुमर्क्ष
 तां ॥ वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतुः स्वाहा ॥ धात्र इदं नमम ॥ धात्र इदं नमम ॥ राकामहमिति द्वयोर्गृत्समदोराकाजगती ॥
 धाता कृष्टीरनिमिषाभिर्वेष्टे धात्र इदं नमम ॥ धात्र इदं नमम ॥ राकामहं सुहवामुष्टुर्दुर्वेशणोऽनुनः सुभगा बोधतु तमनां ॥ सीव्यत्वर्पः स्रुव्याच्छिद्यमानया ददतु वी
 विनियोगः प्राग्वत् ॥ ॐ राकामहं सुहवामुष्टुर्दुर्वेशणोऽनुनः सुभगा बोधतु तमनां ॥ सीव्यत्वर्पः स्रुव्याच्छिद्यमानया ददतु वी
 रंशतदायमुक्थ्यं १ स्वाहा ॥ राकाया इदं नमम ॥ राकाया इदं नमम ॥ नेजमेयेति तिसृणां त्वष्टा विष्णुरनुष्टुप् ॥ विनियोगः प्राग्वत् ॥
 मनोऽनुपागहि स हस्त्रपोषं सुभगे रराणा स्वाहा ॥ राकाया इदं नमम ॥

1126811

सीमंतोन्न०
॥१११॥

1176311

॥ ११२ ॥ अर्थजातकर्मप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ जातमात्रेपुत्रेपितातस्यमुखं निरीक्ष्य नद्यादाबुदङ्मुखः स्नात्वा च मयसितचंदनमाल्यादिभिरलंकृतो नालच्छेदनात्पूर्वसू-
तिकादिव्यतिरिक्तैरस्पृष्टमकृतस्तनपानं प्रक्षालितमलंकुमारं मातुरुत्संगे प्राङ्मुखमवस्थाप्य देशकालौ स्मृत्वा ममास्यकुमारस्य ग-
र्भोपाजनि तस्य कलदोषनिर्बहणायुर्मैधाभिष्टुद्धिबीजगर्भसमुद्भवैर्नो निर्बहणद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं जातकर्म करिष्ये ॥ त-
र्भाषु पानजनितस्य पूर्वकस्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नदीश्रोद्धंच करिष्ये इति संकल्प्य तानि कृत्वा ॥ ततो विषममानेन म-
दंगंगणपतिपूजनपूर्वकं स्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नदीश्रोद्धंच करिष्ये इति भाजने निधाय ॥ प्रतेददामीति हिर-
धुसर्षिर्धामि श्रीकृत्य शिलातले निक्षिप्य तत्र सुवर्णरजोविमोक्तं यावदवधृत्य रजतकांस्यादिभाजने निधाय ॥ आयुष्मान्-
प्यगर्भः सविता त्रिष्टुप् ॥ कुमारेण मधुसर्पिः प्राशने वि० ॥ ॐ प्रतेददामि मधुनो घृतस्य वेदं सवित्रा प्रसूतं मघोनां ॥ आयुष्मान्-
गुप्तो देवताभिः शतं जीवशरदो लोके अस्मिन् ॥ इति मंत्रेण तेनैव हिरण्येन कुमारं पाययित्वा तद्धिरण्यं प्रक्षाल्य कुमारस्य दक्षिणकर्णे
र्णे निधाय तन्मुखसमीपे स्वमुखमानीय ॥ मेधां तद्विनिमंत्रस्य हिरण्यगर्भः सविता सरस्वत्यश्विना वनुष्टुप् ॥ इत्युचंजित्वा ॥
जपे विनियोगः ॥ ॐ मेधां तदेवः सविता मेधां देवी सरस्वती ॥ मेधां तैः अश्विनौ देवा चार्धत्तां पुष्करस्त्रजौ ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-
पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-
पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-
पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

पुनस्तद्धिरण्यं सव्ये कर्णे निधायैतामेव ऋचं जपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तु तं भव ॥ वेदो वै पुत्रनामा सिस-

[illegible]

॥ ११३ ॥ अथपठिपूजा ॥
द्विराचम्यते ॥

श्रीः ॥ पंचमेष्टेचदिनेष्टएववापूर्वरात्रेपिन्नादिराचम्यदेशकालौस्मृत्वाअस्यशिशोःसमातृकस्यआयुरारोग्यावासिद्धारासक
लारिष्टशांतयेश्रीपरमेश्वरमीत्यर्थविघ्नेशस्यजन्मदानापष्टीदेव्याजीवंतिकायाश्चयथामिलितोपचारैःपूजनमहंकरिष्ये तथाच

[illegible]

श्रीः ॥ यजमानः ॥ यज्ञोपेजातकर्मणः कालातिपातकः ॥
पिकार्यम् ॥

१ पूर्वतनसंस्काराणां लक्षणं
द्विकच्छूपादृक्छूवाकृतवानामकरणेन सहजातकभा...

छिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थनामकरणं करिष्ये ॥ स्वस्तिवाचने पुण्याहत्रयमुक्त्वा करिष्यमाणनामचतुर्थमुक्त्वा त्रिरेतन्नाम्ने स्वस्तिभवंतो ब्रुवंति
 त्वुक्ते विप्रैरेतन्नाम्ने स्वस्ति इति त्रिः प्रत्युक्ते शेषं स्वस्तिवाचनं समाच्य ॥ इदमार्याः कुमारस्य नामाहं विदधामीति विप्राननुज्ञाप्य
 जन्मकालीनमासनाम ॥ कृष्णो नंतो च्युतश्च क्रीवैकुण्ठोऽथ जनार्दनः ॥ उपेदो यज्ञपुरोवासुदेवस्तथा हरिः ॥ योगीशः पुंडरी
 न्मातापितरावेव जानीयातां ॥ अत्र चैत्रादिमार्गशीर्षादिर्वाक्रमः ॥ ततो भिवादनीयं नाम उपांशुकुर्यात् ॥ ततो
 नामस्वेष्टं वायुमाक्षरं द्व्यक्षरं प्रतिष्ठाकामश्चतुरक्षरं ब्रह्मवर्चसकामो विप्रादिवर्णक्रमेण शर्मवर्मगुप्तदासान्यतमपदांतं कुर्यात् ॥ त
 तो वकहडाचक्राख्यज्योतिःशास्त्रोक्तचक्रानुसारेण जन्मनक्षत्रपादप्रयुक्ताक्षरादिनाम ॥ ततो व्यावहारिकं स्वेष्टनामेति नाम च

१ केवलनामचिकीर्षया स्वस्तिवाचने पुण्याहत्रयमुक्त्वा अमुकनाम्ने स्वस्तिभवंतो ब्रुवंति त्रिविदेत् ॥ ब्राह्मणाश्चैतन्नाम्ने स्वस्तीति ब्रुयुः ॥ जातक
 भेनाक्षत्रनामकरणपक्षे अस्य जातकर्मनामकर्मणोः पुण्याहं तथास्य जातकर्मण एतन्नाम्नेऽसौ च स्वस्तिभवंतो ब्रुवंतु यैव प्रविवचनमिति कौस्तुभे ॥ २ कौस्तु
 अस्यार्थः । रौहिणः रैवतः माघः मार्गशीर्षः ज्येष्ठः चैत्रः इत्यादि द्विद्विजिषट् । प्रोष्ठपादः इति मध्यवृद्धिकमेकं । अपभरणः आपभरणः श्रवणः श्रावणः

तुष्टयंलिखित्वा ॥ नामदेवताभ्योनमइतिसंपूज्यामुकनाम्नात्वमुकोसिइतिस्वदक्षिणस्थमातुरुत्संगस्थशिशोर्दक्षिणकर्णेक
गृहावैप्रतिष्ठा ० इत्यादिमंत्रपाठांतैवित्रैर्नामसुप्रतिष्ठितमस्त्वित्युक्तेअमुकनाम्नाअमुकनामायं
तदस्तुमित्रावरुणा ० गृहावैप्रतिष्ठा ॥ ततःकर्तोदेवताभ्योब्राह्मणे
थयित्वा ॥ तदस्तुमित्रावरुणा ० गृहावैप्रतिष्ठा ॥ ततःकर्तोदेवताभ्योब्राह्मणे
भवतोऽभिवादयेतेइत्युक्त्वाविप्रानभिवादयेत् ॥ तेचायुष्मान्भवत्वमुकशर्माइतिवैदेयुः ॥ विपमाक्षरंतु
भ्यःपित्रादिभ्यश्चनत्वायथाविभवंविप्रान्भोजयेदक्षिणांचदद्यात् ॥ (कुमार्या अपिनामकरणममंत्रककार्यं ॥ इति॥
होमकरणपक्षेतुपार्थिवाग्नौजातकर्मवदेवप्रधानाहुर्ताहुत्वानामयथोक्तृत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंतंत्रंकुर्यात् ॥ इति॥

॥ ११५ ॥ अथसूर्यावलोकनम् ॥

श्रीः ॥ जननात्तृतीयेमासिजन्मदिनेजन्मनक्षत्रेवाष्टदेवतापूजनपूर्वकमलंकृतेनशिशुनासोत्सवंसूर्यदर्शनंकारयित्वाचतुर्थमा
सेशुभकालेर्निचंद्रंधेनुंचदर्शयेत् ॥ स्वस्तिनआत्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ शिशोरंकारोपणेविनियोगः ॥ ॐ स्वस्तिनोमिमी
ता ॥ अनेनपित्रादिःशिशुमंकमारोप्य ॥ आशुःशिशानइतित्रयोदशर्चस्याप्रतिरथस्यसूक्तस्यऐंद्रोऽप्रतिरथइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥
चतुर्थीबृहस्पतिदेवत्या ॥ त्रयोदश्यनुष्टुप् ॥ शिशोरायुष्याभिवृद्ध्यर्थजपेविनियोगः ॥ ॐ आशुःशिशानोवृषभोनर्भमोर्घना ॥

चतुर्थीबृहस्पतिदेवत्या ॥ त्रयोदश्यनुष्टुप् ॥ शिशोरायुष्याभिवृद्ध्यर्थजपेविनियोगः ॥ ॐ आशुःशिशानोवृषभोनर्भमोर्घना ॥
चतुर्थीबृहस्पतिदेवत्या ॥ त्रयोदश्यनुष्टुप् ॥ शिशोरायुष्याभिवृद्ध्यर्थजपेविनियोगः ॥ ॐ आशुःशिशानोवृषभोनर्भमोर्घना ॥
शतभिप. शतभिप. अश्वयुक् आश्वयुज इतिचतुर्णामादिष्टुद्विकल्प ॥ श्रविष्ठः फल्गुन अनुराध तिष्य आश्लेषः हस्तः विशाखः अषाढः
शतभिप. शतभिप. अश्वयुक् आश्वयुज इतिचतुर्णामादिष्टुद्विकल्प ॥ श्रविष्ठः फल्गुन अनुराध तिष्य आश्लेषः हस्तः विशाखः अषाढः
कृत्तिकः इतिनवनामसिद्धिः ॥ आर्द्रकः मूलकः स्वातिः पुनर्वसु एवचतुष्टय ॥ इत्येवनाक्षत्रनामानीतिसूपादितम् ॥ अन्येप्रकाराग्रायेज्ज्वलोचनीयाः ॥
१ स्त्रीणाभक्तेत्यावंतदेवतानाम । मासनामसुचक्रिणीवैकुठीवासुदेवीतिडीन्तानिहरित्वविकृतं अवशिष्टान्यष्टावाचंतानि । नाक्षत्रंनैव । यज्ञ ०

ऋ०ब०

॥१८१॥

ऋ० १३ ॥ ॐ असौवासेना० ऋक् २ ॥ तच्चक्षुर्वसिष्ठःसूर्यःपुरउष्णिक् ॥ कुमारस्यादित्यावेक्षणेविनियोगः ॥ ॐ तच्चक्षुर्देव
हितं० ॥ इतिसूर्यनिरीक्षयेत् ॥ इतिसूर्यावलोकनसंस्कारः ॥ ॥ ११६ ॥ अथनिष्क्रमणप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ (सूर्यालोकनंतत्रेण) ततश्चतुर्थेमासिषष्ठेवाशुक्लपक्षे शुभतिथ्यादौ पितासभार्यःसशिशुरभ्यंगस्तातः ॥ ममशिशोःआयुः
श्रीवृद्धिबीजगर्भसमुद्भवैर्नोनिर्बहणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं निष्क्रमणारण्यकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यतदंगतयास्वस्तिवाच
नाभ्युदयिकग्रहयज्ञान्कृत्वा इन्द्राग्निमनिर्ऋतिवरुणवायुकुबेरेशानानां प्राच्यादिदिशां चंद्रार्कवासुदेवगगनानांचयथाक्रमं
डुलपुंजेषु पूजां कृत्वा ब्राह्मणान्भोजयित्वा तैः स्वस्त्ययनं वाचयित्वा सायंसंध्यादिकं कृत्वा शिशुं मातुलेन धात्र्या वा वाहयित्वा भा
अलंकृत्य पूर्वमकृतं चेदिदानीं शिशुनाग्निचंद्रनूनां दर्शनं कारयित्वा ऽध्यादिकं कृत्वा शिशुं सौवर्णैः कृत्रिमैर्वा भरणैर्यथाशक्ति
र्यापुत्रविद्वद्ब्राह्मणज्ञातिबांधवपुरंध्री गणदर्पणपूर्णकलशयुक्तकन्यागणपुष्पहरिद्राक्षतदीपमालाध्वजलाजमंगलवाद्यघोषयु
क्तः ॥ ॐ कर्निकदज्जनुषं० ॥ ऋ० ३ ॥ ॐ प्रदुक्षिणिदुभि० ॥ ऋक् २ ॥ ॐ आवदंस्त्वं० ॥ ऋक् १ ॥ इत्यादिशकुंता
दिसुमंगलसूक्तं पठन् गृहाह्निर्गत्वामंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ चंद्रार्कयोर्दिगीशानां दिशां च गगनस्य च ॥ निक्षेपार्थमिमं दक्षितेत्वां
(ऽमुं) रक्षंतु सर्वदा ॥ अप्रमत्तं प्रमत्तं वा दिवारान्नावथापि वा ॥ रक्षंतु सततं सर्वे देवाः शक्रपुरोगमाः ॥ एवं शिशुरक्षणार्थं देवा
न्तं प्रार्थय विष्णुशिवालययोरन्यतरद्वंद्वगृहं वा गत्वा तत्र देवं सुमंगलवाद्यघोषपुष्पोपहारादिभिः प्रपूज्य गोमयाद्यनुलिसचतुर

निष्क्रम.
॥११६॥

॥१८१॥

स्रदेशेधान्यादिनिधायतत्रशिशुमासयित्वा मंत्रेण रक्षां कुर्यात् ॥ मंत्रश्च ॥ त्र्यंबकमित्यस्य वसिष्ठो मृत्युंजयस्य वक्रोऽनुष्टुप् ॥ शिशोरक्षायां विनियोगः ॐ हौं जूं सः ॐ भूर्भुवः स्वः ॐ त्र्यंबकं यजामहे सुगं० ततात् ॥ ॐ स्वः भुवः भूः ॐ सः जूं हौं ॐ इत्येवं रूपं मृतसंजीवनी मंत्रं जपन् विभूत्या क्षतैर्वा मूर्ध्नि ललाटे च रक्षां कृत्वा अपूप्यादिभिर्भूतेशानं गणेशमभ्यर्च्य शिशुं भक्ष्यादिभिस्तोषयित्वा शिशोवाचयित्वा देवताप्रणामं प्रदक्षिणत्रयं च शिशुना कारयित्वा मातुलाद्या सन्नवं धुहृत्पूर्ववन्नीत्वा तत्र दानोपहारादिभिः शिशुं तोषयित्वा स्वगृहं गत्वा ब्राह्मणैराशिशोवाचयित्वा तेभ्यः सुवासिनीभ्यश्च यथाशक्ति दक्षिणां दत्वा बंधुभिः सह संजीत ॥ कुमार्या अप्येतत्समानं ॥ होमोऽत्र कृताकृतः ॥ होमपक्षे शिशोरलंकरणं तं रं लौकिकाग्निं प्रतिष्ठाप्य जातकर्म वदनादेश देवताभ्यो हुत्वा अग्निं चंद्रदर्शनादिस्वगृहगमनांतं कृत्वा स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्य ब्राह्मणाशीर्वादादिकारयेदितिक्रमः ॥ इति सूर्यावि०

॥ ११७ ॥ अथोपवेशनविधिः ॥

श्रीः ॥ पंचमेमासि शुक्लपक्षे ज्योतिःशाखोक्तशुभमतिथ्या दौ पूर्वाह्णे स्वस्तिवाचनं कृत्वा वराहपृथिवीगुरुदेवद्विजान् पूजयित्वा भूभागमुपलिप्य तत्र मंडलं कृत्वा शंखतूर्योदिमांगलिकध्वनौ क्रियमाणे भूमौ शिशुमुपवेशयेदेतैर्मन्त्रैः ॥ रक्षेन्नं वसुधेदे विसदा सर्वगं तं शुभे ॥ आयुः प्रमाणं निखिलं निक्षिपस्व हरिप्रिये ॥ अचिरादायुः पस्त्वस्य ये केचित्त्वरिपंथिनः ॥ जीवितारोग्यवित्तैर्बुनिर्दह स्वाचिरेण तान् ॥ धारिण्यशेषभूतानां मातस्त्वमधिकाह्यसि ॥ कुमारं पाहि मातस्त्वं ब्रह्मा तदनुमन्यताम् ॥ इति ॥ ततो ब्राह्मणान् पूजयित्वा शिशोवाचयित्वा नीराजनाद्युत्सवं कुर्यात् ॥ एवं कुमार्या अपि ॥ इति उपवेशनम् ॥ ११ ॥

श्रीः ॥ यजमानः आचम्य प्राणानामय्यदेशकालौ स्मृत्वा ममास्यशिशोर्मोतुगर्भमलप्राशनशुद्ध्यन्नाद्यन्नवर्चसइंद्रियायुर्लक्षण
स्ति वाचनाभ्युदयिके कृत्वा शिशुमलंकृत्य पूजोपहारादिभिरिष्टदेवताभ्यर्च्य तत्पुनरतः स्वदक्षिणे शुभवस्त्रोपरि मात्रुत्संगे प्राङ्मु
खोपविष्टस्य शिशोः प्रथमान्नप्राशनं कारयेत् ॥ दधिमधुघृतमिश्रमन्नं कांसे वा भाजने प्रक्षिप्य ॥ अन्नपतइत्यस्य नलकूबरो
न्नपतिरुपरि द्वाहृहती ॥ शिशोरन्नप्राशने वि० ॥ ॐ अन्नपतेन्नस्य नो देहानमीवस्य शुष्मिणः ॥ प्रमदातारं तारिष्य ऊर्जन्नो धेहि द्वि
पदे चतुष्पदे ॥ इति मंत्रेण समुवर्णहस्तोन्नमादाय प्रथमकवलं प्राशयित्वा यथेष्टं भोजयित्वा मुखं प्रक्षाल्य बालं भूमाबुपवेश्य तदग्रे
पुस्तकं शस्त्रवस्त्रादि शिल्पानि विन्यस्य जीविकापरीक्षां कुर्यात् ॥ शिशुः स्वेच्छया यत्प्रथमं स्पृशेत् सा स्वजीविकेति विद्यात् ॥ होम
करणपक्षे जातकर्मवत् शुचिनामानमग्निं प्रतिष्ठाप्य प्रधानहोमात्तेन्नप्राशनजीविकापरीक्षा ॥ ततः स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्य य
थाशक्तिब्राह्मणान् भोजयित्वा दक्षिणां दत्वा शिपो वाचयित्वा बंधुभिः सह स्वयं भुंजीत ॥ इति अन्नप्राशनप्रयोगः ॥ ॥ १८ ॥
सूर्यावलोकनादीन्यन्नप्राशनां तानि अन्नप्राशनकाले शिष्टाः सहैवानुतिष्ठंति ते पांचसहप्रयोगः कौस्तुभे ज्ञेयः ॥ तत्र सूर्यावलो
कनसंकल्पं निष्क्रमणसंकल्पं च कृत्वोपरि निर्दिष्टवदन्नप्राशनसंकल्पं च कृत्वा क्रमेण प्रयोगत्रयकार्यमिति विशेषः ॥ १८ ॥

१ तस्मिन्काले स्यापयेत् तत्पुनस्ताद्वलं शङ्खं पुस्तकं लेखनी च ॥ स्वर्णरौप्यं यच्च गृह्णाति बालस्तैराजीवंतस्य वृत्तिः प्रदिष्टा ॥ इति मुहूर्तचिन्तामणिः ॥

॥ ११९ ॥ अथवर्धापन्नविधिः ॥

श्रीः ॥ यजमानः आचम्य प्राणानाथम्य देशकालौ स्मृत्वा ममा (सूनोर्वा) ब्रह्मपूतिं जन्मदिवसे आयुरभिवृद्धिद्वारा श्रोपरमेश्वर
प्रीत्यर्थं दूर्वाहोमं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य विधिवदग्निं (बलवर्धननामकं) प्रतिष्ठाप्य पुनर्देशकालौ संकीर्त्य समिधा वादायाऽ
स्मिन् दूर्वाहोमे देवतापरिग्रहेत्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा प्रधानं देवतां मृत्युं जयमष्टोत्तरशतं दूर्वाद्रव्येण शेषेण स्विष्टकृतमि
त्याद्याज्यभागांतं कृत्वा दधिमधुघृताक्तं केवलं आज्याक्तं वा दूर्वात्रयं त्रयं ॥ त्र्यंबकमित्यस्य वसिष्ठो मृत्युं जयस्यंबको नुष्टुप् ॥ दूर्वा
होमे विनि० ॥ ॐ हौं जंसः ॐ भूर्भुवः स्वः ॥ ॐ त्र्यंबकं यजामहे सुगंधिं पुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिव बंधनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृ
तात् ॥ ॐ स्वः भुवः भूः ॐ सः जूं हौं ॐ ॥ इत्यनेन मंत्रेणाष्टोत्तरशतं हुत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषं समापयेत् ॥ ततो विधिवद्ब्रह्म
तं कृत्वा आयुष्य चरुहोमं संकल्पपूर्वकं कुर्यात् ॥ तत्रायं क्रमः ॥ देशकालौ संकीर्त्य आयुरभिवृद्धिद्वारा श्रोपरमेश्वरप्रीत्यर्थं आयु
ष्य चरुहोमं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य स्थंडिले बलवर्धननामानमग्निं प्रतिष्ठाप्य ॥ आयुष्य चरुहोमे देवतापरिग्रहार्थं मित्यादि चक्षु
षी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा विश्वान् देवान् दशवारमग्निं षोडशवारं जातवेदसमग्निमेकवारं चरुद्रव्येण शेषेण त्याद्याज्यभागांतं कृत्वा ॥ इ
आनो भद्रा इति दशचर्चसूक्तस्य गौतमो विश्वे देवा आद्याः पंचसप्तमी च जगत्यः षष्ठी विराट् स्थाना अष्टम्याद्यास्ति स्रस्त्रिष्टुभः ॥ इ
मंस्तोममित्यस्य षोडशचर्चस्यांगिरसः कुत्सो गिरादितश्चतुर्दश जगत्यः अंते द्वे त्रिष्टुभौ ॥ पूर्वो देवा भवत्वित्यादि त्रयः पादा देवदेव
त्याः ॥ तन्नो मित्रोर्ध्वं चोर्लिङ्गोक्तं देवतो म्नि देवतश्च ॥ जातवेदस इत्यस्य मारीचः कश्यपो जातवेदा अग्निस्त्रिष्टुप् ॥ सर्वेषां चरुहो

मेविनियोगः ॥ ॐ आनोभद्राः कर्तव्यो द्विवेदिवेस्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं नमः ॥ एवं ऋक् १० प्रत्युचं त्यागः ॥ ॐ
 इमंस्तोममर्हते ० वयं तव स्वाहा ॥ अग्नय इदं नमः ॥ एवं १६ ऋ० हुत्वा ॥ ॐ जातवेदसे सुनवाम ० मिः स्वाहा ॥ जातवेद
 से अग्नय इदं नमः ॥ एतैः सप्तविंशतिभिर्नैरवदानधर्मेण हुत्वा स्वष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य ॥ वासुदेवं नक्षत्रदेवतां चंद्रं स्वन
 भ्रूहिरण्यादिदत्वा देवगुरुब्राह्मणसुहृदं धुजनपूजां स्ववाहनायुधीं पीठछत्रपूजां कृत्वा विधिवन्नादीश्राद्धं च कृत्वा ब्राह्मणान्भोजयि
 त्वा शुभमुहूर्ते गंधादिभिरलंकृत्य सग्रभूषणधारणपूर्वकं सुवर्णमयकटिसूत्रं नूतन वस्त्रं च धृत्वा पतिपुत्रवतीभिः स्त्रीभिर्नोराजितो
 ब्राह्मणाशिषो गृहीत्वा स्वयं हविष्याशीर्जितेन्द्रियो वतेति ॥ इदं सर्वथा वद्वाल्यं पित्रादिभिः कार्यम् ॥ पश्चात् पुत्रप्रतिवर्षस्वयमेवे
 ति ॥ इति अब्दपूर्तिविधिः ॥ अन्यत्र तु ॥ वर्षपर्यंतं प्रतिमासं ततः प्रतिवर्षं मांगल्यस्नानं कृत्वा कुमुदादिदेवताः संपूज्य यथाश
 किंब्राह्मणभोजनं दक्षिणां च दत्वा सुवासिनीभिर्नोराजितो धृतनूतन वस्त्रो ब्राह्मणेभ्यः शिशुभ्यश्चापूपपूरिकाः साज्याः कुमुदादि
 प्रीतये आयुर्वृद्धये च वायनानि दद्यात् ॥ जन्मर्क्षदेवताप्रीत्यै च दद्यात् ॥ वर्षाते तु सुहृद्वा दशवंशपेटिकासुमोदकादिखाद्यं
 निधाय नूतन वस्त्राच्छादिताः पेटिकाजीवत्यतिपुत्राभ्यो दत्वा तदा शिषो गृहीयात् ॥ इदं सर्वजीवंतीमातेवापत्यायुषे कुर्यात् ॥
 ग्रंथांतरे तु ॥ गणेशं ग्रहानिष्टदेवतां मार्कण्डेयं च प्रपूज्य प्रार्थयेत् ॥ चिरजीवीयथा त्वं भो भविष्यामि तथा मुने ॥ रूपवान्वित्त्वां
 श्वैव श्रियायुक्तश्च सर्वदा ॥ मार्कण्डेय नमस्तेस्तु ससकलप्रांतजीवन ॥ आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थं प्रसीद भगवन्मुने ॥ चिरजीवीयथा त्वं

तुमुनीनांप्रवरद्विज ॥ कुरुत्वंमुनिशार्दूलतथामांचिरजीविनं ॥ मार्कण्डेयमहाभागसप्तकल्पांतजीवन ॥ आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थ
मसाकंवरोभव ॥ ततः सतिलंगुडसंमिश्रमंजल्यर्धमितंपयः ॥ मार्कण्डेयाद्रंलब्ध्वापिबाम्यायुर्विवृद्धये ॥ इतिसतिलंगुड
मंजल्यर्धमितंदुग्धंपिबेत् ॥ अश्वत्थामाबलिव्यर्धसोहन्मंश्रविभीषणः ॥ कृपःपरशुरामश्चसप्तैतेचिरजीविनः ॥ सप्तैतान्यः
स्मरेन्नित्यंमार्कण्डेयमथाष्टमं ॥ जीवेद्वर्षशतंसाग्रं सर्वव्याधिविवर्जितः ॥ इतिवचनादश्वत्थामादीन्मार्कण्डेयांतानष्टौस्मरेदिति ॥ इति
मंजल्यर्धमितंदुग्धमथाष्टमं ॥

॥ १२० ॥ अथचूडाकर्मप्रयोगः ॥

इदंचवर्धापनंयदिजन्ममासोऽसंक्रांतस्तदाशुद्धमासएवकार्यनत्वधिके ॥ विशेषशास्त्रार्थःकौस्तुभाद्याकरेभ्योगंतव्यः ॥ तदंगतयागणपतिपूजनपुण्याहवाचनमा
श्रीः ॥ यजमानःकृतमंगलस्नानंकुमारमलंकृत्यस्वदक्षिणस्थितमात्रंकेडपवेक्ष्यदेशकालौस्मृत्वा अस्यकुमारस्यबीजगर्भसमुद्भ
वैनोनिबर्हणेनबलायुर्वचोभिवृद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंचौलाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ तदंगतयागणपतिपूजनपुण्याहवाचनमा
तृकापूजननांदीश्राद्धानिकरिष्येइतिसंकल्प्यतानिकृत्वा ॥ चोलहोमंकर्तुंस्थंडिलादिकर्मकरिष्येइत्यादिसभ्यनामाम्निप्रतिष्ठांतं
कृत्वापुनर्देशकालौनिर्दिश्यक्रियमाणेचौलकर्महोमेदेवतापरिश्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेशावित्याद्याधारा
वाज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ त्रिरश्मिपवमानंप्रजापतिंचैताःप्रधानदेवताआज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्युक्त्वासमिद्वयमन्वाधायायपू
र्णपात्रनिधानांतंषट्पात्रप्रयोगादितंत्रकृत्वान्नेरुदगास्तीर्णेषुदभेषुब्रीहियवमाषतिलैः पृथक्पृथक्पूरितानिनवशरावाणिचत्वा
रिक्त्रमेणैकैकशःप्राक्संस्थान्यासादयेत् ॥ माताप्रत्यगग्नेरासीनस्यकर्तुर्दक्षिणतःकुमारमुत्संगेकृत्वासीत ॥ ततःकर्तामातुःपुर

स्तास्यश्चाच्चामैरानडुहगोमययुतं शरावंशमीपर्णयुतं शरावंचनिदध्यात् ॥ ततो ब्रह्मा एकं विंशति कुशपिंजलान्यादायमातुर्दक्षि
णतस्तिष्ठेत् ॥ पितावातथातिष्ठेत् ॥ अस्मिन्पक्षेऽन्यएवचौलकर्ता ॥ अग्निः पवमानो देवता ॥ गायत्री छंदः ॥ चूडा कर्म प्रधानाज्यहोमे विनियोगः ॥ अ
ॐ अग्न आर्यं विपवस आसुवोर्जमिषं चनः ॥ आरेवांधस्वदुच्छुनां स्वाहा ॥ अग्नये पवमानाये दंनममेतित्यागः ॥ एवमग्नेयि ॥
ॐ अग्निर्ऋषिः पवमानः पार्चजन्यः पुरोहितः ॥ तमीमहे मह्यं स्वाहा ॥ अग्नये पवमानाये दंनममेतित्यागः ॥ एवमग्नेयि ॥
स्मेवर्चः सुवीर्यं ॥ दधं द्रुयिं मयि पोषं स्वाहा ॥ अग्नये पवमानाये दंनममेतित्यागः ॥ एवमग्नेयि ॥
कर्म प्रधानाज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ प्रजापते नमः ॥ ३ ॥ प्रजापते हिरण्यगर्भः प्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ चूडा
णपालयोः पृथग्गृहीत्वा शिशोः पश्चिमदेशे स्थित्वा तदुदकं हयमन्यस्मिन्पात्रे पाणिभ्यां ॥ ॐ उष्णेन वायुदकेनेहीति मत्वेण यु
गपत्त्रिणीय तदेकदेशं गृहीत्वा नवनीतेन दधिद्रप्सेन वामिभिर्यित्वा कुमारस्य वामकर्णमारभ्य प्रदक्षिणं ॥ ॐ अदितिः केशान्व
पत्वा पदं तु वचसे इति मंत्रावृत्त्या शिरस्त्रिवारं क्लृदेयेत् ॥ ततो ब्रह्मा हस्तस्थितैकं विंशति कुशपिंजलमध्ये त्रीणि कुशपिंजलान्या
दाय ॥ ॐ ओषधे त्रायस्वैनं इति कुमारं भिमुखं पश्चिमाग्राणि तस्य दक्षिणे केशाभागे निधाय ॥ ॐ स्वधितैर्मनो हंसीः इति तेषु
ताद्यमयं क्षुरं निधाय ॥ ॐ येनावपत्सविता क्षुरेण सोमस्तराशो वरुणस्य विद्वान् ॥ तेन ब्रह्माणो वपते दमस्यायुमान् जरदृष्टिर्ध
थासत् इति मंत्रेण सकेशानि कुशपिंजलानि छित्त्वा प्रागग्राणि कृत्वा शरावस्थशमीपर्णे रकीकृत्य मातुः करे दद्यात् ॥ सा च तानि स

केशान्यानहुहेगोमयेप्राग्राणिनिदध्यात् ॥ एवंद्वितीयादिछेदनेयुकुशपिंजलनिधानादिसमंत्रकंकार्यम् ॥ छेदनमंत्रेतुविशे
 पः ॥ ॐ येनधातावृहस्पतेरग्रेरिंद्रस्यचायुवेवपत् ॥ तेनतआयुपेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्त्ये ॥ इतिद्वितीये ॥ ॐ येनभूयश्चरा
 त्र्यांज्योक्कपश्यतिसूर्य ॥ तेनतआयुपे० यइतितृतीये ॥ चतुर्थेतु येनावपत्० येनधाता० येनभूयश्चेतित्रयोपिमंत्राः ॥ ए
 त्र्यांज्योक्कपश्यतिसूर्य ॥ नतुसर्वमंत्रैश्चतुर्थं ॥ ततः ॥ ॐ यत्क्षुरेणमर्चयतासुपेशावप्तावपसिके
 वमवोत्तरेभागेपिआद्यानित्रीणिछेदनानिकुर्यात् ॥ नतुसर्वमंत्रैश्चतुर्थं ॥ ततः ॥ ॐ यत्क्षुरेणमर्चयतासुपेशावप्तावपसिके
 शान् ॥ शुंघिशिरोमुखंमास्यायुःप्रमोषीः ॥ इतिमंत्रेणानुशास्यतंप्रैषार्थचाववोध्यनापितेनपूर्वावशोपितशीतोष्णांबुभिराद्रीकृतंकुमार
 ऋरवर्थकुर्वाणोऽक्षवन्कुशलीकुरु इतिप्रैषेणानुशास्यतंप्रैषार्थचाववोध्यनापितेनपूर्वावशोपितशीतोष्णांबुभिराद्रीकृतंकुमार
 शिरोयथाकुलाचारं कल्पितशिखंवापयित्वाकुमारं स्नापयित्वाभूपयित्वापूर्ववन्मतुस्संगेऽवस्थाप्यस्विष्टकृदादिहोमशेषं समा
 प्य त्रीह्यादिपूर्णशरावचतुष्टयं नापिताय दद्यात् ॥ भूयसींदक्षिणां दत्वा ब्राह्मणेभ्यो दशसंख्याकेभ्यो भोजनं च संकल्प्य कर्म
 संपूर्णतां वाचयित्वा यस्य स्मृत्येत्युक्त्वा विष्णुं नमस्कृत्या शिपो ब्राह्मणोक्ताः स्वयंकुमारश्च गृह्णीयात् ॥ एतत्सर्वंकुमार्या अप्य
 मंत्रकं ॥ होमस्तु समंत्रकः ॥ इति चूडाकर्मप्रयोगः ॥ ॥ १२१ ॥ अथाक्षरं भविधिः ॥ ॥ १२१ ॥ अथाक्षरं भविधिः ॥
 श्रीः ॥ पंचमेवैवाः सुखातो धृत नूतन वस्त्राभरणमंगलतिलकः आचम्य इष्टदेवतां पित्रादींश्च नमस्कृत्य देशकालौ संकीर्त्य म
 मसुमतिवर्धनपूर्वकं विद्यावाप्तयेऽक्षरं भंकरिष्ये ॥ आदौ निर्विघ्नता सिद्धये गणपतिपूजनं एतत्प्रधानदेवतापूजनं च करिष्ये इति

संकल्प्य गणपतिसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ ततः स्वस्तिकासने गणेशं हरिं लक्ष्मीं सरस्वतीं सूत्रकारान् स्वविद्यां च पूर्णफलेष्वक्षतपुंजे
 भुवा तत्तन्नाममंत्रैरावाह्यपूजयेत् ॥ सरस्वतीपूजनेन विशेषः ॥ शुचौ समे देशे गोचर्ममात्रमुपलिप्यैकतं स्थलं कृत्वा पलाशशखया
 व्याक्षतधूपदीपपायसगुडौदननैवेद्यसमर्पणनमस्कारान्कृत्वा चार्थेशक्तिवस्त्रालंकारादिभिः पूजयित्वा सरस्वतीविघ्नेशचा
 र्यां स्त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य प्रणवपूर्वकमक्षरमारभेत ॥ तत्र गुरुणा दर्शितक्रमेण ॐ नमः सिद्धं इति मातृकावर्णी छित्वा संपूज्य आचा
 र्याभिवंदनं कृत्वा सरस्वत्यादीनावाहनक्रमेणोद्गासयेत् ॥ विष्णुधर्मोत्तरे धात्रीपूजनमत्राधिकं ॥ इति प्रथमाक्षरारंभविधिः ॥

॥ १२२ ॥ अथ विनायकशान्तिः ॥

कामनासिद्ध्यर्थं विनायकशान्तिकरिष्ये इति संकल्प्य ॥ तदंगत्वेन गणेशपूजनादिनां दीश्राद्धांतं कृत्वा चार्थवृत्ताचतुरोऽष्टौ वा ऋ
 त्विजो वृत्तायथा विभवं संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ तत आचार्योऽपि पवित्रपाणिः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्या चार्थकर्मकरिष्ये इति संक
 ल्प्य यदत्र संस्थितमिति संप्रपान्विकीर्य शुचीव इत्यग्निर्भुवं प्रोक्ष्य स्वस्त्ययनं तार्थमिति मंत्रद्वयेन प्रार्थ्य प्रतिमाद्वयस्याश्च तत्तत्तत्तत्
 कृत्वामध्यदेशे शुचौ सुलिसे स्थंडिले पंचवर्णैः पिष्टैः स्वस्तिकं कृत्वा तस्मिन् प्राचीव मुत्तरोमान्डुहं रक्तमरुक्तं चार्मस्तीर्य तत्र
 श्रीपर्णीपीठं निधाय तच्छेदतवासाच्छाद्य पूर्वोदिक्रमेण च तत्सुदिक्षु स्वस्तिकानि कृत्वा तेऽपि दान्कांडानुसमये

इमंमेगंगेइ
 आकलशेष्विति एक रूपमत्र गणकलशं निधाय अश्वस्थान
 महीद्यौरिति सुवंस्पृष्ट्वा ओषधयः समितिधान्यं निक्षिप्य ॥ मृत्तिके हनमेपापं यन्मया दुष्कृतं कृतमिति अश्वस्थान
 तिसंगमोदकेन हृदोदकेन वापर्य ॥ उद्धृता सिवराहेण कृष्णेन शतबाहुना ॥ मृत्तिके हनमेपापं यन्मया दुष्कृतं कृतमिति अश्वस्थान
 तिसंगमोदकेन हृदोदकेन वापर्य ॥ गंधद्वारा मिति चंदनागुरुकेशरकस्तूरीकर्पूरगोरोचना निनिःक्षिप्य तूष्णीं गुग्गुलुं च
 गजस्थानवल्मीकसंगमहृदमृदो निक्षिप्य ॥ गंधद्वारा मिति चंदनागुरुकेशरकस्तूरीकर्पूरगोरोचना निनिःक्षिप्य तूष्णीं गुग्गुलुं च
 निक्षिप्य ॥ या ओषधीरिति सर्वौषधीः ओषधयः समिति यवान् कांडात्कांडादिति दूर्वाः अश्वत्थे वइति पंचपलवान् याः फलि
 निक्षिप्य ॥ यजमानस्य दुर्गितक्षयकारकाः ॥ देवदानवसंवादे मथ्यमान इति च पठेत् ॥
 नीरिति फलम् सहिरत्नानीति पंचरत्नानि हिरण्यरूप इति हिरण्यं शुवासुवासा इति वस्त्रेणावेष्ट्या चंदनमाल्यभूषितं कृत्वा पूर्णाद
 वीति पूर्णपात्रं निधाय ॥ कलशस्य मुखे विष्णुः ॥ यजमानस्य दुर्गितक्षयकारकाः ॥ देवदानवसंवादे मथ्यमान इति च पठेत् ॥
 दक्षिणपश्चिमोत्तरकलशेष्वित्येते कर्मण्याचार्येण कृते चत्वारः कृत्विजः पवित्रपाणयः आचम्य प्राड्नुखास्तत्त्वायामीति वरुणमावा
 ह्य षोडशोपचारैरभ्यर्च्य ॥ पूर्वकलशे श्रीसूक्तं दक्षिणे महित्रीणां पश्चिमकलशे न हितेक्षत्रं उत्तरकलशे वामदेव्यं आनोभद्रा इति
 बह्वचाः ॥ शंनो वातः पवता मिति तैत्तिरीयाः पठेयुः ॥ तदैवाचार्यो भद्रासनप्राग्देशो मार्थस्थं डिलं कृत्वा तदीशान्यं वेद्यां पीठे
 वावल्मादौ प्रतिमाद्वये विनायकां विक्रयोरावाहनादिभिर्नैवेद्यातिरुपचारैः पूजां कुर्यात् ॥ तत्र मंत्रौ ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतु
 डाय धीमहि ॥ तन्नो दंतिः प्रचोदयात् ॥ ॐ सुभगायै विद्महे काममालिन्यै धीमहि ॥ तन्नो गौरी प्रचोदयात् ॥ अपरा कहेमाद्रि
 मते प्रतिमयोः परितो यथावकाशं प्रतिमास्वक्षतपुंजेषु वानमौ तैर्नामत्रैरन्यादेवता आवाह्य षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ तत्र मंत्राः ॥
 त्र्योमके शायनमः ॥ पार्वत्यै ॥ भीमजाय ॥ कृष्णस्य पित्रे ॥ अर्काय ॥ आराय ॥ सिताय ॥ धिषणाय ॥ ॐ

दपुत्राय० ॥ कोणाय० ॥ लक्ष्मवते० ॥ विधुंतुदाय० ॥ केतवे० ॥ बाहुलेयाय० ॥ नंदकस्यधारिणे० इति ॥ १५ ॥ ततो
 होमार्थं स्थंडिलेयजमानगृहोक्तविधिनाऽग्निप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ तत्र चक्षुषी आज्येनेत्यंतेऽत्र प्रधानं ॥ मितं संमितं शालं कटं
 कटं कूर्ष्मांडं राजपुत्रं व्योमकेशं पार्वतीं भीमजं कृष्णस्य पितरं अर्कं आरं सितं धिषणं क्लृदपुत्रं कोणं लक्ष्मवंतं विधुंतुं दं केतुं बाहुलेयं नंदक
 वारं निरुप्य तथैव प्रोक्ष्य बर्हिष्या सादनांतं कृत्वा गव्याज्यलोलीकृतेन सिद्धार्थपिष्टेनोद्वृत्तिं तांगस्य सर्वौषधैः सर्वगंधैश्च विलिप्तां शि
 रसोयजमानस्य मंगलवेदघोणेण वत्साच्छादितोक्तपीठात्मकमद्रासनोपर्याचार्येणोपवेशनं कार्यं ॥ भद्रासनमुपविष्टो यजमानः
 ऋत्विग्भिर्गृहोक्तविधिना स्वस्तिवाचनं कुर्यात् ॥ तत्र जीवत्यतिपुत्राभिः सुवेषाभिः स्त्रीभिर्नीराजितस्ताभ्यः सकंचुकानिव
 स्त्राणि दद्यात् शिष्टाचारात् ॥ तत आचार्यो यजमानं दक्षिणत उदङ्मुखं स्निष्ट्वनृत्नं त्विगदत्तपूर्वादि कुंभत्रयेण क्रमेणैकैकमंत्रेण स्ना
 पयेत् ॥ सहस्राक्षं शतधारमृषिभिः पावनं कृतं ॥ तेन त्वामभिर्विचामि पावमन्यः पुनंतुते ॥ भगंते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः ॥
 भगमिन्द्रश्च वायुश्च भगं ससर्षयो ददुः ॥ यत्ते केशेषु दौर्भाग्यं सीमं ते यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे कर्णयो रक्ष्णो रापस्तदंघ्रं तु सर्वदा ॥ तत
 १ व्योमकेशादिपंचदशनामस्थाने व्योमकेशं पार्वतीं भीमजं वसुदेवं सूर्यं भौमं शुक्रं गुरुं वंशनिचंद्रं राहुं केतुं स्कंदं श्रीकृष्णमिति तत्तन्नाम्ना प्रयोगः शांति
 रत्ने कृतोस्ति ॥ २ सर्वौषधानि छंदोगपरिशिष्टे ॥ कुण्डमांसी हरिद्रेक्षुराशैलेयचंदने ॥ वचाचंपकमुस्ताचसर्वौषधोदशस्मृताः ॥ सर्वगधामदनरत्ने कुमाग-

श्रुतुर्भिर्मिलितैः कलशैर्ऋत्विग्धृतैर्बृहत्पराशरौक्तैर्मन्त्रैरभिषेकं कारयेत् ॥ मन्त्रान्स्वयंपठेदाचार्यः ॥ एतद्वैपावनं स्नानं सहस्राक्ष
 मृषिस्मृतम् ॥ तेन त्वाशतधारेण पावमान्यः पुनं त्विमाः ॥ शक्रादिदशदिक्पाला ब्रह्मेशः केशवादयः ॥ आपस्ते घ्नंतु दौर्भाग्यं
 शांतिं ददतु सर्वदा ॥ सुमित्र्या न आप ओषधयः संतु दुर्मित्र्यास्तस्मै संतु योऽस्मान् द्द्वेष्टियं च वयं द्विष्मः ॥ समुद्रागिरयो नद्यो मुनय
 श्रपतिव्रताः ॥ दौर्भाग्यं घ्नंतु ते सर्वे शांतिं च्छंतु सर्वदा ॥ पादगुल्फोरुजंघास्य नितंबोदरनाभिषु ॥ स्तनोरोबाहुहस्ताग्रवीवास्कंधां
 गसंधिषु ॥ नासाललाटकणभ्रूकेशांतेषु च यत्स्थितम् ॥ तदापो घ्नंतु दौर्भाग्यं शांतिं च्छंतु सर्वदेति ॥ तत आचार्यः प्राञ्जुखो यज
 मानस्य पश्चात्तिष्ठन् सव्यपाणिना गृहीतकुशत्रयां तर्हिते यजमानमूर्धनि औदुवरेण स्नुवेण सार्षपं तैलं जुहुयात् ॥ ॐ मिताय स्वाहा ॥
 ॐ संमिताय स्वाहा ॥ ॐ शालाय ॥ ॐ कटंकटाय ॥ ॐ कूष्मांडाय ॥ ॐ राजपुत्राय स्वाहेति ॥ यथामंत्रं लिंगं त्यागं यज
 मानः ॥ शालकटंकटकूष्मांडराजपुत्रायेति समासां गीकारेण आहुतिं चतुष्टयमित्यपराकः ॥ तत इध्माधानादिकृत्वा पूर्वोक्तैः
 षड्भिर्नैरभिषेकमावदानधर्मेण च रुहोमः व्योमकेशाय स्वाहेत्येवं पंचदशहुतयश्च ॥ ततः स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतं कृत्वा चरु
 शेषेणाभिषेकशालायां लोकपालेभ्यो बलीन् दद्यात् ॥ इंद्राय नम इत्यादि ईशानांतमित्यष्टदिक्षु ॥ ब्रह्मणे नमः अनंताय नमः इति
 ईशानपूर्वयोर्मध्ये बलिद्वयं ॥ अथ यजमानः सुक्तातः शुक्लगंधानुलेपनमाख्यां वरधर आचार्यसहित आस्तीर्णकुशेषु शूर्पे निहितमुप
 हारं विनायक गायत्र्या विनायकयैतमुपहारं निवेदयामीत्यंतया विनायकाय निवेदयेत् ॥ सकृदवहतास्तंडुलाः, तिलपिष्टमिश्रोद
 नः, पक्कमत्स्याः, अपक्काः, माषविकारास्तदाकारावा, पक्कमपक्कंचमांस्तादृशमाषविकारौवा, चित्रं सुगंधिपुष्पं, चंदनादि सुगं

धिद्रव्यं, त्रिविधासुरा गुडमधुपिष्टमिश्राणिससैधवानिपात्रयस्थितानिक्षीराणिवा, मूलकं ३, पूरिकाः ३, अपूपः ३, उंडेरक
 सजः (उंडेरकाः क्षुद्रापूपाः) ३, दध्योदनः, पायसं, गुडमिश्रितं तंडुलादिपिष्टं, लड्डुकाः ३, इत्युपहाराः ॥ ईदृशमेवोपहारमंबिका
 गायत्र्यांबिकायै एतमुपहारं निवेदयामीत्यंतयांबिकायै निवेदयेत् ॥ तत आचमनफलतांबूलदक्षिणा नीराजनपुष्पांजलिभिर
 भ्यर्च्य शिरसाभूमिगत्योक्तगायत्रीभ्यां विनायकमंबिकां च नमस्कुर्वीत् ॥ गंधपुष्पदूर्वासर्षपयुतेन कुसुममात्रयुतेन वोदकेनांजलि
 मापूर्य पूर्वोक्तगायत्रीभ्यां प्रत्येकं पृथग्दर्घ्यं दत्त्वा दूर्वासर्षपपुष्पपूर्णांजलीताभ्यां दत्त्वा विनायकमुपतिष्ठेत् ॥ रूपं देहियशो देहि भगं
 भगवन्देहि मे ॥ पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वान्कामांश्च देहि मे इति ॥ ततोरूपं देहियशो देहि भगं भगवति देहि मे ० इति यथापाठमंत्रे
 णांबिकां मुपतिष्ठेतेति महार्णवः ॥ बृहत्पाराशरेणोपस्थाने मंत्रांतरमुक्तम् ॥ सौभाग्यमंबिके देहि भगं रूपं यशोपि च ॥ स्त्रियं
 पुत्रांश्च कामांश्च तथा शौर्यं च देहि मे ॥ गणेशमातरं बालेयं किंचिन्मदभीप्सितम् ॥ एकनाम्नैश्च तदे विदेहि गौरिवरान्ममेति ॥
 तत आस्तीर्णकुशेशुशूर्पसर्वप्रकारमुपहारांशेषं निधाय चतुष्पथभुवमुपलिप्य तत्र गुरुः शूर्पं निदध्यात् ॥ यजमानः प्रक्षालितपाद
 आचांतो मंत्रोक्तदेवताभ्यो बलिं दद्यात् ॥ मंत्राः ॥ बलिं गृह्णंस्त्विमं देवा आदित्यावसवस्तथा ॥ मरुतश्चाश्विनौ रुद्राः सुपर्णाः प
 न्नगाग्रहाः ॥ असुराया तु धानाश्च पिशाचा मातरो रगाः ॥ शाकिन्यो यक्षवेताला योगिन्यः पूतनाः शिवाः ॥ जंभकाः सिद्धगंध
 र्वा नागा विद्याधरा नगाः ॥ दिक्पाला लोकापालाश्चैव विघ्नविनायकाः ॥ जगतां शांतिकर्तारो ब्रह्माद्याश्च महर्षयः ॥ माविघ्नं
 माचमेपापं मांसं तु परिपंथिनः ॥ सौम्या भवंतु तृप्ताश्च भूतमेताः सुखावहाः इति ॥ ततो यजमानो गृहभागत्यक्षालितपाद आच

म्यपूर्णाहुतिं हुत्वा आचार्यसंपूज्य स दक्षिणं वस्त्रयुग्मतस्मै दद्याद्दत्तिं गन्धो यथा शक्तिर्हेमदक्षिणां दत्त्वाऽन्येभ्यश्च भूयसीं दद्यात् ॥
 स्थापितदेवतानामुत्तरपूजा विसर्जनपूर्वकमाचार्याय समर्पणं विधाय परित्तरण विसर्जनादि विभूतिधारणांतं कृत्वा गच्छ गच्छेत्य
 भिर्विसृज्य दशावरान् ब्राह्मणान् भोजयेद्दीश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ विवाहाद्वारं भवे विवाहकर्मणो निर्विघ्नता सिद्ध्यर्थमिति ॥ उपसर्गनिवृ
 त्तिकामः श्रीकाम इति वा तत्तत्प्रसंगानुरोधेन संकल्पवाक्यो हः ॥ इति वैनायकी शांतिः ॥ ४३ ॥ ॥ ४३ ॥

॥ १२३ ॥ अथ कूर्णमांडहोमः ॥

श्रीः ॥ यजमानः आचम्य प्राणानाम्यदेशकालौ संकीर्त्य ममास्य कुमारस्य करिष्यमाण उपनयने कन्याया विवाहे वामंगलारंभात्पूर्
 वं मध्ये वा उपस्थितसूतकनिवृत्तिपूर्वकं शरीरशुद्ध्या प्राप्तकर्मण्यधिकारसिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं जमदग्निप्रोक्तं कूर्णमांडहोमं
 करिष्ये ॥ तदंगणपतिपूजनादिकरिष्ये ॥ इति संकल्प्य कृत्वा चार्थवृत्त्वा आचार्यस्तु यथा स्वर्गो इत्यादि संप्राथयेत् ॥ अथाचार्य आ
 चम्य प्राणानाम्यदेशकालादि निर्दिश्य यजमानेन कूर्णमांडहोमकर्मणि वृत्तो हमाचार्यकर्मकरिष्ये इति संकल्प्य आसनस्थलशुद्धिं
 सर्पपवित्रकिरणांतं कृत्वा ॥ तदंगहोमं कर्तुं स्थंडिलादिसंकलं कर्मकरिष्ये इति संकल्प्य ॥ स्थंडिलसंस्कारं कृत्वा पावकनामानमग्निं
 प्रतिष्ठाप्य च त्वारिशृंगेत्यादिभिर्ध्यात्वा न्वादध्यात् ॥ समिद्धयमादाय क्रियमाणे कूर्णमांडहोमे देवतापरिग्रहार्थमित्यादि चक्षुषी
 आज्येनेत्यंतमुक्त्वा त्रप्रधानं 'चरुपक्षे सवितारं चरुणा यक्ष्ये अग्निं स्वष्टकृतं चरुणा यक्ष्ये' देवानादित्यान् । विश्वान् देवान् । द्या
 १ आरब्धमागलिककर्मण्यशौचादिसंपाते सस्कार्यमातूरजआद्यन्योपधातकप्रामौ वा प्रसगानुरोधेन संकल्पे तत्तदहं प्रायश्चित्तीये सिन्नेव हेमि पूर्वशौरादि ।

1122811

॥१२३॥
कृष्ण्डि-

112211

कृतइदं॥'अथप्रधानहोमः॥यद्देवाइत्यनुवाकत्रयस्यब्रह्मास्वयंभूर्ऋषिः॥ देवादयोदेवताः॥ पंक्त्यादीनिछंदांसि॥होमेविनियो
 गः॥ॐयद्देवादेवहेळनंदेवासश्चकृमावयं॥आदित्यास्तस्मान्मासुंचतर्तस्यर्तेनमामितस्वाहा॥ देवेभ्यआदित्येभ्यइदं॥ॐ देवा
 जीवनकाम्यायद्वाचानृतमूदिम॥ तस्मिन्नइहमुंचतुविभ्वेदेवाःसजोपसःस्वाहा॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं॥ॐ ऋतेनद्यावापृथि
 वीऋतेनत्व॥सरस्वति॥ कृतान्नःपाद्येनसोयत्किंचानृतमूदिमस्वाहा॥द्यावापृथिवीभ्यांसरस्वलैचेदं॥ॐ इंद्राग्नीमित्रावरुणौ
 सोमोधाताद्यहस्वर्तिः॥तेनोमुंचत्वेनसोयदन्यकृतमारिमस्वाहा॥इन्द्राग्नीमित्रावरुणसोमधातुहस्वतिभ्यइदं॥ॐ सजातश
 सादुतर्जामिश्र॥साज्यार्यसःश॥सादुतवाकनीयसः॥ अनाधृष्टेद्वकृतयदेनस्तस्मात्त्वमस्मान्जातवेदोमुमुग्धिस्वाहा॥ जातवे
 दसइदं॥ॐ यद्वाचायन्मनसाबाहुभ्यामुरुभ्यामष्टीवज्रा॥शिश्रैर्यदृत्तंचकृमावयं॥अग्निर्मातस्मादेनसोर्गहपत्यःप्रमुंचतुच
 कृमयानिदुक्कृतास्वाहा॥ अग्नयेगार्हपत्यायेदं॥ॐ येनत्रितोर्अर्णवाग्निर्वभूवयेनसूर्येतमसोनिर्मुमोच॥ येनेन्द्रोविभ्वाअर्जहा
 दरातीस्तेनाहंज्योतिपाज्योतिरानशानअक्षिस्वाहा॥ ज्योतिपइदं॥ॐ यत्कुसीदुमप्रतीतंमयेहयेनयमस्यनिधिनचरामि॥ए
 तत्तदग्नेअनुगोभवामिजीवन्नेवप्रतितत्तेदधामिस्वाहा॥अग्नयइदं॥ॐ यन्मर्थिमातागर्भसत्येनश्चकारयत्पिता॥अग्निर्मातस्मा
 देनसोर्गहपत्यःप्रमुंचतुदुरितायानिचकृमकरोतुमामनेनस॥स्वाहा॥ अग्नयेगार्हपत्यायेदं॥ॐ यदापिपेपमातरपितरंपुत्रःप्रमु
 दितोर्धर्यन्॥ अहिं॥सितौपितरौमयातत्तदग्नेअनुगोभवामिस्वाहा॥ अग्नय० ॥ॐयदुंतरिक्षंपृथिवीमुतधांयन्मातरपितरवा
 जिहि॥सिम॥ अग्निर्मातस्मादेनसोर्गहपत्यःप्रमुंचतुदुरितायानिचकृमकरोतुमामनेनस॥स्वाहा॥ अग्नयेगार्हपत्यायेदं॥ॐय

दुःशसा निशसायत्पराशमायदेनश्चकृमा नूतनं यत्पुराणं ॥ अग्निर्मा० नेन स० स्वाहा ॥ अग्नये गार्हपत्या ० ॥ ॐ अतिक्रामामिदुरि
तं ये देवो जहा मिरिपं परमेसु धर्मे ॥ यत्र यत्ति सुकृतो नापि दुःकृतस्तमारोहामि सुकृतां नुलोक० स्वाहा ॥ अग्नय ० ॥ ॐ त्रिते देवा अमृ
मनेन स० स्वाहा ॥ अग्नये गार्हपत्यायेदं ॥ ॐ ततो मायदिकिं चिदानशेषं तस्मादेन सोगार्हपत्यः प्रमुंचतुदुरितायानि च कृमकरोतुमा
शुंधनीः स्वाहा ॥ अग्नयः शुंधनीभ्य इदं ॥ ॐ यदापो न कंदुरितं चरामयद्वा दिवानूतनं यत्पुराणं ॥ अथोचा अग्निजा आपस्तानः शुंधतु
तनस्वाहा ॥ अग्नो हिरण्यवर्णाभ्य इदं ॥ ॐ इमं मेवरुणशुधी हवमद्या च मृडय ॥ त्वामवस्युरा च के स्वाहा ॥ वरुणायेदं ॥
ॐ तत्त्वायामि ब्रह्मणा वंदमानस्तदाशस्ते यजमानो हुविभिः ॥ अहेडमानो वरुणे हवो धुरुशस्मान आयुः प्रमोषीः स्वाहा ॥
वरुणायेदं ॥ ॐ त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडोर्वया सिषीष्ठाः ॥ यजिष्ठो वहितमः शोशुचानो विश्वादेषोऽसि प्रमुमु
रणीवीहि मृडीकस्सु हवो न एधि स्वाहा ॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं ॥ ॐ सत्वं नो अग्ने वमो भवो तीने दिष्टो अस्या उषसो व्युष्टौ ॥ अर्वयक्ष्वनो वरुणश्च
षेयानो धेहि भेषजस्वाहा ॥ अयसे अग्नय ० ॥ १ ॥ ॐ यददीव्यं नृणामहं बभूवादि तसन्वासं जगरु जनेभ्यः ॥ अयासे न हव्यमूहि
संविद्वानौ प्रमुंचतास्वाहा ॥ अग्नीद्राभ्यामिदं ॥ ॐ यददीव्यं नृणामहं बभूवादि तसन्वासं जगरु जनेभ्यः ॥ अयासे न हव्यमूहि
इया चराष्ट्रभृच्चतान्यप्सरसावनुदत्तामृणानि स्वाहा ॥ उग्रं पश्यैराष्ट्रभृतेऽप्सरोभ्य इदं ॥ ॐ उग्रं पश्यैराष्ट्रभृत्किं लिखिषा

णियदुक्षवृत्तमनुदत्तमेतत् ॥ नेत्रक्रुणानणवइत्समानोयमस्वलोकेअधिरज्जरायस्वाहा ॥ उग्रंपश्ययैरारट्टभृतेयमायचेदं ॥
 ॐ अवतेहेडोवरुणनमोभिरवयज्ञेभिरामहेहुविभिः ॥ क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेतोराजज्ञेनास्सिशिश्रयःकृतानिस्वाहा ॥ वरु
 णायेदं ॥ ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमसदवाधमंविमध्यमंश्रयाय ॥ अथावयमादित्यत्रेतवानागसोअदितयेत्यामस्वाहा ॥
 वरुणायेदं ॥ ॐ इमंमेवरुणश्रुधी ॥ वरुणायेदं ॥ ॐ तत्त्वायामि ॥ अथावयमादित्यत्रेतवानागसोअदितयेत्यामस्वाहा ॥
 अग्नीवरुणाभ्यामिदं ॥ ॐ सत्वंनोअग्ने ॥ संकुसुकविकुसुकनिर्ऋथकोनिर्ऋथोयश्चनिःस्वनः ॥ ते
 येस्मद्यक्षममनागसोदूराहूरमचीचतुस्वाहा ॥ संकुसुकविकुसुकनिर्ऋथनिःस्वनेभ्यइदं ॥ ॐ निर्यक्षममचीचतेकृत्यानिर्ऋति
 च॥तेनयोस्सत्समृच्छतैतमस्मैप्रसुवामसिस्वाहा ॥ दुःशस्सानुशस्सघणानुघणेभ्यइ ॥ ॐ आयुष्टेविश्वतोदधद्वयमग्नि
 न्योस्सत्समृच्छतैतमस्मैप्रसुवामसिस्वाहा ॥ आयुर्दमयइ ॥ ॐ इममग्नायुपेवचैसेकृधितिगमो
 सासश्शिवेन ॥ त्वष्टानोअत्रविदधातुरायोनोमादुतन्वोयद्विलिष्टस्वाहा ॥ त्वष्टइदं ॥ २ ॥ अग्नेयेवरुणायादितयेविश्वेभ्योदेवे
 वरेण्यः ॥ पुनस्तेप्राणआर्यातिपरायक्ष्मस्सुवामितेस्वाहा ॥ आयुर्दमयइ ॥ अग्नेयेवरुणायादितयेविश्वेभ्योदेवे
 योनिरेधि ॥ घृतंपीत्वामघुचारुगव्यपितेवपुत्रमभिरक्षतादिमस्वाहा ॥ अग्नेयेवरुणायादितयेविश्वेभ्योदेवे
 जोवरुणसश्शिक्षाधि ॥ मातेवांसाअदितेशर्मयच्छविश्चेदेवाजरदष्टिर्यथासत्स्वाहा ॥ अग्नेयेवरुणायादितयेविश्वेभ्योदेवे
 भ्यइदं ॥ ॐ अग्नआयूष्पिपवसआसुवोर्जमिपचनः ॥ आरेवाधस्वदुच्छुनास्वाहा ॥ अग्नेयेवरुणायादितयेविश्वेभ्योदेवे

1103811

॥१२३॥
कूष्मांडः-

11201

[illegible]

ज॒रसः॒ प॒रस्ती॒दाच्छु॒क॒र्षा॒ ॥ आ॒र॒भे॒थाम॒नस॒
च्छु॒क॒र्षा॒ ॥ आ॒र॒भे॒थाम॒नस॒

भेषां॥यदुत्तरिक्षंष्टुथिवीमुतघांयन्मातरं पितरं वाजिहंसिम॥अग्निमातस्मादेनसो गार्हपत्यउन्नोनेषदुरितायानेचकूम॥भूमि
मातादितिनोजनित्रंभ्रातातरिक्षमभिर्गस्तएनः॥द्यौर्नःपितापितृयाच्छंभवासिजामित्वाभाविवित्सिलोकात्॥यत्रसुहा
दःसुकृतोमदतेविहारोगतुन्व१॥स्वायां॥अश्लोणांगैरहुताःस्वर्गेतत्रपश्येमपितरंचपुत्रं॥यदन्नमइयनृतेनदेवादास्यन्नदा
सोहिरण्यमुतगामजामर्षिं॥यहेवानांचक्षुष्यागोअस्तियदेवकिंचप्रतिजग्राहमग्निमातस्मादनृणंकृणोतु॥यदन्नमग्निबहुधाविरूपंवा
वाचाकृतमेनःकदाचन॥यहेवानां०कृणोतु॥३॥इत्युपस्थाय॥त्रयोदश्यासमिधमादध्यात्॥ॐयुन्मर्यामनसा
त्वाप्रधानहोमात्पूर्वस्विष्टकृद्धोमाकरणपक्षेपूर्वावत्तेनहविषास्विष्टकृतंजुहोति॥अग्नयेवैश्वानरायेदं०॥इतिसमिधंहु
कार्यः॥ततःस्वगृह्योक्विधिनास्विष्टकृदादिहोमशेषसमापनाभ्यर्चनाचार्यपूजनदक्षिणादानसमंत्रपंचगव्यप्राशनकर्मेश्वरार्प
णाद्यंतकर्मशेषसमापयेत्॥अयंहोमोबौधायनमतेनपक्वचरुसहितोगुरुःजमदग्निप्रोक्तस्तद्रहितोलघुरिति इतिकूष्मांडहोमः॥

श्रीः॥आचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य॥अथबृहस्पतिंशंतिः॥
हसत्यानुकूल्यसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरमीत्यर्थबृहस्पतिंशंतिंकरिष्ये॥इतिसंकल्प्यगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्यात्॥त
तआचार्यःयथाशक्तिनिर्मितप्रतिमायामशुत्तारणांतंकृत्वा॥यदन्नसंस्थितंभूतमित्यादिदेशसंस्कारांतेहोमदेशस्येशानदेशे

[illegible]

मशेषं परित्तरणविसर्जनाद्यर्चनांतं कुर्यात् ॥ ततो बृहस्पतेः गंधादिभिः पूर्वोक्तैः फलतांबूलैः पूजनं कृत्वा सयजमानो नमस्कुर्यात् ॥ ततस्ताम्रपात्रे शुद्धोदकं प्रक्षिप्य तत्र पीतानि गंधाक्षतपुष्पाणि फलं च प्रक्षिप्यार्घ्यं दद्यात् ॥ गंभीरहठरूपं गंदेवैज्यसुमते प्रभो ॥ नमस्ते वाक्पते शतगुहाणां ध्वं बृहस्पते इति ॥ ततो यजमानो बृहस्पतेये कृतकर्मपणं कुर्यात् ॥ भक्त्या यत्ते सुराचार्यहो मपूजादियत्कृतं ॥ तत्त्वं गुहाणशान्त्यर्थं बृहस्पते नमो नम इति ॥ ततो विसर्जनं कृत्वा चार्च्यं प्रणम्य सर्वोपचारसंयुक्तं गोकुलं गिराः ॥ वा तितिसृणामांबरीषः सिंधुद्वीप आपोगायत्री ॥ समुद्रज्येष्ठा इति च तसृणां वसिष्ठ आपस्त्रिष्टुप् ॥ इदमाप इत्यस्य सिंधुद्वीप आपो नु ह्यु ॥ तामग्निवर्णमित्यस्य हिरण्यगर्भो दुर्गा त्रिष्टुप् ॥ या ओषधीरित्यस्याथर्वणो भिषगोषधयो नु ह्यु ॥ अश्वावतीर्गोमतीरित्यस्य वसिष्ठ उपसस्त्रिष्टुप् ॥ यद्देवादेव हेडनं यद्दीव्यमायुष्टे विश्वतो दधदित्यापस्तंबशाखौ कैरनुवाकैश्च तच्छंयोरानुवृणीमह इति ॥ ततो ब्राह्मणांश्च संपूज्य तेभ्यो भूयसीं दक्षिणां दत्त्वा शिषो वाचयित्वा कर्मेश्वरे समर्प्य यथा शक्ति ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥ इति बृहस्पतः ॥

॥ १२५ ॥ अथोपनयनम् ॥

श्रीः ॥ उपनयनकर्ता द्विराचम्य प्राणानां यम्येष्टदेवतां गुर्वादींश्च नमस्कृत्य देशकालौ संकीर्त्य ॥ समोपनयने तुत्वाधिकारसिद्धये कृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तं द्वादशसहस्रगायत्रीजपं च करिष्ये ॥ कुमारः सममकामचारकामवादकामभक्षणादिदोषापनोदार्थं कृच्छ्रत्रय

प्रायश्चित्तं प्रति कृच्छ्रं तत्सत्यान्नायगोनिष्कयीभूतनिष्कपादार्धपरिमितरजतद्रव्यदानेन—अथवा प्रति कृच्छ्रं तत्सत्यान्नायगोनि
ष्कयीभूतनिष्कपादार्धपरिमितरजतद्रव्यदानेन—अहमाचरिष्ये ॥ अस्य कुमारस्योपनयने ग्रहादनुकूल्यसिद्धिद्वारा
पूर्वतनसंस्कारलोपेस्य कुमारस्य गर्भाधानपुंसवनसीमंतविष्णुबलिजातकर्मनामकरण
॥ पूर्वतनसंस्कारलोपेस्य कुमारस्य गर्भाधानपुंसवनसीमंतविष्णुबलिजातकर्मनामकरण ॐ भूर्भुवःस्वः
श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं ग्रहयज्ञं करिष्ये ॥ पूर्वतनसंस्कारलोपेस्य कुमारस्य गर्भाधानपुंसवनसीमंतविष्णुबलिजातकर्मनामकरण ॐ भूर्भुवःस्वः
निष्कणान्नप्राशनचौलानां नवसंस्काराणां लोपजनितप्रत्यवायपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रति संस्कारं पादकृच्छ्रं चोद
स्वाहेत्येकैकामाज्याहुतिं—तथा उक्तसंस्काराणां लोपजनितप्रत्यवायपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रति संस्कारं पादकृच्छ्रं चोद
स्यार्धकृच्छ्रं प्रति पादकृच्छ्रमर्धकृच्छ्रं च तत्सत्यान्नाय ॥ तानि कृत्वा ॥ अस्य कुमारस्य त्रिजगर्भसमुद्भवैर्नो निर्वहणवलायुर्वर्चो भिवृ
द्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं चोद संस्कारं—तथा अस्य कुमारस्य द्विजत्वसिद्ध्या वेदाध्ययनाधिकारसिद्ध्यर्थं श्वःसद्यो वा उपनयनं
करिष्ये ॥ तदंगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकं स्वस्तिवाचनमातृकापूजननां दीश्राद्धं मंडपप्रतिष्ठां कुलदेवतास्थापनं पूजनं च करिष्ये ॥
॥ १२६ ॥ अथ मंडपदेवताप्रतिष्ठा ॥

अत्राचारात्तैलहरिद्राघिष्ठात्रीमहालक्ष्मीसंपूज्यतंत्रेण च गणपतिपूजनं स्वस्तिवाचनमातृकापूजननां दीश्राद्धं मंडपप्रतिष्ठां कुलदेवतास्थापनं पूजनं च करिष्ये ॥

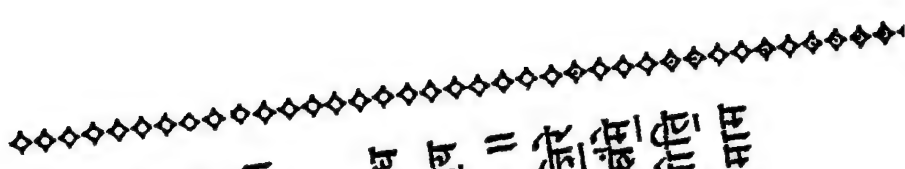
॥ १२६ ॥ अथ मंडपदेवताप्रतिष्ठा ॥

श्रीः ॥ साचेत्यं ॥ दूर्वाशमीपल्लवकुलदेवतावृक्षपल्लवानाद्यादिप्रशस्तवृक्षपत्रवेष्टितान्मन्त्रेषु त्रैलोक्येणोढावेष्टयेत् ॥ तत्रैकत्रमुसलमेक

त्रचक्षुरिकादिशस्त्रं मध्ये प्रक्षिप्य वेष्टयेत् ॥ तानि पङ्कजपात्रे निधाय तन्मध्ये उदक् संस्थे पुचतुर्भुजं त्रैलोक्येणोढावेष्टयेत् ॥ तत्रैकत्रमुसलमेक

पशुवर्धिनीं भगवतीं चावाह्य तंडुलपूर्णहरिद्राखंडपूर्गीफलयुतेन्युडाशरावपिहितेशरावेण सहस्रवेष्टिते हरिद्रादिरंजिते कलशे
 अविघ्नसंज्ञगणपतिं चावाह्य तदस्तु गृहवैप्रतिष्ठा इति प्रतिष्ठायां नारीराज्य आसनाद्याचमनांतं कृत्वा तैलोद्धतनोष्णोदकैरभ्यंग
 दिनीं तदस्तु गृहवैप्रतिष्ठायां नारीराज्य आसनाद्याचमनांतं कृत्वा तैलोद्धतनोष्णोदकैरभ्यंग
 कांडात्कांडादिति दूर्वाः पुष्पाणि च समर्पयेत् ॥ ततो नैऋत्यवायव्यै शानस्तं भेषु मंडपमधो परिभागे कोष्ठे चक्रमेण नलिनीमैत्रो
 मापशुवर्धिनीनाम कवेष्टितानि उक्तवस्थापयित्वा पूजयेत् ॥ या आपो दिव्या इति नलिन्याः प्रोक्षणे मंत्रः ॥ यासां राजेति मैत्रो
 गौर्चादिमातृकास्थापनं वंशपात्रं स्वयं गृहीत्वा अविघ्नकलशं च पत्न्या ग्राहयित्वा सह ब्राह्मणः कनिकदज्जनुषमितिसूक्तं पठन्मंगल
 वाद्यघोषेण गृहं तर्गत्वा ईशानदेशे तंडुलादिपुंजत्रयोपरि त्रीण्यपि तदस्तु गृहवैप्रतिष्ठापयित्वा चंदनादिना संपूज्य स्थापितदेव
 ता प्रीत्यर्थं ब्राह्मणसुवासिनीभोजनं संकल्प्य भूयसीं दद्यात् ॥ ततो नारीराजिताभ्यां दंपतीभ्यां सुहृदो वस्त्राणि युवं वस्त्राणि ० अभि
 वन्त्वा ० भद्रावन्त्वा ० वसिष्वाहि ० स तु वस्त्रा ० उभा उन्नून् इत्यादि मंत्रैर्दद्युः ॥ ततो तिकांतजातकर्मादि संस्कारानुष्ठानं ॥ इति ॥

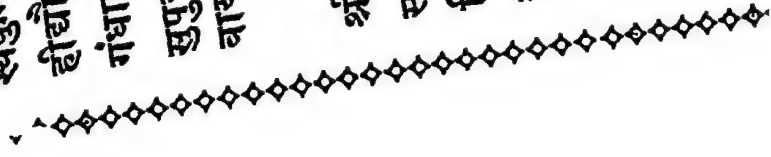
श्रीः ॥ तच्च दशपलमिता च घटितं षडंगुलं तद्वा दशंगुलं विस्तृतं घटीयंत्रं सपाद्य आचम्य प्राणानाचम्य देशकालकीर्तनांते समा
 ॥१२७ अथ घटीस्थापनम् ॥

स्यकुमारस्याद्यकरिब्यमाणोपनयनेकन्यायाउद्वाहेवासुमुहूर्तकालज्ञानार्थघटीयंत्रस्थापनंकरिष्येइतिसंकल्प्यगणपतिसंपूज्यम
हीद्यौरित्यादिमंत्रैर्धान्यराक्षपुपरिताम्रपात्रंसंस्थाप्य इमंमेइत्युदकेनापूर्यमंत्रैर्गंधदूर्वापल्लवफलहिरण्यानिक्षिप्त्वावरुणमावाह्य
गंधाद्युपचारैःसंपूज्यतत्रघटीयंत्रंनिक्षिपेत् ॥ तत्रमंत्रः ॥ यंत्राणांमुख्ययंत्रत्वमितिधात्रापुराकृतं ॥ सौभाग्यमायुरारोग्य
मुपुत्रघनहेतवे ॥ जलयंत्रकमेतस्मादिष्टसिद्धिप्रदंभवेत् ॥ विवाहेतु ॥ मुख्यंत्वमसियंत्राणांब्रह्मणानिर्मितपुरा ॥ भवभा
खुपुत्रघनहेतवे ॥ धर्मसिंधाविदंविवाहएवलिखितंशिष्टाउपनयनेपिकुर्वतीत्यत्रोपन्यस्तांइतिघटीस्थापनं ॥

॥ १२८ ॥ अथयेयज्ञेनसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ हरिः ॥ येयज्ञेनदक्षिणयासमंकांद्रस्यसख्यममृतत्वमानुश ॥ तेभ्योभद्रमगिरसोवोऽस्तुप्रतिगृणीतमानुवंसुमेध
सः ॥ यषुदाजनिपुतरोगोमयंवस्वतेनाभिदन्परिवत्सरेवलं ॥ दीर्घायुत्वमगिरसोवोऽस्तुप्रतिगृ ॥ यऽऽकृतेनसूर्यमारोह्य
निद्व्यप्रथयन्पृथिवीमातरंवि ॥ सुप्रजास्त्वमगिरसोवोऽस्तुप्र ॥ अयनाभावदतिवल्गुवोगहेदेवपुत्राऋषयस्तच्छृणोतन ॥
सब्रह्मण्यमगिरसोवोऽस्तुप्र ॥ विरूपासुहृषयस्तद्भोरेवैपसः ॥ तेअंगिरसःसनवस्तेअग्नेःपरिजज्ञिरे ॥ १ ॥ येअग्नेःपरिजज्ञिरे ॥ सहस्रंमे
विरूपासोद्विक्वसः ॥ नवंग्वोऽनुदशंग्वोअंगिरस्तमःसर्वादेवेषुमंहते ॥ इंद्रेणयुजानिःसृजंतवाग्रतोब्रजंगोर्मतमश्विनं ॥ सहस्रंमे
ददतोअष्टकर्ण ॥ श्रवोदेवेष्वक्रत ॥ प्रननंजायतामयंमनुसोक्मेवरोहतु ॥ यःसहस्रंशुताश्वसुद्योदानायमंहते ॥ नतमश्रोति
कश्चनद्विवइवसान्वारभै ॥ सावर्ण्यस्यदक्षिणाविसिंधुरिवप्रथे ॥ उतद्रासापरिविपुस्मदिष्टीगोपरीणसा ॥ यदुस्तुर्वश्रमाम

हे ॥ सहस्रदात्रामणीमार्तिरुन्मनुःसूर्येणास्ययतमानैतुदक्षिणा ॥ सावर्णेदेवाःप्रतिरत्वायुर्यस्मिन्नश्रौताअसनामवाजं ॥ २ ॥
 पुरावतोयेदिधिषंतुआप्यमनुग्रीतासोजनिमाविवस्वतः ॥ ययातेर्येनहुष्यस्यबहिषदेवाआसतेतेअधिब्रवंतुनः ॥ विश्वाहिवो
 नमस्यानिवंद्यानामानिदेवाउतयज्ञिर्यानिवः ॥ येत्यजाताअदितेरुद्भ्यस्यरियेपृथिव्यास्तेमहृश्रुताहव ॥ येभ्योमातामधुम
 सिन्वतेपयःपीयूषंद्यौरदितिराद्रिबर्हाः ॥ उक्थशुष्मान्वृषभरान्स्वमसस्तौऽआदित्योऽअनुमदास्वस्त्ये ॥ नृचक्षसोअनिमिषं
 तोऽअहर्णाबृहदेवासोऽअमृतत्वमानशुः ॥ ज्योतीरथाऽअहिमायाअनागसोदिवोवर्ष्माणंवसतेस्वस्त्ये ॥ सस्वाजोयेसुवृधोय
 ज्ञमाययुरपरिहृतादधिरेदिविष्य ॥ तौऽआविवासनमसासुवृक्किभिर्महोऽआदित्योऽअदितिस्व ॥ ३ ॥ कोवःस्तोमराध
 तियंजुजोषथविश्वेदेवासोमनुषोयतिष्ठन ॥ कोवोऽध्वरंतुविजाताअरंकरद्योनःपर्षदत्यंहःस्व ॥ येभ्योहोत्रांप्रथमामयेजेमनुः
 सर्मच्छाशिर्मनसाससहोर्तुभिः ॥ तर्आदित्याऽअभयंशर्मयच्छतसुगानःकर्तसुपथास्वस्त्ये ॥ यईशिरेशुर्वनस्यप्रचेतसोविश्व
 स्वस्थानुर्जगतश्चमंतवः ॥ तेनःकृतादकृतुदेनसस्यर्घ्यादेवासःपिपृतास्व ॥ भरेध्विद्रसुहवंहवामहेहोमुचंसुक्तंदैव्यंजनं ॥
 अभिमित्रवरुणंसातयेभगंद्यावापृथिवीमरुतःस्व ॥ ४ ॥ सुत्रामाणंपृथिवीद्यामनेहंससुशर्माणमदितिसुप्रणीतिं ॥ दैवीनावंस्वरि
 त्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्व ॥ ४ ॥ विश्वेयजत्राऽअधिवोचतोतयेत्रार्यध्वनोदुरेवायाऽअभिहुतः ॥ सत्यर्यावोदेवह
 त्याहुवेमशृण्वतोदेवाऽअर्वसेस्व ॥ अपामीवामपुविश्वामनाहुतिमपारातिदुर्विदत्रोमघायतः ॥ आरेदेवादेवोअस्मद्युतोत
 नोरुणःशर्मयच्छतास्यु ॥ अरिष्टःसमर्तोविश्वेषधेतेप्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्परि ॥ यमोदित्यासोनयथासुनीतिभिरतिवि

श्वानिदुरितास्व० ॥ यंदेवासोर्वथवाजसातौयंशूरसातामरुतोद्वितेधने ॥ प्रातर्थावाणंरथमिंद्रसानसिमरिष्यंतमारुहेमास्व० ॥
 स्वस्तिनःपुत्रकथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ स्वस्तिरिद्धिप्रप
 स्वस्तिनःपुत्रकथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ स्वस्तिनःपुत्रकथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥
 स्वस्तिनःपुत्रकथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ स्वस्तिनःपुत्रकथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥
 स्वस्तिनःपुत्रकथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ स्वस्तिनःपुत्रकथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥

॥ १२९ ॥ उपनयनप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ अथापरेद्युःकृतनित्यक्रियःकृतमंगलस्नानमलंकृतंकुमारंमात्रुत्संगेभोजयित्वा कर्तोदेशकालौसंकीर्त्य अस्यकुमारस्यो
 पनयनं कर्तुं तस्माच्च्यांगभूतं वापनादिकरिष्ये इति संकल्प्य कृतवापनं स्नापितं बद्ध शिखंकुमारं मंगलतिलकंकुर्युः ॥ मौहूर्तिकंसंपू
 ज्यतदुक्तेषु भुमुहूर्ते आचार्यो वेद्यां प्राङ्मुखोऽपविष्टस्तं (मंगलाष्टकपाठपुरःसरं) स्वसमीपमानीय तन्मुखं सम्यगीक्षेत ॥ कृतनम
 स्कारं तं स्वाकं कुर्वीत ॥ अथाचारतः येयज्ञेनेति सूक्तेन बृहस्पतेप्रथममित्यनेन तदस्तुगृहवैद्वैतिमंत्रैर्ब्राह्मणाऽभयोः शिरस्यक्षता
 न्निक्षेपेयुः ॥ ततस्तं स्वदक्षिणतस्तपवेद्यस्थंडिलोपलेपनादिसमुद्भवनामाग्निप्रतिष्ठातंकृत्वा ॥ समिद्धयमादाय क्रियमाणेऽपन
 यनहोमे देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ग्रावित्याद्याधारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ त्रिरग्निपवमानं प्रजापतिं
 चाज्येन शेषेण स्वष्टकृतमित्याद्याज्यसंस्कारंतंकृत्वा कौपीनार्थं त्रिवृतं कार्पाससूत्रं कटावाबध्य कौपीनं परिधाप्य ॥ युवंवस्त्रा
 २ अत्रादावतिक्तातचौलकुर्यात् । २ अत्र ब्रह्मचारिभ्योन्नदानाचारः । ३ अत्रास्यद्विजत्वसिद्ध्यागायत्र्युपदेशकर्तुमिति विशेषः कौस्तुभे ।

णीत्यस्यौच्योदीर्घतमामित्रावरुणौ त्रिष्टुप् ॥ वासोधारेणो विनियोगः ॥ ॐ युवंवस्त्राणिपिवसावसाथेयुवोरच्छिद्रासंतवोह
सर्गोः ॥ अवातिरतमनृतानि विभ्रंशकृतेन मित्रावरुणासचे ॥ इति मंत्रेण शुक्लं वासः परिधाप्या न्येन काषायवाससातेनैव मंत्रेण
तथैव प्रावारयेत् ॥ मित्रस्य च क्षुरित्यस्य वामदेवोऽजिनं त्रिष्टुप् ॥ अजिनधारणे विनियोगः ॥ ॐ मित्रस्य च क्षुरिदं वाज्यजिनं दधे ॥ इत्यजिनं धारयित्वा ततो गायत्र्या दशकृत्वो मंत्रिना द्वि
यशस्वीस्थविरंसमिद्धं ॥ अनाहनस्यं वसनं जरिष्णुपरीदं वाज्यजिनं दधे ॥ इत्यजिनं धारयित्वा ततो गायत्र्या दशकृत्वो मंत्रिना द्वि
रुपवीतं प्रोक्ष्य धारयेत् ॥ यज्ञोपवीतमिति मंत्रस्य परब्रह्म परमात्मा त्रिष्टुप् ॥ औत्सर्गिकमनुष्ठानसिद्ध्यर्थं यज्ञोपवीतधारणे विनि
योगः ॥ ॐ यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् ॥ आयुष्यमग्र्यं प्रतिमुच्युः शोपवीतं बलमस्तु तेजः ॥ इति मंत्रं वाच
यित्वा तद्दक्षिणबाहुमुद्गार्य उपवीतं धारयित्वा कुमारमात्मनोऽग्रेऽथ मध्येन यज्ञपात्रोत्तरभागं समयित्वा ॥ तत्र विधिवद्वाचमस्य ॥

उपनयन-
॥१२९॥

१ केन वनारायणमाधवेति नामभिराचमनम्, गोविदनाम्ना दक्षिणकर्मारजनम्, विष्णुना अधरं सृजेत्, मधुसूदनेन ओष्ठं सृजेत्, त्रिविक्र
मेण ओष्ठानुन्मार्जयेत्, वामनेन उदकमिमंत्रणं कृत्वा, श्रीधरेण वामहस्तप्रक्षालनम्, हृषीकेशेन दक्षिणपादस्पर्शनम्, पद्मनाभेन वामपादं,
दामोदरेण मत्तकमोक्षणम्, संकर्षणेन ऊर्ध्वोष्ठस्पर्शं अंगुल्यग्रेः, वासुदेवेन दक्षिणनासामंगुष्ठतर्जनीभ्यां स्पर्शेत्, प्रद्युम्नेन वामनासामंगुष्ठतर्ज
नीभ्या, अनिरुद्धेन दक्षिणनेत्रं अंगुष्ठानामिकाभ्यां स्पर्शेत्, पुरुषोत्तमेन वामनेत्रं तथा, अधोक्षजेन दक्षिणकर्णस्पर्शः अंगुष्ठकनिष्ठिकाभ्यां,
नारसिंहेन वामकर्णस्पर्शस्तथा, अच्युतेन नाभिस्पर्शः अंगुष्ठकनिष्ठिकाभ्या, जनार्दनेन हृदयस्पर्शः तलेन, उपेद्रेण मूर्धानं पाणिना स्पर्शेत्,
हरिणा दक्षिणमुजस्पर्शः अंगुल्यग्रेः, श्रीकृष्णेन वाममुजस्पर्शस्तथा ॥ इति विधिवद्वाचमनम् ॥

॥१९५॥

[illegible]

2

ॐ नमः

॥१९६॥

ह्यचार्यसिप्राणस्य ब्रह्मचार्यसिक्स्वाकमुपनयते कायत्वापरिदामि इति मंत्रं जपन् कुमारं प्रजापतेये मनसा समर्च्य ॥ युवासुवा
सा इत्यस्य कौशिको विश्वामित्रोऽथूपस्त्रिष्टुप् ॥ पूर्वार्धचस्य प्रदक्षिणावर्तने उत्तरार्धचस्य पाणिभ्यां बडुहदयालं भने विनियोगः ॥
रिस्वपाणी गमयित्वा ॥ ॐ तं धीरासः कुवय उन्नयं तिस्रः ॥ इति बडुप्रदक्षिणमावर्तने न प्राङ्मुखमवस्थाप्य ॥ तदंसयोरुप
शिंचांतरा बडुनीत्वा प्रत्यगग्नेः स्वयमुपविश्य स्वस्वदक्षिणतः प्राङ्मुखं तमुपवेशयेत् ॥ ततो बडुरग्नेः परिसमूहनपयुक्षणे कृत्वा ॥
अग्नेये समिधमित्यस्य हिरण्यगर्भोऽर्चिर्बृहती ॥ समिदाधाने विनियोगः ॥ ॐ अग्नेये समिधमा हार्षं बृहते जातवेदसे ॥ तथा त्वमग्ने
वर्धस्व समिधा ब्रह्मणा वयं स्वाहा ॥ अग्नेय इदं नमः ॥ दक्षिणं पाणिं प्रक्षाल्या द्यौः प्रताप्य ॥ ॐ तेजसा मासमनस्मि इति मुखमवाङ्
निमृज्य पाणिं प्रक्षाल्यैवं पुनर्द्विः ॥ ततस्तिष्ठन् प्रणतिमुद्रां कृत्वा ॥ मयि मे धामिति षण्णां हिरण्यगर्भ ऋषिः ॥ पूर्वेषां त्रयाणामग्नीं
द्रसूया देवताः ॥ उत्तरत्रयाणामग्निर्देवता ॥ गायत्री छंदः ॥ अश्नुपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ मयि मे धामयि प्रजां मयि सूर्योऽभ्यजो दधातु ॥ यत्ते अग्ने ते जस्ते नाहं ते ज
स्वीभूयासं ॥ यत्ते अग्ने वर्चस्ते नाहं वर्चस्वीभूयासं ॥ मयि मे धामयि प्रजां मयि सूर्योऽभ्यजो दधातु ॥ यत्ते अग्ने ते जस्ते नाहं ते ज
ति कुत्सो रुद्रो जगती ॥ विभूतिं त्रहणे विनियोगः ॥ ॐ मानस्तोके तनये मान आयौ मानो गोषु मानो अश्वेऽशुरीरिषः ॥ वीरान्मानो रु
द्रभामितो वधीर्हविर्भूतः स दुर्मित्वा हवामहे ॥ इत्यनेन भस्मादाय यथाचारं ज्यायुषं जमदग्नेरिति ललाटे ॥ कश्यपस्य ज्यायुष

उपनयन-
॥१२९॥

॥१९६॥

भित्तिकंठे ॥ अगस्त्यस्यत्र्यायुषमितिनाभौ ॥ यद्देवानांत्र्यायुषमितिदक्षिणस्कंधे ॥ तन्मेअस्तुत्र्यायुषमितिवामस्कंधे ॥ सर्वमस्तु
 शतायुषमितिशिरसिधृत्वापुनःपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वाकृतांजलिस्तिष्ठन् ॥ ॐचमेस्वरश्चमेयज्ञोपचतेनमश्च ॥ यत्तेन्यूनंत
 सैतजपयत्तेतिरिक्तस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः ॥ ॐस्वस्ति ॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलम् ॥ आयुष्यंतेजआ
 रोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥ इत्यग्निमुपस्थाय ॥ अग्नेरुत्तरतो गत्वाप्रत्यङ्मुखीभूयाचार्याभिमुखोभूत्वादक्षिणंजानुभूतलेनिधायपा
 णिभ्यांयथासव्यदक्षिणंश्रोत्रेसंसृष्टयव्यस्तपाणिराचार्यस्यदक्षिणपादंस्वदक्षिणहस्तेनसव्यंचसव्यहस्तेनजानुप्रभृतिपादपर्यंत
 स्पृष्ट्वाऽमुकगोत्रोमुकशर्माहं भोअभिवादयेइत्यभिवादयेत् ॥ आचार्येण आयुष्मान्भवसौम्यदेवदत्ता ३ इतिप्रत्युक्ताशीर्वादः
 सावित्र्युपदेशंवाञ्छन् अधीहिभोःसावित्रींभोअनुब्रू ३ हि इत्याचार्यमुक्त्वा स्ववामपाणिमुत्तानीकृत्यदक्षिणपाणिंन्यङ्मुखी
 कृत्यसंधायपाणिपृष्ठमंगुलींश्चांगुष्ठौचहृदीकृत्यकृतं ब्रह्मांजलिंदक्षिणोकेनिधायआचार्यातिक्रमासीत् ॥ अथाचार्यस्तदंजलितल्प
 रिधानीयवाससाच्छाद्यस्वपाणिभ्यांतदंजलिंपरिगृह्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः परमात्मादेवता दैवीगायत्रीछंदः ॥ व्याहृतीनांप
 रमेष्टीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री ॥ उपनयनोपदेशेविनियोगः ॥ प्रणवव्याहृतिपूर्वि
 कांगायात्रीपञ्चोर्ध्वशःसर्वीअशक्तौयथाशक्तिवात्रिवारंस्वयमुक्त्वावाचयेत् ॥ ततःममब्रतइत्यस्यप्रजापतिर्बृहस्यतिस्त्रिष्टुप् ॥
 बटोर्बृहदयेऋच्वीगुलिपाणिनिधानेविनियोगः ॥ ॐ ममब्रतेर्बृहदयेतदधामिममचित्तमनुचित्तंतेअस्तु ॥ ममवाचमेकब्रतोऽनुष
 स्वबृहस्यतिष्ठा नित्युनक्तुमहं ॥ इतिस्वपाणिमूर्ध्वीगुलिंबटुर्बृहदयेनिधाय ॥ तत्स्यरक्षार्थंशुद्ध्यर्थंचमेखलामावधीयात् ॥ इयंदु

रुक्तादिति द्वयोर्वाग्देवो मेखला त्रिष्टुप् ॥ मेखला बंधने विनियोगः ॥ ॐ इयं दुरुक्ता लरिबाधमाना च्छर्मवरूपं पुनर्तीन आगात् ॥
 प्राणापानाभ्यां बलमाभरंती प्रिया देवानां सुभगा मेखलेयं ॥ ऋतस्य गोप्स्वीतपसः परस्मीघतीरक्षः सहमाना अरातीः ॥ सानः स
 स्वांगसहितवेदत्रयेणावृतो ह मिति मन्येत ॥ तत आचार्यः ॥ स्वस्ति न इत्यस्य स्वस्त्यात्रेयो विश्वे देवास्त्रिष्टुप् ॥ दंडदाने विनि
 ना ॥ इति मंत्रेण दंडं दद्यात् ॥ ततो बटोस्तद्वहणे मंत्रः ॥ अदांतं दमयित्वा मां मार्गं संस्थापयन्स्वयं ॥ दंडः करे स्थितो यस्मात्तस्मा
 द्रक्षयतो भयं ॥ इति वाचयेत् ॥ ततः कुमारस्याचारमादिशेत् ॥ ब्रह्मचार्यसि ॥ अपो ज्ञान ॥ आचमनं कुरु ॥ मूत्रपुरीषा
 दौ शुद्ध्यर्थमित्यर्थः ॥ कर्म कुरु ॥ संध्योपासनादीत्यर्थः ॥ दिवामा स्वाप्सीः ॥ आचार्याधीनो वेदमधीष्व ॥ सायं प्रातर्भिक्षे
 थाः ॥ सायं प्रातः समिधमाधेहि ॥ द्वादशवर्षाणि वेदग्रहणं तं वा ब्रह्मचर्यं चर ॥ अप्रत्याख्यायिनमग्रे भिक्षेथाः ॥ अप्रत्या
 ख्यायिनीं वा ॥ ततः स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्याग्निमेधाजननं तं रक्षेत् ॥ तत्रैव सायं प्रातरग्निकार्यं कुर्यात् ॥ ततो नुप्रवच
 नीय होमब्राह्मणभोजनपर्याप्तं तुलरूपां भिक्षां याचयेत् ॥ तलक्रमः ॥ भिक्षापात्रमादायादौ मातरं भवती भिक्षां ददात्विति
 भिक्षां भवती ददात्विति वा ॥ पितरं भवान् भिक्षां ददात्विति भिक्षां भवान् ददात्विति वा ॥ एवं मातुः स्वसारं स्वभग्निमन्यान
 पि बांधवानप्रत्याख्यायिनोऽप्रत्याख्यायिनीश्च याचित्वा भैक्षमाचार्याय निवेदेत् ॥ अस्मिन्कर्मणि ज्ञातं ब्राह्मणाभोज्याः ॥ इति

॥ १३० ॥ अथानुप्रवचनीयहोमः ॥

श्रीः॥सायंसंध्योत्तरंकृतोपनयनहोमाग्नेःपश्चिमतोब्रह्मचारिणासहोपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य उपनयनांग
भूतमनुप्रवचनीयहोमंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य॥अग्निं ध्यात्वासमिद्धयमादायक्रियमाणेऽनुप्रवचनीयहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्या
द्व्याधारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ अत्रप्रधानंसदसस्यतिसवितारंऋषींश्चरुद्रव्येण ॥शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृ
त्वाभिक्षान्नस्यदेवतान्नयार्थंतूष्णींचतुरश्चतुरोमुष्टीन्निरुप्यतथैवप्रोक्ष्य हविःश्रपणाद्याधारहोमांतंकृत्वा अवदानधर्मेणचरु
मवदाय ॥ सदसस्यतमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिःसदसस्यतिर्गायत्री ॥ अनुप्रवचनीयग्रधानचरुहोमेविनियोगः ॥ ॐ सदसस्य
तिमर्हंतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं ॥ सन्निमेधामयसिंपंस्वाहा ॥ सदसस्यतयइदंनमम ॥ तत्सवितुरित्यस्यगाथिनोविश्वामित्रःसवि
तागायत्री ॥ अनुप्रव० ॥ ॐ तत्सवितु०स्वाहा ॥ सवित्रइदंनमम ॥ ऋषिभ्यःस्वाहा ॥ ऋषिभ्यइदंन०॥इतिचर्वाहुतित्रयं
हुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्यहविःशेषेणान्येनवाग्नेनत्रीन्त्र्यवरान्वाब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ इत्यनुप्रवचनीयहोमः ॥

॥ १३१ ॥ अथप्रदोषगर्जितादिशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्तोआचमनादिदेशकालकीर्तनांते ब्रह्मोदनपाकात्पूर्वंप्रदोषकालिकगर्जितेनसूचितस्यब्रह्मचारिकर्तृकाध्ययनविघ्नस्य
निरसनद्वाराश्रीपर० शांतिकरिष्ये॥तदंगणपतिपूजनपुण्याहवाचनाचार्यवरणांतेआचार्यःप्रादेशकरणांतेस्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठा
प्यान्वाद्ध्यत् ॥तत्रचक्षुषीआज्येनेत्यंतसवितारंग्रधानंधूताकपायसेनाष्टोत्तरशतसंख्याभिराहुतिभिः शेषेणस्विष्टकृतमित्या

दिमरुतश्चाज्येनेत्यंते सवितारमाज्येनविश्वान्देवानाज्यसंस्त्रावेणेत्यादिगृहसिद्धपायसाधिश्रयणाद्याज्यभागहोमांतेगायत्र्या
१०८ संख्ययापायसंहुत्वा ॥ इमांधियमितिद्वादशचर्चस्यसूक्तस्यायास्योबृहस्यतिस्त्रिष्टुप् ॥ जपे० ॥ ततःस्विष्टकृदादियद्भो
देवाइत्याहुत्यंतेगायत्र्याज्याहुतिंहुत्वाकर्मशेषसमापयेत् ॥ यजमानआचार्यसंपूज्यगांदत्वाब्राह्मणभोजनसंकल्यभूयसींद
त्वाशांतिवाचयित्वाकर्मसमापयेत् ॥ वृष्टयुत्पातयोरपीयमेवशांतिःकार्या ॥ तत्रसंकल्पेअकालवृष्ट्याअमुकोत्पातेनेतिवाय
थायथमूह्यं ॥ गर्जितवृष्ट्यादिसंभावनायांदिवैवचरुंश्रपयित्वास्तोत्ररंहोमःकार्यः ॥ इतिप्रदोषगर्जितादिशांतिः ॥ ४९ ॥

॥ १३२ ॥ उपनयनाग्निनाशेप्रायश्चित्तम् ॥

श्रीः ॥ ध. सिं. ॥ नष्टस्याग्नेःपुनरुत्पत्तिकरिष्येइतिसंकल्पः ॥ नष्टस्योपनयनाग्नेःपुनरुत्पत्तिहोमेविनियोगः ॥ उपनयनाहु
तिभिरग्निमुत्पाद्यतत्रमेधाजननपूर्वभाव्यग्निकार्याणि कृत्वा मेधाजननं कार्यं ॥ अनुप्रवचनपूर्वभाव्यग्निकार्यमनुप्रवचनीयहोम
श्चनकार्यः ॥ कौस्तुभेत्तुगायत्र्युपदेशवर्जकटिसूत्रधारणाद्याःसर्वमाणवकसंस्काराःअनुप्रवचनहोमश्चकार्यइतिसूपपादितमस्ति ॥
आचतुर्थाद्विवाहाग्निर्नयेद्ब्रह्मोदनावधि ॥ कार्यातंदशभिर्हुत्वाप्रत्यंचंजुह्याद्धृतं ॥ कार्यांताऋचस्तु-हिरण्यगर्भःसर्म०
यथात्सदा०यःप्राणतो०यस्येमे०येनद्यौरुद्रा०यंक्रंदसी०आपोह्य०यश्चिदापो०मानोहिंसी०प्रजापतेन०१०इति ॥ ब्रह्मोद
नात्प्रागुपनीतवह्नौनष्टेसमाधायपुनश्चवर्हिं ॥ कृत्वाज्यसंस्कारकर्पूर्वहोमंनब्रह्मयज्ञोऽजिनदंडमेखलाः ॥ इति ॥ अथाश्रयपद्मा
तनिमित्तानि । श्वशूकरासभकाकसृगालमर्कटशूद्रांल्यजपतितकुणपसूतिकारजखलापुरीषादिजुगुप्सितसर्शादिभिःस्युः ॥

॥ १३३ ॥ अथमेधाजननप्रयोगः ॥

देशकालौसंकीर्त्यममास्यकुमारस्योपनयनव्रतसमाप्तिवेदग्रहणसामर्थ्यलक्षणमेधासिद्धिद्वारा
चतुर्थदिवसेआचम्यप्राणानायम्य देशकालौसंकीर्त्यममास्यकुमारस्योपनयनव्रतसमाप्तिवेदग्रहणसामर्थ्यलक्षणमेधासिद्धिद्वारा
॥ १३३ ॥ अथमेधाजननप्रयोगः ॥
इतिसंकल्प्यपुण्याहवाचनंकृत्वाअकृत्वावा मेधापरनामकब्रह्मवृक्षपूजांक
राश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थमेधाजननाख्यकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यपुण्याहवाचनंकृत्वाअकृत्वावा मेधापरनामकब्रह्मवृक्षपूजांक
वेद्यांपलाशशाखांप्रतिष्ठाप्यतलमेधायैनमइतिमंत्रेणावाहनाद्युपचारान्कृत्वायावकसक्तुमिश्रमन्त्रंमोदकांश्चनिवेद्यपु
नश्चपूर्ववदभ्यर्च्यब्रह्मचारिणाप्रणमय्यशुद्धजलपात्रोदकेनसेचनंकुर्वताबडुनात्रिःप्रदक्षिणंकारयन्मंत्रंवाचयेत् ॥ ॐ सुश्रवः
सुश्रवाअसिधत्वात्वंसुश्रवःसुश्रवाअस्येवंमांसुश्रवःसौश्रवसंकुरु ॥ यथात्वंदेवानांयज्ञस्यनिधिपोस्येवमहंमनुव्याणांवेदस्यनि
धियोभूयासं ॥ प्रतिप्रदक्षिणंमंत्रावृत्तिंप्रणामंचकारयेत् ॥ ततोब्रह्मचारीस्नात्वानवान्यशोपवीताजिनमेखलादंडानुपनयनव
त्समंत्रकंधृत्वापुराणानिपलाशसन्निधौविस्तृत्यपूर्वधृतवाससीगुरवेदत्वामेधामह्यमितिसूक्तंविप्रैः पाठयित्वास्यकर्मणःपुण्याहं
भवंतोब्रुवंत्वितिस्वस्तिवाचनंकुर्यात् ॥ ॐ मेधांमह्यमंगिरसोमेधांसप्तर्षयोददुः ॥ मेधामिंद्रश्चाग्निश्चमेधांघाताददातुमे ॥ मेधांमे
वरुणोराजामेधांदेवीसरस्वती ॥ मेधांमेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्त्रजा ॥ यामेधाअप्सरस्तुगंधर्वेषुचयन्मनः ॥ देवीयामानुषी
मेधासामामाविशतादिमाम् ॥ यन्मेनोक्तं तद्रमतांशंकंयंयदनुब्रुवै ॥ निशामतन्निशामह्यमैमविब्रतंसहव्रतेषुभूयासंब्रह्मणासंग
मेमहि ॥ शरीरंमेविचक्षणंवाङ्मेमधुमहुह ॥ अर्चुद्धमहमसौसूर्योब्रह्मणानीस्थःश्रुतंमेमाप्रहासीः ॥ मेधांदेवीमनसारेजमा
१ इयंवेदिर्गृहस्येशान्यामुपनयनवेद्यावासर्वतोद्वादशागुलान्निमेषलाकार्या ॥ तत्रपलाशशाखाभावेसमूलमार्द्रकुशस्तवरोपयेत् । सं०कौ० ।

नांगं धर्वं जुष्टं प्रतिनो लुपस्व ॥ मह्यं मे धीवदुमह्यं श्रियं वद मे धावी भूयास मजरा ज रिष्णु ॥ सदसस्य तिमस्तु तं प्रियमिद्रस्य काम्यं ॥
सर्निमे धामया सिपं ॥ यामे धा देव गणाः पितरश्चोपासते ॥ तयामामे धया मे मे धा विन कुरु ॥ मे धाव्य हंसुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धा
मनाः सत्यमतिः सुशेवः ॥ महायशाधारयिष्णुः प्रवृत्ता भूयास मस्ये स्वधया प्रयोगे ॥ इति मे धाजनानां त उपनयन प्रयोगः ॥ ४९ ॥

॥ १३४ ॥ अथ महानास्त्री व्रतम् ॥

श्रीः ॥ जन्मप्रभृति त्रयोदशे वर्षे चौलोचितो दगयनादिकाले पूर्वदिने ब्रह्मचारिणा सहाचार्यः सुस्नातो देशकालोच्चारणोत्ते एनं ब्र
ह्मचारिणं महानास्त्रीरध्यापयिष्यमाणो महानास्त्री व्रतसिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं होमं करिष्यति संकल्प्य गणपतिपूजना
दिनां दीश्राद्धांतं कृत्वा परेद्युः कारितवपनस्नानं बद्धशिखं ब्रह्मचारिणं सुमुहूर्ते स्वदक्षिणतलपवेदय विधिवदग्निप्रतिष्ठाप्य महा
चमहानास्त्री व्रतप्रधानाज्यहोमे विनियोग इति विशेषः ॥ परिददामीति प्रजापतये मनसा बटुसमर्ग्य आसने उपविश्योपनयनोक्त
विधिनो मे खला दंडदानं कारयित्वा पुराणयज्ञोपवीतादीनि जले निक्षिप्य स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्य ब्रह्मचारिणं प्रतिवेदत् म
हानास्त्री व्रतं संवत्सरं चरेत् । स च रिष्यामीत्युक्त्वा संवत्सरं केशादिधारणं भिक्षाचरणादि व्रतं चरेत् ॥ पूर्णं च्छेदगयने शुक्लपक्षे
बटुसहितो गुरुर्विक्ते देशं गत्वा तिथ्यादिसंकीर्त्या स्वबटोर्महानास्त्रीश्रवणांगभूतव्रतपरिपूर्तिद्वारा श्रीप० होमं करिष्ये ॥ उपले
पाद्यग्निप्रतिष्ठांते च क्षुषी आज्येनेत्यंते तत्र प्रधानं अग्निं संराधनीं अग्निं असृयंती मनुमतिं प्रदातारं अग्निं वायुं सूर्यं चैता देवताः

कुरसरात्रेनशेषेणेत्यादिपूर्णपात्रनिधानांते बहुहीमायस्वभोजनायचपर्याप्ततंडुलान्निभक्षार्जितान्स्थालीपाकविधिनातूर्णीपद्
 त्रिंशत्संख्यानिरुप्यतथैवप्राग्प्रोक्ष्यस्थाल्यांश्रपयित्वा शृतःस्थालीपाकइतिज्ञापयेत् । ततआचार्योबहुंप्रतिव्रतलोपानृच्छेत् ॥
 तेनोत्तरेदत्तेलोपगौरवेप्रायश्चित्तकारयित्वापुनःसंवत्सरव्रतंकारयेत् । शुचिनातेनान्वारब्धआज्यसंस्काराद्याज्यभागांतंक्तु
 त्वावदानधर्मेणनवभिर्भैरैकश्रुत्येनजुहुयात् । अग्नावग्निश्चरतिप्रविष्टःकृषीणांपुत्रोअधिराजएषः तस्मैजुहोमिहविषाघृतेन
 मादेवानांमोमुहर्द्भागधेयंमोअस्माकंमामुहर्द्भागधेयंस्वाहा अग्नयइदं ॥ यातिरश्त्रीनिपद्यतेहंविधरणीइति तांत्वाघृतस्यधा
 रयायजेसम्नाधनीमहंस्वाहा सम्नाधन्याइदं ॥ यस्मैत्वाकामकामायवयंसम्नाज्यजामहे तमस्मभ्यंकामंदत्वाथेदंवधृतंपिब
 स्वाहा अग्नय ॥ असूर्यैचानुमलैस्वाहा असुन्वत्याअनुमत्या ॥ प्रदानेस्वाहा प्रदानइ ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतिभिश्चतस्त्रआ
 अग्नय ॥ असूर्यैचानुमलैस्वाहा अपिनिधायब्रह्मचारिणमाहएतंस्थालीपाकंसर्वमशानेति । सचसर्वमश्रीयात् । भु
 हुतीर्हुत्वा स्विष्टकृदर्थसुच्यवदायतांबर्हिपिनिधायब्रह्मचारिणमाहएतंस्थालीपाकंसर्वमशानेति । त्वंव्रतानांव्रतपतिरसिन्नतंचरिष्यामि
 क्वंतमाचांतप्रतिब्रूयात्उपतिष्ठस्वादित्यमिति ॥ ब्रह्मचारीततोपूर्णमंजलिंसिंचेत् ॥ त्वंव्रतानांव्रतपतिरसिन्नतंचरिष्यामि
 तच्छ्रुत्येतेनशक्येतेनराध्यासमित्युपतिष्ठमानः एकरात्रंसमीलिताक्षोवाग्यतआसित्वातदनंतरदिनेआचार्येणसहसंगमिष्या
 मीतिध्यायेत् ॥ ततआचार्योमीलिताक्षोवाग्यतःबटोर्मुखसहितंशिरोवामकर्णदेशमारभ्यत्रिःप्रदक्षिणंतत्परिहिताहतवास
 सासंवेष्टयथानतद्वासःपतेत्तथोपायंकृत्वाब्रूयादाचार्यः एतंकालमेवंभूतोस्वपन्भवेति । एतमित्यस्यस्थानेब्रह्मचर्यादिसंक

ल्यानुसारेणैकरात्रमित्यादिचरेत् नकालमित्यस्यलोपः ॥ ब्रह्मचारीउक्तकालेवश्यकर्तव्यसंध्यावन्दनादेरितरत्नानभोजनस्या
पगमनादिदुर्यात् ॥ आचार्यःप्रेषांतेस्विष्टकृदादिहोमशेषसमापयेत्संकल्पतिआचार्योनुवक्ष्यतीतिनिश्चयोत्तरंबहिर्गामादी
भूयात् यथाग्निसमीपलक्ष्याचार्यमाणःशब्दोवत्सतर्पणसम्यक्श्रूयते ॥ ततोऽग्रेःपश्चात्प्राग्येष्टुदभेष्टुआचार्यैशानीदिगभिमुख
पविशेत् ॥ ततःशिष्योमुखदेशाद्वस्त्रमपसार्यमुखंप्रक्षाल्यकंठस्नानंकृत्वाग्निमाचार्यचप्रदक्षिणीकृत्याचार्यविधिवत्संगृह्यपश्चा
दाचार्यस्यतदासनप्राग्यदभेष्टुवमूलदेशेस्वपृष्ठमाचार्यपृष्ठेनसंधायप्रत्यगदक्षिणांदिशमभिसमीक्षमाणोऽधाराण्योपविशेत् ॥
ततोमनसागुरुंवदेत् ॐ महानाम्नीर्भोअनुब्रूहीति गुरुरित्येताकालेनानैतदुक्तमितिज्ञात्वातदहर्ब्रतलोपान्पृष्ठानुतापिनेश्रद्
धानायब्रह्मचारिणेस्वयंनिमीलिताक्षोमहानाम्नीविदामधवन्विदेत्याद्यानवर्चः एवाहवैवाह्यमाइत्यादीनिनवपुरीषपदानिच
प्रणवादीनित्रिरुपदिशेत् । शिष्योपिन्निःपठेत् ॥ ततोऽगुरुःशिरोवेष्टनंशिष्यस्योन्मुख्यब्रूयात्आदित्यमीक्षस्वेति ॥ ब्रह्मिन्त्र
स्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षेइतिमंत्रद्वयेनादित्यमवेक्षेत् ॥ ततोऽगुरुःशिरोवेष्टनंशिष्यस्योन्मुख्यब्रूयात्आदित्यमीक्षस्वेति ॥ ब्रह्मिन्त्र
तिउक्तस्तमीक्षेत् ॥ मित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतिपश्यामियोऽस्मान्द्वेष्टिचवयंद्विभ्रमस्तंचक्षुषोर्हेतुर्कृच्छत्विति ॥ ततोऽष्टाभिर्मंत्रैर्भुवम
भिमृशेत् ॥ अग्नइष्ठा० संहशि ॥ भद्रंकर्णेभीराह्मणोऽगोतमोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् भूमिस्पर्शनेवि० ॥ भद्रंकर्णे० १ शंनइंद्रा
ग्रीवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् १ स्तुषेजनंभारद्वाजःकृजिःश्वोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् १ कयानइतितिसृणांवामदेवंइंद्रोऽगायत्री ३

स्योनापृथिवीमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री १ ॥ ततोवत्सतरंगगुरवेदत्वा ईश्वरार्पणं कृत्वा तं डुलभिक्षापूर्वकमुपनयनवद्विवैवब्रह्मोद
 नहोमंकुर्यात् ॥ तत्रमहानाख्यअयनांगभूतमनुप्रवचनीयहोमं करिष्ये इति संकल्य धारावाज्येनेत्येतसदसस्पतिं महानाग्नीऋ
 षींश्चरुणाशेषेत्यादिपूर्णपात्रनिधानं ते कृते भैक्षतं डुलानां तूष्णीं निर्वापादिश्रपणां ते शृतो ब्रह्मोदन इति निवेदयेत् ॥ ततो गु
 रुः शिष्येणान्वारब्धआज्यसंस्काराद्याधारां तं कृत्वा ॥ सदसस्पतिमित्यस्य काण्वोमेधातिथिः सदसस्पतिर्गायत्री महाना० हो
 मेवि० सदसस्पति० १ महानाग्नीभ्यः स्वाहा महानाग्नीभ्य० २ ॥ ऋषिभ्यः स्वाहा ऋषिभ्य० ३ ॥ इति तिस्र आहुती हु
 त्वा कर्मशेषं समाप्य चरुशेषेण ब्राह्मणान्भोजयित्वा दक्षिणां दत्वा वेदसमाप्तिरस्त्विति वेदत् ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥
 रार्पणं कृत्वा ततो भुंजीतेति महानाग्नीव्रतं ॥ ॥ १३ ॥ ॥ अथ महानाग्नीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ उदगयनादिकाले प्रथमहोमांते पूर्ववज्जाते संवत्सरं महाव्रतमाचरेत्तिग्रेषितबदुना संवत्सरं व्रते कृते ग्रामाद्बहिः शुचिदेशे प्रा
 गग्रदंभेषु प्राञ्जुखण्डपविशेत् । शिष्यो विधिवदभिवाद न पूर्वकं महाव्रतं भोजानुब्रूहीति वाचा वदेत् ॥ अथ तं प्राञ्जुखण्डमुपवेश्य अथ
 महाव्रतमित्याधारण्यकं त्रिब्रूयात् ॥ शिष्योऽपि त्रिःपठित्वा पूर्ववन्मन्त्रद्वयेनादित्यमीक्षेत ॥ ततः पूर्ववदग्नइळेत्यादिभिर्भूमि
 स्पर्शनं ततः शिष्यकर्तृकं निवेदनां तमाचार्यकर्तृकश्च होमः पूर्ववत् ॥ महानाग्नीस्थाने महाव्रताय स्वाहेत्याहुतिः इति महाव्रतम्

श्रीः ॥ सर्वमहाव्रतवत्सर्वत्सरमुपनिषद्व्रतं चरेत्तिबुद्धैः ॥ आचार्याभावे शिष्यः स्वयमेव महाव्रताद्यध्ययनादिकं कुर्यादिति ॥ १३६ ॥ अथोपनिषद्व्रतम् ॥

श्रीः ॥ तच्च जन्मतः षोडशेषैश्चौलार्हतिभ्यादिकाले तद्व्रतं कुर्यादिति ॥ १३७ ॥ अथ गोदानव्रतम् ॥ इत्युपनिषद्व्रतम् ॥

गोदानव्र-
॥१३७॥

पूजादिनां दीक्षां तेन प्रपन्नानां दीक्षादिनां केसंस्कार्यस्योपवेशनं मातुरुत्तरतो बटुः तदुत्तरतस्तदन्वारब्ध आचार्य आज्यहोमां तं कृत्वा शीतोष्णजलानयनादिकुर्यात् अदितिः इमं श्रूणिवपत्विज्जहितं त्रेणवाम इमं श्रुदेशमारभ्य प्रदक्षिणं इमं श्रूणामेव त्रिः छेदं नंदक्षिणोत्तर इमं श्रुभागयोरेव कुशपत्रनिधानादीनिसप्तछेदनानि सकुश इमं श्रूणामेव छेदनादिगोमयनिधानां तं धुरावमार्जनं त्रेवसावपसि इमं श्रूणि शिरोमुखं मास्यायुरित्यूहः ॥ नापितस्त्राभिरद्भिः इमं श्रूणामुदकसंस्थवापनं कृत्वा तथैव शिरसि केशशमश्रुलोमनखान्युदकसंस्था च कुर्यात् ॥ ततः स्नातं बटुं दक्षिणत उपवेश्य होमशेषं समाप्य पात्रदानं ते गुरुणा कृतेहः शेषं वाग्यतो बटुस्तिष्ठन्नेव नयेत् संध्यावदनां ते गुरोरंतिके वरं दामीति वाचं विसृज्य गोमिथुनं दक्षिणां दद्यात् ॥ ततः परेष्टुर्गुरुणा गोदानव्रतमाचरेत्युक्तः केशादिधारणं कुर्वन्सर्वत्सरं ब्रह्मचारी व्रतं कुर्यात् ॥ इति गोदानव्रतं ॥ ६३ ॥

॥२०१॥

॥ ६३ ॥

॥ ६३ ॥

॥ १३८ ॥ अथब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तम् ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मचारीद्विराचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यमशौचाचमनसंध्यावंदनदर्भभिक्षाग्निकार्यराहित्यशूद्रादिसर्शन
कौपीन कटिसूत्रयज्ञोपवीत मेखलादंडाजिनत्यागदिवास्वापछत्रधारणपादुकाध्यारोहणमालाधारणोद्धर्तनानुलेपनोजनजल
क्रीडाद्युतनृत्यगीतवाद्याभिरतिपाखंडादिसंभाषणपर्युपितभोजनादिब्रह्मचारिव्रतलोपजनितसकलदोषपरिहारार्थ आ
ज्यहोमपूर्वकंकृच्छ्रत्रयंअमुकप्रत्यन्नायेनाहमाचरिष्ये ॥ अथवाशौचाचमनादिसर्वब्रह्मचर्यनियमव्रतलोपप्रायश्चित्तद्वाराश्री
परमेश्वरप्रीत्यर्थहोमपूर्वकंकृच्छ्रत्रयमाचरिष्ये इतिवासंकल्प्य स्थंडिलकरणादिलौकिकाग्निप्रतिष्ठातंकृत्वान्वाधानंकुर्या
त् ॥ क्रियमाणेब्रह्मचर्यव्रतलोपप्रायश्चित्तहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्यइत्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अन्नप्रधानं
अग्निंवायुं सूर्यं प्रजापतिं अग्निं पृथिवींमहांतं वायुमंतरिक्षंमहांतं आदित्यंदिवंमहांतं चंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतं अग्निं
विश्वेदेवसं विभावसुं शतक्रतुं अग्निं अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिंचैकैकयाज्याहुत्याशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतंकृ
त्वा ॥ ॐ भूःस्वाहा अग्नयइदं० ॥ ॐ भुवःस्वाहा वायवइदं० ॥ ॐ स्वःस्वाहा सूर्यायेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजा
पतयइदं० ॥ ॐ भूरुग्रथेचपृथिव्यैचमहतेचस्वाहा अग्नयेपृथिव्यैमहतेचेदंनमः ॥ ॐ भुवोवायवेचांतरिक्षायचमहतेचस्वाहा
वायवेंतरिक्षायमहतेचेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःसुर्वश्रंद्रमसे
चनक्षत्रेभ्यश्चद्रिग्भ्यश्चमहतेचस्वाहा चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमहतेचेदं० ॥ ॐ पाहिनोअग्नएनेसेस्वाहा अग्नयइदं० ॥ ॐ

पाहिनोविश्ववेदेस्वाहा विश्ववेदसइदं ॥ ॐ यज्ञपाहिविभावसोस्वाहा विभावसवइदं ॥ ॐ सर्वपाहिशतक्रतोस्वाहा
शतक्रतवइदं ॥ ॐ पुनरुर्जा निर्वर्तस्वपुनरग्राहयुषा ॥ पुनर्नःपाहिविश्वतःस्वाहा अग्नयइदं ॥ ॐ सुहरयानिर्वर्तस्वा
ॐ स्वःस्वाहा सूर्यायेदं ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदं ॥ एवमष्टादशाज्याहुतीहुत्वाकृच्छ्रप्रत्यान्नायत्वेनकल्पित
गोदानसहस्रतिलहोमायुतगायत्रीजपादिष्वन्यतमंचरित्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ एतदल्पधर्मलोपेप्रायश्चित्तं ॥
बहुधर्मलोपेपुप्रायश्चित्तविशेषोऽग्नियज्ञेनैकनोक्तः ॥ तं वोधियाजपेन्मन्त्रं लक्षं चैव शिवा लये ॥ ब्रह्मचारीस्वधर्मचन्यूनं
चेत्पूर्णमेवतदिति ॥ महानाभ्यादिब्रतलोपपक्षेप्रत्येकं गायत्र्याशतमष्टाविंशतिरष्टौवाज्याहुतीहुत्वा ॥ एकैकंकृच्छ्रंचरित्वा
शुभदिनेमहानाभ्यात्रतंकृत्वातथैवमहाव्रतादित्रयंकृत्वागुरवेदक्षिणांदत्वातदनुज्ञातःसमावर्तनंकुर्यात् ॥ महानाभ्यादिब्रते
बुधसेषुतारतम्येनत्रीन्षट्पदादशवाकृच्छ्रान्कृत्वापुनर्ब्रतंप्रारभेतेतिस्मृत्यर्थसारे ॥ इतिब्रह्मचारिब्रतलोपप्रायश्चित्तं ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मचारीकृतनित्यक्रियःकृतप्रातरग्निकार्यश्चाचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यमग्नहस्ताद्याश्रमांतरप्रासिद्धारा
श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थसमावर्तनंकरिष्ये ॥ तदंगभूतंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंभातृकापूजनंनंदादीश्राङ्गंचकरिष्येइतिसंकल्प्य
नांदादीश्राङ्गांतंकृत्वासमिधमुपरिनिधाय स्थंडिलोल्लेखनाद्यग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वापुनर्देशकालौनिर्दिश्य क्रियमाणेसमावर्तनं

॥ १३९ ॥ अथसमावर्तनम् ॥

आयुष्मान्जरदष्टिर्थासं इति जपेत् ॥ ततो ब्रह्मासहस्रश्रुकांस्तान्कुशांश्छित्वा प्रागग्रान्शमीपर्णैः सहैकीकृत्य मातुः करे दद्यात् ॥
 सा च तानानडुहे गोमये निदध्यात् ॥ एवं पुनस्त्रिः ॥ छेद नमंत्रे विशेषः ॥ ॐ येन धाता बृहस्पतेरग्नेरिन्द्रस्य चायुषेव पत् ॥
 तेन म आयुषेव पामि सुश्लोक्याय स्वस्तये ॥ इति द्वितीये ॥ चतुर्थे तु ॥ ॐ येनावपत्सविता ॥ ॐ येन धाता ॥ ॐ येन भूयश्च इति त्रयोपि मंत्राः ॥
 एवमेवोत्तरहमश्रुभागेऽप्यनयारीत्याद्यानि त्रीणि छेदना नि कुर्यात् ॥ न तु सर्वमैत्रैश्चतुर्थं ॥ ततः ॐ यत्क्षुरेण मर्चयता सुपेशसाव
 सावपसि हमश्रूणि ॥ शुं धि शिरो मुखं माम आयुः प्रमोषीरित्यग्रत आरभ्या मूलं क्षुरधारां निमृज्य नापित माह्व ॥ शीतोष्णाभि
 रद्भिरवर्धकुर्वाणो क्षण्वन्कुशालीकेशहमश्रुलोमनखान्युदकं संस्थानि कुर्वित्ति प्रैषेणानुशास्य तं प्रैषार्थं चावबोध्य नापितेन पूर्वा
 वशेषित शीतोष्णां बुभिराद्रिं कृत्य केशहमश्रुलोमनखान्युदकं संस्थानि कुर्वित्ति प्रैषेणानुशास्य तं प्रैषार्थं चावबोध्य नापितेन पूर्वा
 कैः स्नात्वा ॥ द्विराचम्य पुनर्वह्नेरितिकंगत्वा प्रतिवस्त्रं त्रावृत्तिः तत्र मंत्रः ॥ युवं वस्त्राणीत्यस्यौ च थ्यो दीर्घतमा मित्रावरुणौ त्रिष्टुप्
 ॥ वासो धारणे वि ॐ युवं वस्त्राणि पीवसावसाथे युवोरच्छिद्रा मंतवो हसर्गोः ॥ अवातिरतमर्चता निविश्वं कृतेर्न मित्रावरुणा
 सचेथे ॥ इति एकं वस्त्रं मंत्रं परिधाय मंत्रावृत्या न्यद्वस्त्रं प्रावृणुयात् ॥ ततो द्विराचम्य पाणिनां जनमादाय ॥ ॐ अहमनस्ते
 जोसि चक्षुर्भोपाहि इति मंत्रावृत्या सव्यदक्षिणे चक्षुर्षीक्रमेणां क्त्वा ॥ ॐ अहमनस्ते जोसि श्रोत्रं मेपाहि अत्र दक्षिणं पूर्वपश्चात्सव्यं
 मंत्रावृत्तिमुक्त्वा कुंडले धृत्वा कुंभमाद्यनुलि स पाणिभ्यां मुखादिसर्वांगान्यनुलिप्य करौ प्रक्षाल्य ॥ ॐ अनार्तास्य नातो हं भूयासं

इत्यनेन शिरसि स्रजं बद्धा ॥ ॐ देवानां प्रतिष्ठेऽस्यः सर्वतो मापातं इत्युपानह्वा वारुह्य ॥ ॐ दिवश्छद्मासि इति मंत्रेण छत्रं धृत्या ॥
 ॐ वेणुरसि वानस्पत्योऽसि सर्वतो मापाहि इति वैष्णवं दंडं गृहीत्वा ॥ आयुष्यमिति सूक्तेन सुवर्णमणिं कंठे वधीयात् ॥ आयुष्यमि
 तिसूक्तस्य सनकसंनदनसनातनादयः ऋषयः ॥ हिरण्यदेवता ॥ आद्याश्च तस्मिन्नुष्टुभः पंचमी त्रिष्टुप् पष्ठयनुष्टुप् सप्तम्यतिशक्क
 री अष्टमी नवम्यौ त्रिष्टुभौ दशम्यनुष्टुभे कादशी पंक्तिः ॥ कंठे मणिधारणे विनियोगः ॥ ॐ आयुष्यवर्चस्वराय सोऽपमौ ब्रिदं ॥
 इदं हिरण्यं वर्चस्वजैः त्रिष्टुभैः विनाया विंशतादिमाम् ॥ उच्चैर्वा जिघृक्षता पादसंभासा हं धनं जयं ॥ सर्वाः समग्रा ऋद्धयो हिरण्येऽसि न्समा
 हिताः ॥ शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मनैव जग्रभ ॥ तेन मां सूर्यत्वचमर्करं पुरुषं प्रियं ॥ स्रग्वाजं च विराजं चाभिष्टिर्यो च मे ध्रुवा ॥
 लक्ष्मीराष्टस्य यामुखे तयामाभिद्रुसं सृज ॥ अग्नेः प्रजातिं परियच्छिरण्यममृतं जज्ञे अधिमर्त्येषु ॥ यएन द्वेदुस इदं न दहति जरा म
 त्युर्भन्रति यो बिभर्ति ॥ यद्वेदुराजावरुणो यदुद्रेवी सरस्वती ॥ इन्द्रो यद्वृत्रहा वैदुतन्मे वर्चस आयुषे ॥ न तद्रक्षसि न पिशाचाश्च
 रंति देवानां मोजः प्रथमं जह्ये इतत् ॥ यो बिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः समनूष्येऽपु कृणुते दीर्घमायुः ॥ यदा ब
 ध्नन् दाक्षायणा हिरण्यं शतानीं कायसु मनस्यर्माना ॥ तन्न आर्बन्धा मिश्रत शारदायायुष्मान् जरदष्टिर्यथा सतः ॥ घृता दुल्लुप्तं मधु मत्सु
 वर्णं धनं जयं धरुणं धारयिष्णु ॥ ऋणक् सपत्ना दधरांश्च कृण्वदारो हृमां महते सौभगाय ॥ प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजसुमाकुरु ॥
 प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रूचारुच ॥ अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ॥ विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्य ते
 विराजसमिधं कुरु ॥ ततः प्रादक्षिण्येनोष्णीपेण शिरः संवेष्टय उपानहौ संत्यज्य उपरि निहितां प्रागुक्तां समिधं गृहीत्वा तिष्ठन्नेव ॥

॥२०४॥

समावर्तः ॥१३३६॥

1180211

स्मृतंचमइत्यादिमंत्राणांप्रजापतिर्ऋषिःअग्निर्देवताअष्टीछंदः ॥ समिदाधानेवि० ॥ ॐ स्मृतंचमेअस्मृतंचमेतन्मउभयव्रतं ॥ निंदाचमेअनिंदाचमेतन्मउभयव्रतं ॥ विद्याचमेअविद्याचमेतन्मउभयव्रतं ॥ श्रद्धाचमेअश्रद्धाचमेतन्मउभयव्रतं ॥ अक्रुतंचमेअक्रुतंचमेत० ॥ इष्टंचमेअनिष्टंचमेतन्मउ० ॥ सत्यंचमेअसत्यंचमेत० ॥ दत्तंचमेअदत्तंचमेतन्मउ० ॥ श्रुतंचमेअश्रुतंचमेत० ॥ अधीतंचमेअनधीतंचमेतन्म० ॥ प्रज्ञाप्रजापतिकस्यसऋषिकस्यसऋषिराजन्यस्यसपितृकस्यसपितृराजन्यस्यसमनुष्यस्यसमनुष्यराजन्यस्य साकाशस्यसातीकाशस्यसानूकाशस्यसप्रतीकाशस्यसदेवमनुष्यस्यसगंधर्वाप्सरस्कस्यसहारण्यैश्चपशुभिर्ग्राम्यैश्च यन्मआत्मनआत्मनिव्रतंतन्मेसर्वव्रतमिदमहमग्नेसर्वव्रतोभवाभिस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ इतिहुत्वा ॥ उपविश्यान्याःदशसमिधोममाग्नेइतिसूकेनप्रत्यचमृगंतेआवादध्यात्पश्चात्स्वाहाकारमुच्चारयेत् ॥ ॐ ममाग्नेवर्चोविहृवेर्वस्तुवयंत्वेधानास्तुर्न्येषुमे ॥ १ ॥ एवमग्नेपिसर्वत्र ॥ ॐ ममाग्नेदशभिर्हत्वास्वामिधोहुत्वापश्चात्स्वाहाकारमुच्चारयेत् ॥ एवंच 'ममाग्नेदशभिर्हत्वास्वामिधोहुत्वापश्चात्स्वाहाकारमुच्चारयेत्' इत्यर्थकल्पनमसंजसं । सर्वव्रतः ।

१ ममाग्रहत्यादिदशमत्रैः स्वाहाकारसमकालं दशसमिधोजुहुयात् ॥ एवं च 'ममाग्नेदशभिर्हुत्वा स्वाहाकारसंगतः' इत्यस्याः कारिकायाः 'पूर्वम
शौसमिधं हुत्वा पश्चात् स्वाहाकारमुच्चारयेत्' इत्यर्थकल्पनमसंभवं । सर्वत्र ऋगंतस्वाहाकारयोरविच्छेदादितिकौस्तुभकाराशयः ॥

मरुतोविष्णुरग्निः ॥ ममांतरिक्षमरुलोकमस्तुमह्यंवातःपवतांकार्मेअस्मिन्स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ मयिदेवाद्विणमायजंतांमय्या
 शीरस्तुमयिदेवहृतिः ॥ दैव्याहोतारोवनुषंतपूर्वेरिष्टाःस्यामतुन्वासुवीराःस्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ मह्यंयजंतुममयानिहव्याकूतिः
 सत्यामनंसोमेअस्तु ॥ एनोमानिगांकतमच्छनाहंविश्वेदेवासोअधिवोचतानःस्वाहा ॥ ४ ॥ ॐ देवीःषळुवीरुरुनःकृणोतवि
 श्वेदेवासइहवीरयध्वं ॥ माहोस्महिप्रजयामातनूभिर्मरिधामद्विषतेसोमराजन्स्वाहा ॥ ५ ॥ ॐ अग्नेमन्युप्रतिनूदन्परैर्यामदब्धो
 गोपाःपरिपाहिनुस्त्वं ॥ प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेइमैपांचितंप्रबुधांविनेशत्स्वाहा ॥ ६ ॥ ॐ उरुव्यचानोमहिषःशर्मयंसद
 वंत्रातारमभिमातिषाहं ॥ इमंयज्ञमश्विनोभावृहस्पतिर्देवाःपांतुयजमानंन्यथात्स्वाहा ॥ ७ ॥ ॐ धेनःसपत्नाअपतेभवंत्विद्राग्नि
 स्मिन्हवैपुरुहूतःपुरुक्षु ॥ सनःप्रजायैहयश्वमृळ्येद्रमानोरीरिषोमापराद्वाःस्वाहा ॥ ८ ॥ ॐ अवीचमिंद्रममुतोह
 भ्यामवबाधामहेतान् ॥ वसवोरुद्राआदित्यार्जपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधिराजमक्रन्स्वाहा ॥ ९ ॥ ॐ अवीचमिंद्रममुतोह
 वामहेयोगोजिद्धंनजिदश्वजिघः ॥ इमंनोयज्ञंविह्वेषुपस्वास्यकुलमोहरिवोमेदिनैत्यास्वाहा ॥ १० ॥ इति ॥ ततःस्विष्टकृदादि
 होमशेषंसमापयेत् ॥ ततःस्नातकोनैमित्तिकंविनानकंनगश्चनस्नास्यामिनग्रांस्त्रियनेक्षिष्ये अन्यत्रमैथुनात् वर्षतिनधाविष्या
 मिवृक्षंनारोक्ष्यामि कूपंनावरोक्ष्यामि नबाहुभ्यांनदीतरिष्यामि प्राणसंशयंनाभ्यापत्स्ये इत्येवंसंकल्पयेत् ततःकौपीनमे
 खलांचविसृजेत् ॥ (समावर्तनानंतरंपूर्वमृतानांत्रिरात्रमाशौचं) ॥ इतिसमावर्तनं ॥ ६३ ॥

॥ १४० ॥ अथ श्रीपूजनादिशांतिः ॥

यजमानः आचम्य पवित्रपाणिः प्राणानाचम्य देशकालौ संकीर्त्य अस्य कुमारस्योपनयने (कन्याया उद्धाहे वा) संस्कार्यजन
निर्विघ्नता सिद्ध्यर्थं गणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं च करिष्ये इति संकल्प्य कृत्वा गोत्रोच्चारपूर्वकमाचार्यवृत्वासंपूज्य आचार्यः कर्मसं
कल्प्य प्रादेशकरणांतं कृत्वा रंगवल्ह्याद्यलंकृते ऐशानप्रदेशे मुहीद्यौः ० इत्यादिभिर्मन्त्रैर्विधिवत्कलशं स्थाप्य तदुपरि पूर्णादवीति
पात्रं निधाय तदुपर्युत्तारणपूर्वकं सौवर्णप्रतिमायां ॥ हिरण्यवर्णां मित्यस्य आनंदकर्मचिह्नी तैर्दिरासुताः श्रीरनुष्टुप् श्यावा
हने विनियोगः ॥ ॐ हिरण्यवर्णां ० ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्रियै नमः श्रियमावाहयामि इत्यावाह्यश्रीसूक्तेन षोडशोपचारैः पूज
येत् ॥ ततः स्थंडिलोत्प्रेषणाद्यग्निप्रतिष्ठांतं कृत्वा समिद्धयमादाय क्रियमाणे श्रीपूजनशांतिहोमे देवतापरिग्रहार्थं मित्यादिचक्षुषी
आज्येनेत्यंतमुक्त्वा त्रप्रधानं ॥ श्रियं श्रीसूक्तस्य आनंदकर्मचिह्नी तैर्दिरासुताः ऋषयः श्रीदेवता आद्यास्ति स्त्रोऽनुष्टुभः तत एकाग्रस्ता
हिरण्यवर्णां मिति पंचदशसूक्तस्य आनंदकर्मचिह्नी तैर्दिरासुताः ऋषयः श्रीदेवता आद्यास्ति स्त्रोऽनुष्टुभः तत एकाग्रस्ता
रंपंक्तिः ततो द्वे त्रिष्टुभौ ततोष्टावनुष्टुभः अंत्याग्रस्तारंपंक्तिः श्रीमहालक्ष्मीप्रीत्यर्थं पायसहोमे विनियोगः ॥ ॐ हिरण्यवर्णां ०
१ चोले च त्रतर्बधे च विवाहे यज्ञकर्मणि ॥ भार्यारजस्वलाय स्य प्रायस्तस्य न शोभनं ॥ आपदि ॥ श्रियं संपूज्य विधिवत्ततो मंगलमारभेत् ॥ अला मे सुहृते
स्य रजोदोषे च संगते ॥ श्रियं संपूज्य तत्क्षुर्यात्पाणिग्रहणमंगलं ॥ वधूवरमात्रोर्देवतोत्थापनात्प्राग्रजसि शुद्ध्यते ऽसंभवे पूर्ववापेरिणीदानदेवतोत्थापने कार्यं ॥

श्रीपू. शां.
॥ १४० ॥

॥ २०५ ॥

इत्यादिपंचदशर्गिभः प्रत्युचमैकैकांपायसाहुतिं हुत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य स्थापितकलशोदकेन श्रीसूक्तेन यजमानमभिषिच्य आवाहितदेवताः पंचोपचारैः संपूज्य आचार्याय गां दक्षिणां पीठदानादिचकृत्वा यस्य स्मृत्येति विष्णुस्मरणपूर्वकं कर्मेश्वरार्पणं कृत्वा यथाशक्ति भूयसीं दक्षिणां दत्त्वा शिषो ग्राह्याः ॥ अस्मिन्कर्मणि दशत्रयोवात्राह्मणाभोज्याः ॥ इति श्रीपूजनादिशांतिः ॥

॥ १४१ ॥ अथ प्रतिच्छलदोषशांतिः ॥

पसूचिसकलारिष्टपरिहारपूर्वकं दीर्घायुः पुत्रपौत्रादिसुखैश्वर्यप्राप्तिसिद्धाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं गौक्तं शांतिकरिब्ये ॥ तदंगगणपतिपूजनपुण्याहवाचनाचार्यवरणानि कृत्वा आचार्यः प्रादेशकारणं ते पीठादौ प्रतिमासु मध्ये ॥ हिरण्यवर्णां मितिपंचदशचस्यानंदकर्मचिह्नीं तैदिरासुताः श्रीरनुष्टुप् पंचमीपष्ठयौ त्रिष्टुभौ चतुर्थ्ये प्रस्तारपंक्ती श्रीपूजने वि ० इति श्रीसूक्तेन श्रियं ॥ इदं विष्णुः काण्वो मेधातिथिर्बिष्णुर्गायत्री ॥ विष्णवावाहने ० ॥ गौरीर्मिमार्थौ च ध्यो दीर्घतमा उमा जगती ॥ उमावाहने वि ० ॥ त्र्यंबकं मंत्रावरुणिर्यसिष्ठो रुद्रोऽनुष्टुप् ॥ रुद्रावा ० ॥ परंमृत्योः संक्षुभुकः कालस्त्रिष्टुप् ॥ मृतवावाहने वि ० ॥ इति देवता आवाह्यपोडशोपचारैः संपूज्य तत्संस्थिमतः स्थंडिले शिंप्रतिष्ठाप्य ध्यात्वा न्वाधाने च क्षुपी आज्ये नेत्यंते अग्निं प्रधानदेवं दूर्वा तिलाज्यचरुभिः प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः अग्निवायुं सूर्यप्रजापतिं चाज्येन शेषेणे त्याज्यभागहोमांते ॐ भूः स्वाहा मृत्युर्नश्यतु सुखाय वर्धतां स्वाहा इति मंत्रेणोक्तद्रव्यैरुक्तसंख्यया होमं कृत्वा समस्तव्याहृतिभिराज्यं हुत्वा स्विष्टकृदो मादिशेषं समाप्य देवतोत्त

रपूजां कुर्यात् ॥ यजमानः आचार्यसंपूज्यगां विसर्जिते देवतापीठं च तस्मै दत्त्वा विप्रान्संभोज्य भूयसीं दत्त्वा शांतिं वाचयित्वा कर्म समापयेत् ॥ इति प्रति कूलदोषशान्तिः ॥

॥ १४२ ॥

श्रीः ॥ वरपित्रादिप्रहिताश्च त्वारोष्टौ वा प्रशस्तवेष्टाः पुरं ग्रीभिर्मगलगीततूर्यैश्च सह शकुनदर्शनपूर्वकन्यागृहमेत्यशुभे सवस्त्रपीठा सने प्राङ्मुखीं सालंकारां सुवेष्टां कन्यामुपवेश्य तद्धस्ते फलतां वृत्तादिदत्त्वा तत्पित्रादिपुरतः श्रीगणपत्यादिस्मरणपूर्वकं प्राङ्मुखः प्रत्यङ्मुखः प्रपूज्य तन्मोक्षार्थं ॥ १४३ ॥ अथ वाग्दानप्रयोगः ॥

॥ १४३ ॥

प्रत्यङ्मुखः प्रपूज्य तन्मोक्षार्थं ॥ १४३ ॥ अथ वाग्दानप्रयोगः ॥
लोखनाममुकप्रपौत्रीममुकपौत्रीममुकनान्नीकन्यां भार्यात्वा यवृणीमहे इति ब्रूयुः ॥ अथ दाता भार्याज्ञातिबंधं
नुमतिं कृत्वा वृणीध्वमिति वदेत् ॥ एवं पुनर्द्विः प्रयुज्य प्रदास्यामीति चोच्चैस्त्रिवदेत् ॥ ततो वरपित्रादिर्गंधाक्षतशुभसवस्त्रयुग्मभू
षणतां वृत्तपुष्पादिभिः कन्यां पूजयेत्संप्रदायागतमंत्रैः ॥ ततः कन्यादाता प्राङ्मुखः कन्यावामत उपविश्य आचम्य देशकालौ स्मृ
त्वा करिष्यमाणविवाहंगभूतं वाग्दानमहं करिष्ये ॥ तदंगणपतिपूजनं वरुणपूजनं च करिष्ये इति संकल्प्य ॥ गणानां त्वेति ग
णपतिं पूजयित्वा महीद्यौरित्यादिमंत्रैः कलशपूजनादिचकृत्वा स्वस्थाने कन्यापूजयित्वा रमुपवेश्य स्वयं तस्याच्यां प्रत्यङ्मुख उप
विश्य तंगंधतां वृत्तदानादिना पूजयेत्स च दातारं ॥ ततो दाता आचारतो हरिद्राखंडं पंचदहपूगफलानि च गंधाक्षतलंकृतानि गृही
त्वाऽमुकप्रवरान्विताया मुकगोत्रोत्सन्नाया मुकप्रपौत्राया मुकपौत्राया मुकपुत्राया मुकनान्नेवराय अमुकप्रवरान्विता मुकगोत्रो

सन्नाममुकप्रपौत्रीममुकपौत्रीममुकस्यममपुत्रीममुकनाम्नीमिमांकन्यांज्योतिर्विदादिष्टेसुहृतेदास्ये इतिवाचासंप्रददइति
 चोक्त्वा ॥ अव्यंगेऽपतितेऽङ्गीवेदशदोषविवर्जिते ॥ इमांकन्यांप्रदास्यामिदेवाग्निद्विजसन्निधावितिवरपित्रादिवस्त्रप्रांतेतानि
 पूगफलानिप्रक्षिप्यप्रतिष्ठांमंत्रेणतदस्त्वित्यादिनावस्त्रेवङ्कुग्रंथिचंदनेनचर्चयेदित्याचारप्राप्तं ॥ ततोहरिद्राखंडंपंचपूगफला
 नितयैववरपित्रादिर्गृहीत्वामुकगोत्रामुकधरविषयेभवंतोनितिश्चित्ताभवंत्वितिदातृवस्त्रप्रांतेप्रक्षेपादिङ्कुर्यात् ॥ ततोदाता ॥
 वाचादत्तामयाकन्यापुत्रार्थस्वीकृतात्वया ॥ कन्यावलोकनविधौनिश्चितस्त्वंसुखीभवेतिवरपितरंप्रतिपठेत् ॥ सच ॥ वाचा
 दत्तात्वयाकन्यापुत्रार्थस्वीकृतामया ॥ वरावलोकनविधौनिश्चितस्त्वंसुखीभवेतिदातारंप्रतिपठेत् ॥ आन्नादौस्वीकर्तरिआ
 त्रार्थमित्रार्थमित्याद्यहःकार्यः ॥ ततोब्राह्मणाः ॥ शिवाआपःसंतु ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अक्षतंचारिष्टंचास्तु ॥ दीर्घमायुःश्रे
 यःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ एतद्वःसत्यमस्त्वित्युक्त्वा ॥ ॐ समानीवआकूतिःसमानाहृदयानिवः ॥ समानमस्तुवोमनोय
 धावःसुसहासति ॥ ॐ प्रसुगमंताधियसानस्यसशृणिर्वरेभिर्वरेभिर्बुभुक्षुर्भुजोपतियत्सोम्यस्यांध
 सेबुबोधति ॥ इतिमंत्रौपठेयुः ॥ ततोदातापात्रस्थसिततंदुलपुंजेशचीमावाह्योऽशोपचारैःपूजयेत्ताचकन्यैवंप्राथयेत् ॥ दे
 वेंद्राग्निनमस्तुभ्यंदेवेंद्रप्रियभामिनि ॥ विवाहंभाग्यमारोग्यंपुत्रलाभंचदेहिमेइति ॥ ततःपुरंध्रीभिर्नोराजनादिमांगलिकंका
 र्यं ॥ विप्राश्चगंधतांबूलादिनापूजिताआशीर्मंत्रान्पठेयुः ॥ तेच ॥ ॐ ह्रिकण्वतीर्धसुपत्नीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसाभ्यागा
 त् ॥ दुहामश्विभ्यांपयोअग्नेयंसार्धतामहुतेसौभगाय ॥ ॐ समिद्धस्यश्रथमाणःपुरस्ताद्ब्रह्मवन्वानोअजरंसुवीर ॥ आरेञ्ज

स्मदमर्तिवार्धमानुचञ्चयस्वमहुतेसौभगाय ॥ ॐ वर्नस्पतेशतर्वलशोविरोहसहस्रवल्शविवृयंरुहेम ॥ यंत्वामयंस्वाधितिस्ते
जमानःप्रणिनायमहुतेसौभगाय ॥ ॐ इंदुदेवानामुपसुख्यमायन्सहस्रधारःपवतेमदाय ॥ नृभिस्तवानोअनुधामपूर्वमगन्नि
द्रमहुतेसौभगाय ॥ ॐ अस्यपिबक्ष्ममतुःप्रस्थितुस्यद्रुसोमस्यवरमासुतस्य ॥ स्वस्तिदामनसामादयस्वार्वाचीनोरेवतेसौभगा
गायपदान्ताःषट् ॥ ॐ तदस्तुमित्रावरुणा० ॥ इत्याशीर्वादमंत्रातेकर्मसमाप्यआचारादुभौसमीत्यगृहान्गच्छेयुः ॥ इतिवा०

विवाहपू-
॥१४३॥

श्रीः ॥ वधूपितावरपिताचविवाहदिनात्पूर्वेद्युःविवाहदिनएववासंस्कार्येणसहकृताभ्यंगस्नानोऽहतवासाःप्राङ्मुखउपविश्य
स्वदक्षिणेपत्नीतदक्षिणेसंस्कार्यमुपवेश्य आचम्यप्राणानायम्येष्टदेवतांगुर्वादींश्चनमस्कृत्यदेशकालौसंकीर्त्यममास्यअमुकशर्म
णःपुत्रस्यदैवपित्र्यऋणापाकरणहेतुभूतधर्मप्रजोत्पादनसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंविवाहसंस्काराख्यंकर्मकरिष्ये ॥ इतिसौभ
न्याविवाहेपूर्वसंस्कारलोपेतुममास्याःकन्यकायाः जातकर्मनामकर्मसूर्यावलोकननिष्क्रमणोपवेशनान्नप्राशनचौलसंस्काराणां
लोपजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थंप्रतिसंस्कारंपादकृच्छ्रंप्रायश्चित्तं चूडाकर्मणि अर्धकृच्छ्रंतत्प्रत्यवायगोनिष्कयीभूतयथाशक्तिर
जतदानेनाहमाचरिष्ये ॥ गर्भाधानसीमंतयोर्लोपेतयोरप्यूहः ॥ ततोममास्याःकन्यकायाःभर्त्रासहधर्मप्रजोत्पादनगृह्यपरि

१ पुत्रोद्वाहेपितृमावर्तनादुद्वाहांताब्दगणनयाप्रत्यब्दमेककृच्छ्रदितारतयेनानाश्रयि-
कंप्रायश्चित्तकेचिदिच्छंतितत्रसदस्तत्तद्भिर्विचारणीयं ॥

॥२०७॥

ग्रहधर्माचरणेष्वधिकारसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंविवाहसंस्काराख्यकर्मकरिष्ये ॥ अथवाअस्यामुकशर्मणःपुत्रस्यअमु
कनाम्न्याःकन्यायावाथ्वःकरिष्यमाणविवाहांगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंतांदीश्राद्धं ग्रहयज्ञंमंडपदेव
ताकुलदेवतादिप्रतिष्ठांचकरिष्येइतिसंकल्प्यउपनयनोक्तरीत्यास्वस्तिवाचनादीनिकुर्यात् ॥ १४७ ॥ ॥ १४८ ॥

॥ १४८ ॥ अथकर्मार्गदेवताः ॥

श्रीः ॥ विवाहस्याग्निदेवता तेनविवाहांगभूतस्वस्तिवचनाद्यंतेकर्मार्गदेवताग्निःप्रीयतामितिवेदेत् । औपासनेऽग्निसूर्यप्रजापत
यः । स्थालीपाकेऽग्निः गर्भाधानेब्रह्मा पुंसवनेप्रजापतिः सीमंतेधाता जातकर्मणिमृत्युः नामकर्मनिष्क्रमणान्नप्राशनेपुसवि
ता चौलेकेऽग्निः उपनयनेइंद्रश्रद्धामेधाः अंतेसुश्रवाः पुनरुपनयनेऽग्निः समावर्तनस्येन्द्रः उपाकर्मणिब्रतेपुचसविता वास्तुहो
मेवास्तोपतिरंतेप्रजापतिः आग्रयेऽआग्रयणदेवताः सर्पबलेःसर्पाः तडागादीनांवरुणः ग्रहयज्ञेनवग्रहाः कूर्मांडहोमेचांद्रा
यणेअश्याधानेचाश्यादयः अग्निष्टोमस्याग्निः अन्येष्विष्टकर्मसुप्रजापतिरिति ॥ १४९ ॥ ॥ १५० ॥

॥ १४९ ॥ अथसीमांतपूजनम् ॥

श्रीः ॥ अथकन्यादातावरगृहमागतः आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमाणकन्याविवाहांगत्वेनवरस्यसीमांतपू
जनंकरिष्येइतिसंकल्प्यगणेशवरुणपूजनेकृत्वाअसिन्नाष्टैश्रियमितिपत्नीप्रक्षिप्तजलेनतदीयदक्षिणवामपादौप्रक्षाल्याचमय्य
गंधपुष्पनीराजनवस्त्रैर्यथासंभवंसंपूज्ययथाचारंदुग्धादिप्राशनंकारयेत् ॥ इतिसीमांतपूजा ॥ १५१ ॥ ॥ १५२ ॥

श्रीः॥ वरःकृतनित्यक्रियोविधिवत्कृतस्वस्तिवाचनःब्राह्मणैःसहसात्त्विकाहारमुक्त्वाअमुक्त्वावाइपञ्चैतनवंश्वेतंसदशंपरेणा
 धृतं वस्त्रयुगुलं धृत्वालंकृतःस्रग्वीष्टदेवतांपित्रादींश्चनमस्कृत्यतैरनुमोदितो यथाविभवमश्वादिदानमारुह्य धृतसितच्छत्रःस्वर्चि
 तैर्ज्ञातिबांधवैः ॥ ॐ कर्त्तिकदंष्ट्रानुषैःप्रब्रुवाण इयंतिवाचमरितेवनावं ॥ सुमंगलश्चशकुनेभवांसिमात्वाकाचिदभिसाविश्या
 विदत् ॥ मात्वाश्वेनचर्द्धीन्मासुपर्णोमात्वाविदुर्दुमाव्यीरोऽअस्ता ॥ पितृयामनुमुदिशं कर्त्तिकदत्सुमंगलोभद्रवादीर्विदेह ॥
 अवर्कंददक्षिणतोगृहाणांसुमंगलोभद्रवादीशकुते ॥ उभेवाचौवदतिसामगाऽइवगायत्रचैष्टुभंचानुराजसि ॥ १ ॥ प्रदक्षिणिदुभि
 गृणंतिकारवोवयोवदंतःतुथाशकुतयः ॥ उभेवाचौवदतिसामगाऽइवगायत्रचैष्टुभंचानुराजसि ॥ १ ॥ प्रदक्षिणिदुभि
 यसिब्रह्मपुत्रैर्वसवनेषुशंससि ॥ वृषेववाजीशिष्टमतीरपीत्यासर्वतोःशकुनेभद्रमावदविश्वतोः ॥ उद्गतेवशकुनेसामगा
 दुंस्त्वशकुनेभद्रमावदतुष्णीमासीनःसुमतिचिकिच्छिनः ॥ भद्रं पुरस्तान्नोवदभद्रं पश्चात्कपिर्जैर ॥ भद्रं भद्रं नऽआभरभद्रनःसर्वतोवद ॥ २ ॥ भद्रं वद
 दक्षिणतोभद्रमुत्तरतोवद ॥ भद्रं पुरस्तान्नोवदभद्रं पश्चात्कपिर्जैर ॥ भद्रं भद्रं नऽआभरभद्रनःसर्वतोवद ॥ २ ॥ भद्रं वद
 भयंकृधि ॥ भद्रं पुरस्तान्नोवदभद्रं पश्चात्कपिर्जैर ॥ भद्रं भद्रं नऽआभरभद्रनःसर्वतोवद ॥ २ ॥ भद्रं वद
 धि ॥ अभयंसर्ततं पश्चाद्भद्रमुत्तरतो गेहे ॥ यौवनानिमुहयसिजिग्युर्बामिवदुं दुभिः ॥ शकुंतुकप्रदक्षिणं शतपत्राभिर्नोवद ॥ ३ ॥
 इत्यादिसुमंगलसूक्तपठनपरैर्ब्राह्मणैःपुंरंध्रीभिः पूर्णकलशदर्पणकन्यापुष्पाक्षतदीपमालाध्वजलज्जैर्मंगलीततूयैश्चसहवधूगृहं

गत्वा तद्द्वारदेशे प्राञ्जुखः स्थितो नीराजनपूर्णकुम्भयुतैः पुरं ग्रीजनैः प्रत्युद्यातो नीराजितो तर्गुहं प्रविश्य तदंगे मण्डपाधः सोत्तरच्छदे
हरितदर्भास्तीर्णे चतुष्पादभद्रपीठे प्राञ्जुख उपविशेत् ॥ तत्रैव च मधुपर्कार्हणं कन्यादात्रा विधेयं ॥ इति वरस्य वधूगृहगमनं ॥

॥ १४७ ॥ अथ मधुपर्कः ॥

श्रीः ॥ पाद्यार्थमर्घ्यार्थं मंत्रवन्निराचमनीयार्थं शुद्धाष्टाचमनीयार्थं च जलपात्रचतुष्टयं मधुपर्कं कांस्यपात्रांगं विष्टरं च संपाद्य कर्ता
आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ स्मृत्वा कन्यार्थिने गृहागताया स्मै स्नातकाय वराय कन्यादानांगभूतं मधुपर्कं करिष्ये ॥ कन्यार्थिने
मित्यादि द्वितीयांतमुक्त्वा मधुपर्कं गार्हपत्ये इति वा ॥ विष्टरो विष्टरो विष्टर इति विष्टरं वरहस्ते दद्यात् ॥ वरस्तु ॥ अहंवर्भेत्य
स्यावामदेवो विष्टरो जुष्टुप् ॥ विष्टरोपवेशने विनियोगः ॥ ॐ अहंवर्भस जातानां विद्युतामिव सूर्यः ॥ इदं तमधि तिष्ठा मियोमा
कश्चाभिदासति ॥ इत्युदग्रे विष्टर उपविशेत् ॥ ततोर्चकेन पाद्यं पाद्यमिति त्रिनिवेदितं पाद्यं वरोगृह्णीयात् ॥ ततोर्चकस्तेनोद
केन पत्नी प्रक्षिप्तेनास्मिन्नाष्ट्र इति वरस्य दक्षिणसव्यपादौ प्रक्षालयेत् ॥ ततो वरौ लौकिकोदकेनाचम्य अर्घ्यमर्घ्यमिति पूर्ववन्नि

१ सर्वत्र प्राङ्मुखो दाता प्रतिप्राही ह्युदङ्मुखः ॥ कन्यादाने विपर्यासो मधुपर्कस्तुपश्चिमः ॥ परिशिष्टे—वरस्य आभवे च्छाखातच्छाखा गृह्यचोदितः ॥
मधुपर्कं गृह्यतव्यो ह्यन्यशास्त्रेऽपि दातरीति ॥ दक्ष्यलभेपयोजलबा ॥ मध्वलभेसर्पिर्गुडोवाप्रतिनिधिः ॥ २ वरस्य द्वितीयोद्वाहे तु स्नातकपदलोपः ॥ ३ पंच
विंशतिर्दोषाणां वेण्यग्रे ग्रथिभूषित ॥ विष्टरे सर्वज्ञेऽज्ञेऽपुल्लक्षणं परिकीर्तित ॥ पंचाशताभवे द्वाहातदर्धेन तु विष्टरः ॥ ऊर्ध्वकेशो भवेद्ब्रह्मालंनकेशस्तु विष्टरः ॥
दक्षिणावर्तकोऽत्र स्यान्नामावर्तन्तु विष्टरः ॥ इति विष्टरलक्षणं ॥ ४ प्रत्युपचारप्रतिगृह्यता प्रतिगृह्णामीति कौस्तुभे ॥

॥३०६॥

निवेदितंगंधमाल्यफलपुतमर्च्यमंजलिनाप्रतिगृह्य आचमनीयमाचमनीयमाचमनीयमिति त्रिनिवेदितपात्रं प्रतिगृह्य भूमौ नि
धाय तस्यैकदेशं गृहीत्वा ॐ अमृतोपस्तरणमसीति पीत्वा लौकिकोदकेनाचम्य ॥ आनीयमानं मधुपर्कं वरः ॐ मित्रस्य त्वाचक्षुषा
प्रतीक्षे इत्यवेक्ष्य दात्रामधुपर्कं मधुपर्को मधुपर्क इति त्रिनिवेदितं मधुपर्कं ॐ देवस्य त्वासवितुः प्रसवेऽश्विनो बह्वभ्यां पूष्णो हस्ता
विनियोगः ॥ ॐ मधुवाताऽऽतायते मधुक्षरं तिसिंधवः ॥ माध्वीर्नः संत्वोर्षधीः ॥ मधुन रक्तमृतोषसो मधुमत्यार्थं वरजः ॥ मधुपर्कविक्षणे
रुद्रास्त्वानैष्टुभेन छंदसा भक्षयंतु इति दक्षिणतः ॥ माध्वीर्गवो भवंतु नः ॥ इत्यवेक्ष्य तत्पात्रं सव्यहस्ते गृहीत्वा गुप्तोपकनि
मधुपर्कपात्रं भूमौ निधाय मधुपर्कं केशं गृहीत्वा ॥ ॐ आदित्यास्त्वाजागतेन छंदसा भक्षयंतु इति पुरस्तात् निमृजेत् ॥ ॐ
जोदोहमशीय इति प्राश्य पूर्ववदाचम्य पुनर्गृहीत्वा ॥ ॐ विराजो दोहो सीति प्राश्य लौकिकोदकेनाचम्य पुनर्गृहीत्वा ॥ ॐ विरा
१ आलोडनं संजातागुल्लिपस्यैव दिक्पुष्टयेऽप्यपनयनं तु पुनः पुनर्यहणं । ताम्यमेव मध्यात् पुनः पुनर्गृहीत्वा भूतेभ्यस्त्वेति त्रिरावृत्तेरुर्ध्वं क्षिपेत् ।
२ स्वयं गृहीतस्य परेण वा हस्ते प्रक्षिप्तस्य प्राज्ञानत्रयमेतत् ।

१. १. १.

दगुपविष्टाय ब्राह्मणाय दद्याद्द्विष्टत्वादप्सु वा क्षिपेत् ॥ ततः पूर्वनिवेदिता च मनीषैकदेशं ॐ अमृतापिधानमसीति पीत्वा ॥
 लौकिकोदकेनाचम्य आचमनीयजलशेषं सर्वगृहीत्वा ॐ सत्यं यशः श्रीर्मयि श्रीः श्रयतां इति प्राश्य लौकिकोदकेन द्विराचमेत् ॥
 ततो दात्वा गौर्गौरिति त्रिनिवेदितां गान् निष्कयं वा ॥ मातारुद्राणामित्यस्य भार्गवोजमदग्निर्गौस्त्रिष्टुप् ॥ गोरुत्सर्जने विनि
 योगः ॥ ॐ मातारुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसां दित्यानां ममृत्स्युनाभिः ॥ प्रनुवो चंचिक्रिपुषेजनाय मागमनां गामादिति वधिष्ट ॥
 ॐ उत्सृजत इति विसृजेत् ॥ ततो दाता गंधमात्यवस्त्रयुगोपवीतयुगाभरणादिभिर्यथा विभवं वरं पूजयेत् ॥ ततो वरेण सहा गतांस्तद्भ्रं
 धूनपि पूजयेत् ॥ इति मधुपर्कः ॥ ॥ ३४ ॥

॥ १४८ ॥ अथ गौरीहरं पूजां ॥

श्रीः ॥ अथ कन्यास्नातापरिहिता हतवस्त्रा गृहांतः सूत्रवेष्टितोपलसहितहृदपुपरिहरिद्रा निर्मितौ गौरीहरौ सौभाग्यादिकामन
 यापूजयित्वा ॥ (अविच्छिन्नसौभाग्यशुभसंततिधनधान्यादिसिद्ध्ये गौरीहरौ पूजयिष्ये ॥ तत्र कोणचतुष्टयस्थापितकलश
 श्रेणीनां मध्ये उत्कृष्टपद्मन्योन्यालिङ्गित गौरीहरप्रतिमां सौवर्णीकाल्यायनीमहालक्ष्मीशचीभिः सह पूजयेत् ॥ ध्यानमंत्रः ॥ सिंहा
 सनस्थां देवेशीं सर्वालंकारसंयुतां ॥ पीतांबरधरं देवं चंद्रार्धकृतशेखरं ॥ करेणाधः सुधापूर्णकलशं दक्षिणेन तु ॥ वरदं चाभयं वा
 मेनाश्लिष्यत दनुप्रियां ॥ पूजामंत्रः ॥ गौरीहरमहेशानसर्वमंगलदायक ॥ पूजां गृहाण देवेश सर्वदामंगलंकुरु ॥ इति ॥ क
 न्यादेह प्रमाणेन सप्तविंशतितंतुभिः कृतयावर्तिकया दीपं प्रज्वालयेत् धर्म ०) इंद्राणीं च तत्रैवाक्षतपुंजे पूजयित्वा प्रार्थयेत् ॥ देवं

द्राणिनमस्तुभ्यंदेवैद्रप्रियमामिति ॥ विवाहं भाग्यमारोग्यं पुत्रलाभं च देहि मे इति ॥ ततो गौरी सौभाग्यादिप्रार्थयमाना तत्रैव
 तिष्ठेत् ॥ अथ कन्यादानादि ॥ गृहांतः पूर्वापरभागयोर्हस्तांतरालं विहाय प्रस्थमिति सिततंडुलैर्द्वौ राशौ कृत्वा मध्ये कुंकुमादिकु
 वस्थाय द्विजाः सत्येनोत्तभितेति सूक्तं पठेयुः पूर्वराशौ प्रत्यङ्मुखं वरं पश्चिमराशौ प्राङ्मुखीं कन्यां तंडुलगुडजीरकयुतां जलीजभावा
 श्रीः ॥ ॐ सत्येनोत्तभिताभूमिः सूर्येणोत्तभितासूक्तम् ॥ १४९ ॥ अथ सत्येनोत्तभितासूक्तम् ॥
 बलिनः सोमैर्नष्टुथिर्वीमही ॥ अथोनक्षत्राणामेषाम् ॥ ऋतेनादित्याग्निं ॥ १५० ॥
 ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नात् ॥ १५१ ॥

॥ ॐ सत्येनोत्तमिताभूमिः स्वर्णेनोत्तमितास्रकम् ॥
बलिनः सोमेनपृथिवीमही ॥ अथोनक्षत्राणामेषां
ब्रह्माणोविदुर्गतस्याश्वनिः ॥ ऋतेनादिगान्तः ॥ ६३ ॥

॥ ३३ ॥

॥ ३४ ॥

॥ ३५ ॥

॥ ३६ ॥

॥ ३७ ॥

॥ ३८ ॥

॥ ३९ ॥

॥ ४० ॥

॥ ४१ ॥

॥ ४२ ॥

॥ ४३ ॥

॥ ४४ ॥

॥ ४५ ॥

॥ ४६ ॥

॥ ४७ ॥

॥ ४८ ॥

॥ ४९ ॥

॥ ५० ॥

॥ ५१ ॥

॥ ५२ ॥

॥ ५३ ॥

॥ ५४ ॥

॥ ५५ ॥

॥ ५६ ॥

॥ ५७ ॥

॥ ५८ ॥

॥ ५९ ॥

॥ ६० ॥

॥ ६१ ॥

॥ ६२ ॥

॥ ६३ ॥

॥ ६४ ॥

॥ ६५ ॥

॥ ६६ ॥

॥ ६७ ॥

॥ ६८ ॥

॥ ६९ ॥

॥ ७० ॥

॥ ७१ ॥

॥ ७२ ॥

॥ ७३ ॥

॥ ७४ ॥

॥ ७५ ॥

॥ ७६ ॥

॥ ७७ ॥

॥ ७८ ॥

॥ ७९ ॥

॥ ८० ॥

॥ ८१ ॥

॥ ८२ ॥

॥ ८३ ॥

॥ ८४ ॥

॥ ८५ ॥

॥ ८६ ॥

॥ ८७ ॥

॥ ८८ ॥

॥ ८९ ॥

॥ ९० ॥

॥ ९१ ॥

॥ ९२ ॥

॥ ९३ ॥

॥ ९४ ॥

॥ ९५ ॥

॥ ९६ ॥

॥ ९७ ॥

॥ ९८ ॥

॥ ९९ ॥

॥ १०० ॥

शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोअक्षआहतः ॥ अतोमनस्मयंसूर्यारोहस्यतीपतिं ॥ सूर्यायावहुतुःप्रागात्सवितायमवासृजत् ॥
 अघासुहन्त्येगावोऽन्योःपर्युह्यते ॥ यदश्विनापच्छमानावयातंत्रिक्रेणवहुतुंसूर्यायाः ॥ विश्वेदेवाअनतद्रामजानन्प
 त्रःपितरववृणीतपुषा ॥ यदयातंशुभस्यतीवरेयंसूर्यामुष ॥ कैंकचक्रंवामासीत्कंदेष्टार्यतस्थथुः ॥ ३ ॥ इतैचक्रसू
 र्यैदेवेभ्योमित्रायवरुणायच ॥ सूर्यैदेवेभ्योमित्रायवरुणायच ॥ येभूतस्यप्रचैतसइदंते
 अत्रह्वाणंक्रतुथाविदुः ॥ अथैकचक्रंयहुहातदद्धातयइद्विदुः ॥ विश्वान्यन्योभुवनाभिचष्टक्रतूरन्योविदधजायतेपु
 भ्योकरंनमः ॥ पर्वपरंचरतोमाययैतौशिशूक्रीळतौपरियातोअध्वरं ॥ भागदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरतेदुर्धमायुः ॥ सुकिंशुकरं
 नः ॥ नवोनवोभवतिजायमानोहकिंतुरुषसामेत्यग्रं ॥ भागदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरतेदुर्धमायुः ॥ सुकिंशुकरं
 लमलिंविश्वरूपंहिरण्यवर्णसंवृतंसुचक्रं ॥ आरोहसूर्येअमृतस्यलोकंस्योनपत्येवहुतुंकृणुष्व ॥ ४ ॥ उदीर्ष्वतःपतिवतीह्येऽषा
 विश्वावसुंनमसागीभिरीळे ॥ अन्यामिच्छपितृषद्व्यंकांसतेभागोजुनुपातस्यविद्धि ॥ उदीर्ष्वतोविश्ववसोनमसेळामहेत्वा ॥
 अन्यामिच्छप्रफुर्ज्यैःसंजायांपत्यासृज ॥ अनुक्षराऋजवःसंतुपंधावेभिःसखायोर्यतिनोवरेयं ॥ समर्थमासंभगोनोनिनीयात्सं
 जोस्पत्यंस्यममस्तुदेवाः ॥ प्रत्वामुंचामिवरुणस्यपाशाद्येनत्वाबध्नात्सवितासुशेवः ॥ ऋतस्योनौसुकुतस्यलोकेरिष्टांत्वासह
 पत्यादधामि ॥ प्रेतोमुंचामिनामुतःसुवद्धाममुतस्करं ॥ यथेयमिद्रमीद्वःसुपुत्रासुभगासति ॥ ५ ॥ पुषात्वेतो नयतुहस्तगृह्या
 श्विनोत्वाप्रत्रहतारथेन ॥ गृहान्गच्छगृहपत्नीयथासौवशिनीत्वविदथमावदासि ॥ इहप्रियंप्रजयतेसमृध्यतामस्मिन्गोहेगा
 र्हेपत्यायजायहि ॥ एनापत्यातन्वंऽसृजस्वाधाजित्रीविदथमावदाथः ॥ नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिक्वय्यते ॥ एधतेअस्या

ज्ञातयःपतिर्वधेषुबध्यते ॥ परादेहिशामुल्यं ब्रह्मभ्योविभजावसु ॥ कृत्येषापुद्वतीभूत्वाजायाविंशतेपतिं ॥ अश्रीरातनूभैव
 तिरुशतीपापयामुया ॥ पतिर्यद्वधोऽवासास्वसंगमभिधित्सते ॥ ६ ॥ येष्वधश्चंद्रवहुतुंयक्ष्मायंतिजनादनु ॥ पुनस्तान्य
 यंवधूरिमांसमेतुपश्यत ॥ सौभाग्यमस्यैदुत्वायाथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेत्कदुकमेतदपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ॥ समंगलीरि
 विद्यात्सद्द्वारधूयमर्हति ॥ आशसंनंविशसंनमयोअधिविकर्तनं ॥ सूर्यायाःपश्यरूपाणितानिब्रह्मातुशुधति ॥ ७ ॥
 गृभ्णाभितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजुरदृष्टिर्यथासः ॥ भगोअर्यमासवितापुरंधिर्महत्वादुगहपत्यायदेवाः ॥ तुभ्यमेतुपयवहन्त्सूर्याविहृतुना
 माभेरयस्वयस्यांबीजंमनुष्याइवर्षति ॥ यानजुरुर्दशतीविश्रयतेयस्यामुशंतःप्रहरामशेषं ॥ तुभ्यमेतुपयवहन्त्सूर्याविहृतुना
 सह ॥ पुनःपतिभ्योजायांदाअग्निप्रजयांसह ॥ पुनःपत्नीमग्निरदादायुषासहवर्चसा॥ दीर्घायुरस्यायःपतिर्जीवातिशरदःशतं ॥
 सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदुत्तरः ॥ तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाः ॥ ८ ॥ सोमोददद्गंधर्वार्यगंधर्वोदददुश्ये ॥
 रयिचपुत्रांश्चादादुग्निर्मह्यमथोइमां ॥ इहैवस्तमावियौष्ट्विधमायुर्व्यश्रुतं ॥ क्रीळतौपुत्रैर्नसृमिर्मोदमानौस्वेगहे॥ आनःप्रजांज
 नयतुमृजापतिराजरसायसर्मनक्त्वयमा ॥ अदुर्मगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ अघोरचक्षुरपतिद्वयेधि
 शिवापुशुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः ॥ वीरसुदेवकामास्योनशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इमांत्वमिंद्रमीदुःसुपुत्रांसुभगोद्विपु ॥ दशा
 स्यांपुत्रानाधेहिपतिमेकादुशंकृधि ॥ सन्वाज्ञीःश्वशुरेभवसन्वाज्ञीश्वश्वांभव ॥ ननोदरिसन्वाज्ञीभवसन्वाज्ञीअधिदेवेषु ॥ समं

जंतुविश्वेदेवाःसमापोहदयानिनौ ॥ संमातरिश्वासंधातासमुदद्रीदधातुनौ ॥१॥ इतिसूक्तंपठेयुःपुरंध्रोमंगलगीतीःकुर्युः ॥ ॥
 कन्यावरयोःपित्रादिज्योतिर्विदवस्त्रादिनापूजयेत् तद्वत्ताःसपुगीफलकुंकुमाक्षताःकन्यावरयोरंजलौदद्यात् ॥ वधूवरीचमनसे
 कन्यावरयोःपित्रादिज्योतिर्विदवस्त्रादिनापूजयेत् ॥ अथज्यौतिपिकेणमंगलपद्यपाठपूर्वकंस्वोक्तकालेतदेवलग्नमितिपठित्वासुमुहृतमस्तु ॐ
 एदेवतांध्यायंतौसमाहितौतिष्ठेतां ॥ अथज्यौतिपिकेणमंगलपद्यपाठपूर्वकंस्वोक्तकालेतदेवलग्नमितिपठित्वासुमुहृतमस्तु ॐ
 प्रतिष्ठेत्युक्तेसद्योतःपटमुदगपसार्यकन्यावराभ्यांपरस्परशिरसोरंजलिस्थतंडुलाद्यवकिरणंपरस्परनिरीक्षणंचकारणीयं ॥ त
 दावरः ॥ ॐअभ्रातृघ्नीवरुणापतिघ्नीबृहस्पते ॥ इंद्रापुत्रघ्नीलक्ष्म्यंतामस्यैसवितुःसुवइतिजपन्कन्यांवीक्षेत् ॥ ॐ अघोरचक्षुरप
 तिघ्नेधिशिवापथुर्भ्यःसुमनाःसुवर्चाः ॥ वीरसूदैवर्कामास्योनाशन्नोभवद्विपटुशंचतुष्पदे ॥ इतिजपित्वादभोग्रेणतस्याभ्रुवो
 र्मध्यं ॐभूर्भुवःस्वरितिपरिमृज्यदर्भेनिरस्यापउपस्पृशेत् ॥ ततस्त्रिवारंपंचवारंपरस्परंशिरसिऋक्चवाइत्यादिखंडवाक्यां
 ॥ ७ ॥

॥ ७ ॥

॥ १५० ॥ अथऋक्चवेखंडवाग्नानि ॥

तेवधूपूर्वकमक्षतारोपणंकारणीयमाचारात् ॥
 श्रीः ॥ ऋक्चवाइदमग्रेसामचास्तांसैवनामऋगासीदमोनामसामसावाऋक्सामोपावदन्मिथुनंसंभवावग्रजात्याइतिनेत्यब्रवी
 त्सामज्यायान्वाअतोमममहिमेतितेद्वेभूत्वोपावदतांतेनप्रतिचनसमवदततास्तिस्त्रोभूत्वोपावदंस्तत्तिसृभिःसमभवद्यत्तिसृभिः
 समभवत्तस्मात्तिसृभिःस्तुवंतितिसृभिरुद्रायंतितिसृभिर्हिसामसंमितंतस्मादेकस्यवब्धो जायाभवंति नैकस्यैवहवःसहपतयोय
 द्भैतत्सामश्चसमभवतांतत्सामाभवत्तत्सान्नःसामत्वंसामन्भवतियएवदेयोवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेससामन्भवत्यसामन्यइ

तिहिनिंदतिवैपंचान्यभूत्वापंचान्यभूत्वाकल्पेतामाहावश्च हिंकारश्चप्रस्तावश्चप्रथमाचक्रगुह्यीथश्च मध्यमाचप्रतिहारश्चोत्त
 माचनिधनंचवषट्कारश्चतेयत्पंचान्यभूत्वापंचान्यभूत्वाकल्पेतां तस्मादाहुः पांक्तोयज्ञः पांक्ताः पशव इति यदुविराजंदशिनीम
 भिसमपद्येतां तस्मादाहुर्विराजियज्ञोदशिन्यांप्रतिष्ठित इत्यात्मावैस्तोत्रियः प्रजानुरूपः पत्नीधायापशवः प्रगाथोगुहाः सूक्तंस
 वाअस्मिंश्चलोके सुष्मिंश्च प्रजयाचपशुभिश्चगृहेषु वसतिय एवं वेद ॥१॥ स्तोत्रियं शंसत्यात्मावैस्तोत्रियस्तं मध्यमयावाचां शंसत्या
 त्मानमेव तत्संस्क्रुतेनुरूपं शंसति प्रजावाअनुरूपः स उच्चैस्तरामिवाअनुरूपः शंसत्यः प्रजामेव तच्छेयसीमात्मनः कुरुते धाव्यां शंस
 ति पत्नीवै धाव्यासानी चैस्तरामिव धाव्या शंसत्या प्रतिवादिनी हास्यगृहेषु पत्नी भवति यत्रैवं विद्वद्वाही चैस्तरां धाव्यां शंसत्या
 शंसतिसस्वरवत्यावाचां शंसत्यः पशवो वैस्वरः पशवः प्रगाथः पशूनामवरुद्ध्या इन्द्रस्य नुवीर्याणि प्रवोचमिति सूक्तं शंसति प्रगाथं
 स्त्रियं धाम गच्छति जयति परमं लोकं य एवं वेद गृहवै प्रतिष्ठासूक्तं तत्प्रतिष्ठासूक्तं तत्प्रतिष्ठासूक्तं तत्प्रतिष्ठासूक्तं तत्प्रतिष्ठासूक्तं तत्प्रतिष्ठासूक्तं
 नैवै नाना जिगमिषति गृहाहि पशूनां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठा ॥२॥ उत्तमा प्रतिष्ठा तद्वैवंशं तस्माद्यद्यापि दूर इव पशून् लभते गृहा
 यतनं तत्स्वाराज्यमृद्धोत्येतमेवैताभिरेकविंशत्यैकविंशत्या ॥३॥ याज्ययायजति प्रत्तिवैयाज्या पुण्यैवलक्ष्मीः पुण्यामेव तल्लक्ष्मीं सं
 भावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्क्रुते ॥४॥ यच्चावांचोद्यावापृथिवीयं शंसति द्यावापृथिवीवै प्रतिष्ठे इयमेव ह प्रतिष्ठा सावमुव्रतद्यद्यावापृ
 थिवीयं शंसति प्रतिष्ठयोरेवैनं तत्प्रतिष्ठापयति ॥५॥ इन्द्रं भिंद्रेण देवताः शस्यंते इन्द्रं वै मिथुनं तस्माद् इन्द्रान्मिथुनं प्रजायते प्रजात्यै प्रजा

यतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदार्थहेतेपोत्रीयाश्चनेष्ट्रीयाश्चचत्वारऋतुयाजाःषट्चःसाविराड्दशिनी तद्विराजियज्ञंदशिन्यांप्रतिष्ठा
 पयंतिप्रतिष्ठापयंति ॥६॥ महीद्यौःपृथिवीचनस्तेहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवेतिद्यावापृथिवीयेशंसतिद्यावापृथिवीवैप्रतिष्ठेइय
 मेवेहप्रतिष्ठासावमुत्रतद्यद्द्यावापृथिवीयेशंसतिप्रतिष्ठयेरैवैनंतत्प्रतिष्ठापयति ॥७॥ धारयन्धारयन्नितिशंसतिप्रस्रंसाद्वाअंत
 स्यबिभायतद्यथापुनराग्रंथंपुनर्निग्रंथमंतंबध्रीयान्मयूखंवां ततोधारणायनिहन्यात्ताहृक्कृच्छ्रायरन्यधारयन्नितिशंसतिसंतत्यैसं
 ततैस्त्रयैर्हरव्यवच्छिन्नैर्यैतियएवंविद्वांसोयंतियंति ॥ ८ ॥ दक्षिणाअनुसुब्रह्मण्यासंतिष्ठते वाग्वैसुब्रह्मण्यान्नंदक्षिणास्त्राद्य
 एवतद्वाचियज्ञमंततःप्रतिष्ठापयंतिप्रतिष्ठापयंति ॥ ९ ॥ हिरण्यकशिपावासीनआचष्टेहिरण्यकशिपावासीनःप्रतिगृणाति
 यशोवैहिरण्यंयशसैवैनंतत्समर्धयत्योमित्युचःप्रतिगरएवंतथेतिगाथायाऽओमितिवैदैवंतथेति मानुषदैवेनचैवैनंतन्मानुषेणच
 पापादेनसःप्रमुंचति तस्माद्योराजाविजितीस्यादप्ययजमान आख्यापयेतैवैतच्छौनःशेषमाख्यानंनहास्मिन्नल्पंचनैनःपरिशि
 ष्यते सहस्रमाख्यात्रेदद्याच्छतंप्रतिगरित्रएतेचैवासनेश्चेतश्चाश्वतरीरथोहोतुः पुत्रकामाहाप्याख्यापयेरंल्लभंतेहपुत्रान्लभंतेह
 पुत्रान् ॥ १० ॥ देवसवितर्देवयजनंमेदेहिदेवयज्यायाऽइतिदेवयजनंयाचति सयत्तत्रयाचितउत्तरांसर्पत्योतथादामीतिह
 वतदाहतस्यहनकाचनरिष्टिर्भवतिदेवेनसवित्राप्रसूतस्योत्तरोत्तरिणीहश्रियमश्रुतेहप्रजानामैश्वर्यमाधिपत्यं ॥ ११ ॥ ते
 एतेअभ्यनूच्येतेअग्नेर्गायत्र्यभवत्सयुगेतिकल्पतेहवाअसैयोगक्षेमउत्तरोत्तरिणीहश्रियमश्रुतेहप्रजानामैश्वर्यमाधिपत्यम्
 ॥ १२ ॥ साम्राज्यंभौज्यंस्वाराज्यंवैराज्यंपारमेष्ठ्यंराज्यंमाहाराज्यमाधिपत्यमयंसंतपर्यायीस्यात्सार्वभौमःसार्वायुषांता

दापराधात्पृथिव्यैसमुद्रपर्यन्ताया एकराकृतिः ॥ १३ ॥ ध्रुवाद्यौ ध्रुवापृथिवीध्रुवासः पर्वता इमे ॥ ध्रुवं विश्वमिदं जगद्भुवो राजा
विशामयं ॥ ध्रुवतेराज्जावरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ॥ ध्रुवं तद्देवश्चाग्निश्च राहं धारयतां ध्रुवं ॥ तदस्त्वमित्रावरुणा तदग्ने शंयो रस्मभ्य
मिदमस्तु शस्ते ॥ अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठानमो दिवे बृहते सार्दनाय ॥ इत्यादि खंडवाक्यानि पठेयुः ॥ इति ब्राह्मणखंडानि ॥

॥ १५१ ॥ अथ द्वादशमः ॥

ततः ॐ अनुक्षराः कुजर्वः संतु पृथगेभिः सखा यो यंति नो वरे चं ॥ समर्थमासं भगो नो निनीयात्संजास्पत्यं सुयममस्तु देवाः
॥ इति वरं प्राञ्जुखं वधू च प्रत्यञ्जुखीं कृत्वा तद्दक्षिणतः सपत्नीक उदङ्मुख उपविश्य आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य अमुक
प्रवरान्वितो मुकगोत्रो मुकशर्मा हं मम समस्तपितृणां निरतिशय सानंद ब्रह्मलोकावास्यादि कन्यादानकल्पोक्तफलावासये अनेन
वरेणास्यां कन्यायामुत्पादयिष्यमाणं संतत्याद्वादशावरान् द्वादशपरांश्च पुरुषान्पवित्रीकर्तुमात्मनश्च श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये
ब्राह्मविवाहविधिना कन्यादानमहं करिष्ये इति कुशाक्षतयुतजलेन संकल्प्य ॥ तत्र जलशुद्ध्यर्थं वरुणपूजां उदकाभिसंव्रणं च करि
ष्ये ॥ प्रागग्रानुदगग्रान्वादभानास्तीर्थे ते बुजलपूर्णकलशं निधाय त्रीहियवानोप्यंगधपुष्पादिभिरलंकृत्य दूर्वापल्लवैर्मुखमवस्ती
र्यां लिंगाभिर्ऋग्भिर्मंत्रयेत् ॥ तत्र वरुणपूजयेदिति शिष्टाचारः ॥ ततः सपत्नीक उत्थायोदङ्मुख एव कन्यां संप्रगृह्य ॥ कन्यां
कनकसंपन्नान् कनकाभरणैर्युतां ॥ दास्यामि विष्णवे तुभ्यं ब्रह्मलोकजिगीषया ॥ विश्वं भरः सर्वभूतः साक्षिण्यः सर्वदेवताः ॥ इमां क
न्यां प्रादास्यामि पितृणां तारणाय च इत्युक्त्वा स्वदक्षिणस्थभार्यादत्तपूर्वकल्पितजलधारामविच्छिन्नां वकांस्योपरि धृतकन्यां ज

ल्युपरिस्थवरांजलिदक्षिणहस्तेक्षिपन्वदेत्॥कन्यातारयतु॥पुण्यं वर्धतां॥शिवा आपः संतु॥सौमनस्यमस्तु॥अक्षतंचारिष्टंचास्तु॥
 दीर्घमायुःश्रेयःशान्तिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु॥यच्छ्रेयस्तदस्तु॥यत्पापंतत्प्रतिहतमस्तु॥पुण्याहंभवंतोब्रुवंतु॥स्वस्तिभवंतोब्रुवंतु॥
 ऋद्धिंभवंतोब्रुवंतु॥श्रीरस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु॥अमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोत्पन्नायामुकप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकपौत्रायामुकशर्मणे श्रीधररूपिणेकन्यार्थिनेवराय॥अमुकप्र
 वरोपेतामुकगोत्रोत्पन्नायामुकप्रपौत्रीममुकशर्मणोर्ममपुत्रीममुकनान्नीकन्यां श्रीरूपिणीं प्रजापतिदैवत्यां प्रजोत्पाद
 नार्थं तुभ्यमहंसंप्रददेनमम॥कन्यां प्रतिगृह्णातु भवान् इति वरहस्ते सकुशाक्षतजलं क्षिपन् प्रजापतिः प्रीयतामिति मनसा स्मरेत्॥
 एवं पुनः कन्यातारयत्वित्यादि द्विः॥ततो वरः ॐ स्वस्तीत्युक्त्वा कन्याया दक्षिणां समभिमृश्य॥ॐ कइदं कस्मा अद्रा
 त्कामः कामाया द्रात्कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामं समद्रुमा विश्वा कामेन त्वा प्रतिगृह्णामि कामैतत्ते वृष्टिरसि द्यौस्त्वा ददातुष्ट
 थि वी प्रतिगृह्णातु॥धर्मप्रजासिद्ध्यर्थं कन्यां प्रतिगृह्णामीति वदेत्॥ततो दाता॥गौरीं कन्यामिमां विप्रयथाशक्ति विभूषितां॥

१ कन्यादानेन ममेति न वाच्यमिति केचित् इति दानचन्द्रिका॥पितामहो दानकर्ता चेत्पौत्रीमित्यतः पूर्वममेति वदेन्न पुत्रीमित्यतः पूर्वं प्रपितामहः प्रपौत्रीमि
 त्यत्र ममेति वदेत्।आत्रादि पुरुषत्रयकीर्तनेनैव कुर्यात्कापि ममेति न वदेत्।मातुलादिरन्यो वा दाता स्वगोत्रं विशेषणत्वेनोक्त्वा मुकशर्मणः समस्तपितृणा
 मिति कन्यापितृनामपष्ठयंतु क्त्वा कन्याविशेषणत्वेन तद्गोत्रादिवदेत्।ममवंशकुले जातेत्यत्र ममेति स्थाने कन्यापितृनाम वदेत्।दत्तकन्यादानेन ममवंशकुले
 दत्तेतीवश्शोकोहः।इति धर्मसिद्धिमुक्तौ।कन्यादानांगत्वेन गवादिदानमंत्रास्तत्रैवालोचनीयाः।

गोत्रायशर्मणे तुभ्यं दत्तां विप्रसमाश्रय ॥ कन्येममाग्रतोभूयाः कन्ये मे देवि पार्श्वयोः ॥ कन्ये मे पृष्ठतोभूयास्त्वद्दानान्मोक्षमाप्नुया
म् ॥ ममवंशकुले जाता पालिता वत्सराष्टकम् ॥ तुभ्यं विप्रमयादत्ता पुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ (न्यूनवयस्कायां पालिता सप्तवर्षकमि
त्याद्यूहः कार्यः) धर्मे चार्थे च कामे च नाति चरितव्या त्वये यम् ॥ वरः नाति चरामीति वदेत् ॥ ततो दाता उपविश्य देशकालौ स्मृत्वा
कृतस्य कन्यादानस्य प्रतिष्ठासंस्कारार्थं मिदं सुवर्णमग्निद्वैवतं दक्षिणात्वेन तुभ्यमहंसं प्रददे इति सजलं सुवर्णं वरहस्ते दत्त्वा नममेति
वदेत् ॥ वरः ॐ स्वस्ति ॥ ततो दाता जलभाजनभोजनगोमहिष्यश्वगजदासीदासभूवाहनालंकारादियथा विभवं संकल्पपूर्व
कं वराय दद्यात् ॥ अथ वरः ॥ यत्कक्षीवांसवननं विश्वे देवा अनुष्टुप् ॥ यत्कक्षीवांसवननं विभवं संकल्पपूर्व
पुत्रोऽंगिरसा भवेत् ॥ तेन नोद्य विश्वे देवाः स प्रियांसमर्जीनन् ॥ इत्यनेन कन्याया दक्षिणकुक्षिमभिमृशेत् ॥ ॐ यत्कक्षीवांसवननं
वर्गभिमंसं त्रितकलशलं कांस्यपात्रे आसिच्य ॥ अनाद्युष्टमित्यस्य वामदेव आपो बृहती ॥ उदकाभिमंत्रणे विनियोगः ॥ अथ पुरोधाः पू
ज्याय सर्मनकत्वयमा ॥ अर्दुर्मंगलीः पतिलोकमाविश शशौ भवहि पदं शं चतुष्पदे ॥ इत्युदकमभिमंत्र्य सहिर
वित्री सूर्यासा वित्री आद्या जगती द्वितीया त्रिष्टुप् अंते इह अनुष्टुभौ ॥ अभिषेके विनियोगः ॥ ॐ आनः प्रजाभिति च तस्य सूर्यासा
जरायुसर्मनकत्वयमा ॥ अर्दुर्मंगलीः पतिलोकमाविश शशौ भवहि पदं शं चतुष्पदे ॥ अर्धोरचक्षुरपतिष्ठे धि शिवा पुशुभ्यः सुम
नः सुवर्चोः ॥ वीरसूदैव कामास्यो नाशनो भवहि पदं शं चतुष्पदे ॥ इमां त्वमिद्रमीद्वः सुपुत्रांसुभगां कृणु ॥ दशस्यां पुत्राना र्धेहि

पतिमेकादशकृधि ॥ सन्नाज्ञीश्वशुरेभवसन्नाज्ञीश्वश्रवांभव ॥ ननोदरिसन्नाज्ञीभवसन्नाज्ञीअधिदेवु ॥ समुद्रज्येष्ठा
 इतिचतसृणांवसिष्ठअपस्विष्टुप् ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाः ० ऋ ४ ॥ आपोहिष्ठेति तिसृणामारीषः सिंधुद्वी
 पआपोगायत्री ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठामयो ० ऋ ३ ॥ देवस्यत्वासवितुः ० भूर्भुवःस्वःअमृताभिषेकोस्तु ॥
 ततोदुग्धाक्तेनद्विगुणशुक्लसूत्रेणदंपतीकंठदेशेकटिदेशेचैशानीमारभ्यपंचवारंचतुर्वारंप्रदक्षिणवेष्टयेत्पुरोधाएतैर्मन्त्रैः ॥ ॐ
 परित्वागिर्वणोगिरिइमाभवंतुविश्वतः ॥ वृद्धायमनुवृद्धयोजुष्टाभवंतुजुष्टयः ॥ तान्वोमहोमरुतएवयाज्ञोविष्णोरैषस्यप्रभूये
 हवामहे ॥ हिरण्यवर्णान्ककुहान्यतस्त्रुचोब्रह्मण्यतःशंस्यंरार्धमहे ॥ दशविभ्योदशकक्ष्येभ्योदशयोक्त्रेभ्योदशयोजने
 भ्यः ॥ दशाभीशुभ्योअर्चताजरेभ्योदशधुरोदशयुक्तावहंभ्यः ॥ तेअद्रयोदशयंत्रासआशवस्तेषामाधानंपर्येतिहयंतं ॥ तज्ज
 सुतस्यसोम्यस्यांधसोशोःपीयूषप्रथमस्यभेजिरे ॥ तेसोमाद्रोहरांद्रस्यनिस्तेशुंदुहंतोअध्यासतेगवि ॥ तेभिर्दुग्धंपिपिवान्तसो
 म्यमध्विद्रोवर्धतेप्रथतेवृषायतै ॥ वृषावोअंशुर्नकिलारिषाथनेळावंतुःसदृमित्स्थनाशिताः ॥ रैवत्येवमहसाचारवस्थनयस्य
 ग्रावाणोअर्जुषध्वमध्वरं ॥ ततःकंठदेशस्थंसूत्रमधोनिष्काश्यकुंकुमाक्तमूर्णायुकंचकृत्वातेनहरिद्राखंडंबध्यातद्वधूवामहस्तप्र
 कोष्ठेवरोबध्नीयात् ॥ ॐ नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिकर्ष्यज्यते ॥ एधंतेअस्याज्ञातयःपतिर्बधेषुबध्यते ॥ इतिमंत्रेण ॥ ततः
 कटिदेशस्थंसूत्रमुपरिनिष्काशयताहशंकृत्वावरदक्षिणहस्तप्रकोष्ठेवधूर्बध्नीयात्तैर्नैवमंत्रेण ॥ ततःतैजसपात्रेगव्यक्षीरेघृतमासि
 न्यपात्रांतरेणार्द्रशुक्लतंडुलानादायवरःप्रक्षालितपाणिःप्रक्षालितवध्वंजलौक्षीरघृतंहस्तद्वयांगुलिभिर्द्विरुपस्तीर्यद्विवारंतंडुला

नोप्यतेनतथैवद्विरभिधारयेत् ॥ ततोवरांजलाव्येमेवदात्रान्येनवापूरितेदातातदंजल्योःसुवर्णनिधायवरांजलिकन्यांज
 ल्युपरिनिधाय ॥ कन्यातारयतु ॥ दक्षिणाःपांतु ॥ बहुदेयंचास्तु ॥ पुण्यंवर्धतां ॥ शांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ तिथिकरण
 स्वांजलिस्थान् यज्ञोमेकामःसमृध्यतामितिकन्याशिरसिक्षिपेत् ॥ एवंपुनर्द्विः ॥ तत्रद्वितीयेश्रियोमेकामइतिवधूः ॥ धर्मो
 मेकामइतिवरः ॥ तृतीयेप्रजामेकामइतिवधूः ॥ यज्ञोमेकामइतिवरः ॥ ततःकन्यावरांजलिंद्विरुपस्तीर्यद्विस्तंडुलानोप्यद्वि
 तारयत्वित्यादिवाक्यषट्कंदेत् ॥ ततोवरःयज्ञोमेकामःसमृध्यतां ॥ कन्यातुभगोमेकामःइति ॥ एवंपुनर्द्विः ॥ तत्रद्वितीये
 धर्मोमेइतिवरः ॥ श्रियोमेइतिवधूः ॥ तृतीयेयज्ञोमेइतिवरः ॥ प्रजामेइतिवधूः ॥ अथवरोवध्वंजलिंपूर्ववदापूर्यस्वांजलिम
 न्येनपूरयित्वोभौवधूपूर्वकंतूष्णीमक्षतानारोपयेतां ॥ अथवरःस्वशिरःस्थपुष्पमेकंक्षीरेणाप्लाव्यतेनकन्याललाटेतिलकंकुर्या
 त् ॥ सापिस्वशिरःपुष्पेणतथैववरललाटेतिलकंकृत्वापुष्पमालांवरकंठेनिदध्यात् वरोपिकन्याकंठे ॥ ततोवरपक्षसुवासिनी
 यंकुर्यात् ॥ ततोवरस्तत्पूत्रं ॥ मांगल्यंतनुनानेनभर्तृजीवनहेतुना ॥ कंठेवभ्रामिसुभगेसाजीवशरदःशंतं ॥ इतिमंत्रेणेष्टदेव
 १ ब्रह्मविष्ण्वीशरूपंतुरंग्रवच्चत्रितुलकं ॥ त्रिरत्नंरुक्मजंस्त्रीणांमांगल्याभरणंविदुः ॥ वामहस्तेएकसरकंठेदुत्रिसरंस्तमिति ।

तांस्मरन्वधूकंठेबध्नीयात् भूषणैश्चायुष्यं चर्चस्यमितिसूक्तं पठन् भूषयेत् ॥ (ततो विवाहव्रतनिर्विघ्नतार्थगणानां त्वा आतून इंद्रे
तिमंत्राभ्यां हरिद्राखंडपूगीफललङ्घुकादिनिधाय षोडशोपचारैः संपूज्य पुनः पूर्वोक्तमंत्राभ्यां दंपत्योरुत्तरीयांतयोः पृथग्वध्नीया
त् ॥ प्र०२०) ततः पुरोधानीललोहितमिति मंत्रेण तयोरुत्तरीयांतौ मिथो बध्नीयात् ॥ ततः सभार्यो दाता वृद्धाः पुरंध्रयो ज्ञातिवां
धवाश्च क्रमादाशीभिर्निराद्राक्षतारोपणं कुर्युः ॥ (अत्र कौस्तुभे प्रयोगरत्ने च महालक्ष्म्यादिपूजनपूर्ववायनदानाद्युक्तमस्ति ततो व
धूवरौ परस्परहस्तधारणेनोक्तलक्षणां वेदिमंत्रघोषेण गच्छेतां) ॥ इति कन्यादानप्रयोगः ॥ ४३ ॥

॥ १५२ ॥ अथ विवाहहोमः ॥

श्रीः ॥ वरो वेद्यां प्राञ्जु खडपविश्य स्वदक्षिणतो नियमितवाचं वधूचोपवेश्य द्विराचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य प्रतिगृही
तायामस्यां वध्वां भार्योत्वसिद्धये गुह्याग्निसिद्धये च विवाहहोमं करिष्ये ॥ तदंगस्थं डिलो छेपनादियोजकनामाग्निप्रतिष्ठापनांतं कृ
त्वाग्नेः प्रत्यग्दृष्टं सोपलां प्रतिष्ठाप्य प्रागुदीच्यां धान्यराशेरुपर्युदकपूर्णकुंभं निधाय तं पल्लवैरपि धाय गंधपुष्पैरलंकृत्योदगग्नेः प्रा
क्संस्थं सप्ततंडुलराशीनुपकल्प्य समिद्धयमादाय देशकालौ संकीर्त्य क्रियमाणे विवाहहोमे देवतापरिग्रहार्थं मित्याद्याधारावाज्ये
न ॥ अत्र प्रधानं त्रिरग्निपवमानं सकृदग्निप्रजापतिं चाज्येन अर्घ्यमाग्निं वरुणाग्निं पूषाग्निं प्रजापतिं च लाजद्रव्येण शेषेण स्विष्टकृत्तमि
त्यादि षट्पान्नासादनांतं कृत्वा पात्रपश्चिमतो लाजशूर्पमासाद्य आज्याग्निं श्रपणांतं कृत्वा ज्यं लज्जैः सह त्रिः पर्यग्निं कृत्वा ज्योत्पवने
कृते लाजांस्त्रिः प्रोक्ष्य बर्हिं रास्तरणाद्याधारहोमांतं कृत्वा ॥ आज्यभागौ नस्तः ॥ अथ प्रधानहोमः ॥ अग्न आयूंषीति तिसृणां श

तैवेखानसाऋषयःअग्निःपवमानोदेवतागायत्रीछंदःविवाहप्रधानाज्यहोमे० ॥ ॐ अग्न्यार्यूषि० नांस्वाहा अग्नयेपवमानाये
दं०॥ एवंप्रत्येकंत्यागः ॥ ॐ अग्निर्ऋषिःप० स्वाहा० ॥ ॐ अग्नयेपवस्व० स्वाहा० ॥ त्वमयमावसुश्रुतोमिस्त्रिष्टुप् ॥ विवाहप्र
धा० ॥ ॐ त्वमयमावसुश्रुतोमिस्त्रिष्टुप् ॥ अंजंतिमित्रंसुधितंनगोभिर्यदंतीसमनसाकृणोषिस्वा
हा० ॥ अग्नयइदं० ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ विवाहप्रधा० ॥ ॐ प्रजापतेन० स्वाहा० ॥ प्रजापतयइदं० ॥
एवंपंचाज्याहुतीहुत्वाप्राञ्जुखोपविष्टायाःपुरतःप्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन् ॥ गृभ्णामीतिसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्रीत्रिष्टुप् वधूपाणि
ग्रहणेविनियोगः ॥ ॐ गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदंष्ट्रिथार्सः ॥ भगोअर्यमासचित्तापुरंधिर्मह्यत्वादुर्गहंपत्या
यदेवाः ॥ इतिमंत्रेणभार्यायाउत्तानंसांगुष्ठंदक्षिणपाणिमुत्तानेनदक्षिणहस्तेनगृहीयात् ॥ ततोवधूमुत्थाप्यतयाकरौक्षालयि
त्वातस्याअंजलावाज्यमुपस्तीर्यवधून्प्रात्रातत्स्थानीयेनवातिष्ठताशूर्पस्थलजान्मुष्ट्याद्विरोप्यस्वयंपंचावत्तीचेत्रिवारमोष्यशूर्प
स्थानभिघार्थीजलिस्थानपिसकृदभिघार्थं ॥ अर्यमणंनुवामदेवोर्यमाग्निरनुष्टुप् विवाहप्रधानलजहोमेविनियोगः ॥ ॐ अ
र्यमणंनुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवोअर्यमाप्रेतोमुंचातुनामुतस्वाहेतिमंत्रंपठित्वातिष्ठन्तिष्ठत्याधृतांजलिरंजल्यवि
च्छेदेनांगुल्यग्रैरंजलिपार्थ्वेनहावयेत् ॥ वरःअर्यग्नेअयइदं० ॥ ततोदृषदुपलवर्जमग्निमुदकुंभंपात्राणिचवधूंप्रदक्षिणंपरिण
यन्स्वयमग्नेगच्छन्जयेत् ॥ ॐ अमोहमस्मिंसात्वंसात्वमस्यमोहंघोरहृथिवीत्वंसामाहमृक्त्वंतावेहविवहावह ॥ प्रजांप्रजन
यावहैसंप्रियौरोचिणसुमनस्यमानौजीवेवशरदःशतं ॥ ततोवधूंप्राञ्जुखीद्विभ्यामपिपादाभ्यांहृषदं ॥ इममश्मानंवामदेवो

वधूरनुष्टुप् अश्मरोहणेविनियोगः ॥ ॐ इममश्मानमारोहाश्मेवत्वंस्थिराभव ॥ सहस्वपृतनायतोभितिष्ठपृतन्यतः ॥ इति
 मंत्रेणारोहयेत् ॥ पुनःपूर्ववदंजल्युपस्तरणादिकृत्वा ॥ वरुणंनुवामदेवोवरुणाग्निरनुष्टुप् विवाहप्रधानलाजहो० ॥ ॐ वरुणं
 नुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवोवरुणःप्रेतोमुंचातुनामुतस्वाहा ॥ वरुणायाग्नयइदं० ॥ पुनरमोहमस्मीतिपूर्ववत्परिणी
 यइममश्मानमित्यश्मानमारोहयेत् ॥ पुनःपूर्ववदंजल्युपस्तरणादि ॥ पूषणंनुवामदेवःपूषाग्निरनुष्टुप् ॥ विवाहप्रधानलाज
 हो० ॥ ॐ पूषणंनुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवःपूषाप्रेतोमुंचातुनामुतस्वाहा ॥ पूषणेग्नयइदं० ॥ पूर्ववदमोहमस्मीत्या
 द्यश्माहारोहणं च ॥ ततोवरोऽवशिष्टांछाजानात्माभिमुखंशर्पकोणेनजुहुयात्प्रजापतयइतिस्मृत्वास्वाहेत्युच्चार्यप्रजापतयइदं
 नममेत्युक्त्वा ॥ अत्रपरिणयनाश्मरोहणेनस्तः ॥ अथाग्नेरुदीच्यांसप्ततंडुलराशीन्यश्चितोवध्वादक्षिणपादेनवरःक्रमेणाभ्यु
 त्क्रामयेन्मंत्रैः ॥ ॐ इषएकपदीभवसामामनुव्रताभव ॥ पुत्रान्विंदावहैबहूस्तेसंतुजरदष्टयः ॥ इतिप्रथमं ॥ ऊर्जेद्विपदीभवे
 त्यादिद्वितीयं ॥ रायस्योषायन्निपदीभवेत्यादिचतुर्थं ॥ प्रजाभ्यःपंचपदीभवेत्या
 दिपंचमं ॥ ऋतुभ्यःषट्पदीभवेत्यादिषष्ठं ॥ सखासप्तपदीभवेत्यादिसप्तमंराशिं ॥ ततःपूर्वस्थापितकुंभंकेनचिदानाद्यतत्र
 स्थएववरःस्वशिरसावधूशिरःसंयोज्यकलशस्थमुदक्रमादायात्मशिरः वधूशिरश्चशंतिरस्त्वित्यादिपंचदशमंत्रैरभिषिच्यस्वा
 सनेउपविश्याज्येनस्विष्टकृदादिहोमशेषसमाप्यपूर्वबद्धोत्तरीयांतौविस्मस्यभुवारुंधतीसप्तर्षिप्रभृतीन्वध्वासहदृष्ट्वा जीवपत्नी
 प्रजांविदेयेतिवध्वावाचयेत् ॥ ततोवधूर्वाङ्घ्रियमंविस्तृजेत् ॥ दिनविवाहेसायंसंध्यामुपास्यरात्रिविवाहेसायंसंध्यामनुपास्यै

वधुवादिदर्शनं ॥ एतदादिविवाहाभिरक्षेत् । रक्षितोऽग्निश्चतुर्थीकर्मपर्यंतं गृहप्रवेशनीयहोमात्पूर्वमनुगच्छेद्विवाहहोमः पुनः कार्यः । गृहप्रवेशनीयोत्तरंगतौ होमद्वयमपि पुनः कार्यं । केचित्तु द्वादशरात्रपर्यंतं तृत्युक्तायाश्चेत्याज्याहुतिमेवाहुः । इति वि० श्रीः ॥ वरः देशकालौ संकीर्त्य मम विवाहो मे गृह्यत्वसिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं गृहप्रवेशनीयहोमं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ स्वं हिलकरणाद्यग्निप्रतिष्ठातं कृत्वा प्रत्यगग्नेः स्वदक्षिणदेशे प्राग्ग्रीवमुपरिलोमकमानहुं च मार्त्तरीयहोमः ॥ अथ गृहप्रवेशनीयहोमः ॥

॥ १५३ ॥

बधः क्रियमाणे गृहप्रवेशनीयहोमे देवतापरिग्रहार्थं मित्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ सूर्यासावित्रीचतुर्वारमाज्येन शेषेण स्वष्टकृतमित्यादि पत्न्यान्वारब्ध आज्यभागांतं कृत्वा ॥ आनः प्रजामिति च तस्य सूर्यासावित्रीसूर्यासावित्री ॥ आद्याजगती द्वितीया त्रिष्टुप् अंत्ये द्वे अनुष्टुभौ ॥ गृहप्रवेशनीयप्रधानाज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ आर्नः प्रजां जनेयतु ॥ १ ॥ सर्वत्र सूर्यासावित्र्या इदं नमम ॥ ॐ अर्धो रचक्षुरः ॥ २ ॥ सूर्यासावि० ॥ ३ ॥ सूर्यासावि० ॥ ३ ॥ सूर्यासावि० ॥ ३ ॥ सर्वत्र सूर्यासावित्री ० इति च तैत्तिरीयस्य सूर्यासावित्रीसूर्यासावित्र्यनुष्टुप् ॥ दधिप्राशने आज्यशेषेण १ अयमर्धरात्रोत्तरविवाहहोमेऽपरेऽष्टुः प्रातः कार्यः । अर्धरात्रात्पूर्वं विवाहहोमे तु तदैव विवाहहोमोत्तरं पृथगेव कार्यः । औपासनं त्वेतात्पूर्वमेव ॥

२ अत्र ऋगंते स्वाहाकारं पठन्नाज्याहुतीर्जुह्यादिति प्र० र० तत्र ऋगंतशब्दः पूर्वसमावर्तने ममाग्ने इत्यत्र स्फुटीकृतो द्रष्टव्यः ।

धिप्रादयपत्नीमपिप्राशयेत् हुतशिष्टाज्येनस्वस्यपत्न्याश्चहृदयांजनंवाकार्यम् ॥ ततोहस्तंक्षाल्यस्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य
पतिपुत्रवतीभिःकृतनीराजनौदंपतीद्विजाशिषोगृहीयातां ॥ इतिगृहप्रवेशनीयहोमः ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥

॥ १५४ ॥ अथविवाहचतुर्थदिनकृत्यम् ॥

श्रीः ॥ ततोवरस्त्रिरात्रताचरणंतेविवाहकालेवध्वापरिहितंवल्लं परिणीतायाअस्यावध्वाःसोमाद्युपभुक्तदोषनिबर्हणार्थं व
धूवल्लदानं करिष्यइतिसंकल्प्यसत्येनोत्तभितेति सूक्तेनतदर्थविदेब्राह्मणायदद्यात् ॥ ततोव्रतसंपूर्त्यर्थंयथाशक्तिब्राह्मणभोज
नंसंकल्प्यामान्नादिनावाकुर्यात् ॥ ततोविवाहाच्चतुर्थदिनेभद्रादिरहितेऽभुक्तःकन्यादातासभार्योदेशकालौसंकीर्त्यविवाहस्य
संपूर्णफलावाप्तयेवरस्यतत्पितृमात्रादीनांतत्पक्षीयाणांचयथाविभवंवस्त्रादिभिः पूजनमहंकरिष्ये ॥ तथाचउमामेहेश्वरप्रीतिद्वारा
कन्यादानफलसंपूर्णतावाप्तयेवंशाभिवृद्धयेचऐरिणीपूजनंवरमात्रेऐरिणीदानंचकरिष्ये ॥ (वैसंतपूजनंचकरिष्ये ॥ इतिसं
कल्प्यविधिवद्गणपतिपूजनंकृत्वा रंगवह्यादियुतभूमौमध्येपंचरंगनिर्मितंस्वस्तिकंचतुर्विदिक्षुचत्वारिस्वस्तिकानिचविलिख्य
तेपुतंडुलराशीन्कृत्वातदुपरिमध्येईशानादिक्रमेणचतुर्दिक्षुचाक्षतयुतपंचकलशान्निधायकौसुंभसूत्रेणकलशान्ग्रंथयित्वा मुखे
ध्वान्मपल्लवान्निधाय तदुपरिघृतपाचितपोलिकाःसंस्थाप्यतदुपरिपिष्टदीपपंचकंद्वयंवाप्रतिकलशंनिधायतत्रवसंतंपूजयेत् ॥

१ गृह्याग्निमतःसायंप्रातरौपासनहोमोत्रापेक्षितःपरतुसपूर्वनित्यविधौगतएव ॥ नष्टाग्नेःपुन सधानप्रयोगोपिप्रसगमनुसृत्यगर्भाधानप्रयोगारंभसंगृ
हीतोस्ति । २ अत्रप्रयोगोधनुश्चिन्हातर्गतंवसंतपूजनंअत्रेतनंगजपूजनंचकाचिदेशेकुर्वतिपारपर्यागतशिष्टाचारान्नसर्वत्र ॥ आकरेषुनेददृश्यते ॥

तांसुतइतिषलर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोबृहदुक्थऋषिः ॥ वसंतरूपीन्द्रोदेवता ॥ त्रिष्टुपछंदः ॥ वसंतपूजनेविनियोगः ॥ ॐ तांसुते
 कीर्तिमधवन्महिवायत्वाभीतेरोदसीअह्वयेताम् ॥ प्रावोदेवोआतिरोदासमोजःप्रजायैत्वस्यैयदशिक्षइन्द्र ॥ यदचरस्तन्वावावृ
 धानोबलानीन्द्रप्रब्रुवाणोजनेषु ॥ मायेत्सातेयानियुद्धान्याहुर्नाद्यशत्रुननुपुरावितसे ॥ कउनुतेमहिमनःसमस्यास्मत्पूर्वऋष
 योर्तमायुः ॥ यन्मातरंचपितरंचसाकर्मजनयथास्तन्वः१ःस्वायाः ॥ चत्वारितेअसुर्योगिनामादाभ्यानिमहिषस्यसंति ॥ त्व
 न्मावितरीस्त्वमाज्ञातात्वमिन्द्रासिद्धता ॥ योअदधाज्योतिषिज्योतिरंतर्योअसृजन्मधुनासंमर्धनि ॥ कामभिन्मेमधव
 मन्मब्रह्मकृतोबृहदुक्थादवाचि ॥ इतिसूक्तेनवसंतसंपूज्य ॥ इन्द्रादिदेवतानांचप्रीतिदोनंदवर्धनः ॥ अधप्रियंशूषमिंद्राय
 वसंतःकामदोस्तुमे ॥ प्रसूनदेहरूपायअनंगत्रासकारिणे ॥ कालरूपायदेवायवसंतायनमोनमः ॥ इतिमंत्राभ्यांनमस्कृत्यपु
 ष्पांजलेंदद्यात् ॥ ततोवरपिताकन्यांपूजयेत् ॥ अभिवच्छेतिपट्टकूलादिदत्वाआयुष्यमितिसूक्तेनसुवर्णालंकारादियाःफल
 नीरितिपुष्पमालादिदत्वापुमंगलीरिचंवधूरितिसीमंतोसिंदूरंनिक्षिप्य ॥ मांगल्यंतुनानेनभर्तृजीवनहेतुना ॥ कंठेबभ्रामिसु
 भगेसाजीवशरदःशतं ॥ इतिकंठेमंगलसूत्रंबधीयात् ॥ ततःकन्यापिताऐरिणीपूजनंकुर्यात् ॥ सवस्त्रफलतांबूलंदंपत्यो
 र्वंशवर्धनं ॥ ऐरिण्याख्यंवंशपात्रंपक्वात्रैःपरिपूरितं ॥ करकैरुद्रसंख्याकैःसुवर्णपरिपरितैः ॥ एतावदैरिणीरूपंकर्तव्यंकिलसूरि
 भिः ॥ एवंसंपाद्य ॥ ऐरिणित्वमुमादेवीमहेशोगिरिजापतिः ॥ अतस्त्वांपूजयिष्यामिऐरिणींसर्वकामदां ॥ सवस्त्रांचसदी

पांचशूरैः षोडशभिर्युतां ॥ वरमात्रे प्रदास्यामि कन्यादानस्य सिद्धये ॥ इति संकल्प्य तत्र उमामहेश्वरौ षोडशोपचारैः पूजयित्वा
 इदं ऐरिण्याख्यं वंशपात्रं षोडशशूर्पयुतं वरमात्रे संप्रददेन मेत्युक्त्वा वरमात्रे वंशपात्रं दत्त्वा भंत्रान् पठेत् ॥ वंशो वंशकरः श्रेष्ठो वं
 शो वंशसमुद्भवः ॥ अनेन वंशदानेन तुष्टऋद्धिं करोतु मे ॥ वंशपात्रमिदं पुण्यं वंशजातसमुद्भवम् ॥ वंशानामुत्तमं दानमतः शां
 तं प्रयच्छ मे ॥ वंशपात्राणि सर्वाणि मया संपादितानि वै ॥ उमाकांताय दत्ता निमगोत्राभिवृद्धये ॥ वंशवृद्धि करं दानं सौभा
 ग्यादिसमन्वितं ॥ वख्नेणाच्छादितं पूगफलहेमसमन्वितम् ॥ सर्वपापक्षयकरं नानाद्रव्यैस्तु पुरितं ॥ दानानामुत्तमं दानमतः
 शांतिं प्रयच्छ मे ॥ इति ॥ ततः कन्यां वरपितृमात्रुत्संगयोः पृथगुपवेश्य पृथक् तौ प्राथयेत् ॥ अष्टवर्षात्विंशकन्यापुत्रवत्यालिताम
 या ॥ इदानीं तव पुत्राय दत्तास्ते हेनपाल्यतां ॥ इति ॥ ततः स्वस्तिनो मिमीतामिति सूक्तेन कंचुकी संहितं ऐरिणीपात्रं वरपक्षीयाणां
 शिरसि दिवे दिवे सदृशीरिति सूक्तेन निधाय शिरस उच्चार्य भूमौ निधाय पुनः शिरसि भूमौ चेति पंचवारं त्रिवारं वा प्रत्येकं कार्यं एवं
 वरस्यापि ॥ (ततो दिग्गजौ पूजयेत् ॥ देशकालौ स्मृत्वा वधूवरयोः सौभाग्यादिविवृद्धये गजपूजां करिष्ये ॥ आतून इंद्रेति नवच
 स्य काण्वः कुसीदं द्रोगायत्री ॥ गजपूजने विनियोगः ॥ ॐ आतून इंद्रक्षुमंतं ० ऋक् ० ९ ॥ गोधूमनिर्मितं प्राक् शिरसमुत्तरा
 भिमुखं मत्तमातंगं संज्ञकं जंयथा विभवं वस्त्रादिभिः संपूज्य ॥ नागानामिह नागेश मत्तमातंगं संज्ञक ॥ वरवध्वोः सुखप्राप्त्यै प्रस
 न्नो भव सर्वदा ॥ इति मंत्रेण प्रार्थ्य ॥ लवणनिर्मितं प्राक् शिरसं उत्तराभिमुखं दक्षिणभागस्थं भद्रमातंगं तथैव संपूज्य ॥ ऐरावतमहा
 भागभद्रमातंगं संज्ञक ॥ वरवध्वोः सुखप्राप्त्यै प्रसन्नो भव सर्वदा ॥ इति प्रार्थयेत् ॥ ततो वरो मत्तमातंगे ग्राब्जुखस्तिष्ठेत् ॥ क

न्यापि भद्रमातंगे उत्तराभिमुखीतिष्ठेत् ॥ ततो वधून्वामहस्ते धृत्वा पश्चाद्भागेन आनीय मत्तमातंगे अवस्थाप्य स्वयंच प्रारभागेन ग
त्वा भद्रमातंगे स्थित्वा) सौभाग्यादिवृद्धये ब्राह्मणसुवासिनीभ्यो वायनानि दत्वा ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति भूयसीं दक्षिणां च दत्वा
कर्मण्यसामहेत् श्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इति विवाहचतुर्थदिनकृत्यं ॥ १५५ ॥ अथ वधून्वामहस्ते धृत्वा पश्चाद्भागेन आनीय मत्तमातंगे अवस्थाप्य स्वयंच प्रारभागेन ग

श्रीः ॥ ज्योतिःशास्त्रोक्ते प्रतियुक्ता दिवर्जिते शुभकाले न वोढया वध्वामंगलतूर्यैः सह ॥ ॐ इह प्रियं प्रजयति समृद्ध्यतामस्मिन् गृ
हे गार्हपत्याय जागृहि ॥ एनापत्या तन्वं १ संसृज स्वाधा जिघ्री विदथु मावदाथः ॥ इति सूक्तेन कनिक ददित्यादि मांगलिकमंत्र
घोषकैर्द्विजैः सह वधून्वाणौ गृहीत्वा गृहं प्रविश्य सवधूकोवरः आचम्य प्राणानायायम्य देशकालौ निर्दिश्य अनयानवोढया वध्वासह
कृतगृहप्रवेशांगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकं स्वस्तिपुण्याहवाचनं श्रीमहालक्ष्मीपूजनं च करिष्ये इति संकल्प्य गणपतिपूजनं पुण्याह
वाचनं च कृत्वा कांस्यपात्रे सिततंदुलान्प्रसार्य तत्र स्वर्णशलाकया कुलदेवतानामस्वेष्टं पठ्याः स्थापनीयं नाम च विलिख्य तदस्तु ० गृ
हवै ० इत्यादिभिः प्रतिष्ठाप्य ॐ नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भा रीमहे ॥ इंद्राभिमातिषाह्ये ॥ भर्तुवः स्वः नामाधिष्ठात्र्यै महा
लक्ष्म्यै नम इति महालक्ष्मीं षोडशोपचारैर्यथाचारं संपूज्य लिखितक्रमेण नामवाचयित्वा विप्राशिषो गृहीत्वा तेभ्यो दक्षिणां दद्यात् ॥ १५६ ॥

॥ १५५ ॥

॥ १५६ ॥

॥ १५७ ॥

॥ १५८ ॥

॥ १५९ ॥

॥ १६० ॥

॥ १६१ ॥

॥ १६२ ॥

॥ १६३ ॥

॥ १६४ ॥

॥ १६५ ॥

॥ १६६ ॥

॥ १६७ ॥

॥ १६८ ॥

॥ १६९ ॥

॥ १७० ॥

॥ १७१ ॥

॥ १७२ ॥

॥१५६॥ अथेदेवकोत्थापनमंडपोद्धारणे ॥

श्रीः ॥ उक्तकालेमंडपांतःसपत्नीकडपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य ॥ विवाहांगत्वेनस्थापितदेवतानामुत्थापनमंडपोद्धारसंनतदंगणपतिपूजनपुण्याहवाचनचकरिष्येइतिसंकल्प्यसर्वादेवताःप्रत्येकंप्रत्यहवत्पूजयित्वा॥ॐ उततिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवव्रयंतस्त्वमेहे ॥ उपप्रयंतुमरुतःसुदानंवृद्धद्राशूभवासचा ॥ ॐअभ्यारमिदद्रयोनिरिषिकंपुष्करेमधु ॥ अवतस्यविसर्जने ॥ इतिविसृज्यभगवत्यादीनामंडपांतस्तैलाभ्यंगोद्धर्तनोष्णोदकस्नानपूर्वकंपूजनंविधाय॥वेष्टनसूत्रमुन्मुच्यस्वस्तिवाचनंकुर्यात् ॥ तत्राभिषेकांतपुरोधास्तच्छाखादिवंशपात्रेपरिप्रक्षिप्ताभिषेकजलंसकुटुंबयजमानशिरसिकिंचित्सावयनं ॥ ॐप्रेतिचेतिचेत्येतद्वैसर्वस्वस्त्ययनंयत्नेतिचेतिचेतितद्योस्यप्रियस्यात्तमेतेनानुमंत्रयेतप्रेतिचेतिचेतिस्वस्त्येवगच्छतिस्वस्तिपुनरागच्छतीतिब्राह्मणंपठेत् ॥ एवंलिःकुर्यात् ॥ ततःकर्तास्वशिरसिबद्धांजलिरस्मत्गोलेपद्सुपद्सुमासेषुशोभनमस्त्वितिभवंतोब्रुवंतुइतिद्विजान्प्रार्थयेत् ॥ तेचतथास्त्वितिब्रूयुः ॥ ततोद्विजान्संपूज्यतदाशिषोगृहीत्वासकुटुंबोभुंजीत ॥ इति ॥

॥ १५७ ॥ अथान्निद्रयसंसर्गप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ द्वितीयादिविवाहव्रतांतिशुभदिनेप्राणायामदेशकालस्मरणादिकृत्वाममविवाहद्वयेनजातयोर्द्वयोर्गृह्याश्वयोःसंसर्गमहंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्योदक्संस्थयोर्द्वयोःस्थंडिलयोरुपलेपादिपूर्वकंक्रमेणगृह्याग्नीप्रतिष्ठाप्यप्रथमाग्नावन्वादध्यात् ॥ तत्रक्र

१ समेचदिवसेकुर्याद्वेवकोत्थापनंबुध. ॥ षष्ठंचविपमनेष्टमुनत्वापचमसप्तमौ ॥ समेषुषष्ठविपमेषुषचमसप्तमातिरिक्तदिनान्नेष्टमित्यर्थः ॥

मः ॥ क्रियमाणोऽग्निद्वयसंसर्गकर्मण्यन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नित्याद्याज्यभागांतमुक्त्वा अग्निप्रधानदेवतां नवभिराज्याहुति
भिर्यक्ष्ये ॥ शेषेण स्वष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतं कृत्वा आद्ययापत्यासमन्वारब्धोनवाहुतीर्जुह्यात् ॥ अग्निमीळइति नवानांम
धुच्छंदा अग्निर्गायत्री ॥ अग्निद्वयसंसर्गप्रधानाज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ अग्निमीळे० इति नवभिः स्वाहांताभिर्नवाहुतीर्हुत्वा प्र
त्याहुत्यग्नयइदं नममेतित्यक्त्वा स्वष्टकृदादिहोमशेषमुपस्थानांतं समाप्य अग्नेत्वं न इति च तस्य भिश्चोपस्थाप्य तमग्निं अयं ते योनि
तं जानन्नग्नासीदार्थानोवर्धयानि ॥ अग्निसमारोपणे विनियोगः ॥ ॐ अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ॥
त्यस्याहिरण्यगर्भोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ इतिसमिधिसमारोप्य द्वितीयाग्नौ ॥ प्रत्यवरोहयेत् ॥ द्वितीयाग्नौ ॥ प्रत्यवरोहे
जां पुष्टिरयिमस्मासु धेह्यथा भवयजमानाय शंसोः ॥ ॐ प्रत्यवरोहजाते वेदः पुनस्त्वं देवभ्यो हुव्यं वहनः प्रजानन् ॥ प्र
मिंचतुर्गृहीताज्येन शेषेण स्वष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतं कृत्वा ततः क्षुचिस्त्रुवेण चतुर्वारं प्रभूतमाज्यं गृहीत्वा पत्नीभ्यामन्वार
ब्धस्तेनाज्येनावयवशः षडाहुतीर्जुह्यान्मन्त्रैः ॥ ते च ॥ अग्नावग्निर्हिरण्यगर्भोऽग्निः शक्करी ॥ अग्निद्वयसंसर्गप्रधानाज्यहोमे वि
नियोगः ॥ ॐ अग्नावग्निश्चरति प्रविष्टकृषीणां पुत्रोऽधिराज एषः ॥ तस्मै जुहोमि हविषाघेतनमादेवानां मोमुहद्भागुधेयं मोअ
स्माकं मोमुहद्भागुधेयं स्वाहा ॥ १ ॥ अग्नय इदं नममेतिसर्वत्रत्यागः ॥ अग्निनाग्निर्मधुच्छंदा अग्निर्गायत्री ॥ अग्निद्वयसंसर्गप्र
धानाज्यहोमे वि० ॥ ॐ अग्निनाग्निः समिध्यते कुर्विर्गृहपतिर्युवा ॥ हुव्यवाद् जुहोस्यः स्वाहा ॥ २ ॥ अस्तीदमग्निमथ नमि

तितिसृणां विश्वा मित्रो मित्रनुष्टुप् ॥ अत्येद्वेत्रिष्टुभौ ॥ वि० प्राग्वत् ॥ ॐ अस्तीदमधि मन्मथं नमस्ति प्रजननं कृतं ॥ एतां विश्वपत्नी
 मा भर्माग्निं मन्मथामपर्वथा स्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ अरण्यो निर्निहितो जातवेदो गमभे इव सुधितो गभिर्णीषु ॥ दिवे दिव इड्यो जागवद्भिर्हवि
 र्भमिर्मनुष्येभिर्मित्रैः स्वाहा ॥ ४ ॥ ॐ उत्तानायामवभराचिकित्वान्तसद्यः प्रवीता वृषणं जजान ॥ अरुषस्तूपोरुशदस्य पा
 जइळायस्पृत्रो वयुनैर्जनिष्ट स्वाहा ॥ ५ ॥ पाहि नो अग्न एकयेति प्रगाथो भर्गो शिर्बृहती ॥ विनियोगः प्राग्वत् ॥ ॐ पाहि नो
 जइळायस्पृत्रो वयुनैर्जनिष्ट स्वाहा ॥ ५ ॥ पाहि नो अग्न एकयेति प्रगाथो भर्गो शिर्बृहती ॥ विनियोगः प्राग्वत् ॥ ॐ पाहि नो
 अग्न एकया पाह्यु १ तद्वितीरया ॥ पाहि गीभिस्तिस्तुभिरूजोपते पाहि च तस्तुभिरवसो स्वाहा ॥ ६ ॥ गृह्यपरिशिष्टमते सुवेणैव अ
 घ्राहुतयः ॥ ताश्च ॥ अग्निनाग्निः समिध्यत इत्युक्तयैका ॥ १ ॥ त्वंह्यग्ने अग्निनेत्यस्य विरूपो ग्निर्गीयत्री ॥ विनियोगः प्राग्वत् ॥
 ॐ त्वंह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रैर्णसन्तसता ॥ सखा सख्या स मिध्यसे स्वाहा ॥ २ ॥ पाहि नो अग्न इति तत्त्वस्य प्रगाथो भर्गो शिर्बृहती ॥
 विनियोगः प्राग्वत् ॥ ॐ पाहि नो अग्न इत्युक्ता ॥ ॐ पाहि विश्वेस्माद्रक्षसो अराव्णः प्रस्मवाजैषु नोव ॥ त्वामिद्धि नेदिष्ठं देवता
 तय आपिनक्षामहेवुधे स्वाहा ॥ ॐ आनो अग्ने वयो वृधे रयिं पावकं शंस्यं ॥ रास्वाचन उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयं शस्तरं स्वाहा ॥
 अस्तीदमितितृच उक्तः ॥ सर्वत्राग्नय इदं नममेतित्यागः ॥ एवं हुत्वा स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्य आयतने ग्निं निधाय यथा पूर्वं
 परिचरेत् ॥ इति अग्निद्वयसंसर्गप्रयोगः ॥ ॥ १५८ ॥ अथाशौचे होमविधिः ॥ ॥ १५८ ॥ अथाशौचे होमविधिः ॥ ॥ १५८ ॥

श्रीः ॥ जननशावाशौचयोर्ऋत्विगादिनासायं प्रातर्होमौ कारयेत् ॥ स्वयंचद्रव्यत्यागं कुर्यात् ॥ ऋत्विगाद्यन्याभावे तु आशौ

चपातात्पूर्वहोमातेवक्ष्यमाणप्रकारेणाग्निमसमारोपणं कृत्वा सूतकनिवृत्तौ स्नात्वा कृतनित्यक्रियोऽग्निं प्रतिष्ठाप्य प्राणानायम्य देश
कालौ संकीर्त्य मम नित्यहोमातिक्रमजन्यदोषपरिहारार्थं प्रायश्चित्तपूर्वकं अतिक्रान्तहोमान्करिष्ये इति संकल्प्य परिसमूहनादि
द्वयं क्षिप्त्वा तेनैवाज्यं त्रिःपर्यं शिक्त्वोत्सुकं निरस्य कर्षश्चिवोदगुद्रास्य अंगारानग्नावतिसृज्य सवितुष्टेति मंत्रेण सक्कृद्विस्तूष्णीमेवं
ज्योतिर्जुपतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं प्रहृत्याज्यं पश्चिमतो दर्भे च्वासाद्यल्लुक्क्षुवयोः संमार्जनं कृत्वा ज्यं सुवेणसु चिचतुर्गृहीत्वा ॥ ॐ मनो
षड्दं नममेति हुत्वा नित्यहोमार्थं पूर्ववत्तुलानं संस्कृत्य होमवत्यरिसमूहनादिसमित्क्षेपणांतं तत्र पूर्वकं अतीतकालादारभ्य क्रमे
ण द्वे द्वे आहुती हुत्वा तत्कालहोमं च कृत्वा अग्निं सूर्यं प्रजापतिं चोपस्थाय परिसमूहनाद्यंगजातं सक्कृत्कुर्यात् ॥ इत्याशौ चैहोमविधिः

श्रीः ॥ पूर्ववत्सायं कालीनमाहुतिद्वयं हुत्वा परिसमूहनादि कृत्वा कंचित्कालं निमील्य वा पुनः परिसमूहनादिसमित्क्षे
पणांतं कृत्वा च्वाः कर्तव्यं प्रातराहुतिद्वयमपक्वच्य हुत्वोपस्थानं कुर्यात् ॥ एकैव चेत्समित्सायं होमादावेव ॥ उपस्थाने मंत्राः ॥ ह
विष्पांतमिति पंचर्चस्य वामदेव्यः सूर्यवैश्वानरौ त्रिष्टुप् ॥ उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ हविष्पांतं मूर्जरं स्वर्गादिदिविस्पृश्याहुतं जु
ष्टमग्नौ ॥ तस्य भर्मेणे भुवनाय देवा धर्मेणैकं स्वधया पप्रथंत ॥ गीर्णं भुवन्तं मुसा पर्प गूळहमा विःस्वरं भवज्जाते अग्नौ ॥ तस्य देवाः पृ

थिवीद्यौरुतापोरणयुन्नोषधीःसख्येअस्य ॥ देवेभिन्विपितोयज्ञियेभिरग्निस्तोपाण्यजरंवृहंत ॥ योभानुनापृथिवींद्यामतेमा
मांततानुरोदसीअंतरिक्षं ॥ योहोतासीत्सथमोदेवजुष्टोयंसमांजनाज्येनावृणानाः ॥ सर्पतलीत्वरंस्थाजगद्यच्छात्रमग्निरंकृणो
ज्जातवैदाः ॥ यज्जातवेदोभुर्वनस्यमूर्धन्नतिष्ठोअमेसहरोचनेन ॥ तंत्वाहेममतिभिर्गीर्भिरुक्थैःसयुज्ञियोअभवोरोदसिप्राः ॥ ए
तैर्मत्रैःप्राजापत्यैश्चोपस्थायपरिसमूहनाद्यंगजातंसकृत्कुर्यात् ॥ इत्यापत्कालेकर्तव्यहोमद्वयसमासप्रयोगः ॥ ४३ ॥

॥ १६० ॥ अथगुर्वादिपक्षहोमः-॥

श्रीः ॥ तत्रप्रतिपदिसायंकालेसमित्यक्षेपणांतंकृत्वाहुतिप्रमाणेनतंडुलान्पातद्वयेप्रतिपात्रंचतुर्दशवारंगृहीत्वाग्रथमपात्रस्था
नग्रथेस्वाहेतिसर्वान्जुहुयात् ॥ ततःप्रजापत्यर्थंगृहीतान्प्रजापतिपदंचतुर्थ्यंतमनसाध्यायन्स्वाहेतिहुत्वोपस्थानादिसकृत्कु
र्यात् ॥ एवंद्वितीयायांप्रातःसमित्यक्षेपणादिपूर्ववत्कृत्वा सूर्यायस्वाहेतिपूर्ववद्धृत्वासायंकालीनोत्तराहुतिवद्वितीयाहुतिं
चहुत्वोपस्थानाद्यंगजातंसकृत्कुर्यात् ॥ पक्षमध्येवापत्तावागामिचतुर्दशीसायंकालीनहोमांतान्शेषहोमान्सायंसमस्येत् ॥ प
र्वप्रातर्होमांतांश्चप्रातःशेषहोमान्समस्येत् ॥ सर्वथापर्वसायंहोमःप्रतिपत्मातर्होमश्चपृथगेवहोतव्यौ ॥ अत्रपूर्ववदग्निंरक्षेत् ॥
आपन्निवृत्तौतुतदारभ्यसायंप्रातर्होमान्यथाकालंकुर्यात् ॥ इतिगुर्वादिपक्षहोमविचारः ॥ ४४ ॥

॥ १६१ ॥ अथामिसमारोपविधिः ॥

श्रीः ॥ कालहोमानंतरं ॥ अयंतेगाथिनोविश्वामित्रोन्निरनुष्टुप् ॥ अग्निसमारोपणेविनियोगः ॥ ॐ अयंतुयोनिर्ऋत्वियोय

तौजातोअरोचथाः ॥ तंजानर्त्तभ्रुआसीदार्थानोवर्धयागिरः ॥ इतिमंत्रेणाश्वत्थसमिधंप्रताप्यतत्राग्निंसमारोपयेत् ॥ यद्वा ॥
यातेअग्नेयज्ञियातनूस्तयेह्यारोह्वात्मात्मानं ॥ अच्छावसूनिक्णवन्नस्मेनयीपूरुणि ॥ यज्ञोभूत्वायज्ञमासीदुस्वांयोनं ॥ जा
तवेदोभुवआजायमानःसक्षयुर्हि ॥ इतिमंत्रेणपाणीप्रताप्यआत्मनिसमारोपयेत् ॥ तत्रप्रादुष्करणकालेअरणिसमारोपेअ
रणीनिर्मथ्य ॥ ॐ प्रत्यवरोहजातवेदुःपुनस्त्वंदेवेभ्योह्रुव्यंवहनःप्रजानन् ॥ प्रजापृष्टिरयिमुस्मासुधेह्यथाभवयजमानायशं
योः ॥ इत्यनेनस्थंडिलेभिप्रतिष्ठापयेत् ॥ अश्वत्थसमित्समारोपणपक्षेपुनहोमकालेविधिवदग्निप्रतिष्ठाप्यप्रत्यवरोहेतिमंत्रेण
तांसमिधमभौजुह्यात् ॥ एवमग्निःसिद्धोभवति ॥ ततोहोमःकार्यः ॥ आत्मसमारोपपक्षेसर्वदाऽस्पृश्यस्पर्शनंजलेनिमज्ज्य
त्नानंस्त्रीगमनंचाकुर्वन्मूत्रपुरीषोत्सर्गेशौचमकृत्वाचिरकालमतिष्ठंश्चहोमकाले आत्मसमारूढमग्निमुच्छ्वासरूपेणप्रत्यवरोहेति
मंत्रेणलौकिकाग्नौनिदध्यात् ॥ एवंयथाधिकारमग्निप्रतिष्ठाप्यकालद्वयेएककालेवापूर्ववज्जुह्यात् ॥ इदंसमारोपणंद्वादश
रात्रपर्यंतमेवकुर्वात् ॥ पुरुषस्यैवप्रवासकालेकर्तव्यम् ॥ प्रवासश्चसाम्निकेनद्रव्यार्जनादिदृष्टकार्यार्थमेवकेवलेनपुरुषेणकार्यः
नतुतीर्थयात्राद्यदृष्टार्थकार्यार्थं ॥ तत्रहोमातेपूर्वोक्तमंत्रैरुपस्थाप्यपुनःप्रवासासार्थंअभयंभगंमेस्त्वितिमंत्रेणाग्निमुपस्थाप्यद्विमा
समध्यवर्तिकालेष्वन्यतमकालपर्यंतंप्रोष्यपुनःस्वगृहसमीपमेत्य ॐ गुहामाबिभीतोपचःस्वस्त्येवोस्मासुचप्रजायध्वंमाचवोगोप
तीरिषदितिमंत्रेणगृहंनिरीक्ष्य ॐ गुहानहंसुमनसःप्रपद्येवीरघ्नोवीरवतःसुवीरान् ॥ इरावहतोघृतमुक्षमाणास्तेष्वहंसुमनाःसंवि
शानि ॥ इतिमंत्रेणगृहंप्रविश्य ॐ शिवंशगमंशंयोःशंयोरितिपुनस्त्रिरनुवीक्ष्यहोमकालेऽपस्थानांतंकृत्वा ॐ अभयंभोभयंमेस्त्व

तिपुनरग्निमुपतिष्ठेत् ॥ ततोऽन्येषु पुत्रशिरः उभाभ्यां पाणिभ्यां परिगृह्य ॥ ॐ अंगादंगात्संभवसिह्नुदयादधिजायसे ॥ आत्मा वै पुत्रनामासि सजीवशरदः शतमिति मंत्रं जपित्वा मूर्धनि त्रिराजिघ्रेत् ॥ प्रत्याघ्राणं मंत्रावृत्तिः ॥ एवमितरेषां च पुत्राणां क्रमेण कृत्वा प्रत्तदुहिदृणां तूष्णीमेव शिरोजिघ्रेत् ॥ एतत्पुत्रेऽपि प्रोष्यागते भवति ॥ अवगतमप्यग्रि यं प्रवासादागतं प्रतितदहर्न निवेदयेयुः ॥

॥ १६२ ॥ अथाग्निं संसर्गदोषे प्रायश्चित्तम् ॥

श्रीः ॥ स्वगृह्याग्निरन्यगृह्याग्निना संसृष्टश्चेदग्नीविभज्यो भौसमित्समारोपणं कुर्यात् ॥ ततः पूर्वहोता समिधोऽग्निमवरोप्य देशका लौसंकीर्त्य समिद्धयमादायास्मिन्नन्वाहितेऽग्नावित्यादि च क्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अग्निं विविचिं प्रधानदेवतां च रुद्रव्येण शेषेण स्विष्टकृतमिति सद्यो यक्ष्ये इत्यंतमुक्त्वा समिद्धयमग्नावाधाय परिसमूहनादि पूर्णपात्रनिधानांतं कृत्वा अग्नये विविचये त्वाजुष्टं निर्वपामीति चतुरोमुष्टीन्निरुप्य प्रोक्षणाद्याज्यभागांतं कृत्वा अग्नये विविचये स्वाहेति हुत्वा स्विष्टकृदादि होमशेषं समापयेत् ॥ अनुपक्रांतदर्शपूर्णमासश्चेत्पूर्ववदाज्यं संस्कृत्य सुवेणद्वादशवारं स्तुचिगृहीत्वा अग्नये विविचये स्वाहेति स्तुचा पूर्णाहुतिं हुत्वा कालहोमं चरेत् ॥ पश्चाद्धोता तु अग्नये पथिकृते जुहुयात् ॥ शवाग्निना संसृष्टश्चेदग्नये शुचये स्वाहेति जुहुयात् ॥ पचनाग्निना संसृष्टश्चेदग्नये संवर्गाय स्वाहेति जुहुयात् ॥ वैद्युतेन संसृष्टश्चेदग्नयेऽप्सु मते जुहुयात् ॥ इति अग्नेः संसर्गदोषप्रायश्चित्तम् ॥ ॥ ४३ ॥

ये संवर्गाय स्वाहेति जुहुयात् ॥ ॥ १६३ ॥ अथार्कविवाहः ॥

श्रीः ॥ अथान्नानंतमदृकृतः प्रयोगः ॥ वरः कृतनित्यक्रियोरविशनिवारयोर्हस्तनक्षत्रेऽन्यस्मिन्वाशुभेऽहिग्रामात्याच्यामुदी

च्यांवा अर्कगत्वा देशकालौ संकीर्त्य ॥ मम तृतीयमा नुषी विवाहस्य शुभता सिद्ध्यर्थं अर्कविवाहं करिष्ये ॥ तदंगतया गणेशपूजनं स्व
 स्तिवाचनं मातृकापूजनं नादीश्राद्धं च करिष्ये ॥ इति संकल्प्य नादीश्राद्धं तं समाप्य आचार्ये वृणुयात् ॥ अमुकगोत्रो मुकशर्मा
 हं अमुकगोत्रममुकशर्माणं अस्मिन्नर्कविवाहकर्मणि आचार्यत्वेन त्वां वृणोति वृत्तत्वात् तत्त आचार्यो वरो वा आकृष्णेनेति मन्त्रेणा केंछा
 छायया सहितो रवे ॥ तृतीयो द्वाहजं दोषं निवारय सुखं कुरु ॥ ततो वरो जलमादाय त्रिःप्रदक्षिणं परिषिंचेदेभिर्मन्त्रैः ॥ मम प्रीति
 करायेयं मम स्पृष्टा पुरातनी ॥ अर्कजान् ब्रह्मणा स्पृष्टा अस्माकं प्रतिरक्षतु ॥ नमस्ते मंगले देवि नमः सवितुरात्मजे ॥ ब्राह्मिणां कृपया
 देवि पत्नी त्वं मम इहागता ॥ अर्कत्वं ब्रह्मणा स्पृष्टः सर्वप्राणि हिताय च ॥ वृक्षाणामादिभूतस्त्वं देवानां प्रीतिवर्धनः ॥ त्राहि मां कृपया
 जं पापं सृष्टुं चाशु विनाशय ॥ ततः कन्यां प्रयच्छेत् आचार्यं प्रार्थयेत् ॥ तत आचार्यो वारदानं कुर्यात् ॥ तृतीयो द्वाह
 रनैर्भ्रुवेति त्रिप्रवरान्वित काश्यपगोत्रो लब्ध आदित्यस्य प्रपौत्री सवितुः पौत्री ममामुकशर्मणः पुत्री मर्कनाम्नी कन्यां अमुकप्रवरा
 न्विताया मुकगोत्राय अमुकप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकनाम्ने वराय दास्ये इति त्रिवारदानं कृत्वा वरस्य मधुपर्कपूजां कुर्यात् ॥ ततो
 वरः सुमुहूर्तसंगलपाठपूर्वकमर्कं निरीक्ष्य स्वस्तिनो मिमीतामिति सूक्तं पठेत् ॥ तत आचार्योणा कन्यादानं कारयेत् ॥ तत्रायं क
 मः ॥ वारदानवद्गोत्राद्युच्चार्य आत्मनश्छायासहितसवितुः प्रीतये इमामर्ककन्यां तुभ्यमहं संप्रदेन ममेत्युक्त्वा वरहस्ते साक्षतं ज
 लं क्षिप्त्वा मन्त्रं पठेत् ॥ अर्ककन्यामिमां विप्रयथाशक्ति विभूषितां ॥ गोत्राय शर्मणे तुभ्यं दत्तां विप्रसमाश्रय इति ॥ वरः स्वस्तीत्यु

क्त्वा स्वशाखोक्तां कामस्तुतिं पठेत् ॥ आचार्यः कृतस्यैतदकंकन्यादानकर्मणः संपूर्णता सिद्ध्यर्थं मां दक्षिणां तु भ्यमहं संप्रददेइति
 हिरण्यं दद्यात् ॥ ततः तत्र कन्याप्रतिनिधिराचार्यः कर्मणि ॥ वरः कंकणबंधनमक्षतारोपणं चार्कै एव कुर्यात् ॥ ततो वरः परित्वे
 त्यादिभिर्गान्ध्यात्रिरावृत्यापंचकृत्योर्कवरंचसूत्रेणावेष्ट्य तत्सूत्रं द्वेधा कृत्वा एकं गान्ध्यार्कस्य स्कंधे वरो बध्वा अपरं वरहस्ते आचा-
 र्यो बध्नीयाद्बृहत्सामेति मंत्रेण ॥ बृहत्सामक्षत्रभृद्भृष्टं त्रिष्टुभौजः शुभितमुग्रवीरं ॥ इन्द्रस्तोमेन पंचदशेन मध्यमिदं वातेन सगरेण
 रक्ष ॥ ततो वर आचार्यो वार्कस्याष्टदिक्षु महीद्यौरित्यादि मंत्रावृत्या कलशान्संस्थाप्य कलशकंठान्सूत्रेणावेष्ट्य हरिद्रागंधयुक्तज-
 लेनापूर्य प्रतिकुंभं इदं विष्णुरिति मंत्रेण विष्णुप्रतिमाः संस्थाप्य षोडशोपचारैः संपूज्याऽर्कोत्तरतः स्थंडिले योजकसंज्ञमग्निं प्रतिष्ठा-
 प्या न्वाधानं कुर्यात् ॥ अस्मिन्नन्वाहिते श्रावित्याद्या धारदेवते आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अन्नप्रधानं बृहस्पतिमग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं
 चाज्येन शेषेण स्विष्टकृतमित्याद्या धारं ते संगोभिरित्यस्यां गिरा बृहस्पतिं स्विष्टुप् ॥ अर्कं विवाहप्रधानाज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ
 संगोभिरांगिरसो नक्षमाणो भर्ग इवेदं र्थमर्पयामि ॥ जने मित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूरे वाजौ स्वाहा बृहस्पतय इदं ॥
 यस्मै त्वावामदेवः कामः संच्चाडनुष्टुप् ॥ यस्मै त्वा काममायवयं सन्नाडय जामहे ॥ तमस्मभ्यं कामं दत्वा थेदं त्वं घृतं पिब स्वाहा ॥
 अग्नय इदं ॥ ततो व्यस्तसमस्तव्याहृतिभिराज्यं हुत्वा कर्मशेषं समापयेत् ॥ ततः आचार्यः संपूज्य तस्मै गोगंगयथाशक्ति भूयसीद
 क्षिणां च दत्त्वा ॥ मम प्रीतिकरायेयमिति मंत्रेणार्कं पुनस्त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य प्रार्थयेत् ॥ मया कृतमिदं कर्म स्थावरेषु जरायुणा ॥ अ-
 र्कापत्यानि नो देहि तत्सर्वं क्षंतुमर्हसि ॥ ततो महाशान्तिं पठित्वा कलशप्रतिमाद्याचार्याथ दत्त्वा पुण्याहवाचनं कुर्यात् ॥ अस्मिन्क

र्षणिदशब्राह्मणाभोज्याः० ॥ ततश्चतुर्थदिनेसद्योवापुनर्के पूर्ववत्सूर्यसंपूज्यविसृज्यमानुषीपरिणयेत् ॥ इत्यर्कविवाहः ॥४॥

श्रीः ॥ कर्ता आचम्य प्राणानामयम्य देशकालौ संकीर्त्या स्वबालकस्यामुकदुष्टकालोत्पत्तिस्त्वितारिष्टनिवृत्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं गोमुखप्रसवाख्यां शांतिं करिष्ये ॥ तदंगत्वेन गणेशपूजां करिष्ये इति सकल्प्य तं संपूज्या चार्थवरणं तत्पूजनं च कुर्यात् ॥ आचार्यो यदत्र संस्थितमिति सर्षपविकिरणं शुचीव इति पंचगव्यं नापो हिष्ठेत्यग्निदेशं प्रोक्षणं स्वस्त्ययनं तार्क्ष्यमिति प्रार्थनं च विधाय गृहस्थेशानभागे गोमयेनोपलिप्य श्वेतरजोभिः कर्णिकायुक्तं पंकजं कृत्वा तत्र व्रीहीन्निक्षिप्य तेषु शूर्पे तस्मिन् रक्तवस्त्रे प्रसारिते तत्र तिलविकिरणं च कृत्वा प्राञ्जल्युक्त्वा कपादं शिशुं संस्थाप्य रक्तवस्त्रेणाच्छाद्य स शिशुर्षसूत्रेण वेष्टयित्वा तस्मिन् गोमुखसाम्निध्यं कृत्वा ॥ विष्णुर्यो निमित्ति तिसृणां त्वष्टा विष्णुरनुष्टुप् गोमुखप्रसवभावने विनियोगः ॥ ॐ विष्णुर्यो नैकल्पयतु त्वष्टारूपाणि पिशतु ॥ आसिंचतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ॥ गर्भं धेहि सिनीवालिंगं गर्भं धेहि सरस्वति ॥ गर्भं तैअश्विनौ द्वे वावार्धं तां पुष्करं पुमांसं पुत्रानाधौ हि दशमे मासि सूतवे ॥ इति सूक्तेन चिंतनं कृत्वा तैनावाहृत्या पंचगव्यं विधाय शिशुं स्नापयित्वा ॥ गवामंगेषु तिष्ठेति शिशुं गृहीत्वा मात्रे दद्यात् ॥ माता तु बालमादाय गोमुखससीपे बालं नीत्वा पुनरादाय गोपुच्छदेशे पित्रे दद्यात् ॥ तत आ

गोप्र.शां.
॥१६४॥

॥२२४॥

चार्थः पितृहस्तेन मात्रेदापयेत् ॥ नवेवस्त्रेशिशुस्थाप्याच्छादनमपसार्यपुत्रमुखेक्षणंकुर्यात् ॥ ततः पंचगव्येनाचार्यः शिशुं प्रोक्षेत् ॥
 आपोहिष्ठेति तृचस्यसिंधुद्वीपआंबरीषआपोगायत्रीअभिषेकेवि० ३ ॥ ततः पिताहस्तद्वयेनपरिग्रहणपूर्वकं अंगादंगात्संभवसिंहद
 यादधिजायसे ॥ आत्मावैपुत्रनामासिसजीवशरदःशतंइतिमंत्रेणशिशोर्मूर्धनित्रिरवघ्राय (मंत्रेसइतिपुंनिर्देशात्कन्यायास्तूष्णी
 घ्राणं) यथास्थानेशिशुस्थापनंकृत्वाशाखाध्यायिभिःस्वशाखोक्तविधिनापुण्याहंवाचयेत् (कमलाकरमतेऽस्यकर्मणःपुण्याहंभव
 तोब्रुवंत्वित्येवन्निः) तांगांदरिद्रब्राह्मणायविधिनोदद्यात् ॥ ततोयजमानोवस्त्रस्वर्णधान्यानियथाशक्त्यार्कादिप्रीत्यर्थंआचार्या
 यदत्वान्येभ्योब्राह्मणेभ्योभूयसींदक्षिणांदद्यात् ॥ ततआचार्यःगोमुखप्रसवशांतिहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्यस्थंडिलेवरदनामा
 न्निप्रतिष्ठापनांतेऽधिप्रत्यधिदेवतारहितान्ग्रहानावाह्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेऽन्नप्रधानं अपःद्वादशोत्तरशतसंख्या
 भिःसंयुक्तदधिमध्वाज्याहुतिभिर्द्वात्रिंशत्संख्याभिर्वा विष्णुं अष्टाविंशतिसंख्याभिर्दधिमध्वाज्याहुतिभिः प्रत्येकमष्टाभिर्वा
 यक्ष्महणंअष्टचत्वारिंशत्संख्याभिःदधिम० ॥ आदित्यादिनवग्रहान्प्रत्येकमष्टसंख्याभिःदधि० ॥ शेषेणेत्याद्याज्यभागां
 तेस्थंडिलस्यैशानदिशिग्रहपीठोत्तरतोमहीद्यौरित्यादिविधिनाधान्योपरिघटस्थापनंकृत्वा तस्मिन्पंचगव्यंतिलान्क्षीरद्रुमक
 षायान्पंचरत्नानिक्रमेणनिक्षिप्यवस्त्रयुग्मंनसंछाद्यगंधपुष्पादिभिः कलशमभ्यर्च्यकृताश्चतुत्तारणप्रतिमयोर्विष्णुवरुणौपूजये
 त् ॥ तद्विष्णोरित्यस्यमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ तत्त्वायामिशुनःशेषोवरुणस्त्रिष्टुप्गोप्रसवप्रधानपूजनेवि० ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचं०
 ऋक् ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मण० ॥ ऋक् ॥ पूजांतेकुंभंस्पृष्ट्वाभिमंत्रयेत् ॥ यतइंद्रेतिषण्णांभर्गइंद्रोबृहती ॥ कुंभाभिमंत्रणेवि० ॥

ॐ यत्तद्वद्रभ्यामहेतुतौनोअभयंकृधि ॥ मध्वन्लुगिधतवतब्रजुतिभिर्विद्विपोविमृधोजहि ॥ त्वंहिराधस्यतेराधसोमहःक्षय
स्यासिचिधुतः ॥ तंत्वावयमघवन्नद्रिगिर्घणःसुतावतोहवामहे ॥ इन्द्रस्यलुतवृत्रहापरस्यानोवरेण्यः ॥ सनौरक्षिषच्चरमं
समध्यमंसपश्चात्पुनःपुरः ॥ त्वनःपश्चादधरादुत्तरात्पुरइन्द्रनिपाहिबिभ्वतः ॥ आरेअस्मत्कृणुहिद्वैभ्यमारेहेती
रदेवीः ॥ अद्याद्याःश्वइन्द्रनास्वपरेचनः ॥ विश्वाचनोजरितृन्सस्यतेअहादिवानक्तचरक्षिषः ॥ प्रभंगीशूरोमघवातुवी
मघःसंभिश्लोवीर्ययंकं ॥ उभातेबाह्वृषणाशतक्रतोनियावज्रमिमिक्षतुः ॥ ऋचः ६ ॥ एतैर्मैत्रैरभिमन्त्र्य ॥ ततः
आचार्यःसुवेणमितितदधिमध्वाज्यहोमंकुर्यात् ॥ आपोहिष्टेतितिसृणांसिधुद्वीपआपोगायत्री ॥ गोप्रसवप्रधानहोमे॥(स
त्यपिवरुणहोमस्यवारुणत्वेऽद्वयइत्येवत्यागःपार्वणहोमेपूर्णमासायेदमितिवत्) ॥ अप्सुमे० ऋष्यादिपूर्ववत् ॥ अतएवानुष्टुभो
ग्रहणं ॥ तद्विष्णोरितिमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ गोप्रसवप्रधानहोमे० ॥ ॐ तद्विष्णोः० विष्णवइदं० ॥ अक्षी
भ्यांतइतिषण्णांविबृहायक्षमहानुष्टुप् ॥ गोप्रसवप्रधानहोमे० ॥ ॐअक्षीभ्यतिनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुबुकादधि ॥ यक्ष्मशीर्ष
ण्यमस्तिष्काज्जिह्वायाविबृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महणइदं० ॥ ॐ ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहाभ्यःकीकसाभ्योअनकूयात् ॥ यक्ष्मंदोष
ण्याऽमंसाभ्यांवाहुभ्यांविबृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महणइदं० ॥ ॐ आन्त्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोर्हृदयादधि ॥ यक्ष्ममंतस्त्रा
भ्यांयक्रःप्लाशिभ्योविबृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महणइदं० ॥ ॐ ऊरुभ्यांतेअष्टीवज्रांपाणिभ्यांप्रपदाभ्यां ॥ यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभा
सद्वान्रंससोविबृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महण० ॥ ॐ मेहनाद्धनंकरेणाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः ॥ यक्ष्मंसर्वसाद्रात्मनस्तमिदंविबृ

हामितेस्वाहा ॥ यक्षमहण० ॥ ॐ अंगादंगल्लोम्लोम्लोजातंपर्वणिपर्वणि ॥ यक्षमंसर्वस्माद्रात्मनस्तमिदंविद्वहामितेस्वाहा ॥ यक्षमहणइदं० ॥ ततःआकृष्णेनेत्यादिभिर्दध्यादिहोमः ॥ सवित्रेसोमायेदमितित्यागः ॥ सर्वत्रप्रत्यृचंअष्टाविंशतिरष्टौवाहुतयः ॥ प्रणीताप्रणयनसंस्थाजपतिपरिस्तरणविसर्जनादिआचार्यायथाशक्तिदक्षिणांदत्वास्थापितदेवतानामुत्तरपूजाविसर्जनांतत्प्रतिमांआचार्यहस्तेप्रतिपाद्याग्निंसंपूज्य विभूतिधारणांतैगच्छगच्छेतितंवि सृज्यदशत्रीनवाब्राह्मणान्भोजयेत्कर्मणःसंपूर्णतांचायित्वेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिगोप्रसवशांतिप्रयोगः ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥

॥ १६५ ॥ अथमूलजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ मूलोत्पत्तौ दुद्वादशाहे अव्यवहितगागामिमूलनक्षत्रयुते शुभदिने वा गोप्रसवशांतिमुक्तविधिना कृत्वा देशकालकीर्तनात्तेस्य कुमारस्य मूलप्रथमचरणजनमसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं शौनकोक्तप्रकारं सग्रहमखांशांतिं करिष्ये इति संकल्प्य गणपतिपूजादि नृत्विगवर्णांतं कुर्यात् ॥ द्वितीयादिचरणोत्पत्तौ संकल्पे तथो हो बोद्धव्यः ॥ ब्रह्मसदस्यौ कृताकृतौ ॥ ऋत्विजोष्टौ चत्वारो वा घृत्वा यथा विभवं पूजयेत् ॥ तत आचार्यः पवित्रपाणिः प्राणानाम्यथाचारं संकल्प्य सुसमीकृतपुण्यदेशे यदन्नसंस्थिता मितिरार्पणान्विकीर्य एतोन्विद्रंस्त्वामेति तिसृभिर्ऋग्भिर्जलमभिमन्त्र्य तेनापो हि ष्ठेति तृचेन तां भूमिं प्रोक्ष्य प्रतिमादयुत्तारणं कृत्वा मंडपाभावे प्रोक्षितभूमौ ऐशान्यां स्वास्तिकं विरच्य महीद्यौरिति भुवं स्पृष्ट्वा ओषधयः समितिद्रोणपरिमित ब्रीहौ न प्रक्षिपेत् ॥ अथोक्तलक्षणं कलशं युवा सुवासइति प्रक्षालितवस्त्रावगुठितं कृत्वा तीर्थवारिणे मंभंगे इत्यापूर्य शरासः कुशरासइति

हिरण्यरूपइति कूर्चहेमसमायुक्तं विधाय चूतपल्लवैः संयुक्तं स्वस्तिके व्रीहिषु विन्यस्य सपल्लवाः क्षीरद्रुमशाखा अश्वत्थे वइति नि
 क्षिप्य सहिरलानीति पंचरत्नानि या ओषधीरिति सवौषधीः गंधद्वारा मिति गंधं याः फलिनीरिति पुष्पफले ओषधय इति यवान्
 कांडात्कांडादिति दूर्वाः स्योनेति मृदः आपो हि षेति तृचेन पंचगव्यं निक्षिप्य पूर्णादूर्वाति पूर्णपात्रं निधाय तस्मात्कलशाच्चतुर्दिक्षु
 महीद्यौरित्यादि मंत्रावृत्त्या चतुर्णां कलशानां पूर्णपात्रं निधानांतं कृत्वा मध्यकलशे स्थितसाष्टदलवाससि हेमप्रतिमायां ॥ यातेरु
 द्रेति मंत्रस्य कश्यपो रुद्रः स्वराडनुष्टुप् रुद्रावाहने विनियोगः ॥ ॐ यातेरुद्रशिवा तनूरापां पकाशिनी ॥ तयानस्तनुवांशं
 तमयागिरिशंताभिर्चाकशीहि ॥ एतेन मंत्रेण रुद्रमावाह्यते नैव संपूज्य ॥ चतुर्भुजं मेवरुणतत्वायामित्वन्नो अग्ने सत्वं नो अग्न इति
 क्रणेन वरुणमावाह्यं पंचोपचारैः संपूज्य ॥ यजुर्वेदीयजमानश्चेत्कंचिद्वत्विजं मध्यं कुंभे षडंगैकादशिनी जपेयोजयेत् ॥ सच रुद्र
 कलशं स्पृशन् जपेयुः ॥ सूक्तसामजपयोरेकादशाष्टद्विज्ये कंसं ख्यानां विकल्पः ॥ कद्रुद्रायेति नवर्चस्य घोरः कण्वोरुद्रो गायत्री अं
 लशं स्पृशन् जपेयुः ॥ सूक्तसामजपयोरेकादशाष्टद्विज्ये कंसं ख्यानां विकल्पः ॥ कद्रुद्रायेति नवर्चस्य घोरः कण्वोरुद्रो गायत्री अं
 त्यानुष्टुप् ॥ इमारुद्रायेत्येकादशार्चस्य सूक्तस्य कुत्सोरुद्रो जगती अंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ आतेपितरिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य गृत्समदोरु
 द्रस्त्रिष्टुप् ॥ सर्वे पांजपे विनियोगः ॥ ॐ कद्रुद्राय प्रचेतसे ॠचः ९ ॥ ॐ इमारुद्राय तु वसे कपुर्दिने ॠचः ११ ॥ ॐ
 आतेपितर्मरुतां सुन्नमैतु ॠचः १५ ॥ (सूक्तांतरसत्वेपिनतज्जपः बहुवचनस्य त्रिष्टुपपत्तेः) ॥ आवोराजानमिति त्रयाणां सा
 न्नां वामदेवोरुद्राद्यस्य त्रिष्टुपद्वयोर्गायत्री जपेवि ॥ ॐ आवोराजानमध्वरस्य रुद्रं ॠचः ३ ॥ तत आशुः शिशान इत्या

दिचतुर्णामन्येषामपितत्रैवजपःकार्यः तत्रत्यजपसंदंशपाठात् ॥ आशुःशिशानइतित्रयोदशर्चससूक्तस्याप्रतिरथइंद्रश्चतु
 र्वाबृहस्पतिर्दद्याअप्वांत्यायामरुतस्त्रिष्टुप्अंत्यानुष्टुप् ॥ त्वमग्नेरुद्रइत्यनुवाकस्यहव्यवाङ्म्यात्मारुद्राद्याजगतीशिष्टा
 न्यजंषि ॥ रक्षानोअग्नेइत्यस्यवामदेवोन्निस्त्रिष्टुप् ॥ रक्षोहणमितिपंचविंशर्चससूक्तस्यपायुरग्निस्त्रिष्टुप् चतस्रोत्याअनुष्टु
 भः सर्वेषांजपेविनियोगः ॥ अत्राऽपिशत्तयापूर्वोक्तसंख्यास्वीकारः ॥ ततस्त्रैयंकमंत्रस्याऽष्टोत्तरसहस्रंजपंतत्रैवकश्चित्कु
 र्यात्पावमानीनांतिसृणामृचांच ॥ आसांमधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री ॥ अन्येषुकलशेशुशांतिजपमृत्विजःकुर्युः ॥ यद्वा
 कुंभपंचकस्थानेकुंभद्वयंसंस्थाप्यतत्रैकादिमरुद्रकुंभेरुद्रादिसर्वजपः ॥ आसांमधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री ॥ अन्येषुकलशेशुशांतिजपः ॥ यद्वा
 चतुःप्रस्रवणएकवक्रःकुंभःपंचकुंभस्थानेस्थापनीयः ॥ तत्रमुखेमध्यमकुंभकार्यचतुर्धुप्रस्रवणेपुकुंभचतुष्टयकार्यकर्तव्यमिति
 व्यवस्था ॥ ततःस्थापितकुंभोत्तरतोरकवर्णैःशुक्लैर्वाग्रीहितंशुलैश्चतुर्विंशतिदलोपेतंसकार्णिकंपंकजंविधाय तत्कर्णिकायां म
 हीद्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वाओपधयःसमितिग्रीहीननिक्षिप्य सौवर्णराजतंसृन्मयंवाकुंभंपूर्वोक्तमंत्रेणशुद्धवस्त्रवेष्टितंकृत्वा तत्रेमं
 गोइति तीर्थजलमानीयवर्हिशिखादीनिशतमूलानितदभावे विष्णुकांतासहदेवीतुलसीशतावरीर्निक्षिप्योक्तमंत्रैर्यवादिप्रक्षे
 पंकृत्वागंधाद्यलंकृतंकूर्चहेमोपेतंकुंभससवौपधिसंयुतंविधाय आकलशेव्वितिकर्णिकायांस्थापयेत् ॥ ततःपूर्ववत् याओपधी
 रित्यादिमंत्रैर्यवादिप्रक्षेपंकृत्वा पूर्णादवीर्तितनिहितपूर्णपात्रेसाष्टदलंवस्त्रंनिधाय निष्कतदर्धतदर्धान्यतरमानहेमनिर्भितानि
 ऋतिप्रतिमांप्रतिमांतराणिपंचामृतेनप्रक्षाल्य तत्रवस्त्रंनिर्ऋतिप्रतिमांतद्वक्षिणतउत्तरतश्चैद्रप्रतिमामपांप्रतिमां पूर्वादिदलेषु

॥२२७॥

विश्वेदेवप्रतिमास्तदभावेफलानितंडुलपुंजान्वानिघाय प्राच्यादिस्थानेषुलोकपालप्रतिमाः फलादिवानिघाय प्रतिमासुदेव
ताआवाहयेत् यथा ॥ मोषुणोघौरः कण्वोनिर्ऋतिर्गार्गी निर्ऋत्यावा ॥ तदक्षिणे इंद्रवोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री इंद्रावा ॥ उत्तरे
अप्सुमेमेधातिधिरापोनुष्टुप् अबावाह ॥ विश्वान्देवानावाहयामि विष्णुं वसून् वरुणं अजैकपादं अहिर्बुध्न्यं पूषणं अश्विनौ
यमं अग्निं प्रजापतिं सोमं रुद्रं अदितिं बृहस्पतिं सर्पान् पितृन् भगं अर्यमणं सवितारं त्वष्टारं वायुं इंद्राग्नी मित्रं इत्या
वाहनांतैग्रहमखरीत्यालोकपालानावाहनैर्ऋतिप्रदेशेस्थंडिलाद्यग्निस्थापनांतं कृत्वा स्थापितकुंभैशान्देशेग्रहानावाह्यसंपूज्य
तदैशान्यांकलशप्रार्थनांतं कुर्यात् ॥ ततोऽन्वाधानम् ॥ चक्षुषी आज्येनेत्यंते आदित्यादिनवग्रहान्प्रत्येकं अर्कादिजातीयस
मिच्छर्वाज्याहुतिभिरेतत्संख्याभिः अधिदेवताप्रत्यधिदेवताविनायकादिक्षेत्रपालांताः लोकपालांश्च पूर्वोक्ताहुतिभिरेतत्संख्या
भिः ॥ निर्ऋतिप्रत्येकं अष्टोत्तरशतसंख्याभिर्धृतसंमिश्रपायससमिदाज्यचर्वाहुतिभिः ॥ (समिदाद्याहुतीनां शक्तितो न्यूनसंख्या
करणपक्षे तथैव निर्देशः) ॥ इंद्रमपश्च प्रतिद्रव्यमष्टाविंशतिसंख्याभिरुक्ताहुतिभिर्विश्वेदेवाद्याश्चतुर्विंशतिदेवताः अष्टाष्टसंख्या
भिः पायसाहुतिभिः रक्षोहणमग्निं विशत्यधिकशतसंख्याभिः कृसरहु ० सवितारं दुर्गाज्यं बंककवीन्द्रुर्गावास्तोष्यति अग्निं क्षेत्रा
धिपतिं मित्रावरुणौ अग्निं च एतादेवताः प्रत्येकमष्टाष्टसंख्याभिः कृसरहुतिभिः अग्रं प्रतिद्रव्यं विशत्यधिकशतसंख्याभिः समि
दाज्यचर्वाहुतिभिः सोमं त्रयोदशवारं पायसाहुतिभिः रुद्रं स्वराजं चतुर्गृहीताज्येन अग्निपृथिवीमहांतं वायुमंतरिक्षमहांतं आदि
त्यं दिवं महांतं चंद्रमसं नक्षत्राणि दिशो महांतं चाज्येन शेषेणेत्यादिपात्रासादने पायसचक्रस्य स्थालीनां सुवाणामाज्यस्थाली

नांशूर्पाणां चासादनादिप्रणीतास्थापनांतंकृत्वा निऋत्यादीनां वक्ष्यमाणतत्तन्मंत्रैः पूजां कुर्यात् ॥ निऋतये वस्त्रयुग्मं रक्तचंदनं कृ-
ष्णसितादिपुष्पाणि मेषशृंगधूपः आज्यदीपः पोलिकौदनसुरामांसात्मकं पुरुषाहारपर्याप्तं नैवेद्यां ॥ तत्र ब्राह्मणेन सुरास्थाने संधवमि-
श्रंक्षीरं मांसस्थाने लवणमिश्रं पायसं देयम् ॥ अन्यैः संभवे मुख्यमेवोभयम् ॥ पुष्पांजल्यं ते पूजने कृते निऋतिमिद्रमपश्चोदित्यशूर्प-
योः पायसार्थं चर्वय च द्वादशमुष्टीन् तूष्णीं निरुय पायसार्थे निरुसेषणवतिमुष्टीन् तूष्णीं निरुय पुनः शूर्पांतरे कृसरार्थं चतुश्चत्वारि-
ंशत्संख्यान्मुष्टीन्निरुय चर्वये पुनश्चतुरः पायसार्थे द्विपंचाशन्मुष्टीन्निरुय तत्तत्संख्यया प्रोक्ष्य क्रमेणावहत्य पात्रत्रये हविस्त्र-
यं श्रपयेत् ॥ ततो यथान्वाधानं त्यागः ॥ यथा एतत्संख्याहुतिपर्याप्तं समिद्रव्यं च रुराज्यं च आदित्याय सोमायेत्यादि एवमधिदेव-
तादिभ्यस्त्यागः ॥ ततः अष्टोत्तरशतसंख्याहुतिपर्याप्तं घृतसंमिश्रपायसं निऋतये समिदादिपुसैव संख्या न्यूनसंख्यावायापूर्वसं-
ख्येतातदनुसारित्यागः ॥ इयदाहुतिपर्याप्तं समिदाज्यचर्वात्मकं द्रव्यत्रयं निऋतये, अष्टाविंशत्याहुतिपर्याप्तं उक्तद्रव्यचतुष्टयं इं-
द्राय, एवमग्निः, अष्टाष्टसंख्याहुतिपर्याप्तं पायसं विश्वेभ्यो देवेभ्यः विष्णवे वसुभ्यो वरुणाय अजयैकपदे अहये बुध्न्याय पूष्णे
अश्विभ्यां यमाय अग्नये प्रजापतये सोमाय रुद्राय अदितये बृहस्पतये सर्पेभ्यो भगाय अर्यग्ने सवित्रे त्वष्ट्रे वायवे इंद्राग्नि-
भ्यां मित्राय, विंशत्यधिकशताहुतिपर्याप्तं कृसरं हविः रक्षोघ्ने अग्नये, अष्टाष्टसंख्याहुतिपर्याप्तं कृसरद्रव्यं सवित्रे दुर्गायै त्र्यंबकाय
कविभ्यो दुर्गायै वास्तोष्पतये अग्नये क्षेत्राधिपतये मित्रावरुणाभ्यां अग्नये च, विंशत्यधिकशतसंख्याहुतिपर्याप्ताः समिधः ता-
वदाज्यं तावांश्चरुः श्रियै, त्रयोदशाहुतिपर्याप्तं पायसं सोमाय, चतुर्दशाहुतिपर्याप्तं रुद्राय स्वराजे, एकैकाहुतिपर्याप्तं माज्यं अग्नये पृथिव्यै

महते वायवैतरिक्षायमहते आदित्यायदिवेमहते चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमहतेच एवंत्यागेकृतेसाचार्याऋत्विजस्तथैवजुहुयुः
तत्रादावुक्तसंख्ययाग्रहहोमंकृत्वा॥ मोषुणोघौरःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्रीहोमेविनि० ॥ॐ मोषुणःपरापरा० ॥ इंद्रवोमधुच्छंदाइंद्रो
गायत्रीहोमे० ॥ अप्सुमेमेधातिथिरापोनुहुपहोमेवि० ॥ एतैर्मैत्रैःप्रणवादिस्वाहातैःयज्ञियतरुसमिधःसंकल्पानुसारिसंख्या
कादधिमधुघृताक्ताहोतव्याःपायसचरून्चतुरवत्ताद्यवदानविधिनाहविर्गृहीत्वानुहुयात् (विधिवदित्याकरोक्तेःपायसहोमे
समासेसमिदादिहोमारंभः)ततः ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहेत्येवंउक्तचतुर्विंशतिनाममंत्रैःप्रत्येकमष्टाष्टसंख्ययापायसहोमे
कृणुष्वेतिपंचदशार्चस्यवामदेवोरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् कृसरहोमेवि० ॥ ॐ कणुष्वपाजःप्रसितिं० ऋचः १५ ॥ प्रत्यृचमष्टाष्टसं
ख्ययाहोमः ॥ गायत्र्याप्यष्टौतदाहुतयः ८ ॥ जातेवेदसेकश्यपोदुर्गात्रिष्टुप् कृसरहोमे० ॥ ॐ जातेवेदसे० ८ ॥ त्र्यंबकं
सिधोरुद्रोनुष्टुप् कृसरहोमे० ८ ॥ सीरायुंजंतीत्यस्यबुधःकवयोगायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ सीरायुंजंति० ८ ॥ तामग्निवर्णा
सौभरिर्दुर्गात्रिष्टुप् कृसरहो० ॥ ॐ तामग्निवर्णातपसाज्वलंती० ८ ॥ वास्तोष्पतेवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् कृसरहो० ॥
ॐ वास्तोष्पतेप्रति० ८ ॥ अग्निदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ अग्निदूतं० ८ ॥ गणानाजमदग्निर्भिन्नावरुणौगायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ गणानाजमद
धिपतिरनुष्टुप् कृसर० ॥ ॐ क्षेत्रस्यपतिर्नावयं० ८ ॥ गणानाजमदग्निर्भिन्नावरुणौगायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ क्षेत्रस्यपतिर्नावामदेवःक्षेत्रा
ग्निना० ८ ॥ अग्निदूतंपुरोदधइत्यस्यविरूपोऽग्निर्गायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ अग्निदूतंपुरोदधे० ८ ॥ ततःहिरण्यवर्णोमिति
पंचदशार्चस्यसूक्तस्यआनंदकर्मचिह्नीतैदिरासुताऋषयः श्रीदेवताआद्यास्त्रिष्टुभःचतुर्थीप्रस्तारपंक्तिःपंचमीपष्ठयौत्रिष्टु

[illegible]

मानाभिषेकं करिष्यइतिताः प्रार्थयेत् ॥ अस्मिन्समयेभूतिमिच्छताग्रहपूजनं कार्यम् ॥ सर्वकलशोदकं कचित्यात्रे आदाय
 विनायकशान्तिवत्स्नस्तिकर्मपीठनिमित्ते भद्रासने उपविष्टं धृतनवखंडं सर्वौषध्यनुलिङ्गांगं यजमानं तद्वामभागोपविष्टां ताह
 शीं सापत्यां पत्नीं च सत्विगाचार्योऽभिषिचेत् ॥ कश्यपोऽंशतच्छिद्रांतर्धारणं कृताकृतम् ॥ अभिषेकमंत्राः ॥ अक्षीभ्यामि
 तिषण्णां विवृहायक्ष्मनाशनोऽनुष्टुप् अभिषेकेवि० ॥ ॐ अक्षीभ्यतेनासिका० ऋचः ६ ॥ त्रिभिर्द्वंद्वेवेतिसप्तानां वसिष्ठ
 ऋषिः आद्यानां त्रयाणामग्निश्चतुर्णां विश्वेदेवाः आद्यागायत्री द्वितीयानुष्टुप् तिस्रो गायत्र्योऽत्येद्वेऽनुष्टुभौ अभिषेके० ॥ ॐ त्रि
 भिर्द्वंद्वेवसवितुः० ऋचः ७ ॥ आपोहिष्ठेति नवर्चस्य सूक्तस्यांबरीषः सिधुर्दीप आपो गायत्री पंचमीवर्धमाना सप्तमीप्रतिष्ठा
 अंत्येद्वेऽनुष्टुभौ अभिषेके० ॥ ॐ आपोहिष्ठार्मयो० ऋचः ९ ॥ आपइद्वेति द्वयोः सप्तर्षयो विश्वेदेवाऽनुष्टुप् अभिषेकेवि० ॥
 ॐ आपइद्वार्धभेपूजी० ऋचौ २ ॥ सहस्राक्षेणेति तृचस्य यक्ष्मनाशनो यक्ष्मा त्रिष्टुवंत्यानुष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ सहस्राक्षेण
 शतशरदेन० ऋचः ३ ॥ देवस्य त्वेति त्रिभिर्याजुषैः ॥ यज्जाग्रत इति पण्णां प्रजापतिर्मनुष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ यज्जा
 ग्रतो० ॥ ऋचः ६ ॥ अथ योसौ वज्रधरो देवो महद्रोगजवाहनः ॥ सप्तजिह्वश्च देवो धिर्मूलदोषं व्यपोहतु ॥ योसौ शक्ति
 शोर्दोषं व्यपोहतु यमो मम ॥ योसौ खड्गधरो देवो निऋतीराक्षसाधिपः ॥ प्रशमयतु मूलोत्थं दोषं गंडांतं संभवम् ॥ योसौ पा
 शधरो देवो वरुणश्च जलेश्वरः ॥ नक्रवाहः प्रचेतानो मूलोत्थाघं व्यपोहतु ॥ योसौ देवो जगत्प्राणो मारुतो मृगवाहनः ॥ प्र

शामयतुमूलोत्थदोषं बालस्य शांतिदः ॥ यो सौ निधिपतिर्देवः खड्गभृद्वाजिवाहनः ॥ मातापित्रोः शिशोश्चैव मूलदोषं व्यपोह
 तु ॥ यो सौ पशुपतिर्देवः पिनाकीवृषवाहनः ॥ आश्लेषामूलगंडांतदोषमाशु व्यपोह तु ॥ त्रिघ्नेशः क्षेत्रपो दुर्गालोकपालान्वग्र
 हाः ॥ सर्वदोषप्रशमनं सर्वकुर्वतु शांतिदाः इति मंत्रैः सुरास्त्वामित्यादिभिश्चाभिपिचेत् ॥ तच्छंयोः शंयुर्विधेदेवाः शक्करी अभिये
 के ॥ तच्छंयोरावृणीमहे ॥ ततस्तूष्णीवस्त्रवेष्टितमुखाभ्यां रुद्रनिर्ऋतिकुंभाभ्यां अभिपिक्तो यजमानः शुक्लवस्त्रगंधमाल्यध
 रः सपत्नीकः सापत्यो विभूतिधारणं कृत्वानिर्ऋतिरुद्रकलशस्य देवताः संपूज्य विसृज्य ग्रहाणां मुत्तरपूजां विसर्जनं च कृत्वा आचा
 र्यादींश्चंदनादिना संपूज्य आचार्याय सवत्सां पयस्विनीं गां दद्यात् ॥ निर्ऋतिप्रतिमां सोपस्करांतत्कलशं तथा ग्रहप्रतिमां ग्रहीत्य
 र्थं दक्षिणां च ॥ ततोरुद्रजापिने कृष्णो नड्वान् देयः रुद्रप्रतिमाः सोपस्करास्तत्कुंभांश्च इतरेभ्यो पियथा शक्तिं दक्षिणां दद्यात् ॥
 धेन्वनडुहोरसंभवे तु दशकार्वापणाधेना वष्टावनडुहि स्मृताः इति मूल्यं देयम् ॥ तदसंभवे यथा शक्तिं दद्यात् ॥ तत्राचार्यदत्तार्थं
 ब्रह्मणे तद्दत्तार्थं स दस्याय तद्दत्तार्थं प्रत्येकमृत्विग्भ्यो देयम् ॥ ततस्तेभ्यो मूलजननसूचितसर्वारिष्टनिवृत्तिरस्त्वित्या शिषंगृही
 त्वा प्रणम्य क्षमापयेत् ॥ ततः पायसादिना शतंतदर्थं दशवात्राह्वयान् भोजयेत् ॥ तैश्च ब्राह्मणैः सर्वशांतिपाठपूर्वकं भुक्त्वा शिषो
 देयाः ॥ यजमानो निर्ऋतिः प्रीयतामिति तान् क्षमापयेत् ॥ ततर्ईश्वरार्पणं कुर्यादिति मूलजननशांतिः ॥ ७ ॥

॥ १६६ ॥ अथाश्लेषाजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ यजमानः आचम्य प्राणानाथम्यदेशकालाद्युच्चार्य गोमुखप्रसवं कृत्वा ऽस्य शिशोराश्लेषाजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वा

राश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मन्त्रकविधिना सग्रहस्वामाश्लेषाशांतिं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ गणेशपूजनादि ऋत्विग्वरणांतं कुर्यात् ॥
 अद्र्युत्तारणसर्पविकिरणाद्यंते मूलशांत्युक्तप्रकारेण कुंभपंचके चतुःप्रस्रवणपंचवक्त्रैकुंभे वारुद्रवरुणयोरावाहनादि पूजनं वि-
 धाय रुद्रैकादशिनीजपरक्षोहणमिति सूक्तजपांते रुद्रकुंभोत्तरभागे गोमये नोपलिप्ते धात्वादिभिः परितः शोभिते शुद्धतंडुलैरुक्त-
 क्षिप्याकलशेष्विति स्थापितकलशमिमं मे गङ्गा इति तीर्थोदकेनापूर्य गंधद्वारा मिति गंधपुष्पाभ्यां ओषधय इति ब्रीह्यिन्नि-
 संपूज्य कांडात्कांडादिति दूर्वाभिश्च अश्वत्थे व इति पंचपल्लवैः स्योने तिसप्तमृद्धिः आपो हिष्ठेति पंचगव्येन च संयोज्य याः फलि-
 नीरिति फलानि पंचरत्नानि यवान्सर्वौषधीश्च प्रक्षिप्य पूर्णादर्वीति निहितपूर्णपात्रे साष्टदलवस्त्रे आश्लेषादेव ताप्रतिमायां ॥ न
 मो अस्तु वामदेवः सर्पा अङ्गुष्ठं सर्पावाहने वि० ॥ ॐ नमो अस्तु सर्वेभ्य इति सर्पानावाह्यध्यायेत् ॥ सर्पो रक्तस्त्रिनेत्रश्च द्विभुजः
 पीतवस्त्रकः ॥ फलकासिधरस्तीक्ष्णो दिव्याभरणभूषितः इति ॥ तदक्षिणोत्तरदेशयोः पुण्यमघे अधिप्रत्यधिदेवते आवाह्य च
 त्रुर्विशतिदलेषु पूर्वदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन पूर्वाफल्युनीमारभ्य पुनर्वसुपर्यंतानि नक्षत्राणि आवाहयेत् ॥ तत्र पुण्यावाहने ॥ ॐ
 बृहस्पतिः प्रथमं जार्यमानः ॥ त्रिष्यं नक्षत्रं मभिसंबभूव ॥ श्रेष्ठो देवानां पुतना सुजिष्णुः ॥ दिशो नुवासर्वा अभ्यनो अस्तु ॥ ॐ
 ब्यः परस्तादुत मध्यतो नः ॥ बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात् ॥ वार्ष्णेतां द्वेषो अभ्यं कृणुतां ॥ सुवीर्यस्य पतयः स्यामेति तैत्तिरीयशा-
 खोक्तो मंत्रः ॥ तथामघावाहने ॥ ॐ उपहृताः पितरो ये मघासु ॥ मनोजवसः सुकृतः सुकृत्याः ॥ तेनो नक्षत्रे हवुर्मागमिष्ठाः ॥

स्वधाभिर्यज्ञप्रयत्नं जुषताम् ॥ येऽग्निद्वग्धायेन सिद्धग्धाः ॥ येऽमुलोकं पितरः क्षियन्ति ॥ याश्च विद्वद्याऽर्चनमप्रविद्य ॥ म
 धासुयज्ञसु कृतं जुषन्तामिति ॥ तथा पूर्वाफलुन्याद्यावाहना नितत्रत्यैरेव ॥ गवां पतिः फल्गुनीनामसित्वमित्यादिवाक्याष्ट
 कैः कर्तव्यानि ॥ यद्दानाममन्त्रैः पूर्वाफलुनीभ्यां नमः ॥ पूर्वाफलुन्यावावाहयामि ॥ उत्तराफलुनीभ्यां ० हस्ताय नमः ०
 चित्रायै ० निष्ठयायै ० विशाखाभ्यां ० अनूराधेभ्यो ० ज्येष्ठायै ० मूलाय ० पूर्वाषाढाभ्यां ० उत्तराषाढाभ्यां ० श्रोणायै ० श्र
 विष्ठाभ्यो ० शतभिषजे ० पूर्वाषोष्ठपदाभ्यो ० उत्तराषोष्ठपदाभ्यो ० रेवत्यै ० अश्वयुग्भ्यां ० अपभरणीभ्यो ० कृत्तिकाभ्यो ०
 रोहिण्यै ० मृगशीर्षाय ० आर्द्रायै ० पुनर्वसुभ्यां ० इत्येतैः ॥ तत आवाहितदेवताऽऽकर्मन्त्रैः षोडशोपचारैः संपूज्य आचार्यो
 यजमानशाखोक्तेन विधिना स्वाखोक्तविधिना वाऽग्निप्रतिष्ठाप्य ग्रहपूजां वरुणपूजां तां कृत्वाऽन्वादध्यात् ॥ तत्र ग्रहपीठस्थदे
 वतानां मूलशांतिवन्निर्देशं कृत्वा ॥ सर्पान् प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याभिर्घृतसंमिश्रपायससमिदाज्यचर्वाहुतिभिः तिस्र्यं
 मघाश्च प्रतिद्रव्यमष्टाविंशतिभिस्तदाहुतिभिः (सर्पणामष्टाविंशतिश्चेदितरयोरष्टावष्टौ) पूर्वाफलुन्यादिचतुर्विंशतिदेवताः प्र
 त्येकमष्टाष्टसंख्याभिः पायसाहुतिभिः रक्षोहप्रभृतिदेवतानिर्देशो मूलशांतिवत् ॥ शेषेणेत्यादिपायसकृसरचरूणां श्रपणं आ
 ज्यभागं ते यथान्वान् त्यागं यजमानः तत्तन्मन्त्रैर्होमं च सत्विगाचार्यः कुर्यात् ॥ आज्यहोमे पुप्रत्याहुति उत्तरतः स्थापितजल
 कुंभे संपाताख्यशेषं प्रक्षिपेत् ॥ सर्पेभ्यो होमस्तु इदं सर्पेभ्यो हविर्स्तु जुष्टं ॥ आश्रेपाथेपामनुयंति चेतः ॥ येऽन्तरिक्षं पृथिवीं
 क्षियन्ति ॥ तेनः सर्पासो हव्यमार्गमिष्टाः ॥ ये रौचने सूर्यस्यापि सर्पाः ॥ ये दिवदेवीमनुसंचरन्ति ॥ येर्षामाश्रेपाअनुयंति कामं ॥

तेभ्यःसर्पेभ्योमधुमज्जुहोमीतितैत्तिरीयोक्तवाक्याष्टकेनकार्याः ॥ इदंसर्पेभ्योजुह्यादितिमानवोक्तेः मदनरत्नोदाहृतसंहिता
 यामस्यामेवशांतौहोमाधिकारे इदंसर्पेभ्यइतिचवाक्यान्यष्टौतुसर्पेभ्यः सर्पतिष्यमघाहोमोवदानसंपदापायसचर्वोःकार्यः ॥ अतएवेदंहविरितियोजनयेद
 तेविनायकादिभ्योबलिदानांतं कृत्वारुद्रायसर्पेभ्यस्तिष्यामघाभ्यःक्षेत्रपालयचसदीपबलीनदद्यात् ॥ ततःप्रणीतानिनयनादितस्ययुक्षणांतम् ॥ प्रायश्चित्तहोमां
 गृहीतादिविधिनामूलशांतिवत्पूर्णाहुतिंहुत्वासंपातंकुंभेक्षिपेत् ॥ ततोरुद्रसर्पादिदेवतानांपंचोपचारैरुत्तरपूर्वां कृत्वाऽभिपेकानुज्ञांतद्वेवादायसं
 दक्षिणतःस्पृष्ट्वात्र्यंबकजपादिमूलशांतिवत् ॥ ततोरुद्रसर्पादिदेवतानांपंचोपचारैरुत्तरपूर्वां कृत्वाऽभिपेकानुज्ञांतद्वेवादायसं
 पातोदकमितरकुंभजलानिचादायाऽभिषिंचेत् ॥ सत्विगाचार्यःअक्षीभ्यामित्यादियज्ञाग्रतइत्यंतमूलशांतिवत् ॥ ततोरुद्रकुंभं
 शेषः ॥ योसौवज्रधरोदेवोमहेन्द्रो गजवाहनः ॥ सार्पजातशिशोर्दोषमातापित्रोर्व्यपोहतु ॥ योसौदंडधरोदेवोधर्मोमहिषवाहनः ॥ योसौशक्तिधरोदेवोहुतभुञ्जेषवा
 हनः ॥ सप्तजिह्वश्चदेवोमिःसार्पदोषं व्यपोहतु ॥ योसौखज्जधरोदेवोनिर्ऋतीराक्षसाधिपः ॥ योसौदेवोजगत्याणोमारुतोमृगवाहनः ॥ योसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजले
 मम ॥ योसौखज्जधरोदेवोनिर्ऋतीराक्षसाधिपः ॥ योसौदंडधरोदेवोधर्मोमहिषवाहनः ॥ योसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजले
 श्वरः ॥ नक्रवाहःप्रचेतानःसार्पोत्थाघं व्यपोहतु ॥ योसौनिधिपतिर्देवःखड्गभृद्वाजिवाहनः ॥ योसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजले
 व्यपोहतु ॥ योसौनिधिपतिर्देवःखड्गभृद्वाजिवाहनः ॥ योसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजले
 कीवृषवाहनः ॥ आश्लेषामूलगंडांतदोषमाशुव्यपोहतु ॥ योसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजले
 विमेशःक्षेत्रपोदुर्गालोकपालःनवग्रहाः ॥ सर्वदोषप्रशमनं सर्वकुर्व

तुशांतिदाः ॥ आश्लेषाक्षजातस्यमातापित्रोर्धनस्यच ॥ भ्रातृज्ञातिकुलस्थानांदोषं सर्वव्यपोहतु ॥ योसौवागीश्वरोनामअ
धिदेवोबुहस्यतिः ॥ मातापित्रोःशिशोश्चैवगंडांतंसव्यपोहतु ॥ पितरःसर्वभूतानांरक्षंतुपितरःसदा ॥ सार्पनक्षत्रजातस्यवि
तंचज्ञातिबांधवान् ॥ सुरस्त्वामभिषिंचंतु० ॥ तच्छंयोराम् ॥ शतच्छिद्रांतर्धानेनमूलवदभिषेकंतेआचार्यरुद्रजापिभ्यांधेनुकृ
ष्णानडुहावन्येभ्योदक्षिणायादानंमूलवत्कृत्वाग्रहाणामुत्तरपूजांविधायसर्पेभ्योऽक्षतफलपुष्पयुतमर्घ्यं दद्यात् ॥ मंत्रः ॥
सर्पाधीशनमस्तुभ्यंनगानांचगणाधिप ॥ गृहाणार्घ्यमयादत्तंसर्वारिष्टप्रशांतये इति ॥ ततोब्राह्मणभोजनसंकल्पादिआशी
र्ग्रहणांतंमूलवदिति ॥ इत्याश्लेषाजननशांतिः ॥ १६७ ॥ अथज्येष्ठजननशांतिः ॥

॥ १६७ ॥ अथुज्जेष्ठाजयदांतिः ॥

॥ १६७ ॥ अथ ज्येष्ठा जन्मनांतिः ॥
श्रीः ॥ कर्ता आचम्य प्राणानाथम्य देशकालौ निर्दिश्य अस्य शिशोर्ज्येष्ठा जननसूचितसर्वा रिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं
सग्रहमखांगोक्तां ज्येष्ठा जननशांतिं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ गणेशपूजनादि ऋत्विग्वरणांतं कुर्यात् ॥ आचार्यः सर्पपविकिरणभू
प्रोक्षणप्रतिमाशुत्तारणानि कृत्वा ॥ महीद्यौरित्यादिविधिना स्थापितकलशं शालितंडुलैः पूरयित्वा तत्र पूर्णादवीति निहितपू
र्णपात्रे साष्टदलवत्त्रैकर्पतदर्धतदर्धान्यतरमानहेमनिर्मितां शच्या सहैरावतारोहणवज्रांकुशद्विभुजां इंद्रप्रतिमां निधायेंद्रमावा
हनाद्युपचारैः पूजयेत् ॥ इंद्रार्थे दोमरुत्वत इति मंत्रस्य कथ्यप इंद्रो गायत्री पूजने विनि० ॥ ॐ इंद्रार्थे दोमरुत्वते पर्वस्वमधुमत्त
मः ॥ ऋतस्य योनिमासद ॥ भूर्भुवः स्वः इंद्राय नमः इंद्रमावाहया मिदिति इंद्रमावाह्यलो कपालांश्चावाह्यतत्समन्वितभिंद्रमुक्तमं

त्रेण पूजयन्नासमाप्तिमौनी भवेत् ॥ वस्त्रार्पणकाले रक्तवस्त्रद्वयै नैवेद्यकालेश्च कुल्यादि नानाभक्ष्यनिवेदनं कुर्यात् ॥ पूजांते
 तस्य चतुर्दिक्षु कुंभचतुष्टयं तत्पूर्वमध्यभागे च शतच्छिद्रं महीधौरित्याद्यावृत्त्या निधायै मंगल इति चतुरुदकेनापूर्य तेषु गायत्र्या
 दिभिः पंचगव्यं गोमूत्रादि आप्यायस्वेत्यादिभिः पंचामृतं क्षीरादि सहिरत्नानीति पंचरत्नानि स्योनेतिसप्तमृत्तिकाः अश्वत्थे वइ
 ति पंचपल्लवान् तत्तत्कषायसहितान् हिरण्यरूप इति हेम शरास इति कुशान् कांडात्कांडादिति दूर्वाः याओषधीरिति सवौषधीः
 प्रादक्षिण्येन मंत्रावृत्त्या निक्षिप्य युवासुवासा इति वस्त्रयुग्मे वष्टितेषु तेषु पूर्णपात्राणि निधाय तेषु क्रमेण वरुणपूजां कुर्यात् ॥ प्रथ
 मकलशे ॥ त्वं नो अग्न इत्यस्य वामदेवो वरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाहने वि० ॥ ॐ त्वं नो अग्ने र्वरुणस्य विद्वान् देवस्य हे लो वयासि सी
 धाः ॥ यजिष्ठो वहि तमः शोऽशु चानो विश्वादे वासि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ ॐ भूर्भुवः स्वर्वरुणाय नमः वरुणमावाहयामि ॥ द्वितीये ॥
 सत्वं न इत्यस्य वामदेवो वरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाहने वि० ॥ ॐ सत्वं नो अग्ने वसो भवोतीने दिष्टो अस्या उषसो ब्युद्यौ ॥ अर्वयश्च नो
 वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ॥ तृतीये ॥ समुद्रज्येष्ठा वसिष्ठो वरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाहने वि० ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाः ० १
 चतुर्थे ॥ इमं मंगल इत्यस्य सिंधुक्षित्यैयमेधो वरुणो जगती वरुणावाहने वि० ॥ ॐ इमं मंगले ० १ ॥ प्रतिकुंभं वस्त्रयुग्मं वस्त्रार्प
 णसमये ऽप्येत् ॥ ततश्च तुर्यं कुंभेषु ऋत्विजश्च त्वारि सूक्तानि जपेयुः ॥ आनो भद्रा इति दशर्चस्य सूक्तस्य गेतमो विधेदेवाः आद्या
 पंचमी सप्तमी च जगत्यः षष्ठी विराट् शेषास्त्रिष्टुभः प्रथमकलशे जपे विनियोगः ॥ ॐ आनो भद्राः क्रतवो ० सूक्तम् ॐ १० ॥
 भद्रा अग्नेरिति द्वादशर्चस्य सुमित्रो मित्रिः आद्ये द्वे जगत्यौ अंत्यास्त्रिष्टुभः द्वितीयकलशे जपे ॥ ॐ भद्रा अग्नेर्वध्यश्च संहशो वा

मीप्रणीतिः सुरणा उपेतयः ॥ यदी सुमित्रा विशो अग्रं धत्ते घृतेनाहु तो ज ते द वि द्यु तत् ॥ घृत मग्ने र्वै ध्य श्व स्य वर्धनं घृत मन्नं घृत
म्वस्य मेदनं ॥ घृतेनाहु त उर्विया विप प्रथे सूर्य इव रोचते स पिरासुतिः ॥ यत्ते मनुर्यदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तद्दि दनवीयः ॥
सरे वच्छे च स गिरौ जुष स्व सवा जद पि स इह श्रवोधाः ॥ यत्वा पूर्वमी छितो र्व ध्य श्वः समीधे अग्ने स इदं पु स्व ॥ स न स्ति पा उ त भवा
त न पा द्वा न्न रं क्ष स्व य दि दै ते अस्मे ॥ भवा द्यु म्नी वा ध्य श्वो त गो पा मा त्वा ता री द्भि मा ति र्ज नानां ॥ शूर इ व धृ णु श्व वर्धनो ज नानां त्व मग्ने पु त ना र्यूर भि
नु वी चं वा ध्य श्व स्य ना म् ॥ स म ज्ञ यां प र्व त्या इ व सू नि दा सां व त्रा ण या र्था जि ने थ ॥ शूर इ व धृ णु श्व वर्धनो ज नानां त्व मग्ने पु त ना र्यूर भि
व्याः ॥ १ ॥ दी र्घ तै तु र्व ह दु क्षाय मग्निः सह स्र स्तरीः श्रु त नी थ ऋ भ्वा ॥ द्यु मा न्द्य मत्सु नृ भि र्म ज्य मा नः सु मि त्रे षु दी द यो दे व य त्सु ॥
त्वे धे नुः सु दु र्घा जा त वे दो स श्व तै व स म ना र्स ब धु क् ॥ त्वं नृ भि र्द क्षि णा व द्धि रग्ने सु मि त्रे भि र्ध्य से दे व य द्धिः ॥ दे वा श्चि त्ते अ मृ ता जा
त वे दो म हि मा न वा ध्य श्व प्र वो चन् ॥ यत्सं पृ च्छं मा नु पी र्वि श आ य न्त्वं नृ भि रज य त्स्वा वृ धे भिः ॥ पि ते व पु त्र म वि भ रू प स्थे त्वा मग्ने
व ध्य श्वः संपर्यन् ॥ जुषाणो अस्य स मि ध य वि षो त पूर्वा अव नो ब्रा ध त श्चि त् ॥ श श्व द्दृ श्वि र्वै ध्य श्व स्य श त्र न्न भि र्जि गाय सु त सौ म व
द्भिः ॥ स म नं चि द द ह श्चि त्र भानो वृ त्रा ध त म भि न दृ धा श्चि त् ॥ अ य मग्नि र्वै ध्य श्व स्य वृ त्र हा स न का ले छो न म सो प वा क्यः ॥ स नो
अ जा मी रू त वा वि जा मी न भि ति ष श र्धे तो वा ध्य श्व ॥ २ ॥ पु रु प सू क्त स्य पु रू षो ना रा य णो नु ष्टु प् अं त्या त्रि ष्टु प् तृ ती य क ल शे ज पे ॥
ॐ सह स्र शी र्षां ऋ चः १६ ॥ ततः कद्रुद्रायेति नवर्चस्य सूक्तस्य द्यौरः कण्वोरुद्रो गायत्री अंत्यानुष्टुप् चतुर्थकलशे जपे ॥
ॐ कद्रुद्राय प्र ० ऋचः ९ ॥ आचार्यैर्द्रुक्लशे ॥ इंद्रायै दोमरुत्वत इत्येतमष्टोत्तरशतादिसंख्यया जपित्वा ॥ इंद्रं विश्वा इत्य

हर्चस्यसूक्तस्यजेतेद्रोनुष्टुप् जपे० ॥ ॐ इंद्रं विश्वा अवी वृधन्समुद्रं च सं गिरः ॥ रथी तं मरुतीनां वाजानां सस्यं ति पति ॥ सख्ये
 तं इंद्रं वाजिनो मा भैम शवसस्यते ॥ त्वामभिप्रणोनुमोजेतारमपराजितं ॥ पूर्वारिद्रं स्यरातयोनविदस्यं त्युतयः ॥ यद्रीवाजस्य
 गोमृतोपावरद्विवो बिलं ॥ पुरां भिंदुर्धुवाकविरमिती जा अजायत ॥ इंद्रो विश्वस्य कर्मणो धृता वज्री पुरुषुतः ॥ त्वं वलस्य
 गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ॥ मायाभि र्द्रमायि न त्वं शुणमवातिरः ॥ तवा हं शूररातिभिः प्रत्यां सिंधुमावदन् ॥ उपातिष्ठत
 जसाभिस्तोमा अनूषत ॥ सहस्रं स्यस्यरातयं उत वा सं तिभ्यसीः ॥ इत्यष्टर्चमिद्रसूक्तं जपित्वा कद्रुद्रायेति रुद्रसूक्तं जपन्त्यंबकमि
 तिमृत्युं जयजपंचाष्टोत्तराष्टाविंशत्यादिसंख्यया कुर्यात् ॥ ततः स्थंडिलेऽग्निवेद्यां ग्रहांश्च प्रतिष्ठाप्याऽन्वा दध्यात् ॥ अत्र प्रधा
 नं ग्रहानेतत्संख्याभिः समिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ इत्यष्टर्चमिद्रसूक्तं जपित्वा कद्रुद्रायेति रुद्रसूक्तं जपन्त्यंबकमि
 मिः प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याभिः प्रजापतिमष्टोत्तरशततिलाहुतिभिः शेषेणेत्यादि आज्यभागांते अष्टोत्तरशताहुतिपर्या
 संसमिदाज्यचर्वात्मकं द्रव्यत्रयमिद्रायनमम तावत्संख्याहुतिपर्यासास्तिलाः प्रजापतयेनमम इति त्यागोत्तरं वाग्यतः सत्विगाचा
 र्णो द्रव्यत्रयेणोक्तसंख्यं होमं कुर्यात् ॥ एतच्छोमांते इंद्रार्थे दोकश्यप इंद्रो गायत्री ॥ यत इंद्रं भर्ग इंद्रो बृहती जपे० ॥ इति मंत्रद्वयज
 पिते समस्तव्याहृतिभिः तिलानष्टोत्तरशतं जुहुयात् ॥ आज्यतिलचरुशेषैः स्वष्टकृतं हुत्वा प्रायश्चित्तहोमां तं कुर्यात् ॥ ततो ब
 लिदानं लोकपालादिभ्यो ते इंद्राय क्षेत्रपालाय च ततः पूर्णाहुतिः प्रणीता विमोक्तः संस्थाजपश्च परित्तरणविसर्जनादिपयुक्षणां

तं ॥ ततोभार्याशिथुसहितं यजमानमासने समुपवेश्याऽभिषेकः ॥ नहितेक्षत्रमिति दशर्चस्य सूक्तस्य शुनः शेषो वरुणस्त्रिष्टुप् ॥
 अभिषेके ॥ ॐ नहितेक्षत्रं न सहो न ॥ ऋचः १ ॥ यच्चिद्धीत्येकविंशर्चस्य सूक्तस्य आर्जगतिः शुनः शेषो वरुणो गायत्री अभिषेके ॥
 ॐ यच्चिद्धिते विशेष ॥ इदं कवेरित्येकादशर्चस्य सूक्तस्य गृत्समदो वरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेके ॥ ॐ इदं कवेरादि
 त्यस्य स्वराजो विश्वानि सांत्यभ्यस्तुमहा ॥ अतियोमंद्रो यजथयेदवः सुक्रीर्तिभिर्क्षेवरुणस्य भूरैः ॥ तव व्रते सुभर्गासः स्याम स्वा
 ध्यो वरुण तुष्टुवांसः ॥ उपार्य न षषसांगो मतीनामग्नयोनं रमाणा अनुद्युन् ॥ तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मन्तु रुशंसस्य वरुण प्रणेतः ॥
 ययं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभिर्क्षमध्वं युज्याय देवाः ॥ प्रसीमादित्यो असृजद्विधुर्तोऽसिंघवो वरुणस्य यंति ॥ नश्राम्यंति न
 ययं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभिर्क्षमध्वं युज्याय देवाः ॥ प्रसीमादित्यो असृजद्विधुर्तोऽसिंघवो वरुणस्य यंति ॥ मातंतु इच्छेद्विवयं तो धियं मेमा
 विमुचंत्येते वयो न पसू रघुया परिज्मन् ॥ विमच्छंथाय रशना मिवा गच्छा मते वरुण खामतस्य ॥ दामे ववत्साद्विमुग्धं ह्येन हित्व द्रा
 मात्रा शार्यपसः पुरऋतोः ॥ १ ॥ अपो सुगम्य क्षवरुणभियं संमत्संम्राळता वो नुमा गृभाय ॥ माज्योतिषः प्रवसथानि गन्म विपू मृधः शिश्रथो जीवसे
 रे निमिषश्चनेशे ॥ मानो वै र्वैरुणयेते इष्टावेनः कृण्वंतं मसुरभ्रीणंति ॥ माज्योतिषः प्रवसथानि गन्म विपू मृधः शिश्रथो जीवसे
 नः ॥ नमः पुरातै वरुणो तन नमुता पुरं विजात ब्रवाम ॥ त्वेहि कुं पर्वते नश्रितान्य प्रच्युतानि दूळ भव्रतानि ॥ यो मे राज न्युज्यो वा सखा वा
 मत्कृतानि मा हं रजन्नन्य कृते न भोजं ॥ अब्युष्टा इक्षुभूर्यसी रुषास आनो जीवान् वरुणता सुशधि ॥ यो मे राज न्युज्यो वा सखा वा
 स्वमेभ्यं भीरवे मह्यमाह ॥ स्तेनो वायो दिप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद्वरुण पाह्यमान् ॥ माहं मघो नो वरुण प्रियस्य भूरि दान्ना
 विदं शून्मोपेः ॥ माराथो राजन्स्य मादवस्थां वृहद्वदेम विदथै सुवीराः ॥ २ ॥ ऋचः ११ ॥ समुद्रज्येष्ठा इति च तसृणां वसिष्ठ

आपस्विष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ समद्रज्यैष्ठाःसलिलस्य० ऋचः ४ ॥ इममेवरुणेत्यस्यशुनःशेषोवरुणोगायत्री अभिषेके० ॥
 ॐ इममेवरुण० ऋक् ॥ द्यौःशांतासादित्येनशांतेति० पृथिवीशांतिरंतरिक्षंशांतिरिति० तथाहंशांतेतियाजुषमंत्रैश्च
 त्रिभिरभिषिक्तोयजमानःपत्न्यासहसृक्कुवत्त्वचंदनकुसुमानिधृत्यारूपंरूपमितिचित्रंदेवानामितितच्चक्षुरितिमंत्रैरवलोकितमा
 ज्यंसदक्षिणंब्राह्मणायदत्वाइंद्रपुरोभागेस्थित्वागंधापंचोपचारैःसंपूज्य आचमनतांबूलेनिवेद्यगंधपुष्पफल्युक्तमर्घ्यंनिवेद
 येत् ॥ मंत्रः ॥ नमस्तेसुरनाथायनमस्तुभ्यंशचीपते ॥ गृहाणार्घ्यमयादत्तंगंडदोषप्रशांतयेइति ॥ ततआचार्यायसुशीलांप
 यस्विनींरक्तवर्णांसवत्सांहेमशृंगादिसर्वालंकारभूषितांगांगोदानविधिनादद्यात् ॥ मंत्रेविशेषः ॥ यक्षगंधर्वसिद्धैश्चपूजितो
 सिशचीपते ॥ दानेनानेनदेवेशगंडदोषंप्रशामयेति ॥ अस्यागोर्दक्षिणत्वान्नदक्षिणांतरम् ॥ ततोष्टोत्तरशतब्राह्मणान्भोज
 येत् ॥ तेभ्योयथाशक्तिदक्षिणांदत्त्वाप्रणिपत्यक्षमध्वंममापराधानितिक्षमार्घ्येद्रंप्रार्थयेत् ॥ अज्ञानादथवाज्ञानाद्वैकल्याद्वा
 धनस्यच ॥ यन्नयूनमतिरिक्तंवातत्सर्वंक्षंतुमर्हसिइति ॥ ततोविसर्जनं ॥ आचार्यहस्तेसोपस्करंप्रतिमांदत्त्वाऽग्निंसंपूज्यविभू
 तिंधृत्वागच्छगच्छेतिंतंविस्तृज्यज्येष्ठाशान्तिसुकृतंयन्मयालब्धतेनदेवद्रनामेश्वरःप्रीयतामिति ॥ इतिज्येष्ठाशांतिविधिः ॥

॥ १६८ ॥ अथद्रुणचतुर्दशीजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअस्यशिशोःकृष्णचतुर्दश्याअमुकांशजननसूचितसर्वारिष्टनिरसनद्वारा
 श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसग्रहमखांगोक्तांकृष्णचतुर्दशीजननशांतिकरिज्ये ॥ तदंगत्वेनगणपतिपूजनंस्वस्तिपुण्याहवाचनंआचा

यत्किंवरणंचकरिष्ये ॥ वृतानांपूजनं ॥ अग्न्युत्तारणं ॥ आचार्यःकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ यदत्रसंस्थितमित्यादिस्व
 सत्यनन्ताक्षर्यमित्येतस्थंडिलपूर्वभोगेमहीद्यौरित्यादिमंत्रावृत्यापदार्थानुसमयेनमध्येशतच्छिद्रं तस्यआग्नेय्यादिविदिक्षुचतु
 रःकलशांश्चस्थाप्य शतच्छिद्रस्थोनापृथिवीतिसप्तमृदःअश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि रुवतिभीमेतिपं
 चत्वचः ओषधयःसमितिपंचधान्यानि हिरण्यरूपइतिसुवर्णं याओषधीरितिसवौषधीःशतावरीनिक्षिप्य युवासुवासाइति
 श्वेतवस्त्रैःश्वेतपुष्पैश्चसंवैष्ट्यपूर्णोदवीति पूर्णपात्रनिधानांतरुद्रप्रतिमांकर्षतदर्धतदर्धान्यतरपरिमितहेमनिर्मितांवरभयांकित
 हस्तद्वयांवृषभारूढांस्थापयित्वा त्र्यंबकंवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् रुद्रावाहनेविनि० ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहे० ऋक् १ ॥ शुद्धस्फटि
 कंसंकाशंश्वेतमाल्यांबरावृतं तंध्यात्वा एकादशिन्यभिषेकघटितोपचारैरुद्रसंपूज्य आग्नेय्यादिचतुर्षुकलशेषुइमंगेगंगेत्यपः
 गंधद्वारामितिगंधमोषधयइतियवान् अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् कांडात्कांडादितिदूर्वाः सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि हिरण्य
 रूपइतिहिरण्यं याःफलिनोरितिफलम् युवासुवासाइतिवस्त्रवेष्टनं पूर्णोदवीतिपूर्णपात्रनिधानं एतावत्कांडानुसमयेनकृत्वा
 आग्नेयकुंभेइमंमेवरुणइतिसर्वसमुद्राइतिचसमुद्रादिसहितंवरुणमावाहयेत् ॥ इमंमेवरुणशुनःशेषोवरुणोगायत्री वरुणावाह
 नेवि० ॥ ॐ इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृळ्य ॥ त्वामवस्युराचके ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्वरुणायनमःवरुणमावाहयामीति समु
 द्रादिसहितंवरुणसंपूज्य उत्तरकलशेष्वपिसमुद्रानावाह्यनदीसहितवरुणपूजनेक्रमेणतत्त्वायामित्वनोअग्नेसत्वंनोअग्नेइत्याद
 योमंत्राः ॥ नैर्ऋतेतत्त्वायामिशुनःशेषोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ तत्त्वायामि० ॥ वायव्ये ॥ त्वनोअग्नेइत्यस्यवामदेवोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥

वरुणावाहनेवि० ॥ ॐ त्वन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेळोवयासिसीष्टाः ॥ यजिष्ठोवह्नि० तमःशोचानोविश्वेष्टां० सिप्रमुमु
 गध्यस्मत् ॥ ऐशाने ॥ सत्वंनोअग्नेइत्यस्यामदेवोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ पूजनेवि० ॥ ॐ सत्वंनोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्टोअस्यालुष
 सोव्युष्टौ ॥ अर्वयक्ष्वनोर्वरुणंरणोवीहिष्टुलीकंसुहवो० नएधि ॥ सर्वपूजांतेदेवदानवइतिप्रतिकलशंप्राथना ॥ तत्रक्रमेणच
 शेषास्त्रिष्टुभःजपेविनियो० ॥ आनोभद्राइतिदशचस्यसूक्तस्यगोतमोविश्वेदेवादेवता आद्याःपंचसप्तमीचजगत्यः षष्ठीविराड्स्थाना
 जगत्यौअंत्यास्त्रिष्टुभः जपेविनि० ॥ ॐ आनोभद्राःऋतवोयंतु० ऋचः १० ॥ भद्राअग्नेरितिद्वादशचस्यसुमित्रोभिर्देवताआद्येदे
 वताअनुष्टुबंत्यास्त्रिष्टुप् जपेवि० ॥ ॐ भद्राअग्नेर्वैअश्वस्य० ऋचः १२ ॥ सहस्रशीर्षेतिद्वादशचस्यसुमित्रोभिर्देवताआद्येदे
 ॐ कद्रुद्राद्यप्रचेतसे० इतिस्मृक्तम् ॥ ततोभिर्वेद्यांग्रहंश्रप्रतिष्ठाप्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ समिद्धयमादायात्रप्रधानम् ॥ आदि
 त्यादिग्रहान्अष्टाष्टसंख्याभिःअर्कादिजातीयसमिदाहुतिभिश्चर्वाहुतिभिराज्याहुतिभिश्च अधिदेवताप्रत्यधिदेवताद्याग्रह
 पीठदेवता एकैकसंख्याकाभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः रुद्रंप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाभिरश्वत्थसुक्षपलाशखदिरजातीयसमि
 दाहुतिभिश्चर्वाहुतिभिराज्याहुतिभिः संमिश्राभिस्तिलमापसर्पपाहुतिभिश्च अग्निवायुसूर्यप्रजापतीनेष्टोत्तरसंख्याभिस्तिलाहु
 तिभिःशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतेकृतेयजनोयथादैवतंत्यागंकुर्यात् ॥ तदनंतरंहोमतेस्विष्टकृदादिनवाहुत्यंतैबलि
 दानंपूर्णाहुतिःप्रणीतानिनयनांतंस्याजपः दंपत्योरभिपेकःधौतवस्त्रचंदनादिधारणंआज्यंरूपमित्यवलोक्यसदक्षिणंद

स्थापितदेवता
ऋत्विग्भ्यः हिरण्यनिष्कयदानम्
इति कृष्णचतुर्दशीजनः ॥

त्वाकृतं कर्म रुद्रार्पणं कृत्वा आचार्याय वस्त्रयुग्मसहितोपस्करगोनिष्कयदानम् ऋत्विग्भ्यः हिरण्यनिष्कयदानम् स्थापितदेवता
नां पूजनविसर्जने आचार्यहस्ते प्रतिपादनं च अग्नेः पूजनविसर्जने यथाशक्ति ब्राह्मणभोजनस्य संकल्पः ॥ इति कृष्णचतुर्दशीजनः ॥

॥ १६९ ॥ अथ सिनीवाली कुहूजननशंतिः ॥ वे
नां पूजनविसर्जने आचार्यहस्ते प्रतिपादनं च अग्नेः पूजनविसर्जने यथाशक्ति ब्राह्मणभोजनस्य संकल्पः ॥ इति कृष्णचतुर्दशीजनः ॥

॥ १६९ ॥ अथ सिनीवाली कुहूजननशंतिः ॥ वे
नां पूजनविसर्जने आचार्यहस्ते प्रतिपादनं च अग्नेः पूजनविसर्जने यथाशक्ति ब्राह्मणभोजनस्य संकल्पः ॥ इति कृष्णचतुर्दशीजनः ॥

चतुर्भुङ्क्षुभेषुवरुणसंपूज्य आनोभद्रादितिपठेहृग्वेदी ॥ यजुर्वेदीनमोवाचइति ॥ गवामंगेष्वितिगंदद्यात् ॥ शरण्यंसर्वलोका
नांलज्जायारक्षणंपरं ॥ सुवेषधारिवस्त्रत्वमतःशांतिप्रयच्छमेइतिवस्त्रम् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिसुवर्णम् ॥ सर्वभूताश्रया
भूमिर्वराहेणसमुद्भूता ॥ अनंतसस्यफलदाअतःशांतिप्रयच्छमेइतिभूमिं ॥ ततोदशदानानि गोभूतिलहिरण्यज्यवासोधा
न्यंगुडानिच ॥ रौप्यंलवणमित्याहुर्दशदानानिपंडिताः ॥ गांभुवंचोक्तमंत्राभ्यांपुनर्दत्वातिलान्दद्यात् ॥ महर्षेर्गोत्रसंभूताः
कश्यपस्यतिलाःस्मृताः ॥ तस्मादेषांप्रदानेनममपापंव्यपोहत्विति ॥ उक्तमंत्रेणपुनर्हिरण्यंदत्वाज्यंदद्यात् ॥ कामधेनुषुसंभू
तंसर्वकतुषुसंस्थितम् ॥ देवानामाज्यमाहारमतःशांतिप्रयच्छमे ॥ उक्तमंत्रेणवासःपुनर्दत्वाधान्यंदद्यात् ॥ सर्वदेवमयंधान्यं
सर्वोत्पत्तिकरंमहत् ॥ प्राणिनांजीवनोपायमतःशांतिप्रयच्छमेइति ॥ यथादेवेषुविश्वात्माप्रवरश्चजनार्दनः॥सामवेदस्तुवेदानां
महादेवस्तुयोगिनाम् ॥ प्रणवःसर्वमंत्राणांनारीणांपार्वतीयथा ॥ तथारसानांप्रवरःसदैवेधुरसोमतः ॥ ममतस्मात्सरांशान्तिं
ददस्वगुडसर्वदेतिगुडम् ॥ प्रीतिर्यतःपितृणांचविष्णुशंकरयोःसदा ॥ शिवनेत्रोद्भवंरूप्यमतःशांतिप्रयच्छमेइतिरूप्यम् ॥
यस्मादन्नरसाःसर्वेनोत्कृष्टालवर्णविना ॥ शंभोःप्रीतिकरंनित्यमतःशांतिप्रयच्छमेइतिलवणम् ॥ इतिदशदानानि ॥ ततः
क्षीरंदद्यात् ॥ क्षीरजातास्तथाशंखाःक्षीरादमृतसंभवः ॥ क्षीरात्क्षीरोदवत्कीर्तिःक्षीरेप्राणस्यसंभवः ॥ तस्मात्क्षीरप्रदा
नेनअतःशांतिप्रयच्छमेइति ॥ आज्यगुडावुक्तमंत्राभ्यांपुनर्दत्वाज्यपूर्णंकांस्यपात्रेरूपंरूपमितिसहकुडुंबःप्रतिरूपंवीक्ष्यदद्या
त् ॥ आज्यंतेजःसमुद्दिष्टमाज्यंपापहरंस्मृतम् ॥ आज्यंसुराणामाहारआज्येदेवाःप्रतिष्ठिताइति ॥ आचार्योभिंप्रतिष्ठाप्यग्र

हानावाह्यसंपूजन्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेऽन्नप्रधानम् ॥ ग्रहानकर्णादिसमिदाज्याहुतिभिःविवक्षितसंख्याभिः ॥
 त्र्यंबकंअश्वत्थप्लक्षपलाशखदिरसमिदाहुतिभिः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याभिराज्याहुतिभिश्चर्वाहुतिभिः सर्षपतिलमाषाहु
 तिभिश्चप्रत्येकंतावतीभिः इंद्रपितृंश्चप्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याभिरष्टसंख्याभिर्यजुःसंख्याहुतिभिः रुद्रत्र्यंबकमितिमंत्रेण२८
 वा ८ तिलाहुतिभिः प्रजापतिं२८ वा ८ तिलैः शषेणेत्यादियथान्वाधानंत्यागेकृतेप्रायश्चित्तहोमंतेबलिदानम् ॥ मूर्धानमि
 तिपूर्णाहुतिश्च ॥ ततोग्रहकुंभसहितचतुःकुंभजलयुतशतच्छिद्रेणमातृपितृशिश्नानामभिषेकःतत्त्वायामीतित्रिभिरेषांशुनःशे
 पोवरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ तत्त्वायामि० ॥ तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुस्तदुयंकेतोहृदआविचष्टे ॥ शुनःशेषोयमहृद्
 भीतःसोअस्मान् राजावरुणोमुमुक्तु ॥ शुनःशेषोह्यहृद्भीतस्त्रिष्वदित्यंद्रुपदेर्षुबद्धः ॥ अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्रोअद
 ब्धोविमुमुक्तुपाशान् ॥ इत्यादिभिरभिषिच्य ॥ ततोविभूतिधारणांतेषोडशोपचारैरुद्रस्येतेरेषांपंचोपचारैःपूजनम् विसृज्य
 ताःप्रतिमाआचार्यहस्तेप्रतिपाद्याऽग्निंसंपूज्यविसृज्ययथाशक्तिद्विजानुज्ञयाब्राह्मणानन्यांश्चांधपंगवादीन्भोजयेदिति ॥ इति

॥ १७० ॥ अथदर्शनजज्ञनशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताकृतनित्यक्रियःपवित्रपाणिःसपत्नीकःस्वासनेउपविश्यदेशकालसंकीर्तनांते अस्यबालस्यदर्शनजनसूचितसर्वारि
 ष्टनिरसनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थदर्शनजनशांतिकरिष्ये ॥ अखंडाऽमाजननेइत्थंसंकल्पः ॥ अमायाःखंडतिथित्वेउत्तरवि
 ङ्गामाजननेकुहूजननशांतिकरिष्येइतिसंकल्पेविशेषः ॥ ततोगणेशपूजनपुण्याहवाचनाचार्यत्विग्वरणाचार्यादिपूजनानिकु

र्यात् ॥ ततआचार्योयदत्रसंस्थितमित्यादिस्वस्त्यनन्ताक्षर्यमितिप्रार्थनान्तंकुर्यात् ॥ ततःकुंडात्स्थंडिलाद्वापूर्वसर्वतोभ
 द्रपर्यासंस्थलमतिक्रम्यमहीधौरित्यादिनाकुंभस्थापनादिजलसेचनान्तंकृत्वा तत्रआप्यायस्वेत्यादिमन्त्रैःक्षीरदधिघृतानिप्रक्षि
 त्येवइति पंचरत्नानिसहिरत्नानीतिनिक्षिप्य युवासुवासाइतिवस्त्रयुग्मेनावेष्ट्य ॥ सर्वसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानाश्च
 आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ इतिसमुद्रादिदेवतासहितंवरुणमावाह्यसंपूज्यकलशोदकं आपोहिष्ठेतिवृत्तेनकथान
 श्चित्रइत्युच्चार्यत्किंचेदमितिसमुद्रज्येष्ठाइतिचक्रग्रन्थांअभिमन्त्र्य ॥ तत्पश्चिमेअग्नेःपूर्वभागेकृष्णनीलरक्तादिवर्णतंडुलैःयथो
 चितंपूरितंशृंगलावल्लीभद्रादिगर्भसर्वतोभद्रंसंवत्सरकृत्यांतर्गतानंतव्रतोद्यापनोक्तरीत्याकृत्वा तत्रब्रह्मादिप्रसिद्धदेवतापूजां
 तेमध्येसुवर्णप्रतिमायांपितृनावाहयेत् ॥ उत्तरतःताम्रप्रतिमायांसूर्यचावाहयेत् ॥ आप्यायस्वगतमःसोमोगायत्री सोमावाहने० ॥ ॐ सवितापृश्नतात् ॥ ॐ आप्या
 प्रतिमायांसोमम् ॥ उत्तरतःताम्रप्रतिमायांसूर्यचावाहयेत् ॥ आप्यायस्वगतमःसोमोगायत्री सोमावाहने० ॥ ॐ सवितापृश्नतात् ॥ ॐ आप्या
 यस्व० ॠक् १ ॥ सवितापृश्नतादितिनाभागःसवितात्रिष्टुप् सूर्यावाह० ॥ ॐ सवितापृश्नतात् ॥ ॐ आप्या
 त्रयंसंपूज्याऽग्निंप्रतिष्ठाप्यसर्वतोभद्रस्यैशान्यांग्रहप्रतिष्ठापनादिवरुणपूजांतंकृत्वाऽन्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्येतेआदि
 त्यादिग्रहान्चिकीर्षितसंख्याभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः पितृनष्टाविशतिसंख्याकाभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः सोमंसूर्यचम्र
 त्येकंअष्टोत्तरशतसंख्याकाभिस्तदाहुतिभिः शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि ततःआज्येनसहचरोःपर्यग्निकरणादिकालेकुर्यात् ॥

आज्यभागांते आयुरारोग्यमिति मंत्राभ्यां यजमानेन होमसंकल्पपूर्वकं त्यागेकृते सत्विगाचार्यः प्रधानहोमं कुर्यात् ॥ तदंते स्विष्ट
कृतः पूर्वहिरण्यवर्णमिति आयुष्यं चर्चस्यमि (त्येकादशर्चस्यसनकादयो हिरण्यमनुष्टुप् चर्म्यष्टमीनवमीचत्रिष्टुभः सप्तमीशक्र
र्चत्याजगती) तिसूक्ताभ्यां समुद्रज्येष्ठा इत्युच्चाचसवालौ पितरावभिमिष्य स्विष्टकृदादि कुर्यात् ॥ ततो वलिदानपूणाहुतीकृ
त्वा होमशेषं समापयेत् ॥ ततो यजमानः हिरण्यरजते सदक्षिणां कृष्णां धेनुं च आचार्याय दत्वा ऋत्विगभ्यश्च यथाशक्ति दक्षिणां द
त्वा स्थापितदेवतोत्तरपूजाविसर्जने कृत्वा प्रतिमां आचार्याय प्रतिपाद्य अशिसंपूज्य त्रिसृज्यशांतीः पाठयित्वा ब्राह्मणान् भोजयि
त्वा तेभ्यो दक्षिणादानं ते स्वस्ति भवंतो ब्रुवंत्विति वाचेत् ॥ ते च स्वस्तीति वेदयुः ॥ इति दर्शननशांतिः ॥ ६३ ॥

॥ १७१ ॥ अथ व्यतीपातं संक्रमणजननशांतिः ॥

गोमुखप्रसवमुक्कविधिना कृत्वा देशकालौ संकीर्त्याऽस्य शिशोर्व्यतीपातजन्मसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वर
श्रीः ॥ गोमुखप्रसवमुक्कविधिना कृत्वा देशकालौ संकीर्त्याऽस्य शिशोर्व्यतीपातजन्मसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वर
श्रीः ॥ गोमुखप्रसवमुक्कविधिना कृत्वा देशकालौ संकीर्त्याऽस्य शिशोर्व्यतीपातजन्मसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वर
श्रीः ॥ गोमुखप्रसवमुक्कविधिना कृत्वा देशकालौ संकीर्त्याऽस्य शिशोर्व्यतीपातजन्मसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वर

कृतःपूर्वाहः
तिमूकाभ्यांसमुद्रज्यष्ठाइन्द्र
तिमूकाभ्यांसमुद्रज्यष्ठाइन्द्र
अग्निसंपूज्यत्रिसृज्यशांतीःपाठयत्य
अग्निसंपूज्यत्रिसृज्यशांतीः ॥

त्वाहामशेषं त्वत्पूजाविसर्जनकृत्वा प्रातः प्रातः ॥ तेचस्वस्तोतध्रमु॥

[illegible][illegible]

ओषधीरितिसवौषधीरथत्येवइतिपंचपल्वान् गायत्र्यागंधद्वारामाप्यायस्वदधिकाष्णःशुक्रमसीतिपंचगव्यानि गंधद्वारा
 मितिगंधसहिरत्नानीतिपंचरत्नानितत्रनिक्षिप्य वस्त्रयुग्मेनावेष्ट्यतदुपरिसूक्ष्मवस्त्रयुतंपूर्णपात्रंपूर्णादवोतिनिधायतदुपरिनि
 प्रजापतिर्बृहतीउत्सूर्यइतिमंत्रस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठःसूर्यस्त्रिष्टुप् पूजनेवि० ॥ अग्निं द्रुतं काण्वो मेधातिथिरग्निगायत्री अग्निपूज० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः उत्सूर्यो बृहदुर्चो० ऋक् १ ॥ त
 दक्षिणतोन्निमावाहयेत् ॥ अग्निं द्रुतं काण्वो मेधातिथिरग्निगायत्री अग्निपूज० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः उत्सूर्यो बृहदुर्चो० ऋक् १ ॥ त
 रतोरुद्रमावाहयेत् ॥ त्र्यंबकं वसिष्ठोरुद्रो नुष्टुप् रुद्रपू० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः त्र्यंबकं यजामहे० ऋक् १ ॥ एवमेव संक्रांतिशतौ
 संक्रांतिशान्तिकरिष्यइतिसंकल्पे विशेषः ॥ व्यतीपातसंक्रमणयोर्जन्मनिनुव्यतीपातसंक्रांतिशान्तीतंत्रेण करिष्येइतिसंकल्पः ॥
 तिस्रो देवताः षोडशोपचारैः वस्त्रयुग्मसहितैः पंचोपचारैर्वसंपूज्य गंधपुष्पाद्यार्चिते फलनैवेद्यं समर्प्य प्रधानप्रतिमां स्पृशन् सर्वसौर
 मंत्रान् जपेत् ॥ उदुत्यमिति त्रयोदशर्चस्य सूक्तस्य काण्वः प्रस्कण्वोनवाद्या गायत्र्यो त्याश्च तस्रो नुष्टुभः ॥ चित्रं देवानामिति षष्ठ्यो
 र्निर्वसिष्ठः उदुत्यदर्शतमिति बृहती शीर्ष्णः शीर्ष्णः सतो बृहती तच्च धुरिति पुरउष्णिक् ॥ नमो मित्रस्येति द्वादशर्चस्य सूक्तस्याभितपाः सूर्यो जगती दशमी त्रिष्टुप् ॥ सूर्यो नो दिव इति पंच
 पूर्वा बृहती उत्तरा सतो बृहती ॥

र्चस्यसूक्तस्यसौर्यश्चक्षुर्गायत्री ॥ विभ्राड्बृहदितिचतसृणांसौर्योविभ्राड्जगती विभ्राजमितिप्रस्तारपंक्तिः ॥ आयंगौरिति
 तृचस्यसर्पराज्ञीगायत्री ॥ सर्वेषांसूर्योदेवता जपेवि० ॥ ततोरुद्रप्रतिमांस्पृशन्मृत्युंजयमंत्रमष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टा
 विंशतिवारंवाजपेत् ॥ ततश्चत्वारऋत्विजश्चतुर्दिक्षुकुंभंस्पृष्ट्वाक्रमेणसूकानिजपेयुः ॥ पूर्वस्याम् आनोभद्राइटिसूक्तस्यराह्ण
 णोगोतमऋषिः विश्वेदेवादेवताआद्याःपंचसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराट्स्थानाशेषास्त्रिष्टुभः जपेवि० ॥ ॐ आनोभद्राः०
 ऋचः १० दक्षिणस्याम् भद्राअग्नेरितिद्वादशर्चस्यवाइयश्चःसुमित्रऋषिः अग्निर्देवताआद्योद्वेजगत्यौअत्यास्त्रिष्टुभः जपे
 वि० ॥ ॐ भद्राअग्नेर्वैश्वस्य० ऋचः १२ ॥ प्रतीच्यांसहस्रशीर्षेतिषोडशर्चस्यसूक्तस्य नारायणऋषिःपुरुषोदेवताजपे
 वि० ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० ऋचः १६ ॥ उत्तरस्याम् त्र्यंबकंवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् जपेवि० ॥ ॐ त्र्यंबकंयजा० ॥ अथकुंभप
 श्चिमदेशेस्थंडिलेऽग्निंस्वगृह्योक्तविधिनाप्रतिष्ठाप्यकुंभस्योत्तरतोग्रहाणामावाहनादिपूजांकृत्वा तदीशान्यांकलशस्थापनंकृ
 त्वाऽग्नेःपश्चिमतउपविश्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेऽन्नप्रधानम् ॥ आदित्यादिग्रहांश्चिकीर्षितसंख्याकाभिःअर्का
 दिजातीयसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ ग्रहपीठदेवताअमुकसंख्याभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ सूर्यप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्या
 भिःसमिदाज्यचर्वाहुतिभिः ॥ अग्निंरुद्रंचप्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ॥ मृत्युंजयंअष्टोत्तरशतसंख्याभिस्ति
 लाहुतिभिः ॥ शेषेणेत्यादि०प्रायश्चित्ताहुत्यंतेबलिदानंततःपूर्णाहुतिःप्रणीताविमोक्तःसंस्थाजपेनोपस्थानंचततोधृतनूतनव
 स्त्रयोर्दपत्योःसवाल्योरभिषेकः ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ आपोहिष्ठेति तिसृणांसिंधुद्वी
 पआपोगायत्री अभिषेके० ॥ अक्षीभ्यांतइतिषण्णांविवृहायश्महानुष्टुप् अभिषेके० ॥ स्वादिष्ठयेतिदशानांमधुच्छंदाःपव

मानसोमोगायत्री अभिषेके० ॥ ॐ उत्सूर्यो० अग्निदूतं० त्र्यंबकं० पूजाकालेउक्तेषामृष्यादि ॥ सुरास्त्वामभिषिंचित्व
त्यादिपौराणमंत्रैश्चाभिषेकान्तेऽभिषेकवासआचार्यायसमर्पयेत् सपत्नीकःश्वेतवस्त्रचंदनादिधृत्वाभूषणमालादिनालंकृत्य
आज्यमवेक्ष्यतत्प्रांशदक्षिणब्राह्मणायदत्त्वा वस्त्रहेमांगुलीयकैःआचार्यसंपूज्यव्यतीपातजननदोषशांत्यर्थगोवस्त्रस्वर्णानितु
भ्यंसंप्रददेदितिआचार्यायतानिदत्त्वातदर्थप्रच्छादनपटंतथैवदद्यात् ॥ ऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदक्षिणांदत्त्वादीनांधकृपणेभ्योभू
यसींदत्त्वाशतंब्राह्मणान्ऋत्विग्भिःसहमिष्टान्नैर्भोजयित्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वाबंधुभिःसहभुंजीतेतिव्यतीपातसंक्रांतिशान्तिः ॥

॥ १७२ ॥ अथवैष्टुतिजननशान्तिः ॥

श्रीः ॥ वैधृतिशान्तौतुसंकल्पेवैधृतेरुल्लेखः ॥ आवाहनेमध्येसव्याहृतिकेनत्र्यंबकमितिमंत्रेणरुद्रमावाह्यदक्षिणेउत्सूर्योवृहद
र्चीवीतिसूर्यउत्तरतश्चाप्यायस्वेतिसोममावाह्यपूजनम् ॥ रुद्रप्रतिमांस्पृष्टामृत्युजयमंत्रमष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टाविंशति
वारंवाजपः ॥ सूर्यप्रतिमांस्पृष्ट्वासर्वसौरजपः ॥ सोमप्रतिमांस्पृष्ट्वाआप्यायस्वेतिजपः ॥ अन्याधानेरुद्रंसमिच्चर्वाज्यैःप्रत्येक
मष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः ॥ सूर्यसोमौप्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ॥ मृत्युजयमष्टोत्तरसहस्रशतविंशत्यन्य
तरसंख्याभिस्तिलाहुतिभिः ॥ शेषेणेत्यादितथैवहोमःकार्यइतिविशेषः ॥ अंतेकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिवैधृतिशान्तिः ॥

॥ १७३ ॥ अथभद्राजननशान्तिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताउक्कालेगोमुखप्रसंवकृत्वादेशकालौसंकीर्त्यअस्यशिशोःभद्राजननसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वारा० सग्रहमखां

[illegible]

कवखमाचायायदध्वापक्षे ॥ इतिभद्राजननशांतिः ॥

यसीदत्वाशिषोगृहीत्वाकर्मसमापयत् ॥ इति ॥
 ॥ १७४ ॥ अथाधोमुखजननशातः ॥ अस्य शिशोः अधोमुखजनन
 भूतिर्दिने कर्ता गोमुखप्रसवंकृत्वा देशकालौ संकीर्त्य पूजादिकृत्विगवणांतंकुर्यात् ॥
 श्रीः ॥ जन्मतोद्गादशाहे जन्मनक्षत्रे न्यस्मिन्वाशुभदिने कर्ता शांतिकरिष्यइति संकल्प्य गणेशपूजादिकृत्विगवणांतंकुर्यात् ॥
 सूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीप० सग्रहांबृहच्छौनकोक्तांशांतिकरिष्यइति संकल्प्य गणेशपूजादिकृत्विगवणांतंकुर्यात् ॥

श्रीः ॥ जन्मताद्वादशहज्जन्मसु सग्रहांबुद्ध्यनैककाकाशतकारचदश
सूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीप०

अत्र ऋत्विजश्चत्वारः ॥ ततो गृहस्यैशानभागे स्थंडिलं कृत्वा आचार्यः प्रादेशांते तत्पूर्वभागे महीधौरित्यादित्यापित कलशपूर्णपा
त्रेषु वर्णप्रतिमायां त्र्यंबकं वसिष्ठो० इति रुद्रमावाह्यवस्त्रादिभिः संपूज्याग्निग्रहांश्च प्रतिष्ठापयेत् ॥ तत एक ऋत्विक् रुद्रकुंभं स्पृ
ष्ट्वा चत्वारिरुद्रसूक्तानि मंत्रचतुष्टयसहितानि एकादशवारं रुद्रं वा जपेत् ॥ तत आचार्यो न्वाधाने ग्रहोत्कीर्तनांते रुद्रं प्रधानं समि
दाज्यतिलचरुभिः प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरसहस्राहुतिभिः १०८।२८ वाशेषेणेत्यादिप्रणीताप्रणयनं ते तूष्णीं निर्वप्य प्रोक्षणे कृत्वा च
रुंश्रपयित्वा ज्यसंस्कारादिग्रहहोमांते उक्तमंत्रेण प्रधानहोमं कृत्वा स्विष्टकृदादिबलिपूर्णहुतिसंस्त्रावादिशेषं समापयेत् ॥ अथ मा
तृभ्यं दत्तः प्रगृह्य च ॥ दीर्घायुरपि बालोऽयं पूर्ववत्कुलवर्धनः ॥ ततो यजमानं पत्नी शिशुसहितं कलशोदकेन समुद्रज्येष्ठा इत्यादिभि
रभिषिंचेत् ॥ ततो यजमानोऽग्निसंपूज्य विभूतिं धृत्वा उत्तरपूजां विधायाचार्यादिभ्यो यथाशक्ति दक्षिणां दत्वा पीठं दत्वा ब्राह्मणभो
जनं संकल्प्य भूयसीं दत्वा शिशो गृहीत्वा कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इत्यधोमुखजननशांतिः ॥ १७५ ॥ अथैकनक्षत्रजननशांतिः ॥ १७६ ॥

श्रीः ॥ जनकनक्षत्रोत्पत्तौ उक्तसमये गोमुखप्रसवं कृत्वा एकोदरनक्षत्रोत्पत्तौ तमकृत्वा देशकालौ संकीर्त्य ॥ अस्याशिशोः पित्रेक
नक्षत्रोत्पत्तिं सूचितं सर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं शांतिमभिषेकं पूजितनक्षत्रप्रतिमाग्रयथाशक्तिदानं च करिष्ये इति
संकल्प्य ॥ गणपतिसंपूज्य आचार्यं च तुरऋत्विजश्च वृत्वा पुण्याहं वाचयति ॥ मात्रेकनक्षत्रेत्याद्युहेनान्यत्र संकल्पः ॥ तत आ

[illegible]

यः शुभाशिशिषः प्रातः गृह्य कर्माणि ॥

॥ १७६ ॥ अथग्रहणं । जमनराजः ।
 ऋत्विजोभोजयित्वापूततावाधानं ।
 सूर्यग्रहणेप्रसूतौतत्कालस्थितनक्षत्रस्ययाधिष्ठान्यग्र्यादिदेवतातस्याःसूर्यस्यचयथाशाक्तेहन्नाप्राप्तमन्त्राः ।
 श्रीः ॥ सूर्यग्रहणेप्रसूतौतत्कालस्थितनक्षत्रस्ययाधिष्ठान्यग्र्यादिदेवतातस्याःसूर्यस्यचयथाशाक्तेहन्नाप्राप्तमन्त्राः ।
 सेननागाकृतिं कृत्वा शौचांते गोमुखप्रसवं कृत्वा मम भार्यायाः सूर्यग्रहणकालीनप्रसूतिसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वर
 प्रीत्यर्थं सग्रहमखांशान्तिकरिष्ये इति संकल्प्य ॥ गणेशपूजनाद्याचार्यवरणपूजांतं कुर्यात् ॥ चंद्रग्रहेषु सूर्यस्थाने राजतं चंद्रबिंबं कु
 र्यात् ॥ अन्यद्वयं पूर्ववत् ॥ संकल्पे सूर्यस्थाने चंद्रपदप्रयागः ॥ तत आचार्यो यदन्नेत्याद्यं ते शुचिदेशं गोमयेनोपलिप्य तत्र नवं स देशं

क्षालितं श्वेतवस्त्रं प्रसार्य तत्रोक्ते देवतानां रूपत्रयं निधाय आकृष्णेनांगिरसो हिरण्यस्तूपः सविता त्रिष्टुप् ॥ पूजने वि० ॥ ॐ आकृष्णे
 नृजं ० ॥ मध्ये सूर्यरक्तवर्णं वस्त्रं गंधाक्षतपुष्पैर्धूपदीपादिभिश्च पूजयेत् ॥ तद्दक्षिणतोरारुं कृष्णवर्णैर्गंधादिभिर्धूपादिभिश्च पूजये
 त् ॥ स्वर्भानोरित्यस्यात्रिः स्वर्भानुस्त्रिष्टुप् राहुपूजने ० ॥ ॐ स्वर्भानोरधुयदिद्रमाया अवोदिवो वर्तमानाऽअवाहन् ॥ गळहंसू
 र्धतमसापवतेन तुरीयेण ब्रह्मणा विन्दुद्वित्रिः ॥ नक्षत्रदेवतामग्निर्नः पातुकृत्तिका इति तैत्तिरीयपठिततद्वाक्याष्टकेन पूजयेत्तसूर्य
 ण श्वेतगंधादिभिर्धूपादिभिश्चेति विशेषः ॥ आप्याय स्वर्गौ तमः सोमो गायत्री चंद्रपूजने वि० ॥ ॐ गळहंसू
 धानं कुर्यात् ॥ चक्षुषी आज्येनेत्यंते ग्रहान्वाधानं कृत्वा सवितारं अर्कसमिदाज्यचरुतिलैः प्रत्येकमष्टोत्तरशताहुतिभिः ॥ स्वर्भा
 नुं दूर्वासहिताज्यादीनां तावती भिराहुतिभिः ॥ अन्यदेवतयोः पूजनं पूर्ववत् ॥ ततोऽग्निस्थापनं ग्रहपूजा कलशस्थापनं तत्कृत्वाऽन्वा
 गः ॥ प्रायश्चित्ताते वलिपूर्णाहुती संस्थाजपान्ते पंचगव्यपंचरत्नपंचत्वक्पंचपल्लवैरोषधिकल्कैश्च मिश्रितलौकिकजलैर्ग्रहकलशो
 दकैश्च सहितैरभिषेकः ॥ आपो हिष्ठेति तृचस्य सिंधुद्वीप आपो गायत्री अभिषेके ० ॥ इमं मे गंगे इति सिंधुक्षित्यैयमेधोनद्योजग
 ती ॥ पितरः पितामहाः परे वरे इति याजुषमंत्रेण ॥ तत्त्वायामिथुनः शेषो वरुणस्त्रिष्टुप् ॥ अभिषेके ० ॥ अभिषेकांते आचार्य
 संपूज्य तस्मै प्रतिमात्रयं दक्षिणां च दद्यात् ॥ ततो ग्रहाणां पूजनविस्मर्जनेन प्रतिमात्रपादनं ब्राह्मणभोजनसंकल्पश्चेति ॥ इति ॥

॥ १७७ ॥ अथनक्षत्रगण्डांतशांतिः ॥

श्रीः ॥ षण्मासोत्तरं द्वादशेवाहनिप्रथमतोगोप्रसवंकृत्वा ॥ देशकालौसंकीर्त्यममाऽस्यशिशोःरेवत्यश्विनीसंध्यात्मकगण्डांतज
ननसूचितसर्वारिष्टनिरसनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंनक्षत्रगण्डांतशांतिकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनादियजुर्वेदविद्वैव
ज्ञाचार्यत्विग्वरणांतुर्यात् ॥ ततस्तांश्चंदनशुक्लमात्यैःक्षौमशुक्लवासोभ्यांपूजयेत् ॥ ततआचार्योनिर्मितस्यापिनिमित्तानु
सारिपरिमाणकांस्यपात्रस्यपुनर्निर्माणमाप्यायस्वेतिमंत्रेणकुर्वाच्चंद्रप्रतिमाद्रुत्तारणंच ॥ ततोयदत्रेतिसर्षपविकिरणादिना
भूसंस्कारंकृत्वाऽपलिप्तेदेशेकांस्यपात्रेपायसंपयोनिक्षिप्य तन्नवनीतपूर्णशंखंनिधायतत्रराजतंचंद्रविंवस्थापयित्वा सोमोह
मितिध्यानपूर्वकंसमाहितचेताआप्यायस्वेतिमंत्रेणावाहनादिषोडशोपचारैस्तत्रचंद्रपूजनंकुर्यात् ॥ तत्रश्वेतंसदशवल्लद्वयंसम
र्पणीयं पुष्पाणिश्वेतानिसहस्रमर्पणीयानि मौक्तिकंदक्षिणातदसंभवेइष्टमन्यत् ॥ पूजांतैतमेवमंत्रंसविश्वासंचंद्रंआयन् सह
संस्मरणवमृध्यादिसरणपूर्वकंजपेत् ॥ तदुत्तरतस्ताम्रकलशंमहीद्यौरित्यादिविधिनास्थापयित्वा तत्ररजतप्रतिमायांवृहस्पति
मंत्रेणवागीश्वरंसंपूज्य तदुत्तरतःक्रमेणेतैनैवविधिनानिहितकुंभचतुष्टये अश्वत्थेवोनिषदनमित्याम्रपल्लवप्रक्षेपांतंकृत्वाचतु
र्भुक्रमेणद्रवीभूतानि कुंभचंदनकुष्ठगोरोचनानिसिंचेत् ॥ तेषुवरुणंपूजयेत् ॥ ततःपश्चिमदेशेस्थंडिलाद्यग्निप्रतिष्ठापनांतंकृ
त्वा स्थापितकलशोत्तरभागेग्रहावाहनादिवरुणपूजांतंकृत्वाऽन्वाधानादिग्रहमुखंपूर्णोहुत्यंतंकुर्यात् ॥ अभिषेककालेवारुणक
लशचतुष्टयस्थोदकनदिवागण्डांतजातंबालंपित्रासहरात्रिजातंमात्रासहसंध्ययोजांतमुभाभ्यांसहाभिषिंचेत् ॥ सहस्राक्षेणेति

मंत्रस्य यक्षमनाशनः प्राजापत्यं द्रस्त्रिष्टुप् अभिषेके वि० ॥ ॐ सहस्राक्षेण० ऋक् १ ॥ ततः सर्वकलशोदकैः समुद्रज्येष्ठाह
त्यादिभिः सुरास्त्वामित्यादिभिर्मन्त्रैश्चाभिषेकांते सुस्नातः सपत्नीकः कर्ता धृतश्वेतचंदनादिर्विभूतिधारणं कृत्वा आचार्याय शं
खदानं कुर्यात् ॥ इमं सचंद्रं शंखं सवस्त्रयुगं समौक्तिकं नवनीताद्युपस्करसहितं गंडदोषापनुत्तये दैवशायय जुर्वेदविदे तुभ्यमहंसं प्र
प्रतिमादानं तदंगत्वेन यथाशक्ति दक्षिणादानं च ॥ ततो वागीश्वरं ताचपात्रसहितं तुभ्यं गंडदोषशान्त्यर्थं संप्रददइति बृहस्पति
ततः सहस्राक्षेणेति मंत्रस्यायुर्वृक्ष्यर्थं यथाशक्ति जपो दशावरब्राह्मणभोजनं च कुर्यात् ॥ इति नक्षत्रगंडातशांतिः ॥ ६३ ॥

श्रीः ॥ तिथिगंडपूर्वार्धजन्मनिकर्ता स्नातः पुत्रमनालोकाऽस्य शिशोस्तिथिगंडपूर्वार्धजन्मसूचितसर्वारिष्टनिरसनद्वारा श्रीप
रमेश्वरप्रीत्यर्थं अनडुहानं करिष्ये इति संकल्प्य नालच्छेदनात् पूर्वगंडदोषे ब्राह्मणपूजनपूर्वकं अनडुहं दद्यात् ॥ असंभवे कार्षाप
णाष्टकं वा ॥ सूतकांते शुभदिने वा स्नातोऽनडुहानमित्यस्य स्थाने गौकांशांतिमित्युद्देहं संकल्प्य गणेशपूजादि आचार्यवरणांतं
कुर्यात् ॥ सचयदत्रेत्यादिना शूद्धिं कलशस्थापने कृत्वा कलशे याओषधीः सहिरलानि स्योनापृथिवि रूतयश्चैव इति शतौ
षधीरलानि मृदं त्वचः पल्लवांश्च निक्षिप्य पूर्णादर्वीं तिस्थापित पूर्णपात्रे स्थापित हैमवरुणप्रतिमायां तत्त्वायामीति वरुणपूजयेत् ॥

ततोऽग्निं प्रतिष्ठाप्य ग्रहान्संपूज्यान्वा दद्यात् ॥ चक्षुषी आज्येनेत्यादि ग्रहोत्कीर्तनांतेऽत्र प्रधानम् ॥ वरुणं प्रतिद्रव्यमष्टोत्तर

शतसंख्याभिःसमिधांचरोराज्यतिलयवानांचाहुतिभिः शेषेणेत्यादिवलिदानपूर्णाहुतिप्रणीताविसर्गते कलशद्वयोदकेनस
 मुद्रज्येष्ठेत्यादिभिःपित्रादित्रयाणामभिषेकोयवव्रीहिमाषतिलमुद्गानांदक्षिणात्वेनदानंविसर्जनादि यथाशक्तिब्राह्मणभोजनं
 लम्पगंडपूर्वार्धजन्मनि
 वेति ॥ तिथिगंडोत्तरार्धजन्मनिनतुतात्कालिकदानं ॥ शांतौमालुःशिशोश्चाभिषेकइतिविशेषः ॥ लग्नगंडपूर्वार्धजन्मनि
 कांचनमितिविशेषः ॥ नक्षत्रगंडस्योत्तरादिनिषिद्धभागस्यचपूर्वार्धजन्मनिधेनोस्तिलपात्रादेश्चदानम् ॥ शांतौनक्षत्रप्रतिमा
 यास्तत्तद्वाक्याष्टकेनपूजनम् ॥ उत्तरार्धजन्मनिनदानं ॥ दक्षिणाकालेउत्तरादौतिलपात्रादेश्चदानं ॥ इतरत्रयवव्रीह्यादेरभि
 षेकव्यवस्थाचपूर्ववत् ॥ इतितिथ्यादिगंडांतशांतयः ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ १७९ ॥ अथविषनाडीजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताशौचांतेदेशकालौसंकीर्त्यविषनाड्यांएतच्छिज्जननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंवृद्धगर्भोक्ता
 सग्रहमखांशान्तिकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनाद्याचार्यऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ आचार्योच्यदन्नसंस्थितमितित्थलशुद्धिं
 कृत्वा यथाशक्तियथालक्षणंनिर्मितानांहैमीनारुद्रादिप्रतिमानांचतसृणामशुच्युत्तारणंकृत्वा पूर्वभागेमहीद्यौरितिभुवंस्पृष्ट्वा
 त्रओषधयःसंवदंतइतिचतुःप्रस्थपरिमितान्ब्रीहान्प्रक्षिप्य तैःस्थंडिलंपरिकल्प्यतत्रकलशस्थापनोदकपूरणेसमंत्रकेकृत्वाया
 ओषधीरितिसर्वौषधीःप्रक्षिप्य स्योनेतिसप्तमृदःअश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् कांडात्कांडादितिदूर्वाःहिरण्यरूपइतिहिरण्ययाः
 फलिनीरितिफलं शुवासुवासाइतिवस्त्रद्वयेनावेष्ट्य सहिरत्वानीतिपंचरत्नानिनिक्षिप्य गंधद्वारामितिगंधादिनाकलशसंपूज्य

पूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रनिधाय तत्रप्रतिमाचतुष्टयनिधायतास्वावाहनादिषोडशोपचारैर्देवताः पूजयेत् ॥ कद्रुद्रायेत्यस्य कण्वो
रुद्रो गायत्री ॥ यमाय सोमं यमो यमो नुष्टुप् ॥ अग्निमूर्धनि विरूपोऽग्निर्गायत्री ॥ परं मृत्योरित्यस्य संकुशिको मृत्युस्त्रिष्टुप् ॥ पूजां
ते स्थंडिलेष्वग्निमभागस्थेऽग्निप्रतिष्ठाप्य स्थापितोत्तरभागे ग्रहपूजनकलशस्थापनांतं कृत्वाऽन्वा दद्यात् ॥ चक्षुषी आज्येनेत्यंतेऽग्र
हपीठदेवतान्वाधानं प्रसिद्धरीत्या कृत्वा रुद्रं प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याभिः समिच्च रुद्रताहुतिभिः ॥ यममग्निं मृत्युं च तावती
भित्तद्रव्याहुतिभिः ॥ एता एव देवतास्ति लाहुतिभिश्च तत्संख्याभिः ॥ शेषेणेत्यादि प्रणीता प्रणयनांते आज्यनिर्वापः आज्येन
थान्वाधानं त्यागे कृते प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिपर्यासं समिच्च रुद्रतात्मकद्रव्यत्रयं रुद्राय एवं यमाय अग्रे मृत्यवे एवं तत्सं
ख्याहुतिपर्यासं तिलद्रव्यं रुद्रादिभ्यो नममेतित्यागे कृते ऋत्विक्सहित आचार्यस्तत्तन्मंत्रैर्जुह्यात् ॥ प्रायश्चित्तहोमं तेलो कपा
लेभ्यो ग्रहपीठदेवताभ्यश्च बलिदानं रुद्रयमाग्निमृत्युभ्यश्चांते क्षेत्रपालाय च ॥ पूर्णाहुत्यंते प्रणीता विमोकः ॥ कलशद्रयोदकेना
भिषेकः ॥ समुद्रज्येष्ठेत्यादिभिर्मन्त्रैः ॥ प्रीयतां भगवानीशः पिनाकी सर्वतो मुखः ॥ तव मूर्तिप्रदानेन सर्वाभीष्टप्रदो भव ॥ ईष
सप्तार्चिः शक्तिधारी च मम पापं व्यपोहतु ॥ रक्तहृद्नीलकायश्च महिषस्थः शिवंकुरु ॥ पिंगभ्रूश्चमश्च कुशोत्तः साक्षसूत्रकमंडलुः ॥
इत्यादिभिश्चतुर्भिः श्लोकैश्च ॥ तत एतैरेव श्लोकैः समाहित एकैकां देवतामाचार्या यदद्यात् ॥ ततस्तस्मै गोभूहिरण्यवस्त्रादितन्नि

पएकया अग्निमष्टाभिराज्याहुतिभिः अग्निंसोमंपवमानंपावकंमारुतंमरुतःयमंअंतकंमृत्युंचएकैकयाचर्वाहुत्या शेषेणेत्यादि ॥ तूष्णींषट्त्रिंशद्वारंनिर्वापिप्रोक्षणे ॥ यथान्वाधानमाज्याहुतिषुत्यागः ॥ अग्नयेस्वाहेत्यवदानसंपदानवाहुतयः ॥ यथालिंगं त्यजतापिअश्याद्यात्मनामरुतोध्येयाः ॥ प्रयाजेषुसमिद्भ्यइतित्यागेपिसमिदाद्यात्मनानिरुक्तोकाग्निध्यानवत् ॥ ततःस्विष्टकृदादिबलिदानांतेपूर्णाहुतिः पूर्णपात्रनिनयनंग्रहकलशेनाभिषेकःआचार्यायदक्षिणादानंस्थापितदेवतानांपूजनादिआचार्यहस्तेप्रतिपादनांतंचकृत्वा ब्राह्मणान्भोजयित्वास्वस्तिभवंतोब्रुवंत्वितिवाचयीत आशिषोऽगृहीत्वेश्वरार्पणंकुर्यादिति ॥ ॥

॥ १८१ ॥ अथत्रिकप्रसवशंतिः ॥

श्रीः ॥ एकादशेदशेअन्यस्मिन्वाशुभेऽहनिसभार्योदेशकालौसंकीर्त्यममसुतत्रयजन्मानंतरंसुताजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसग्रहमखांशान्तिकरिष्ये ॥ सुतात्रयजननोत्तरंसुतजननेतथोहःकार्यः ॥ ततोऽग्नौशपूजनाद्याचार्यत्विग्वरणतत्पूजांतेआचार्योयदनेत्याद्यशुच्चारणंच ॥ ततःस्थंडिलपूर्वभागेग्रहपूजाकलशस्थापनवरुणपूजनांतंकृत्वा तदुत्तरतल्लदकुसंस्थानापंचकलशानांमहीर्घौरित्यादिविधिनायथाशक्तियान्योपरिस्थापितानामुपरिथथाशक्तिहेमनिर्मिताःब्रह्मविष्णुमहेशैश्वर्यद्रुद्रप्रतिमाःस्थापयित्वातासुदेवताःपूजयेत् ॥ ब्रह्मजज्ञानंवाग्देवोब्रह्मात्रिष्टुप् ॥ इदंविष्णुरित्यस्यमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ तत्पुरुषायेत्यस्यहिरण्यगर्भोमहेशोगायत्री ॥ यतइंद्रेत्यस्यभर्गइंद्रोबृहती ॥ कद्रुद्रायेत्यस्यघरैःकण्वोरुद्रोऽगायत्री ॥ पूजांतरुद्रकलशंस्पृष्ट्वाचत्वारिरुद्रसूक्तानिकश्चिद्वत्विजपेत् ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यकण्वोरुद्रोऽगायत्र्यंत्यानुष्टुप् ॥ इमा

रुद्राय तव स इत्येकादशर्चस्य सूक्तस्य कुत्सोरुद्रः आद्यानवजगत्यः अत्येद्वे त्रिष्टुभौ ॥ आते पितरिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य गृत्समदो
रुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ इमारुद्राय स्थिरधन्वन इति चतसृणां वसिष्ठ आद्यास्ति स्त्रो जगत्यः अत्या त्रिष्टुप् ॥ जपे वि० ॥ प्रत्येकमेकादशवारं
सूक्तानां जपः ॥ तदंते आनो भद्रा इत्यादिंशानि सूक्तानि जपेत् ॥ ततोऽग्निप्रतिष्ठापनादि अन्वाधाने च क्षुपी आज्येनेत्यंते प्रसि
द्धं ग्रहपीठगतदेवतान्वाधानं कृत्वा ब्रह्माणं विष्णुं महेशं इंद्रं च प्रत्येकं समिदाज्यतिलचरूपां प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्राहुतिभिः
१०८।२८ वाशेषेणेत्यादि ॥ आज्यभागांते यथान्वाधानं त्यागः ॥ ततः प्रधानहोममुक्तमंत्रैराचार्यं त्विक्कटुकग्रहहोमपुरःसरं कु
र्यात् ॥ प्रायश्चित्तहोमांते बलिः पूर्णाहुतिश्च ॥ ततः प्रणीता विमोक्तं संस्थाजपपरिस्तरणविमोकांते षट्कलशोदकेन समुद्रज्येष्ठा
इत्यादिमंत्रैः सह कुडुंबयजमानाभिषेकः ॥ तत आचार्याय सहिरण्यधेनुं दत्त्वा ऋत्विग्भ्यो यथाशक्ति दानं च कृत्वा स्यापिते देवता
नामुत्तरपूजनविसर्जनांते तत्प्रतिमा आचार्यहस्ते प्रतिपाद्यकां स्य पात्रैरूपमि त्याज्यमेवैक्ष्य सदक्षिणं तद्दानं कृत्वा ब्राह्मणभोज
नं यथाशक्तिसंकल्प्य शान्तिपाठं कारयित्वा परमेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इति त्रिकप्रसवशान्तिः ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥

॥ १८२ ॥ अथ सप्तदंतजननशान्तिः ॥

श्रीः ॥ अस्य शिशोः प्रथममूर्ध्वदंतजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं शान्तिकरिष्ये ॥ निमित्तांतरे सप्तदंतज
ननसूचितेत्युहः ॥ द्वितीयमासदंतजननसूचितेत्येवमूहश्च कल्प्यः ॥ गणेशपूजनाद्याचार्यवरणांते आचार्यो यदत्रेत्यादिप्रति
मानामभ्युत्तारणं च कृत्वा होमदेशोत्तरभागे गजपृष्ठेनौकायां सौवर्णपीठे वा स्वस्तिकचर्मयोगे भद्रासनत्वेन कल्पिते बालमुपवेदय

सर्वौषधिसर्वगंधादियुक्तजलैः स्नापयित्वा होमदेशपूर्वभागे स्थापितकलशोपरि धातारं वह्निं सोमं वायुं पर्वतान् के शवं च षट्प्रतिमा
सुसंपूज्याऽग्निं प्रतिष्ठाप्य ग्रहान्संपूज्याऽन्वादध्यात् ॥ अत्र प्रधानं ग्रहान्वाधानांते धातारं सकृच्चरुणा वह्न्याद्या देवता एकैक
याज्याहुत्याशेषेणेत्यादि ॥ धात्रे त्वाजुष्टं निर्वपामीति प्रोक्षामीति समंत्रे निर्वपप्रोक्षणे ॥ ग्रहानुद्दिश्य त्यागहोमांते धात्रे स्वाहेत्यव
दानधर्मण सकृदाहुतिः ॥ ॐ वह्नये स्वाहा ॥ ॐ सोमाय ॥ ॐ समीरणाय ॥ ॐ पर्वतेभ्यः ॥ ॐ केशवाय ॥ इ
ति सुवेणाज्याहुतयः ॥ यथालिंगत्यागः ॥ चर्वाज्याभ्यां स्विष्टकृद्धलिपूणां हुत्यंते कलशद्वयोदकेनाभिषेकः ॥ यथाशक्त्याचा
र्याय दक्षिणादानं तद्भस्ते प्रतिमाप्रतिपादनांते भूयसीं दक्षिणामन्येभ्यो यथाशक्ति दत्त्वा सप्ताहं ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥ अष्टमेहनि
शक्त्यनुसारेण कांचनादिदानंतेभ्यः कार्यं ॥ दिनाष्टकं ब्रह्मचर्यादि व्रतचर्यांते परमेश्वरार्पणं कुर्यादिति सदंतजननादिशांतिः ॥
षष्ठेऽष्टमे वामासे दंतोत्तौ तु तदनुसारि संकल्पपूर्वकं बृहस्पतेरेव मंत्रेण तत्पूजनविधिना पूजनं दधिमधुघृताक्तानां अश्वत्थसमिधा
मष्टोत्तरशतं तन्मंत्रेण होमः आज्येन स्विष्टकृदादितत्कलशोदकेनाभिषेकः ब्राह्मणभोजनांते ईश्वरार्पणं सदंतोत्पत्तिशांतिः ॥

॥ १८३ ॥ अथ सिंहादौर्गोप्रसवशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ता दशाहोत्तरं शुभदिने स्नात्वा आचमनादि देशकालस्मरणांते मम पत्न्याः पौषे प्रथमप्रसूति- (मम गृहे सिंहस्यैरवौ गोप्र
सूतिसूचित- माधेमहिषी प्रसूतिसूचित- श्रावणे दिवा वडवा प्रसूति) सूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा सप्ताहं शौनकोक्तं शांतिं करि
व्यइति संकल्प्य गणेशपूजनस्वस्तिवाचनादिकृत्वा गवर्णांतं कुर्यात् ॥ तत आचार्यः कर्मसंकल्प्य प्रादेशकरणांते गृहस्यैशानभा

गेमहीद्यौरित्यादिविधिनकलशसंस्थाप्यवस्त्रयुगेनोवेष्ट्यपूर्णपात्रे सौवर्णराजतताम्रान्यतमप्रतिमयोः कद्रुद्रायकण्वोरुद्रो०
इतिरुद्रं ॥ आकृष्णेनहिरण्य० इतिसूर्येचावाह्यपूजयेत् ॥ ततएकऋत्विक्होमसमाप्त्यंतरुद्रसूक्तान्यपरश्चसौरमंत्रान्जपेत् ॥
एषामृष्यादिव्यतीपातशतौद्रष्टव्यं ॥ यद्वाततत्तन्मूलमंत्रजपःकार्यः ॥ ततोग्निग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहादिकीर्त
नांतेत्रप्रधानं रुद्रं सूर्यं च तिलाज्यचरुभिःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं १०।२८ वासंख्याकाहुतिभिः शेषेणेत्यादिग्रहादिहोमांतेपूजा
मंत्राभ्यांप्रधानहोमंकुर्यात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिग्रायश्चित्तहोमांतेबलिदानंपूर्णहुतिंचकृत्वासंस्नावहोमादिशेषसमाप्यस्थापि
तकलशोदकेनसकुटुंबंयजमानंसमुद्रज्येष्ठादिमंत्रैरभिषिंचेत् ॥ ततोयजमानोविभूर्तिधृत्योत्तरपूजांविधायाचार्यसंपूज्यतस्मै
प्रसूतांगांमहिषींवादत्वाऋत्विग्भ्योदक्षिणामाचार्यायविसर्जितेदेवतापीठंचदत्वायथाशक्तिब्राह्मणान्संभोज्यभूयसींदद्यात् ॥

॥ १८४ ॥ अथप्रसववैकृतशंतिः ॥

श्रीः ॥ वृद्धगर्गः ॥ यत्रगर्भेविपर्यासोमानुषाणांगवामपि ॥ अश्रुतानिप्रसूयंतेतत्रदेशस्यविप्लवः ॥ अत्राऽपिदिव्यजाशांतिः
कार्यापंचदशीबुधैः ॥ पंचदशीप्राप्येतिशेषः ॥ पर्वणीत्यर्थः ॥ मानुषामानुषाणांचगोजाश्वमृगपक्षिणाम् ॥ जायंतेजातिभेदा
श्चसदंताविकृतास्तथा ॥ बहुशीर्षाअशीर्षावाबहुकर्णाअकर्णकाः ॥ एकशृंगाद्वित्रिशृंगास्तथैवत्रिचतुर्भुजाः ॥ दीर्घकर्णाम
हाकर्णांगजकर्णाश्चमानवाः ॥ वानरश्वापदव्याघ्रमार्जारतनुधारिणः ॥ जायंतेपुरुषायत्रतत्रसंभ्राममादिशेत् ॥ राजश्रेष्ठकुले
नाशोधनस्यचकुलस्यच ॥ यमलायत्रजायंतेनारीणांगजवाजिनाम् ॥ ब्रह्मशांतिततःकुर्याद्यत्रब्रह्माप्रशासिता ॥ अष्टोत्तरस

हस्त्राणि च रवे जुहुयाद्धृतम् ॥ समिधा तु पलाशानां तपेत्पूर्ववद्विजान् ॥ दासी दाससमायुक्तो गोधान्यफलसंयुतम् ॥ कांचनं
वृषभं वस्त्रं दद्याद्विप्राय दक्षिणाम् ॥ अशिराजायेते जंतुस्तथा द्वित्रि शिरा अपि ॥ सूर्याश्रुतं विजानीयात्पूजयित्वा दिवाकरम् ॥
धेनुं सुवर्णं वस्त्रं च दद्याद्वा त्रेच दक्षिणाम् ॥ धेनुं सुवर्णं वस्त्रं च दद्यात्तमिदं तद्द्वारे तं प्रपूजयेत् ॥
बृहस्पत्यश्रुतमिदं तद्द्वारे तं प्रपूजयेत् ॥ बृहस्पत्यश्रुतमिदं तद्द्वारे तं प्रपूजयेत् ॥
वस्त्रं सुवर्णं धेनुं च दद्याद्विप्राय दक्षिणाम् ॥
मृगीजनयेते सर्पान् मंडूकांश्चाप्यमानुषान् ॥ वस्त्रं सुवर्णं धेनुं च दद्याद्विप्राय दक्षिणाम् ॥
दध्याज्यमधु संयुक्ताः समिधस्त्वर्कसंभवाः ॥ यद्वाजनः प्रसूतिभिर्जुहुयाद्धृतमेव च ॥
सर्वे दोषा विनश्यंतिततः संपद्यते शुभम् ॥ मृगीजनयेते सर्पान् मंडूकांश्चाप्यमानुषान् ॥
सर्वे दोषा विनश्यंतिततः संपद्यते शुभम् ॥ मृगीजनयेते सर्पान् मंडूकांश्चाप्यमानुषान् ॥
उदुंबरस्य समिधो दधिसर्पिः समन्विताः ॥ दोषोपशमनार्थं यजुह्यान्नियमे स्थितः ॥
उदुंबरस्य समिधो दधिसर्पिः समन्विताः ॥ दोषोपशमनार्थं यजुह्यान्नियमे स्थितः ॥
स्त्रीगर्भपातो यमलं प्रसूयंतेऽथवा स्त्रियः ॥ अश्रुतसागरे नारदः ॥ भानौ सिंहगते चैव यस्य गौः संप्रसूयते ॥
वस्त्रं गंगं च सुवर्णं च दद्याद्विप्राय दक्षिणाम् ॥ अश्रुतसागरे नारदः ॥ भानौ सिंहगते चैव यस्य गौः संप्रसूयते ॥
इभिर्मसिर्न संशयः ॥ तत्र शांतिं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते शुभम् ॥ प्रसूतां तत्क्षणादेव तां गां विप्राय दापयेत् ॥
तां कैराजसर्पैः ॥ अयुतो होमो व्याहृतिभिः कार्य इति ॥ तथा ॥ अस्त्वामस्यैति सूक्तेन तद्विष्णोरिति मंत्रतः ॥ जुहुयाच्च तति
लाज्येन शतमष्टोत्तराधिकम् ॥ मृत्युं जयेन मंत्रेण जुहुयाच्च तथा युतं ॥ श्रीसूक्तेन ततः स्नायाच्छांति सूक्तेन वा पुनरिति ॥ यत्कां
त्यासूर्यं च दद्याद्वा अभवन् प्रौढकांतयः ॥ श्रीकांतस्य मुदे तस्य प्रोक्ता जननशांतयः ॥ इति संस्कारकौस्तुभस्थानजननशांतयः ॥

॥ इति द्वितीयं संस्कारादिप्रकरणं संपूर्णं ॥ २ ॥

॥ अथब्रतोद्यापनादिमिश्रप्रकरणम् ॥ ३ ॥

॥ १८५ ॥ अथसर्वतो भद्रमंडलम् ॥

श्रीः ॥ हेमाद्रौस्कांदे ॥ प्रागुदीच्यांगतारेखाःकुर्यादेकोनविंशतिः ॥ खंडेदुस्त्रिपदःकोणेशृंखलाःपंचभिःपदैः ॥ एकादशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः ॥ चतुर्विंशत्यदावापीपरिधिर्विंशतिःपदैः ॥ मध्येषोडशभिःकोष्ठैःपद्ममष्टदलंस्मृतम् ॥ श्वेतेंदुःशृंखलाकृष्णावल्लीनीलेनपूयेत् ॥ भद्रारुणासितावापीपरिधिःपीतवर्णकः ॥ बाह्यांतरदलश्चेताकर्णिकापीतवर्णका ॥ परिध्यावेष्टितंपद्मबाह्येसत्वरजस्तमः ॥ तन्मध्येस्थापयेद्देवान्ब्रह्माद्यांश्चसुरासुरान् ॥ इतिसर्वतोभद्ररेखाकोवर्णपूरणादिशास्त्रार्थः

॥ १८६ ॥ अथलिंगतोभद्राणि ॥

श्रीः ॥ अथद्वादशलिंगतोभद्रम् ॥ लिंगे ॥ प्रागुदीच्यांगतारेखाःषट्त्रिंशच्छिप्रकल्पयेत् ॥ पदानिद्वादशशतंपंचविंशतिरेव च ॥ खंडेदुस्त्रिपदःकोणेशृंखलाषट्पदैःस्मृता ॥ त्रयोदशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः ॥ त्रयोदशपदावापीलिंगमष्टादशैःस्मृतम् ॥ लिंगत्रयस्यंपक्तौशोभाकोष्ठाश्चतुर्दश ॥ तेषामुपरिंपक्तौतुकोष्ठाःसप्तदशैवतु ॥ पूजापंक्तिस्तुविज्ञेयापरितःपरिकल्पिता ॥

१ इदं सर्वतोभद्रमंडलं विविधानि लिङ्गतोभद्राणि च यथावत् चक्रन्यासं रंजनं दिनारं भेदतानि सति तानि तेषां त्रयत्रयोपयोगस्तत्र तत्र ग्राह्याणि ।

ता ॥ पूजापत्तयंतरापत्तौकोष्ठाद्व्यशीतिसंख्यया ॥ परिधिःसतुविज्ञेयौत्तरामंडलयोर्द्वयोः ॥ परिध्वांतरकोष्ठेषुसर्वतोभद्र
मालिखेत् ॥ विशेषश्चात्रविज्ञेयःशृंखलाषट्पदाभवेत् ॥ त्रयोदशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः ॥ पंचविंशत्यदावापीपरिधिः
षोडशात्मकः ॥ मध्येनवपदंपद्मंकर्णिकाकेसरान्वितम् ॥ सत्वरजस्तमोवर्णाःपरितोमंडलस्यतु ॥ त्रयःपरिधयःकार्यास्तत्रद्वा
राणिकारयेत् ॥ सिर्तेदुःशृंखलाकृष्णावल्लीनीलाप्रकीर्तिता ॥ भद्रंवैवारुणंज्ञेयंवापीस्याच्छेतवर्णिका ॥ लिंगानिकृष्णवर्णा
निपार्श्वतोद्वादशैवतु ॥ परिधिःपीतवर्णःस्यात्कमलंपंचवर्णकम् ॥ ॥ अथाष्टलिंगतोभद्रमाग्नेये ॥ चतुर्विंशतिरालेख्यारे
खाःप्राक्दक्षिणायताः ॥ कोणेषुशृंखलाःपंचपदावह्यस्तुपार्श्वतः ॥ पदैर्नवभिरालेख्याश्चतुर्भिर्लघुशृंखलाः ॥ लघुवह्यःप
दैःषड्भिस्ततोष्टादशभिःपदैः ॥ कृत्वाल्लिंगानिवाप्यःस्युस्त्रयोदशभिरंतरा ॥ ततोवीथिद्वयेनैवपीठंकुर्व्याद्विचक्षणः ॥ तस्यपा
दाःपंचपदैर्द्वाराण्यपितथैवच ॥ एकाशीतिपदंमध्येपद्मंस्वस्तिकमुच्यते ॥ कोणेषुशृंखलाःकार्याःपदैस्त्रिभिरतःपरम् ॥ पदै
श्चतुर्भिर्दिक्षुस्युर्भद्राण्येषांसमततः ॥ एकादशपदावह्योमध्येष्टदलमालिखेत् ॥ पद्मंनवपदंह्येवंलिंगतोभद्रमुच्यते ॥ शृंखलाः
कृष्णवर्णेनवल्लीनीलेनपूरयेत् ॥ रक्तेनशृंखलालध्वीर्वल्लीःपीतेनपूरयेत् ॥ लिंगानिकृष्णवर्णानिश्चेतेनाप्यथवापिकाः ॥ पीठं
सपादंश्चेतेनपीतेनद्वारपूरणम् ॥ मध्येस्युःशृंखलारक्तावल्लीनीलेनपूरयेत् ॥ भद्राणिपीतवर्णानिपीतापंकजकर्णिका ॥ दला
निश्चेतवर्णानियद्वाचित्राणिकल्पयेत् ॥ तिस्रोरेखावहिःकार्याःसितरक्तासिताःक्रमादिति ॥ ॥ अथचतुर्लिंगतोभद्रम्
॥ ॥ लैंगे ॥ रेखास्त्वष्टादशप्रोक्ताश्चतुर्लिंगसमुद्भवे ॥ कोणेंदुस्त्रिपदःश्चेतस्त्रिपदैःकृष्णशृंखला ॥ वल्लीसप्तपदानीलाभद्रं

कंचतुषपदम् ॥ भद्रपार्श्वमहारुद्रकृष्णमष्टादशैःपदैः ॥ शिवस्यपार्श्वतोवापीकुर्व्यासंचपदांसितां ॥ एकंपदंतथापीतंभद्रवा
 प्योस्तुमध्यतः ॥ शिरसिशृंखलायाश्चकुर्व्यासीतंपदत्रयम् ॥ लिंगानांस्कंधतःकोष्ठाविंशतीरक्वर्णकाः ॥ परिधिःपीतवर्ण
 स्तुपदैःषोडशभिःस्मृतः ॥ पदैस्तुनवभिःपश्चाद्रक्तंपद्मंसकर्णिकं ॥ ॥ एकलिंगतोभद्रम् ॥ गौरीतिलके ॥ तिर्यगूर्ध्व
 स्तुपदैःकोट्योदशभिःस्मृताः ॥ कोणद्विषष्टिपदःकार्यःशृंखलास्त्रिपदाःस्मृताः ॥ बह्वीतुत्रिपदानीलाभद्रंरक्तंप्रकल्पयेत् ॥
 गतारेखाःकार्याःस्त्रिगधास्त्रयोदश ॥ पश्चिमायांमहारुद्रमष्टाविंशतिकोष्ठकैः ॥ लिंगपार्श्वेतथामूर्ध्निअष्टौकोष्ठाःसुपीतकाः ॥
 पदैर्द्वादशभिःस्पष्टमुत्तरेपूर्वदक्षिणे ॥ पञ्चिमायांमहारुद्रमष्टाविंशतिकोष्ठकैः ॥ इतिपृथक्पृथक्चत्वारिलिंगतोभद्राणि ॥

॥ १८७ ॥ अथब्रतोद्यापनविधिः ॥

लिंगमेकंतथागौर्येस्त्रिस्तम्भःस्युरत्रमंडले ॥ पूजयेन्मंडलंचैतत्तस्यगौरीप्रसीदति ॥ इतिपृथक्पृथक्चत्वारिलिंगतोभद्राणि
 ॥ १८७ ॥ अथब्रतोद्यापनविधिः ॥
 लिंगमयमयज्ञेसिन्नाचार्योभवसुब्रत ॥ ततोब्रह्मसदस्यौहोमानुसारेणवृत्वापूजयेत् ॥ अथाचार्योदभेषुदर्भपाणिःआचम्यप्रा
 णानायम्य देशकालौस्मृत्वा मुकुटोत्रेणामुकदशर्भणायजमानेनामुकब्रतोद्यापनकर्मणि वृत्तोदं आचार्यकर्मकरिभ्ये इति संकल्प्य श

रीरशुक्लार्थपवनपावनभूशुक्लादिपुरुषसूक्त्यासंचकृत्वायदत्रेति सर्षपान्विकीर्यशुचीवेत्यादिभिः पंचगव्येनाद्भिश्चभुवंप्रोक्ष्य स्वस्त्ययनमित्यादिप्रादेशात्कुर्यात् ॥ ततोविष्णुब्रतेसर्वतोभद्रेशैवलिंगतोभद्रेब्रह्मादिमंडलदेवताः स्थापयेत् ॥ ६३ ॥

॥ १८८ ॥ अथब्रह्मादिमंडलदेवताः ॥

श्रीः ॥ मध्येब्रह्माणं ॥ ब्रह्मजज्ञानं वामदेवो ब्रह्मा त्रिष्टुप् ब्रह्मावाहने विनियोगः ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विंसीमतः सूरुचो विनर्वावः ॥ सबुधिर्याउपमा अस्य विष्टाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥ भूर्भुवः स्वर्ब्रह्मणेनमः ब्रह्माणमावाहयामि ॥ भो ब्रह्मन् इहागच्छेह तिष्ठ पूजां गृहाण वरदो भव ॥ १ ॥ उत्तरे सोमं ॥ आप्याय स्वगतमः सोमो गायत्री ॥ सोमावाहने ॥ ॐ आ प्यायस्व सोमे तु ते विश्वतः सोमं वृण्य ॥ भवा वार्जस्य संगथे ॥ भूर्भु० सोमाय० सोमं० ॥ भो सोम इहाग० ॥ २ ॥ ईशान्या मीशानं ॥ अभित्वा शुनः शोप ईशानो गायत्री ॥ ईशानावाहने ॥ ॐ अभित्वा देवसवितुरीशानं वार्योणां ॥ सदा वन्भगमीम हे ॥ भूर्भु० ईशानाय० ईशानं आ० ॥ भो ईशान इहा० ॥ ३ ॥ पूर्वो इंद्रं ॥ इंद्रं वोमधुच्छंदा इंद्रो गायत्री ॥ इंद्रावाहने ॥ ॐ इंद्रं वो विश्वतस्परिहवामहे जनैभ्यः ॥ अस्माकमस्तु केवलः ॥ भूर्भु० इंद्रायन० इंद्रं आवाह० ॥ भो इंद्र इहाग० ॥ ४ ॥ आग्नेय्यामग्निं ॥ अग्निं दूतं मेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्न्यावाहने वि० ॥ ॐ अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं ॥ अस्य यज्ञस्य सुक्रतुं ॥ भूर्भु० अग्नेयेन० अग्निमावाह० ॥ भो अग्ने इहा० ॥ ५ ॥ दक्षिणे यमं ॥ यमाय सोमं यमो यमो नुष्टुप् ॥ यमावाहने ॥ ॐ यमाय सोमं सुनु तयमार्य जुहुता हविः ॥ यमं हयज्ञोर्गच्छत्यग्निं दूतो अरंकृतः ॥ भूर्भु० यमायन० यमं आ० ॥ भो यम इहागच्छ० ॥ ६ ॥ नैऋत्यानि

[illegible]

श्विनौ ॥ अश्विनावर्तिगोतमोश्विनावुष्णिक् अश्व्यावाह० ॥ ॐ अश्विनावर्तिरसदागोमदस्नाहिरण्यवत् ॥ अर्वाग्रथुसर्प
नसानिर्यच्छतं ॥ भूर्भुव० अश्विभ्यांनमः अश्विनौआवा० ॥ भोअश्विनौइहागच्छतंहतिष्ठतंपूजांगृह्णीतंवरदौभवतं ॥१३॥
अग्निमममध्येविश्वेदेवान्सपैतृकान् ॥ ओमासोमधुच्छंदाविश्वेदेवागायत्री ॥ विश्वेदेवावाहने० ॥ ॐ ओमासश्चर्षणीधृतोवि
श्वेदेवासआगत ॥ द्वाभ्यांसौदाशुषःसुतं ॥ भूर्भुव० विश्वेभ्योदेवेभ्योनमःविश्वानदेवान्आवाह० ॥ भोविश्वेदेवाःइहागच्छ
तइहतिष्ठतंपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥१४॥ यमनिर्ऋतिमध्येसप्तयक्षान् ॥ अभित्यंवामेदेवःसप्तयक्षाअष्टौ ॥ सप्तयक्षावा० ॥
ॐ अभित्यंदेवंसंवितारंमोण्योःकृविकृतुमर्चामिसत्यसर्वंरत्नधामभिप्रियंमतिकृविं ॥ ऊर्ध्वायस्थामतिर्भीअर्दिद्युतत्सवीमनि
हिरण्यपाणिरमिमीतसुकर्तुःकृपास्वः ॥ भूर्भुव० सप्तयक्षेभ्यो० सप्तयक्षान्आ० ॥ भोसप्तयक्षाःइहागच्छतइहतिष्ठतंपूजांगृ
ह्णीतवरदाभवत ॥१५॥ निर्ऋतिवरुणमध्येभूतनागान् ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीसर्पागायत्री ॥ सर्पावाहने० ॥ ॐ आयंगौः
पृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुः ॥ पितरंचप्रयन्त्स्वः ॥ भूर्भुव० सर्वेभ्योनमःसर्पान्आवा० ॥ भोसर्पाःइहागच्छतइहतिष्ठतपू
जांगृह्णीतवरदाभवत ॥१६॥ वरुणवायुमध्येगंधर्वाप्सरसः ॥ अप्सरसामृष्यशृंगेगंधर्वाप्सरोनुष्टुप् ॥ गंधर्वाप्सरावाहने० ॥
ॐ अप्सरसांगंधर्वाणांमृगाणांचरणेचरन् ॥ केशीकेतस्यविद्वान्त्सखास्वादुर्मदिन्तमः ॥ भूर्भुव० गंधर्वाप्सरोभ्योनमःगंध
र्वाप्सरसःआवा० ॥ भोगंधर्वाप्सरसःइहागच्छतइहतिष्ठतंपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥१७॥ ब्रह्मसोममध्येस्कंदंनदीश्वरंशूलंम
हाकालंच ॥ यदकंदोर्दीर्घतमास्कंदस्त्रिष्टुप् ॥ स्कंदावाहने० ॥ ॐ यदकंदःप्रथमंजायमानउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् ॥ इये

नस्यपक्षाहरिणस्यबाह्वर्धपस्तुत्यंमहिजातंतैर्वचः ॥ भूर्भुवो स्कंदाय० स्कंदआवा० ॥ भोस्कंदइहागच्छइह० ॥ १८ ॥ ऋ
षभमृषभोनंदीश्वरोनुष्टुप् ॥ नंदीश्वरावाहने० ॥ ॐ ऋषभंसमानानांपलानांविपासहिं ॥ हुंतांशत्रूणांकृधिविराजंगोप
तिंगवां ॥ भूर्भुवो नंदीश्वराय० नंदीश्वरंआवा० ॥ भोनंदीश्वरइहागच्छ० ॥ १९ ॥ कद्रुद्रायघोरःकण्वःशूलोगायत्री शू
लावाह० ॥ ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसेमीळहुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेशंतमंहदे ॥ भूर्भुवो शूलायन० शूलंआवा० ॥ भोशूलइहाग
च्छइह० ॥ २० ॥ कुमारमाताकुमारोमहाकालस्त्रिष्टुप् ॥ महाकालावाह० ॥ ॐ कुमारमातायुवतिःसमुब्धगुहाविभक्तिं
दातिपित्रे ॥ अनीकमस्यनमिनजनांसःपुरःपश्यंतिनिहितमृतौ ॥ भूर्भुवो महाकाला० महाकालादुहितातव ॥
ह्रा० ॥ २१ ॥ ब्रह्मेशानमध्येदक्षं ॥ भूर्भुवो दक्षाय० दक्षंआ० ॥ भोदक्षइहागच्छ० ॥ २२ ॥ ब्रह्मद्रमध्येदुर्गाविष्णुंच ॥
तांदेवाअन्वजायंतभद्राअमृतबंधवः ॥ भूर्भुवो दक्षाय० दक्षंआ० ॥ भोदक्षइहागच्छइहतिष्ठजूंगां गृहाणवरदाभव ॥ २३ ॥ इदंवि
तामग्निवर्णासौभरिदुर्गास्त्रिष्टुप् ॥ दुर्गावाहने० ॥ ॐ तामग्निवर्णातपसाज्वलंतैर्वैरोचनीकर्मफलेषुष्टां ॥ दुर्गादेवीशरणमहं
प्रपद्येसुतरसितरसेनमः ॥ भूर्भुवो दुर्गायैन० दुर्गीआवा० ॥ भोदुर्गेइहागच्छइहतिष्ठपूजां गृहाणवरदाभव ॥ भूर्भुवो विष्ण
बुर्भेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ विष्णवावाहने० ॥ ॐ इदंविष्णुर्विक्रमेत्त्रेधानिदधेपुदं ॥ समूहमस्यपांसुरे ॥ भूर्भुवो स्वधायेन
वेन० विष्णुंआवाह० ॥ भोविष्णोइहा० ॥ २४ ॥ ब्रह्माग्निमध्येस्वधां ॥ उदीरतांशखःस्वधास्त्रिष्टुप् ॥ स्वधावाहनेवि० ॥ भूर्भुवो स्वधायेन
उदीरतामवरउसरसउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ॥ असंयईयुरेवकाऽक्तशासेनोवपुपितरोहवेषु ॥ भूर्भुवो स्वधायेन

मःस्वधांआवा० ॥ भोस्वधेइहाग० ॥ २५ ॥ ब्रह्मयममध्येमृत्युरोगान् ॥ परंमृत्योसंकुसुकोमृत्युरोगास्त्रिष्टुप् मृत्युरोगा
वाह० ॥ ॐ परंमृत्योअनुपरेहिपंध्यायस्तेस्वइतरोदेवयानात् ॥ चक्षुभ्यतेष्टुण्वतेतैब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोभोतवीरान् ॥ भू
र्भु० मृत्युरोगेभ्योनमः मृत्युरोगान्आ० ॥ भोमृत्युरोगाःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृहीतवरदाभवत् ॥ २६ ॥ ब्रह्मनिर्ऋ
तिमध्येगणपतिं ॥ गणानांत्वाशौनकोगृत्समदोगणपतिर्जगती ॥ गणपत्यावाहने० ॥ ॐ गुणानांत्वागणपतिहवामहेकुर्विक
वीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्यत आनःशृण्वन्नृतिभिःसीदुसादनं ॥ भूर्भुवःस्वःगणपतये० गणपतिंआवा० ॥
भोगणपतेइहागच्छ० ॥ २७ ॥ ब्रह्मवरुणमध्येअपः ॥ शंनोदेवीःसिधुद्वीपआपोगायत्री ॥ अपावाहने० ॥ ॐ शंनोदेवीरभि
मध्येमरुतः ॥ मरुतोयस्यगोतमोमरुतोगायत्री ॥ मरुदावाहने० ॥ ॐ मरुतोयस्यहिक्षयैपाथादिवोविमहसः ॥ ससुगोपाते
मोजनः ॥ भूर्भुवःमरुद्भ्योन० मरुतःआवा० ॥ भोमरुतःइहागच्छत० ॥ २८ ॥ ब्रह्मवायु
पृथिविमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री ॥ भूम्यावा० ॥ ॐ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथः ॥ स्योना
दिनद्यावाहनेवि० ॥ ॐ इमंमेगंयमुनेसरस्वतिशुद्रिस्तोमंसचत्तापरुण्या ॥ असिक्त्यामरुद्धेवितस्तयाजीकीयेष्टुणह्या
सुषोमया ॥ भूर्भुवःगंगादिनदीभ्योन० गंगादिनदीभावाह० ॥ भोगंगादिनद्यःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृहीतवरदाभव

त ॥ ३१ ॥ तत्रैवसप्तसागराः ॥ धान्नोधान्नोवाग्देवःसप्तसागराअष्टी ॥ सप्तसागरावाहनेविनियोगः ॥ ॐ धान्नोधान्नो
 राजन्निर्तोवरुणनोमुंच ॥ यदापोअग्न्याइतिवरुणेतिशपोमहेततोवरुणनोमुंच ॥ मयिवापोमोर्षधीहंसीरतोविश्वव्यचाभूस्त्वे
 तोवरुणनोमुंच ॥ भूर्भुवः सप्तसागरेभ्यो सप्तसागरानावा ॥ भोसप्तसागराःइहागच्छत ॥ ३२ ॥ तदुपरिमेरवेनमःमेरुं
 आवा ॥ सोमसमीपेगदायैनमःगदांआवा ॥ ईशानसमीपेत्रिशूलायनमःत्रिशूलमावा ॥ इंद्रसमीपेवज्राय ॥ वज्रंआ ॥ वरुण
 अग्निसमीपेशक्तये ॥ शक्तिमावा ॥ यमसमीपेदंडायनमः दंडमावा ॥ निर्ऋतिसमीपेखड्गाय ॥ खड्गंआवा ॥ वरुण
 समीपेपाशाय ॥ पाशंआवा ॥ वायुसमीपेअंकुशाय ॥ अंकुशंआवा ॥ तद्वाह्येउत्तरादिक्रमेण ॥ गौतमायनमः गौतमं
 आवा ॥ भरद्वाजाय ॥ भरद्वाजंआ ॥ विश्वामित्रा ॥ विश्वामित्रायनमःकश्यपंआ ॥ कश्यपायनमःकश्यपंआ ॥ जमदग्नयेनमः
 जमदग्निंआ ॥ वसिष्ठाय ॥ वसिष्ठंआ ॥ अत्रयेनमःअत्रिंआ ॥ अरुंधत्यै ॥ अरुंधतींआ ॥ ततःपूर्वादिक्रमेणमातृः ॥
 ऐद्वैनं ॥ ऐद्वींआ ॥ कौमार्यैनं ॥ कौमारींआ ॥ ब्राह्म्यैनमःब्राह्मींआ ॥ वाराह्यैनं ॥ वाराहींआ ॥ चामुंडायै ॥ चामुं
 डांआ ॥ वैष्णव्यैनं ॥ वैष्णवींआ ॥ माहेश्वर्यै ॥ माहेश्वरींआ ॥ वैनायक्यैनं ॥ वैनायकींआ ॥ इतिसर्वतोभद्रदेव
 ताः ॥ ॥ लिंगतोभद्रेष्येताएवदेवताःस्थापयेत् ॥ केचिल्लिंगतोभद्रपुनरन्यादेवताःस्थापयंतिताश्चोच्यंते ॥ पूर्वोदिदिक्षु ॥
 असितांगभैरवायनमः असितांगभैरवंआवा ॥ रुरुभैरवायनं ॥ रुरुभैरवंआ ॥ चंडभैरवाय ॥ चंडभैरवंआ ॥ क्रोधभै
 रवायनमः क्रोधभैरवंआ ॥ उन्मत्तभैरवा ॥ उन्मत्तभैरवंआ ॥ कपालभैरवाय ॥ कपालभैरवंआ ॥ भीषणभैरवा ॥ भी

॥३५३॥

श्रीः ॥ त्वं नैव ॥ ७ ॥

॥ १८९ ॥

॥ १८९ ॥ अथपुनः ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६५ ॥

म्यत्रसोमं सर्वार्थसिद्धये ॥ ३ ॥
आगच्छमंडलेवाहिनि ॥ ३ ॥
अथपौषागंडलेदेवताः ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

॥ ॐ ॥

11 5 11

— अस्यानुष्ठाःसुतश्च
॥ ६३ ॥

11 3 11

॥ इशान्यामीशानं० ॥ सर्वलोकोपनिषत् ॥ इशानीपत्तनं० ॥ क्षीरोदाण्वत्तनं० ॥ १॥ मध्येवत्तनं० ॥ उत्तरस्यांसोमं० ॥ क्षीरोदाण्वत्तनं० ॥ १॥ मध्येवत्तनं० ॥

"सर्वलोकधिपश्चैतद्वर्णनं सर्वलोकाभयंकरं " इति शक्यं ।

॥ मंडलेस्थापयामी हुँदुस्य ॥
॥ पूर्वदिक्पालवर्त्ते ॥

॥ गणेशं नमस्कृत्य ॥

56

पौ.सं.दे.
॥१८९॥

॥३५९॥

वेदं० ॥ त्रिपादं मे पवाहं च त्रिशिखं च त्रिलोचनं ॥ आग्नेय्यांस्थापयाम्यत्र अग्निं पुरुषमुत्तमं ॥ ५ ॥ आग्नेय्यामग्निं ॥ अंत
 कः सर्वलोकानां धर्मराज इति श्रुतः ॥ अतस्त्वांस्थापयाम्यत्र दक्षिणस्यां स्थिरो भव ॥ ६ ॥ दक्षिणस्यां यमं ॥ नैऋत्यां वसतिर्य
 स्य घोररूपी सदाहियः ॥ निऋतिं स्थापयाम्यत्र नैऋत्यां मंडले शुभे ॥ ७ ॥ नैऋत्यां नैऋतिं ॥ अपां पतिं पाशधरं यादसां पतिकं शु
 भं ॥ वरुणं स्थापयाम्यत्र वारुण्यां मंडले शुभे ॥ ८ ॥ पश्चिमायां वरुणं ॥ आशुगं सर्ववोधं च गंधवाहं सुशीतलं ॥ मंडले स्थापयामी
 ह वायव्यां वायुमुत्तमं ॥ ९ ॥ वायव्यां वायुं ॥ ध्रुवो ध्वरश्च सोमश्च आशुगश्चानिलो नलः ॥ प्रत्यूषश्च प्रभासश्च स्वस्वष्टकमिह स्थिरं
 ॥ १० ॥ वायुसोमयोर्मध्ये वसून् ॥ त्रिनेत्ररुद्ररूपाय त्रिजटाय महात्मने ॥ नमस्कृत्वा स्थापयामि मंडलोपरिमध्यतः ॥ ११ ॥
 सोमेशानयोर्मध्ये रुद्रं ॥ 'आदित्यं भास्करं चैव प्रभाकरं दिवाकरं ॥ सूर्यं ग्रहपतिं ब्रह्मतेजो रूपधरं हरिं ॥ सप्ताश्वं देवमूर्तिं च
 त्रिदैवत्यं क्रमेण च ॥ इत्यादि द्वादशादित्यान् मंडले स्थापयाम्यहं ॥ १२ ॥ ईशानं द्रयोर्मध्ये द्वादशादित्यान् ॥ १२ ॥' अ
 भिनौ देववैद्यौ च सर्गस्थित्यंतकारिणौ ॥ मंडले स्थापयित्वा तौ पूजयामि सुसिद्धये ॥ १३ ॥ इंद्राश्वयोर्मध्ये अश्विनौ ॥ देवे
 कर्मणि पैत्र्ये च यौ मुख्यौ सर्वदाशुभौ ॥ मंडले स्थापयामी ह सुखानुष्ठानसिद्धये ॥ १४ ॥ अग्निमयोर्मध्ये विश्वान् देवान् सपैतृ
 कान् ॥ यदृच्छया पर्यटंतो यक्षराजामहीतले ॥ कौतुकं प्रेक्षितुं घोरामंडले संतु सुस्थिराः ॥ १५ ॥ यमनिऋत्योर्मध्ये यक्षान् ॥
 'अवंतीवासुकिश्चैव कालियोमणिभद्रकः ॥ शंखश्च शंखपालश्च कालकोटिधनंजयौ ॥ १ ॥ धृतराष्ट्रश्च नागेशः स्वीकुर्वतुम
 मार्चनं ॥ मंडले पूजयाम्यत्र सर्वारिष्टप्रशान्तये ॥ १६ ॥ निऋतिं च रुणयोर्मध्ये नागान् १ ॥' उर्वशी प्रमुखाः सर्वाः सर्वेशाः शक्र

पूजिताः ॥ गंधर्वैश्चसदायांतुमंडलेस्मिन्सुशोभनाः ॥ १७ ॥ वरुणवाय्वोर्मध्येगंधर्वाप्सरसः ॥ त्र्यंबकंचत्रिपुरंभीलकंठं
 दाशिवं ॥ मंडलेस्थापयामीहसुखानुष्ठानसिद्धये ॥ १८ ॥ ब्रह्मसोमयोर्मध्येरुद्रं ॥ षडाननंचतुर्हस्तस्कंदंशैलसुतात्मजं ॥ इहै
 वपूजयिष्यामिसर्वकामार्थसिद्धये ॥ १९ ॥ तत्रैवस्कंदं ॥ शिवद्वारगतस्त्वंचशिववाहनमुत्तमं ॥ पार्वत्याःप्रीतिकृन्नि
 त्यमिहागच्छस्थिरोभव ॥ २० ॥ तत्रैवनंदीश्वरं ॥ अदितिर्देवमातस्त्वंदक्षपुत्रिसुशोभने ॥ मंडलेस्मिन्समागच्छयावत्पूजां
 स्थिराभव ॥ २१ ॥ ब्रह्मेशानयोर्मध्येअदितिं ॥ दक्षोसिसर्वकार्येषुमहान्यज्ञकरप्रियः ॥ ऋषीणांसर्वदादक्षमंडलेस्मि
 स्थिरोभव ॥ २२ ॥ तत्रैवदक्षं ॥ तामग्निवर्णोज्ज्वलंतीतपसासर्वदाशुभां ॥ भक्तानांवरदानित्यंदुर्गामावाहयाम्यहं ॥ २३ ॥
 तत्रैवब्रह्मेशानयोर्मध्येनवदुर्गां ॥ कृष्णायगोपिनाथायचक्रिणेशुरवैरिणे ॥ नमस्तुभ्यंजगद्धात्रेमंडलेस्मिंस्थिरोभव ॥ २४ ॥
 ब्रह्मेशानयोर्मध्येविष्णवेनमः ॥ त्वंस्वाहात्वंस्वधात्वंहिवपद्रुकारस्वरात्मिका ॥ अतस्त्वांपूजयिष्यामिमंडलेस्मिंस्थिराभव
 ॥ २५ ॥ ब्रह्माश्वोर्मध्येस्वधां ॥ मृत्युरोगानंतकस्यप्रेष्यान्प्राणहरान्क्षणात् ॥ मंडलेस्थापयामीहपूजार्थलोकनाशकान् ॥ २६ ॥
 ब्रह्मयमोर्मध्येमृत्युरोगान् ॥ १ ॥ कुंकुमाभंसदानंदंभक्तसंकटनाशनं ॥ चतुर्भुजंत्रिनेत्रंचमंडलेस्थापयाम्यहं ॥ २७ ॥
 ब्रह्मनिर्ऋतिमध्येगणपतिं ॥ पावनाःसर्वलोकानांनिमग्नाःशुद्धिकारकाः ॥ सर्वपापहराःश्रेष्ठामंडलेस्थापयाम्यहं ॥ २८ ॥
 ब्रह्मवरुणयोर्मध्येअपः ॥ सुगंधिनश्चशैत्याढ्यामंदमंदवहाःसदा ॥ तानहंस्थापयामीहमरुतोमंडलेशुभे ॥ २९ ॥ ब्रह्मवा
 य्वोर्मध्येमरुतः ॥ पृथिव्याधार्यतेविश्वंदुर्वाहंसागरैर्नगैः ॥ अतस्त्वांस्थापयामीहमंडलेब्रह्मणःपदे ॥ ३० ॥ ब्रह्मणःपादभू

लेपृथ्वी० ॥ गंगासिंधुसरस्वतीचयमुनागोदावरीनर्मदाकावेरीशरयूमहेद्रतनयाचर्मण्वतीवेदिका ॥ त्रिप्रावेत्रवतीमहासरुन
 दीख्याताचयागंडकीपूर्णाःपूर्णजलैःसमुद्रसहिताआयांतुमेमंडले ॥३१॥ तत्रैवगंगदिसप्तनदीभ्योनमः ॥ समुद्रःसर्वतोयेपुश्रे
 छोवैहरिवह्नभः ॥ मंडलेस्थापयामीहतनदीशंसुखास्ये ॥३२॥ तत्रैवसप्तसमुद्राः ॥ ततोद्वारपालान्चतुर्दिक्षुस्थापयेत् ॥ तदुप
 रिमेरुनाममंत्रेणावाहयेत् ॥ (मेरुवेनमः मांदारायनमः सहाद्रिप० विंध्याद्रिप० द्रोणागिरि० हिमाचल० ब्रह्मगि
 रि०) ॥ बाह्यपरिधौ ॥ सोमसमीपेगदायैनमःगदांआवाहया० ईशानसमीपेत्रिशूलायन० त्रिशूलं० इंद्रसमीपेवज्रा
 य० वज्रं० अग्निसमीपेशक्तये० शक्तिं० यमसमीपेदंडाय० दंडं० निरृक्तिसमीपेखड्गाय० खड्गं० वरुणसमीपेपाशाय० पाशं०
 वायुसमीपेअंकुशाय० अंकुशं० ॥ तद्बाह्ये ॥ उत्तरेगौतमाय० ईशान्येभरद्वाजाय० पूर्वैविश्वामित्राय० आग्नेय्यांकश्यपाय०
 दक्षिणेजमदग्नेये० नैर्ऋत्यांवसिष्ठाय० पश्चिमायांअत्रये० वायव्यांअरुंधत्यै० तद्बाह्येपूर्वादिदिक्षु ॥ पूर्वैःपूर्वै० आग्नेय्यांकौ
 मार्यै० दक्षिणेब्राह्म्यै० नैर्ऋत्यांवाराह्यै० पश्चिमायांचामुंडायै० वायव्यांवैष्णव्यै० उत्तरेमाहेश्वर्यै० ईशान्यांवैनायक्यै० ॥
 असितांगभैरवायनमः रुरुभैरवाय० चंडभैरवाय० क्रोधभैरवाय० उन्मत्तभैरवाय० कपालभैरवाय० भीषणभैरवाय०
 संहारभैरवाय० संहारभैरवमावाहयामि ॥ इत्यावाह्य ॥ त्वं वै चतुर्मुखो ब्रह्मास्वर्गे लोकपितामहः ॥ आगच्छ मंडले चास्मि
 न्ममसर्वार्थसिद्धये ॥ इतिसर्वान्बोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ ॥ ३३ ॥

॥ १९० ॥ अथमुख्यदेवतापूजनम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौनिर्दिश्यश्रुति०अमुकव्रतोद्यापनांगत्वेनविहितंमुख्यदेवतास्थापनंपूजनंचकरिष्ये ॥ ततोमंडलमध्ये मही द्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वा ओषधयइतिपल्लवान् याःफलिनीरितिफलं सहिरत्वानीतिपंचरत्नानि हिरण्यरूपइतिहिरण्यंचप्रक्षि कांडात्कांडादितिदूर्वाः अश्वत्येवइतिपल्लवान् याःफलिनीरितिफलं सहिरत्वानीतिपंचरत्नानि हिरण्यरूपइतिहिरण्यंचप्रक्षि प्ययुवासुवासाइतिवस्त्रेणसूत्रेणवोवेष्टयतत्रपूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रंनिधाय तत्त्वायामीतिकलशेशवरुणमावाह्यगंधाद्युपचारैरभ्यर्च्यकलशस्यमुखे० देवदानवसंवादे० इत्यादिभिःप्रार्थयेत् ॥ ततस्तत्रसुवर्णप्रतिमायांअभ्युत्तारणपूर्वकंव्रतोक्तदेवतायाःप्राणप्र तिष्ठांकृत्वातस्यांव्रतोक्तमंत्रेणदेवतामावाह्यपुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैःपूजयेत् अनंतरंतांरात्रितत्तद्व्रतकथापुराणगीतादिना०

॥ १९१ ॥ अथव्रतोद्यापनहोमः ॥

श्रीः ॥ आचार्यःप्रातर्नित्यविधिनिर्वर्त्यस्थापितदेवताःपूजयेत् ॥ देवतास्थापनास्यश्चिमतोहोमानुसारेण स्थंडिलंनिर्मायतत्र स्वशाखोक्तविधिनास्थंडिलसंस्कारपूर्वकंवलयवर्धननामकमग्निप्रतिष्ठाप्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ क्रियमाणेअमुकव्रतोद्यापनहो मेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्येअस्मिन्नन्वाहितेभ्रावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ अत्रप्रधानं ॥ अमुकदेवतांअ मुकमंत्रेणअमुकद्रव्येणअमुकसंख्याकाहुतिभिः ॥ आवरणदेवताइंद्राद्यष्टौलोकपालांश्चएकैकयाहुत्यातैरेवद्रव्यैर्यक्ष्ये ॥ ब्रह्मा

१ अनेकव्रतानासमुच्चयेनकरणपक्षेशिवव्रतार्थविष्णुव्रतार्थचण्डकथस्थंडिलकृत्वातत्रतत्तद्धोमः कार्यः ।

दिमंडलदेवताश्च एकैकया हुत्या आज्येन यक्ष्ये ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि च क्षुब्धं ते कृते यजमानः इदमुपकल्पितहवनीयद्रव्यं या
 शयक्ष्यमाणदेवतास्ताभ्यः परित्यक्तं न ममेत्युद्देशत्यागौ कुर्यात् ॥ ततः सत्विगाचार्यः प्रधानहोमं कृत्वा ब्रह्मादिमंडलदेवतानां त
 त्तन्मन्त्रैर्नाममन्त्रैर्वाज्यहोमं कुर्यात् ॥ तत्र क्रमः ॥ आदौ प्रणवः सर्वत्र ॥ ॐ ब्रह्मणे नमः स्वाहा ॥ सोमाय नमः ॥ ईशानाय न
 मः ॥ इंद्राय नमः ॥ अग्नये नमः ॥ यमाय नमः ॥ निर्ऋतये नमः ॥ वरुणाय नमः ॥ वायवे नमः ॥ अष्टवसुभ्यो नमः ॥ एकाद
 शरुद्रेभ्यो नमः ॥ द्वादशादित्येभ्यो नमः ॥ अश्विभ्यां नमः ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॥ सप्तयक्षेभ्यो नमः ॥ सर्पेभ्यो नमः स्वा ॥
 अप्सरोभ्यो नमः ॥ स्कंदाय नमः ॥ नंदीश्वराय नमः ॥ शूलाय नमः ॥ दक्षाय नमः ॥ दुर्गायै नमः स्वा ॥
 विष्णवे नमः ॥ स्वधायै नमः ॥ मृत्युरोगेभ्यो नमः ॥ गणपतये नमः ॥ अद्भ्यो नमः ॥ मरुद्भ्यो नमः ॥ भूम्यै नमः ॥ गंगादि सर्व
 नदीभ्यो नमः ॥ सप्तसागरेभ्यो नमः ॥ मेरवे नमः ॥ गदायै नमः ॥ त्रिशूलाय नमः ॥ वज्राय नमः ॥ शक्तये नमः ॥ दंडाय नमः ॥
 खड्गाय नमः ॥ पाशाय नमः ॥ अंकुशाय नमः ॥ गौतमाय नमः ॥ भरद्वाजाय नमः ॥ विश्वामित्राय नमः ॥ कश्यपाय नमः ॥ जमद
 ग्नये नमः ॥ वसिष्ठाय नमः ॥ अत्रये नमः ॥ अरुंधत्यै नमः ॥ ऐन्द्रे नमः ॥ कौमार्यै नमः ॥ ब्राह्मणे नमः स्वा ॥ वाराह्यै नमः ॥ चामुंडा
 यै नमः ॥ वैष्णव्यै नमः ॥ माहेश्वर्यै नमः ॥ वैनायक्यै नमः स्वाहा ॥ इतोलिंगतो भद्रदेवताः ॥ असितांगभैरवाय नमः स्वाहा ॥
 रुरुभैरवाय नमः ॥ चंडभैरवाय नमः ॥ क्रोधभैरवाय नमः ॥ उन्मत्तभैरवाय नमः ॥ कपालभैरवाय नमः ॥ भीषणभै
 रवाय नमः ॥ संहारभैरवाय नमः स्वाहा ॥ स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमं ते यजमानान्वा न्वारब्ध आचार्यो धामंत इति पूर्णाहुतिं हु

त्वाअश्वइदं० ॥ ततोहोमशेषं समाप्यस्थापितकलशोदकेन सकुडुंबं यजमानं समुद्रज्येष्ठा इत्यादिभिर्ब्रतदेवताकर्मत्रैश्चाभिषिंचेत् ॥ ततोयजमानः आचार्यसंपूज्य तस्मै सवत्सांगां दत्वा ऋत्विग्भ्यश्च यथाशक्ति दक्षिणां दत्वा श्रेयःस्वीकृत्य स्थापितदेवतानामुत्तरपूजां कृत्वाग्निं संपूज्य देवतापीठं सदक्षिणमाचार्याय दत्वा यथाशक्ति ब्राह्मणान् भोजयित्वा तेभ्योभूयसी दक्षिणां दत्वा ब्राह्मणैर्ब्रतसंपूर्णतां वाचयित्वा विष्णुस्मृत्या कर्मैश्वर्यार्पणं कृत्वा सुहृद्युतो भुंजीत ॥ १९२ ॥ अथ शुक्लैर्कादशी ब्रतं दद्यात् पुनश्च ॥

श्रीः ॥ देशकालौ संकीर्त्य मम अखिलपापक्षयपूर्वकं धर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधं पुरुषार्थं सिद्धिद्वारा श्रीपरमे० अमुककामनया वा मया चरितशुक्लैर्कादशी ब्रतं दद्यात् पुनः करिष्ये ॥ तदंगविहितं गणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतं कृत्वा आचार्यः पूर्वोक्तप्रकारेण सर्वतोभद्रं ब्रह्मादिदेवताः आवाह्य संपूज्य तदुपरि अक्षतपुंजे केशवादिद्वादशनामां कितं अक्षतपूर्णतां स्रमयंतं दुलपूर्णराजतपूर्णपात्रसहितं कलशं प्रतिष्ठाप्य तत्र अष्टदलपद्मे देवता आवाहयेत् ॥ प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा देवताः दैवी गायत्री छंदः व्याहृतीनां क्रमेण जमदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः अग्निवायुसूर्यादेवताः दैवी गायत्री दैव्युष्णिगकैर्द्वीबृहत्यश्छंदांसि पुरुषावाहने विनियोगः ॥ तत्र कर्णिकायाम् भूः पुरुषं आवाहयामि ॥ भुवः पुरुषं आ० ॥ स्वः पुरुषं आ० ॥ भूर्भुवः स्वः पुरुषं आवाहयामि ॥ ततः सुवर्णं प्रति पयामि पूजयामि नमः ॥ परितः अग्निं इदं प्रजापतिं विश्वान् देवान् ब्रह्माणं वसुदेवं रामं श्रियं नाम मंत्रेण आवाह्य ॥ ततः

पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरदलाभ्यंतरेषु स्त्रीचतुःसहस्रसहितांरुक्मिणी १ स्त्रीचतुःसहस्रसहितांसत्यभामां २ स्त्रीचतुःसहस्रस
 हितांजांबवतीं ३ स्त्रीचतुःसहस्रसहितांकालिंदीं ४ चावाह्य ॥ ततः आग्नेयादिकोणेषु ॥ शंखं चक्रं गदां पद्मं आवाह्य ॥ पुरतः ॥
 सामध्वनिशरीरस्त्ववाहनं परमेष्ठिनः ॥ विषपापहरो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ इति गरुडं आवाह्य ॥ परितः पूर्वादिक्रमेण इंद्रा
 द्यष्टौ लोकपालान् तत्तन्मन्त्रैर्नाममंत्रैर्वावाह्य तदस्तु मित्रा ० गृहवै ० इति प्रतिष्ठाप्य पूर्वोक्तप्रकारेण पूजयेत् ॥ पुष्पानंतरं अंगपूजां
 कुर्यात् ॥ दामोदराय नमः पादौ पूजयामि माधवाय ० जानुनीपू ० कामपतये ० गुह्यं पू ० वामनाय ० कटिपू ० पद्मनाभाय ०
 नाभिपू ० विश्वमूर्तये ० उदरं पू ० ज्ञानगम्याय ० हृदयं पू ० श्रीकंठाय ० कंठं पू ० सहस्रबाहवे ० बाहू पू ० योगिने ० चक्षुषीपू ०
 उरगाय ० ललाटं ० नाकसुरेश्वराय ० नासां पू ० श्रवणेशाय ० श्रवणेषू ० सर्वकामदाय ० शिखां पू ० सहस्रशीर्ष्णे ० शिरः पू ० सर्व
 रूपिणे ० सर्वांगपूजयामि ॥ धूपं ० दीपं ० नमस्कारोत्तरं विशेषार्घ्यं दद्यात् ॥ नारायणजगन्नाथलक्ष्मीकांतदयानिधे ॥ गृहाणा
 ध्वंमया दत्तं व्रतसंपूर्तिहेतवे इति ॥ ततः परे हनिम्रा तराचार्य आवाहितदेवताः संपूज्य कर्मसंकल्प्यान्वाध्यात् ॥ चक्षुषी आज्ये
 नेत्यंते त्रप्रधानं पुरुषं पुरुषसूक्तेन प्रत्यूचं आज्येन अमुका वृत्तिसंख्यया अग्निं इंद्रं प्रजापतिं विश्वान् देवान् ब्रह्माणं चाज्येन एकवारं
 वसुदेवं रामं श्रियं विष्णुं नाममंत्रेण घृताक्तपायसद्रव्येण एकवारं पुनः विष्णुं विष्णोर्नुकमितिषमंत्रैः प्रत्यूचं घृताक्तपायसद्रव्येण
 अग्निं वायुं सूयं प्रजापतिं च एकवारं घृताक्तपायसद्रव्येण केशवादिदामोदरां तद्वा दशदेवताः नाममंत्रैः एकवारं पायसद्रव्येण स्त्री
 चतुःसहस्रसहितांरुक्मिणी स्त्रीचतुःसहस्रसहितांसत्यभामां स्त्रीचतुःसहस्रसहितांजांबवती स्त्रीचतुःसहस्रसहितांकालिंदीं

शंखचक्रंगदांपद्मंगरुडं इंद्राद्यष्टौ लोकपालान् ब्रह्मादिमंडलदेवताश्च एकैकया ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि आ
 ज्यभागांतं कृत्वा प्रधानदेवता होमयेत् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा ० ऋक् १६ ॥ अग्नये ० इंद्राय ० प्रजापतये ० विश्वेभ्यो देवेभ्यः ०
 सृणां दीर्घतमा विष्णुस्त्रिष्टुप् हवनेवि ॥ ॐ विष्णोर्नुक्तं ० तदस्य प्रियं ० प्रतद्विष्णुं ॥ परोमात्रया विचक्रमे ० त्रिदेवः ॥ ॐ भूः स्वाहा ॥ भूवः स्वाहा ॥ भूर्भुवः
 स्वः स्वाहा ॥ अथ केवलं पायसेन ॥ ॐ परोमात्रया ० विचक्रमे ० त्रिदेवः ॥ ॐ भूः स्वाहा ॥ भूवः स्वाहा ॥ भूर्भुवः स्वाहा ॥ भूर्भुवः
 विष्णवे ० मधुसूदनाय ० त्रिविक्रमाय ० वामनाय ० श्रीधराय ० हृषीकेशाय ० पद्मनाभाय ० दामोदराय ० ॥ अथ केवलज्येन
 स्त्रीचतुः सहस्रसंहितायै रुक्मिण्यै ॥ स्त्रीचतुः स ० सत्यभामायै ॥ स्त्रीचतुः स ० जांबवत्यै ॥ स्त्रीचतुः सहस्रसंहितायै कालिंद्यै ॥
 शंखाय ० चक्राय ० गदायै ० पद्माय ० गरुडाय ० ॥ रुद्राय ० अग्नये ० यमाय ० निर्ऋतये ० वरुणाय ० वायवे ० सोमाय ० ईशा
 नाय ० तत्तन्मन्त्रैर्वाहुत्वा ततो ब्रह्मादिमंडलदेवतास्तत्तन्मन्त्रैर्नाममन्त्रैर्विक्रियाज्येन होमयेत् ॥ ततः स्विष्टकृतं ॥ ततो यजमानो दे
 वाय प्रापणं निवेदयेत् प्रापणशब्देन हविः पदार्थाः पक्वा दद्यात् ॥ त्वामेकमाद्यं पुरुषं पुराणं नारायणं विश्वसृजं यजामः ॥ त्वयैष मा
 गोविहितो विधेयो गुहाण हव्यं जगतामधीश इति निवेद्य तिष्ठेत् ॥ ततः अग्नित्रिवारं चतुर्वारं वा प्रदक्षिणीकृत्य भिंधि विश्वा अपह्वि
 षइति धरण्यां जानुनीनि पात्य ध्रुवसूक्तं पुरुषसूक्तं च जप्त्वा अष्टौ पदानि प्रतिदिशंश्चेत् एभिर्मन्त्रैः ॥ कृष्णाय वासुदेराय हरये

परमात्मने ॥ शरण्यायाप्रमेयायगोविंदायनमोनमः ॥ नमःस्थूलायसूक्ष्मायव्यापकाव्यापकायच ॥ अनंतायजगद्धात्रेव
 ह्यणेनंतमूर्तये ॥ अव्यक्तायाऽखिलेशायचिद्रूपायगुणात्मने ॥ नमोमूर्तायसिद्धायपरायपरमात्मने ॥ देवदेवायवंद्यायपरा
 यपरमेष्ठिने ॥ कर्त्रेविश्वस्यगोप्त्रेचतत्संहर्त्रेचतेनमः ॥ अथदेवायनिवेदितप्रापणमानीयमूर्ध्निकृत्वा ॥ कैवैष्णवाःकैवैष्णवाः
 कैवैष्णवाःइतिउच्चैर्वेदेत् ॥ ततःसमानाःप्रतिवेदयुः ॥ वयंवैष्णवाः वयंवैष्णवाःइतित्रिः ॥ ततस्तेभ्यःसमानेभ्योहविर्वित्वा
 स्वयं ॐ नमोभगवतेवासुदेवायेतिमंत्रेणइदममृतमहंप्राश्नामिइतिप्राश्य ॥ आचम्यप्राणानायम्ययजमानःआचार्योवासि
 ङ्ग्येस्वाहेतिअग्नौआज्यंजुहुयात् ॥ ततःयतइंद्रभयामहेइत्यनेनआत्मानमभिमंत्रयेत् ॥ ततआचार्यःशुल्बहरणंकृत्वाप्रायश्चि
 त्तादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ ततःयजमानःसांगतासिद्ध्यर्थआचार्यादीन्विधुक्तप्रकारेणसंपूज्यदक्षिणादिभिःप्रतोष्यआचा
 र्यायभ्वेतांसवत्सांसांलंकारांगंदद्यात् ॥ ततःयजमानःद्वादशसंख्याकान्ब्राह्मणान्केशवादिद्वादशदेवतास्वरूपान्विभाव्य
 केशवादिद्वादशनामभिःयथाविभवंसंपूज्यतेभ्यःपक्वान्नपूरितान्वस्त्रतांबूलदक्षिणादिसहितान्द्वादशकलशान् केशवादिद्वा
 दशनानांकितान्दद्यात्तत्रमंत्रः ॥ पक्वान्नपूरितंकुंभंदक्षिणावस्त्रसंयुतं ॥ ददामिद्विजवर्यायदेवोनःप्रीयतामिति ॥ देवपद
 स्थानेकेशवादिनान्नांजुहःकार्यः ॥ ततःपीठदानम् ॥ ततआचार्यःपात्रांतरेउद्धृतकलशोदकेनसपत्नीकंयजमानंसमुद्रज्येष्ठाइ
 त्यादिवैदिकैर्मंत्रैः सुरास्त्वामित्यादिपौराणिकैर्मंत्रैर्वैष्णवसूक्तैश्चाभिषिंचेत् ॥ ततःस्नातोयजमानःअग्निसंपूज्य यस्यस्मृत्या०
 मंत्रहीनमितिक्षमाप्य अभ्यारमिदद्रयो० यांतुदेवगणाःसर्वेइतिविसर्जयेत् ॥ कृतस्यकर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थसदत्तेनदक्षिणा

दिनात्राहणान्प्रतोष्य आशिषो गृहीत्वा व्रतसंपूर्णतां वाचयेत् ॥ जपच्छिद्रं तपच्छिद्रं यच्छिद्रं व्रतकर्मणि ॥ सर्वं भवतु मेच्छिद्रं
ब्राह्मणानां प्रसादतः ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ तेऽच्छिद्रं भवति वदेयुः ॥ ततस्तान्नमस्कृत्य इष्टजनैः सोऽस्त्वोभुञ्जीत ॥ इति ॥

॥ १९३ ॥ अथ कृष्णैकादश्यापनम् ॥

श्रीः ॥ यजमानः देशकालौ संकीर्त्य आत्मनः पापक्षयपूर्वकं एकविंशति पुरुषानुद्धर्तुं कामनया लक्ष्मीनारायणप्रीतये च आचरितस्य
कृष्णैकादशीव्रतस्य सांगता सिद्ध्यर्थं कृष्णैकादशीव्रतोद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ पूर्वोक्तप्रकारेण गणेशपूजामारभ्य आचार्य
वरणांतं कर्म कुर्यात् ॥ तत आचार्यः पूर्वोक्तप्रकारेण सर्वतोभद्रं ब्रह्मादिदेवता आवाह्यं संपूज्य तदुपरि संकर्षणादिद्वादशनामां कितं
तिलपूर्णराजतपूर्णपात्रयुतं कलशं प्रतिष्ठाप्य तत्र अष्टदलं विलिख्य कर्णिकायां ॥ भूः पुरुषमित्याद्यावाह्यमध्ये सहस्रशीर्षेति सौ
वर्णोलक्ष्मीनारायणप्रतिमामावाह्य ॥ ततः पूर्वादिदिक्षु प्रत्येकं स्त्रीचतुः सहस्रसहितं रुक्मिणीसत्यभामां जांबवतीं कालिं दीं चावा
ह्य ॥ ततः आशेषादिविदिक्षु गणपतिं दुर्गाक्षेत्राधिपतिं वास्तोष्पतिं चावाह्य ॥ पुनः पूर्वादिदिक्षु ब्रह्मज्ञानमिति ब्रह्माणं वि
ष्णोर्नृकमिति विष्णुं बलभद्रम् प्रद्युम्नं त्र्यंबकमिति त्र्यंबकम् वसुदेवं रामं अनिरुद्धं वामभागे श्रियं पुरतः राजतंगुरुडं ॥
पुनः आशेषादिकोणेषु शंखं चक्रं गदां पद्मं ॥ पुनः पूर्वादिक्रमेण विमलां उत्कर्षिणीं ज्ञानां क्रियां योगां ग्रहां सत्यां इ
शानां पृष्ठभागे अनुग्रहाम् ॥ पुनः पूर्वादिक्रमेण इंद्राद्यष्टौ लोकपालान् तत्तन्मन्त्रैर्नाममंत्रैर्वा आवाह्यपूर्वोक्तप्रकारेण षोडशोप
चारैः संपूज्य पुराणश्रवणादिनारात्रिं निनयेत् ॥ प्रातः पुनः पीठदेवताः संपूज्य पूर्वोक्तप्रकारेण अग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वाध्यात् ॥

अत्रप्रधानम् ॥ संकर्षणादिकृष्णांतद्वादशदेवताः घृताक्तपायसेन एकैकया हुत्वा पुरुषं विष्णुं अष्टोत्तरसहस्रसंख्याकघृताकृति
 लाहुतिभिः अष्टोत्तरशतसंख्याभिर्वा अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं प्रत्येकं स्त्रीचतुःसहस्रसंहितां रुक्मिणीं सत्यभामां जांबवतीं का
 लिंदीं एकवारंपायसेन वसुदेवं रामं श्रियं विष्णुं विष्णोर्नुकमिति पणमंत्रैः प्रत्यृचंपायसेन गणपतिं दुर्गाक्षेत्राधिपतिं वास्तोष्पतिं ब्र
 ह्माणंबलभद्रं प्रद्युम्नं त्र्यंबकं अनिरुद्धं गरुडं शंखचक्रगदपां च विमलाद्या अनुग्रहांता देवताः इंद्राद्यष्टौ लोकपालान् ब्रह्मादिमंडल
 देवताश्चैकैकया ज्याहुत्वा यक्ष्ये ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि आज्यभागांतं कृत्वा प्रधानदेवताहोमयेत् ॥ ॐ संकर्षणाय नमः
 स्वाहा वासुदेवाय ० प्रद्युम्नाय ० अनिरुद्धाय ० पुरुषोत्तमाय ० अधोक्षजाय ० नारसिंहाय ० अच्युताय ० जनार्दनाय ०
 उपेन्द्राय ० हरये ० श्रीकृष्णाय ० घृताक्तपायसेन एकवारं ॥ सहस्रशीर्षाय ० घृताकृतिलैः ॐ भूः स्वाहा भुवः स्वाहा स्वः स्वाहा
 भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ प्रत्येकं स्त्रीचतुःसहस्रसंहितायै रुक्मिण्यै ० सत्यभामायै ० जांबवत्यै ० कालिंद्यै ० वसुदेवाय ० रामाय ०
 श्रियै ० विष्णोर्नुकं ० तदस्य प्रि ० प्रतद्विष्णु ० परोमात्रया ० विचक्रमे ० त्रिदेवः ० केवलपायसेन ० ॥ अथाज्येन गणपतये ०
 दुर्गायै ० क्षेत्राधिपतये ० वास्तोष्पतये ० ब्रह्मणे ० बलभद्राय ० प्रद्युम्नाय ० त्र्यंबकाय ० अनिरुद्धाय ० गरुडा
 य ० शंखाय ० चक्राय ० गदायै ० पद्माय ० विमलायै ० उत्कर्षिण्यै ० ज्ञानायै ० क्रियायै ० योगायै ० प्रह्वायै ० सत्यायै ०
 ईशानायै ० अनुग्रहायै ० इंद्रायेत्यादिलोकपालेभ्यः ब्रह्मादिमंडलदेवताभ्यश्च ० हुत्वा ततः स्विष्टकृतं हुत्वा प्रायश्चित्तहो
 मांतं कर्म निर्वर्त्य ॥ आचार्याय कृष्णांगां दत्त्वा द्वादशब्राह्मणान् संकर्षणादिकृष्णांतद्वादशानामभिः संपूज्यतेभ्यः दक्षिणादियुना

नृतिलपूर्णासंस्कर्षणादिद्वादशनामांकितान्कलशान्दद्यात् पीठं दत्त्वासदन्नेन ब्राह्मणान्यथाविभवं संभोज्य दक्षिणादिभिः प्र
तोच्य व्रतसंपूर्णतां वाचयित्वा आशिषो गृहीत्वा इष्टजनैः सह भुंजीत ॥ इति कृष्णैकादशी व्रतोद्यापनं समाप्तं ॥ ॥ १९४ ॥

श्रीः ॥ भाद्रपदतीयायां तिथ्याद्बुद्धिख्यममपल्यासमस्तपापक्षयपूर्वकसप्तजन्मसौभाग्यादिविविधभोगप्राप्तिसिद्धाराजमामहेश्व
रमीत्यर्थ आचरितहरितालिकाव्रतसंपूर्णफलावाप्तये तदुद्यापनं करिष्ये ॥ तदंगणपतिपूजनादिकृत्वा चार्यं वृणुयात् ॥ ततो बृ
ताचार्यः उक्तविधिना लिंगतोभेदोऽप्येवमप्युक्तं तदुद्यापनं करिष्ये ॥ तदंगणपतिपूजनादिकृत्वा चार्यं वृणुयात् ॥ ततो बृ
मायेति गौरी पुरतश्चरौप्यमय्यां ऋषभं मा इति वृषभं संस्थाप्य षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ मंदारमालाकुलितालकायै
कपालमालां कृतशेखराय ॥ दिव्यांबरैश्च दिगंबराय नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥ तन्मंत्रैर्वा ॥ ततः प्रार्थयेत् ॥ नमः शि
वाय सांवाय पंचवक्त्राय शूलिने ॥ नंदिभृंगिमहाकालगणयुक्ताय शंभवे ॥ शिवायै हरकांतायै प्रकृत्यै सृष्टिहेतवे ॥ नमः शि
पिण्यै जगद्धात्र्यै नमो नमः ॥ येन कामेन देवित्वं पूजितासि महेश्वरि ॥ तं पूर्णं कुरु मे कामं सौभाग्यं च प्रयच्छ मे ॥ इति प्रार्थयत्ततः
सुवासिनीः संपूज्य रात्रिं निनयेत् ॥ प्रातरावाहितदेवताः संपूज्या मिंप्रतिष्ठाप्यान्वा दध्यात् ॥ अत्र प्रधानं उमां महेश्वरं चावाहन
मंत्रैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाभिः तिल १ यवा २ ज्या ३ हुतिभिः ब्रह्मादिमंडलदेवताः परिचारदेव
ताश्चैकैकया ज्याहुत्या यक्ष्ये शेषेणेति आवाहनोक्तमंत्रैर्होमांते स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्य संपूजिताचार्यायां दत्त्वा षोडशाष्टौ

वायुर्मानियथाविभवंसंपूज्यसौभाग्यद्रव्यवत्त्वदक्षिणायुतानिपोडशशूर्पवायनानि॥सौभाग्यारोग्यकामाहंसर्वसंपत्समृद्धये॥
गौरीगिरीशतुष्ट्यर्थवायनंतेददाम्यहं॥ इतिदत्त्वाद्विजान्संपूज्यतेयामाशिपोगृहीत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात्॥ इतिहरितालि०॥

॥ १९५ ॥ अथपरशुरामजयंतीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ वैशाखशुक्लतृतीयायांनिशाद्ययामव्यापिन्यांतिथ्यादिसंकीर्त्यअखिलपापक्षयपूर्वकंचतुर्विधधुरुपायसिद्धिद्वाराश्रीपर
मेश्वरप्रीत्यर्थंआचरितपरशुरामजयंतीव्रतोद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रस्थकलशैहंमंपरशुरामंविष्णोर्दु
कमितिमंत्रेणसंपूज्यरात्रौजागरणंकृत्वा॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यपरशुरामंधृताक्तपायसद्रव्येणअष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः
ब्रह्मादिदेवताश्चएकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये॥ ततःपीठंगांचदत्त्वात्राह्मणान्भोजयेत्॥ इतिपरशुरामजयंती॥ ॥ ७३ ॥

॥ १९६ ॥ अथसंकष्टचतुर्थीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ मासपक्षाष्टुह्निष्यविद्याधनपुत्रारोग्यमुक्तिसंकटनाशकामेनस्त्रीभर्त्रादिकामनयाचरितसंकष्टीव्रतोद्यापनंकरिष्ये॥
वृताचार्यःउक्तप्रकारेणसर्वतोभद्रस्थकलशैहंमंगणेशंप्रतिष्ठाप्यपूजयेत्॥ अथध्यानम्॥ लंबोदरंचतुर्बाहुंत्रिनेत्रंरक्तवर्णकम्॥
नानारत्नैःसुवेषाढ्यंप्रसन्नास्यंविचिंतये॥ आवाहनंगणेशायआसनंविघ्ननाशिने॥ पाद्यंलंबोदरायेतिअर्घ्यंचंद्रार्धधारिणे॥
विश्वप्रियायाचमनंस्नानंचब्रह्मचारिणे॥ वस्त्रंचशूर्पकर्णाय॥ उपवीतंकुजायच॥ चंदनंरुद्रपुत्रायपुष्पंचगुणशालिने॥
विकटार्थेतिधूपंचदीपंरुद्रप्रियायच॥ नैवेद्यंविघ्ननाशायतांबूलंसिद्धिदायच॥ फलंसंकष्टनाशायएकदंतायदक्षिणाम्॥

नीराजनं वामनाय प्रदक्षिणां हरसूने ॥ पुष्पांजलिं कुमाराय नमो विद्याधराय च ॥ ततः शूर्पपायससंपूर्णरक्तवस्त्रेण वेष्टितम् ॥
गणेशाय निवेदयेत् ॥ ततश्चंद्रायार्घ्यं ॥ तदानीं पंचगव्यां वा होमं कुर्यात् ॥ प्रधानं गणपतिं गणानां त्वेति मंत्रेण तद्वायव्या वा
दूर्वा १ रक्ताक्षता २ आज्य ३ मोदक ४ पायस ५ द्रव्यैः केवलमोदकैर्वा ॥ प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टा
विंशतिर्वा तत्संख्या काहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चैकैक्या ज्याहुत्या एवं होमं समाप्य ॥ एकविंशति ब्राह्मणानेकविंशति
नामभिः ब्रह्मादिना पूज्यपक्वानैः संतर्पयेत् ॥ गणजयः गणपतिः हेरंबः धरणीधरः महागणपतिः यक्षेश्वरः क्षिप्रप्रसादनः
अमोघसिद्धिः अमृतः मंत्रः चिंतामणिः निधिः सुमंगलः बीजं आशापूरकः वरदः शिवः काश्यपः नंदनः वाचांसिद्धिः
ढौढीनायकः ॥ ततः आचार्याय शूर्पस्थैकविंशतिमोदकवायनं रक्तवस्त्रवेष्टितं दद्यात् ॥ मंत्रः ॥ विप्रवर्यनमस्तुभ्यं मोदकान्वै
ददाम्यहं ॥ आपदुद्धरणार्थाय गृहाण द्विजसत्तम ॥ गणेशं प्रार्थयेत् ॥ अबुद्धमतिरिक्तं वा द्रव्यहीनं मया कृतं ॥ तत्सर्वपूर्णं
तांयातु विघ्नराजनमोस्तुते ॥ ततो गांसोपस्करं पीठं च आचार्याय दत्वा आशिशो गृहीत्वा इष्टजनैः सह भुंजीत ॥ ॥ ६३ ॥

॥ १९७ ॥ अथ शुक्लचतुर्थ्या विनायकव्रतम् ॥

श्रीः ॥ गणपतिर्देवता ॥ सुवर्णप्रतिमा ॥ गणानां त्वेति मंत्रः ॥ ॐ विनायकाय नमः इति नाममंत्रो वा ॥ दूर्वा १ पायस २
लड्डुका ३ हवनद्रव्याणि ॥ होमं तै एकविंशति ब्राह्मणपूजनं ॥ इति शुक्लचतुर्थ्या विनायकव्रतविधिः ॥ ६३ ॥

॥ १९८ ॥ अथ ऋषिपंचमीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ भाद्रपदशुक्लपंचम्यां ऋषिपंचमीव्रतम् ॥ मध्याह्नव्यापिन्यां दिनद्वये तद्वासावव्यासौ वा पूर्वविद्धायां कार्यम् ॥ नद्या
दौ प्रातः दंतधावनपूर्वकं स्नात्वा ॥ मम ज्ञानतो ज्ञानतो वारजस्वलावस्थायां कुतसंपर्कजनितदुर्गोनित्वदोषपरिहारद्वारा शुभफ
लप्राप्त्यर्थं आचरितऋषिपंचमीव्रतो ध्यापनं करिष्ये ॥ वृताचार्यः सर्वतोभद्रे सप्तकलशेषु एकस्मिन्वाहमीः अरुंधतीसहिताः सप्त
र्षिप्रतिमाः पूजयेत् ॥ ॐ ऋषेर्मंत्रकृतां स्तोमैः कश्यपो ह्युर्ध्वयुर्गिरः ॥ सोमं नमस्य राजानं योजे श्वीरुधां पतिरिन्द्रो यो परि
व ॥ कश्यपाय नमः कश्यपं आवाहयामि ॥ ॐ अत्रिर्यद्वा मवरो हन्तु बीसमजो हवीन्नाधमाने वयोषां ॥ इये नस्य चिज्जवसानू
तेनेनागच्छतमश्विनाशं तमेन ॥ अत्रये नमः अत्रि आवाहयामि ॥ ॐ एवानुःस्पृधः समजा समस्तिवर्द्रारं धिमिथतीरदेवीः ॥
विद्यामवस्तो रवसागुणं तो भरद्वाजा उत तं इंद्र नू ॥ भरद्वाजाय नमः भरद्वाजं आवाहयामि ॥ ॐ प्रसूतो भूक्षर्मकरं चरावपि
स्तोमं चे मं प्रथमः सूरिरुन्मृजे । सुते सा ते नयद्यागं मवां प्राति विश्वामित्रजमदग्नीदमे ॥ विश्वामित्राय नमः विश्वामित्रं आवाहया
मि ॥ ॐ अभित्वा गोतमा गिराजा तं वेदो विचर्षणे । द्युन्नैरभिप्रणोनुमः ॥ गौतमाय नमः गौतमं आवाहयामि ॥ ॐ गणाना
जमदग्निनाथो नो वृत्तस्य सीदतं । प्रातंसोमं मृतावृधा ॥ जमदग्नेय नमः जमदग्निं आवाहयामि ॥ ॐ उतासिमैत्रावरुणो वसि
ष्ठो र्वश्या ब्रह्मन्मनसोधिजातः । द्रुप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वे देवाः पुष्करेत्वा ददंत ॥ वसिष्ठाय नमः वसिष्ठं आवाहयामि ॥
ॐ अत्रैर्यथानुसूयास्याह्मसिष्ठस्यान्यरुंधती । कौशिकस्य यथासती तथा त्वमपि भर्तारि ॥ अरुंधत्यै नमः अरुंधती आवाहया

मि ॥ तदस्तु मित्रा० गृहवै० सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ आवाहनादिप्रत्युपचारं देवाएतस्यामवदंतपूर्वसप्तऋषयस्तपसेयेनिषेदुः।
 भीमाजायाब्राह्मणस्योर्पनीतादुर्धीदधातिपरमेव्योमन् ॥ सहस्रोमाःसहच्छंदस० इति नाममंत्रैर्वापूजयेत् ॥ ततःवायनंद
 त्वाक्षमापयेत् ॥ न्यूनातिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतानिच ॥ क्षमध्वतानिसर्वाणिपूयंसर्वतपोधनाः ॥ ततःकथाश्रवणादि
 नारात्रिंनिनयेत् ॥ प्रातःअग्निप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ प्रधानंअरुंधतीसहितकश्यपादिसप्तर्षीन्पूजामंत्रेण तिल १ ब्रीहि २
 यव ३ सर्पिर्द्रव्यैः ४ तिलपायसाभ्यांवाप्रातिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ मष्टाविंशतिर्वा २८ तत्संख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवता
 श्रयैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतं ॥ ततःपुनःप्रतिमापूजांकृत्वासपत्नीकान्सप्तब्राह्मणान्वस्त्रादिनासंपूज्यतेभ्यः
 क्रमेणदक्षिणाप्रतिमायुतकलशान्दद्यात् ॥ ततःपुनःप्रतिमापूजांकृत्वासपत्नीकान्सप्तब्राह्मणान्वस्त्रादिनासंपूज्यतेभ्यः
 हेतवे ॥ यदैककुंभेसर्वप्रतिमापूजनंतदासर्वप्रतिमायुतकलशमाचार्यायदद्यात् ॥ अन्येभ्यःदक्षिणावस्त्रयुतान्पक्वान्नपूरिता
 न्कलशान्दद्यात् ॥ ततःसप्तभ्यःसप्तगाआचार्यायएकांगंदत्वाप्रार्थयेत् सप्तर्षयःशुभाःश्रेष्ठाःसर्वेषांचशुभप्रदाः ॥ सर्वपापंच
 मेघंतुज्ञानतोज्ञानतःकृतम् ॥ एतेसप्तर्षयःसर्वेभक्त्यासंपूजितामया ॥ इतिऋषिपंचमीव्रतोद्यापनं ॥ यथोक्तफलदाःसंतुव्रतस्यफलदायकाःइति ॥ ततः
 आशिषोगृहीत्वाब्राह्मणान्संतर्प्यस्वयंभुंजीत ॥ ॥ १९९ ॥ अथोपांगल्लितान्नतम् ॥ ॥ १९९ ॥ अथोपांगल्लितान्नतम् ॥ ॥ १९९ ॥

श्रीः ॥ प्रातःदंतधावनपूर्वकंनद्यादौस्नात्वाशुक्लंवासःपरिधायमंडपिकादिकंकृत्वातिथ्यादिसंकीर्त्य ॥ मयापुत्रपौत्रविद्यारो

मयसुखविजयपुष्ट्यादिकामेन स्त्रीत्ववैधव्यकामनयाउपांगललिताप्रीत्यर्थंअष्टवर्षात्मकाचरितउपांगललिताव्रतोद्यापनंकरि
 व्यइतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्यः एकलिंगोद्भवेकलशोपरिसौवर्णाललिताप्रतिमापौराणमंत्रैःश्रीसूक्तेनचपूजयेत् ॥ ध्यानम् ॥
 नीलकौशेयवसनांहेमाभांकमलासनाम् ॥ भक्तानांवरदानित्यललितांचितयाम्यहं ॥ पुष्पांजल्यंतेसाग्राअष्टचत्वारिंशल्यरि
 भितादूर्वाहस्तेनादाय ॥ बहुप्ररोहासततममृताहरितालता ॥ यथेयललितेमातस्तथामेस्युर्मनोरथाः ॥ इतिमंत्रेणाष्टाच
 त्वारिंशद्भारं समर्पयेत् ॥ ततःप्रदक्षिणानमस्कारः ॥ प्रातःपुनःसंपूज्यदेव्यैअष्टौवटकान्समर्प्यअग्निप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्या
 त् ॥ प्रधानंउपांगललितांगौरीर्मिमायेतिमंत्रेणअष्टोत्तरशत १०८ हूर्वाहुतिभिः नमोदेव्यैमहादेव्यैइतिमंत्रेणअष्टोत्तरशत
 तिल १ सर्पिः २ पंचखाद्युतपायसा ३ हुतिभिर्यक्ष्ये ब्रह्मादिमंडलदेवताश्चैकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ एवंहोमं संपाद्यअष्टौब्रा
 ह्मणान्वस्त्रादिभिःसंपूज्य तेभ्यःपक्वान्नपूरितान्दक्षिणासहितानष्टौकलशान्दद्यात् ॥ ततआचार्यवस्त्रालंकारादिभिःसंपू
 ज्यसदक्षिणंविंशतिवटकसहितंवायनंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ पक्वान्नफलसंगुक्तंसघृतंदक्षिणान्वितम् ॥ उपांगललिताप्रीत्यैव्रा
 ह्मणायददाम्यहम् ॥ ततःदेवी ॥ सवाहनाशक्तियुतावरदापूजितामया ॥ मातर्ममनुगृह्याथगम्यतांनिजमंदिरम् ॥ इति
 विसृज्यसोपस्करंपीठंगांचआचार्यायदत्त्वाब्राह्मणान्सदन्नेनभोजयित्वाआशिषोगृहीत्वास्वयंविंशतिवटकान्भुंजीत ॥ इति ॥

॥ २०० ॥ अथमुक्ताभरणसप्तमीग्रन्थः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यममसकलपापक्षयपूर्वकपुत्रपौत्रधनधान्यसौख्यातिशयप्राप्तिद्वाराश्रीसदाशिवप्रीत्यर्थमुक्ताभरणस

समीव्रतंकरिष्येइतिसंकल्प्यपूजांसमाप्यप्रार्थयेत् ॥ महादेवमहाराजप्रीत्यापापप्रणाशन ॥ अस्मांकुर्वतांपूजांसाधुवासाधु
 योजितां ॥ ज्ञानतोज्ञानतोवापिभवतीविहिताचया ॥ संपूर्णयतुविश्वेशोविमलाकोमलारुतां ॥ ततःदेवस्यपुरतः ॥ याव
 देवदेवजगन्नाथसर्वसौभाग्यदायक ॥ गृहीयांदोररूपत्वांपुत्रपौत्रप्रवर्धनम् ॥ ततःहस्तेबंधनमंत्रः ॥ सप्तसामोपगीतंत्वांधार
 निधे ॥ सूत्रमंत्रिस्थितंनित्यंधारयामिस्थिरोभवेत्यनेनमंत्रेणहस्तेबद्धा ॥ ततः ॥ दहसर्वाणिपापापानितुष्टिंकुरुदया
 दक्षिणायुतान्कृत्वावायनंदत्वा तदेवद्रव्यंस्वयंभुंजीत ॥ इतिजीर्णदोरकोत्तारणंकृत्वाब्राह्मणायएकादशशतसंख्याकान्मंडकान्ब्रत
 सपात्रोपरिसंस्थाप्यब्राह्मणेभ्योदद्यात् ॥ आचार्यायविशेषेणसौवर्णमंगुलीयंकंपुष्पकुंडमतांवृलांजनसूत्रयुतंसदक्षिणांगंच
 दद्यात् ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयंभुंजीत ॥ संतानवृद्धिंलब्ध्वातुशिवलोकेमहीयते ॥ इतिमुक्ताभरणसप्तमी ॥

श्रीः ॥ प्रातःदंतधावनपूर्वकंस्नात्वादेशकालौसंकीर्त्यममअखिलपापक्षयपूर्वकधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वारा
 अमुककामनयावाआचरितजन्माष्टमीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ इतिमुक्ताभरणसप्तमी ॥

रौप्यमयेपर्यंके सौवर्णदेवकीं तदुत्संगेवामनंस्तनपायिनंसौवर्णश्रीकृष्णं इदंविष्णुरिति विष्णोर्नुकमिति वामंत्रेण परितः व

सुदेवं बलदेवं नंदं यशोदां सुभद्रां रोहिणीं विधुं मत्स्यादिदशरूपाणि आदित्यादिग्रहान् अश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्ष
 त्राणि देवान् नागान् यक्षान् विद्याधरान् उरगान् यमुनां कालियं कंसं गाः योगनिद्रां सात्यकिं उद्धवं अक्रूरं उग्रसेना
 दियादवान् शंखं चक्रं गदां पद्मं त्रुटिं कालात्मानं अहोरात्रं मांसं संवत्सरं सर्वात्मानं द्वारपालान् पुण्यशीलं सुशीलं
 जयं विजयं पुरतःगरुडं एवं नाम त्रैरावाह्यपुरुषसूक्तेन पूजयेत् ॥ ध्यानं ॥ कृष्णं चतुर्भुजं देवं शंखचक्रगदाधरम् ॥ पीतांबर
 युगोपेतं लक्ष्मीयुक्तं विभूषितम् ॥ लसत्कौस्तुभशोभाढ्यं मेघश्यामं सुलोचनम् ॥ ध्यायामि पुंडरीकाक्षं जगदानंदकारकम् ॥ अं
 गपूजा ॥ कृष्णाय नमः पादौ० संकर्षणाय गुल्फौ कालात्मने जानुनी विश्वकर्मेणे जंघे विश्वनेत्राय कटिं पद्मनाभाय ना
 भिं परमात्मने हृदयं श्रीकंठाय कंठं सर्वास्त्रधारिणे बाहू वाचस्पतये मुखं केशवाय ललाटं सर्वात्मने शिरः ॥ पूजांसमा
 व्यस्तोत्रं पठेत् ॥ देवस्य जातकर्मपष्ठी पूजादि कृत्वा ॥ पुरतः अभयावचांशुं ठीगुडूचीपिप्पलीशस्त्राणि निक्षिप्यार्घ्यं दद्यात् ॥
 चंद्रोदये ॥ जातः कंसवधार्थाय भूभारोत्तारणाय च ॥ कौरवाणां विनाशाय दैत्यानां निधनाय च ॥ पांडवानां हितार्थाय धर्मसं
 स्थापनाय च ॥ गृहाणार्घ्यं मया दत्तं देवकीसहितो हरो ॥ इति कृष्णार्घ्यार्थः ० ॥ अंगणे भूमौ राजतं चंद्रविंबं संपूज्य तस्यार्घ्यं जानुभ्याम
 वनीगत्वा ॥ क्षीरोदार्यं वसंभूतलक्ष्मीबंधो निशाकर ॥ गृहाणार्घ्यं मया दत्तं रोहिण्यासहितः शशिन् ॥ रोहिण्यर्घ्यं ॥ दक्षस्य
 दुहितासाध्वीरोहिणी नामनामतः ॥ सोमेन सहिते देवि गृहाणार्घ्यं नमोस्तुते ॥ ततः प्रार्थना ॥ त्राहि मांसर्वगश्रीशहरे संसार
 सागरात् ॥ त्राहि मांसर्वपापघ्नदुःखशोकार्णवात्मनो ॥ यद्वा ल्येयच्च कौमारे यौवने यच्च वार्धके ॥ तत्पुण्यं वृद्धिमाप्नोतु पापं हर

हलयुधेति ॥ रात्रौ जागरणं कुर्यात् ॥ प्रातः स्नात्वा देवं संपूज्य ॥ अग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वाध्यात् ॥ प्रधानं विष्णुं इदं विष्णुरिति मंत्रेण पायस १ तिल २ ब्रीहि ३ यव ४ द्रव्यैः प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः पुनः पंचखाद्येन विष्णोः ख्याज्याहुतिभिः परिवारदेवताब्रह्मादिदेवताश्च एकैकया ज्याहुत्या शेषेण स्विष्टकृतं ॥ महाव्याहृतिभिश्च अष्टाविंशतिसंख्यायैः पयसा च नानादिदत्वा पीठं च दद्यात् ॥ श्रीकृष्णः प्रतिगृह्णाति श्रीकृष्णो वै ददाति च ॥ तत आचार्यं संपूज्य विभवे सति भूश ध्याय नमो नमः ॥ कृष्णायानंतरूपाय दास्यामि प्रतिमामिमां ॥ २०२ ॥ अथ राम नवमी व्रतम् ॥

तिथ्यादि संकीर्त्य आत्मनः अखिलपापक्षयपूर्वकचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वारा ममाचरितस्य रामनवमी व्रतस्य सांगता सिद्ध्येत दुष्टापनं करिष्ये ॥ ततः पूर्ववत् वृताचार्यः सर्वतोभद्रस्थकलशे साक्षतपूर्णपात्रे षट्कोणं पद्मं विलिख्य तत्र मध्ये हैमं रामं षडक्षरेण त्रयोदशाक्षरेण वामूलमंत्रेण मूलमंत्रस्तु ॥ ॐ भद्रो भद्रया स च मानु आगात्स्व सर्गं जारोऽभ्येत्य पृथ्वात् ॥ श्रीरामजय रामजय जय रामेति त्रयोदशाक्षरः २ ॥ अपरो वैदिकस्तु ॥ इति मंत्रेण रामं तद्दामतः हैमं सीतां ॐ जनकात्मजायै नम इति नाम मंत्रेण च प्रतिष्ठाप्य ॥ परि

तः षट्कोणे षुक्रमेण दशरथं कौसल्यां लक्ष्मणं भरतं शत्रुघ्नं मारुतिं च नाम मंत्रैः प्रतिष्ठाप्य पुरुषसूक्तेन पूजयेत् ॥ पुष्पो

स्तरांगपूजा ॥ श्रीरामचंद्रायनमः पादौपूजयाभि ॥ राजीवलोचनाय० गुल्फौ० रावणांतकाय० जानुनी० विश्वामित्र
 प्रियाय० नाभिं० परमात्मने० हृदयं० श्रीकंठाय० कंठं० सर्वास्त्रधारिणे० बाहू० विश्वमूर्तये० मुखं० पद्मनाभाय० जि
 ह्वां० दामोदराय० दंतान्० सीतापतये० ललाटं० ज्ञानगम्याय० शिरः० सर्वात्मने० सर्वोंगं० ॥ नमस्कारमंत्रः ॥ न
 मोदेवाधिदेवायरघुनाथायशार्ङ्गिणे ॥ चिन्मयानंदरूपायसीतायाःपतयेनमइति ॥ अर्घ्यमंत्रः ॥ दशाननवधार्यायधर्मसं
 स्थापनायच ॥ राक्षसानांविनाशाशयैदल्यानांनिधनायच ॥ परित्राणायसाधूनांजातोरामःस्वयंहरिः ॥ गृहाणार्घ्यमयादत्तं
 मात्रादिसहितो नघ ॥ इति ॥ ततःपुराणपठनादिनारात्रिनयेत् ॥ प्रातःअग्निप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ अन्नप्रधानं ॥ रामं
 आज्य १ पायस २ द्रव्याभ्यां प्रत्येकं अष्टोत्तरशत १०८ संख्याहुतिभिःमूलमंत्रेण जानक्यादिसप्तदेवताःउक्तद्रव्येणअष्टा
 विंशति २८ संख्याहुतिभिः ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चएकैक्याज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ एवंहोमसंपाद्य ॥ आचार्यसंपूज्यप्रतिमांदद्यात् ॥
 तत्रमंत्रः ॥ इमांस्वर्णमयीरामप्रतिमांसमलंकृताम् ॥ श्रीरामप्रीतयेदास्येप्रीतोभवतुराघवइति ॥ ततःव्रतपूर्तयेगांचदत्वास
 दन्नेनब्राह्मणान्संतर्प्यदक्षिणादिभिःप्रतोष्यआशिषोब्राह्म्याः ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २०३ ॥ अथरामनामलेखनव्रतम् ॥

श्रीः॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअनेकपातकक्षयपूर्वकसकलमनोरथावासिद्धाराश्रीरामचंद्रप्रीत्यर्थमयालिखितंयत्कोटिलक्षा
 मुकावधिरामनामतत्संपूर्णतासिद्ध्येतदुद्यापनाख्यंकर्मकारिष्येइतिसंकल्प्य ॥ पूर्ववत्तद्वृताचार्यः सर्वतोभद्रस्थकलशेसाक्षत

पूर्णपात्रे षोडशमाषात्मकराजतसिंहासने सुवर्णस्य पलेन तदर्धेन वानिर्मितं रामं वामतः सीतां दक्षिणतः लक्ष्मणं पुरतः हनूमंतं च सौवर्णप्रतिमासु मूलमंत्रेण नाममंत्रेण च आवाह्य पुरुषसूक्तेन च पूजयेत् ॥ प्रातः अग्निप्रतिष्ठाप्यान्वा दध्यात् ॥ अत्र लेखनदशशेन शतांशेन वाहो यरामो मे ग्रीयतामिति ॥ ततः व्रतसंपूर्तयेगं च दत्वा घृतपूरितं कांस्यपात्रं तिलपात्रं च यथाशक्ति दशदानानि दत्वा योगिराजं बडुकत्रयं च अन्यानपि सद्विजान् स दत्तेन संतर्प्य दक्षिणादिना प्रतोष्य आशिषो गृहीत्वा इष्टजनैः सह भुंजति ॥ इति रामनाम लेखनव्रतं ॥

॥ २०४ ॥ अथाहुः खनवमीव्रतम् ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः सकलदुःखनाशपूर्वकमभीष्टकामनासिद्धिद्वारा श्रीगौरी प्रीत्यर्थं अदुःखनवमीव्रतं करिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ गोमयेनोपलिप्य भूमौ वेदीं गुडेन लिप्तां इक्षुच्छादितां अपूपपायसादियुतां उपरिमंडपिकायुतां कृत्वा तत्र पीठे गौरीं गौरीभिर्मायेति नमो देव्या इति वामं त्रेण संपूज्य रात्रिं जागरणादिना नयेत् ॥ प्रातः देवीं संपूज्य सपत्नीकं ब्राह्मणं संपूज्य पंचफलान्वितं वायनं सोपस्करं दद्यात् ॥ गौर्याहुः खविना शिन्या व्रतसंपूर्तिहेतवे ॥ वायनं द्विजवर्याथ सहिरण्यं ददाम्यहं ॥ इति अदुःखनवमीव्रतं ॥ ४३ ॥

॥ २०५ ॥ अथगोपद्मव्रतम् ॥

श्रीः ॥ कार्तिकशुक्लैकादश्यां द्वादश्यां वा कार्यम् ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनो यमदंडनिरसनपूर्वकपुत्रपौत्रसौभाग्याद्यभिवृद्धिद्वारा श्रीगोपालप्रीत्यर्थं पंचवर्षाचारितगोपद्मव्रतोद्यापनं करिष्ये ॥ वृताचार्यः सर्वतोभद्रस्थकलशैर्मंचतुर्भुजंगोपालं इदं विष्णु रिति मंत्रेण संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ गोपालं समित् १ तिल २ पायसा ३ ज्य ४ यव ५ द्रव्यैः प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुप्यअन्वाद्ध्यत् ॥ नमस्ते देवदेवेश नमस्ते गरुडध्वज ॥ नमस्ते विष्णवे तुभ्यं व्रतस्य फलदायक ॥ प्रातरग्निप्रतिष्ठा तिभिः ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चैकैक्या ज्याहुल्या ध्ये ॥ ततः क्रमेण द्रव्याणां होमं मंत्राः ॥ ॐ त्रीणि पदा ० अतो देवा ० इदं विष्णु ० विष्णोर्नुकं ० तत्सवितुर्वरेण्यं ॥ ततो वायनं प्रतिवर्षक्रमेण स हैव वात्रयस्त्रिंशत्संख्याकं दद्यात् ॥ प्रथमे पायसं द्वितीये मंडकान् तृतीये माषवटकान् चतुर्थे अपूपान् पंचमे लडुकान् ॥ वायनमंत्रः ॥ वायनं ते द्विज श्रेष्ठ दामि व्रतपूर्तये ॥ दक्षिणादिसमायुक्तं गोपालः प्रीयतामिति ॥ ततः पंचमिथुनानि वस्त्रादिना संपूज्य आचार्याय गार्गाचदत्वा ॥ एवमेवलक्षगोपद्मव्रतं हवने विशेषः तद्दशं शेषं शतं शेषं वा पूर्वोक्तपंचद्रव्यैर्मिलित्वा कार्यम् ॥ वायनं च पूर्वोक्तमंत्रेणैव दद्यात् अन्यत्समानं ॥ इति गोपद्मव्रतम् ॥

॥ २०६ ॥ अथश्रवणदादश्वि व्रतम् ॥

श्रीः ॥ प्रातर्नद्यादौ वरोरेण्यो वरो वराहो धरणीधरः ॥ अपवित्रं पवित्रं मां करोतु भगवान्हरिः ॥ इत्यनेन तिलान्विलिज्य स्नात्वा नित्यकर्मनिर्वर्त्य संकल्पयेत् ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः अखिलपापक्षयपूर्वकपिशाचादिदुर्गो निरसनद्वारा श्रीवि

गुलोकप्राप्त्यर्थं आचरितश्रवणद्व्यादशीव्रतोद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ वृताचार्यः चतुर्दशीरोपशोभितमंडपांतर्वेदिकायां पीठदेवताः पूजयेत् ॥ आधारशक्त्यै नमः विमलयै उत्कर्षिण्यै ज्ञानशक्त्यै क्रियाशक्त्यै प्रह्वयै सत्यायै मायायै ॥ तत्रादित्यादिनवग्रहदेवताश्च संपूज्य ॥ तदुपरि सर्वतोभद्रं प्रसार्य तत्र ब्रह्मादिदेवताः संपूज्य तदुपरि कुशकृष्णाजिनं प्रसार्य परिद्रोणपरिमिततिलपर्वतं कृत्वा तदलाभे गोधूमाः तत्र तिलपूरितपूर्णपात्रयुते कलशे गणपतिं दुर्गां क्षेत्रपालं वास्तोष्पतिं ॥ संपूज्यांगपूजां कुर्यात् ॥ मत्स्याय नमः पादौ पूज्यं कूर्माय ॥ जानुनीं वराहाय ॥ गुह्यं नृसिंहाय ॥ नाभिं वामनाय ॥ उदरं परशुरामाय ॥ दक्षिणभुजं दाशरथिरामाय ॥ वामभुजं कृष्णाय ॥ मुखं बौद्धाय ॥ कर्णौ कल्किने शिरः ॥ नमो भगवते वासुदेवाय सर्वांगपूज्यं ॥ दधिभक्त्यै वेदं दत्वा प्रार्थयेत् ॥ नमस्ते दिति पुत्राय नमस्ते कश्यपात्मज ॥ त्रिविक्रमाय देवाय मो वै श्रवणः सदापापं हरंतु मे ॥ कथाश्रवणादिनारात्रिं निनयेत् ॥ पर्वण्यो वरुणः सूर्यः केशवः सखिलं शिवः ॥ त्वमने पायस १ घृत २ समित् ३ तिलैः ४ प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः पीठदेवताः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया

ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ होममंत्राश्च इरावतीतिमंत्रेणपायसं त्रीणिपदेत्याज्यं इदंविष्णुरितिसमिद् विष्णोःकर्मणीति तिलाः ॥ ततोद्वादशसंख्याकान् विप्रान् वस्त्रादिनासंपूज्य दध्यन्नोपवीतगोपीचंदनयुतान् सुगंधजलपूरितान् द्वादशकरकांस्तेभ्यो दद्यात् तत्रमंत्रः ॥ सुगंधिजलसंपूर्णं दधिभक्तयुतं द्विज ॥ करकंतेप्रदास्यामि वामनः प्रीयतामिति ॥ ततः वामनः प्रतिगृह्णाति वामनो वै ददाति च ॥ वामनस्तारकोभाभ्यां वामनाय नमो नमः ॥ इत्यनेन सोपस्करपीठमाचार्याय दद्यात् ॥ व्रतपूर्तये गांच दत्वा विप्रान् भोजयेत् ॥

॥ २०७ ॥ अथ प्रदोषव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः अखिलपापक्षयशत्रुपराजयपूर्वकायुरारोग्यैश्वर्यपुत्रपौत्राद्यभिवृद्धिद्वारा श्रीउमामहेश्वरप्रीत्यर्थं आचरितप्रदोषव्रतोद्यापनं करिष्ये ॥ वृताचार्यः उक्तप्रकारेण लिंगतो भद्रस्थतान्नकलशे रौप्यपूर्णपात्रयुते सौवर्णसांवसदा शिवंपुरतोर्राजतंवृषभंतत्तन्मंत्रैः प्रतिष्ठाप्य ॥ परितः असितांगभैरवाय १ रुद्रभैरवाय २ चंडभैरवाय ३ क्रोधभैरवाय ४ उन्मत्तभैरवाय ५ भीषणभैरवाय ६ संहारभैरवाय ७ कपालभैरवाय ८ कालभैरवाय ९ ॥ इति प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् ॥ मूर्तलमंत्रेण न्यासं कृत्वा पंचब्रह्ममंत्रैः पूजयेत् ॥ प्रकारांतरेण पूजनं विष्णुं ब्रह्माणं भास्करं सोमं पूर्वादिक्रमतः प्रथमावरणे ॥ जयं १ विजयं २ गणपतिं ३ दुर्गां ४ द्वितीये ॥ नंदीश्वरं १ क्षेत्रपालं २ वास्तोष्पतिं ३ वायुं ४ तृतीये ॥ सप्तर्षीन् चतुर्थे ॥ भूतनाथं पंचमे ॥ इंद्रादीन् षष्ठे ॥ कपालिनं सप्तमे ॥ गंधर्वान् अष्टमे ॥ सद्योजातेत्यासनं वामदेवायेति पाद्यं अधोरायेत्यर्घ्यं तत्पुरुषायेत्याचमनीयं ईशानायेति स्नानं त्र्यंबिकमिति वस्त्रं यज्ञोपवीतं उत्तरीयं च नमः

सोमायेतिगंधं नमःशंभवेइत्यक्षतान् इमारुद्रायेतिपुष्पाणि एवापित्रेइतिबिल्वदलानि मानस्तोकेइतिधूपं आतेपितरितिदीप
त्वादत्तेतिनैवेद्यं कडुद्रायेतितांबूलं इमारुद्रायस्थिरधन्वनेइतिदक्षिणाम् ॥ महिक्षयेणक्षम्येतिमंत्रपुष्पम् यातेदिद्युतेतिनम
स्कारः पुनर्नाममंत्रेणअष्टौप्रदक्षिणानमस्कारांश्चकुर्यात् ॥ भवाय १ महादेवाय २ रुद्राय ३ नीलकंठाय ४ शशिमौलि
ने ५ उग्राय ६ भीमाय ७ ईशानाय ८ ॥ ततोर्ध्वरजतादिपात्रेशीरकुशद्युतदधितंडुलसिद्धार्थगंधपुष्पादिक्षिह्वासज्जलं
दद्यात् ॥ भयरोगादिदारिद्र्यपापक्षुदपमृत्यवः ॥ ऋणशोकमनस्तापानश्यंतुममसर्वदा ॥ ततःप्रार्थयेत् ॥ प्रसीददेवदेवेशप्रसी
दपरमेश्वर ॥ प्रसीदसोमसर्वज्ञप्रसीदकरुणाकर ॥ प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ प्रधानं उमामहेश्वरंपलाशसमित् १
बिल्वपत्र २ पायस ३ आज्य ४ द्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः (पक्षे शिवंगौरीच त्र्यंबकंगौरीर्भिमामयेतिमं
त्राभ्यांप्रत्येकं पायसाज्याभ्यांवा) पीठदेवताःब्रह्मादिदेवताश्चैकैक्याज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततःपीठंगांचदत्वाब्राह्मणान्भो
जयेत् ॥ भूयसींदक्षिणांदत्वाशिषोग्राह्याः ॥ इतिप्रदोषव्रतम् ॥ ॥ २०८ ॥ अध्यानंतच्चतुर्दशीव्रतम् ॥ ॥ ४३ ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनोनिखिलपापक्षयनिर्मुक्तिपूर्वकोत्तमसिद्धिपुत्रपौत्रसहितविविधभोगधनधान्यपरमगतिप्रा
प्तिकामनयाचतुर्दशवर्षाचरितानंतव्रतोद्यापनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ नित्यवत्स्वयंदेवंसंपूजयेत् ॥ ततोवृताचार्यःसर्वतोभ
द्रेब्रह्मादिदेवताआवाह्यतदुपरिकलशंप्रतिष्ठाप्यतत्रयमुनामावाह्यश्रीसूक्तेनाममंत्रेणवासंपूज्य ॥ तदुपरिअक्षतपूरितपूर्ण

पात्रं निधाय तत्राष्टदलं विरच्य तत्र सुवर्णनिर्मितं चतुर्दशग्रंथियुतं अनंतसहस्रशीर्षेति मंत्रेण स्थापयेत् ॥ तदुत्तरतः सप्तधा
 न्योपरि विस्तृतशय्यायां स्वर्णनिर्मितं लक्ष्मीसहितं हलमुसलयुतं अनंतदेवं इदं विष्णुरिति मंत्रेण स्थापयेत् ॥ स्वर्णदोरकप्र
 तिमयोः पुरुषसूक्तेन श्रीमदनंताय नम इति नाम मंत्रेण पूजावार्षिकवत्कार्या ॥ अथ ग्रंथिदेवताः पूजयेत्क्रमेण ॥ विष्णुः १
 अग्निः २ आदित्यः ३ सहस्राक्षः ४ पितामहः ५ इंद्रः ६ पिनाकी ७ विघ्नेशः ८ स्कंदः ९ सोमः १० वरुणः ११ प
 वनः १२ पृथ्वी १३ वसवः १४ ॥ ततः शय्यायां प्रतिमायाः परितः शंखं १ चक्रं २ गर्दां ३ पद्मं ४ ॥ तद्वहिः नाम मंत्रेण
 अनंतं १ कपिलं २ दक्षं ३ मनुं ४ प्रजापतिं ५ संकर्षणं ६ कालं ७ वनमालिनं ८ त्रिविक्रमं ९ अहोरात्रं १० अर्ध
 मासं ११ मासं १२ ऋतून् १३ अयने १४ संवत्सरं १५ इंदुवत्सरं १६ अनुवत्सरं १७ वत्सरं १८ प्रजाध्यक्षं १९ अ
 जितं २० सर्वभूतं २१ प्रद्युम्नं २२ अनिरुद्धं २३ श्रीधरं २४ पुरुषोत्तमं २५ वामनं २६ पद्मनाभं २७ विश्वरूपम् २८
 त्रिविक्रमम् २९ विष्णुम् ३० अच्युतम् ३१ ॥ तद्वहिः अष्टवसून् ८ ॥ तद्वहिः एकादशरुद्रान् ११ तद्वहिः द्वादशादि
 त्थान् १२ ॥ तद्वहिः नवग्रहान् ९ तद्वहिः अष्टभैरवान् ८ तद्वहिः भेषादिद्वादशराशीन् १२ तद्वहिः अश्विन्यादि नक्षत्रा
 णि २८ तद्वहिः ब्राह्म्यादिसप्तमाहः ७ तद्वहिः चैत्रादिद्वादशमासान् १२ तद्वहिः दीप्त्यादि राक्षसीः तद्वहिः विष्कंभादियोगा
 न् २७ आवाह्य ॥ पीठपरितः फलपक्वान्नपूरितान् चतुर्दशकुंभांश्च चतुर्दशनामभिः स्थापयेत्पूजयेच्च ॥ तेचमंत्राः अनंताय न
 मः १ संकर्षणाय २ कमलाय ३ शेषाय ४ वासुदेवाय ५ विश्वनाथाय ६ विश्वरूपाय ७ पद्मनाभाय ८ दामोदराय ९

जगन्नाथाय १० चतुर्भुजाय ११ श्रीकंठाय १२ केशवाय १३ सर्वात्मने १४ ॥ नमस्ते देवदेवेश नमस्ते धनीधर ॥ नमस्ते सर्वनागैर्द्रअनंताय नमो नम इति ॥ ॥ अत्र प्रधानं ॥ श्रीमदनंतमश्वत्थसमित् १ तिल २ व्रीहि ३ यव ४ घृत ५ पायस ६ देवताश्चैकैक्या ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ स्थापनमंत्रैर्होमः ॥ केचिद्देवताः आवरणदेवताश्चैकैक्या ज्याहुत्यापायसाज्याहुत्यावा ब्रह्मादि पीठसंपूज्य वस्त्रादिना आचार्यसंपूज्य पीठं दद्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठ समस्त फलदायक ॥ त्वत्सदा दादहं विप्रवि मुच्ये भवबंधनात् ॥ अनंतः प्रतिगृह्णाति अनंतो वै ददाति च ॥ अनंतस्तारको भाभ्यामनंताय नमो नमः ॥ ततः चतुर्दश ब्राह्मणान्वस्त्रादिना संपूज्य पक्वान्नादिना भोजयेत् ॥ इत्यनंतचतुर्दशीव्रतम् ॥ ॥ २०९ ॥ अथ वैकुण्ठचतुर्दशीव्रतम् ॥ ॥ २१० ॥

तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः सर्वपापक्षयपूर्वकं शिवपदप्राप्तिकामनया ऽचरितवैकुण्ठचतुर्दशीव्रतोद्यापनं करिष्ये ॥ वृताचार्यः लिंगतो भद्रस्थकलशैर्मंविश्वेश्वरं पूजयेत् ॥ प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्य घृताक्ततिलैः अष्टोत्तरशतं ॐ नमः शिवायेति मंत्रेण हुत्वा व्रतपूर्तयेगां पीठदानं आचार्यपूजनं ब्राह्मणेभ्यो दक्षिणावायनादिदत्त्वा संभोज्या शिपो गृहीयात् ॥ इति वैकुण्ठचतुर्दशीव्रतम् ॥ ॥ २१० ॥ अथ शिवरात्रिव्रतम् ॥

तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः सर्वपापक्षयपूर्वकं मक्षयभोगमोक्षप्राप्तये आचरति शिवरात्रिव्रतोद्यापनं करिष्ये ॥ वृताचार्यः ॥ ॥ २११ ॥

र्थः अन्यैर्द्वादशब्राह्मणैः सह पूजामारभेत् ॥ द्वादशलिंगोद्भवे पीठे उक्तविधिनान्ब्रह्मादिदेवताः संपूज्य ॥ तत्र मध्यमकुंभे उमानहेश्वरं त्र्यंबकमिति मंत्रेण प्रतिष्ठाप्य पुरतो राजतं वृषभं च प्रतिष्ठापयेत् ॥ द्वादशब्राह्मणाः द्वादशलिंगस्थकलशेषु द्वादशप्रतिमाः पूजयेयुः ॥ तत्र प्राच्यां महेशं अघोरं पशुपतिं ॥ दक्षिणस्यां पंचवक्त्रं उग्रं रुद्रं ॥ पश्चिमायां भवं शर्वं शंभुं ॥ उत्तरे शिवं भीमं भीमपराक्रमं प्रतिकलशं परितो लोकपालान् ॥ अत्र प्रधानं ॥ उमानहेश्वरं पायस १ विल्वपत्र २ तिल ३ दूर्वा ४ घृत ५ द्रव्यैः प्रत्येकं अष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥ द्वादशकलशस्थदेवताः अष्टाष्टसंख्याकाहुतिभिः तैरेव द्रव्यैः ॥ परिवारदेवताः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ एवं होमं संपाद्य पीठदेवतां पूजयेत् ॥ शंभो प्रसीद देवेश सर्वलोके त्वमप्रभो ॥ तवरूपप्रदानेन मम संतु मनोरथाः ॥ अजैकपादहिर्बुध्न्यो भवः शर्व उमापतिः ॥ रुद्रः पशुपतिः शंभुर्वरदः शिव ईश्वरः ॥ महादेवो हरो भीमो नामान्येवं चतुर्दश ॥ एतैर्होमः प्रकर्तव्यः कुंभदानेन पितान् स्मरेत् ॥ (पक्षे उमायुक्तशिवो देवता त्र्यंबकं गौरीर्ममायेति मंत्रौ तिलव्रीहिपायसयवद्रव्याणि ॥ अजैकपादादिनामभिश्चतुर्दशान् हुतिसंख्याको बिल्वपत्रैर्होमः) ॥ अन्यत्समानं ॥ इति शिवरात्रि व्रतम् ॥ ॥ ३१ ॥

अथ वटसावित्री व्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यमभर्तुः पुत्रादीनां च आयुरारोग्यैश्चर्यादिप्राप्तिपूर्वकमिह जन्मनि जन्मान्तरे च आत्मनः अवैधव्यप्राप्तये आचरितवटसावित्री व्रतोद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ वृताचार्यो वटमूले गृहे वामद्वारे विधाय तत्र सर्वतोभद्रं विरच्य तत्र ब्र

ह्यादिदेवताःसंपूज्यतत्रकलशद्वयंप्रतिष्ठाप्यतत्रैकस्मिन्कलशे हैमब्रह्मजज्ञानमितिमंत्रेणब्रह्माणं गायत्रीमंत्रेणहैमीसावित्रींच
प्रतिष्ठाप्य तदुत्तरद्वितीयकुंभेपलादधिकरजतस्यराजतपर्येकैहैमीः सत्यवत्सावित्री यम नारद प्रतिमाःनाममंत्रैरावाह्य पुर
तःकाष्ठभारंकुठारंचहैमराजंतवानिधायपूजयेत् ॥ अशक्तावेकस्मिन्कलशेसर्वेषांपूजनं ॥ अर्घ्यदद्यात् ॥ ऊंकारपूर्वकेदेवि
णापुस्तकधारिणि ॥ वेदमातर्नमस्तुभ्यमवैधव्यंप्रयच्छमे ॥ पतिव्रतेमहाभागेभर्तुश्चप्रियवादिनि ॥ अवैधव्यंचसौभाग्यंदेहि
त्वंममसुव्रते ॥ पुत्रान्पौत्रांश्चसौख्यंचगृहाणार्घ्येनमोस्तुते ॥ प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ सावित्रीगायत्रीमंत्रेणपाय
स १ घृत २ दूर्वा ३ तिल ४ ब्रीहि ५ द्रव्यैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः ॥ ब्रह्माणं धर्मराजं नारदंचव्याहृतिमंत्रेण
तिल १ ब्रीहि २ यव ३ द्रव्यैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शूर्पवायनमं
त्रः ॥ सोपस्करंद्विजश्रेष्ठव्रतसंपूर्तिकारकम् ॥ वायनंतेप्रयच्छामिसावित्रीप्रीयतामिति ॥ रात्रावरुंधतींहृष्टासंपूज्यार्घ्यंदद्यात् ॥
अरुंधतिनमस्तेस्तुवसिष्ठस्यप्रियेशुभे ॥ पुत्रान्देहिसुखंदेहिगृहाणार्घ्येनमोस्तुते ॥ इतिदत्तामुंजीत ॥ इतिवटसावित्रीव्रतम् ॥

॥ २१२ ॥ अथकोजागरव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःस्वकुलस्यचाखंडलक्ष्मीप्रासिपूर्वकसुखादिप्रासयेलक्ष्मीप्रीत्यर्थकोजागरव्रतंकरिष्ये ॥ रात्रौ
मंडलेसंस्तुमिवतितउनेतिमंत्रेणलक्ष्मीं० इंद्रुनरोनेमर्धिताहवंतेयत्यार्योयुनर्जतेधियुक्ताः ॥ शूरोनुषांताशवसश्चक्रानआगोमं
तिव्रजेभजात्वंनः ॥ इतिमंत्रेणमत्तैरावतस्थमिंद्रमावाह्यपूजयेत् ॥ परितोदीपान्दृतेनतैलेनवालक्षंतदर्थतदर्धवायथाशक्ति

प्रातर्घृतशर्करापायसादिनाब्राह्मणा
॥ ४३ ॥

वादत्वावीथीचतुष्पथेवादत्वानारिकेलोदकमात्रं प्रादद्याक्षैर्दीव्यन्नुत्सवेनरात्रिनिनयेत् ॥
नृसंतर्प्यदक्षिणांदत्वाऽशिषोऽगृहीत्वाइष्टजनैः सहभुंजीत ॥ इतिकोजागरव्रतम् ॥

॥ २१३ ॥ अथसोमवत्यमायाख्याव्रतम् ॥

तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअवैधव्यपुत्रपौत्रप्राप्तिपूर्वकमतुलसौभाग्यसिद्धिद्वाराश्वत्थरूपीनारायणप्रीत्यर्थंआचरि
श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअवैधव्यपुत्रपौत्रप्राप्तिपूर्वकमतुलसौभाग्यसिद्धिद्वाराश्वत्थरूपीनारायणप्रीत्यर्थंआचरि
तस्यसोमवत्यमायाख्याव्रतमाचरेत् ॥ मूलतोब्रह्मरूपायेतिपुरुषसूक्तेनवापूजयेत् ॥
पीठेसौवर्णाश्वत्थाधौहैमंलक्ष्मीनारायणंइदंविष्णुरितिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ पायस२तिल३द्रव्येणप्रत्येकमष्टोत्तरशत१०८
प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानं ॥ लक्ष्मीनारायणमश्वत्थसमित्१पायस२तिल३द्रव्येणप्रत्येकमष्टोत्तरशत१०८
संख्याकाहुतिभिःब्रह्मादिमंडलदेवताश्चैकैक्याज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ आचार्यपूजनंपीठदानंवायनदानंब्राह्मणभोजनंचकुर्यात् ॥

॥ २१४ ॥ अथपिठोरीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःस्वकुलस्यचसंततिविच्छेदाभावपूर्वकपुत्रपौत्रलक्ष्मीसुखाद्यभिवृद्धयेसप्तवर्षावध्याचरितपि
ठोरीव्रतस्यसंपूर्णतासिद्ध्यर्थंचतुःषष्टियोगिनीस्वरूपासप्तमातृकाप्रीत्यर्थतदुद्यापनाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रेसप्त
कलशेषु ब्राह्म्यादिसप्तमातरः ॐ ज्ञानंसप्तमातरोवेधामंगासतश्रिये ॥ अयंश्रुवोरुथीणांचिकेतयत् ॥ इत्यनेनआवाह्यपूजयेत् ॥

तदुत्तरेकलशेचतुःषष्टियोगिनीः आवाहयेत् ॥ प्रधानं ॥ सप्तमाहः अष्टोत्तरशतमाज्याहुतिभिः योगिनीर्ब्रह्मादयश्चैकैकयाज्याहुत्या ॥ पीठदानमंत्रः ॥ सोपस्करं च कलशं गृहाण द्विजसत्तम ॥ प्रीयतां मातरो महां लोकानां स्थितिहेतवः ॥ इति पिठोरीव्रतम् ॥

॥ २१५ ॥ अथ सूर्यव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनो रोगक्षयपुत्रलाभादिप्राप्तिपूर्वकाभीष्टकामनासिद्ध्यर्थं वर्षात्मकसूर्यव्रतोद्यापनं करिष्ये ॥ उक्तप्रकारेण वृताचार्यो मध्याह्ने सर्वतोभद्रकलशं प्रतिष्ठाप्य तदुपरि पूर्णपात्रं निधाय तत्र द्वादशारं कमलं रौप्यमयं रथं तदुपरि हिमं संज्ञा सहितं सहस्रकिरणं आकृष्णेनेति मंत्रेण प्रतिष्ठाप्य परितो द्वादशदलेषु द्वादशमासाधिपान् क्रमेण पूजयेत् ॥ मित्रं १ विष्णुं २ वरु

सूर्यव्रतं.
॥२१५॥

१ चतुःषष्टियोगिन्यस्तु—दिव्ययोगिनी १ महायोगिनी २ सिद्धयोगिनी ३ गणेश्वरी ४ प्रेताक्षी ५ डाकिनी ६ काली ७ कालरात्रि ८ निशाचरी ९ उष्करी १० रुद्रवेताली ११ ह्रीकारी १२ भूतडांबरी १३ ऊर्ध्वकेशी १४ विरूपाक्षी १५ शुष्कांगी १६ नरभोजना १७ भराडी १८ वीरभद्रा १९ धूआक्षी २० कलहप्रिया २१ राक्षसी २२ वीररक्ताक्षी २३ विरूपा २४ भयंकरी २५ भासुरी २६ रौद्रवेताली २७ श्रीपर्णी २८ त्रिपुरांतका २९ भैरवी ३० ध्वंसिनी ३१ क्रोधिनी ३२ दुर्मुखी ३३ प्रेतवाहिनी ३४ कंटकी ३५ चाटकी ३६ यमदूती ३७ कराली ३८ खट्वांगी ३९ दीर्घलबोष्ठी ४० मालिनी ४१ मंत्रयोगिनी ४२ काकदृष्टि ४३ अश्विगृहिणी ४४ चक्री ४५ सुवनेश्वरी ४६ स्फाराक्षी ४७ कार्मुकी ४८ लौकिकी ४९ काकदृष्टि ५० भक्षणी ५१ अधोमुखी ५२ प्रेरणी ५३ व्याघ्री ५४ कंकणी ५५ प्रेतभक्षणी ५६ वीरकौमारिका ५७ चंडा ५८ वाराही ५९ मुंडधारिणी ६० कामाक्षी ६१ उड्डाणी ६२ जालंधरा ६३ महालक्ष्मी ६४ ॥

॥२६७॥

णं ३ सूर्ये ४ भानुं ५ तपनं ६ इंद्रं ७ रविं ८ गभस्तिं ९ यमं १० हिरण्यरेतसं ११ दिवाकरं १२ ॥ अर्घ्यमंत्रः ॥ नमःसहस्रकिर
णसर्वव्याधिविनाशन ॥ गृहाणार्घ्यमयादत्तं संज्ञया सहितो रवे ॥ अन्वा दध्यात् ॥ संज्ञा सहितं सहस्रकिरणं पायसद्रव्येणाष्टोत्तर
शतसंख्याकाहुतिभिः द्वादशपरिवारदेवताः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततो द्वादशब्राह्मणान् संतर्पयेत् ॥ इति ॥

॥ २१६ ॥ अथांशादित्यव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः सकलरोगनिरसनपूर्वकपुत्रपौत्रसकलाभीष्टसिद्धिद्वारा सवितृप्रीत्यर्थं आशादित्यव्रतं करि
ष्ये ॥ तत्रमंत्रः ॥ यथाशाविमलाः सर्वास्तव भास्करभानुभिः ॥ तथाशाविमलामह्यंकुरु नित्यं ममार्घ्यतः ॥ नमोस्तुते पापवि
नाशनाय विश्वात्मने सप्ततुरंगमाय ॥ सामर्ग्यजुर्धामनिधे विधात्रे भवाब्धिपोताय नमः सवित्रे ॥ अनेन मंत्रेण मासाधिपनामने
त्रेण च पूजाकार्या ॥ मासाधिपनामानि सूर्यः १ धाता २ वरुणः ३ माधवः ४ हरिः ५ रविः ६ रुद्रः ७ भर्गः ८ स्वर्ण
रेताः ९ अर्यमा १० भानुः ११ भास्करः १२ ॥ वृताचार्यः सर्वतोभद्ररक्तवस्त्रवेष्टितं ताम्रकलशं तत्र पूर्णपात्रे द्वादशारकमलं विर
ज्यतन्मध्यैरौप्यरथैर्हैमंसवितारं आकृष्णेनेति मंत्रेण संस्थाप्य परितो द्वादशदलेषु पूर्वोक्तान् द्वादशमासाधिपान् प्रतिष्ठाप्य उक्
प्रकारेण पूजयेत् ॥ ततोऽग्निं प्रतिष्ठाप्य होमयेत् ॥ प्रधानं सवितारं पायस १ द्रव्येणाष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥
मासाधिपद्वादशदेवताः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ अत्र पायसपूरितताम्रपात्रदानमुक्तं ॥ होमः कृताकृतः ॥

॥२५८॥

॥ २१७ ॥ अथ सोमवारव्रतम् ॥
क्षयपूर्वकस्तुन्नप्रासिद्धम् ॥

श्रीः ॥ तिथादिसंकीर्त्यमेहजन्मनिअखिलपापक्षयपूर्वकदुःखदारिद्र्यनाशविपत्तयः ॥
शिवप्रीत्यर्थं पंचवर्षात्मकं पंचधान्येन शिवमुष्टिघ्नं करिष्ये ॥ द्वितीयं ॥

॥ २१८ ॥ अथ शिवायुष्टिग्रतम् ॥
खिलपापक्षयपूर्वकदःखदः

१ द्वितीयंयवं २ तृतीयंगोधूम ३ चतुर्थचणकं ४ पंचमंमुद्गं ५ एकैकंपंचप्रस्थंप्रस्थंवा अशक्तौनिष्किंचनेतुन्यूनं ॥

शिवा-ब्र.
॥२१८॥

॥२६८॥

संस्थाप्यराजतंपूर्णपात्रंनिधायतत्रहैमीउमेशप्रतिमाराजतंवृषभंस्थाप्यलोकेशानावाह्यपूर्ववत्पूजयेत् ॥ सुवर्णनिर्मितंधान्यंकृत्वापंचसंख्ययात्रीणि एकैकंवासमर्पयेत् ॥ धान्यंसमर्चयेत् ॥ सुवर्णविल्वदलानिअथवारौप्यमयानिकृत्वाधान्यसंख्ययासमर्पयेत् ॥ अग्निप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अन्नप्रधानम् ॥ उमेशंसमिन् १ तिल २ आज्य ३ द्रव्यैःगायत्रीमंत्रेणअष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिःलोकपालान्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैक्याज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततःशिवायंपंचरत्नादिसमर्पयेत् ॥ इतिशिवामुष्टित्रतम् ॥

॥ २१९ ॥ अथमंगलागौरीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनोऽवैधव्यपुत्रपौत्राद्यैहिकनानाविधभोगप्राप्तिपूर्वकगौरीलोकप्राप्त्यर्थंआचरितंयत्पंचवर्षात्मकंमंगलागौरीव्रतंतत्संपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःएकलिंगोद्भवेब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वकंहृषदुपरिकलशंप्रतिष्ठाप्यतत्रहैमीगौरीगौरीमिमायेतिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ परितःपिष्टजान्डमर्वाकारान्बोडशतंतुवर्तियुतान्दीपान्प्रज्वाल्य प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ गौरीं धृत १ तिल २ अक्षता ३ बिल्वदल ४ द्रव्यैःप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिःब्रह्मादिदेवताश्चैकैक्याज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ दंपतीसंपूज्यसौभाग्यद्रव्यवस्त्रदक्षिणाफलतांबूलादिसहितंपक्वान्नपूरितंवंशपात्रं उपायनमिदंद्रव्यमितिमंत्रंपठंस्तद्वत्वाततआचार्यसंपूज्यरौप्यपात्रेसुवर्णवर्तिसंयुतंदीपंकृत्वाचार्यायिदत्वासोपस्करंपीठव्रतपूतयेगांचदत्वाताम्रपात्रंपक्वान्नपूरितंवस्त्रादियुतमात्रेदत्वापरमात्रेनभूदेवान्संतर्पयेत् ॥ इतिमंगलागौरीव्रतम् ॥

॥ २२० ॥ अथभौमवारव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यभीष्टकामनासिद्ध्यर्थं आचरितं यद्भौमवासरव्रतं तत्संपूर्णफलावाप्तये तदुद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य दृष्ट्वा चार्च्य उक्तविधिना सर्वतोभद्रं कलशप्रतिष्ठातं कृत्वा तत्र हौमं गलमुक्तपूजाविधिना (ॐ ह्रीं श्रीमंगलाय नमः अयं मूलमंत्रः ॥ अंगारकाय विद्महे भूमिपुत्राय धीमहि ॥ तन्नो भौमः प्रचोदयात् इयं गायत्री ॥ अग्निर्मूर्धंति वैदिको मंत्रः) संपूज्य सुवर्णपुष्पैर्विशेषपूजां कृत्वा ॥ मंगलो भूमिपुत्रश्च ऋणहर्ता धनप्रदः ॥ स्थिरासनो महाकायः सर्वकर्माविरोधकः ॥ लोहितोलोहिताक्षश्च सामगानां कृपाकरः ॥ धरात्मजः कुजो भौमो भूतिदो भूमिर्नदनः ॥ अंगारको यमश्चैव सर्वरोगापहारकः ॥ वृष्टिकर्तो पर्वतश्च सर्वकामफलप्रदः ॥ अन्नप्रधानं ॥ मंगलं गुडाज्यमिश्रितं तिलद्रव्येणाष्टोत्तरसहस्रसंख्याकाहुतिभिः मूलमंत्रेण गायत्र्या वा वैदिकेन वा एकविंशतिपरिवारदेवताः तेनैव द्रव्येणाष्टाष्टसंख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैयाज्याहुत्या यक्ष्ये ॥ मंगलो भूमिपुत्रश्चेत्याद्या एकविंशतिदेवतास्तां संनाममंत्रेण होमः ॥ मंगलः प्रतिगृह्णाति मंगलो वै ददाति च ॥ मंगलस्तारको भाभ्यां मंगलाय नमो नमः ॥ इति भौमवारव्रतं ॥

॥ २२१ ॥ अथशूनैश्चरव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः अखिलदुःखदौर्भाग्यनिरसनपूर्वकं इह जन्मनि जन्मन्तरे च अतुलसुखपुत्रपौत्रधनधान्याद्याभिर्वृद्ध्यर्थं शूनैश्चरव्रतं करिष्ये ॥ शूनैश्चरं दीर्घदेहं दंडपाशधरं तथा ॥ पिंगाक्षं स्थूलदेहं च ध्यायाभिरचिर्नदनम् ॥ इति ध्यात्वा ॥ शमश्चिरश्चिरिति वैदिकेन शूनैश्चराय नम इति नाममंत्रेण वा पूजयेत् ॥ अन्नप्रधानं शूनैश्चरं शमीसमित् १ तिल २ आज्य ३ द्रव्यैः प्रत्येकम्

ष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्या ॥ ततोविप्रसंप्रज्यप्रस्थतिलानांवायनंसदक्षिणंदत्वादेवंविसृजेत् ॥

॥ २२२ ॥ अथशिशुलक्षपूजाग्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममनेकजन्माजितदुरितदिनिवृत्तिपूर्वकपेहिकपुत्रपौत्रादिविविधसुखप्राप्त्यनंतरगिवलोकनिवासकामनयाकृतंत्यल्लक्षपूजाविधानंतत्संपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनाख्यकर्मकरिष्ये ॥ ततोवृताचार्यः वेदिकालिंगतोभद्रस्थकलशेधान्यपूरितपूर्णपात्रेमध्येसौवर्णमहेशनमःशंभवेचमयोभवेचेतिमंत्रेणसंस्थाप्यतद्दामभागेसौवर्णागोरींच गौरीभिमायेतिमंत्रेणसंस्थाप्यपुरतोर्राजतंवृषभंकृपभंमेतिमंत्रेणसंस्थाप्यपरिवारदेवताःस्थापयेत् ॥ पूर्वादिदिक्षु अर्धमं० अवैराग्यं० अनैश्वर्यं० मणसंस्थाप्यपुरतोर्राजतंवृषभंकृपभंमेतिमंत्रेणसंस्थाप्यपरिवारदेवताःस्थापयेत् ॥ पश्चिमे सद्योजातवक्त्राय० उत्तरेवामदेववक्त्राहेश्वरं० ॥ तद्वहिःपेशान्यांईशानवक्त्राय० पूर्वतत्पुरुषाय० दक्षिणेअघोरवक्त्राय० पश्चिमे सद्योजातवक्त्राय० उत्तरेवामदेववक्त्राय० ॥ पूर्वादिषु वामार्धे० श्रेष्ठार्धे० काल्यै० उन्मन्वै० ॥ पुनःपूर्वामारभ्यैशानीपर्यंतं अजैकपदे० अहिर्बुध्याय० भवाय० शर्वाय० उमापतये० रुद्राय० पशुपतये० शंभवे० वरदाय० शिवाय० ईश्वराय० ॥ पुनःपूर्वे नंदिकालौ० दक्षिणेभृंगिचंडौ० पश्चिमेवृषस्कंदौ० उत्तरे देशकालौ० ततईंद्रादिलोकेशान् एवंसंस्थाप्यपूजयेत् ॥ प्रधानम् ॥ सोमंमहेशं तिलद्रव्येणायुतसंख्याकाहुतिभिःसहस्रपरिमिताभिर्वापरिवारदेवतामंडलदेवताश्चएकैकयातिलाहुत्याज्याहुत्यावायक्ष्ये॥शेषेणेत्यादिसमानं ॥

॥ २२३ ॥ अथविष्णुलक्षपूजाग्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यअखिलनानाविधपातकशमनपूर्वकमैहिकामुष्मिकनिरतिशयानंदप्राप्तिद्वारालक्ष्मीनारायणप्रीत्यर्थं

तुलस्यादिलक्षत्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्योवेदिकायांसर्वतोभद्रं ब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वकंकलशंप्रतिष्ठाप्य तत्रसौवर्णचतु
भुजंलक्ष्म्यालिङ्गितवामांगनारायणसहस्रशीर्षेतिमंत्रेणसंस्थाप्यपुरतःसौवर्णराजतंवागरुडं ॥ सामध्वनिशरीरस्त्वंवाहनंपरमे
जयेत् ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानं लक्ष्मीनारायणं ॐ नमोनारायणायैतिमंत्रेणमधुलजमिश्रिततिल १ पा
यस २ घृत ३ चरु ४ द्रव्यचतुष्टयेनप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्राहुतिभिरष्टोत्तरशताहुतिभिर्वर्तथाचतुष्टयेनअयुताहुतिभिःसहस्रा
हुतिभिर्वासहस्रनाममंत्रैर्यक्ष्येपरिवारदेवतामंडलदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ वाचनमंत्रः ॥ जलशायीब्रह्मापितायद्भर्मेसच
राचरं ॥ अनंतभोगशयनःप्रीयतांमेजनार्दनः ॥ इतिदत्वांगपयस्विनीचदत्वाधिकफलप्राप्तयेसोपस्करांशव्यांचदत्वापंचाधि
कान्दिजान्सदत्तेनभोजयेदिति ॥ एवमेवविधानेनगणेशांविर्कयोर्दृष्ट्वा ॥ तत्तन्मंत्रेणपूजातुतत्तन्नामसहस्रकैः ॥ गणेशे लङ्घुकैर्होमं
पंचखाद्यैरथापिवा ॥ पायसेनतुदेव्याश्चतिलैर्वैकैवलैरपि ॥ एवंकृत्वाविधानेनस्वर्गलोकेमहीयते ॥ इतिविष्णुलक्षपूजाविधानम् ॥

॥ २२४ ॥ अथलक्ष्म्यं दक्षिणां प्रतप्तम् ॥
तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनोऽखिलपापरोगपीडानिरसनपूर्वकाभीष्टसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं विष्णोरमुकदेवस्येति
वा अमुककामनयाकृताः प्रदक्षिणास्तत्साहुप्यार्थतदुद्यापनंकरिष्ये इति संकल्प्य ॥ वृताचार्यः सर्वतोभद्रं कलशोपरि ह्रीं मं कृतप्र
दक्षिणं देवं तत्तन्मंत्रेण संपूज्य साष्टांगं प्रणमेत् ॥ ततोऽग्निं प्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ प्रधानं विष्णुं गायत्र्याष्टोत्तरशतसं

ख्ययाचर्वा १ ज्या २ हुतिभिः ब्रह्मादिदेवताः एकैक्याज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ इतिलक्षप्रदक्षिणाविधानं ॥ पिप्पलोवृक्षराजेंद्रोह्यग्नि
गर्भस्त्वमेव च ॥ प्रभुर्वनसतीनां च पूर्वजन्मनि यत्कृतं ॥ अघौघनाशयक्षिप्रंतवरूपप्रदानतः ॥ ततो द्विजं प्रार्थयेत् ॥ अमुं तरुं
हाणत्वं विष्णुरूपं द्विजोत्तम ॥ स्वीकृत्य दुष्कृतं घोरं क्षिप्रं शांतिं प्रयच्छ मे ॥ व्रतपूर्तये शुक्लां च दद्यादिति ॥ इत्यश्वत्थप्रदक्षिणा ॥

॥ २२५ ॥ अथ लक्षवर्तिव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनो रजःसंपर्कादिविविधपातकक्षयागम्यागमनकोटिनाशविविधैहिकपुत्रपौत्रादिसुखप्राप्तिपूर्वक
विष्णुलोकप्राप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरग्रीत्यर्थमाचरितं यल्लक्षवर्तिव्रतं तत्संपूर्णफलावाप्तये तदुद्यापनाख्यं कर्म करिष्ये इति संकल्प्य दृ
ताचार्यः सर्वतोभद्रे कलशं प्रतिष्ठाप्य तन्मध्यदेशे इदं विष्णुरिति मंत्रेण हैमं श्रिया सहितं विष्णुं तद्दक्षिणे सावित्र्या सहितं ब्रह्माणं ब्र
ह्मजज्ञानमिति मंत्रेण विष्णो रुतरे उमा सहितं शंभुं नमः शंभवे च मयो भवे चेति मंत्रेण इति देवतात्रयं संस्थाप्य पुरतो राजतं गरुडं प्रति
ष्ठाप्य पूजयेत् ॥ प्रधानं लक्ष्मीं सहितं विष्णुं धृतान्वितपायस १ पलाशसमित् २ धृत ३ द्रव्यैः सह स्रसंख्याका हुतिभिः तथा ब्र
ह्मशंभू अष्टाविंशतितिलाहुतिभिः मंडलदेवताश्चैकैक्याज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ अत्रक्रमः अग्नेन यज्ञचापायसं इदं विष्णुरिति मंत्रेण
पलाशसमिधः विष्णुगायत्र्या धृतं च हुनेत् ॥ रौप्यपात्रस्थितं दीपं हैमवर्तिसमन्वितं ॥ कांस्यपात्रेण सहितं ददामि व्रतपूर्तये ॥
इति मंत्रेण दत्त्वा आचार्यसंपूज्य यथाशक्ति दक्षिणां च दत्त्वा ब्राह्मणभोजनं संकल्पयेत् ॥ इत्येकसूत्रवर्तिमाणि क्वलक्षवर्तिव्रतं ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममाखिलदुरितनाशभीष्टसिद्धिपूर्वकशिवलोकप्राप्तिसांबसदाशिवप्रीत्यर्थं आचरितरुद्रलक्षवर्तिव्रत
स्योद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ वृताचार्यः लिंगतोभद्रे ताच्च कलशोपरि हैमसांबं रुद्रं कद्रुद्रायेति मंत्रेण प्रतिष्ठाप्य पुरतोवृषभं च
संपूज्यं प्रधानं देवं सांबं कद्रुद्रायेति मंत्रेण ॐ नमः शिवायेति मंत्रेण वा घृत १ पायस २ बिल्व ३ द्रव्यैः सह स्नातुतिभिः मंडलदेव
ताश्चैकैकया ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ होमदशांशतः साधारणं तर्पणं कांस्त्यपात्रसहितं दीपदानं च ॥ इति रुद्रबिल्वलक्षवर्तिव्रतोद्यापनम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मन इह जन्मनि जन्मांतरे वा सौभाग्यारोग्यपुत्रपौत्रलक्ष्मीवृद्धि सर्वदुःखनाशन पूर्वकं उमामहेश्वरप्रा
प्तिकामः कदलीव्रतोद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ अथ कदलीव्रतोद्यापनम् ॥

लीमूलदेशे मृदावेदीविधाय तत्र लिंगतोभद्रे उक्ताविधिना ब्रह्मादिदेवता आवाह्यत उपरिकलशस्थपूर्णपात्रे हैमशिवं त्र्यंबकमिति
कद्रुद्रायेति मंत्रेण वा गौरीं च गौरीं मिमायेति गायत्र्या वा प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् ॥ पुरतोवृषभं राजतं च ॥ ततः कदलीं पूजयेत् ॥ कद
ल्यैकामदायिन्यैमेधायै च नमो नमः ॥ रंभायै भूतसारायै सर्वसौख्यप्रदे नमः ॥ इत्यनेन ॥ कदलीपरितो लोकपालानावाह्यत
स्तैलहरिद्रादिना मंगलस्तपनं कृत्वा स्त्रीभूषणैर्भूषयित्वा ऽवाहनाद्युपचारैः संपूजयेत् ॥ अन्नप्रधानं शिवंगौरीं कदलीं च पलाशस
मित् १ मधु २ सर्पिः ३ तिल ४ ब्रीहि ५ द्रव्यैः तिलाज्याभ्यां वा प्रत्येकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशति वा संख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादि

देवताश्चैकैक्याज्याहुत्या ॥ क्रमेण होममंत्राः कद्रुद्राय ० गौरामिमायेति ० ॐ आर्हीं क्लीं कामिन्यै विद्महे त्रैलोक्यक्षोभिष्यै धीम
हि ॥ तन्नः कदलीप्रचोदयात् ॥ उमे गौरिनमस्तुभ्यं नमस्ते विश्वधारिणि ॥ परमानंदरूपिण्यै कदल्यै ते नमो नमः ॥ वायनंद
द्यात् ॥ तत आचार्याय संपूज्य पीठं कदलीं च दद्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ कदलीं कामदात्री च सर्वसौख्यप्रदायिनीम् ॥ गिरिजाहररू
पां वै ब्राह्मणाय ददाम्यहम् ॥ प्रतिगृह्णहि जश्रेष्ठसमस्तफलदायक ॥ कदल्याश्च प्रदानेन पूर्णाः संतु मनोरथाः ॥ कदलीप्रतिगृह्णा
तिकदलीवै ददाति च ॥ कदलीतारकोभाभ्यां कदल्यै ते नमो नमः ॥ कदलीदानसांगता सिद्ध्यर्थे हिरण्यद ० ॥ इति कदलीव्रतं ॥

॥ २२८ ॥ अथ कर्कटीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौ निर्दिश्य मम सकलसौभाग्यपुत्रपौत्रप्राप्त्यर्थं श्रीउमामहेश्वरीत्यर्थं कर्कटीव्रतं करिष्ये ॥ वृताचार्यः लिंगतोभ
द्रे कद्रुद्रायेति रुद्रं गौरामिमायेति उमां च प्रतिष्ठाप्य ध्यानं ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशं त्रिनेत्रं चंद्रभूषणम् ॥ शूलवज्रगदाकुंभपाशांकु
शधरं विभुं ॥ वरदाभयपाणिं च सर्वाभरणभूषितं ॥ उमालिङ्गितसर्वांगशान्तं ध्यायेत्सदा शिवं ॥ षोडशोपचारैः संपूज्य ॥ कर्कटी
वर्लीं च संपूज्य ॥ प्रार्थना ॥ कल्पवल्लि महाभागे सौभाग्यारोग्यदायिनि ॥ प्रार्थया मित्रतादौ त्वां भर्तुः श्रेयोऽभिवृद्धये ॥ अन्नप्रधा
नं उमां महेश्वरं च पायस १ आज्य २ तिल ३ द्रव्यैः आवाहनोक्तमंत्रेण प्रत्येकं प्रति द्रव्यमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवासंख्याहुति
भिः ब्रह्मादिदेवता एकैक्याहुत्या एवं हुत्वा ॥ दानमंत्रः ॥ कर्कटीनामया वल्लीविधात्रा निर्मितापुरा ॥ तस्याः फलप्रदानेन पूर्णाः संतु
मनोरथाः ॥ गृहाणे मां महावल्लीं स फलं वस्त्रसंयुतां ॥ कल्पितं मे फलं चास्तु व्रतेन मम शंकर ॥ पीठं गां चाचार्याय दद्यात् ॥ इति ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःसत्पुत्रप्राप्तिपूर्वकअतुलक्ष्मीसुखाभिवृद्धिद्वाराब्रह्मसावित्रीप्रीत्यर्थकृष्मांडीव्रतोद्यापनं करिष्ये ॥ ततोवृताचार्यःसर्वतोभद्रेहेमप्रतिमयोःब्रह्मसावित्र्यौब्रह्मज्ञानं प्रणोदेवीतिमंत्राभ्यांप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥

त १ तिल २ द्रव्येणप्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवतात्र्यैचसावित्र्यैतेनमोनमः ॥ नमोस्तुसुखदात्र्यैचसावित्र्यैतेनमोनमः ॥ ब्रह्माणंसावित्रीचवृ कृष्मांडीबहुबीजाब्ज्यांस्त्रालंकारभूषितां ॥ दक्षिणाकलशोपेतांहैमकृष्मांडसंयुताम् ॥ सावित्रीब्रह्मसंप्रीत्यैगृहाणद्विजसत्तम ॥ सौभाग्यद्रव्ययुतवायनानिउपायनमितिमंत्रेणयथाशक्तिदद्यात् ॥ ततःपीठंव्रतपूर्तयेगंचदत्वाब्राह्मणान्संतर्पयेदिति ॥ ॥

श्रीः ॥ भविष्ये ॥ ब्रह्महत्यादिपापघ्नंकृष्मांडंशुभसौख्यदं ॥ अथकृष्मांडाष्टकफलदानम् ॥ ब्रह्महननादिसमस्तपापक्षयपूर्वकबहुपुत्रपौत्रसौभाग्यादिसकलमनोरथावासिकृष्मांडबीजसमसहस्रसंख्याकाब्दब्रह्मलोकनि वासकामोहंकृष्मांडाष्टकफलदानंकेवलैककृष्मांडदानंवाकरिष्ये ॥ गणपतिपूजनंकृष्मांडपूजनंब्राह्मणपूजनंचकरिष्ये ॥ प्र स्थमितबीहिगोधूमराशुपरिकृष्मांडान्संस्थाप्य ॥ ब्रह्मसावित्रीदेवत्यायरुद्रदेवत्यायवाकृष्मांडायनमइतिषोडशोपचारैःसंपूज्य ॥ दानमंत्रः ॥ ब्रह्महत्यादिपापघ्नंब्रह्मणानिर्मितपुरा ॥ कृष्मांडं बह्वीजाब्जं पुत्रपौत्रादिवृद्धिदं ॥ ब्रीहीक्षुदंडचुकादि

धात्रीफलसमन्वितं ॥ फलतांवूलसंयुक्तं घृताक्तं दीपसंयुतं ॥ मुक्ताप्रवालहेमादि युक्तं दत्तं वद्विज ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छमे ॥ गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय इदं कूष्माण्डदानं घृतान्तिलिप्तं मुक्ताप्रवालहेमरत्नफलतांवूलवस्त्रदीपाद्यन्यतमय ॥ इति कूष्माण्डदानविधिः ॥

आशक्तिसोपस्करादियुतं स्वर्णदक्षिणादियुतं तुभ्यमहं संप्रददेनमम इति द्विजहस्ते दद्यात् ॥

॥ २३१ ॥ अथ दशहराव्रतविधिः ॥

श्रीः ॥ देशकालौ संकीर्त्य ० ममैतज्जन्म जन्मांतरसमुद्भूतत्रिविधकायिकचतुर्विधवाचिकत्रिविधानसेतित्स्कांदोक्तदशविधपापनिरासत्रयस्त्रिंशच्छतपित्रुद्धारब्रह्मलोकावाहयादिफलप्राप्त्यर्थं ज्येष्ठमासादिदशयोगपर्वणि अस्यां महानद्यां स्नानं तीर्थपूजनं प्रतिमायां जाह्नवीपूजां तिलादिदानं मूलमंत्रजपमाज्यहोमं च तथा शक्तिकरिष्ये ॥ यथाविधि स्नानं दशवारं कृत्वा ॥ जले स्थितो दशवारं सकृद्वावक्ष्यमाणं स्तोत्रं पठित्वा वासः परिधानादि पितृतर्पणं तं नित्यं विधाय तीर्थपूजां विधाय सर्पिर्भिक्षान् दशप्रसृति कृष्णतिलान् तीर्थं जलिनं प्रक्षिप्य गुडमिश्रान् सक्तुपिंडान् दशप्रक्षिपेत् ॥ ततो गंगा तटे ॥ ताम्रे मृन्मये वा स्थापितकलशे सौवर्णदिप्रतिमायां चतुर्भुजां गंगामावाहयेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ नमो भगवत्यै दशपापहरायै गंगायै नारायण्यै दशहरायै गंगायै स्वाहे तावै विश्वरूपिण्यै नंदिन्यै ते नमो नमः ॥ द्विजमात्रविषयो विशलक्षरो यथा ॥ ॐ नमः शिवायै नारायण्यै दशहरायै गंगायै श्रीगंगा ति ॥ एवं गंगामावाह्य ॥ नारायणं रुद्रं ब्रह्माणं सूर्यं भगीरथं हिमाचलं च नाममंत्रेण तत्रैव आवाह्य ॥ उक्तमूलमंत्रमुच्चार्य श्रीगंगायै नारायणरुद्रब्रह्मसूर्यं भगीरथं हिमवत्सहितायै आसनं समर्पयामीत्येवमासनाद्युपचारैः पूजयेत् ॥ दशविधपुष्पैः संपूज्य दशांगं

धूपयित्वा दशविधैर्नैद्यां तैतांबूलदक्षिणां दत्वा दशफलान्यर्पयेत् ॥ दशदीपान्दत्वा पूजां समापयेत् ॥ दशविप्रेभ्यः प्रत्येकं षोडशपोडशमुष्टितिलान्सदक्षिणान्दद्यात् ॥ एवं यवानामपि ॥ ततो दशगाएकां वागं दद्यात् ॥ मत्स्यकच्छपमंडूकान्सौवर्णां दशांशहोमः ॥ यथाशक्ति वाजपहोमौ ॥ तत्र दशहराव्रतांगत्वेन होमं करिष्ये इति संकल्प्य स्थंडिले निप्रतिष्ठाप्य अन्वाधाने च दिषद्पान्नाण्यासद्य आज्यं संस्कृत्य यथान्वाधानं जुहुयात् ॥ दशब्रह्माणान् जुवासिनींश्च भोजयेत् ॥ प्रतिपदि नमारभ्य स्नानादि पूजांतो विधिः कार्य इति केचित् ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६५ ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नमः शिवायै गंगायै शिवदायै नमो नमः ॥ २३२ ॥ दशहरास्तोत्रं स्कांदे ॥
 ण्यै ब्रह्ममूर्त्यै नमो नमः ॥ सर्वदेवस्वरूपिण्यै नमो भेषजमूर्तये ॥ नमस्ते रुद्ररूपिण्यै शंकर्यै ते नमो नमः ॥ १ ॥ नमस्ते विश्वरूपि
 मसंभूतविषहंज्यै नमो नमः ॥ २ ॥ भोगोपभोगदायिन्यै भोगवत्यै नमो नमः ॥ सर्वस्य सर्वव्याधीनां भिषक् श्रेष्ठ्यै नमो स्तुते ॥ स्थाणुजंग
 नमस्त्रैलोक्यभूषायै जगद्धात्र्यै नमो नमः ॥ ३ ॥ भोगोपभोगदायिन्यै भोगवत्यै नमो नमः ॥ मंदाकिन्यै नमस्ते स्तुस्वर्गदायै नमो नमः ॥ ४ ॥
 नमः ॥ नमस्ते विश्वमुखायै रेवत्यै ते नमो नमः ॥ ५ ॥ बृहत्यै ते नमस्ते स्तुलोकधात्र्यै नमो नमः ॥ नमस्ते विश्वामित्रायै नंदिन्यै

तेनमोनमः ॥ ७ ॥ पृथ्व्यैशिवामृतायैचसुवृषायैनमोनमः ॥ शांतायैचवसिष्ठायैवरदायैनमोनमः ॥ ८ ॥ उस्मायैशिवदो
 ग्यैचसंजीविन्यैनमोनमः ॥ ब्रह्मिष्ठायैब्रह्मदायैदुरितघ्न्यैनमोनमः ॥ ९ ॥ प्रणतार्तिप्रभञ्जिन्यैगन्मात्रेनमोस्तुते ॥ सर्वा
 ग्यैचसंजीविन्यैनमोनमः ॥ १० ॥ शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे ॥ सर्वस्यातिहरेदेविनारायणिनमोस्तुते ॥ ११ ॥ गं
 पत्नतिभक्षायैमंगलायैनमोनमः ॥ १२ ॥ गंगेमाग्रतोभूयागंगेमेदेविपृष्ठतः ॥ सर्व
 निलेपायैदुर्गंध्यैदक्षायैतेनमोनमः ॥ परात्परतरेतुभ्यंनमस्तेमोक्षदेसदा ॥ १३ ॥ त्वमेवमूलप्रकृतस्त्वंहिनारायणः
 नेमेपार्श्वयोरेहित्वयिगंगेस्तुमेस्थितिः ॥ १४ ॥ आदौमध्येतथाचांतेसर्वतोगांगेतिशिवे ॥ १५ ॥ शृणुयाच्छ्रद्धया
 परः ॥ १६ ॥ गंगेत्वंपरमात्माचशिवस्तुभ्यंनमःशिवे ॥ यइदंपठतेस्तोत्रंभक्त्यानित्यंनरोपियः ॥ १७ ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिप्रेत्यब्रह्मणिनीयते ॥ ज्ये
 शुक्तःकायवाक्चित्तसंभवैः ॥ दशधासंस्थितैर्दोषैःसर्वैरेवप्रमुच्यते ॥ १८ ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिप्रेत्यब्रह्मणिनीयते ॥ ज्ये
 छेमासिसितेपक्षेदशमीहस्तसंयुता ॥ १९ ॥ तस्यांदशम्यामेतच्चस्तोत्रंगंगाजलेस्थितः ॥ यःपठेदशकृत्वस्तुदरिद्रोवापिचाक्ष
 मः ॥ २० ॥ सोपितत्फलमाप्नोतिगंगांसंपूज्ययत्नतः ॥ अदत्तानामुपादानंहिंसाचैवविधानतः ॥ २१ ॥ परदारोपसेवाचका
 यिकंत्रिविधंस्मृतं ॥ पारुष्यमनृतंचैवपैशून्यंचापिसर्वशः ॥ २२ ॥ असंबद्धप्रलापश्चवाङ्मयस्याच्चतुर्विधं ॥ परद्रव्येष्वभि
 ध्यानंमनसानिष्टचिंतनं ॥ २३ ॥ वितथाभिनिवेशश्चमानसंत्रिविधंस्मृतं ॥ एतानिदशपापानिहरत्वंमज्जाह्वि ॥ दशपा
 पहरायस्मात्तस्माद्दशहरास्मृता ॥ २४ ॥ त्रयस्त्रिंशच्छतान्पूर्वांन्पितृनथपितामहान् ॥ उद्धरत्येवसंसारान्मंत्रेणानेनपूजि
 ता ॥ २५ ॥ नमोभगवत्यैदशपापहरायैगंगायैवत्यैशिवायैदक्षायैअमृतायैविश्वरूपिण्यैनंदिन्यैतेनमोनमः ॥ सि

तमकरनिषण्णांशुभ्रवर्णां त्रिनेत्रांकरधृतकलशोद्यत्सोललामत्यभीष्टं ॥ विधिहरिहरमौलौसेन्दुकोटीरजुशंकलितसितदुकूलं
जाह्नवीतानन्तःमा ॥२४॥ आदावादिपितामहस्यनिगमव्यापारपात्रेजलंपश्चात्पञ्चगवतःपादोदकंपावनं ॥ भूयःशंभु
जटाविभूषणमणिर्जहोर्महर्षेरियंकन्याकल्मषनाशिनीभगवतीभागीरथीदृश्यते ॥२५॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशैरपि ॥
मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ इतिस्तोत्रेणस्तुत्वाहोमतेप्रतिमोत्तरपूजांकृत्वाविस्तृज्यआचार्यायमूलमंत्रेणदद्या
त् ॥ इतिदशहराविधिः ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥

श्रीः ॥ देशकालौनिर्दिश्यममसकलदुःखदारिद्र्यनाशपुत्रपौत्रैश्वर्यधर्मार्थकाममोक्षप्राप्तिसिद्धाराश्रीजनार्दनप्रीत्यर्थकृतस्याचर
णीयस्यचमलमासव्रतस्यसांगतार्थव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ गण० स्वस्ति० वृताचार्यःसर्वतोभद्रोपरिपरितोद्वादशमध्येएकंपवं
त्रयोदशकलशान्महीद्यौरित्याद्यावाहितेमध्यकलशेसुवर्णमयंलक्ष्मीयुतजनार्दनंअतोदेवाइत्यावाह्यपूजयेत् ॥ प्रातरग्निप्रति
ष्ठान्यअन्नप्रधानं लक्ष्मीजनार्दनं अतोदेवेतिऋक्षुटेनसमित्तिलाज्यचरुपायसैः प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्राहुतिभिः ब्रह्मादीनेकै
कार्थ्यायमयादानंप्रदीयते ॥ ततोवायनंकांस्यपात्रेनिधायदद्यात् ॥ विप्रंसंपूज्य ॥ अधिमासेतुसंप्राप्तेश्रीजनार्दनप्रीतये ॥ नरकोत्तार
णार्थायमयादानंप्रदीयते ॥ त्रयस्त्रिंशदपूपांश्चशर्कराघृतसंयुतान् ॥ सदक्षिणानहंतुभ्यंकांस्यपात्रेनिधायच ॥ दास्येजनार्दन
प्रीत्यैगृहाणत्वंद्विजोत्तम ॥ मलमासस्तुमासानांमलिनःपापसंभवः ॥ तस्यापस्यविशुद्ध्यर्थंवायनंप्रददाम्यहं ॥ इदंत्रयस्त्रिंश

त्संख्याकापूपवायनदानं सत्पात्रं तुभ्यं संप्रददे ॥ ततो यथाविभवमाचार्यान् येभ्यश्च तिलपात्रं धृतपात्रं उपानहौ शय्यां च
दत्वा पीठं गच्छेत् ॥ इति मलमासव्रततोद्यापनम् ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥

॥ २३४ ॥ अथ कोकिलाव्रतम् ॥

श्रीः ॥ ममेहजन्मनि जन्मांतरे च सर्वपापक्षयपूर्वकं पुत्रपौत्रावैधव्यानिःसापत्यलक्ष्मीसौभाग्यरूपलावण्याद्यभिवृद्धिद्वारा गौरी
रूपा कोकिला प्रीत्यर्थं कोकिलाव्रतं करिष्ये इति संकल्प्य कोकिलां पूजयेत् ॥ चूतचंपकवृक्षस्थां स्वर्णपक्षादिसंयुताम् ॥ चिंतयेत्
पार्वतीं देवीं कोकिलारूपधारिणीम् ॥ अर्घ्यगृहाण देवेशि वांछितार्थं प्रदायिनि ॥ आषाढस्याऽसिते पक्षे मघवर्णे हरप्रिये ॥ को
किले त्वं जगन्मातर्गृहाणार्घ्यं नमोस्तुते ॥ वृताचार्यः एकलिंगोद्भवे भद्रब्रह्मादिदेवताः संस्थाप्य ॥ कलशं प्रतिष्ठाप्य तदुपरि हैमी
कोकिलां गौरीर्मिमायेति मंत्रेण प्रतिष्ठाप्य ॥ अन्नप्रधानं कोकिलारूपिणीं गौरीर्मिमायेति मंत्रेण तिल १ चंपकपुष्प २ तंडुल
३ पायस ४ आज्य ५ द्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥ तथा व्याहृतिमंत्रेण बिल्वपत्रैः शतत्रय ३००
परिमिताहुतिभिः ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया ज्याहुत्या यक्ष्ये ॥ वायनं दद्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ सोपस्करं द्विजश्रेष्ठ वायनं व्रतपूर्तये ॥
ददामि ते गृहाणेदं कोकिला प्रीयतामिति ॥ आचार्या यपीठं व्रतपूर्तये गांच दत्वा दक्षिणाभोजनादिभिस्तोषयेत् ॥ कोकिलाव्रतम् ॥

॥ २३५ ॥ अथार्धोदयव्रतम् ॥

श्रीः ॥ अमार्कश्रवणे पाते युक्ता चेत्तौ षमाघयोः ॥ अर्धोदयः स विज्ञेयः कोटिसूर्यग्रहैः समः (किंचिच्च्यूनं महोदयः) ॥ दिवैव

योगःशस्तोयंनुरात्रौकदाचन ॥ इति ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनःअखिलपापक्षयपूर्वकधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थ (ब्रह्मविष्णुशिवप्रीत्यर्थ) अर्धोदयव्रतंकरिष्ये ॥ दभस्तुतदुद्धभूमौशतत्रयद्रोणपरिमितति लानांपर्वतंकृत्वायथाशक्तिवातत्रपलाधिकंखुवर्णस्य ब्रह्मविष्णुशिवानांप्रतिमात्रयंकृत्वा ब्रह्मजज्ञानं इदंविष्णुः त्र्यंबकं० इति त्रयेयज्ञानापतयेनमः ॥ नारायणजगन्नाथनमस्तेगुरुध्वज ॥ पीतांबरनमस्तुभ्यंजनार्दननमोस्तुते ॥ देवायदेवप गदीश्वराः ॥ इतिसंप्रार्थ्य वृताचार्योन्निप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशान्धृताकतिलद्रव्येणप्रतिदेवतं सहस्रमष्टौ चरंवासंख्याकाहुतिभिःलोकपालानैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ एवंहुत्वातिलपर्वतंब्राह्मणायदद्यात् ॥ तिलपर्वतमध्यस्थाब्रह्म विष्णुमहेश्वराः ॥ दहंतुपातकंसर्वयच्छंतुममसद्गतिम् ॥ ततोगोप्रदानं ॥ भविष्येतुब्रह्मणःपलाशसमिच्चरुतिलाज्यानिवि ष्णोःअश्वत्थसमित्तिलपायसान् शंभोःचर्वाज्यव्रीहयः ॥ कांस्यपात्रदानंकेवलंद्रव्यद्वारावागोप्रदानं ॥ इत्यर्धोदयव्रतम् ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममकायिकवाचिकमानसिकज्ञाताज्ञातादिसकलपातकनिरासार्थंअद्यामुकप र्वनिमित्तंसमुद्रस्नानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य पापाणंसिकतापिंडंवाहस्तेगृहीत्वा ॥ पिप्पलादसमुत्सन्नेकृत्येलोकभयंकरे ॥ पाषा

पश्चिमद्वारपार्थ्वयोः भृंगिणे० स्कंदायन० शक्त्यादिपूर्ववत् ॥ उत्तरद्वारपार्थ्वयोः रटिने० चंडीश्वराय० शक्त्यादिपूर्ववत् ॥ ततः लिंगतोभदेब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वकंकलशं प्रतिष्ठाप्यतदुपरिशिवंतत्यार्थतः गौरीषण्मुखंगणेशं चावाह्यपूजयेत् ॥ अत्रप्रधानं सोमं शिवं कृतलिंगद्वारादशं शेषं नमः शंभवे चेति मंत्रेण पंचाक्षरेण वा तथा गौरीषण्मुखंगणेशं च लक्ष्म्यैः प्रतिद्रव्यं दशदशाहुतिभिः वृषभं लोके शान् ब्रह्मादिदेवताश्च दशदशतिहाहुतिभिः द्वारदेवताश्चैकैक्या ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ इति शैवागमोक्तपा०

श्रीगणेशायनमः ॥ अथलिंगार्चनचंद्रिकायां शिवपार्थिवपूजाविधिः ॥ तत्रादौ कृतावश्यक्रियः स्नानादिना शुचिभूत्वा धृतत्रिपुंड्रद्राक्षमालः प्रयतः शुक्लवस्त्रं परिधाय उदीचीं दिशं गत्वा शुचौ देशे पाषाणकीटकेशास्थिवालुकादिदोषरहितां मृदं दृष्ट्वा तत्र गंधाद्युपचारैः भूमिं संपूज्य नत्वा ईशानकोणगतां मृदं शस्त्रेणोत्कीर्य अष्टांगुलमृदमपाकृत्य भूमिं प्रार्थयेत् ॥ उद्धृतासिवराहेण कृणो न शतबाहुना ॥ मृत्तिकेत्वां च गृह्णामि प्रजया च धनेन च ॥ इति मंत्रेण शुद्धां मृदमादाय अंत्यजादिस्य शरीरहितो मौनी गृहमागत्य शुचिस्थले तां स्थापयेत् ॥ ततः चैलाजिनकुशोत्तरे आसने उदङ्मुख उपविश्य आचम्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य आसनविधिं कृत्वा गौरसर्पपानचतुर्दिक्षु विकीर्य ॥ देशकालाद्युच्चार्य समसकलमनोरथसिद्ध्यर्थं दुरितक्षयद्वारा श्रीभवानीशं करप्रीत्यर्थं शिवपार्थिवपूजनं करिष्ये ॥ त० क० घं० पू० क० ॥ कलशोदकेन पूजासंभारानात्मानं च प्रोक्ष्य हराय नमः इति मृच्चूर्णं कुर्यात्

वामदेवाय जलसेचनं० महेश्वराय संघटनं० तत्पुरुषाय पिंडीकरणं० समस्ताघनाशिनेइत्यद्भिःपूतेवामपाणौवेदिकायां
 ताम्रपात्रेवाविल्वपत्रंनिधायतदुपरिसाक्षतपुष्पंलिंगंस्थाप्यप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् ॥ अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्यब्रह्मविष्णुरुद्रा
 ऋषयःप्राणाख्यादेवतापार्थिवलिंगप्राणप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ शिवस्यप्राणाःवाक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणत्वक्पाणिपादपायू
 पस्थादिसर्वेद्रियाणिइहागत्यमुखंचरंस्तिष्ठंतुशिवेहागच्छेहतिष्ठममपूजांगृहाण ॥ स्वामिन्सर्वजगन्नाथयावत्पूजावसानकं ॥
 तावत्त्वंप्रीतिभावेनलिंगेस्मिन्सन्निधोभव ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ ॐ नमःशिवायेतिमूलमंत्रेणपंडंगन्यासंकुर्यात् ॥ ध्यानं ॥ द
 क्षोत्संगनिषण्णकुंजरमुखंप्रेम्णाकरेणस्पृशन्वामांकेस्थितवल्लभांकललितंस्कंदंकरेणस्पृशन् ॥ इष्टाभीतिमनोहरंकरयुगंचिभ्र
 त्ससन्नाननोभूयान्नःशरदिंदुसुंदूरतनुःश्रेयस्करःशंकरः ॥ आत्मानंरुद्ररूपंध्यात्वा ॥ निर्दिष्टनामभिःपूजयेत् ॥ शूलपाणयेन
 मःआवाहनं० पिनाकधृपे० आसनं० भवोद्भवाय० अर्घ्यं० वामदेवाय० आचमनीयं० ज्येष्ठाय० मधुपर्कस्ना० ईश्वराय० प
 यःस्ना० शिवाय० दधिसन्ना० गिरीशा० धृतस्ना० उमाधवाय० मधुस्ना० शिवाय० शर्करास्ना० महेश्वराय० अभिषेकं०
 ज्येष्ठाय० वस्त्रं० रुद्राय० उपवीतं० कालाय० चंदनं० कलविकरणाय० अक्षतान्० बलविकरणाय० पुष्पं० विल्वंच० वलाय०
 धूपं० बलप्रमथनाय० दीपं० सर्वभूतदमनाय० नैवेद्यं० मनोन्मनाय० आचमनीयं० मध्येपानी० उत्तरापोशनं० शंभवे०
 तांबूलदक्षि० शंकराय० फलं० प्रदक्षिणां० उत्तरनीराजनं० भवानीशंकराय० मंत्रपुष्पांजलिं० शंभवे० नमस्कारान्०
 यस्यस्मृत्येति० ॥ अनेनकृतपार्थिवलिंगपूजनेनश्रीभवानीशंकरःप्रीयताम् ॥ द्विराचामेत् ॥ इतिशिवपार्थिवपूजासमाप्ता ॥

॥ २६९ ॥ अथप्रबोधोत्सवतुलसीविवाहौ ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यश्रीदामोदरश्रीत्वर्थप्रबोधोत्सवसंक्षेपतस्तुलसीविवाहविधिंचतंत्रेणकरिष्ये ॥ तदंगतयापुरुषसूक्तेन विधिनाषोडशोपचारैस्तंत्रेणश्रीमहाविष्णुपूजांतुलसीपूजांचकरिष्ये ॥ न्यासादिविधाय श्रीविष्णुतुलसींचआत्वासहस्रशीर्षेतिश्रीमहाविष्णुतुलसींचावाह्य पुरुषएवेत्यादिभिःश्रीमहाविष्णवेदामोदरायश्रीदेव्यैतुलस्यैचनमआसनमित्यादिस्नानांतेमंगलवाद्यैःसुगंधितैलहरिद्राभ्यांनागवल्लीदलयुहीताभ्यांकनिक्रददित्युणोदकेनच मंगलस्नानंविष्णवेतुलस्यैचसुवासिनीभिःकारयित्वास्वयंवादत्वापंचामृतस्नानंसमर्प्यशुद्धोदकेनाभिषिच्य वस्त्रयज्ञोपवीतचंदनंदत्वातुलस्यैहरिद्राकुंकुमकंठसूत्रमंगलालंकारान्दत्त्वामंत्रपुष्पांतपूजांसमाप्यघंटादिवाद्यघोषेणदेवंप्रबोधयेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ इदंविष्णु० ॥ योजागारेतितुआचा रप्राप्तः ॥ ब्रह्मेद्रुद्राग्निकुबेरसूर्यसोमादिभिर्विदितवंदनीय ॥ बुध्यस्वदेवेशजगन्निवासमंत्रप्रभावेणसुखेनदेव ॥ इयंचद्वाद शीदेवप्रबोधार्थतुनिर्मिता ॥ त्वयैवसर्वलोकानांहितार्थोपशायिना ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठगोविंदत्यजनिद्रांजगत्सते ॥ त्वयिसुसेज गत्सुसमुत्थितेचोत्थितंजगत् ॥ एवमुत्थाप्य ॥ चरणंपवित्रं० ॥ गतामेघावियच्चैवनिर्मलंनिर्मलादिशः ॥ शारदानिचपुष्पा णिगृहाणममकेशवेत्यादिमंत्राभ्यांपुष्पांजलिंदद्यात् ॥ अथाचारातुलसीसंमुखांश्रीकृष्णप्रतिमांकृत्वामर्घ्यैःपटंधृत्वामंगला ष्टकपद्यानिपठित्वाअंतःपटंविसृज्याक्षताप्रक्षेपंकृत्वादामोदरहस्तेतुलसीदानंकुर्यात् ॥ देवीकनकसंपन्नांकनकाभरणैर्युताम् ॥ दास्यामिविष्णवेतुभ्यंब्रह्मलोकजिगीषया ॥ मयासंवर्धितांयथाशक्त्यलंकृतामिमांतुलसीदेवीदामोदरायश्रीधरायवरायतुभ्य

महंसप्रददे ॥ देवपुरतःसाक्षतजलंक्षिपेत् ॥ श्रीमहाविष्णुःप्रीयतामित्युक्त्वाइमांदेवींप्रतिगृह्णातुभवानइतिवदेत् ॥ ततो
देवहस्तस्पर्शतुलस्याःकृत्वा ॥ कइदंकस्माअदात्कामःकामायादात्कामोदाताकामःप्रतिग्रहीताकामंसमुद्रमाविशकामेनत्वाप्र
तिगृह्णामिकामैतत्तेवृष्टिरसिद्यौस्त्वाददातुपृथिवींप्रतिगृह्णातु ॥ इतिमंत्रमन्येनवाचयेत् ॥ यजमानः ॥ त्वंदेविमेग्रतोभूया
स्तुलसीदेविपार्श्वतः ॥ देवित्वंपृष्ठतोभूयास्त्वद्दानान्मोक्षमामुयाम् ॥ दानस्यप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिमांदक्षिणांसंप्रददे ॥ देवपुर
तोदक्षिणामर्पयेत् ॥ ततःस्वस्तिनोमिमीतांशंनइंद्राग्नीइत्यादिस्वस्वशाखोक्तानिशांतिसूक्तानिचिष्णुसूक्तानिचपठेयुः ॥ तुल
सीयुतायविष्णवेमहानीराजनंकृत्वामंत्रपुष्पंदत्वासपत्नीकःसगोत्रजःसामात्योयजमानश्चतस्रःप्रदक्षिणाःकुर्वीत ॥ ब्राह्मणेभ्यो
दक्षिणांदत्वायथाशक्तिब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसंक्षेपतःप्रबोधोत्सवतुलसीविवाहौ ॥ ४३ ॥

॥ २४० ॥ अथतुलसीविवाहः ॥

श्रीः ॥ चातुर्मास्यव्रतपक्षेआषाढ्यांतुलसीरोपणं तत्प्रभृतिकालत्रयेपूजनं ॥ तुलसिश्रीसखिशुभेपापहारिणिपुण्यदे ॥ नम
स्तेनारदनुतेनारायणिनमोस्तुते ॥ इतिसंप्रार्थ ॥ श्रीतुलस्यैनमःइतिमंत्रेणपयोधटैःसेचनं ॥ एवंप्रत्यहंप्रबोधद्वारादशीपर्यंतं
कार्यं ॥ द्वादश्यांविवाहः ॥ गुरुशुक्रास्तादिदोषोनास्तीतिनिर्णयसिंधौ ॥ मंडपवेदिकांहरिद्रादिविवाहसामग्रीसंपाद्यकृतनि
त्यक्रियोयजमानःप्रबोधद्वारादश्यामुक्तापराह्णेमांगलिकस्नानंविधायर्पीठेउपविष्टःइष्टदेवतांगुरुंश्चनमस्कृत्य देशकालौसंकी
र्त्यममदशपूर्वाब्दान्दशपरानात्मनासैहिकविंशतिपुरुषानुद्धृतुंब्रह्मलोकसायुज्यार्थंश्रीपरमात्मनासहतुलसीविवाहंकरिष्ये इतिसंक

लप्य ॥ तदंगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनंदीश्राद्धंग्रहयज्ञमंडपप्रतिष्ठांकुलदेवतास्थापनंचकरिष्ये ॥
 पुण्याहे अद्यपरमात्मनासहतुलस्याःविवाहाख्यस्यकर्मणःपुण्याहंभवतोब्रुवंतु ॥ अद्यपरमात्मनासहश्रीतुलस्याःविवाहाख्या
 यकर्मणोस्वस्ति०ब्रुवंतु०एवंऋद्धिं श्रीरस्त्विति प्रयोगोज्ञेयः॥तानिहृत्वा आचार्यादिचतुर्णांवरणंतेषांमधुपर्कादिपूजनं॥आद्या
 र्गःयदेतिसर्षपविकिरणादिदेवयजनंरक्षस्वेत्यंतंकृत्वा तुलस्याःअग्नेमंडपादीशान्यांसर्वतोभद्रंविरच्यतत्रदेवताआवाह्यपूज
 येत् ॥ तत्रमहीद्वौरित्यादिपूर्णपात्रनिधानंतेषुवर्णप्रतिमायामद्भुत्तारणादिपरमात्मनःतुलस्याश्चप्राणप्रतिष्ठांषोडशोपचारैः
 पूजांचकुर्यात् ॥ तुलस्याःहरेश्चमांगलिकस्नानंविधायवाग्दानंकुर्यात् ॥ ॐ अट्टक्षराऋजवइतितुलस्यैफलादिदत्त्वा गणेशंसं
 स्मृत्यजनार्दननाम्नेसकलप्रवरगोत्रजनकायपार्वतीबीजसंभूतायवृंदाभस्मनिसंस्थितायअनादिमध्यनिधनाय श्रीकृष्णपरमा
 त्मनेवराय ॥ दातुःअमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोत्पन्नांअमुकशर्मणःपालितप्रपौत्रीअमुकशर्मणःपालितपौत्रीअमुकशर्मणःपा
 लितपुत्रीपयोधैःसेचितकन्यावद्धितभावनीयतुलसीनाम्नीकन्यांभार्यात्वायवृणीमहेइतित्रिः ॥ ततोदातावृणीध्वंप्रदास्या
 मीतित्रिविदेत् ॥ गंधाक्षतफलपुष्पादिभिस्तुलसीसंपूज्य ॥ दातादेशकालौस्मृत्वातुलसीविवाहांगभूतंवाग्दानमहंकरिष्ये ॥
 गणपतिंवरुणंचसंपूज्य स्वस्थानेतुलसीपूजयितारमुपवेश्यगंधतांवूलादिनासंपूज्यसचदातारंपूजयेत् ॥ हरिद्राखंडपंचदहपू
 गीफलानिहस्तेगृहीत्वाजनार्दननाम्नेसकलप्रवरगोत्रजनकायपार्वतीबीजसंभूताय वृंदाभस्मनिसंस्थितायानादिमध्यनिधनाय
 श्रीकृष्णपरमात्मनेवराय ॥ अमुकगोत्रोत्पन्नांअमुकशर्मणःपालितप्रपौत्री अमु०पालितपौत्रीअमु०पालितपुत्रीपयोधैःसेचि

तदन्यावद्धर्धितभावनीयतुलसीनाम्नीकन्यांज्योतिर्विदादिष्टेमुहूर्तेदास्ये ॥ वाचासंप्रददे ॥ आचार्यवस्त्रप्रांतेतानिदत्वांगंधा
 दिनासंपूज्य ॥ अव्यंगेप० ते ॥ इमां देवीं प्रदा० धौ ॥ आचार्यः पंचदण्डपूगीफलानिहरिद्राखंडानिचगृहीत्वासकलकुलगोत्ररूपि
 णिकृष्णपरमात्मनिवरविषये भवंतो निश्चिता भवंतु इति दातुर्वस्त्रप्रांते च द्वांगंधाद्यैः संपूज्य तदस्तु० गृहायै० वाचादनामयादे
 वीकृष्णार्थस्वीकृतात्वया ॥ पद्मावलोकनविधौ निश्चितस्त्वं सुखी भव ॥ आचार्यः ॥ वाचादत्तात्वया देवी कृष्णार्थस्वीकृतामया ॥
 कृष्णावलोकनविधौ० ॥ शिवा० सौम० अक्षतं० दीर्घं० एतद्द्वः सत्यमस्तु ॥ ॐ समानीव० १ प्रसुग्मंता० १ ॥ इंद्राणीं संपू
 ज्य ॥ देवेद्राणि० सुवासिनीं भिरुभयोनीं राजनं कार्य ॥ ब्राह्मणान्संपूज्य हिं कृण्वती० १ वनस्य ते शतवल्शो० २ समिद्ध
 स्य ३ इंद्रुदेवा० ४ घृतादु० ५ अस्यपिव० ६ ॥ ततोऽस्त्विति आचार्यः स्वशाखोक्तं मधुपर्कं कुर्यात् ॥ ततस्तुलसीसंमुखां श्री
 कृष्णप्रतिमां कृत्वामध्ये अंतःपटं धृत्वा मंगलाष्टकपद्यानि पठेयुः ॥ ततः अभ्रातृघ्नीं० अघोरं० भूर्भुवःस्वः ऋक्चवेत्यादिवधू
 पूर्वकं अक्षतारोपणं ॥ अनृक्षरा० ॥ ततो दाता तुलसीदानसंकल्पं कुर्यात् ॥ मम समस्तेत्यादितुलसीदानकल्पोक्तफलावाप्तये अने
 न जनार्देनेनास्यां तुलस्यां वीजोत्सादनेन ज्ञानावाप्तिद्वारा श्रीप्रीतये तुलसीदानमहं करिष्ये ॥ ॥ सपत्नीकउत्थाय ॥ देवीं कनक
 संपन्नां० षया ॥ विश्वं भरः० ॥ इमां देवीं प्र० तारणाय च ॥ ततः कांस्यपात्रे जनार्दनहस्तेन तुलसीपल्लवं धृत्वा अक्षतोदकेन क्षि
 पन्वेदेत् ॥ तुलसीतारयतु पुण्यं० शिवा० सौ० अक्ष० दीर्घं० यच्छ्रे० यस्या० पुण्या० स्वस्ति० ऋद्धिं० श्रीर० अमुकगोत्रः
 अमुकशर्मा हिंमसमस्तेत्यादितुलसीदानकल्पोक्तफलावाप्तये अनेन जनार्देनेनास्यां तुलस्यां वीजोत्सादनेन ज्ञानावाप्तिद्वारा श्री

प्रीतयेजनार्दननाम्ने सकलगोत्रप्रवराय पार्वतीबीजसंभूताय वृंदाभस्मनि संस्थिताय अनादिमध्यनिधनाय तुलस्यार्थिने श्रीकृष्णप
रमात्मनेवराय ॥ अमुकप्रवरान्वितामुक्तगोत्रोत्सन्नां अमुकशर्मणः पालितप्रपौत्रीं अमु०णः पालितपौत्रीं अमु०णः पालितपुत्रीं
पयोधटैः सेचितकन्यावद्वर्धितभावनीयतुलसीनाम्नां कन्यां श्रीकृष्णार्थिनीं श्रीरूपिणीवनस्य तैदेवत्यां ज्ञानोत्पादनार्थं तुभ्यम
ददेनमम ॥ तुलसीप्रतिगृह्णातुभवान् ॥ इमां च तुलसीं कन्यां यथाशक्ति विभूषितां ॥ गोत्राय शर्मणे तुभ्यं० दत्तां कृष्णसमाश्रय ॥
तुभ्यं कृष्णमया दत्तामममोक्षप्रदायिनी ॥ धर्मे च ॥ मोक्षे च ॥ नातिविलंबनं कार्यं ॥ दानस्य प्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं सौवर्णमयीमि
मां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ गोदासीमहिष्यादिभोजनजलपानादिदानं ॥ ततो देवहस्तसर्शं तुलस्याः कृत्वा कइदं कस्मा अदा
दिति मंत्रमन्येन वाचयेत् ॥ यत्कक्षी० ॥ उभयोरभिषेकः ॥ अनाष्टु० १ समुद्र० ४ आपोहि० ३ आनः प्रजां० ४ ॥ सू
त्रवेष्टनं युवासुवा० उक्तप्रकारेण कृत्वा ॥ तुलस्याः पल्लवे कृष्णहस्ते च वधीयात् यदा वधं० इति मंत्रेण ॥ उभयोः तिलकं कृत्वा ॥
भगोमेकामः समृध्यतां यज्ञो० श्रियो० धर्मो० प्रजा० यशोमे० भगोमे इत्यादि मंत्रैः अक्षतारोपणं सकृत्कुर्यात् ॥ ततो मंगल
ता० नवोन० उच्चादि० दक्षिणावतामि० इत्यायुः पदांताः षट् ॥ तत आचार्यः स्थंडिलमेत्य आचम्य देशकालौ स्मृत्वा प्रतिगृही
तायां तुलस्यां श्रीकृष्णपरमात्मना भार्यात्वसिद्धये विवाहो मंकरिष्ये इति संकल्प्य स्थंडिलकरणादिभिः ध्यानांतेऽन्वाध्या

त् ॥ तुलसीविवाहहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वा० अस्मिन्नित्यादिआधारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ अत्रप्रधानं ॥ केशवादिचतुर्विंश
 तिनामभिरैकैकयाज्याहुत्या अग्निपृथिवीमहांतं वायुमंतरिक्षंमहांतं आदित्यंदिवंमहांतं चंद्रमसनक्षत्राणिदिशोमहांतं एताः प्र
 धानदेवताः प्रत्येकैकैकयाहुत्यालाजद्रव्येण पुनरत्रप्रधानंसर्वतोभद्रदेवताः एकैकयाज्याहुत्याशेषेणेत्यादियजमानान्वारब्ध
 आधारांतंकुर्यात् ॥ प्रधानहोमः केशवादिचतुर्विंशतिनामभिर्जुहुयात् ॥ तुलस्याः पल्लवस्पर्शनं गृभ्णामिते इति मंत्रेण कुर्यात् ॥
 ततोलाजहोमंकुर्यात् ॥ ॐ भूर्भुवः सुवृथिव्यै चमहते च स्वाहा ॥ अग्नये पृथिव्यै चमहते इदं ॥ ॐ भुवो वायवे चांतरिक्षाय चम
 हू ॥ वायवेंतरिक्षाय चमहू ॥ ॐ भूर्भुवः सुवृथिव्यै चमहते ॥ ॐ भूर्भुवः सुवृथिव्यै चमहते ॥ आदित्याय दिवे महतः ॥ ॐ भूर्भुवः सुवृथिव्यै चमहते ॥ आयुष्यमिति मं
 त्रिर्गम्यश्चमं चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमं ॥ सर्वतोभद्रदेवताश्चहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषं समापयेत् ॥ आयुष्यमिति मं
 त्रेणसौभाग्यालंकारादिदद्यात् ॥ ततपेरिणीदानं ॥ पूर्वोच्चरितेत्यादितुलसीदानफलसंपूर्णतायै श्रीपरमात्मानं वरंतद्यत्कआचा
 र्यादीन्पूजयिष्ये ॥ वस्त्राद्यैः पूज्यविवाहोक्तप्रकारेणपेरिणीसंपाद्य ॥ तुलसीदानस्यसंपूर्णतासिद्ध्यर्थं आचार्यपत्न्यैपेरिणीदानं
 पेरिणीपूजांचकरिष्ये ॥ पेरिणीत्वमुमादेवीत्यादिश्लोकान्पठेत् ॥ पेरिणीदानं ॥ याः फलिनी० अर्वाची० इति मंत्रैः दानं ॥
 चत्वारिमासपर्यंतं तुलस्याः पालनं कृतं ॥ इदानीं तुमया तुभ्यं दत्तास्ते हेनपाल्यतां ॥ ततो गृहप्रवेशः ॥ इह प्रियं० इति मंत्रेण ॥ आ
 सक्तुमिवेति मंत्रेण लक्ष्मीं संपूज्य गच्छगच्छेत्यग्निं विसृज्य इमांसोपस्करपीठप्रतिमायुतां आचार्याय संप्रददे इति दद्यात् ॥ आ
 चार्याय शय्यापदं गांच दद्यात् ॥ कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं ब्राह्मणान्क्षीरशर्कराज्यैः यथाशक्तिभोजयेत् ॥ दीनानाथेभ्योन्नंदत्वा

भूयसीदक्षिणां दत्वा कर्मैश्वर्यार्पणं कुर्यात् ॥ इति स्मृतिकौस्तुभे विष्णुपंचरात्रागमोक्तमूलवाक्यानुसारी तुलसीविवाहप्रयोगः ॥
 श्रीः ॥ तदुक्तं शौनकीये ॥ २४१ ॥ अश्वत्थोद्यापनं शौनकीयं ॥
 ऋक्षे सुचारतिथिलम्नके स्कंधपर्णाङ्कुरान्विते विद्युतादावाग्निनावानभिहतेऽश्वत्थस्य चतुरस्रावेदिकां विधायाश्वत्थमूले वर्तुलं चतुरस्रं वाऽलवा
 त्रेकनकमौजीहोमद्रव्याणिसर्वसंभारान्यथासंभवं संभृत्य अश्वत्थस्य चतुरस्रावेदिकां विधायाश्वत्थमूले वर्तुलं चतुरस्रं वाऽलवा
 लं कृत्वा तत्र तुलसीं ह्यक्षशाखां शमीचरोपयित्वा श्वत्थवेदिकायां चतुरस्रं समं ताच्चतुर्द्वारं चतुर्हस्तं अधिकं वामं डपं अश्वत्थात्पूर्वपश्चि
 मेऽत्तरे वोक्तलक्षणमंडपं अन्यं वा कृत्वा स्वगृहे ज्योतिर्विदादिष्टे मुहूर्ते प्रधानं संकल्पं कुर्यात् ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यमात्मनः पु
 ण्यातिशयायुष्ययशःपुत्रपौत्रपशुवित्तधनधान्य विद्याकुलाभिवृद्धिकुलकोटिसहितस्वर्लोकाप्राप्त्याद्यौ हिकामुष्मिकफलप्राप्त्य
 र्थं दशपूर्वान्दशपरानात्मना सहैकविंशतिपुरुषानुद्धर्तुं विष्णुपदप्राप्त्यर्थं तथा चाश्वत्थस्य ब्रह्मत्वशां त्यभीष्टफलदातृत्वाद्यनेकगुण
 संपत्त्यर्थं यथाज्ञानेन यथामिलितोपचारद्रव्यैर्देशकालानुसारतः एकाहाद्याधियासप्रकारेणाश्वत्थोद्यापनाख्यं कर्म करिष्ये ॥ पु
 त्रकामश्चेत् ममेहजन्मनि जन्मान्तरेवानानामिन्नोपाजितं संप्रति बंधकादृष्टनिरसनपूर्वकं सत्पुत्रावाप्तये इति ॥ तदंगवि
 हितंगणेशपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणं च करिष्ये इति संकल्प्य ॥ स्वगृह्याविधिना तानि कृत्वा
 आचार्यादीन् वृणुयात् ॥ अस्मिन्कर्मणि आचार्यत्वा महं वृणोस्य च वृत्तोऽस्मीति वदेत् ॥ एवं ब्रह्माणं स दस्यं उपद्रष्टारं वृत्वा सर्वान्म

धुपकार्दिनासंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ (ऋत्विगवरणमंडपप्रतिष्ठावास्तुपूजनप्रकारश्चाग्नेदेवप्रतिष्ठायांद्रष्टव्यः) ॥ ततःस्वगृहेएवग्रहमखादिविधाय ॥ ततःसत्त्विक्रूपपत्नीकोयजमानःपूर्णकलशहस्तःभद्रंकर्णेभिरितिमंत्रेणमंगलतूर्यघोषेणसहाश्वत्थप्रादक्षिण्येनमंडपपश्चिमद्वारमागत्यतत्रधरांसंपूज्यमंडपंप्रविश्यकलशमश्वत्थसमीपेनिधायनिर्ऋतिवरुणयोर्मध्येउपविशेत् ॥ तत आचार्यःअश्वत्थोद्यापनकर्मणिवृत्तोहंआचार्यकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ शरीरशुद्ध्यर्थंभूतशुद्ध्यादिपौरुषजपंन्यासांश्चकृत्वा यदत्रसंस्थितमितिसर्षपलाजान्विकीर्य साधितपंचगव्येनकुशैःसर्वत्रप्रोक्षणंशुचीवोहव्येति आपोहिष्ठेति उत्तरनारायणेनच कार्यं ॥ स्वस्त्ययनंताक्षर्यमितिपठेत् देवाआयांतुयातुधानाअपयांतुविष्णोदेवयजनंरक्षस्व भूमौप्रादेशंकुर्यात् ॥ यथोक्तमंडपाकरणेमंडपेप्राग्द्वारेअमंत्रकंचूतपल्लवतोरणंदक्षिणेषुक्षपल्लवतोरणंपश्चिमेवटपल्लवतोरणंसत्तरेअशोकपल्लवतोरणंबध्वातथैवप्रागादिद्वारेषुश्वेतकृष्णहरितरक्तपताकाःअश्वत्थशिरसिमहांतंचित्रध्वजंचबध्वा तथैवप्रागादिद्वारचतुष्टयेवेदादि क्रमेणद्वौद्वारेकमेकंब्राह्मणंजपार्थवृणुयात् ॥ ततआचार्योश्वत्थस्यहरिद्रातैलरोपणादिलौकिकंविधायअश्वत्थवेदिकायां ईशानप्रदेशेसर्वतोभद्रंविरच्यब्रह्मादिदेवतास्थापनंकरिष्येइतिसंकल्प्यउक्तप्रकारेणसंस्थाप्यसंपूज्यतदुपरिअक्षतपुंजेमध्यप्रदेशेकृताऽऽयुत्तारप्राणप्रतिष्ठापनसौवर्णप्रतिमायां (वनस्पतेशतवल्गइतिमंत्रेणाश्वत्थनारायणमावाहयेत् ।) ततइदंविष्णुरितिवासुदेवं ॥ तद्वामतः अधुस्यायोर्बणामहीप्रतीचीवशंमश्वर्यं ॥ अधिक्रुक्माविनीयते ॥ इतिरुक्मिणीं ॥ तदक्षिणतः सत्यासत्येभिर्महतीमहर्द्धिर्देवीदेवीर्भयंजतायजत्रैः ॥ रुजहुळहानिदददुस्त्रियाणांप्रतिगर्वउपसंवावशंत ॥ इतिसत्यभामां ॥

प्रक्षोदसाधायसासप्तपुष्यस्वतीधरुणमायसीपूः ॥ प्रबावधानारथ्येवयातिविश्वोअपोमहिनासिंधुरन्याः ॥ इतिसरस्व
ती ॥ आतूर्नइंद्रक्षुमंतैचित्रग्रामंसर्गभाय ॥ मृहाहस्तीदक्षिणेन ॥ इतिगणपतिंचावाह्यपौरुषेणश्रीवासुदेवादिभ्योनमइति
संपूज्यततोश्वत्थपरितःपीठसमंततोवाअष्टौकलशान्स्थापनप्रकारेणसंस्थाप्य तत्रपूर्वकलशेशुद्धोदकमापोहिष्ठेतिनवर्चेनसूक्ते
नद्वितीयेगंधोदकं आनोभद्राइतिदशर्चेनतृतीयेक्षीरोदकंस्वस्तिनोमिमीतेतिपंचर्चेनचतुर्थेपंचगव्यंशन्नइंद्राग्नीइतिपंचदशर्चे
अष्टमेकुशोदकंप्रसुवआपइतिनवर्चेन उक्तप्रकारेणपूर्णपात्रांतंकृत्वातत्रवरुणमावाह्यसंपूज्य तत्रपूर्वादिक्रमेणइंद्रादीन्तत्तन्मं
त्रैरावाह्यसंपूजयेत् ॥ ततोश्वत्थंपुरुषसूक्तेनार्थशिरसाचंसिच्यपंचामृताभिषेकंचकृत्वाकाषायवस्त्रयुग्मेनचसंवेष्ट्या ॥ ततः
पूर्वादिकुक्षुचत्वारिस्थंडिला निविधायतेषुहोमार्थंचतुरआचार्यान्वृत्वातेस्वगृह्यविधिनानीनस्थापयेयुः ॥ (अत्रकेचनईशा
नपूर्वयोर्मध्येग्रहहोमादिकर्तुंपंचमंस्थंडिलमिच्छंति ॥ तदेवमुख्यंकुंडंएवग्रहप्रधानहोमादिकंकुर्वेति) ॥ पूर्वमकृतेग्रहयज्ञेचप्रधानंआदित्यादिनवग्रहान् २८।८ अर्कादिसमि
त्याग्निमुद्धृत्यस्वेकुंडेस्थापयेयुः ॥ बहवःपूर्वकुंडेएवग्रहप्रधानहोमादिकंकुर्वेति ॥ पूर्वमकृतेग्रहयज्ञेचप्रधानंआदित्यादिनवग्रहान् २८।८ अर्कादिसमि
यांग्रहानावाह्यसंपूज्य ॥ अन्वादध्यात् ॥ तत्रमुख्यंकुंडेपूर्वमकृतेग्रहयज्ञेचप्रधानंआदित्यादिनवग्रहान् २८।८ अर्कादिसमि
चर्वाज्यद्रव्यैःअधिदेवताप्रत्यधिदेवताश्च ८।४ क्रतुसंरक्षकदेवताःक्रतुसाद्गुण्यदेवताश्च २।१ ॥ (अश्वत्थनारायणंअश्वत्थे
वइतिमंत्रेणपलाशसमित्तिराज्यैःप्रतिद्रव्यं १०८ वा २८ ॥ तथाआनोभद्रेतिमंत्रेणविश्वान्देवान्चद्रव्येण १०८ वा २८ ॥

तथावासुदेवादिपीठदेवताःपलाशसमित्तिलाज्यैः प्रति १०८ वा २८ (अश्वत्थसमिच्चर्वाज्यैरित्यन्यत्र) ब्रह्मादिदेवताः
 इंद्रादिलोकपालांश्च २८ वा ८ यक्ष्ये ॥ ॥ पंचकुंडपक्षेप्रतिकुंडमादावश्वत्थनारायणंपलाशसमित्तिलाज्यैः १०८ इत्युक्त्वा
 पर्वकुंडेब्रह्मादिमंडलेदेवताहोमः ॥ दक्षिणकुंडेगणपतित्तिलाज्याभ्यांस्थापनमंत्रेणप्रतिद्रव्यं १०८ वा २८ ॥ पश्चिमं इंद्राद्य
 षोडशलोकपालान्तत्तत्स्थापनमंत्रैः २८ वास्तुं ॐ वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणांसंत्रंसोम्यानां ॥ द्रुप्सोभेत्तापुरांशश्चतीनानामिंद्रोमुनी
 नांसखा ॥ इतिमंत्रेणशमीसमिच्चर्वाज्यद्रव्यैःप्रतिद्रव्यं २८ वास्तुं ॥ उत्तरेश्रीवासुदेवंरुक्मिणीसत्यांसरस्वतींचतत्तत्स्थापनमंत्रेण
 प्रतिदेवतंप्रतिद्रव्यं १०८ वा २८ पायसाज्याभ्यांशेषेण ॥ एवंतत्तन्मंत्रैर्होमंसंपाद्यस्विष्टकृदादिबल्यंतंकृत्वाधिवसेत् ॥ अ
 त्रबलिदानात्पूर्वयूपपाधिवासोन्यत्रोक्तः ॥ पुराणादिनारात्रिनिनयेत् ॥ केचनकाषायवस्त्रदानांतंकृत्वापरेद्युरेवहोमादिकमिच्छं
 ति ॥ प्रातर्घटिकांप्रतिष्ठाप्यपीठदेवताःसंपूज्यअष्टकलशदेवताविसृज्यब्राह्मणैस्तान्ग्राहयित्वातैःसहआचार्यःपवमानःसुवर्ज
 नइत्यनुवाकेनाष्टकलशोदकैरश्वत्थंत्रिःपरिषिच्यकिंचिदवशिष्टोदकान्कलशान्पूर्वस्थानेषुस्थापयेत् ॥ ॥ २४ ॥

॥ २४२ ॥ अश्वत्थोपनयनम् ॥

ततोयजमानआचार्योवाऽश्वत्थपश्चिमस्थंडिलेसंस्कारहोमंकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ अश्वत्थस्यपुंसवनाद्युपनयनान्तान्संस्कारान्
 व्याहृतिद्वाराकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ अग्निपवमानंप्रतिष्ठाप्यान्वाध्यात् ॥ अत्रप्रधानं ॥ अग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंआज्यद्रव्ये
 णप्रतिसंस्कारं ८ वा ४ संख्याकाहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ प्रतिसंस्कारहोमांते ॥ ॐ वनस्पतेशुतवल्शोविरोहसहस्रवल्शुविवृयरुहेम ॥

यत्वा मयं स्वार्धितितेजमानः प्रणिनायमहते सौभगाय ॥ इति मंत्रेण अश्वत्थं स्पृशेत् ॥ एवमुपनयनपर्यंतं कृत्वा यजमाना अश्वत्थां
 तराले पटं धृत्वा सुमुहूर्ते मंगलाष्टकपाठपुरःसरं तदेवलमिति पठिते अंतःपटं निःसार्य देवानां नुवयमिति ध्रुवसूक्तं पठित्वा ॥ देवानां
 नुवयमिति नवर्चस्य बृहस्पतिर्दक्षायण्यदिति वां नुष्टुप् जपे विनियोगः ॥ ॐ देवानां नुवयं जाना प्र वोचाम विपन्यथा ॥ देवानां
 तः सदर्जायत ॥ तदाशा अर्न्वजायंत तदुत्तानपदस्परि ॥ भूर्जं जज्ञत्तानपदो भुव आशा अजायत ॥ अर्दितेर्देक्षो अजायत दक्षा इ
 न ॥ अष्टौ पुत्रा सो अर्दितेर्देक्षो जातास्तन्वर् ॥ देवा अर्न्वजायंत भद्रा अमृतं बंधवः ॥ १ ॥ यद्देवा अदः सलिले सुसंरब्धा
 प्रजायै मल्यैर्वै त्वपुर्नमर्ता इमा भरम् ॥ २ ॥ इति ध्रुवसूक्तम् ॥ येष ज्ञेनेति वर्गपंचकं शाखांतरस्थमंत्रांश्च पठित्वा युवं वस्त्राणीति
 कौपिनं यज्ञोपवीतं परममिति मंत्रेण यज्ञोपवीतं ॥ इयं दुरुक्तेति द्वाभ्यां कनकमयीं दर्भमयीं वामे खलां स्वस्ति नो मिमीतेति दंडं कृष्णा
 जिने च तत्तन्मंत्रैर्दत्त्वा सप्रणवांसव्याहृतिकां सशिरस्कां गायत्रीं अश्वत्थं स्पृष्ट्वा उपदेशवत्येते ॥ इत्युपनयनम् ॥ ततो महानाक्ष्या
 दिसमावर्तनांतं कृत्वा कनककुंडलं कारांश्च दत्त्वा आयुष्यं च स्यमिति सूक्तं पठित्वा मौजी विसर्जनांतं कृत्वा ममाग्ने इति सूक्तं पठेत् ॥
 ततः स्विष्टकृदादि होमशेषं समापयेत् ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २४३ ॥ अथाश्वत्थविवाहः ॥

श्रीः ॥ तत्रादावश्वत्थालवालेशतकुंभमितं शुद्धजलं क्षिप्त्वा दुग्धमधुतकुंभैश्च सिकत्वा वस्त्रयुग्मेन अश्वत्थतुलस्यादिशाखावेष्टयित्वा अश्वत्थायोष्णीषं वस्त्रयुग्मं तुलस्यैकं चुकी वस्त्रं कंठभूषणं मंगलसूत्रं मौक्तिकं कर्णपादभूषणानि च दत्वा अश्वत्थस्य विवाहविधिं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ पूर्वसंस्कारहोमस्थंडिलोत्तरप्रदेशे स्थंडिलं निर्माय योजकनामानमग्निं प्रतिष्ठाप्या न्वाध्यात् ॥ अन्नप्रधानं ॥ ब्रह्माणं द्वा सुपर्णेति मंत्रेण १०८ तिलाज्यद्रव्येण तथामहाव्याहृतिभिः तिलाज्यद्रव्येण १०८ यक्ष्ये ॥ एवं होमं कृत्वा तुलस्यश्वत्थयोरंतराले पटं धृत्वा मंगलाष्टका निपठित्वांतःपटं निःसार्य तयोश्चतुरः शाखामयान् हस्तान् गृह्णामीति मंत्रेण योजयेत् ॥ ततः स्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्या श्वत्थं तुलसीचपुरुषसूक्तेन पौडशोपचारैः संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ अश्वत्थं त्वं जगन्नाथः पुरादेवैर्विनिर्मितः ॥ पापात्संन्राहि नो देव पुण्यं देहि महाफलं ॥ क्षीरोदधिसमुद्भूते तुलसि हरि वल्लभे ॥ अश्वत्थो द्याप न फलं देहि महांसदाशिवे ॥ तत आचार्यः ग्रहयज्ञोक्तविधिनावलीन्दत्वा क्षेत्रपालत्रालिदत्वा सर्वे आचार्याः स्वस्वकुंडे पूर्णाहुतिं हुत्वा कर्मशेषं समापयेयुः ॥ ततो यजमानः पीठपूजां विधाय कृतस्याश्वत्थो द्याप न स्वसांगता सिद्धये आचार्यादिभ्यः पूजापूर्वकं दक्षिणां दत्वा आचार्यादयः पूर्वस्थापिताष्टकलशोदकेन दूर्वापल्लवैः सपत्नीकं यजमानमभिषिंचेयुः ॥ तत्र मंत्राः ॥ आनो भद्रे तदिदं शर्चं सूक्तं अस्य वामस्येति द्विपंचाशदृचं सूक्तं परोमात्रयेति दशर्चं सूक्तं मुचामित्वेति पंचर्चं सूक्तं समुद्रज्येष्ठा इत्यादयः सुरास्त्वामभिषिंचं त्वित्याद्याः ॥ एवमभिषिक्तो यजमानः तिलकादिधृत्या अग्निपीठदेवताश्च संपूज्य उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इत्युत्थाप्य सोपसंकरं पी

उमाचार्यायगंचदत्वामंडपं सदस्यायाचार्यायवादत्वाभ्यर्चयसींचदत्वाकर्मेश्वरार्पणं कृत्वा शताधिकान् ब्राह्मणान्संभोज्य आशि
षोगृहीत्वा अनेनाश्वत्थोद्यापनेन श्रीकृष्णः प्रीयतामिति संपूर्णतां वाचयित्वा इष्टजनैः सह मुंजीत ॥ इति शौनकीये अश्वत्थो० ॥

॥ २४४ ॥ अथ दूषप्रकारः ॥

तर्खात्वा तत्राक्षतान्दर्भाश्च क्षिप्त्वा वटाश्वत्थोदुंबरखदिराद्यन्यतमवृक्षनिर्मितं यजमानमात्रमष्टासं च बालयुतं मूर्ध्नि वल्लूयं प्रो
क्ष्यावदे निखाय हरिद्रा तैलाक्तमभिषिच्य च बालं प्रति मुच्य सर्वपगोरोचनगुग्गुलुदूर्वा निंबपत्राणां पोदलिकांबद्धा युवासुवासा इ
ति वासोयुगेनाच्छाद्य गंधाद्यैः संपूज्य लोकपालान् ब्रह्मविष्णुशिवान्यूपे संपूज्य ॥ एहो हि धर्मध्वजयज्ञनाथ त्रयीमयो वेदशरीरयू
पमसादं कुरु च प्रभो ॥ मूलच्छेदेन यत्पापं भूमिघातेन पातकं ॥ इति बलिदत्वा मेर्वादिपर्वतान्वरुणं च संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ देहि मे नुग्रहं
त्पापं वार्धके कृतं ॥ तत्सर्वमम देवेश यूपः पापं व्यपोहतु ॥ यन्निशायां तथा प्रातर्यन्मध्याह्नापराह्नयोः ॥ संध्ययोश्च कृतं पापं कर्म
णामनसा गिरा ॥ तत्सर्वमम देवेश यूपः पापं व्यपोहतु ॥ ततो या ओषधीरिति पुष्पमालांबद्धा गाढमालिङ्ग्य पुत्रादियुक्तो न मेत् ॥

॥ २४५ ॥ अश्वत्थोद्यापनं बौधायनीयं (पंचकुंडी) ॥

श्रीः ॥ अत्र संक्षिप्तः क्रमः ॥ संकल्पदिमडपप्रतिष्ठाते तत्र सत्विग्यजमानः प्रविश्य आचार्यो मुख्यकुंडपश्चिमे स न वग्रहं वास्तुहोमं संकल्प्य प्रदेशकरणांति कुंडं सं

स्कृत्याग्निप्रतिष्ठाप्यग्रहवेद्यामात्स्यानुसारेणग्रहान्संपूजयतदुत्तरे वास्तुवेद्यामष्टाष्टतिर्यगूर्ध्वैरेखीकरणेनैकोनपचाशत्पदवास्तुमडलसपाद्यतत्कोणेपार्श्वेचा
स्तेषामष्टाष्टतिर्यगूर्ध्वैरेखीकरणेनैकोनपचाशत्पदवास्तुमडलसपाद्यतत्कोणेपार्श्वेचा
स्तेषामष्टाष्टतिर्यगूर्ध्वैरेखीकरणेनैकोनपचाशत्पदवास्तुमडलसपाद्यतत्कोणेपार्श्वेचा
स्तेषामष्टाष्टतिर्यगूर्ध्वैरेखीकरणेनैकोनपचाशत्पदवास्तुमडलसपाद्यतत्कोणेपार्श्वेचा

ममसुन्वतमिति त्राम्यातैरेवद्रव्यैः २८ ॥ पश्चिमेलक्ष्मीनारायणपूर्ववत् १०० वरुणवायुचंद्रममेवरुणानोनियुद्धिरिति त्राम्यातैरेवद्रव्यैः २८ ॥
उत्तरेलक्ष्मीनारायणपूर्ववत् १०० कुबेरं अभित्य देवमिति तैरेवद्रव्यैः २८ एव होमः कार्यः होमकाले द्वारजापकैरेतनदेवप्रतिष्ठापचकुंड्युक्तक्रमेण सू-
क्तजपः कार्यः ॥ ततः स्विष्टकृदाद्यंते इन्द्रादिभ्यः क्षेत्रपालाय च वलिदद्यात् ॥ सर्वे आचार्याः पूर्णाहुत्यादि होमशेषं समाप्योत्तरदिनावध्यग्निरक्षेयुरूपवसेयुश्च ॥
इत्यधिवासनं ॥ प्रातर्घटीस्थापनं आचार्यो मंडपदेवताः संपूज्याः श्वत्थं पंचाद्युतैरभिषिच्य तैलहरिद्रोपणाद्युपहारं तैलौकिकमेव कुर्यात् ॥ ततः पूर्वोक्ताश्च तथो-
द्घेयनामकरण निष्क्रमणाग्नप्राशनचौलोपनयनमहानाग्नीमहाव्रतगोदानसमावर्तनविवाहे पुप्रति संस्कारव्याहृत्याचतुराज्यं हुत्वा श्वत्थं करेण स्पृशेत् ॥ अग्नि-
वासितसूच्याकर्णविधं कृत्वा आयुष्यमिति सूक्तेन कुंडले बध्नीयात् शलाकया नेत्राजनं कार्यं ॥ ततोऽश्वत्थमूले तुलसीरोपयित्वा यजमानकरे मालतीं दत्त्वा दिसि-
पदं धृत्वा मंगलाष्टकानि पठित्वा पटमुन्नमय्य मालतीमश्वत्थमूले रोपयित्वा सर्वे ये ज्ञेन बृहस्पते प्रथमे तव दत्तं भद्रकर्णे इत्यादि पठेयुः ततः कौपीनं युवं वस्त्राणीति व-
स्त्रं मित्रस्य च हुरित्यजिनं यज्ञोपवीतं च मनंच इयं दुरुक्तादिदिहोमशेषं समाप्य ॥ अश्वत्थोत्तरतः ऊर्ध्वं ऊपुण इति यूपरोपयित्वा तुलसीसहाश्वत्थस्य सु-
मग्रे गृहवैप्रतिष्ठेति पठित्वा तेलाजहोमं कृत्वा वास्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य ॥ अश्वत्थोत्तरतः ऊर्ध्वं ऊपुण इति यूपरोपयित्वा तुलसीसहाश्वत्थस्य सु-
वासिनीमित्तैलहरिद्रोपणमंगलस्नानचकृत्वा ततः कर्मसाद्रुण्यावासे ये लक्ष्मीनारायणप्रीतये चतुःकूलवस्त्रादिना नाद्रव्यपूरितं वंशपात्रदानं कार्यं ॥ तत्रादौ पू-
वाः ॥ फलानियज्ञशशास्त्राश्च वाङ्मयो मे दयां कुरु ॥ आसनं ॥ सर्वतीर्थमयो यस्मात्सर्वदेवमयो यतः ॥ सर्वतीर्थानि बुभुक्षुस्तस्मात्पाद्यमाधत्स्व वृक्षराट् ॥ पाद्यं ॥
आगोधर्मस्य यद्वाजीजमापो धर्मः सनातनः ॥ अश्वः पवित्रं नास्त्यन्यदपामर्घ्यं गृहाण मे ॥ अर्घ्यं ॥ शुद्धं तिद्रव्यमात्राणि गंगातोयेन नित्यशः ॥ अतः सर्वाणि

गात्राणि स्नापयेयद्गृक्षराद् ॥ स्नानं ॥ सर्वभूताधिवासाय सर्वदेवमयाय च ॥ सर्वलज्जानिरासार्थवाससीकल्पयाम्यहं ॥ वस्त्रं ॥ यतो गघवतीभूमिर्भू-
मिरूपाहिपादपा. ॥ राजात्वपादपानाचंदनं प्रतिगृह्यता ॥ गंधं ॥ वृक्षराजनमस्तुभ्ययज्ञराजनमोस्तुते ॥ यज्ञांगरूपयज्ञेशवृक्षाश्चत्थनमोस्तुते ॥
पुष्पं ॥ निर्यासो वृक्षराजानां धूपार्थकल्पयाम्यहं ॥ धर्मरूपेण वर्तते वृक्षाश्चत्थायतेनमः ॥ धूपं ॥ चक्षुर्दसर्वलोकानां तिमिरस्य निवारणं ॥ आर्तिक्यक-
ल्पयेभत्स्यापरिगृह्णीष्ववृक्षराद् ॥ दीप ॥ अन्नाद्भवंति भूतानि यज्ञश्चात्रात्प्रवर्तते ॥ अक्षत्ययज्ञरूपोसि नैवेद्यंतेर्पयाम्यहं ॥ नैवेद्यं ॥ पायसं लड्डुकां
श्चार्पयेत् ॥ फलतांबूलदक्षिणा समर्प्य नमस्कारप्रदक्षिणा पुष्पांजल्यते प्रार्थयेत् ॥ अश्वात्योसि जगन्नाथपुरादेवैर्वैनिर्मितः ॥ पापात्सत्राहि नो देव पुण्यदेहि महा-
फलं ॥ क्षीरोदधिसमुद्भूते तुलसीहरिवल्लभे ॥ अश्वात्योद्यापनफलदेहि मद्यं सदाशिवे ॥ इति ॥ ततः पूर्णोद्भुतिवसोर्धाराचहुत्वा चार्थादीन् पूजादक्षिणादि-
भिस्तोषयेत् ॥ ततो भिषेकः ॥ मंडपाद्युपस्करजातमाचार्यहस्ते प्रतिपाद्य स भवेदशधान्यानि दद्यादिति संक्षेपः ॥

॥ २४६ ॥ अथ वटोद्यापनम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनः सकलपापक्षयकुलकोटिसमुद्भूत एहि कामुष्मिक निरवधिसुखप्राप्तिपूर्वकब्रह्मपदप्राप्तिकामो
वटोद्यापनं तथाभीष्टदातृत्वसिद्ध्यर्थं सर्वप्राणिसुखनिवासार्थं च वटसंस्कारं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ तदंगविहितं गणपतिपूजनं पु-
ण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणं च करिष्ये ॥ स्वगृह्यविधिनातानि कृत्वा चार्थादीन् वृणुयात् ॥ ततः स-
त्विग्यजमानः पूर्णकलशहस्तः मंगलवाद्यतूर्यघोषेण सह शकुनसूक्तं पठन् वटमंडपप्रादक्षिण्येन पश्चिमद्वारमागत्य तत्र स्थोनां म-
हीद्यौरिति मंत्रेण धरां संपूज्य अर्घ्यं दत्वा प्रविश्य वटसमीपे कलशं निधाय वरुणनिर्ऋतिमध्ये उषवि शेत् ॥ ततः आचार्यः कर्मसंक

ह्य्य भूतशुद्ध्यादिविधायमंडपांतगौरसर्षपलाजान्यदत्रसंस्थितमिति विकीर्णं
 त्रैः सर्वत्रोक्षणं कृत्वा स्वस्त्ययनमिति मंत्रद्वयं पठित्वा देवा आयांतु या तु धाना अपयांतु विष्णो देवयजनं रक्षस्व भूमौ प्रादेशं कुर्या
 त् ॥ यथोक्तमंडपे उक्तो रणपताका ध्वजान्बद्ध्वा शांति सूक्तजपार्थं वेदादिक्रमेण द्वावेकं वा ब्राह्मणं प्रागादिक्रमेण प्रतिद्वारं वृणुया
 त् ॥ तत आचार्यो वटपश्चिमे च नुरसां वेदिकां निर्माय तत्र सर्वतोभद्रं उक्तप्रकारेण ब्रह्मादिदेवता आवाह्य तदुपरि अक्षतपुंजे कल
 शत्रयं एकं वा कलशं प्रतिष्ठाप्य ॥ तत्र मध्यमं कुंभं ब्रह्मजज्ञानमिति ब्रह्माणं तदक्षिणे वषट्ते इति विष्णुं उत्तरे त्र्यंबकमिति रुद्रं एकल
 परितो लोके शांस्तत्तन्मन्त्रैरावाह्यं संपूज्य वेदीपरितोष्टौ कलशान्स्थापनप्रकारेण संस्थाप्य तत्र पूर्वोदिकलशेषु पंचगव्यं सप्तमृ
 दः पंचपल्लवान् चंदनं पंचरत्नानि क्षीरं सवौषध्यो गंगोदकं च क्षिप्त्वा शुद्धजलेनापूर्य पूर्णपात्रं निधाय तेषु इंद्रादीनां वाह्यं संपूजयेत् ॥
 ततः सैलहरिद्रोपणादिवटस्य कृत्वा वस्त्रेणावेष्टयेत् ॥ इत्यधिवासनम् ॥ परेद्युः प्रातर्नित्यकर्मनिर्वर्त्य पीठदेवताः संपूज्य प्रागा
 दिद्वारचतुष्टये च तुरः कुंभान् संस्थाप्य तेषु उदकं पंचरत्नपल्लवादिच निधाय इंद्रयमवरुणसोमं सत्तन्मन्त्रैरावाह्यं संपूज्य
 शुचतुर्वेदविदो द्विजाः शांति सूक्तानि पठेयुः ॥ तत ईशान्यां कुंडं स्थंडिले वाग्निं प्रतिष्ठाप्य तदुत्तरे वेदिकायामुक्तप्रकारेण ग्रहा
 नावाह्यं संपूज्य तदीशान्यां कलशं प्रतिष्ठाप्य जपार्थं ब्राह्मणं वृणुयात् ॥ ततः प्रागाद्याचार्याश्च त्वारः स्वस्वकुंडे स्वगृहाविधिना आ
 चार्यकुंडात् श्रोत्रियागाराद्वाऽग्नीन्पणीयध्यायेयुः ॥ कुंडचतुष्टयपक्षे प्राक्कुंडादग्निप्रणयनं तत्रैव मुख्यहोमः ॥ अन्वाधानम् ॥ त

त्रेशानकुण्डे ब्रह्मविष्णुरुद्रान्मृताक्तदूर्वाज्यद्रव्येणाष्टोत्तरशतमिताहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ इन्द्राद्यष्टौ लोकपालान्पलाशसमिच्चर्वीज्य
 द्रव्यैः अष्टाविंशतिसंख्ययायक्ष्ये ॥ दक्षिणे गणपतिं दुर्गासप्तमावृक्षेत्रपालं घृताक्ततिलद्रव्येणाष्टाविंशत्याहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ प
 श्चिमे साधिप्रत्यधिदेवतानादित्यादि नवग्रहानर्कादिसमिच्चर्वीज्यतिलव्रीहिद्रव्यैः अष्टाविंशतिसंख्ययाकाहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ उत्त
 रे सोमं सोमो धेनुमिति मंत्रेण घताक्तचरुक्षसंमिद्रव्येण अष्टोत्तरशताहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ एवं त
 त्तन्मन्त्रैः होमं संपाद्य ॥ ततः आचार्यो वटस्य हरिद्रातैलादिदत्त्वा पंचोपचारैः संपूज्य पूर्वस्थापिताष्टकलशान्ब्राह्मणैर्ग्राहयित्वा
 च आपोहिष्ठा समुद्रज्येष्ठा इमा आपः एतोन्विद्रमिति प्रत्येकं जपन् वटस्याभिषेकं कुर्यात् ॥ तत आचार्यः प्रतीच्यां वटसंस्कारा
 र्थं स्थंडिलं निर्माय वटस्य पुंसवनादि विवाहांतान् संस्कारान् व्याहृतिद्वारा करिष्ये ॥ अग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् ॥ अग्निं वायुं सू
 र्यं प्रजापतिं आज्यद्रव्येण प्रतिसंस्कारं चतुःसंख्यया हुतिभिर्यक्ष्ये ॥ प्रतिसंस्कारहोमांते वनस्पते शतवल्श इति मंत्रेण वटं स्पृशेत् ॥
 एवमुपनयनपर्यंतं हुत्वा ॥ यजमानवटांतराले पटं धृत्वा सुमुहूर्ते तदेवल्लग्नमिति पठिते अंतःपटं निःसार्य ध्रुवसूक्तं ये यज्ञेनेति पठि
 त्वा कौपीनं यज्ञोपवीतं मेखलां दंडं च तत्तन्मन्त्रैर्दत्त्वा उपदेशवद्वायत्रीं श्रावयित्वानमेत् ॥ ततो महानाभ्यादिसमावर्तनांतं कर्म कृ
 त्वालंकारान्दत्त्वा आयुष्यं च स्यामिति पठित्वा मौं जीं विसर्जयेत् ॥ ततो वटं दूर्वाचदुग्धादिना सिक्त्वा वटं दूर्वावस्त्रयुग्मेन संवेष्ट्य
 वस्त्रं कंचुकीमाभरणादिदत्त्वा पूर्ववद्धृत्वा गृभ्णामीति मंत्रेण वटं दूर्वयोः पल्लवमयान् हस्तान्योजयेत् ॥ ततः संस्कारसंबन्धिं स्विष्टकृ
 दादि होमशेषं समाप्य वटं पुरुषसूक्तेन संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ मूलतो ब्रह्मरूपाय मध्यतो विष्णुरूपिणे ॥ अग्रतो रुद्ररूपाय वटवृक्षाय ते

नमः ॥ अकारमूलरूपाय उकारस्कंधशाखिने ॥ मकारफलपुष्पाय वटवृक्षाय ते नमः ॥ तत आचार्याः स्वस्वकुंडे स्विष्टकृदादि
हुत्वा बलिपूर्णाहुतिं च कृत्वा ॥ यजमानो वटोद्यापनसांगता सिद्धये दक्षिणांगं च दास्ये इति संकल्प्य क्रमेण दत्त्वा ततः ऋत्विजः क
लशोदकैः यजमानं समुद्रज्येष्ठा इत्यादि मंत्रैरभिषिच्य कर्मशेषं समापयेयुः ॥ ततो यजमानः पीठदेवताः संपूज्य उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्य
तद्वत्तिष्ठत्याप्य यांतु देवगणाः सर्वे इति विसृज्य पीठादि आचार्या यदत्त्वा मंडपं सदस्याय दत्त्वा भूयसीं दत्त्वा शताधिकान्यथा श
क्तिवा ब्राह्मणान् भोजयिष्ये ॥ आशिषो गृहीत्वा वटोद्यापनपूर्णतां वाचयित्वा इष्टजनैः सह मुंजीत ॥ इति वटोद्यापनमौजीवि० ॥

श्रीः ॥ कर्ता शुभदिने आचम्य प्राणाना यम्य देशकालौ संकीर्त्य अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणो मम सपरिवारस्यास्मिन्वास्तौ चिरकाल
सुखनिवासपूर्वमखिलरोगविघ्नादिशांतिं संपदारोग्यपुत्रपौत्रधनधान्यादिसमृद्धिचिरजीवनस्वार्निवाससिद्धिद्वारा अस्य वास्तोः
शुभतासिद्ध्यर्थं समग्रहमखां वास्तुशांतिं करिष्ये ॥ अथ वास्तुशांतिप्रयोगः ॥

॥ २४७ ॥ तदंगतया गणेशपूजा स्वस्तिवाचनमातृकापूजाभ्युदधिकश्राद्धाचार्यब्रह्मर्त्विग्व
रणा निष्कृत्वा यथाविभवं वस्त्रालंकारादिभिः पूजयेत् ॥ तत आचार्यो यदत्र संस्थितं भूतं ॥ भूतमेतपि शाचाद्या अपकामं तुराक्ष
साः ॥ स्थानादस्माद्भ्रजं त्वन्यत्स्वीकरोमि भुवं त्विमामित्यनेन सर्षपान्विकीर्य पंचगव्येन शुचीवो हव्या इत्युच्चेन पुनं तु मां देवजना इ
त्युच्चेन गृहमाविभीत एतो न्विद्रमित्युच्चेन गृहं संप्रोक्ष्य ॥ स्वस्त्ययनमित्यादि प्रादेशकरणांतं कुर्यात् ॥ ततो गृहादौ यजमानैकह
स्तमितं चतुरस्रं सयोनित्रिमेखलं कुंडं चतुरंगुलोत्सेधं स्थंडिलं वा विधाय तत्पूर्वतश्चतुरंगुलं तत हस्तमितं वेदिद्वयं मृदा विधाय उत्तर

वेदैरैशानादिकोणचतुष्टयेचतुरोहकीलानरोपयेत् ॥ विशंतुभूतलेनागालोकपालाश्चसर्वतः ॥ अस्मिन्गृहेवतिष्ठंतुआयुर्ब
 लकराःसदा ॥ इतिमंत्रेण ॥ प्रतिकीलंमंत्रावृत्तिः ॥ ततःईशानकोणादिक्रमेणचतुर्षुकोणेषु ॥ अग्निभ्योप्यथसर्पेभ्योयेचा
 न्येतत्समाश्रिताः ॥ तेभ्योबलिंप्रयच्छामिपुण्यमोदनमुत्तममितिमंत्रावृत्त्यामाषभक्तबलीन्दत्वा ॥ वेद्युपरिकुंकुमादिनाहेम
 रूष्यशलाकयावापश्चादारभ्यप्रागंताउदक्स्संस्थाङ्गुलान्तराःप्रणवादिनमोतैदशभिर्नामभिर्दशरेखाःकुर्यात् ॥ ॐ शान्तायै
 नमः यशोवत्यै० कांतायै० विशालायै० प्राणवाहिन्यै० सत्यै० सुमत्यै० नंदायै० सुभद्रायै० सुरथायै० १० इतिदशरे
 खाःकृत्वा ॥ तथा हिरण्यायै० सुव्रतायै० लक्ष्म्यै० विभूत्यै० विमलायै० प्रियायै० जयायै० ज्वालायै० विशोकायै०
 इडा्यै० १० इतिदक्षिणारंभाउदगंताःप्राक्संस्थादशरेखाःकुर्यात् ॥ एवमेकाशीतिपदंमंडलंसंपद्यते ॥ तत्रमध्यस्थनवकोष्टा
 निरेखामार्जनेनैकीकुर्यात् ॥ एतन्नवपदंब्रह्मस्थानं तस्यचतुर्दिक्षुचत्वारिपदानि विदिधुश्रृंखलाकाराणिद्वादशकोणचतुष्टयो
 भयतश्चाष्टावितिर्विंशत्येकपदानि ॥ शिष्टानिप्रतिदिशंपंचपंचेतिर्विंशतिद्विपदानि ॥ ६३ ॥

॥ २४८ ॥ अथवास्तुमंडलदेवताः ॥

तत्रमंडलेप्रणवाद्यैश्चतुर्थ्यैर्नमोतैर्वक्ष्यमाणानामभिर्देवताआवाह्यस्थापयेत् ॥ तत्रैशानकोणपदेवास्तोःशिरसि ॐ शिखिनेन
 मः शिखिनंआवाहयामीत्येवंसर्वत्र १ तदक्षिणैकपदेदक्षिणनेत्रेपर्जन्यायन० २ तदक्षिणेततोपिपश्चिमतइतिपदद्वयेदक्षिण
 श्रोत्रे जयंतायन० ३ तदक्षिणपदद्वयेदक्षिणांसे कुलिशायुधाय० ४ तदक्षिणपदद्वयेदक्षिणबाहौ सूर्याय० ५ तदक्षिण

पदद्वयेदक्षिणबाहौ सत्याय० ६ तद्वक्षिणपदद्वयेदक्षिणकर्पूरे भृशाय० ७ तद्वक्षिणेअंसपङ्क्तिगतैकपदेदक्षिणप्रबाहौ आ
 काशायन० ८ आग्नेयकोणपदेदक्षिणप्रबाहौ वायवेन० ९ तत्पश्चिमैकपदेदक्षिणमणिबंधे पूष्णेन० १० तत्पश्चिमेततोप्यु
 यमाय० १३ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणजानौ गंधर्वाय० १४ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणपार्श्वेएव गृहक्षताय० १२ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणोरौ
 बाह्यपङ्क्तिगतैकपदेदक्षिणस्फिचि मृगाय० १६ नैर्ऋतकोणपदैकपदेपादयोः पितृभ्यो० १७ तदुत्तरैकपदेवामजानौ भृंगराजाय० १५ तत्पश्चिमे
 वारिकाय० १८ तदुत्तरैकपदेततोपिप्रागितिपदद्वयेवामजंघायां सुग्रीवाय० १९ तदुत्तरपदद्वयेवामपार्श्वे असुराय० २२ तदुत्तरपदद्वयेवामजानौ पुष्पदंताय० २०
 तदुत्तरपदद्वयेवामोरौ जलाधिपाय० २१ तदुत्तरपदद्वयेवामपार्श्वे पापाय० २४ वायव्यकोणपदेवामप्रबाहौ रोगाय० २५ तत्पार्श्वेएव शोषाय०
 २३ तदुत्तरेबाह्यपङ्क्तिगतैकपदेवाममणिबंधे० सोमाय० २९ तत्पार्श्वेएवामकर्पूरे मुख्याय० २७ तत्पार्श्वेएवामबाहौ भ्रूयाय० २८
 प्रबाहौ अहये० २६ तत्पार्श्वेएवामबाहौ सोमाय० २९ तत्पार्श्वेएवामकर्पूरे मुख्याय० २७ तत्पार्श्वेएवामबाहौ भ्रूयाय० २८
 तत्पार्श्वेएवामबाहौ सोमाय० २९ तत्पार्श्वेएवामकर्पूरे मुख्याय० २७ तत्पार्श्वेएवामबाहौ भ्रूयाय० २८
 दधःकोणपदेदक्षिणहस्ते सावित्राय० ३४ नैर्ऋत्यपदाधःकोणपदेमेढू जयाय० ३५ वायव्यकोणाधःकोणपदेवामहस्ते रु
 द्राय० ३६ मध्यगतनवकोष्टकब्रह्मपदसंलग्नमागादिपदत्रयेदक्षिणहस्ते अर्यम्णे० ३७ तद्वक्षिणैकपदेदक्षिणहस्ते सवित्रेन०

३८ तत्पश्चिमेब्रह्मसंलग्नपदत्रयेजठरदक्षिणभागे विवस्वतेन० ३९ तत्पश्चिमैकपदेवृषणयोः विबुधाधिपाय० ४० तदुत्तर
 ब्रह्मसंलग्नपदत्रयेजठरवामभागे मित्राय० ४१ तदुत्तरैकपदेवामहस्ते राजयक्ष्मणे० ४२ तत्प्राक्पदत्रयेवामस्तने पृथ्वीधरा
 यन० ४३ तत्प्रागेकपदेउरसि आपवत्साय० ४४ ततोमध्यमपदेपुहन्नाभ्योः ब्रह्मणेन० ४५ ॥ तदुत्तरेवास्तोष्पतेवसिष्ठो
 वास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् वृषवास्तुप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐ वास्तोष्पतेप्रतिजानी० इतिसुवर्णादिप्रतिमामष्ट्युत्तारणपूर्वकंसंस्था
 प्य ४६ मंडलाद्दहिरीशानादिकोणचतुष्टये चरक्यै० ४७ विदार्यै० ४८ पूतनायै० ४९ पापराक्षस्यै० ५० ततःपूर्वा
 दिचतुर्दिक्षु स्कंदायन० ५१ अर्यग्नेनमः ५२ जंभकायन० ५३ पिलिपिच्छायन० ५४ ततःपूर्वाद्यष्टदिक्षुतत्तन्मन्त्रैर्नाम
 भिर्वा इंद्रायन० ५५ अग्नेयेन० ५६ यमायन० ५७ निर्ऋतेयेन० ५८ वरुणायन० ५९ वायवेन० ६० कुबेरायन० ६१
 ईशानाय० ६२ इत्यावाह्य वास्तुपीठदेवताभ्योनमइतिसंपूज्यमंडलादीशान्यांकलशंसंस्थाप्यतत्रवरुणायनमइतिवरुणंसंपू
 ज्यततः पश्चिमायांकुंडेस्थंडिलेवावरदनामानमग्निप्रतिष्ठाप्याग्नेरीशान्यांहस्तमितग्रहवेद्यांग्रहान्ग्रहकलशंचसंस्थाप्यतत्रवरुणं
 संपूज्यदेवदानवसंवादइत्याद्यैःसंप्राथ्याग्निसमीपमेत्यान्वादध्यात् ॥ अस्मिन्वास्तुशांतिकर्मण्यन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वा
 हितेत्यादिचक्षुष्यंतमुक्त्वान्नप्रधानं ॥ आदित्यादिनवग्रहान् अष्टाविंशत्यष्टाविंशतिसंख्याकाभिःसमितिजालज्याहुतिभिः ॥
 अधिदेवताःप्रत्यधिदेवताश्चाष्टसंख्याकाभिः॥ क्रतुसाहस्रुण्यदेवताःक्रतुसंरक्षकदेवताश्चतुश्चतुःसंख्याकाभिःतैरेवद्रव्यैः ॥
 शिख्यादिपंचचत्वारिंशदेवताःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टाभिर्वासंख्याकाभिःऔदुंबरसमिन् १ तिल २ (यव)

पायस ३ आज्या ४ हुतिभिः ॥ वास्तुवास्तोष्पतइतिचतसृभिर्ऋग्भिः प्रतिद्रव्यंप्रत्यृचं १०८ वा २८ वा ८ संख्याहुतिभिः
 पूर्वोक्तद्रव्यैः ॥ पुनर्वास्तुवास्तोष्पतइतिचतसृभिःवास्तोष्पतेध्रुवास्थूणामित्यनयाचक्रमेणप्रत्यृचंपंचैकान्यतरसंख्याकाभिःपं
 शेषेणेत्यादिप्रणीताप्रणयनंतेशिख्यादिदेवताभ्यःप्रत्येकममुष्मैत्वेतिनिर्वाप्रोक्षणपूर्वकमाज्यभागातेयजमानः इदंउपकल्पि
 तंहवनीयद्रव्यमन्वाधानोक्तदेवताभ्यउत्सृज्येनममैत्युक्त्वोत्सृजेत् ॥ ततआचार्यादयोग्रहोमंकृत्वा तिल १ समित् २ आ
 ज्य ३ पायसैः ४ शिख्यादिपंचचत्वारिंशदेवताभ्योनाममंत्रैःप्रत्येकमष्टाविंशत्यष्टाष्टसंख्याकाभिराहुतिभिर्वाहुत्वावास्त
 वेवास्तोष्पतइतिचतसृभिःक्रमेणसमित्तिलपायसाज्यानिजुहुयात् ॥ पुनर्वास्तवेवास्तोष्पतइतिचतसृभिर्वाहुत्वावास्त
 याचप्रत्येकंपंचैकंकवाघृताक्तंबिल्वंजुहुयात् ॥ वास्तोष्पतइतिचतसृणांवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिदुबंत्यागायत्री ॥ वास्तोष्पते
 ध्रुवास्थूणामितीरिविठिर्वास्तोष्पतिर्बृहती ॥ होमेविनियोगः ॥ ततश्चरक्यादिभ्योन्वाधानोक्तमुख्यन्यूनसंख्ययासमिदादि
 द्रव्याणिजुहुयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांते लोकपालेभ्योग्रहपीठदेवताभ्यःक्षेत्रपालायचवलिंदत्वापूर्णाहुतिंजु
 हुयात् ॥ मूर्धानंभरद्वाजोवैश्वानरस्त्रिदुर्पूर्णहुतौवि० ॥ ॐ मूर्धानं० देवाः स्वाहा वैश्वानरायेदं० ॥ ततःप्रणीतानिनयनादि
 कर्मशेषसमाप्यवास्तुमंडलपश्चिमदेशेऽंशिलिनेनमः एषपायसवलिर्नममेतिप्रत्येकंपायसवलीन्दत्वाचरक्यादिभ्यस्तथैवमाष
 भक्तवलीन्दद्यात् ॥ ततआचार्यादयःसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिमंत्रैःसुरास्त्वामित्यादिभिश्चमंत्रैः सपत्नीकंयजमानंशांतिकलशोदके

नाभिषिच्यसर्वोषधीभिर्नुलिप्यस्नापयेयुः ॥ ततःयजमानआचार्योवागृहंयागादितस्त्रिसूत्राराशोऽज्ञपावमानमंत्रैः सतूर्यमं
गलघोषंवेष्टयित्वा समंताहुग्धपूर्णयाजलपूर्णयाचसस्तनकुंभ्यातथैवसूक्तद्वयेनधाराद्वयमविच्छिन्नंकुर्यात् ॥ ततोमध्यनवप
त्रेयकोणेआकाशपदे यजमानपदेनजानुमात्रंगतंखात्वामध्येगोमयेनोपलिप्यशुभ्रचंदनपुष्पाक्षतैरलंकृत्यसर्वधान्यवीजानिद
ध्योदनंचक्षिस्वानवंजलपूर्णंकलशंशुक्लकपुष्पयुतंगंधाद्यर्चितमादायजानुभ्यामवनिंगत्वातज्जलंगतं ॐ नमोवरुणायेतिमंत्रेण
क्षिपेत् ॥ जलेप्रदक्षिणावर्तेपुष्पेचोर्ध्वमुखेशुभम् ॥ ततःपक्कमृत्पेटिकायांशाल्यादिसप्तधान्यवीजानिदध्योदनंजैवालंफलपु
ष्पाणिचक्षिस्वानूर्ध्वोपेणपूर्वस्थापितवृषवास्तुप्रतिमामानीयेपेटिकायांसंस्थाप्यगंधादिभिःसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ पूजितोसिमया
वास्तोहोमादौरर्चनैःशुभैः ॥ प्रसीदपाहिविश्वेशदेहिमेगृहजंसुखं ॥ वास्तुभूतेनमस्तेस्तुभूशय्याभिरतप्रभो ॥ मद्गृहंधनधान्या
दिसमृद्धंकुरुसर्वदेति ॥ ततोमृत्पेटिकांपिधायशनैर्गतेस्थाप्य ॥ सशैलसागरापृथ्वीयथावहसिमूर्धनि ॥ तथासांवहकल्याण
परिभूमिंगोमयेनोपलिप्यशुक्लगंधपुष्पाक्षतैर्भूषयेत् ॥ मृदआधिक्येउत्तमंसाग्न्येमध्यमंन्यूनत्वेत्वधमंफलंविद्यात् ॥ गतौ
थाशक्तिदक्षिणांदत्वा ग्रहाणांशिख्यादीनांचपूजांकृत्वाक्षमाप्य उत्तिष्ठन्न०यांतुदेवेतिचविसर्जनेकृतेतत्प्रतिमाद्याचार्यहस्तेप्र

तिपाद्याग्निसंपज्यगच्छेति विसृज्य ब्राह्मणैः शांतिपाठयित्वा ग्रहशिख्यादिप्रीत्यर्थं प्रत्येकं त्रींस्त्रीनेकैकं यथाशक्ति ब्राह्मणा
नसंभोज्या शिष्या गृहीत्वा सुहृद्वृतो भुंजीत ॥ इति श्रीमन्नारायणभट्टसूरिसूत्रभट्टारामकृष्णविरचितः पौराणवास्तुशांतिप्रयोगः ॥

॥ २४९ ॥ अथ गृहप्रवेशः ॥

एवं प्रथमे हि वास्तुशांतिविधाय द्वितीये हि सुमुहूर्ते तदहरे ववागृहप्रवेशं कुर्यात् ॥ सचेत्थं ॥ नवं जलपूर्णं पल्लवोपेतं दूर्वायुतंगंधा
क्षतसुधा लिसंवस्त्रवेष्टितं सपूर्णपात्रं सफलं कलशमंजलिना गृहीत्वा यजमानो ब्राह्मणान्वितः सदारपुत्रस्तूर्यधोषेण स्वस्ति सूक्तेन क
निक्रददिति च गृहं प्रविश्य प्रधानगृहमध्ये धान्योपरितं कलशं स्थापयेत् ॥ ततो गृहस्थैर्यार्थब्राह्मणैः पुण्याहं वाचयित्वा तान्संपू
ज्य तैस्त्रिः शिवं वा स्तुतिवाचयित्वा ब्राह्मणान्संभोजयित्वा शिष्या गृहीत्वा सुहृद्वृतो भुंजीत ॥ इति गृहप्रवेशः ॥ ॥ ४३ ॥

॥ २५० ॥ अथ पंचकुंडीमंडपप्रकारः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ देवप्रतिष्ठां अथ तथोद्यापनं वा कर्तुं तत्तत्स्थानादुत्तरतः पूर्वतो वा उत्तमंडपे षोडशहस्तं मध्यममंडपे चतुर्दश
हस्तं दशहस्तमष्टहस्तं वा चतुर्द्वारं मंडपं कुर्यात् ॥ तत्र मध्यस्तं भवतुष्टयमध्ये वेदी हस्तोच्छिष्टां कुर्यात् ॥ तस्याः समंततश्चतुर्दिक्षु त्र
योदशांगुलांतरं हस्तमात्रांतरं वा त्यक्त्वा कुंडानि हस्तमात्राणि कुर्यात् ॥ तत्र प्राच्यां चतुरस्रं दक्षिणयोनि ॥ दक्षिणेर्धचंद्रं दक्षिण
योनि ॥ पश्चिमे वर्तुलं पश्चिमयोनि ॥ उत्तरे पद्मकुंडं पश्चिमयोनि ॥ ईशान्यां चतुरस्रं वृत्तं वा आचार्यकुंडं दक्षिणयोनि पश्चिमे
वा कुर्यात् ॥ मंडपस्येशान्यामुत्तरस्यां वादिशि चतुर्हस्तांतरेण मंडपार्धमानेन त्रिभागेन वा चतुर्थभागेन वा प्रासादमानेन वा चतुष्को

णंकोणध्वजस्तंभयुतंचतुर्द्वारंपूर्वमुखमुदङ्मुखंवात्मानमंडपंकुर्यात् ॥ तन्मध्यप्रदेशेवेदिकाद्वयंद्विहस्तंचतुर्थीशोच्छ्रायंद्विमेख
लंकुर्यात् ॥ अथवामहावेद्यधेविस्तीर्णतदुच्छ्रायोच्छ्रायंतदधोच्छ्रायंकुर्यात् ॥ महामंडपस्यपश्चिमतश्चतुर्हस्तंपट्टस्तंवाजला
धिवासमंडपंकुर्यात् ॥ एवंमंडपादिसंपाद्यपूर्वदिनेपूर्वतनचतुर्थदिनेवायथाविभवंसंभृतसंभारःसंकल्पादिकुर्यात् ॥ ॥ ७३ ॥

॥ २५१ ॥ अथसंकल्पोक्तत्विगवरणंच ॥

श्रीः ॥ तत्रादौयजमानःकूष्माण्डहोमब्रह्मकूर्चादिभिरात्मतनुंपावयित्वामुहूर्तात्पूर्वदिनेकृतमंगलस्नानःशुक्लमाल्यानुलेपनःस
भार्यःस्वासनेउपविद्याचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाआत्मनःपापक्षयपूर्वकं दशपूर्वान्दशपरानात्मनासहै
कविंशतिपुरुषान्पितृतोमातृतश्चोद्धर्तुकामोहंश्रीपरमेश्वरप्रादयर्थं यथाज्ञानेनयथामिलितोपचारद्रव्यैर्देशकालाद्यनुसारतःए
काहाद्यधिवासप्रकारेणआचार्यब्रह्मसदस्यादिद्वाराविष्णुप्रतिष्ठांशिवप्रतिष्ठांवाकरिष्ये ॥ तथाचपत्नीपुत्रादिसहितस्यममप्रति
मापिंडिकाकुंडतोरणस्तंभादिषुप्रधानांगकर्मसुचर्हानाधिकांगतादिकर्मण्यथाकरणादिविविधसूचित सर्वांनिष्टनिबर्हणार्थं
अस्यकर्मणःसाद्गुण्यार्थंचग्रहमखंतिलैःशांतिहोमंचकरिष्ये ॥ आदौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूज
नंनादीश्राद्धंआचार्यवरणंचकरिष्ये ॥ तानिकृत्वाआचार्योदीन्वृणुयात् ॥ यथा ॥ अमुकप्रवरान्वितोऽमुकगोत्रोत्पन्नोऽमु
कशाखाध्यायीअमुकशर्माअहं ॥ अमुकप्रवरोपेतममुकगोत्रोत्पन्नममुकशाखाध्यायिनममुकशर्माणंअमुकदेवप्रतिष्ठाख्येकर्मणि
मुख्यकुंडेविहितहोमंकर्तुमाचार्यत्वामहंवृणे ॥ आचार्योवृतोस्मिथथाज्ञानतःकर्मकरिष्यामीतिवदेत् ॥ एवंब्रह्माणंसदस्यंप्रति

कुंडमाचार्यं ब्रह्माणं च ॥ एकोवा ब्रह्मा ॥ प्रति कुंडं ऋत्विजो जाप कार्दींश्च वृत्त्वा सर्वान्मधुपकर्मादिना हयित्वा प्रार्थयेत् ॥ आचार्यप्रार्थना ॥ यथा शक्रस्य वागीश आचार्यः सर्वकर्मसु ॥ तथामया त्वमाचार्यो वृत्तोऽसिन्सर्वकर्मणि ॥ मंत्रमूर्तिर्भवान्नाथः संसाराद्यौघनाशनः ॥ श्रीदेवस्य प्रतिष्ठायां कुरु कर्मयथोदितं ॥ त्वत्सादान्निजेष्टं च समग्रं फलमाप्नुयां ॥ संसारभयभीतेन ह्ये त्वं मम यज्ञेऽस्मिन् ब्रह्मत्वेन वृत्तो ह्यसि ॥ ॥ आपद्विमोक्षणार्थाय कुरु यज्ञमंतं द्रितः ॥ ऋत्विग्भिः सहितः शुद्धैः संयतैः सुसमाहितैः ॥ आचार्येण च संयुक्तः कुरु कर्म यथोदितं ॥ गणपं—प्रारिप्सितस्य यज्ञस्य जपस्य हवनस्य च ॥ ऋत्विग्भिः सहितः शुद्धैः संयतैः सुसमाहितैः ॥ आचार्येण च संयुक्तः कुरु कर्म यथोदितं ॥ सुप्रसन्नाः प्रकुर्वंतु कर्मदं विधिपूर्वकं ॥ अस्मिन्कर्मणि ये ये तु वृत्ता गुरुमुखामया ॥ सावधानाः प्रकुर्वंतु स्वं स्वकर्म यथोदितं ॥ इति सर्वान्संपूज्य संप्राथ्य साष्टांगं प्रणमेत् ॥ ते च सर्वे प्रत्येकं वृत्तोऽसि यथा ज्ञानतः कर्मकरिष्यामीति वदेयुः इति ॥

॥ २५२ ॥

श्रीः ॥ अथाचार्यः सयजमानः सत्त्विक्पूर्णकुंडं भदध्यक्षत फलपुष्पसुवासिनीभिः सहितो मंगलघोषैः भद्रं कर्णेभिः कनिष्ठददित्यादि शाकुनसूक्तं पठन् मंडपं गच्छेत् ॥ आचार्यो मंडपमादक्षिण्येन पश्चिमद्वारिजानुभ्यामवनिंगत्वा स्योनापृथिवीतिभूमिं ध्यायन् अ

ध्वं दद्यात् ॥ तत्रादौ ॥ उद्धृतासिवराहेण कृष्णेन शतबाहुना ॥ दंष्ट्राग्रैर्लीलया देवियज्ञार्थं प्रणमाम्यहं ॥ इति नमस्कारः ॥
 ब्रह्मणानिर्मिते देवि विष्णुना शंकरेण हि ॥ पार्वत्या चैव गायत्र्या स्कंदवैश्रवणेन च ॥ यमेन पूजिते देवि धर्मेण विजिगीषुणा ॥
 सौभाग्यं देहि पुत्रांश्च धनं रूपं च देहि मे ॥ गृहाणार्घ्यं मया दत्तं सौभाग्यं च प्रयच्छ मे ॥ इत्यर्घ्यं दत्वा पश्चिमद्वारेण मंडपं प्रादक्षिण्ये
 न प्रविश्य नैर्ऋत्य वारुण्योर्मध्ये पूर्वोत्तराभिमुखोऽपविशेयुः ॥ आचार्यो विद्याः पश्चिमत उपविश्य आचम्य प्राणानाचम्य देशका
 लौ स्मृत्वा अमुककर्मणि यजमानेन वृत्तो हं मंडपपूजादिविहितं कर्म करिष्ये ॥ गणेशं पूजयित्वा शरीरशुद्ध्या कर्मधिकारार्थं आस
 नादिन्यासं भृशुद्ध्यादिपवनपावनन्यासादिनात्मानं पावयित्वा प्रतिष्ठा मंडपांतः यदत्र संस्थितं भूतं ॥ जितं ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते
 विश्वभावन ॥ सुब्रह्मण्य नमस्ते स्तुमहापुरुष पूर्वज ॥ भूतानि राक्षसावापिये त्रिष्टितिके च न ॥ ते सर्वेऽप्यपगच्छंतु यज्ञमत्र करो
 म्यहं ॥ अपसर्पतु ते भूता ० ब्रह्मकर्मसमारभे ॥ इति लाजगौरसर्वपान्सर्वतो विकिरेत् ॥ ततः शुची वो हव्ये तितृचेन कुशैः पंचग
 व्येन आपो हि ष्ठे तितृचेन अद्भ्यः संभूत इत्युत्तरनारायणेन चाद्भिः प्रोक्षणं कार्यं ॥ ततः कृतांजलिः स्वस्त्ययनं तार्क्ष्यं भित्तिमंत्रद्वयं प
 पठेत् ॥ देवा आयांतु यातु धाना अपयांतु विष्णो देवयजनं रक्षस्व भूमौ प्रादेशं कुर्यात् ॥ ततो वेदिकाग्नेयकोणे स्थूणां वसुदामावाह्य
 पूजयेत् ॥ नैर्ऋत्यकोणे भद्रां ॥ वायव्यकोणे अदितिं ॥ ईशानकोणे नंदां च पूजयेत् ॥ ततः पश्चिमद्वारेण बहिर्निर्गत्य मंडपप्रा
 दक्षिण्येन मंडपद्वाराद्बहिर्हस्तांते पूर्वेष्वथ तोरणं सुदृढनामकं शंखचिह्नितं अग्निमीळे मधुच्छंदा अग्निर्गायत्री ॥ अग्निमीळे इति
 मंत्रेण निधाय ॥ सुदृढ तोरणाय नम इति नाममंत्रेण गंधादिभिः संपूज्य पुष्पमालादिशोभितं कुर्यात् ॥ राहुबृहस्पती तत्र न्यसेत् ॥

तत्रैकःकलशःस्थाप्यः ॥ यथा ॥ महीद्यौरितिभूमिस्पृष्ट्वा ओषधयःसमितिधान्यराशिंकृत्वा तदुपरिआकलशेवितिकलशं
 संस्थाप्य इमंमेगंइतिजलेनापूर्य गंधद्वाराभितिगंधप्रक्षिप्य याओषधीरितिसवौषधीः ओषधयःसमितियवान् कांडात्कां
 डादितिदूर्वाः अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् स्योनापृथिवीतिसप्तमृदः याःफलिनिरितिफलं सहिरलानीतिपंचरत्नानि कांडात्कां
 रूपइतिहिरण्यंचप्रक्षिप्य युवासुवासाइतिवस्त्रेणरक्तसूत्रेणवावेष्ट्य पूर्णादवीतितदुपरिपूर्णपात्रंन्यसेत् ॥ ॐ इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थेदेवोर्वःसविताप्रार्थय
 वाहनंपूजनंच ॥ ततोदक्षिणेऔदुंबरसुभद्रनामकंचक्रचिह्नितंतोरणं ॥ ॐ त्रिमेष्टाक्षंसुर्कर्मनामकंगदाचिह्नितंतोरणं ॥ तस्मिन्कलशेध्रुवा
 तुश्रेष्ठतमायुर्कर्मणे ॥ इतिनिधायसुभद्रतोरणायनमःइतिपूर्ववत्संपूज्यपूर्ववच्चंदनादिचर्चितंकृत्वासूर्यमंगारकंचतत्रन्यसेत् ॥
 तत्रैकःकलशःपूर्ववत्स्थाप्यः ॥ तत्रधरामावाहयेत्पूजयेच्च ॥ ॐ इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थेदेवोर्वःसविताप्रार्थय
 याहिवीतयेगुणानोह्वयदांतये ॥ निहोतासत्सिबुर्हिषि ॥ ॐ शनोदेवी० ॥ इतिनिधायसुर्कर्मनामकंगदाचिह्नितंतोरणं ॥ ॐ अम्ना
 कृत्वाशुक्रंबुधंचतत्रन्यसेत् ॥ तत्रपूर्ववत्कलशंस्थाप्यतत्रवाक्पतिमावाह्यपूजयेत् ॥ ॥ ततस्तरे ॥ वटतोरणंसुहोत्रना
 मकंपद्मचिह्नितं ॥ ॐ शनोदेवी० ॥ तत्रपूर्ववत्कलशंस्थाप्यतत्रविघ्नेशमावाह्यपूजयेच्च ॥ ॥ ततःपूर्ववत्संपूज्यचंदनादिचर्चितं
 नोस्तत्रन्यसेत् ॥ तत्रपूर्ववत्कलशंस्थाप्यतत्रविघ्नेशमावाह्यपूजयेच्च ॥ ॥ ततःपूर्ववत्संपूज्यचंदनादिचर्चितं
 चंदनोदकफलंपंचपल्लवसप्तमृत्तिकासुवर्णंपंचरत्नादियुतंदध्यक्षतविभूषितंवस्त्रपुष्पमालादिचंदनचर्चितं रक्तसूत्रवेष्टिताननंपू
 र्ववन्मंत्रैःस्थापयेत् ॥ प्रतिकलशंमंत्रावृत्तिः ॥ ऐरावतंकलशद्वयेन्यसेत्पूजयेच्च ॥ ऋग्वेदिनावृत्तिजौपूर्वद्वारेशांतिसूक्तज

पार्थत्वेनत्वावृणे ॥ ऋग्वेदःपद्मपत्राक्षोगायत्रःसोमदैवतः ॥ अत्रिगोत्रस्तुविम्रद्रक्तृत्विकत्वमेमखेभवेतिप्रत्येकंवृत्वा ॥ अग्नि
 मीळेमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ ॐ अग्निमीळे ॥ इतिमंत्रेणगंधाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ ततःसहस्राक्षंमत्तैरावतस्थितंपीतकिरीट
 कुंडलधरंदक्षिणवामकरस्थवज्रोत्पलमिंद्रं ध्यात्वा ॥ एह्योहिसर्वाभिरसिद्धसाधैरभिटुतोवज्रधरामरेश ॥ संवीज्यमानोप्सरसां
 गणनरक्षाध्वरंनोभगवन्नमस्ते ॥ भोइंद्रइहागच्छेहतिष्ठ ॥ इंद्रसांगंसप ० चिकंद्वारकलशेआ ॥ आशुःशिशानइतींद्रोप्रति
 रथइंद्रखिष्टुप् ॥ ॐ आशुःशिशानोवृष ० इतिपीतांपताकांपीतध्वजंचोच्छ्रयेत् ॥ त्रातारमिंद्रगर्गइंद्रखिष्टुप् ॥ इंद्रपूजनेवि ॥
 ॐ त्रातारुमिंद्र ॥ इतिइंद्रपूजयित्वा ॥ इंद्रःसुरपतिःश्रेष्ठोवज्रहस्तोमहाबलः ॥ शतयज्वाचयोदेवस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥
 इतिनत्वाइंद्रायसांगायसाधुधायसशक्तिकायअमुंसदीपमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिसमर्पयेत् ॥ हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्य ॥
 ततआग्नेयेगत्वापूर्ववत्कलशंस्थापयित्वापुंडरीकंअमृतंचतत्रन्यसेत्पूजयेच्च ॥ छागस्थंरक्तंदक्षिणवामकरद्वयधृतशक्तिकमंडलुं
 यज्ञोपवीतिनमग्निं ध्यात्वा ॥ एह्योहिसर्वाभिरहव्यवाहमुनिप्रवीरैरभितोभिजुष्ट ॥ तेजस्वतालोकगणेनसार्धममाध्वरंपाहिक
 वेनमस्ते ॥ भोअग्नेइत्यादिअग्निंसांगमावाह्यारकांपताकांरक्तध्वजंच ॥ अग्निदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री ॥ पताकोच्छ्रयणेवि ॥
 ॐ अग्निदूतंवृणीमहे ॥ इतिउच्छ्रयेत् ॥ त्वंनोअग्नेनाभागःकाण्वोऽग्निर्महापंक्तिः ॥ ॐ त्वंनोअग्नेआयुषुषुत्वंदेवेपुष्यवस्वएक
 इरज्यसि ॥ त्वामापःपरिच्छुतःपरिंयंतिस्वसेतवोनभतामन्युकेसमे ॥ इतिमंत्रेणाग्निगंधादिभिःपूजयित्वा ॥ आग्नेयःपुरुषोर
 कःसर्वदेवमयोव्ययः ॥ धूम्रकेतुरजोध्यक्षस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥ इतिनत्वाअग्नेयेसांगयेतिबलिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्य

ॐ॥

॥२९२॥

दक्षिणे गत्वा प्रतिहारशालं च नोदकादियुतं पूर्ववत्कलशद्वयं स्थापयित्वा वामननामकं दिग्गजं तत्र न्यसेत् पूजयेच्च ॥ ततो यजुर्वे
दिनादृत्विजौ शान्ति सूक्तजपार्थं त्वेन त्वां वृणे ॥ इवेत्वोर्जत्वा वा ० ॥ इति मंत्रेण गंगं च नयं मध्यात्वा ॥ एहो हि वैवस्वत धर्मराज सर्वार्थैरर्चित धर्ममूर्ते ॥ ततो महिषारूढं धृतं दंडपाशदक्षिणवामकर
पार्श्वगायत्री ॥ ॐ आयंगौः शुश्रूक्षर क्रमीद ० ॥ इति मंत्रेणोच्छ्रयेत् ॥ कृष्णां पताकां कृष्णं ध्वजं च ॥ शुभाशुभानंदशुचामधी
मंगंधादिभिः पूजयित्वा ॥ महामहिषमारूढं दंडहस्तं महाबलं ॥ ततः यमाय सोमं यमो यमो नुष्टुप् ॥ ॐ यमाय सोमं ० ॥ इति य
मायसांगायेत्यादिबलिं दद्यात् ॥ तत आचम्य नैर्ऋत्यांगत्वा पूर्ववत्कलशं स्थापयित्वा ॥ कुमुदं दुर्जयं च तत्र पूजयित्वा ॥ य
ततो नरारूढं महाकायं खड्गहस्तं महाबलं ॥ राक्षसैर्विद्विंती लं पीताभरणभूषितं निर्ऋतिं ध्यात्वा ॥ एहो हिरक्षोगणनायकस्त्वं विशा
लवेतालपिशाचसंघैः ॥ ममाध्वरपाहि पिशाचनाथलोके ध्वरस्त्वं भगवन्नमस्ते ॥ भो निर्ऋते इत्यादिना निर्ऋतिकलशे आवाह्य ॥
तद्वितीयेन मोक्षुण इति वानिर्ऋतिं गंधादिभिः पूजयित्वा ॥ ॐ मोक्षुणः परांपरा ० ॥ इति तीले पताकां नीलध्वजं चोच्छ्रयेत् ॥ असुन्वं
प्रतिगृह्यतां ॥ इति नत्वा सांगायेत्यादिबलिं दद्यात् ॥ ॥ तत आचम्य पश्चिमे गत्वा पूर्ववत्कलशद्वयं स्थापयित्वा अंजनाख्यं दि

मंडप. चं.
॥२५२॥

॥२९२॥

गजंतत्रन्यसेत् ॥ सामवेदिनावृत्विजौपश्चिमद्वारेशांतिसूक्तजपार्थत्वामहंवृणे ॥ सामवेदस्तुपिंगाक्षोजागतःशक्तिदैवतः ॥
 भारद्वाजस्तुविप्रेन्द्रऋत्विक्त्वंमेमखेभवेतिप्रत्येकंवृत्वाअग्नआयाहीतिगंधाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ ततःमकरस्थंपाशहस्तंशुक्लवर्णं
 किरीटिनंवरुणंध्यात्वा ॥ एह्योहियादोगणवारिधीनांगणेनपर्जन्यमहाप्सरोभिः ॥ विद्याधरैद्रामरगीयमानपाहित्वमस्मान्भ
 गवन्नमस्ते ॥ भोवरुणेत्यादिद्वारकलशेआवाह्य ॥ श्वेतांपताकांश्वेतध्वजं ॥ इमंमेवरुणेतिशुनःशेषोवरुणोगायत्री ॥ वरु०
 ॐ इमंमेवरुणश्रुधीहर्वमद्याचमृळ्य ॥ त्वामवस्युराचके ॥ इतिउच्छयेत् ॥ तत्त्वायामिशुनःशेषोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ तत्त्वायामि०
 इतिवरुणंगंधादिभिःपूजयेत् ॥ पाशहस्तंचवरुणमर्णसांपतिमीश्वरं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्वरुणायनमोनमः ॥ इतिनत्वावरु
 णायेत्यादिमाषभक्तबलिंदत्वा ॥ ॥ ततआचम्यवायव्यांगत्वातत्रपूर्वत्कलशंस्थापयित्वातत्रपुष्पदंतंसिद्धार्थंचसंपूज्यमृगाधि
 रूढंधून्नावर्णंचित्रांबरधरंयुवानंध्वजवरदक्षिणचामकरद्वयंवायुंध्यात्वा ॥ एह्योहियज्ञेममरक्षणायमृगामृगाधिरूढःसहसिद्धसंधैः ॥
 प्राणाधिपःकालकवेःसहायगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ भोवायोइहागच्छेत्यावाह्य ॥ धून्नांपताकांधून्नावर्णं ॥ वायोशतंवामदे
 वोवायुरनुष्टुप् ॥ ॐ वायोशतंहरीणां० ॥ इतिमंत्रेणोच्छयेत् ॥ तववायोव्यश्वांगिरसोवायुर्गायत्री ॥ ॐ तववायवृतस्पते० इति
 वायुंगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ वायुमाकाशगंचैवपवनंवेगवद्गतिं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्पूजेयंप्रतिगृह्यतां ॥ अनाकारोमहौ
 जाश्चयश्चाहृष्टगतिर्दिंवि ॥ तस्मैपूज्यायजगतोवायवेहंनमामिच ॥ इतिनत्वासांगायेत्यादिमाषभक्तबलिंदद्यात् ॥ ॥ तत
 आचम्यउत्तरेगत्वापूर्ववत्कलशद्वयंसंस्थाप्यसार्वभौमंदिग्गजंतत्रन्यसेत् ॥ अथर्ववेदिनावृत्विजौशांतिसूक्तजपार्थत्वेनत्वांवृ

णे ॥ बृहन्नेत्रोर्ध्ववेदोऽनुष्टुभोरुद्रदैवतः ॥ वैशंपायनविम्वेद्रक्तृक्त्वमेमखेभवेतिप्रत्येकंवृत्वा ॥ ततःशंनोदेवीरितिमंत्रेणगं
धाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ ततोऽनरयुतविमानस्थंकुंडलमहाकेयूरचिरंगदावरददक्षिणवामभुजद्वयमुकुटिनमहोदरंमहाकायंह
रितवर्णकुबेरंध्यात्वा ॥ एह्योहियक्षेश्वरयज्ञरक्षांविधत्स्वनक्षत्रगणेनसार्धं ॥ सर्वौषधीभिःपितृभिःसहैवगृहाणपूजांभगवन्नम
स्ते ॥ भोसोमेत्यादिद्वारकलशेआवाह्य ॥ हरितांपताकांहरितध्वजंच ॥ आप्यायस्वराहूगणोगोतमःसोमोगायत्री ॥ ॐ आ
प्यायस्व० इत्युच्छयेत् ॥ सोमोधेनुंराहूगणोगोतमःसोमस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ सोमोधेनुं० इतिमंत्रेणसोमंगंधादिभिःपूजयेत् ॥ स
र्वनक्षत्रमध्येनुसोमोराजाव्यवस्थितः ॥ तस्मैसोमायदेवायनक्षत्रपतयेनमः ॥ इतिनत्वासांगायेत्यादिसोमायेममाषभक्तबलिं
समर्पयामीतिदद्यात् ॥ ततआचम्यईशान्यांगत्वापूर्ववत्कलशंसंस्थाप्य ॥ सुप्रतीकंदिगजंमंगलंचतत्रसंपूज्य वृषारूढंदक्षि
णवामहस्तयोर्वरत्रिशूलधरंत्रिनेत्रंशुक्लमीशानंध्यात्वा ॥ एह्योहिविश्वेश्वरनस्त्रिशूलकपालखट्वांगधरेणसार्धं ॥ लोकेनयज्ञेश्वरय
त्रित्याजीगतिःशुनःशेषःसवितागायत्री ॥ ॐ अभित्वादेवसवित० इत्युच्छयेत् ॥ तमीशानमितिगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ वृष
स्कंधसमारूढशूलहस्तत्रिलोचन ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्पूजेयंप्रतिगृह्यतां ॥ सर्वाधिपोमहादेवईशानःशुक्लईश्वरः ॥ शूल
पाणिर्विरूपाक्षस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥ इतिध्यात्वा ॥ ईशानायसांगायेत्यादिबलिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्यईशानपूर्वयो
र्मध्येअधउद्दिश्यअनंतरायनासीनंफणासहस्रमंडितंपद्मशंखधरोर्ध्वाधोवामकरद्वयमनंतं

ध्यात्वा ॥ एहोहिपातालधरामरैद्रनागागनाकिन्नरगीयमान ॥ यक्षोरगैद्रामरलोकसंघेरनंतरक्षाध्वरमस्मदीयं ॥ भोअनंतइ
 हागच्छेत्यादिअनंतमावाह्यश्वेतांपताकांश्वेतध्वजं च ॥ आयंगौःसार्पराक्षीसर्पागायत्री ॥ ॐ आयंगौःपृश्नि० इत्युच्छयेत् ॥
 तेनैवमंत्रेणशेषंगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ योसावनंतरूपेणब्रह्मांडंसचराचरं ॥ पुष्पवद्धारयेन्मूर्ध्निस्तस्मैनित्यंनमोनमइतिनत्वासां
 गायेत्यादिमापभक्तवल्लिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्यपश्चिमनिर्ऋतिमध्येऊर्ध्वमुद्दिश्यअक्षसूत्रकुशमुष्टिधरोर्ध्वाधोदक्षिणकर
 द्वयंसुवर्णकमंडलुधरोर्ध्वाधोवामकरद्वयंचतुर्मुखंदमश्रुजटिलंलंबोदरंसुवर्णवर्णब्रह्माणंध्यात्वा ॥ एहोहिसवर्वाधिपतेसुरेंद्रलो
 केनसार्धेपितृदेवताभिः ॥ सर्वस्यधातास्यमितप्रभावोविशाध्वरनःसततंशिवाय ॥ भोब्रह्मन्इहागच्छेत्यादिब्रह्माणंसांगमि
 त्याद्यावाह्यरक्तांपताकांरक्तध्वजं च ॥ ब्रह्मजज्ञानंगेतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथ० अनेनोच्छयेत् ॥ तेनै
 वब्रह्माणंगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ पद्मयोनिश्चतुर्भुविर्वेदावासःपितामहः ॥ यज्ञाध्यक्षश्चतुर्वक्त्रस्तस्मैनित्यंनमोनमइतिनत्वासां
 गायेत्यादिवल्लिंदद्यात् ॥ अन्येतुस्योनापृथिवीतिपृथ्वीसंपूज्यतेनैवध्वजपताकास्थापनंकुर्वति ॥ रूपनारायणमतेईशानपूर्वयोर्म
 ध्येब्रह्मपूजनं ॥ ततआचम्यमंडपमध्येअत्युच्चंदंडोदशहस्तदीर्घस्त्रिहस्तायतोमहाध्वजोविचित्रवर्णः ॥ इंद्रस्यवृष्णइत्यस्येद्रो
 प्रतिरथइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ इंद्रस्यवृष्णो० इतिसंस्थाप्य ॥ ब्रह्मजज्ञानमितिमंत्रेणतत्रैवब्रह्मपूजनंकार्यं ॥ ततोमंडपस्यषोडश
 स्तंभेषुसर्वेभ्योदेवेभ्योनमः । वंशेषुकिन्नरेभ्योनमः । पृष्ठेषुपद्मगेभ्योनमइतिपूजयेत् ॥ ॥ ततोमंडपाद्ग्रहिःपूर्वस्यांदिशि किं
 चिद्भूमिमुल्लिख्यतत्रोपविश्य ॥ त्रैलोक्येयानिभूतानिस्थावराणिचराणि च ॥ ब्रह्मविष्णुशिवैःसार्धैरक्षांकुर्वंतुतानिमै ॥ देव

दानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ऋषयोमनवोगावोदेवमातरएवच ॥ सर्वेसमाध्वरेरक्षांप्रकुवमुदान्विताः ॥ ब्रह्माविष्णु
अरुद्रश्चक्षेत्रपालगणैःसह ॥ रक्षंतुमंडपसर्वेर्धंतुरक्षांसिसर्वतः ॥ त्रैलोक्यस्थस्यवरेभ्योभूतेभ्योनमः ॥ त्रैलोक्यस्थचरेभ्योभू
तेभ्योनमः ॥ ब्रह्मणेनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ शिवायनमः ॥ देवेभ्योनमः ॥ दानवेभ्योनमः ॥ गंधर्वेभ्योनमः ॥ यक्षेभ्यो
नमः ॥ रक्षोभ्योनमः ॥ पन्नगेभ्योनमः ॥ ऋषिभ्योनमः ॥ मनुष्येभ्योनमः ॥ गोभ्योनमः ॥ देवमातृभ्योनमः ॥ इतिप्र
त्येकंसंपूज्यपूर्वमंत्रैरेभ्योभूमौमाषभक्तबलिंदद्यात् ॥ २५३ ॥ अथशांतिहोमः ॥ ॥ ६९ ॥

श्रीः ॥ ततोदेशकालौस्मृत्वाप्रतिमापिंडिकादिषुन्यूनाधिकपापाणप्राणिवधादिदोषपरिहारार्थंशांतिहोमंकरिष्येइतिसंक्र
ल्यामिस्थापनादिविधायान्वाधानंकुर्यात् ॥ आज्यभागांतमुक्त्वात्रप्रधानंमृत्युरोगान्अघोरंरुद्रंपापभक्षणमंत्रालिंगोक्तदेव
ताःस्थाप्यदेवंच ५ एताःपंचदेवताःप्रत्येकंअष्टाधिकशतसंख्याकाभिर्घृताक्ततिलाहुतिभिर्यक्ष्येशेषेणस्विष्टकृतमित्यादि ॥ क्र
मेणहोममंत्राः ॥ परंमृत्योःसंकुसुकोमृत्युरोगास्त्रिष्टुप् ॥ घृताक्ततिलहोमेवि० ॥ त्र्यंबकं० ॥ अघोरैर्भ्योथुघोरै० ॥ त्र्यंबकं०
सिद्धख्यंवकोनुष्टुप् ॥ घृताक्ततिलहोमेवि० ॥ त्र्यंबकं० ॥ चरणंपवित्रं ॥ स्याप्यदेवमंत्रःइदंविष्णुर्मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ क्र
घृताक्ततिल० ॥ इदंविष्णु० ॥ विष्णोर्नुकंदीर्घतमानारायणस्त्रिष्टुप्घृताक्त० ॥ विष्णोर्नुकं० इतिनारायणस्य ॥ शिवपक्षे ॥
तत्पुरुषायविद्महेइतिशिवस्य० ॥ स्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ इतिशांतिहोमः ॥ ॥ ६९ ॥

॥ २५४ ॥ देवहस्तैकैकं कल्पयद्भैक्षुर्चेत्तुं निधाय दशतं तु भित्तं पंचागुलमष्टांगुलं वा कार्पाससूत्रहरिद्राक्तं साक्षतकास्यपात्रे निधाय कु
आचार्यः कौतुकबंधनकरिष्ये इति संकल्प्य द्भैक्षुर्चेत्तुं निधाय दशतं तु भित्तं पंचागुलमष्टांगुलं वा कार्पाससूत्रहरिद्राक्तं साक्षतकास्यपात्रे निधाय कु
॥ अग्निमीळ इति नवर्चस्य सूक्तस्य मधुच्छंदा अभिर्गायत्री ॥ सूत्रप्रोक्षणे विनियोगः ॥ ३४ अग्निमीळे ॥ आ
भोदकेन सूत्रमभिषिचेत् एभिर्मन्त्रैः ॥ अग्निमीळ इति नवर्चस्य सूक्तस्य मधुच्छंदा अभिर्गायत्री ॥ सूत्रप्रोक्षणे विनियोगः ॥ ३४ अग्निमीळे ॥ आ
पोहिष्ठेति तिसृणामांबरीषः सिधुद्वीप आपो गायत्री ॥ एतोन्विद्रभित्ति तिसृणामांगिरसस्तिरश्चर्याद्रोनुष्टुप् ॥ स्वादिष्टयेति दशर्चस्य सूक्तस्य मधुच्छंदाः
पवमानः सोमो गायत्री ॥ रक्षोहणमिति पंचविशर्चस्य सूक्तस्य भारद्वाजः पाथूरक्षोहाभिस्त्रिष्टुप् ॥ रात्रीव्यख्यदित्यष्टर्चस्य सूक्तस्य कुशिकः सौभरिपुत्रो
रात्रिर्गायत्री ॥ कृणुष्वपाज इति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य गौतमो वाग्देवोरक्षोहाभिस्त्रिष्टुप् ॥ तरस्समंदीति चतसृणामवत्सारः पवमानः सोमो गायत्री ॥
सहस्रशीर्षेति पोळशर्चस्य सूक्तस्य नारायणः पुरुषोनुष्टुप् अंत्या त्रिष्टुप् ॥ विष्णोर्नुक्कमिति पणामौ चर्यो दीर्घतमा विष्णुस्त्रिष्टुप् ॥ परोभात्रयेति सप्ता
नामैत्रावरुणिर्वैसिष्ठो विष्णुस्त्रिष्टुप् ॥ हिरण्यवर्णो भित्ति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य आनंदकर्मचिक्लोतेदि रासुतात्रपयः श्रीदेवता आद्यास्त्रिष्टुप् ॥ विहिहोत्रेति
तएकाप्रस्तारपंक्तिः ततो द्वे त्रिष्टुभौ ततो द्वावनुष्टुभं अंत्या प्रस्तारपंक्तिः ॥ यज्जाम्रत इति पणोऽशिवसंकरूपमत्राणां प्रजापतिर्मनस्त्रिष्टुप् ॥ विहिहोत्रेति
पंचानां वाग्देवो वायुरनुष्टुप् ॥ मुंचा भित्ति पंचानां प्राजापत्यो यश्मनाशन इन्द्रस्त्रिष्टुप् ॥ सविता पश्चात्तादित्यस्य नाभागः सविता त्रिष्टुप् ॥ नवोनव इति सूर्यासावित्री सूर्यासावित्री
विष्णोदा इत्यस्यांगिरसः कुत्सो द्रविणो दा अभिस्त्रिष्टुप् ॥ पिशंगभट्टिमभित्यस्य वैवोदासिः पुरुरुषं इंद्रो गायत्री ॥ एभिर्मन्त्रैः सूत्रमभिषिच्य ॥ जातवेदस इ
त्रिष्टुप् ॥ उत्कया तु भित्ति वसिष्ठ इन्द्रस्त्रिष्टुप् ॥ पिशंगभट्टिमभित्यस्य वैवोदासिः पुरुरुषं इंद्रो गायत्री ॥ एभिर्मन्त्रैः सूत्रमभिषिच्य ॥ जातवेदस इ
त्यस्य जातवेदा अभिस्त्रिष्टुप् ॥ इत्यनया सूत्रं गंधेनानुलिप्य ॥ विष्वेत्तात इत्यस्य भार्गवो नुमेध इंद्रो जगती सूत्रबंधने वि ॥ इति मंत्रेण भगवतो दक्षि
णहस्ते बध्नीयात् ॥ ततो धान्यराशौ जलद्रोणिं कटाहं वाजलं भांडं निधाय एते पामभावे जलधारार्थं शिक्त्यादि संपाद्य द्रोण्यादिकं गंधोदकेनापूर्यतन्मध्य

१५ ॥ रक्षोहणमिति पंचविशर्चसूक्तसभारद्वाजः पायूरक्षोहामिच्छिष्टुप् २५ ॥ आनोभद्रा इति दशर्चसूक्तसराहूगणोगोतमो विश्वेदेवाः आद्याः पंचजगलः पृष्ठीविराट्स्थानान्निष्ठुप्सप्तमीजगती अष्टम्याद्यास्तिस्त्रिष्टुभः १० ॥ स्वस्त्ययनमिति द्वयोः स्वस्त्यात्रेयो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् २ ॥ इमारुद्रा येत्येकादशर्चसूक्तस्य कुत्सोरुद्रो जगती ११ ॥ मुंचामित्वेति पंचर्चसूक्तस्य यक्ष्मनाशनो नाम प्रजापतिपुत्रो राजयक्ष्मनाशन इन्द्रस्त्रिष्टुवंत्यानुष्टुप् ५ ॥ रात्रीन्यख्यदित्यष्टर्चसूक्तस्य कुशिकः सौभरिपुत्रो रात्रिर्गार्गी ८ ॥ एतानि सूक्तानि जपेयुः ॥ ततः अथर्वशीर्षयथाशक्त्या वर्तयेत् ॥ एवं जलाधिवासं संपाद्य साक्षतहस्ताचार्यादिसहितः सपत्नीकोयजमानः मंगलवृत्त्यनिनादेन सुवासिनीं मंगलीतसहितः भद्रं कर्णेभिरिति मंत्रोपेण महामंडपं प्रादक्षिण्येन पश्चिमद्वारेण मंडपं प्रविश्य वेद्याः पश्चिमतः उपविश्य चाम्यप्राणानाम्यदेशकालौ स्मृत्वा मंडपं प्रतिष्ठां करिष्ये इति संकल्प्य ॥ गणे अंसं पूज्य अथ वास्तुयजनन वग्रहमखार्थं बृहत्तैराचार्यादिभिर्नैवावकाशप्रदेशे कुंडांतरे स्थंडिले वा एकतंत्रेण पृथग्वा वास्तुयांगं ग्रहमखं च कारयेत् इति विशेषः ॥

॥ २५५ ॥ पंचकुंडीपक्षेन वाधानादि ॥

श्री ॥ पूर्वईशानकुंडस्थमुख्याचार्यः उपरि मेखलायां इदं विष्णुरिति विष्णुं मध्यमेखलायां ब्रह्मज्ञानमिति ब्रह्माणं अधो मेखलायां कद्रुद्रयेति रुद्रं योन्यां गौरीं मिमायेति गौरीं चावाह्यपूजयेत् ॥ स्वगृह्यविधिना कुंडसंस्कारपूर्वमग्निप्रतिष्ठाप्य अग्नेर्गोभानादिसंस्कारार्थं न्याहृत्याहुतीः प्रतिसंस्कारमष्टाष्टसख्याकाहुत्वा ॥ ततः प्रागाद्याचार्योः प्रागादि कुंडहोमं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ उपरिवत् स्वकुंडसंस्कारं कृत्वा मुख्याचार्यकुंडात्संस्कृतमग्निं अग्निनाग्निं समिधयत इति मंत्रेण स्वेवे कुंडे प्रतिष्ठापयेत् गुरोर्ध्यानं दिचकुर्युः ॥ मुख्यकुंडाचार्यः स्वकुंडस्यैशान्यां शांतिकलशं विधिवत्स्थापयेत् ॥ प्रागाद्याचार्योः स्वस्वकुंडस्यैशान्यां संपातोदकार्थं ॥ तत्रैकः कलशः संपातोदकार्यं ॥ द्वितीयकलशे साक्षतपात्रे मूर्तिमूर्त्यधिप

तिलोकपालं चावाहयेत् ॥ तत्प्रकारः ॥ पूर्वकुण्डसेशानकलशे पृथिवीमूर्तिं आवाहयामि १ पृथिवीमूर्त्यधिपतिशर्व २ लोकपालमिद्रं ३ अग्निमूर्तिं ४ अग्निमूर्त्यधिपतिपशुपति ५ लोकपालं अग्नि ६ इति पूर्वकुण्डे पट् ॥ दक्षिणकुण्डैककलशे यजमानमूर्तिं १ यजमानमूर्त्यधिपतिउग्रं २ लोकपालं वरुणं ३ सूर्यमूर्तिं ४ सूर्यमूर्त्यधिपतिरुद्रं ५ लोकपालं निर्र्कति ६ इति पट् ॥ पश्चिमकुण्डैककलशे जलमूर्तिं १ जलमूर्त्यधिपतिमवं २ लोकपालं कुबेरं ३ आकाशमूर्तिं ४ आकाशमूर्त्यधिपतिईशानं ५ लोकपालं वायुं ६ इति पट् ॥ अथोत्तरकुण्डैककलशे सोममूर्तिं १ सोममूर्त्यधिपति २ लोकपालं मुख्यकुण्डे आचार्यः समिद्रयमादाय विष्णुप्रतिष्ठांगतया विहितहोमं कर्तुं तत्र देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानकरिव्ये अस्मिन्नन्वाहिते ग्रावित्याद्याज्यभागांत मुक्त्वा (मुख्यकुण्डे मूर्तिपानसंति) ॥ प्रधानं स्थाप्य देवं विष्णुं पलाशौ तु वराह्यशस्यपामार्गसमिचित्तिलचर्वाज्यैः प्रतिद्रव्यं १०८ संख्यया त्रैलोक्यं १०८ तिलैर्यवैश्च इति त्रिविक्रमः) ॥ प्रतिमायाः गर्भाधानादिपोडशसंस्कारसिद्धयर्थं प्रजापतिं अष्टा ८ हुतिसंख्यया तिलद्रव्येण व्यायनाथिवीमूर्तिं पृथिवीमूर्त्यधिपतिं अग्निमूर्तिं १०८ तिलद्रव्येण यक्ष्ये ॥ शोषेण सिद्धकृतमित्यादि ॥ ॥ अथ पूर्वकुण्डे आज्यभागांत मुक्त्वा अत्र प्रधानं पृथिवीमूर्तिं चर्वाज्यैः प्रतिद्रव्यं ८ यक्ष्ये ॥ स्थाप्य देवं विष्णुं तैरेव द्रव्यैः प्रत्येकं १०८ पिण्डिकां २८ तिलद्रव्येण ॥ दक्षिणकुण्डे प्रधानं ॥ यजमानमूर्तिं यजमानमूर्त्यधिपतिउग्रं यमसूर्यमूर्तिं सूर्यं प्रजापतिं १०८ तिलद्रव्येण शोषेण सिद्धकृतमित्यादि ० ॥ ॥

मूलाधेपतिरुद्रं लोकपालंनिर्वातिच प्रत्येकंपलाशोदुंवराश्वत्थशम्यपामार्गसमितिलचर्वाज्यैःप्रतिद्रव्यं ८ स्थाप्यदेवंविष्णुतैरेवद्रव्यैःप्रत्येकं १०८ पिडिकां २८ तिलद्रव्येण लक्ष्मीगरुडंचप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येणप्रजापति १०८ तिलद्रव्येण ॥ शेषेणेत्यादि ॥ ॥ अथपञ्चिमकुडेप्रधानं ॥ प्रतिद्रव्यं १०८ पिडिकां २८ तिलद्रव्येण लक्ष्मीगरुडंचप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येणप्रजापति १०८ तिलद्रव्येणशेषेणेत्यादि ० ॥ ॥ अथोत्तरकुडेप्रधानं सोममूर्तिं सोममूर्त्यधिपतिमहादेवं लोकपालंकुवेरं आकाशमूर्त्यधिपतिमीमं लोकपालंईशानं प्रत्येकपूर्वोत्तरद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं ८ स्थाप्यदेवंविष्णुतैरेवद्रव्यैःप्रतिद्रव्यं १०८ पिडिका २८ तिलद्रव्येण लक्ष्मीगरुडंचप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येण प्रजापति १०८ तिलद्रव्येणशेषेणेतिषष्टकृतमित्यादि ॥ इतिपंचकुंडीपक्षेन्वाधानं ॥

॥ २५६ ॥ अथपंचकुंडीहोममंत्रद्वारपालजपक्रमः ॥

श्रीः ॥ होमेक्रियमाणेजापकाजाप्यानिपठेयुः ॥ तान्यग्रेपूर्वादिकुंडीयहोमांतेवक्ष्यते ॥ ईशानकुंडेमुख्यआचार्य आज्यभागांतकृत्वा ॥ यस्यवाक्यं सऋषिरितिसामान्येनऋष्याद्युक्त्वासमिदादिहोमंकुर्यात् ॥ ईशान्याद्याचार्याःप्रतिद्रव्यंहोमांतेदेवस्यशिरस्युरसिपादयोःस्पृशेयुरितिकेचित् ॥ रायणश्चेत् विष्णोर्नुकमितिमन्त्रेणहोमः ॥ ह्रींश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यौ अहोरात्रेपाश्चै नक्षत्राणिरूपं अश्विनौन्यात् इष्टमनिपाण अमुमनिपाण सर्वलोकमनिषाणस्वाहाइतिपिडिकामन्त्रेणहोमः ॥ त्यागस्तुयजमानेनप्रतिकुंडंआदावेवकर्तव्यः ॥ हिरण्यवर्णाभितिलक्ष्म्याः ॥ तत्पुरुपायवि

॥३९७॥

इहैषुवर्णपक्षायधीमहि ॥ तन्नोगरुड.प्रचोदयात् (त्यमूषवाजिनमितिवा इन्द्रंमित्रमितिवा) गरुडस्यहोममंत्रः ॥ ब्रह्मादिसर्वतोभद्रमंडलदेवता
नांस्थापनोक्तमन्त्रैर्नामभिर्वाहोमः ॥ अथन्यासहोमः सचन्याससमयएवान्येनक्रत्विकर्तव्यः ॥ सचत्रिविक्रममतेयदिसमुदायेनक्रियतेतदपराय
विष्णवेस्वाहेतितिरैरष्टोत्तरशतं कर्तव्यः ॥ अथन्यासहोमः सचन्याससमयएवान्येनक्रत्विकर्तव्यः ॥ सचत्रिविक्रममतेयदिसमुदायेनक्रियतेतदपराय
तिमाया.गर्भाधानादिपोडशसंस्कारसिद्धयर्थप्रतिसंस्कारंअष्टाहुतिसंख्यायासमस्तव्याहृतिभिर्होमैः ॥ सचजीवन्यासानंतरं कर्तव्यः ॥ शाल्यर्थव्या
हृतिहोमः ॥ सोपिदेवस्थापनानंतरं कर्तव्यः ॥ अथप्राच्यादिकुंडेहोममंत्राः ॥ तत्रपूर्वकुंडेआचार्यःआज्यभागान्तं कर्तव्यः ॥ शाल्यर्थव्या
त्यादिक्रव्याद्युक्त्वायजमानेनत्यागेकृतेप्रधानहोमं कुर्यात् ॥ प्रतिद्रव्यहोमंतिदेवंपादनाभिशिरःसुस्पृशेत् ॥ आज्यहोमंकृतुआज्यशेषंषुषुवेणकि
चिदुत्तरकलशेनियेत् ॥ प्रधानहोममंत्राः ॥ सोनापृथिवीतिपृथिवीमूर्तेः ॥ ॐ स्योनापृथिवी ०थः स्वाहा ॥ पृथिव्याइ० इत्यष्टाहुतयः प्रतिमं
त्रं होतव्याः ॥ अघोरः यइतिपृथिवीमूर्त्यधिपतेः शर्वस्य ॥ त्रातारमिद्रमितिलोकपालस्य ॥ अग्निदूतमित्यभिर्मूर्तेः ॥ तेजःपशूनामित्यभिर्मूर्त्यधि
पतेः पशुपतेः ॥ अम्रआयाहीतिलोकपालस्याग्नेः ॥ प्रतिमंत्रंअष्टाहुतयःअष्टाविंशतिर्वा ॥ विष्णुःस्थाप्यश्चेत्तदाइदंविष्णुरितिहोमः १०८ ना
रायणश्चेत्तदाविष्णोर्नुकमितिहोमः ॥ ह्रीश्चतेलक्ष्मीश्चेतिपिण्डिकामंत्रः २८ हिरण्यवर्णाभिलिङ्गन्याः २८ तत्पुरुषायविद्महेसुवर्णपक्षायेत्यग
रुडस्य ॥ समस्तव्याहृतीः १०८ ततःस्विष्टकृत्एकादशप्रधानाहुतिमंत्राः ॥ पूर्वद्वारेजपः ॥ श्रीसूक्तं पवमानं सोमोभेदुं पदं क्रचः कनिकददिति
सूक्तं शंनईद्राभीसूक्तं रक्षोहंणसूक्तं रात्रीसूक्तं इमारुद्रायेतिसूक्तं पुरुषसूक्तं च ॥ ॥ इक्षिणकुंडेहोममंत्राः ॥ यस्यवाक्यमितिक्रव्याद्युक्तेय
जमानेनद्रव्यत्यागेकृतेहोमं कुर्यात् ॥ प्रतिद्रव्यदेवंस्पृशेत् ॥ आज्यशेषंकिचिदुत्तरकलशेनियेत् ॥ ततोहोममंत्राः ॥ असिहिवी इतियजमानमू
र्तेः ॥ त्वमिद्रसजोपसइतियजमानमूर्त्यधिपतेरुद्रस्य ॥ यमायसोममितिलोकपालस्यमस्य ॥ उडुलमितिसूर्यमूर्तेः ॥ आवोरानमितिमूर्त्य

पं.कुं.हो.
॥२५६॥

॥३९॥

मूर्त्यधिपतेरुद्रस्य ॥ असुन्वंतमितिलोकपालस्यनिर्ऋतेः ॥ स्थाप्यदेवस्येदंविष्णुरिति १०८ ह्रींश्चतेइतिपिडिकासंज्ञः २८ ॥ हिरण्यवर्णोमितिल
क्ष्म्याः २८॥तत्पुरुपायेतिगरुडस्य २८ ॥ व्याहृतिभिःप्रजापतेः१०८ इति ॥ दक्षिणद्वारेजपः ॥ पुरुषसूक्तं इमारुद्रायस्थिरिति
४ ऋच सोमोधेनुमिति ६ ऋचः कौष्मांड्यः ॥ ॥ अथपश्चिमकुंडेहोमसंज्ञाः ॥ यस्यवाक्यमित्युक्त्वा आपोहिष्ठेतिजलमूर्तेः ॥ नमोभवाय
चरुद्रायचस्वाहाइतिजलमूर्त्यधिपतेर्भेवस्य ॥ इमंमेवरुणइतिलोकपालस्य ॥ वातआवातुइतिवायुमूर्तेः ॥ तमीशानमितिवायुमूर्त्यधिपतेरीशानस्य ॥
आनोनिधुद्रिरितिलोकपालस्यवायोः ॥ स्थाप्यदेवस्येदंविष्णुरिति १०८ ह्रींश्चतेइतिपिडिकासंज्ञः २८॥ हिरण्यवर्णोमितिलक्ष्म्याः २८॥ तत्पुरु
पायेतिगरुडस्य २८॥ व्याहृतिभिःप्रजापतेः १०८ स्विष्टकृत् ॥ इतिपश्चिमकुंडेहोमः ॥ पश्चिमद्वारेजपः ॥ रुद्रसाम नतमंहोष्टौ पुरुषसूक्तं कद्रुद्रा
येतिरुद्रसूक्तं रक्षोहणंसूक्तं ॥ ॥ अथोत्तरकुंडेहोमसंज्ञाः ॥ यस्यवाक्यमित्युक्त्वा ॥ वयंसोमव्रतेइतिसोममूर्तेः ॥ तत्पुरुपायविद्यहेइतिरुद्रगाय
त्र्यासोममूर्त्यधिपतेर्मेहादेवस्य ॥ अभित्यंदेवमितिकुबेरस्य ॥ आदित्यत्रत्येत्याकाशमूर्तेः ॥ मृगोनमीमइत्याकाशमूर्त्यधिपतेर्भीमस्य ॥ अभित्वादेव
सधितरितिलोकपालस्य ॥ इदविष्णुरितिविष्णो. १०८ ॥ ह्रींश्चतेइतिपिडिकायाः २८ ॥ हिरण्यवर्णोमितिलक्ष्म्याः २८॥तत्पुरुपायेतिगरुडस्य
२८॥ व्याहृतिभिःप्रजापतेः१०८ स्विष्टकृत् ॥ उत्तरद्वारस्थौ नारायणार्थवशीर्षं शिवाथर्वशीर्षं नीलरुद्रं मधुवाता ३ ऋचः शनइंद्राग्नीइतिसूक्तं च

॥ २५७ ॥ अथरागासादस्थिरप्रतिष्ठाप्रयोगः ॥

श्रीः॥ अथप्रतिष्ठदौर्वाधायनत्रिविक्रमानुसारेणनिर्णयसिंधूक्तःसप्रासादसर्वदेवस्थिरप्रतिष्ठाप्रयोगोलिख्यते ॥ कर्तोशुभेहिषो
डशहस्तं द्वादशहस्तं वामं डपंकृतवाममध्येवेदिंमंडपनचांशविस्तृतांहस्तोच्चांतत्पूर्वतोहस्तमात्रांत्रिवप्रांग्रहवेदिनैर्ऋत्येवास्तुवेदिं हस्त

मात्रां आग्नेये हस्तमात्रं कुंडस्थं डिलं वा विरच्य मध्यवेद्यां सार्धतो भद्रं च कृत्वा तदुपरिवितानकदलीं स्तंभादिना भूषयित्वा प्रतिष्ठादि
 नात्पूर्वदिने सद्यो वा संकल्पं कुर्यात् ॥ तत्र यजमानः कूर्ष्मांडहोमादिनाऽऽत्मतनुं पावयित्वा सभार्यः स्वासने उपविश्या च मय्यप्राणा
 नायम्य देशकालौ स्मृत्वा अस्मिन्लिंगे मूर्तौ वा देवकलासां ध्यार्यं दीर्घायुर्लक्ष्मीं सर्वकामसमृद्धय सुखकामोऽहं वास्तुग्रहस
 हितां प्रासादपिंडिकापरिवारयुतां शिवप्रतिष्ठां विष्णुप्रतिष्ठां वा करिष्ये ॥ तदंगतया विहितं स्वस्तिवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धं
 आचार्यादिवरणं करिष्ये आदौ निर्विघ्नतां सिद्ध्यर्थं महागणपतिपूजनं च करिष्ये इति संकल्प्य आचार्यवरणांतं कृत्वा वृता नृत्विजो
 मधुपर्केणार्हयित्वा वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य यजमानः सत्त्विक्पूर्णकुंभं दध्यक्षत फलपुष्पसुवासिनीभिः सहितो मंगलघोषेण शा
 कुनसूक्तं पठन् मंडपप्रादक्षिण्येन गत्वा पश्चिमद्वारेण मंडपं प्रविश्य वेद्यानैर्ऋत्ये उपविशेत् ॥ अथाचार्यो वेद्याः पश्चिमत उपविश्य
 देशकालौ स्मृत्वा अमुकदेवप्रतिष्ठांगत्वेन यजमानेन वृतो हं विहितकर्म करिष्ये ॥ शरीरशुद्ध्यादिकर्मधिकारार्थं आसनादिन्यासा
 न्पवनं पावनं च करिष्ये इति संकल्प्य यदन्ने तिसर्पपान्विकीर्य ॥ शुचीं वो हव्या ० ॥ अंसे ध्वामं रुतः खादयो वो वक्षः सुरुक्मा उं पशिश्नि
 याणाः ॥ विविद्युतो न वृष्टिर्भीरु चाना अनुस्वधामा युधैर्यच्छमानाः ॥ प्रबुध्यां वईरेते महसि प्रनामानि प्रयज्य वस्तिरध्वं ॥ सह
 स्त्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीर्यं मरुतो जुषध्वं ॥ इति पंचगव्येन आपोहिष्ठेति कुशोदकेन च भूमिप्रोक्ष्य स्वस्त्ययनं तार्क्ष्यं ० अंहो
 मुच० देवा आयांतु यातु धाना अपयांतु विष्णो देवयजनं रक्षस्वेति भूमौ प्रादेशं कुर्यात् ॥ देशकालौ स्मृत्वा अमुकप्रतिष्ठांगत्वेन मं
 डपप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ मंडपसंभवे तत्पूजादिकं निर्वर्त्य प्राग्द्वारेण मंडपं प्रविश्य वेद्युत्तरतो जलाधिवासं कुर्यात् ॥ ७ ॥

॥ २५८ ॥ अथाभ्युत्तारणसूक्तम् ॥

देशकालौस्मृत्वा अस्याः प्रतिमायाः अंगप्रत्यंगसंधिसमुत्पन्नवास्यामि कुडालाग्निदंकाश्यातपनिरासार्थं अश्रुत्तारणं करिष्ये इति संकल्प्य अग्निः ससिम्तिवर्गेण अग्निपदत्यागेन पठितेन पुनः अग्निपदसहितेन पठितेन एकमावर्तनं भवति एवं अष्टशतवारमष्टा विंशतिवारं वा पठित्वा संततजलधारां कुर्यात् ॥ अग्निः ससिम्तिमिति सप्तर्चस्य सूक्तस्य सोचिको वैश्वानरस्त्रिष्टुप् ॥ अश्रुत्तारणे वि० ॐ ससिं वाजं भरुं दंदातिवीरं श्रुत्य कर्मनिष्ठां ॥ रोदंसी विचरत्समं जन्मार्थं वीरकुक्षिं पुरंधिं ॥ अर्मसः समिदं स्तुभद्रामहीरोदंसी आ विवेश ॥ एकं चोदयत्समं स्तुवृत्राणि दयते पुरूणि ॥ हृतं जरतः कर्णमावाह्यो निरदहृज्जरूथं ॥ अत्रिघ्नमर्चरुष्यदुतर्न मे धप्रजया सृजत्सं ॥ द्वाद्विंशतिवीरपेशाः कृषियः सहस्रासनोति ॥ द्विविहव्यमातं तानधामानि विभृता पुरुत्रा ॥ उक्थैर्कृषयो विह्वयं ते नरो यामनिबाधितासः ॥ वयौ अंतरेक्षेपतः सहस्रापरियातिगोतां ॥ विशईलते मानुषीर्यामनुषो नहुपो विजाताः ॥ गांधर्वी पथ्याम तस्य गव्यूतिर्घृतानिषत्ता ॥ ब्रह्मक्रुभवंस्ततश्चुर्महामवोचामासुवृक्तं ॥ प्रावजरितारं यविषुमहिद्रविणमार्यजस्व ॥ अग्निपदस हितं सूक्तं ॥ ॐ अग्निः ससिं वाजं भरुं दंदात्यग्निर्वीरं श्रुत्य कर्मनिष्ठां ॥ अग्नीरोदंसी विचरत्समं जन्मार्थं वीरकुक्षिं पुरंधिं ॥ अग्नेर मसः समिदं स्तुभद्रामिर्महीरोदंसी आविवेश ॥ अग्निरेकं चोदयत्समं स्तुवृत्राणि दयते पुरूणि ॥ अग्निर्द्वाद्विंशतिवीरपेशाः कर्णमावाह्यो निरदहृज्जरूथं ॥ अग्निरत्रिघ्नमर्चरुष्यदुतर्न मे धप्रजया सृजत्सं ॥ अग्निर्द्वाद्विंशतिवीरपेशाः सहस्रासनोति ॥ अग्निर्द्विविहव्यमातं तानग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा ॥ अग्निमुक्थैर्कृषयो विह्वयं ते गिनरो यामनिबाधितासः ॥ अग्निं वयौ अंत

रिक्षेपतंतोभिःसहस्रापरियातिगोनां ॥ अग्निविशईळ्वेमानुषीर्याअग्निमनुषेनहुषोविजाताः ॥ अग्निर्गोधर्वीपथ्यामतस्याग्नेर्ग
व्यूतिर्धृतआनिर्षत्ता ॥ अग्नयेब्रह्मऋभर्वस्ततश्चुरग्निमहामवोचामासुवृत्किं ॥ अग्नेप्रावजरातर्यविष्टाग्नेमहिद्रविणमार्यजस्व ॥

॥ २५९ ॥ अथजलाधिवासः ॥

श्रीः ॥ हिरण्योपधानंदेवंपचगव्यहिरण्ययवदूर्वाश्वत्थपलाशपर्णान्युदकुंभेप्रक्षिप्यताभिरद्भिरापोहिष्ठेतिस्त्रिभिःहिरण्यव
र्णैःशुचयइतिचतसृभिःपवमानःसुवर्जनइत्यनुवाकेनचाभिषिच्य व्याहृतिभिरिदंविष्णुरितिचपुष्पफलयवदूर्वाःसमर्प्य नमस्ते
रुद्रमन्यवेइतिरुद्रेसमर्प्य रक्षोहणमित्यनेनदेवहस्तेकंकणबद्धावाससाच्छाद्य अवतेहेळोउदुत्तमभित्तिजलेधिवासयेदितिबौधा
यनः ॥ ततोगोदोहनमात्रंस्थित्वादेवंनत्वा ॥ स्वागतंदेवदेशविश्वरूपनमोस्तुते ॥ शुद्धेपित्वदधिष्ठानेशुद्धिकुर्मःसहस्वतां ॥
इतिसंग्राह्यं उत्तिष्ठब्रह्मणस्तइतिसत्त्विगुत्थाप्यअश्रुत्तारणंकुर्यात् ॥ ततोर्चामृदाद्वादशवारंजलेनचप्रक्षाल्यमंत्रवसंचगव्यंकृ
त्वा ॐ पर्यःपृथिव्यांपयुओर्षधीषुपयोदिव्यंतरिक्षेपयोधां ॥ पर्यस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यं ॥ आवोराजानमितिचसंस्नाप्य आप्या

१ अत्रविशेषः ॥ साचार्योयजमानोवेदनिनादतूर्यछत्रचामरादिरयादियानसहित.शिल्पशालांगत्वातत्रप्रतिमावस्त्रचंदनपुष्पादिनासंपूज्यशिल्पिनःप्र
तिमानिर्मायकानवल्लगंधादिनासंतोष्यकुदालादिशिल्पिशाखाणिचहरिद्रादिनाभूषयित्वाविश्वकर्मणेनमइतिनत्वायानेप्रतिमामारोप्यशाकुंतलमूर्तंपठेत् ॥
अथसाचार्योयजमानःदेवस्यसंसुखंस्थित्वादेशकालौसंकीर्त्यअस्यामूर्तौजलाधिवासार्थंकर्मकरिष्येइतिसंक्षल्प्यपुण्याहंवाचयित्वा ॥ यदन्नसंस्थितं०अर्चा
कर्मसमारभे ॥ इतिमंत्राभ्यांसर्षपान्कीर्य ॥ शुचीवोहव्येतिजलाधिवासमंडपंपचगव्येनप्रोक्ष्य ॥ आपोहिष्ठेतिशुद्धोदकेनचप्रोक्ष्यअश्रुत्तारणंकुर्यात् ॥

यस्व० दधिक्राव्णो० तेजोसि० मधुवाता० आयंगौः० इतिपंचामृतैःसंस्नाप्य ॥ लिंगंचेत् नमस्तेरुद्र० इत्यष्टाभिःसंस्नाप्य
 घृतेनाभ्यज्योद्धर्तनेनोद्धृत्य उष्णोदकेनप्रक्षाल्य गंधदत्त्वासपल्लवैश्चतुर्भिःकुंभैरापोहिष्ठेतिस्मिराकलशेव्वित्तिचप्रत्येकंसमु
 द्रज्येष्ठाइतिचतुर्भिराकलशेव्वित्तिचमिलितैःसंस्नाप्य औदुवरपीठेर्चामुपवेश्यपरितोष्टदिक्षुसजलकुंभान्संस्थाप्यतेपुगंधपुष्पा
 दूर्वाःप्रक्षिप्य ॥ आद्येसप्तमृदः द्वितीयेपुष्करपर्णशमीविकंकताश्मंतकत्वचःपल्लवांश्च तृतीयादिपुससधान्यानि पंचरत्नानि
 फलपुष्पाणि कुशदूर्वागोचनाः संपातोदकं सर्वौषधीः क्षिप्त्वा आपोहिष्ठा० ३ हिरण्यवर्णाः० ४ पवमानःसुवर्जनइत्य
 नुवाकेनचाभिषिच्यएककुंभेशमीपलाशवटखदिरविल्वाश्चत्यविकंकतपनसाम्नाशिरीषोदुंवराणांपल्लवान्कपायांश्चक्षिप्त्वाअश्व
 त्थेवइत्यभिषिच्यपंचरलोदकेनहिरण्यवर्णाःशुचयः ४ इतिसंस्नाप्यआचमनंदत्वावस्त्रोपवीतादिदीपपर्यतपूजांते यवपिष्टदी
 पानष्टौदद्यात् ॥ मंत्राः ॐ हिरण्यगर्भःसर्मवर्तताग्नेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत् ॥ सदाधारपृथिवीद्यामूतेमांकस्मैदेवायहविषा
 विधेम ॥ १ ॥ यआत्मदाबलदायस्यविश्वंउपासतेप्रशिष्यस्यदेवाः ॥ यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मै० ॥ २ ॥ यःप्राणतोनिमि
 पतोर्महित्वैकइद्राज्जाजगतोबभूव ॥ यईशेअस्यद्विपदश्चतुर्षदःकस्मै० ॥ ३ ॥ यस्येमेहिमवतोमहित्वायस्यसमुद्रंसयसिहाहुः ॥
 यस्येमाःप्रदिशोयस्यबाहूकस्मै० ॥ ४ ॥ येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृळ्हायेनस्वस्तभित्तयेननाकः ॥ योऽअंतरिक्षरजसोविमानःक
 स्मै० ॥ ५ ॥ यंकंदसीअवसातस्तभानेअभ्यैक्षेतामनंसारेजमाने ॥ यत्राधिसूरजदितोविभातिकस्मै० ॥ ६ ॥ आपोह्यदृहृतीर्वि
 श्वमायुनगर्भंदधानाजनयतीरग्निं ॥ ततोदेवानांसर्मवर्ततासुरेकःकस्मै० ॥ ७ ॥ यश्चिदापोमहिनापर्यपश्यदक्षंदधानाजनयती

यज्ञं ॥ यो देवे चार्धे देव एक आसीत्कस्मै ॥ ८ ॥ इति ॥ ततः सुवर्णशलाकया तैजसपात्रस्थं मधुघृतं च गृहीत्वा चित्रं देवानां ० ते
 जोसि शुक्रमस्य मृतमसि धामनामासि प्रियं देवानामनां घृष्टं देवयजनमसि इति मंत्राभ्यां ॐ नमो भगवते तुभ्यं शिवाय हरये नमः ॥
 हिरण्यरैतसे विष्णो विश्वरूपाय ते नमः ॥ इति मत्स्ये कमावृत्त्या दक्षिणसव्ये नेत्रे लिखेत् ॥ अंजं तित्वा ० इति मध्यक्तांजने नेत्रे अङ्-
 त्वा देवस्य त्वासविः प्रसवे ० इन्द्रस्यैन्द्रियेणानज्मीति मध्वाज्यशर्कराभिरङ्गत्वा तेनैवांजने न पुनरंजयेत् हस्ताभ्यां अनज्मीति ॥
 लिंगे तु स्वर्णसूच्या गंधेन ॐ नमो भगवते रुद्राय हिरण्यरैतसे पराय परमात्मने विश्वरूपायो मा प्रियाय नमः इत्यङ्गत्वा अंजना
 दिना देवस्य त्वेत्यंजयेत् ॥ नेदं बाणसरिः खलो हजलिंगे तु ॥ तत आदर्शभक्ष्यादि दर्शयेत् ॥ ततः कर्ता चार्थाय गामृत्विग्भ्यश्च दक्षि-
 णां दद्यात् ॥ अथाचार्यः प्रत्युचमादौ प्रणवं वदन् पुरुषसूक्तेन देवं स्तुत्वा वंशपात्रे पंचवर्णौदनेन देवस्य नीराजनं कृत्वा चतुष्पथे
 ॐ नमो रुद्राय सर्वभूताधिपतये दीप्तशूलधरायो मादयिताय विश्वाधिपतये रुद्राय वै नमो नमः शिवमगर्हितं कर्मास्तु स्वाहेति ॥
 अथ त्वथ पर्णे भूतेभ्यो नम इति विलिखेत् ॥ ततो वेद्यां सर्वतोभेदे देवानां वाहयेत् ॥ यथा मध्ये ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणमावाहयामि एवं
 सर्वत्र १ पूर्वादिदिक्षु इन्द्राय नमः २ अग्नये ३ यमाय ४ निर्ऋतये ५ वरुणाय ६ वायवे ७ सोमाय ८ ईशानाय ९ ईशानेन्द्राद्यं
 तरालेष्वष्टवसुभ्यो १० रुद्रेभ्यो ११ आदित्येभ्यो १२ अश्विभ्यो १३ विश्वेभ्यो देवेभ्यो १४ पितृभ्यो १५ नागेभ्यो
 १६ स्कंदवृषाभ्यो १७ ॥ ब्रह्मे शानाद्यंतरालेष्वष्टसु दक्षाय १८ विष्णवे १९ दुर्गायै २० स्वधायै २१ मृत्युरोगेभ्यो २२ समुद्रेभ्यो
 २३ सरिद्धो २४ गणपतये २५ मध्ये ब्रह्माधः पृथिव्यै २६ मेरवे २७ तत्रैवस्थाप्य देवप्रतिमां मावाह्य प्रागादिषु वज्राय २८ इति

क्ये २९ दंडाय ३० खड्गाय ३१ पाशाय ३२ अंकुशाय ३३ गदायै ३४ शूलाय ३५ तद्वाह्ये गौतमं ३६ भरद्वाजं ३७ विश्वामित्रं
 ३८ कश्यपं ३९ जमदग्निं ४० वसिष्ठं ४१ अत्रिं ४२ अरुंधतीं ४३ तद्वाह्ये सूर्यं ४४ सोमं ४५ भौमं ४६ बुधं ४७ गुरुं ४८ शुक्रं ४९
 शनिं ५० राहुं केतू ५१ तद्वाह्ये ऐंद्र्यं ५२ कौमारी ५३ ब्राह्मी ५४ वाराही ५५ चामुंडां ५६ वैष्णवी ५७ माहेश्वरी ५८ वैनायकी
 ५९ इति देवतानाम्नावाह्यसंपूज्य मंडलमध्ये अर्चोसुप्रतिष्ठो भवेति निवेद्य संपूज्य वेद्युपरि पुरोभागे वेद्या उत्तरतो वायथा सोप
 स्करां शय्यामुपकल्प्य तस्यां देवमारोप्य पुरुषसूक्तोत्तरनारायणाभ्यां स्तुत्वा देवतत्वन्यासं कुर्यात् ॥ सयथा - पुरुषात्मने नमः
 प्राणात्मने प्रकृतितत्त्वाय बुद्धितत्त्वाय अहंकारतत्त्वाय मनस्तत्त्वाय इति सर्वांगेषु प्रकृतितत्त्वाय बुद्धितत्त्वाय हृदि शब्दत
 त्त्वाय शिरसि स्पर्शतत्त्वाय त्वचि रूपतत्त्वाय हृदि रसतत्त्वाय मुखे गंधतत्त्वाय नासायां श्रोत्रतत्त्वाय श्रोत्रयोः त्वक्तत्त्वाय त्वचि
 चक्षुस्तत्त्वाय चक्षुषोः जिह्वातत्त्वाय जिह्वायां घ्राणतत्त्वाय घ्राणे वाक्तत्त्वाय वाचि पाणितत्त्वाय हस्तयोः पादतत्त्वाय पादयोः
 पायुतत्त्वाय पायौ उपस्थतत्त्वाय उपस्थे पृथ्वीतत्त्वाय पादादिजानुपर्यंतं अपृतत्त्वाय जान्वादिनाभिप ० तेजस्तत्त्वाय नाभ्या
 दिहृदयांतं वायुतत्त्वाय हृदयादिभ्रूमध्यांतं आकाशतत्त्वाय भ्रूमध्यादिशिरोतं सत्त्वतत्त्वा ० रजस्तत्त्वा ० तमस्तत्त्वा ० सर्वांगे ॥
 ततः पुरुषसूक्तेन षोडशंगन्यासः ॥ ततः सुखशायी भवेति शय्यायां देवं स्थापयित्वा वस्त्रद्वयेनाच्छाद्य देवस्य शिरोभागे कलशं संस्था
 प्य तत्र निद्रामावाहयेत् ॥ वासुदेवं नमस्कृत्य निद्रामावाहयाम्यहं ॥ मोहिनीं सर्वभूतानां मनोविभ्रमकारिणीं ॥ एहि सा विन्नि

मूर्तिस्त्वं च ध्रुवभ्यां ज्ञानगोचरे ॥ विशनासापुटे देविकं ठे चोत्कंठिता भवेति ॥ ततस्तां संपूज्य मंडलशय्ययोरंतरानंगतव्यमिति प्रैषंद
त्वामंडलदेवताभ्यो नान्नापायसेन बलिदानं ॥ ततः कुंडसंस्कारादिकुर्यात् ॥ प्रसंगान्मध्ये प्रासादवास्त्वाद्यावाहनक्रमोलिख्यते ॥

॥ २६० ॥ प्रासादादिवास्तुप्रकारः ॥

श्रीः ॥ देशकालौ संकीर्त्य सप्रासादामुक्तप्रतिष्ठांगत्वेन वास्तुदेवतापूजां करिष्ये ॥ तत्रादौ वास्तुवेद्याईशानादिचतुष्कोणेषु ॥ वि
शंतुभूतलेनागालोकपालाश्च सर्वशः ॥ प्रासादेऽस्मिन् विष्ठुं आयुर्वलकराः सदा ॥ इति मंत्रावृत्त्या चतुरः शंकून् रोपयेत् ॥ तेनैव
क्रमेण अग्निभ्योऽप्यथ सर्वेभ्यो ये चान्येतत्समाश्रिताः ॥ तेभ्यो बलिं प्रयच्छामि पुण्यमोदनमुत्तमं ॥ इति मंत्रावृत्त्या शंकुपार्श्वमाष
भक्तबलीन्दद्यात् ॥ ततो वेद्युपरि कुंकुमादिना सुवर्णादिशलाकया लक्ष्मीः यशोवती कांता सुप्रिया विमला शिवा सुभगा
सुमतिः इला ९ इति नवरेखाः प्रागायता उदकसंस्थाः कृत्वा धन्या प्राणा विशाला स्थिरा भद्रा जया निशा विरजा विभ
वा ९ इति नामभिरुदगायताः प्राक्संस्थानवरेखाः कृत्वा मध्यपदचतुष्टयमेकीकृत्य कोणेषु रेखादत्वा तत्र देवता आवाहयेत् ॥ य
था ॥ ईशानपददक्षिणार्धेशिरसि शिखिनं १ तदक्षिणपदद्वये सत्यं ६ तदक्षिणपदद्वये जयंतं ३ तदक्षिणपदद्वये कुलिशा
युधं ४ तदक्षिणपदद्वये सूर्यं ५ तदक्षिणपदद्वये वितथं ११ तत्पश्चिमपदद्वये गृहक्षतं १२ तत्पश्चिमपदद्वये यमं १३
वायुं ९ तत्पश्चिमपदद्वये पूषणं १० तत्पश्चिमपदद्वये पूषणं ११ तत्पश्चिमपदद्वये गृहक्षतं १२ तत्पश्चिमपदद्वये यमं १३
तत्पश्चिमपदद्वये गंधर्वं १४ तत्पश्चिमपदद्वये भृंगराजं १५ तत्पश्चिमपदद्वये भृंगं १६ तदुत्तरार्धे पितृन् १७ तदुत्तरपदद्वये

दौवारिकं १८ तदुत्तरपदद्वयेसुग्रीवं १९ तदुत्तरपदद्वयेपुष्पदंतं २० तदुत्तरपदद्वयेवरुणं २१ तदुत्तरपदद्वयेअसुरं २२
 तदुत्तरसार्धपदेशोपं २३ तदुत्तरार्धपदेपापं २४ तत्सार्धेरोगं २५ तत्सार्धसार्धपदेअहिं २६ तत्सार्धसार्धपदद्वयेमुख्यं २७ त
 त्साकपदद्वयेभल्लाटं २८ तत्साकपदद्वयेसोमं २९ तत्साकपदद्वयेसर्पं ३० तत्साकसार्धपदेअदितिं ३१ तत्सागर्धपदेदितिं ३२
 मध्यपदेषुईशानपदोत्तरार्धेआपं ३३ आग्नेयपदोत्तरार्धेसावित्रं ३४ नैऋतपदोत्तरार्धेजयं ३५ वायव्यपदोत्तरार्धेरुद्रं ३६
 मध्येप्राकपदद्वयेअर्यमणं ३७ आग्नेयपददक्षिणार्धेसवितारं ३८ तत्सार्धमपदद्वयेविवस्वतं ३९ नैऋतपदपूर्वार्धेविबुधाधि
 पं ४० तदुत्तरपदद्वयेमित्रं ४१ वायव्यपदपश्चिमार्धेराजयक्ष्माणं ४२ तत्साकपदद्वयेपृथ्वीधरं ४३ ईशानपददक्षिणार्धेआ
 पवत्सं ४४ मध्यपदचतुष्केहृदयेब्रह्माणं ४५ तत्तत्तरेवास्तोष्पतइतिवृषवास्तुप्रतिमां ४६ ऐशान्यादिविदिक्षुचरकीं ४७
 विदारीं ४८ पूतनां ४९ पापराक्षसीं ५० प्रागादिदिक्षुस्कंदं ५१ अर्यमणं ५२ जुंभकं ५३ पिपिलिपिच्छं ५४ एवंक्रमेणवास्तु
 देवताआवाह्यषोडशोपचारैःसंपूज्यमंडलादीशान्यामुत्तरतोवामहीद्यौरित्यादिकलशंसंस्थाप्य तत्रवरुणंसंपूज्यावाहितदेवता
 भ्योनान्नापायसबलीन्दद्यात् ॥ मंडपजलाशयांगवास्तावप्येवमेव ॥ अत्रब्रह्मादिःशिख्यादिर्वाक्रमः ॥ शकौहोमस्तत्रप्रत्येकं
 समित्तिल(यव)पायसाज्यानि, समिदाज्यचरवः, समिदाज्ये, यवाः, केवलंतिलावा ॥ प्रत्येकं १०।८।१ वाआहुतयः ॥
 शारदातिलकेपायसाज्यैर्बलिहरेदित्येवोक्तत्वात्केवलंपूजनपूर्वकंबलिदानमेवकार्थनहोमस्यावश्यकतेतिवास्तुविषयेबहवोविक
 ल्याःसन्ति ॥ पक्षेहोमाभावोपिक्वचिदुक्तस्तत्रसदसत्सद्भिर्बहनीयं इति ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

श्रीः ॥ ततःकुंडांतिकमेत्यदेशाद्युच्चार्यअमुकप्रतिष्ठांगत्वेनहवनंकर्तुंकुंडोपलेपनाद्यग्निप्रतिष्ठांकरिष्ये ॥ तद्गोमयेनोपलिप्योहि
ख्य उपरिमेखलायांइदंविष्णुरिति विष्णुं मध्यमेखलायांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं अधोमेखलायांकडुद्रायेतिरुद्रं योन्यांगौरी
भिमायेतिगौरींआवाह्यसंपूज्यस्वगृह्योक्तविधिनाग्निप्रतिष्ठाप्य नैऋत्यवेद्यांवास्तुपूजासुपरिनिर्दिष्टवत्कुर्यात् ॥ ततोग्रहवेद्या

कुंडसं.
॥२६१॥

मुक्तविधिनाग्रहान्संस्थाप्यसंपूज्य तदीशान्यांकुंभेवरुणंसंपूज्यअग्निसमीपमेत्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ अत्रप्रधानं वास्तुहोमेशि
ख्यादिपंचचत्वारिंशद्देवताःप्रतिदैवतं उदुंबरसमित्तिल(यव)पायसाज्यद्रव्यैः प्रतिद्रव्यमष्ट ८ संख्याकाभिः वास्तोष्पति
वास्तोष्पतइतिचतसृभिःपूर्वोक्तद्रव्यैःप्रतिद्रव्यंप्रत्युचं २७ पुनः वास्तोष्पतइतिचतसृभिःवास्तोष्पतेध्रुवास्थूणामित्यनयाच
र्चादिनवदेवताः अर्कादिसमिच्चर्वाज्यद्रव्यैःप्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यं २८ वा ८ ॥ अधिदेवताःप्रत्यधिदेवताश्च ८१४भिर्वा विनायका
दीनिंद्रादींश्चप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं ४१२ संख्याकाभिःपूर्वोक्तद्रव्यत्रयाहुतिभिः ॥ प्रधानहोमे लोकपालमूर्तिमूर्तिपतीन् पलाशोदुं
वराश्चत्थशम्यपामार्गसमिदाज्यतिलद्रव्यैःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं २८ वा ८ संख्याहुतिभिः स्थाप्यदेवपूर्वोक्तद्रव्यैःप्रतिद्रव्यं १००८।
हुतिभिःपरिवारदेवताःप्रत्येकं ८ एवंपंचपर्यायैःपर्यायत्रयेणवायश्ये ॥ (विष्णुःस्थाप्यश्चेत्विष्णुपुरुषसूक्तेनचतुरावृत्तिभिःप्र

॥३०२॥

तृचमाज्येन ॥ रुद्रश्चेत्शिवंयातइपुरित्यनुवाकांतंद्रापेसहस्राणीत्यनुवाकाभ्यांप्रतिमंत्रमाज्येन ॥ प्रासादाधिवासनहोमेपि
 डिक्वाहनादिपरिवारेवताः प्रत्येकमष्टाविंशत्याहुतिभिस्तिलद्रव्येण ॥ स्थाप्यदेवं १०८ संख्ययामूलमंत्रेणचर्वाहुतिभिः ॥
 प्रासादोत्सर्गगहोमे वास्तोष्पतइतिमंत्रेणअष्टोत्तरशतसंख्ययाघृतेन स्थाप्यदेवं अष्टोत्तरशतसंख्ययाज्येन ब्रह्मादिमंडलदे
 वताःप्रत्येकंदशदशाहुतिभिःघृताक्ततिलद्रव्येण) शेषेणेत्याज्यभागतेअग्रेरुत्तरतःसंपातकलशंसंस्थाप्यतस्मिन्नाज्यहोमेसंपा
 तान्नयेत् ॥ अथयजमानेनद्रव्यत्यागेकृतेन्वाधानक्रमेणसत्विगाचार्योजुहुयात् ॥ वास्तुहोमंग्रहहोमंचकृत्वाप्रधानहोमंकुर्यात्
 तत्रमंत्राः ॥ इंद्रायेंदो० स्योनापृथिवि० अघोरैभ्यो०अग्नआयाहि०अग्निद्रुतंवृ०नमःशर्वायचपशुपतयेच०यमायसोमं० अ
 सिहिवी० स्तुहिश्रुतं० असुन्वंत० आकृष्णेन० योरुद्रोअग्नौ० इमंमेवरुण० शन्नोदेवी० नमोभवायचरुद्रायच० आनो
 नियुद्भिः० वातआवातु० तमीशानं० आप्यायस्व० वयंसोम० तत्पुरुषायविद्महे० अभित्वादेवस० आदित्यत्न० नमउ
 ग्रायचभीमायच०२४ इतिलोकपालादिहोमः ॥ ततःपलाशसमिदादिसप्तद्रव्यैःस्थाप्यदेवमंत्रेणउक्तसंख्ययाहोमः ॥ प्रति
 द्रव्यहोमांतदेवंपादनाभिशिरस्सुष्टुशेत् ॥ अग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकेनप्रतिद्रव्यं १० ॥ अग्निर्यजुर्भिः । सवितास्तोमैः । इंद्र
 उक्थामदैः । मित्रावरुणावाशिषा । अंगिरसोधिष्णिण्यैरग्निभिः । मरुतःसदोहविर्धानाभ्यां । आपःप्रोक्षणीभिः । ओषध
 योबृहिषा । अदितिर्वेद्या । सोमोद्दीक्षया ॥ १ ॥ त्वष्टेधमेन । विष्णुर्यज्ञेन । वसवआज्येन । आदित्यादक्षिणाभिः । वि
 श्वेदेवाऊर्जा । पूषास्वगाकारेण । बृहस्पतिःपुरोधया । प्रजार्पतिरुद्गीथेन । अंतरिक्षंपवित्रेण । वायुःपात्रैः । अहश्श्रद्धया

स्वाहा ॥ २ ॥ पिंडिकांहीश्चतेलक्ष्मीश्च ० ॥ लिंगार्चायांगौरीर्ममायेतिमंत्रेणतैरेवद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं ८ ॥ ततःपरिवारस्थाप्या
नामंत्रैःप्रतिद्रव्यं ८ इतिप्रथमपर्यायंहुत्वादेवपादौस्पृशेत् ॥ एवंद्वितीयपर्यायंहुत्वानाभिं ॥ तृतीयमध्यं ॥ चतुर्थउरः ॥ पं
चमंहुत्वाशिरःस्पृष्ट्वा प्रतिपर्यायंसंपातजलेनदेवमभिषिंचेत् ॥ ततःस्थान्येविष्णौपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचमाज्यंहुत्वाइदंविष्णुरिति
पादौस्पृशेत् पुनस्तथाहुत्वाविष्णोर्नुकमितिनभिंस्पृशेत् पुनस्तथाहुत्वाअतोदेवेतिशिरः पुनस्तथाहुत्वापुरुषसूक्तेनसर्वांगंस्पृ
शेत् ॥ रुद्रेतु यातइषु०अनुवाकांतं द्रापे०सहस्राणि०इत्यनुवाकाभ्यांप्रत्यृचमाज्यंहुत्वा सर्वोवैरुद्रइतिमंत्रेणमूलंस्पृशेत्॥पुनस्त
थाहुत्वाकडुद्रायेतिमध्यंस्पृशेत् ॥ पुनस्तथाहुत्वाहिरण्यबाहवइत्यग्रंस्पृशेत् ॥ पुनस्तथाहुत्वारुद्रेणसर्वांगंस्पृशेत्॥पुनस्त
थप्रसादोत्सर्गाधिवासनांगहोमः ॥ पिंडिकापरिवारदेवमंत्रैःप्रत्येकं २८ तिलहोमः ॥ मूलेनचक्रं १०८ हुत्वा ततोवास्तो
धतइतिमंत्रेण १०८ आज्यंहुत्वा देवमंत्रेण १०८ आज्यंचहुत्वा ब्रह्मादिमंडलदेवताःप्रत्येकं १० तिलैर्हुत्वा मूर्धानमिति
पूर्णाहुतिंजुहुयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषसमाप्य पिंडिकांपरिवारदेवांश्चवेद्यांप्रतिमासमीपेवेदीसन्निधौवावत्वाच्छादि
तपीठेनिधाय मधुघृतेनाभ्यज्य शुद्धवारिणाप्रक्षाल्य पूर्वस्नानावशिष्टकलशवारिणातत्तन्मंत्रैःस्नापयित्वागंधादिभिरभ्यर्च्य
वस्त्रेणाच्छादन्यासान्कुर्यात् ॥ तत्रपिंडिकायांन्यासः ॥ घनमःहृदये ॥ पनमःशिरसि ॥ भनमःशिखायां ॥ फनमःकवचाय
हुं ॥ लनमःनेत्रत्रयायवौषट् ॥ क्षनमःअस्त्रायफट्महीमधुमंत्रेणावाह्यअदितिद्यौरितिस्तुत्वा ॐह्रींनमइतिमंत्रेणसंपूज्य तेनै
वपूर्णाहुतिंहुत्वा ॥ ॐह्रींश्रीह्रींक्षःपरब्रह्मणेसर्वाधारायनमः ॐह्रींश्रीह्रीं दिव्यतेजोधारिणिशुभगेनमइतिमंत्राभ्यां तथाप

रिवारत्वेनस्थाप्येतरदेवेषु च तत्तन्मन्त्रेण षडंगन्यासादिकृत्वा तत्तन्मन्त्रेण सर्वाः परिवारदेवताः पूजनपूर्वकं मुख्यदेवतावामपार्थेऽ
 धिवासयेत् ॥ अथ प्रासादाधिवासनं ॥ तत्र राक्षोघ्नपावमानसूक्तान्यां त्रिसूत्र्या प्रासादं वेष्ट्य परितोजलदुग्धयोः पृथग्विच्छि
 नेधारेदत्वा पूर्वस्थापितवास्तुप्रतिमां मृत्पेटिकायां निधाय प्रासादाग्नेयकोणे वास्तुविध्युक्तप्रकारेण गर्ते निवेशयेत् ॥ ततः प्रासाद
 स्थाग्नेएकाशीतिपदं मंडलं अक्षतैः कृत्वा तेषु पदेषु सप्तधान्यपुंजान् कृत्वा तत्र जलपूर्णान् ८१ कलशानाहुत्य नवनवकानि स्थापयि
 त्वा तेषु मध्यमपूर्वादि क्रमेण आजिघ्नकलशं मह्यरुधारापयस्वत्यात्वा विशाल्विंदवः समुद्रमिव सिंधवः सामासहस्रआभजप्रजया
 पथुभिः सह पुनर्मां विशताद्रयिः ॥ इति मन्त्रेण नवकुंभा न्यसेत् १ पूर्व नवनवकमध्यकुंभे पद्मकरो च नदूर्वादर्भश्चेत
 क्षन्यग्रोधकंदंबास्त्रबिल्वार्जुनपल्लवान् सोमायवनस्य तर्गताय नम इति न्यसेत् २ पूर्व नवनवकमध्यकुंभे यवव्रीहितिलस्वर्णरजतसमुद्रगानदीज
 पीतसर्पपसितरक्तचंदनजातीपुष्पकुंदं द्वावर्तदशकं क्षिपेत् ३ आग्नेय नवनवकमध्यकुंभे यवव्रीहितिलस्वर्णरजतसमुद्रगानदीज
 लकूलमृदंत रिक्षगोमयं क्षिपेत् ४ दक्षिण नवनवकमध्यकुंभे कदलनारिकेलबिल्वनारिगमतुलिंगबदरामलकचूतफलाष्टकं ५ पश्चिमं नवनवकमध्यकुंभे
 द्यौक्षिपेत् ६ नैर्ऋत्य नवनवकमध्यकुंभे कदलनारिकेलबिल्वनारिगमतुलिंगबदरामलकचूतफलाष्टकं ८ ऐशा
 वायव्ये शम्भुदुंबराश्वत्थन्यग्रोधफलानां कपायं ९ उत्तरे शंखपुष्पीसहदेवीबलाशतावरीगुडूचीवचाव्याघ्रीमूलाष्टकं १० ऐशा
 ने सप्तमृदः ९ इति शिस्वाश्रीसूक्तेनाभिमन्त्र्य शेषेषु कुंभेषु गंधं क्षिप्त्वा मूलेनाभिमन्त्र्यां तर्बहिरध्रुवचप्रासादं पंचगव्येनाभ्युक्ष्य
 मूर्धानं दिव इति वल्मीकमृदाविलिप्य वक्ष्यमाणमन्त्रैः कुंभोदकैः प्रासादमभिषिचेत् ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठा० इत्यैशानमृतकुंभेन १ ॥

ॐ शुजायज्ञावःसमनातुर्वणिर्धियंविदेवयाडदधिध्वे ॥ आवोर्वाचःसुवितायरोदस्योर्महेमवृत्यामवसेसुवृत्तिभिः ॥ इ
 तिवायव्यकषायकुंभेन २ ॥ पर्यःपृथिव्यांपयओषधीषुपयोदिव्यतरिक्षेपयो ॥ पर्यस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यं ॥ इतिवारुणपं
 चगव्यकुंभेन ३ ॥ याःफलिनरीया इतिनैर्कृत्यफलकुंभेन ४ ॥ हंसःशुचिषदितिसौम्यमूलकुंभेन ५ ॥ विष्णोराटमसिविष्णोः
 पृष्ठमसिविष्णोःश्रज्जैस्थोविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्ध्रुवमसिवैष्णवमसिविष्णवेत्वाइतिपूर्वकुंभेन ६ ॥ सोमंरार्जानमवसेसिग्नीभिर्ह
 वामहे ॥ आदित्यान्विष्णुंसूर्यंब्रह्माणचवृहस्पतिंइतिवाह्मिकुंभेन ७ ॥ विश्वतश्चक्षुरितियाभ्यकुंभेन ८ ॥ नमोअस्तुसर्वेभ्यो
 भवेतुएककुंभेनगंधोदकपूरितेन ॐ दैव्यायकर्मणेशुंधव्यं इतिप्रासादंशुंधव्यं इतिप्रासादंशुंधव्यं इतिप्रासादंशुंधव्यं इतिप्रासादंशुंधव्यं
 त्यतत्रयूपमूर्ध्वज्जुषुणइतिप्रक्षाल्यगंधादिभिरभ्यर्च्यतेनैवमंत्रेणाधिवासयेत् ॥ ॐ ह्रीं सर्वदेवमयाचिंत्यसर्वलोज्ज्वलाकृते ॥
 यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चतावदन्नस्थिरोभव ॥ इतिमंत्रेणप्रासादमधिवासयेत् ॥ ततश्चतस्रोगाःदेवगायत्र्यादुग्ध्वातक्षीरेदेवगायत्र्या
 चरंश्रपयित्वादेवायनिवेद्यद्वादशब्राह्मणान्भोजयित्वा अनेनकर्मणाविष्णुर्मेप्रीयतामिति वदेत् ॥ ततआचार्यायधेनुंदत्त्वा
 त्रौजागरणंकुर्यादितिप्रासादाधिवासनं ॥ ॥ ३६२ ॥ अथदेवस्थापनदिनकृत्यं ॥ ॥ ३ ॥

स्थापनदिवसेप्रातराचार्योथागमंडपमागत्यावाहितदेवताःसंपूज्याधिवासितांपिंडिकां

॥ २६२ ॥ अथदेवस्थापनदिनकृत्यं ॥ ॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

॥ ३ ॥

त्रातारमिंद्रमितिमंत्रेणगृहीत्वाशांति

घोषेणप्रासादप्रादक्षिण्येनप्रासादमानीय शंतातीयेनविघ्नोद्धरणायपुष्पोदकधारयाप्रदक्षिणंप्रासादमभ्युक्ष्यमहोद्वज्रोवज्राबा
 हुरितिमंत्रेणसमुल्लिख्यपुनरस्त्रपूतवारिणासर्वतःप्रोक्ष्यपिंडिकास्थापनदेशंनिश्चित्य द्वारदेशेदेवस्यहृष्टिपतंचनिर्णीयतत्रपंच
 रत्नोपरिसौवर्णिकूर्मद्वारसंमुखंनिधायतदुपरिरत्नाभ्यामभ्यास्य तदुपरिकूर्मशिलाब्रह्मशिलापिंडिकात्मिकांत्रिवर्णांसिंहासनापरप
 र्यांशिलांनिदध्यात् ॥ ततःशिलामध्यदेशंस्पृष्ट्वाप्रार्थयेत् ॥ त्वमेवपरमाशक्तिस्त्वमेवासनधारिका ॥ शिवाज्ञयात्वयादेवि
 र्यांशिलांनिदध्यात् ॥ ततःशिलामध्यदेशंस्पृष्ट्वाप्रार्थयेत् ॥ इतिपुष्पांजलित्रयंदत्त्वाध्रुवाद्यौरि
 स्थातव्यमिहसर्वदा ॥ ॐ तत्त्वाध्वनेनमः ॥ ॐ मंत्राध्वनेनमः ॥ ॐ आत्मतत्त्वाध्वनेनमः ॥ ॐ विद्यातत्त्वा
 तिसूक्तेनपिंडिकायाऽर्ध्वभागंस्पृष्ट्वास्वमंत्रंपिंडिकायांन्यस्य ॥ ॐ आत्मतत्त्वाय ॥ ॐ विद्यातत्त्वाय ॥ त्वंप्रतिष्ठापयाम्य
 शक्त्यै ॥ ॐ शिवतत्त्वाय ॥ ॐ शिवतत्त्वाध्वनेनमः ॥ ॐ इच्छाशक्त्यै ॥ ॐ विद्यातत्त्वाय ॥ त्वंप्रतिष्ठापयाम्य
 धिपतयेआधारशक्त्यै ॥ इतिविन्यस्य पिंडिकांप्रार्थयेत् ॥ सर्वदेवमयीशानिर्त्रैलोक्याह्लादकारिणि ॥ पुन्नानायुष्मतोलक्ष्मी
 त्रमंदिरेशिवपूजिते ॥ यावच्चंद्रसूर्यश्चयावदेपावसुंधरा ॥ तावत्त्वंदेवदेवेशिमंदिरेस्मिंस्थिराभव ॥ सुभिक्षंक्षेममारोग्यंकुरुदे
 मचलामजरामृते ॥ अभयंसर्वभूतेभ्यःकर्तुंनित्यंचदेहिमे ॥ विजयंभूतेःसर्वलोकानांसुखमेवच ॥ सुभिक्षंक्षेममारोग्यंकुरुदे
 विनमोनेनमः ॥ ततःप्रणवंश्वन्नेविन्यस्य ॥ तद्वाह्येस्वरान् ॥ तद्वाह्येकादिक्षांतानिव्यंजनानि ॥ तद्वाह्येइंद्रादिनामभिरष्टर
 त्त्वानिपूर्वादिक्रमेणवज्रमौक्तिकवैदूर्यशंखस्फटिकपुष्परंगेद्रनीलमहानीलाइतिन्यस्यसप्तधान्यरूप्यवृषभमनःशिलाःक्षिपेत् ॥
 विष्णुश्चेद्रूप्यवृषभस्थानेरूप्यगरुडः ॥ ततःपायसेनसंलिप्यशुक्लवस्त्रेणाच्छाद्य ॐ नमःसुदर्शनोयतिरक्षांकृत्वागृहावैप्रतिष्ठेति

प्रासादमभिषिच्य दिक्पालेभ्यो बलीन्दत्वा आचम्य प्रासादं पंचगव्येनाभ्युक्ष्य कुक्षौः संमार्जयेत् ॥ ततः संपातोदकमापादं मूलेनाष्टवारमभिमंज्य तेन देवस्य शिरोभिषिच्य शंखतूर्यनिनादेन ॐ उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्य ते इति स्थाप्य देवमुत्थाप्य प्रासादमादक्षिण्येन कनिष्ठाङ्गुलीनां कृत्वा सुलभे पुण्याहमस्तु ॐ प्रतितिष्ठ परमेश्वर इत्युक्त्वा अतो देवा इति विष्णुं रुद्रेण लिंगं एव मन्यान्देवास्तत्तत्पूजयेत् ॥ यजमानान्वित आचार्यो देवं प्रार्थयेत् ॥ लोकानुग्रहे त्वर्थं स्थिरो भव सुखाय नः ॥ सान्निध्यं हि सदा देव प्रत्यक्षं परिकल्पय ॥ प्रधानपुरुषौ यावद्यावच्चन्द्रदिवा करौ ॥ तावत्त्वमनया शक्त्या युक्तो नैवास्ति रोभव ॥ इति प्रार्थ्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥

प्राणप्र-
॥२६३॥

अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठा मंत्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्राक्षयः ऋग्यजुः सामानिच्छंदांसि क्रियामयवपुः प्राणाख्या देवता आंबीजं ह्रीं शक्तिः कौकीलकं प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः ॥ ब्रह्मविष्णुरुद्राक्षयः ऋग्यजुः सामखंडोभ्यो मुखे प्राणाख्य देवता यैर्हृदि आंबीजाय गृह्ये कौशत्तयै पादयोः ॥ ॐ अंकं लंगं धंडं पृथिव्यं मेजो वाच्वाकाशात्मने आंहं दयाय नमः ॥ ॐ इं चं छं जं झं शं ब्रह्मरूपरसगंधात्मने ईं शिरसे स्वाहा ॥ ॐ उंटं ठं डं ढं श्रोत्रत्वक् क्षुर्जिह्वा घ्राणात्मने ऊं शिखायै वषट् ॥ ॐ एतं थं दं धं नं वाक्पाणि पादपायूपस्थात्मने ऐं कवचाय हुं ॥ ॐ ओं पं फं बं भं मं वचनादानविहरणोत्सर्गानं दात्मने औं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ॐ अं यं रं लं वं शं पं सं हं लं क्षं मनो बुद्ध्या हं कारचित्तविज्ञानात्मने अः अस्त्राय फट् ॥ एवमात्मनि देवे च न्यासं कृत्वा देवं हृदि स्पृष्ट्वा जपेत् ॥ ॐ आं ह्रीं कौं वरं

॥३०५॥

लुंवशंसंहंशं हंसः देवस्य प्राणा इह प्राणाः ॥ ॐ आर्हो ० हंसः देवस्य जीव इह स्थितः ॥ आर्हो ० हंसः देवस्य सर्वोद्वियाणि ॥ ॐ आर्हो ०
हंसः देवस्य वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणा इहागत्य स्वस्तये सुखेन चिरं तिष्ठतु स्वाहा ॥ अर्चाहं गुष्ठं दत्त्वा जपेत् ॥ अस्य प्राणाः
प्रतिष्ठंतु अस्य प्राणाः क्षरंतु च ॥ अस्यै देवत्वमर्चायै मामहेति च कथ्यते ॥ इति ॥ ततः प्रणवेन संरुध्य सजीवं ध्यात्वा ध्रुवाद्यौ रिति तत्
चंजह्वादेव कर्णे गायत्रीं देवमंत्रं च जह्वा पुरुषसूक्तेनोपस्थाप्य पादनाभि शिरः सुस्पृष्ट्वा ॥ ॐ इहैवैधिमापच्योष्टाः पर्वत इवाविचाच
लिः ॥ इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राट्टमुधारय ॥ इति त्रिजपेत् ॥ स्वागतं देवदेवेशमङ्गाग्यात्त्वमिहागतः ॥ प्राकृ
तं त्वमहृष्टा मां बालवत्यरिपालय ॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थं स्थिरो भव शुभायनः ॥ सान्निध्यं तु सदा देवस्वार्चायां परिकल्पय ॥ या
वच्चंद्रावनी सूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघातिनः ॥ तावत्त्वया त्रदेवेश स्थेयं भक्तानुकंपया ॥ भगवन्देव देवेश त्वं पिता सर्वदेहिनां ॥ येन रू
पेण भगवंस्त्वया व्यासं चराचरं ॥ तेन रूपेण देवेश स्वार्चायां सन्निधो भव ॥ इति नमो ॥ तत आचार्यो देवस्य वाहनपरिवारादिदे
वांस्तत्तन्मंत्रेणानीय स्वस्थाने प्रतिष्ठाप्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अथाचार्यः कर्ता च अर्चा ॐ भूः पुरुषमावाहयामि भुवः पुरु
ष ० स्वः पुरुष ० भूर्भुवः स्वः पुरुष ० इत्यावाह्यप्रणवेनासनं दत्वा तेनैव दूर्वाश्यामा कविष्णुकांतापद्ममिश्रपाद्यं ॐ इमा आपः शिव
तमाः पूताः पूततमो मेध्यतमाः अमृताः अमृतसाः पाद्यास्ताः पुषतां प्रतिगृह्णातु भगवान्महाविष्णुः विष्णवे नमः पा
द्यं ॥ लिंगे तु भगवान्महो देवो रुद्राय नमः पाद्यं ० ॥ इमा आपः शिवतमाः अर्घ्या इत्यर्घ्यं ॥ इमा ० आचमनीया इत्याचमनं ॥ मू
लेन मधुपर्कं ॥ आप्यायस्वेत्यादिभिः पंचामृतं ॥ कनिक्रददिति तैलाभ्यंगं ॥ देवोक्तमंत्रैरभिषेकः ॥ ततः प्रतिसरविसर्जनं इदं वि

ष्णुरिति विष्णोः ॥ नमो अस्तु नीलग्रीवायेति लिंगस्य ॥ ततो मूलेन वस्त्रोपवस्त्रे दत्त्वा ॥ इमे गंधाः शुभादिव्याः सर्वगंधैरलंकृताः ॥
 पूता ब्रह्मपवित्रेण पूताः सूर्यस्वरश्मिभिः ॥ गंधं ॥ इमे माल्याः शुभादिव्याः सर्वमाल्यैरलंकृताः पूता इत्यादि ॥ मालाः ॥ इमे
 पुष्पाः ॥ पुष्पाणि ॥ वनस्पतिरिति धूपं ॥ आज्यं चेति दीपं ॥ विष्णौ संकर्षणादिद्वादशानामभिः पुष्पाणि समर्प्य तैरेव तर्पणं
 कृत्वा पायसगुडौदनचित्रौदनैः पवित्रं ते इति नैवेद्यं दत्त्वा कृसरं जुहुयात् ॥ अद्य पूर्वो ० पूजांगहवनं करिष्ये ॥ कुंडसमीपमेत्याग्निं
 ध्यात्वा परिसमुह्य पर्युक्ष्य प्रोक्षणीपात्रं हविश्चासाद्य मोक्षयाभिघार्याज्याद्दक्षिणतो निधाय अग्निमभ्यर्च्य संकर्षणादिनामभिः कुंडसमीपमेत्याग्निं
 हुत्वा तेनैव शार्ङ्गिणे श्रियै सरस्वत्यै पुष्ट्यै विष्णवे इति हुत्वा ॥ विष्णोर्नुकं ० प्रतद्धि ० तदस्य प्रियं ० परोमात्रया ० विचक्र
 मे ० त्रिदेवः ० इति मंत्रैर्हुत्वा पुनः संकर्षणादिभिः प्राग्वज्जुत्वा ॥ लिंगे तु दीपांतं कृत्वा भवाय देवाय नमः शर्वाय देवा ० ईशाना
 य ० पशुपतये ० रुद्राय ० उग्राय ० भीमाय ० महते ० इति पुष्पाणि दत्त्वा तैरेव तर्पणं पवित्रं ते इति पायसगुडौदनं नैवेद्यं ॥ ॐ भवाय दे
 वाय स्वाहेति अष्टनामभिः कृसरं हुत्वा भवस्य देवस्य पत्न्यै स्वाहेत्याद्यष्टभिर्गुडौदनं हुत्वा भवस्य देवस्य सुताय स्वाहेत्याद्यष्टभिः ह
 रिद्रौदनं हुत्वा ॐ ज्यंबकं ० मानोमहांतं ० मानस्तोके ० आरात्ते ० विक्रिरिदं ० सहस्राणि सहस्रशो ० इति द्वादशशुचः एतैः
 कृसरौदनं हुत्वा ॥ शिवाय ० शंकराय ० सहमानाय ० शितिकंठाय ० कपदिने ० ताम्राय ० अरुणाय ० अपगुरमाणाय ०
 हिरण्यवाहवे ० ससिंजराय ० बभ्रुशाय ० हिरण्याय ० इति च हरिद्रौदनं हुत्वा ॥ अग्नये त्विष्टकृते स्वाहेति त्विष्टकृतं पूर्णाहु
 तिवसोर्धारांचसंपाद्य होमशेषं समाप्य पूर्वोक्तसर्वहविर्भिवर्लिं दद्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ त्वामेकमाद्यं पुरुषं पुरातनं नारायणं विश्वसृ

ततोऽश्वत्थपर्णे

ज्ञानतोऽज्ञानतोऽपि

॥ इति ॥ लिंगेतुनारायणपदेशिवरुद्रपदोच्चारः ॥

॥ विश्वभुजेनमः सर्वभुजे० आत्मने० परमात्मने० इतिनत्वा ॥

नमंत्रपुष्पंचदत्वाछत्रादिकपरिकल्प्यक्षमाप्यपूजांसमाप्यकर्तृनामयुतं देवस्य नाम कुर्यात् ॥ आचार्यः स्थापितं देवान्पंचधोपचर्य

सर्वैः ऋत्विजः कलशोदकेन सपरिवारं यजमानमभिषिच्युः ॥ (ततः स्नानोत्तरं प्रासादां गेयपेधिव्यासिते पूर्वोक्तविधिना तं निखनेत् ॥

ततो मासपक्षाद्युल्लिख्य इमं शिलेष्टकादार्वादिनिर्मितं वलभीजगतीप्राकारगोपुरपरिवारदेवतालयसंयुतं घंटावितानध्वजपताका

द्यलंकृतं प्रासादं तत्तदेवतालोककामः कुलद्वयोद्धारार्थममुकदेवप्रीतेये हमुत्सृजामीति कुशयवजलं क्षिपेत् ॥ यजमान आचार्य

संपूज्य तस्मै गायुगं एकां वागं दत्वा ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दत्वा भूयसीं च दत्वा ब्राह्मणादिभोजनं संकल्प्य स्थापितं देवता विसृज्य पीठं

दत्वा यस्य स्मृत्येति० वषट्ते० प्रायश्चित्तान्यशेषाणि० प्रमादात्कुर्वतां कर्म० इति विष्णुस्मृत्या कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इति निर्णय

यसिंधुमयूखानुसारी प्रतिष्ठेदौ सप्रासादपरिवारदेवस्थिरार्चाप्रयोगः संपूर्णः ॥ २६४ ॥ ॥ ३३ ॥ ॥ ३३ ॥

॥ २६४ ॥ षोडशतत्त्वन्यासास्तद्धोमश्च मुख्यः कुंडप्रधानहोमोत्तरं वा सुदेव्यामुक्तः स यथा ॥ ३३ ॥ ॥ ३३ ॥

अथ हेमाद्र्युक्तप्रतितत्त्वन्यासहोमः ॥ स यथा ॥ ॐ अकाराय नमः स्वाहा उकाराय नमः स्वाहा मकाराय नमः स्वाहा ऐंकारः सर्वत्र ॥ इति प्र

णव न्यासहोमः ॥ १ ॥ भूर्नमः स्वाहा भुवर्नमः स्वाहा स्वर्नमः स्वाहा ॥ इति व्याहृतिन्यासहोमः ॥ २ ॥ अथ मातृकान्यासहोमः ॥ अका

रायनमःस्वाहा आकाराय० इकाराय० ईकाराय० उकाराय० ऊकाराय० ऋकाराय० लृकाराय० एकाराय०
ऐकाराय० ओकाराय० औकाराय० अंकाराय० अःकाराय० यकाराय० रकाराय० लकाराय० वकाराय० शकाराय० पकाराय० सका
राय० हकाराय० ङकाराय० फक्वभमेभ्योनमःस्वाहा तथद्धनेभ्योनमः दठडढणेभ्योनमः चछजझवेभ्योनमः कखगघडेभ्योनमः ॥ इति
मातृकान्यासहोमः ॥ ३ ॥ सूरीय० चंद्राय० अंगारकाय० बुधाय० बुहस्पतये० शुक्राय० शनैश्चराय० राहवे० केतवे० रोहिण्युक्षाय०
मृगशीर्षेभ्यो० आर्द्रायै० पुनर्वसुभ्यां० ज्येष्ठायै० मूलाय० पूर्वाषाढाभ्यो० उत्तराषाढाभ्यो० भरणीभ्यो० अगस्त्याय० ॥ इतिग्रहनक्षत्रपञ्चवादिहोमः ॥ ३ ॥ एवं ॥ ६ ॥ चैत्रायनमःस्वाहा वैशाखाय० ज्ये
स्वायै० विशाखाभ्यः० अनूराधाभ्यां० ज्येष्ठायै० रेवत्यै० अश्विभ्यां० मरिचीभ्यो० अगस्त्याय० ॥ इतिग्रहनक्षत्रपञ्चवादिहोमः ॥ ३ ॥ एवं ॥ ६ ॥ चैत्रायनमःस्वाहा वैशाखाय० ज्ये
द्रपदाभ्यो० उत्तराभाद्रपदाभ्यो० ज्येष्ठायै० मूलाय० पूर्वाषाढाभ्यो० उत्तराषाढाभ्यो० भरणीभ्यो० अगस्त्याय० ॥ इतिग्रहनक्षत्रपञ्चवादिहोमः ॥ ३ ॥ एवं ॥ ६ ॥ चैत्रायनमःस्वाहा वैशाखाय० ज्ये
नागवीथ्यै० अंगवीथ्यै० ताराभ्यो० अगस्त्याय० ॥ इतिग्रहनक्षत्रपञ्चवादिहोमः ॥ ३ ॥ एवं ॥ ६ ॥ चैत्रायनमःस्वाहा वैशाखाय० ज्ये
ष्टाय आपाढाय० श्रावणाय० भाद्रपदाय० आश्विनाय० कार्तिकाय० मार्गशीर्षाय० पौषाय० माघाय० फाल्गुनाय० कृताय० त्रेताय० द्वापराय० कलियुगाय० च
रपरिवत्तरसंवत्सरेभ्योनमः० ऋतुभ्योनमः० अहोरात्रेभ्यो० क्षणाय० लवाय० कलायै० कृताय० त्रेताय० द्वापराय० कलियुगाय० च
तुर्दशमन्वतरेभ्यो० पराय० महाकल्पाय० उदगयनदक्षिणायनाभ्यां० विपुवते० ॥ इतिकालन्यासहोमः ॥ ७ ॥ ब्राह्मणाय० क्षत्रियाय०
वैश्याय० शूद्राय० संकरजेभ्यो० अनुलोमेभ्यो० गोभ्यो० अजाभ्यो० अविकाभ्यो० ग्रामपशुभ्यो० अरण्यपशुभ्यो० ॥ ७ ॥ इतिवर्णन्यासहोमः
॥८॥ मेघेभ्यो० नदीभ्यो० समुद्रेभ्यो० ॥ इतितोयन्यासहोमः ॥ ९ ॥ ऋग्वेदाय० यजुर्वेदाय० सामवेदाय० अथर्ववेदाय० सर्वोपनिषद्भ्यो०
इतिहासपुराणेभ्यो० अथर्वगिरसेभ्यो० कल्पसूत्रेभ्यो० न्याकरणेभ्यो० तर्केभ्यो० मीमांसायै० निरुक्ताय० छंदःशास्त्रेभ्यो० ज्योतिः

शास्त्रेभ्यो० गीतशास्त्रेभ्यो० भूतशास्त्रेभ्यो० आयुर्वेदाय० धनुर्वेदाय० योगशास्त्रेभ्यो० नीतिशास्त्रेभ्यो० वदयतंत्राय० ॥ इतिविद्यान्या
 संहोमः ॥ दिवेनमःस्वाहा सूर्यलोकाय० चंद्रलोकाय० अनिललोकाय० न्योत्रेन० समुद्रेभ्यो० पृथिव्यै० ॥ इतिवैराजन्यासंहोमः॥ ११ ॥
 हिरण्यगर्भाय० कृष्णाय० रुद्राय० यमाय० अग्निभ्यां० वैश्वानराय० मरुद्भ्यो० वसुभ्यो० रुद्रेभ्यो० आदित्येभ्यो० सरस्वत्यै० इंद्राय०
 बल्यै० प्रह्लादाय० विश्वकर्मेणे० नारदाय० अनंताय० दिग्भ्यो० वरुणाय० मित्राय० विश्वेभ्योदेवेभ्यो० पितृभ्यो० यक्षेभ्यो० राक्षसे
 भ्यो० पिशाचेभ्यो० असुरेभ्यो० विद्याधरेभ्यो० ग्रहेभ्यो० गुह्यकेभ्यो० पूतनादिभ्यो० गर्ध्वेभ्यो० कार्तिकेयाय० गणेशायन० ॥ इति
 देवयोनिन्यासहोमः ॥ १२ ॥ मत्स्याय० कूर्माय० वराहाय० नारसिंहाय० वामनाय० परशुरामाय० रामाय० कृष्णाय० बौद्धाय०
 कलकिने० केशवाय० नारायणाय० माधवाय० गोविदाय० विष्णवे० मधुसूदनाय० त्रिविक्रमाय० वामनाय० श्रीधराय० हृषीकेशाय०
 पद्मनाभाय० दामोदराय० ॥ इतिमूर्तिन्यासहोमः ॥ १३ ॥ अश्वमेधाय० नरमेधाय० राजसूयाय० गोसवाय० द्वादशाहाय० अहीने
 भ्यो० सर्वजिज्ञ्यो० सर्वमेधाय० अग्निष्टोमाय० आप्तोर्यामाय० पोलशने० उक्थ्याय० वाजपेयाय० अत्यग्निष्टोमाय० चा
 तुर्मास्येभ्यो० सौत्रामण्यै० पश्चिष्टिभ्यो० दर्शाय० पौर्णमासाय० सर्वेष्टिभ्यो० स्वाहाकाराय० वपट्काराय० पचमहायज्ञेभ्यो० आहवनी
 याय० दक्षिणामये० गार्हपत्याग्नये० वेद्यै० प्रवर्ग्याय० सवनेभ्यो० इध्मेभ्यो० दर्भेभ्यो० ॥ इतिक्रतुन्यासहोमः ॥ १४ ॥ ततोमूलमं
 त्रेणदशहृतयः ॥ इतिमूलमंत्रन्यासहोमः ॥ १५ ॥ धर्माय० ज्ञानाय० वैराग्याय० ऐश्वर्याय० ॥ इतिगुणन्यासहोमः ॥ १६ ॥ खड्गा
 य० मुसलाय० शार्ङ्गाय० हलाय० चक्राय० शंखाय० गदायै० पद्माय० ॥ शैवे वज्राय० दंडाय० शक्तये० शूलाय० खड्गाय० पाशा
 य० अंकुशाय० ध्वजाय० चक्राय० पद्माय० ॥ इत्यायुधन्यासहोमः ॥ लक्ष्म्यै० सरस्वत्यै० रत्यै० प्रीत्यै० कीर्त्यै० शाल्यै० पुष्ट्यै०

तुष्टयै० ॥ इतिशक्तिन्यासहोमः॥ देवमंत्रस्यहृदयायनमःस्वाहा शिरसेनमः० शिख्यै० कवचाय० नेत्रत्रयाय० अर्धायफट्० श्रीवत्साय०
 कौस्तुभाय० वनमालायै० ॥ इत्यंगन्यासहोमः ॥ विष्णुपक्षेषोडशन्यासातिरिक्तोद्गादशक्षरमंत्रन्यासहोमः ॥ सचैवं ॥ ॐ ओंकाराय
 नमःस्वाहा नकारायन० मकारायन० गकारायन० वकारायन० तेकारायन० वाकारायन० सुकारायन० देकारायन०
 वाकारायन० यकारायन० ॥ इतिद्वादशाक्षरमंत्रन्यासहोमः ॥ प्राणाय० अपानाय० व्यानाय० उदानाय० समानाय० पुरुषाय० ॐ
 रायपुरुषात्मनेनमःस्वाहा मकाराय० जीवात्मने० भकारायप्राणतत्त्वायजीवोपाधयेनमःस्वाहा वकारायबुद्ध्यात्मने० फकारायअहंकारा
 त्मने० पकारायमनआत्मने० नकारायशब्दतन्मात्रात्मने० धकारायस्पर्शतन्मात्रात्मने० दकारायरूपतन्मात्रात्मने० थकारायरसतन्मात्रात्म
 ने० तकारायगंधतन्मात्रात्मने० णकारायश्रोत्रात्मने० ङकारायत्वगात्मने० ङकारायचक्षुरात्मने० ठकारायजिह्वात्मने० टकारायघ्राणात्म
 ने० व्यकारायवागात्मने० झकारायपाण्यात्मने० जकारायपादात्मने० छकारायउपस्थात्मने० ङकारायपृथिव्यात्मने०
 घकारायअवात्मने० गकारायतेजआत्मने० खकारायवाय्वात्मने० ककारायआकाशात्मने० शकारायपुंडरीकात्मने० पकारायसूर्यात्मने०
 सकारायसोमात्मने० रकारायवह्न्यात्मने० पकारायपुरुषात्मने० यकारायसर्वात्मने० रकारायसर्वात्मने० वकारायअनुग्रहात्मने० संसर्व
 भूतात्मनेन० ङकारायहंसात्मने० क्षकारायकोपात्मने० आत्मतत्त्वाय० विद्यातत्त्वाय० विद्यातत्त्वाधिपतये
 विष्णवेन० शिवतत्त्वाय० शिवतत्त्वाधिपतयेशिवाय० अतत्त्वाय० तेजस्तत्त्वाय० वायुतत्त्वाय० आकाशतत्त्वाय० गंधतत्त्वाय० रसतत्त्वाय०
 रूपतत्त्वाय० स्पर्शतत्त्वाय० शब्दतत्त्वाय० घ्राणतत्त्वाय० जिह्वातत्त्वाय० चक्षुस्तत्त्वाय० वाक्तत्त्वाय० श्रोत्रतत्त्वाय० पायुतत्त्वाय० उपस्थ
 तत्त्वाय० हस्ततत्त्वाय० पादतत्त्वाय० वाक्तत्त्वाय० मनस्तत्त्वाय० बुद्धितत्त्वाय० अहंकारतत्त्वाय० सत्त्वाय० रजसेन० तमसेन० पुरुषत

त्वाय० रागतत्वायनमः विज्ञानतत्त्वाय० नीतितत्त्वाय० तर्ककलातत्त्वाय० मायातत्त्वाय० ईश्वरतत्त्वाय० सदाशिवतत्त्वाय० शक्तितत्त्वाय०
 शिवतत्त्वाय० ॥ इतिजीवन्यासहोमः ॥ इत्येतोषोडशान्यासाः सर्वदेवसाधारणाः ॥ विष्णुश्चेद्विशेषन्यासहोमः ॥ सचयथा ॥ ॐ केशवायनमः
 स्वाहा नंनारायणाय० मोमाधवाय० भंगोविंदायनमः गंविष्णवे० वंमधुसूदनाय० तेत्रिविक्रमाय० वांवामनाय० सुंश्रीधराय० देंहृषीके
 शाय० वांपद्मनाभाय० यंदाभोदराय० ॥ इतिद्वादशाक्षरमूर्तिन्यासहोमः ॥ ॐ हृदयाय० विष्णवेन० ब्रह्मणे० ध्रुवाय० चक्रिणे० शंभवे०
 विज्ञानाय० सावित्राय० चक्ररूपाय० पिंगलास्त्रायनमः स्वाहा ॥ इत्यष्टांगविष्णुमूर्तिन्यासहोमः ॥ अथपुरुषसूक्तन्यासहोमः ॥ प्रत्यृचं
 स्वाहाकारः ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० गुलंस्वाहा पुरुषएवेदं० एतावानस्यमहिमा० त्रिपादूर्ध्वं० तस्माद्विराळजायत० यत्पुरुषेण० तंयज्ञंवर्हिषि०
 तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतं० तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःऋचः० तस्मादध्वा० यत्पुरुषं० ब्राह्मणोत्स्य० चंद्रमामनसो० नाभ्याआसी० सप्तास्या० यज्ञे
 नयज्ञ० ॥ अथोत्तरनारायणन्यासहोमः ॥ अद्भ्यःसंभूतः० वेदाहमे० प्रजापति० योदेवेभ्य० रुचं ब्राह्मं० ह्रींश्चतेलक्ष्मी० ६ ॥ अथाधि
 वासितपिडिकायांन्यासस्तस्येदानींहोमः ॥ ॐ यंथंभंफटलक्ष्म्यै नमः स्वाहा हृदयायनमः शिरसेस्वाहा शिखायै० कवचाय० नेत्रत्रयाय०
 अस्त्राय० पृथिवीमूर्तये० पृथिवीमूर्त्यधिपतये शर्वाय० अग्निमूर्तये० अग्निमूर्त्यधिपतये पशुपतये० यजमानमूर्त्यधिपतये उग्राय०
 अर्कमूर्तये० अर्कमूर्त्यधिपतये रुद्राय० जलमूर्तये० जलमूर्त्यधिपतये भवाय० वायुमूर्तये० वायुमूर्त्यधिपतये ईशानाय० सोममूर्तये० सोममू
 र्त्यधिपतये महादेवाय० आकाशमूर्तये० आकाशमूर्त्यधिपतये भीमाय० ॥ इत्यधिवासितपिडिकान्यासमंत्रहोमः ॥ अथगर्भागारेस्थापितपि
 डिकायांतत्त्वन्यासस्तस्यहोमः ॥ आत्मतत्त्वायनमः स्वाहा आत्मतत्त्वाधिपतये क्रियाशक्त्यै० शिवतत्त्वाय० शिवतत्त्वाधिपतये इच्छाशक्त्यै०
 विद्यातत्त्वाय० विद्यातत्त्वाधिपतये आधारशक्त्यै० ॥ देवेजीवन्यासानंतरंपंचोपनिषन्मंत्रन्यासस्तस्येदानींहोमः ॥ ॐ पांपरायपरमेष्ठ्यात्मनेन

मः स्वाहा वांपरायपुरुषात्मने० रांपरायविद्यात्मने० लांपरायनिवृत्त्यात्मने० वांपरायसर्वोत्तमे० ॥ ५ ॥ अथपृथिव्यादिपंचमहाभूतन्या
सहोमः ॥ ॐ ह्योनापृथिवि० स्वाहेतिपृथिव्याः १ ॐ अग्निमेसोमो० पृथिवीः स्वाहाइत्यपां २ शुक्रमसीति तेजसः ३ वायोशतमिति वायोः ४
नासदासीदित्याकाशस्य आदित्यत्नस्येति वा ५ ॥ इति पौडश्यासमंत्रहोमः ॥ एतेन्यासहोमाः ईशानमुखाचार्यकुंडएवकर्तव्याः ॥

श्रीः ॥ अथबौधायनसूत्रे त्रिविक्रमानुसारेण सिद्धोक्तः सर्वदेवचलप्रतिष्ठाप्रयोगः ॥ २६५ ॥ अथचलार्चाप्रयोगः ॥
मेव्यांहस्तमात्रं चतुरस्रं कुंडस्थं डिलं वा कृत्वा पूर्वतो हस्तमात्रां द्वादशांगुलोच्चां त्रिवर्णाग्रहवेदिं नैऋत्यां चतुरंगुलोन्नतां हस्तमात्रां वा
स्तुवेदिं मध्ये मंडपनवांशां हस्तोच्चां प्रधानवेदिं कृत्वा तदुपरि सर्वतोभद्रं विरच्य प्रतिष्ठादिनात्पूर्वेष्टुः यजमानः आचम्य प्राणानाय
म्यदेशकालौ संकीर्त्य अस्यां मूर्तौ लिंगे वा देवतासां निधार्थं दीर्घायुर्लक्ष्मीसर्वकामसमृद्ध्यक्षय्यसुखकामो हंग्रहयज्ञसहितां अमुक
वाचनं मातृकापूजनं नदीश्राद्धं आचार्यादिवरणं च करिष्ये ॥ तानि कृत्वा ॥ वृताचार्यः द्विराचम्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य देश
कालाद्युच्चार्य अमुकमूर्तिं चलप्रतिष्ठाख्ये कर्मणि यजमानेन वृत्तो हमाचार्यकर्म करिष्ये ॥ शरीरशुद्ध्यर्थं पुरुषसूक्तजपं कलशाद्वारा ध
नं च करिष्ये ॥ तानि कृत्वा यदत्रेति गौरसर्षपां निर्वकीर्य शुची वदति तृचनं पंचगव्येन आपो हिष्ठेति तृचनकुशोदेकेन च देवयजनं संप्रो
क्ष्य स्वस्त्ययनं ० अंहोमुच ० देवा आयां तु इत्यादिभूमौ प्रादेशं कुर्यात् ॥ तत उक्तविधिना मंडपप्रतिष्ठां कृत्वा पूर्वरात्रौ सुव

चलार्चा
॥२६५॥

॥३०९॥

स्वाच्छादितांमूर्तिपंचगव्यहिरण्यवदुर्वाश्वत्थपर्णपलाशपर्णक्षिसोदेकेनआपोहिष्ठेतिस्मृभिः हिरण्यवर्णाः शुचयइतिसि
 भिः पवमानः सुवर्जनइत्यनुवाकेनचाभिपिच्य व्याहृतिभिः इदं विष्णुरितिचपुष्पफलचवदूर्वाः समर्प्यरक्षोहणमितिदेवहस्तेकंक
 णंबद्धावाससाच्छाद्य अवतेहेळो० उदुत्तमं० मंत्राभ्यांगंधोदकपूरितजलद्रोण्यांप्राङ्मुखीमुदङ्मुखीवामूर्तिमधिवासयेत्॥ पात्रा
 भावेसंततधारंकुर्यात् ॥ ततः पूर्वोक्तकुंडसमीपमेत्यअमुकप्रतिष्ठांगत्वेनहोमंकर्तुंकुंडोपलेपनाद्यग्निप्रतिष्ठांकरिष्ये तद्गोमयेनोप
 लिप्यउल्लिख्य उपरिमेखलायांइदंविष्णुरितिविष्णुं मध्यमेखलायांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं अधोमेखलायांकुद्रायेतिरुद्रं यो
 न्यांगौरीर्मिमायेतिगौरींआवाह्यसंपूज्यतांकौशेयवाससाच्छाद्यवलवर्धननामानमग्निप्रतिष्ठाप्यध्यात्वा ॥ मंडपपक्षेनैर्ऋत्यवेद्यां
 वास्तुमंडलंविलिख्यतत्रशिख्यादिवास्तुदेवताआवाह्यसंपूज्य ईशान्यांकलशेविधिनारुणसंपूज्यवास्तुदेवताभ्यः पायसवल्लि
 दद्यात्॥ ततोऽग्रहवेद्यांग्रहान्संस्थाप्यसंपूज्याग्निसमीपमेत्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ देशाद्युच्चार्यामुकमूर्तिंचलप्रतिष्ठाहोमेदेवतापरिग्र
 हार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा॥ गणपतिंउपकल्पितसर्वैर्द्रव्यैः प्रतिद्रव्यमेकैकयावराहुत्या शिख्यादिवास्तुदेवताः प्रत्ये
 कंप्रतिद्रव्यंअष्टाष्टसंख्याकाभिः समित्तिलपायसाज्याहुतिभिः वास्तोष्पतिंवास्तोष्पतइतिचतसृभिः प्रत्युचंप्रतिद्रव्यंअष्टाविंश
 तिसंख्याकाभिः पूर्वोक्तद्रव्यचतुष्टयाहुतिभिः वास्तोष्पतइतिचतसृभिर्वास्तोष्पतेभ्रुवास्थूणाभितिपंचग्निभिः प्रत्युचंबिल्वफलैः च
 रक्यादिदेवताः प्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यंचतुःसंख्याकाभिः पूर्वोक्तद्रव्याहुतिभिः ॥ ग्रहहोमेआदित्यादिनवग्रहान्अष्टाष्टसंख्या
 काभिरर्कादिसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः अधिदेवताः प्रत्यधिदेवताश्चप्रत्येकंप्रतिद्रव्यंचतुश्चतुःसंख्याकाभिः पूर्वो० क्रतुसाहुण्यदे

वताः क्रतुसं० प्रत्येकं द्विसं० पूर्वोक्तद्रव्यैर्यक्ष्ये ॥ अत्र प्रधानं ॥ इन्द्रपृथिवीपृथिवीमूर्तिशर्वअग्निमूर्तिपशुपतियमंयजमानमूर्तिउग्रनिर्ऋतिसूर्यमूर्तिरुद्रवरुणजलमूर्तिभवंवायुमूर्तिर्दशानं कुबेरसोममूर्तिमहादेवंदशानं आकाशमूर्तिभीमंएता लोकपालमूर्तिमूर्तिपतिदेवताः पलाशोदुंबराश्वत्थशम्यपामार्गसमिचिलज्यद्रव्यैः प्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यं २८ वा ८ आहुतिभिः तत्तन्मंत्रैः ॥ स्थाप्यदेवंअमुकंतन्मंत्रेणपूर्वोक्तसमित्यंचकतिलनैवारपायसाज्यैः प्रतिद्रव्यं १०८ वा २८ वा ८ संख्याहुतिभिः ॥ विश्वान्देवान्अग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकेन (तिलाज्याभ्यां) प्रतिद्रव्यंदशाहुतिभिः ॥ पिंडिकांप्रतिद्रव्यमष्टसं० ८ पूर्वोक्तसप्तद्रव्याहुतिभिः तत्तन्मंत्रेण ॥ परिवारदेवताश्चेत्तन्मंत्रैःअमुकदेवताःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यंअष्टसंख्याकाभिःपूर्वो० ॥ एवंपंचपर्यायैः त्रिभिःपर्यायैर्व्यक्ष्ये ॥ ब्रह्मादिमंडलदेवताःप्रत्येकंदशभिर्घृताक्ततिलाहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ शेषेणेत्याज्यभागंतेयजमानस्त्यागं कुर्यात् ॥ ततो गणपतयेवराहुतिंजुहुयात् ॥ ततो ग्रेरुत्तरतःसजलंकलशंसंस्थाप्यआज्यहोमेतस्मिन्संपातान्नयेत् ॥ सत्विगाचार्योऽन्वाधानक्रमेणहोमंकुर्यात् ॥ प्रतिद्रव्यहोमांतेदेवंपादनाभिःशिरःसुस्पृशेत् ॥ तत्रादौवास्तुदेवताहोमः ततोऽग्रहहोमः ततोऽलोकापालमूर्तिमूर्त्यधिपतीनांहोमः ततःस्थाप्यदेवताहोमः ॥ मंत्रास्तु—इदंविष्णुरिति विष्णोः त्र्यंबकमिति शिवस्य गणानां त्वेति गणपतेः उदुलमिति सूर्यस्य जातवेदसे इति दुर्गायाः विष्णोर्नुकमिति नारायणस्य हिरण्यवर्णमिति लक्ष्म्याः अथ वा विष्णवे नमः स्वाहा इत्यादिनामभिर्वाहोमः ॥ ततो विश्वेदेवोद्देशेन अग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकांते स्वाहेति १० आहुतयः ॥ ततः पिंडिकाहोमः द्वीश्चते० इति विष्णुपिंडिकायाः गौरीभिर्मायेति शिवपिंडिकायाः चित्रदेवानामिति सूर्यपिंडिकायाः गणेशश

किपिंडिकानांगौरीमिमायेति हनुमदादीनां शिवपिंडिकामंत्राः शिष्टैर्गृह्यन्ते ॥ ततः परिवारदेवताहोमः तत्तल्लिङ्गनिर्दिष्टवेदमं
 त्रैः नाममंत्रैर्वीकार्यः ॥ एवं प्रथमपर्यायहोमांते देवस्य पादौ स्पृशेत् द्वितीयांते नाभिं तृतीयांते मध्यं चतुर्थींते उरः पंचमांते शिर
 इति ॥ पर्यायत्रयपक्षे तु प्रथमांते पादौ द्वितीयांते नाभिं तृतीयांते शिरः ॥ ततोर्चांशोधयेत् ॥ देवं नत्वा ॥ स्वागतं देवदेवेश
 विश्वरूप नमोस्तुते ॥ शुद्धे पितृदधिष्ठाने शुद्धिं कुर्मः सहस्वतां ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ ॐ उत्तिष्ठ ब्रह्मण ० इति देवमुत्थाप्य अद्रुत्तार
 णं कुर्यात् ॥ यथा अग्निः सप्तिमिति सूक्तमग्निपदरहितं पुनस्तत्सहितमिति १०८ वा २८ संख्यया पठन् जलं पातयेत् ॥ ततो
 र्चाद्वादशवारं मृदाजलेन च प्रक्षाल्य मंत्रवत्कृतं पंचगव्येन स्नापयेत् ॥ तत्र मंत्रौ ॥ ॐ पर्यः पृथिव्यां पय ओषधीषु पयो दिव्यं तरे
 क्षेपयोधां ॥ पर्यस्वतीः प्रदिशः संतुमह्यं ॥ ॐ आवो राजान ० ॥ ततः पंचामृतस्नानं आप्याय ० दधि क्राव्णो ० शुक्रमसि ० म
 धुवाता ० आर्यगौः ० ॥ लिंगं चेन्नमस्ते रुद्रमन्यव इत्यारभ्य मृडया तिन इत्यंताष्टमंत्रैः संस्नाप्य घृतेनाभ्यंगं च दनोद्धर्तनं उष्णोदके
 न क्षालनं च कृत्वा गंधदत्वा संपातोदकैरभिषिच्य सपल्लवदलैश्च तुर्भिः कुंभैः क्रमेण आपो हिष्ठा ० योवः शिवत ० तस्मा अरंग ० आ
 कलशेषु ० इति मंत्रैः संस्नाप्य तैरेवैकीकृतं कुंभोदकैः समुद्रज्येष्ठा ० ४ आकलशेषु ० इति संस्नाप्य ॥ पूर्ववेदिकायां औदुंबरादिपी
 ठे र्चासुपवेद्यपरितोष्टदिक्षु सजलकुंभेषु गंधपुष्पदूर्वाः क्षिप्त्वा ॥ आद्यकुंभे सप्तमृदः ॥ द्वितीये पुष्करपर्णशमीविकंकता इमंतक
 त्वचः पल्लवांश्च ॥ तृतीये सप्तधान्यं ॥ चतुर्थे पंचरत्नानि ॥ पंचमे फलपुष्पाणि ॥ षष्ठे दूर्वा रोचनाः ॥ सप्तमे संपातोदकं ॥ अ
 ष्टमे सवौषधीः क्षिप्त्वा क्रमेण आपो हिष्ठे तिसृभिः हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका इति चतुर्भिः पवमानः सुवर्जन इत्यनुवाकेन प्रागा

दिकलशेनाभिषिच्य ॥ एककुंभेशमीपलाशवदखदिरवित्वाश्वत्थविककतपनसाक्षशिरीषोदुंबराणांपल्लवान्कषायांश्चक्षित्वा
तेनअश्वत्थेवइतिमंत्रेणाभिषिच्य पंचरत्नोदकेनहिरण्यवर्णाःशुचयःपावकाइतिसंस्नाप्य अहतेवाससीदत्वाऽपरिवितानंब
द्धायज्ञोपवीतादिदीपांतोपचारान्समर्प्य ॥ ॐ हिरण्यगर्भःसम० यआत्मदा० यःप्राणतो० यस्येमे० येनद्यौ० यंकंदसी०
आपोहय० यश्चिदापो० इत्यष्टमंत्रैरष्टौपिष्टदीपान्दत्वासुवर्णशलाकयातैजसपात्रस्थंमधुघृतंचगृहीत्वा ॐ चित्रंदेवाना० ॥
ॐ तेजोसिंशुकर्मस्यमृतमसिधामनामासिप्रियंदेवानामनाघृतंदेवयजनमसि ॥ इतिमंत्राभ्यां ॥ ॐ नमोभगवतेतुभ्यंशिवा
यहरेयेनमः ॥ हिरण्यरेतसेविष्णोविश्वरूपायतेनमः ॥ इतिचदक्षिणसव्येदेवनेत्रेमंत्रावृत्त्यालिखेत् ॥ ततः ॐ अंजंतित्वा०
इतिअंजनेनमधुनाचाङ्गत्वा ॐ देवस्यत्वा० द्वियेणानज्मि इतिमध्वाज्यशर्कराभिश्चाङ्गत्वा तेनैवमंत्रेणांजनेनपुनरंजयेत् ॥
ततआदर्शभक्ष्यादिदर्शयेत् ॥ ततःकर्ताचार्यायगाभृत्विग्भ्यश्चदक्षिणांदद्यात् ॥ अथाचार्यःप्रत्यूचमादौप्रणवंवदन् पुरुषसू
क्तेनदेवंस्तुत्वा वंशपात्रस्थपंचवर्णौदनेनदेवस्यनीराजनंकारयित्वाऽरुद्रायचतुष्पथादौदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ ॐ नमोरुद्रायसर्व
भूताधिपतयेदीप्तशूलधरायोमादयितायविश्वधिपतयेरुद्रायवैनमोनमः शिवमगर्हितंकर्मास्तुस्वाहेतिअश्वत्थपर्णेभूतेभ्योन
मइतिभूतेभ्यश्चबलिंदद्यात् ॥ अथाचार्योमध्यवेद्युपरिकृतसर्वतोभद्रदेवानावाहयेत् ॥ मध्येब्रह्माणमित्यादिवैनायक्यंतादे
वतानामभिरावाह्यसंपूज्याचार्योदेवंतत्रतन्मंत्रेणावाह्यमंडलमध्येस्थाप्यदेवतां ॥ ॐ सुप्रतिष्ठोभवेतिनिवेद्यसंपूज्यप्रतिदेव
तंदशशतिलाहुतीर्जुह्यात् ॥ ततोदेवेपुष्पांजलंसमर्प्य ॐ नमोमहद्भ्योनमइतिनत्वावेद्युपरिपूर्वभागेस्वस्तिकेऽत्तरतोवासो

पस्करांशय्यांकृत्वाउत्तिष्ठेतिदेवमुत्थाप्यमंगलघोषैःशय्यायांदेवमारोप्य पुरुषसूक्तोत्तरनारायणाभ्यांस्तुत्वाऽनंतरंदेवेन्या
 सान्कुर्यात् ॥ पुरुषात्मनेनमः प्राणात्मने० प्रकृतितत्वाय० बुद्धितत्वाय० अहंकारतत्वाय० मनस्तत्वाय० इतिसर्वांगे ॥
 प्रकृति० बुद्धितत्वा० हृदये ॥ शब्दतत्वाय० शिरसि ॥ स्पर्शतत्वाय० त्वचि ॥ रूपतत्वाय० हृदि ॥ रसतत्वाय० मुखे ॥
 गंधतत्वाय० नासिकायां ॥ श्रोत्रतत्वाय० श्रोत्रयोः ॥ त्वक्तत्वाय० त्वचि ॥ चक्षुस्तत्वाय० चक्षुषोः ॥ जिह्वातत्वाय०
 जिह्वायां ॥ घ्राणतत्वाय० घ्राणे ॥ वाक्तत्वाय० वाचि ॥ पाणितत्वाय० हस्तयोः ॥ पादतत्वाय० पादयोः ॥ पायुत० पा
 यौ ॥ उपस्थत० उपस्थे ॥ पृथ्वीत० पादादिजानुपर्यंतं ॥ अप्त० जान्वादिनाभिपर्यंतं ॥ तेजस्त० नाभ्यादिहृदयांतं ॥
 वायुत० हृदयादिभ्रूमध्यांतं ॥ आकाशत० भ्रूमध्यादिशिरोतं ॥ सत्वतत्वाय रजस्त० तमस्त० सर्वांगे ॥ ततःपुरुषसूक्तन्या
 सोनित्यपूजावत् ॥ ततःसुखशायीभवेतिशय्यायांदेवंस्वापयित्वा मंडलगय्ययोरंतरानंगंतव्यं इतिप्रपंदत्वास्विष्टकृदादिहो
 मशेषंसमाप्य मंडलेदेवताभ्योनामभिःपायसेनवलीन्दद्यात् ॥ नीवारचरुशेषेणदिग्बलीन्अग्नेःपरितोदत्वाधामंतइतिपूर्णाहु
 तिंहुत्वाततःपिंडिकांपरिवारदेवांश्चप्रतिमासमीपे यथावकागदेशेवावसाच्छादितपीठेनिधायमधुतेनाभ्यज्यशुद्धचारिणाप्र
 क्षाल्यपूर्वस्नानावशिष्टकलशवारिणातत्तन्मंत्रैःस्नापयित्वागंधादिभिरभ्यर्च्य वस्त्रैराच्छाद्यन्यासान्कुर्यात् ॥ तत्रपिंडिकायां
 ॐ धनमःहृदयायनमः ॥ पंनमःशिरसेस्वाहा ॥ भंनमःशिखायै० ॥ फंनमःकवचायहुं ॥ लंनमोनेत्र० ॥ क्षंनमअस्त्रायफट् ॥
 ततःमहीमूषु० इतिमंत्रेणावाह्य अदितिर्द्यौरजनिष्ट० इतिस्तुत्वा ह्रीनमःस्वाहेतिपूर्णाहुतिंहुत्वा ॥

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं क्षः परब्रह्मणे सर्वाधाराय नमः ॥ ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं दिव्यतेजोधारिणि सुभगे नम इति मंत्राभ्यामधिवासयेत् ॥ ततः परिवारदेवेशु तत्तन्मंत्रेण षडंगन्यासं कृत्वा तत्तन्मंत्रेणाधिवासयेत् ॥ ततो देवस्य शिरोभागे विधिवत्कलशं संस्थाप्य तत्र ॥ वासुदेवं नमस्कृत्य निद्रामावाहयाम्यहं ॥ मोहिनीं सर्वभूतानां मनोविभ्रमकारिणीं ॥ एहि सा वित्रिमूर्तिस्त्वं चक्षुर्भ्यां ज्ञानगोचरे ॥ विशनासापुटे देविकं ठेचोत्कंठिता भव इति निद्रामावाह्यसंपूज्य यजमानः अधिवासनांगत्वेनाचार्याय गामृत्विग्भ्यश्च दक्षिणां दद्यात् ॥ इत्यधिवासनं ॥ ततः परेष्टुः सद्यो वा उत्तिष्ठ ब्रह्म ० इति देवमुत्थाप्य पुरुषसूक्तोत्तरनारायणाभ्यां स्तुत्वा ततः कुंडांतिकमागत्य देशकालौ स्मृत्वा प्रतिष्ठांगहोमं करिष्ये इति संकल्प्यान्वाधानं कुर्यात् ॥ चक्षुषीं आज्येनेत्यंते स्थाप्य देवं तन्मंत्रेण घृतपक्कचरुणा दशाहुतिभिः अग्निं सोमं धन्वंतरिं कुहूं अनुमतिं प्रजापतिं परमेष्ठिनं ब्रह्माणं अग्निं सोमं अग्निमन्नादं अग्निमन्नपतिं प्रजापतिं विश्वान् देवान् सर्वान् देवान् प्रजापतिं अग्निं स्विष्टकृतं ॥ पूजांगहोमे विष्णुः स्थाप्यश्चेत् संकर्षणादि स्थाप्य देवताः शार्ङ्गिणीं श्रियं सरस्वतीं पुष्टिं विष्णुं च कृसरेणैकैकया हुत्या नानामंत्रेण ॥ पुनर्विष्णुं विष्णोर्नुकमिति षण्मंत्रैः कृसरेण ॥ पुनः संकर्षणादि १२ देवताः कृसरेण ॥ स्थाप्यः शिवश्चेत् भवं देवं शर्व ईशानं पशुपतिं रुद्रं उग्रं भीमं महातं देवं प्रत्येकं कृसरेण ॥ भवस्य देवस्य पत्न्याद्यष्टदेवताः गुडौदनेन ॥ भवस्य देवस्य सुतमित्याद्यष्टौ देवताः हरिद्रौदनेन ॥ रुद्रं सप्तदशवारं मानोमहांतमित्यादिसप्तदशमंत्रैः प्रतिमंत्रं कृसरेण ॥ शिवं शंकरं सहमानं शितिकंठं कपदिनं ताम्रं अरुणं अपगुरमाणं हिरण्यबाहुं ससिंजरं बभ्रुशं हिरण्यं प्रत्येकं कृसरेण ॥ शेषेणेत्यादि चक्षुर्भ्यं स्थाप्य देवं मूलेन कृसराहुतीः १० अग्नये स्वाहेत्यादिना भ्रातृभ्यो देवेभ्यः स्वाहेति १५ ॥ अंते ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा १६

अग्नयेस्विष्टकृते १७ ॥ विष्णुश्चेत्संकर्षणादिदेवताः शिवश्चेद्भवादिदेवताः ॥ ततः पूर्णाहुतिसप्ततये ० पुनस्त्वादित्या ०
 मंत्राभ्यां हुत्वा आचार्यः याओपधीः पूर्वा ० इति देवाय पुष्पफलसर्वौपधीः समर्प्य संपातोदकं ताम्रपात्रे आदाय देवमंत्रेण शतवार
 मभिमन्त्र्य तेन देवशिरसि सिंचेत् ॥ तत उत्तिष्ठन्न ० इति देवमुत्थाप्य विश्वतश्चक्षुः ० इत्युपतिष्ठेत् ॥ ततो देवं ध्यात्वा जपेत् ॥
 ॐ ब्रह्मणे नमः विष्णवे ० रुद्राय ० इंद्राय ० अग्नये ० यमाय ० वरुणाय ० वायवे ० सोमाय ० ईशानाय ० वसुभ्यः ० रुद्रे
 भ्यः ० अश्विभ्यो ० मरुद्भ्यः ० कुबेराय ० गंगादि नदीभ्यो ० अग्नीषोमाभ्यो ० इंद्राग्निभ्यो ० द्यावापृथिवीभ्यो ० धन्वंतरये ०
 सर्वेशाय ० विश्वेभ्यो देवेभ्यः ब्रह्मणे नमः इति ॥ ततः संपातवास्तुकलशलेन सामात्यं यजमानमभिपिंचेत्स त्विगाचार्यः ॥ त
 तो देवं ध्यात्वा ॥ ॐ प्रतितिष्ठ परमेश्वरेति पुष्पांजलिं निवेद्य ॥ सच्चिदानंदं ब्रह्मैव भक्तानुग्रहाय गृहीतविग्रहं करचरणाय विनं
 शं खचक्राद्यायुधवंतं निजवाहनाद्युपेतं निजहृत्कमले वस्थितं सर्वलोकसाक्षिणमणीयांसं परमेश्वरमांश्रियंगमयेति मंत्रेण पु
 ष्पांजलावागतं विभाव्य अर्चयां विन्यस्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठा मंत्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयः ऋग्यजुः सामानि
 छंदांसि क्रियामयवपुः प्राणाख्या देवता आंवीजं क्रौंशक्तिः प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः ॥ ब्रह्मविष्णुरुद्र ऋषिभ्यो नमः शिरसि ॥
 ऋग्यजुः साम छंदोभ्यो नमो मुखे ॥ प्राणाख्ये देवतायै नमो हृदि ॥ आंवीजाय नमो गुह्ये ॥ क्रौंशक्त्यै नमः पादयोः ॥ ॐ कंलंगं
 घंडं अपृथिव्यसे जो वाय्वाकाशात्मने आंह दयाय नमः ॥ ॐ चंछंजं द्वांजं ईशब्दस्पर्शरूपसंगं धात्मने ईशिरसे स्वाहा ॥ ॐ टं ठं डं
 णं सं श्रोत्रत्वक् चक्षुर्जिह्वा घ्राणात्मने ऊं शिखायै वषट् ॥ ॐ तं थं दं धं नं एं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने ऐं कवचाय हुं ॥ ॐ पं फं वं भं

मंओंवचनादानविहरणोत्सर्गानंदात्मनेओंनेत्रत्रयायवौषट् ॥ ॐ थंरंलंवंशंपंसंहलंक्षंअंमनोबुद्ध्यहंकारचित्तविज्ञानात्मनेअःअ
स्त्रायफट् ॥ एवमात्मनिदेवेचकृत्वादेवंस्पृष्ट्वाजपेत् ॥ ॐ आंहीँक्रोंरंलंवंशंपंसंहसःदेवस्यप्राणाइहप्राणाः ॥ ॐ आंहीँ० हं
सःदेवस्यजीवइहस्थितः ॥ ॐ आंहीँक्रों० हंसःदेवस्यसर्वेन्द्रियाणि ॥ ॐ आंहीँ० हंसःदेवस्यवाज्जनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाग्राणप्रा
णाइहागत्यस्वस्तयेमुखेनचिरंतिष्ठंतुस्वाहा ॥ ततअर्चाहृद्यंशुष्ठंदत्वा ॥ ॐ अस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतुअस्यैप्राणाःक्षरंतुच ॥ अस्यैदे
वत्वमर्चायैमामहेतिचकथन ॥ इतिजपेत् ॥ ततः ॐ इतिसंरुध्यसजीवंध्यात्वाध्रुवाद्यौरितितृचंजह्वादेवकर्णेदेवगायत्रीदेव
मंत्रंचजह्वापुरुषसूक्तेनोपस्थायदेवस्यपादनाभिश्चिरःसुस्पृष्ट्वा इहैवैधिमा० इतिमंत्रंत्रिजपेत् ॥ ततःकर्ता ॥ स्वागतंदेवदेवेश
मद्भाग्यात्त्वमिहागतः ॥ प्राकृतंत्वमहद्गुणमांमातृवत्परिपालय ॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थंस्थिरोभवशिवायनः ॥ सान्निध्यंतुसदा
देवस्वार्चायांपरिकल्पय ॥ यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिधातिनः ॥ तावत्त्वयात्रदेवेशस्येयंभक्तानुकंपया ॥ भगवन्देवदेवे
शत्वंपितासर्वदेहिनां ॥ येनरूपेणभगवन्त्वयाव्याप्तंचराचरं ॥ तेनरूपेणदेवेशस्वार्चायांसन्निधोभव ॥ इतिनमेत् ॥ अथा
चार्यःकर्तृवालिंगंअर्चावा ॐ भूःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ भुवःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ स्वःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ भूर्भुवः
स्वःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ मित्यासनंदत्वा तेनैवदूर्वाश्यामाकविष्णुक्रांतापद्ममिश्रपाद्यं ॥ ॐ इमाआपःशिवतमाःपूताःपू
ततमामेध्यामेध्यतमाअमृताअमृतरसाःपाद्यास्ताजुषतांप्रतिगृह्यतांप्रतिगृह्णान्महाविष्णुर्विष्णवेनमइतिपाद्यं ॥ भग
वान्महादेवोरुद्रायनमइतिरुद्रे ॥ एवंदेवतांतरेषूह्यं ॥ इमाआपःशिवतमा० आचमनीयास्ताजुषतांप्रति० ॥ इमाआपः० अ

ह्यर्थास्ताजुषतांप्रति० पंचामृतैःस्नानं ॥ देवमंत्रैःसंस्त्राप्य ॥ इदंविष्णुरितिचिणौ नमोअस्तुनीलग्रीवायेतिलिंगेकंकणंविस्तृत्य
 वस्त्रंयज्ञोपवीतंचदत्वा ॥ इमेगंधाःशुभादिव्याःसर्वगंधैरलंकृताः ॥ पूताब्रह्मपवित्रेणपूताःसूर्यस्वरश्मिभिः ॥ इतिगंधाः ॥ इ
 मेमाल्याःशुभादिव्याःसर्वमाल्यैरलंकृताः ॥ पूताब्र० ॥ इतिमालाः ॥ इमेपुष्पाः ॥ इतिपुष्पं ॥ वनस्पतिरितिधूपं ॥ ज्योतिः
 शुक्रंचतेजश्चदेवानांसततंप्रियं ॥ प्रभाकरंतुभूतानांदीपोयंप्रतिगृह्यतां ॥ इतिदीपं ॥ विष्णौसंकर्षणादिद्वादशनामभिःपुष्पा
 णिसमर्प्य तैरेवतर्पणंकृत्वापायसगुडौदनचित्रौदनानि पवित्रंतेविततमितिनिवेद्यसंकर्षणादिद्वादशनामभिर्गृहसिद्धान्नकृ
 सराहुतीर्हुत्वा ॥ कृसरेणैव शार्ङ्गिणेश्रियैसरस्वत्यैपुष्ट्रैर्विष्णवेविष्णोर्नुकं० तदस्यप्रि० प्रतद्विष्णु० परोमात्रया० विचक्रमे०
 त्रिर्देव० इतिजुहुयात् ॥ लिंगेतुदीपांतंकृत्वा भवायदेवाय० शर्वायदे० ईशानायदे० पशुपतयेदे० रुद्रायदे० उग्रायदे० भी
 मायदे० महतेदे० इतिपुष्पाणिदत्वातैरेवतर्पणंकृत्वा पवित्रंतेइतिपायसगुडौदनंचनिवेद्यतैरेवनामभिःकृसरंजुहुयात् ॥ त
 तोभवस्यदेवस्यपत्न्यैइत्याद्यष्टभिर्गुडौदनंहत्वा भवस्यदेवस्यसुतायइत्याद्यष्टभिर्हरिद्रौदनंहत्वा त्र्यंबकं० मानोम० मानस्तोके
 आरात्तेगोम० विकिरिद० सहस्राणिसहस्रशो० इत्यादिद्वादशर्गिभःकृसरंहत्वा शिवायशंकरायसहमानायशितिकंठायक
 पर्दिनेताम्नायअरुणायअपगुरमाणायहिरण्यबाहवेसस्मिंजरायबभ्रुशायहिरण्यायइतिचकृसरंहत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषं
 माप्यपूर्वोक्तसर्वहविर्भिविष्णवेलिंगायवाबलिंदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ त्वामेकमाद्यंपुरुषंपुरातनंनारायणंविश्वसृजंयजामहे ॥ त्व
 मेवयज्ञोविहितोविधेयस्त्वमात्मनात्मन्प्रतिगृह्णीष्वहव्यं ॥ लिंगेतुनारायणपदेरुद्रंशिवमित्यूहः ॥ ततोऽथत्थपर्णे ॥ ॐ भूर्भु

वःस्वरोमितिहुतशेषनिधाय अग्निसहितदेवंचतुर्वारंप्रदक्षिणीकृत्य विश्वभुजेनमः सर्वभुजे० आत्मने० इतिनत्वास्थापितदे
वतानामुत्तरपूजांविधायाचार्यायगां दत्वाऋत्विग्भ्योदक्षिणां दत्वा स्थापितदेवतापीठमाचार्यहस्तेप्रतिपाद्यशतं द्वादशयथाश
क्तिवाविप्रान्परमार्त्तनेनभोजयेदिति ॥ इतिप्रतिष्ठेदौनिर्णयसिंधूक्तःसर्वदेवचलार्चाप्रयोगः ॥ २६६ ॥ ॥ ३१ ॥ ॥ ३१ ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यपूर्वोक्तचलार्चावत्संकल्पादिनांदीश्राद्धांतंप्राग्वत्कृत्वा एकमाचार्यवृ
णुयात् ॥ आचार्योमुक्तदेवप्रतिष्ठाकर्मकरिभ्येइत्यादिसर्षपविकिरणांतंकृत्वा ॥ सर्वतोभद्रमंडलेप्राग्वन्नामभिर्ब्रह्मादिमंडलदे
वताआवाह्यसंभूतं यथागृह्यसमिप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ आज्यभागांतेस्थाप्यदेवतांसहस्रमष्टोत्तरशतंवासमिदाज्यचरुति
लद्रव्यैर्ब्रह्मादिमंडलदेवताःप्रत्येकं दशदशद्व्युक्ताकतिलाहुतिभिःशेषेणेत्यादि ॥ तूर्णानिर्वापप्रोक्षणे ॥ आज्यभागांते तडागन
दीतीरगोष्ठचत्वरपर्वतगजाश्चद्रवल्मीकसंगमेतिदशमृद्भिरष्टवारंदेवंसंस्त्राप्याश्रुतारणं कुर्यात् ॥ सर्वतोभद्रस्थपीठेदेवमुप
वेश्यनाम्नावस्त्रगंधधूपदिदत्वाष्टदिक्षुपल्लवादिद्रुतोदकुंभानष्टौदीपांश्च संस्थाप्यप्राग्वन्नेत्रोन्मीलनंचित्राक्षेनबलिंदत्वापुरुष
सूक्तेनस्तुत्वोक्तद्रव्यंचतुष्टयंस्थाप्यदेवमंत्रेणहुत्वाएकैकद्रव्यहोमांतेदेवंस्पृशेत् ॥ आज्यहोमेकुंभेसंपातान्क्षिपेत् ॥ मंडलदेवता
भ्योहुत्वाहोमशेषं समाप्यपूर्णहुतिं जुहुयात् ॥ ततःपूर्वोक्तरीत्यासूक्तन्यासावाहनप्राणप्रतिष्ठांतंकृत्वा इहैवधीत्युचंपुरुषसूक्तं
चजस्वा ॥ मूलमंत्रादिनावाहनादिपंचामृतस्नानांतंसंपातोत्तरैरिमाआपःशिवतमाइत्यादिनाभिषेकः ॥ वस्त्रादिनैवेद्यांतंप्रा

ग्वत् ॥ तांबूलफलदक्षिणानीराजनमस्कारप्रदक्षिणादिविधाय पुष्पांजलिदत्वा ॥ साचार्यःकर्तादेवंनत्वाक्षमाप्याचार्यदक्षिणांतेऽष्टकुम्भोदकैर्यजमानाभिषेकः ॥ विष्णुंस्तृत्वाकर्मेभ्वरेष्येदितिसंक्षेपः ॥ इति एकाध्वरचलप्रतिष्ठा ॥ ॥ ४३ ॥

॥ २६७ ॥ अथजीर्णोद्धरेअघोरहोमः ॥

चतुरोवावृणुयात् ॥ (नांदीश्राद्धंकर्तव्यमिति त्रिविक्रमः) ॥ तत आचार्यःअघोरेभ्यइत्यघोरमंत्रंअष्टोत्तरशतंजहवाअग्निंप्रतिप्रणवेनसंपूज्यब्रह्मादिसर्वतोभद्रमंडलदेवतानांहोमंकृत्वास्विष्टकृदादिहोमसमाप्तिकृत्वादेवंप्रार्थयेत् ॥ जीर्णभग्नमिदंचैवसर्वदोषावहंनृणां ॥ अस्योद्धारेकृतेशांतिःशास्त्रेस्मिन्कथितात्वया ॥ जीर्णोद्धारविधानंचपुराष्टसुखावहं ॥ अधितिष्ठाथमांदेवप्रोद्धरामितवाज्ञयेति ॥ ततःस्थंडिलंतरेअग्निंप्रतिष्ठाप्यक्षीराज्यमधुदूर्वाभिःऔदुंबरीभिःसमिद्धिश्चप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ लिंगरूपंसमागत्ययेनंदंसमधिष्ठितं ॥ यायात्समाहितंस्थानंसंत्यज्यैवशिवाज्ञया ॥ अत्रस्थानेचयाविद्यासर्वविघ्नेभ्वरैर्युता ॥ शिवेनसहसंतिष्ठेतिमंत्रितजलेनाभिषिच्यसर्षपैःसंताज्यअर्घ्यदानेनविसर्जयेत् ॥ अघोरेणमंत्रेणयजमानहस्तेहेममयंकंकणंबद्धा ॐ व्यापकेश्वरायनमः अस्त्रायफट् ॥ अस्त्रमंत्रितेनहैमखनित्रेणईशानदिशिसमंतात्भ्रमन् अपसव्ये

नखनित्वाहेमपाशयुक्तयागोवालरज्ज्वाशिवादिकं ॐ व्यापकेश्वरशिखायैवषट्इतिशिखामंत्रेणवद्ध्वाआचार्यऋत्विग्भिःस
हउद्धरेत् ॥ ततःलिंगांगशिलान्वितांप्रतिमांपिंडिकांतत्स्थंनिर्मात्यमादायचंडायनिवेद्यथमारोप्यतरुच्छायायांपर्वतदेशेवा
ग्रामादुत्तरतोमनोरमेस्थानेनीत्वामधुनाभ्यज्याघोरेणमंत्रेणदहेत् ॥ ततःशाल्यैअघोरेणमंत्रेणदहेत् ॥ प्रतिमांप्रणवेननिक्षिपेत् ॥ दारुजाचेत्
नैनैवविधिनाध्वजादिकंविसर्जयेत् ॥ गवन्भूतभवेऽशलोचनाथजगत्सते ॥ जीर्णलिंगसमुद्धारःकृतस्तवाज्ञयामया ॥ अग्निनादारुजं दग्धंक्षिप्तंशैलादिकंजले ॥ भ
यश्चित्तायदेवेशअघोरास्त्रेणतर्पितं ॥ ज्ञानतोज्ञानतोवापियथोक्तंनकृतंचयत् ॥ तत्सर्वपूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥ प्रा
गोविप्रशिल्पिभूतानामाचार्यस्यचरन्वनः ॥ शांतिर्भवतुदेवेशअच्छिद्रंजायतामिदं ॥ मूर्तौतुविशेषः ॥ त्वत्प्रसादेननिर्विघ्नं
देहंनिर्मापयत्यसौ ॥ वासंकुरुसुरश्रेष्ठतावत्त्वंचाल्पकेगृहे ॥ वसंक्लेशंसहित्वैवमूर्तैवतवपूर्ववत् ॥ यावत्कारयतेभक्तःकुरुत
स्यचवांछितमिति ॥ ततोहोमशेषसामाख्याचार्यादीन्विशेषतोर्चयेत् ॥ यजमानमभिपिच्यशिशोदद्यात् ॥ ततो नवांमूर्तिं
लिंगवाकृत्वाप्रतिष्ठारंभपूर्वंपंचरात्रमध्येऽकविधिनास्थापयेत् ॥ असुरैर्मुनिभिर्देवैस्तत्त्वविद्भिःप्रतिष्ठितं ॥ जीर्णवात्वथवाभ
गंविधिनापिनचालयेत् ॥ इतित्रिविक्रमः ॥ इतिदेवपिंडिकाप्रासादध्वजवाहनानांजीर्णोद्धारप्रयोगः ॥ ॥ ३१ ॥

॥ २६८ ॥ अथप्रासादप्रतिमयोर्जीर्णोद्धारः ॥

श्रीः ॥ यजमानः देशकालौ स्मृत्वा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रासादस्य पिंडिकाया वा गभर्गा रस्य वा भूमेर्वा जीर्णोद्धारं करिष्ये ॥ त
थाचात्र स्थितानां देवतानां संकोचत्वा दुष्कृत्य स्थलांतरनयनार्थं चालनविधिकरिष्ये ॥ इति प्रासादादन्यतमसंकल्पः ॥ निर्विघ्ना
र्थं गणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं आचार्यादिवरणं च करिष्ये ॥ इति संकल्प्य गणेशपूजनादिकृत्वा आचार्यादीन् वृणुयात् ॥ अ
स्मिन्कर्मणि आचार्यत्वामहं वृणु इत्याचार्यं वृत्वा ॥ ब्रह्माद्यृत्विजः पंचब्राह्मणान् वृणुयात् ॥ आचार्यः पूर्वकल्पितगृहं पंचगव्येना
भ्युक्ष्य तोरणादिना अलंकृत्य यथा स्थानं पादशिलां विन्यस्य उत्तरीत्यारत्नान्याधायासनं परिकल्प्य गभर्गुहं प्रविश्य बहुभिरुदकैः
प्रक्षाल्य प्रतिमामभ्यर्च्य होमं कुर्यात् ॥ तत्प्रकारः ॥ आचार्यः स्थंडिलादिविरच्य देशकालौ स्मृत्वा प्रासादस्य वा गभर्गुहस्य वा जी
र्णोद्दारे विहितहोमं करिष्ये ॥ अथ वा पिंडिकाप्रतिमयोश्चालनविधौ विहितहोमं करिष्ये ॥ अग्निस्थापनादिकृत्वा समिद्धयमादाया
स्मिन्नन्वाहितेनावित्यादि ० ॥ अन्नप्रधानं ॥ देवे आवाहितप्रणवादिषोडशन्यासांतर्गततत्त्वानि प्रत्येकं दशदशसंख्यया तिलद्र
व्येण यक्ष्ये ॥ तथाच पिंडिकातत्त्वानि अयं भंड इत्यादीनि प्रत्येकं दशदशसंख्यया तिलद्रव्येण यक्ष्ये ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि
सद्यो यक्ष्ये इत्यन्वाधाय प्रधानहोमं कुर्यात् ॥ प्रासादे तु प्रधानहोमे विशेषः ॥ प्रासादे पृथिव्यादितत्त्वानि प्रत्येकं दशदशसंख्यया
तिलद्रव्येण यक्ष्ये शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ प्रधानहोमस्तु पूर्वदेवाधिवासनोत्तरं षोडशन्यासहोम उक्तः स एवात्र ग्राह्यः ॥
सचैवं ॐ अकाराय नमः स्वाहा ॥ ॐ उकाराय नमः स्वाहा ॥ इत्यादि प्रणवन्यासहोमः ॥ एवं प्रकारेण षोडशन्यासांतर्गततत्त्वे

श्रीः ॥ गर्भांगारस्यजीर्णोद्धारेगर्भांगारभूमेर्वापिंडिकाप्रतिष्ठाविधिः ॥
नसंभवतितदपूर्वकल्पितमंदिरंतरनेतुं देवान्ने-
नाभ्यर्च्यमनोधानेन नेने-
॥ २६९ ॥ अथजीर्णप्रतिमापिंडिकाप्रतिष्ठाविधिः ॥ इति ॥

॥ २६९ ॥ अथजीर्णप्रतिमापिंडिकाप्रतिष्ठाविधिः ॥
नसंभवतितदापूर्वकल्पितमंदिरांतरेनेतुंदेवानुद्धरेत् ॥ तत्प्रयोगः ॥ देवस्थं अकारंपात्रजलेन्यसामि उकारंपात्रजले ० मकारंपात्रजलेन्यसामि ॥ इतिप्रणव्न्यासःप्रथमः ॥ अने
नाभ्यर्च्यमनोधानेन देवपिंडिकायांचपूर्वआवाहितप्रणवादिषोडशन्यासतत्त्वानिपात्रेआवाहयेत् ॥ ततःपिंडिकातत्त्वानि ॐ तथंमंभइत्या

दीनिपात्रजलेन्यसामि ॥ एवंप्रकारेणदेवतत्वानिपिंडिकातत्वानिचपात्रजलेआवाहयेत् ॥ ततःसमस्तौद्रियसंयुक्तसूक्ष्मदेहा
 न्वितंमूलसंज्ञकंजीवंनियोज्यफलपुष्पाक्षतयुक्तहस्तःदेवंविज्ञापयेत् ॥ तद्यथा ॥ त्वत्प्रसादेननिर्विघ्नेहंनिर्माययत्सौ ॥ वासं
 कुरुसुरश्रेष्ठतावत्त्वंचाल्पकेगृहे ॥ वसक्लेशसहितैवमूर्तिंवातवपूर्ववत् ॥ यावत्कारयतेभक्तःकुरुतस्यचवांछितं ॥ अनेनमंत्रेण
 देवंप्रार्थयेत् ॥ ततःकुङ्कुमादिशस्त्राणिपीठदौनिधायतत्र ॥ ॐ विश्वकर्मन्हुविर्पावावृधानःस्वयंयजस्वपृथिवीमृत्तद्वा ॥ मुह्यं
 त्वन्येअभितोजनासङ्गहास्माकमधवांसूरिरस्तु ॥ इतिमंत्रेणशस्त्रेविश्वकर्मणंसंपूज्यशस्त्रेणपिंडिकांखनित्वादेवमुद्धृत्यमंगल
 वाद्यघोषेणपूर्वकल्पितंमंदिरंनीत्वायथास्थानावस्थितपीठदौदेवंस्थापयित्वाताम्रादिपात्रस्थितंजलेदेवशिरसिनिर्पिंचेत् ॥
 तस्यांत्रप्रासादनिष्पत्तिपर्यंतंदेवनिकटेरक्षेत् अथवामुकुटवत्देवशिरसिनिर्ध्यात् ॥ ततःदिग्बलिदत्त्वादेवंसंपूज्य अग्निब्राह्म
 णांश्चसंपूज्यदक्षिणांदत्त्वाऽशिषोगृहीत्वानूतनंगर्भगृहादिकुर्यात् ॥ गर्भगृहादौनिष्पन्नेगर्भागारमध्येयथास्थानंजीर्णानूतनां
 वापिंडिकास्थापयेत् ॥ नूतनाचेसिंडिकाक्रियेततदाजीर्णोद्धारविधिनाजीर्णोपिंडिकांविसर्जयित्वाजलादौतस्याःप्रतिपत्तिं
 कृत्वानूतनांपिंडिकांपूर्वोक्तपिंडिकास्थापनप्रकारेणस्थापयित्वा तत्ररत्नन्यासादिकृत्वा तत्रदेवंशलाकांतरितवज्रलेपादिना
 हृदीकृत्यवाससामूर्त्याच्छादनप्रकारेणपुनरर्चाशुद्धिकुर्यात् ॥ जीर्णवचेसिंडिकास्थान्यतेतर्हितत्रदेवंस्थापयित्वाचाशुद्धिकु
 र्यात् ॥ वास्तुयागग्रहमखादिकृत्वामंगलवाद्यघोषेणसुमुहूर्तेशलाकांनिष्काश्यदेवंस्थिरीकृत्यमहापूजांकुर्यात् ॥ ततःदेवाभिषेक
 जलपूरितांपूर्वोक्तांताम्रादिपात्रीमादाय तत्रमनोध्यानेनप्रणवादिषोडशन्यासमनोगतानिअकारादितत्वानिआदायस्वस्था

नस्थितदेवेनियोजयेत् ॥ तत्प्रकारस्तु ॥ पात्रजलस्थमकारं देवस्य यथा स्थानं न्यसामि इति प्रणवादिषोडशन्यासां तर्गतानि तत्त्वा नि देवस्य यथा स्थानं विन्यस्य पिंडिका तत्त्वानि पिंडिकायां विन्यस्य तज्जलं देवस्य चरणयोर्निविच्य पुनर्महापूजां महानैवेद्यादि महोत्साहं बलिप्रदानं कृत्वा ब्राह्मणान् संपूज्याभिषेकाद्याशेषो गृहीत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥ इति जीर्णप्रतिमादिप्रतिष्ठा ॥

श्रीः ॥ कर्तो आचम्य प्राणानायायम्य देशकालौ संकीर्त्य अस्य देवस्य प्रासादस्य वा अमुकास्पृश्यस्पर्श-बहुकालपर्यंतं पूजालोप-अमेध्यवस्तुस्पर्श-चोरहरणादिजनिताशुचित्वनिवृत्त्यर्थं पुनः पूर्ववच्छुचित्वेन व्यवहारसिद्धये प्रोक्षणाविधिकरिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ देवमुद्रास्य पंचवारं मृज्जलैः प्रक्षाल्य ब्रह्मकूर्चं संस्कृतं पंचगव्यैर्देवस्नापयित्वा कुशैर्विशोध्य पंचगव्यादिभिः प्रासादं च संप्रोक्ष्य मूलेनाष्टोत्तरशतवारं देवंप्रोक्ष्य पुनर्मूलेन देवमूर्धादिपीठांतं स्पृश्य तत्त्वन्यासलिपिन्यासमंत्रन्यासपूर्वकं स्थिरप्रतिष्ठोक्तविधिना प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा ॥ महापूजां कुर्यात् ॥

वापाकूप.
॥२७१॥

॥ २७० ॥ अथ प्रोक्षणाविधिः ॥
मूलेनाष्टोत्तरशतवारं देवंप्रोक्ष्य पुनर्मूलेन देवमूर्धादिपीठांतं स्पृश्य तत्त्वन्यासलिपिन्यासमंत्रन्यासपूर्वकं स्थिरप्रतिष्ठोक्तविधिना प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा ॥ महापूजां कुर्यात् ॥

श्रीः ॥ कर्तो सपत्नीको वस्त्राभरणगंधमाल्याद्यलंकृतो देशकालौ संकीर्त्य अमुकशर्मणो मम सर्वपापक्षयपूर्वकरुद्रालयगमनानेकक्र १ तत्र पूर्वदिने सौवर्णौ कूर्ममकरौ राजतौ मत्स्यद्वन्दुभौ ॥ ताम्रौ कुलीरमंहुकावायसंशिशुमारकं ॥ वासोनवघटं सङ्कन्याजादधिपयोधृतं एवमुपकल्प्यमं हुलवास्तुपूजाग्रहयज्ञपक्षेतदुपयोगिसामग्रीमुपकल्पयेत् द्वयोर्वह्नावाप्रतिष्ठानां युगपत्किरीपायाकूपारामप्रतिष्ठांगत्वेन वा पीकूपप्रतिष्ठांगत्वेनेति संकल्पः ॥

॥ २७१ ॥ अथ वा पीकूपतर्ङ्गाद्याद्युत्सर्गः ॥

॥३१७॥

तपव्यापिस्वर्गलोकाहर्षपरार्धद्वयकालव्यापिमहस्तपःप्रभृतिलोकांगनासहितनागपूर्वकांगनासहितपरमविष्णुपदप्राप्तिकामश्चा
 मुकजलाशयोत्सर्गकरिष्ये वा स्वकृततडागस्यसर्वभोगाहत्वसिद्धिद्वाराश्रोपरमेश्वरप्रीत्यर्थशौनकोक्तविधिनोत्सर्गकरिष्येइति
 संकल्पयेत् ॥ कूपस्यारामस्यचकूपारामयोरितिवासंकल्पज्ज्ञः ॥ तदंगत्वेनगणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदी
 श्राद्धमाचार्यवरणंचकरिष्येइतिसंकल्प्यक्रमेणतानिकृत्वा गंधाद्यलंकृतमुदकुंभं पुरस्कृत्य सपत्नीकः सवांधवः स्वस्तिनोमिमीता
 मिति वेदघोषेण भेर्यादिना देन च तडागदेशंगत्वा तं प्रदक्षिणीकृत्य पश्चिमद्वारं गणमंडपं प्रविशेत् ॥ तदभावे तडागादिपश्चिमतटे
 प्राच्यैशान्युदीच्यन्यतरदिक्प्रवणां मार्जनोपलेपनवितानबंधनकदलीस्तंभान्नपल्लवाद्यलंकृतां भुवं प्रविशेत् ॥ तत्राचार्यः यदत्र
 संस्थितमिति सर्षपान्विकीर्य शुचीव इति पंचगव्येन भुवं प्रोक्ष्यापोहिष्ठेति तृचेनाद्भिः प्रोक्ष्य स्वस्थयनं तार्क्ष्यमिति प्रार्थ्य संस्कृतमु
 वोमध्ये कुंडं स्थंडिलं वा हस्तमानं कृत्वा तत्पूर्वभागे हस्तोच्छ्रायांचतुरस्रां कूर्मपृष्ठोन्नतं वेदिकृत्वा कुंडस्थंडिलान्यतरैशानभोगे ग्रह
 वेदिं नैर्ऋत्यां वा स्तुवेदिकृत्वा मंडपपक्षेऽग्निमीळइत्यादितोरणाभिमन्त्रणपूर्वकं पजन्यादिदेवतापूजनप्रभृतिप्रागादिशाखामूलेषु
 कुंभस्थापनांतं कुर्यात् ॥ ततो वास्तुपूजनपक्षे पूर्वकृतनैर्ऋतवेद्यांचतुःषष्टिसंख्यपदंकं वास्तुमंडलं कृत्वा तत्र देवता आवाह्यपूजयेत् ॥
 कुंभस्थापनांतं कुर्यात् ॥ ततो वास्तुपूजनपक्षे पूर्वकृतनैर्ऋतवेद्यांचतुःषष्टिसंख्यपदंकं वास्तुमंडलं कृत्वा तत्र देवता आवाह्यपूजयेत् ॥
 अत्र वास्तुमंडलं पणवत्यधिकशतसंख्यपदंकं कार्यमित्युक्तं कौस्तुभे केचित्तु तडागादौ सैकविंशच्छतपदंकूपेषु चतुश्चत्वारिंशच्छ
 तपदमित्याहुः ॥ प्राग्वेद्यांसर्वतोभेद्रे ब्रह्मादिमंडले देवताश्चावाह्यसंपूज्य ततः मंडपाद्यभावपक्षे तु प्रार्थनानंतरमेवोपविश्य मंडूका
 दीनामभ्युत्तारणं कृत्वा तेष्वावाहनादिपूजां मंडूकादिदेवताभ्यो नमइति कुर्यात् ॥ स्थंडिलोपलेपनादि पूर्वकमग्निप्रतिष्ठाप्य च

त्वारिष्टंगेत्यादिध्यानं तै ग्रहयज्ञपक्षेग्रहाणामावाहनादिपूजांतंकृत्वा तदीशान्यांकलशस्थापनादिवरुणपूजांतंकृत्वाग्नेः पश्चि
मत उपविश्य ॥ समिद्धयमादायान्वाधानंकुर्यात् ॥ अत्रप्रधानं अपः पंचविंशतिवारमाज्येन अपः नववारंसक्तुभिः पुनरपः नववारं घृता कलाजद्र
माणदेवतान्वाधानमेव कुर्यात् ॥ अत्रप्रधानं पुनर्वरुणमष्टवारं चरुणा तथा भद्रदेवताः प्रत्येकं दश दश घृता कतिला हुतिभिरेकैकज्या हुत्यावा ॥
शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि पात्रासादने चरुस्थाल्या सहस्रकुलजस्थाल्योरप्यासादनं ॥ प्रणीता प्रणयनं तै अग्नेरीशानदेशे महीधौ
रिति श्रुमिंस्पृष्टा ओषधयः समितिधान्यं प्रक्षिप्य तत्र प्रागग्रान्कुशान्निधाय कलशं इमं गंगेति गंगादिमहानदीजलेनापूर्ययुवं
स्त्राणीति वा सो वेष्टितं गंधद्वारामिति गंधपुष्पांचितं च कृत्वा पंचपल्लवदूर्वायुवं च रत्नहिरण्यफलानि अश्वत्थे वा इत्यादितत्तन्मंत्रैः
प्रक्षिप्य मंडूकादिरूपाणि तूष्णीं प्रक्षिपेत् ॥ ततः पूर्णादर्वीति पूर्णपात्रपिहिताननंतं कलशमाकलशेषु धावतीति मंत्रेण ते बुकुशेषु नि
र्भूतूष्णीं द्वात्रिंशद्वारं निरुप्य तावद्द्वारं प्रोक्ष्य पयसि श्रपयेत् ॥ ततः पयोदधिभ्यामालोडितसक्तूने कस्यांस्थाल्या मन्यस्थाल्यामा
ज्यमिश्रितलाजांश्च प्रक्षिप्याज्यनिर्वापादिकाले आज्येन सह चरुसक्तुलाजानां पर्यग्निकरणं संमार्गीते सक्तून् लाजांश्चान्नावधिश्चि
१ ततो वेद्युपरिमहीधौ रित्यादिविधानाकुंभं संस्थाप्य तीर्थेनापूर्वासावेष्टयं धादिभिरभ्यर्च्य तस्मिन् कूर्मादीन् निक्षिपेदित्यन्यत्र विशेषः ॥

त्याभिधारणादिबहिरासादनमाज्यदक्षिणतःसांतरमुदकसंस्थंकृत्वाचरुमभिधार्यतर्बहिपिसादयेत् ॥ ततआज्यभागंतेकृते
 ग्रहवास्त्वादिपक्षेतद्धोमांतेप्रधानाहुतीर्जुह्यात् ॥ आपोहिष्ठेतिनवानामांचरीपःसिंधुद्रीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमी
 प्रतिष्ठाअंत्येद्धेअनुष्टुभौअमुकजलाशयोत्सर्गप्रधानाज्यहोमेविनियोगः॥एवंकूपादावृह्यं ॥ आपोहि० चक्षसेस्वाहा१ योवः० २
 तस्माअ० ३ शंनोदेवी० ४ ईशानावा० ५ अप्सुमेसोमो० ६ आपःपृणीत० ७ इदमापः० ८ आपोअद्या० वर्चसास्वाहा९ ॥ आपोअस्मा
 नितिपंचानांदेवश्रवाऋषिःआपोदेवताआद्यास्त्रिष्टुभःअंत्येद्धेअनुष्टुभौ० आपोअस्मान्मा० एमिस्वाहा१ द्रप्सश्चस्कंदप्र
 थमोअनुष्टुभौनिमन्यश्चपूर्वः॥ समानंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजुहोरायनुसप्तहोत्राःस्वाहा१ यस्तैद्रप्सःस्कंदतियस्तैअंशुर्बा
 हुच्युतोधिषणायावृपस्थात् ॥ अध्वर्योर्वोपरिवायःपवित्रात्तैजुहोमिमनसावर्षदृक्कुतंस्वा० ३ यस्तैद्रप्सःस्कन्नोयस्तैअंशुरवश्च
 यःप्रस्तुचा ॥ अयंदेवोबृहस्पतिःसंतंसिचंतुराधसेस्वा० ४ पर्यस्वतीरोपधयःपर्यस्वान्मामकंवचः ॥ अयांपर्यस्वदित्ययुस्तेनमास
 हशुधतस्वाहा५ समुद्रादूर्मिरित्येकादशचस्यसूक्तस्यवामदेवऋषिःआपोदेवतात्रिष्टुप्छंदःअंत्याजगती० समुद्रादूर्मि० १ वयं
 नाम० २ चत्वारिशृंगा० ३ त्रिधाहितं० ४ एताअर्थति० ५ सम्यक्स्रवंति० ६ सिंधोरिव० ७ अभिप्रवंत० ८ कन्याइव० ९ अभ्य
 र्षत० १० धामंतेविश्वं० ११ ततोदव्यामाज्येनोपस्तीर्यसक्तुभ्योद्विरवदायहविरभधार्यावत्तमभिधारयेत् एवंपुनःपुनरवदाय
 नवाहुतीर्जुह्यात् ॥ प्रसुवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यसिंधुक्षितैयमेधऋषिःआपोदेवताजगतीछंदःअमुकजलाशयोत्सर्गप्रधानसक्तुहो
 मेवि० ॥ प्रसुवआपो० १ प्रतेरद० २ दिविस्वनो० ३ अभित्वासिंधो० ४ इमंमेगं० ५ तृष्टामया० ६ ऋजीत्येनी० ७

स्वश्वासिंधुः० ८ सुखंरथं० ९ ॥ ततोदक्षिणेनतडांगसयजमानआचार्योलाजानादायप्राग्भागेगत्वातत्रोपविश्यमुवंप्रक्षाल्य
तस्यांहस्तेनादायलाजानानंवाहुतीर्जुह्यात् ॥ अंबयोयंतीतिनवानांमेधातिथिर्ऋषिःआपोदेवताआद्यास्तिस्त्रोगायत्र्यःचतुर्थी
इ अस्त्रां१तर० ४ अग्निमे० ५ आपःपृणी० ६ इदमापः० ७ आपोअद्या० ८ संमात्रे० ९॥ एवमुत्तरपश्चिमदक्षिणदिक्षुनवला
जाहुतीर्जुह्यात् ॥ क्रमेणउक्तेष्वाज्यसकुलाजहोमेषुसर्वत्रअर्घ्यइदंनममेतित्यागः ॥ (अयंलाजहोमोनवर्गिभःसकृदभवेवोक्तो
देवताआद्यादशत्रिष्टुभःततोविंशतिर्गायत्र्यःआज्यहोमेवि० ॥ नहितइतित्रिंशहचस्याजीगर्तिःशुनःशेषऋषिःवरुणो
यऋक्षा० ५ तत्त्वायामि० ६ तदिन्नक्तं० ७ शुनःशेषो० ८ अवतेहेळो० ९ उदुत्तमं० १० यचिद्धिते० ११ मानोवधा० १२
२० अतोविश्वा० २१ सनोविश्वाहा० २२ बिभ्रद्राणि० २३ नयंदिप्संति० २४ उत्तयोमा० २५ परामेयं० २६ संनुवोचा०
२७ दर्शन्तु० २८ इमंमेवरुण० २९ त्वंविश्वस्य० ३० ॥ सर्वत्रवरुणायेदंनममेतित्यागः ॥ ततश्चरोरवदानसंपदाष्टावाहुतीर्जुहु
यात् ॥ प्रसन्नाजइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रिर्ऋषिःवरुणोदेवतात्रिष्टुपृच्छंदः ॥ अमुकजलाशयोत्सर्गप्रधानचरुहोमेवि० ॥ प्रसन्नाजे०
१ वनेषुर्व्यं० २ नीचीनबारं० ३ उनत्तिभू० ४ इमामूष्वा० ५ इमामूनु० ६ अर्यम्यंवरुण० ७ कितवासो० ८ ॥ सर्वत्रवरुणायेदंन० ॥

मंडलदेवतानामन्वाधानानुसारेण जुहुयात् ॥ ततो दव्यामुपस्तीर्य सुवेणाज्यमादाय सकुलजचरूणामुत्तरार्धात्सकृद्विर्वायथा
धिकारमवदाय द्विरभिघार्य स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमातेकृते ग्रहमखादिसत्वेमाषभक्तबलिदानादिशिख्यादिभ्यः पायसब
ल्यादिदत्वा पूर्णाहुत्यंतकृत्वा ततः प्रणीतानिनयनसंस्थाय पपरिस्तरणविसर्जनपरिसमूहनादि ॥ ततः स्थापितकलशोदकैकदेशे
नाचार्योदूर्वापल्लवैरुदङ्मुखस्तिष्ठन्सबांधवस्य प्राङ्मुखस्य जमानस्याभिषेकंकुर्यात्समुद्रज्येष्ठासुरास्त्वेत्यादिभिरभिषेकमंत्रैः ॥
तत्र पत्नीवामत उपविशेत् ॥ ततो धृतश्वेतवस्त्राणां सर्वेषां श्वेतचंदनपुष्पमालाभिराचार्यार्चनं कुर्यात् ॥ तत आचार्यः सयजमा
नबांधवस्तडागं प्रदक्षिणीकृत्य जलाभ्योः परित आज्यधारां रक्षोहणमिति सूक्तेन कुर्वतोऽग्निं प्रदक्षिणीकुर्युः ॥ ततः स्थापितकुंभा
त्कूर्मादिरूपाण्युद्धृत्य तडागमध्ये साचार्यो यजमनः कुंभं निदध्यात् ॥ तथा कूपादावपि ॥ ततोऽसैतडागाय कूपाय वा स्वस्ति भवं
तो ब्रुवंत्विति ब्राह्मणान्वान्वाचयेत् ॥ ते चाऽसैतडागाय स्वस्तीति वदेयुः कूपादावप्येवमूह्यं ॥ ततः पश्चिमतीर एव सर्वतीरेषु वा शतं यथा
शक्तिब्रह्माणान्भोजयित्वा यथाशक्तितेभ्यो दक्षिणां दत्त्वोभयमपि संकल्प्य वा वाहित ब्रह्मादीनामन्येषां ग्रहादीनां चोत्तरपूजनपू
र्वकं विसृष्टानामाचार्याय निवेदनं कृत्वा जलमध्ये पश्चिमतीरमारभ्यैशानदिक्पर्यंतं पुच्छाग्रान्वारब्धो गंगनयेत् ॥ इमां धियमि
ति मंत्रस्य नाभाकऋषिः वरुणो देवता जलाशये गोरुत्तारणे विनियोगः ॥ इमां धियं शिक्षमाणस्य देवाः क्रतुं दक्षं वरुणसंशिक्षाधि ॥
ययातिविश्वार्दुरितातरैर्मसुतर्माणमधिनावरुहेम इति मंत्रेण (इरावतीति मंत्रेणेत्यन्यत्र) अवतीर्य माणां तांगामनुमंत्रयति ॥ इ
दं सलिलं पवित्रं कुरुष्व शुद्धाः पूता अमृताः संतु नित्यं ॥ मां तारयंती कुरुतीर्थीभिषेकं लोका लोकोक्तं रतेतीर्य ते चेति ॥ गोरुत्तरणं वा

पीकूपयोर्नेतिकेचित् ॥ ततईशान्यां परपारे गत्वा जानुदम्रजले उदङ्मुख्यगोः पुच्छमादाय गुरुणान्वितो यजमानः सकुशैर्यवति
लैः स्वशाखोक्तरीत्या देवर्षिपितृणां तर्पणं कुर्यात् ॥ तत्र प्राङ्मुखो देवानुदङ्मुखऋषीन्दक्षिणामुखः पितृस्तर्पयेत् ॥ तत आपो अस्मा
न्मातर इत्युत्तीर्य सूयवसाद्भगवती हिभूया इति गामैशान्यां दिशि स्थापयेत् ॥ यदि गौर्हिं कुर्याद्धिं कृण्वती वसूपत्नीत्यनुमंत्रयेत् ॥
ततो वस्त्रवेष्टितकंठा हिमशृङ्गीरौ प्यखुरांतां च पुष्टां कांस्यदोहां वृषप्रजां तां गामाचार्ययदद्यात् ॥ यज्ञसाधनभूताया विश्वस्याय प्र

१ अत्र पौराणमत्रैरपितर्पणकेचिदाहु र्यथा ॥ पितापितामहश्चैव तथैव प्रपितामहः । स्वस्वपत्नीसमेतास्ते प्रीयंतां जलतर्पणात् ॥ अजातदंता ये केचिद्ये
च गर्भे व्यवस्थिताः । तेषामुद्धरणार्थं यकूपस्योदकतर्पणं ॥ पितृव्यकाश्च ये स्माकं भ्रातरश्च सहोदराः । गुरवो मातुलाः पुत्रा आचार्याः सखिबांधवाः ॥ एते
घांप्रीणनार्थं यतडागोदकतर्पणं ॥ बधुवर्गाश्च ये केचिद्गोत्रनामविवर्जिताः । स्वगोत्राः परगोत्रावाभ्यश्च दंतिलोदकं ॥ अग्निदग्धाश्च ये केचिन्नाग्निदग्धा
स्तथापरे । विद्युत्पातहता ये च तेभ्यो पीदंतिलोदकं ॥ अप्सरादेवपत्न्यश्च मातरश्चंडिकास्तथा । दिक्पाललोकपालाश्च ग्रहदेवाधिदेवताः । तेषां वैप्रीणना
र्थं यतडागोदकतर्पणं ॥ रौरवेचांधतामिस्त्रेकुंभीपाके च ये गताः । अनेकयातना संस्थाः प्रेतलोके च ये गताः । पच्यंते संयमिन्या ये नीता यमकिंकरैः । अ
सिपत्रवने घोरे तेभ्यो दद्यांतिलोदकं ॥ विश्वे देवास्तथासाध्या आदित्याश्च मरुद्गणाः । क्षेत्रपीठोपपीठानि नद्यश्चैव ससागराः । पातालनागपत्न्यश्च नानागाश्चैव
सर्पवताः । पिशाचा गुह्यकाः प्रेता गणगंधर्वाक्षसाः । पृथिव्यापश्चेतजश्च वायुराकाशमेव च । ते सर्वे तृप्तिमायां तु तडागोदकतर्पणात् ॥ पितृवंशे मृताः ते
भ्यो दत्तं तडागस्य जले तत्सु तृप्तये ॥ आब्रह्मणो ये तेभ्यश्च कूपोदकमेतदस्तु ॥ अतीतकुलकोटीनां सप्तद्वीपनिवासिनां । आब्रह्मभुवनल्लोकादिदमस्तु
तिलोदकं ॥ वापीकूपादौ तत्तदूहः कार्यः । नीलकंठस्त्वस्य निर्मूलतामाह ॥

णाशिनी ॥ विश्वरूपधरोदेवः प्रीयतामनयागवा ॥ यदिगोरुत्तारणकालेच्छंदोगद्वाराहुवाह्यसामगानं कार्येततदासामगायैतद्गो
दानमाचार्याथान्यापयस्विनीदेया ॥ ततोयजमानः सकुशतिलोदकं अंजलावादायोत्सर्गकुर्यात् ॥ एतत्तडागस्थितं जलमुकगो
त्रोऽमुष्यप्रपौत्रोऽमुष्यपौत्रोऽमुष्यपुत्रो मुकशर्माहं परमेश्वरप्रीतिकामो नानाभूतेभ्यः साधारणमुत्सृजामि देवपितृमनुष्याः प्रीयं
तामिति ॥ आचार्योपि देवपितृमनुष्याः प्रीयतामिति वेदेत् ॥ ततोयजमानः ॥ सर्वसत्वेभ्य उत्सृष्टं मयैतज्जलमूर्जितं ॥ सेवंतां सर्व
भूतानि दानपानावगाहनैः ॥ सामान्यं सर्वभूतेभ्यो मया दत्तमिदं जलं ॥ धर्मार्थकाममोक्षेषु साधनं स्यादहर्निशमिति ॥ ततो जलां
तिकदेशादग्नेः पश्चिमदेशमागत्य तत्रोपविश्य रजतरूपामन्यां वाभूयसीं दक्षिणां ब्राह्मणेभ्यो दत्वा शिल्पिनो वस्त्रादिनां संपूज्य वि
ष्णुं स्मृत्वा भगवदर्पणं कुर्यात् ॥ इत्यनंतदेवीयेशौ नकोक्तस्तडागकूपारामाद्युत्सर्गविधिः ॥ ४१ ॥

॥ २७२ ॥ अथ कूपतडागादौ भृतदोषशान्तिः ॥

तत्रादौ सूतकोत्तरं भृतदुष्टजलाशयात्सहस्रशतादिकलशान्विप्रादिवर्णगवादिपशुतारतम्येन बहिर्निष्काश्याचमनादि
देशकालकीर्तनांतेऽस्मिन्कूपेनृगवादिमरणजन्यदोषनिर्बहणद्वारास्य सर्वेषां जलपानावगाहादौ जलशुद्धये शांतिकं रिष्यइति सं
कल्प्य गणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतं कुर्यात् ॥ आचार्यः प्रादेशकरणांते स्थंडिलात्पूर्वतः सर्वतोभद्रमहीधौरित्यादिविधिवत्स्था
पितकलशे सुवर्णप्रतिमायां तत्त्वायामीति वरुणमावाह्यं संपूज्याग्निं प्रतिष्ठाप्य ग्रहान्संपूज्यान्वा दध्यात् ॥ चक्षुषी आज्येनेत्येतं
हानुत्कीर्त्य प्रधानं वरुणं तिलसर्पिर्भ्यो प्रतिद्वयं १००८ वा १०८ आहुतिभिः शेषेणेत्यादिद्रव्यत्यागांतं कर्मणि कृते न्वाधानानुसारे

पुहुत्वा जलशुद्धिं कुर्यात् ॥ ब्रह्मकूर्चविधिना साधितं पंचगव्यं सप्तमृदः गंगादिपुण्यनदीजलानि जीर्णकूपप्रस्रवणोदकानि वात-
त्तन्मन्त्रैः कूपे प्रक्षिप्य कुंडभस्मतिलामलकशंखोदकविष्णुपादोदकानि च क्षिप्वा प्रायश्चित्तसूक्तानि पुरुषसूक्तपवमाननतमंहो इ-
ति वा इति अस्य वामीयं कस्य नूनमित्यादीनि वारुणसूक्तानि जह्वावगाह्यांति पठेत् ॥ अस्य कर्मणः पुण्याहं भवं तो ब्रूवं त्वित्यादि
पुण्याहं वाचयित्वा स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्य यजमानाभिषेक आचार्यपूजनादिकृत्वा तस्मै गामन्येभ्यो दक्षिणां दत्वा ब्राह्मण
भोजनं संकल्प्य कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इतिकूपतडागादौ मृतदोषशान्तिः समाप्ता ॥ ४३ ॥

॥ २७३ ॥ अथ काम्यवृषोत्सर्गः ॥

श्रीः ॥ अथ शौनकोक्तमार्गेण वृषोत्सर्गो लिख्यते ॥ वृषलक्षणं ॥ लोहितोयस्तु वर्णेन मुखे पुच्छे च पांडुरः ॥ श्वेतः खुरविषाणा-
भ्यां सनीलो वृष उच्यते ॥ यद्वा ॥ चरणास्तु मुखं पुच्छं यस्य श्वेतानि गोपतेः ॥ लाक्षया समवर्णश्च सनीलो वृष उच्यते ॥ एवं लक्ष-
णो मुख्यः तदभावे यथासंभवं वा ग्राह्यः ॥ वृषोत्सर्गादाद्ये हि गृहे गोष्ठे तीर्थे शिवालये पुण्यक्षेत्रे वा यथाशास्त्रं पताकाध्वजशोभितं वा
उशहस्तं द्वादशहस्तं वा मंडपं छायामात्रं वा कृत्वा तन्मध्ये ईशानभागे वा वेदीमष्टहस्तं च तुर्हस्तां वा सुशोभितां कृत्वा कृताह्निकः पूर्वा-
ह्ने कृताभ्यंगः कृतमंगलश्च देशकालादि स्मृत्वा मम समस्तपितृणा मुद्धारार्थं ममुक्तकामनां सिद्ध्यर्थं वा वृषोत्सर्गं ख्यं कर्म श्वः सद्यो वा
करिष्ये ॥ तदंगणेशपूजनादिकरिष्ये इति संकल्प्य योऽङ्गोपचारैर्गणपतिं कुलदेवतां च पूजयित्वा स्वशाखानुसारेण पुण्याहवा-
चनं मातृकापूजनं नादीश्राद्धं च कृत्वा आचार्यं वृणुयात् ॥ आचार्यो मंडपदेवताः प्रतिष्ठाप्य पताकादितत्तन्मन्त्रैः स्थापयेत् ॥ ए-

तस्मिन्नहनिनवग्रहमखमपिकेचिदिच्छंति ॥ ततोवृषस्यचतसृणांवत्सतरीणांचद्वयोरेकस्यावायाथालाभंमांगलिकत्त्वानादिका
 रयित्वाब्राह्मणान्भोजयित्वाहविष्यंयजमानोभुंजीत ॥ ततःश्वोभूतेकृतनित्यक्रियःवेद्युपरिहस्तमात्रंस्थंडिलंविधायदेशकालौ
 स्मृत्वाउपक्रांतंवृषोत्सर्गमहंकरिष्ये तदर्थमग्निस्थापनादिकरिष्येइतिसंकल्प्यपंचभूसंस्कारपूर्वकमध्वरनामानमग्निस्थापयेत् ॥ ॐ आनंदां
 स्वयंवृतोवाआचार्यःसद्योऽधिवासनंवाकार्यं ॥ अग्निस्थापनदेशादीशान्यांपंचगोमातरःपीठेवस्त्रोपरिपूज्याः ॥ ॐ आनंदां
 स्थापयामि ॐ सुमनसां० ॐ सुभद्रां० ॐ सुभद्रशीलां० ॐ सुरभिं० एताःसंपूज्यतासामग्रेआग्नेय्यांचाधान्योपरिनवमत्र
 णंरुद्रकलशंवल्लवेष्टितंपंचरत्नपंचपल्लवहिरण्यादियुतंआकलशेष्वितिस्थापयित्वा इमंमेगंइतिजलेनापूर्यतदुपरिताम्रवंशादि
 मयेभाजनेयथाशक्तिमुवर्णनिर्मितारुद्रप्रतिमांस्थापयित्वासंपूज्यचएकब्राह्मणेनरुद्रमंत्रेणानुमंत्रणंकारयेत् ॥ ततोवत्सतरी
 भिःसहवृषंशुद्धोदकेन आपोहिष्ठाकयानइतिसूक्ताभ्यामभिपिंचेत् ॥ आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यांबरीपःसिंधुद्वीपआपोगा
 यत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठाअंत्येद्धेअनुष्टुभौवृषवत्सतर्षभिपेकेविनियोगः ॥ कयानइतिसिखणांवाग्मेवइंद्रोगायत्रीतृ
 तीयापादनिचृत् ॥ वृषवत्सतर्षभि० कयानश्चित्र० ३ ॥ ततोवस्त्राक्षतंगंधमाल्यैरलंकृत्य अन्वाधानंकरिष्येइतिसंकल्प्यच
 धुपीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्रप्रधानं रुद्रंचरुद्रव्येण सोमंपायसेन इंद्रयावकेनशेषेणस्विष्टकृतमितिसद्योयक्ष्यइत्युक्त्वापरिस
 मूहनादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृत्वा रुद्रायत्वानुष्टुनिर्वापामीत्यादिनिर्वापप्रोक्षणादिक्रमेणचर्वीदिश्रपणंकृत्वाऽवदानधर्मेणजुहु
 यात् ॥ ॐ रुद्रायस्वाहा रुद्रायेदंनम इतिचरुं ॥ सोमायस्वाहा सोमायेदं० इतिपायसं ॥ इंद्रायस्वाहा इंद्रायेदं० इति

यावकं ॥ ततःस्विष्टकृदादिपरिसमूहनांतकृत्वाऽकृत्वाया ॥ ततःस्त्रीभिर्विवाहवत्कृतमांगलिकंवृषंप्रादक्षिण्येनवेद्याउत्तरतो
नीत्वाप्राङ्मुखंवृषस्वयमुदङ्मुखोमधुपर्केणयथागृहंपूजयेत् ॥ ततोलंकरणैर्वृषभूषयित्वावस्त्रछत्रोपानत्कांस्यभाजनाचमनपा
त्रादियथाशक्तिसमर्प्यहरिद्राकुंकुमादिनालंकृत्यततोदक्षिणोरौतसेनराजतत्रिशूलेनांकयित्वावामोरौरौक्मेणचक्रेणांकयेत् ॥
अभावेआयसाभ्यां ॥ उत्सर्गकालेवांकनं ॥ अस्मिन्पक्षेअंकनार्थंचिह्नमात्रकार्यमस्मिन्काले ॥ ततोवृषेन्यासः ॥ इषेत्वेतिमू
र्ध्नि ॥ इमारुद्रायेतिशूलंके ॥ नमस्तेरुद्रइतिचक्रांके ॥ सहस्राणीतिललाटे ॥ विभ्राडितिभ्रुवोः ॥ त्र्यंबकमितिनेत्रयोः ॥
मानस्तोकेइतिनासिकायां ॥ अवतत्येतिमुखे ॥ नीलश्रीवौद्वौकंठे ॥ मर्माणितइतिबाहुमध्यतः ॥ समिधाम्निमितिबाहुभ्यां ॥
नमोवःकिरिकेभ्यइतिहृदि ॥ हिरण्यगर्भइतिनाभौ ॥ मीढुष्टमेतिकट्यां ॥ मानोमहांतमित्यूर्वोः ॥ उदुत्यमितिजंघयोः ॥
इमारुद्रायेतिजान्वोः ॥ रक्षोहणमितिगुदे ॥ वृष्णस्तइतिलिंगे ॥ त्रिपादूर्ध्वइतिखुरेषु ॥ एवंन्यासंकृत्वावेद्याः
समीपमानीयअग्नेःपश्चिमभागेस्वगृह्योक्तविधिनासर्वविवाहंचतुर्भिर्वत्सतरीभिःसहकुर्यात् ॥ तत्रप्रयोगः ॥ देशकालौस्मृत्वा
ममसर्वेषांपूर्वजानानिरतिशयसानंदं ब्रह्मलोकावाप्त्यर्थं अमुककामनयाश्रीरुद्रस्वरूपिणेष्वयवत्सतरीकन्यादानमहंकरिष्ये
इतिसंकल्प्यदीर्घमायुरस्त्वित्यादिसर्ववृषखुरेकार्थं ॥ ततःपूर्ववत्संकल्प्यरुद्रस्वरूपायवृषायगौरीस्वरूपाइमाःयथाशक्त्यलंकृ
ताःवत्सतरीस्तुभ्यमहंसंप्रददे ॥ (एकद्वयादिवत्सतरीपक्षेगौरीस्वरूपाभिमांयथाशक्त्यलंकृतांवत्सतरी-इमेवत्सतरीवैवेतियोज्यं)
अनेनवत्सतरीदानेनभगवान्वृषस्वरूपीश्रीरुद्रःप्रीयतामित्युक्त्वा ॥ अस्यनीलोद्वाहस्यप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थइदंहिरण्यंदक्षिणात्वेन

संप्रददे ॥ एवंकन्यादानंयथास्वगृह्यकार्यं ॥ ततोवृषवत्सतरीणामभिषेकोरुद्रकलशस्थोदकेनैभिर्मन्त्रैःकार्यः ॥ आपोहिष्ठेति नवभिः ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृभिः ॥ इमंमेगंगेत्येकया ॥ कयानइत्येकया ॥ सहस्राक्षंशतधारमृषिभिःपावनंकृतं ॥ तेनत्वामभिषिंचामिपावमान्यःपुनंतुमां ॥ भगतेवरुणोराजाभंगंसूयोवृहस्पतिः ॥ भगमिंद्रश्चवायुश्चभंगंसप्तर्षयोददुः ॥ यत्ते केशेषुदौर्भाग्यंसीमंतेयच्चमूर्धनि ॥ ललाटेकर्णयोरक्ष्णोरापस्तदंस्तुसर्वदा ॥ सुरास्त्वामभिषिंचंतु० एतैर्मन्त्रैरभिषिच्यवृष्यक र्णमंत्रंजपेत् ॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदानंदकारकः ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतःपाहिसनातन ॥ ततः तीक्ष्णशृंगायविद्धोहेवदपादायधी महि ॥ तन्नोवृषःप्रचोदयात् ॥ इतिवृषगायत्र्यापूजयेत्प्रार्थयेच्च ॥ ततोऋषभंमासमानानामितिप्रार्थयेत् ॥ ततो गवांप्रार्थ ना ॥ गावोमेअग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं ॥ पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ ॥ ता सांमध्येतुयानंदतस्यैधेन्वैनमोनमः ॥ यालक्ष्मीःसर्वभूतानांयाचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु ॥ अयं हिवोभयादत्तःसर्वासांपतिरुन्मः ॥ तुभ्यंचैतामयादत्ताःपत्न्यःसर्वाभिनोरमाः ॥ इत्युक्त्वासर्वमपिविवाहहोमंलाजादिनाआचार्योवृषान्वारब्धःकुर्यात् ॥ ततोन्नेःपूर्वतःउदङ्मुखंवृषंकृत्वाताम्रपात्रेप्राङ्मुखोयवैस्तिलैश्चतत्पुच्छेत्तर्पणंकुर्यात् ॥ वत्सतरीपुच्छमपिवृषपुच्छेमेलेयेत् ॥ तद्यथा ॥ पूर्वोक्तएवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौदेवर्षिपितृणांदुर्गतिगतानांचतुस्तयेआत्मनआकल्पंसंतानाविच्छेदार्थंवृषपुच्छेत्तर्पणमहंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ ब्रह्मादयोयेदेवास्तान्देवांस्तर्पयामीत्यादियथागृह्यंत

१ एकवत्सतरीपक्षे—अयंहितेमयादत्त सुखायपतिरुत्तम' ॥ तुभ्यंचैपामयादत्तापत्नीसर्वमनोरमा ॥ एवमेवाग्रेष्येकवचनविज्ञैरुहनीयम् ॥

र्पणं कृत्वा ॥ ततः प्राचीनावीतीदक्षिणमुखः पित्रादित्रयीमात्रादित्रयीमातामहादित्रयीमातामह्यादित्रयीत्यादिसर्वास्तर्पये
त् ॥ यावंतः स्मर्यतेतांश्च सर्वांन् ॥ ततः पुराणश्लोकैस्तर्पयेत् ॥ तद्यथा ॥ ब्रह्माद्यादेवताः सर्वाः ऋषयो मुनयस्तथा ॥ असुराया
तु धानाश्च मातरश्च ङ्डिकास्तथा ॥ दिक्पाला लोकापालाश्च ग्रहदेवाधिदेवताः ॥ ते सर्वे तृप्तिमायां तु नीलपुच्छे सुतर्पिताः ॥ विश्वे
देवास्तथा दित्याः साध्याश्चैव मरुद्गणाः ॥ क्षेत्रपीठोपपीठा निनदानद्यश्च सागराः ॥ पाताले नागपत्न्यश्च नागाश्चैव सप्तर्षवताः ॥ पि
शाचा गुह्यकाः प्रेता गंधर्वा गुह्यराक्षसाः ॥ पृथिव्यापश्च तेजश्च वायुराकाशमेव च ॥ दिवि भुव्यं तरेचैव ये च पातालवासिनः ॥ शि
वः शिवा तथा विष्णुः सिद्धिर्लक्ष्मीः सरस्वती ॥ तपोधनाश्च भगवानव्यक्तः परमेश्वरः ॥ क्षेत्रौ पथिलता वृक्षावनस्य धिदेवताः ॥
कपिलः शेषनागश्च तक्षको न त एव च ॥ अन्ये जलचरा जीवा असंख्यातास्त्वनेकशः ॥ चतुर्दशयमाश्चैव ये चान्ये यमकिंकराः ॥
सर्वे पियक्षराजानः पक्षिणः पशवस्तथा ॥ स्वेदजोद्भिज्जजाजीवा अंजजाश्च जरायुजाः ॥ अन्ये पिवनजीवा ये दिवानि शिविहारि
णः ॥ अजागोमहिषीरूपा ये चान्ये पशवस्तथा ॥ शान्तिदाः शुभदास्तेऽस्युर्नीलपुच्छे सुतर्पिताः ॥ आब्रह्मस्तं वर्यं तं ये चान्ये गोत्रि
णस्तथा ॥ ते सर्वे तृप्तिमायां तु नीलपुच्छे सुतर्पिताः ॥ सर्पव्याघ्रहता ये च शृंगिदंष्ट्रयनिलाग्निभिः ॥ अपुत्रा अक्रिया ये च अदारा
धर्मवर्जिताः ॥ आमगर्भमृता ये च शस्त्रपातमृताश्च ये ॥ संस्काररहिता ये च रौरवादिपुगाभिनः ॥ आब्रह्मस्तं वर्यं तं देवर्षिपितृमा
नवाः ॥ तृप्यं तु पितरः सर्वे मातृमातामहादयः ॥ अतीतकुलकोटीनां सप्तद्वीपनिवासिनां ॥ आब्रह्मभुवनल्लोकादिदमस्तुति
लोदकं ॥ पितृवंशे मृता ये च मातृवंशे च ये मृताः ॥ गुरुश्च शुरवंधूना ये चान्ये वांधवा मृताः ॥ ये मे कुले लुप्तपिंडाः पुत्रदारविवर्जि

ताः ॥ क्रियालोपगतायेचजात्यंधाःपंगवस्तथा ॥ विरूपाआमगर्भाश्चज्ञाताज्ञाताःकुलेमम ॥ तेषिंवंतुमयादत्तंवृषपुच्छेतिलो
 दकं ॥ येबांधवाबांधवावाअन्यजन्मनिबांधवाः ॥ तेसर्वेवृषिमायांतुवृषपुच्छेतिलोदकैः ॥ वृक्षत्वंचगताःकेचित्तृणगुल्मल
 तास्थिताः ॥ यातनासुचघोरासुज्ञातीषुविविधासुच ॥ नरकेषुचघोरेषुपतितायेस्वकर्मणा ॥ देवत्वंमानुषत्वंवातिर्यक्रप्रेतपि
 शाचतां ॥ कृमिकीटपतंगत्वंगतायेचस्वकर्मभिः ॥ तेषामुद्धरणार्थायजलमेतद्दाम्यहं ॥ आब्रह्मस्तंबपर्यंतंजगत्तृण्यत्वितिब्रु
 वन् ॥ तर्पणातेपुत्रकामश्चेद्यजमानस्तर्हिदंपतीउपविश्य अद्येत्यादिसत्पुत्रावाप्त्यर्थस्तानमहंकरिष्यइतिसंकल्पपूर्वकंसप्तधा
 न्यफलान्वितवंशपात्रेषुच्छान्येकीकृत्यतदुपर्युदकदानेनवारुणमंत्रैः समुद्रज्येष्ठाइत्यादिभिश्चस्नापयेद्दशपात्रगलितोदकेनतद
 धस्तादुपविष्टौदंपतीआचार्यः ॥ ततस्तानिवस्त्राणिपरित्यज्यनवस्त्राणिपरिधायपिंडदानमित्यपिशिष्टसंप्रदायः ॥ एवंतर्प
 णंकृत्वावेद्यांवृषस्यदक्षिणेखुरेपायसेनचरुणाज्येनहविष्येणवापित्रादिभ्यःसर्वेभ्योदक्षिणाभिमुखेनपिंडदानंकार्यं ॥ येयेस्मर्थ
 तेतेभ्यश्च ॥ अत्रमात्रादित्रयेमातामह्यादित्रयेचपृथक्कृद्द्यात् ॥ पिंडदानेहोमचरुशेषग्राह्यं ॥ श्राद्धमपिकार्यमितिकेचित् ॥
 पिंडदानसंकल्पस्तुपूर्वोक्कविशिष्टेशकालेचपितृतृह्यर्थंआकल्पंतेषांब्रह्मलोकनिवासार्थं दुर्गतिगतानांस्मर्यमाणानामस्मर्यमा
 णानांचोद्धारार्थं आत्मनश्चाकल्पंसंतानाविच्छेदार्थंवृषस्यधर्मरूपस्यदक्षिणखुरेपिंडदानमहंकरिष्य इति ॥ एवंसर्वेभ्यःपिंडा
 न्दत्त्वापुराणश्लोकैः ॥ पितृवंशेश्मृतायेचमातृवंशेश्चयेमृताः ॥ गुरुश्वशुरबंधूनांयेचान्येबांधवामृताः ॥ धमेकुलेलुप्तपिंडाःपु
 त्रदारविवर्जिताः ॥ क्रियालोपगतायेचजात्यंधाःपंगवस्तथा ॥ विरूपाआमगर्भाश्चज्ञाताज्ञाताःकुलेमम ॥ खुरेदत्तेनपिंडेनत

०३०३०

त्वा इमं वृषं चतुर्विधमुक्तिरूपं वत्सतरी चतुष्टययुतं यथाशक्त्यलंकृतं पितृणामुद्धारपूर्वकमाकल्पं ब्रह्मलोकप्राप्तये आकल्पं संताना
 विच्छेदाय च वृषमुत्सृजामीति संकल्प्य प्रांचमुत्सृजेत् ॥ ब्रजंतं पृष्ठे हस्तं दत्वानुमंत्रयीत ॥ एतं युवानमित्यस्य याज्ञवल्क्यो वृषभ
 स्त्रिष्टुप् वृषानुमंत्रणे विनियोगः ॥ ॐ एतं युवानं परिबोदामि ते नुक्नीडतीश्वरतम्रियेण ॥ मानः शासजनुर्षा सुभागा रायस्यो
 र्बेण समिपामदेमिति ॥ शांताते पृथिवी शिवमंतरिक्षं द्यौस्ते देव्यभयंकृणोतु ॥ शिवादिशः प्रदिश उद्दिशस्त आपो विद्युतः परिपां
 तु सर्वतः शांतिः शांतिः इति त्रिः ॥ सर्वतो ब्रजस्वेति ब्रूयात् ॥ ऋषभं मेति पंचर्चस्य सूक्तस्य ऋषभो नंदीश्वरो नुष्टुप् अंत्या महापं
 क्तिः ऋषभोपस्थाने विनियोगः ॥ ऋषभं मांसमानानां ॥ ऋचः ५ ॥ ततो वृषं पूर्वदिगभिमुखं कृत्वा ॥ कद्रुद्राय प्रचेतसे ॥ ९ ॥ सू
 क्तस्य घौरः कण्वोरुद्रो गायत्री तृतीयामैत्रावरुणी अंत्यस्तु चः सौम्योत्यानुष्टुप् पूर्वदिगुपस्थाने ॥ कद्रुद्राय प्रचेतसे ॥ ९ ॥ सू
 क्तजपांते हे वृषगोभिः सह तृणानि भक्षयथेष्टं पर्यटेति वदेत् ॥ अथ दक्षिणाभिमुखं कृत्वा ॥ इमारुद्रायेत्येकादशर्चस्य सूक्तस्य कु
 त्सोरुद्रो जगती अंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ दक्षिणदिगुपस्थाने ॥ इमारुद्राय तव सैकपदिने ॥ ऋ ११ ॥ सूक्तजपांते गोभिः सहेति पू
 र्ववद्देत् ॥ ततः प्रत्यङ्मुखं कृत्वा ॥ आते पितरिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य गृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ पश्चिमदिगुपस्थाने विनि ॥
 आते पितरमरुतां सुन्नमैतु १५ ॥ सूक्तजपांते गोभिः सहेत्यादि पूर्ववद्देत् ॥ अथोदङ्मुखं कृत्वा ॥ इमारुद्राय स्थिरधन्वन इति
 चतसृणां वसिष्ठोरुद्रो जगती अंत्या त्रिष्टुप् ॥ उत्तरदिगुपस्थाने ॥ इमारुद्राय स्थिरधन्वने गिरः ऋ ४ ॥ सूक्तजपांते गोभिः सहे
 ति पूर्ववद्देत् ॥ ततो गच्छति वृषेऽनुगच्छन्स्तुवीत ॥ वृषो हि भगवान्धर्मो मुक्तयो वत्सिका इमाः ॥ सारूप्यं चैव सान्निध्यं सायु

ज्यं च सलो कतां ॥ इमाः सरूपाः पढ्यस्तु च तस्मात्तव गोपते ॥ कल्पिताः क्रीडनार्थं च त्वया सार्धं ब्रजं त्विमाः ॥ धर्मोऽसित्वं च तुष्पा
दः स्मृतो वत्सतरीस्त्विमाः ॥ चतुर्णां पोषणार्थं यमयोऽस्तृष्टास्त्वया सह ॥ देवानां च पितॄणां च मनुष्याणां च योगतः ॥ भूतानां तु
सिजननास्त्वया सार्धं ब्रजं त्विमाः ॥ नमो ब्रह्मण्य देवाय देवर्षिपितृपोषक ॥ त्वयि मुक्तेऽक्षया लोका मम संतु निरामयाः ॥ वृषो
हि भगवान् धर्मश्च तुष्पादः प्रकीर्तितः ॥ वृणो मितमहं भक्त्या समारक्षतु सर्वदा ॥ धर्मतस्तव संभूतिः स्वाहा त्वं च विभावसोः ॥ वृ
षरूपेण सा देवी सर्वकामप्रदास्तु मे ॥ अदितिर्देवमाता त्वं देवमाता तथैश्वरी ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं व्यपोहतु ॥ गावो मे अ
ग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये नित्यं गवां मध्ये वसाम्यहं ॥ यालक्ष्मीः सर्वदेवानां याच देवेष्ववस्थिता ॥ धर्मो देहियशो दे
देवी मम पापं व्यपोहतु ॥ पंचगावः समुत्पन्ना मथ्यमाने महोदधौ ॥ तासां मध्ये तु यानं दातव्यं धेनून् चैव नमो नमः ॥ पित्रणोत्तारणार्थं य
हि पुत्रान् देहि सुसंपदः ॥ एकोत्तरशतं चैव कुलानां तारयस्व मे ॥ रुद्रमायामया दत्ताः पढ्यस्तव वृषोत्तम ॥ यत्वा हि संति पाप्मानो नर
पर्यटस्व महीमिमां ॥ खुराग्रक्षेपणैः सर्वमम पापं व्यपोहतु ॥ पितरस्तृप्तिमायां तु खुराग्रजलसीकरैः ॥ यत्वा हि संति पाप्मानो नर
कंयां तु तेऽक्षयं ॥ यत्वा रक्षंति धर्मिष्ठाः सुखभाजो भवंतु ते ॥ तव दर्पकृतो ब्राह्मणैर्न दीकूलविहारणैः ॥ अक्षय्याः संतु मे लोकाः पूर्व
जानां च सौरभ ॥ धनसंतानमारोग्यं वांधवानां विशो कतां ॥ ततः प्रदक्षिणी कृत्य वृषंतमभिवादयेत् ॥ धारणाद्धर्म इत्याहुर्धर्म
णविधृताः प्रजाः ॥ चरत्वं धर्मरूपेण वृषवत्सतरीयुतः ॥ धर्मस्त्वं वृषरूपेण ब्रह्मणानि निर्मितः पुरा ॥ तवोत्सर्गप्रभावेण उद्धरस्व म
हार्णवात् ॥ एवं नमस्कृत्य मंत्रवाद्यधोषेण सीमां तं नीत्वोत्सृजेत् ॥ सनवाह्यो गावः पढ्यश्च न दोह्याः ॥ तत आगत्य चरणक्षालना

चमनादिविधायस्थापितदेवतानामुत्तरपूजांविधायविसृज्यसर्वदेवप्रतिमादिआचार्यायदद्यात् ॥ रुद्रकलशःसोपस्करोरुद्रजा
पकायेयः ॥ ततःप्रायश्चित्तादिहोमशेषसमापयेत् ॥ केचित्स्विष्टकृदाद्यत्रैवेच्छन्ति ॥ कर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थशतब्राह्मणा
न्यंचविंशतिःयथाशक्तिवाभोजयिष्ये ॥ यथाशक्तितिलानुदकुंभंवासोहिरण्यंगांचदद्यात् ॥ सूत्रांतरेतुसवत्सागौर्दक्षिणा ॥
सर्वानृत्यजःसंपूज्यतेभ्योर्दक्षिणांनिरीक्षिताज्यदानंचकृत्वाभूयसोदत्वाशिषोऽग्राह्याः ॥ एवंयथोक्तविधिनायस्तुनीलंसमुत्सृ
जेत् ॥ सर्वसिद्धिमवाप्नोति यथातेब्रह्मचारिणइत्यादिफलकथनंविस्तरभयान्नकथितंहेमाद्र्यादेरवंगतव्यं ॥ इतिभट्टरामेश्वरसु
तनारायणभट्टकृतःकाम्यवृत्तोत्सर्गआश्वलायनीयानाम् ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥

॥ २७४ ॥ अथरुद्रपद्धतिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ भट्टरामेश्वरसुतोभट्टनारायणःसुधीः ॥ प्रणम्यरामंतनुतेरुद्रानुष्ठानपद्धतिं ॥ तत्रतावद्यद्यप्यनेकासुयजुः
शाखासुरुद्रःपठ्यतेतथापितैत्तिरीयशाखानुसारेणरुद्रग्रयोगलभ्यते ॥ स्मार्तरुद्रग्रयोगस्यबौधायनसूत्रमूलकत्वेनबह्वृचादीनां
च तत्रबौधायनंग्राह्यंबह्वृचादिभिरादरादितिवाक्यानुसारेणबौधायनीयानुरोधित्वादिति ॥ इहचरुद्रानुष्ठानेनैवार्णिकानामे
वाधिकारोर्नस्त्रीशूद्रानुपनीतानां तेषांवैदिकमंत्रयुक्तकर्मण्यध्यानाद्यभावेनसाक्षाद्वचनाभावेनानधिकारादिति ॥ अन्यत्र
चैतद्विस्तरेणनिर्णीतं ॥ तत्ररुद्रःपंचधा ॥ रूपंरुद्रीलघुरुद्रोमहारुद्रोतिरुद्रश्चैत्येकादशगुणवृद्ध्या ॥ सर्वश्चत्रेधा ॥ जपरुद्रोहोम
रुद्रोभिषेकरुद्रश्चेति ॥ जपरुद्रोपिद्वेधा ॥ केवलजपात्मकोहोमांगश्चेति ॥ होमाभिषेकयोस्तुकेवलतदात्मकत्वमेव ॥ तत्रता

वस्यपक्षयकामः श्रीरुद्रप्रीतिकामोवा उत्तरायणादौ गुरुशुक्रास्तबाल्यवार्धकादिरहितेशुभेकालेशुक्लपक्षादौ रिकामौमव्यतीपा
तविष्ट्यादिदोषरहितायां द्वितीयादिस्वाध्यायशुभतिथौ चंद्राशुक्ल्ये कृतमांगलिकत्नानः शुचिः शुक्लवासाः सपत्नीकोयजमा
नः पूजितेष्टदेवतोगोमयलिशेचौ देशे प्राङ्मुखपविश्य प्राणानाम्यदेशकालौ संकीर्त्य मम कायिकादिसर्वपापक्षयार्थं श्रीरुद्र
प्रीत्यर्थं वा अमुकरुद्रमहंकरिष्यइतिसंकल्पयेत् ॥ पुत्रकामस्तु दीर्घायुः सुपुत्रसिद्ध्यर्थं महारुद्रमहंकरिष्यइति महारुद्रमेव संकल्पये
त् ॥ सनवग्रहरुद्रकरणेतु सनवग्रहमखरुद्रं करिष्यइति विशेषः ॥ एवं प्रधानसंकल्पं विधाय अस्मिन्कर्मणि निर्विघ्नसमाप्तिं सिद्ध्य
र्श्रगणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नां दीश्राद्धमाचार्यादिवरणं च करिष्यइतिसंकल्पयेत् ॥ प्रत्येकं वा संकल्पः ॥ ततः
षोडशभिः पंचभिर्वोपचारैर्गणेशं पूजयित्वा कलशपूजापूर्वकमवनिष्कृतजानुमंडल इत्याद्याभ्वलायनगृह्यपरिशिष्टोक्तविधिनानु
प्याहं वाचयित्वा गौर्यादिषोडशब्राह्म्यादिसप्तमातृश्रपदार्थानुसमयेन पूजयेत् ॥ सर्वत्र चाक्षतपुंजादौ पूजनमावाहनादिविस
र्जनांतं कुर्यात् ॥ प्रतिमापूजनेत्वा वाहनविसर्जनेन स्तः ॥ ततो नां दीश्राद्धं कुर्यात् ॥ ततः शांतं सुब्रतं वेदविदं कुंडं विनमाचार्यम
मुकप्रवरोपेतो मुकगोत्रो मुकशर्महं अमुकप्रवरोपेतममुकगोत्रममुकशर्मणं ब्राह्मणमाचार्यं त्वां वृणइति वृणुयात् ॥ क्षत्रिये त्वमु
कवर्मेति वैश्ये त्वमुकगुप्तेति ॥ ततः प्रार्थयेत् ॥ आचार्यस्तु यथा ० ॥ एवमेव ब्रह्माणं वृत्वा यथा च तु मुखइति प्रार्थयेत् ॥ जपहो
मादिकं तु स्वयमेव कुर्यात् ॥ स्वस्याशक्तौ स्वप्रतिनिधित्वेन जपाद्यर्थं ब्राह्मणान्वृणुयात् ॥ पुत्रकामस्तु कृत्वित्वा प्रत्येकं प्रा
र्थयेत् ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वधर्मभृतांवर ॥ विततेमम यज्ञेस्मिन्नु त्विक्त्वं भवसुब्रतेति ॥ ततः सदस्यं वृणुयात् ॥ सर्वकर्मणा

अतिरुद्रेएकादशएकविंशत्युत्तरंशतंवे ॥ अतिरुद्रेएकादशएकएकादशवा ॥ यद्भारुद्रजपा
रुद्रीलघुरुद्रमहारुद्रेष्वेकएकादशवा ॥ सग्रहपक्षेग्रहुरुद्रजपार्थत्वेनैषांवरणंकार्यं ॥ यद्भारुद्रजपा
मुपद्रष्टाभवेतिप्रार्थयेच्च ॥ तत्ररूपेएकएव ॥ रुद्रीलघुरुद्रमहारुद्रेष्वेकएकादशवा ॥ सग्रहपक्षेग्रहुरुद्रजपार्थत्वेनैषांवरणंकार्यं ॥ यद्भारुद्रजपा
प्रतिनिधिपक्षेत्वनियमइतिसांप्रदायिकाः ॥ सग्रहपक्षेग्रहुरुद्रजपार्थत्वेनैषांवरणंकार्यं ॥ यद्भारुद्रजपा
तिक्त्विकसंख्या ॥ प्रतिनिधिपक्षेत्वनियमैकैकौत्रीन्वाविप्रान्वृणुयात् ॥ ततआचार्यादीन्मधुपर्केणार्हयित्वावस्त्रालंकारादिभिः
श्रवणावरणात्पूर्वग्रहजपार्थमनियमैकैकौत्रीन्वाविप्रान्वृणुयात् ॥ ततआचार्यादीन्मधुपर्केणार्हयित्वावस्त्रालंकारादिभिः
पूजयेत् ॥ स्मार्तमधुपर्केकैचिन्नेच्छति ॥ प्रतिनिधित्वेनजपार्थवरणेवस्त्रादिपूजैवनमधुपर्कः ॥ अथाचार्यादयःशिवायतना
दापुण्यनद्यादितीर्थतीरेगोष्ठादिपुण्यदेशेब्राह्मणगृहेयजमानगृहेतदीशानदिग्भागेवाशुचौदेशेन्यासपुरःसरंजपादिकुर्युः ॥ ४३ ॥

[illegible][illegible]

हिरण्यबाहवइतिपार्श्वयोः विज्यं धनु रिति जठरे हिरण्यगर्भइतिनाभौ मीढुष्टमेतिकब्धां येभूतानामधिपतयइतिगुह्ये स
 शिराजातवेदाइत्यपाने मानोमहांतमित्यूवोः एषतइतिजान्वोः सष्टृष्टजिदितिजंघयोः विश्वंभूतमितिगुल्फयोः येषथामि
 तिपादयोः अध्यवोचदितिकवचं नमोचिल्मिनइत्युपकवचं नमोअस्तुनीलग्रीवायेतितृतीयनेत्रं प्रमुंचेत्यस्त्रं यएतावंतइति
 दिग्बधंक्रुयात् ॥ इतिप्रथमः ॥ ॐकारंमूर्ध्निविन्यस्यनकारंनसिकाग्रतः ॥ मोकारंतुललादैवभकारंमुखमध्यतः ॥ गकारं
 ठदेशेतुवकारंहृदिविन्यसेत् ॥ तैकारंदक्षिणेहस्तेरुकारंरामतोन्यसेत् ॥ द्राकारंनाभिदेशेतुयकारंपादयोन्यसेत् ॥ ॐ मूर्ध्ने
 नमइत्येतान्यक्षराणिनमोतानिन्यसेदितिद्वितीयः ॥ सधंतुपादयोन्यस्यवामंन्यस्योरुमध्यतः ॥ अघोरंहृदिविन्यस्यमु
 खेतपुरुषंन्यसेत् ॥ ईशानंमूर्ध्निविन्यस्येतिसदाशिवात्मतांभावयित्वाकरसंपुटंकृत्वा त्रातारमिंद्रत्वंनोअग्नेसुगंनःपंथाअसुनं
 तंतत्वायाम्यानोनियुद्धिर्वयस्सोमतमीशानमस्मेरुद्रास्योनापृथिवीतींद्रादीन्नमस्कृत्वात्मरक्षाकार्थेति ॥ अस्मेरुद्रास्योनापृ
 थिवीत्येताभ्यांत्रातारमिंद्रमित्याद्यष्टौमंत्रान्प्रत्येकंसंपुटीकृत्यपठेदितिवासंपुटइतिकेचित् ॥ इतितृतीयः ॥ मनोज्योति
 रबोध्यग्निर्मूर्धानंमर्माणितेजातवेदाइतिगुह्यजठरहृदयमुखशिरःसुविन्यस्यात्मरक्षाकर्तव्येतिचतुर्थः ॥ शिवसंकल्पंहृदयं
 रुषसूक्तंशिरःउत्तरनारायणंशिखाअप्रतिरथंकवचंशतरुद्रियमस्त्रं इतिपंचमः ॥ प्रजननेब्रह्मातिष्ठतु पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु
 हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु बाह्वोरिंद्रस्ति० जठरेअग्निस्ति० हृदयेशिवस्ति० कंठेवसवस्तिष्ठंतु वक्त्रेसरस्वतीति० नासिकयोर्वोयुस्ति०
 नयनयोःसूर्याचंद्रमसौतिष्ठतां कर्णयोरश्विनौदेवौतिष्ठतां ललाटेरुद्रास्तिष्ठतां मूर्ध्न्यादित्यास्ति० शिरसिमहादेवस्ति० शि

खायांचामुंडाति० पृष्ठेपिनाकीति० पुरतःशूलीति० पार्श्वयोःशिवाशंकरौतिष्ठतां सर्वतोवायुस्ति० ततोवहिःसर्वतोऽग्निज्वाला
मालापरिवृतस्ति० सर्वेष्वंगेषुसर्वादेवतायथायथास्थानंति० मांश्रक्षंतु इतिपष्ठः ॥ ॥ एवंसर्वत्रशातातपमते ॥ अभियेके
एवबौधायनमतइत्युक्तं ॥ एषुन्यासेषुशाखांतरेविशेषउक्तः ॥ यथा ॥ प्रथमन्यासेहृदयानंतरंनमोगणेभ्यइतिपृष्ठेइतिपार्श्वानं
तरंविज्यंघनुरितिजठरइतिजान्वंतरंसंस्पृष्टजिदितिजंघयोर्विंधंभूतमितिगुल्फयोरिति ॥ प्रजननादिन्यासेचमूर्ध्यादित्या
स्तिष्ठंत्वित्यनंतरंशिरसिमहापुरुषस्तिष्ठतु शिखायांचामुंडातिष्ठत्वितिन्यासानंतरंहरिण्यगर्भोयःप्राणतोब्रह्मजज्ञानंमहीद्यौरु
पश्चासयाग्नेनययातेअग्नइमंयमेत्यष्टौमंत्रान्जपेत् ॥ अथात्मानमित्यादिभिर्ध्यायेत् ॥ ततःकृषिदैवतच्छंदंसिस्मरेत् ॥ तद
भावेजपादेवैयर्थ्यस्मरणात् ॥ तत्रसग्रहपक्षेमंत्राणामृष्यादीनिमात्स्यग्रहस्थापनकरणेज्ञेयानि ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥

॥ २७६ ॥ अथरुद्रस्यछंदर्ष्यादि ॥

श्रीः॥ ततोरुद्रस्यर्ष्यादिस्मरेत् ॥ अथनमकानांप्रथमानुवाकानुवाकेआद्यायाःकश्यपोद्वितीयायाआत्रेयस्तृतीयायाःकश्यपस्ततोद्वयो
गौतमस्ततएकस्याःकण्वस्ततोद्वयोर्मरुत्वांस्ततएकस्याभगवांस्ततस्तिष्ठानारदस्ततस्तिष्ठानांभगवान् द्वितीयानुवाकस्यमंडूक
स्तृतीयानुवाकस्यभगवांश्चतुर्थानुवाकस्यदुर्वासाः पंचमषष्ठानुवाकयोर्भगवान्सप्तमानुवाकस्यहेमकोशोष्टमानुवाकस्यनवमानु
वाकेचनमोवःकिरिकांतंभगवानवशिष्टस्याग्निर्दशमानुवाकेप्रथमस्यपुलहोद्वितीयस्यस्कंदस्ततोद्वयोर्मांडव्यस्ततएकस्यदेवराट्
ततएकस्यभगवांस्ततएकस्यात्रिस्ततएकस्यवैयाग्रस्ततएकस्यवैराजस्ततएकस्यपुलहस्ततएकस्यनारद स्ततएका

दशानुवाके आद्यानांचतुर्णां दुर्वासास्तत आसमासि देवल इत्युषयः॥ प्रथमानुवाके आद्यस्य रुद्रस्तत एकस्य शंभुस्तत एकस्य स्कंदो
 त्मारुद्रस्ततो द्वयोरुद्रस्तत एकस्य शंभुस्ततो द्वयोरदित्यात्मारुद्रस्तत एकस्य शंभुस्तत स्तिसृणां रुद्रस्तत स्तिसृणां भगवांस्ततो द्वि
 तीयतृतीयानुवाकयोरुद्रश्चतुर्थपंचमषष्ठानुवाकानां शंभुः सप्तमानुवाकस्य रुद्रोष्टमानुवाकस्य नमोवः किरिकेभ्य इत्यंतस्य नवम
 स्तत एकस्य भगवांस्ततो द्वयोः शंभुस्ततो वशिष्ठानां रुद्र इति देवताः ॥ प्रथमानुवाके आद्ये अनुष्टुभौ तत एकस्वराडनुष्टुप्तत एका
 निचुदनुष्टुप्तत एकानुष्टुप्तत एकाबृहदनुष्टुप्तत एकास्तारपंक्तिस्तत एकाषट्पदाजगतीततः सप्तानुष्टुभस्ततोष्टानुवाकयजुषित
 त एकाप्रस्तारपंक्तिः पंचपदापंक्तिर्वातत एकानुष्टुप्ततश्चतस्रो जगत्यस्तत स्तिसृष्टुभस्तत एकापंचपदात्रिष्टुप् महाबृहतीवात
 तो द्विदशानुष्टुभस्तत स्त्रीणियजुषितत स्तिसृष्टुभस्तत एकस्य यजुषितत स्तिसृष्टुभस्तत एकस्य यजुषितत स्तिसृष्टुभस्तत एकस्य यजुषित
 वैष्णवी गायत्री शिष्टानां वाजादयो न्नादिविशेषा देवतायजुश्छंदः जपे विनियोग इति ॥ एतदंतं विधाय यजमानाचार्य ब्रह्मसन्नि
 धावृत्तिभिः सावधानैः संलापांतरमकुर्वद्भिः श्रीरुद्रं ध्यायद्भिर्यजमानस्य कामः सिध्यतामिति चिंतयद्भिश्च स्वरवर्णविवेकपूर्वकं
 जपः कार्यः ॥ होमरुद्रेष्येवमेव होमः कार्यः ॥ अभिषेकरुद्रे तुष्टुपष्टन्यासानंतरं अग्निर्मेवाचि श्रित इत्यादि चथालिंगमंगानि संस्पृ
 श्यात्मानं संहेश्वररूपं गंधपुष्पाक्षतधूपदीपैः प्रत्यक्षैर्मानं सर्वा आराध्य आराधितो मनुष्यैस्त्वमितिन्यंबकं यजामह इति आत्वा वहं
 तुहरयः सचेतस इति सद्योजातं प्रपद्यामीति च शिवमावाह्य सद्योजाताय वै नमो नम इत्यासनं दत्त्वा भवे भवेनाति भवे भवस्व मामि

तिपाद्यं दत्त्वा भवोद्भवाय नम इत्यापो हिष्ठेति तिसृभिश्च स्नानं दत्त्वा भवं देवं तर्पयामि शर्वं देवं ईशानं देवं पशुपतिं देवं रुद्रं देवं उग्रं देवं
 भीमं देवं महातं देवं तर्पयामीति तर्पयित्वा ज्येष्ठाय नम इत्याचमनीयं दत्त्वा श्रेष्ठाय नम इति मधुपर्ककालाय नम इति गंधं कलविकरणा
 यनम इति पुष्पं सर्वभूतदमनाय नम इति धूपं मनोन्मनाय नम इति दीपं भवोद्भवाय नम इति नैवेद्यं दत्त्वा तूष्णीमाचमनीयं दत्त्वा अष्टौ
 पुष्पाणि भवादिनामभिर्भवाय देवाय नम इत्येवमादिप्रयोगेण समर्प्य अघोरेभ्यो धोरेभ्य इति मंत्रेणोपस्थाय हिरण्यरजतताम्रा
 दिपात्रेण संततधारया दुग्धादिनोदकेन वाभिषिच्य पुनः पूजयेदिति ॥ इति रुद्रजपादौ च सर्वसाधारण एष विधिः ॥ रुद्रस्य नम
 काध्यायात्मकस्य रूपमात्रजपादौ चमकाध्यायोपि सकृदावर्तनीयः ॥ रुद्रजपादौ तु प्रत्यावृत्त्यैकैकश्चमकानुवाको योजनीयः ॥
 एतादृश्याश्च रुद्र्या एकादशा वृत्तौ लघुरुद्रः ॥ तदेकादशा वृत्तौ महारुद्रः ॥ तदेकादशा वृत्तौ अतिरुद्रः संपद्यते ॥ तत्र जपेभि
 पेकेच नमो वः किरिकेभ्य इति सहस्राणिसहस्रश इति नमोरुद्रेभ्यो ये पृथिव्यामिति चैतयथा ध्ययने मेव पठनीयाः ॥ होमे तु विशे
 पो वक्ष्यते ॥ रुद्रस्य संकल्पादिब्राह्मणभोजनपर्यंतं यजमानाचार्यब्रह्मविविजां नियमाः हविष्यभोजनं ब्रह्मचर्यं भूशय्यापतिताद्य
 संभाषणमक्रोधः शुचि तेत्यादयो द्रष्टव्याः ॥ एवं जपं समाप्य हृदयादिप्रागुक्तं पंचांगन्यासं कृत्वा रुद्राय जपं निवेदयेत् ॥ ४३ ॥

॥ २७७ ॥ अथ मंडपं छंदस्यं डिलादिप्रमाणं ॥

श्रीः ॥ तदंगहोमार्थं होमरुद्रे च प्रधानहोमार्थं मंडपं कुंडं च कुर्यात् ॥ इदं च द्वयं होमंगमेव अनावश्यकं च ॥ करणे फलाधिक्यं ॥
 तत्र मंडपोऽष्टहस्तो दशहस्तश्च कुनिष्ठः द्वादशहस्तश्च तुर्दशहस्तश्च मध्यमः षोडशहस्तो द्वादशहस्तश्चोत्तमः ॥ सर्वे च तुरस्त्राश्च तुर्दश

राः कार्यः ॥ तत्राष्टहस्तादिमंडपांस्तावन्मानसूत्रेण प्राच्यादिसाधनपुरःसरं समचतुरस्रान्साधयित्वा तत्सूत्रं त्रेधा विभागेन पा
तयित्वा बाह्येषु द्वादशसूत्रसंपातेषु द्वादशस्तंभांश्चिखनेत् ॥ चतसृषु दिक्षु द्विहस्तचतुरंगुलाधिकद्विहस्ताष्टांगुलाधिकद्विहस्तवि
स्तृतानि द्वाराणि कर्तुं द्वाराशाखाख्यं स्तंभद्वयं निखेयं ॥ एते च विंशतिस्तंभाः पंचहस्ताः कार्यः ॥ तेषामुपरि चूडासु सरंभ्रकाष्ठानि
र्च्य फलकेषु शैवकर्मत्वात् त्रिशूलाकाराः पंचसप्तनवांगुलाः कनिष्ठमध्यमोत्तममंडपेषु मध्ये कीलानि खेयाः ॥ मध्यत्रिभागे च सौंदर्यार्थं च चिह्नं तं सृजेत् ॥ सर्वे च स्तंभाः
पंचमांशेन सूत्रसंपातस्थानाद्बहिर्निखेयाः ॥ मंडपभाग एव कुंडमितिसाधितमन्यत्र ॥ तत्र एकानपंचाशदाहुतिपर्यंतं स्थंडिलमेव ॥ पंचाशदादिनवनवत्याहुतिपर्यंतं मुष्टिमात्रं ॥ कुंडं शताद्ये कोनसहस्रपर्यंतं अर
१ सिद्धा २ वेदाश्रयो ३ भूचतुर ४ इभयुगा ५ रामबाणा ६ गजाक्षाः ७ त्र्यंगा ८ शैलर्तवो ९ द्वादश १० इगिरयो ११ हस्ततोमानमत्र ॥ अंगु
ल्योऽथोयवाः स्युः ख० ख० शर० शर० १५ ग० विध० १५ शैला १५ भ्र० शैला १५ अ० शैला १५ अ० मध्यमे कुंडं सिद्धं चैहरिपदविधु १० हस्तातमे वंदुधोक्ताः इति कुंडदीपे गुलमानं ॥

[illegible]

कुर्यात् ॥ तत्रचदक्षिणतोग्रहवेदिकाउत्तरतोरुद्रेवेदिका ॥ ग्रहाणांपूर्वीगत्वेनप्राक्पूजनीयत्वेनपश्चात्पूजायाउदक्स्थ
त्वोपेक्षणात् ॥ वेदिश्चद्व्यंगुलत्र्यंगुलोच्छ्रायद्व्यंगुलविस्तारवप्रद्वययुता वप्रोपरिसप्तांगुलोत्सेधहस्तविस्तृताचसुश्लक्षणाकार्या
सर्वशांतिकर्पौष्टिकानांग्रहमखविकृतिवात् ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६५ ॥

श्रीः ॥ एवंमंडपकुंडादिनिर्मायजपरुद्रेजपांतेशुभेहनिहोमरुद्रेतुआचार्यादिपूजांतेशुभेकालेमंडपपूजाद्युपयुक्तसंभारान्संभृत्य
ततःशुक्लांबरधरःशुक्लमाल्यानुलेपनःसपत्नीकःसाचार्यत्विक्कोयजमानोमंगलघोषेण संपूर्णकलशहस्तोभद्रंकर्णेभिरितिमंत्रघोषे
णमंडपंप्रदक्षिणीकृत्यपश्चिमद्वारेणप्रविशेत् ॥ ततोमंडपांतःपश्चिमदेशेउपविश्याचम्यदेशकालौस्मृत्वास्वयंब्राह्मणद्वारावा
कृतस्यामुकरुद्रस्यजपांगत्वेन समग्रपक्षेणदशशेनशतांशेनवावक्ष्यमाणद्रव्येष्वमुकद्रव्येणाहंब्राह्मणद्वारावायथाशक्तिहोमंकरिष्य
इतिजपरुद्रेसंकल्पयेत् ॥ ततोजपरुद्रेहोमरुद्रेचगणेशपूजनंमंडपदेवतास्थापनादिचकरिष्यइतिसंकल्प्यषोडशोपचारैर्ग
णपतिसंपूज्यततोगौरसर्षपैःसर्वतोमंडपांतरवकिरेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ यदत्रसंस्थितंभूतंस्थानमाश्रित्यसर्वदा ॥ स्थानंत्यक्त्वा
तुतत्सर्वयत्रस्थंतत्रगच्छतु ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे ॥ इति ॥ ततःपंच
गव्येनकुशैःसर्वत्रप्रोक्षणंकार्यं ॥ शुचीवोहव्याइतितृचेनआपोहिष्ठेतिच ॥ ततःकृतांजलिःस्वस्त्ययनंताक्षर्यमितिमंत्रद्व
यंजपेत् ॥ ततोवास्तुपूजनं ॥ आचार्योवास्तुहोमार्थमंडपनैर्ऋत्येस्थंडिलंविधायतदीशानभागेहस्तमात्रांभृदावेदिविधायईशा

॥ २७८ ॥ अथप्रयोगः ॥

नादिकोणचतुष्के ॥ विशंतुभूतलेनागा० इत्यादिशंकुरोपणबलिदानवास्तुदेवतावाहनादिदेवप्रतिष्ठायामुक्तवक्तुर्यात् ॥ त
तथाचार्योन्निस्थापनाद्याज्यभागांतंकृत्योदुंबरादियज्ञिसमित्तिलाज्यचरूप्रत्येकमष्टशतमष्टाविंशतिमष्टौवा प्रणवादिनामो
ततत्तन्नाममंत्रैर्जुहुयात् ॥ द्रव्याणां विकल्पइतिपदार्थादर्शे ॥ ततोवास्तुवास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मानितिचतुर्भिस्तैरेवद्रव्यैःप्र
तिद्रव्यं २८ पुनस्तैरेवचतुर्भिर्मंत्रैर्वास्तोष्पतेष्टुवास्थूणामितिच ॐवास्तोष्पतयेनमइतिवापंचवित्वफलानितद्वीजानिवाजुहुया
त् ॥ ततःस्विष्टकृदादिपूर्णाहुत्यंतंकृत्वाब्रह्मादिभ्यःपायसेननाममंत्रैर्वलिंदत्वापावमानेनराक्षोघ्नेनचसूक्तेनमंडपंत्रिसूत्र्यावेष्ट
यित्वाशांतिकलशोदकेनयजमानमभिषिच्यस्त्यापयेत् ॥ ततोयजमानउत्तरपूजांविधायदेवताविसृज्यब्राह्मणान्भोजयेदिति ॥
एतावत्यशक्तौबलिमात्रंदद्यात् ॥ अतएवशारदातिलकेपायसान्नैर्वलिंहरिदित्येवोक्तंनहोमादीतिसांप्रदायिकाः ॥ तस्मिन्पक्षे
मंडलदेवतापूजनंबलिदानंसूत्रवेष्टनंचेत्यनुष्ठानमिति ॥ (मंडपप्रतिष्ठापूर्वंपंचकुंडीदेवप्रतिष्ठाप्रयोगेयथावदुक्तेतिनात्रपुनःसंगृ
हीता) ॥ ततोयजमानोऽश्यायतनादक्षिणतउपविशेत् ॥ आचार्यस्तुमंडपेकुंडपश्चिमतउपविश्याचम्यप्राणानायम्यामुक
कर्मण्यग्निप्रतिष्ठांकरिष्ये ॥ तदंगतयाकुंडसंमार्जनमेखलायोनिदेवतास्थापनपूजनादिकरिष्येइतिसंकल्प्याशायतनंसंमृज्य
कुशोदकेनसंप्रोक्ष्यइदंविष्णुरितिमंत्रेणोपरिमेखलायांश्वेतवर्णालंकृतायांविष्णुमावाह्यपूजयेत् मध्यमेखलायांरक्तवर्णालंकृता
यांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणंअधोमेखलायांकृष्णवर्णालंकृतायांकद्रुद्रायेतिरुद्रयोन्यांरक्तवर्णालंकृतायांगौरीर्भिमायेतिगौरीं ॥
ततःस्वशाखोक्तमार्गेणाग्निंप्रतिष्ठाप्यअहवेदिकायांसर्वतोभद्रंविरच्यब्रह्मादींस्थापयेत् ॥ तत्तन्मंत्रैरेवक्रमेणपूजयित्वातत्तन्मं

त्रैर्वानाममत्रैर्वाप्रत्येकं दशदशाज्याहुतीर्हुत्वा उपहारं निवेदयेत् ॥ क्षीरोदनं ब्रह्मणे घृतान्नमुदकाभिसंत्रितमिन्द्राय आज्यौदनं
मग्नये माषाञ्जयमाय कृष्णव्रीह्यान्नं पुराणघृताक्तं निऋतये नवनीतौदनं वरुणाय यवौदनं वायवे प्रैयंगवौदनं सोमाय गावोधुक
मीशानाय अन्येभ्यो यथालाभं सर्वेभ्यो वानैवेद्यशेषाग्नेनादिग्बलिः कार्य इति ॥ ततो वेद्यानं वं वस्त्रं निधाय तत्र कर्णिकामध्येष्टदलं
विधाय तत्र ग्रहमंडलानि विलिख्य नवग्रहदेवतास्थापनं मात्स्यग्रहयज्ञक्रमेण कृत्वा इंद्रादिलोकपालावाहनान्तेऽत्र विशेषः ॥ रवेः
पूर्वशेषं सोमस्याग्नेवासुकिं भौमस्याग्नेतक्षकं बुधोत्तरे कर्कोटकं बृहस्पतेरग्रेपद्मं शुक्रोत्तरे महापद्मं शनिपश्चिमेशं खपालं राहोः
पुरःकंबलं केतोः पुरःकुलिकं च नाममन्त्रेण स्थापयेत् ॥ दक्षिणे पुष्यादिसप्तनक्षत्राणि ध्रुवोऽध्विन्यादिसप्तनक्षत्राणि विष्कंभादिसप्तयोगाः बववा
पश्चिमे स्वात्यादिसप्तनक्षत्राणि वज्रादिसप्तयोगाः गरवणिजकरणे सप्तपातालानि सामवेदश्च ॥ उत्तरे अभिजिदादिसप्तनक्षत्रा
णिसाध्यादिषड्योगाः विष्टिकरणं भूराद्याः सप्तलोकाः अथर्ववेदश्च ॥ वायव्ये ध्रुवः सप्तर्षयश्च ॥ ततो यथावकाशं गंगाद्याः सप्तस
रितः सप्तकुलाचलाः अष्टौ वसवः एकादश रुद्राः द्वादशादित्याः एकोनपंचाशन्मरुतः षोडशमातरः पडुतवः द्वादशमासाः द्वे
अयने पंचदशतिथयः षट्संवत्सराः सुपर्णाः नागाः सर्पाः यक्षाः गंधर्वाः विद्याधराः अप्सरसः रक्षांसि भूतानि मनुष्याः इत्येते
स्थाप्याः ॥ अत्र केवलनवग्रहाः स्थाप्या इत्येकः पक्षः ॥ विनायकादिपंचलोकपालांताद्वा त्रिंशद्देवता इत्यन्यः ॥ अष्टौ दिक्पाल
सहिता इत्यन्यः ॥ शेषादिमनुष्यांतैः सहिता इति वा एतेषु पक्षेषु बहुत्वाल्पत्वेन तारतम्यं द्रष्टव्यं ॥ ततः पौरुषसूक्तन्यासपंचांगन्या

सपूर्वकं षोडशोपचारैः पूजनं कुर्यात् ॥ अशक्तौ ॐ आदित्याय नम इदमासनमित्याद्यावाहनक्रमेण प्रणवादिनमो तैर्नाममंत्रैस्तत्त
द्देवतैर्वीप्रत्येकं पूजयेत् ॥ एतावत्यशक्तावावाहितादित्यादिदेवताभ्योनमइति मंत्रेण वा सर्वान् पूजयेत् ॥ ततो ग्रहवेदी शानभा
गे अन्नमका लंकंबहिर्दध्यक्षत विभूषितं चंदनमालाविभूषितं कलशं महीघौरित्यादिग्रहयज्ञवत्संस्थाप्य संपूज्य प्रार्थयेच्च ॥ ततो
रुद्रपीठे चतुर्विंशतिरेखात्मकमष्टलिंगतो भद्रं विरचयेत् ॥ अत्रापि प्रागुक्ता ब्रह्माद्या मंडले वताः स्थापयेत् ॥ तदुपरि पीठादौ
रुद्रयंत्रं रचयेत् ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥

॥ २७९ ॥ अथ रुद्रग्रन्थस्कांदिकम् ॥

प्रणम्यजगतामीशमुमादेहार्धधारिणं ॥ यन्त्रोद्धारमहंवक्ष्येरुद्रकल्पानुसारतः ॥ मध्येवृत्तंसमालिख्यतन्मध्येचदशास्रकं ॥ ब
हिरष्टदलंपद्मंततःषोडशपत्रकं ॥ चतुर्विंशतिपत्राढ्यंद्वात्रिंशत्पत्रकंतथा ॥ चत्वारिंशत्पत्रकंतुष्टसूर्यसमप्रभं ॥ पंचपद्मात्म
कंवृत्तंचतुरस्रंचभूगृहं ॥ सत्वरजस्तमइतित्रिगुणैःपरितोवृतं ॥ चतुर्द्धारदेशेबहिर्नागसमावृतं ॥ रुद्रपीठमितिख्यातंदेव
तास्तत्रविन्यसेत् ॥ चत्वारिंशच्छतंचैकंदेवतानामुदाहृतं ॥ कर्णिकामध्यदेशेतुरुद्रपंचास्यमालिखेत् ॥ नमोभगवतेरुद्रायेति
तारादिकंन्यसेत् ॥ सोयंदशक्षरोमंत्रःसर्वकामार्थसिद्धिदः ॥ प्रणवादिनमोतानिपंचास्थानिततःपरं ॥ सद्योजातंवामदेवम
घोरंतदनंतरं ॥ ततस्तत्पुरुषंप्रोक्तमीशानंपंचमक्रमात् ॥ प्रधानमिदमाख्यातंप्रथमावरणेततः ॥ दलेष्वष्टसुनंध्यादीन्पूर्वादि
क्रमतोऽन्यसेत् ॥ पूज्यपूजकयोर्मध्येप्राचीस्याद्यंत्रलेखने ॥ आदौनंदीमहाकालगणेशचतुष्पमान्क्रमात् ॥ अनंतरंभृंगिरिटीस्कं

दोमाचंडसंज्ञकाः ॥ षोडशारेततःपद्मोद्वितीयावरणेयजेत् ॥ अनंतचतथासूक्ष्मंशिवचैकपदंतथा ॥ एकरुद्रंत्रिमूर्तिचश्रीकंठं
वामदेवकं ॥ ज्येष्ठंश्रेष्ठंतथारुद्रकलंकलविकरणं ॥ बलंबलविकरणंचबलप्रमथनंतथा ॥ तृतीयावरणेपद्मेचतुर्विंशदलेतथा ॥
अणिमामहिमाचैवगरिमालधिमातथा ॥ प्राप्तिःप्राकाम्यमीशित्वंशिवंवाचष्टसिद्धयः ॥ ततःपरंक्रमेणैवव्यसेद्ब्राह्म्यादिदे
वान्विन्यसेत्पुनः ॥ असितांगोरुश्चंडःक्रोधउन्मत्तभैरवः ॥ वाराहैद्रीचचांमुंडाचंडिकाचेतिताःक्रमात् ॥ ततोष्टस्वसितांगादीनभैर
वाष्टकमुदाहृतं ॥ भवःशर्वश्चैशानस्ततःपशुपतिःपरं ॥ कालभीषणसंहारभैरवाश्चाष्टकीर्तिताः ॥ द्वाविंशत्यत्रकेपूर्वभ
लीरकः ॥ कर्कोटकःशंखपालःकंबलाश्वतरस्तथा ॥ रुद्रश्चोग्रश्चभीमश्चमहांश्चैवततःपरं ॥ द्वाविंशत्यत्रकेपूर्वभ
त ॥ ततःकुलाचलानष्टौदलेष्वष्टसुविन्यसेत् ॥ ततोष्टसुन्यसेद्वैत्यंपृथुहैहयमर्जुनं ॥ शकुंतलेयंभरतंनलंराममितिक्रमा
ज्ञकः ॥ चत्वार्यावरणान्येवंपंचमावरणंतथा ॥ हिमवान्निषधोविंध्योमाल्यवान्पारियात्रकः ॥ मलयोहेमकुटश्चगंधमादनसं
खेत् ॥ इंद्रमग्निंयमचैवनिर्ऋतिंवरुणंततः ॥ चत्वारिंशदलेष्वष्टसुविन्यसेत् ॥ इंद्राद्यष्टौलोकपालानष्टसुकुमंतोलि
न्यसेत् ॥ शचीस्वाहाचवाराहीखड्गिनीवारुणीतथा ॥ वायुंकुबेरमीशानंदलेष्वष्टसुविन्यसेत् ॥ इंद्रादिलोकपालानामष्टौशक्तीस्ततो
न्येषामष्टसुकुमंतोन्यसेत् ॥ वज्रंशक्तिर्दंडखड्गौपाशांकुशगदाअपि ॥ त्रिशूललोकपालानामष्टौशक्तीस्ततो
॥ ऐरावतंतथामेषंमहिषंभ्येतसंज्ञकं ॥ मकरंचमृगंचैवनरंचवृषभंतथा ॥ ऐरावतादयोऽन्यष्टदिग्गजा

स्तदनंतरं ॥ ऐरावतःपुंडरीकोवामनःकुमुदोजनः ॥ पुष्पदंतःसार्वभौमःसुप्रतीकश्चदिगजाः ॥ भृगुहांतःपुनर्लेख्यापंचपद्मा
 त्मकाद्वहिः ॥ इंद्रविन्यस्यपूर्वस्यामाग्नेय्यामग्निमेवच ॥ दक्षिणस्यायमंचैव नैऋत्यांनिऋतितथा ॥ प्रतीच्यांवरुणंवायुंवाय
 व्यांविन्यसेत्ततः ॥ कुबेरंचैवकौबेर्यामीशान्यामीशमालिखेत् ॥ विरूपाक्षंतुविन्यस्येदाम्नेय्यामग्नियोगतः ॥ नैऋत्यांनिऋते
 योगेविश्वरूपंचविन्यसेत् ॥ वायव्यांवायुयोगेचलिखेत्पशुपतितथा ॥ ईशान्यामूर्ध्वलिङ्गंचविन्यसेदीशयोगतः ॥ प्रागादिक्र
 मतोलेख्याःशेषाद्याभृगुहाद्वहिः ॥ विप्रवर्णश्वेतरूपंसहस्रफणमंडितं ॥ शेषंविन्यस्यपूर्वस्यांपूजयेदुपचारैकैः ॥ तक्षकंवैश्य
 वर्णचनीलंपंचशतैःफणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकायंचआग्नेय्यांदिशि विन्यसेत् ॥ अनंतंविप्रवर्णंचतथाकुंकुमवर्णकं ॥ सहस्रफणसंयु
 क्तंदक्षिणस्यांप्रपूजयेत् ॥ वासुकिंक्षत्रियपीतवर्णंसप्तशतैःफणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकायंचनैऋत्यांदिशि विन्यसेत् ॥ शंखपालंक्ष
 त्रियंचपीतंसप्तशतैःफणैः ॥ युक्तमावाह्यवारुण्यांपूजयेद्गंधधूपकैः ॥ महापद्मंवैश्यवर्णंयुक्तंपंचशतैःफणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकायं
 चवायव्यांदिशिपूजयेत् ॥ कंबलंशूद्रवर्णंचकृष्णंत्रिशत्फणैर्युतं ॥ कौबेर्यांदिशि विन्यस्यपूजयेच्चविधानतः ॥ कर्कोटकंशूद्र
 वर्णश्वेतंत्रिशत्फणैर्युतं ॥ ईशान्यांदिशि विन्यस्यपूजयेद्विधिवत्ततः ॥ रुद्रपीठमिदंसर्वरुद्रकल्पेषुविश्रुतं ॥ शंभुनास्वयमा
 ख्यातंभक्तानुग्रहकाम्यया ॥ कुंकुमागरुकर्पूरैर्भूर्जपत्रैथवापटे ॥ लिखितंपूजयेद्भक्त्यासर्वकामार्थसिद्धये ॥ यंत्रंसंक्रमयंप्रोक्त
 माख्यातादेवतेतिच ॥ पूजनीयंप्रयत्नेनतेनैदं देवतामयं ॥ अग्निचोरभयंतत्रनचराजभयंकचित् ॥ यत्रेदंलिखितंयंत्रंपूज्यते
 विधिवत्सदा ॥ इतिस्कंदपुराणेरुद्रयंत्रं ॥ तद्यथा ॥ कर्णिकायां ॐनमोभगवतेरुद्रायेतिदशाक्षरः ॥ ततःप्रथमकोष्ठेएवप्रा

गादिक्रमेणमध्येच ॐ सद्योजातायनमः वामदेवाय अधोराय तत्पुरुषाय ईशानाय ८ ॥ ततः प्रागादिक्रमेण नंदी महाकालः
गणेश्वरः वृषभः भृंगिरिष्टिः स्कंदः उमा चंडीश्वरः ८ इति प्रथमावरणं ॥ अनंतः सूक्ष्मः शिवः एकपात् एकरुद्रः त्रिमूर्तिः
श्रीकंठः वामदेवः ज्येष्ठः श्रेष्ठः कालः कलविकरणः बलविकरणः बलः बलप्रमथनः १६ इति द्वितीयं ॥ अणिमा
महिमा लघिमा गरिमा प्राप्तिः प्राकाम्यं ईशिता वशिता ब्राह्मी माहेश्वरी कौमारी वैष्णवी वाराही ऐद्री चासुंडा चंडि
का असितांगभैरवः रुरुभैरवः चंडभैरवः क्रोधभैरवः उन्मत्तभैरवः कपालभैरवः भीषणभैरवः संहारभैरवः २४ इति तृती
यावरणं ॥ भवः शर्वः ईशानः पशुपतिः रुद्रः उग्रः भीमः महान् शेषः अनंतः वासुकिः तक्षकः कुलीरः कर्कोटकः शंखपा
लः कंबलाश्वतरः वैन्यः पृथुः हैहयः अर्जुनः शाकुंतलेयः भरतः नलः रामः हिमवान् निषधः विंध्यः माल्यवान् पारि
यात्रकः मलयः हेमकूटः गंधमादनः ३२ इति चतुर्थं ॥ इंद्रः अग्निः यमः निर्ऋतिः वरुणः वायुः कुबेरः ईशानः शची स्वा
हा वाराही खड्गिनी वारुणी वायवी कौबेरी ईशानी वज्रं शक्तिः दंडः खड्गः पाशः अंकुशः गदा त्रिशूलः ऐरावतः मे
षः महिषः प्रेतः मकरः हरिणः नरः वृषभः ऐरावतः पुंडरीकः वामनः कुमुदः अंजनः पुष्पदंतः सार्वभौमः सुप्रतीकः ४०
इति पंचमं ॥ एवं पंचपद्मानि कृत्वा बहिश्चतुष्कोणं भूगृहं ॥ तत्र पूर्वेंद्रः आग्नेय्यामग्निः विरूपाक्षश्च दक्षिणायमः नैऋत्यां नै
र्ऋतिः विश्वरूपश्च पश्चिमेवरुणः वायव्यां वायुः पशुपतिश्च उत्तरे कुबेरः ईशान्यामीशानः ऊर्ध्वलिंगं च ॥ ततो भूगृहद्वहिः पू
र्वे विप्रवर्णं श्वेतं सहस्रफणं शेषं पूजयेत् ॥ वैद्यवर्णं नीलं पंचशतफणं भूपितं तक्षकं आग्नेय्यां ॥ विप्रवर्णं कुंकुमाभं सहस्रफणं नंतं द

क्षिणे ॥ क्षत्रियवर्णेपीतंसप्तशतफणयुतंवासुकिंनिर्ऋत्यां ॥ क्षत्रियवर्णेपीतंसप्तशतफणयुतंशंखपालंपश्चिमे ॥ वैश्यवर्णेनीलं
 पंचशतफणयुतंमहापद्मंवायव्यां ॥ शूद्रवर्णेकृष्णंत्रिंशत्फणयुतंकंबलमुत्तरे ॥ शूद्रवर्णंश्वेतंत्रिंशत्फणयुतंकर्कोटकमीशान्यां ॥
 एताःदेवताःप्रणवादिनमोतैर्नामभिरावाह्यपूज्याः ॥ इतिस्कांदानुसारेणरुद्रपीठदेवताः ॥ ॥ ततोरुद्रपीठादीशानदिग्भा
 गेपूर्ववत्कलशंस्थाप्यरुद्रजपार्थत्वेनब्राह्मणंवृणुयात् ॥ ततआचार्योन्निसमीपमेत्याग्नेःपश्चिमतउपविश्यद्वेतिस्त्रोवासमिधआ
 दायान्वाधानंकुर्यात् ॥ तत्रास्मिन्नरुद्रहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा सग्रहपक्षेत्रग्रहानमुकसंख्याभि
 रर्कादिसमिद्भिःचरुपक्षेऽमुकसंख्याभिश्चर्वाहुतिभिःकृतस्यजपस्यदशशेनामुकद्रव्येणेत्युक्त्वा अधिदेवताद्यंगकत्वपक्षेअधि
 देवतादीनमुकद्रव्येणामुकसंख्ययेत्युक्त्वा रुद्रममुकहोमपक्षेणामुकमंत्रविभागपक्षेणामुकद्रव्येणेत्युक्त्वा रुद्रपीठदेवताएकैका
 ज्याहुत्याशेषेणस्विष्टकृतमित्यादियक्ष्यइत्यंतमुक्त्वा व्याहृतिभिःसमिधौसमिधोवाजुहुयात् ॥ द्रव्याण्याहुतिसंख्यामंत्रविभा
 गाश्चवक्ष्येते ॥ ततःपरिसमुह्यपरिस्तरणंकुर्यात् ॥ तच्चद्वितीयमेखलायांपश्चिमेचयोनिर्धेकार्थं ॥ शाखांतरीयाणांपरिधिनिधा
 नमप्यत्रैव ॥ ततःपयुक्षणादिप्रणीतापूरणांतैकृतेआचार्योब्रह्माणंपूर्ववृत्तमेवासनेदक्षिणतउपवेशयेत् पूर्वयजमानवृत्तस्यैवब्र
 ह्माणःपुनर्वरणस्यैवैथर्यात् ॥ ततःप्रणीताप्रणयनांतैकृतेग्रहाणांचरुपक्षेतूष्णींनिर्वापादिचरुश्रपणेकृतेआज्यसंस्कारेचरुणाति
 लादिद्रव्येणचसहाज्यंपर्यग्निंकृत्वाज्यासादनाद्याज्यभागांतंकुर्यात् ॥ ततोयजमानोग्नेर्दक्षिणतोब्रह्मणःपश्चिमतउपविश्यसा
 वधानउद्देशत्यागौकुर्यात् ॥ तत्रस्वयमेववेद्धोमंकरोतितदाप्रत्याहुतिसूर्ययेदंनममेत्यादितत्तद्देवताभ्यस्त्यागंकुर्यात् ॥ नो

तद्वज्रइति (१) श्रद्धावत्कर्तृत्वात् यदाऋत्विजःप्रतिनिधयोवाहोमंकुर्युस्तदायजमानआज्यभागानंतरंयक्ष्यमाणाःसर्वादेवता
उद्दिश्यहोव्यमाणानिचसर्वाणिद्रव्याणिनिर्दिश्यएताभ्योदेवताभ्यइदंद्रव्यमहमुत्सृज्येइतित्वजेत् बहुत्वगादिकर्तृकेहोमेप्र
त्याहुतित्यागस्यकर्तुमशक्यत्वात् त्यागपूर्वकत्वाच्चहोमस्य सर्वहोमानंतरंत्यागस्यायुक्तत्वादिदानीमेवत्यागःकार्यइतिशिष्टाः ॥
ततश्चाचार्यादयःसावधानायजमानाभीष्टसिद्धिंप्रार्थयंतोहोमंकुर्युः ॥ २८० ॥ अथहविर्द्रव्याणांनियमः ॥

श्रीः ॥ तत्रसमग्रहपक्षेग्रहाणांसमिधः ॥ अर्कःपलाशःखदिरअपमार्गोधपिप्पलः ॥ औदुंबरःशमीदूर्वाकुशाश्चसमिधःक्रमादि
ति ॥ तत्संख्याचाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरष्टौवैकैकस्य समिधश्चमधुसर्पिर्दधिरूपत्रिमध्वक्ताःकार्याः दधित्थानेदुग्धंवा चरु
स्तुक्कृताकृतः करणपक्षेपिप्रत्येकमेकाष्टाष्टाविंशत्यष्टोत्तरशताहुतिपक्षाः तत्रएकाहुतिपक्षेसुचावदानधर्मेणाचार्योऽग्नौजुहुयात्
अष्टाद्याहुतिपक्षेचतुर्मुष्टिनिर्वापानंतरमनिर्वापेनवाचंरुबहुंनिर्मायाचार्यादयःसर्वेहस्तेनैवजुहुयुः । ततऋत्विजःकृतस्यग्रहज
पस्यदशशोनेनतैर्लैथ्यैर्भिश्चैर्ब्रौहिभिर्वाजुहुयुः । स्वतंत्रब्राह्मणपक्षेसएववाजुहुयात् । तत्रसमिधःपलाशःनिर्वापेचैतेभ्योनिर्वापः अधिदेवतादीनांचसमिध
देवतानांसमिच्चरुतिलादिनासमानसंख्येनजुहुयात् । तत्रसमिधःपलाशःनिर्वापेचैतेभ्योनिर्वापः अधिदेवतादीनांचसमिध
रुहोमसंख्याग्रहसंख्यातोन्यूनाकार्येतिशिष्टाः । चर्वेकाहुतिपक्षस्त्वत्रापिसाधारणः एषांसमिधःकनिष्ठपक्षेप्रत्येकंचतस्रश्चत
स्रइतिशिष्टाः । समिच्चरुसंख्यासमानैवचैषांतिलादिद्रव्याहुतिसंख्याबोद्धव्या । इन्द्राद्यष्टाधिकांगत्वेपिअधिदेवतादिदेवता

हविर्द्र-
॥२८०॥

॥३३४॥

भ्योपिहोमःकार्यः। ग्रहादीनां चमंत्रास्तच्छंदो देवतादिचग्रहपीठपूजायामुक्तं। अत्राहुतिप्रमाणं। तत्रसर्वाःसमिधःप्रादेशमात्राः ऋग्व्योनातिशुक्लार्द्राः तत्रदूर्वाणांतिष्ठणांतिष्ठणामैकैकाहुतिः कुशस्यतुत्र्यादिबहुपत्रस्यैव अर्काद्यभावेपालादयःप्रतिनिधयः। चरोस्त्वेकाहुतिपक्षेगुष्ठपर्वमात्रमवदानं अन्यपक्षेपुग्रासमात्रत्वं। तिलादीनांतुप्रसूतिमात्राद्वादशपर्वपूरिकाचेतिप्रमाणेउत्तमे अष्टसहस्रमष्टशतंवेतिमध्यमे चतुरशीतिश्चतुःषष्टिर्वैतिकनिष्ठे॥ अत्राहुतिसंख्या। तत्रनवग्रहसमिधानवशतीद्विसप्ततिश्च यद्वाद्विशतंद्विपंचाशच्च अथवाद्विसप्ततिरेव। तेषामेवचरुपक्षेएकाहुतिपक्षेनव अन्यपक्षत्रयेसमित्समानैवसंख्यातिलादीनां जपदशांशस्तुसहस्राणिनवनवशतानिनवतिर्वैति। अधिदेवतादिपक्षेतत्समिधांषट्शतीचतुश्चत्वारिंशच्च एकशतंचतुरशीतिश्चवाद्धानवतिर्वा। चरुपक्षेतस्यषट्शतीचतुश्चत्वारिंशच्चशतंचतुरशीतिश्चवात्रयोविंशतिर्वा। तिलादेस्तुविकल्पेनसमिच्चरुसमैवसंख्येति। इन्द्रादिपक्षेतत्समिधांद्विशतीचतुर्विंशतिश्चतुःषष्टिर्वाद्वात्रिंशद्वा। चरुपक्षेतस्यद्विशतीचतुर्विंशतिश्चतुःषष्टिर्वाअष्टौवा। तिलादेस्तुसमिच्चरुसंख्येवेति तत्तत्पक्षेसर्वाःसंख्याएकीकृत्यमहासंख्याबोद्धव्या। अत्रचकनिष्ठपक्षाश्रयेणपिसांगतैव मध्यमोत्तमपक्षाश्रयेणतुतत्तत्फलेतारतम्यंद्रष्टव्यं॥ ४३ ॥ ४३ ॥

॥ २८१ ॥ अथरुद्रहोमंमंत्रविभागः॥

श्रीः॥ एवंग्रहहोमंविधाय ततःप्रागुक्तन्यासपूर्वकंप्रागुक्तार्षेयादिस्मरणपूर्वकंचश्रीरुद्रंध्यायन्स्वयंजुहुयात्। अशक्तावेवंप्रतिनिधयोजुहुयुः। पुत्राद्यर्थेमहारुद्रेत्वेवमृत्विजोजुहुयुः। तत्रद्रव्याणिकृष्णतिलाःयवाः मिश्रिताउभये ब्रीहयः आज्यंचे

ति । पुत्रार्थमहारुद्रेत्वाज्यपरिपुतादूर्वाः । अयंचहोमःप्रधानभूतेहोमरुद्रेजपरुद्रांगहोमेवारूपादिपंचस्वपिहोमेषु ॥ अथ
जपरुद्रस्यांगभूतोहोमस्त्रेधासमग्रहोमोदशांशहोमःशतांशहोमश्चेति । होमरुद्रेतुपंचस्वपिसमग्रहोमएव । तत्रैतेषुत्रिष्वपिपक्षे
षुषड्भिःप्रकारैर्मन्त्रविभागः । एकधा१त्रेधा२षोढा३षोडशधा४अष्टाचत्वारिंशद्वा५एकोनसप्तत्युत्तरशतधा६चेति । अयंचन
मकविभागएव । चमकेषुतुपुतस्यक्षप्रदर्शनएवविशेषःस्यष्टीभविष्यति । एतस्यक्षप्रदर्शनएवचमकानांसंख्यायुच्यते । अयंचन
धाविभागस्तावद्रूपेसमस्तनमकाध्यायेनैकाहुतिःचमकेष्वग्राविष्णूइत्येकाएकादशचमकानुवाकैरेकादशेति । तत्रैक
आहुतिरिति यद्वाअग्राविष्णूइत्येकाएकादशचमकानुवाकैरेकादशेति । तत्रैक
वाहुतयोभवंति १ ॥ त्रेधाविभागेपिरूपेआद्यैश्चतुर्भिर्नुवाकैरेकाहुतिः अपरैश्चतुर्भिर्द्वितीया शेषैस्तिष्ठुभिस्तृतीया । यद्वा नम
स्तइत्यारभ्यसभापतिभ्यश्चवोनमइत्येतैका नमोअभ्येभ्यइत्यारभ्यनमःपार्यायचावार्यायचेत्येतेनापरा नमःप्रतरणायचेत्या
रभ्यसमाप्तिपर्यन्तेनतृतीयेति चमकेपक्षद्वयंप्राग्वत् । ततश्चरूपेसमग्रहोमेत्रेधाविभागपक्षेपंचपंचदशवाआहुतयः २ ॥ षोढा
विभागेरूपेत्त्रेधाविभागवदेवाद्यविभागाभ्यामाहुतिद्वयं तृतीयविभागेयएतावंतइत्यंगेतेनतृतीयाआहुतिः नमोरुद्रेभ्योयेषु
थिच्योयेषामन्नमिति नमोरुद्रेभ्योयेतरिक्षेयेषांवातइति नमोरुद्रेभ्योयेदिविषेयंविषयमिषवइत्यादिवाक्यशेषसहितैस्त्रिभिर्यजु
भिर्आहुतित्रयमिति चमकेपूर्ववत्पक्षद्वयं । ततश्चरूपेसमग्रहोमेषोढाविभागपक्षेअष्टावष्टादशवाआहुतयः ३ ॥ षोडशधावि
भागेरूपेनमस्तइत्यारभ्यनमस्तक्षभ्यइत्येतेनप्रथमाहुतिः रथकारेभ्यश्चवइत्येतोनमःस्वायुधायचेत्येतेनद्वितीया सुधन्वनेचेत्य

तःसहस्राणिसहस्रधेत्येतदन्तेनतृतीया सहस्राणिसहस्रशइत्यतःतेषांसहस्रयोजनेइत्यर्धचप्रत्येकसंबंधेनदशमंत्रैर्दशाहुतयः
नमोरुद्रेभ्यइतिचप्राग्वन्निभिर्यजुर्भिस्तिस्त्रइति चमकेपक्षद्वयमुक्तं । ततश्चरूपेसमग्रहोमेपोदशधाविभागपक्षेअष्टादशाष्टाविं
शतिर्वाआहुतयः४॥ अष्टचत्वारिंशद्वाविभागेपिरूपे नमस्तइतिप्रथमानुवाकऋग्भिःपंचदशाहुतयः तत्राष्टमोमंत्रःषट्पादःत
तोष्टभिरनुवाकैरष्टौ दशमेनुवाकेद्वादशऋग्भिर्द्वादश एकादशानुवाकेप्राग्वदशभिर्दश नमोरुद्रेभ्यइतिपूर्ववन्निभिर्यजुर्भिस्ति
स्त्रइति चमकेप्राचीनपक्षद्वयं । ततश्चरूपेसमग्रहोमेपंचाशत्पष्टिर्वाहुतयः ५ ॥ एकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेपिरूपे तत्रप्रथ
मानुवाकेपंचदशर्भिःपंचदशाहुतयः द्वितीयतृतीयचतुर्थानुवाकेपूभयतो नमस्कारैःसप्तचत्वारिंशद्भिःसप्तचत्वारिंशत्
पंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमानुवाकेषुपुरस्तान्नामस्कारैर्द्व्यंशीतिभिर्यजुर्भिर्द्व्यंशीतिः । एष्वपियजुःषुडभयतो नमस्कारत्वंकेचिदि
च्छति तत्रनमोभवायचरुद्रायचनमइतिपठित्वातमेवनमःशब्दंपुनरावर्त्यनमःशर्वायचपशुपतयेचनमइतिपठेदित्यादिज्ञेयं । त
त्रपक्षद्वयेपिनमोवःकिरिकेभ्यइत्यादिमंत्रचतुष्टयेदेवानांहृदयेभ्यइतिप्रत्येकमावर्तनीयं । अयंचनमोवःकिरिकेभ्यइत्यत्रसह
स्राणिसहस्रशइत्यत्रनमोरुद्रेभ्योयेषुपृथिव्यामित्यत्रचयोनुषंगलक्तःसयदाएतैर्मंत्रैःप्रत्येकंहोमस्तदैव । यदातुनैभिःप्रत्येकंहोमस्त
दाजपेएकधाहोमादावभिषेकेपारायणेचयथाध्ययनमेवपाठः । ततोदशमानुवाकेद्वादशर्भिर्द्वादशाहुतयः एकादशानुवाके
प्राग्वदशभिर्दश नमोरुद्रेभ्यइतिचन्निभिर्यजुर्भिस्तिस्त्रइति चमकेपक्षद्वयंप्रागुक्तं । ततश्चरूपेसमग्रहोमेएकोनसप्तत्युत्तरशत
धाविभागपक्षेएकोनसप्तत्युत्तरंशतंप्रकाशीत्यधिकशतंवा ६ ॥ रूपेदशांशशतांशहोमो नभवति । एवंवक्ष्यमाणदशांशशतांशहो

मेऽवशिष्टदशांशशतांशहोमोनेतिकेचित् । सर्वत्ररूपेयाद्याविभागत्रयेदशांशद्यसंभवेपिउत्तरविभागत्रयेदशांशदिप्राप्तिरस्तीत्यन्ये । अयमेवचशिष्टैराहतःपक्षः । तत्ररूपेदशांशहोमेषोऽशधाविभागपक्षेआहुतिद्वयंदशांशः । अर्धाधिकेअल्पान्तरत्वेनसमस्ताहुतियहणात् । तच्चाद्याभ्यामंत्राभ्यां । यद्वाआद्येनान्येनचमंत्रेणेतियाज्ञिकाः । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशत्पक्षेपंचाहुतयोदशांशः । तत्राद्याएवसप्तदश आद्यानवअंत्याष्टौवेतिपक्षद्वयं । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतमंत्रपक्षेसप्तदशाहुतयोदशांशदर्शनमकाहुतयः चमकेतुअशविष्णूइत्येका एकादशभिश्चमकानुवाकैर्नमकप्रतिरूपकयोजितैरैककरूपांतेएकैकेतिद्वादशसर्वस्त्रयोविंशतिराहुतयः । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांत्रयस्त्रिंशत् चमकानांप्राग्वद्वादशेतिसर्वाःपंचचत्वारिंशत् । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेनमकानामष्टाविंशत्यधिकापंचाशत् चमकैःसहचत्वारिंशदधिका । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेनमकानामष्टाविंशत्यधिकापंचाशत् चमकैःसहचत्वारिंशदधिरूपेसमग्रहोमेएकधाविभागदिषट्पक्षेषुयासंख्योक्तासैवान्नबोद्धव्या ॥ तत्रषोडशधाविभागादिपक्षेअवशिष्टरूपस्यदशांशहोमेपाद्विःपंचसप्तदशसहिताक्रमेणप्रागुक्तैवसंख्याबोद्धव्या ॥ तद्यथा । विंशतिस्त्रिंशद्वा पंचपंचाशत्पंचषष्टिर्वा एकोननवति

नवनवतिर्वति रुद्रांशतांशहोमःषोडशधाविभागादिपक्षत्रयएवसंभाव्यते । तत्रनमकेप्राग्वदाहुतिद्वयं चमकेचोक्तपक्षद्वय
 मितिचतस्रश्चतुर्दशवाषोडशधाविभागेआहुतयः । अष्टचत्वारिंशद्वाविभागेतुनमकेप्राग्वत्पञ्च चमकेद्वौपक्षावितिसप्तसप्त
 दशवाहुतयोभवन्ति । एकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेतुनमकेसप्तदश चमकेचपक्षद्वयमिति विंशतिस्त्रिंशद्वेति ॥ ॥ लघुरु
 द्रेक्ष्यग्रहोमेएकधापक्षेएकविंशत्युत्तरशतनमकानांतावत्यआहुतयः चमकानांद्वात्रिंशदुत्तरंशतमितिचमकैःसहत्रिपञ्चाशद
 धिकंशतद्वयमाहुतयः । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांत्रिपष्ट्यधिकंशतत्रयं चमकानामनंतरोक्ताएवेतिचतुःशतानिपञ्चनवति
 श्च । तत्रैवषोढाविभागपक्षेनमकानांसप्तशतानिषड्विंशतिश्च चमकानांतावत्यएवेतिसर्वाअष्टशतानिअष्टपञ्चाशच्च । तत्रैवयो
 ङ्शधाविभागपक्षेनमकानांसहस्रमेकंनवशतानिषट्विंशतिश्च चमकानांतावत्यएवेतिसर्वाःसहस्रद्वयमष्टपष्टिश्च । तत्रैवाष्टाच
 त्वारिंशत्यक्षेनमकानापञ्चसहस्राणिअष्टशतान्यष्टौच चमकानामुक्ताएवेति चमकैःसहसर्वाःपञ्चसहस्राणिनवशतानिचत्वारिं
 शच्च । तत्रैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागपक्षेनमकानांविंशतिसहस्राणिचत्वारिंशतान्येकोनपञ्चाशच्च चमकानांतावत्यएवेति
 सर्वाविंशतिसहस्राणिपञ्चशतानिएकाशीतिश्चेति । लघुरुद्रएवदशांशहोमेएकधापक्षेद्वादशरूपकाणिदशांशइतिनमकानां
 द्वादशाहुतयः चमकानांचरूपकेषुक्रमेणद्वादशेतिसर्वाश्चतुर्विंशतिः । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानापद्विंशत् चमकाहुतिभिः
 सहाष्टाचत्वारिंशत् । तत्रैवषोढाविभागेनमकानांद्विसप्ततिः चमकाहुतिभिःसहचतुरशीतिः । तत्रैवयोङ्शधाविभागेनमका
 नांमेकंशतंत्रिनवतिःअवशिष्टरूपस्यचप्राग्वद् चमकैःसहद्वेशतेषट्च । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्वाविभागेनमकानापञ्चशतानिषट्

ससतिः अवशिष्टरूपस्यग्राग्वलं च चमकैः सहपंचशतानि त्रिनवतिश्च । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधा विभागेन मकानां द्वे सहस्रे अष्टाविंशतिः अवशिष्टरूपस्यग्राग्वत्सप्तदश चमकैः सह द्वे सहस्रे सप्तपंचाशदाहुतय इति ॥ लघुरुद्रएव शतांशहोमे एकधा पक्षे नमकाध्यायेनैका चमकैः सह तिस्रस्त्रयोदशवाहुतयः । अत्रास्मिन्नेव पक्षे ऽवशिष्टरूपाणां संख्याभावः । तत्रैव त्रेधा विभागपक्षे कोनविंशतिर्वा । तत्रैव षोडशधा पक्षेरूपस्य षोडश अन्यास्त्रिंशः चमकैः सह षोडशवाहुतयः । तत्रैव षोडशधा पक्षेरूपस्य षट् अन्याचैका चमकैः सह नव ए शतं चमकैः सह षड् उत्तरं षोडशाधिकं वा शतद्वयमिति । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधा पक्षेरूपस्य तावत्यः अन्याः पंचत्रिंशः पंचचत्वारिंशश्च । तत्रैव त्रेधा विभागेन मकानां त्रिसहस्राणि नवशतानि एकत्रिंशच्चाहुतयः चमकानामेकं सहस्रं चतुःशतं द्विपंचाशच्चेति सर्वाः द्वे सहस्रे सप्तश अष्टत्रिंशश्च । तत्रैव षोडशधा विभागेन मकानां सप्तसहस्राणि नवशतानि षडशीतिश्च चमकैः सह पंचसहस्राणि चत्वारिंशतानि तानि अष्टाचत्वारिंशश्च । तत्रैव षोडशधा विभागेन मकानामेकविंशति सहस्राणि द्वे शतैः षण्णवतिश्च चमकैः सह नवसहस्राणि चत्वारिंशतानि षष्टि सहस्राणि त्रिंशतानि चत्वारिंशश्च । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधा विभागेन मकानां द्वे लक्षे चतुर्विंशति सहस्राणि नवशतानि

एकोनचत्वारिंशच्च चमकैःसहद्वे लक्षे षड्विंशतिसहस्राणि त्रिंशतान्येकनवतिश्च ॥ महारुद्रे दशांशहोमे एकधा विभागेन म
 कानां भेकं शतं त्रयस्त्रिंशच्चरूपाणीति तावत्य आहुतयः चमकानां द्वादश रुद्रियावृत्या त्रयस्त्रिंशच्छतं चमकरूपयोजने द्वे द्वादश
 वेतिसर्वा द्वे शते एकोनाशीतिरेकोनवतिर्वा । तत्रैव त्रेधा विभागेन मकानां त्रीणि शतानि नवनवतिश्च चमकैः सह पंचशतानि पं
 चचत्वारिंशत्पंचपंचाशद्वा । तत्रैव षोढा विभागेन मकानां सप्तशतानि अष्टनवतिश्च चमकैः सह नवशतानि चतुश्चत्वारिंश
 च्चतुःपंचाशद्वा । एतु त्रिष्वपि पक्षेष्ववशिष्टरूपाणां दशांशो नास्ति । तत्रैव षोडशधा विभागेन मकानां द्वे सहस्रे एकं शतं अष्टा
 विंशतिश्च अवशिष्टरूपस्य द्वे चमकैः सह द्वे सहस्रे द्वे शते षट्सप्ततिः षडशीतिर्वा । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्वा विभागेन मका
 नां षट्सहस्राणि त्रीणि शतानि चतुरशीतिश्च अवशिष्टरूपे पंच चमकैः सह षट्सहस्राणि पंचशतानि पंचत्रिंशत्पंचचत्वारिं
 शद्वा । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधा विभागेन मकानां द्वाविंशतिसहस्राणि चत्वारिंशतानि सप्तसप्ततिश्च अवशिष्टरूपे सप्तद
 श चमकैः सह द्वाविंशतिसहस्राणि षट्सप्ततानि चत्वारिंशत्पंचाशद्वेति ॥ महारुद्रे दशांशहोमे एकधा विभागे त्रयोदशरूपा
 णि शतांश इति तावत्य आहुतयः चमकानां त्वेकादशिन्यां द्वादशरूपद्वये च चमकानां प्रत्येकं द्वे द्वादशवेति चतस्रश्चतुर्विंशतिर्वा
 सर्वा एकोनत्रिंशदेकोनपंचाशद्वा । अत्रास्मिन्नेव पक्षे अवशिष्टरूपाणां शतांशो नास्ति । तत्रैव त्रेधा विभागेन मकानां भेकोनचत्वा
 रिंशत् अवशिष्टैकं त्रिंशद्रूपाणां चैका चमकैः सह षट्सप्ततिर्वा । तत्रैव षोढा विभागेन मकानां षट्सप्ततिः अवशिष्टरू
 पाणां द्वे चमकैः सह षण्णवतिः षोडशाधिकं शतं वा । तत्रैव षोडशधा विभागे द्वे शते अष्टौ च अवशिष्टरूपाणां पंच चमकैः सह द्वे श

तेएकोनत्रिंशदेकोनपंचाशद्वा । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्वाविभागेनमकानांषट्शतानिचतुर्विंशतिश्च अवशिष्टरूपाणांपंचदश च
 कैःसहषट्शतानिपंचपंचाशत्तयससतिर्वा । तत्रैकोनससत्युत्तरशतधाविभागेनमकानांद्वेसहस्रेएकंशतंससनवतिश्चअवशि-
 रूपाणांद्विपंचाशत् चमकैःसहद्वेसहस्रेद्वेशतेपंचषष्टिःपंचाशीतिर्वेति ॥ अतिरुद्रेसमग्रहोमेएकधापक्षेचतुर्दशसहस्राणिषट्-
 शतिश्च चमकैःसहएकोनषष्टिसहस्राणिषट्शतानित्रयोदशचाहुतयः चमकानांतुप्रत्येकरुद्रांद्वादशेतिपंचदशसहस्राणिनवशतानिद्वासप्त
 निषट्चत्वारिंशच्च चमकैःसहएकोनषष्टिसहस्राणिअष्टौशतानिपंचनवतिश्च । तत्रैवत्रेधाविभागेरूपाणांत्रिचत्वारिंशत्सहस्राणिनवशतानिद्वासप्त
 स्राणिद्वेशतेषट्पंचाशच्च चमकैःसहलक्षमेकत्रीणिसहस्राणिअष्टौशतान्यष्टादशच । तत्रैवषोढाविभागेरूपाणांसप्ताशीतिसहस्राणिअष्टौशता
 णिद्वेसहस्रेसप्तशतान्यष्टपष्टिश्च चमकैःसहद्वेलक्षेपंचाशत्सहस्राणिद्वेशतेअष्टाविंशतिश्च । तत्रैवषोडशधापक्षेरूपाणांद्वेलक्षेचतुस्त्रिंशत्सह
 रशतधाविभागेचतुर्विंशतिर्लक्षाणिचतुःसप्ततिसहस्राणिअष्टादशसहस्राणिसप्तशतानिचत्वारिंशच्च । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्वापक्षेरूपाणांसप्तलक्षा
 स्राणित्रीणिशतान्येकाचेति ॥ अतिरुद्रेदशशहोमेएकधापक्षेनमकानामेकंसहस्रं चत्वारिंशतानिचतुःषष्टिश्चाहुतयः
 चमकानुवाकानांप्रतिरूपयोजने एकंसहस्रंपंचशतानिषण्णवतिःअवशिष्टरूपेचद्वेद्वादशवेतिसर्वास्त्रीणिसहस्राणिद्विषष्टिर्द्वा
 ससतिर्वा । तत्रैवत्रेधापक्षेनमकानांचत्वारिसहस्राणित्रीणिशतानिद्वावनतिश्च चमकैःसहपंचसहस्राणिनवशतानिनवतिःश

तंवा । तत्रैवपोढापक्षेनमकानामष्टौसहस्राणिसप्तशतानिचतुरशीतिश्च चमकैःसहदशसहस्राणित्रिशतानिद्व्यशीतिर्द्वानवति
 र्वा । एषुत्रिष्वपिपक्षेषुमूलावशिष्टरूपदशांशाभावः । तत्रैवपोडशधापक्षेनमकानांत्रयोविंशतिसहस्राणिचत्वारिंशतानिचतुर्विं
 शतिश्च मूलावशिष्टरूपस्यद्वे चमकैःसहपंचविंशतिसहस्राणिचतुर्विंशतिश्चतुस्त्रिंशद्वा । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्वापक्षेनमकानांस
 त्तिसहस्राणिद्विशतेद्विसप्ततिश्च मूलावशिष्टरूपस्यचपंच चमकैःसहएकसप्ततिसहस्राणिअष्टौशतानिपंचसप्ततिःपंचाशीति
 र्वा । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधापक्षेनमकानांद्वेलक्षेसप्तचत्वारिंशत्सहस्राणिचत्वारिंशतानियोडशच मूलावशिष्टरूपस्यचसप्त
 दश चमकैःसहद्वेलक्षेएकोनपंचाशत्सहस्राणिएकत्रिंशदेकचत्वारिंशद्वा ॥ ॥ अतिरुद्रेशतांशहोमेएकधाविभागेनमकानांए
 कशतंपट्टचत्वारिंशच्चेतितेपांतावत्यआहुतयः अवशिष्टैकचत्वारिंशद्रूपाणांशतांशोनसंभवति । चमकानांत्रयोदशरुद्रीश्वेकंश
 तंपट्टपंचाशच्च रूपकत्रयेद्वेद्वादशवेतिषट्त्रिंशद्वा सर्वास्त्रीणिशतानिअष्टावष्टत्रिंशद्वा । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांचत्वारि
 शतान्यष्टत्रिंशच्च अवशिष्टरूपाणामेकाचमकैःसहषट्शतानिएकएकत्रिंशद्वा । तत्रैवपोढाविभागेनमकानांअष्टौशतानिषट्सप्त
 तिश्चअवशिष्टरूपाणांद्वे चमकैःसहएकंसहस्रंचत्वारिंशत्सप्ततिर्वा । तत्रैवपोडशधाविभागेनमकानांद्वेसहस्रेत्रीणिशतानिषट्
 त्रिंशच्चअवशिष्टरूपाणांसप्त चमकैःसहद्वेसहस्रेपंचशतानिपंचपंचत्रिंशद्वा । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्वाविभागेनमकानांसप्तसहस्रा
 णिअष्टौचअवशिष्टरूपाणांविंशतिः चमकैःसहसप्तसहस्राणिएकंशतंनवतिश्च शतद्वयंविंशतिश्चवा । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरश
 तधाविभागेनमकानांचतुर्विंशतिसहस्राणिपट्शतानिचतुःसप्ततिश्चअवशिष्टरूपाणामेकोनसप्ततिः चमकैःसहचतुर्विंशतिसह

साग्निरवशतानिपंचपंचत्रिंशद्वेति ॥ एवंकैश्चिदुद्रहोमसंख्याभिहिता । अन्यैस्तुयत्रप्रागुक्तसंख्यातोधिकंरूपकमवशिष्यते तत्रसमग्ररूपकेणहोमः । यत्रत्वाहुतयोवशिष्यंतेतत्रषडाहुतिपर्यंतमाद्यैस्त्रिभिर्मन्त्रैस्त्रिभिर्माहुतयः अंत्यैस्त्रिभिस्त्रिभिः । यत्ररूपक्षवत्प्रधानभूतकियद्धोमलोपोभवतीत्युक्तं । असिंश्चपक्षेप्रागुक्तसंख्यैषांसंख्याएकीकृत्ययोज्या । इहचरुद्रहोमेऽकेऽस्वनेकगुक्तं पंचांगन्यासं कुर्यात् ॥ ऋत्विगादिपक्षेतुसर्वेऽप्येवमेव कुर्युः ॥ ततश्चाचार्योयजमानोवाप्रागुक्तुरुद्रपीठदेवताभ्यस्तत्तन्नाममन्त्रैराज्यं सुवेण जुहुयात् ॥ इहचहौम्यद्रव्यमधोमेखलायांभूमौवापतितमग्नौनक्षिपेत् मध्यमोपरिमेखलयोःपतितस्यपरिधिपरिस्तरणांतर्गतत्वेनाग्निप्रक्षेपार्हत्वात्तद्वहिर्गतस्यातःप्रक्षेपनिषेधाच्चेतिहोमप्रकारसंक्षेपः ॥ एवंहोमपरिसमाप्यचंदनाद्युपचारैर्नाचोत्तरपूजांकेचिदाहुः ॥ पूजासंपूर्णतांवाचयित्वायस्यस्मृत्याआवाहनंनजानामीत्युक्त्वास्विष्टकृदादिनवाहुतीश्चहुत्वाबलिदानंइन्द्रादिलोकपालेभ्योग्रहेभ्यश्चकृत्वारुद्रपीठस्याग्रेकद्रुद्रायेतिरुद्रायबलिंदत्वापूर्णहुतिंवसोर्धारांचजुहुयात् (बलिदानंतरंवरणक्रमेणऋत्विजःप्रतिनिधयश्चोदुज्जुखाःप्राङ्मुखयजमानहस्तेऽश्रेयःसंपादनंकुर्वन्ति ॥ तच्चैवं ॥ शिवाआपःसंवित्ति यज

मानहस्तेजलक्षिपेत् सौमनस्यमस्त्वितिपुष्पं अक्षतंचारिष्टंचास्त्वित्यक्षतान् दीर्घमायुःशान्तिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वितिपुनर्जलं ।
 मयाभवन्नियोगेन महारुद्रमध्येयथांशेनयःकृतोजपस्तद्दशांशेनामुकपक्षेणचयःकृतोहोमस्तस्माज्जापद्धोमाच्चयदुत्पन्नंश्रेयस्तत्तु
 भ्यमहंसंप्रददइति ॥ इदंनिर्मूलत्वाद्यजमानप्रतारणामात्रमेव । तदनंतरमग्नेःपश्चिमभागेप्राङ्मुखोपविष्टोयजमानउदङ्मुखाना
 चार्यादीन्पूजयिष्यइतिसंकल्प्य श्रीमहारुद्रस्वरूपिणेआचार्यायेदपाद्यंइदंवाहसत्यंवासोयुगुलमित्यादिगंधपुष्पधूपदीपतां
 बूलानिदत्वा पूर्वोक्तविशेषणवतिकालेदेशेचकृतस्यमहारुद्रादिकर्मणःप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थममुकगोत्रायामुकवेदांतर्गतामुकशाखा
 ध्याचिनेमुकशर्मेणेआचार्यायथाशक्त्यलंकृतामिमांसवत्सांगारुद्रदैवत्यांइदंच हिरण्यमग्निदैवतंतुभ्यमहंसंप्रददइतिकुशाक्ष
 तसहितजलंविप्रहस्तेनिक्षिप्य नममेतिवदेत् विप्रःस्वस्तीत्युक्त्वाकामस्तुतिकइदंकस्माअदादित्यादिकांस्वशाखास्थांपठेत् ए
 वमेवब्रह्मपूजांविधायदक्षिणांदत्वा अनंतरंग्रहजापकेभ्यःपूजापूर्वकंग्रहदक्षिणादेया अनंतरमृत्विजोपिपूजयित्वासंकल्पपूर्व
 कंदक्षिणांदद्यात् प्रतिनिधिपक्षेपारितोषिकंदद्यात् यथाशक्त्याऽचार्यादिभ्योऽलंकारमुद्रिकोदकपात्रोपानह्यजनछत्रचाम
 रादीन्युपकरणानिदद्यात् गोरभावेतन्निष्कयत्वेननिष्कतदर्धवासुवर्णशक्त्यादद्यात् ततोद्धारजापकेभ्योदक्षिणादेया ततो
 नानावेदांतर्गतनानाशाखाध्याचिभ्योनानागोत्रेभ्योनानाशर्मेभ्योब्राह्मणेभ्योदीनानाथेभ्यश्च यथाशक्तिभूयसींदक्षिणांदातु
 मुत्सृजेत् नममेतिसकुशाक्षतजलंक्षिप्वाञ्जतत्सदिति वदेत् तदनंतरंग्रहवेदिसमीपस्थकलशोदकेनरुद्रकलशोदकेनद्वारकल
 शोदकेनचद्रुर्वापंचपल्लवैरुदङ्मुखानांविजस्तिष्ठतःप्राङ्मुखंसकुंडुंबमुपविष्टंयजमानमभिर्षिचैयुः अभिषेकेपत्नीवामभागे

अभिषेकसमयेगीतवाद्यादिमंगलघोषः कार्यः समुद्रज्येष्ठा इति च तत्पुण्यं वासिष्ठ आ पस्त्रिष्टुप् अभिषेके विनियोगः ॐ समुद्रज्ये
ष्ठाः ० ४ त्रायंतामिह देवा इत्यादि अक्षीभ्यामित्यादि च अन्ये पिस्वशाखोक्तं मंत्राग्राह्याः पौराणास्तु सुरास्त्वामभिषिंचंति
त्यादयः एवमभिषेकानंतरं सर्वौषधीभिरनुलिप्य शुद्धोदकेन स्नात्वा शुक्लमाल्यां वरानुलेपनः स पत्नीकोयजमानो ग्रहरुद्रप्रीठदेव
तानां गंधाद्युपचारैरुत्तरपूजां दक्षिणाप्रदक्षिणा नमस्कारांतां निर्वर्त्य पुष्पांजलिं दत्वा आवाहनं न जानामीति अपराधसहस्रा
णि यस्य स्मृत्या मंत्रहीनं इति प्रीठदेवता विसर्जयेत् ग्रहप्रीठपूजोपस्करयुतं रुद्रप्रीठमपि सोपस्करं रुद्रप्रतिमां चाचार्यायिदद्यात् ।
ठदेवता विसर्ज्य एवमेवरुद्रप्रीठदेवता विसर्जयेत् ग्रहप्रीठपूजोपस्करयुतं रुद्रप्रीठमपि सोपस्करं रुद्रप्रतिमां चाचार्यायिदद्यात् ।
तत्र प्रतिमादानमंत्राः ॥ श्रीरुद्रप्रतिमां स्वर्णमयीं वस्त्रयुगान्वितां ॥ श्रीरुद्रप्रीतये चापि प्राप्ता निष्ठ निवृत्तये ॥ प्रार्थिताभीष्ट
सं सिद्ध्यै तुभ्यं श्रीरुद्ररूपिणे ॥ संप्रदद्यां विधानेन यथोक्तफलमस्तु मे ॥ यदा तु मारकतं लिंगं तदादानमंत्रः ॥ इदं मारकतं लिंगं रौ
धानेन यथोक्तफलमस्तु मे ॥ नंदिनाराजतेनापि श्वेतवस्त्रयुगान्वितम् ॥ धान्यैर्द्वादशभिर्युक्तमेकादशफलान्वितं ॥ संप्रदद्यां वि
माषतिलमुद्गखल्वगोधूममसूरप्रियंग्वणुश्यामाकनीवाराः ॥ तेषां मानं तु प्रस्थाधिकं द्रोणावधियथाशक्तिग्राह्यं उक्तधान्याभा
वे यथासंभवं ग्राह्याणि । ततोऽग्निं संपूज्य गच्छगच्छ सुरश्रेष्ठेति अग्निं विसृज्य सर्वमंडपदेवताद्वारदेवताश्च यातु देवगणा इति वि
सृज्य ध्वजपताकाद्युपस्करयुतं मंडपमाचार्यायिदद्यात् । अमुं मंडपं ध्वजपताकाद्युपस्करयुतं तुभ्यमहं संप्रददेनममेति । स्वस्ती

तिसप्रतिब्रूयात् । ततःकृतस्यमहारुद्रादिकर्मणःसंपूर्णतासिद्धयेयथोपपन्नेनाज्ञेनयथाकालंनानागोत्रान्नाशर्मणोमुकसंख्या
 न्ब्राह्मणान्भोजयिष्येइतिसंकल्पयथाकालंब्राह्मणान्भोजयेत् भूरिदक्षिणासंकल्पानंतरंवाब्राह्मणभोजनसंकल्पः । रूपेएकः
 रुद्र्यांत्रयः लघुरुद्रेएकादश महारुद्रेएकविंशत्युत्तरशतं अतिरुद्रेत्रयोदशशतान्येकत्रिंशच्चेति ततोब्रह्मार्पणंब्रह्महविः चतुर्भि
 र्श्चतुर्भिश्चेत्युक्त्वा मयायत्कृतंयथाकालंयथादेशंयथाज्ञानंयथाशक्तिचमहारुद्रादिकर्मतेनश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॐतत्सद्ब्रह्मा
 र्पणमस्त्वितिसकुशजलंक्षिपेत् । ततःसदस्यंचंदनाक्षतपुष्पवस्त्रतांबूलदक्षिणादिभिःपूजयित्वाजलंबद्धामयायत्कृतंमहारुद्रा
 दिकर्मतत्कालहीनंभक्तिहीनंशक्तिहीनंश्रद्धाहीनंभवतांब्राह्मणानांवचनात्सर्वसंपूर्णमच्छिद्रंचास्तुइतिप्रार्थयेत् ततःसंपूर्णम
 च्छिद्रमस्त्वितिसर्वेदेयुः। ततस्तेषांमंत्राशिषोगृहीत्वातान्सानुनयंविस्ज्यदीनानाथादीनन्नादिभिःसंतोष्यस्वयंसुहृन्मित्रादि
 युतःसोत्साहःसंतुष्टोहविष्यंभुंजीतेति ॥ रामेश्वरभट्टात्मजनारायणसूरिणाकाश्यां ॥ कर्मणसज्जनतुष्टैरुद्रानुष्ठानपद्धतीर
 चिता ॥ ग्रंथाननेकानालोढ्यविचार्यसहस्रजनैः ॥ कृतःश्रमोनेनविभुःशंकरःप्रीयतांमम ॥ इतिश्रीभट्टारामेश्वरसुतनाराय
 णभट्टकृतारुद्रानुष्ठानपद्धतिःसमाप्ता ॥ ॥ १८२ ॥ ॥ १८३ ॥ ॥ १८४ ॥ ॥ १८५ ॥ ॥ १८६ ॥ ॥ १८७ ॥ ॥ १८८ ॥ ॥ १८९ ॥ ॥ १९० ॥

॥ १८२ ॥ अथतृचाकल्पपद्धतिः ॥

श्रीः ॥ सूतउवाच ॥ भक्त्याकृष्णंनमस्कृत्यपांडवःपर्यपृच्छत॥तृचामंत्रस्यमाहात्म्यंश्रोतुमिच्छाम्यहंप्रभो॥१॥ श्रीकृष्णउवाच॥
 परं व्रतं प्रवक्ष्यामिश्रणुपाथं ह्यनन्यधीः ॥ सौरवैदिकमंत्रस्य विधिं सर्वरुजापहं ॥ २ ॥ प्रत्यहं पूजनं तस्य मंत्रस्य सकलार्थदं ॥ अर्घ्यं

चैव नमस्कारं सर्वथ द्यच्छुणुष्वतत् ॥३॥ तव प्रीत्या प्रवक्ष्यामि सर्वलोकहिताय वै ॥ सौरमंत्रस्य माहात्म्यं प्रवक्ष्यामि समासतः ॥४॥
 उद्यन्नद्येति मंत्रोऽयं सौरः पापप्रणाशनः ॥ रोगघ्नश्च द्विषघ्नश्च भुक्तिमुक्तिप्रदायकः ॥ ५ ॥ कण्वेन तु पुरा दृष्टं गुह्यं परमसिद्धिदं ॥
 पुत्रस्य रोगनाशाय ख्यातं लोकहिताय च ॥ ६ ॥ तेन चाराधितो देवः स्तुत्वा मंत्रेण भास्करः ॥ तत्प्रवक्ष्यामि ते सर्वं न्यासपूजा
 विधिक्रमात् ॥ ७ ॥ उद्यन्नद्येत्युच्चादित्यमुपतिष्ठेद्दिने दिने ॥ हृद्रोगनाशयेत्तत्स्य परमारोग्यदायकं ॥ ८ ॥ रोगी च जपते रोग
 गैर्मुक्तो भास्करतुष्टितः ॥ आरोग्यमेतत्परमं जपेन्नित्यमंतर्द्रितः ॥ ९ ॥ द्विषंतमिति चार्धचंद्रिषि द्विष इति श्रुतं ॥ हृद्रोगो नाशयते भुवं ॥ १० ॥ उत्तमस्तस्य सार्धं च द्विषि द्विष इति श्रुतं ॥
 त्याजयेन्नित्यं द्विषं नाशयते भुवं ॥ ११ ॥ साधको विधिनानित्यं स्नात्वा ह्यनुदि ते रवौ ॥ धौतशुक्लांबरधरः कृत्वा संध्यादिकाः क्रियाः ॥ १२ ॥ गोमेयेनोपलि
 स्ते च शुचिः स्वासनमाविशेत् ॥ प्राणान्निरुध्य संकल्प्य पूजाद्रव्याणि शोधयेत् ॥ १३ ॥ सकेशराणि पद्मानि करवीराणि चार्जु
 न ॥ रक्तचंदनमिश्राणि गंधाक्षतकुशानि च ॥ १४ ॥ मंडलं रक्तवर्णेन आत्माग्रे च तुरस्रकं ॥ विरच्य तत्र पद्मानि गंधपंकेन वा
 लिखेत् ॥ १५ ॥ ताम्रपात्रस्थितं यंत्रं विधाय पंकजोपरि ॥ अर्घ्यपात्रं तथा ताम्रगर्भपद्मं तुलास्थितं ॥ १६ ॥ अर्घ्योदकेन संपू
 र्य कलशं स्थापयेत्ततः ॥ गंगां चावाहयेत्तत्र मुद्रामं कुशयाजपन् ॥ १७ ॥ घृणीति मूलमंत्रेण प्रणवाष्टकमंत्रितं ॥ गंधाद्यैरर्चितं
 तच्च अर्घ्यतोयेन पूरयेत् ॥ १८ ॥ अर्चयेत्पूर्ववत्तेन अभिमंत्र्य तोजलं ॥ प्रोक्षणीकरणैस्त्वेवमात्मानं सेचयेत्ततः ॥ १९ ॥
 न्यासं कृत्वा ततः पश्चाद्विधिरुप उदाहृतः ॥ उद्यन्नद्येत्युच्चांतां सांक्रुपिः प्रस्कण्वईरितः ॥ २० ॥ छंदोनुष्टुप् तथा देवः सूर्यनारायणः

स्मृतः ॥ विनियोगस्तथाकार्योन्यासकर्मत्विदं शृणु ॥ २१ ॥ अनेनैवविधानेनन्यासंकृत्वायथाविधि ॥ उद्येत्यर्धचर्चप्रणवमायादी
 र्धस्वरैर्युतं ॥ २२ ॥ अंगुष्ठादिकरन्यासदेहांगचततःपरं ॥ हस्तयोर्हृदयेमूर्ध्निपादेनाभौमुखेतथा ॥ २३ ॥ चक्षुषोःकवचंशखंपा
 दशःक्रमतोन्नयेत् ॥ अनेनैवविधानेनन्यासंकुर्याद्यथाविधि ॥ २४ ॥ षडंगकवचंकृत्वासौरमंत्रविधिक्रमात् ॥ एवंयःकुरुतेन्या
 संद्वादशांगेपदानिच ॥ २५ ॥ ससर्वरोगनिमुक्तःसर्वोपद्रववर्जितः ॥ एवंन्यस्तमुनिर्विप्रःकर्णिकायामधःक्रमात् ॥ २६ ॥ आ
 धारपीठपूजांचक्रमेणैवसमर्चयेत् ॥ कर्णिकायान्यसेत्सूर्यसांगवरणभूपितं ॥ २७ ॥ पत्रसंधिस्थिताष्टारदैवतैःसहपूजयेत् ॥ पा
 द्याध्यर्चनंचैवंमधुपर्कनिवेदयेत् ॥ २८ ॥ ततस्त्वाचमनंस्नानंवल्लमाचमनंतथा ॥ गंधपुष्पंतथाधूपंदीपनैवेद्यमेवच ॥ २९ ॥ त
 तश्चफलतांबूलंदक्षिणांचसमर्पयेत् ॥ अथार्घ्यपात्रमादायपूरयेत्तीर्थवारिणा ॥ ३० ॥ सकेसराणिपद्मानिकरवीराणिचार्जुन ॥ ति
 लंतंडुलसंयुक्तंकुशैर्गंधोदकेनच ॥ ३१ ॥ रक्तचंदनमिश्राणिकृत्वावैताम्रभाजने ॥ धृत्वाशिरसितस्यात्रंजानुभ्यांधरणीतले ॥ ३२ ॥
 मंत्रपूतंगुडाकेशार्घ्यदद्याद्भस्तये ॥ पादार्धचर्चतृचैवत्रिधावृत्तंत्रिधापुनः ॥ ३३ ॥ दद्यादर्घ्यसमंत्रेणअनुलोमैःपुनःपुनः ॥
 नित्यानुद्विगुणंकुर्याद्रविवारेप्रयत्नतः ॥ ३४ ॥ दंडवल्लणभेद्भूमावर्धयदानक्रमेणतु ॥ पुनश्चगंधपुष्पादीनुपचारान्प्रकल्पयेत्
 ॥ ३५ ॥ मित्रादिदेवताःसर्वास्तर्पयेन्मार्जयेत्ततः ॥ तीर्थस्यग्रहणंकुर्यान्मंत्रेणानेनवापुनः ॥ ३६ ॥ विप्रान्द्वादशशक्त्यावाभो
 जयेद्रविवसरे ॥ नमस्कृतिशतांशेनततोब्राह्मणभोजनं ॥ ३७ ॥ इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेतृचाकल्पविधानं ॥ अथप्रयोगः ॥
 आचम्यप्राणानायम्य ॥ तदादौशुभेमुहूर्तेनदीतीरेशुद्धभूमौषोडशहस्तान्यतमहस्तंमंडपंचतुद्धरिंकृत्वातन्मध्येहस्तमा

त्रावेदीकृत्वासूर्योदयात्पूर्वस्नात्वा परिहितशुक्लशुचिवासाः पूजासंभारान्संभृत्य मंडपमेत्यवेद्याः पश्चिमतः प्राङ्मुख उपविश्य
 प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य ममामुक्तव्याधिनिरसनेन शरीरपुष्टिद्वारा श्रीसवितुसूर्यनारायणदेवता प्रीत्यर्थं अमुकसंख्यया तु
 चाकल्पविधिनार्थदानानि नमस्कारांश्च करिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनं स्वस्तिवाचनं च कृत्वा आचार्य ऋत्विजश्च यथा
 विभवं वृणुयात् ॥ तत आचार्यो वेद्यारक्तचंदनेन कुंकुमेन वाषट्कोणं वृत्तं अष्टकोणं द्वादशकोणं भूगृहं च तुर्द्धारयुतं च लुष्कोणं यत्र
 निर्माय अर्घ्यपात्रासादनार्थं पुरतः अष्टदलं चतुरस्रं च निर्माय अर्घ्यपात्रे अष्टदलं च निर्माय संकल्पपूर्वकं भूतशुद्ध्यादिकं कुर्यात् ॥ नि
 मितं यंत्रं केवलं वेद्यां ताघपात्रे वा स्थापयेत् ॥ पश्चादष्टदलं प्रोक्तं द्वादशारं सकर्णिकं ॥ भूपुरत्रितयं पश्चाच्च तुर्द्धारं रवेः क्रमात् ॥ इति रविचक्रलक्षणं ॥ रवेर्म
 कोणं वृत्तयुग्मकं ॥ पश्चादष्टदलं प्रोक्तं द्वादशारं सकर्णिकं ॥ भूपुरत्रितयं पश्चाच्च तुर्द्धारं रवेः क्रमात् ॥ इति रविचक्रलक्षणं ॥ रवेर्म
 तांतरेण चक्रं ॥ आद्यं तृतीये तृतीयादिभूतं भूताद्वितीया.... द्वितीया (?) ॥ चतुर्थमाद्यं हि पुनः क्रमेण एवं लिखेदष्टदलेषु पद्मं ॥
 ततः न्यासं कुर्यात् ॥ तत्र मंडपदेवताभ्यो नम इति मंडपं संपूज्य वास्तोष्पतये ब्रह्मणे नम इति वास्तोष्पतिं पूजयित्वा ॥ उद्यन्नद्येत्युच
 स्य काण्वः प्रस्कण्वऋषिः ॥ सूर्यो देवता ॥ अनुष्टुप् छंदः ॥ अंगशुद्धौ विनियोगः ॥ ॐ उद्यन्नद्य ० इति तु चेन सूक्तेनोदकेन पा
 णिनांगान्यभिमृश्य ॥ गुरुभ्यो नमः ॥ परमगुरुभ्यो नमः ॥ परात्परगुरुभ्यो नमः ॥ कण्वपुत्रप्रस्कण्वऋषये नमः शिरसि ॥ अनु
 ष्टुप् छंदसे नमः मुखे ॥ सर्वरोगापहर्ता जगदात्मा श्रीसूर्यो देवता हृदयाय नमः ॥ ज्ञाननेत्रे श्रीबीजनाभ्यै नमः ॥ ह्रीं कीलकं आधा
 राय नमः ॥ द्वादशांगन्यासे विनियोगः ॥ ॐ उद्यन्नद्यमित्रमहः ॐ ह्रां दक्षिणहस्ताय नमः कुंकुतान्मित्रोरक्षतु मां ॥ ॐ आरो

हस्तुत्तरां दिवं ॐ ह्रीं वामहस्ताय ० विहिताकरणाद्रवीरक्ष ० ॥ ॐ हृद्रोगं मसूर्य ॐ ह्रूं हृदयाय ० सूर्योऽज्ञानाद्रक्षत्वनामयं करोतु
 मां ॥ ॐ हरिमाणं चनाशाय ॐ ह्रूं मूर्ध्ने नमः शिरोवनमनाद्भानूरक्षतु ० ॥ ॐ शुकेषु मे हरिमाणं ॐ ह्रूं दक्षिणपादा ० प्रतिपिङ्गम
 नात्खगोरक्ष ० ॥ ॐ रोपणाकासुद्धमसि ॐ ह्रूं वामपादा ० विहितागमनात्पूषारक्ष ० ॥ ॐ अथोहारिद्रवेपुमे ॐ ह्रूं नाभ्यै ०
 तमोजाख्याच्चिरण्यगर्भोरक्ष ० ॥ ॐ हरिमाणं निद्धमसि ॐ ह्रूं सुखाय ० प्रतिपिङ्गजिह्वाव्यापारात्सर्वतोमरीचीरक्ष ० ॥ ॐ उद
 गादयमादित्यः ॐ ह्रूं दक्षिणयनेत्राय ० आंध्याद्विहितादर्शनाच्चादित्योरक्ष ० ॥ ॐ विश्वेन सहसासह ॐ ह्रूं चामनेत्राय ० प्रति
 पिङ्गदर्शनात्सवितारक्षतुमां ॥ ॐ द्विपंतमह्यं रंधयन् ॐ ह्रूं कवचाय ० सर्वरोगेभ्योरिष्टेभ्यश्चाऽर्कोरक्ष ० ॥ ॐ मोअहं द्विपतेर
 धं ॐ ह्रूं अस्त्राय ० सर्वशत्रुकृत्याभ्योऽनिष्टेभ्यश्च भास्करोरक्ष ० ॥ अथ पडंगन्यासः ॥ ॐ उद्यन्नद्यमित्रमह ० ह्रूं मित्ररविभ्यामंगु
 ष्ठाभ्यां नमः ॥ ॐ हृद्रोगं मसूर्य हरिमाणं चनाशाय ह्रूं सूर्यभानुभ्यां तर्जनीभ्यां ० ॥ ॐ शुकेषु मे ० धमसि ह्रूं खगपूषभ्यां मध्यमा
 भ्यां ० ॥ ॐ अथोहारिद्र ० धमसि ह्रूं हिरण्यगर्भमरीचिभ्यां अनामिकाभ्यां ० ॥ ॐ उदगादय ० सह ह्रूं आदित्यसवितृभ्यां कनिष्ठि
 काभ्यां ० ॥ ॐ द्विपंतमह्यं ० रंधं ह्रूं अर्कभास्कराभ्यां करतलकरपृष्ठाभ्यां ० एवं हृदयादि ० ॥ ॐ उद्यन्नद्यमित्रमह आरोहन् ३ ऋ
 चः कवचत्वेन सर्वांगे विन्यसामि इति व्यापकं ॥ अथ पीठपूजा ॥ यंत्राधः कल्पितपीठे ॐ मंडूकाय ० एवं सर्वत्रादौ प्रणवः ॐ
 कालाशिरुद्राय ० कच्छपाय ० आधारशक्त्यै ० महासागराय ० सूर्यलोकाय ० सूर्यलोकस्थसुरेशेभ्यो ० रत्नमंडपाय ० रत्नद्वी
 पाय ० कल्पवृक्षेभ्यो ० रत्नवेदिकायै ० रत्नसिंहासनाय ० धर्माय ० ज्ञानाय ० वैराग्याय ० ऐश्वर्या ० अधर्माय ० अज्ञानाय ०

॥३२३॥

तुचाक.
॥२८२॥

॥३४३॥

इतिद्वितीयं ॥ ततोष्टौमातरः ॥ ब्राह्म्यै० माहेश्वर्यै० कौमार्यै० वाराह्यै० इंद्राण्यै० चामुंडार्यै० महालक्ष्म्यै० ॥
 इतितृतीयं ॥ आराध्याय० कपिलाय० साराय० प्रभूताय० दंडिने० पिंगलाय० धात्रे० विधात्रे० ॥ इतिचतुर्थं ॥ ऐरावता
 य० पुंडरीकाय० वामनाय० कुमुदाय० अंजनाय० पुष्पदंताय० सार्वभौमाय० सुप्रतीकाय० ॥ इतिपंचमावरणं ॥ त
 तोष्टदलाग्रेषुसायुधान् लोकपालान् ॥ इंद्राय० अग्नये० यमाय० निर्ऋतये० वरुणाय० वायवे० कुबेराय० ईशानाय० प
 द्मस्याधःशेषाय० ऊर्ध्वहिरण्यगर्भाय० ॥ इतिषष्ठं ॥ वज्राय० शक्रये० दंडाय० खड्गाय० पाशाय० अंकुशाय० गदायै०
 त्रिशूलाय० चक्राय० पद्माय० इतिदशायुधानि ॥ इतिसप्तमं ॥ सोमाय० भौमाय० बुधाय० बृहस्पतये० शुक्राय० श
 नैश्चराय० राहवे० केतवे० ॥ दलांतरेषुरविमध्येप्रकल्पयेत् ॥ इत्यष्टमं ॥ असितांगभैरवाय० रुरुभैरवाय० चंडभैरवाय०
 क्रोधभैरवाय० उन्मत्तभैरवाय० कपालभैरवाय० भीषणभैरवाय० संहारभैरवाय० ॥ इतिनवमं ॥ ततोमासाधिपान्पञ्चि
 मतः ॥ गणपतये० दुर्गायै० क्षेत्रपालाय० सारथ्ये० अरुणाय० स्वप्नाय० इच्छायै० पिंगलाय० हराय० साराय० आ
 राध्याय० सप्ततुरंगा० इतिदशमं ॥ चतुर्द्वारेषु ॥ दंडिने० पिंगलाय० मासाधिपाय० श्रियोर्मध्येपरमसुखाय० ॥ इत्येकाद
 शं ॥ अथद्वादशदलेषु ॥ मित्राय० रवये० सूर्याय० भानवे० खगाय० पूष्णे० हिरण्यगर्भाय० मरीचये० आदित्याय०
 सवित्रे० अर्काय० भास्कराय० ॥ ततोरुणादि ॥ अरुणाय० सूर्याय० वेदांगाय० भानवे० इंद्राय० रवयेन० गभस्तये०
 यमाय० सुवर्णरेतसेन० दिवाकराय० मित्राय० विष्णवे० ॥ ॐ नमोभगवतेसर्वावरणसंपन्नायत्रिगुणात्मधारिणे श्रीसूर्याय

ऋ०ब०

॥३४४॥

सांगायसपरिवारायनमइतिनमस्कुर्वीत ॥ एहिसूर्येतिपठित्वा ॥ सर्वाविरणपीठदेवतासहितश्रीसूर्यइहागच्छइहतिष्ठभूर्भुवः
स्वरोम् ॥ सूर्यमंडलादागत्यहृदयस्थत्वेनभावितंसूर्यआवाहनीमुद्रयापीठमध्येपुष्पांजलिन्यासेनावाहयेत् ॥ ततोदेवस्यदेहेस्व
देहेचपुरुषसूक्तन्यासंकुर्यात् ॥ अथध्यानं ॥ ध्येयःसदेतिध्यानं ॥ आवाहनीमुद्रयावाहयामि ॥ स्थापनी ॥ संनिधापनी ॥
संरोधिनी ॥ संमुखीकरणी ॥ प्रार्थनीमुद्रयाप्रार्थयामि ॥ इतिषण्मुद्राःप्रदर्शयेत् ॥ अथपुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैःपूजांकु
र्यात् ॥ षोडशोपचारपूजनेनभगवान्श्रीसूर्यनारायणःप्रीयतांनममप्रीतोभवतु ॥ यथाशक्तिसूर्यगायत्रीजपेत् ॥ ॐ आस्करा
भ्यामवनिंगत्वारक्तचंदनरक्तपुष्परक्ततुलूदूर्वायवान्अर्घ्यपात्रेनिक्षिप्यनासिकाग्रमवलोकयन् ॥ ॐ ह्रांउद्यन्नद्यमित्रमहः
हां ॐ मित्रायनमः ॥ ॐ ह्रींआरोहन्नुत्तरां दिवंह्रीं ॐ रवयेनमः ॐ ह्रूंद्रोगंममसूर्यं ॐ सूर्यायनमः ॥ ॐ ह्रांउद्यन्नद्यमित्रमहः
नाशयैह ॐ भानवेनमः ॥ ॐ ह्रींशुकेषुमेहरिमाणंह्रीं ॐ खगायनमः ॥ ॐ हःरोपणाकासुदधमसिंहः ॐ पूष्णेनमः ॥ ॐ
हांअथोहारिद्रवेषुमेहां ॐ हिरण्यगर्भायनमः ॥ ॐ ह्रींहरिमाणंनिदधमसिंहं ॐ मरीचयेनमः ॥ ॐ ह्रूंउदगादयमादित्यःहूं
ॐ आदित्यायनमः ॥ ॐ ह्रैविश्वेनसहसासह्रै ॐ सवित्रेनमः ॥ ॐ ह्रींद्विषंतंमहारंधयन्ह्रीं ॐ अर्कायनमः ॥ ॐ हःमोअहं
द्विषतेरंध्रः ॐ आस्करायनमः ॥ ॐ ह्रांहीं उद्यन्० दिवं ह्रांहीं ॐ मित्ररविभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रूंहृद्रोगं शयंह्रूं ॐ सूर्य
भानुभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रैहः शुकेषुमे० धमसिंह्रैहःखगपूषभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रांहीं अथोहारि० निदधमसिंहं ह्रांहीं ॐ हिरण्यगर्भ

तृचाक-
॥२८२॥

॥३४४॥

मरिचिभ्यां० ॥ ॐ ह्रूं उदगाद० सहह्रूं ॐ आदित्यसवितृभ्यां० ॥ ॐ ह्रौं ह्रिं ह्रं० रधं ह्रौं ह्रिं ह्रं० अर्कभास्कराभ्यां० ॥
 ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं उद्यन्नद्यक्क् ह्रां ह्रीं ह्रूं ॐ मित्ररविसूर्यभानुभ्यो० ॥ ह्रौं ह्रिं ह्रिं ह्रं० ह्रौं ह्रिं ह्रिं ह्रं० ॐ खगपूषहिरण्यग
 भर्मरीचिभ्यो० ॥ ॐ ह्रूं ह्रौं ह्रिं ह्रं० उदगा० ऋक् ह्रूं ह्रौं ह्रिं ह्रं० ॐ आदित्यसवित्रर्कभास्करेभ्योनमः ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रौं ह्रिं ह्रं०
 ह्रौं ह्रिं ह्रिं ह्रं० उदगा० उदगा० ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रौं ह्रिं ह्रं० ॐ मित्ररविसूर्यभानुखगपूषहिरण्यगभर्मरीच्यादित्यसवि
 त्रर्कभास्करेभ्योनमः ॥ ३ ॥ विनतातनयोदेवः सर्वसाक्षी जगत्पतिः ॥ सप्ताश्वः सप्तरज्जुश्च अरुणो मे प्रसीदतु ॥ इति मंत्रगारु
 णायार्घ्यं दद्यात् ॥ एवं प्रत्यहं द्वादशावृत्तय उत्तमः पक्षः ॥ षण्मध्यमः ॥ चतस्रः अधमः ॥ यथाशक्तिवा ॥ प्रत्यहा द्विगुणं रवि
 वारे ॥ एवमर्घ्यक्रमेण नमस्काराः ॥ नमस्कारं तेषु नः पंचोपचारैः पूजयेत् ॥ ततस्तृचनषडंगन्यासं कुर्यात् ॥ नमो मित्रस्य द्वा
 दशर्चस्य सूक्तस्य ॥ सूर्यो भित्तपा ऋषिः ॥ सूर्यो देवता ॥ जगती छंदः ॥ दशमी त्रिष्टुप् ॥ प्रत्यृचं मित्रादीनां नमस्कारप्रदक्षिणां
 कुर्यात् ॥ ततः आवाहन्यादिमुद्राः प्रदर्श्य ॥ नमः सवित्र इति पुष्पांजलिं दद्यात् ॥ आकृष्णेनेति स्तुत्वा ॥ सविता पश्चात्तादिति
 प्रार्थ्य ॥ उद्यन्नद्येति तृचनश्रीसूर्यसांगं विसर्जयामीति पुष्पांजल्यर्पणेन विसर्जयेत् ॥ अभ्यारमित्यनेनेति केचित् ॥ यन्मंडलं दी
 प्तिकरं विशालं रत्नप्रभं तीव्रजनादिरूपं ॥ दारिद्र्यदुःखक्षयकारणं च पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यं ॥ इत्यर्घ्योदकप्रार्थना ॥ अकाल
 मृत्युशमनं सर्वव्याधिविनाशनं ॥ सूर्यस्यार्घ्योदकं तीर्थजठरे धारयाम्यहं ॥ ततो महासौरैरुपतिष्ठेत् ॥ अथ सौराणां मंत्राणां ऋक्सं
 ख्यामृषिदैवतछंदांसि पुनर्वक्ष्यामो महाव्याधिदुष्टापसारादि हृद्रोगोन्मादोदरगुल्मशूलशंतेयगुदापशोणितार्शो भगंदरजलो

दरपांडुरोगादिविस्फोटकाजीर्णरोगप्रमेहादिसर्वव्याधिनाशायममसमस्तपापक्षयार्थसंवित्सूर्यनारायणप्रीत्यर्थं महासौरजपे विनियोगः ॥ षष्टिऋचार्धर्चणतासांसूर्योदेवताकेचिदंतिमाभिःस्तवंमन्यंतेसोहमिति ध्यातव्यंयेनसूर्येणाहरहरुपासितेनधनधान्यवंतोबहुरत्नवंतआदित्यवंतआयुष्यवंतआरोग्यवंतोरचिर्मंतोधनवंतोबलवंतोबहुपुत्रंतोभवंति श्रीकामःशांतिकामःश्रद्धाकामोमेधाकामःप्रज्ञाकामएवंभास्करस्याराधनंकुर्यात्सदागृहीपापक्षयार्थव्याधिनाशार्थीनमः शौनकायनमःपरमऋषिभ्योनमःपरमऋषिभ्योनमःपरमऋषिभ्यइति सौरशांतिः ॥ अथमहाध्वं संख्या ॥ चतुर्विंशत्यध्वं दानैरेकावर्तनकं स्मृतं ॥ आवर्तनैश्चतुर्विंशतिभिर्वाचप्रकीर्तिता ॥ चतुर्विंशत्यधिणीभिर्लघ्वध्वं च प्रकीर्तितः ॥ चतुर्विंशतिलघ्वध्वं महाध्वं च प्रकीर्तितः ॥ लक्षत्रयेण विधिवदेक ३१७७६ त्रिंशत्सहस्रकैः ॥ षट्सप्तत्यधिकैः सप्तशतैरध्वं प्रदानतः ॥ सुप्रसन्नो भवेत्सूर्यः शश्वद्रोगप्रशांतये ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन महाध्वं च समाचरेत् ॥ एवमध्वं विधिं कृत्वा ततो होमं समाचरेत् ॥ शतं वाथ सहस्रं वा अयुतं लक्षमेव वा ॥ जुहुयात्पायसाज्ये नखाद्यैर्नानाविधैरपि ॥ अर्कपुष्पैः समिद्धिश्च कर्वरवीरैस्तथापरे ॥ रक्तचंदनमिश्राभिरक्षताभिस्तथापुनः ॥ सारैर्दूर्वाकुंजैश्चेति तिलैरपि यवैः शुभैः ॥ गायत्र्या सौरमंत्रैर्वीतुं चामंत्रैर्विशेषतः ॥ व्याहृत्या वाथ होतव्यं सूर्यस्य प्रीतये पुनः ॥ ब्राह्मणेभ्यः प्रदातव्यं वस्त्रधेनुहिरण्यकं ॥ एवमाराधितः सूर्यः सर्वान्कामान्विधास्यति ॥ इति तु चाध्वपद्धतिः ॥ अथ पणमुद्रालक्षणं ॥ हस्ताभ्यामं जलं कृत्वा नामिका मूलपर्वणोः ॥ अंगुष्ठौ निक्षिपेत्संयमुद्रात्वावाहनी स्मृता ॥ १ ॥ अधोमुखी त्वियं चेत्स्यात्स्यापनी मुद्रिका स्मृता ॥ उत्थितांगुष्ठमुष्ट्योस्तु संयोगात्संनिधापनी ॥ २ ॥ अंतःप्रवेशितांगुष्ठासैव संरोधिनीमता ॥ मुष्टिद्वयस्थितांगुष्ठौ सु

मुखोच्चोपरस्परं ॥ ३ ॥ संश्लिष्टांगुलिकौकुर्यात्सेयसंमुखमुद्रिका ॥ प्रसृतांगुलिकां हस्तौ मिथः श्लिष्टौ च संमुखा ॥ ४ ॥ कुर्यात्स्वहृदये सेयमुद्राप्रार्थनसंज्ञिका ॥ ५ ॥ इति पणमुद्राः ॥ इति संक्षेपः ॥ विशेषविस्तरस्तु चाभास्करादवगंतव्यः ॥ ॥ ७ ॥

॥ २८३ ॥ अथोदकशान्तिप्रयोगः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरस्रमुपलिप्य कर्तुं शुचिः सुप्रक्षालितपाणिपाद आचातोदर्भेषूपविश्य दूर्वादर्भाश्च वारयमाणः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य अस्माकमित्यादि० श्रीपङ्गसहितवेदपुरवत्सग्रीत्यर्थममगृहे नानाविधोत्सन्नोत्समानज्वरोगादिपीडापरिहारार्थं आदित्यादि नवग्रहदेवतानुकूलतासिद्ध्यर्थं ब्राह्मणद्वारा एकाहपक्षमाश्रित्य वौधायनोक्तां उदकशान्तिकरिण्ये ॥ तत्रादौ निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थं महागणपतिपूजनं पंचवाक्यैः पुण्याहवाचनं आचार्यादिवरणं च करिण्ये ॥ गणपतिसंपूज्य आचार्यवरणं कुर्यात् अस्मिन्कर्मणि पूर्वस्यां दिशि जपकर्तृत्वेन त्वांवृणे एवं दक्षिणस्यां पश्चिमायां उत्तरस्यां चेति ॥ ततः पंचप्रस्थसिक्ताभिः शुद्धाभिररत्नमात्रं चतुरस्रं स्थंडिलं कृत्वा सुवर्णव्रीहिदर्भानं गुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यां गृहीत्वा स्थंडिले मध्ये प्रतीचीमारभ्य प्राक्संस्थारेखां ॥ ॐ ब्रह्मज्ज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विंसीमतः सूरुचौ विन आवः ॥ सवुभ्यां उपमा अर्धस्य विष्टाः सतश्च योनिर्मसंतश्च विवः ॥ इति लिखेत् ॥ तस्यादक्षिणतः ॐ नो केषु पूर्णमुपयत्ततः हृदा चेन्नतो अभ्यर्चय च तत्त्वा ॥ हिरण्यपक्ष्वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं मुरण्युं ॥ इति प्रादेशमात्रांतथैव लेखां विलिख्य तस्या उत्तरतः ॐ आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोमवृष्णि यं ॥ भवावाजस्य संगथे ॥ इति तथैव लेखां विलिख्य स्थंडिल मध्ये दक्षिणामारभ्योदगपत्रगं लिखां ॐ योरुद्रो अग्नौ यो अणुसुयओ

षधीषुयोरुद्रोविश्वभुवनविवेशतस्मैरुद्रायुनमोअस्तु ॥ इतिविलिख्यतस्याःपश्चिमतः ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥
 समूढमस्यपांसुरे ॥ इतितथैवलेखांवलिलिख्यमध्यायाःपूर्वतः ॐ इदंविश्वीअवीवृधन्तसमुद्रव्यचसंगिरः ॥ रथीतमश्रथी
 नांवाजानांसस्यतिपति ॥ इतितथैवलेखांवलिलिख्यलेखासाधनगृहीत्वाभूर्भुवःसुवररितिस्यंडिलादुत्तरतो नरस्यापलपस्पृश्य
 स्यंडिलादुत्तरतःप्रागग्रान्दभानास्तीर्य तेभुप्रोक्षणीसूत्रवेष्टितमुदकुंभंचासाद्यदभैःप्रच्छाद्यप्रोक्षणीमुत्तानांकृत्वातस्यामुदगग्रं
 पवित्रंनिधायोदकमासिच्यतूष्णींत्रिरुपूयउदकुंभमुत्तानंकृत्वा पवित्रेणप्रोक्ष्यधूपयित्वापुनैःफलैश्चावकीर्यब्रह्मजज्ञानमिति
 मंत्रेणस्यंडिलेनिधायस्यंडिलंपरिस्तृणीयात् ॥ ॐ भूर्भुवःसुवररितिदक्षिणतःप्रागग्रैःसप्तदशभिः ॥ ॐ उक्कयंतमस्यरिपक्ष्यंतोज्योतिरुत्त
 शदभैरुदगग्रैःपुरस्तात्परिस्तीर्य ॥ ॐ भूर्भुवःसुवररितिदक्षिणतःप्रागग्रैःसप्तदशभिः ॥ ॐ उक्कयंतमस्यरिपक्ष्यंतोज्योतिरुत्त
 निहोतासतिसिवाहिंषे ॥ उत्तरतःप्रागग्रैःसप्तदशभिःपरिस्तीर्य कुंभेतिरःपवित्रंनिधायअपआनयन्जपतितत्सवितुर्वरेण्यमि
 ति ॐअपःप्रणयति ॥ अद्भवाआर्पः ॥ अद्भमेवारभ्यप्रणीयप्रचरति ॥ अपःप्रणयति ॥ यज्ञोवाआर्पः ॥ यज्ञमेवारभ्यप्रणी
 यप्रचरति ॥ अपःप्रणयति ॥ वज्रोवाआर्पः ॥ वज्रमेवभ्रातृव्येभ्यःप्रहृत्यप्रणीयप्रचरति ॥ अपःप्रणयति ॥ आपोवैरक्षोघ्नी
 ॥ रक्षसामपहृत्य ॥ अपःप्रणयति ॥ आपोवैदेवानांप्रियंधाम ॥ देवानामेवप्रियंधामप्रणीयप्रचरति ॥ आपोवैसर्वोदेवताः ॥
 देवताएवारभ्यप्रणीयप्रचरति ॥ आपोवैशांताःशांताभिरेवास्यशुचंशमयति ॥ ॐ आपोवाइदंसर्वंविश्वंभूतान्यापःप्राणा

वाआर्पःपुशवुआपोन्नमापोमृतमापःसद्याडापोविराडापःस्वराडापश्छंदाःस्यापोयजुष्यार्पःसत्यमापःसर्वादिवाताआपोभूभु
वःसुवरापओम् ॥ ततःकुंभेभूभुवःसुवरितियवाक्षततंडुलानोव्यपडंगसहितवेदब्रह्मणेनमइतिपोडशोपचारैःसंपूज्यपिताविरा
जेतिमंत्रपुष्पसमर्घ्यं दूर्वादभैःप्रच्छाद्य ॥ चतुरोत्राह्मणान्प्रतिदिशमासनेपूषवेश्यशनोदेवीरभिष्टयइतिब्रह्मपात्रमभिमृश्ये
त ॥ ब्राह्मणाःब्रह्मपात्रमन्वारभ्यजंपति ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यमिल्येतांपच्छोर्ध्वशःसर्वागायत्रीजपति ॥ ॐ अग्निमीळेपरो
हितंयुजस्येदुवमत्विजं ॥ होतारंरत्नधातमं ॥ इपेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थेदुवोवःसविताप्रार्पयतुश्रेष्ठतमायुकर्मणे ॥ अग्न
आयोहिर्वीतयेगुणानोहृव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ शनोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ इ
तिजपित्वावक्ष्यमाणान्मंत्रान्जपेयुः ॥ राक्षोघ्नं ॥ कृणुष्वपाजःप्रसितिनपृथ्वीयाहिराजेवार्मवाःइभेन ॥ तृष्वीमन्नप्रसितिद्रु
णानोस्तासिविध्यंरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तवभ्रमासंआशुयापंतुत्यनुस्पृशधृपताशोशुचानः ॥ तपूष्यग्नेजुहोपतंगानसंदिताविसृ
ज्विष्वगल्काः ॥ प्रतिसशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोअस्याअदब्धः ॥ योनोदरेअघशंसोयोअंलग्नेमाकिष्टेव्यथिरादं
धर्षीत् ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुव्वन्यमित्राओषतास्तिग्महेते ॥ योनोअरातिंसमिधानचक्रेनीचातंधक्षयतुसनशुष्कं ॥ ऊर्ध्वो
भवप्रतिविध्याध्यसदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने ॥ अवस्थिरातनुहियातुजनांजामिजामिप्रमृणीहिशत्रून् ॥ १ ॥ सतेजाना
तिसुमतिंयविष्टयईवतेब्रह्मणेगातुमैरत् ॥ विश्वान्यसैसुदिनानिरायोद्युन्मान्यर्योविदुरोअभिद्यौत् ॥ सेदग्नेअस्तुसुभगःसुदा
नूर्यस्थानित्येनहविषायउक्थैः ॥ पिप्रोषतिस्वआयुपिदुरोणेविश्वेदसैसुदिनासासद्विष्टिः ॥ अर्चोमितेसुमतिंघोष्यवार्कसंते

वावाताजरतामिंयंगीः ॥ स्वर्वास्त्वासुरार्थमर्जयेमासेयत्राणिधारयेरनुद्यन् ॥ इहत्वाभूर्याचरेदुपमन्दोषावस्तदीदृवाः
 समनुद्यन् ॥ क्रीडतस्त्वासुमर्नसःसपेमाभिद्युन्नात्स्थिवाःसोजनानां ॥ यस्त्वास्वर्धःसुहिरण्योअग्रउपयातिवसुमतारथेन ॥
 तस्यत्राताभवसितस्यसखायस्तआतिथ्यमानुषगजुजोषत् ॥ २ ॥ महोरुजामिबुधुतावचोभिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय ॥
 धियंचोनिषद्यामेतर्वनःपांत्वमूर ॥ येषायवोमामतेयतेअग्नेपश्यतोअंधदुरितादरक्षन् ॥ उभाशःसोसूदयसत्यतातेनुष्ठुयाक्कुण्डहायाण ॥
 द्विपवोनाहदेभुः ॥ त्वयावयःसंधन्यस्त्वोतास्तवप्रणीत्यश्यामवार्जान् ॥ उभाशःसोसूदयसत्यतातेनुष्ठुयाक्कुण्डहायाण ॥
 अयातेअग्नेसमिधाविधेमप्रतिस्तोमःशस्यमानंगृभाय ॥ दह्याशसोरक्षसःपाह्यस्मान्द्रुहोनिदोभिन्नमहोअवुधात् ॥ ३ ॥ १ ॥
 रक्षोहणंवाजिनमार्जिघर्भिमित्रप्रथिष्टुमुपयामिशर्म ॥ शिशानोअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं ॥ विज्यो
 विपत्त्वग्नेस्तिग्मार्युधारक्षसेहतवारं ॥ इन्द्रवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः ॥ अस्माकमस्तुकेवलः ॥ इन्द्रनरोनेमधिताहवलेय
 तार्यीयुनर्जतेधियस्ताः ॥ शूरोनृपाताशर्वसश्चकानआगोमतिव्रजेभजात्वनः ॥ इन्द्रियाणिशतक्रतोयातेजनेषुपुंसु ॥ इन्द्र
 तानितआवृणे ॥ अनुतेदायिमहइन्द्रियायसत्रातेविश्वमनुवृत्रहत्ये ॥ अनुक्षत्रमनुसहोयजुर्वेदेवेभिर्नुतेनपह्ये ॥ आयस्मि
 न्ससर्वासवास्तिष्ठतिस्वारुहोयथा ॥ ऋषिर्हृदीर्घश्रुत्तमइन्द्रस्यघर्मोअतिथिः ॥ आमासुपक्रमैरयआसूर्यःरोहयोदिवि ॥ घर्म

नसामन्तपतासुवृत्तिभिर्जुष्टं गिर्वर्णसेगिरः ॥ इन्द्रमिद्व्राथिनोवृहदिन्द्रमर्कभिरर्किणः ॥ इन्द्रवाणीरनूपत ॥ गायैतित्वागायन्नि
णोचैत्यर्कमर्किणः ॥ ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतुबुद्धश्शमिवयेमिरे ॥ अहोमुचेप्रभरेमामनीषामोपिष्ठदाद्रेसुमतिर्गुणानाः ॥ इद
मिन्द्रप्रतिहृद्व्यंगुभायसत्याः संतुयजमानस्यकामाः ॥ विवेषयन्माधिपणज्जानस्तवैपरापायादिन्द्रमहः ॥ अहसोयत्रपीपर
द्यथानोनावेवयांतमभयेहवते ॥ प्रसन्नाजैप्रथममध्वराणामहोमुचंवृपभंयन्त्रियानां ॥ अपानपातमश्विनाहयतमस्मिन्नरइ
न्द्रियंधत्तमोजः ॥ विनइन्द्रमृधोजहिनीचार्यच्छपृतन्यतः ॥ अधस्पदंतमीकृधियोअस्माअभिदासति ॥ इन्द्रयत्रमभिवाम
मोजोजायथावृषभचर्षणीनां ॥ अपानुदोजनममित्रयंतमरुदेवभ्योअकृणोरुलोकं ॥ मगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःपरावतआ
जगामापरस्याः ॥ सकस्रशायपविमिन्द्रतिग्मविशत्रून्ताडिविमृधोनुदस्व ॥ विशत्रून्विमृधोनुद्विववृत्रस्यहनूरुज ॥ विम
न्युमिन्द्रभामितोमित्रस्याभिदासतः ॥ त्रतारमिन्द्रमवितारमिन्द्रहवेहवेसुहवशूरमिन्द्र ॥ हवेनुशक्रंपुरुहूतमिन्द्रस्वस्तिनोम
घवाधात्विन्द्रः ॥ मातैअस्यासहसावन्परिष्टावघायभूमहरिवःपरादै ॥ त्रायस्वनोवृकेभिर्वरूथैस्तवप्रियासःसरिषुस्याम ॥
अनवस्तेरथमश्वायतक्षन्वष्टावज्रंपुरुहूतद्युमतं ॥ ब्रह्माणइन्द्रमहयतोअर्कैर्वर्धयन्नहयेहंतवाडे ॥ वृष्णेयत्तेवृषणोअर्कमर्चानि
द्रग्रावाणोअदितिःसजोषाः ॥ अनश्वासोयेपवयोरथाइन्द्रेपिताअभ्यवर्ततदस्यून् ॥ २ ॥ यतइन्द्रभयामहेततौनोअभयंकृधि ॥
मघवज्छगिधतवतन्नजुतयेविद्विषोविमृधोजहि ॥ स्वस्तिदाविशसतिर्वृत्रहाविमृधोवशी ॥ वृषेन्द्रःपुरएतुनःस्वस्तिदाअभयंक
रः ॥ महाइन्द्रोवज्रबाहुःपोडशीशमयच्छतु ॥ स्वस्तिनोमघवाकरोतुहंतुपाप्मानंयोस्मान्द्वेष्टि ॥ सजौषाइन्द्रसगणोमरुद्भिःसोम

पिववृत्रहन्हरविद्वान् ॥ जहिशत्रुरपमृधौनुदस्वाथाभयंकृणुहिविध्वतौनः ॥३॥ येदेवाःपुरःसदोग्रिनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुते
 नोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवादक्षिणसदौयमनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवाःपश्चात्स
 दःसवित्वनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवाःउत्तरसदोवरुणेनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योन
 मस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवाःपरिषदोबृहस्पतिनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ अग्नयेरक्षोमेस्वाहा ॥ य
 मार्यरक्षोमेस्वाहा ॥ सवित्रेरक्षोमेस्वाहा ॥ वरुणायरक्षोमेस्वाहा ॥ सोमआयुष्मान्त्सओषधीभिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ य
 भिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ दक्षिणाभिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ अग्निरायुष्मान्त्सवनस्पति
 मृतेनयुष्मंतस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ ब्रह्मायुष्मत्तद्ब्राह्मणैरायुष्मतेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ यज्ञायुष्मान्त्स
 नूस्तयेममहसोमुंचतं ॥ यावामिन्द्रावरुणायतव्यातनूस्तयेममहसोमुंचतं ॥ यावामिन्द्रावरुणायुष्मंतंकरोमि ॥ देवाआयुष्मंतस्ते
 चतं ॥ योवामिन्द्रावरुणावमौस्वामस्तवामेतेनावयजे ॥ योवामिन्द्रावरुणाद्विपात्सुपशुषुस्वामस्तवामेतेनावयजे ॥ योवामिन्द्रा
 वरुणाचतुष्पात्सुपशुषुस्वामस्तवामेतेनावयजे ॥ योवामिन्द्रावरुणागोष्ठेस्वामस्तवामेतेनावयजे ॥ योवामिन्द्रावरुणाहेषुस्वामस्तवा
 मेतेनावयजे ॥ योवामिन्द्रावरुणाप्सुस्वामस्तवामेतेनावयजे ॥ योवामिन्द्रावरुणोषधीषुस्वामस्तवामेतेनावयजे ॥ योवामिन्द्राव
 रुणावनस्पतिषुस्वामस्तवामेतेनावयजे ॥ अग्नेयशस्विन्यशसेमर्मर्ष्येद्रावतीमर्षचितीमिहावह ॥ अयंमर्धापरमेष्ठीसुवर्चाःसमा

नानामुत्तमश्लोकोअस्तु ॥ भद्रं पश्यन्त उपसेदुरग्रेतपो दीक्षामृषयः सुवर्चिदः ॥ ततः क्षत्रं बलमोजश्च जातं तदस्मै देवा अभिसर्नमन्तु ॥
 धाता विधाता परमो तसं दृक् प्रजापतिः परमेष्ठी विराजा ॥ स्तोमाश्छंदांसि निविदो मआहुरेतस्मै राष्ट्रमभिसर्नमाम ॥ अभ्याव
 तं ध्वमुपमेत साकमयं श्लास्ताधिपतिर्वोअस्तु ॥ अस्य विज्ञानमनुसंरभध्वमिमं पश्चादनुजीवाथ सर्वे ॥ ५ ॥ ऋतापाङ्कतधामा
 त्रिर्गंधर्वस्तस्यौषधयोप्सरसृजो नामस इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ताभ्यः स्वाहा संहितो विश्वसामासूर्यो
 गंधर्वस्तस्य मरीचयोप्सरस आयुर्वः सुपुन्रः सूर्यरश्मिश्चंद्रमगंधर्वस्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो वैकुण्ठो भुज्युः संपणो यज्ञो गंधर्वस्तस्य
 दक्षिणा अप्सरसः स्तवाः प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गंधर्वस्तस्य कर्सा मान्यप्सरसो वह्नय इषिरो विश्वव्यचावा तोगंधर्वस्तस्यापोप्सर
 सोमदा भुवनस्य पतेयस्य त उपरिगृहा इह च ॥ सनो रास्वाज्या निरायसोप सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्ति ॥ परमेष्ठ्यधिपतिर्म
 त्युगंधर्वस्तस्य विथमप्सरसो भुवः सुक्षितिः सुभूतिर्भद्रकृत्सुर्वर्वा नृपर्जन्यो गंधर्वस्तस्य विद्युतोप्सरसो रुचो दूरे हतिर मृडयो मत्यु
 गंधर्वस्तस्य प्रजा अप्सरसो भीरुवश्चारुः कृपणकाङ्गी कामो गंधर्वस्तस्याधयोप्सरसः शोचयतीर्नामस इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म
 क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ताभ्यः स्वाहा सनो भुवनस्य पतेयस्य त उपरिगृहा इह च ॥ उरुब्रह्मणे सैक्षत्राय महिशमैयच्छ ॥ नमो अस्तु स
 पंभ्यो ये के च पृथिवीमनु ॥ ये अंतरिक्षे ये दिवितेभ्यः संपंभ्यो नमः ॥ ये दोरोचने दिवो ये वासूर्ये स्वरश्मिषु ॥ येषां मप्सु स दः कृतं तेभ्यः
 संपंभ्यो नमः ॥ या इपवो यातु धानानां ये वाचनस्य तीरनु ॥ ये वा वटे पशुरेतेभ्यः संपंभ्यो नमः ॥ अयं पुरो हरि कैशुः सूर्यरश्मिस्त

स्वरथगृत्सश्चरथौजाश्चसेनानिग्रामण्यौपुंजिकस्थलाचकृतस्थलाचप्सरसौयातुधानोहेतीरक्षाःसिप्रहेति स्तेभ्योनमस्तेनोमृ
 डयंतुतेयं द्विभ्योयश्चनोद्वेष्टितं वोजंभेदधामि ॥ अयंदक्षिणाविश्वकर्मतत्स्वरथस्वनश्चरथेचित्रश्चसेनानिग्रामण्यौमेनकाचसह
 जन्याचाप्सरसौदुंक्षणवःपशवोहेतिः पौरुषेयोवृधःप्रहेतिस्तेभ्योनमस्तेनोमृडयंतुतेयं द्विभ्योयश्चनोद्वेष्टितं वोजंभेदधामि ॥
 भ्योनमस्तेनोमृडयंतुतेयं द्विभ्योयश्चनोद्वेष्टितं वोजंभेदधामि ॥ अयमुत्तरात्सयद्वसुस्तस्यसेनजिच्चसुषेणश्चसेनानिग्रामण्यौवि
 श्वाचीचघृताचीचाप्सरसावापोहेतिवर्तः ॥ अयमुत्तरात्सयद्वसुस्तस्यसेनजिच्चसुषेणश्चसेनानिग्रामण्यौवि
 रःशतसेनाअजयत्साकर्मिद्रः ॥ संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्चवनेनघृणुना ॥ तदिद्रेणजयततत्सहध्वयुधौनरइषु
 बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्राः ॥ अपवारधमानः ॥ प्रभंजन्त्सेनाःप्रमणोयुधायुधसूक्ष्मध्वन्वाप्रतिहिताभिरस्ता ॥
 दुंवर्जबाहुजयंतमज्मप्रमणंतमोजसा ॥ इमस्सजाताअनुवीरयध्वमिद्रस्सखायोनसर्भध्वं ॥ बलविज्ञायःस्थविरःप्रवीरःसह

स्वान्वाजीसहमानुग्रः ॥ अभिवीरोअभिसत्वासहोजाजैत्रमिन्द्रश्चमातिष्ठगोवित् ॥ अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदुयोवीरः
 शतमन्युरिद्रः ॥ दुश्चयवनःपृतनापाड्युधोस्माकुस्सेनाअवतुप्रयुत्सु ॥ इन्द्रासानेताबृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञःपुरएतुसोमः ॥
 देवसेनानामभिभजतीनांजयतीनांमरुतौयुत्वग्ने ॥ इन्द्रस्यवृष्णोवरुणस्युराज्ञेआदित्यानारुताश्शर्धुग्रं ॥ महामनसांभुवन
 च्युवानांघोषोदेवानांजयतामुदस्थात् ॥ अस्माकुर्मिन्द्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकुंयाइषवस्ताजयंतु ॥ अस्माकंवीराउत्तरेभवंत्वस्मानु
 देवाअवताहवेषु ॥ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वंनामामकानांमहासि ॥ उद्धृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्धर्यानांजयतामेतुयो
 र्पः ॥ उपप्रेतजयतानरःस्थिरावःसंतुबाहवः ॥ इन्द्रोवःशर्मयच्छत्वनाघृष्यायथासंध ॥ अवसृष्टापरापतशरंव्येब्रह्मसशिता ॥
 गच्छामित्रान्प्रविशुमैषांकंचनोच्छिषः ॥ मर्षाणितेवर्मेभिरछादयामिसोमस्त्वाराजामृतेनाभिवस्तां ॥ उरोर्वरीयोवरिवस्तेअ
 रतुजयंतंत्वामनुमदंतुदेवाः ॥ यत्रबाणाःसंपतंतिकुमाराविशिखाइव ॥ इन्द्रो नस्तत्रवृत्रहाविश्वहाशर्मयच्छतु ॥ शंचमेमयश्च
 मेप्रियंचमेनुकामश्चमेकामश्चमेसौमनसश्चमेभद्रंचमेश्रेयश्चमेवस्यश्चमेयशश्चमेभर्गश्चमेद्रविणंचमे युतांचमेधर्तांचमेक्षमश्चमेष्टु
 तिश्चमेविश्वंचमेमहश्चमेसंचिच्चमेज्ञात्रंचमेसुसूत्रंचमेसीरंचमेलयश्चमक्रुतंचमेमृतंचमेयक्षमंचमेनामयच्चमे जीवानुश्चमेदी
 र्घायुत्वंचमेनमित्रंचमेभयंचमेसुगंचमेशयनंचमेसुषांचमेसुदिनंचमे ॥ मर्माग्नेवचोविह्वेष्वस्तुवयंत्वंधानास्तनुवंपुषेम ॥ मह्य
 नमंतांप्रदिशुश्चतस्त्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजयेम ॥ मर्मदेवाविह्वेषस्तुसर्वइंद्रावंतोमरुतोविष्णुरग्निः ॥ मर्मांतरिक्षमरुगोपमस्तु

महांवातः पवतां कामैः अस्मिन् ॥ मयि देवाद्रविणमार्गजन्तुमय्याशीरस्तु मयि देवहृतिः ॥ दैव्या होतारावनिषत्पूर्वैरिष्टाः स्याम तु
 त्वा सुवीराः ॥ मह्यं यजन्तुमयानि हव्याकृतिः सत्यामनसो मे अस्तु ॥ एनो मानिगोक्तमच्चनाहं विश्वे देवासो अधिवोचता मे ॥
 देवीः षडुर्वीरुणः कृणोत विश्वे देवास इहवीरयध्वं ॥ माहास्महि प्रजया मातृभूमि रमाम द्विषते सोमराजन् ॥ अग्निर्मन्युं प्रति
 नुदन् परस्ताददब्धो गोपाः परिपाहि नस्त्वं ॥ प्रत्यचो यंतु निगुतः पुनस्ते मेषांचितं प्रबुधा विनेशत् ॥ धाता धातुणां भुवनस्य यस्य
 त्ति देवैः सवितारं मभिमाति पाहं ॥ इमं यज्ञमश्विनो भावृहस्पतिर्देवाः पातु यजमानं न्यर्थात् ॥ उरुवचानो महिषः शर्मयः सदु
 तान् ॥ वसवो रुद्रा आदित्या उरुपरिस्पृशं मोघं चैतारम धिराजमकन् ॥ अर्वाचमिन्द्रमुतो हवामहे योगो जिह्न न जिह्मश्च जिह्वः ॥
 इमं नो यज्ञं विह्वेष स्वास्य कुर्मो हरिवो मे दिनैत्वा ॥ अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो यपांच जन्यं ब्रह्मवः समिधते ॥ विश्वस्यां विशिप्र
 विविशिवाः समीमहे सनो मुंचत्वः हंसः ॥ यस्येदं प्राणं निमिषद्यदेजति यस्य जातं जनमानं च केवलं ॥ सौम्यमिनाथितो जोहवी
 मिसनो मुंचत्वः हंसः ॥ इन्द्रस्य मन्ये प्रथमस्य प्रचेतसो वृत्रस्तो मा उपमा मपागुः ॥ यो द्वाशुषः सुकृतो हवमुपगता सनो मुंचत्वः ह
 रुणा तस्य वित्तं सत्यौ जसाहः हणा यं नुदेधे ॥ यारार्जानः सरथं याध उयातानो मुंचतु मार्गसः ॥ यो वाः शरथं क्रुजुरश्मिः सत्यधर्मा

मिथुश्चरतमुपयातिदूषयन् ॥ स्तौमि मित्रावरुणानाथितोजोहवीमितौनोमुंचतमार्गसः ॥ वायोःसवितुर्विंशानिमन्महेयावात्स
 न्वद्विभृतौचरक्षतः ॥ यौविश्वस्यपरिभूवंभुवतुस्तौनोमुंचतमार्गसः ॥ उपश्रेष्ठानआशिषोदेवयोर्धर्मेअस्थिरन् ॥ स्तौमिवा
 युःसवितारनाथितोजोहवीमितौनोमुंचतमार्गसः ॥ रथीतमौरथीनामह्वजतेयेशुभंगमिष्टौसुयमेभिरश्वैः ॥ ययोर्वादेवौदेवे
 ब्वनिशितमोजस्तौनोमुंचतमार्गसः ॥ यदयातंवहवुःसूर्यायास्त्रिचक्रेणसःसदमिच्छमानौ ॥ स्तौमिदेवावश्विनौनाथितोजो
 हवीमितौनोमुंचतमार्गसः ॥ मरुतामन्वेअधिनोब्रुवंतुमेमांवाचंविश्वामवंतुविश्वे ॥ आश्वन्हवेसुयमानुतयेतेनोमुंचत्वेनसः ॥
 तिग्ममायुधंवीडितःसहस्रह्रिव्यःशर्धःप्रतनासुजिष्णु ॥ स्तौमिदेवान्मरुतौनाथितोजोहवीमितेनोमुंचत्वेनसः ॥ देवानामन्वे
 अधिनोब्रुवंतुमेमांवाचंविश्वामवंतुविश्वे ॥ आश्वन्हवेसुयमानुतयेतेनोमुंचत्वेनसः ॥ यद्विदमभिभिशोचतिपौरुषेयेणदैव्येन ॥
 स्तौमिविश्वान्देवान्नाथितोजोहवीमितेनोमुंचत्वेनसः ॥ अनुनोद्यानुमतिर्यज्ञंदेवेषुमन्यतां ॥ अग्निश्चहव्यवाहनोभवतांदाशुपे
 मयः ॥ अन्विदनुमतेत्वंमन्यसैशंचनःकृधि ॥ क्रत्वेदक्षयनोहिनुप्रणआयूःपितारिपः ॥ वैश्वानरोनजुत्याप्रयातुपरावतः ॥
 अग्निरुक्थेनवाहसा ॥ पृष्टोद्विपृष्टोअग्निःपृथिव्यापृष्टोविश्वआर्षधीराविवेश ॥ वैश्वानरःसहसापृष्टोअग्निःसनोदिवासरिपः
 पातुनक्त ॥ येअग्रथेताममिंतेभिरोजोभिर्यम्रतिष्ठेअभवतांवसूनां ॥ स्तौमिद्यावापृथिवीनाथितोजोहवीमितेनोमुंचतमःहंसः ॥
 उर्वीरोदसीवरिवःकृणोतंक्षेत्रस्यपत्नीअधिनोब्रूयातं ॥ स्तौमिद्यावापृथिवीनाथितोजोहवीमितेनोमुंचतमःहंसः ॥ यत्तैवयंपुरुष

॥३५९॥

त्रायविष्ठाविद्धाः सश्चक्रमाकञ्चनार्गः ॥ कृधीस्वस्मादितरेनानागव्येनाऽसि शिश्रथोविच्वगन्ने ॥ यथाहृतदसवोगौर्यैचित्पदि
षिताममुंचतायजन्नाः ॥ एवात्वमसत्समं चाव्यऽहः प्रातर्धमेयतरान्न आयुः ॥ समीचीनामासि प्राचीदिकस्यास्तेग्निरधिपतिर
क्षिणादिकस्यास्तद्रोधिपतिः पृदाकूरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोसाताभ्यांनमस्तौनोमृडयततेयं ह्रिष्मोयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेदधामि ॥ ओजस्विनीनामासिद
भ्योयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेदधामि ॥ प्राचीनामासिप्रतीचीदिकस्यास्तेसोमोधिपतिः स्वजोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोसाताभ्यांनमस्तौनोमृडयततेयं ह्रिष्मोयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेद
साताभ्यांनमस्तौनोमृडयततेयं ह्रिष्मोयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेदधामि ॥ अवस्थावानामास्युदीचीदिकस्यास्तेवरुणोधिपतिस्तिरश्चराजीरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगो
श्चित्रोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेदधामि ॥ अधिपत्नीनामासिबृहतीदिकस्यास्तेबृहस्पतिर्यश्चगो
कस्यास्तेयमोधिपतिः कल्मार्षग्रीवोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोसाताभ्यांनमस्तौनोमृडयततेयं ह्रिष्मोयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेदधामि ॥ वृश्निनीनामासीयंदि
धामि ॥ हतयोनामस्थतेषां वः पुरोगहाऽग्निर्वृषवः सलिलोवातनामंतेभ्योवोनमस्तौनोमृडयततेयं ह्रिष्मोयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेदधामि ॥ निक्षिपानामस्थतेषां वोदक्षिणागृहाः पितरोवृषवः सर्गरोवातनामंतेभ्योवोनमस्तौनोमृडयततेयं ह्रिष्मोयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेद
वोजं भेदधामि ॥ वज्रिणोनामस्थतेषां वः पृश्नादगृहाः स्वमोवृषवो गृहरोवातनामंतेभ्योवोनमस्तौनोमृडयततेयं ह्रिष्मोयश्चनोद्वेष्टितं वाजं भेदधामि ॥

ष्टित्वोजंभेदधामि ॥ अवस्थावानोनामस्थतेपावउत्तराद्गृहाआपोवइषवःसमुद्रोवातनामतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयततेयंद्विष्मो
यश्चनोद्वेष्टित्वोजंभेदधामि ॥ अधिपतयोनानामस्थतेपावउपरिगृहावर्षवइषवोवस्वान्वातनामतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयततेयंद्वि
ष्मोयश्चनोद्वेष्टित्वोजंभेदधामि ॥ क्रव्यानामस्थपाथिवास्तेषांवइहृहाअन्नवइषवोनिमिपावातनामतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयत
तेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टित्वोजंभेदधामि ॥ शतायुधायशतवीर्यायशतोतयेभिमातिपाहै ॥ शतयोनःशरदोअजीतानिद्रोनेपद
तिदुरितानिविश्वा ॥ येचत्वारःपथयोदेवयानांअंतराद्यावापृथिवीवियंति ॥ तेषांयोज्यानिमजीतिमावहात्तस्मैनोदेवाःपरि
दत्तेहसर्वे ॥ ग्रीष्मोहैमंतउतनोवसंतःशरद्वर्षाःसुवितन्नोअस्तु ॥ तेषांमृतनांशतशारदानांनिवातएषामभयेस्याम ॥ इदुवत्स
रायपरिवत्सरायंसवत्सरायंकृणुताबृहन्नमः ॥ तेषांमृतनांशतशारदानांनिवातएषामभयेस्याम ॥ इदुवत्स
स्त्वयावसेनसमशीमहित्वा ॥ सनोमयोभूःपितोआविशस्वशतोकायतनुवैस्योनः ॥ भूतंभव्यंभविष्यद्वपुइत्स्वाहानमःकृसा
मयजुर्वपुइत्स्वाहानमोगायत्रीत्रिष्टुप्जगतीवपुइत्स्वाहानमःपृथिव्यंतरिक्षंद्यौर्वपुइत्स्वाहा नमोशिर्वायुःसूर्योवपुइत्स्वाहानमःप्रा
णोन्व्यानोपानोवपुइत्स्वाहानमोन्नकृषिर्वृष्टिर्वपुइत्स्वाहानमःपितापुत्रःपौत्रोवपुइत्स्वाहानमोभूभुवःसुवर्वपुइत्स्वाहानमः ॥ इं
द्रोदधीचोअस्थभिः ॥ वृत्राण्यप्रतिष्कृतः ॥ जघाननवतीर्नव ॥ इच्छन्नश्वस्ययच्छिरः ॥ पर्वतेष्वपश्रितं ॥ तद्विदच्छर्यणावति ॥
अत्राहुगोरमन्वत ॥ नामत्वष्टुरपीच्य ॥ इत्थाचंद्रमसोगृहे ॥ इंद्रमिह्नाधिर्नोबृहत् ॥ इंद्रमर्केभिर्किणः ॥ इंद्रवाणीरनूप

त ॥ इन्द्रइन्द्रयोःसर्वा ॥ संमिश्रुआवचोयुजा ॥ इन्द्रोवृज्रीहिरण्ययः ॥ आसुर्यश्रोहयद्विवि ॥ विगो
 भिरद्रिमैरयत् ॥ इन्द्रवाजेषुनोअव ॥ सहस्रप्रधनेषुच ॥ उग्रप्रगभिर्रुतिभिः ॥ तमिन्द्रवाजयामसि ॥ महेवृत्रायुहंतवे ॥ स
 पच्युतः ॥ ववधुरुग्रोअस्तृतः ॥ ओजिष्ठःसबलैर्हितः ॥ द्युम्नीश्लोकीससौम्यः ॥ गिरावज्जोनसंभृतः ॥ सबलोअन
 सायच्छवाचा ॥ यज्ञैर्जुहोतियजुषाहुविभिः ॥ योवाचाब्रह्मणाघायुरभिदासति ॥ तमग्नेमेन्यामेनि
 रादुरक्षः ॥ तेअस्यम्रंत्वचतेनसत्यं ॥ इन्द्रेपिताआर्ज्यमस्यमथंनु ॥ पुरादिष्टादाहुतीरस्यहंतु ॥ यातुधानानिर्ऋति
 घोरमर्चीकृतः ॥ अपांचौतलभौबाहू ॥ अर्पनह्याम्यास्यं ॥ मातस्समृद्धियदुसौकरोति ॥ हन्मतेहंकृतंहुविः ॥ योभे
 र्वेतिवधिषंकृतं ॥ पुरामुष्यवषट्कारात् ॥ यज्ञदेवेषुनस्कृधि ॥ अर्पनह्याम्यास्यं ॥ अग्नेदेवस्यब्रह्मणा ॥ स
 अग्ने ॥ आर्तव्यस्याभिदासतः ॥ वषट्कारेणवज्रेण ॥ कृत्याहन्मिक्कतामहं ॥ योमानक्तंदिवासायं ॥ अतिदुरेतो
 ति ॥ अद्यातमिन्द्रवज्रेण ॥ आर्तव्यंपादयामसि ॥ प्राणोरक्षतिविश्वमेजत् ॥ इयोभूत्वात्रहुधाब्रह्मनि ॥ सइत्सर्वव्यानिज्ञे ॥
 योदेवोदेवेषुविभूरंतः ॥ आवृद्धूदात्क्षेत्रियध्वगद्धृपा ॥ तमित्प्राणंमनुसोर्पशिक्षत ॥ अग्नेदेवानामिदमत्तुनोहुविः ॥ मनस

श्चि॒त्ते॒दं ॥ भू॒तं॒ भ॒व्यं॒ च॒ गु॒प्य॒ते ॥ त॒द्वि॒दे॒व॒त्रि॒म॒यं ॥ आ॒न॒ए॒तु॒पु॒र॒श्च॒रं ॥ स॒ह॒दे॒वै॒रि॒म॒ह॒न् ॥ म॒न॒श्रे॒य॒सि॒श्रे॒य॒सि ॥ क॒र्म॒न्य॒ज्ञ॒प॒तिं
 द॒ध॒त् ॥ ज॒ुष॒त॒मि॒वा॒ग्नि॒द॒ह॒विः ॥ वि॒रा॒द्दे॒वी॒पु॒रो॒हि॒ता ॥ ह॒व्य॒वा॒ड॒न॒पा॒यि॒नी ॥ य॒या॒रू॒पा॒णि॒व॒हृ॒धा॒त्र॒द॒ति ॥ पे॒गा॒श्सि
 दे॒वाः॒प॒र॒मे॒ज॒नि॒त्रे ॥ सा॒नो॒वि॒रा॒ड॒न॒प॒स्फु॒रं॒ती ॥ वा॒ग्दे॒वी॒जु॒प॒ता॒मि॒द॒ह॒विः ॥ च॒क्षु॒र्दे॒वानां॒ज्यो॒ति॒र॒मृ॒ते॒न्य॒क्तं ॥ अ॒स्य॒वि॒ज्ञा॒ना
 य॒व॒हृ॒धा॒नि॒धी॒य॒ते ॥ त॒स्य॒सु॒न्न॒म॒शी॒म॒हि ॥ मा॒नो॒हा॒सी॒द्वि॒च॒क्षणं ॥ आ॒यु॒रि॒नः॒प्र॒ती॒र्य॒तां ॥ अ॒न॒धा॒श्च॒क्षु॒पा॒व॒यं ॥ जी॒वा॒ज्यो॒ति
 र॒शी॒म॒हि ॥ सु॒व॒ज्यो॒ति॒रु॒ता॒मृ॒तं ॥ श्रो॒त्रे॒ण॒भ॒द्र॒मु॒त॒शृ॒ण्वं॒ति॒स॒त्यं ॥ श्रो॒त्रे॒ण॒या॒च॒व॒हृ॒धो॒द्य॒मा॒नां ॥ श्रो॒त्रे॒ण॒मो॒द॒श्च॒म॒ह॒श्च॒श्रू॒य॒ते ॥
 श्रो॒त्रे॒ण॒स॒र्वा॒दि॒शु॒आ॒शृ॒णो॒मि ॥ ये॒न॒प्रा॒च्या॒नु॒त॒त॒द॒क्षि॒णा ॥ प्र॒ती॒च्यै॒द्रि॒शः॒ग॒ण॒वं॒त्यु॒त्त॒रा॒त् ॥ त॒दि॒च्छे॒त्र॒व॒हृ॒धो॒द्य॒मा॒नं ॥ अ॒रा॒न
 ने॒मिः॒प॒रि॒स॒र्व॒व॒भू॒व ॥ सि॒ह॒व्या॒घ्र॒नु॒त॒त॒या॒पृ॒दा॒कौ ॥ त्वि॒षि॒र॒ग्नौ॒त्रा॒ह्म॒णे॒सू॒र्य॒या ॥ इ॒न्द्र॒या॒दे॒वी॒सु॒भ॒गा॒ज॒जा॒नं ॥ सा॒न॒आ॒ग॒न्व॒च॒सा॒सं
 सा॒सं॒वि॒द्रा॒ना ॥ या॒रा॒ज॒न्यै॒दु॒दु॒भा॒वा॒र्य॒ता॒यां ॥ अ॒श्व॒स्य॒क॒ंघ्रे॒पु॒रु॒ष॒स्य॒मा॒यौ ॥ इ॒न्द्र॒या॒दे॒वी॒सु॒भ॒गा॒ज॒जा॒नं ॥ सा॒न॒आ॒ग॒न्व॒च॒सा॒सं
 वि॒द्रा॒ना ॥ या॒ह॒स्ति॒नि॒द्वी॒पि॒नि॒या॒हि॒र॒ण्ये ॥ त्वि॒षि॒र॒श्वे॒पु॒रु॒षे॒पु॒गो॒षु ॥ इ॒न्द्र॒या॒दे॒वी॒सु॒भ॒गा॒ज॒जा॒नं ॥ सा॒न॒आ॒ग॒न्व॒च॒सा॒सं॒वि॒द्रा
 ना ॥ रथे॒अ॒क्षे॒षु॒वृ॒ष॒भ॒स्य॒वा॒जे ॥ वा॒ते॒प॒र्ज॒न्ये॒व॒रु॒ण॒स्य॒शृ॒ण्वे ॥ इ॒न्द्र॒या॒दे॒वी॒सु॒भ॒गा॒ज॒जा॒नं ॥ सा॒न॒आ॒ग॒न्व॒च॒सा॒सं॒वि॒द्रा॒ना ॥ रा
 ड॒सि॒वि॒रा॒ड॒सि ॥ स॒न्ना॒ड॒सि॒स्व॒रा॒ड॒सि ॥ इ॒द्रा॒य॒त्वा॒ते॒ज॒स्व॒ते॒ज॒स्व॒त॒श्री॒णा॒मि ॥ इ॒द्रा॒य॒त्वौ॒ज॒स्व॒त॒ओ॒ज॒स्व॒त॒श्री॒णा॒मि ॥
 इ॒द्रा॒य॒त्वा॒प॒र्य॒स्व॒ते॒प॒र्य॒स्व॒त॒श्री॒णा॒मि ॥ इ॒द्रा॒य॒त्वा॒यु॒ष्म॒त॒आ॒यु॒ष्म॒त॒श्री॒णा॒मि ॥ ते॒जो॒सि ॥ त॒ते॒प्र॒य॒च्छा॒मि ॥ ते॒ज॒स्व॒द॒स्तु॒मे

मुखं ॥ तेजस्वच्छिरोऽस्तुमे ॥ तेजस्वान्विध्वतःप्रत्यङ् ॥ तेजसासंपिपृग्धिमा ॥ ओजोसि ॥ तत्तेप्रयच्छामि ॥ ओजस्व
 दस्तुमेमुखं ॥ ओजस्वच्छिरोऽस्तुमे ॥ ओजस्वान्विध्वतःप्रत्यङ् ॥ ओजसासंपिपृग्धिमा ॥ पयोसि ॥ तत्तेप्रयच्छामि ॥ प
 यस्वदस्तुमेमुखं ॥ पयस्वच्छिरोऽस्तुमे ॥ पयस्वान्विध्वतःप्रत्यङ् ॥ पयसासंपिपृग्धिमा ॥ आयुरसि ॥ तत्तेप्रयच्छामि ॥ प
 आयुष्मदस्तुमेमुखं ॥ आयुष्मच्छिरोऽस्तुमे ॥ आयुष्मान्विध्वतःप्रत्यङ् ॥ आयुषासंपिपृग्धिमा ॥ इमममुआयुषेवर्वसेकृ
 धि ॥ प्रियश्रेतोवरुणसोमराजन् ॥ मातेवातोमनोजवाः ॥ यतःक्षरंतिंसिधवः ॥ तासांत्वासर्वोसाःरुचा ॥ आयुरसि विध्वयुरसि ॥
 सर्वायुरसिसर्वमायुरसि ॥ यतोवातोमनोजवाः ॥ यतःक्षरंतिंसिधवः ॥ तासांत्वासर्वोसाःरुचा ॥ आयुरसि विध्वयुरसि ॥
 समुदईवासिगह्वाना ॥ सोमइवास्यदाभ्यः ॥ अग्निरिविध्वतःप्रत्यङ् ॥ सूर्यइवज्योतिषाविभूः ॥ अग्निषिचामिवर्चसा ॥
 हमस्माआमुष्यायणार्थ ॥ तेजसेब्रह्मवर्चसायगृह्णामि ॥ अपांयजुर्मोरसः ॥ तमहमस्माआमुष्यायणार्थ ॥ तम
 ह्मि ॥ अपांयोर्मध्यतोरसः ॥ तमहमस्माआमुष्यायणार्थ ॥ पुष्ट्यैप्रजननायगृह्णामि ॥ ओजसेवीर्यायगृ
 आमुष्यायणार्थ ॥ आयुषेदीर्घायुत्वार्यगृह्णामि ॥ अहमस्मिप्रथमजाऋतस्य ॥ पूर्वदेवेभ्योऽमृतस्यनाभिः ॥ तमहमस्मा
 सइदेवमार्वाः ॥ अहमन्नमन्नमदंतमग्नि ॥ पूर्वमेमेरुपिदहृत्यन्न ॥ यत्तौर्हासातेअहमुत्तरेषु ॥ व्यातंतस्यपशवःसुजंभं ॥ पश्यं
 तिधीराःप्रचरंतिपाकाः ॥ जहाम्यन्यनर्जहाम्यन्यं ॥ अहमन्नं वशमिच्छामि ॥ समानमर्थपर्येभिभुजत् ॥ कोमामन्नमनुष्यो

दयेत ॥ पराकेअन्ननिहितंलोकएतत् ॥ विश्वेर्देवेःपितृभिर्गुप्तमन्न ॥ यदुद्यतेलुप्येत्यस्यरोप्यते ॥ शततमीसातनूर्ध्वभूव ॥
 महांतौचरुसंकुहुग्धेनपग्नौ ॥ दिवचपृथ्विपृथिवीचसाकं ॥ तत्संपिबंतोनमिनंतिवेधसः ॥ नेतद्भूयोभवतिनोकनीयः ॥ अन्नं
 प्राणमन्नमपानमाहुः ॥ अन्नमृत्युंतमुजीवातुमाहुः ॥ अन्नंब्रह्माणोजरसंवदति ॥ अन्नमाहुःप्रजननंप्रजानां ॥ मोघमन्नविंद
 तेअप्रचेताः ॥ सत्यंब्रवीमिवधइत्तस्य ॥ नार्यमणंपुष्यतिनोसखायं ॥ केवलाघोभवतिकेयलादी ॥ अहमेघस्तनयन्यर्पेन्न
 स्मि ॥ मामेदंत्युहमइयन्यान् ॥ अहंसदुमृतोभवामि ॥ मदोदित्याअधिसर्वतपति ॥ देवीवाचमजनयंतदेवाः ॥ तांवि
 श्वरूपाःपशवोवदति ॥ सानोमंद्रेपमूर्जदुहाना ॥ धेनुर्वागसानुपसुष्टुतैतु ॥ यद्वागवदत्यविचेतनानि ॥ राष्ट्रिद्विधानानिपुसा
 दमंद्रा ॥ चतस्रजर्जदुहुपयांसि ॥ कस्विदस्याःपरमंजगाम ॥ अनंतामंतादधिनिर्मितामही ॥ यस्याद्वेवाअदधुर्भोजना
 नि ॥ एकाक्षरांक्षिपदांशपदपदांच ॥ वाचदेवाउपजीवंतिविश्वे ॥ वाचंघर्वाःपशवोमनुष्याः ॥ वा
 चीमाविश्वामुर्वनान्यर्पिता ॥ सानोहर्वजुपतामिंद्रपत्नी ॥ वागक्षरंप्रथमजगत्तस्य ॥ वेदानांमातामृतस्यनाभिः ॥ सानोजुषा
 णोपयज्ञमार्गात् ॥ अवतीदेवीसुहवामेअस्तु ॥ यामृषयोमंत्रकृतोमनीपिणः ॥ अन्वैच्छेदेवास्तपसाश्रमेण ॥ तांदेवीवाचंशुवि
 षायजामहे ॥ सानोदधातुसुकृतस्यलोके ॥ चत्वारिवाक्परिमितापदानि ॥ तानि विदुर्ब्राह्मणायेमनीपिणः ॥ गुहात्रीणिनिहि
 तानेगयंति ॥ तुरीयवाचोमनुष्यावदंति ॥ श्रद्धयाग्निःसमिध्यते ॥ श्रद्धयाविंदतेहविः ॥ श्रद्धांभगस्यमूर्धनि ॥ वचसावेदयाम

सि ॥ प्रियं श्रद्धेर्ददतः ॥ प्रियं श्रद्धेर्दिदासतः ॥ प्रियं भोजेषु यज्वसु ॥ इदमलदितं कृधि ॥ यथा देवा असुरेषु ॥ श्रद्धा मुग्रेषु च
क्रिरे ॥ एवं भोजेषु यज्वसु ॥ अस्माकमुदितं कृधि ॥ श्रद्धा देवा यजमानाः ॥ वायुगोपा उपासते ॥ श्रद्धा हृदयं याकृत्या ॥ श्रद्धा
याहृतये हविः ॥ श्रद्धां प्रातर्हवामहे ॥ श्रद्धां मध्यादिनं परं ॥ श्रद्धां सूर्यस्य निमृचि ॥ श्रद्धे श्रद्धा पये हमा ॥ श्रद्धा देवानधि व
नर्वावः ॥ सवृद्धिया उपमा अस्य विष्ठाः ॥ सतश्च यो निमसतश्च विवः ॥ ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात् ॥ विसीमतः सुरुचो वि
वेश ॥ तमकैरभ्यर्चति वृत्सं ॥ ब्रह्म संतं ब्रह्मणा वर्धयतः ॥ पिता विराजामृषभोर्ययीणां ॥ अंतरिक्षं विश्वरूप आवि
ब्रह्म ब्राह्मण आत्मना ॥ अंतरस्मिन्निमेलोकाः ॥ अंतर्विश्वमिदं जगत् ॥ ब्रह्म विश्वमिदं जगत् ॥ ब्रह्मणः क्षत्रं निर्मितं ॥
यज्ञं नयतु प्रजानन् ॥ घृतं पिबन्वन्नजरं सुवीरं ॥ ब्रह्म सन्मिदं वृत्त्या हुतीनां ॥ चतस्र आशाः प्रचरन्त्वग्नयः ॥ इमं नो
न्त्वसे ॥ प्रजावतीः पुरुरूप इह स्युः ॥ इन्द्राय पूर्वी रुष सो दुर्हानाः ॥ इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षति ॥ उपेहं दाति नस्वमुषायति ॥
भूयो भूयोरयि मिदं स्य वर्धयन् ॥ अभिन्ने खिले निदधाति देवयुं ॥ नतानं शंतिनदं भाति तस्करः ॥ नैनं अमित्रो व्याधिरादधर्ष
ति ॥ देवाश्च याभिर्यजते ददाति च ॥ ज्योतिताभिः स च ते गोपतिः सह ॥ नता अर्वीरेणु ककादो अश्नुते ॥ न स संस्कृतं त्रमुपयं

तिताअभि ॥ उरुगायमभयंतस्यताअनु ॥ गावोमर्त्यस्यविचरंतियज्वनः ॥ गावोभगोगावइंद्रोमेअच्छात् ॥ गावःसोमस्यप्र
 थमस्यभक्षः ॥ इमायागावःसजनासइंद्रः ॥ इच्छामीद्धुदामनसाचिदिंद्रः ॥ यूयंगावोमेदयथाकृशंचित् ॥ अश्लीलंचित्कृणु
 धासुप्रतीकं ॥ भद्रंगृहंकृणुथभद्रवाचः ॥ बृहद्वोवयउच्यतेसभासु ॥ प्रजावतीःसयवसश्चरिंतीः ॥ शुद्धाअपःसुप्रपाणेपिवं
 तीः ॥ मावस्तेनईशतमाघशः ॥ परिवोहेतीरुद्रस्यवृज्यात् ॥ उपेदमुपपचनं ॥ आसुगोपूपृच्यतां ॥ उपर्पभस्यरेतसि ॥
 उपेद्रतववीथं ॥ तामूर्याचंद्रमसाविश्वभृत्तमामहत् ॥ तेजोवसुमद्राजतोद्विचि ॥ सामात्मानाचरतःसामचारिणां ॥ ययोर्ब्र
 तंनमेमेजातुदेवयोः ॥ उभावंतौपरियातअर्यो ॥ दिवोनरुदमीशस्तनूतोव्यर्णवे ॥ उभासुवृंतीभुवनाकविक्रतू ॥ सूर्यानचं
 द्राचरतोहुतामती ॥ पतीद्युमद्विश्वविदाउभादिवः ॥ सूर्याउभाचंद्रमसाविचक्षुणा ॥ विश्ववारावरिवोभावरेण्या ॥ तानो
 वतंमतिमंतामहिब्रता ॥ विश्ववपरीप्रतरणातरंता ॥ सुवर्विदाहृशयेभूरिररुमी ॥ सूर्याहिवंद्रावसुत्येपदर्शता ॥ मनस्विनोभा
 नुचरतोनुसंदिव ॥ अस्यश्रवौनद्यःसुप्तबिभ्रति ॥ द्यावाक्षामापृथिवीदर्शतंवपुः ॥ असेसूर्याचंद्रमसाभिचक्षे ॥ अद्धेकमि
 द्रचरतोविचतूरं ॥ पूर्वापरंचरतोमायथैतौ ॥ शिशूक्रीडतौपरियातोअध्वरं ॥ विश्वान्यन्योभुवनाभिचष्टे ॥ ऋतूनन्योविद
 धज्जायतेपुनः ॥ हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विद्रः ॥ अशियागर्भेदधिरेविरूपास्तान्आपःशस्योना
 भवंतु ॥ यासांराजावरुणोयातिमर्धेसत्यानतेर्भवपश्यंजनानां ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्तान्आपःशस्योनाभवंतु ॥

यासीदेवादिविकृण्वतिभक्ष्याअंतरिक्षेबहुधाभवति ॥ याःपृथिवीपयसोदंतिशुक्रास्तानापुःशस्योनाभवंतु ॥ शिवेनमा
चक्षुषापश्यतापःशिवयातुनुवोपस्पृशतत्वचमे ॥ सर्वोअग्नीरंस्सुषदोहुवेवोमयिवचोबलमोजोनिवत्त ॥ आपोभद्राघृतमि
दार्पआसुरमीषोसौबिभ्रत्यापुइत्ताः ॥ तीव्रोस्सोमधुपृश्चामंगमआर्माप्राणेनसहवर्चसागन् ॥ आदित्यस्याम्युतवोऽणोम्या
माघोषो गच्छतिवाङ्मासा ॥ मन्येभेजानोअमृतस्यतहिरण्यवर्णाअर्तपयुदावः ॥ नासदासीन्नोसदासीत्तदानीं ॥ ना
आसीत्यक्तेतः ॥ आनीदवातस्वधयातदेकं ॥ अंभःकिमासीत्तदहंनगभीरं ॥ नमस्तुरमुतं तर्हि ॥ रात्रियाअह
माइदं ॥ तुच्छेनाभ्वपिहितंयदासीत् ॥ तमसस्तन्महिनाजायतैकं ॥ कामस्तदग्रेसमवर्तताधि ॥ सलिलस्रव
त् ॥ सतोबधुमसत्तिनिरविंदन् ॥ हृदिप्रतीप्याकुवयोमनीषा ॥ तिरश्चीनोविततोरश्मिरेषां ॥ मनसोरेतःप्रथमंयदासी
सीत् ॥ रेतोधाआसन्महिमानासन् ॥ स्वधाअवस्तात्यतिःपरस्तात् ॥ कोअच्छवेदुकइहप्रवोचत् ॥ कुतआजाताकुत
इयंविस्मृष्टिः ॥ अर्वाग्देवाअस्यविसर्जनाय ॥ अथाकोवेदयतआबुभूव ॥ इयंविस्मृष्टिर्यतआबुभूव ॥ यतोआजाताकुत
योअस्यार्धक्षःपरमेव्योमन् ॥ सोअंगवेदयदिवानवेद ॥ किंस्विद्वनंकउसवृक्षआसीत् ॥ यतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः ॥ म
नीषिणोमनसापृच्छतेदुतत् ॥ यद्वध्यतिष्ठुर्वनानिधारयन् ॥ ब्रह्मवन्ब्रह्मसवृक्षआसीत् ॥ यतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः ॥

मनीषिणोमनसाविब्रवीमिवः ॥ ब्रह्माध्यतिष्ठुर्वनानिधारयन् ॥ प्रातरग्निप्रातर्द्रुहवामहे ॥ प्रातर्भिन्नावरुणाप्रातरश्वि
ना ॥ प्रातर्भगपूषण्ब्रह्मणस्पतिं ॥ प्रातःसोममतरुद्रुह्वेम ॥ प्रातर्जितंभगमुग्रुह्वेम ॥ वयंपुत्रमदितेयोविधत्तां ॥ आग्र
श्चिद्यंमन्यमानस्तुराश्चित् ॥ राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतुर्भगसत्यराधः ॥ भगेमांघ्रियमुदवददन्तः ॥ भगप्रणोजन
ना ॥ प्रातर्भगपूषण्ब्रह्मणस्पतिं ॥ प्रातःसोममतरुद्रुह्वेम ॥ प्रातर्जितंभगमुग्रुह्वेम ॥ वयंपुत्रमदितेयोविधत्तां ॥ भगप्रणोजन
श्चिद्यंमन्यमानस्तुराश्चित् ॥ राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतुर्भगसत्यराधः ॥ भगेमांघ्रियमुदवददन्तः ॥ भगप्रणोजन
ना ॥ प्रातर्भगपूषण्ब्रह्मणस्पतिं ॥ प्रातःसोममतरुद्रुह्वेम ॥ प्रातर्जितंभगमुग्रुह्वेम ॥ वयंपुत्रमदितेयोविधत्तां ॥ भगप्रणोजन
श्चिद्यंमन्यमानस्तुराश्चित् ॥ राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतुर्भगसत्यराधः ॥ भगेमांघ्रियमुदवददन्तः ॥ भगप्रणोजन

न्ययतेमंप्रियाणौ ॥ तस्मैतेसोमहविषाविधेम ॥ शनैर्यद्विपदेशंचलुष्पदे ॥ आर्द्रयारुद्रःप्रथमानएति ॥ श्रेष्ठोदेवानांपति
रन्नियानौ ॥ नक्षत्रमस्यहविषाविधेम ॥ मानःप्रजाशरीरिपुन्योतवीरान् ॥ ह्येतीरुद्रस्यपरिणोवृणक्तु ॥ आर्द्रानक्षत्रंजुषतां
हविर्नः ॥ ३ ॥ प्रसूचमानौदुरितानिविश्वा ॥ अपाघशंसनुदतामरातिं ॥ पुनर्नोदेव्यादितिस्पृणोतु ॥ पुनर्वसुनःपुनरेतां
वसूहविषावर्धयती ॥ प्रियंदेवानामप्येतुपार्थः ॥ ४ ॥ बृहस्पतिःप्रथमंजार्यमानः ॥ तिष्यंनक्षत्रमभिसंबभूव ॥ श्रेष्ठोदेवा
नांपुर्तनासुजिष्णुः ॥ दिशोनसर्वाअभयंनोअस्तु ॥ तिष्यःपुरस्तादुतमध्यतोर्नः ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपश्चात् ॥ श्रेष्ठोदेवा
षोअभयंकृणुतां ॥ सुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ इदंस्वर्षेभ्योहविरस्तुजुष्टं ॥ आश्रेषायेषामनुर्यतिचेतः ॥ ५ ॥ येअंतरिक्षंपृथि
वीक्षियंति ॥ तेनःसर्पासोहवमार्गमिष्टाः ॥ येरोचनेसूर्यस्यापिसर्पाः ॥ येदिवोदेवीमनुसंचरंति ॥ ६ ॥ येअग्निदग्धायेनग्निदग्धाः ॥ येमुलोकंपितरःक्षियंति ॥ तेनोक्षत्रेहवमार्गमिष्टाः ॥
स्वधाभिर्यज्ञंप्रयंतंजुषतां ॥ ६ ॥ येअग्निदग्धायेनग्निदग्धाः ॥ येमुलोकंपितरःक्षियंति ॥ तेनोक्षत्रेहवमार्गमिष्टाः ॥
मघासुयज्ञंसुकृतंजुषतां ॥ गवांपतिःफल्युनीनामसित्वं ॥ तदर्थमन्वरुणमित्रचारु ॥ तत्वावयुस्सन्नितारस्सनीनां ॥ जी
वाजीवतमुपसंविशेम ॥ येनेमाविश्वाभुवनानिंसजिता ॥ यस्यदेवाअनुसंयंतिचेतः ॥ ७ ॥ अर्यमाराजाजस्तुर्विष्मान् ॥

[illegible]

व्यैर्नर्मसोपसद्य ॥ मित्रं देवं मित्रं धेयं नो अस्तु ॥ अनुराधान् हविषा वर्धयतः ॥ शतं जीवैर्मशरदुःसवीराः ॥ चित्रं नक्षत्रमुदगात्पुर
स्तात् ॥ अनुराधासइतियद्वदति ॥ तन्मित्रं पतिपुथिभिर्देवयानैः ॥ हिरण्ययैर्विततैरंतरिक्षे ॥ इंद्रो ज्येष्ठामनुनक्षत्रमेति ॥ य
नायमीदृषे ॥ इंद्रो ज्येष्ठामधुमहुहना ॥ उरुं कृणोतु यजमानाय लोकं ॥ मूर्धं प्रजावीरवर्ती विदेय ॥ पुरंदरार्यवृषभार्यधृष्णवे ॥ अषाढाय सहमा
गोभिर्नक्षत्रं पृथुभिः समक्तं ॥ अहर्भूयाद्यजमानाय मह्यं ॥ १३ ॥ अहर्नो अद्य सुविते दधातु ॥ मूलं नक्षत्रमिति यद्वदति ॥ पराचीं
वाचानिर्ऋतिं नुदामि ॥ शिवं प्रजायै शिवमस्तु मह्यं ॥ याद्विव्या आपः पर्यसा संवभूवुः ॥ या अंतरिक्ष उत पार्थिवीर्याः ॥ यासां
मषाढा अनुयंतिकामं ॥ तान आपः शस्यो ना भवंतु ॥ याश्च कृष्यायाश्च नाद्याः समुद्रियाः ॥ याश्च वै शंतीरुत प्रासचीर्याः ॥ या
समपाढामधुमक्षयति ॥ तान आपः शस्यो ना भवंतु ॥ तन्नो विश्वे उपशृण्वंतु देवाः ॥ तदपाढा अभिसंयंतु यज्ञं ॥ तन्नक्षत्रं
प्रयतां पृथुभ्यः ॥ कपिर्वृष्टिर्जमानाय कल्पतां ॥ शुभ्राः कन्या युवतयः सुपेशसः ॥ कर्मकृतः सुकृतो वीर्यावतीः ॥ विश्वान्दे
वान् हविषा वर्धयती ॥ अषाढाः काममुपयांतु यज्ञं ॥ यस्मिन् ब्रह्माभ्यर्जयत्सर्वमेतत् ॥ अमुं च लोकमिदमुच सर्वं ॥ तन्नो नक्षत्र
संजयेम ॥ तन्नो देवासो अनुजानंतु कामं ॥ शृण्वंति श्रोणाममृतस्य गोपां ॥ पुण्यामस्या उपशृणोमि वाचं ॥ महीं देवीं विष्णुप

लीमजूर्या ॥ प्रतीचीमिनाऽहविषायजामः ॥ त्रेधाविष्णुरुगायोविवक्रमे ॥ मूर्होदिवपृथिवीमंतरिक्षं ॥ तच्छोणैतिश्रवद्
 च्छर्माना ॥ पुण्यऽश्लोकंयजमानायकृण्वती ॥ अष्टौदेवावसवःसोम्यासः ॥ चतस्रोदेवीरजराःश्रविष्ठाः ॥ तेयज्ञपांतुरजसः
 पुरस्तात् ॥ संवत्सरीणममृतंस्वस्ति ॥ यज्ञनःपांतुवसवःपुरस्तात् ॥ दक्षिणतोभियंतुश्रविष्ठाः ॥ पुण्यंनक्षत्रमभिसंविशाम ॥
 मानोअरातिरघशऽसर्गन् ॥ क्षत्रस्यराजावरुणोधिराजः ॥ नक्षत्राणाऽश्रुतभिपृग्वसिष्ठः ॥ तौदेवेभ्यःकृणुतोद्दीर्घमायुः ॥
 शतऽसहस्राभेषजानिधत्तः ॥ यज्ञनोराजावरुणउपयातु ॥ तन्नोविश्वेअभिसंयंतुदेवाः ॥ तन्नो नक्षत्रऽश्रुतभिषगजुषाणं ॥
 दीर्घमायुःप्रतिरंभेषजानि ॥ अजएकपादुदगात्पुरस्तात् ॥ विश्वाभूतानिप्रतिमोदमानः ॥ तस्यदेवाःप्रसवंयंतिसर्वे ॥ प्रोष्टप
 दासौअमृतस्यगोपाः ॥ विभ्राजमानःसमिधानुग्रः ॥ आंतरिक्षमरुदगंधां ॥ तस्यैदेवमजमेकपादं ॥ प्रोष्टपदासौअभि
 नुयंतिसर्वे ॥ अर्हिर्बुध्नियःप्रथमानएति ॥ श्रेष्ठोदेवानामृतमानुषाणां ॥ तंब्राह्मणाःसौमपाःसोम्यासः ॥ प्रोष्टपदासौअभि
 रक्षंतिसर्वे ॥ चत्वारएकमभिकर्मदेवाः ॥ प्रोष्टपदासइतियान्वदंति ॥ तेबुध्नियंपरिषद्यस्तुवंतः ॥ अर्हिरक्षंतिनमसोपस
 द्य ॥ पषादेवत्यन्वेतिपथां ॥ पृष्टिपतीपशुपावाजबस्त्यौ ॥ इमानिहव्याप्रयंतानुषाणा ॥ सुगैर्नोयानैरुपयातांयज्ञं ॥ भूद्रा
 न्पशून्रक्षतुरेवतीनः ॥ गावो नोअश्वाऽअन्वेतुपषा ॥ अन्नश्रक्षतौबहुधाविरूपं ॥ वाजऽसनुतांयजमानाययज्ञं ॥ तदृश्वि
 नावश्चयुजोपयातां ॥ शुभंगमिष्टौसुयमैभिरश्वैः ॥ स्वनक्षत्रऽहविषायजैतौ ॥ मध्वासंपृक्तौयजुषासमक्तौ ॥ यौदेवानांभि

पजौहव्यवाहौ ॥ विश्वस्यदूतावसुतस्यगोपौ ॥ तौनक्षत्रंजुषाणोपयातां ॥ नमोऽश्विभ्यांकृणुमोऽश्वयुग्भ्यां ॥ अर्पपाप्मानंभ
रणीभरंतु ॥ तद्यमोराजाभगवान्विचरां ॥ लोकस्यराजमहतोमहान्हि ॥ सुगंतुःपथामभयंकृणोतु ॥ यस्मिन्नक्षत्रेयमएति
राजा ॥ यस्मिन्नेनमभ्यर्षिचंतदेवाः ॥ तदस्यचित्रंहुविषायजाम ॥ अर्पपाप्मानंभरणीभरंतु ॥ निवेशनीसंगमनीचसूनां
विश्वारूपानिवसूत्यावेरायंती ॥ सहस्रपोषसूभगारराणासानुआगन्वर्चसांसंविदाना ॥ यत्तेदेवाअर्धधुर्भागधेयममावास्ये
संवसंतोमहित्वा ॥ सानोयज्ञंयिपृष्टिहिविश्ववारंरथिनोधेहिभुगोसुवीरं ॥ यमादित्याअशुमाप्यायर्थतियमक्षितुमक्षितयःपिबति ॥ भागं
देवेभ्योविदधात्यायन्यचंद्रमास्तिरतिदीर्घमायुः ॥ यमादित्याअशुमाप्यायर्थतियमक्षितुमक्षितयःपिबति ॥ तेनोराजाव
रुणोबृहस्पतिराप्याययंतुभुवनस्यगोपाः ॥ यमादित्याअशुमाप्यायर्थतियमक्षितुमक्षितयःपिबति ॥ तेनोराजाव
हुवे ॥ तेनोराजावसूनांभरणीभरंतु ॥ यमादित्याअशुमाप्यायर्थतियमक्षितुमक्षितयःपिबति ॥ तेनोराजाव
तिपाप्मानुमर्तिसुस्त्यागमेम ॥ यमादित्याअशुमाप्यायर्थतियमक्षितुमक्षितयःपिबति ॥ तेनोराजाव
सुनरी ॥ उदुस्त्रियाःसचतेसूर्यः ॥ सचाउद्यंनक्षत्रमर्चिमत् ॥ यमादित्याअशुमाप्यायर्थतियमक्षितुमक्षितयःपिबति ॥ तेनोराजाव
मत् ॥ भानुमत्तेर्जउच्चरत् ॥ उपयुज्ञमिहागमत् ॥ यमादित्याअशुमाप्यायर्थतियमक्षितुमक्षितयःपिबति ॥ तेनोराजाव
दांवीरवत्तमं ॥ उदुत्तंजातवैदसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्य ॥ चित्रंदेवानामुदगादनीकचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याश्वः ॥

आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षसूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ अदितिर्नररुच्यत्वादितिःशर्मयच्छतु ॥ अदितिःपात्वहंसः ॥
 महीमधुमातरसुव्रतानामतस्यपत्नीमवसेहुवेम ॥ त्रुविक्षत्रामजरतीमुखीसशर्मणमदितिःसुप्रणीति ॥ इदंविष्णुर्विचक्र
 मेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूढमस्यपासुरे ॥ प्रतद्विष्णुःस्तवतेवीर्यीय ॥ मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणे
 पु ॥ अधिक्षियंतिभुवनानिविश्वा ॥ अग्निर्मद्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याअयं ॥ अपाश्रेतासिजिन्वति ॥ भुवोयज्ञस्यरज
 सश्चनेतायत्रानियुद्धिःसर्वसेशिवभिः ॥ द्विविमूर्धानदधिषुसुवर्पीजिह्वामग्नेचक्रुषेहव्यवाहं ॥ अनुनोद्यानुमतिर्यज्ञदेवेषुम
 न्यतां ॥ अग्निश्चहव्यवाहनोभवतांदाशुषेमर्यः ॥ अन्विदनुमतेत्वंमन्यसिःशर्चनःकृधि ॥ कत्वेदक्षायनोहिनुप्रणआयूषि
 तारिपः ॥ हव्यवाहमभिमातिषाह ॥ रक्षोहणंपृतनासुजिष्णुं ॥ ज्योतिष्मंतुदीद्यतंपुरंधिं ॥ अग्निस्त्विष्टकृतमाहुवेम ॥ स्वि
 ष्टमग्नेअभितत्पृणाहि ॥ विश्वादेवपृतनाअभिय ॥ उरुनःपंथांप्रदिशन्विभाहि ॥ ज्योतिष्मज्जेह्यजरनआयुः ॥ अम्रये
 स्वाहाकृत्तिकाभ्यःस्वाहा ॥ अंवायैस्वाहादुलायैस्वाहा ॥ नितुह्यैस्वाहाअय्यैस्वाहा ॥ मेघर्यैस्वाहावर्षयैस्वाहा ॥ च
 पूणीकयैस्वाहा ॥ प्रजापतयेस्वाहारोहिण्यैस्वाहा ॥ रोचमानायैस्वाहाप्रजाभ्यःस्वाहा ॥ सोमायस्वाहामृगशीर्षायस्वाहा ॥
 इन्द्रकाभ्यःस्वाहौषधीभ्यःस्वाहा ॥ राज्यायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ रुद्रायस्वाहाद्राक्ष्यैस्वाहा ॥ पिन्वमानायैस्वाहापशुभ्यः
 स्वाहा ॥ अदित्यैस्वाहापुनर्वसुभ्यां ॥ स्वाहाभूत्यैस्वाहाप्रजात्यैस्वाहा ॥ बृहस्पतयेस्वाहातिष्यायस्वाहा ॥ ब्रह्मवर्चसायस्वा

हा ॥ सर्वेभ्यः स्वाहा श्रियाभ्यः स्वाहा ॥ दृंदशकैभ्यः स्वाहा ॥ पितृभ्यः स्वाहा मघाभ्यः ॥ स्वाहा नघाभ्यः स्वाहा गदाभ्यः ॥
 स्वाहा रुंधृतीभ्यः स्वाहा ॥ अर्यग्ने स्वाहा फल्गुनीभ्यां स्वाहा ॥ पशुभ्यः स्वाहा ॥ भर्गाय स्वाहा फल्गुनीभ्यां स्वाहा ॥ श्रै
 चित्राय स्वाहा ॥ सवित्रे स्वाहा हस्ताय ॥ स्वाहा ददृते स्वाहा पृणते ॥ स्वाहा प्रयच्छते स्वाहा प्रतिगृणते स्वाहा ॥ त्वष्ट्रे स्वाहा
 भ्यां स्वाहा विशाखाभ्यां स्वाहा ॥ वायवे स्वाहा निष्ठाये स्वाहा ॥ कामचारोय स्वाहा भिजित्यै स्वाहा ॥ इंद्राग्नि
 यस्वाहा नूराधेभ्यः स्वाहा ॥ मित्रधेयाय स्वाहा भिजित्यै स्वाहा ॥ पौर्णमास्यै स्वाहा कामाय स्वाहा गत्यै स्वाहा ॥ मित्रा
 स्वाहा ॥ प्रजापतये स्वाहा मूलोय स्वाहा ॥ इंद्राय स्वाहा ज्येष्ठाये स्वाहा ॥ ज्यैष्ठ्याय स्वाहा भिजित्यै
 जित्यै स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा पाठाभ्यः स्वाहा ॥ समुद्राय स्वाहा कामाय स्वाहा ॥ अभि
 लोकाय स्वाहा भिजित्यै स्वाहा ॥ विष्णवे स्वाहा श्रोणायै स्वाहा ॥ श्लोकाय स्वाहा श्रुताय स्वाहा ॥ वसुभ्यः स्वाहा अविष्ठाभ्यः स्वाहा ॥ ब्रह्म
 अग्नय स्वाहा परीत्यै स्वाहा ॥ वरुणाय स्वाहा शतभिषजे स्वाहा ॥ भेषजेभ्यः स्वाहा ॥ अजायैकपदे स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा ॥
 तेजसे स्वाहा ब्रह्मवर्चसाय स्वाहा ॥ अहये बुधियाय स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा ॥ प्रतिष्ठायै स्वाहा ॥ पूषणे स्वाहा रेवत्यै स्वाहा ॥
 पशुभ्यः स्वाहा ॥ अश्विभ्यां स्वाहा ध्युगभ्यां स्वाहा ॥ श्रोत्राय स्वाहा श्रुत्यै स्वाहा ॥ यमाय स्वाहा पुभरणीभ्यः स्वाहा ॥ रा

ज्यायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ अमावास्यायैस्वाहाकामायस्वाहागत्यैस्वाहा ॥ चंद्रमसेस्वाहाप्रतीदृश्यायैस्वाहा ॥ अहोरात्रे
 भ्यःस्वाहार्धमासेभ्यःस्वाहा ॥ मासेभ्यःस्वाहर्तुभ्यःस्वाहा ॥ संवत्सरायस्वाहा ॥ अद्वेस्वाहारार्त्रियैस्वाहा ॥ अतिमुत्तम्ये
 स्वाहा ॥ उषसेस्वाहाव्युष्टयैस्वाहा ॥ व्युष्टयैस्वाहा ॥ नक्षत्रायस्वाहोदेव्यतेस्वाहा ॥ उ
 द्यतेस्वाहोदितायस्वाहा ॥ हरसेस्वाहाभरसेस्वाहा ॥ भ्राजसेस्वाहातेजसेस्वाहा ॥ तपसेस्वाहाब्रह्मवर्चसायस्वाहा ॥ सूर्या
 यस्वाहानक्षत्रेभ्यःस्वाहा ॥ प्रतिष्ठायैस्वाहा ॥ अदित्यैस्वाहाप्रतिष्ठायैस्वाहा ॥ विष्णवेस्वाहायज्ञायस्वाहा ॥ प्रतिष्ठायैस्वा
 हा ॥ ॥ दधिक्राव्णोअकारिपंजिणोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिर्नोमुखाकरत्नणआयुःपितारिपत् ॥ आपोहिष्ठाभयोभुवस्ता
 न० ३ ॥ यच्चिद्धितेविशोयथा० (अत्र यत्किंचेदं० कितवासो० इममेवरुण० तत्वायामि० उदुत्तमं० अस्तंभ्राद्व्यामृपभोअंत
 रिक्षमभिमीतवरिमाणं पृथिव्याआसीदुद्विथाभुर्वनानिसुवाड्विश्वेत्तानिवरुणस्यव्रतानि । अवतेहेळो० इत्यादिमंत्रान्पठंति)
 हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका० यासां देवा० यासां देवा० शिवेनमाचक्षुषापश्यतापः शिवयातुनुवोपस्पृशतुत्वर्चमे ॥ सर्वो
 अग्नीं रप्सुषदो हुवेवो मयि वचो बलमोजो निधत्त ॥ जातवैदामोर्जयत्यापुनातु ॥ भूर्भुवः सुवः ॥ तच्छं
 योरावृणीमहे ॥ गातुं यज्ञाय ॥ गातुं यज्ञाय ॥ दैवीस्वस्तिरस्तुनः ॥ स्वस्तिमानुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वजिगतुभेपुजं ॥ शनोअ
 स्तुद्धिपदे ॥ शंचतुं पदे ॥ नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वभ्ये नमः पृथिव्यै नमो ओषधीभ्यः ॥ नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे नमो

हृतेकरोमि ॥ इति त्रिः ॥ ३०९॥ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ततः ऋत्विजः पंचोपचारैः संपूज्य प्रणवेनोदङ्कुभमुत्थाप्य तत्रैव स्थाप्य तज्जलैर्व्याहृतिभिरापोहिष्टेत्यादिभिः सपत्नीकं यजमानमभिषिंचेयुः यजमानस्तेभ्यो दक्षिणां पूर्वस्थिताय हिरण्यं दक्षिणस्थाय रजतं प्रत्यक्षस्थाय कांस्यं उदक्स्थाय वस्त्रमिति तन्निष्कृत्यं वा दद्यात् ब्राह्मणान् भोजयेत् इति ॥ ३१०॥ ॥ ३११॥

॥ २८४ ॥ अथ अपामार्जनम् ॥

श्रीः ॥ दालभ्य उवाच ॥ भगवन् प्राणिनः सर्वे विषरोगाद्युपद्रवैः ॥ दुष्टग्रहोपधातैश्च सर्वकालमुपद्रुताः ॥ १ ॥ आभिचारिक कृत्याभिः स्पर्शरोगैश्च दारुणैः ॥ सदा संपीड्यमानास्ते तिष्ठन्ति मुनिसत्तम ॥ २ ॥ येन कर्मविपाकेन ग्रहरोगाद्युपद्रवाः ॥ न भवंति नृणां तन्मे यथा वदस्व कुमहसि ॥ ३ ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ जनार्दनं भूतपतिं जगद्गुरुं स्मरन्मनुष्यः स ततं महा मुने ॥ दुष्टान्यशेषाण्यपहंति सद्यो निःशेषकार्याणि च साधुसाधयेत् ॥ ४ ॥ व्रतोपवासैर्यैर्विष्णुर्नान्यजन्मनि तोषितः ॥ तेन रामुनि शार्दूलग्रहरोगादिभागिनः ॥ ५ ॥ यैर्न तत्सवर्णं चित्तं सर्वदेवनैः कृतं ॥ विषग्रहज्वराणां ते मनुष्या दाहभ्यभागिनः ॥ ६ ॥ आरोग्यं परमामृद्धिं न स्याद्यद्यदिच्छति ॥ तत्तदामोत्यसंदिग्धं परत्राच्युत तोषकृत् ॥ ७ ॥ नाधीन्यामोति न व्याधीन विषग्रहबंधनं ॥ कृत्यास्पर्शभयं वापि तोषिते मधुसूदने ॥ ८ ॥ सर्वदुष्टशमस्तस्य सौम्यास्तस्य सदा ग्रहाः ॥ देवानामप्यधृष्यो सौतुष्ट्ये यस्वजनार्दनः ॥ ९ ॥ यः समः सर्वभूतेषु यथात्मनि तथापरे ॥ उपवासादिना येन तोषितो मधुसूदनः ॥ १० ॥ तोषिते तत्र जायंते नराः पूर्णमनो रथाः ॥ अरोगाः सुखिनो भोगान् भोक्तारो मुनिसत्तम ॥ ११ ॥ न तेषां शत्रवो नैव स्पर्शरोगा अभिचारिकं ॥ ग्रहरोगादिकं वापि पापकार्यं न वि

[illegible]

तःपातुकेशवः ॥ एवंकृत्वातुदिग्बंधविष्णुसर्वत्रसंस्मरेत् ॥ ३० ॥ अव्यग्रचित्तःकुर्वीतन्यासकर्मयथाविधि ॥ अंगुष्ठाग्रेतुगो
विंदंतर्जन्यांतुमहीधरं ॥ ३१ ॥ मध्यमायांहृषीकेशमनामिक्यांत्रिविक्रमं ॥ कनिष्ठिक्यान्यसेद्विष्णुंकरमध्येतुमाधवं ॥ ३२ ॥
हृन्मध्येचित्तयेद्वंपरमात्मानमीश्वरं ॥ नृसिंहमणिबंधेचकरपृष्ठेजनार्दनं ॥ ३३ ॥ कृतेचवैष्णवेन्यासेसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ए
वश्रीधरंकल्पयेद्बुधः ॥ ३४ ॥ शिखायांकेशवंन्यस्मूर्धिनारायणंन्यसेत् ॥ ललाटेमाधवंन्यस्यगोविंदंतुभ्रु
वंचतालौतुगरुडध्वजं ॥ ३५ ॥ वैकुण्ठकंठमध्येतुह्यानंतनासिकोपरि ॥ ३६ ॥ नासारंभ्रुद्वयेचै
तु ॥ करेतुदक्षिणेविप्रततःसंकर्षणंन्यसेत् ॥ हरिनाभौतुविन्यस्यस्तनयोःपीतवाससं ॥ ३७ ॥ पीतांबरंसर्वतनौहरिनाभ्यांतुविन्यसे
धयोर्द्वयोः ॥ ३८ ॥ वक्षस्थलेमाधवंतुकुक्षयोश्चयोगशाचिनं ॥ योगीशंदक्षिणेपार्श्वेवामपार्श्वेऽश्रियःपतिं ॥ ३९ ॥ आंत्रेषुवासु
देवंचगुदमध्येऽव्ययंन्यसेत् ॥ स्वयंभुवंमेढूमध्येह्रूवोश्चैवगदाधरं ॥ ४० ॥ जानुमध्येचक्रधरंजंघयोरच्युतंन्यसेत् ॥ पादयोः
पुष्कराक्षंचसर्वतोविश्वरूपिणं ॥ ४१ ॥ गुल्फयोर्नारिसिंहचपादपृष्ठेमितौजसं ॥ अंगुल्यांश्रीधरंन्यस्यपद्माक्षंसर्वसंधिषु ॥ ४२ ॥
नखेषुमाधवंन्यस्यसेत्पादतलेऽच्युतं ॥ रोमकूपेगुडाकेशंकृष्णंरक्तास्थिमज्जसु ॥ ४३ ॥ मनोबुद्धिरहंकारचित्तेन्यस्यजना

८८ ॥ पूजाकालेतु देवस्य स्नानकालेतथैव च ॥ होमारं भेचकर्तव्यं त्रिसंध्यामुच-
 र्दनं ॥ आपादमस्तकं चैव प्रद्युम्नं कल्पयेद्बुधः ॥ ४९ ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा स्वयं नारायणो भवेत् ॥ तनुर्विष्णुमयी तस्यायावत्किंचिन्नभापते ॥ ५० ॥ एवं न्यास-
 नित्यशः ॥ ४९ ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा स्वयं नारायणो भवेत् ॥ तनुर्विष्णुमयी तस्यायावत्किंचिन्नभापते ॥ ५० ॥ एवं न्यास-
 विधिं कृत्वा यत्कार्यं शृणुत द्विज ॥ पादमूले तु देवस्य शंखविन्यस्य निर्मलं ॥ ५१ ॥ वनमालां हृदि न्यस्य सर्वदेवाभिपूजितां ॥ ग-
 दां वक्षस्य लेन्यस्य च क्रं विन्यस्य पृष्ठतः ॥ ५२ ॥ श्रीवत्सां कंन्यसेन्मूर्ध्नि पंचांगं कवचं न्यसेत् ॥ ५३ ॥ ॐ नमो भगवते विष्णवे क-
 दांबशस्य लेन्यस्य च क्रं विन्यस्य पृष्ठतः ॥ ५२ ॥ श्रीवत्सां कंन्यसेन्मूर्ध्नि पंचांगं कवचं न्यसेत् ॥ ५३ ॥ एवमेव शिखायै वषट् ॥ क-
 शवाय सर्वक्लेशापहर्त्रे हृदयाय नमः ॥ विष्णुरुध्वमधः पातु वैकुण्ठो वै दिशो दश ॥ पातु मांसवर्तोर-
 वचाय हं ॥ नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ अस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बन्धः ॥ विष्णुरुध्वमधः पातु वैकुण्ठो वै दिशो दश ॥ ५५ ॥
 मोधन्वी च क्रीचकेशवः ॥ ५४ ॥ अपामार्जनको न्यासः सर्वव्याधिविनाशनः ॥ आत्मनश्च परस्यापि विधिरेव पञ्चदाहृतः ॥ ५५ ॥
 वैष्णवेन तु कर्तव्यः सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥ जपप्रारंभकाले तु ह्यपामार्जनकं परं ॥ ५६ ॥ ततो जपेदिदं दालभ्य सर्वरोगविनाशनं ॥
 आयुरारोग्यमैश्वर्यज्ञानविद्वत्फलं लभेत् ॥ ५७ ॥ यद्यच्छुभं करं लोके तत्सर्वप्राप्तुयान्नरः ॥ अभयं सर्वभूतेभ्यो विष्णुलोकं सग-
 च्छति ॥ ५८ ॥ अस्य श्रीअपामार्जनस्तोत्रमंत्रस्य ॥ पुलस्त्यो भगवान् ऋषिः ॥ अनुष्टुप् त्रिष्टुप् बृहत् ह्यक्षरं दं सि ॥ श्रीवराहो-
 नृसिंहो वामनो विष्णुर्देवता ॥ हरः अमुकस्य दुरितमिति बीजं ॥ अच्युतानंतगोविंदेति शक्तिः ॥ तस्य हाटकेशं तेति कीलकं ॥
 ज्वलसावकलोचनेति कवचं ॥ वज्रायुधनखसर्पेति व्यापकं ॥ हां हां हुं हुं फट् इत्यखं ॥ मम ज्वरसन्निपातादिदोषशमनार्थमपामा-
 र्जनस्तोत्रजपे विनियोगः ॥ अथ ध्यानं ॥ नीलोत्पलदलश्यामपीतांबरधरं हरिं ॥ शंखचक्रगदापाणिं ध्यात्वा पामार्जनं जपेत् ॥

॥ ५९ ॥ बृहत्तनुबृहद्वात्रबृहदंष्ट्रसुशोभनं ॥ समस्तवेदेदांगयुक्तांगैर्भूषणैर्युतं ॥ ६० ॥ उद्धृत्यभूमिपातालाद्धस्ताभ्यामुपगृह्य च ॥ आलिंग्यभूमिं शिरसामूर्ध्नि जिघ्रंतमच्युतं ॥ ६१ ॥ रत्नवैडूर्यमुक्ताभिर्भूषणैरुपशोभितं ॥ पीतांबरधरदेवं शुक्लमाल्यानुलेपनं ॥ ६२ ॥ त्रयस्त्रिंशत्कोटिदेवैः स्तूयमानं मुदान्वितं ॥ ऋषिभिः सनकाद्यैश्च स्तूयमानं दिवानिशं ॥ ६३ ॥ नृत्यद्भिरप्सरोभिर्कैर्दलैश्चैव ह्यष्टाभिः परिशोभितं ॥ ६४ ॥ कलंकरहितदेवं पूर्णचंद्रावुदग्रं ॥ तडित्समानशोभावत्कंठनालेन शोभितं ॥ ६५ ॥ इत्थं ध्यात्वा तत्तात्मानं जपेन्नित्यमंतर्द्रितः ॥ ६६ ॥ सुवर्णमंडपांतः स्थपद्मं ध्यायेत्स केसरं ॥ सकर्णं श्रीवत्सांकितवक्षस्यं तीक्ष्णदंष्ट्रं सुलोचनं ॥ ६७ ॥ कलंकरहितदेवं पूर्णचंद्रावुदग्रं ॥ तडित्समानशोभावत्कंठनालेन शोभितं ॥ ६८ ॥ कटिसूत्रेण हैमेन नूपुरेण विराजितं ॥ ६९ ॥ संपंकजं च तुर्हस्तं तत्रायाय तलोचनं ॥ ७० ॥ पद्मासनसमारूढं योगपद्मसमन्विशं मुक्ताफलाभसुमहदंतावलि विराजितं ॥ ७१ ॥ कैयूरकांतिसंस्पृध्निमुद्रिकारत्नशोभितं ॥ ७२ ॥ जंघाभरणसंस्पृध्निर्विस्फूर्जत्कंकणत्विषं ॥ ७३ ॥ वामांकस्थश्रियायुक्तं शांतिदांतुंगरोहिणीं ॥ ७४ ॥ चतुर्थीचंद्रसंकाशं सुदंष्ट्रमुखपंकजं ॥ ७५ ॥ जानू जांघ्रिमुजाननां ॥ ७६ ॥ अर्हणीचक्रपादां च सुनासां शुभलक्षणां ॥ सुभ्रंसुकेरीं सुश्रोणीं सुभुजं ॥ ७७ ॥ अतिरक्तोष्ठवदंगं व्यात्तास्यमतिभीषणं ॥ सुप्रतिष्ठां शुभ्रदंतीं च तुर्हस्तां विचिंतयेत् ॥ ७८ ॥ दुक्लां चैव चार्वर्गीं हरिणीं सर्वकामदां ॥ ७९ ॥ तप्तकां

चनसंकाशांसर्वाभरणभूषितां ॥ सुवर्णकलशप्रख्यपीनोन्नतपयोधरां ॥ ७८ ॥ गृहीतमातुलिंगाभ्यामुद्गाहुभ्यामथान्ययोः ॥
 गृहीतपद्मयुगुलजांबूनदकरान्वितां ॥ ७९ ॥ एवंदेवीनृसिंहस्यवामांकोपरिसंस्मरेत् ॥ देवंचकर्णिकामध्येकाम्येनित्येचकर्म
 णि ॥ ८० ॥ आत्मानंचनृसिंहस्यशरीरंसंस्मरेदपि ॥ हेमाद्रिशिखराकारंशुद्धस्फटिकसन्निभं ॥ ८१ ॥ पूर्णचंद्रनिभंदेवद्वि
 भुजंवामनंसंस्मरेत् ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशंचंद्रकोटिसुशीतलं ॥ ८२ ॥ ज्वलत्कालानलप्रख्यंतडित्कोटिसमप्रभं ॥ सुंदरंपुंडरी
 काक्षंकिरीटेनविराजितं ॥ ८३ ॥ षोडशस्त्रीसहस्रैश्चगंधर्वाप्सरसांगणैः ॥ चतुर्मुखाद्यैर्देवैःस्तोत्राराधनतोषितैः ॥ ८४ ॥
 त्र्यंबकोवैमहादेवोनृत्यतेसन्निधौहरेः ॥ ८५ ॥ अजिनदंडकमंडलुमेखलारुचिरपावनवामनमूर्तये ॥ मितजगन्त्रितयायजिता
 रयेनिगमवाक्पटवेवटवेनमः ॥ ८६ ॥ शांतपद्मासनस्थसकलशशिनिभंश्रीपतिकोमलांगहस्तेपीयूषकुंभंदधियुतकवलंहस्तपद्मे
 दधानं ॥ पीतवखंदधानंकटकमुकुटयोर्हारेकयूरमालानालंकारयुक्तंस्फटिकमणिनिभंवामननौमिनित्यं ॥ ८७ ॥ अभ्य
 श्यामःशुभ्रयज्ञोपवीतीसत्कौपीनःपीतकृष्णाजिनश्रीः ॥ छत्रीदंडीपुंडरीकायताक्षःपाचाद्देवोवामनोब्रह्मचारी ॥ ८८ ॥ अ
 तिसुविमलगान्तरुक्मपात्रस्थमन्नंसुललितदधिखंडंपाणिनादक्षिणेन ॥ कलशममृतपूर्णवामहस्तेदधानंतरतिसकलदुःखं वामनं
 भावयेद्यः ॥ ८९ ॥ क्षीरसागरकल्लोलसितरक्ततनुंशुभं ॥ मणिमुक्तामयेरम्येसकांतंसंस्थितंशुभं ॥ ९० ॥ शुभ्रमेघविनिर्मुक्तं
 सुधासिक्तंसुसुंदरं ॥ एकनामानमात्मानंकृत्वापामार्जनंजपेत् ॥ ९१ ॥ ॐ नमःपरमार्थायपुरुषायमहात्मने ॥ नमस्कृत्वाग्र
 वक्ष्यामियत्तत्सिद्ध्यतुमेवचः ॥ ९२ ॥ अरूपबहुरूपायव्यापिनेपरमात्मने ॥ नमस्कृत्वाप्रवक्ष्यामि० ॥ ९३ ॥ निष्कल्मषाय

शुद्धाय ध्यातृपापहराय च ॥ नमः ॥ ९४ ॥ नारायणाय देवाय विश्वेशायेश्वराय च ॥ नमः ॥ ९५ ॥ सच्चिदानंदरूपाय योगिने परमात्मने ॥ नमः ॥ ९६ ॥ वराहाय नृसिंहाय वामनाय महात्मने ॥ नमः ॥ ९७ ॥ गोविंदपद्मनाभाय वासुदेवाय विष्णवे ॥ नमः ॥ ९८ ॥ दामोदराय देवाय अनंताय महात्मने ॥ नमः ॥ ९९ ॥ जनार्दनाय कृष्णाय उपेन्द्रश्रीधराय च ॥ नमः ॥ १०० ॥ त्रिविक्रमाय रामाय वैकुण्ठाय नाराय च ॥ नमः ॥ १०१ ॥ हिरण्यगर्भपतये हिरण्यकशिपुच्छिंदे ॥ नमः ॥ १०२ ॥ भक्तप्रियाय विभवे विश्वक्सेनाय शाङ्गिणे ॥ नमः ॥ १०३ ॥ चक्रहस्ताय शूराय तार्क्ष्यपत्राय धीमते ॥ नमः ॥ १०४ ॥ अधोक्षजाय दक्षाय मत्स्याय मधुसूदिने ॥ नमः ॥ १०५ ॥ दैत्यारय उपेन्द्राय भूतानां जीवनाय च ॥ नमः ॥ १०६ ॥ विष्टरश्रवसे तस्मै क्षीरांभो निधिशायिने ॥ नमः ॥ १०७ ॥ मृत्युबाधातिभयदं दुरिष्टस्य च यत्फलं ॥ परापद्मानसं स्थानप्रयुक्तं चाभिचारिकं ॥ १०८ ॥ हयग्रीवेश सर्वेश हवीके दंष्ट्रोद्धृतक्षितिधृते त्रिमूर्तिपतये नमः ॥ १०९ ॥ अखंडिताभुवैश्वसर्वदुःखहरो भव ॥ हरामुक्तस्य दुरितं दुःकृतं दुरुपा वज्रायुधनखस्पर्शदिव्यसिंहनमोस्तुते ॥ ११० ॥ महायज्ञवराहाय शेषभोगोरुशायिने ॥ तप्तहाटकेशांतज्वलसावकलोचना ॥ १११ ॥ अपारनरसिंहे शदिव्यसिंहनमोस्तु

ते ॥ श्रीनृसिंहोदिव्यसिंहः सर्वारिघातिदुःखहा ॥ १८ ॥ एकवीरोद्भुतबलोमंत्रयत्रैकभंजनः ॥ सर्वत्रक्षमांनार्थभयेभ्यश्चाग्निलो
 चन ॥ १९ ॥ प्रसादात्तवदेवेशनमाहिंसंतुहिंसकाः ॥ तीक्ष्णैर्नखात्रैर्यमुरौविदार्यन्नातासुरंदैत्यपतिजघान ॥ सुदर्शनं पद्मगदां
 च शंखचिन्मृत्सिंहोस्तुममाभयाय ॥ २० ॥ काश्यपायातिह्रस्वायऋग्यजुःसामरूपिणे ॥ तुभ्यं वामनरूपाय क्रमेते गां नमो नमः
 ॥ २१ ॥ वराहाशेषपटुष्टानि सर्वपापफलानि वै ॥ मर्दमर्दमहादंष्ट्रमर्दमर्दमहीधर ॥ २२ ॥ नारसिंहकरालास्यदंतप्रांतनखोज्ज्व
 ल ॥ भंजभंजनिनादेन दुष्टान्यस्यातिनाशन ॥ २३ ॥ ऋग्यजुःसामगर्भाभिर्वाग्भिर्वाग्भिर्यजुःसामरूपधृक् ॥ प्रशमं सर्वदुःखानि नयत्वा
 शुजनार्दनः ॥ २४ ॥ अस्य श्रीज्वरमंत्रस्य ॥ कालाग्निर्ऋषिः ॥ अनुष्टुप् छंदः ॥ महादेवो देवता ॥ सकलज्वरोपशान्त्यर्थे जपेचिनि
 योगः ॥ भस्मायुधाय विघ्नहे एकदंष्ट्राय धीमहि ॥ तन्नोज्वरः प्रचोदयात् ॥ त्रिपाद्भस्मप्रहरणस्त्रिशिरारकलोचनः ॥ समेप्रीतः सु
 खंदद्यात्सर्वामयपतिज्वरः ॥ २५ ॥ आद्यंतवंतः कवयः पुराणाः सूक्ष्मा बृहंतो ह्यनुशासितारः ॥ सर्वान्ज्वरान्भ्रंतुममानिरुद्धप्रद्यु
 म्नसं कर्षणवासुदेवाः ॥ २६ ॥ कुबेरते मुखं रौद्रं नंदिन्नानंदमावह ॥ ज्वरमृत्युभयं घोरं विशानाशयमेज्वरं ॥ २७ ॥ अंगवंगकलिंगे
 पुसौराष्ट्रमगंधेषु च ॥ वाराणस्यांच यद्दत्तं किं न स्मरसि रेज्वर ॥ २८ ॥ श्रीकंठक्रोधसंभूतसुरासुरनमस्कृत ॥ नित्यं क्रतुरिपुः शीघ्रं
 सुखं वितरमेज्वर ॥ २९ ॥ एषांच तुर्णामंत्राणामयुतो जप ईरितः ॥ यो सौ सरस्वती तीरे ह्यपुत्रो ब्राह्मणो मृतः ॥ १३० ॥ यवादि कृतप
 द्मेषु समाल्लया मिपूज्य च ॥ त्रिरात्रज्वरनाशाय ददाम्येतत्तिलोदकं ॥ ३१ ॥ येषु मंत्रेषु याः प्रोक्ता देवतास्तास्तु तर्पयेत् ॥ ताम्रपा
 त्रे तिलान्कृत्वा गंधपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ३२ ॥ शुद्धोदकेन शुद्धात्मा सहस्रपरिसंख्यया ॥ आवाह्यपूजयित्वा तु स्थंडिले चोपकल्पिते

॥ ३३ ॥ होमं चाथ प्रकुर्वीत क्षीराज्येनाद्यपह्नवैः ॥ आद्यं तमंत्रैः स्वाहा तैर्दशमंत्रैश्च मंत्रवित् ॥ ३४ ॥ एवं कृते ज्वराः सर्वे प्रशमं
 यांत्यशेषतः ॥ नवाद्यं ते पुनस्तानि दुष्टादीनां परिग्रहात् ॥ ३५ ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यं ज्ञानं वित्तं फलं भेत् ॥ यद्यच्छुभरतं लो
 के तत्सर्वं प्राप्नुयान्नरः ॥ ३६ ॥ ऐकाहिकं द्वयाहिकं च तथा त्रिदिवसज्वरं ॥ चातुर्थिकं तथा त्युग्रं तथैव सततज्वरं ॥ ३७ ॥ दोषोत्थं
 सन्निपातोत्थं तथैवांगुलज्वरं ॥ शमनयाशुगोविंदं छिंधि छिंध्याशुवेदनां ॥ ३८ ॥ नेत्रदुःखं शिरोदुःखं दुःखं चोदरसंभवं ॥ अ
 रीमूत्रकृच्छ्रांश्च रोगानन्यांश्च दारुणान् ॥ चित्रादीन् खरोगांश्च कुष्ठरोगं तथा क्षयं ॥ कामलादीन् स्तथारोगान्पमेहांश्चातिदा
 पातिकाः ॥ आंगुलिकाश्च ये रोगा लूता विस्फोटकादयः ॥ ४१ ॥ कफोऽस्त्रवाश्च ये रोगा ये चान्ये सान्नि
 ष्णोरुच्चारणेन तु ॥ ४४ ॥ क्षयं गच्छंस्त्वशेषास्ते च क्रेणाभिहताहरेः ॥ अच्युतानंतगोविंदं पारमार्जिताः ॥ विलयं यांतु ते सर्वे वि
 सकलरोगाः सत्यं सत्यं वदाम्यहं ॥ ४६ ॥ अच्युतेति मनःपूतमनं तेति वचस्तथा ॥ गोविंदेति तनुःपूता त्वज्ञाताज्ञानपातकैः ॥ ४७ ॥
 अच्युतानंतगोविंदं परमानंदमाधव ॥ उन्नमः संपुटीकृत्य जपन्नेवमधोक्षजं ॥ ४८ ॥ सत्यं सत्यं पुनः सत्यमुत्क्षिप्य भुजमुच्यते ॥
 वेदशास्त्रात्परं नास्ति न देवः केशवात्सरः ॥ ४९ ॥ स्यावरं जंगमं वापि कृत्रिमं चापि यद्विषं ॥ दंतोऽद्भूतं न खोऽद्भूतमाकाशप्रभवं विषं
 ॥ १५० ॥ लूतादिप्रभवं यच्च विषमत्यंतदुःखदं ॥ शमनयाशुतत्सर्वं कीर्तितोसि जनार्दन ॥ ५१ ॥ ग्रहान्प्रेतग्रहांश्चैव तथा वैडाकिनी

ग्रहान् ॥ मुखमंडलिकान्धोरान्नेवर्तवृद्धरेवर्ती ॥ ५२ ॥ वृद्धाख्यांश्चग्रहांश्चोग्रांस्तथामातृग्रहानपि ॥ बालस्यविष्णोश्चरितं
 हंतुबालग्रहानिमान् ॥ ५३ ॥ नारसिंहस्यतेहृदयादग्धयेचापियौवने ॥ सटाकरालवदनोनारसिंहोमहाबलः ॥ ५४ ॥ ग्रहान
 शेषान्तसर्वेषांखादखादानिलोचन ॥ वृद्धानांयेग्रहाःकेचिद्येचवालग्रहाःकचित् ॥ ५५ ॥ नारसिंहमहासिंहज्वालामालोज्ज्वला
 नन ॥ अमीपांदेवदेवेशधनुर्ग्रहणमोक्षणात् ॥ ५६ ॥ येरोगायेमहोलातायद्विपंयेमहाग्रहाः ॥ अत्यंतपातसंभूतायेकौटिल्यस
 मुद्गवाः ॥ ५७ ॥ यानिचक्रभूतानिग्रहपीडाश्चदारुणाः ॥ शस्त्रक्षतेषुयेदोषाज्वालार्गदभकादयः ॥ ५८ ॥ यानिचान्यानिभू
 तानिप्राणिपीडाकराणिवै ॥ तानिसर्वाणिसर्वात्मन्परमात्मनजनार्दन ॥ ५९ ॥ किंचिद्रूपसमास्थायवासुदेवाशुनाशय ॥ क्षि
 प्त्वासुदर्शनंचक्रंज्वालामालातिभीषणं ॥ ६० ॥ सर्वदुःखोपशमनंकुरुदेववराच्युत ॥ सुदर्शनमहाज्वालछिंधिछिंध्याशुवेदनां
 ॥ ६१ ॥ सुदर्शनमहाचक्रगोविंदस्यवरायुध ॥ सुदर्शनमहावेगकोटिसूर्यसमप्रभ ॥ ६२ ॥ त्रैलोक्यरक्षाकर्तात्वंदुष्टदानवमर्दन ॥
 तीक्ष्णधारमहावेगछिंधिछिंधिमहाज्वरं ॥ ६३ ॥ छिंधिछिंधिमहाव्याधिंछिंधिछिंधिमहाज्वरं ॥ छिंधिवातंचलूतंचछिंधि
 घोरंमहद्विषं ॥ ६४ ॥ रुजंदाहंचशूलंचनिमिपज्वालार्गदभं ॥ सुदर्शनस्यमंत्रेणग्रहायांतुदिशोदश ॥ ६५ ॥ ॐ नमोभगवतेभो
 भोसुदर्शनदुष्टंदारयदारयदुरितंहननपापंमथआरोग्यंकुरुकुरुहांहांहुंहुंफट्ठःठःहननोद्विषः ॥ त्रैलोक्यरक्षाकर्तात्वमाज्ञा
 पयजनार्दन ॥ ॐ नमोभगवतेभोभोसुदर्शनचक्रायुधायमहाशस्त्रास्त्राजायभूतेभ्योभयंताशयनाशयछिंधिछिंधिपरमंत्रान्प
 रयंत्रान्परतंत्रान्जारणमारणादिछेदयछेदयहुंफट्स्वाहा ॥ ॐ नमोभगवतेगरुडध्वजायएह्योहिसर्वज्वरभयंचक्रेणछिंधिछिंधि

भिंधिभिंधिमुत्तरंशंखचक्रगदापद्मखड्गैः सर्वज्वरभयंहरहरनाशयनाशयमामरणमचिरेणरक्षरक्षाकर्तात्वं आज्ञापयजनार्द
 नहुंफदस्वाहा ॥ ॐ त्रौहौसुदर्शनमहायंत्रराजधगधगवतांतभयंकरांछिंधिभिंधिभिंधिविदारयविदारयपरमंत्रान्परतं
 त्रान्अभिचारान्प्रासयप्रासयपरमंत्राणिदुष्टचेटककरणमारीमहामारी ग्रहवेतालपिशाचभूतेप्रेतादीन्भक्षयभक्षयसर्वभूता
 इस्वाहा ॥ इतिसुदर्शनविद्या ॥ ॐ अचक्रायविचक्रायसुचक्रायअसुरांतकचक्रायसर्वलोकरक्षणायचक्रायसुदर्शनायास्त्रराजायहुंफ
 ईशान्येचतथाग्नेय्यांनैर्ऋत्यांचमहादिशं ॥ सर्वदुष्टानिरक्षांसि क्षयंयानुविभीषया ॥ प्राच्यांरक्षप्रतीच्यांचदक्षिणोत्तरयोस्तथा ॥ ६६ ॥
 जितैः ॥ भुविदिव्यंतरिक्षेचपार्श्वतःपृष्ठतोऽग्रतः ॥ ६८ ॥ व्याघ्रसिंहवराहेषुअग्निचोरभयेषुच ॥ रक्षांकरोतुसर्वश्रीनृसिंहःस्वग
 जनार्दनः ॥ ६९ ॥ यथाविष्णुर्जगत्सर्वसदेवासुरमानुषं ॥ ६८ ॥ व्याघ्रसिंहवराहेषुअग्निचोरभयेषुच ॥ रक्षांकरोतुसर्वश्रीनृसिंहःस्वग
 क्षयंयातीहपातकं ॥ तेनसत्येन० ॥ ७१ ॥ यथायज्ञेश्वरोविष्णुर्वेदांतेष्वपिगीयते ॥ १७० ॥ यथाविष्णौस्मृतेसद्यः
 ण्युर्वेदांतेष्वपिगीयते ॥ तेनसत्येन० ॥ ७२ ॥ यथायोगेश्वरोविष्णुर्वेदांतेष्वपिगीयते ॥ तेनसत्येन० ॥ ७३ ॥ परमात्मायथावि
 चास्तुप्रणश्यत्वसुखंचयत् ॥ ७३ ॥ यथायोगेश्वरोविष्णुर्वेदांतेष्वपिगीयते ॥ तेनसत्येन० ॥ ७४ ॥ शांतिरस्तुभुभं
 स्तुसर्वदुःखानांप्रशमोवचनाद्धरेः ॥ ७६ ॥ शांताःसमस्तरोगास्तेग्रहाःसर्वेविषाणिच ॥ भूतानिप्रशमयानुसंस्मृतेमधुसूदने
 ॥ ७७ ॥ एतत्समस्तरोगेषुभूतग्रहभयेषुच ॥ अपामार्जनकंशस्त्रंविष्णोर्नामाभिर्मन्त्रितं ॥ ७८ ॥ यथाचक्रायुधंविष्णोर्थाशूलं

हरस्यच ॥ यथावज्रसुरैर्द्रस्यतथाविप्रकरेकुशाः ॥ ७९ ॥ एतेकुशाविष्णुशरीरसंभवाजनार्दननाग्रेस्वयमेवचागताः ॥ हतंमयादुष्टमशेषमस्यस्वस्थोभवत्वेपवचोयथाहरेः ॥ १८० ॥ शांतिरस्तुशिवंचास्तुदुष्टमस्यप्रशाम्यतु ॥ यदस्यदुरितंकिंचित्क्षिप्तसंलवणार्णवे ॥ ८१ ॥ स्वास्थ्यमस्यसदैवास्तुहृयीकेशस्यकीर्तनात् ॥ यतएवागतंपापंतत्रैवप्रतिगच्छतु ॥ ८२ ॥ एतद्रोगादिपीडासुजंतूनांहितकाम्यया ॥ त्रिसंध्यंजपतेयस्तुसर्वरोगैःप्रमुच्यते ॥ ८३ ॥ विष्णुभक्तेनकर्तव्यमपामार्जनकंपरं ॥ अनेनसर्वदुःखानिजंतूनांहितकाम्यया ॥ ८४ ॥ सर्वभूतहितार्थायकुर्यात्तस्मात्सदैवहि ॥ कुर्यात्तस्मात्सदैवह्येनमइतिशक्तिवीजं ॥ ८५ ॥ यइंदधारप्रशमंयांत्यसंशयं ॥ ८६ ॥ धन्योयशस्वीशत्रुघ्नःस्तवोयंमुनिसत्तम ॥ पथेद्विद्वान्श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ ग्रहास्तन्नोपसर्पतिनरोगानचराक्षसाः ॥ ८७ ॥ स्तोत्रराजमिंदंनामअपामार्जनकंहरेः ॥ विष्णुभक्तेनकर्तव्यं ब्रह्महत्याविनाशनं ठतांशृण्वतांचापिददातिपरमांगतिं ॥ ८८ ॥ तस्यतुष्यतिगोविंदोमनसाचिंतितलभेत् ॥ ८९ ॥ जन्मकोटिकृतंपापंपठनादेवनश्यति ॥ गोसहस्रफलंतस्यपरंपदमवामुयात् ॥ ९० ॥ दाल्भ्योनाममहाभागःपुलस्त्योब्रह्मनंदनः ॥ तयोःसंवादसंभूतमपामार्जनकंपरं ॥ ९१ ॥ इतिश्रीविष्णुधर्मोत्तरपुराणेदाल्भ्यपुलस्त्यसंवादेअपामार्जनस्तोत्रसंपूर्ण ॥ ९२ ॥

॥ २८५ ॥ अथशीतलाष्टकस्तोत्रम् ॥

श्रीः ॥ आचमनादिदेशकालनिर्देशातेमुक्तगोत्रस्यामुक्तशर्मणःशरीरेउत्पन्नोत्पत्त्यमानविस्फोटकजनितदाहादिसर्वोपद्रवस्यजीवच्छरीराविरोधेनपरिहारार्थशीतलाष्टकस्यनवावृत्तिजपंक०आसनादि०जपकर्मसमारभे॥अस्यश्रीशीतलाष्टकस्तोत्रमंत्रस्य

श्रीरुद्रऋषिः श्रीशीतलादेवता अनुष्टुप् छंदः लक्ष्मीर्बीजं भवानी शक्तिः विस्फोटकपीडापरिहारार्थे जपे विनियोगः ॥ रुद्रर्षये नमः
 शिरसि अनुष्टुप् छंदसेनमो मुखे शीतलां वा देवतायै हृदये ॐ ह्रीं नमः शीतले देवि विस्फोटकान्नाशय नाशय तं तूच्छेदय २ दाहंश
 मय २ ॐ ऐं ह्रीं श्रीशीतला देव्यै स्वाहा ह्रीं नमः शीतले अंगुष्ठाभ्यां नमः एवं तर्जन्यादिषडंगविधाय ध्यात्वा मूलमंत्रमष्टवारं जपित्वा
 ध्यायेत् ॥ भूतेशं भूतसैन्यैः परिवृतमनिशं कृष्णवेतालपीठे हाहाहीहीति वादैरशनिभरसहैरद्रहासैरुपेतं ॥ हस्तैः साहस्रसंख्यैरन
 लगणसखैः साध्यदेहाधि रूढान्सफोटान् दंददह्यमानं मुहुरहमनिशं घंटकर्णं नमामि ॥ १ ॥ घंटकर्णमहाप्राज्ञसर्वोपद्रवनाशन ॥
 मसूरिकाभयं प्राश्य रक्षरक्षमहाबल ॥ २ ॥ अथ शीतलाध्यानं ॥ सज्जलां बुदवच्छद्या मारुक्तामाल्यानुलेपनां ॥ तुंगस्तनां विशाला
 क्षीनानां लंकारभूषितां ॥ लसच्चित्तं विबाल्यां खारूढां सुशोभनां ॥ हस्ताभ्यां मार्जनीं शूर्पदधानां नम्रिकां स्मरेत् ॥ मार्जन्या
 मार्जनी कलशोपेतां शूर्पालं कृतमस्तकां ॥ ३ ॥ शूर्पकृत्वां भसि क्षारे प्रक्षिपतीं मुहुर्मुहुः ॥ इति ॥ स्कंद उवाच ॥ नमस्ते देवदेवेश
 ॥ ३ ॥ शीतले शीतले चेति यो ब्रूयाद्वा हपीडितः ॥ वंदे हं शीतलां देवीं सर्वरोगभयापहां ॥ यामासाद्य निवर्तेत विस्फोटकभयं महत्
 त्वासंपूजयेन्नरः ॥ विस्फोटकभयं घोरं गृहे तत्स्य न जायते ॥ ४ ॥ शीतले ज्वरदग्धस्य पूतिं गंधहतस्य च ॥ प्रनष्टचक्षुषां पुंसां त्वा
 माहुर्जीवनौषधं ॥ ५ ॥ शीतले तनुजात्रो गान्धर्वान् हरसि दुस्त्यजान् ॥ विस्फोटकविशीर्णानां त्वमेकामृतवर्षिणी ॥ ७ ॥ ग

लगङ्गप्रहारोगायेचान्येदारुणानृणां ॥ तेतवस्मरणादेवशीतलेयांतिसंक्षयं ॥ ८ ॥ नमंत्रोनौपधंकिचित्पापोगस्यविद्यते ॥
 त्वमेकाशीतलेत्रात्रीनान्यांपश्यामिदेवतां ॥ ९ ॥ मृणालतंतुसहशीनाभिहृन्मध्यसंस्थितां ॥ यस्त्वांविचिंतयेद्देवीतस्यमृत्यु
 र्नजायते ॥ १० ॥ इतिशीतलाष्टकं ॥ अष्टकंशीतलादेव्यायःपठेन्मानवःसदा ॥ विस्फोटकभयंघोरंकुलेतस्यनजायते ॥ श्रो
 तव्यंपठितव्यंचश्रद्धाभक्तिसमन्वितैः ॥ उपसर्गविनाशाशयपरस्वस्त्ययनंमहत् ॥ शीतलाष्टकमेवेदंनदेयंस्यकस्यचित् ॥ दा
 तव्यंचसदातस्मैश्रद्धाभक्तियुतस्यच ॥ रासभोगर्दभश्चैवखरोवैशाखनंदनः ॥ शीतलावाहनश्चैवदूर्वाकंदनकंदनः ॥ एतानि
 खरनामानिशीतलाग्रेतुयःपठेत् ॥ तस्यदेहेचगेहेचशीतलानैववाध्यते ॥ इतिश्रीस्कंदपुराणेशीतलाष्टकसंपूर्णं ॥ ॥ ११ ॥

॥ २८६ ॥ अथनवचंडीशतचंडीप्रयोगः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ यजमानःशुभदिनेसपत्नीकस्तिलतैलेनकृताभ्यंगःस्नात्वासपूर्णकलशहस्तोमंडपंप्रदक्षिणीकृत्यपश्चिमद्वारे
 णप्रविश्योपविश्यदेशकालौस्मृत्वा ममेहजन्मनिदुर्गाप्रीतिद्वारासर्वापच्छांतिपूर्वकदीर्घायुर्विपुलधनधान्यपुत्रपौत्राद्यनवच्छि
 न्नसंततिवृद्धिस्थिरलक्ष्मीकीर्तिलाभशत्रुपराजयसदभीष्टसिद्ध्यर्थमसामुक्तकार्यसिद्ध्यर्थवासनवग्रहमखानवचंडीशतचंडीसहस्र
 चंडीवास्वयंब्राह्मणद्वारावाकरिष्ये ॥ तदंगतयागणेशपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनादीश्राद्धमाचार्यादिवरणंचकरिष्ये
 इतिसंकल्प्यतानिकृत्वाआचार्यादीन्वृत्वातान्यथाविभवंवस्त्रादिनामधुपकेणचसंपूज्यप्रार्थयेच्च ॥ तेचशतचंड्यांदश ॥ सहस्र
 चंड्यांशतं ॥ केचिदत्रग्रहजपार्थमेकमृत्विजंवरयंति ॥ अथाचार्यआचम्यदेशकालौसंकीर्त्यजमानेनवृतोहमाचार्यकर्मकरि

व्येइतिसंकल्पयदत्रेतिगौरसर्षपान्विकीर्यपंचगव्येनकुशोदकेनवामंडपंप्रोक्षेत् ॥ शुचीवोहव्या० आपोहिष्ठा० अपवित्रः० ॥
 पृथिवित्वया० इत्युपविश्य अनंतासनायनमः विमलासनाय० पद्मासनाय० ॥ अपक्रामंतु० इतिभूमौवामपादघातत्रयंकु
 ततोयोनिमुद्रांप्रदर्शय्यायेत् ॥ श्वेताननानीलभुजासुश्वेतस्तनमंडला ॥ रक्तमध्यारक्तपादानीलजंघोरुरुन्मदा ॥ सुचित्रज
 घनाचित्रमाल्यांबरविभूषणा ॥ चित्रानुलेपनाकांतिरूपसौभाग्यशालिनी ॥ अष्टादशभुजापूज्यासासहस्रभुजासती ॥ आयुधा
 किर्दंडश्चर्मचापानपात्रकमंडलुरिति ॥ ततोवेद्यांसर्वतोभद्रमष्टदलंवात्रिलिख्यतत्रब्रह्मादिमंडलदेवताःसंस्थाप्यबलिंदत्वात्
 न्मध्येमहीधौरित्यादिमंत्रैः कलशंसंस्थाप्यतस्मिन्गंधपुष्पफलसर्वौषधीदूर्वापंचपल्लवससमृत्तिकास्तत्तन्मंत्रेणनिक्षिप्यवस्त्रद्वये
 नावेष्ट्यतदुपरिपूर्णपात्रनिधायकलशेवरुणमावाह्यपूजयेत् ॥ ततःकलशेदेवताःस्मरेत् ॥ कलशस्यमुखेविष्णु० देवदानवसंवा
 द्महिःषट्कोणंतद्बाह्येवृत्तंतद्बाह्येष्टौदलानितद्बाह्येचतुर्द्वारंचतुरस्रत्रयमितिएवंयंत्रंचिलिख्य तत्रपलेनतदर्धाध्वेनवाष्टादशभुजां
 अष्टभुजांवासिहारूढांसौवर्णीदेवीभूर्तिरक्तवस्त्रयुगच्छन्नाममृत्युत्तारणाप्रतिष्ठापूर्वकंप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ तद्यथा ॥ स्वामे
 कर्पूरादियुतजलपूर्णकलशंसंपूज्यकलशस्यमुखे० गंगेचयमुने० इत्यादिपठित्वाधेनुमुद्रांप्रदर्श्य दक्षिणतःशंखंसंपूज्य शंखं

चंद्राकैवल्यमित्यादिपठित्वा शंखमुद्रांप्रदक्ष्यशंखोदकेनात्मानंपूजाद्रव्याणिचप्रोक्षेत् ॥ अपवित्रःपवित्रोवा० ॥ पीठपूजां
 कुर्यात् ॥ देवीदक्षिणंगुणभ्योनमः पंपरमगुरुभ्यो० पंपरालरगुरुभ्यो० पंपरमेष्टीगुरुभ्यो० ॥ वामे गंगणपतयेनमः
 दुंदुर्गायै न० क्षक्षेत्रपालाय० ॥ मध्येआधारशक्त्यै० मूलप्रकृत्यै० कालाग्निरुद्राय० महामंडपाय० कूर्माय० वराहाय० अ
 नंताय० भूम्यै० अमृतार्णवाय० रत्नद्वीपाय० हेमगिरये० नंदनोद्यानाय० मणिभूम्यै० रत्नमंडपाय० कल्पतरवे० रत्न
 सिंहासनाय० ॥ आग्नेय्यादिकोणेषु धर्माय० ज्ञानाय० वैराग्याय० ऐश्वर्याय० ॥ पूर्वोदिदिक्षु अधर्माय० अज्ञानाय० अवैरा
 ग्याय० अनैश्वर्याय० ऊर्ध्वब्रह्मणे० अधःअनंताय० मध्येवास्तुपुरषाय० संसत्वाय० रंजसे० तंतमसे० मांमायायै० विंवि
 द्यायै० ॥ पूर्वाद्याष्टदिक्षु ॐ ओंकारगिरिपीठेश्वरसहितामातृकापीठेश्वर्यवापादुकांपूजयामि उड्डानपीठेश्वरसहितामुड्डान
 पीठेश्वर्यवापादुकां० मातृकापीठेश्वरसहितामातृकापीठेश्वर्यवापादुकां० जालंधरपीठेश्वरसहितांजालंधरपीठेश्वर्यवापा० को
 ल्हगिरिपीठेश्वरसहितांकोल्हगिरिपीठेश्वर्यवापादु० पूर्णगिरिपीठेश्वरसहितांपूर्णगिरिपीठेश्वर्यवापादुकांपू० संहारगिरिपीठे
 श्वरसहितांसंहारगिरिपीठेश्वर्यवापा० कामरूपपीठेश्वरसहितांकामरूपपीठेश्वर्यवापा० ॥ पुनःपूर्वाद्विचतुर्दिक्षु गंगणेशायनमः
 क्षक्षेत्रपालाय० पांपादुकाभ्यो० बंबदुकेभ्यो० ॥ आग्नेय्यादिविदिक्षु जंजयायै न० विंविजयायै न० जंजयंत्यै० अंपरा
 जितायै० ॥ तत्रैवअग्निमुखवेतालायनमः प्रेतवाहनवेतालाय० ज्वालामुखवेताला० धूमाक्षवेताला० कंदाय० नालाय०
 दलेभ्यो० केसरेभ्यो० कर्णिकायै० ॥ अंसूर्यमंडलाय० उंसोममंड० मंवह्निमंडलाय० अंआत्मने० उंअंतरात्मने० पंपर

मात्मने० उंज्ञानात्मने० ॥ ततःपूर्वे विविष्णुमायायै० चैवेतनायै० बुंबुछ्यै० निनिद्रायै० क्षुंभुधायै० ॥ दक्षिणे छांछायायै० शं
 शक्त्यै० तंतृष्णायै० क्षांक्षायै० जांजायै० लंलजायै० ॥ पश्चिमे शांशायै० श्रंश्रद्धायै० कांकायै० लंलक्ष्म्यै० धुंभृत्यै० वुंभु
 योगपीठात्मने० इतिपीठपूजा ॥ ततोहृदिस्थांसपरिवारांज्योतिर्मयीमहालक्ष्मीं ध्यात्वा ॥ आगच्छवरदेदेविदैत्यदर्पनिपूद
 नि ॥ पूजांगुहाणसुमुखिनमस्तेशंकरप्रिये ॥ दुर्गेदेविसमागच्छसास्त्रिध्यमिहकल्पय ॥ बलिपूजांगुहाणत्वमष्टाभिःशक्तिभिः
 सह ॥ इतिमंत्रौपठित्वादक्षिणनासारंध्रेणपुष्पांजलावानीयमूलेनमूर्तावावाह्यादिसुद्रायोनिसुद्रांचप्रदश्यमूर्तेःषडंगं
 त्वामूलमंत्रेणजयंतीमंगलाकालीत्यनेनासनपाद्यार्घ्याचमनमधुपर्कांन्निवेदयेत् ॥ तत्रपात्रचतुष्टयमस्त्रेणप्रक्षाल्यगंधादिनि
 क्षिपेत् ॥ तत्रपाद्येदूर्वाविष्णुकातादयामाकपत्राणि ॥ अर्घ्येगंधपुष्पाक्षतकुशाग्रसर्पपयवदूर्वाः ॥ आचमनीयेजातीफलकंको
 ललवंगानि ॥ मधुपर्केदधिमधुच ॥ ततःसुगंधितैलपंचामृतोष्णोदकतीर्थोदकैः श्रीसूक्तदेवीसूक्तसरस्वतीसूक्तैरभिषिच्यपु
 नराचमनंदत्वा षट्कुक्कुलयुगंकं बुकाभरणाष्टगंधबिल्वपत्रनानापुष्पहरिद्राकुंकुमासिंदूरालक्तकपरिमलद्रव्याणिसमर्प्यसहस्रं
 पुष्पाणिसमर्पयेत् ॥ अथांगपूजा ॥ दुर्गायै० पादौ० ॥ गिरिजायै० गुल्फौ० ॥ अपर्णायै० जानुनी० ॥ हरिप्रियायै०
 ऊरू० ॥ पार्वत्यै० कटिं० ॥ आर्यायै० नाभिं० ॥ जगन्मात्रे० उदरं० ॥ मंगलायै० कुक्षिं० ॥ शिवायै० हृदयं० ॥ माहेश्व
 र्यै० कंठं० ॥ विश्ववंधायै० स्कंधौ० ॥ काल्यै० बाहू० ॥ आद्यायै० हस्तौ० ॥ वरदायै० मुखं० ॥ सुवाण्यै० नासिकां० ॥

कमलाक्ष्यै० नेत्रे० ॥ अंबिकायै० शिरः० ॥ देव्यै० सर्वांगं० ॥ अथाष्टोत्तरशतनामानि ॥ माहेश्वर्यैः० महादेव्यै०
 जयंत्यै० सर्वमंगलयै० लज्जायै० भगवत्यै० वंद्यायै० भवान्यै० पापनाशिन्यै० चंडिकायै० कालरात्र्यै० भद्रकाल्यै० अ
 पराजितायै० महाविद्यायै० महामेघायै० महामायायै० महाबलायै० कात्यायन्यै० जयायै० दुर्गायै० मंदारवनवासिन्यै० अं
 आर्यायै० गिरिसुतायै० धात्र्यै० महिषासुरघातिन्यै० सिद्धिदायै० बुद्धिदायै० नित्यायै० वरदायै० वरवर्णिन्यै० अं
 बिकायै० सुखदायै० सौम्यायै० जगन्मात्रे० शिवप्रियायै० भक्तसंतापसंहर्त्र्यै० सर्वकामप्रपूरिण्यै० जगत्कर्त्र्यै० जगद्धा
 त्र्यै० जगत्पालनतलपरायै० अव्यक्तायै० व्यक्तरूपायै० भीमायै० त्रिपुरसुंदर्यै० अपर्णायै० ललितायै० वेद्यायै० पूर्णचंद्र
 निभाननायै० चामुंडायै० चतुरायै० चंद्रायै० गुणत्रयविभाविन्यै० हेरंबजनन्यै० काल्यै० त्रिगुणायै० यशोधारिण्यै०
 उमायै० कलशहस्तायै० दैत्यदर्पनिघ्नन्यै० बुद्ध्यै० काल्यै० क्षमायै० शाल्यै० पुष्ट्यै० धृत्यै० मलयै० वरायुधधरायै० धीरा
 यै० गौर्यै० शाकंभर्यै० शिवायै० अष्टसिद्धिप्रदायै० वामायै० शिववामांगवासिन्यै० धर्मदायै० धनदायै० श्रीदायै०
 कामदायै० मोक्षदायै० अपरायै० चित्स्वरूपायै० चिदानंदायै० जयश्रियै० जयदायिन्यै० सर्वमंगलमंगल्या
 यै० जगन्नयहितैषिण्यै० शर्वाण्यै० पार्वत्यै० धन्यायै० स्कंदमात्रे० अखिलेश्वर्यै० प्रपन्नार्तिहरायै० देव्यै० सुभगायै० का
 मरूपिण्यै० निराकारायै० साकारायै० महाकाल्यै० सुरेश्वर्यै० शर्वायै० श्रद्धायै० ध्रुवायै० कृत्यायै० मृडान्यै० भक्तव
 त्सलायै० सर्वशक्तिसमायुक्तायै० शरण्यायै० सर्वकामदायै० ॥ इत्यष्टोत्तरशतनामानि ॥ अथावरणपूजा ॥ देव्यादक्षिणे

ऐंमहाकालैविच्चेनमः ॥ मध्ये ह्रींमहालक्ष्म्यैविच्चेनमः ॥ वामे ह्रींमहासरस्वत्यैविच्चेनमः ॥ अभीष्टसिद्धिमेदेहिशरणागत
 वत्सले ॥ भक्त्यासमर्पयेतुभ्यंप्रथमावरणार्चनं ॥ १ ॥ एवमग्रेपिद्वितीयाद्यावरणादौयथायथमूह्यं ॥ वामे ह्रींमहापायनमः
 दक्षिणे क्षौंसिंहायनमः पुरतः गंगणपतयेनमः हूं कालायनमः पश्चात् हूंमृत्युवेनमः ॥२॥ षड्दलेषु हूं रुद्रायनमः ह्रीं गौरी
 नमः श्रीविष्णवेनमः श्रीलक्ष्म्यैनमः ऐं ब्रह्मणेनमः ऐं सरस्वत्यैनमः ॥३॥ तत्रैव ह्रीं हृदयायनमः ह्रीं शिरसेस्वाहा हूंशिखायै
 वषट् हूं कवचाय हूं नेत्रत्रयाय वौषट् हः अस्त्राय फट् ॥४॥ तत्रैव ह्रीं पं परमेष्ठीगुरुभ्यो ० पं परमेष्ठीगुरुभ्यो ० हरये ० ह
 राय ० गणेशाय ० ॥ ५ ॥ अष्टदलेषु ननंदजायै ० रंरक्तदंतिकायै ० शांशाकंभयै ० दुंदुर्गायै ० भीभीमायै ० भ्रांभ्रामयै ०
 लौहंद्राण्यै ० क्षौंनारसिंह्यै ० रःप्रौंचामुंडायै ॥ ६ ॥ पूर्वदिदिक्षु अंसितांगभैरवाय ० संसंहारभैरवाय ० चंचडभैरवाय ० क्रौं
 क्रोधभैरवाय ० उंउन्मत्तभैरवाय ० कंकपालभैरवाय ० भीभीषणभैरवाय ० संसोमाय ० हंईशानाय ० ॥ ७ ॥ पुनःपूर्वादिषु लंइंद्राय ०
 रंअग्नये ० मंयमाय ० क्षंनिर्ऋतये ० वंवरुणाय ० यंवायवे ० संसोमाय ० हंईशानाय ० ॥ ८ ॥ तद्वहिः पूर्वादिषु वज्राय ०
 शक्त्यै ० दंडाय ० खड्गाय ० पाशाय ० अंकुशाय ० गदायै ० त्रिशूलाय ० ॥ ९ ॥ इत्यावरणपूजा ॥ ततोमूलेनधूपदीपौद
 त्वानैवेद्यमस्त्रेणाभिमंत्र्यमूलेनप्रोक्ष्यकवचेनावगुण्यपुष्पंदत्त्वाधेनुमुद्रयामृतीकृत्यमूलेननिवेद्यग्रासमुद्रांप्रदक्ष्यमध्येपानीयमु
 त्तराचमनंचदत्त्वाकरोद्धर्त्तनफलतांबूलदक्षिणानीराजनपुष्पांजल्यंते यथासंभवंछत्रचामरगीतनृत्यवाद्यादिसमर्प्यकूष्माण्डना
 रीकैलकदलीफलादिबलिंदत्त्वामाषभक्तकूष्माण्डबलिंदत्त्वापूजांसमापयेत् ॥ ॥ ततःकुमारीपूजा ॥ देशकालौसंकीर्त्य

शतचंडीजपांगत्वेनकुमारीपूजां करिष्ये इतिसंकल्प्यमूलेनपङ्गकृत्वामूलमंत्रमुच्चार्य ॥ मंत्राक्षरमर्थोदेवोमातृणारूपधारिणो
 ॥ नवदुर्गात्मिकांसाक्षात्कन्यामावाहयाम्यहं ॥ इतिकुमारीमावाहयथासंभवंपूजयेत् ॥ कुमार्यश्चप्रत्यहंशतंनवएकांवायथा
 शक्तिवापूज्याः ॥ प्रत्यहमेकदृष्ट्यावापूजयेत् ॥ ततोब्राह्मणसुवासिनीपूजा ॥ एवंदेवीकुमार्यादिपूजाप्रत्यहंकार्या ॥ ततःसर्वेचि
 प्राःकृतांगन्यासाःशतंनवार्णमंत्रंजप्त्वाकवचार्गलकीलकानिसकृज्जप्त्वासप्तशतींजप्त्वातेरहस्यानिनवार्णशतंचजपेयुः ॥ एकस्मि
 न्दिनेअनेकावृत्तौतुकवचादीनांप्रत्यावृत्तिनावृत्तिः ॥ एवमृत्विजःप्रथमदिनेएकंद्वितीयेद्वे तृतीयेत्रीणिचतुर्थंचत्वारिरूपाणी
 त्येवंजपंकुर्यात् ॥ ऋत्विजांयजमानस्यचप्रत्यहंक्षीरमात्राशनंअशक्तौहविष्यान्नंवा ॥ प्रत्यहंसहस्रंशतंदशवात्राह्मणान्भोजये
 त् पंचमेह्विहोमः ॥ नवरात्रेतुनवम्यामेवहोमः ॥ केचित्तुअष्टम्यामारभ्यनवम्यांसमापयंति ॥ अथहोमः ॥ देशकालौस्मृ
 त्वा मयाब्राह्मणद्वाराकृतस्यशतचंडीजपस्यसंपूर्णतासिद्ध्यर्थजपदशंशेनतिलादिमिश्रपायसद्रव्येणहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥
 अत्रकेचित्पुण्याहवाचनमपिकुर्वति ॥ तथापूर्वोक्तकलशस्थापनंदेवतास्थापनंपूजनंचौत्रैवकुर्वति ॥ ततःसनवग्रहशतचंडीज
 पदशांशहोमंकर्तुंस्थंडिलादिकरिष्ये इतिसंकल्प्यस्थंडिलमुपलिप्योह्निष्यतत्र(शत)मंगलनामानमग्निंप्रतिष्ठाप्यसमिध्यध्याये
 त् ॥ ततःप्रागकृतंचेदिदानीमीशान्यादिशिनवग्रहस्थापनंकृत्वातत्पूर्वतःकलशंस्थापयेत् ॥ ततोऽग्निसमीपमागत्यान्वाधानंकु
 र्यात् ॥ समिद्धयमादाय क्रियमाणेशतचंडीजपांगहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेशावित्यादिच
 क्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा आदित्यादिनवग्रहान् प्रतिद्रव्यमष्टाविशतिअष्टौवासंख्याकाभिःसमितिलाज्याहुतिभिः अधिदेव

ताः प्रत्यधिदेवताश्च चतुःसंख्याकाभिः तैरेव द्रव्यैः गणपतिचतुष्टयं इंद्राद्यष्टौ लोकपालांश्चैकैकया समित्तिराज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ महाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीः मूलमंत्रेण शतवारं जादूर्वाकुरयवबिल्वफलरक्तचंदनगुग्गुलुद्रव्यैर्यथालाभद्रव्यैर्वा तिलमिश्रपायसेनवापुनर्मूलमंत्रेण शतवारं तैरेव द्रव्यैः आधारांशक्त्यादिपीठदेवताः महाकाल्याद्यावरणदेवताश्च एकैकाहुत्यापायसाज्येनयक्ष्ये ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्याद्याज्यभगांतं कृत्वा वारंहुत्वासप्तशतीमंत्रैर्जपदशांशेन हुत्वा पुनर्मूलमंत्रेण शतवारं जुहुयात् ॥ नवग्रहादिभ्यः समित्तिराज्यानिहुत्वा उक्तद्रव्याणि मूलमंत्रेण शतपायसं च जुहुयात् तथा ऐमहाकाल्यैर्विचित्रैश्च इत्याद्यावरणदेवताभ्योऽपि तथैवाज्यपायसौ होतव्यौ ॥ एवं होमं कृत्वा स्विष्टकृदादिप्राञ्जहस्तो महाबलः ॥ शतयागाधिपो देवस्तस्यै नित्यं नमोनमः ॥ माषभक्तबलींस्तत्तन्मंत्रैर्दद्यात् ॥ तत्र मंत्राः ॥ इंद्रवो० इंद्रः सुरपतिश्चैव वल्लिंसमर्पयामि भो इंद्र इमं बलिं भक्षदि शंरक्ष मम यजमानस्य आयुः कर्ता शांतिकर्ता पुष्टिकर्ता तुष्टिकर्ता कल्याणकर्ता वरदो भव ॥ अनेन बलिदानेन इंद्रः प्रीयतां ॥ १ ॥ अग्निदूतं० आग्नेयः पुरुषोरक्तः सर्वदेवमयो व्ययः ॥ धूमकेतुरनाधृष्यस्तस्यै नित्यं नमोनमः ॥ अग्नये० इत्यादि० ॥ २ ॥ यमाय सोमं० यमश्चोत्पलपत्राक्षः किरीटीदंडधृक् सदा ॥ लोकसाक्षी विशुद्धात्मा तस्यै नित्यं नमोनमः ॥

मः ॥ यमायसांगायेत्यादि० ॥ ३ ॥ मोषुणःपरापरा० निर्ऋतिस्तुपुमान्ऋणःसर्वरक्षोधिपोमहान् ॥ खड्गहस्तोमहासत्वस्त
 सैनित्यं० निर्ऋतयेसांगायेत्यादि० ॥ ४ ॥ तत्वायामि० वरुणःसर्वलोकेषुपुरुषोनिम्नगाधिपः ॥ पाशहस्तोमहाबाहुस्तस्मैनि
 त्यं० वरुणायसांगायेत्यादि० ॥ ५ ॥ तववाय० सर्वप्राणात्मकोवायुःसर्वजंतुष्ववस्थितः ॥ ध्वजहस्तोमहाप्राणस्तस्मैनित्यं०
 वायवेसांगायेत्यादि० ॥ ६ ॥ आप्यायस्व० गौरोयस्तुपुमान्सौम्यःसर्वोपधिसमन्वितः ॥ नक्षत्राधिपतिःसोमस्तस्मैनित्यं०
 सोमायसांगायेत्यादि० ॥ ७ ॥ तमीशानं० ईशानःपुरुषःशुक्लःसर्वदेवाधिपोमहान् ॥ शूलहस्तोविरूपाक्षस्तस्मैनित्यं० ईशा
 नायसांगायेत्यादि० ॥ ८ ॥ आयंगौःपृश्नि० योसावनंतरूपेणब्रह्मांडसचराचरं ॥ पुष्पवद्भारयेन्मूर्ध्निस्तस्मैनित्यं० अनंताय
 सांगायेत्यादि० ॥ ९ ॥ ब्रह्मजज्ञानं० पद्मयोनिश्चतुर्मूर्तिर्वेदावासःपितामहः ॥ कमंडलुधरोदेवस्तस्मै० ॥ ब्रह्मणेसांगायेत्या
 दि० ॥ १० ॥ नवग्रहेभ्यःसंगेभ्यइत्यादिनाग्रहेभ्योबलिंदत्वाक्षेत्रपालायदद्यात् ॥ क्षेत्रस्यपतिना० सर्वभूताधिपायक्षेत्रा
 धिपतयेशाकिनीडाकिनीभूतप्रेतपिशाचादिवरिवारसहितायइमंबलिंसमर्पयामि ॥ भोक्षेत्रपालइमंबलिंभक्षदितिशोरक्षममयज
 मानस्यवाआयुःकर्तेत्यादि० ॥ बलिंगृह्णत्विमंदेवाआदित्यावसवस्तथा ॥ मरुतश्चाश्विनौरुद्राःसुपर्णाःपन्नगाःखगाः ॥ असु
 रायातुधानाश्चपिशाचोरगराक्षसाः ॥ डाकिन्योयक्षवेतालायोगिन्यःपूतनाःशिवाः ॥ जूंभकाःसिद्धगंधर्वानागाविद्याधरान
 गाः ॥ दिक्पालालोकपालाश्चयेचचिन्नविनायकाः ॥ जगतांशांतिकर्तारोब्रह्माद्याश्चमहर्षयः ॥ माविघ्नमाचमेपापंमासंतुपरि
 पंथिनः ॥ सौम्याभवंतुसाश्चभूतप्रेताःसुखावहाः ॥ इतिमंत्रान्पठेत् ॥ अयंबलिःशूद्रेणदुर्ब्राह्मणेनवानेयः ॥ ततोहस्तौपा

दौप्रक्षाल्याचम्य पूर्णाहुतिं जुहुयात् ॥ सुचिस्त्रुवेण द्वादशवारमाज्यं गृहीत्वानारिकेलादिचगृहीत्वा ॥ समुद्राद्दूर्भि० ३ मूर्धनं० १ पुनस्त्वा० पूर्णादर्वि० ससते अग्ने० धामंते विश्वं० मूलमंत्रः नमो देव्यै इत्यादि मंत्राश्च ॥ ततो वसो धारां हुत्वा प्रणीता विमोकादि कर्मशेषं समाप्य मूलमंत्रेण होमदशशेन दुग्धेन जलेन वातपर्णं कृत्वा तेनैव मंत्रेण तददशशेन मार्जयेत् ॥ ततो यजमान आचार्यादीन् वस्त्राद्यैः संपूज्यते भ्योगो मिथुनानि हिरण्यं च दद्यात् ॥ तत आचार्यादिभ्यो न्येभ्यो वा कपिला गोनीलमणिश्चेता ज्येष्ठा इत्यादिभिः सुरास्त्वेत्यादिभिर्ग्रहमंत्रैश्चाभिपिच्युः ॥ ततो यजमानो ग्रहाणामुत्तरपूजां कृत्वा चार्थेण विसर्जने कृते ग्रहणी ठदानं कृत्वा देवीं पंचोपचारैः संपूज्यते ॥ तत आचार्यादयः कलशोदकेन सपत्नीकं सकुंडं वयजमानं समुद्रं भांडविल्वेक्ष्वन्यतमो देयः ॥ सचेत्थं ॥ देवीं द्रोणपुष्पविल्वाद्यदलजाती चंपकैः संपूज्य कर्ता उदङ्मुखः पूर्वमुखं देवीमुखं वा बलिं गंधादिनाभ्यर्च्य ॥ पशुस्त्वं बलिरूपेण मम भग्या दुपस्थितः ॥ प्रणमामिततः सर्वरूपिणं बलिरूपिणं ॥ यज्ञार्थे बल्यः सृष्टाः स्वयमेव स्वयं भुवा ॥ अतस्त्वांघातयाम्य दातुरापद्विनाशनं ॥ चामुंडा बलिरूपाय वलेतुभ्यं नमोस्तुते ॥ यज्ञार्थे बल्यः सृष्टाः स्वयमेव स्वयं भुवा ॥ अतस्त्वांघातयाम्य द्यतस्माद्यज्ञे वधोऽवधः ॥ इति बलिमभिमंत्र्य ऐं ह्रीं श्रीं इति तत्र पुष्पं क्षिप्त्वा ॥ रसना त्वंचंडिकायाः सुरलोका प्रसाधकः ॥ ह्रां ह्रीं खं इं आं हुं फट् इति खड्गमन्य द्वादशस्त्रं संपूज्य ॐ कालिकालियज्ञे श्वरिलोहं दडायै नमः इति बलिं छेदयित्वा ॐ ह्रीं ऐं ह्रीं कौशिकी रुधिरैणाप्यायतां इति देव्यै निवेद्य शेषं गृहीत्वा पूतनायै चरक्यै विदार्यै पापराक्षस्यै च निवेद्य ततो मापपिष्टमयं शत्रुकृत्वा खड्गेन छे

दयित्वास्कंदायविशिखायचदत्वाबलिशेषरक्षोभ्योहरेत् ॥ मंत्रस्तु ॐ ह्रींस्फुरस्फुरकुंभ २ सुनु २ गुह्य २ धनु २ मारय २
 विद्रावय २ विदारय २ कंपय २ कंपतय २ कृतय २ पूरय २ ॐ ह्रीं ॐ हुं फद् २ हुं मर्दय २ हुं इति ॥ ततःशेषबहिर्दद्या
 त् ॥ तत्रमंत्राः बलिगृह्णत्विमं देवा इत्यादयःपूर्वोक्ता एव ॥ ततःस्नात्वा तिलकं धृत्वा देवीप्रार्थयेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ खड्गिनी
 शूलिनी घोरा ० १ शूलेन पाहिनो देवि ० ४ नमो देव्यै महादेव्यै ० ५ रूपं देहिय शो देहि भगं भगवति देहि मे ॥ पुत्रान् देहि धनं दे
 हि सर्वान् कामान्श्च देहि मे ॥ महिषं निमहामाये चामुंडमुंडमालिनि ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यं देहि देवि नमोस्तुते ॥ इति देवीसंप्रा
 र्थं गुह्यातिगुह्यगोप्स्वीत्वं गृहाणा स्मत्कृतं जपं ॥ सिद्धिर्भवतु मे देवि प्रसादात्तव सुंदरि ॥ इति देव्यै जपं निवेद्य ॥ कृतस्य कर्मणः
 सांगता सिद्ध्यर्थं कुमारि ब्राह्मण सुवासिनीः पूजापूर्वकं संभोज्य संकल्प्य वा न्यूनातिरिक्तदोषपरिहारार्थं ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दक्षि
 णां दत्वाग्निं संपूज्य विभूतिं धृत्वा गच्छ गच्छेत्यग्निं विसृज्य मूलमंत्रेण पुष्पेण देवीमुद्रास्य नासया हृदि प्रतिष्ठां विभाव्य षडंगं कृत्वा उ
 त्तिष्ठ ब्रह्मण ० अभ्यार ० इति मंत्रैर्विसृज्याचार्याय दत्वा मंत्रं पठेत् ॥ त्रैलोक्यमातर्देवित्वं सर्वभूत दयान्विते ॥ दानेनानेन संतु
 ष्टा सुग्रीतावरदा भव ॥ उत्तिष्ठ देवि चंचे शिशुभां पूजां प्रगृह्य च ॥ कुरुष्व मम कल्याणमष्टाभिः शक्तिभिः सह ॥ ततोऽग्निं संपूज्य वि
 भूतिं धृत्वा गच्छ गच्छेति तं विसृज्य शतं यथाशक्ति वा विप्रान्संभोज्य ततः यस्य स्मृत्या ० प्रमादात् कुर्वतां कर्म ० इत्यादिजपित्वा क
 र्मेश्वरार्पणं कृत्वा सुहृद्युक्तो भुंजीत ॥ इदमेव पूजाहोमबल्यादिविधानं नवरात्रे पिज्ञेयं ॥ तत्र विशेषस्तु दशम्यां प्रातर्देवी विसर्जनं ॥
 अन्यच्च महानिबन्धेभ्यो वगंतव्यं ॥ इति संक्षेपेण नवचंडीशतचंडीसहस्रचंडीप्रयोगः ॥ ॥ ७३ ॥

श्रीः ॥ देशकालाद्युल्लिख्यममनिखिलदुरितदौर्भाग्यदुःस्वमरुनिर्मितबाधाशांतिपूर्वकमायुरारोग्यधनधान्यद्विपदचतुष्पद
शांतिपूर्वकंगोरोमतुल्यवत्सरावधिसकलभोगपरिपूर्णस्वर्गलोकप्राप्तिकासः श्रीपर० गोप्रदानमहंकरिष्ये तदंगणपतिपूजनपू
र्वकब्राह्मणपूजनंगोः पूजनंचक० ॥ गोत्रोच्चारपूर्वकंगोप्रतिग्रहीतारंब्राह्मणंवृत्वा ॥ तवपादोदकंतीर्थमुखेवेदाःप्रतिष्ठिताः ॥
पाद्यंगुहाणविप्रेन्द्रभूमिदेवनमोस्तुते ॥ पाद्यं ॥ भूमिदेवाग्रजन्मासित्वंविप्रप्रुरूपोत्तम ॥ प्रत्यक्षयज्ञपुरुषअर्घोयंप्रतिगृह्यतां ॥
अर्घ्यआचमनीयंवस्त्रयज्ञोपवीतंगंधालंकारपुष्पधूपदीपान्इदमामंभोजनपर्यासं यथाशक्तिदक्षिणातांवूलसहितममृतरूपेणसं
पद्यतां ॥ यदर्चनंकृतंविप्रतवविष्णुस्वरूपिणः ॥ तत्सर्वममदानस्यविष्णवेस्तुसमर्पणं ॥ इतिसंप्राथ्यगंगापूजयेत् ॥ तत्रादौ
न्यासः ॥ शृंगमूलयोःब्रह्मविष्णून्यसामि शृंगाययोःसर्वतीर्थानि० ललाटेमहादेवन्य० ललाटाग्रेमहादेवी० नासावंशेषण्मुखं०
कर्णयोरधिनौ० चक्षुषोःशशिभास्करौ० दंतेषुवायुं० जिह्वायावरुणं० हुंकारेसरस्वतीं० गंडयोःयमधमौ० ओष्ठयोःसंध्या
द्वयं० ग्रीवायांइंद्रं० कुक्षिदेशेरक्षांसि० उरसिसाध्यान्० चतुष्पादेषुधर्म० खुरमध्यगंधर्वान्० खुराग्रेपद्मगान्० खुरपार्श्वे
व्यप्सरसोन्य० पृष्ठेएकादशरुद्रान्० सर्वसंधिषुवसून्० श्रोणीतटेपितृन्० लंगूलेसोमं० वालेषुआदित्यरश्मीन्० गोमूत्रेगं
गां० क्षीरेसरस्वतीं० दधिनर्मदां० सर्पिषिहुताशनं० रोमसुत्रयस्त्रिंशत्कोटिदेवान्० उदरेषुधिवीं० पयोधरेषुचतुःसगरान्
न्यसामिइतिन्यस्य उपह्वयेसुदुधां० गौरीर्ममाय० हिंकृण्वती० ब्राह्मणोस्य० आयंगौः० उच्छुष्माओषधीनां० इत्यादिमं

॥ २८७ ॥ अथ॥ प्रदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ देशकालाद्युल्लिख्यममनिखिलदुरितदौर्भाग्यदुःस्वमरुनिर्मितबाधाशांतिपूर्वकमायुरारोग्यधनधान्यद्विपदचतुष्पद
शांतिपूर्वकंगोरोमतुल्यवत्सरावधिसकलभोगपरिपूर्णस्वर्गलोकप्राप्तिकासः श्रीपर० गोप्रदानमहंकरिष्ये तदंगणपतिपूजनपू
र्वकब्राह्मणपूजनंगोः पूजनंचक० ॥ गोत्रोच्चारपूर्वकंगोप्रतिग्रहीतारंब्राह्मणंवृत्वा ॥ तवपादोदकंतीर्थमुखेवेदाःप्रतिष्ठिताः ॥
पाद्यंगुहाणविप्रेन्द्रभूमिदेवनमोस्तुते ॥ पाद्यं ॥ भूमिदेवाग्रजन्मासित्वंविप्रप्रुरूपोत्तम ॥ प्रत्यक्षयज्ञपुरुषअर्घोयंप्रतिगृह्यतां ॥
अर्घ्यआचमनीयंवस्त्रयज्ञोपवीतंगंधालंकारपुष्पधूपदीपान्इदमामंभोजनपर्यासं यथाशक्तिदक्षिणातांवूलसहितममृतरूपेणसं
पद्यतां ॥ यदर्चनंकृतंविप्रतवविष्णुस्वरूपिणः ॥ तत्सर्वममदानस्यविष्णवेस्तुसमर्पणं ॥ इतिसंप्राथ्यगंगापूजयेत् ॥ तत्रादौ
न्यासः ॥ शृंगमूलयोःब्रह्मविष्णून्यसामि शृंगाययोःसर्वतीर्थानि० ललाटेमहादेवन्य० ललाटाग्रेमहादेवी० नासावंशेषण्मुखं०
कर्णयोरधिनौ० चक्षुषोःशशिभास्करौ० दंतेषुवायुं० जिह्वायावरुणं० हुंकारेसरस्वतीं० गंडयोःयमधमौ० ओष्ठयोःसंध्या
द्वयं० ग्रीवायांइंद्रं० कुक्षिदेशेरक्षांसि० उरसिसाध्यान्० चतुष्पादेषुधर्म० खुरमध्यगंधर्वान्० खुराग्रेपद्मगान्० खुरपार्श्वे
व्यप्सरसोन्य० पृष्ठेएकादशरुद्रान्० सर्वसंधिषुवसून्० श्रोणीतटेपितृन्० लंगूलेसोमं० वालेषुआदित्यरश्मीन्० गोमूत्रेगं
गां० क्षीरेसरस्वतीं० दधिनर्मदां० सर्पिषिहुताशनं० रोमसुत्रयस्त्रिंशत्कोटिदेवान्० उदरेषुधिवीं० पयोधरेषुचतुःसगरान्
न्यसामिइतिन्यस्य उपह्वयेसुदुधां० गौरीर्ममाय० हिंकृण्वती० ब्राह्मणोस्य० आयंगौः० उच्छुष्माओषधीनां० इत्यादिमं

त्रैः पूजाकार्या ॥ सौरभेयि सर्वहिते पवित्रे पापनाशिनि ॥ गृह्णैतन्मया दत्तं पाद्यं त्रैलोक्यवन्दिते ॥ भूर्भुवः स्वः रुद्ररूपिण्यै ग
 वे नमः पाद्यं ॥ सर्वदेवमये देविसर्वतीर्थमये शुभे ॥ गृहाणार्घ्यमया दत्तं सौरभेयि नमोस्तुते ॥ अर्घ्यं ॥ देहस्थिता सिरुद्राणीशं
 करस्य सदा प्रिया ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं व्यपोहतु ॥ आचमनीयं ॥ यालक्ष्मीः सर्वलोकेषु याचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपे
 ण ॥ स्नानं ॥ आच्छादनं गेव दद्यां सम्यक् शुद्धं सुशोभनं ॥ सुरभिर्वस्त्रदानेन प्रीयतां परमेश्वरी ॥ वस्त्रं ॥ सर्वदेवमये देवि
 चंदनं चंद्रसंनिभं ॥ कस्तूरीकुंडुमाढ्यं च सुगंधिप्रतिगृह्यतां ॥ चंदनं ॥ गोः अग्रपादाभ्यां नमः आस्याय ० नासावंशाय ० नेत्रा
 भ्यां ० कर्णाभ्यां ० ककुदे ० पृष्ठाय ० पश्चिमपादाभ्यां ० सर्वो गेभ्यो नमः ॥ (अत्रापिकेचनपूर्वनिर्दिष्टमंगेषु देवतान्यासं शृंगमू
 लयोर्ब्रह्मविष्णुभ्यां नमः इत्यादितत्तदेवतां चतुर्थ्या निर्दिश्य कुर्वति) ॥ ततो गेवलं कारान्दद्यात् ॥ शृंगभूपार्थं सुवर्णचरणभूषणा
 धरजतं भालभूपार्थमादर्शनेत्रयोः कज्जलं कंठे घंटां पुष्पस्रजं च सर्वावयवभूपार्थं पट्टकूलं पृष्ठे ताम्रं पुच्छे मुक्तास्रजं कुंकुमकस्तूरिकांगं
 धान्सप्तधान्यानि घृतपूर्णकुम्भं च परितः कल्पयेत् ॥ माल्यादीनीतिपुष्पाणि ॥ देवद्रुमरसोद्भूतो गोघृतो नमस्तुते ॥ प्रय
 च्छामिमहाभागे धूपोयं प्रतिगृह्यतां ॥ धूपं ॥ आनंदकृत्सर्वलोके देवानां च सदा प्रियः ॥ गौस्त्वमादिजगन्नाथो दीपो यं प्रति ० ॥
 दीपं ॥ सुरभिस्त्वं जगन्मातर्देवि विष्णुपदे स्थिता ॥ सर्वदेवमये ग्रासं मया दत्तमिमं ग्रस ॥ सौरभेय्यः सर्वहिताः पवित्राः पुण्यराश
 यः ॥ प्रतिगृह्णत्विमं ग्रासं गावस्त्रैलोक्यमातरः ॥ गोग्रासनैवेद्यं ॥ फलतांबूलदक्षिणाः समर्घ्यं ॥ पंचगावः समुत्सन्नामथ्यमाने
 महोदधौ ॥ तासां मध्ये तु यानं दातस्यै देव्यै नमो नमः ॥ नमस्कारः ॥ गावो ममाग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये नित्यं

गवांमध्येवसाम्यहं ॥ प्रदक्षिणाः ॥ हिंक्रणवतीवसुपत्नी० ॥ इतिपुष्पांजलिः ॥ गवोममाग्रतइतिसंप्राथ्यकुशाक्षतान्गृहीत्वा
 गोपुच्छोदकेनतर्पयेत् ॥ गोदानांगत्वेनदेवर्षिपितृतर्पणंकरिष्ये ॥ ब्रह्मातृप्यतु विष्णुस्तु० रुद्रस्तु० शक्राद्यादेवतास्तृप्यंतु०
 ऋषयस्तु० मनवस्तु० विश्वेदेवास्तु० दिक्पालास्तु० मरुतस्तु० वसवस्तु० रुद्रास्तु० दितिपुत्रास्तु० साध्यास्तु० मरुद्गणा
 स्तु० ग्रहास्तु० नक्षत्राणितु० योगास्तु० राशयस्तु० अश्विनौतृप्यतां० यक्षास्तृप्यंतु रक्षांसि० मातरः० नागाः० सरितः०
 द्रुमाः० तीर्थानि० जलदाः० नदाः० मनुष्याः० पिशाचाः० पशवः० दिव्यदानवाः० दिव्यादित्याः० योगिन्यः० विद्या
 धराः० देवयोनयः० ओषधयः० दिग्गजाः० दिक्पालाः० अनिरुद्धः० चलाः० जंतवः० स्थावराः० जंगमास्तृप्यंतु ॥ अ
 थोत्तरीयेणसनकादींस्तर्पयेत् ॥ सनकस्तृप्यतु सनंदनः सनातनः सनत्कुमारः कपिलः आसुरिः पंचशिखाः वह्निपदः ॥ य
 मंतर्पयामि धर्मराजं अंतकं वैवस्वतं कालं नीलं परमेष्ठिनं औदुंबरं दध्नें सर्वभूतक्षयं वृकोदरं चित्रगुप्ततर्पयामि ॥ य
 प्राचीनावीतीस्वपितृंस्तर्पयेत् ॥ ततःआयुर्मेतर्पयामि प्राणंमेइतियथालिंगमंगानिस्पृशेत् ॥ इमांगंरुद्रदैवत्यांदोग्रसंवत्साम
 व्यंगांसर्वाभरणभूषितांगंधाद्युपचारैःपूजितांकृतसंकल्पसिद्ध्यर्थमहाविष्णुप्रीत्यर्थतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ गौस्तारयतुपुण्यवर्धतां
 शांतिरस्तुपुष्टिरस्तुपुष्टिरस्तुपुष्टिरस्तुअविघ्नमस्तुआरोग्यमस्तुशिवंकर्मास्तुकर्मसमृद्धिरस्तुधर्मसमृद्धिरस्तु अहरहरभिवृद्धिर
 स्तुकल्याणाभ्युदयोस्तु ॥ यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघौघनाशिनी ॥ विश्वरूपधरोदेवःप्रीयतामनयागवा ॥ अनेनरुद्रस्वरू
 पिणीगोप्रदानेनमहाविष्णुःप्रीयतां ॥ आगावोअगमन्निविर्गपठन्प्रदक्षिणांकुर्यात् ॥ स्वस्त्यस्तुदीर्घं ॥ शिवाआपःसंतुसौम

नस्यमस्तुअक्षतंचारिष्टंचास्तु ॥ दानस्यप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिदंयथाशक्तिसुवर्णरुद्रदैवत्यंविष्णुस्वरूपिणेगोप्रतिग्रहीत्रेब्राह्मणाय
तुभ्यमहंसंप्रददे नमम ॥ विप्रोदेवस्यत्वेतिप्रतिगृह्य कइदंकस्माअदादितिकामस्तुतिंपठेत् ॥ ततोविप्रंप्रार्थयेत् ॥ त्वंसर्वदे
वगणमंदिरसर्वभूतविश्वेश्वरत्रिपथगोदधिपर्वतानां ॥ तद्दानशक्तिशलटीकृतपापकोटिःप्राप्तोस्मिनिर्वृतिमतीवपरानतोस्मि ॥
ततोभूरिदक्षिणांदत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसामान्यगोप्रदानविधिः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ २८८ ॥ अथवृषभदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ आचम्यदेशकालौनिर्दिश्यामुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममसकलारिष्टनिरसनपूर्वकामुकफलसिद्ध्यर्थंवृषभदानंकरिष्ये त
दंगतयाब्राह्मणपूजनंवृषपूजनंचक० ॥ प्रतिग्रहीतारंब्राह्मणंवृत्वाश्रीविष्णुस्वरूपिणेब्राह्मणायनमइदंपाद्यमित्यादिसंपूज्यततो
वृषभंपूजयेत् ॥ तत्रादौवृषांगेन्यासः ॥ शिरोमध्येमहादेवंन्यसामि ललाटेमहादेवीं दक्षिणशृंगमूलेविष्णुं वामशृंगमूलेब्रह्मा
णं शृंगाग्रेसर्वतीर्थानि नासांग्रेषणमुखं दंतेषुसर्ववायून् जिह्वायांवरुणं हुंकारेसरस्वतीं गंडयोर्यमं ओष्ठयोःसंध्याद्वयं ग्रीवा
यामिंद्रं कुक्षिदेशेरक्षांसि उरसिसाध्यान् चतुःपादेषुधर्मं खुरमध्येगंधर्वान् खुराग्रेषुपद्मगान् खुरपार्श्वेष्वप्सरसः पृष्ठेएकाद
शरुद्रान् सर्वसंधिषुवसून् श्रोणीतटेपितृन् लांगूलेसोमं वालेष्वादित्यरश्मीन् गोमूत्रेगंगां उदरेपृथ्वीं रोमसुत्रयस्त्रिशत्कोटि
देवान् इतिदेवतान्यासंकृत्वातस्यैवांगेषुमंत्रन्यासंकुर्यात् ॥ इषेत्वोर्जैत्वामूर्धनमः इमारुद्रायस्थिरधन्वनेशशांकाय नमस्तेरु
द्रमन्यवेचक्रांगाय सहस्राणिसहस्रधाललाटाय विभ्राड्बृहस्पिबतुदक्षिणेनेत्राय त्र्यंबकंयजामहेवामनेनेत्राय मानस्तोकेनासि

कायै अवतत्यधनुःमुखाय नीलग्रीवद्वयंकंठाय मर्माणि ते बाहुमूलाभ्यां समिधाग्निबाहुभ्यां नमोवःकिरिकेभ्यो हृदयाय हिर
ण्यगर्भःसमनाभ्यै मीढुष्टमकट्यै मानोमहांत ऊरुभ्यां उदुत्यंजातजंघाभ्यां इमारुद्राय जानुभ्यां रक्षोहणं गुदाय वृष्णस्तेवृ
ष्णयल्लिंगाय ऋषभं मापुच्छाय त्रिपादूर्ध्वखुरेभ्यः एवंमंत्रन्यासं विधाय वृषंपूजयेत् ॥ ॐ शिवस्त्वष्टरिहागहि० वृषभो धुर्यएव
स्यान्महांदेवप्रियः सदा ॥ संप्रदानेन चैवास्वममशांतिकरो भवेत् ॥ भूर्भुवःस्वः रुद्रदेवत्याय वृषभायेदं पाद्यं ॥ शिवस्त्वष्टरिति
मंत्रः सर्वत्र ॥ गवामंगेषु तिष्ठंति भुवनानि चतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवमेस्यादिह लोके परत्र च ॥ अर्घ्यं ॥ धर्मस्त्वं वृषरूपेण जग
दानंदकारक ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ आचमनीयं ॥ गावः सुरभयो निलयं गावो गुग्गुलुसंनिभाः ॥ गावः प्र
तिष्ठाभूतानां गावः शरणमुत्तमं ॥ स्नानं ॥ आच्छादनं गेवेदद्यात्सम्यक् शुद्धं सुशोभनं ॥ वृषभो वस्त्रदानेन प्रीयतांशं करप्रियः ॥
वस्त्रं ॥ श्रीखंडं शीतलं दिव्यं सर्वसंतापहारकं ॥ कस्तूरीकुंडुमाढ्यं च चंदनं प्रतिगृह्यतां ॥ चंदनं ॥ अक्षताश्च सुरश्रेष्ठा इत्यक्षतान् ॥
ततो लंकारान् शृंगयोः सुवर्णचरणे पुरजतं भाले आदर्शं सुवर्णवानेन त्रयोरलङ्घ्यं कंठे घंटां चामरं च पृष्ठे ताक्षं पुच्छे मौक्तिकं विलेपना
ध्वर ॥ मया हतानि पूजार्थं मंगीकुरु नमोस्तुते ॥ सर्वाभावे हिरण्यं ॥ मालतीचंपकादीनि माल्यानि वृषभे
भसत्तम ॥ धूपं ॥ आनंदकृत्सर्वलोके देवानां च सदा प्रियः ॥ देवद्रुमरसोद्भूतं गोघृतेन समन्वितं ॥ भक्त्या समर्पयेत्तुभ्यं धूपं वृष
लालोकाजीवंति प्रभवन्ति च ॥ अतः समर्पयेत्तुभ्यं माहारं वृषसत्तम ॥ नैवेद्यं ॥ तांबूलं दक्षिणां च समर्प्य ॥ वर्षणाद्धर्मकामानां

वृषोलोकेनुगीयते ॥ तस्मात्पूरयमेकामान्धर्मीश्चवृषस्तम ॥ मंत्रपुष्पं ॥ वृषोसिभगवन्धर्मश्चतुष्पादःप्रकीर्तितः ॥ नमामि
तमहंभक्त्यासमारक्षतुसर्वतः ॥ नमस्कारं ॥ आगावोअगमन्निप्रदक्षिणां ॥ ऋषभंमेतिपंचर्वस्यवृषभोनुष्टुबंत्यामहापंक्तिः
उपस्थानेवि० ॥ इत्युपस्थाय ॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदानंदकारक ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतःपाहिसनातन ॥ इतिप्रार्थ्यस्वयं
प्राञ्जुखः प्रतिग्रहीतारमुदञ्जुखमुपवेक्ष्यवृषस्यदक्षिणखुरंस्पृष्ट्वा ॥ स्वस्त्यस्तुदीर्घमायुःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ धर्मस्त्वंवृष
रूपेण० ॥ इमंवृषरुद्रदैवतंयथाशक्त्यलंकृतंममामुकफलसिद्ध्यर्थममुकगोत्रायामुकशर्मणेमुकशाखिनेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रद
दे नममइतिसकुशाक्षतोदकंतद्धस्तेक्षिपेत् ॥ ब्राह्मणोदेवस्यत्वेतितंप्रतिगृह्यादक्षिणखुरंस्पृष्ट्वाकइंदंकस्माअदादितिमंत्रंपठेत् ॥
ततोदातासुवर्णंरजतंवायथाशक्तिदक्षिणात्वेनदत्त्वा ऋषभंमेतिपंचर्वेनवृषभंप्रदक्षिणीकृत्यब्राह्मणेननीयमानेवृषेशतपदानित
मनुब्रज्यपुनःस्वस्थानमागत्य कर्मसंपूर्णतावाप्तयेब्राह्मणेभ्योदक्षिणांदद्यात् ॥ इतिवृषभदानविधिः ॥ ७ ॥

॥ २८९ ॥ अथमहिषीदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ देशकालोत्कीर्तनंतेऽमुकशर्मणोममापमृत्युनाशपूर्वकंपित्तज्वरादिपीडानिरासेनसद्यआरोग्यावासिद्वारायमात्मकश्री
विष्णुप्रीतिकामोहंयमदैवल्यमहिषीदानंकरिष्ये ॥ गणेशंसंपूज्याचार्यंवृणुयात् ॥ आचार्यःस्थंडिलकरणाद्यग्निप्रतिष्ठातिशेरी
शान्यांगणानांत्वेतिगणपतिं यमायसोममितियमं परंमृत्योइतिमृत्युंचसंस्थाप्यषोडशोपचारैःसंपूज्यतदीशान्यांमहीद्यौरित्या
दिविधिनाकलशं संस्थाप्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेत्रप्रधानंगणपतियमंमृत्युंचतत्तन्मंत्रैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्या

काभिराज्यप्लुततिलाहुतिभिःशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमशेषं समाप्यकर्ता तिलतैलेनयमंतपयेत् ॥ महिषीदानांगत्वेनापमु
 त्युपरिहारार्थं यमतर्पणं करिष्ये ॥ यमतर्पयामि धर्मराजं मृत्युं अंतकं वैवस्वतं कालं सर्वभूतक्षयं औदुंबरं दध्मं नीलं परमेष्ठिनं
 योगैरमृदं कंठेसिंदूरं उदरेहरिद्रां शृंगयोः सुवर्णं बुरेबुरैः पुष्पं कंठे घंटां कृष्णवस्त्रं च पृष्ठे रक्तवस्त्रं लांगूले रौप्यं ललाटे सुवर्णं तिलकं कंठे
 पुष्पमालामित्यादि ॥ ततो महिष्याः समंतादष्टदिक्ष्वष्टौ दीपान् संस्थाप्य पूर्वैलवणं आग्नेय्यां गुड्याभ्यां कार्पासं नैऋत्यां नवनीतं प
 हीतारं वृत्वा तदंगेयमंध्यायेत् ॥ महिषारूढं नृकपालहस्तं दंडायुधं भस्मसितांगयष्टिं ॥ उलूकचिह्नं नरमुंडमालं निर्मास देहं रुधिरं
 कालत्वमृषिरसि प्राणोत्कांतिशक्तिमानसि अतस्त्वां प्रतापिनं बहुमानये एवं भूतस्त्वमिहा गच्छे ह तिष्ठ पूजां गृहाण सुप्रसन्नो वरदो म
 मापदिनाशको भवेति ब्राह्मणशरीरे यमं भावयित्वा ॥ भो भो कालजगद्धूतयममहिषवाहन ॥ दिगीश प्राणराजेंद्र दंडहस्तधनुर्धरा ॥ महा
 ब्रह्माच्युतमहेशानं सेनाधीश्वर वल्लभा ॥ यज्ञभुग्दक्षिणेयस्त्वं सर्वभोगसुखावह ॥ गृहीष्वमहिषीदानं जीवनाय मम प्रभो ॥ पंचभू
 तात्मके देहे स स धातुसमन्विते ॥ विप्रस्यागत्य तिष्ठेह संमुखो भव मे सदा ॥ ध्यानं ॥ यमाय सोममित्यासनं ॥ तेनैव पाद्यं ॥ सुगंनः
 पंथामित्यर्घ्यं ॥ यमाय मधुमत्तममित्याचमनीयं ॥ यस्मात्त्वं सर्वधर्माणां मंगलानां च मंगलं ॥ महाकालजगद्धूतधर्मराजनमो

स्तुते ॥ स्नानं ॥ कामरूपकरालास्यकृतांतकरुणानिधे ॥ प्रेतराजशिरोरत्नमुखंदेहिनमोस्तुते ॥ इतिवस्त्रं ॥ देवदानवगंधर्वदक्षिणःसरितांपते ॥ सूर्यादिखेचराणांचजीवितेशनमोस्तुते ॥ इत्युपवीतं ॥ कालरूपकरालास्यमहादंष्ट्रसुरप्रिय ॥ शबलाशमयित्रैर्द्रज्जीवितेशनमोस्तुते ॥ गंधं ॥ कृतांतधर्मराजेंद्रमृत्योतकविमर्दन ॥ प्रलयान्निसमाभासदक्षिणेशनमोस्तुते ॥ रक्तचंदनं ॥ धर्मराजकरालास्यपुण्यपापविमर्दन ॥ याम्येशमहिषारूढस्रजंचप्रतिगृह्यतां ॥ पुष्पमालां ॥ विद्युत्कपिशकेशाग्रकोकिलांजनसंनिभ ॥ दक्षिणेशसुरश्रेष्ठधूपोयं प्रतिगृह्यतां ॥ धूपं ॥ तप्तहाटककेशाग्रजटिलारक्तलोचन ॥ नंद्यावर्तकवद्गर्णश्राद्धदेवनमोस्तुते ॥ दीपं ॥ महाकालमहाबाहोजगत्पाणविनाशन ॥ धर्मालयतपोराशेनैवेद्यं प्रतिगृह्यतां ॥ नैवेद्यं माषान्नमामान्नं वा ॥ विप्रवर्यजगद्धस्तकालांतकशरीरग ॥ कालरूपमहादेवधर्मराजनमोस्तुते ॥ इत्याच्छादनं ॥ शश्वदेतित्वयाज्ञतोधातादेवत्वदाज्ञया ॥ ब्रह्माच्युतमहेशैर्द्रैःस्थीयतेचतवाज्ञया ॥ सर्वलंकारान् ॥ दिगंतरमहाराजसर्वभूतक्षयांतक ॥ शवारूढशवाधीशमांसशोणितभक्षक ॥ दंडहस्तपरंमृत्योर्धर्मराजनमोस्तुते ॥ नमस्कारः ॥ ब्राह्मणप्रार्थना ॥ प्रेतास्थिचीवसंभारंदधच्चैवतुमस्तके ॥ पवित्रपुरुषांन्नाणांशिरसांकृतभूषण ॥ विष्टपत्रयसंस्थानांजीवानांशकृल्लभो ॥ अलक्ष्यंसर्वभूतानांब्रह्माच्युतपिनाकिनां ॥ कश्यपात्रिवसिष्ठादिव्रतिनांपरमर्षिणां ॥ वराहगर्गसत्त्वानामलक्ष्योगणितैरपि ॥ अरूपस्त्वव्ययोनादिर्विदानंमोक्षवस्तुनः ॥ मदीयंजीवितंकालत्वमेवत्रातुमर्हसि ॥ अतोदानंकरिष्येहंमहिष्याःकरुणानिधे ॥ अनेनयमःप्रीयतां ॥ अथमहिषीपूजा ॥ नाममंत्रेणव्याहृतिभिश्चऋग्रेहिमहिपथिभिरितिमंत्रेणमहिषीषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ अर्घ्ये

विशेषः ॥ अपमृत्युहरेदेविकालरात्रिस्वरूपिणि ॥ मातुत्रायस्वमहिषिगृहाणार्घ्यं ० इत्यर्घ्यं ॥ महिष्यामुखेकार्पासबीजानि
 पिण्याकंचदत्वाप्रार्थयेत् ॥ शृंगतःकालरूपेत्वंमुखतोमृत्युरूपिणि ॥ गाधिपुत्रकृतेदेविकालमरणापहे ॥ धर्मराजप्रियेदेवि
 मतिषासुरमातृके ॥ यत्पुत्रोधर्मराजेनद्रुंदानवराक्षसान् ॥ एकःशक्ततमोवीक्ष्यकृतंवाहनमात्मनः ॥ सात्वंप्रसीदकल्याणि
 मृत्योर्हृदयनंदिनि ॥ विश्वामित्रकृतेदेविलोकोपकृतयेक्षितौ ॥ यज्ञसंसिद्धयेचात्रतस्यैमहिषितेनमः ॥ जननीमहिषस्यत्वंका
 लरूपेममप्रिये ॥ संदेहंहरदानान्मेमोक्षयस्वार्तिमागतं ॥ रक्तपुष्पसजारक्तवासोभिःकृतभूषणं ॥ लवणाद्युपहारस्थांससधा
 न्ययुतांतथा ॥ पिण्याकराशिसंभक्ष्यांयथाशक्त्याह्यलंकृतां ॥ महिषीधर्मराजायदास्यामिप्रीतिहेतवे ॥ ततोयमंप्रार्थयेत् ॥
 राजात्वंसर्वधर्माणांजगत्संहारकारकः ॥ स्वदानपरिसंतुष्टःप्रयत्नाद्रक्षकृत्विजं ॥ प्राणदापानदाहेतिर्वचोदाव्यानदापरा ॥
 आभिस्तुहेतिभिर्धर्मजीवितंतोषणंपरं ॥ ऋत्विजंरक्षराजेंद्रधर्मोस्माकंप्रगृह्यतां ॥ ततोदाताप्राञ्जुखः ब्राह्मणमुदञ्जुखमवस्था
 प्यकांस्त्यपात्रंकरेधृत्वामहिष्याःपृष्ठदेशेदानंकुर्यात् ॥ अमुकगोत्रोमुकशर्महं ॥ इन्द्रादिलोकपालानांयाराज्यमहिषीशुभा ॥
 महिषीदानमाहात्म्यात्सास्तुमेसर्वकामदा ॥ यमराजस्यमाहात्म्येयस्यायुःसुप्रतिष्ठितं ॥ महिषासुरस्यजननीसास्तुमेसर्वकाम
 दा ॥ इमौमंत्राबुच्चार्य ॥ (दानेमंत्रविशेषोयथा ॥ यद्वाहिष्ठंतदग्रेवृहदितिमंत्रः ॥ तंमृत्युभयभीतंमंमरणात्त्वंसमुद्धर ॥
 विम्रेद्रवेदेदांगपवित्रकरुणाकर ॥ गृहाणमहिषीगृष्टिसवस्त्रांस्वर्णभूषितां ॥ इयामांसुनेत्रांसुशृंगीमंगैःसंपूर्णविग्रहां ॥ पय
 स्विनीसुशीलांचदरिद्रतिमिरापहां ॥ हेमशृंगीरौप्यखुरांकांस्यधंदासमन्वितां ॥ रौप्यलांगूलसंयुक्तांतावदोहनसंयुतां ॥ स

मंतादीपसंयुक्तांसप्तधान्यसमन्वितां ॥ महिषीवत्ससंयुक्तांसुशीलांचपयस्विनीं ॥ नीलवस्त्रावृतांचाहंदास्येमृत्युहरायच ॥
 यमवाहनंमहिषीमृत्युरूपेणसंस्थिता ॥ सर्वव्याधिहरानित्यमतःशान्तिंप्रयच्छमे ॥ सरलंसजलंशृंगधृतवाचिप्रकरेर्पयेत् ॥ कां
 स्यपात्रस्थितेपाणौदद्यादानंसदक्षिणं ॥ मृत्युरूपांगृहाणेमांमहिषीद्विजसत्तम ॥ मृत्योःसंन्नाहिमांधोराह्णच्छत्वंचत्रकुत्रचि
 त् ॥) अमुकप्रवरगोत्रायामुकशाखिनेमुकशर्मणेब्राह्मणाचइमांमहिषींसवत्सांस्वर्णशृंगीरौप्यखुरांताम्रपात्रदोहनयुतांघंटाभ
 रणोपेतांअष्टौदिक्षुदीपयुतांलवणादिसप्तधान्योपेतांयमदैवत्यांतुभ्यमहंसंप्रददनममेतिवदेत् ॥ देवस्यत्वा०ब्राह्मणःकइदंक
 स्माअदादितिपठेत् ॥ दानस्यप्रतिष्ठार्थेदक्षिणांदत्वातंप्राथयेत् ॥ स्वामिन्जगद्गुरोब्रह्मन्मदीयंयदुपाजितं ॥ दुष्कृतंदुरितं
 मृत्युबंधनंचार्जितंमया ॥ शत्रुजंविषजंरोगंशोकजंविरहादियत् ॥ पीडापमृत्युविघ्नानिगृहीत्वागम्यतांद्विज ॥ मृत्युरूपगृ
 हाणेमांमहिषीद्विजसत्तम ॥ मृत्योश्चन्नाहिमांधोराह्णच्छत्वंचस्वमाश्रमं ॥ ततोबहिर्द्विजंगमयित्वाशांतापृथिवीतिपथिजलं
 सिंचेत् ॥ पुनःपूर्ववत्तैलेनयमतर्पणंकुर्यात् ॥ ततःकांस्यपात्रस्थंनिरीक्षितान्यदत्वा ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडा
 निच ॥ रौप्यंलवणमित्याहुर्दशदानान्यनुक्रमादितिदशदानानिदत्वाआचार्यायदक्षिणामन्येभ्यश्चभूयसींदत्वा ॥ अनेनय
 थाशक्त्यनुष्ठितेनमहिषीदानाल्येनकर्मणाश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ इतिमहिषीदानप्रयोगः ॥ ११ ॥

॥ २९० ॥ अथमेषदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ विधानपंक्तौ चंद्रानुकूल्यदिनेविधिज्ञानाह्वयदेशकालौनिर्दिश्यामुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममपूर्वोपाजितदुरितपापोद

कैजन्यदोषत्रयकलुषितामयोत्तनापमृत्युपरिहारार्थं तनुभृत्कर्मसाक्षिरविनंदनधर्मराजप्रीतिद्वाराक्षिप्रारोग्यावासये श्रीपरमे०
सपरिकरं मेषदानं करिष्ये इति संकल्प्य गणेशं संपूज्य आचार्यं वृत्वा शुद्धाभिरङ्गिर्मेघं प्रक्षाल्य ललाटे गोरचनं शृंगयोगैरमृतं कंठे
सिंदूरघंटां च उदरे हरिद्रालेपनं कंठे चित्रवस्त्रं पृष्ठे रक्तवस्त्रं शृंगयोर्हेम खुरे पुरैष्वं गंधजपाकुसुमादिरक्तमाल्यमालाभिरलंकृ-
त्याप्य तत्र अग्निं दूतमित्यग्निं यमाय सोममित्यमं त्र्यंबकमिति मृत्युं च संस्थाप्य आवाहनादिषोडशोपचारैः संपूज्य तत्तन्मंत्रेण प्रत्येकमष्टश-
प्रतिष्ठाप्य ध्यात्वा ग्रहमंडले ग्रहानावाह्यं संपूज्या न्वादध्यात् ॥ ग्रहोत्कीर्तनात् प्रधानं अग्नियमं मृत्युं च तत्तन्मंत्रेण प्रत्येकमष्टश-
तमष्टाविंशतिभिर्वाज्याहुतिभिः व्याहृतिभिस्तिलाज्याहुतिभिः शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि होमांते होमशेषं समाप्य मेघं पूजयेत् ॥
यथा ॥ त्वं छागहव्यवाहस्यवाहनार्थं प्रकल्पितः ॥ हव्यवाहस्तु देवानां मुखमग्रे प्रकल्पितं ॥ तव पूजनतो देवास्तुष्टाः सर्वे भवन्ति
हि ॥ अतस्त्वां पूजयिष्यामि क्षिप्रारोग्यं प्रयच्छ मे ॥ इति मंत्रेणावाह्यं गंधादिभिः संपूज्यां गंधां कुर्यात् ॥ मेषाय नमः पादौ पूज-
यामि. अग्निवाहनाय जानुनीपू. उरगाय कटिपू. छागाय उदरं पू. चं वलग्रीवाय कंठं पू. ऊर्णवते हृदयं पू. दीर्घकूर्चाय मुखं पू. ह-
ृदीयं सुनेत्रं मुखमग्रेः संपूर्णं विग्रहं ॥ हेमशृंगैरप्यखुरं कांस्यघंटां समन्वितं ॥ समंताद्दीपसंयुक्तं सधान्यसमन्वितं ॥ सुसंभा-

रवृतरम्यसालंकारंसदक्षिणं ॥ चित्रवस्त्रावृतं चाहंदास्ये मृत्युपशांतये ॥ कृशानुवाहनो मे षो मृत्युरूपेण संस्थितः ॥ सर्वव्याधि
 विप्रसक्तः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ विप्राय वेदविदुषे इति मंत्रेण सरत्नजलकरः स्नाननाभिमध्यभागं स्पृष्ट्वा विप्रकरे पथेत् ॥ कत्रा मूर्ध्नि
 हरो नित्यमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ मृत्युरूपं गृहाणे मे मंत्रं विप्रसत्तम ॥ मृत्योः संत्राहि मां घोराद् दृच्छत्वयं त्रकुत्र चित् ॥ इति स मे षं द्विजंगमये
 मे पंधृत्वा दद्यात् ॥ मृत्युरूपं गृहाणे मे मंत्रं विप्रसत्तम ॥ ततो यमतर्पणं कुर्यात् ॥ यमतर्पयाभि मृत्युं अंतकं
 त् पथि चोदकं निषिंचेत् ॥ मे ष प्रतिग्रहीत ब्राह्मणमुखावलोकनं व्रजेत् ॥ ततो यमतर्पणं कुर्यात् ॥ रूपं मृत्पुष्पमिति मंत्रेण नि
 वैवस्वतं कालं सर्वभूतक्षयं औदुंबरं दध्मं नीलं परमेष्ठिनं वृकोदरं चित्रं चित्रगुप्तं तर्पयामीति संतर्प्य ॥ संभवे मृत्यौ लोहं दंडं दद्या
 त् ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव
 त् ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव
 त् ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव
 त् ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

॥ ७३ ॥

शिक्षितमाज्यं दत्त्वा शक्तौ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडरौप्यलवणेति दशदानाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

॥ २९१ ॥ अथ ग्रहणशान्तिः ॥

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

त ॥ यथा शक्तिदक्षिणामन्येभ्यो दत्त्वा विप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैः स्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तो यजमानस्तेभ्यः श्रेयः संपाद्य देव

दसानीयनिक्षिपेत् ॥ पंचगव्यंपंचरत्नंपंचत्वक्पंचपल्लवं ॥ रोचनंपद्मकंशंखंडुकुमंरक्तचंदनं ॥ शुक्तिस्फटिकतीर्थीबुसितसर्व
 पयुर्गुल्फन् ॥ मधूकंदेवदारुंचविष्णुकांतांशतावरीं ॥ बलांचसहदेवींचनिशाद्वितयमेवच ॥ एतत्सर्वविनिक्षिप्यकुंभेष्ववा
 हयेत्सुरान् ॥ सर्वसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ गंगेचयमुनेचैवेति ॥ यो
 सौवज्रधरोदेवआदित्यानांप्रभुर्मतः ॥ सहस्रनयनश्चंद्रोग्रहपीडांव्यपोहतु ॥ मुखंयःसर्वदेवानांसप्ताचिंरमितद्युतिः ॥ यो
 क्षात्रीलंजनसमप्रभः ॥ खड्गहस्तोतिभीमश्चग्रह० ॥ नागपाशाधरोदेवःसदामकरवाहनः ॥ चंद्रोपरागकलुषंवरुणोमेव्यपो
 हतु ॥ प्राणरूपोहिलोकानांसदाकृष्णनृगप्रियः ॥ वायुश्चंद्रोपरागोत्थांग्रह० ॥ योसौनिधिपतिर्देवःखड्गशूलगदाधरः ॥ चं
 द्रोपरागदुरितंधनदोमेव्यपोहतु ॥ योसाविंदुधरोदेवःपिनाकीवृषवाहनः ॥ चंद्रोपरागपापानिनिवारयतुशंकरः ॥ चं
 यानिभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ ब्रह्मविष्ण्वर्करुद्राश्चदहंतुममपातकं ॥ एवमावाहयेत्कुंभान्मंत्रैरेभिश्चवारुणैः ॥ त्रैलोक्ये
 वतथामंत्रान्स्वर्णपट्टेविलेखयेत् ॥ तान्नपट्टेथवालित्यनववस्त्रेतथैवच ॥ मस्तकेयजमानस्यनिदधुस्तेद्विजोत्तमाः ॥ एताने
 न्द्रव्यसंयुक्ताज्ञानारूपसमन्वितान् ॥ गृहीत्वास्थापयेद्गुहंभद्रपीठोपरिस्थिते ॥ पूर्वोक्तैरेवमंत्रैश्चयजमानेद्विजोत्तमाः ॥ अ
 र्येदक्षिणांदद्याद्गोदानंचस्वशक्तिः ॥ होमंचैवप्रकुर्वीततिलैर्व्याहृतिभिस्तथा ॥ निवृत्तेग्रहणेसर्वब्राह्मणेभ्योविशेषतः ॥ दा

नंचशक्तोदद्याद्यदीच्छेदात्मनोहितं ॥ सूर्यग्रहेसूर्यनामयुक्तान्मंत्रांश्चक्रीर्तयेत् ॥ अनेनविधिनायसुग्रहणेस्नानमाचरेत् ॥
नतस्यग्रहणेदोषःकदाचिदपिजायते ॥ इतिग्रहणशान्तिः ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ २९२ ॥ अथग्रहणेदानादि ॥

श्रीः ॥ तत्रग्रहस्यशकालेस्नानमध्येहोमःसुरार्चनंश्राद्धंचमुच्यमानेदानंमुक्तेस्नानमितिक्रमः ॥ तत्रस्नानविधिर्होमश्चोपरिष्ठा
न्निर्दिष्टएव ॥ पूजाश्राद्धादिनित्यवत् ॥ ग्रहणमध्येपिकालेसंध्योपासनंकार्यं ॥ अत्रगोभूहिरण्यधान्यादिदानंमहाफलं ॥
अनिष्टेग्रहणेगर्गद्युक्ताशान्तिःकार्याअथवाबिंबदानंकार्यंतद्यथा ॥ चंद्रग्रहेरजतमयंचंद्रबिंबंसुवर्णमयंनागबिंबंचकृत्वा सूर्य
ग्रहेसौवर्णसूर्यबिंबंनागबिंबंचकृत्वाघृतपूर्णताम्रपात्रेकांस्यपात्रेवानिधायतिलवस्त्रदक्षिणासाहित्यंसंपाद्य ॥ अमुकगोत्रस्य
अमुकशर्मणोममजन्मराशिजन्मनक्षत्रस्थितामुकग्रहणसूचित सर्वानिष्टप्रशान्तिपूर्वकमेकादशस्थानस्थितग्रहणसूचितशुभफ
लावासयेबिंबदानंकरिष्यइतिसंकल्प्यसूर्यंचंद्रंराहुंचध्यात्वानमस्कृत्य ॥ तमोमयमहाभीमसोमसूर्यविमर्दन ॥ हेमताराप्रदा
नेनममशान्तिप्रदोभव ॥ विधुंतुदनमस्तुभ्यंसिंहिकानंदनाच्युत ॥ दानेनानेननागस्यरक्षमांवेधजाभ्यादितिमंत्रमुच्चार्य इदं
सौवर्णराहुबिंबंनागसौवर्णरविबिंबंराजतंचंद्रबिंबंवाघृतपूर्णकांस्यपात्रनिहितं यथाशक्तितिलवस्त्रदक्षिणासहितंग्रहणसूचिता
रिष्टविनाशार्थंशुभफलप्राप्त्यर्थंचतुभ्यमहंसंप्रदेइतिदानवाक्येनपूजितब्राह्मणायदद्यात् ॥ पूर्वसंकल्पितस्यद्रव्यस्यग्रहणो
त्तरंदानेनतद्विगुणंदेयंभवति ॥ इतिग्रहणेदानादि ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

श्रीः ॥ स्पर्शकालात्पूर्वस्नात्वाअमुकगोत्रोमुकशर्माहिराहुग्रस्तेदिवाकरेनिशाकरेवामुकदेवतायाअमुकमंत्रसिद्धिकामोग्रासा
दिभुक्तिपर्यन्तममुकमंत्रस्यजपरूपंपुरश्चरणंकरिष्ये इतिसंकल्पंकृत्वासनबंधन्यासादिकंचस्पर्शात्पूर्वमेवविधायस्पर्शादिमोक्षप
र्थंतमूलमंत्रजपंकुर्यात् ॥ ततःपरदिनेस्नानादिनित्यकृत्यंविधायअमुकमंत्रस्यकृतैतद्ग्रहणकालिकामुकसंख्याकपुरश्चरणजप

गुणान्यतरजपंविकुर्यात् ॥ होमांतैतर्पणं तु मूलमंत्रमुच्चार्यतदेतद्वितीयांतंमंत्रदेवतानामोच्चार्यअमुकादेवतामहंतर्पयामिन
मःइतियवादियुक्तजलांजलिभिस्तर्पणंहोमदशंशेनकार्यं ॥ एवंनमोतंतमूलमंत्रमुक्त्वाअमुकादेवतामहमभिषिचाम्यनेनेत्यु
प्रभोजनात्मकंपंचमकारंपुरश्चरणं ॥ तर्पणाद्यसंभवेतत्तत्संख्याचतुर्गुणोजपएवकार्यः ॥ एवंजपहोमतर्पणमार्जनवि
कशर्मणोमुकगोत्रस्यामुकग्रहणस्पर्शस्नानजनितश्रेयःप्राप्त्यर्थं स्पर्शस्नानंकरिष्यइत्यादिसंकल्पपूर्वकंतदीयस्नानदानादिकंकु
चग्रहणेपुरश्चरणप्रकारोग्रास्तोदयेग्रस्तास्तेचनसंभवति ॥ इतिधर्मसिंघूक्तःपुरश्चरणविधिः ॥

॥ ३७ ॥

॥ ३७ ॥

॥३७९॥

ग्रह-पुर-
॥२९३॥

॥ २९४ ॥ अथगायत्रीपुरश्चरणप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमाणगायत्रीपुरश्चरणेधिकारसिद्ध्यर्थकृच्छत्रयममुकप्रत्याम्नायेनाहमाचरिष्यइतिसंकल्प्यहो
मादिप्रत्याम्नायविधिनाकृच्छ्राण्यनुष्ठायामुकशर्मणोममगायत्रीपुरश्चरणेनेनकृच्छत्रयानुष्ठानेनाधिकारसिद्धिरस्त्विति विप्रा
न्वदेत्॥विप्राअधिकारसिद्धिरस्त्वितिब्रूयुः ॥ ततःकरिष्यमाणपुरश्चरणंगत्वेनविहितंगायत्रीजपादिकरिष्येइतिसंकल्प्यस्वयं
विप्रद्वारावाकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ सप्रणवव्याहृतिगायत्र्याअयुतंजस्वा आपोहिष्ठेतिस्मूक्तंएतोन्विद्रमितिस्मःऋतंचेतिस्मूक्तं
स्वस्तिनइत्याद्याःस्वस्तिमतीःस्वादिष्टयेत्याद्याःपावमानीश्चसर्वाः प्रत्येकंदशवारंस्वयमन्यद्वारावाजपित्वा तत्सवितुरित्यस्या
चार्यमृषिंविश्वामित्रंतर्पयामि गायत्रीछंदस्त ० सवितारंदेवतांत ० इतितर्पणं कृत्वा रुद्रं नमस्कृत्य कद्रुद्रायेत्यादीनिरुद्रस्मूक्तानिज
पेत् ॥ ततोदिनांतरेदेशकालौसंकीर्त्यमसकलपापक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंचतुर्विंशतिलक्ष्मात्मकगायत्रीपुरश्चरणंस्वयंप्रीय
प्रद्वारावाकरिष्ये तदंगत्वेनस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंजपकटुवरणंचकरिष्यइतिसंकल्पः ॥ नांदीश्राद्धांतंतेसविताप्रीय
र्तृत्वेमुकशर्मणोयजमानस्यसकलपापक्षयेत्यादियजमानानुज्ञयाकरिष्ये॥एवंपूर्वत्रापिसंकल्पपूज्यः ॥ अथनित्यकर्म ॥ एकैकोविप्रः
तामिति ॥ गायत्रीपुरश्चरणेजपकर्तारंत्वांवृणेइतिविप्रमेकैकंवृणुयात्तवस्त्रादिभिःपूजयेत् ॥ सूर्यःसोमोयमःकालःसंध्येभूतान्यहःक्षपाः ॥
स्वयंवाकुशाद्यासनोपविष्टआचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेवताःप्रार्थयेत् ॥ ततोदेशकालौसंकीर्त्यप्रात्यहिक
पवमानोदिकपतिर्भूराकाशंखेचरामराः ॥ ब्रह्मशासनमास्थायकल्पध्वमिहसंनिधिमिति ॥

जपसंकल्प्य गुरवेनमः गणपतये० दुर्गायै० मातृभ्यो० इतिनत्वा त्रिःप्राणानायम्य तत्सवितुरितिगायत्र्याविश्वामित्रऋषिः
 सवितादेवतागायत्रीछंदः जपेवि० ॥ विश्वामित्रऋषयेनमःशिरसि गायत्रीछंदसेनमोमुखे सवितुदेवतायैनमोहृदि इतिन्य
 रतलकरपुष्पाभ्यांनमइतिकरन्यासंकृतैवंहृदयादिषडंगन्यासंकुर्यात् पूर्वोक्तरीत्यासंस्कृतांजपमालांपात्रेनिधायसंप्रोक्ष्य ॐम
 हामायेमहामालेसर्वशक्तिस्वरूपिणि॥चतुर्वर्गस्त्वयिन्यस्तस्तस्मान्मांसिद्धिदाभवेतिप्रार्थ्य ॐअविघ्नंकुरुमालेत्वंइतितामादाय
 मंत्रदेवतांसवितारं ध्यायन्हृदयेमालांधारयन्मंत्रार्थस्मरन्मध्यंदिनावधिजपेत् ॥ अतिवरायांसांघत्रयप्रहरावधि ॥ जपंतेपु
 नःप्रणवमुक्त्वा त्वमालेसर्वदेवानांप्रीतिदाशुभदाभव ॥ शिवंकुरुष्वमेभद्रेयशोवीर्यचसर्वदा ॥ इतिमालांशिरसिनिधायत्रिःप्रा
 णानायम्यन्यासत्रयंकृत्वाजपमीश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ प्रत्यहंसमानसंख्यएवजपोनतुन्यूनधिकः ॥ एवंपुरश्चरणजपसमाप्तौहो
 मः ॥ पुरश्चरणसांगतासिद्ध्यर्थहोमविधिकरिष्यइतिसंकल्प्याग्निंप्रतिष्ठाप्यपीठेसूर्यादिनवग्रहपूजादिकलशस्थापनांतैअन्वाद
 ध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्येग्रहपीठदेवतान्वाधानंअर्कदिसमिच्चर्वाहुतिभिःकृत्वा प्रधानदेवतांसवितारंचतुर्विंशतिसहस्रति
 लाहुतिभिःत्रिसहस्रसंख्याकाभिःपायसाहुतिभिर्घृतमिश्रतिलाहुतिभिर्दूर्वाहुतिभिःक्षीरद्रुमसमिदाहुतिभिश्च शेषेणस्विष्टकृ
 तमित्यादिचरुपायसतिलैःसहाज्यस्यपर्यग्निकरणादि आज्यभागांतेइदंहवनीयद्रव्यंअन्वाधानोक्तदेवताभ्यःअस्तुनममेतिय
 जमानस्त्यागंकुर्यात् ॥ होमेसप्रणवव्याहृतिरहितास्वाहांतागायत्री दूर्वासमिधांदधिमध्वाज्यांजनं स्वि

षट्कृदादिवलिदानांतेसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिभिर्यजमानाभिषेकः प्रतिलक्षं सुवर्णनिष्कत्रयं तदर्धं वा शस्त्यावादक्षिणा ॥ होमंति
 जले देवं सवितारं संपूज्य होमसंख्यादशं शोभन २४०० गायत्र्यं ते सवितारं तर्पयामीत्युक्त्वा तर्पणं कार्यं ॥ तर्पणदशं शोभन २४० गाय
 त्र्यं ते आत्मानमभिषिचामिनमइति मूढ्यभिषेकः होमतर्पणाभिषेकाणामध्ये देवनसंभवतितत्स्थाने तत्तद्विगुणोजपः कार्यः ॥ अ
 भिषेकसंख्यादशं शोभनाधिकं वा विप्रभोजनं ॥ पुरश्चरणं पूर्णमस्त्विति विप्रान्वाचयित्वेश्वरार्पणं कार्यं ॥ प्रत्यहं यज्जाग्रत इति शिव
 संकल्पमंत्रस्य त्रिःपाठः ॥ कर्ता ब्राह्मणैः सह हविष्याशीसत्यवागधः शायी परिगृहीतभूद्रशानतिचारी च भवेत् ॥ इत्यनंतदेवी
 यानुसारेण चतुर्विंशतिलक्षपुरश्चरणप्रयोगः ॥ ऋग्विधानेतु ॥ मध्याह्ने मितभुङ्क्वौ नीत्रिः स्नानार्चनतत्परः ॥ लक्षत्रयं जपेद्धी
 मानिति त्रिलक्षं पुरश्चरणमुक्तं ॥ जपशतांशस्त्रिसहस्रं होमः ॥ कलौ चतुर्गुणं प्रोक्तमिति पक्षे द्वादशलक्षजपः द्वादशसहस्रहोम इत्या
 द्यहं ॥ विष्णुशयनमासेषु पुरश्चरणं न कार्यं ॥ तीर्थादौ शीघ्रं सिद्धिः ॥ बिल्वचूक्षाश्रयेण जपे एकाहा त्सिद्धिरिति सर्वमंत्रप्रक्रिया ॥
 इति गायत्री पुरश्चरणं ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥

॥ २९५ ॥ अथ गणपत्यथर्वशीर्षिपुरश्चरणं ॥

श्रीः ॥ कर्ता आचम्य प्राणानायम्य देशकालाद्युल्लिख्य मम श्रीगणपतिप्रसादसिद्ध्या मुक्तफलावाप्तये स्वयं ब्राह्मणद्वारा वा मुक्तसह
 स्नादिसंख्यात्मकं गणपत्यथर्वशीर्षिपुरश्चरणं करिष्ये इति संकल्प्य निर्विघ्नतासिद्ध्यै गणपतिसंपूज्य भूशुक्लादिनात्मानं पावयि

त्वा ॥ अस्त्रैकाक्षरगणपतिमंत्रस्य गणकऋषिः निचुद्गायत्रीछंदः गणपतिर्देवता गंवीजं ॐशक्तिः गणपतिप्रतीत्यर्थेन्यासेपू
 जनेजपेचविनियोगः ॥ गणकऋषयेनमःशिरसि निचुद्गायत्रीछंदसेनमोमुखे गणपतिर्देवतायैनमोहृदये गंवीजायनमोगुह्ये
 ॐशक्तयेनमःपादयोः ॥ ॐ गंअंगुष्ठाभ्यांनमः गीतर्जनीभ्यां गूंमध्यमाभ्यां गौअनामिकाभ्यां गौकनिष्ठिकाभ्यां गःक
 रतलकरपृष्ठाभ्यां ॥ एवंहृदयादिषडंगविधायपुरुषसूक्तन्यासकलशपूजादिङ्कुर्यात् ॥ गजवदनमर्चित्यं ० इतिध्यात्वा ॐ एक
 मूलेनाष्टवारंव्यापकंकृत्वा गणपतिं ध्यात्वा मानसैः पंचोपचारैः संपूज्य ॥ मानसपूजेत्थं ॥ लंपुथिव्यात्मने गंधतन्मात्रप्रकृत्या
 त्मने एकाक्षरगणपतयेनमः कनिष्ठिकाभ्यांचंदनं परिकल्पयामि ॥ एवं सर्वत्र ॥ हं आकाशात्मने शब्दतन्मात्रप्र
 पंपरि ॥ वं अमृतात्मने रसतन्मात्रप्र ॥ अनामिकांगुष्ठाभ्यांधूपं परि ॥ रं अद्वयात्मने रूपतन्मात्रप्र ० मध्यमांगुष्ठाभ्यांदी
 त्तोमालां मूलेन त्रिः प्रोक्ष्य ॥ मांमालेमाहामाये ० ॐ ह्रींसिद्धयेनम इतिमालां प्रार्थ्य ॐ गंअविघ्नं कुरुमाले त्वं जपकाले स दामम ॥
 त्वं मूलं सर्वमंत्राणामिष्टसिद्धिकरी भव ॥ एकाक्षरगणपतिमंत्रं १०८ जप्त्वा पुनः पूर्ववन्मयासादिकृत्वा गुह्यातिगुह्यं ० इतिज
 पंनिवेद्य त्वंमाले सर्वदेवानामितिमालां शिरसि निधाय अथर्वशीर्षं शतवारं विवक्षितसंख्यया वाजस्वातेजपं निवेद्य पुनः पूर्ववन्मा
 नसैः पंचोपचारैः पूजयेत् ॥ जपादौ एतदथर्वशीर्षमित्यादिफलश्रुतेः प्रत्यावृत्तिनावृत्तिः कित्वं ते सकृदेव इति जपविधिः ॥ ध्र ॥

॥ २९६ ॥ अथगणपत्यथर्वशीर्षहवनविधिः ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालोत्कीर्तनांते श्रीगणपतिप्रसादसिद्ध्यामुक्तफलावासयइत्यादिचथोद्दिष्टं जपदशशेन हवनं तद्दशशेन तर्पणं तद्दशशेन मार्जनं च करिष्ये इति संकल्प्य गणपतिपूजनाद्याचार्यवरणं तं कुर्यात् ॥ आचार्यः कर्मसंकल्प्य प्रादेशं करणं तेन्युत्तारणप्राणप्रतिष्ठादिना गणपतिप्रतिमासंस्कृत्य महीद्यौरित्यादिविधिना स्थापितकलशोपरिसंस्थाप्य संपूज्य तस्य श्चिमतः स्थंडिले निप्रतिष्ठाप्य ध्यात्वान्वादध्यात् ॥ (सग्रहपक्षे ग्रहोत्कीर्तनांते) प्रधानं गणपतिं अथर्वशीर्षामुकावृत्तिभिः प्रति खंडमुक्तद्रव्येण शेषेणेत्याज्यभागांते द्रव्यं त्यक्त्वा वदानधर्मेण जुहुयात् ॥ तत्र खंडमंत्रविभागः ॥ ॐ नमस्ते गणपतये—त्वं साक्षा दात्मासि नित्यं स्वाहा १ ऋतं वच्मि सत्यं वच्मि २ अवत्वं मां—सर्वतो मां पाहि पाहि ३ त्वं वाङ्मयः—त्वं ज्ञानमयो ४ सर्वं जगदिदं त्वत्तो—त्वं च त्वारिवाक् ५ त्वं गुणत्रया—त्वं ब्रह्मा त्वं विष्णु ६ गणादिपूर्वं—गणपतये नमः ७ एकदंताय—प्रचोद यात् ८ एकदंतं चतुर्हस्तं—एवं ध्यायति यो ९ नमो ब्रातपतये—वरदमूर्तये नमः स्वाहा १० एवं हुत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य स्थापितकलशोदकेन सकुटुंबं यजमानमभिषिच्य देवतापूजनविसर्जनांते पीठमाचार्यहस्ते प्रतिपाद्य ब्राह्मणभोजनं संकल्प्य भूयसीं दत्वा शिषो गृहीत्वा कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इत्यथर्वशीर्षविधानम् ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥

॥ २९७ ॥ अथज्वरशांतिप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ आचमनादिदेशकालस्मरणं ते मम श्रीज्वरस्वरूपी रुद्रप्रसादसिद्धिद्वारा शरीरे उत्पन्नोत्पत्यमानसमस्तामयनिदानभू

तवातपित्तश्लेष्मप्रक्षोभजन्यविविधज्वरोत्थनिखिलपीडापरिहारपूर्वकक्षिप्रारोग्यावाप्त्यर्थसग्रहमखांज्वरशान्तिकरिष्ये
 संकल्प्यगणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ तत आचार्यः प्रादेशकरणांतिस्थंडिलतपूर्वमहीधौरित्यादिविधनाकलशं सं
 स्थाप्यपूर्णपात्रोपरिश्चेतवस्त्रंप्रसार्यतत्राक्षतैरष्टदलंकमलं विलिख्य तत्कर्णिकायांसुवर्णप्रतिमां निधाय तत्र ॥ कुबेरतइति मंत्रं
 इति मंत्रेण ज्वरस्वरूपिणं रुद्रमावाह्य पूर्वोदिदलेषु देवता आवाहयेत् ॥ ज्वरमृत्युभयं घोरं विशनाशयमेज्वरम् ॥
 इति मंत्रेण ज्वरस्वरूपिणं रुद्रमावाह्य पूर्वोदिदलेषु देवता आवाहयेत् ॥ ज्वरमृत्युभयं घोरं विशनाशयमेज्वरम् ॥
 उग्रज्वराय० । गंभीरज्व० । शीतज्वराय० । शीतज्वराय० । ज्वराय नमः ज्वरमावाहयामि ॥ एवमग्रेपि ॥ वातज्व
 तद्वाह्ये ॥ प्राकृतज्व० । वैकृतज्व० । ऐकाहिकज्व० । द्व्याहिकज्व० । त्र्याहिकज्व० । चतुर्थिकज्व० ॥
 शापज्वराय नमः ॥ इत्यावाह्यसर्वान्संपूज्याग्निग्रहांश्च प्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अभिचारज्व० । अभिषंगज्व० । अभि
 क्षीराप्लुताच्चदलैरष्टोत्तरसहस्रसंख्याकाहुतिभिः ज्वराद्यंगदेवता एकैकया ज्याहुत्याशेषेणेत्याज्यभागांतेकुंभं स्पृष्ट्वा ॥ आरुद्रा
 सः श्यावाश्चोरुद्रोजगती कुंभाभिमंत्रणे वि० ॥ ॐ आरुद्रास० इति मंत्रमष्टोत्तरशतवारं जपेत् ॥ ततो यजमानेन त्यागे कृते श्र
 हादिहोमं कृत्वा कुबेरते इति मंत्रेण १००८ संख्यया क्षीराप्लुताच्चदलानि हुत्वा ज्वराद्यंगदेवताभ्यो नाम मंत्रेणैकैकामाज्याहुतिं
 जुहुयात् ॥ ततः पूर्ववत्कुंभमभिमंत्र्य स्वष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांते बलिदानपूर्णाहुतीं कृत्वा संसावहोमादिशेषं समाप्य स्यापि

तकलशोदकेनसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिमन्त्रैरभिषेकं कुर्यात् ॥ ततःकर्ताधृतशुक्लांबरोविभूतिधृतत्वादेवतोत्तरपूजाविधाय कुबेरतइ
तिमन्त्रांते ज्वरस्वरूपिणरुद्रं तर्पयामि इति पयसा तर्पणं कृत्वानाममन्त्रेण ज्वराद्यंगदेवतास्तर्पयेत् ॥ ततः कृतांजलिः ॥ त्रिपा
द्भस्मग्रहरणस्त्रिशिरारक्कलोचनः ॥ समेप्रीतः सुखंदद्यात्सर्वामयपतिर्ज्वरः ॥ सततंसंततंचैव ज्वरमुग्रंतथैव च ॥ ऐकाहिकं दद्या
हिकंचतृतीयादिमथापि वा ॥ ज्वरोगपती राजामृत्युरोगः सनातनः ॥ क्रुद्धो रोगान्ज्वरोहन्याद्रुद्रो भुवनशोभनः ॥ इति सं
प्रार्थ्य आचार्यादिभ्यो दक्षिणादानांते विसर्जितदेवतापीठं आचार्याय दद्यात् ॥ तत्र रुद्रप्रतिमादाने मन्त्रः ॥ ज्वरस्वरूपी योरुद्रः
सुवर्णेन विनिर्मितः ॥ सोपस्करोमयादत्तस्तेन रुद्रः प्रसीदतु ॥ तत आज्यावलोकनंतद्दानंच कृत्वा विप्रान्संभोज्य भूयसीदत्वा
शिषोगृहीत्वा कर्मसमापयेत् ॥ इति शांतिकमलाकरोक्ता ज्वरशांतिः ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥

॥ २९८ ॥ अथ मृत्युंजयजपविधिः ॥

श्रीः ॥ ॐ अस्य श्रीमृत्युंजयमन्त्रस्य वसिष्ठ ऋषिः अनुष्टुप् छंदः महामृत्युंजयत्रयंबक रुद्रो देवता प्रणवो बीजं स्वराः शक्तिः विंदवः की

१ अन्यसिन्धयोगे प्रधानहोमोत्तरारुद्रास इत्यष्टोत्तरजप. ततस्तर्पणतत्र प्रत्येकमादौ त्रिपाद्भस्म ० ज्वरोगपती ० इति श्लोकद्वयोत्तरभूः भुवः स्व
भूर्भुवः स्व पितृज्वरं तर्पयामि ॥ एवं सर्वत्र वातज्वरं कफज्वरं सीतज्वरं उष्णज्वरं श्लेष्मज्वरं विषमज्वरसनिपातज्वर अतिसारज्वर दोषोत्थज्वर संततज्वर उ
ग्रज्वरं ऐकाहिकज्वर द्वाहिकज्वरं त्रिदिवसज्वर चतुर्थिकज्वर अत्युग्रज्वरं आमज्वर अतिवातज्वरं शीतोष्णज्वर मारीकाली महाकाली ईश्वरी कौमारी
चामुंडावास्तोष्पतिज्वरपतिरुद्रं तर्पयामीति ततः स्विष्टकृदाद्यस्ति तत्र सदसत्सद्भिर्विचारणीयं ॥

लकं ममयजमानस्यवासर्वापमृत्युविनाशार्थसर्वाभीष्टकामनासिद्ध्यर्थमहामृत्युंजयमंत्रजपेविनियोगः॥ अथन्यासः ॐ हौंजूसः
 अंगुष्ठाभ्यांनमः ॐ भूर्भुवःस्वः तर्जनीभ्यांस्वाहा ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं मध्यमाभ्यांवषट् ॐ उर्वारुकमिवबंधनात् अना
 मिकाभ्यांहूं ॐ मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् कनिष्ठिकाभ्यांवौषट् ॐ हौंजूसःहृदयायनमः ॐ भूर्भुवःस्वःशिरसेस्वाहा ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं शिखायैवषट्
 ॐ उर्वारुकमिवबंधनात् कवचायहूं ॐ हौंजूसःहृदयायनमः ॐ भूर्भुवःस्वःशिरसेस्वाहा ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं शिखायैवषट्
 हे० उर्वारुकमिवबंधनात्० अस्त्रायफट् ॐ भूर्भुवःस्वःशिरसेस्वाहा ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं शिखायैवषट्
 रकलितकपालंस्वक्षमालांदधानं॥ अस्त्रायफट् ॐ भूर्भुवःस्वःशिरसेस्वाहा ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं शिखायैवषट्
 ॐ भूर्भुवःस्वः ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं शिखायैवषट् ॥ अथध्यानं ॥ अरुणकमलकांतिस्वर्धुनीराजमानंक
 इतिपद्मणवमृत्युंजयमंत्रः ॥ अथचतुर्दशप्रणवमृत्युंजयमंत्रजपविधिः ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॐ हौंजूसः
 ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं शिखायैवषट् ॥ अथचतुर्दशप्रणवमृत्युंजयमंत्रजपविधिः ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॐ हौंजूसः
 सः ॐ जूं ॐ हौं ॐ इतिचतुर्दशप्रणवविधिः ॥ विधिवत्कलशेरुद्रं संपूज्यजपदशशेनतिलाज्याभ्यांहोमःकार्यः ॥ इति० ॥

॥ २९९ ॥ अथाच्युतानंतगोविंदनामजपः ॥
 श्रीः॥ आचमनादिदेशकालोत्कीर्तनांतेऽमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोमहेजन्मजन्मांतरीयशरीरवाज्जनःसंभूतनानाविधदुरितोद

कर्मविपाकनिदानभूतवातपित्तकफाद्यन्यतमप्रकोपजन्यव्याध्युपशमपूर्वजीवच्छरीराविरोधेनसद्यःशरीरे आरोग्यावाप्त्यर्थं
 समस्तदुस्तरव्याधिसंघध्वंसक्षमस्याच्युतानंतगोविंदेति श्रीमद्भगवतोनामत्रयस्याद्यप्रभृतिब्राह्मणद्वारालक्षाऽयुताष्टाधिकसह
 स्राद्यन्यतमसंख्याकजपाख्यकर्मकरिष्ये ॥ गणेशमभ्यर्च्यस्मृत्वावागोत्रोच्चारपूर्वब्राह्मणंवृणुयात् ॥ सचशुचिराचांतःकर्मसंक
 ल्यासनादिविधुत्तरं ॥ अस्यश्रीनामत्रयीमहामंत्रस्य कश्यपात्रिभरद्वाजाऋषयः श्रीमहाविष्णुर्देवताअनुष्टुप्छंदः सांकल्पि
 कहेतुसिद्धर्थेन्यासेजपादौविनि० ॥ तत्रादौन्यासः ॥ कश्यपात्रिभरद्वाजऋषिभ्योनमःशिरसि अनुष्टुप्छंदसेनमोमुखे श्रीम
 हाविष्णुदेवतचैनमोहृदये श्रीमहाविष्णुग्रीत्यर्थेजपेविनियोगः ॥ अच्युतायनमः अंगुष्ठाभ्यांनमः हृदयायनमः ॥ अनंतायनमः
 तर्जनीभ्यांनमः शिरसेस्वाहा ॥ गोविंदायनमः मध्यमाभ्यांनमः शिखायैवपद्म ॥ अच्युतायनमः अनामिकाभ्यांनमः कवचायहूं ॥
 अनंतायनमः कनिष्ठिकाभ्यांनमः नेत्रत्रयायवौपद्म ॥ गोविंदायनमः करतलकरपृष्ठाभ्यांनमः अस्त्रायफट् ॥ अधध्यानं ॥ समस्त
 दुरितव्याधिसंघध्वंसपटीयसे ॥ अच्युतानंतगोविंदनाम्नेधाम्नेनमो नमः ॥ इतिध्यात्वा ॥ ॐअच्युतायनमोनंतायनमोगो
 विंदायनमः ॐ ॥ इतिमंत्रमुक्तसंख्ययाजपेत् ॥ अच्युतानंतगोविंदनामोच्चारणभेपजात् ॥ नश्यंतिसकलारोगाःसत्यंसत्यं
 वदाम्यहं ॥ इतिवा ॥ अनेनामुक्तसंख्यजपाख्येनकर्मणाश्रीमहाविष्णुःप्रीयतां ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ ॥

॥ ३०० ॥ अथपद्मग्रहादियोगशान्तिः ॥

श्रीः ॥ कर्तागृहस्येशानभागेआचमनादिदेशकालकीर्तनांतिमश्रीपरमेश्वरप्रीतिद्वाराजन्मनक्षेत्रेजन्मराशौवाजन्मराशेरमु

कस्यानेवात्र्यादिग्रहयोगसूचितसकलानिष्टनिरासपूर्वकैहिकपुत्रलाभसुखवृद्धि
 नसिद्ध्यर्थं ब्रह्मयामलोकांग्रहयोगशांतिकरिष्ये ॥ (षडादिग्रहयोगेतथोहःकार्यः) तदंगणेशपूजनं स्वस्तिवाचनमाचार्यादिव
 योगकर्तृणां ग्रहाणां संख्यया कलशान्प्राक्संस्थानुदकसंस्थान्वासंस्थाप्य तत्र निहितेषु पूर्णपात्रेषु तत्तद्रहमंडलानि लिखेत् ॥ यद्वा
 एकमेव कुंभं संस्थाप्य महति पूर्णपात्रे ग्रहमंडलानि लिखेत् ॥ तेषु सुवर्णेन तदर्धेन वा मितेन यथाशक्ति सुवर्णेन वा कृतास्तत्त
 द्रहप्रतिमास्तदधिप्रत्यधिदेवताप्रतिमाश्च निधाय तामुग्रहादींस्तत्तन्मंत्रैरावाह्यग्रहयज्ञोक्तप्रकारेण नैवेद्यांतं पूजयेत् ॥ ततः स्थं
 डिलेभिर्प्रतिष्ठाप्य ध्यात्वान्वादध्यात् ॥ चक्षुषी आज्येनेत्यंते स्थापितग्रहान्तत्तत्समिच्चर्वाज्यतिलैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्यं १०८।२८
 १०८।२८ वा आहुतिभिः अधिदेवताः प्रत्यधिदेवताश्च तैरेव द्रव्यैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्यं १०८।२८।८ वा शेषेण स्विष्टकृतमित्या
 द्याज्यभागहोमांते ग्रहोत्तरतो भिषेकार्थं कलशं महीद्यौरित्यादिविधिना संस्थाप्य आपोहिष्टेत्यादितिसृभिर्नहितेक्षत्रमितितिसु
 भिर्वाजलेनापूर्यतत्र पंचामृतं पंचगव्यं पंचत्वचः पंचपल्लवान्सर्वौषधीं स्तिस्रोवात्र्यवराणियज्ञियतरुमूलानि गंधादिचतस्रन्मंत्रैः
 प्रक्षिप्य तत्रवरुणं संपूज्यान्वाधानानुसारेण होमं कृत्वा स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांते पूर्णाहुतिं हुत्वा होमशेषसमाप्य भद्रासनो
 पविष्टं यजमानं सर्वकलशजलैरभिषिचेत् ॥ तत्रमंत्राः योगकारकाणां तत्तदधिदेवतानां च वैदिकमंत्रांते ग्रहाणामा
 दिरादित्यो० ९ जाते वेदसे० त्र्यंबकं० क्षेत्रस्यपतिना० यत इंद्रेत्यादि द्वयोर्भगं इंद्रो बृहती द्वितीया सतो बृहती पंक्तिः इंद्रो वि

श्वतसरीत्यादयोष्टलोकपालमंत्राः सुरास्त्वामभिषिंचंतु० येनदेवाःपवित्रेणेत्यादित्रयाणांखिलमंत्राणांवाग्देवइंद्रोनुष्टुबंत्य
स्यविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आपोहिष्ठेतिनवर्चस्य० स्वादिष्ठेतिदशर्चस्यमधुच्छंदाःसोमःपवमानोगायत्रीअभिषेकेवि० ॥ समुद्रज्ये
ष्ठाइत्यादिपुण्यसूक्तैश्चाभिषिक्तोयजमानोद्यूतशुक्लांबरःस्नानवस्त्रमावाययिदत्त्वाज्यावलोकनं तदानंचकृत्वाचार्यादिभ्योद
क्षिणांदद्यात् ॥ ततोयथाशक्तिब्राह्मणान्संभोज्यभूयसीदत्त्वाशिषोगृहीत्वाकर्मसमापयेत् ॥ इतिग्रहयोगशंतिः ॥ ४३ ॥

॥ ३०१ ॥ अथसर्वश्रुतशंतिः ॥

श्रीः ॥ अश्रुतकारणानिहिरण्यकेशीयशान्तिसंस्कारप्रकाशेतोरोकृतग्रन्थे ॥ सउदीचींदिशमन्वावर्ततेथयदास्यकनकरजतवस्त्र
वैडूर्यमणिमौक्तिकवियोगोभवत्यारंभोवाविपद्यते मधुनिवानिलीयंते काकमैथुनंवापश्येतारिष्टानिवावयांसिचगृहमध्ये
लमीकंचत्राकंवाजायतेवायसकपोतावावन्यविहंगशशमृगप्रवेशोगोमृगःशशकोगृहमारोहेच्छुष्कवृक्षःप्ररोहते गृहमध्येदूर्वाः
प्ररोहतेमंडूकोऽग्निप्रवितिसरठोमूर्ध्निनिपततिबुद्धिनिपततिप्रज्वलन्दीपः (दीपिकासहितः)पततिसर्पोवाह्वारेणप्रविशेन्निष्क्र
मतेचेत्येवमादीनितान्येतानिसर्वाणिवैश्रवणंदैवत्यान्यश्रुतप्रायश्चित्तानिभवंत्यभित्यंदेवंसवितारमोण्योरिति स्थालीपाक
मष्टोत्तरशतंहुत्वा पंचभिराज्याहुतिभिर्जुहोतिवैश्रवणाययक्षाधिपतयेहिरण्यपाणयईश्वरायसर्वोत्थातशमनायस्वाहेति महा
व्याहृतिभिश्चशंतातीयजपेत् ॥ इति ॥ अत्रप्रयोगः ॥ कर्ताचम्यप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्यममामुकाश्रुतजनितभाव्य
रिष्टनिरसनेनायुरारोग्यावासिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुकाश्रुतशान्तिकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंवि

भवेग्रहानाचार्यवरणंचसंकल्प्यकुर्यात् ॥ आचार्यः स्वकर्मनिर्वर्त्यपूर्वस्यां विधिवत्स्थापितकलशेश्वरवणं अभित्यं वामदेवौ वैश्रवणोऽष्टिः वैश्रवणावाहने वि० ॥ ॐ अभित्यं देवं सवितारमोण्योः कुविक्रतुमर्चामिसत्यसर्वरत्नलघामभिप्रियं ॥ ऊर्ध्वार्चस्यामतिग्रहोत्कीर्तनतेग्रधानं वैश्रवणमष्टोत्तरशतसंख्याकाभिश्चर्वाहुतिभिः ॥ वैश्रवणं १ यक्षाधिपतिं २ हिरण्यपाणिं ३ ईश्वरं ४ सर्वोत्पातशमनं ५ अग्निपृथिवीमहांतं ६ वायुमंतरिक्षं महांतं ७ आदित्यं दिवं महांतं ८ प्रजापतिं चंद्रमसं नक्षत्राणि दिशो मतृणीं चतुः प्रोक्ष्य चरुश्रपणादिग्रहादिहोमांते वदानधर्मेण अशक्तौ पाणिना वाचरुमवदाय पूजामंत्रेण १०८ हुत्वा सुवेणाज्यं वैश्रवणादिभ्यस्तत्तन्नाम्ना हुत्वा ॐ भूरभ्रुवै च पृथिव्यै च महते च स्वाहा अग्नये पृथिव्यै महते च दं ॥ ॐ भूर्भुवः सुर्वश्चंद्रमसे च नक्षत्रेभ्यो दिग्भ्यश्च वायवे तारिक्षाय महते ॥ ॐ सुर्वराट् इत्यार्यचद्रिवे ० आदित्याय दिवे महते च दं ॥ ॐ भूर्भुवः सुर्वश्चंद्रमसे च नक्षत्रेभ्यो दिग्भ्यश्च शंतातीयं जपेत् ॥ उत देवा इत्यादिसप्तर्चस्य सप्तर्चो विध्वेदे वा अनुष्टुप् जपे ॥ केचिच्छंन इंद्राग्नीतिसूक्तं पठन्ति ॥ ततः शक्त्या ब्राह्मणान् भोजयित्वा भूयसीं दत्वा आशिषो गृहीत्वा कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इति सर्वास्तुतशांतिः ॥ ॥ ३८ ॥ ॥ ३८ ॥

॥ ३०२ ॥ अथजनमारशांतिः ॥

श्रीः ॥ शुभकाले राजाग्राधपतिर्वाशिवालेये आचमनादिदेशकालसरणांते श्रीरुद्रप्रसादसिद्धिद्वारा एतन्नगरग्रामनिवासि
सकलग्राणिशरीरेषु उलसन्नोत्सत्स्यमानजनमाराख्यग्रबलरोगोपसर्गस्यशीघ्रोपशमपूर्वकं सर्वेषामायुरारोग्याद्यवाप्तये सग्रहमखांज
नमारशांतिकं ० गणेशपूजनादि ऋत्विग्वरणांतं कुर्यात् ॥ तत आचार्यः प्रादेशकरणांते रुद्रस्य महापूजां विधाय रुद्रसूक्तानि शतरु
द्रियानुवाकं रुद्रार्थवर्षीर्षे विष्णुसूक्तं च जप्त्वाग्निग्रहांश्च प्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहाद्युत्कीर्तनांते रुद्रं पलाशसमिद्धं ताकपायस
विल्वदलक्षीरचक्षुसमिद्धं ताकतिलैः प्रतिद्रव्यं सहस्रसंख्याभिराहुतिभिः शेषेणेत्यादिग्रहादिहोमांते त्र्यंबकमंत्रेण प्रधानं हुत्वा
स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांते बलीन्दत्वाशांति सूक्तजपांते पूर्णाहुतिं हुत्वा संस्नावादिहोमशेषमाप्य स्यापितकलशोदकेन सर्व
प्राणिनामभिषेकं कुर्यात् ॥ ततः कर्ता विभूतिं धृत्वा ग्रहादीनामुत्तरपूजांते आचार्याय गांध्यात् ॥ धेनुस्त्वंपृथिवीरूपा सर्वपाप
क्षयंकरी ॥ जनस्यास्य च सर्वस्य मृत्युना शयशोभने इति ॥ ब्रह्मादिभ्यो यथाशक्ति सुवर्णमन्येभ्यश्च सप्तधान्यादिभूभृश्वशकटा
दियथासंभवं तत्तन्मन्त्रैर्दत्त्वा शिवस्य गर्भांगारंगंधादिनोपलिप्य दशांगधूपेन धूपयित्वा शिवसक पूर्णेश्वेत चंदनेन विलिप्य शतपत्र
पुष्पैः संपूज्य धूपादितांबूलदक्षिणासमर्पणांते सर्वैः सह कृतांजलिस्तं प्रार्थयेत् ॥ देवदेव महादेव महापापविनाशन ॥ जनमारकृतां
पीडांसद्योनाशय शंकर ॥ ततो देवं प्रदक्षिणीकृत्य शिवस्तुतिं पठित्वा सहस्रं शतं वा विप्रान्संभोज्य भूयसीं दत्त्वा शांतिं वाचयित्वा
कर्म समापयेत् ॥ इति शांति कमलाकरो काजनमारशांतिः ॥ ॥ ३१ ॥

श्रीः ॥ यजमानः आचम्य प्राणानायम्य तिथ्यादिस्मृत्याममगृहे प्रज्वलद्दीपपतनाद्यनेकास्तुतस्तु चित्तसर्वारिष्टनिर्सनेन आयुरा
रोग्यश्रियो भिवृद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरमीत्यर्थं दीपपतनास्तु तशांति करिष्ये ॥ (अत्र ग्रहयज्ञ आचार्यवरणं च कृताकृतं) तत आचार्योऽस्मिन्नस्तु तशांति कर्मणि आचार्य कर्म करिष्ये इति
संकल्प्य सर्वपविकिरणादिपंचगव्यशुद्धोदकप्रोक्षणांते दीपपतनस्थले धृतनयसाचाभ्युक्ष्य लज्जैः सर्षपैश्चावकीर्य पुनः पंचगव्य
शुद्धोदकाभ्यामभ्युक्ष्याग्निप्रतिष्ठां तं कुर्यात् ॥ ततोऽग्नेः पूर्वतस्तं दुलपुंजेष्वष्टदलं मंडलं विधाय तत्र पूर्वादिदले पुंद्वाद्रीनावाह्यम
धेविधिवत्स्थापितकुंभोपरि हैमं राजतीं वा वैश्रवणप्रतिमां पृथक् पंचामृतस्त्रापितां वस्त्रयुगसंवेष्टितां अभित्यं देवं ० इति स्थाप
यित्वा तस्मात्पूर्वादिदिक्षु यक्षाधिपतिं सर्वोत्सातशमनं हिरण्यपाणिं ईश्वरं च आवाह्य तं त्रेण पूजयेत् ॥ ग्रहपक्षे ग्रहानावाह्य
वैश्रवणपूजनं ॥ ततोऽग्नेः पश्चादुपविद्यान्वाधानं कुर्यात् ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ग्रावित्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा सग्रहपक्षे
ग्रहानमुक्तसंख्यया समित्ति लाज्यद्रव्यैः पृथगष्टोत्तरशतसंख्यया यक्षाधिपतिं सर्वोत्सातशमनं हिरण्यपा
णिं ईश्वरं च तैरेव द्रव्यैः २८ तत्तन्नाममंत्रैर्यक्ष्ये शेषेणेत्यादि अन्वाधानपरिसमूहनादि चक्षुषी होमांतं कृत्वोक्तदेवताभ्यः क्रमेण य
थोक्तद्रव्याणि जुहुयात् ॥ ततः स्विष्टकृदादि होमशेषं समाप्य इंद्रादिदिक्पतिवलिदानं तैर्वैश्रवणा यसदीपवलिं दत्वा द्वारदेवता
भ्यः सदीपपायसवलिं दद्यात् ॥ ततः क्षेत्रपालवलिं दत्वा पूर्णाहुतिं हुत्वा पूर्णमसीति मार्जनं ते आचार्यादीन्संपूज्य आचार्यायिगां द

दीपप.शां-
॥३०३॥

॥३८६॥

॥३०३॥

अथ दीपपतनशांतिः ॥

त्वार्चितदेवताःसंपूज्यआचार्यायमंडलमूर्तिदानंकुर्यात् ऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदक्षिणां दत्वा अग्निसंपूज्यविभूतिं धृत्वाग्निमुपतिष्ठेत्ततःकलशोदकेनाभिषिक्तोयजमानःब्राह्मणान्संभोज्यआशिपोगृहीत्वायस्यस्मृत्येतिकर्मेश्वरार्पणंकृत्वा सुहृद्युक्तोभुंजीत॥

॥ ३०४ ॥ अथपल्लीसरुशंतिः ॥

श्रीः ॥ पह्याःसरुस्यवास्यदर्शमात्रेसचैलंस्नात्वाविधिवसंगव्यंप्राश्यआज्यपूर्णेकांस्यपात्रेस्वप्रतिविबमवलोक्यसदक्षिणंतद्वाह्मणायदत्त्वाशंतिंकुर्यात् ॥ कर्ताआचमनादिदेशकालसरणांतेममशरीरेपल्लीपतनसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वाराश्री०सग्रहमखांबृद्धगर्गोक्तांशंतिंकरिष्यइतिसंकल्प्य (सरुप्ररोहणेतुतसदोहःकार्यः) गणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ तत आचार्यःप्रादेशकरणांतेस्थंडिलात्पूर्वं महीद्यौरित्यादिविधिनाकलशस्थापनादिपूर्णपात्रनिधानांते पह्याःसरुस्यवायथाशक्तिहेमनिर्मितप्रतिमांतत्रनिधायरक्तवस्त्रेणसंवैध्यगंधादिभिःसंपूज्याग्निग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहादिकीर्तनांतेप्रधानं मृत्युंजयंखदिरसमिद्धिः१०८ प्रजापतितिलैः१०८ अग्निशुधिवीमहांतं वायुमंतरिक्षमहांतं आदित्यं दिवंमहांतं प्रजापतिंचंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतं चैतादेवताःश्रुतमिश्रक्षीरेणैकैक्याहुत्या शेषेणेत्यादिग्रहहोमांते त्र्यंबकमंत्रेणोक्तसंख्ययासमिद्धोमोत्तरं समस्तव्याहृतिभिस्तिलान्हुत्वा भूरग्नये० भुवोवायवे० सुवरादित्याय० भूर्भुवःसुवश्चंद्रमसे० एतैर्मंत्रैर्धृतमिश्रक्षीरंजुहुयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेबलिदानपूर्णाहुतीकृत्वासंस्नावहोमादिशेषसमाप्यस्थापितकलशोदकेनयजमानमभिषिंचेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ नहितेक्षत्रमितिदशचर्चस्यगृत्समदोवरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेकेवि० ॥ ततःसमुद्रज्येष्ठेत्यादि

पुण्यसूक्तैर्द्यौःशांतेत्यादिमंत्रैः पौराणमंत्रैश्चाभिषिक्तोयजमानोविभूतिं धृत्वा देवतोत्तरपूजां विधाय आचार्याय धेनुं वस्त्रयुगं ऋ
त्विग्भ्यो दक्षिणां च दत्वा सोपस्करं विसर्जितं देवतापीठमाचार्यहस्ते प्रतिपाद्य शक्त्या विप्रान्संभोज्य भूयसीं दत्वा शिषो गृहीत्वा क
र्म समापयेत् ॥ इति शांतिरत्ने पल्ली सरठांतिः ॥ ३०५ ॥ ॥ ३०५ ॥ ॥ ३०५ ॥ ॥ ३०५ ॥

श्रीः ॥ कर्ता आचमनादिदेशकालसरणां ते मम काकमैथुनदर्शनसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वारा श्रीपर० सग्रहमखांगोक्तां शां
तिं करिष्ये इति संकल्प्य (शिरसि वायसरोहण—शिरस्युरसि वाकाकपक्षाघात—वायसकृतनखविदारण—शयानस्य काकस्पर्श—
मध्यरात्रे अनिमित्तवायसां क्रंदनसूचितेत्यादि निमित्तांतरे पूह्यं) गणेशपूजनादि ऋत्विग्वरणं तं कुर्यात् ॥ तत आचार्यः प्रादे
क्षितुवर्णनिर्मितप्रतिमायां यत इन्द्रभर्ग इन्द्रो बृहती इन्द्रावाहने० इतोऽद्रं परितो लोकपालांश्चावाह्योऽशोपचारैः पूजयेत् ॥ ततस्त
दुत्तरतो ग्रहस्थापनादिकलशप्रार्थनां तं कृत्वा न्वा दध्यात् ॥ ग्रहाद्युत्कीर्तनां ते त्रप्रधानं इन्द्रं पलाशसमिद्धीहि चर्वाज्यैः प्रतिद्रव्यं
१००८ वा १०८ लोकपालांश्च तैरेव द्रव्यैः प्रतिद्रव्यं ८ शोषेणेत्यादि प्रणीतास्थापनां ते तूष्णीं निर्वपादिविधिना चरुं श्रपयित्वा
ज्यसंस्कारादि ग्रहहोमांते प्रधानहोमं कृत्वा स्वष्टकृदादि प्रायश्चित्तहोमांते बलिदानोत्तरं हुतशेषाच्च रुमादाय ॥ ऐंद्रवारुणवाय
व्यायाम्यावै नैर्ऋताश्च ये ॥ तेकाकाः प्रतिगृह्णन्तु भूम्यां पिंडं समर्पितं ॥ इतोऽद्रस्य पुरतो वायसेभ्यो बलिं दत्वा पूर्णाहुतिं संस्मावहोमा

दिशेषमाप्यस्थापितकलशोदकेनसपरिवारंयजमानंसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिमंत्रैरभिमंचेत् ॥ ततःकर्ताघृतवत्खोविभूतिंघृत्वादे
वतोत्तरपूजांतेआचार्यसंपूज्यतस्मैसोपस्करामिंद्रप्रतिमांदत्वा ऋत्विग्भ्योदक्षिणांदत्वाविप्रान्संभोज्यभूयसींदत्वातैःशांतिंपा
ठयित्वाशिषोऽगृहीत्वाकर्मसमापयेत् ॥ इतिशांतिरत्नेकाकर्मैथुनदर्शनादिशांतिः ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥

॥ ३०६ ॥ अथषष्टितमाब्दशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताषष्टितमवर्षारंभदिनेतद्वर्षांतगतजन्मक्षेत्रवाद्युभेकालेचंद्रताराबलान्वितेमंगलस्नानंविधायकृतनित्यक्रियोविप्राना
मंत्र्यतेभ्योनुज्ञांप्राप्य द्विराचमनादिदेशकालनिर्देशांतेमजन्मनःसकाशात्षष्टितमवर्षप्राप्त्याभविष्यत्त्वेनसूचितानांअपमृ
त्युदुःस्वप्नदर्शनमातापितृमृतिभार्यापुत्रवियोगग्रहपीडाराजभय विविधरोगच्छायाविकृतिस्फुटनक्षत्र ध्रुवाद्यदर्शनयक्षरक्षो
भूतप्रेतपिशाचादिविविधदर्शनानामन्येषांचमहोत्सातानारिष्टरूपाणांसद्यःपरिहारपूर्वकं सर्वारिष्टविनाशदीर्घायुरारोग्यसर्व
संपन्नवनद्वाराश्रीपर०सग्रहमखांशौनकोत्कांडग्रथशांतिकरिष्येइतिसंकल्प्य गणेशपूजनादिनांदीश्राद्धांतेआचार्यब्रह्माणम्
त्वजश्चवृणुयात् ॥ ततआचार्यआचमनादिप्रादेशकरणांतेग्रहस्थापनादिकलशप्रार्थनांतंकृत्वातत्रैर्ऋत्यांस्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठा
प्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ ग्रहकीर्तनांते मार्कण्डेयंप्रधानदेवंसमिदाज्यचरुदूर्वापायसैःप्रतिद्रव्यं १००८ वा १०८ आहुतिभिः
मृत्युंजयंदूर्वातिलैःप्रतिद्रव्यं २५००।१५००।५०० यद्वातिलमिश्रदूर्वाभिरुक्तसंख्यातोद्विगुणाभिः अश्वत्थामानं, बलिं,
व्यासं, हनुमंतं, विभीषणं, कृपं, परशुरामं ७ चएतान्लाजद्रव्येण प्रत्येकं २८ वा ८ शेषेणेत्यादिसमिदाधानांतेग्रहाणामुत्तरतः

महीद्यौरित्यादिविधिनाकलशं संस्थाप्य पूर्णपात्रनिधानांते पलेन तदर्धाधिनवासुवर्णप्रतिमायां मार्कण्डेयनाममंत्रेणावाह्यवस्त्रयुग्मेनावेष्ट्य षोडशोपचारैः संपूज्य ध्माबर्हिषोः संनहनाद्याज्यभागं तंकृत्वा यजमानेन त्यागेकृते ग्रहादिहोमोत्तरं ॥ भागसंसकल्पं तज्जीवन ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यं देहि मे मुनिपुंगव स्वाहा अश्वत्थाम्ने स्वाहा बलये० व्यासाय० हनुमते० विभीषणाय० कृपाय० परशुरामाय स्वाहेति मंत्रैः प्रत्येकं २८।८ वालाजान् जुहुयात् ॥ ततः श्रीसूक्तं रुद्राध्यायं च जपित्वा युष्यमंत्रान्जपेत् ॥ तेच ॥ एषवां देवाविति द्वयोर्वामदेवोऽश्विनौ गायत्री ॥ परावतो य इति सप्तदशर्चस्य सूक्तस्य गयो विश्वे देवा जगत्वंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ जपेवि० ॥ आनो तत्रमंत्राः ॥ शंन इंद्राग्नीतिपंचदशर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठो विश्वे देवास्त्रिष्टुप् ॥ एकादशी प्रस्तारपंक्तिस्त्रयोदशी जगती चतुर्दश्यनुष्टुप् ॥ परं स्मृत्यो इति चतुर्दशर्चस्य सूक्तस्य संकुसुको विश्वे देवास्त्रिष्टुप् ॥ स्वादिष्टयेति दशर्चस्य सूक्तस्य मधुच्छंदाः सोमः पवमानो गायत्री यज्जाग्रत इति षण्णां प्रजापतिर्मनस्त्रिष्टुप् ॥ र्यायदत्त्वा विभृतिं धृत्वा आचार्येण आनो भद्रा इत्यादि महाशांतिमंत्रजपपूर्वकं देवतोत्तरपूजने कृते मार्कण्डेयादीन् प्रार्थयेत् ॥ मा

कंडेयमहाभाग० ॥ द्रौणेमेत्वंमहाभारुद्रतेजःसमुद्भव ॥ आयुर्वेलंयशोदेहिअश्वत्थामन्नमोस्तुते ॥ दैत्यैद्रकुलसंभूतयज्ञदा
 नक्रियारत ॥ बलेत्वांशरणयामिदीर्घमायुःप्रयच्छमे ॥ वसिष्ठकुलसंभूतवेदशास्त्रविशारद ॥ नारायणांशसंभूतवेदव्यास
 नमोस्तुते ॥ अंजनागर्भसंभूतकर्पीद्रसचिवोत्तम ॥ रामप्रियनमस्तुभ्यंहनुमन्नक्षमांसदा ॥ विभीषणनमस्तुभ्यंरामपादाब्जपू
 जक ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यैदेहिपौलस्त्यनंदन ॥ द्विजैद्रभरताचार्यसर्वविद्याविशारद ॥ शरणंत्वांप्रपन्नोस्मिक्वपमार्क्षसर्वदा ॥
 रेणुकेयमहावीर्यकार्तवीर्यकृतांतक ॥ आयुःप्रयच्छमेरामजामदग्न्यनमोस्तुते ॥ ततआद्यार्यादीन्संपूज्यआचार्यायमार्कंडेय
 प्रतिमासहितंकलशंगांचदत्वाब्रह्मादिभ्योगवादिदशदानानिशतगुंजापरिमितंसुवर्णचविभज्यदद्यात् ॥ अशक्तौशतसर्पपतो
 लितंवा ॥ गवादीनांप्रत्यक्षदानांसंभवेतन्मूल्यंदेयं ॥ ततोविसर्जितग्रहपीठदानांतेकांस्यपात्रेआज्यंविलोक्यसदक्षिणंतत्पात्रं
 ब्राह्मणायदत्वातिलदानंचकृत्वाआशिषोगृहीत्वानववस्त्रंधृत्वापुरंध्रीभिर्नीराजितोदेवानभिवाद्यशतंविप्रान्संभोज्य भूयसींद
 त्वाकर्मसमाप्यमुह्युतोभुंजीत ॥ इतिउग्ररथशांत्याख्याषष्टितमाब्दशान्तिः ॥ ३१ ॥ ॥ ३१ ॥

त्वाकर्मसमाप्यमुह्युतोभुंजीत ॥ इतिउग्ररथशांत्याख्याषष्टितमाब्दशान्तिः ॥

॥ ३०७ ॥ अथद्रादृशाब्दोत्तरमवलोकनविधिः ॥
 श्रीः॥उभौत्वात्वादेशकालौसंकीर्त्यं ममअमुकस्यावलोकनेविदेशगमनेनद्वादशवत्सरात्ययसूचितसर्वोरिष्टपरिहारद्वाराश्रीप०
 यथाविध्यवलोकनंकरिष्यइतिसंकल्प्य गणेशपूजांतेशिवालयेतीर्थेवागत्वादीपौप्रज्वाल्यपटांतर्हितौभूत्वाशिवस्योभयतउप
 विश्योभौशिवंसंपूज्यब्राह्मणैःसहशान्तिमंत्रपाठांते रत्नसहितेजलपूर्णेकांस्यपात्रेन्योन्यमवलोक्यशिवनमेतां ॥ ततोब्राह्मणा

भ्यांसदक्षिणेकांस्यपात्रेदत्वान्येभ्यश्चयथाशक्तिदक्षिणांदत्वापुनरुभौशिवं द्विजान्सूर्यचनत्वा स्वगृहमागत्यपृथग्घोमंकुर्या
तां ॥ सचेत्थं ॥ आचमनादिदेशकालसरणांतेमयाकृतामुकावलोकनविध्यंगभूतंहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्यस्थंडिलेपावकसंज्ञ
मग्निप्रष्टाप्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेअग्निंवायुसूर्यप्रजापतिंचतिलैःप्रत्येकं २७ शेषेणस्विष्टकृतमित्याद्या
ज्यभागहोमांतेव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिस्तिलान्हुत्वास्विष्टकृद्भोमादिशेषंसमाप्यशक्त्याविप्रान्संभोज्यकर्मसमाप्यवांधवैःसहभुं
जीत ॥ इतिशांतिरत्नेद्वादशाब्दोत्तरमवलोकनविधिः ॥

“श्रीः ॥ वि० मा० गर्गसंहितायां ॥ ३०८ ॥ अथजीवतोमृतिवार्ताश्रवणविधानम् ॥
तएवेतिवार्तास्यात्सर्वदेशेदुरत्यया ॥ हुष्टस्यानेयदायुंसोभवेत्कूरोनभश्चरः ॥ प्रकोपोवादैवतस्तदाविघ्नोभिजायते ॥ मृ
त्वात्वातैलेनशुद्धेनपूजयेत्कुलदेवतां ॥ विधानंतत्रकर्तव्यंनरेणहितमिच्छता ॥ आह्वयब्राह्मणान्भक्त्याचतुर्वेदपरायणान् ॥
माहितः ॥ स्वादिष्टयेतिमन्त्रेणजुह्यादयुतंसुधीः ॥ पायसंसर्पिषायुक्तंप्रधानंद्रव्यमुत्तमं ॥ जुहुयाद्विधिवद्ब्रह्माविंद्रग्रीलैस
शुभे ॥ पूजितांविधिवद्भक्त्याआचार्यायनिवेदेत् ॥ हुत्वास्विष्टकृतंविद्वान्गांचदद्यात्सयस्विनीं ॥ मूर्तिमिंद्रस्यहेम्नस्तुपीठेदेवतरोः
विघ्ननाशायभूरिशः ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्सश्चाच्छतंवाशक्त्यपेक्षया ॥ आत्मनस्त्वायसींमूर्तिपलैस्तुदशभिःकृतां ॥ तैलाम्भ्य
कांततोदद्याद्ब्राह्मणायसदक्षिणां ॥ तन्नमन्नौ ॥ सहस्राक्षमहाबाहोसर्वविघ्नविनाशन ॥ अनेनमूर्तिदानेनसुग्रीतोभवमेसदा ॥

अपमृत्युविनाशायभूतिमेतां ददाम्यहं ॥ तुष्टेनमृत्युनानेनपातकमेव्यपोहतु ॥ ततःपुण्यस्त्रियोवृद्धाविप्राश्चगुरवस्तथा ॥ नी
राजनंतुदुर्वार्ताहरणायपुनःपुनः ॥ ततोभिषेचनंकुयुर्दुर्वार्तापीडितस्तु ॥ वृद्धान्प्रणमतस्तस्यदद्युराशीर्वचोद्विजाः ॥ शतं
जीवेत्यादयआशीर्मन्त्राः ॥ ग्रहंतुपूजयेद्गुणप्रणमेत्कुलदेवतां ॥ एवंकृतेविधानेचविघ्नःकोपिनजायते ॥ योजीवन्नेवस्वस्य
मृतवार्तामृणुयात्सआहिताग्निश्चेदग्नयेसुरभिमेवाष्टाकपालेनेष्टिकुर्यात् ॥ तत्रममस्वमृतिवार्ताश्रवणसूचितसकलानिष्टनि
रसनद्वाराश्रीप० सौरभिमेतेष्ट्यायक्ष्यइतिसंकल्पः ॥ गृह्याग्निमांस्तुलौकिकेनोस्थालीपाकंकुर्यात् ॥ इति ॥ ॥ ६३ ॥

॥ ३०९ ॥ अथकृतौर्ध्वदेहिकर्यसंग्रहविधिः ॥

श्रीः ॥ यस्यमृतिवार्ताश्रवणेनौर्ध्वदेहिकमपिकृतंतस्यपुनरागमनेसंग्रहप्रकारउच्यते ॥ संग्राह्यापेक्षयावयोधिकःपित्रादिदेश
कालौस्मृत्वाअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपैतृमेधिककरणोत्तरंपुनरागतस्यसंग्रहसिद्धिद्वाराश्रीपरमे० संग्रहविधिकरिष्यइतिसंक
ल्प्य तंघृतकुंडेमज्जयित्वासुलग्नेउत्थाप्यपुनर्देशकालौस्मृत्वाअमुकगोत्रस्यामुक० जातकर्मादिसंस्कारान्करिष्येइतिसंकल्प्य
गणेशपूजादिनांदीश्राद्धांतेजातकर्मादिचौलांतान्संस्कारांस्तल्लोपप्रायश्चित्त्वाकृत्वापुनरुपनयनंविधाय त्रिरात्रं व्रतचर्यीकार
यित्वाबद्धचक्षेत्रेन्मेधाजननमपिकुर्यात् ॥ संस्कार्यस्तुवेदव्रतलोपप्रायश्चित्समावर्तनंचविधायपूर्वपत्न्यासहविवाहहोमंगृहप्रवे
शहोमंचकुर्यात् ॥ अयंविधिरनाहिताग्नेः ॥ आहिताग्नेस्तुश्रौताग्न्याधानाद्यधिकमस्ति ॥ स्त्रीणांनुप्रथमस्थालीपाकोब्राह्मण

द्वाराकार्यः ॥ उपनयनादिसमावर्तनांतनास्ति ॥ सुवासिनीचैत्यतिनासहविवाहहोमादीतिविशेषः ॥ शूद्राणामप्येवं ॥ ए
वंकृतकर्माधिकारः ॥ इतिजीवतोमृतिवार्ताश्रवणविधानं ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

एवंपरोपकृतयेवहवःप्रयोगाःसंदर्भितामुखजकर्मसमुच्चयेस्मिन् ॥ सर्वोत्तरस्थजगदीशकृपाकटाक्षान्नूनातिरिक्तमिहतत्प
रिपूर्णमस्तु ॥ जगदीशमेरणयाकियतांकृतिनामपि ॥ हृष्टेसमुच्चयेतातीर्थीकोभागोभृतोऽभवत् ॥ ॥ ३ ॥

समाप्तमिदंतृतीयं प्रकरणम् ॥ ३ ॥

॥ अथौध्वदेहिकादिप्रकरणम् ॥ ४ ॥

॥ ३१० ॥ अथसर्वप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ प्रायश्चित्तेषडब्दत्र्यब्दसार्धान्दवादिव्यवस्थाप्राजापत्यप्रत्यान्नायाश्चपारिभाषिकोक्ताएव ॥ तत्रत्रिंशत्कृच्छ्रमब्दं पञ्च चत्वारिंशत्कृच्छ्रं सार्धान्दं नवतिक्कृच्छ्रं त्र्यब्दं ॥ कृच्छ्रं प्राजापत्यमिति पर्यायौ ॥ कृच्छ्रे गवा दयः तन्निष्क्रय रजतान्यतरनिष्क तदर्धतत्यादादयः प्रत्यान्नायाः ॥ तत्र सामश्रुयकल्पनं ॥ गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यफलतांबूलानि पंचगव्यानि गोमूत्रगोमयक्षीरद धिघृतादीनि मृत्तिकाभस्मगोमयदूर्वातिलाः समिधोदर्भाः होमार्थं धृतं पर्षद् क्षिणानि वंधानुवादकपूजार्थं दक्षिणापूर्वोत्तरांगगोप्र दानद्रव्यं पूर्वोत्तरांगविष्णुश्राद्धद्रव्यमित्यादि एवं सामग्रीसंपाद्य संभवे रिक्तायां तिथावन्यस्मिन्वापुण्ये हि चतुस्त्रीने कंवाध्यात्म विदंब्राह्मणं पर्षत्त्वेनोपवेद्यकृतस्नानः शक्तश्चेदार्द्रवासाः अभुंजानः समाहितमनाः विप्रान्प्रदक्षिणीकृत्य हृदये न दूयमानो धरण्यां साष्टांगं प्रणमेत् ॥ विप्रैः किं ते कार्यं मिथ्यामावादीः सत्यमेव वेदं तिष्ठः कर्ता ऽऽचम्य प्राणानायाभ्यदेशकालौ संकीर्त्य करिष्यमाणस र्वप्रायश्चित्तांगत्वेनेदं गोवृषयोर्निष्कथीभूतं निष्कतदर्धतत्यादान्यतमप्रमाणं रजतद्रव्यं सभ्येभ्यो दातुमहमुत्सृज्ये न मे तिसंकल्प पूर्वकंसभ्याग्नेनिधाय ॥ अमुकशर्मणो मम जन्मप्रभृत्य दद्यावत् ज्ञानाज्ञानकामसकृदसकृत् कृतकायिकवाचिकमानसिक सांसर्गिकस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्त्वापीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातकसंकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजाति

भंशकरप्रकीर्णकपातकानांमध्येसंभावितपापानांनिरासार्थमनुग्रहं कृत्वा प्रायश्चित्तमुपदिशंतु भवंतः इति वदेत् ॥ (पुत्रादिः प्रतिनिधिश्चेन्ममपितुर्जन्मप्रभृतीत्यादिवदेत्) ॥ ततः सर्वे धर्मविवेकारोगोसारः सकला द्विजाः ॥ मम देहस्य संशुद्धिं कुर्वतु द्विजसत्तमाः ॥ (पुत्रादौ कर्तरि अस्य देहस्येत्यूहः) ॥ मया कृतं महाघोरं ज्ञातमज्ञातकिल्बिषं ॥ प्रसादः क्रियतां मद्यं शुभानुज्ञां प्रयच्छथ ॥ पूज्यैः कृतः पवित्रोऽहं भवेयं द्विजसत्तमैः ॥ इति प्रार्थयित्वा मामनुगृह्णतु भवंतः इति प्रणमेत् ॥ ततः सभ्यैस्तस्य शस्त्रादिविचार्य प्रायश्चित्ते निश्चिते कर्ता मासपक्षाद्युच्चार्य करिष्यमाण सर्वप्रायश्चित्तांगत्वेन निबन्धपूजामनुवादकपूजां च करिष्ये इति संकल्प्यादौ चंदनपुष्पादिभिः पुस्तकपूजां कृत्वा निबन्धपूजात्वेन किंचिद्रव्यं निधायानुवादकपूजां कुर्यात् ॥ अनुवादकमुदङ्मुखमुपवेश्य परमेश्वरस्वरूपिणेऽनुवादकब्राह्मणायेदमासनं इत्यादिदक्षिणांतं पूजनं कृत्वा इमां भृतिरूपां दक्षिणामनुवादकाय तुभ्यमहंसं प्रददं नममेति दद्यात् ॥ ततः सभ्याः पुस्तकवाचनपूर्वकमनुवादकस्याग्रे कथयेयुः ॥ अनुवादकश्च कर्तारं वदेत् ॥ तद्यथा ॥ अमुकशर्मणस्तव जन्मप्रभृति अद्य यावत् ज्ञानाज्ञानकामसकृदसकृत् कृतकयिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातकसंस्कारकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंशकरप्रकीर्णकपातकानां मध्ये संभावितपापानां निरासार्थं पर्षदुपदिष्टं षडब्दव्यब्दसार्धाब्दान्यतमप्रायश्चित्तं प्रतिप्राजापत्यं तत्प्रत्यहं प्रायश्चित्तं भूतभूतजतनिष्कतदर्धतत्पादान्यतमद्रव्यदानद्वारा प्राच्योदीच्यांगसहितं त्वया आचरितव्यं तेन तव शुद्धिर्भविष्यति त्वं कृतार्थो भविष्यसि इति त्रिवारमुपदिशेत् ॥ कर्ता ॐ भवदनुग्रहः इत्यंगीकृत्य संमानपूर्वकं प्रणम्य पर्षदं विसृजेत् ॥ ततः कर्तारिक्तायां सायाह गंगा

दौदेशकालौसंकीर्त्यअमुकशर्मणोभमजन्मप्रभृत्यद्यथावत्ज्ञानाज्ञानकामाकामसकृदसकृत्कृतकयिकवाचिकमानसिकसांस
गिकस्पृष्टमुक्तामुक्तापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातक संकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंश
निकस्पृष्टास्पृष्टमुक्तामुक्तापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातक संकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंश
निकस्पृष्टास्पृष्टमुक्तामुक्तापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातक संकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंश
निकस्पृष्टास्पृष्टमुक्तामुक्तापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातक संकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंश

चामेत् ॥ ॥ ततः प्रायश्चित्तांगोमयस्नानं करिष्ये इति संकल्प्य गोमयमादाय वामहस्ते कृत्वा ॐ भूर्भुवःस्वरिति व्याहृतिभिः
 स्त्रेधाविभज्य दक्षिणभागं प्रणवेन दिक्षु निक्षिप्योत्तरभागं च तीर्थे प्रक्षिप्य षोपसूर्याय दर्शयित्वा मानस्तोत्रे तन्ने ० इत्यभिमन्त्र्य गं
 धद्वारा मिति मंत्रेण अग्रमग्रं चरंतीनामोपधीनां वने वने ॥ इति मंत्रेण सर्वांगमनुलिप्य स्नात्वा चामेत् ॥ तासां मृपभपलीनां पवित्रं कायशोधनं ॥ तन्मेरोगांश्च शोकांश्च नुदगो
 इति मृदमभिमन्त्र्य उद्धृतासिवरोहेण कृष्णेन शतबाहुना ॥ मृत्तिके हरमेपापं यन्मया दुष्कृतं कृतं ॥ इति मृदमादाय नमो मित्र
 स्य वर्णस्य इति मंत्रेण सूर्याय प्रदक्ष्य गंधद्वारा मिति मंत्रेण स्योनापृथिवि इति वा इदं विष्णु इति मंत्रेण वा शिरः प्रभृत्य गंगानि वि
 लिप्य स्नात्वा द्विराचामेत् ॥ ॥ अथ द्वाविस्तरेण मृत्तिकालानं ॥ तद्यथा ॥ वळित्वा पर्वतानां खिद्रं विभृतिपृथिवि ॥ प्रयाभू
 मिप्रवत्त्वतिमल्लजिनोपिमहिनि ॥ इति भूमिप्रार्थ ॥ मावोरिपत्खनितायस्मै चाहं खनामिवः ॥ द्विपचतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्व
 नातुरं ॥ इति खनित्वा ॥ स्योनापृथिवि भवानुक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानः शर्मसप्रथः ॥ इति मृदं गृहीत्वा ॥ आर्यनेते परार्यणे
 दूर्वा रोहंतु पुष्पिणीः ॥ इदं दक्षिणमृदं कुशोदकं न प्रोक्ष्य दिक्षु क्षिपेत् ॥ इति पूर्वस्यां ॥ तत्त्वायामित्रल्लणवदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहेळमानो वरुणे हवो ध्युरुशंसमानुभा
 करिष्ये इति संकल्प्य मृदं कुशोदकं न प्रोक्ष्य दिक्षु क्षिपेत् ॥ इति पूर्वस्यां ॥ तत्त्वायामित्रल्लणवदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहेळमानो वरुणे हवो ध्युरुशंसमानुभा
 मिदं स्वस्ति नो मघवा धातिवद्रः ॥ इति पूर्वस्यां ॥ तत्त्वायामित्रल्लणवदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहेळमानो वरुणे हवो ध्युरुशंसमानुभा
 कृद्भ्यः ॥ इति दक्षिणस्यां ॥ तत्त्वायामित्रल्लणवदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहेळमानो वरुणे हवो ध्युरुशंसमानुभा

युःप्रमोषीः ॥ इतिपश्चिमायां ॥ वयंसौमत्रतेतवमनस्तनूपविभ्रतः ॥ प्रजावतःसचेमहि ॥ इतिउत्तरतः ॥ तत्सूर्यरोदसीउ
 भेदोषावस्तीरुपेव्रुवे ॥ भोजेवस्मोअभुच्चरासदा ॥ इत्युपरिष्ठात् ॥ अधःपश्यस्वमोपरिसंतरांपादुकौहर ॥ मातेकशक्रुकोदृश
 नस्त्रीहिब्रह्माबभूविथ ॥ इत्यधःक्षिप्वांगेषुल्लिपेद्यथा ॥ सहस्रशीर्षा० इतिशिरसि ॥ अक्षीभ्यातेनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुडु
 कादधि ॥ यक्ष्मशीर्षण्यमस्तिष्काज्जिह्वायाचिवृहामिते ॥ इतिमुखे ॥ ग्रीवाभ्यस्तल्लुणिहाभ्यःकीकसाभ्योअनूक्यात् ॥ य
 क्ष्मदोषण्यामंसाभ्यांबाहुभ्यांचिवृहामिते ॥ इतिग्रीवायां ॥ आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोहृदयादधि ॥ यक्ष्ममंमर्तस्त्राभ्यांय
 क्रःप्लाशिभ्योचिवृहामिते ॥ इतिहृदये ॥ नाभानाभिनआर्ददेचक्षुश्चित्सूर्येसचा ॥ कुवेरपत्यमाडुहे ॥ इतिनाभौ ॥ त्वमिद्रस
 जोषसमर्कबिभर्षिवाहोः ॥ वज्रंशिरानुओजसा ॥ इतिबाह्वोः ॥ सोमानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्यते ॥ कक्षीवंतंयऔशिजः ॥ इ
 तिकक्ष्योः ॥ यःक्रुक्षिःसौमपातमःसमुद्रइवपिन्वते ॥ उर्वीरापोनकाकुदः ॥ इतिकुक्ष्योः ॥ बद्धीनांपितावहुरस्यपुत्रश्चिश्चाकृ
 णोतिसमनावगत्य ॥ इषुविःसंकाःपुर्तनाश्चसर्वोःपृष्ठेनिनद्धोजयतिप्रसृतः ॥ इतिपृष्ठे ॥ ऊरुभ्यांतेअपीवज्रांपाष्णिभ्यांप्र
 पदाभ्यां ॥ यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभासदाभ्रंसोचिवृहामिते ॥ इत्यूर्वोः ॥ मेहनाद्धनंकरणालोमभ्यस्तेनखेभ्यः ॥ यक्ष्मंसर्वस्मा
 दात्मनस्तमिदंचिवृहामिते ॥ इतिजान्धोः ॥ एतावानस्यमहिमातोज्यायाश्चपूरुपः ॥ पादोस्यचिश्वाभतानिन्त्रिपादस्यामृत
 द्दिवि ॥ इतिपादयोः ॥ यस्यचिश्वानिहस्तयोःपंचक्षितीनांवसु ॥ स्पाशयस्वयोअस्मभ्रुकुदिव्येवाशनिर्जहि ॥ इतिहस्तयोः ॥
 अंगादंगालोमोलोमोजातंपर्वणिपर्वणि ॥ यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंचिवृहामिते ॥ इतिपुरुषसूक्तेनचसर्वोःगोद्वर्तनं ॥ ततः

अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे ॥ शिरसाधारयिष्यामिरक्षस्वमांपदेपदे ॥ भूमिर्धेनुर्धरणीलोकधारिणी ॥ उद्धृतासिव
राहेणकृष्णेनज्ञातबाहुना ॥ मृत्तिकेहरमेपापयन्मयादुष्कृतं कृतं ॥ मृत्तिकेब्रह्मदत्तासिकाश्यपेनाभिमंत्रिता ॥ मृत्तिकेदेहि
मेषुष्ट्वयिसर्वप्रतिष्ठितं ॥ मृत्तिकेप्रतिष्ठितेसर्वतन्मेनिणुदमृत्तिके ॥ त्वयाहतेनपापेनगच्छामिपरमांगतिं ॥ इतिसतिलदूर्वा
मृदंशिरसिनिधायमृत्तिकास्थानंप्रक्षालयेत् ॥ अथशुद्धोदकस्नानं ॥ आपोअस्मान्मातरःइत्युक्त्वासूर्याभिमुखः इदंविष्णु०
इतिमंत्रेणप्रवाहाभिमुखोमजेत् ॥ अथवा आपोहिष्ठेतिवृत्तेनवारिस्नानंकुर्यात् ॥ अथपंचगव्यैःकुशोदकेनचेतिषट्स्नानानि ॥
तत्रादौसर्वप्रायश्चित्तांगंगोमूत्रस्नानंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ तत्सर्वितु० गोमूत्रस्नानंकृत्वास्नात्वाचामेत् ॥ एवमग्रेपिगोमय
स्नानंकरिष्ये ॥ गंधद्वारां इतिगोमयेन ॥ क्षीरस्नानंकरिष्ये आप्यायस्वसर्मेतुते इतिक्षीरस्नानंतेस्नानमाचमनंच ॥ ततोदधि
स्नानंकरिष्ये ॥ दुधिकाव्णोअकारिषं इतिदधिस्नानंतेजलेनस्नात्वा आचामेत् ॥ ततोघृतस्नानंकरिष्ये ॥ घृतमिमिक्षे ॥
इतिघृतस्नानं ॥ ततःस्नानाचमनेचकार्ये ॥ कुशोदकस्नानंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेध्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णो
हस्ताभ्यामभिषिंचामीतिकुशोदकस्नानंतेशुद्धोदकेनस्नात्वातीर्थंप्राथयेत् ॥ हिरण्यशृंगंवरुणंप्रपद्येतीर्थमेदेहियाचितः ॥
यन्मयाभुक्तमसाधूनांपापेभ्यश्चप्रतिग्रहः ॥ यन्मेमनसावाचार्कर्मणायादुष्कृतंकृतं ॥ तन्नइंद्रोवरुणोबृहस्पतिःसविताचपुनं
तुपुनःपुनः ॥ इतिद्वाभ्यां ॥ अवतेहेळो० इतिद्वाभ्यांचतीर्थंप्राथ्य याःप्रवतो० इतितीर्थमभिमुख्य स्नात्वाचम्यमाजयेत् ॥ त
त्रमंत्राः ॥ ॐ इमंमंगे० सुमित्र्यान० समुद्रज्येष्ठाः० एतोन्विद्रं० तरुसमंदी० त्रिभिर्द्वंद्वं० क्षीरंसर्पिर्मधूदकं आपोहिष्ठा० इ

तिमत्रैर्माज्जनं कृत्वा ॥ इमं मे गंगेयमुने ० इदं तेन्याभिरसमानमद्भिर्याः काश्च सिंधुप्रवहंति नद्यः ॥ सूर्यो जीर्णमिव त्वचं जहाति पा
 पं स शिरस्कोभ्युपेत्य ॥ इत्युदकमालोक्ष्य ॥ ऋतं च सत्यं ० इति त्वेन त्रिरावृत्तेनाघमर्पणं कृत्वा त्रिदशवारं मज्जनानि कृत्वा भु
 खानां गतर्पणं कुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ उपवीती साक्षताभिरद्भिर्देवतीर्थेन ब्रह्मादयो देवाः तान् देवांस्तर्पयामि भूदेवांस्तर्पयामि भु
 वदेवांस्तर्पयामि स्वदेवांस्तर्पयामि भूर्भुवः स्वर्कषींस्तर्पयामि ॥ प्राचीनावीती सतिलाभिरद्भिः ऋपितीर्थेन कृष्णद्वैपायनादयो ये ऋष
 यः तान् ऋषींस्तर्पयामि भूर्भुवः स्वर्कषींस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवः स्वर्कषींस्तर्पयामि ॥ भूमौ दत्तेन तोयेन तृता
 नसोमः पितृमान्यमोगिरस्वानग्निष्वात्ताः कव्यवाहनादयो ये पितरः तान् पितृंस्तर्पयामि ॥ भूमौ दत्तेन तोयेन तृता
 मि भूर्भुवः स्वः पितृंस्तर्पयामि इति स्नानां गतर्पणं कृत्वा ॥ अग्निदग्धाश्च ये जीवा येऽप्यदग्धाः कुले मम ॥ ते गृहं तु मया दत्तं वस्त्रनिष्पीडनोदकं ॥ इति यक्षमतर्प
 यां तु परांगतिं ॥ इति तीरे जलं दत्त्वा ॥ ये के चास्मात्कुले जाता अपुत्रा गोत्रिणो मृताः ॥ ते गृहं तु मया दत्तं वस्त्रनिष्पीडनोदकं ॥ इति यक्षमतर्प
 इति तीरे उत्तरीयं निष्पीड्य ॥ यन्मया दूषितं तोयं शरीरमलसं भवात् ॥ तद्दोषपरिहारार्थं यक्ष्मार्णं तर्पयामि ॥ तद्दोषपरिहारार्थं यक्ष्मार्णं तर्पयामि ॥ इति यक्षमतर्प
 णं विधाय धौतेवाससीपरिधाय द्विराचम्य तिलकं धृत्वा ऽऽचम्य देशकालौ स्मृत्वा श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं सर्वप्रायश्चित्तपूर्वी गत्वेन वि
 हितं विष्णुश्राद्धं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ शालग्रामशिलायां दर्भबटौ वा इदं विष्णुं ० इति विष्णुमावाह्य षोडशोपचारैः पंचोपचा
 रैर्वसिष्ठं पापापहं श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं सर्वप्रायश्चित्तं गाद्य विष्णुश्राद्धं संपत्तये श्रीविष्णुदेशेन ब्राह्मणचतुष्टयभोजनपर्याप्तमनि
 ष्क्रीय भूतं द्रव्यं नानानामगोत्रेभ्यश्चतुर्भ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुं महत्सृज्येन मे तिसं कल्प्य चतुर्भ्यो ब्राह्मणेभ्यः पूजनपूर्वकं विभज्य

दद्यात् ॥ तेनपापापहमहाविष्णुःप्रीयतां ॥ सर्वप्रायश्चित्तपूर्वागत्वेनविहितंगोदानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य एकांगान्तन्निष्क्रयंवा
द्यगोदानत्वेनकुडुंबिनेद्विजायदद्यात् ॥ तद्यथा ॥ गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवमेस्यादिहलोकेप
रत्रच ॥ इमांगांयथाशक्त्यलंकृतांइदंगोनिष्क्रयद्रव्यंवापापापहमहाविष्णुप्रीत्यर्थंब्राह्मणायदातुमहमुत्सृज्येइतिदत्त्वा ततोदेश
कालौसंकीर्त्यश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसर्वप्रायश्चित्तपूर्वागहोमंकरिष्ये ॥ तदंगतयास्थंडिलोपलेपनोल्लेखनाद्यग्निप्रतिष्ठापनादिक
रिष्यइतिसंकल्प्यतत्कृत्वानुष्टोदमूनेत्यादिविदनामानमग्निप्रतिष्ठापयामीत्यंतेचत्वारिशृंगेत्यादिनाध्यात्वा सर्वप्रायश्चित्तपू
र्वागहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंते अन्नप्रधानंअग्निवायुंसूर्यप्रजापतिंचप्रतिदेवतंसप्तविंशतिसंख्याज्याहु
तिभिःसप्तसंख्याज्याहुतिभिर्वा तथा पृथिवीं विष्णुरुद्रंब्राह्मणंअग्निसोमंसवितारंप्रजापतिंप्रजापतिमग्निंस्विष्टकृतंचएकैकया
पंचगव्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शोषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुक्त्वा समिद्धयमग्नावाधायपरिसमूहनादिपात्रासादनांते
तृणेनसहपंचगव्यपात्रमासाद्यान्यसंस्कारकालेपंचगव्यंकृत्वाज्येनसहपर्यग्निकुर्यात् ॥ ॥ ३९ ॥ ॥ ३९ ॥

॥ ३९१ ॥ अथब्रह्मकूर्चपंचगव्यविधिः ॥

श्रीः ॥ सुवर्णताम्रपलाशपद्मान्यतमपान्नेताम्नायाःगोमूत्रंत्रिपलमष्टमापंवागायत्र्याप्रणवेनवादाय श्वेतगोशकृदंगुष्ठार्धपरि
मितंपोडशमापंवागंधद्वाराभितिमंत्रेणप्रणवेनवादाय पीतायाःकपिलायावागोक्षीरंसप्तपलंद्वादशमापंवा आप्यायस्वेति प्रण
वेनवादाय नीलायाःसप्तपलंदशमापंवादधि दधिक्राव्णइतिप्रणवेनवादाय कृष्णायाघृतमेकपलमष्टमापंवा शुक्रमसिज्योतिर

सितेजोसिइत्यनेनघृतंमिमिक्षेइत्यनेनवाप्रणवेनवादाय ततःदेवस्यत्वेतिआपोहिष्ठेतिप्रणवेनवाकुशोदकमेकपलंचतुर्मापंप्राप्र
 क्षिपेत् एवंगोभूत्रादीन्येकपात्रेकृत्वाप्रणवंसमुच्चार्यहस्तेनालोढ्यपुनःप्रणवमुच्चार्ययज्ञियकाष्ठेननिर्मथ्यप्रणवेनाभिमंत्रयेत् ॥
 ततःआज्यपंचगव्यासादनाद्याज्यभागांतेस्त्रुवेण ॥ ॐ भूःस्वाहाअग्नयइदंनमम ॥ ॐ भुवःस्वाहावायव ॥ ॐ स्वःस्वाहासू
 र्ययेदं ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदंनममेत्याज्यस्यप्रतिदैवतंसप्तविंशतिरित्येवमष्टोत्तरशताहुतीः प्रतिदैवतंसप्तत्ये
 वमष्टाविंशतिसंख्याहुतीर्वाहुत्वा साग्नैःसप्तपत्रैर्हरितैःकुशैर्दशाहुतीर्जुहुयात् ॥ तत्रमंत्राः ॥ ॐ इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूयव
 सिनीमनुषेदशस्या ॥ व्यंस्तन्नारोदसीविष्णवेतेद्राधर्षपृथिवीमभितोमयूखैःस्वाहा ॥ पृथिव्याइदंनमम १ ॥ ॐ इदंविष्णुं
 सुरेस्वाहा ॥ विष्णवइदं २ ॥ ॐ मानस्तोकेतनये ० हवामहेस्वाहा ॥ रुद्रायेदं ३ ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानं ० विवःस्वाहा ॥
 ब्रह्मणइदं ४ (ब्रह्मस्थानेशंनोदेवीतिमंत्रेणान्ध्रइतिकेचित्) ॥ ॐ अग्नयेस्वाहा अग्नयइदं ५ ॥ ॐ सोमायस्वाहासोमा
 येदं ६ ॥ ॐ तत्संवितुर्वरेण्यं ० प्रचोदयात्स्वाहा सूर्यायेदं ७ ॥ ॐ प्रजापतेन ० रथीणांस्वाहा ॥ प्रजापतयइदं ८ ॥
 ॐ स्वाहाप्रजापतयइदं ९ ॥ ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा अग्नयेस्विष्टकृतइदं १० ॥ इतिदशपंचगव्याहुतीर्हुत्वा केवलाज्य
 स्ययदस्येतिस्विष्टकृतंहुत्वा प्राथश्चित्तादिहोमशेषसमाप्य बहिषिर्पूर्णपात्रनिनयनाद्यभ्युपस्थानपरिस्तरणविसर्जनादियस्यस्मृ
 त्यंते अनेनसर्वप्रायश्चित्तपूर्वांगहोमाख्येनकर्मणायज्ञभोक्तायज्ञनारायणरूपीपरमेश्वरःप्रीयतामित्युक्त्वा ॥ तत्रतग्रहणंकरिष्यइ
 तिद्विजान्पृष्ट्वा कुरुष्वेत्यभ्यनुज्ञातः ॥ यत्त्वगस्थिगतंपापं देहेतिष्ठतिमामके ॥ प्राशनंपंचगव्यस्यदहत्यग्निरिवैधनं ॥ इत्यु

क्त्वाप्रणवेनहुतशेषमशेषं गृहीत्वा प्रणवेनैव सर्वपंचगव्यं पिबेत् ॥ अशक्तौ गोमूत्रादिस्वल्पं ग्राह्यं सर्वस्य पेयत्वात् ॥ एतच्च ग्रामा
द्वहिर्नद्यादेशीरेन क्षत्रदर्शने कार्यं ॥ मुमूर्षोस्तु गृहादावेव ॥ अस्मिन्दिने शक्तस्योपवासः अशक्तौ हविष्याशनम् ॥ अयंचेराव
तीत्यादिपंचगव्यस्य दशाहुतिहोमो ब्रह्मकूर्चाख्यपंचगव्यपात्रे सर्वत्रोह्यः ॥ गृहमागत्य प्रातरारभ्य संकल्पितप्रायश्चित्तं संकल्पि
तप्रत्याम्नायगोनिष्कयीभूतं ॥ गोनिष्कय रजतादिदानपक्षे पंचगव्यप्राशनं ते इदं षडब्दे अशीत्युत्तरशतकृ
न्नानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुमहमुत्सृज्य इति द्रव्यदानसंकल्पं कृत्वा तदैव द्रव्यं विभज्य दद्यात् ॥ ४९ ॥

श्रीः ॥ उत्तरांगानि कुर्यात् ॥ संकल्पः ॥ अथ प्रायश्चित्तोत्तरांगानि ॥
स्यंडिलादिकरिष्ये ॥ विटनामाग्निं प्रतिष्ठाप्य ध्यात्वासमिद्धयमादाय सर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगहोमे देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानमि
त्यादिचक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्र प्रधानं अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं च प्रतिदैवतं सप्तविंशतिसप्तान्यतरसंख्याज्याहुतिभिः ॥
शेषेण स्विष्टकृतमित्यादिसद्यो यक्ष्य इत्यंतमुक्त्वा समिद्धयमग्नावाधाय परिसमूहनाद्याज्यभागहोमांते ॐ भूः स्वाहा अग्नय इदं ॥
ॐ भुवः स्वाहा वायव इदं ॥ ॐ स्वः स्वाहा सूर्यायेदं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा प्रजापतय इदं ॥ इत्याज्यसप्तविंशतिः सप्त
वेत्येवमष्टोत्तरशताहुतीरष्टाविंशतिसंख्याहुतीर्वाहुत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य बहिषिर्पूर्णपात्रनिनयनादिश्रीपरमेश्व

॥ ४९ ॥

प्रायश्चित्-
॥३९२॥

॥३९५॥

रः प्रीयतामित्यंतं सर्वं कुर्यात् ॥ ततः आचम्य प्राणनाथम्यदेशकालौ स्मृत्वा श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं सर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगत्वेन विहितं वि
 ष्णुश्राद्धं करिष्यइति संकल्प्य ॥ शालग्रामशिलायां दर्भवटौ वा इदं विष्णुरिति मंत्रेण विष्णुमावाह्यपोडशोपचारैः पंचोपचारैर्वासं
 पूज्य पापापहश्रीविष्णुप्रीत्यर्थं सर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगविहितं विष्णुश्राद्धं संपत्तये श्रीविष्णुदेशेन ब्राह्मणचतुष्टयभोजनपर्याप्तम
 निष्कुर्यात् भूतद्रव्यं चतुर्भ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुमहमुत्सृज्येन ममेति संकल्प्य चतुर्भ्यो ब्राह्मणेभ्यः पूजनपूर्वकं विभज्य दद्यात् ॥ पापा
 पहमहाविष्णुः प्रीयताम् ॥ ततः सर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगत्वेन विहितं गोदानं करिष्यइति संकल्प्य ॥ एकां गां तन्निष्कुर्यात् वा द्विजाय
 दद्यात् ॥ तद्यथा ॥ गवामंगेषु तिष्ठति भुवनानि चतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यादिह लोके परत्र चेति मंत्रं पठित्वा ॥ इमां गां
 यथाशक्त्यलंकृतां इदं गोनिष्कुर्यात् द्रव्यं वा पापापहमहाविष्णुप्रीत्यर्थं गोत्राय शर्मणे ब्राह्मणाया दातुमहमुत्सृज्येन ममेति संकल्पयेत् ॥
 एवं प्रायश्चित्तं कृत्वा शकौ सत्यां दशदानान्यपि कुर्यात् ॥ तानि च ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यं गुडानि च ॥ रौप्यं लवण
 मित्याहुर्दशदानान्यनुक्रमामिति ॥ एतानि ब्रतांगत्वेन विहितानीति महार्णवः ॥ मंत्रहीनं क्रियाहीनं ० इति वदन् विष्णुं स्मरेत् ॥
 ततो यन्मया कृतं सर्वप्रायश्चित्तं तदच्छिद्रमस्त्वितिकर्त्रोक्तं अच्छिद्रमस्त्विति ब्राह्मणाब्रूयुः ॥ यद्वा ॥ व्रतच्छिद्रं तपच्छिद्रं यच्छि
 द्रं यज्ञकर्मणि ॥ सर्वं भवतु मेऽच्छिद्रं यस्य चेच्छंति वै द्विजा इति प्रतिवचनं ॥ ततः शक्त्यनुसारेण ब्राह्मणान् भोजयेदित्यलमिति वि
 स्तरेण ॥ इति सर्वप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥ गृह्याग्नि सागरे तस्मिन्नेव दिने उत्तरांगहोमश्च तस्मिन्नेवाग्नौ कार्य इत्युक्तं ॥ तत्र तत्र प्रयो
 गचिकीर्षायां पूर्वो गहोम प्रधानदेवताः पंचगव्यहोम प्रधानदेवताश्च संकीर्त्य तत्तत्सदैव प्रक्रांत प्रायश्चित्तानंतरं उत्तरांगे क्रियमाणेतु

प्रधानं अग्निवायुं सूर्यप्रजापतिचप्रतिदेवतंसविंशतिसंख्याज्याहुतिभिः सप्तसंख्याज्याहुतिभिर्वाशेषेणस्विष्टकृतमित्यादि
पंचगव्यहोमांतेस्विष्टकृतः प्राक्पंचगव्यंप्राश्य सर्वप्रायश्चित्तीयद्रव्यंपूर्ववदुत्सृज्योत्तरांगहोमंकृत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमा-
प्यउत्तरांगत्वेनविहितविष्णुश्राद्धगोदानेकृत्वाकर्मशेषंसमापयेदिति ॥ ३१३ ॥ अथस्त्रीशूद्रप्रायश्चित्तम् ॥ ६३ ॥

श्रीः ॥ स्त्रीणांहोमःकृताकृतः ॥ करणपक्षेविधवायाःक्षौरांतंपूर्ववत्कृत्वा अमंत्रकाणिदशस्नानानि ॥ सधवायास्तुदंतधा-
वनंकृत्वा तूष्णींदशस्नानानि ॥ वस्त्रपरिधानांतेविष्णुश्राद्धगोदानेकृत्वा प्रायश्चित्तहोमार्थमाचार्यत्वांवृणेइतिविप्रवृत्त्वा ॥
पूर्ववद्विप्रद्वारासर्वपूर्वांगकारयित्वास्वयंपंचगव्यंतूष्णींप्राश्यमुख्यप्रत्यान्नायद्रव्यं विसृज्योत्तरांगानिकारयेत् ॥ होमाभावपक्षे
दशविधस्नानांतेविष्णुश्राद्धगोदानेकृत्वा विम्रेणपंचगव्यंकारयित्वा तूष्णींप्राश्यप्रायश्चित्तद्रव्यंसंकल्प्यदत्वोत्तरांगविष्णुश्रा-
द्धगोदानदशदानानिचुर्यात् ॥ इतिविप्रस्त्रियाःप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥ अथशूद्रस्यसंकल्पांतमविकृतंप्राग्वत् ॥ ततःक्षौरांतेअमं-
त्रकस्नानानि॥वस्त्रतिलकधारणांतेविष्णुश्राद्धगोदाने ॥ विप्रद्वारापंचगव्यंकारयित्वास्वयंतूष्णींपिबेत् ॥ शूद्रेणकपिलायाःपंच-
गव्याननिनयेयानि ॥ नास्यविप्रद्वारापिहोमः ॥ प्रायश्चित्तद्रव्यंसंकल्प्यदत्वोत्तरांगविष्णुश्राद्धगोदानानिदशदानानिचुर्यात् ॥

प्राणोक्रमणकालेगोमयोपलिसधूमौकुशोपयुपविष्टोदक्षिणशिरःशयितोवातुलस्यूध्वंपुंड्रगंगामृत्तिकादिपवित्रैरलंकृतःपरमेश्व-
॥ ३१४ ॥ अथातुरसन्निधौजाप्यम् ॥

रंस्मरन्नुत्तरोत्संगेधारितशिरस्तिष्ठेत् ॥ ततो नानानमित्यादिस्वयंपठेदन्योवाश्रावयेत् ॥ ततः अद्येत्यादिअमृतत्वप्राप्तिकामन
 यापुण्यसूक्तादिपाठमहंकरिष्ये श्रोष्ये वा ॥ नानानमितिसूक्तस्याशिशुरंगिरसः पवमानः सोमः पंक्तिः अमृतत्वप्राप्तये जपेश्रवणे वा
 विनियोगः ॥ नानानं वार्धनो धियो विव्रतानि जनानां । तक्षारिष्टं रुतं भिषग्ब्रह्मा सुन्वतं मिच्छतीं द्रव्यैर्दोषपरिस्त्रव । जरतीभिरोषधी
 भिः पर्णेभिः शकुनानां । कामारो अश्मभिर्द्युभिर्हिरेण्यवंतमिच्छतीं द्रव्यैर्दोषपरिस्त्रव । कारुरुहंततो भिषगुपलप्रक्षिणीनना । ना
 नाधियो वसयवो नुगा इव तस्थिर्मैद्रव्यैर्दोषपरिस्त्रव । अश्वो वो लहसुखं रथहसनामुपमं त्रिणः । शेषो रोमण्वंतो भेदैवारिन्मंडूक इ
 नाधियो वसयवो नुगा इव तस्थिर्मैद्रव्यैर्दोषपरिस्त्रव । बलं दधानात्मानं निरिष्यन्वीर्यमहर्दिद्रा ० । आपवस्व
 च्छतीं द्रव्यैर्दोषपरिस्त्रव ॥ १ ॥ शय्यणावतिसोममिद्रः पिबतु वृत्रहा । बलं दधानात्मानं निरिष्यन्वीर्यमहर्दिद्रा ० । आपवस्व
 विशांपत आर्जीकात्सोममीदुः । ऋतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इंद्रव्यैर्दो ० । पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिता भरत । तं
 गंधर्वाः प्रत्यगृभ्णन्तं सोमे रसमादधुरिद्रा ० । ऋतं वदन्नृतद्युन्नसत्यं वदन्त सत्यकर्मन् । श्रद्धां वदन्त सोमराजन्धा त्रासो मपरिष्कृत
 इंद्रव्यैर्दो ० । सत्यमुग्रस्य बृहत्तस्स स्रवं तिसंस्त्रवाः । संयतिरसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हर इंद्रव्यैर्दो ॥ २ ॥ यत्र ब्रह्मापवमान
 छंदस्यां इवाचं वदन् । ग्रावणा सोमं महीयते सोमै नानंदं जनयन्निंद्रव्यैर्दो ० । यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिं लोके स्विहंतं । तस्मिन्मां
 छंदस्यां इवाचं वदन् । यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरो धनं दिवः । यत्रा मूर्यं ब्रह्मतीरापुस्तत्र मामममृतं कर्धो द्रव्यै
 धेहि पवमाना मृतं लोकेऽक्षित इंद्रव्यैर्दो ० । यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरो धनं दिवः । यत्रा मूर्यं ब्रह्मतीरापुस्तत्र मामममृतं कर्धो द्रव्यै
 दो ० । यत्रानु कामं चरणं त्रिनाके त्रिदिवे दिवः । लोकयत्र ज्योतिष्मंतस्तत्र माममृतं कर्धो द्रव्यै ॥ यत्र कामो निकामाश्च यत्र ब्रह्मस्य वि
 द्युपं । स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं ० । यत्रानंदाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते । कामस्य यत्राप्ताः कामास्तत्र माममृतं ॥ ३ ॥

यइंदोःपर्वमानस्यानुधामान्यक्रमीत् । तमाहुःसुप्रजाइतियस्तेसोमाविधन्मनइंद्रयेंद्रो० । ऋषेभंत्रकृतांस्तोमैःकश्यपोद्वध्य
 निरः । सोमंनमस्यराजानंयोगेज्जेवीरुधांपतिरिंद्रयेंद्रो० । ससदिशोनानासूर्याःसप्तहोतारऋत्विजः । देवाआदित्यायेस
 सतेभिःसोमाभिरक्षन्इंद्रयेंद्रो० । यत्तेराजञ्छतंहविस्तेनसोमाभिरक्षनः । अरातीवामनस्तारीन्मोचनःकिंचुनाममदिंद्रयें
 द्रो० ॥ ४ ॥ यत्रतत्परमंपदंविष्णोर्लोकेमहीयते । देवैःसुकृतकर्मभिस्तत्रमाममृतकूर्ध्वींद्रयेंद्रो० ॥ यत्रतत्परमाय्यभूतानाम
 धिपतिः । भावभाविवचयोगीचतत्रमाममृतकूर्ध्वींद्रयेंद्रो० ॥ यत्रगंगाचयमुनायत्रप्राचीसरस्वती । यत्रसोमेश्वरोद्वस्तत्रमा
 ममृतकूर्ध्वींद्रयेंद्रो० ॥ ५ ॥ इतिनानानंसूक्तं ॥ ततलपनिपद्मगान्अन्यानिचपुण्यसूक्तानिगीतांस्तोत्राणिचसहस्रनामादी
 निपठेत् । शृणुयाद्वा । श्रोतुःसंकल्पाशक्तौश्रावयिताऽमुकशर्मणोस्यामृतत्वरूपफलप्राप्तयेमुकंश्रावयिष्येइतिसंकल्पयेत् । श्री
 रामादिस्मरणंचकार्यं ॥ इतिआतुरसंनिधौजाप्यविधिः ॥

॥ ३१५ ॥ अथपरणोत्तरंविधिः ॥

श्रीः ॥ पूर्वमकृतेप्रायश्चित्तेप्राणोक्रमणोत्तरंपुत्रादिःकर्माधिकारीआचम्यप्राणानायम्यदेवाकालैसंकीर्त्य ॥ अमुकगोत्रस्यामु
 कशर्मणःपित्रादेःप्रेतस्यजन्मप्रभृत्यद्ययावत् ज्ञानाज्ञानकामाकामसकृदसकृत्कृतकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकस्पृष्टास्पृ
 ष्ठानिस्वयंवातमुद्विश्यकर्तव्यानिउक्तप्रायश्चित्तादिदानांतविधिमकृत्वापित्रादिमरणेपुत्रादिनाप्रायश्चित्तंकृत्वादाहादिकर्तव्यं । दानानित्वेकादशाहे ॥

॥ ४३ ॥

॥ ४३ ॥

दृमुक्तामुक्तीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातकसंस्कारीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिअंशकरप्रकीर्णक
 पातकानांमध्येसंभावितपापानांनिरासार्थपडब्दत्र्यब्दसार्धबदान्यतमप्रायश्चित्तंप्रतिप्राजापत्यकृच्छ्रंतत्प्रत्यक्षान्नायगोनिष्कयी
 भूतताम्रकार्षापणपरिमितद्रव्यदानेनसूतकांतेहमाचरिष्ये ॥ (मात्रादैतुअमुकगोत्रायाःअमुकदायाःप्रेतायाःप्रेतत्वेत्यादिपू-
 र्ववत्सर्वत्र) पुनर्देशकालौस्तृत्वामुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःप्रेतस्यऊर्ध्वोच्छिष्टाधरोच्छिष्टोभयोच्छिष्टास्पृश्यस्पृष्टांतराल
 खट्वामरणादिजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं पंचदश-द्वादश-नव-षट्-त्रि-कृच्छ्राद्यन्यतमकृच्छ्रात्मकंप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्य-
 क्षान्नायगोनिष्कयीभूतताम्रकार्षापणपरिमितद्रव्यदानेनसूतकांतेहमाचरिष्ये ॥ ॥ रात्रिमृतौदिवादाहे ॥ अमुकगोत्रस्यामुक
 प्रेतस्यरात्रावकृतसंस्कारजनितप्रत्यवायपरिहारपूर्वकंदाहाद्यधिकारसिद्ध्यर्थंपंचगव्यस्नानपूर्वकंकृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रं
 तत्प्रत्यक्षान्नायगोनिष्क० सूतकांतेआचरिष्ये ॥ पुनर्देशकालकथनांतेआत्मशुद्धिद्वारापित्रादेरौर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्ये
 द्वादश-षट्-त्रि-कृच्छ्राद्यन्यतमंप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्यक्षान्नायगोनिष्कयी० ॥ ॥ पित्रादेरंत्यकर्मधिकारार्थवपनंकरिष्ये ॥
 कर्तृभिन्नैःपित्रादिमरणनिमित्तंवपनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ केशानाश्रित्यतिष्ठं
 तितस्मात्केशान्वपाम्यहं ॥ इतिकक्षोपस्थवर्जकेशश्मश्रुलोमनखानिदक्षिणसंस्थानिवापयित्वास्नायात् ॥ ४३ ॥

१ इदवपनरात्रिमृतौपरेहनिदिवैवकार्यं । कर्तृभिन्नैस्तदैवदशमेहनिवायथाचार । भर्तरिमृतेपत्न्याआद्येदशमेहनिवावपनकार्यं ॥

(तत्र पूर्वदशहोत्राभिः प्रेतस्त्रापनं । इतः सर्वकृत्यं प्राचीनावीतिना कार्यं दक्षिणापर्वणं च । मंत्रास्तु चित्तिः झुगासी ३त् । चित्तमा
ज्यमासी ३त् । वाग्वेदिरासी ३त् । अधीतं वर्हिरासी ३त् । केतो अग्निरासी ३त् १० । तेवा एतं ग्रहमगृह्णत । वाचस्येति विधेनामन् । विधेमतेना
म । विधेस्त्वमस्माकं नाम द्यां गच्छ । इति) प्रेतं संस्त्राप्यगोपी चंदनतुलसीमूलमृत्तिकाभिरलंकृत्य नलदमालां (काळ्यावाळ्या
च्यामूलांची माळा) जपामालां वा कंठे प्रतिमुच्य अहतेन वा ससाप्रत्यगग्रेण त्रिभिर्भोगैः शिरःप्रभृत्यंगुलिपर्यंतं पादतलवर्जं प्रेतमा
च्छाद्य तस्य पाददेशस्थं चतुर्थभागं छित्त्वा तेनात्मन उत्तरीयं कुर्यात् । द्वादशाहं तं प्रेतकृत्येषु तदेव धारयेत् । ततः शिविकायां प्रेतमा
शिरसमूर्ध्वमुखं शाययित्वा सजातीयाः प्रेतं दाहदेशं प्रतिनयेयुः ॥ श्रौताग्रयः स्मार्ताश्चिवाग्रयेन नेतव्यः । प्रेताग्रयोर्मध्येऽन्येन न
गंतव्यं ॥ सर्वे सपिंडादयोऽधःकृतोपवीता अग्रावरणमुत्तरेण वृद्धपुरःसराः प्रेतमनुगच्छेयुः ॥ तत्र ब्राह्मणो नगरस्य पश्चिमद्वारे
णनेयः ॥ पथिमध्ये शिविकां निर्धाय (सक्तुपिंडद्वयं कृत्वा ॥ अर्थापि वृन्दुविदत्रोऽप्येहियमेनये संधमादुं मंदति ॥ शवस्य दक्षिणे श्यामाया
वसारमेयौ श्वानौ चतुरश्रौ शवलो साधुना पथा ॥ अयं धनुश्चिह्नातर्गतः ज्ञानविधियेतनमध्वपिंडदानं च प्राचीननारायणमहप्रयोगे पुनोपलभ्यते तथापि बहुत्र कुर्वतीत्यत्रोपन्यस्तं ॥ २ अत्राध्वपिंड
तः पूर्वमेजीवेत्यस्य संकुसुको मृत्युस्त्रिष्टुप् प्रेतमुखावलोकने वि० ॥ इमे जीवा विमृते राववृत्रघ्नं मृदुद्रादेव हर्तिने अद्य ॥ प्राचो अगाम नृत्ये हर्ता युद्धावीय आयुः
प्रतर्दधाताः ॥ इति मुखावलोकनं वातास्ते वा त्वित्यनेनां जलिदानं च कचित्पुस्तकेषूपलभ्यते परंतु प्रचुरप्रचाराभावात् न संगृहीतं ॥

गंपिंडउपतिष्ठतु ॥ यौतैध्यानौयमरक्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनचक्षसौ ॥ ताभ्यामेनंपरिदेहिराजन्स्वस्तिचास्माअनमीवंचधे
हि ॥ प्रेतवामभागेशबलायायंपिंडउपतिष्ठतुइत्यध्वपिंड्वयंदत्वा) ततोवाहकाव्युक्रमेणप्रेतंवहंतःशिविकांरमशानदेशंनिद
धुः ॥ दाहदेशाद्वायव्यामग्निंनिदध्यात्ततोमध्यदेशोच्छ्रुतंसमंतान्निम्रंवहुलौषधिकंरमशानंकल्पयित्वाकंदकिक्षीरवृक्षादी
न्युद्वास्यतत्रभूम्यैकदेशंआग्नेय्यांनैर्ऋत्यांवाप्रकल्प्यतत्रवायवीप्रभृत्याग्नेयीपर्यंतंऊर्ध्वबाहुनरायांमंदीर्घमाग्नेयीप्रवर्णईशानीमा
रभ्यनिर्र्कृतिपर्यंतंपंचारलिमात्रंतिर्यगायतंद्वादशांगुलमधःखातंगर्तखानयेत् ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६३ ॥

॥ ३१७ ॥ अथप्रेतस्यपुनःसंधानं ॥

श्रीः ॥ मृतस्य गृह्याग्निविच्छेदे देशकालौ निर्दिश्य अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणः पित्रादेः गृह्याग्निविच्छेददिनादाराभ्य एतावन्तं कालं गृह्याग्निविच्छेदजनितप्रत्यवायपरिहारद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रत्यब्दं एककृच्छ्रप्रायश्चित्तं तत्प्रत्यस्माद्यगोनिष्कयीभूतयथाशक्तिरजतद्रव्यदानद्वारा सूतकांते हमाचरिष्ये ॥ गृह्याग्निविच्छेदे न लुप्तानां सायंप्रातर्होमानां तथादर्शपूर्णमासस्थालीपाकानां च ब्रीह्यादिद्रव्यमाल्यं च तन्निष्क्रयं वा सूतकांते ब्राह्मणेभ्यो दातुमहमुत्सज्ये ॥ आचम्य अमंत्रकंप्राणायामं कृत्वा तिथ्यादिसंकीर्त्य प्राचीनावीती अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणः पित्रादेः अग्निविच्छेदनिमित्तकं दाहायाग्निं सिद्ध्यर्थं प्रेताधानं करिष्ये ॥ चतुरस्रं स्थंडिलं कृत्वा संभारान्यथालाभं संपाद्य तद्गोमेये नोपलिप्य यज्ञियकाष्ठे नो ह्रिय्य लौकिकाग्निं स्थंडिलस्याग्नेय्यानि धाय जुष्टोदमूनेत्यादिना बाह्यव्याहृतिभिरग्निं प्रतिष्ठाप्य समिध्य च त्वारिचुंगेति ध्यात्वा परिसमुह्य परिस्तीर्य पर्युक्ष्य अग्नेरुत्तरतो दर्भेषु प्रोक्षणी

1139211

सुवौ आज्यपात्रं संगमार्गदर्भा नासाद्यप्रोक्षणीपात्रमुत्तानं कृत्वा तत्रानंतर्गर्भितसाग्रसमस्थूलप्रादेशमात्रे कुशद्वयरूपेपवित्रे निधाय
शुद्धाभिरद्भिस्तत्पात्रं पूरयित्वा गंधादिक्षिप्त्वा हस्तयोरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामुदग्रे प्रथक् पवित्रे धृत्वा पस्त्रिरुतपूय पात्राण्युत्ताना
निकृत्वा सर्वाणि त्रिः प्रोक्षेत् ॥ ते पवित्रे आज्यपात्रे निधाय आज्यपात्रं पुरतः संस्थाप्य तस्मिन्नाज्यमासिच्य अग्रे रुत्तरतो दर्भेषु स्व
स्थाने निधाय ज्वलतादर्भोल्लुकेनावज्वल्य अंगुष्ठपर्वमात्रं प्रक्षालितं दर्भाद्यद्वयमाज्ये प्रक्षिप्य पुनर्ज्वलता तैर्नैव दर्भोल्लुकेन आज्यं
त्रिः पर्यग्निकृत्वा तदुल्लुकं निरस्य अप उपस्पृश्य सविदुषेति उत्पूय अग्नौ पवित्रं ग्रहरेत् ॥ तत आत्मनो ग्रतो भूमिं प्रोक्ष्य तत्रास्तीर्णदर्भे
बुआज्यपात्रं निधाय सुवंसंमृज्य तूष्णीमग्निमभ्यर्च्य ॥ अयाश्चेति विमदो अयाळग्निः पंक्तिः प्रेताधानां गज्यहोमे विनियोगः ॥ ॐ
अयाश्चाग्नेत्यनभिः शस्तीश्च सत्यमिदं त्वमया असि ॥ अयासावर्यसाकृतो यासं न्हव्यमूहिषेयानो धेहि भेषजं स्वाहा ॥ अयसेग्रय इदं ॥ ॐ
इत्याज्याहुतिं हुत्वा ॥ यस्याग्ने योजुह्वतो मांसकामाः संकल्पयंतो यजमानमांसं ॥ जानतु ते हविषे सादिताय स्वर्गलोकमिमं प्रेतं
यंतु स्वाहा स्वरिदं ॥ भूः स्वाहा अग्रय इदं ॥ भुवः स्वाहा वायव इदं ॥ जानतु ते हविषे सादिताय स्वर्गलोकमिमं प्रेतं
एवं हुत्वा परित्तरणानि विसृज्य पुनः परिसमुह्य पर्युक्ष्याग्निं संपूज्य विष्णुं स्मरेत् ॥ एवमौ पासनः सिद्धो भवति ॥
१ मर्तुः पूर्वपत्नी मरणे ज्येष्ठा ॥ ब्रह्मचारिविधुरविधवा विवाहिता नुपनीतकन्या पुत्रनिरग्नि कभार्यादीनां कपाढ्यस्त्रिः सै
लेकरीषादिनोत्पादितो भूर्भुवः स्वः स्वाहेत्याज्याहुत्यां संस्कृतोऽग्निः कपाढ्यस्त्रिः सै

॥ ६९ ॥

॥ ३१८ ॥ अथ और्ध्वदेहिकविधिः ॥

श्रीः ॥ ततोदाहर्गतादीशानेजानुमात्रं वितस्तिमात्रं वागर्तकृत्वा जलमापूर्यतत्रावकाशेशैवालंच निक्षिपेत् ॥ अस्मिन्कर्मणि प्रा
यः प्राचीनावीतिल्वमात्रेभ्योऽभिमुखतादक्षिणापवर्गत्वं च ज्ञेयं ॥ ततः कृतौ हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य आचम्य अमंत्रकंप्राणाया मंकृत्वा दे
शकालौ संकीर्त्य ॥ अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणः पित्रादेः प्रेतस्य प्रेतत्वविमोक्षार्थं और्ध्वदेहिकं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ प्राचीनावी
ती ॥ उपसर्पेति संकुसुकः पितृमेधास्त्रिष्टुप् ॥ भूमिप्रार्थने विनियोगः ॥ उपसर्पमातं भूमिमेतामुहव्यचसं पृथिवीं सुशेवा ॥ ऊर्ण
मादायुर्वति दीक्षिणावतपुषा त्वोपातु निर्ऋतेरुपस्थात् ॥ अपसर्पेतु ये प्रेता ये केचिदिह पूर्वजाः ॥ स्वस्तिनः कृणुतामाशु आपातः पुन
रागमत् ॥ इति भूमिप्रार्थ्यं ॥ दिवि जाता अप्सु जाता या जाता ओषधीभ्यः ॥ अथोया अद्रिजा आपस्तानः शुंधं तु शुंधनीः ॥ इ
ति स्थलशुद्धिकृत्वा ॥ अपेतेति यमः पितरस्त्रिष्टुप् ॥ इति मंत्रेण पूर्वोक्तगर्तोदेकान्यजलेन वा शमीशाखया त्रिप्रदक्षिणं परिव्रज
अहोभिरन्निरुक्तु भिर्व्यंकं यमोदं दाल्य वृषानं मसै ॥ ततो वायव्यां खातां तरेत द्रहिर्वात्रिकोणं स्थंडिलं कृत्वोपलब्धो ह्रिय अग्नेत्वं कव्या
नखातं प्रोक्षेत् ॥ प्रतिपरिव्रजनं मंत्रावृत्तिः ॥ ततो वायव्यां खातां तरेत द्रहिर्वात्रिकोणं स्थंडिलं कृत्वोपलब्धो ह्रिय अग्नेत्वं कव्या
दनामासीति औपासनाग्निं प्रतिष्ठापयेत् ॥ कुशमूलेन खातमध्ये यमाय दहनपतये चो ह्रिखामि इत्येकोरेखामु ह्रिय ॥ यमा
हनपतये चो ह्रिखामि इति उत्तरतः ॥ मृत्यवे दहनपतये चो ह्रिखामीति दक्षिणत उ ह्रिय तासु तिलोदकं निक्षिपेदेभिर्मन्त्रैः ॥ यमा

यदहनपतयेपितृभ्यःस्वधानमःइतिमध्यरेखायां ॥ कालायदहनपतयेपितृभ्यःस्वधानमःइतिमध्यादुत्तरस्यां ॥ मृत्यवेदहनप
तयेपितृभ्यःस्वधानमःइतिमध्यादक्षिणस्यां ॥ ततःखातेहिरण्यशकलानितिलांश्चप्रक्षिप्य सजातीयाहृतैर्यज्ञियकाष्ठैश्चित्तु
शयेत् ॥ ततःकर्तातस्यांबहिरास्तीर्यतदुपरिऊर्ध्वलोमकृणाजिनमास्तीर्यप्रेतमग्नेरुत्तरेणनीत्वादक्षिणशिरस्कंचितौनिवे
प्रेतशरीरेष्टृताक्तांस्तिलान्प्रक्षिप्य ॥ ततोदेशकालौसंकीर्त्यप्रेतोपासनंकरिष्येइतिसंकल्प्य समिद्धयमादाय अग्निं कामं लोकं अनुम
तिं एताः प्रधानं देवताः अग्नाद्याज्येन प्रेतं प्रेतोरसि आज्येन यक्ष्ये ॥ व्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिर्बृहती अन्वाधानसमि
द्धो मे विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः स्वाहा प्रजापतय इदं नमः ॥ अग्निं परिसमुह्य चित्सहितमग्निं परित्स्तीर्य दक्षिणतोऽग्नेः पर्युक्ष्य
त् ॥ इममग्निं इति दमनो मिस्त्रिष्टुप् च मसानुमंत्रणे विनियोगः ॥ इममग्ने च मसं माविजिह्वरः प्रियो देवानां भूतसोभ्यानां ॥ एष य
श्च मसो देवपानस्तास्मिन्देवा अमृता मादयंते ॥ इति च मसानुमंत्रणं कृत्वा प्रोक्षण्यां कुशैकरूपं पवित्रं निधाय जलमापूर्य गंधादि क्षि
प्त्वा स्वस्थाने निधाय ज्वलतादभोल्लुकेनावज्वल्य अंगुष्ठपर्वमात्रं प्रक्षालितं दर्भाग्रद्वयमाज्ये प्रक्षिप्य पुनर्ज्वलता तेनैव दर्भोल्लुकेना
ज्यं त्रिःपर्यं मिक्त्वा तदुल्लुकं निरस्यापः स्पृष्ट्वा तत्र स्थमेवाज्यं तूष्णीं मुत्पृथ्य पवित्रमग्निः प्रोक्ष्याग्नौ प्रहरत् ॥ तत आत्मनोऽग्रतो भूमिं प्रो

क्ष्यतत्रदर्भेषुआज्यपात्रंनिधायस्रुवंदक्षिणहस्तेनगृहीत्वासव्येनदर्भानादायसहैवाभौप्रताप्य दर्भत्रैःस्रुवस्वविलंपृष्ठंचत्रिःसंमृ
ज्यमूलैर्मूलंचप्रोक्ष्यप्रताप्यआज्यादुत्तरतःसंस्थाप्यतूष्णीमग्निमलंकृत्यवाभंजान्वाच्य प्राचीनावीतीपराचीनपाणिःस्रुवेणाज्यं
जुहुयात् ॥ अग्नयेस्वाहा अग्नयइदं० ॥ कामायस्वाहा कामायेदं० ॥ लोकायस्वाहा लोकायेदं० ॥ अनुमतयेस्वाहा अनु
मतयइदं० ॥ एवंचतस्रआज्याहुतीहुत्वा ॥ अस्माद्वैत्वमजायथाअयंत्वदभिजायतां ॥ असौस्वर्गायलोकायस्वाहेतिमंत्रेणप्रे
तस्योरसिपंचमीजुहुयात् ॥ असावित्यत्रसंबुद्ध्याप्रेतनामनिर्दिशेत् ॥ अमुकप्रेतायेदंनममेतित्यजेत् ॥ अत्रस्विष्टकृतंपात्रसं
योजनंचनास्ति ॥ एवंप्रेतोपासनंकृत्वाततःसक्तुपिंडेनअपूपंपंचकंककृत्वापृषदाज्येनाभिधार्य ॥ अग्नेर्वर्मेतिदमनोभिस्त्रिष्टुप्प्रेतस्य
ललाटेमुखेचसक्तुपिंडदानेविनियोगः ॥ अग्नेर्वर्मपरिगोभिर्व्ययस्वसंप्रोणेष्वपीवसामेदसाच्च ॥ नेत्वाधृष्णुर्हरसाजहृपाणोदधृग्वि
धक्ष्यन्पर्यंखयाते ॥ इतिललाटेमुखेचद्वौपिंडौदत्वा ॥ अतिद्रवेतिमंत्रद्रव्यस्ययमश्वानौत्रिष्टुप् बाहुद्वयेहृदयेचसक्तुपिंडदाने
वि० ॥ अतिद्रवसारमेयौश्वानौचतुरक्षौशुबलौसाधुनापथा ॥ अथापितृन्तुविदत्रोऽपेहियमेनयेसंधमादुमंदति ॥ यौतेश्वा
नौयमरक्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनचक्षसौ ॥ ताभ्यमेनंपरिदेहिराजन्स्वस्तिचास्मानमीकंचदेहि ॥ इतिबाहुद्वयेपिंडद्वयं
हृदयेएकःपिंडइत्येवंपंचसक्तुपिंडान्दद्यात् ॥ ततोधनिष्ठापंचकत्रिपात्रक्षत्रादौमरणेतद्विधिंकृत्वानंतरंचितिपूरणंकार्यं ॥

॥ ३१९ ॥ अथपंचकादिदाहविधिः ॥

श्रीः ॥ पंचकर्मरणेशवसमीपेदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःप्रेतस्यधनिष्ठापंचकमरणसूचितवंशारिष्टवि

नाशार्थपंचकविधिकरिष्ये ॥ दर्भमयीःयवपिष्टानुलिप्ताऽर्णसूत्रवेष्टिताःपंचप्रतिमाःकृत्वानक्षत्रमंत्रैरभिमन्त्र्यगंधपुष्पैःसंपू-
ज्यप्रथमांशिरसि द्वितीयांनेत्रयोः तृतीयांवामकुक्षौ चतुर्थीनाभौ पंचमीपादयोः इतिन्यस्यतासुक्रमेणाज्यंजुहुयादेभिर्मन्त्रैः ॥
प्रायेदं ॥ प्रेतहर्त्रेस्वाहा प्रेतवाहायेदं ॥ प्रेतसखायस्वाहा प्रेतसखायेदं ॥ प्रेतपायस्वाहाप्रेतपायेदं ॥ प्रेतभूमिपायस्वाहा प्रेतभूमि-
मिदूतोअरंकृतःस्वाहा ॥ यमायेदं ॥ ततःतदुपरिउदकधारांदत्वा ॥ यमायसोमंसुतयमार्यजुहुताहुविः ॥ यमंहयज्ञोगच्छत्य-
मृत्युंजधायेदंइति प्रत्येकंप्रतिमासुआज्याहुतीजुहुयात् ॥ ततःप्रेतमुखेकनकहीरकनीलपद्मारागमौक्तिकेतिपंचरत्नानितदभा-
वेकर्षार्धस्वर्णं तदभावेघृतंदत्वापुत्तलैःसहप्रेतंदहेत् ॥ ॥ उर्वारुकर्मिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात्स्वाहा ॥
विनाशार्थतद्विधिकरिष्ये ॥ पूर्ववत्पुत्तलिकात्रयंनिर्मायसंपूज्यदाहसमये प्रथमांशिरसि ॥ द्वितीयांनेत्रयोः तृतीयांकुक्षौ ए-
वंन्यस्य प्रेतवाह १ प्रेतसख २ प्रेतप ३ इतिनामभिस्तदुपरिपूर्ववद्धृतंहुत्वायथालिंगंत्यक्त्वाउदकधारांदत्वा यमायसोमंज्यं
बकमितिमंत्राभ्यांप्रत्येकमाहुतिद्वयंहुत्वाप्रतिप्रतिमां ॥ घहवपांजातवेदःपितृभ्योयत्रैनान्वेत्थनिहितान्पराके ॥ कुल्याउग्र
त्रिपुष्करयोगेद्विपुष्करयोगेवामरणसूचितवंशारिष्टविनाशार्थंकृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तंयथाशक्तिद्रव्यदानद्वाराहमाचरिष्ये ॥ पुन
१ तत्रायंविशेषः ॥ नक्षत्रांतरेमृतस्यपंचकेदाहप्राप्तौपुत्तलविधिरेवनाशार्तिकं ॥ पंचकमृतस्यनक्षत्रांतरेश्चिन्यादौदाहप्राप्तौशांतिकमेवपुत्तलविधिः ॥

दंश० अमुकस्यान्निपुष्करयोगमरणसूचितवंशारिष्टविनाशार्थेन्निपुष्करविधिकरिष्ये ॥ त्रिपादवत्प्रतिमात्रयकरणाद्याज्याहु
त्यंतं सर्वकुर्यात् ॥ द्विपुष्करे तु प्रतिमाद्वयंकृत्वा प्रेतशिरसि १ नेत्रयोः २ न्यस्य प्रेतवाह प्रेतसख इति नामभ्यां पूर्ववद्धृतं हु
त्वान्यत्सर्वं पूर्ववत्कुर्यात् ॥ इति पंचकादिमरणदाहविधिः ॥ ॥ ३१ ॥ ॥ ३१ ॥ ॥ ३१ ॥

॥ ३२० ॥ अर्थचिन्तिप्रणम् ॥

श्रीः ॥ ततश्चित्तिपरिपूर्य ॥ क्रव्यादमिति दमनोन्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निप्रज्वालने विनियोगः ॥ क्रव्यादमग्निं प्राहेणो मिदं रयमरा
जोगच्छतुरिप्रवाहः ॥ इहैवायमितरो जातवैदादेवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥ इति मंत्रेण पुंसः शिरोदेशे स्त्रियाः पाददेशे ऽग्निं प्र
ज्वाल्य वक्ष्यमाणमंत्रैर्वस्त्रपल्लवैश्चित्तौ वायुः कार्यः ॥ वातास्ते वांतु पथि पुण्यगंधामर्नः सुखागात्र सुखानुलोमाः ॥ त्वचः सुखामांस
सुखा अस्थि सौख्या वहतु त्वां मरुतः सुकृतां यत्र लोकाः ॥ इमा आपो मधुमत्यो सिंस्ते लोकं पुदुह्यंता मक्षीयमाणाः स्वधानमः ॥
इमा आपो मधुमत्यो तं रिक्षेते लोकं पुदुह्यंता मक्षीयमाणाः स्वधानमः ॥ इमा आपो मधुमत्यः स्वर्गे तैलोक्यं पुदुह्यंता मक्षीयमाणाः
स्वधानमः ॥ ततो दह्यमानं ग्रेतं तिलप्रक्षेपेणानुमंत्रयीत ॥ ग्रेहि ग्रेहीति द्वयोर्यमः पितरस्त्रिष्टुप् ॥ दह्यमानं ग्रेतानुमंत्रणे विनि
योगः ॥ ग्रेहि ग्रेहि पृथिभिः पूव्यैर्भिर्यत्रानः पूर्वे पितरः परेयुः ॥ उभाराजानां स्वधयामदंतायमपदया सिंवरुणं च देवं ॥ संगच्छ
स्वपितृभिः संयमेनैष्टापूतेन परमेव्योमन् ॥ हित्वा र्यावद्यं पुनरस्त्रमेहि संगच्छ स्वतन्वा सुवर्चाः ॥ अतिद्रवेति द्वयोर्यमश्चानौ त्रि
ष्टुप् ॥ दह्यमानं ग्रेतानु ॥ अतिद्रवसारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शूचलौ साधुना पथा ॥ अथापि दृत्स्वु विदत्रो उपैहिय मे नये संधमा

दुमदंति ॥ गौलेश्चानौयमरक्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनुचक्षसौ ॥ ताभ्यमिनंपरिदाहेराजनस्त्वस्तिचास्माअनमीवंचधेहि ॥
 नैनमित्तिषणांदमनोमिस्त्रिष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु० ॥ नैनमशेविदहोमाभिर्शौचोमास्यत्वचंचिक्षिपोमाशरीरं ॥ यदाशतं
 थोदिवानौवशनीर्भवाति ॥ सूर्यचक्षुर्गच्छतुवार्त्मात्माद्यांचगच्छपृथिवीचधर्मेणा ॥ अपोवागच्छयदितत्रतेहितमोपधीषुप्राति
 तिष्ठाशरीरैः ॥ अजोभागस्तपसातंतेपस्वतंतेशोचिस्तपतुतंतैर्अर्चिः ॥ यास्तेशिवास्तन्वोजातवेदुस्ताभिर्वहैनंसुकुतामुलोकं ॥
 अर्चसृजपुनरमेपितृभ्योयस्तुऽआहुतश्चरतिस्वधाभिः ॥ आयुर्वसानुऽउपवेतुशेषःसंगच्छतांतन्वाजातवेदः ॥ यत्तैकृष्णःशकु
 नऽआतुतोदपिपीलःसर्पुतवाश्वापदः ॥ अमिष्टद्विश्वादंगदंक्रुणोतुसोमश्चयोब्राह्मणोऽआविवेश ॥ ॥ पूषात्वेतिचतसृणां
 देवश्रवाःपूषात्रिष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु० ॥ पूषात्वेतश्चावयतुमृद्विद्वाननष्टपशुर्भुवनस्यगोपाः ॥ सत्वैतेभ्यःपरिददत्पितृभ्यो
 मिद्वेभ्यःसुविद्वत्रियेभ्यः ॥ आयुर्विश्वायुःपरिपासतित्वापषात्वापातुप्रथेपुरस्तात् ॥ यत्रासतेसुकृतोयत्रतेययुस्तत्रत्वादेवः
 सवितादधातु ॥ पूषेमाआशाऽअनुवेदुसर्वाःसोऽअस्मोअभयतमेननेषत् ॥ स्वस्तिदाऽआर्घुणिःसर्ववीरोप्रयच्छन्पुरतुप्रजा
 नन् ॥ पप्रथेपथामजनिष्टपूषापप्रथेदिवःपप्रथेपृथिव्याः ॥ उभेअभिप्रियतमेसधस्थआचपराचचरतिप्रजानन् ॥ ॥ उपसर्पे
 तिचतसृणांसंकुसुकःपितृमेधास्त्रिष्टुप् द्वितीयाप्रस्तारपंक्तिःचतुर्थीजगती॥दह्यमानप्रेतानु० ॥ उपसर्पमातरंभूमिमेतामुरुव्यच
 संपृथिवींसुशेवा ॥ ऊर्णंस्मदायुवतिर्दक्षिणावतएषात्वापातुनिर्ऋतेरुपस्थात् ॥ उच्छ्वचस्वपृथिविमानिबाधथाःसूपायनासैभ

वसूष्वचना ॥ मातापुत्रं यथा सिचाभ्येनं भूमर्जुणि ॥ उच्छ्वंचमानापृथिवीसुतिष्ठतुसहस्रमितुषपहिश्रयतां ॥ तेगृहासौघृत
 श्रुतौ भवंतु विश्वाहासैशरणाः संत्वत्र ॥ उत्तेस्तन्नामिपृथिवीत्वयरीमंलोगनिदधन्मोऽअंहारिपं ॥ एतांस्थूणापितरोधारयंतुते
 त्रायमः सार्दनातेमिनोतु ॥ ॥ सोमएकेभ्यइतिपंचानांयमोभाववृत्तोनुष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु ॥ सोमएकेभ्यः पवतेघृतमेक
 उपासते ॥ येभ्योमधुप्रधावतितान्श्चिदेवापिगच्छतात् ॥ तपसायेअनाधण्यास्तपसायेस्वर्ययुः ॥ तपोयेचक्रिरेमहस्तां ॥ ये
 युध्यतेप्रधनेषुशूरासोयेतनत्यजः ॥ येषांसहस्रदक्षिणास्तांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ येचित्पूवैऋतसार्पऽऋतावानऋतावृधः ॥
 पितृन्तपस्वतोयमतांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ ॥ उरूणसार्वसुतृपाउडुंबलैयमस्यदूतौचरतोजनोऽअनु ॥ तावस्मभ्यहृ-
 उरूणसावित्यस्यमश्वानौत्रिष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु ॥ उरूणसार्वसुतृपाउडुंबलैयमस्यदूतौचरतोजनोऽअनु ॥ तावस्मभ्यहृ-
 शयेसयीयुपुनर्दातामसुमचेहभद्रं ॥ एतैर्भैर्दह्यमानंप्रेतमनुमंत्र्य ॥ ततःकर्तासिर्व्येसेजलपूर्णकुंभंगृहीत्वाऽमशानस्थितना
 तिस्थूलमस्फुटितंश्लक्ष्णमश्मानमादायकुंभस्यपृष्ठभागेतेनाश्मनाछिद्रं कृत्वाप्रेतपाददेशादारभ्यतत्पर्यंतमप्रदक्षिणंपरिव्रजन्ज
 पेत् ॥ वातास्तेवांतुपथिपुण्यगंधामनः सुखागात्रसुखानुलोमाः ॥ त्वचः सुखामांसुखाअस्थिसौख्यावहंतुवांमरुतः सुकृतांयत्र
 लोकाः ॥ इमाआपोमधुमत्योसिस्तेलोकपुदुह्यतामक्षीयमाणाः स्वधानमः ॥ इत्येकवारंपरिक्रम्यपाददेशएवस्थित्वा तेनैवाश्म
 नाकुंभेद्वितीयच्छिद्रं कृत्वात्रजन्जेत् ॥ वातास्तेवांतु ॥ इमाआपोमधुमत्योतर्क्षितेलोकपुदुह्यतामक्षीयमाणाः स्वधा
 नमः ॥ पुनस्तथैवतृतीयच्छिद्रं कृत्वापूर्ववद्ब्रजन्जेत् ॥ वातास्तेवांतु ॥ इमाआपोमधुमत्यः स्वर्गतेलोकपुदुह्यतामक्षीयमा

णाः स्वधानमः ॥ एवमनःपारं क्रम्य प्रेतशिरोदेशं कुम्भस्फोटयित्वा शिलाहस्तः कर्ता ॥ इमे जीवाः संकुसुको मृत्युस्त्रिष्टुप् ॥ सव्यमावृ
त्यगमने विनि० ॥ इमे जीवा विमृतैरावृत्तवृत्तैर्ब्रह्मद्रादेव हृत्तिर्नोऽअद्य ॥ प्रांचो अगमनतयेह सायुद्राघीय आयुः प्रतुरं दधानाः ॥
इति मंत्रं जपेत् ॥ ततः कर्तुं संहिताः सव्यावृत्ता भूत्वा पृष्ठतो न वेक्षमाणाः कनिष्ठपूर्वाः कर्तुं पुरः सरं सर्वे निर्गच्छेयुः ॥ ॥ ३२१ ॥

तिलांज-
॥३२१॥

॥४०॥

श्रीः ॥ ततो यत्रोदकमवहत् स्थिरं भवति तत्र सर्वे गत्वा कपालस्फोटनानंतरं सर्पिंडाः सोदकाः सगोत्रिणः स्त्रियश्चापि सर्वे मुक्तकेशा
एकवाससोदक्षिणामुखाः महाजलेशरीरमलंपूर्वपरिहितं वस्त्रं च प्रक्षाल्य पुनस्तत्परिधाय सर्वे एकदानिमज्ज्य पुनः कैश्चिदुक्तेन अप
नेति मंत्रेण वामहस्तेन अनामिकाया जलावलोडनं कृत्वा सचैलं स्नात्वा च म्योत्तीर्येना इमना कुम्भच्छिद्राणि कृतानि तम इमानं शुचौ
तीरे दक्षिणाग्रे बुद्धेर्भूस्थाय पयित्वा तस्योपरि सतिलमेकैकं जलांजलिं दक्षिणहस्तपितृतीर्थेन सव्योत्तरपाणिकायुगपदयुग्मादद्युः अ
पसव्येन अमुकगोत्रअमुकप्रेतैस्तिलोदकमुपतिष्ठतामिति ॥ अन्ये सुहृदो ददुर्नवा ॥ दाने पिना इमनियमः ॥ पतितब्रात्यादयो न दद्याः ॥ ततो
मुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य दाहजनित तृपोपशमनार्थं इदं ते वा सोदकमुपतिष्ठतामिति कर्ता इमनि उत्तरीयोदकं दद्यात् ॥ ततः कर्तुं
भिन्नाः सर्वे सर्पिंडादयः शवस्य शीनश्चान्यानि वासांसि परिधायार्द्राण्यधो दशानि सकृन्निष्पीज्य शोषणार्थमुदग्दशानि निक्षिप्य
दिनदाहे आतारको दयात् रात्रिदाहे आदित्यो दयात्तत्रैव वसीरन् ॥ शववाहकानामप्येवं नियमः ॥ ॥ ३२१ ॥

॥ ३२१ ॥

॥ ३२१ ॥

॥ ३२१ ॥

॥ ३२२ ॥ अथाग्रथस्य दिनविधिः ॥

॥ ३२२ ॥ अथग्रथक्षान्दानावायः ॥
श्रीः ॥ कर्तातुआर्द्रवस्त्रःतस्मिन्दिनेतत्कालएवअन्यदिनेषुवा पूर्वाह्णएवप्रागुदीच्यांग्रामाद्बहिःसरित्संगमेमहाजलसन्निधौवा
गत्वाभूमिसंशोध्यतत्रदशाहान्तंकर्मकुर्यात् ॥ स्नात्वाआर्द्रनवीनेवाससीधृत्वाचम्यदेशकालौस्मृत्वासोत्तरीयःप्राचीनावीतीद
क्षिणामुखःअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःप्रेतस्यपित्रादेः (मात्रादौतुअमुकगोत्रायाअमुकदायाःप्रेतायाः) प्रेतत्वनिवृत्त्याउत्तमलो
कप्राप्त्यर्थं प्रथमदिनविधिंकरिष्यइतिसंकल्प्यतान्नादिमयनवंभांडंशोध्यतस्मिन्पिंडार्थसकृत्प्रक्षालितान्प्रसृतिपरिमितास्तं
डुलान्सोदकान्निधायतत्पान्त्रलौकिकाग्नावधिश्रित्यस्वयंचरुंश्रपयित्वामृत्तिकास्नानादिकुर्यात् ॥ देशकालौसंकीर्त्यप्राचीनावी
तीपित्रादेरमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्याउत्तमलोकप्राप्त्यर्थंप्रथमेहनिदाहजनिततापोपशमनार्थमृत्तिकास्नानानिकरि
ष्यइतिसंकल्प्य ॥ उदुलंजातवैदसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ हृशेविश्वार्थसूर्य ॥ इतिशुद्धमृदमादाय ॥ आकण्णेनुरजसावर्तमानोनि
वेशयन्नमृतंमर्त्यं ॥ हिरण्ययेनसचिवितारथेनादेवोयार्तिमुर्वनानिपश्यन् ॥ इतिसूर्यायदर्शयित्वा ॥ सहस्रशीर्षांपुरुषःसह
स्त्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतौवत्वात्यतिष्ठदशांगुलं ॥ इतिशिरसिविलिप्य ॥ अंगादंगुलौलोमोमोलाज्जातंपर्वणिपर्वणि॥
यक्षमंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविबृहामिते ॥ इतिसर्वांगेलिपेत् ॥ स्नात्वाआचम्यएवंपुनर्द्विवारंकार्यं ॥ ततःआचम्यअद्येत्यादि
प्राचीनावीतीपित्रादेरमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यदाहजनिततृषोपशमनार्थंतिलतोयांजलिदानंकरिष्यइतिसंकल्प्य कुशोपर्यश्मा
नंस्थापयित्वातदुपरिअमुकगोत्रामुकप्रेतदाहजनिततृषोपशमनार्थंएपतिलतोयांजलिस्तवोपतिष्ठतां ॥ इतिदक्षिणामुखःति

लतोयांजलिं दद्यात् ॥ प्रत्यंजलिस्नानं कार्यं ॥ तिलांजलि संख्या ॥ प्रतिदिनं एकैक इति दश ॥ प्रतिदिनं त्रयं स्त्रय इति त्रिंशत् ॥
प्रतिदिनं एकैक वृद्धिरिति पंचपंचाशत् ॥ प्रत्यहं दशदशेत्येवं भवति ॥ त्वात्वा आचम्य ततः तिलसर्पिर्मधुशर्करापयोमिश्रितं भक्तपिंडं कृत्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रे
न्यतमपक्षाश्रयेन तिलांजलिं देयः ॥ त्वात्वा आचम्य ततः तिलसर्पिर्मधुशर्करापयोमिश्रितं भक्तपिंडं कृत्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रे
कमुपतिष्ठतामिति पिंडोपरि पितृतीर्थेन तिलोदकं प्राक्षिप्य पुनरमुकेत्यादि उपतिष्ठतामित्येतेन लुलसीदलं भृंगराजपत्रं धूपदीपादि
च दत्वा ॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अक्षय्यः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदोऽस्तु वै ॥ इति पठित्वा ॥ इदं पिंडदानं सति
लोदकं प्रेताप्यायनमस्तु ॥ अस्तु प्रेताप्यायनमिति प्रतिवचनं आचार्यो वेदेत् ॥ ततः पिंडं जले प्रवाह्य स्नात्वा आचामेत् ॥ इति ॥

श्रीः ॥ आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ स्मृत्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमोक्षार्थं आद्ये हनिनवश्राद्धं करिष्ये इति संक
ल्प्य ग्राचीनावीतीदक्षिणाभिमुखः आत्मनोऽग्नेर्दग्धं बद्धुं उदङ्मुखं स्थाप्य अमुकगोत्रामुकप्रेतनवश्राद्धे अयं तेक्षण उपतिष्ठतामि
ति एकं कुशं दत्वा अमुकगोत्रामुकप्रेतनवश्राद्धे इदं तेपाद्यमुपतिष्ठतामिति पाद्यं दत्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य नवश्राद्धे आसनमु
पतिष्ठतामिति दर्भबद्धुवामभागे एकं सतिलं कुशं दत्वा स्वाग्नेर्दक्षिणाग्रमेकं कुशं निधाय तत्रैकमुत्तानं पात्रमासाद्य तत्रैकं पवित्रं निधा
य तूष्णीं जलमासिन्ध्यतूष्णीमेव तिलान् प्राक्षिप्य तूष्णीमर्घ्यं निवेद्य अमुकगोत्रामुकप्रेतनवश्राद्धे इदमर्घ्यं तयोपतिष्ठतामिति अर्घ्यं

दत्तामुकगोत्रामुकप्रेतआच्छादनमुपतिष्ठतामित्याच्छादनदर्भदद्यात् ॥ नात्रगंधादिदानं ॥ ततोदृतोक्तमन्त्रं संस्तुवादाय अमुकगोत्रायामुकप्रेताय स्वाहेत्येकामाहुतिं दर्भं बहुपाणौ हुत्वा अमुकगोत्रायामुकप्रेताय नवश्राद्धे दास्यमानमामं यथाशक्तिसोपस्क रंतन्निष्कर्यं वा सोदकुंभं सदक्षिणमुपतिष्ठतामिति तिलोदकं दद्यात् ॥ ततः पिंडदानार्थं मेकंकुशं निधायाभ्युक्ष्य अमुकगोत्रायामुकप्रेतायाद्येह निनवश्राद्धेऽयं सक्तुपिंड उपतिष्ठतामिति पिंडं दत्वा तदुपरितिलोदकमुपतिष्ठतामिति दत्वा अनुमंत्र्य शस्त्या प्राणं निरुध्य पुनरनुमंत्र्य शेषमाघ्राय अमुकगोत्रेत्यादि उपतिष्ठतामित्येतेन अभ्यंजनाजनेकशिपूषवर्हणे दशांच निवेद्योपस्थायां मुकगोत्रायामुकप्रेताय नवश्राद्धे दक्षिणोपतिष्ठतामिति दक्षिणां दत्वा तूष्णीं विकिरं दत्वा अनादिनिधन इति श्लोकं पठित्वाऽभिरम्यता मित्युक्तेऽभिरताः सेति प्रत्युक्ते पिंडं प्रवाह्य न्नायात् ॥ इति नव (विषम) श्राद्धं ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥

॥ ३२४ ॥ अथ नम्रप्रच्छादनश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ आचम्य प्राणानाथम्यदेशकालौ स्मृत्वा प्राचीनावीती अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिकामः प्रथमदिनविहितं नम्रप्रच्छादनश्राद्धं करिष्ये इति संकल्प्य च दध्नुः खंदर्भं बहुमुपवेक्ष्य अमुकगोत्रामुकप्रेतनम्रं ० अयं तेक्षण उपतिष्ठतां ॥ एवं अमुके त्यादिपाद्यं ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य नम्रं ० आसनमुप ॥ एकपवित्रकोक्तार्घ्यपात्रे जलमासि च्यानुमंत्र्य तिलोसिमेत दैवत्योगोसवेदवनिर्मितः ॥ प्रत्नवद्भिः प्रत्तः प्रेतैः मान्लोकान्प्रीणया हिनः इति मंत्रेण तूष्णीं वा तिलान् प्रक्षिप्य तूष्णीं निवेद्या मुकगोत्रामुकप्रेतनम्रं ० इदमर्घ्यं तवोपतिष्ठतां ॥ अमुकेत्यादि इदमाच्छादनं तवोपतिष्ठतां ॥ अमुकगोत्रायामुकप्रेताय स्वाहेति विप्र

पाणौ हुत्वा अमुकगोत्रायामुक्तेतायदास्यमानममंयथाशक्तिसोपस्करंसघृतंसोदकुंभंसवस्त्रंयथाशक्तिकांस्यपात्रसुवर्णरजत
लोहतैलदक्षिणोपेतंसोपानत्कंसोदपात्रमुपतिष्ठतामित्यामंदद्यात् ॥ ततःपिंडदानार्थमेकंकुशंनिधायाम्बुक्ष्यशुंधंतांप्रेताइत्यु
दकंनिनीयामुकगोत्रायामुक्तेतायनमग्नच्छादनश्राद्धेअयंसक्तुपिंडउपतिष्ठतां पिंडोपरितिलोदकमुपतिष्ठतां ॥ ततोनुमंत्रणा
दिकशिपूपूषबर्हणदशादानांतं सर्वेनवश्राद्धवत्तूष्णीं कृत्वा ॥ अमुकेत्यादिप्रेतनम्रम ० तुलसीदलंभृंगराजंचोपतिष्ठतामितिद
त्वोपस्थायामुकगोत्रायामुक्तेतायनमग्नच्छादनश्राद्धेदक्षिणोपतिष्ठतां ॥ अनादिनिधनोदेवइत्यादिस्नानांतंपूर्ववत् ॥ इति॥

श्रीः ॥ अस्मिन्नेवाहनिपाथेयश्राद्धं ॥ ३२५ ॥ अथपाथेयश्राद्धम् ॥

ब्यलोकालोकेतलोकगमनार्थपाथेयश्राद्धंकरिष्येइतिसंकल्प्यामुकगोत्रामुक्तेतपाथेयश्राद्धेअयंतेक्षणउपतिष्ठतां ॥ अमुकेत्यादि
पाद्यं०॥ अमुकगोत्रस्यामुक्तेतस्यपाथेयश्राद्धेआसनं० ॥ एकपवित्रार्घ्यपात्रेजलमासिचयानुमंत्रयतिलोसीत्यूहितमंत्रेणतूष्णीं
प्रेतायस्वाहेतिपाणौ हुत्वाऽमुकगोत्रायामुक्तेतायामंतन्निष्कयंवायथाशक्तिसोपस्करंसघृतंसोदकुंभंसवस्त्रंयथाशक्तिकांस्यसुव
र्णरजतलोहतैलदक्षिणोपेतंसोपानत्कंसोदपात्रमुपतिष्ठतामितितिलोदकंक्षिपेदिति ॥ ततःपिंडदानार्थमेकंकुशंनिधायाम्बुक्ष्य
शुंधंतांप्रेताइत्युदकंनिनीयामुकगोत्रायामुक्तेतायपाथेयश्राद्धेअयंसक्तुपिंडउपतिष्ठतां ॥ अनुमंत्रणादिकशिपूपूषबर्हणदशा

दानांतं सर्वं नवश्राद्धवत्तूष्णीं कृत्वा अमुकेत्यादि प्रेततुलसीदलं भृंगराजं च उप० इति दत्त्वोपस्थाप्य ॥ अमुकगोत्राया मुकप्रेताय पाथे
 यश्राद्धे दक्षिणोपतिष्ठतां ॥ अनादिनिधन इत्यादि स्नानांतं पूर्ववत् ॥ इति पाथेयश्राद्धं ॥ ततः पूर्वशोपणार्थं स्थापितानिव
 स्त्राणिधारयेयुः ॥ ततः कर्ता पिपरिधानीयं आर्द्रवस्त्रं उत्तीर्य त्रिगुणमधोदशमर्धवस्त्रिष्पीड्य शोपणाय उदगग्रं विसृजेत् ॥ त
 तो दिवा मृतौ दृष्टे बृक्षे पुरा त्रिमृतौ च दिते सूर्ये बालपुरःसराः वृद्धजघन्या गृहं गत्वा द्वारदेशे निवपन्नाणि विदश्य हूत्कृत्या च म्यपापा
 णाग्निगोमया क्षततिलोदकदूर्वावृषभसर्षपान्यथालाभं स्पृष्ट्वा देहल्यश्मनि चरणं दत्वा गृहं विशेयुः ॥ शववाहकानामपि निवपन्नदं
 शादि एकाहमाशौचं ॥ ततः शिष्ययोर्नैवेद्यमभ्याजने जलदुग्धं च प्रक्षिप्य ॥ प्रेतात्रस्नाहीदं च पिबेति वदेत् ॥ इदं च कृताकृ
 तं ॥ अस्मिन्दिने क्रीतं सुहृद्भ्यो लब्धं वा श्रीयुः ॥ गोत्रजादीनां तद्दिने तद्गृह एव भोजनं ॥ आमिपलवणपयोमिष्टामिति गृहोपरि भोजनस्य
 नाश्रीयुः ॥ हविष्यान्नमेव भुंजीरन् ॥ कर्ता भोजनकाले सघृतमन्नमादाया मुकप्रेतायेदमन्नमुपतिष्ठतामिति गृहोपरि भोजनस्य
 लसमीपे वा दद्यात् ॥ दशाहांतं भोजनस्थानविपर्ययोपितावस्यंतं न कार्यः ॥ लेखनहास्यहर्षोच्चासनोत्कृष्टवस्त्रादिधारणतैला
 भ्यंगस्त्रीसंगखट्वाशयनान्यस्य शर्दीनि वर्जयेयुः ॥ रात्रौ पृथगेव तृणास्तुत भूमौ शयीरन् ॥ महागुरुनिपातेषु त्र्यहमेकाहं चोपवा
 सः ॥ पारणाचक्रीतेन सुहृद्भ्यो लब्धेन वा ॥ पढ्याचैवं ॥ बालवृद्धातुराणां नैते नियमाः ॥ ॥ ३ ॥

॥ ३२६ ॥ अथास्थिसंचयनम् ॥

श्रीः ॥ तच्च आशौचमध्ये तु प्रथमे द्वितीये तृतीये चतुर्थे सप्तमे नवमे वादिने कार्यम् ॥ तत्र द्विपादत्रिपादनक्षत्राणिकर्तुर्जन्मनक्षत्रं च

वर्ज्यं ॥ संभवेर्कभौममंदवारानंदान्तिथयश्चवर्ज्याः ॥ अस्माश्चसूकरशूद्रादिस्यशेषं च गव्येन शालग्रामतुलस्युदकैः प्रोक्षणं ॥ दाह
 देशंगत्वा आचम्य तूष्णीं प्राणानायम्य देशकालौ स्मृत्वा प्राचीना वीती अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्यर्थं अस्थिसंचयनं क
 रित्य इति संकल्प्य शमीशाखया क्षीरमिश्रोदकेनाप्रदक्षिणं त्रिःपरिव्रजन् चितिदेशं प्रोक्षेत् ॥ शीतिकेशीति दमनो शिखिद्रुप् ॥ चि
 तिप्रोक्षणे वि० ॥ शीतिकेशीति कावतिह्नादि केह्नादि कावति ॥ मंडूक्या इ सुसंगम इ मंस्व १ मिहर्षय ॥ इति मंत्रेण पादादारभ्य
 शिरः पर्यंतं गृहीत्वा यथाशब्देन भवति तथा कुंभे निदधुः ॥ स्त्रियाः कुंभ्यां ॥ स्तनरहितः कुंभः सस्तनी कुंभी ॥ अन्यद्भस्मशूर्पेण सं
 शोध्य सूक्ष्माण्यस्थीन्यपि कुंभे निधाय भस्मगंगायां क्षिपेत् ॥ ततो वर्षाकालादन्यकाले जलं नागच्छति तादृशे शुचिप्रदेशे गर्तं कृत्वा ॥
 उपसर्पेति संकुसुकः पृथिवीमृत्युः पितरो वा त्रिद्रुप् ॥ गते स्थि कुंभनिक्षेपणे विनि० ॥ उपसर्पमातरं भूमिमेतामुरुव्यचंसं पृथिवीं सुशो
 वां ॥ ऊर्णं च दायुवतिर्दक्षिणावत एषा त्वापातु निरुते रूपस्थात् ॥ इति मंत्रेण कर्तव्यं घटं निदध्यात् ॥ उच्छृचस्वेति संकुसुको
 मृत्युः पितरः पृथ्वी वा प्रस्तारपंक्तिः ॥ गते पांसुक्षेपणे वि० ॥ अनेन घटस्य समंतात् खाते मृदं क्षिपेत् ॥ उच्छृचमानेति संकुसुकः पृथ्वीमृत्युः पितरो वा त्रिद्रु
 तापत्रयार्थं सिचाभ्येनं भूमज्जुहि ॥ अनेन घटस्य समंतात् खाते मृदं क्षिपेत् ॥ उच्छृचमानेति संकुसुकः पृथ्वीमृत्युः पितरो वा त्रिद्रु
 प् ॥ अस्थिकुंभसमीपे जपे वि० ॥ उच्छृचमाना पृथिवी सुतेष्ठु सुहस्रं मित उपहि श्रयंतां ॥ ते गहासौ घृतश्च तौ भवंतु विश्वा हासौ
 शरणाः संवत्र ॥ इति मंत्रमंजलिबद्धा जपेत् ॥ उत्तैस्तन्नामीति संकुसुकः पृथ्वी पितरो मृत्युर्वा त्रिद्रुप् ॥ घटस्य मुखपिधाने वि० ॥

उत्तैस्तन्नामिष्टुर्वीत्वसरीमंलोगंनिदधन्मोऽअहंरिपं ॥ एतांस्थूणापितरोधारयंतुतेत्वायुमःसादनातेमिनोतु ॥ इतिनवखर्प
रंघटोपरिनिदध्यात् ॥ ततोयथाकुंभोनदृश्यतेतथामृदंनिधायपश्चादनेवेक्ष्यमाणान्यन्नगत्वास्नायात् ॥ ४१ ॥

॥ ३२७ ॥ अथास्थिसंचयनश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ ततोगोमयेनस्नानदेशमनुलिप्यतत्र (दक्षिणाग्रां) त्रिकोणांवेदिंकृत्वा देशकालौसंकीर्त्यप्राचीनावीतीअमुकगोत्र
स्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थेवेदिकाराधनंकरिष्ये ॥ तूर्णीतिलोदकंकृत्वावेदिंहरिद्रादिनालंकृत्यतत्रोदकपूर्णकुंभंनिधायत
दुपरिमहांतंभक्तपिंडंसंस्थाप्य अमुकगोत्रायामुकशर्मणेप्रेतायभोजनार्थमयंपिंडःपानार्थंचोदकुंभोदकमुपतिष्ठतामितिसकुश
तिलोदकंक्षिप्त्वा ॥ तस्यश्चिमभागेस्नानवासिनेरुद्रायार्थंपिंडपतिष्ठतामितिकुंभोपरिपिंडांतरं ॥ ततःतदुत्तरतःस्नानवा
सिभ्यःप्रेतेभ्योयंपिंडपतिष्ठतामितिकुंभोपरिपिंडांतरं ॥ पूर्वतोदक्षिणतोवाप्रेतसखिभ्योयंपिंडपतिष्ठतामितिकुंभोपरिपि
डांतरं ॥ एवंचतुरःपिंडान्दत्वापिंडोपरिस्नानवासिनेरुद्राय स्नानवासिभ्यःप्रेतेभ्यः प्रेतसखिभ्यश्चक्रमेण इदंतिलोदक
मुपतिष्ठतामितिग्रत्येकंदत्वायवपिष्टेनपोलिकात्रयंपादुकापटुंछन्नत्रयंचसंपाद्य तन्मध्येएकांपोलिकांपादुकाद्वयंपंकुंछन्नंचका
लायदहनपतयेइदमुपतिष्ठतामितिदत्वा पोलिकांपादुकाद्वयंपंकुंछन्नंचमृत्यवेदहनपतयेइदमुपतिष्ठतामितिदत्वा पोलिकांपादुका
द्वयंपंकुंछन्नंचमायदहनपतयेइदमुपतिष्ठतामितिदद्यात् ॥ ततोयमभ्यामुपतिष्ठतामितिपोलिकांपादुकांपंकुंछन्नंचदत्वास्नायात् ॥
ततोदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमोक्षार्थंअस्थिसंचयनश्राद्धंकरिष्ये ॥ प्राचीनावीतीतिलोदकंकृत्वाउ

दङ्मुखं दर्भं बडुं संस्थाप्य अमुकगोत्रस्यामुकमेतस्य अस्थिसंचयनश्राद्धे क्षण उपतिष्ठतामित्यादि पाद्यासनाध्याच्छादनांतं अमुकमे
तेत्यादितत्तद्विभक्त्या उपतिष्ठतामिति दत्त्वा पाणिहोमं कृत्वा आमंतं तन्निष्कयं वा अमुकगोत्रायेत्यादि चतुर्थं तेन उपतिष्ठतामिति द
त्वा पिंडदानाद्यभिरम्यतामित्यंतं न श्राद्धं दत्त्वा अनादिनिधन इति श्लोकं पठित्वा भिरम्यतामित्यादि पिंडं प्रवाह्य स्नाया
त् ॥ इत्यस्थिसंचयनश्राद्धं ॥

श्रीः ॥ दशाहंतरस्थिक्षेपेनास्तादिविचारः ॥ ३२८ ॥ अथ तीर्थस्थिक्षेपपूर्वागविधिः ॥
यादिति गौतमः ॥ यत्रास्थीनि निखातानि संतितत्र देशकालनिर्देशांते स तत्रादेरमुकशर्मणो मुकगोत्रस्य तीर्थस्थिक्षेपार्थमस्थ्यु
द्धरणं करिष्ये ॥ पृथगगोमूत्रादिभिर्गयत्र्यादिमंत्रैस्तांभूमिं प्रोक्ष्य ॥ उपसर्पेति च तस्य गांशं खः पितरस्त्रिष्टुप् क्रमेण भूप्रार्थनखनन
मृदुद्धरणास्थ्यग्रहणेषु विनियोगः ॥ एताभिर्ऋग्भिः क्रमेणास्थ्यग्रहणांतां निकर्माणि कृत्वा जलाशये गृह्योक्तविधिना स्नात्वा स्थिशु
द्धिं कुर्यात् ॥ अस्थीनि स्पृष्ट्वा एतोन्विद्रमिति तिसृणामंगिरसस्तिरश्चींद्रोनुष्टुप् अस्थिमार्जने वि० इति तृचा वृत्त्या पंचगव्यैः स्ना
त्वा स्पृष्ट्वैव दशस्नानानि कुर्यात् ॥ तत्र गायत्र्यादि पंचमंत्रैर्गोमूत्रगोमयक्षीरदधिसर्पिः स्नानानि कृत्वा देवस्य त्वेति कुशोदकेन मान
शौर्मार्जनं कुर्यात् ॥ तत्र मंत्राः ॥ अतो देवा इत्यृक् १ अथ सप्तसूक्तानि ॥ एतोन्विद्रमिति तिसृणामंगिरसस्तिरश्चींद्रोनुष्टुप् ३

॥ ४१ ॥

॥ ४१ ॥

शुचीवोहव्येतैमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप् ३ नतमंहइत्यष्टर्चस्याहोमुग्विभ्वेदेवावृहतीअंत्यात्रिष्टुप् ८ इतिवाइतित्रयो
दशर्चस्यलवइंद्रोगायत्री १३ यदंतियच्चेतिसप्तानांवसिष्ठोद्वयोःपवमानसोमोत्यानामग्निर्गायत्री ७ ममाग्नइतिदशर्चस्यविह
व्योविभ्वेदेवास्त्रिष्टुवंत्याजगती १० कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यघ्नोरःकण्वोरुद्रोगायत्री ९ एतैःप्रतिमंत्रमार्जयित्वाततोयदीयान्यस्थी
नितस्यकृतसपिंडीकरणस्यपार्वणविधिनास्थिक्षेपांगभूतंश्राद्धंहिरण्येनकुर्यात् ॥ दशाहांतरस्थिक्षेपकरणेएकोद्दिष्टविधिनाश्रा
द्धं ॥ देशकालसंबंधनामगोत्रादिस्मृत्वांगगायांकरिष्यमाणास्थिक्षेपांगभूतंश्राद्धंहिरण्येनकुर्यात् ॥ पुरुरवाद्रववि
भ्वेदेवार्थेत्वयाक्षणःकरणीयइतिदैवे पित्राद्यर्थेइतिपित्र्येक्षणंदत्वा एवमुभयत्रासनादिआच्छादनांतंपूजांकृत्वासक्तुभिरशौकर
णं ॥ यथाशक्तिहिरण्यंपात्रेनिधाय देवेभ्यःपितृभ्यश्चत्यक्त्वातृप्तिप्रश्रवर्जसंपन्नवचनांतंकृत्वासक्तुभिःपिंडदानं ॥ ततःअप
हृतेत्यादिवासोदानांतेनमोवःपितरइत्यत्रइषेपदस्थानेहेमद्रव्यायेत्यूहः ततःश्राद्धसमाप्त्यंतंप्रकृतिवत् स्मृत्युक्तसंकल्पेनुरुशंत
स्वेत्यादिमंत्रेष्वपियथायथमूहोबोध्यः ॥ एवंश्राद्धंसमाप्यवक्ष्यमाणपदार्थैरस्थीनिवेष्टयेत् ॥ यक्षकदर्भेनानुलिप्यहेममौक्तिक
करौप्यप्रवालनीलमणीनस्थिषुप्रक्षिप्यअजिनकंबलदर्भभूर्जपत्रशाणभूर्जपत्रताडपत्रैःक्रमेणसप्तधावेष्टयताम्रपुटेस्थापयेत् ॥ त
तःस्वसूत्रोक्तविधिनास्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठाप्याष्टोत्तरंतिलाज्याहुतीःपृथक्जुहुयात् ॥ उदीरतांचतुर्दशर्चस्यशंखःपितरस्त्रिष्टुवेका
दशीजगतीअस्थिप्रक्षेपांगतिलाज्यहोमेवि० एतत्सुकस्यसप्तावृत्तिभिःअष्टमावृत्तौअंत्यानांचतुर्गाल्यागेन १०८ हुत्वास्विष्टकृ
दादिहोमशेषंसमाप्यास्थीनिगृहीत्वाचांडालपतितत्राल्यादिस्यशर्मकृत्वैवशुचिस्तीर्थगच्छेत् ॥ मूत्रपुरीषशौचाचमनकालेस्थी

न्यन्यत्रस्थापयेत् ॥ ततस्तीर्थप्राप्त्यतीर्थप्राप्तिमित्तकत्त्वानादिविधायस्थीनिस्नापयित्वा मुकगोत्रस्यामुकशर्मणो ब्रह्मलोका
दिप्राप्तये मुकतीर्थे स्थिप्रक्षेपमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य पलाशपर्णपुटे पंचगव्येनास्थीन्यासिच्य हिरण्यशकलमाल्यधृततिलमिश्र
तीर्थे क्षिपेत् ॥ ततः स्नात्वा जलाद्द्वहिरागत्य सूर्यहृद्गृहं स्मृत्वा विप्राय यथाशक्ति दक्षिणां दद्यात् ॥ (एतदशक्तौ निर्दिष्टप्रयोगां
तर्गतहिरण्यश्राद्धहोमौ वर्जयित्वा न्यतः सर्वथा वक्तुं र्यादिति शौनकाशयः) ॥ इत्यस्थिक्षेपविधिः ॥ ३२९ ॥

श्रीः ॥ ततः पूर्वदिनकृत्यदेशे द्वितीयदिनविधिं कुर्यात् ॥ अथ द्वितीयादिदिनविधिः ॥ ३३० ॥

तिकात्त्वानत्रयं विधाय प्रथमदिनपरिगृहीततिलां जलिदानपक्षाश्रयणेन अश्मनिसंकल्पपूर्वकमंजलिदानं कृत्वा प्रत्यंजलिस्ना

त्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रतस्य द्वितीयेहनिचक्षुःश्रोत्रनासाद्यवनिष्पत्त्यर्थमयं पिंड उपतिष्ठतां ॥ तृतीयेहनिभुजवक्षोः ग्रीवामुखाव
यनिष्पत्त्यर्थं ३ चतुर्थे पाणिं कुक्षिकटिनाभिगुदलिंगावयवनि ० ४ पंचमेऽरुजानुजंघावयवनि ० ५ षष्ठे गुल्फपादांगुलिमर्मा
द्यवयवनि ० ६ सप्तमे अस्थिमज्जाशिरावयवनि ० ७ अष्टमे नखरोमाद्यवयवनि ० ८ नवमे मर्मवीर्यादिसर्वावयवनि ० ९ दश

मेधुसिपासानिवृत्यर्थमितितत्तद्दिनोहेनदर्भशिखोपरिपिंडत्वा तुलसीभृंगराजदानादिकृत्वाअनादिल्लोकपाठपिंडप्रवाहण
स्नानांतपूर्ववत् ॥ तृतीयपंचमसप्तमनवमादिदिनेषुतत्तद्दिनोहेनपूर्वोक्तवद्विषमश्राद्धं कुर्यात् ॥ इतिनित्यविधिः ॥

॥ ३३० ॥ अथदशमदिनविधिः ॥

श्रीः ॥ अथकाकबलिः ॥ ग्रात्याहिकपिंडदेशेऽन्यत्रवामृदान्त्रिकोणावेदिंकृत्वागोमयेनसंमृज्यहरिद्रादिनालंकृत्यकर्तृतस्यांम
ध्येपूर्वादिचतुर्दिक्षुजलपूर्णकुंभपंचकंसंस्थाप्य तेषुस्थापनक्रमेणैवोदनपिंडांश्चनिधायक्रमेणसर्वत्रनिवेदयेत् ॥ अमुकगोत्राया
मुक्तशर्मणेप्रेतायधुसिपासानिवृत्यर्थंअयंपिंडःसोदकुंभउपतिष्ठतामितिमध्यस्थंनिवेदयेत् १ ॥ प्रेतसखिभ्यःधुसिपासा० ता
मितिपूर्वस्थं २ ॥ वैवस्वताययमायधुसिपासानि० तामितिदक्षिणस्थं ३ ॥ वायसेभ्यःधुसिपासा० तामितिपश्चिमस्थं ४ ॥
प्रेताधिपतयेरुद्रायधुसिपासानि० तामितिउत्तरस्थं ५ ॥ पिंडदानक्रमेणैवतिलोदकमुपतिष्ठतामितिप्रत्येकंतिलोदकंदत्वापा
दुकाद्वयंछत्रंपताकापोलिकाचउपतिष्ठतामितिसर्वेभ्यःप्रत्येकंदद्यात् ॥ ततःपश्चिमदेशस्थंपिंडंवायसोयावत्भक्षयतितावत्ति
ष्ठेत् ॥ ततोऽस्मानंतिलैलेनाभ्यज्यजलेक्षिपेत् ॥ केचित्प्रेतत्वनिवृत्त्याउत्तमलोकप्राप्त्यर्थंदशदानान्यप्यत्रकुर्वति ॥ ततःक
त्रीप्रार्थिताःसर्वेबांधवाःसंबन्धिनश्चत्रीस्त्रीन्धर्मोदकांजलीनैकैकंवाजलिंतीरेप्रेतोद्देशेनदद्यात् ॥ ततःपुत्रादीनांयथाचारंवाससां
त्यागःकेशदमश्रुवपननखच्छेदादिच ॥ ततःसर्वेसगोत्राःपुरंध्रश्चयथादेशाचारंगौरसर्षपकल्केनतिलामलककल्केनवाभ्यक्ताः
एककालेजलेसशिरस्कंत्वात्वाचम्यवाग्यताःवृषभंगांसुवर्णचस्पृष्ट्वाशुक्लवाससोगृहंगत्वासर्वेत्तत्रैवभुंजीरन् ॥ इतिदशाहकृत्यं ॥

श्रीः ॥ तत्रप्रातरुत्थायगृहानुलेपनं कृत्वास्पृष्टानां मृत्स्रण्डानां त्यागः सर्वेषां सपिडानां सचैल्लानं तत्र स्पृष्टवस्त्रादीनां प्रक्षालनं तत्रमाधवप्रायश्चित्तग्रंथे च श्वपाकमपिशोधयेदिति ब्रह्मकूर्चहोमस्यात्यन्तं पापदाहकत्वश्रवणात्कर्त्रस्वस्याशौचजन्यसकलदोषनिवृत्त्यै ब्रह्मकूर्चहोमं कृत्वा पंचगव्यप्राशनं कार्यं ॥ अथवा पंचगव्यप्राशनमात्रेणापि पापक्षयश्रवणादवश्यं तत्कालं केवलं पंचगव्यं संपाद्य प्राशयेन्न होमस्यैवावश्यकत्वं ब्रह्मकूर्चहोमस्य द्विदिनसाध्यत्वेनेदानीमसंभवात् ॥ कर्त्तव्यमप्राणानां यम्यदेशकालौ स्मृत्वा मापमादाय आप्याय स्वैतिथीतगोः क्षीरं द्वादशमापं दधिक्राव्ण इति नीलगोर्दधिदशमापं शुक्रमसिज्योतिरसितेजोसिद्धिस्तृप्तं च कृत्वा तत्र देवस्य त्वेति कुशोदकं च तु मापं प्रक्षिप्य प्रणवेनैव यज्ञियकाष्ठेनालो ज्यप्रणवेनाभिमन्त्र्य प्रणवेन पिबेत्तिलानोत्तरं प्रातर्द्विपुष्करद्विपुष्करादिसंभावनायां सूतकान्तेततः पुनः कुर्याच्छांतिकमिति वचने अंतशब्दात्पुत्रेण सूतकानि हृत् ॥ अतः पूर्वशांतिकं ततो वृषोत्सर्गोदिसंगृहीतं ॥

॥ ३३२ ॥ अथपंचकृत्तिपादसाधारणशांतिः ॥

श्रीः ॥ अत्रविशेषः ॥ नक्षत्रांतरेमृतस्यपंचकेदाहप्राप्तौदाहकालेषुत्तलविधिरधनंशांतिकं पंचकमृतस्याश्विन्यांदाहप्राप्तौशां
तिकमेवनपुत्तलविधिः ॥ तत्रसूतकांतैतिलहोमंघृतदानंचकृत्वाकांस्यपात्रेतैलंप्रक्षिप्यतत्रात्मबिंबवीक्ष्यविप्रायदद्यात् ॥
शांतिश्चलक्षहोमरुद्रजपान्यतररूपायथाविभवंकार्या ॥ अथवाकुंभेयमप्रतिमांसंपूज्यस्वगृह्योक्तविधिनान्निप्रतिष्ठापनान्वाधा
नादिचरुश्रपणांतंकृत्वाज्यभागांतेनामभिश्चतुर्दशचर्वाहुतीर्जुह्यात् ॥ यमायस्वाहा धर्मराजाय मृत्यवे अंतकाय वैवस्वता
यकालाय सर्वभूतक्षयाय औदुंबराय दक्षाय नीलाय परमेष्ठिने.वृकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय १४ एवंहुत्वाहोमशेषं
समाप्यकृष्णवस्त्रयुतांकृष्णांगायमोमेप्रीयतामितिब्राह्मणायदद्यात् ॥ इतिपंचकृत्तिपादसाधारणशांतिः ॥ ४३ ॥

॥ ३३३ ॥ अथपंचकृत्तिपादः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपंचकनक्षत्रमरणाधोगतिदोषशुद्धिपूर्वकंममाशुभत्वपरिहारार्थंवंशारिष्टवि
नाशार्थंचश्रीपरमेश्वरप्रीतयेपंचकृत्तिमहंकरिष्ये ॥ ततोगणपतिपूजनंआचार्यवरणंच ॥ आचार्योयदन्नेत्यादिवरदनामग्नि
प्रतिष्ठांतंकृत्वापूर्वकलशान्स्थापयेत् ॥ महीद्वौरितिमंत्रावृत्यापंचकलशेषुपंचसुवर्णप्रतिमाःसंस्थाप्य तत्र यमायसोममितिम
ध्येइमारुद्रायेतिपूर्वं अपनःशोशुचदधमितिदक्षिणे इदंविष्णुरितिपश्चिमे इंद्रत्वावृषभमित्युत्तरे ॥ धनिष्ठादिदेवताश्च जमया
अत्र० तत्त्वायामि० अभियेमिथो० उतनोहिर्बुध्न्यः० पूषागाअन्वेतुनः० ॥ अत्रैवयमादयः ॥ यमंधर्मराजंमृत्युंअंतकंवैवस्वतं

कालसंवत्सर्तक्षयं औदुम्बरं दंष्ट्रं नीलं परमेष्ठिनं वृकोदरं चित्रं चित्रगुप्तं आवाह्यतैरेव मंत्रैः षोडशोपचारैः संपूज्य
 तानि जस्वा उत्तरेग्रहान् कलशं च संपूज्य प्रार्थ्या न्वादध्यात् ॥ चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अन्नप्रधानं नवग्रहान्समिचित्तैः पूर्वोक्त
 संख्याकैः ॥ प्रधानं पंचनक्षत्रदेवताः समित्तिलाज्याहुतिभिः प्रतिद्रव्यं १०८ यमादिचतुर्दशप्रत्येकं ८ शेषेणेति परिसमूहनादि
 तत्तदेव तायैतूष्णीं निर्वोपादि कृत्वा द्रव्यत्यागं कृत्वा पूर्वमंत्रैर्होमं कुर्यात् ॥ ततः स्विष्टकृदादिहोमं समाप्य बलिदानं कृत्वा पूर्णाहु
 तिं जुहुयात् ॥ देवता विसृज्य ततः शांतिपाठः आज्यावेक्षणं ब्रह्मविष्णुमहेशं द्रवरुणप्रीतये प्रियंगुगोधूममाषमुक्षयवत्रीहितिलसुव
 र्णादिदद्यात् ॥ ततो नारिकेलेनार्घ्यं दद्यात् ॥ इति पंचकशांतिः ॥

त्रिपा. शां.
॥३३४॥

श्रीः ॥ देशकालौ संकीर्त्य अमुकस्य त्रिपादनक्षत्रमरणाधोगतिदोषशुद्धिद्वारा स्वस्याशुभत्वपरिहारार्थं वंशानिष्टविनाशार्थं च स
 नवग्रहां त्रिपादशांतिमहं करिष्ये ॥ गणेशपूजनपूर्वकमाचार्यादीन् वृणुयात् ॥ अथाचार्यः कर्मसंकल्पयदन्नसंस्थितमित्यादि
 अग्निप्रतिष्ठातं कृत्वा कलशत्रयं महीधौरित्यादिविधिना स्थाप्याब्देव तमंत्रैः आपोहिष्ठा० ९ समुद्रज्येष्ठा० ४ त्रायंतामिह० ३
 इत्येतैः कलशमभिमंत्र्य तत्र देवता आवाहयेत् ॥ कृत्तिकायाः अग्निदेवता अग्निहूतमितिसंपूज्य भरण्याय मोदेवताय मायसोममि
 त्यधिदेवतां संपूज्य रोहिण्याः प्रजापतिर्देवता प्रजापतेन त्वदे० इति प्रत्यधिदेवतां संपूज्य ॥ पुनर्वसोः अदिर्देवता अदिर्द्यौ
 रितिसंपूज्य आर्द्रायाः रुद्रो देवता कद्रुद्रायेति अधिदेवतां पूज्य देवता बृहस्पतिः बृहस्पते अतिथिदिति प्रत्यधिदेवतां ॥ उत्तरायाः

॥ ४१ ॥

॥ ४१ ॥

॥ ३३४ ॥ अथ त्रिपादशांतिः ॥

॥ ४१ ॥

॥४१०॥

अर्गमादेवताअर्गमणोअदितिर्य० इतिसंपूज्य पूर्वायाःभगोदेवताभगएवभगवानित्यधिदेवतां हस्तस्यसूर्योदेवताउदुत्यमिति
 प्रत्यधिदेवतां ॥ विशाखायाःइंद्राग्नीदेवतेतदिंद्राग्नीइति स्वात्यक्षस्यवायुदेवतातववायइत्यधिदेवतां अनुराधायाःमित्रोदेवता
 मित्रोजनानितिप्रत्यधिदेवतां ॥ उत्तराषाढायाविश्वेदेवादेवताविश्वेदेवासआगतेतिसंपूज्य पूर्वाषाढायावरुणोदेवतायत्किं
 चेदंवरुणेत्यधिदेवतां श्रवणस्यविष्णुदेवताइदंविष्णुरितिप्रत्यधिदेवतां ॥ पूर्वाभाद्रपदायाःअजैकपादोदेवतासमुद्रःसिंधूर
 प्रत्यधिदेवतांआवाह्यतत्तन्मंत्रैःसंपूज्यशांतिसूक्तानिजपेत् ॥ तद्यथा ॥ यत्तेयमं० परेधिवांसं० इमारुद्रायस्थिर० अपनःशो
 शुच० विष्णोर्नुकं० आशुःशिशानो० श्रीसूक्तंजह्वायमादीनावाहयेत् ॥ यमंधर्मराजंमृत्युंअंतकंवैवस्वतंकालंसर्वभूतक्षयकरं
 औदुंबरदंघनीलंपरमेष्ठिनंवृकोदरंचित्रंचित्रगुप्तंआवाह्यसंपूज्यतदुत्तरतोग्रहान्संपूज्यान्वादध्यात् ॥ प्रधानंप्रतिद्रव्यंअष्टोत्त
 रशतसंख्याकाभिःपलाशसमित्तिलचर्वाज्याहुतिभिः अधिदेवताप्रत्यधिदेवतेतद्दशांशेन यमादिनामभिस्तानष्टाष्टसंख्याका
 भिःशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमशेषसमाप्यबलिदानंकृत्वापूर्णहुतिंजुहुयात् ॥ आचार्यायधेनुंऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदक्षिणां
 दत्त्वातान्संतोष्यांतेशांतिपाठःकार्यः ॥ ब्राह्मणभोजनसंकल्पःततोमित्रैःसहभुंजीत ॥ इतित्रिपादशांतिः ॥ ॥ ६३ ॥

॥ ३३५ ॥ अथवृषोत्सर्गः ॥

श्रीः॥अयंगृहेनकार्यः ॥ गोष्ठादावितरत्रआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यअमुकशर्मणःप्रेतस्य

प्रेतत्वनिवृत्त्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थवृषोत्सर्गकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ स्यादलादेकृत्वा अध्वरनामानमग्निप्रतिष्ठाप्यसमिद्धयमादाय
चक्षुष्यते रुद्रं चरुणा सोमं पायसेन इंद्रं यावकेनयक्ष्ये शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिपरिसमूहनादिपूर्णपात्रनिधानांतंविधायतू
ष्णीनिर्वापादिक्रमेणहविस्त्रयं संपाद्य जुहुयात् ॥ कद्रुद्रायेतिधौरः कण्वोरुद्रो गायत्री ॥ सोमो धेनुं गोतमः सोमस्त्रिष्टुप् ॥ सौम्यपायसहोमे ॥ ॐ कद्रुद्राय प्रचेतसे
मीळुहृष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतं मंहू दे स्वाहा ॥ रुद्रायेदं नमम १ ॥ सोमो धेनुं गोतमः सोमस्त्रिष्टुप् ॥ सौम्यपायसहोमे ॥ ॐ कद्रुद्राय प्रचेतसे
धेनुं सोमो अर्वितमांशु सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ॥ सा दुन्यं विदुर्ध्वसभैर्यं पितृश्रवणं यो ददाश दस्मै स्वाहा ॥ सोमो
इंद्रो वामधुच्छंदा इंद्रो गायत्री ॥ ऐंद्रयावकहोमेवि ॥ ॐ इंद्रो वीरं धेनुं गोतमः सोमस्त्रिष्टुप् ॥ सौम्यपायसहोमे ॥ ॐ कद्रुद्राय प्रचेतसे
इंद्रायेदं नमम ३ ॥ एभिर्मन्त्रैर्यथाक्रमं हुत्वास्विष्टकृदादिमार्जनांतं कुर्यात् ॥ (अत्र केचिद्रुद्राय स्वाहेत्यादिना नाममन्त्रैरेव होम
माहुः) ॥ ततो द्विहायनेमैकहायनं वा जीवत्सायाः पयस्विन्याः पुत्रं नीलादिवर्णयथालाभं वा आनीय ततश्च तस्मिन्नेव होम
एकवर्षाधिकं वा तस्य तरीमानीय गोसहितवृषस्य मन्त्रैरभिषेकः कार्यः ॥ अपो हि षेति तिसृणां सिंधुर्द्वीप आपो गायत्री ॥ वृषवत्सत
र्धः सखा ॥ कयाशचिष्टयावता ॥ कस्त्वा सत्यो मर्दानां मंहिष्ठो मत्सुर्धसः ॥ इळ्हा चिद्रुद्रा रुजेवसु ॥ अभीषुणः सखीनाम वितानं
रिवृणां ॥ शतं भवा स्यतिभिः ॥ वृषवत्सतरीभ्यां नमः वृषवत्सतरी वाचा हयाभीत्या वा ह्यासनादि च वस्त्रगंधाक्षतमाल्यादिभिर्य
थाशक्त्यलंकृत्य ॥ ऋषभमिति पंचस्य सूक्तस्य ऋषभो विराडनुष्टुप् अं त्यामहापंक्तिः ॥ वृषभोपस्थानेवि ॥ ॐ ऋषभं मासमा

नानासपलानांविपासहिं ॥ हुंतांशत्रूणांक्रुधिविराजंगोपतिगवां ॥ अहमस्मिसपल्लुहंद्रइवारिष्टोअक्षतः ॥ अधःसपल्लामिपदो
 रिमेसर्वेअभिधिताः ॥ अत्रैववोपिनह्याभ्युभेआलीइवज्यया ॥ वाचस्यतेनिषेधेमान्यथामदर्धरंवदान् ॥ अभिभूरहमार्गमं
 विभ्वर्कमेणधाम्ना ॥ आर्वाश्चित्तमावोब्रतमावोहंसमितिदे ॥ योगक्षेमंवआदायाहंभूयासमुत्तमआवोमूर्धानमकर्म ॥ अधस्पदा
 न्मउद्धदतमंडूकाऽइवोदकान्मंडूकाउदका दिव ॥ इतिपंचर्वसूक्तंकृतांजलिपुटोजपेत् ॥ ततोवृषप्रदक्षिणंअग्निपूर्वतआनीय त
 स्यदक्षिणबाहुमूलेस्फिभस्मनात्रिशूलाकारंवामेचक्राकारमंकयित्वा तदुपरितसलोहेनचिह्नंकारयेत् ॥ प्रांचःकेचनत्रिशूलां
 कनमात्रमिच्छंति ॥ ततःप्रांचमुत्सृजेत् ॥ ब्रजंतमनुमंत्रयीत् ॥ एतंयुवानमितिमंत्रस्ययाज्ञवल्क्यऋषभस्त्रिष्टुप् वृषोत्सर्गेवि० ॥ ॐ
 एतंयुवानंपरिवोददामितेनूक्रीडतीश्चरतप्रियेण ॥ मानःशासाजनुषासुभागारायस्पोषेणसमिषामदेम ॥ शांतातेष्टृथिवीशिवमं
 तरिक्षदौस्तेदेव्यभयंकृणोतु ॥ शिवादिशःप्रदिशश्चद्विदशस्तुसर्वतःशांतिःशांतिःशांतिः ॥ सर्वतोव्रजस्वे
 त्तिब्रूयात् ॥ ततोवृषंपूर्वाभिमुखंकृत्वा ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यधौरःकण्वोरुद्रोगायत्रीतृतीयमैत्रावरुणीअंत्यस्तुचःसौ
 म्योत्यानुष्टुप् ॥ पूर्वदिगुपस्थानेवि० ॥ कद्रुद्रायग्रचैतसेमीळुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहदे ॥ यथानोअदितिःकरत्यश्वे
 नृभ्योयथागवे ॥ यथातोकायरुद्विर्ध ॥ यथानोमित्रोवरुणोयथारुद्रश्चिकेतति ॥ यथाविश्वेसुजोपसः ॥ गाथपतिमेधपतिरु
 द्रंजलापभेषजं ॥ तच्छंयोःसुन्नामीमहे ॥ यःशुक्रइवसूयोहिरण्यमिवरोचते ॥ श्रेष्ठोदिवानांवसुः ॥ १ ॥ शनःकरत्यर्वतिसुगं
 मेपायमेव्ये ॥ नृभ्योनारिभ्योगवे ॥ अस्मेसौमश्रियमधिनिधैहिशतस्यनृणां ॥ महिश्रवस्तुविनृम्णं ॥ मानःसोमपरिबाधो

॥२४१॥

मारातयोजुहुरंत ॥ आनंइंदोवाजैभज ॥ यास्तैप्रजाऽअमृतस्यपरस्मिन्धर्मन्नृतस्य ॥ मूर्धनाभासोमवेनऽआभूषतीःसोमवे
दः ॥ २ ॥ एतत्सूक्तांतैर्भोवृष (गोभिःसह) अनयावत्सतयांसहवृणंभक्षजलेपिवयथासुखंक्रीडस्वेतिवदेत् ॥ ततोदक्षिणा
भ्रामुखंक्त्वा ॥ इमारुद्रायेत्येकादशचर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगती ॥ अंत्येन्निष्टुभौ ॥ दक्षिणदिगुपस्थानेवि० ॥ ततोदक्षिणा
द्रार्थतवसेकपुर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामतेमतीः ॥ यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वपुष्टग्रामेऽअस्मिन्ननातुरं ॥ ॐ इमारु
यस्कृधिक्षयद्वीरायनर्मसाविधेमते ॥ यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतिपु ॥ अश्यामतेसुमतिदैवयज्यया
क्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीदृः ॥ सुन्नायन्निद्विशोऽस्माकमाचरारिष्ट्वीराजुहवामतेहविः ॥ त्वेष्वयंरुद्रयज्ञसाध्वंउंकविमवसेनि
ह्वयामहे ॥ आरेअस्मद्व्यंहेळोअस्यतुसुमतिमिद्वयमुस्यावृणीमहे ॥ दिवोर्वराहमरुपंकपुर्दिनेत्वेपरूपंनमसानिह्वयामहे ॥ ह
स्तोविभ्रंयेपुजावार्योणिशर्मवर्मछर्दिस्सभ्यंसत् ॥ १ ॥ इदंपित्रेमरुतामुच्यतेवचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायुवर्धनं ॥ रास्वा
चनोऽअमृतमर्तभोजनंमनंतोकायुतनयायमृळ ॥ मानोमहांतमुतमानोअर्भकमानुर्क्षतमुतमानुर्क्षितं ॥ मानोवधीःपितरं
मोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुदरीरिपः ॥ मानस्तोकेतनयेमानंआयौमानोगोपमानोअर्थपुरीरिपः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामि
तोर्वधीह्विषमंतुःसदमित्वाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्यशुपाइवाकर्ंरास्वापितमरुतांसुन्नमसे ॥ भद्राहितैसुमतिर्मृळयत्तमाथो
वयमवृइत्तेवृणीमहे ॥ आरेतैगोम्रमुतपरुपमंक्षयद्वीरसुन्नमसेतैअस्तु ॥ मळाचनोअधिचन्नहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विचर्होः ॥
अवोचामनमोअस्माअवस्वःशणोतुनोहवैरुद्रोमरुत्वान् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामर्दतिःसिंधुःपृथिवीजुतद्यौः ॥ २ ॥

एतत्सूक्तांते (अनयावत्सतर्यां) गोभिः सहतृणं भक्षजलं पिबयथा सुखं क्रीडस्व ॥ ततः पश्चिमाभिमुखं कृत्वा ॥ आते पितरिति पंच
 दशर्चस्य सूक्तस्य गृत्समदोरुद्रखिष्टुप् ॥ पश्चिमदिगुपस्थाने वि० ॥ आते पितर्मरुतां सुन्नमे तुमानः सूयस्य संहशो युयोथाः ॥ अ
 भिनो वीरो अर्वति क्षमेत प्रजायेम हिरुद्र प्रजाभिः ॥ त्वादत्ते भीरुद्र शंतमेभिः शतं हि मां अशीय भेषजेभिः ॥ व्यश्मद्वेषो वितरं व्यं
 ह्रो व्यमीवाश्चातय स्वाविषूचीः ॥ श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रिया सितवस्तमस्तव सां वज्रबाहो ॥ पार्ष्णिणः पारमंहसः स्वस्ति विभवा अभिती
 रपसो युयोधि ॥ मात्वारुद्र चुक्रुधामानमोभिर्मापुष्टुती वृषभमासहूती ॥ उन्नो वीरो अर्पय भेषजेभिर्भिषक्कमंत्वा भिषजो शृणो
 मि ॥ हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरवस्तो मे भीरुद्रं दिषीय ॥ ऋदूदरः सुहवो मानो अस्थै बभ्रुः सुशिप्रो रीरधन्मना चै ॥ १० ॥ उन्मा
 ममंद वृषभो मरुत्वां त्वक्षीय सावयस्यसाना धमानं ॥ घृणीयच्छायामरपा अशीया विवासेयं रुद्रस्य सुन्नं ॥ कश्यते रुद्रमृळया कुहं
 स्तोयो अस्ति भेषजो जल्पः ॥ अपभर्तारपसो दैव्यस्या भीनुमा वृषभ चक्षमीथाः ॥ प्रब्रध्वे वृषभार्य ध्विती चे महो महो सुष्टुतिमीर
 यामि ॥ नमस्यार्कमलं किन्ननमोभिर्गृणीमसित्वेषं रुद्रस्य नाम ॥ स्थिरे भिरंगैः पुरुरूपं उग्रो बभ्रुः शुक्रेभिः पिपिशो हिरण्यैः ॥
 ईशानादस्य भुवनस्य भूरे नैवा र्ययोषद्गुद्रादस्य ॥ अहं निबभर्षि सार्यकानि धन्वा हस्त्रिं क्यजतं विश्वरूपं ॥ अहं निदं दयसे विश्व
 मभ्वं न वाऽओजीयो रुद्रत्वदस्ति ॥ २ ॥ स्तुहि श्रुतं गते सद्रुवानं मंगनभीममुपहृत्तुमग्रं ॥ मळाज रित्रे रुद्रस्तवानोन्यं ते अस्मन्नि
 वपंतु सेनाः ॥ कुमारश्चित्पितरं वंदमानं प्रतिनानामरुद्रोपयंतं ॥ भूरे द्वातां सत्यं ति गृणीषेस्तुतस्त्वं भेषजारां स्यसे ॥ यावो भेष

जार्मरुतः शुचीं नियाशं तमावृषणो यार्मयो भु ॥ यानि मनुरवृणीता पितानुस्ताशं च योश्च रुद्रस्य वदमि ॥ परिणो हेती रुद्रस्य वृज्याः
परित्वेषस्य दुर्मतिर्महीगात् ॥ अवस्थिरामघर्वद्व्यस्तु च वमीद्वं स्तोकाय तर्नयाय मृळ ॥ एवाबओवृषभचे कितानयथा दिव न हणी
षेन हंसि ॥ हव नः शुन्नो रुद्रे हवो धिबृहद्वं देम विदथै सुवीराः ॥ ३ ॥ एतत्सूक्तं तेन यावत्सतया सह तृणं भक्षजलं पिबयथा सुखं क्री
डस्व ॥ उदङ्मुखं कृत्वा ॥ इमारुद्रायेति च तसृणां वसिष्ठो रुद्रो जगती ॥ अंत्या त्रिष्टुप् ॥ उत्तरदिगुपस्थाने वि० ॥ इमारुद्राय
स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रं वेदे वायं स्वधान्वे ॥ अर्षाळहाय सहमानाय वेधसेति रमायुधाय भरताशुणो तु नः ॥ सहिक्षयेण क्षम्यस्य
जन्मनः सार्वाज्येन दिव्यस्य चेतति ॥ अवन्नवती रूपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजालुनो भव ॥ याते दिद्युदवसृष्टा दिवस्यारिक्षमया च
रतिपरिसावृणक्तुनः ॥ सहस्रैस्ते स्वपिवातभेषजामानस्तोकेषु तर्नयेषुरीरिषः ॥ मानो वधी रुद्रमापरादामाते भूमप्रसितौ हीळित
स्व ॥ आनो भज बर्हिषि जीवशंसेयं यं पातस्व स्तिभिः सदानः ॥ १ ॥ एतत्सूक्तं तेन यावत्सतया सह तृणं भक्षजलं पिबयथा सुखं क्री
डस्वेति पूर्ववत् ॥ ततः वृषपुच्छे प्रेतस्य नाम गोत्राद्युच्चार्य तर्पणं कुर्यादिति केचित् ॥ एतावत्कृत्वा स्विकृदादिकुर्यादिति वा ॥
ततः परित्तरणविसर्जनानादिकर्मशेषं समापयेत् ॥ ततो रुद्रसोमं द्रेभ्यो नुरुपमामान्नत्रयं सदक्षिणं दद्यात् ॥ ततो वृषोत्सर्गसंपूर्णता
सिद्ध्यर्थं तिलानुदकुंभं वा सोहिरप्यं यथाशक्ति दक्षिणां च दद्यात् ॥ पतिपुत्रवत्याः सुवासिन्या न वृषोत्सर्गः तत्स्थाने एकापय
स्विनी गौर्देया ॥ इति वृषोत्सर्गविधिः ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ ३३६ ॥ अर्थमहैकोदिष्टम् ॥
॥ ३३६ ॥ अद्येत्यादिअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृ
त्तिरिति । तत्राद्यैर्द

श्रीः ॥ तस्मिन्नेवाहन्येकं ब्राह्मणं निमंत्र्य तस्य श्रुतमभ्यर्च्य गार्ग्यपुष्पाच्छादयत् । प्रलवङ्गिः प्रतः प्र
न्योत्तमलोकप्राप्तये एकादशहेमहैकोद्विष्टं करिष्ये इति संकल्प्य । क्षणपाद्यासनाध्यर्ग्यपुष्पाच्छादयत् । प्रलवङ्गिः प्रतः प्र
क्षिणाग्रकुशोपरि एकमर्ध्यपात्रमासाद्य तत्रैकं पवित्रं जलं च क्षिप्त्वा । तिलोन्मिमोमदेवत्यो गोसवेदेव निर्मितः । प्रलवङ्गिः प्रतः प्र
तेमोल्लोकान् प्रीणयाहिनः इति मंत्रेण तूष्णीं वा तिलांक्षिप्त्वा अमुकगोत्रेत्यादि संबुद्ध्या प्रेतां तमुक्त्वा महैकोद्विष्टे इदमर्ध्यं तवोपति
पृतामित्यर्ध्यं दत्त्वा । पात्रे घृताक्तं सिद्धमन्नमादाय विप्रपाणौ प्रक्षालिते दर्भानां स्तीर्यामुकगोत्रेत्यादि अमुकप्रेतायां येऽपि
एका माहुतिं हुत्वा तदन्नमग्नौ क्षिपेत् । नवापाणिहोमः । ततः परिवेषणाद्यं गुंघ्रनिवेशनांतं कृत्वा अमुकगोत्रेत्यादि अमुकप्रेतायां त्रैलोक्ये
यथाशक्तिसोपस्करममृतरूपमुपतिष्ठतामिति संकल्प्याऽऽपोशनादि दद्यात् । प्रेतस्य वस्त्रशयनाभरणानि पादुकाश्च त्रोटकपात्रवा
ड उपतिष्ठतामिति पिंडं दद्यात् । तिलोदकं भृंगराजपत्रं दक्षिणां च दद्यात् । प्रेतस्य वस्त्रशयनाभरणानि पादुकाश्च त्रोटकपात्रवा
हनादीनि यथाशक्ति दद्यात् । भूयसी दक्षिणां दत्त्वा संतोषयेत् । अभिरम्यतामिति विसर्जनं । अभिरताः स्मेति प्रतिवचनं । एको
द्विष्टे एको विप्रः द्विवैव निमंत्रणं एकमर्ध्यपात्रं धूपदीपौ नस्तः स्वधाशब्दपितृशब्दनमः शब्दान संति नाभिश्चरणं सर्वप्राचीना
वीतिनाकार्यं देवं नास्ति नाग्नौ करणं एकएव पिंडः अनुमंत्रणादिसर्वममंत्रकं अक्षय्यस्थाने उपतिष्ठतामिति वदेत् श्राद्धशेषभोज
नं । किमुपचैव नवश्राद्धानि पूर्वोक्तानि नमेते । शिवस्वामिमेतैतत् । किमुपचैव नवश्राद्धानि पूर्वोक्तानि नमेते ।

2

॥४३४॥
॥५०३॥

॥ ३३७ ॥ अथाग्नौ ग्रहकोटिद्विष्टः ॥ ग्रामाद्वहिः शुचौ देशे गोमयेनोपलिसे अद्येत्यादि अमुकगोत्रस्या
मुकप्रेतस्य प्रेतत्वं निवृत्त्योत्तमलोकप्राप्तये एकादशहोमैर्होतुः ॥ इति महोक्तद्विष्टः ॥
इति संकल्प्य दर्भवदौ अमुकगोत्रा मुकप्रेतमहोक्तद्विष्टकरिष्ये इति संकल्प्य ॐ भूर्भुवः स्वः इति लौकिकाग्निप्रति
अमुकगोत्रायेत्यादि प्रेताय स्वाहेति अग्नौ एकाहुति होमः । ततो ग्रेरग्रतस्त्रिकोणमंडलोपरि पात्रं संस्थाप्य परिवेषणादिसंकल्पं तं पू
र्ववत् । उदीरतामित्यष्टभिर्मन्त्रैः प्रणवाद्यैः स्वाहाकारैश्च तु वारवृत्त्या द्वात्रिंशदाहुतीर्ग्रासमिताः सोपस्करान्नस्य जुहुयान्नत्या
असंयद्भ्युर्यवकार्कतुलास्तेनो वं तु पितरो हवेषु स्वाहा ॥ इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्यये पूर्वा सोय उपरा स ईयुः । ये पाथि वेरज स्यान्निष
त्वायेवानुन सुवजना सुविष्टु ॥ आहं पितृन् सुविद्वो अविस्तिन पातं च विक्रमं च विष्णोः । ब्रह्मि पदो ये स्वध्या सुतस्य भर्जत पि
उपहृताः पितरः सोम्या सो बहिष्ये युनि धियुमिये ॥ त आगं मतुत इह श्रुवंत्वधिब्रुवंतु त्वं वत्समान् ॥ आच्युजानुदक्षिणतो निष

देशपक्षेऽजैकपादूपिन् असुकप्रेतइदमासनमित्यादिप्रत्येकक्षणपाद्येसंबुद्ध्यादत्वाआसनंषष्ठ्यान्नदानंचतुर्थ्यार्चापयेत् ।
अशक्तेनसर्वोद्देशेनैकएवभोजनीयः । भोजनाभावेएकादशमात्रानि । एकत्राहणपक्षेतुएकादशनामान्युक्त्वाएतद्रूपिणे
ऽसुकप्रेतायेत्याद्याह्यं । भोजनानंतरंदक्षिणाविसर्जनादिकार्यं । अत्रपिंडदानाध्वौगौकरणविकिराणामभावः॥इतिरुद्र०ग०॥

॥ ३३९ ॥ अथवसुगणश्राद्धम् ॥

इदंचकृताकृतं । इदमप्यष्टवसूद्देशपक्षेसव्येनतद्रूपेतोद्देशपक्षेत्वपसव्येनकार्यं । शक्तेनाष्टौत्राहणाभोजनीयाः ।
अशक्तेनैकभसर्वोद्देशेन । अन्नाभावेआमान्नदानं । अन्यत्सर्वपूर्ववत् । वसुनामानिच ॥ ध्रुवो १ ऽध्वरश्च २ सोमश्च ३
आपश्चै ४ वानिलो ५ ऽनलः ६ । प्रत्यूषश्च ७ प्रभासश्च ८ वसवोष्टौप्रकीर्तिताइति । असुकगोत्रेत्यादिसंकल्पांते ध्रुवव
सुरूपिन्असुकगोत्रासुकप्रेतअयंतेक्षणउपतिष्ठतांइत्यादिसर्वकुर्यात् ॥ अत्रापिपिंडाद्यभावः ॥ इतिवसुगणश्राद्धं ॥

॥ ३४० ॥ अथषोडशभारिकश्राद्धानि ॥

तानिच । आद्यमासिक १ ऊनमासिक २ द्वितीयमासिक ३ त्रैपक्षिक ४ तृतीयमासिक ५ चतुर्थमासिक ६ पंचममा
सिक ७ षष्ठमासिक ८ ऊनषाणमासिक ९ सप्तममासिक १० अष्टममासिक ११ नवममासिक १२ दशममासिक १३
एकादशमासिक १४ द्वादशमासिक १५ ऊनाब्दिकानि १६ तत्तत्कालेकर्तव्यानिद्वादशेहिंसपिंडीकरणाधिकारसिद्ध्यर्थम
पकृष्यएकादशेद्वादशेवाहिकार्याण्येकोद्विष्टविधिना । यदिमरणादारभ्यद्वादशमासमध्येकश्चिदधिकस्तदातन्मासिकंद्वि

वारंकार्यएवंसप्तदशश्राद्धानिभवन्ति ॥ अथप्रयोगः । तस्मिन्नेवाहनिप्रातःपोडशब्राह्मणान्निर्मन्त्र्यतेपात्रमश्रुक्रमंभ्यंगोकारयि
 त्वाकृतमाध्याह्निकः पोडशपाकान्निपाद्याशक्तौओदनमात्रभेदं कृत्वाश्राद्धमुपक्रमेत् । अत्यशक्तौआमानेनवाकुर्यात् ॥
 देशकालौस्मृत्वाऽमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थं अतिक्रान्तमाद्यमासिकंसपिंड्यधिकारार्थमपकृत्यो
 नमासिकादीन्यूनान्द्विक्कांतानिपंचदशमासिकानिचअश्वेनामानेनवाएकोदिष्टविधिनातंत्रेणकरिष्यइतिसंकल्प्य । अमुकगो
 त्रामुकप्रेतआद्यमासिकेक्षणःक्रियतां । एवंद्वितीयमासिकइत्यादिपोडशस्थानेषुक्षणंदत्वाअमुकगोत्रामुकप्रेताद्यमासिकेद्विती
 यमासिकइत्यादिइदंतेपाद्यमुपतिष्ठतामित्येवंपोडशब्राह्मणेषुपाद्यंदद्यात् । एवमासनाध्यर्गंधपुष्पाच्छादनानिप्रत्येकंपोडश
 भ्योदद्यात् । अर्घ्येति लावापेतिलोसीतिमंत्रेणमैहैकोदिष्टवद्दूहः । एकैकमध्यर्गप्रत्येकं । पोडशपात्रेषुघृतार्कमन्त्रप्रत्येकमादाय
 मैहैकोदिष्टवदमुकशर्मणेप्रेतायस्वाहेति एकैकामाहुतितत्तदन्नेनकरेहुत्वाहुतमन्त्रमशौप्रक्षिप्य तत्तदाहुत्यर्थमन्नयतोगृहीतं
 तदन्नंतत्रतत्रपरिविष्यांगुष्ठनिवेशनांतं कृत्वा अमुकप्रेतायाद्यमासिकश्राद्धेइदमन्नंयथाशक्तिसोपस्करंसोदकुंभममृतरूपमुप
 तिष्ठतामितिसंकल्पयेत् । एवंद्वितीयमासिकादौ । मुक्त्वत्सुद्विजेपुतत्तदन्नंपोडशसुपात्रेषुगृहीत्वातत्तत्कराहुतिशिष्टमन्नंतत्रत
 त्रप्रक्षिप्यतत्तद्विप्रसमीपेदर्भशिखायाममुकगोत्रायामुकप्रेतायाद्यमासिकादावर्धतेपिंडउपतिष्ठतामितिपोडशपिंडान्दद्यात् ।
 आमपक्षेआमान्नस्यसंकल्पः । सक्तुपिष्टेनचपिंडदानं । पिंडोपरितिलोदकंभृंगराजपत्रादिमैहैकोदिष्टवत् । अंजनादिकंसर्वप्रा
 कृतं । अक्षय्येउपतिष्ठतामितिवदेत् । यथाशक्तिदक्षिणांदत्वाऽभिरम्यतामिति विसर्जयेत् । अन्यत्सर्वविहितनिषिद्धादिमहै

कोदिष्टवत् । एवं एकदेशकालकर्तृकत्वात् तन्नेत्रेण योऽशश्राद्धादिकुर्यात् । आद्यमासिकं सर्वसमाप्य द्वितीयादीनि प्रत्येकं पृथगेव सर्वाणि न तु तन्नेत्रेणैकचित् । एतदन्तरमाद्याब्दिकमप्येकोदिष्टविधिनार्थं । आद्यमासिकेन तन्नेत्रेण सिद्धेन पृथक्कार्यं किंतु आद्यमासिकं आद्याब्दिकं च तन्नेत्रेण करिष्ये इति संकल्पयेदितिकेचित् ॥ इति षोडशश्राद्धानि ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥

॥ ३४१ ॥ अथ दशदानानि ॥

श्रीः ॥ आचम्य प्राणानाम्य देशकालौ निर्दिश्य अमुकगोत्रस्य पित्रादेः परलोकोपकारकाणि पूर्वसंकल्पितानि दशदानानि करिष्ये ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासो धान्यगुडानि च ॥ रौप्यं लवणमित्यादि दशदानान्यनुक्रमाम ॥ विप्रसंपूज्यगोप्रदानं ॥ यज्ञसाधनभूताया विध्वस्याधौघनाशिनी ॥ विश्वरूपधरो देवः प्रीयतामनया गवा ॥ भूमिदानं ॥ सर्वेषामाश्रया भूमिर्वराहेण समुद्धृता ॥ अनंतस्य फलदा अतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ तिलदानं ॥ महर्षेर्गोत्रसंभूताः काश्यपस्य तिलाः स्मृताः ॥ तस्मादेवांप्रदानेन पितृपापं व्यपोहतु ॥ हिरण्यदानं ॥ हिरण्यगर्भं गर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ आज्यदानं ॥ कामधेनोः समुद्धृतं सर्वकर्तुषु संस्थितं ॥ देवानामाज्यमाहार अतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ वस्त्रदानं ॥ शीतवातोष्णसंत्राणं लज्जायारक्षणं परं ॥ देहालंकरणं वस्त्रमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ धान्यदानं ॥ सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत् ॥ प्राणिनां जीवनोपाय अतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ गुडदानं ॥ गुडमिश्रसोद्भूतं मंत्राणां प्रणवो यथा ॥ दानेनानेनैवैतस्य परालक्ष्मीः स्थिरा गृहे ॥ रौप्यदानं ॥ प्रीतिर्यतः पितृणां च विष्णुशंकरयोः सदा ॥ शिवेनोद्भवं रूप्यमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ लवणदानं ॥

यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टालत्रणं विना ॥ शंभोः प्रीतिकरं यस्मादतः शांतिं प्रयच्छमे ॥ अनेन दशदानाख्येन कर्मणा प्रेतोद्धर्ताम
हाविष्णुः प्रीयतां ॥ इति दशदानानि ॥ (सर्वत्र पुत्रकर्तृके संकल्पवाक्ये दानमंत्रे च 'मे-मम' इत्यादि स्थले 'पितुः-तस्य' इत्यूहः कार्यः)

॥ ३४२ ॥ अथाष्टदानानि ॥

श्रीः ॥ तानि च आमन्त्रोदकुंभगोवस्त्रभूस्यास्तरणछत्रासनानि ॥ अमुकशर्मणः पित्रादेः परलोके तत्तद्दानकल्पोक्तफलावाप्तये
ष्टदानानि क० ॥ विप्रसंपूज्य आमन्त्रदानं ॥ अन्नमेव यतो लक्ष्मीरन्नमेव जनार्दनः ॥ अन्नं ब्रह्माखिलत्राणमस्तु जन्मनि जन्मनि ॥
उदकुंभदानं ॥ वारिपूर्णो घटश्चायं देवत्रयमयो यतः ॥ प्रीयतां धर्मराजस्तु दानेनानेन पुण्यदः ॥ गोप्रदानं ॥ यज्ञसाधन
भूतायां ॥ वस्त्रदानं ॥ शीतवातोष्णसंत्राणं ० ॥ भूमिदानं ॥ सर्वेषामाश्रयाभूमिः ० ॥ शय्या (डाळी) ॥ यथानकृ
ष्णशयनं शून्यं सागरजातया ॥ शय्यै तस्याप्यशून्यास्तु तथा जन्मनि जन्मनि ॥ छत्रदानं ॥ इहामुत्रातपत्राणं कुरु मे केशवप्रभो ॥
छत्रं त्वलीतयेदत्तं तस्यास्तु च सदा शुभं ॥ आसनं (पाट) ॥ त्रिलोकीनाथदेवेश सर्वभूतकृपणिनेधे ॥ आसनेन च तुष्य स्वप्रयच्छ तस्य
वांछितं ॥ इत्यष्टदानानि ॥ वृषोत्सर्गगाष्टदानानि तु आमन्त्रत्रयं तिलानुदकुंभं गांसो हिरण्यं चेति ऽतत्र तिलदानं ॥
महर्षेर्गोत्रसंभूताः काश्यपस्य तिलाः स्मृताः ॥ तस्मादेषां प्रदानेन तस्य पापं व्यपोहतु ॥ हिरण्यगर्भेति हिरण्यदानं ॥ अन्ये आमन्त्रो
दकुंभगोवस्त्रदानादिमन्त्रादशाष्टदानां तर्गतास्तत्तदुक्ताज्ञेयाः ॥ विस्तरं भियानपुनः संवृहीताः ॥ एवमग्रेऽपि उपदानादौ ज्ञेयं ॥

॥ ३४३ ॥ अथोपदानानि ॥

श्रीः ॥ अन्नचैवोदकुंभचोपानहौचकमंडलुः ॥ छत्रं वस्त्रं तथा यष्टिं लोहदंडं च दापयेत् ॥ अग्निष्टिकां प्रदीपं च तिलांस्तांबूलमेव च ॥ चंदनं पुष्पमालां चोपदानानि चतुर्दश ॥ पित्रादेः प्रेतस्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थं परलोके तत्तद्दानकल्पोक्तफलावाप्तये चतुर्दशोपदानानि क० ॥ आमन्त्रं ॥ अन्नमेव यतो० ॥ उदकुंभः ॥ वारिपूर्णो घटः० ॥ उपानहौ प्रदास्यामि कंटकादिनिवारणे ॥ सर्वमार्गेषु सुखदे अतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ कर्मण्डलुः ॥ त्रिलोकीनाथ० उदपात्रेण संस्तुष्टः प्रयच्छ० ॥ छत्रं ॥ इहामुन्नातप० ॥ वस्त्रं ॥ शीतवातोष्णसं० ॥ यष्टिदानं ॥ त्रिलोकीनाथ० अनेन यष्टिदानेन प्र० ॥ लोहदंडः ॥ ज्ञानाज्ञानकृतं पापं तथा लोभात्कृतं चिरात् ॥ लोहदंडप्रदानेन सर्वपापं व्यपोहतु ॥ अग्निष्टिका ॥ त्रिलोकीनाथ० अग्निष्टिकाप्रदानेन प्र० ॥ दीपदानं ॥ दीपो ज्ञानप्रदो नित्यं देवतानां प्रियः सदा ॥ दानेनास्य भवेत्सौख्यं शान्तिस्तद्वांछितं फलं ॥ तिलदानं ॥ महर्षेर्गोत्रं ॥ तांबूलदानं ॥ सोपस्करं च तांबूलं सर्वदा मंगलप्रियं ॥ प्रियं चैव तु देवानां सौगंध्यं वदने स्तु वै ॥ चंदनं ॥ त्रिलोकीनाथ० चंदनस्य प्रदानेन प्रयच्छ० ॥ पुष्पमाला ॥ त्रिलोकीनाथ० पुष्पमालाप्रदानेन प्र० ॥ इति चतुर्दशोपदानानि ॥ केचित् तिललोहहेमकार्पासलवणभूमिभेदेषु सप्तधान्येत्यष्टदानान्याहुः ॥ त्रिलोकीनाथ० कार्पासेन च संस्तुष्टः सप्तधान्ये इत्याद्युहः ॥ सप्तधान्यानि तु यवव्रीहिगोधूमतिलमापमुद्गप्रियं गुसंज्ञानि ॥ अन्ये मंत्रा उपरिवज्ज्ञेयाः ॥ सिद्धस्थालीदानं ॥ इमां पायसपूर्णयः स्थालीं धृतजलादिभिः ॥ दद्यात्संपत्तिपात्रं स्यादतः पाहि महेश्वर ॥ ऊर्णां वस्त्रं चा

रुचित्रंदेवानां प्रीतिवर्धनं ॥ सुखसर्शकरं यस्मादतः शान्तिं ॥ व्यजनदानं ॥ व्यजनं वायुदैवतं ग्रीष्मकाले सुखप्रदं ॥ अस्य
प्रदानात्सकलाः संतुतस्य मनोरथाः ॥ इति ॥ ॥ तिलपात्रदानं ॥ पित्रादेः जन्मप्रभृतिमरणांतंकृतनानाविधपापप्रणा
शार्थं ॥ तिलाः पुण्याः पवित्राश्च तिलाः सर्वकराः स्मृताः ॥ शुक्लावायुदिवा कृष्णाः पिंगोत्रसमुद्भवाः ॥ यानिकानि च पापा
निब्रह्महत्यासमानि च ॥ तिलपात्रप्रदानेन तस्य पापं व्यपोहेत् ॥ न ग्रन्थच्छादनीयवस्त्रदानं ॥ मंत्रउपरिचिह्नं ॥ ६३ ॥
॥ ३४४ ॥ अथ प्रायश्चित्तभोगोदानप्रयोगः ॥

॥ ३४४ ॥ अथप्रायश्चित्तभोदानुयोगः ॥
 अचम्यप्राणानाम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकमेतस्यजन्मप्रभृत्यद्यथावदाचरितसमस्तपातकस्याकृतप्राय
 श्रीः ॥ आचम्यप्राणानाम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकमेतस्यजन्मप्रभृत्यद्यथावदाचरितसमस्तपातकस्याकृतप्राय
 श्चित्तस्यामरणांतं पापपनोदनार्थं प्रायश्चित्तधेनुदानं क० ॥ गोः पूजनं करिष्ये ॥ पंचगावः समुत्पन्नामथ्यमाने महोदधौ ॥ ता
 सांमध्ये तु यानं दातव्यं देव्यै नमो नमः ॥ इति मंत्रेण पूजयेत् ॥ शक्तौ स्वर्णं शृंगीमित्यादिदानवाक्ये वक्ष्यमाणानलंकारांस्तत्रतत्र
 संयोज्यान्या नप्ययेत् ॥ तत आगावो अगमन्नि त्सूक्तेन गां त्रिः प्रदक्षिणी कृत्य प्रार्थयेत् ॥ यालक्ष्मीः सर्वभूतानां याचदेवेष्वव
 स्थिता ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं व्यपोहतु ॥ देहस्थया च रुद्राणीं शंकरस्य प्रिया सदा ॥ धेनुरूपेण सा देवी तस्य पापं व्यपोहतु ॥
 विष्णोर्वक्षसिया लक्ष्मीः स्वाहा याच विभावसोः ॥ चंद्रार्कशक्रशक्तिर्या धेनुरूपास्तु साम्रिये ॥ चतुर्मुखस्यया लक्ष्मीर्या लक्ष्मीर्धन
 दस्य च ॥ लक्ष्मीर्या लोकपालानां सा धेनुर्वरदास्तु मे ॥ स्वाधात्वं पितुमुख्यानां स्वाहा यज्ञभुजांतथा ॥ सर्वपापहरा धेनुस्तस्माच्छां
 तिं ग्रयच्छमे ॥ इति गांप्राथम्यं प्रतिग्रहीतारं ब्राह्मणं यथाविभवं संपूज्य गोपुच्छदेशेतमुदङ्मुखमवस्थाय स्वयंप्राङ्मुखः स्वर्णयुता

ज्यपूरितकांस्यपात्रेगोपुच्छंनिक्षिप्य ॥ प्रायश्चित्तेसमुत्पन्नेनिकृतिर्नकृताक्कचित् ॥ तस्यपापस्यशुद्ध्यर्थधेनुमेतददासिते ॥ म
यामत्यित्रावाजन्मप्रभृतिअद्यावदाचरितसमस्तपातकस्याकृतप्रायश्चित्तस्यामरणान्तंपापानोदकामः प्रायश्चित्तत्वेनकल्पि
तांइमांकपिलांधेनुंरुद्रदैवत्यांसुवर्णश्रृंगैरौष्यखुरांताघपृष्ठांधंटात्रैवेयकांमुक्तालांगूलांकांस्यदोहनिकांवस्त्रद्वयाभरणाद्युपस्कर
युतांअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यपरलोकेमुखसिद्धयेअमुकगोत्रायामुकदर्शनेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेत्युक्त्वा विप्रकरेसकुशतिलोद
कंगोपुच्छंदत्वा ॥ यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याधौघनाशिनी ॥ विश्वरूपधरोदेवःप्रीयतामनयागवा ॥ इतिपठेत् ॥ प्रतिग्रही
तातुदेवस्यत्वेतिमंत्रेणप्रतिगृह्य ॐस्वस्तीत्युक्त्वाकइदंकस्माअदादितिकामस्तुतियथाशाखांपठेत् ॥ कर्तादानस्यप्रतिष्ठासिद्ध्य
र्थंदक्षिणांदत्वायमोक्षांगोमतींविद्यांपठेत् ॥ गावःसुरभयो नित्यंगावोगुरुगुलुगंधिकाः ॥ गावःप्रतिष्ठाभूतानांगावःस्वस्त्ययनं
महत् ॥ अन्नमेवपरंगावोदेवानांहविरुत्तमं ॥ पावनंसर्वभूतानारक्षंतिचवहंतिच ॥ हविषामंत्रपूतेनतर्पयंत्यमरान्दिवि ॥ ऋ
षीणामपिहोतृणांगावोहोमेप्रतिष्ठिताः ॥ सर्वेषामेवभूतानांगावःशरणमुत्तमं ॥ गावःपवित्रंपरमंगावोर्मंगलमुत्तमं ॥ गावःस
र्वस्यभूतस्यगावोधन्याःसनातनाः ॥ नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौरभेयीभ्यएवच ॥ नमोब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोन
मः ॥ ब्राह्मणाश्चैवगावश्चकुलमेकं द्विधाकृतं ॥ एकत्रमंत्रास्तिष्ठतिहविरैकत्रतिष्ठति ॥ इति ॥ ततोब्राह्मणेनसहगंगप्रदक्षिणी
कृत्यविष्णुंस्मृत्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वाचा मेत् ॥ इतिगोदानविधिः ॥ अयमेवविधिरग्नेप्रत्यक्षधेनुदानेतत्तदूहेनसर्वत्रोह्यःअत्रां
गन्यासादिविशेषःपूर्वोक्तगोदानप्रयोगेआलोचनीयः ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥

॥ ३४५ ॥ अथपंचगोदानानि ॥

पापधेनुदानं ॥ आजन्मोपार्जितपापं मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ तत्सर्वनाशमायातु पापधेनुप्रदानतः ॥ ममपितुः मनोवाक्कायकर्मभिराजन्मोपार्जितपापपानोदनकामो हं इमां कृष्णां पापापनोदधेनुं यथाशक्तिसोपस्करं रुद्रदैवत्यांगोत्राय शर्मणे तुभ्यं संप्रददे ॥ उत्क्रांतिधेनुदानं ॥ असूक्रांतौ प्रवृत्तस्य सुखोक्रमणसिद्धये ॥ तुभ्यमेनां संप्रददे धेनुमुक्रांतिं सञ्ज्ञिकाम् ॥ ममपितुः सुखेन प्राणोक्रमणप्रतिबंधकोक्तनिष्कृत्यनुक्तनिष्कृतिजनितसकलपापक्षयद्वारा सुखेन प्राणोक्रमणसिद्धयर्थं मिमांशुत्क्रांतिं सञ्ज्ञिकां धेनुं यथाशक्तिसोपस्करं रुद्रदैवत्यांगोत्राय शर्मणे तुभ्यं संप्रददे नमः ॥ चैतरणीधेनुदानं ॥ तत्रोपकल्पनं ॥ पाटलां कृष्णां वा हेमशृंगाद्युपेतां कृष्णवस्त्रयुगच्छन्नांसं सधान्यसंयुक्तं चोपायं धेनुं स्याद्रोणमितकार्पासशिखरे तस्मिन् पात्रं तत्र महिषारूढं दक्षिणवामकरधृतलोहदंडपाशुहैमं यमं स्थापयित्वा तदग्रे कपट्वं धेक्षुदंडं निर्मितनौकोपरितां धेनुं स्थापयित्वा तिथ्यादिसंकीर्त्य अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य यमद्वारस्थितैवैतरणीं तर्तुगोदानं करिष्ये इति संकल्प्य द्विजं वृत्वा हैमप्रतिमायामक्षतपुंजे वा विष्णुं विप्रंगां च संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ विष्णुरूपद्विजश्रेष्ठ भूदेव गतिपावन ॥ तर्तुवैतरणीमस्य कृष्णांगं प्रददाम्यहम् ॥ धेनुकेतवं प्रतीक्षस्व यमद्वारे महापथे ॥ उचितीर्षुरयं देवि वैवैतरण्यैनमोस्तुते ॥ यमद्वारपथे घोरो घोरावैतरणी नदी ॥ तां तर्तुमस्य यच्छामि कृष्णावैतरणीं तु गाम् ॥ ममपितुः यमद्वारस्थितैवैतरण्याख्यनद्युत्तरणार्थं इमां कृष्णांगं सवत्सां यमप्रतिमायुक्तां कृष्णवस्त्रयुगच्छन्नांसं सधान्ययुतारक्तमाल्याद्यलंकृतां यथाशक्तिस्वर्णशृंगद्युपस्करोपेतां कार्पासद्रोणशिखरां रुद्रदैवत्यांगोत्राय शर्मणे तुभ्यं संप्रदद

देहति तिलजलकुशयुतंगोपुच्छं विप्रहस्ते दद्यात् ॥ ऋणधेनुदानं ॥ ममपितुः ऐहिकामुष्मिकससजन्मार्जितं ऋणपातकापाकर
णार्थगोदानं क० ॥ ऐहिकामुष्मिकं यच्च ससजन्मार्जितं ऋणं ॥ तत्सर्वं शुद्धिमायातु गामेकां ददतो मम ॥ संकल्पवाक्यमुक्त्वा
इमां गङ्गा इत्यादि पूर्ववत् ॥ ॥ मोक्षधेनुदानं ॥ मोक्षदोवाधु देवस्तु वेदशास्त्रेषु गीयते ॥ तत्प्रीतये द्विजाभ्याय मोक्षधेनुं ददा
म्यहम् ॥ ममपितुः समस्तपापक्षयपूर्वकं संसारमोक्षावाप्तिकामः श्रीपापापहमहाविष्णुप्रीतिकामश्च इमां मोक्षधेनुं यथाशक्तिसो
पस्कं गुरुद्रुदेवत्यां गोत्राय शर्मणे संप्रददेन मम ॥ ॥ ४१ ॥

अश्वदान
॥३४६॥

श्रीः ॥ अद्येत्यादि० ममपितुर्वासमस्तपापक्षयपूर्वकं अश्वरोमसंख्याकाब्दसूर्यलोकनिवासाप्तिकामः यथाशक्तिसोपस्करं अश्व
दानं करिष्ये ॥ अश्वकर्णं धृत्वा दद्यात् ॥ ॥ ३४६ ॥ अथाश्वदानम् ॥ ४१ ॥

महार्णधममुत्पन्न उच्चैः श्रवास्त्वमश्वानां राज्ञां विजयकारक ॥ सूर्यवाहनमस्तुभ्यमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥
गृहीष्वविप्रैर्द्रमया दत्तं सुशोभनं ॥ इति दानं मंत्रमुच्चार्य इममश्वं सुवर्णतिलकालंकारयुतं तलाटमैवेयकादियुतं च गंधपुष्पाद्यर्चि
तं सूर्ययमदैवतं ममपितुः ब्रह्महत्यादिसमस्तपापनाशकामो हयरोमसमसंख्याकाब्दसूर्यलोकनिवासकामश्च गोत्राय शर्मणे तुभ्यम
हं संप्रददेन मम ॥ सांगता सिद्धये दक्षिणां दद्यात् ॥ अनेनाश्वदानाख्येन कर्मणा प्रेतोद्धर्ता महाविष्णुः प्रीयतां ॥ ४१ ॥

॥४१९॥

॥ ३४७ ॥ अथशय्यादानम् ॥

श्रीः ॥ अष्टदलेतिलप्रस्थं निक्षिप्य तस्मिन्दारुमयीं स्वास्तीर्णाद्युपस्करयुतां शय्यामास्तीर्य तस्याः समंतादीशानादिकोणचतुष्टये
शिरोभागे च पंचकुंभान् क्रमात् घृतकुंभगोधूमजलपूर्णकुंभमुच्छीर्य घृतपूर्णकलशं सप्तधान्यानि च संस्थाप्य अद्येत्यादि ० पित्रा
देः समस्तपापक्षयपूर्वकाप्सरो गणसेवायुतविमानकरणैकैर्द्रुपुर्गमनोत्तरपट्टिसहस्रवर्षाधिकरणकक्रीडनस्त्रीसंघसमावृतसर्वलो
कमहिमत्वतदुत्तरपट्टियोजनमंडलराज्यभोगानंतरं शिवसायुज्यावाप्तिकामः शय्यादानमहं करिष्ये इति संकल्प्य द्विजंसपत्नी
कंवृत्वा यथाविभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य शय्यायां लक्ष्मीनारायणप्रतिमां स्वर्णमयीं संस्थाप्य संपूज्य सपत्नीकविभ्रिणसहस्र
व्यांप्रदक्षिणीकृत्य नमः प्रमाणैर्देव्यै इति चतुर्दिक्षु क्रमेण प्रणम्य मंत्रस्तु ॥ यथानकृष्णशयनं शून्यं सागरजातया ॥ तथैतस्या
प्यशून्यास्तु शय्याजन्मनि जन्मनि इति ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य पितुः सर्वपापक्षयेत्यादि शिवसायुज्यावाप्तिकामो गोत्राय शर्मणे सुपू
जिताय इमां शय्यां ईशानादिकोणचतुष्टयस्थापनक्रमेण घृतकुंभगोधूमजलपूर्णकुंभसमेतां हंसतूलीप्रच्छन्नां शुभ्रगंडोपधानि
कांप्रच्छादनपटास्तृतासप्तधान्ययुतां तांबूलायतनादर्शैर्लालवंगकर्पूरयुता सुगंधपरिमलभोग्यवस्तुचंदनागरुदीपिकोपानच्छत्र
चामरासनयुतां भोजनभाजनजलपात्रपंचवर्णवितानकेशप्रसाधिन्यं जनशलाकापुष्पमालायुतां लक्ष्मीयुतनारायणप्रतिमास
हितां युक्तोपस्करामंगिरोदैवतांगोत्राय शर्मणे सुपूजिताय सालंकृताय सपत्नीकाय तुभ्यमहंसंप्रदेनममेति शय्योपवेशितविग्रह
स्ते साक्षतकुशोदकं क्षिपेत् ॥ तस्मै सुवर्णमेव दक्षिणां दद्यात् ॥ ततो ब्राह्मणेभ्यो भूयसी दद्यात् ॥ इति शय्यादानम् ॥ ॥ ४३ ॥

श्रीः ॥ सागोचर्ममिताधिकावादेया ॥ दशहस्तेनदंडेनत्रिशदंडानिवर्तनं ॥ त्रिभागहीनंगोचर्ममानमाहप्रजापतिः ॥ अद्येत्यादिपितुःसर्वपापक्षयपूर्वकंपष्टिसहस्रवर्षस्वर्गनिवासोत्तरंशिवपुरनिवासार्थंभूदानं०॥ विप्रंवृत्वा ॥ सर्वेयामाश्रयाभूमिर्वराहेण समुद्धृता ॥ अनंतसस्यफलदाअतःशान्तिं०॥ यस्यांरोहंतिर्बीजानिर्वर्षाकालेमहीतले ॥ भूमेःप्रदानात्सकलास्तस्यसंतुमनोरथाः ॥ यज्ञोपवीताज्येवस्वभोजनंचान्नभाजनं ॥ दशकंपदमेतत्स्यात्पदान्येवंत्रयोदश ॥ आसनोपानहौछत्रंमुद्रिकाचकमंडलुः ॥ पित्रादेःमार्गकष्टपरिहारपूर्वकमुत्तमलोकावासयेतृस्यर्थच० ॥ विलोकीनाथदेवेशसर्वभूतकृपानिधे ॥ पददानेनतुष्यस्वप्रयच्छतस्यवांछितं ॥ संकल्पवाक्यांतेइदंयथाशक्तिआसनादिदशोपकरणसमूहात्मकंपदंतृतीयांशदक्षिणायुतंतुभ्यंसंप्रददे ॥ शालग्रामदानम् ॥ संकल्पवाक्यांतेइदंयथाशक्तिआसनादिदशोपकरणसमूहात्मकंपदंतृतीयांशदक्षिणायुतंतुभ्यंसंप्रददे ॥ नतस्यसंतुमनोरथाः ॥ सशैलवनभूचक्रदानसमफलावासये० ॥ महाकोशनिवासेनशक्राद्यैरुपशोभितः ॥ शालग्रामप्रदानेत्तम ॥ पुस्तकदानं ॥ गोदानसमफलावासिस्वर्गलोकनिवासविद्यादानादिकल्पोकफलावासये० ॥ सर्वविद्याश्रयायज्ञाः कारणंलिखिताक्षरं ॥ पुस्तकस्यंप्रदानेनतस्यप्रीणानुभारती ॥ संकल्पवाक्येनदद्यात् ॥ इतिभूम्यादिदानानि ॥ ॥ ४३ ॥

॥ ३४९ ॥ अथसपिंडीकरणम् ॥

श्रीः॥तत्रदेवार्थविप्रद्वयंप्रेतार्थमेकःपार्वणार्थत्रयइतिपद्अशक्तौदेवार्थप्रेतार्थपार्वणार्थप्रत्येकमेकइतित्रयंवा निमंज्य आचम्य
पवित्रंतेइतिपवित्रादिधृत्वाप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य अमुकगोत्रस्यअमुकशर्मणःप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यापितृलोकप्राप्त्यर्थं
भारद्वाजगोत्रैःकृष्णविष्णुमहादेवशर्मभिःवसुरुद्रादित्यस्वरूपैःप्रेतपितृपितामहप्रपितामहैः सहसपिंडीकरणंमृताहाद्वादेशेहि
पार्वणैकोदिष्टेनविधिनाकरिष्येइतिसंकल्प्य (मातरितुअमुकगोत्रायाअमुकदायाःभारद्वाजगोत्राभिःअस्मत्यितामहीप्रपिताम
हीवृद्धप्रपितामहीभिर्वसुरुद्रादित्यस्वरूपाभिःसह०इति॥एवंभ्रात्रादिसपिंडिनेप्यूह्य॥) तदंगयवतिलोदकवैश्वदेवसूक्तजपमा
र्जनत्रह्मदंडादि । श्राद्धभूमौ० क्षणादिकरिष्ये । अपोदत्वाकामकालसंज्ञकविश्वेदेवार्थत्वयाक्षणःकरणीयःएवंद्वितीये । अपस
व्यंप्रेतार्थक्षणउपतिष्ठतां । प्रेतस्यपित्रार्थत्वयाक्षणःकरणीयःएवंपितामहार्थप्रपितामहार्थच । स्मृत्युक्तकरणपक्षेतुसर्वेषांपादप्र
क्षालनमंडलानिर्कृत्वादेवमंडलादक्षिणेन्निक्षोणमंडलेयं । अमुकगोत्रअमुकशर्मप्रेतइदंतेपाद्यमुपतिष्ठतां । प्रेतपित्रादौपार्व
णवत् । ततःकर्ताब्राह्मणानाचमय्यस्वयंद्विराचम्यदेवानुपवेशयित्वा सव्यंसर्वेषांस्वागतंदेवाःसमाध्वं । प्राची० पित्रादयःसमा
ध्वं । उपक्रांतंसपिंडीकरणश्राद्धंकरिष्ये । शंनोदेवी० यवोसियवया० प्रेतस्थानेतूष्णीपार्वणस्थानेशंनोदेवी० उदीरता० ति
लारक्षत्व० रक्षोहणं० अष्टौवसव० पाकप्रोक्षणं० ॥ आगच्छंतुमहाभागा० श्राद्धभूमौ० ॥ सव्यंकामकालसं० देवानांब्राह्मणेइद
मासनंइत्यादिमंत्रवदध्यसादनावाहनार्घ्यदानंगंधपुष्पधूपदीपाच्छादनांतार्चनंप्रकृतिवत्॥ अपसव्यंततोमुकगोत्रस्यामुकप्रेत

स्येदमासनं ततः पार्वणस्थत्रयेऽप्योदत्वा अमुकगोत्राणामित्यादिषष्ठ्यासनं दत्वा पुरतः प्रेतार्थमेकमर्घ्यपात्रमासाद्य तत्पूर्वतः पार्व
णार्थपात्रत्रयमाश्रेयी संस्थं चासाद्य प्रेतपात्रे दर्भचतुष्टयं निधाय पार्वणपात्रेषु प्रत्येकं कुशत्रयं निधाय पात्रचतुष्टयेऽप्यप आसिच्य शं
त्रेषु प्रकुतिसकृदनुमंत्र्य प्रेतपात्रे तिलोसिसोऽप्रक्षवाग्निः प्रक्षः प्रेतमांलोकां न्प्रीणया हिनः इति तूष्णीं वा तिलान्प्रक्षिप्य पार्वणपा
त्रस्थमेकं कुशं प्रेतब्राह्मणहस्ते दत्वा प्रेतपात्रस्थजलैकदेशमादाय अमुकगोत्रा मुकशर्मन्प्रेत इदं तेर्घ्यमुपतिष्ठतां इत्यर्घ्यं दत्वा अमुक
गोत्रा मुकप्रेतपात्रोदकं भारद्वाजगोत्राणां कृष्णविष्णुमहादेवशर्मणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां प्रेतपितृपितामहप्रपितामहानाम
र्घ्यपात्रोदकैः संयोजयिष्ये संयोजयेत्युक्ते प्रेतपात्रस्थं कुशत्रयं पित्रादिपात्रत्रये दत्वा प्रेतार्थपात्रस्थजलं वक्ष्यमाणमंत्रैः किंचि
त्किंचित्संयोजयेत् । प्रतिसंयोजनं मंत्रावृत्तिः । तत्प्रकारस्तु प्रेतपात्रस्थोदकैकदेशपात्रांतरेणादाय ॥ येऽसमानाः सर्मनसः पित
रोऽयमुराज्ये ॥ तेषां लोकः स्वधानमोयज्ञो यज्ञेऽप्युक्त्वतां ॥ येऽसजाताः सर्मनसो जीवा जीवेषु मामकाः ॥ तेषां श्रीर्भयिकल्पताम्
स्मिंल्लोके शतं सर्माः ॥ संगच्छध्वं संवदध्वं संवोमनीं सजानतां ॥ देवाभांगं यथापूर्वं संजानानां उपासते ॥ समानो मंत्रः समितिः
समानोऽस्त्वोमनो यथावः सुसहसति ॥ एतान्मंत्रानुक्त्वा भारद्वाजगोत्रा शिवशर्मन्प्रेत भारद्वाजगोत्रेण कृष्णशर्मणा च सुरूपे
ण स्वपित्रा सहसा युज्यंगच्छेत्पुनः कृत्वा हस्ते गृहीतजले प्रेतपितृपात्रस्थोदके संयोजयेत् । पुनः प्रेतार्थपात्रस्थमुदकं किंचिद्गृहीत्वा ये

सपिंडीक-
॥३४९॥

॥४२१॥

समाना इत्यादि मंत्रान्पठित्वा भारद्वाजगोत्रशिवशर्मन्प्रेतभारद्वाजगोत्रेण विष्णुशर्मणारुद्ररूपेण स्वपितामहेन सह सायुज्यं गच्छेत्पुक्त्वा तज्जलं प्रेतपितामहपात्रे संयोज्य । ततः प्रेतपात्रस्थो दकं सर्वगृहीत्वा ये समाना इत्यादि मंत्रानुच्चार्य भारद्वाजगोत्रशिवशर्मन्प्रेतभारद्वाजगोत्रेण महादेवशर्मणा आदित्यरूपेण स्वप्रपितामहेन सह सायुज्यं गच्छेत्पुक्त्वा हस्तस्थजलं प्रेतप्रपितामहपात्रे संयोजयेत् ॥ (मातरितु भारद्वाजगोत्रगंगोप्रेतपात्रो दकं भारद्वाजगोत्राणां कृष्णावेणी नर्मदा नोप्रेतभर्तृमातृपितामहीप्रपितामहीनां वस्वादिरूपाणामर्घ्यपात्रो दकैः संयोजयिष्ये । पूर्ववत्त्रिपुकुशनिधानं ते प्रेतपात्रजलैकदेशमादाय ये समानेत्यादि मंत्रान्पठित्वा भारद्वाजगोत्रगंगोप्रेते भारद्वाजगोत्रया कृष्णादया वसुरूपया स्वश्वश्र्वा सह सायुज्यं गच्छेत्पुक्त्वा हस्तस्थजलं भर्तृमातृपात्रे संयोज्य पुनर्जलमादाय ये समाना इत्यादि मंत्रान्ते भारद्वाजगोत्रगंगोप्रेते भारद्वाजगोत्रया वेणीदयारुद्ररूपया स्वभर्तृपितामह्या सह सायुज्यं गच्छेत्पुक्त्वा हस्तस्थजलं तत्पात्रे संयोज्य प्रेतपात्रस्थं सर्वजलं गृहीत्वा ये समाना इत्यादि मंत्रपाठान्ते भारद्वाजगोत्रगंगोप्रेते भारद्वाजगोत्रयानर्मदादया आदित्यरूपया स्वभर्तृपितामह्या सह सायुज्यं गच्छेत्पुक्त्वा हस्तस्थमुदकं तत्पात्रे संयोजयेत् । आत्रादिसंयोजनेष्वेवमेवोह्यं) अनंतरं पार्वणस्थे प्रेतपित्रादिभ्य उशंतस्वेत्याद्यावाहनपूर्वक्रमेण पार्वणवदर्थदद्यात् ॥ ततो मुकप्रेतगंधमुपतिष्ठतां माल्यं आच्छादनमुपतिष्ठतामिति प्रेतदेवतापित्रादिभ्यः संबुद्ध्या पार्वणवदाच्छादनांतं कुर्यात् ॥ ततो भौकरणं करिष्ये इति संकल्प्य भोजनार्थादन्नादुद्धृत्य घृतां कंकृत्वा अमुकगोत्रायामुकशर्मणे प्रेताय स्वाहेत्येकमाहुतिं प्रेतस्थविप्रकरे हुत्वा तदन्नं वह्नौ प्रक्षिप्य पात्रांतरे सघृतमन्नमादाय द्विधा विभज्य पार्वणस्थन्नाह्मणकरेषु हुत्वा ततो ब्रह्मताभिधारपूर्वपात्रेषु परिरिचिष्य प्रथिवीति

पात्रमित्यादिकामकालसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यः इदमन्नमित्यादिप्रकृतिवत्। प्रेतपात्रे मुकुगोत्रायामुकशर्मणे प्रेतायेदमन्नं परि
विष्टं परिवेक्ष्यमाणं चोपतिष्ठतामिति निवेद्या पित्राद्युपविष्टस्य लेपृथिवीतइत्यादिपार्वणवत् । ब्रह्मार्पणं० ईशानविष्णु० एकोवि
षु० ततस्तृसेषु विश्वेदेवाः तृताः स्य प्रेतस्थाने स्वदितमिति प्रश्नः सुस्वदितं पित्रादौ प्रकृतिवत् । ततश्च पिंडो देयः उच्छिष्टसमी
पे पिंडार्थमेकं दर्भं निधाय तत्र शुंधंतां प्रेता इत्युदकं निनीय अमुकगोत्रायामुकप्रेताय पार्वणवत् । अयं ते पिंड उपतिष्ठतामिति महंतं
पिंडं दत्वा तदक्षिणतः पश्चिमतो वा अपहतेत्यादि शुंधनांतं कृत्वा पार्वणवत् । पित्रादिभ्यः पिंडत्रयं दद्यात् । प्रेतपिंडे अनुमंत्रणांज
नाभ्यं जादिसर्ववृष्णीं कृत्वा तिलोदकं गंधपुष्पभृंगराजाद्युपचारान्समर्प्य अमुकशर्मणः प्रेतस्य दत्तं सपिंडीकरणश्राद्धीयमन्नोद
कादितदक्षय्यमुपतिष्ठतामित्युक्त्वा विशिष्टदक्षिणां दत्वा अभिरम्यतामिति विसर्जयेत् ॥ सहैव वा दक्षिणा विसर्जने भवेतां ।
ततः अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य पिंडं पित्रादिपिंडैः सह संयोजयिष्ये इति पृष्ट्वा संयोजयस्वेति द्विजैः प्रत्युक्तः कर्तुमिधुवाता इति तृचे
न कुशेन प्रेतपिंडं त्रिधा विभज्य तदवयवत्रयं त्रिपुपिंडेषु योजयेदेभिर्मन्त्रैः ये समानाः० ये सजाताः० संगच्छध्वं० समानोमंत्रः० स
मानीव आकूतिः० इति पंचपूर्वोक्तान्मधुवाता इति तृचं चोक्त्वा (पूर्वमर्धसंयोजने निर्दिष्टप्रकारेण योजयेत्) अमुकगोत्रअमु
कप्रेतअमुकशर्मणा स्वपित्रा संसृजस्वेति वदन् प्रेतपिंडप्रथमभागं तस्ये संयोज्य दधिमधुभ्यां मिश्रीकुर्यात् ॥ एवं प्रेतस्य पिताम
हप्रपितामहयोः प्रेतपिंडेन संयोजनं ॥ ये समाना इत्यादीनां सर्वमंत्राणामावृत्तिः ॥ ततः अत्र पितरो मादयध्वमित्यादिपिंडप्रवा
हणांतं पार्वणवत् ॥ केचित्तु प्रेतपिंडावयवत्रयेण संयोजितां स्त्रीन् पिंडानि दानीं तनमृतमारभ्य पुरुषत्रयाय पार्वणवत् पुनरपि नाम

गोत्राद्युच्चार्यदद्यादित्याहुःप्रयोगरह्ने ॥ अस्मिन्पक्षेअपहतेत्यादिदृष्ट्वाप्रवाहणांतं ॥ द्वादशदिनपर्यंतंधारितमुत्तरीयंपि
डोपरिदद्यात्तच्चाचार्योगृहीयात् ॥ अवयवपिंडार्थापाकस्थालींचाचार्यायदद्यात् ॥ ततः ॥ एषवोनुगतःप्रेतःपितृभाग
मवाप्तवान् ॥ शुभंभवतुशेषाणांजायंतांचिरजीविनः॥ इतिमंत्रपठेत् ॥ ततोविकिरद्वयंदद्यात् ॥ वरयाचनतांवूलदक्षिणा
दि ॐ स्वधोच्यतामित्यादिविसर्जनांतंपार्वणवत् ॥ स्मृत्युक्तसंकल्पेतुशिवाआपःसंवित्त्व्यादिसर्वज्ञेयं ॥ प्रेतस्थानेअन्यविप्रा
द्विगुणदक्षिणांदद्यात्॥वाजेवाजेइत्यादिअभिरम्यतामितिद्विसर्जयेत् ॥ आसीमांतमनुब्रज्यपिंडान्गंगादौप्रक्षिप्यस्नात्वागृ
हमागत्यैश्वदेवादिकंकुर्यात्॥(अस्मिन्प्रयोगेउच्छिष्टपिंडदानंपिंडनिर्वपणात्प्रागेवास्तितन्मूलंनविद्मः) इतिसपिंडीकरणम् ॥

॥ ३५० ॥ अप्रपथेयश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ अथद्वादशेत्रयोदशेवाह्नितिथ्यादिस्मृत्वाप्राचीनावीतीअस्मत्पितुरमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःप्रेतलोकात्पितृलोकगमने
सुखसिद्ध्यर्थं अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकगोत्राणांअमुकशर्मणांचसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांपाथेयश्राद्धंसदैवंसपिंडं
पार्वणविधिनाकरिष्येइतिसंकल्प्य क्षणपाद्यासनादिसर्वपार्वणवत् ॥ इदंपक्वान्नेनआमेनवाकुर्यात् ॥ आमपक्षेयाथेयश्राद्धंसदै
वंसपिंडमामेनहविपाकरिष्येइतिसंकल्प्य तिलोदकाद्यान्यत्सार्वणवदेवकुर्यात् ॥ पाकप्रोक्षणस्थानेआमप्रोक्षणं ॥ आवाहनेउशं
तस्त्वेतिमंत्रेपितृन्हविषेस्वीकर्तवेइत्यूहः ॥ भस्ममर्यादांतंप्राग्वत् ॥ विप्रहस्तेषुतंडुलैरग्नौकरणं ॥ अन्नाच्चतुर्गुणंद्विगुणंसंवा
तत्तदामंपात्रेषुसंस्थाप्यपाणिहोमशेषंपिंडार्थंसंस्थाप्यपात्रेषुदत्त्वापृथिवीतेपात्रमित्यादि इदमामंहव्यकव्यमित्यादि इदमामम

मृतरूपं स्वाहेत्यादियथाधर्ममध्वित्यंतं प्राकृतं ॥ यथासुखं बुधमित्यस्यागोशनप्राणाहुतितृप्तिप्रश्नानालोपः ॥ संपन्नवाचनांते
न्नशेषप्रश्नलोपः ॥ सर्वमतेतदुल्लैः सक्तुभिर्वापिडदानं ॥ केचिद्बृहसिद्धान्ननेनपायसेनवापिडानाहुः ॥ इतिपाथेयश्राद्धम् ॥ ४१ ॥

॥ ३५१ ॥ अथत्रयोदशदिनविधिः ॥

श्रीः ॥ ततःकर्ताअभ्यंगस्नानं कृत्वा देवशकालौ स्मृत्याममसपरिवारस्य सकलारिष्टोपशान्तयेक्षेमायुःसिद्ध्यर्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं
निधनशान्तिकरिष्ये तदंगत्वेन गणेशपूजनं स्वस्तिवाचनं करिष्ये इति सकल्प्य यथाशाखं स्वस्त्ययनं वाचयित्वा शांति सूक्तानि निध
नसूक्तानि जपेयुः ॥ आनौभद्रा० वर्ग १ स्वस्तिनो० वर्ग २ शन्नइंद्राभी० वर्ग ३ शर्वतीः पा० वर्ग १ आशुः शिशानो० वर्ग
३ मंचामित्वा० वर्ग १ त्यमषुवाजि० वर्ग १ महित्रीणाम० वर्ग १ ॥ इच्छावापृथिवीपूर्वाचित्तयेभिर्धर्मसुरुचंयामनिष्टये ॥ याभि
भरेकारमंशायजिन्वथस्ताभिरुषुजतिभिरश्विनार्गतम् ॥ युवोर्दुर्नार्यसुभराअसुश्चतोरथमार्तस्थुर्वचसनमंतवे ॥ याभि
गोवथः कर्मज्ञिष्टयेताभिरुषुजतिभिरश्विनार्गतम् ॥ युवोर्दुर्नार्यसुभराअसुश्चतोरथमार्तस्थुर्वचसनमंतवे ॥ याभि
मुखं १ पिन्वथोनराताभिरुषुजतिभिरश्विनार्गतम् ॥ युवोर्दुर्नार्यसुभराअसुश्चतोरथमार्तस्थुर्वचसनमंतवे ॥ याभि
भिस्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ताभिरुषुजतिभिरश्विनार्गतम् ॥ युवोर्दुर्नार्यसुभराअसुश्चतोरथमार्तस्थुर्वचसनमंतवे ॥ याभि
सिषांसंतमावतंताभिरुषुजतिभिरश्विनार्गतम् ॥ युवोर्दुर्नार्यसुभराअसुश्चतोरथमार्तस्थुर्वचसनमंतवे ॥ याभि
कंधुवच्यचजिन्वथस्ताभिरुषुजतिभिरश्विनार्गतम् ॥ युवोर्दुर्नार्यसुभराअसुश्चतोरथमार्तस्थुर्वचसनमंतवे ॥ याभि
यामिः कृष्णिगुणु

त्समावतंताभिरुषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभिःशचीभिर्वृषणापरावृजंप्रांधंश्रोणंचक्षसप्तवेकथः ॥ याभिर्वीतिकांग्रसिताम
 मुचतंताभिरुषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभिःसिंधुमधुमंतमसश्चतंवसिष्ठयाभिरजरावजिन्वतं ॥ याभिःकुत्सश्रुतर्यनर्यमावतं
 ताभिरुषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभिर्विपलांधनसामथव्यसहस्रमीळहआजावजिन्वतं ॥ याभिर्वशमव्यंप्रेणिमावतंताभि
 मुचतंताभिरुषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभिःसुदानूऔशिजायवणिजेर्द्धश्रवसेमधुकोशोअक्षरत् ॥ कक्षीवतंस्तोतांयाभिरावतं
 ताभिरुषुतिभिरश्विनागतं ॥ २ ॥ याभिःसूयैपरियाथःपरावतिमंघातारंक्षेत्रपत्येष्वावतं ॥ याभिर्विप्रभ्रद्वजमावतंताभिरुषु
 रूषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभीरसांक्षोदंसोद्रःपिपिन्वयुरनुभंयाभीरथमावतंजिषे ॥ याभिःपूभिंचेत्रसदस्युमावतंताभिरुषुति
 ताभिरुषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभिःसूयैपरियाथःपरावतिमंघातारंक्षेत्रपत्येष्वावतं ॥ याभिःपूभिंचेत्रसदस्युमावतंताभिरुषुति
 ताभिरुषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभिर्महामंतिथिगवंकशोजुवंदोदासंशंवरहृत्यआवतं ॥ याभिर्व्यश्वमुतप्रथिमावतंताभिरुषु
 पुषुतिभिरश्विनागतं ॥ याभिर्वद्यविपिपानमुपस्तुतंकलियाभिवित्तजानिंदुवस्यथः ॥ याभिःशारीराजतंस्युमरश्मयेताभिरुषुति
 तिभिरश्विनागतं ॥ याभिर्नराशयवेयाभिरत्रयेयाभिःपुपामनवेगातुमीपथुः ॥ याभिःशरीतमवथोमहाघनेताभिरुषुतिभिर
 भिरश्विनागतं ॥ ३ ॥ याभिर्नराशयवेयाभिरत्रयेयाभिःपुपामनवेगातुमीपथुः ॥ याभिःपूभिंचेत्रसदस्युमावतंताभिरुषुतिभिर
 तिभिरश्विनागतं ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चितइद्धोअज्मना
 भिरश्विनागतं ॥ याभिर्गिरोमनंसानिरण्यथोग्रगच्छथोविवरेगोऽअर्णसः ॥ याभिर्मनुशूरमिपासमावतंताभिरुषुतिभिरश्विना
 गतं ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चितइद्धोअज्मना
 भिरश्विनागतं ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चितइद्धोअज्मना
 गतं ॥ याभिःशंतातीभवथोदद्राद्युपेभज्युयाभिरवथोयाभिराधिगु ॥ ओम्यावतींसुभरामृतस्तुमंताभिरुषुतिभिरश्विनाग

तं ॥ ४ ॥ याभिः कशानुमसने दुवस्यथोजवेयाभिर्यूनो अर्वतुमावतं ॥ मधुप्रियं भरथोयत्सरङ्गभ्युक्ताभिर्लुङ्गतिभिरश्विनार्ग
 याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतुप्रतुर्वीतिप्रचदभीतिमावतं ॥ याभिर्ध्वंसति पुरुषंतिमावतं ताभिर्लुङ्गतिभिरश्विनार्गं ॥
 तीमश्विनावाचमस्मेकृतं नोदसावृणामनीषां ॥ अद्यत्येवसेनिह्वेवावधेचनोभवत्वाजसातौ ॥ द्याभिरकुभिः परिपातमुस्मा
 नरिष्टेभिरश्विनासौभगेभिः ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहतामदितिः सिधुः पृथिवीउतद्यौ ॥ ५ ॥ निर्वर्तध्वंमानुगातास्मान्तिस्
 षकरेवतीः ॥ अस्मीपोमापुनर्वसुअस्मेधारयतरुभिः ॥ पुनरेनानिर्वर्तयपुनरेनान्याकुरु ॥ इन्द्रेनानिन्यर्चनं संज्ञानयत्परायणं ॥ आवर्तनं
 पुनरेतानिर्वर्ततामस्मिन्पुष्यंतुगोपतौ ॥ इहैवाग्नेनिधारयेहतिष्ठतयारुधिः ॥ यनियानुन्यर्चनं संज्ञानयत्परायणं ॥ आवर्तनं
 निर्वर्तनं योगोपाअपितुह्वे ॥ जीवार्थिभुवनजामहै ॥ परिवोविश्वतोदधजुर्जाघतेनपयसा ॥ अनावर्तनं निर्वर्तय ॥
 पुनर्नईद्रगादेहि ॥ यजमानः तथास्तु ॥ ततः स्थापितकलशोदकेन समुद्रज्येष्ठादिमंत्रैर्वजमानाभिषेकः ॥ नूतनवस्त्रधा
 वीशिवमंतरिक्षं द्यौर्नोदिव्यभयं नोअस्तु ॥ शिवादिशः प्रदिशेदृदिशो न आपोविद्युतः परिपातुसर्वतः शांतिः शांतिः ॥ त
 वयदेसर्वारिष्टशान्तिरस्तु ॥ यजमानः तथास्तु ॥ १ ॥ भद्रशोअपिवातयमनः ॥ शांतापृथि
 रणं ॥ ततः अशुभनिवृत्त्याचंदनादिभोगधारणाधिकारार्थंचंदनपुष्पफलांबूलगुडदानानिकरिष्येइतिसंकल्प्यतानि कृत्वाकुल

देवतामिष्टदेवतादींश्चनत्वाअभ्यारमितिदेवतांविसृज्यद्विराचम्यब्राह्मणैःसहबंधुभिःस्वयंभुजीत ॥ श्रीखंडधृत्वातांबूलादि
भक्षयित्वाभूयसींदक्षिणांदद्यात् ॥ आचार्यायवस्त्रदक्षिणांदत्वातोषयेत् ॥ इति ॥ ॥ ४३ ॥

॥ ३५२ ॥ अथत्रयोदशश्रवणामान्नविधिः ॥

श्रीः ॥ देशकालौनिर्दिश्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःजन्मप्रभृतिमरणांतमाचरितसुकृतस्यधर्मराजाग्रेकथयितृणांश्रव
णाख्यद्वादशब्राह्मणानांप्रीतयेद्वादशतथासमस्तपापक्षयपूर्वक महाविष्णुप्रसादसिद्ध्येएकमितित्रयोदशामान्नानिसोदकुंभा
निसवस्त्रदक्षिणादियुतानिनानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृज्यइत्युत्सृज्यपूजापूर्वकतानिदद्यात् ॥ ॥ ४४ ॥

॥ ३५३ ॥ अथउदकुंभश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौस्मृत्वाप्रा० अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकगोत्राणांअमुकशर्मणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांउदकुंभ
श्राद्धंकरिष्येइतिसंकल्प्य अदैवंसंकल्पविधिनार्पणवत्कुर्यात् ॥ संकल्पक्षणपाद्यासनगंधाच्छादनांतपूजान्नपरिवेषणांतेएष
उदकुंभःइदमन्नंदत्तंचेत्यादित्यागविधिः अंतेतांबूलदक्षिणादि इदमब्दपर्यंतप्रत्यहं अशक्तौप्रतिमासं संकटेएकदिनंकुर्यात् ॥

॥ ३५४ ॥ अथसासिकश्राद्धानि ॥

श्रीः ॥ देशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीती अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकगोत्राणांशर्मणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांऊन

मासिकाद्यनूब्दि कांता नि एतानि पंचदशमासिकानि स्वकाले कर्तव्यानि अस्मत्कुले चो लउपनयनविवाहनां दीश्राद्धनिमित्तं अप
कृष्यसद्यः सदैवानि सपिंडानि सौम्यौकरणा निपार्वणेन विधिनान्तेन करिष्ये ॥ इति संकल्प्य अन्यत्सर्वपार्वणवत् ॥ इदं प्रतिमा
संकार्यं अशक्तौ अपकर्षः ॥ इति मासिकश्राद्धं ॥ अब्दपूरितश्राद्धविधिः ॥ देशकालौ स्मृत्वा प्राचीनावीती अस्मत्पितृपिता
महप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां मम पितुः अब्दपूरितश्राद्धं सदैव सपिंडसाधौकरणं पार्व
णेन विधिना अन्नेन हविषायुष्मदनुज्ञया सद्यः करिष्ये इति संकल्प्य अन्यत्सर्वपार्वणवत् ॥ अथ प्रथमाब्दिकश्राद्धविधिः ॥ आ
चम्यप्राणायामं कृत्वा देशकालौ स्मृत्वा प्राचीनावीती अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रा
दित्यस्वरूपाणां मम पितुः प्रथमाब्दिकश्राद्धं सदैव सपिंडसाधौकरणं पार्वणेन विधिना अन्नेन हविषायुष्मदनुज्ञया सद्यः करिष्ये इ
ति संकल्प्य अन्यत्सर्वपार्वणवत्कुर्यात् ॥ तत्र ब्राह्मणाय तांबूलं छत्रं पादुकादानं उदङ्मुखादानं अन्नदानं दीपदानं च दद्यात् ॥
मृतदिनमारभ्य अब्दपर्यन्तं एतत्कर्मसांगतसिद्ध्यर्थं ब्राह्मणाय शक्त्या गोप्रदानं दत्वा भूयसीं दक्षिणां दद्यात् ॥ अनेन कर्मणा
पितृस्वरूपी श्रीपरमेश्वरः प्रीयतां ॥ इति मासिक-अब्दपूरित-आद्याब्दिकानां संक्षेपः ॥ ३५५ ॥ अथ जीति चक्षुःश्राद्धविधिः ॥
श्रीः ॥ तत्र शौनकः ॥ जीवच्छ्राद्धं प्रवक्ष्यामि शौनको हं द्विजन्मनां ॥ कृष्णपक्षेत्रयोदस्यां त्वात्पोष्य समाहितः ॥ तस्मिन्नह
नि संभारानुपकल्प्य यथाक्रमं ॥ विडुस्त्रहेमसूचीवै अंकुरां तांतं तथा ॥ पार्श्वकेशांश्च पालाशं वृंतं कृष्णाजिनं तथा ॥ औदुंबरस

॥ ३५५ ॥

॥ ४३ ॥

मिद्धिंरासनंकलशान्नवान् ॥ ग्रीवामात्रजलेतीर्थेस्नात्वामध्यंदिनेजेपत् ॥ गायत्रीमित्यर्थः ॥ उत्थायब्राह्मणान्भोज्यकृत्वा
 पुण्याहसुव्रतं ॥ वस्त्रांगुलीयकादीनिदत्वाचार्यायभक्तिः ॥ सधृतंपायसान्नंचसमुक्त्वादक्षिणामुखः ॥ सायंकालेभिमाधाय
 पुरस्तात्तत्रसंस्कृतं ॥ घृताप्लुतंचरुंहुत्वामंत्रैःषड्भिर्यथाक्रमं ॥ द्वाभ्यांचत्वारिश्रृंगेति तत्सवितुर्ऋचैकया ॥ अग्नेनयेति द्वाभ्यां
 पुरस्तात्तत्रसंस्कृतं ॥ अतोदेवादिषड्भिर्यथाविन्याष्टशतानिच ॥ अष्टाविंशतिसं
 पुरस्तात्तत्रसंस्कृतं ॥ हुत्वापुरुषसूक्तेनप्रत्यूचंपोडशाहुतीः ॥ अतोदेवादिषड्भिर्यथाविन्याष्टशतानिच ॥ अष्टाविंशतिसं
 चजातवेदसइत्युचा ॥ गत्वाचतुष्पथंसूचींरज्जुकाद्यंकुशांस्तथा ॥ प्रीयतांकिंकरायेतिदद्यात्कृष्णायवैमुने ॥ कृष्णायकिं
 ख्यांवाहोमशेषं समापयेत् ॥ निधायकलशान्प्रीतःसोदकांस्तुवेष्टितान् ॥ पुरुषाकृतिव
 करार्यैतदत्तंनममधनेनसप्रीयतामितियमकिंकरोदेशेनत्यागः ॥ एकंलिंगेपादयोश्चपंचपंचेतिकथ्यते ॥ एवमेकविंशति
 त्कुर्वाच्छिरसित्रीन्मुखेतथा ॥ ग्रीवैकंचतुरोवक्षोबाह्वोर्द्वौतथैवच ॥ पंचगव्येनप्रक्षाल्यएतोन्विद्रादिभिस्तथा ॥ पालाशवृंतानीतिशे
 कलशाः ॥ यन्मेप्रीतोसिभगवन्नित्याहृत्यसुसंस्कृतान् ॥ पंचगव्येनप्रक्षाल्यएतोन्विद्रादिभिस्तथा ॥ बाह्वोश्चैवशतंदद्यात्पंचपंचतथां
 पः ॥ कृष्णाजिनेतुपालाशवृंतैःकृत्वानराकृतिं ॥ चत्वारिंशच्छिरोग्रीवेदशत्रिंशदुरस्यपि ॥ त्रीणित्रीणिवृषणयोःपादयोस्त्रि
 गुलौ ॥ जठरेविंशतिंदद्याज्जघयोर्विशतिद्वयं ॥ ऊर्वोश्चषष्टिर्दद्याद्वैमेढूचत्वारिविन्यसेत् ॥ त्रीणित्रीणिवृषणयोःपादयोस्त्रि
 शतंतथा ॥ विन्यसेच्छेदंवृंतानिदशपादांगुलीषुच ॥ शतानित्रीणिषष्टिश्चपालाशवृंतमाहरेत् ॥ अलाभेयज्ञवृक्षाणांवृंतान्य
 पिसमाहरेत् ॥ निवेश्यकलशेषान्वृंतैर्देहंनिवेश्यच ॥ कलशेइत्येकवचनमविवक्षितं ॥ कलशेषुप्राणनिवेशनंचितयित्वेत्य
 र्थः ॥ मध्येशयित्वास्वदेहंविषस्वत्युदितेसति ॥ सुस्नाप्यसकलंऋग्भिःस्वदेहंस्वयमेवतु ॥ सम्यक्पुरुषसूक्तेनश्रीसूक्तेनसमा

प्यच ॥ अन्नेन ब्राह्मणान्भोज्यमकिंकरतु सये ॥ दाहश्च तस्य कर्तव्यः पितृमेधविधानतः ॥ होतृप्रीत्याचवरयेद्बालवृद्धानुरा
नजनान् ॥ नद्यादितीरे कर्तव्यं दशाहं वादिने गृहे ॥ दिने चेद्गृह एवेत्यर्थः ॥ एकादश्यां तु कर्तव्यं श्राद्धं सुब्राह्मणाय च ॥ सर्वमेका
विधिप्रकर्तव्यं सपिंडीकरणं विना ॥ एकादश्यां च नो कुर्यात्तत्सिद्धान्तमंत्रवत्तथा ॥ मंत्रकर्माणिवेन श्राद्धं कुर्याच्च सत्स्वपि ॥ यथा
देशांतरमृतस्यैव चंडालाद्यैर्हृतस्य च ॥ अन्येन स्त्री च शूद्रश्च वृत्तैर्दग्ध्वा स्वकांतनुं ॥ तदहं चेव क्रियाः सर्वाः कुर्यात् ॥ यथा
सपिंडीकरणवर्जं ॥ स्त्री शूद्रौ प्रत्याह एकादश्यामिति ॥ चकारादन्यवर्णयोश्चैकादश्यां पिंडोपलक्षितमौर्ध्वदेहिकं न कार्यं ॥ सर्वकर्मा
णि तूष्णीं कार्याणि ॥ सत्सु पिंडादिष्वधिकारिषु जीवच्छ्राद्धं न कार्यं असत्स्वाहयथेति ॥ अनेन कृतप्रायश्चित्त इत्यर्थः ॥ देशांत
रमृतादेरस्त्रामलाभे पणवृत्तदाहमात्रमिति हृदयते ॥ इति शौनकोक्तो जीवच्छ्राद्धविधिः ॥ ॥ ४३ ॥

श्रीः ॥ आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य प्राचीनावीती अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थमुक्ता
हात् विदेशस्थस्य मरणे प्रेतस्य मंत्राग्निरहितस्य अस्थिरहिताश्मरहित उत्तरीरहित निमित्तं और्ध्वदेहिकक्रियाधिकारार्थं ॥ पालाश
विधिकारिभ्ये इति संकल्प्य यवपिष्टेन शरीरनिर्माणं ॥ शिरसि च त्वारिंशत् ग्रीवायां दश बाह्वोः प्रत्येकं पंचाशत् एवं शतं करंगुलि
धुसर्वासु दश उदरे त्रिंशत् जठरे विंशतिः शिश्ने च त्वारिंशत् अंडयोस्त्रयस्त्रयः ऊर्वोः प्रत्येकं पंचाशत् जंघांतः पादतलांतं यावत्पादयोः प्रत्ये

कंपचदशशर्वासुपादांगुलिषु दशाएव षष्ठ्याधिकशतत्रयमित ३६० पालाशपर्णैः शरीरनिर्मयऊर्णासूत्रेण शरीरं बद्ध्वा जललोडित
यवपिष्टेनानुलिपेत् ॥ ततः शक्तौ सत्यांवक्ष्यमाणान्यपिकार्याणि मूर्धस्थाने कदलीफलं शिरसि फलं वल्लंबं वा ललाटे कदलीपत्रं
दंते दाडिमबीजानि कर्णे कंकणं नेत्रयोः कपर्दकौ नासिकायां तिलपुष्पं नाभौ अञ्जकं स्तनयोर्जीवीरफलद्वयं वाते मनः शिलां
पित्तहरितालं कफे समुद्रफेनं रुधिरेमधु पुरीषे गोमयं सूत्रे गोमूत्रं रेतसि पारदं वृषणयोर्वृताकद्वयं शिश्रे गृजं केशेषूकरके
शाः लोमावलीषु ऊर्णावस्त्रं मांसस्थाने यवपिष्टे नवा माषपिष्टे नवा तांदुलपिष्टे नवालं लिपेत् ॥ ततः पंचगव्येन प्रोक्ष्य पंचामृतमंत्रैः पं
चामृतेन प्रोक्ष्य ॥ पुनर्नो असुमिति बृहदुक्थः प्राणास्त्रिष्टुप् प्राणप्रवेशने वि० ॥ पुनर्नो असुपृथिवीर्वाददा तु पुनर्द्यौर्देवी पुनरंतरि
क्षं ॥ पुनर्नः सोमस्तन्वद्दा तु पुनः पूषापथ्यं श्रिया स्वस्ति क्रहुति प्राणप्रवेशनं भावयेत् ॥ यद्वा ॥ यत्ते यममिति द्वादश चर्चस्य मो
नुष्टुप् प्राणप्रवेशने वि० ॥ यत्ते यम वैवस्वतं मनोजगाम हूरकं ॥ तत्त आर्चयार्थमासीह क्षया यजीवसे ॥ यत्ते दिवं यत्पृथिवीम
नो ॥ तत्त आर्चतं ॥ यत्ते भूमिं चतुर्भुवि हिमनो ॥ तत्त ॥ यत्ते चतस्रः प्रदिशो मनो ॥ तत्त ॥ यत्ते समद्रमर्णवं मनो ॥
तत्त ॥ यत्ते मरीचीः प्रवतो मनो ॥ तत्त ॥ यत्ते अपो यदोषधीर्म ॥ तत्त ॥ यत्ते सूर्य्य दुषसं मनो ॥ तत्त आ० ॥ य
त्ते पर्वतान्बृहतो म० ॥ तत्त ॥ यत्ते विश्वमिदं जगन्मनो ॥ तत्त ॥ यत्ते परा परावतो मनो ॥ तत्त ॥ यत्ते भूतं च भव्यं
च मनो ॥ तत्त आर्चतं ॥ इति द्वादश चर्चेन सूक्तेन प्राणानानीय ॥ शुक्रमसि ज्योतिरसि ते जोसि ॥ इति मंत्रेण पादे क्षिप्त्वा ॥
अक्षीभ्यां तइति षळर्चनसूक्तेन शरीरं स्पृशेत् ॥ अक्षीभ्यां तेनासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुबुकादधि ॥ यक्ष्मे शीर्षेण्यमस्ति क्का जि

[illegible]

ह्यायाविवृहामिते ॥ ग्रीवाभ्यस्तुष्णिर्हाम्यः कीकसाभ्योऽनूक्यात् ॥ यक्षमदोषण्य १ मंसाभ्यां बाहुभ्यां विवृहामिते ॥ आ-
 नेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ॥ यक्षममर्तस्त्राभ्यां युक्तः क्वाशिभ्यो विवृहामिते ॥ ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाष्णिभ्यां प्रपदा-
 भ्यां ॥ यक्षमंश्रोणिभ्यां भासद्वाङ्गसंज्ञो विवृहामिते ॥ मेहनाडनं करणाच्छोर्मभ्यस्ते नखेभ्यः ॥ यक्षमंसर्वसाद्रात्मनस्तमिदं विवृ-
 हामिते ॥ अंगादंगाच्छोश्नोश्नो ज्ञातं पर्वाणि पर्वाणि ॥ यक्षमंसर्वसाद्रात्मनस्तमिदं विवृहामिते ॥ इत्येतैः स्पृष्ट्वा शरीरं भावयि-
 त्वा स्नापयित्वा चंदनेनानुलिप्य वस्त्रे परिधाव्य यज्ञोपवीते धारयित्वा शुभ्रसुगंधमाल्यादिभिरलंकृत्यायं स देवदत्त इति अभिमु-
 दय ॥ इदं चास्योपासनं ॥ इत्याग्निं ध्यात्वा पूर्वोक्तवैतरण्यादिदानपूर्वकं ऊर्णासूत्रेण वेष्टयित्वा कृष्णाजिनेनाच्छाद्य चित्तिस्थान-
 माधाय पूर्वोक्तविधिना शववद्देहत् ॥ पालाशवृताभावे कुशैः प्रतिकृतिं कुर्यात् ॥ आहिताग्नेः प्रतिकृतिदाहे अस्थिदाहे वा दशाह-
 मे वा शौचं ॥ अनाहिताग्नेस्तु सपिंडानां त्र्यहं पर्णशरदाहे ॥ पूर्वमगृहीताशौचयोर्भार्यापुत्रयोर्दशाहमेव ॥ गृहीताशौचयोस्तु त-
 योरपि त्रिरात्रमाशौचं ॥ पत्नीसंस्कारे पत्युश्चैवमेव ॥ सपत्न्योः परस्परंचैवमेवाशौचं ॥ सापलमतुर्दशाहानंतरं त्र्यहं कार्यं सप-
 त्नीपुत्रेण ॥ आहिताशौचविदेशस्थे मृते यावद्विधिनानसंस्कारः तावत्पुत्रादीनां नाशौचं ॥ इति पालाशविधिः ॥ ४३ ॥

॥ ३५७ ॥ अथ और्ध्वदेहिको गयोगिनारायणज्ञत्यादि ॥

श्रीः ॥ तत्र दुर्मरणेष्वात्मघाते जलादिभिः प्रमादमरणे पतितादि मरणे च पूर्वोक्तव्यवस्थया मुक्तगोत्रस्यामुक्तशर्मणो मुक्तदोषभाशा-
 र्थमौर्ध्वदेहिके संप्रदानत्वयोग्यता सिद्ध्यर्थं मुक्तप्रायश्चित्तममुक्तदानं वा करिष्ये इत्यादिसंकल्पपूर्वकं तत्तत्प्रायश्चित्तं दानं च कार्यं ॥

[illegible]

二

11811

श्रीः ॥ प्रतिमासं शुक्लपंचम्यामुपवासंनकंवाकृत्वापिष्टमयं नागं पंचफणमनंतवासुकिं शंखपद्मकंबलकर्कोटकाश्चतरधृतराष्ट्रं
खपालकालियतक्षकपिलेति द्वादशनामभिर्द्वादशमासेषु संपूज्य पायसेन विप्रान्संभोज्य वत्सरांते हेमनागं प्रत्यक्षांगं च दत्वाना
रायणबलिपूर्वकं दहाशौचादिकं कार्यं ॥ अथ वानमो अस्तु संपूज्य इति च तस्य आज्याहुती जुहुयात् ॥ पंचम्यां पञ्चगैहं स्वर्णेनैके
नकारयेत् ॥ क्षीराज्यपात्रमध्यस्थं पूज्य विप्राय दापयेत् ॥ प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं नागदृष्ट्यशमुनेति ॥ ततो नारायणबल्यादि ॥

॥ ३५८ ॥ अथ सूर्यदेवोत्तम ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मचारिणो मृत्तिसंभावनायां तन्मरणोत्तरं वा अवकीर्णदोषनिमित्तं प्रायश्चित्तं कृत्वा प्रयोगरत्नसंगृहीतविधानमालोक्य
कौपीनादिदानं ब्रह्मचारिभ्यो दत्वा व्रतविसर्जनं विधाय और्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थं अर्कविवाहं कृत्वा और्ध्वदेहिकं कुर्यात् ॥ अ
त्र प्रयोगः ॥ ब्रह्मचारिणो मृत्तिसंभावनायां तन्मरणोत्तरं वा अवकीर्णदोषनिमित्तं प्रायश्चित्तं कृत्वा प्रयोगरत्नसंगृहीतविधानमालोक्य
ब्रह्मचारिणो वा अवकीर्णदोषनिवृत्त्यर्थं द्वादशाब्दषडब्दत्रयस्य अमुकनामो मृतस्य ब्रह्मचारिणः स्त्रियमाणस्य
रासद्यः सूतकांते वा अहमाचरिष्ये इति संकल्प्य ॥ पुनर्देशकालौ निदिश्य प्राचीना वीती अमुकगोत्रस्य अमुकनामो मृतस्य ब्रह्मचारिणो
ब्रह्मचर्याश्रमेण मरणजन्मदुर्गतिनिवृत्तिपूर्वकं ब्रह्मसायुज्यसिद्धये समकुलस्याभिवृद्ध्यर्थं सप्ततिसिद्ध्यर्थं त्रिशब्दो ब्रह्मचारिभ्यः प्र
त्येकं कौपीनादिपदार्थान्नदास्ये इति संकल्प्य ब्रह्मचारिणं वृत्वा युवं वस्त्राणीत्यादित्यदार्थलिंगकर्मत्रानुचार्य कौपीनां गुलीयक

ब्रह्म.मर.
॥३५९॥

॥४२८॥

॥ कर्णकुण्डलकृष्णजिनपादुकाछत्रमाल्यगोपीचंदनमणिप्रवालमालायज्ञोपवीतंचेतिपदार्थानाममुकगोत्रायामुकनाम्नेब्रह्मचारि
कणभ्रमहंसंप्रददेइतिदद्यात्संकल्पयेद्वा ॥ एवंत्रिशङ्खोब्रह्मचारिभ्यःतदसंभवेसाधुगृहस्थेभ्योवादत्वापुनःतिथ्याद्युच्चार्यअमु
णेतुभ्यमहंसंप्रददेइतिदद्यात्संकल्पयेद्वा ॥ एवंत्रिशङ्खोब्रह्मचारिभ्यःतदसंभवेसाधुगृहस्थेभ्योवादत्वापुनःतिथ्याद्युच्चार्यअमु
कनाम्नःब्रह्मचारिणोब्रतविसर्गकरिष्येतदंगत्वेनमातृपूजाहिरण्यविधिनाआभ्युदयिकंचकृत्वा ब्रतविसर्गकर्मणिस्थंडिलादिक
रिष्येइतिसंकल्प्यउल्लेखनाद्यश्रयमादायआधारांतेअग्निवायुसूर्यप्रजापतिंअग्निब्रतपतिं अग्निब्रतानुष्ठानफलसं
पादनंविश्वान्देवान्एताःसप्तदेवताःप्रत्येकमेकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेणेत्यादिसमिद्धयंप्रक्षिप्यआधारांतेजुहुयात् ॥ भूःस्वा
हाअग्नयइदं०॥ भुवःस्वाहावायवइदं०॥ स्वःस्वाहासूर्योयेदं०॥ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदं०॥ अग्नयेब्रतपतयेस्वा०॥ अग्नयेब्र
तानुष्ठानफलसंपादनायस्वाहाअग्नयेब्रतानुष्ठानफलसंपादनायेदं०॥ विष्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहाविष्वेभ्योदेवेभ्यइदं०॥ एवंसप्ताहु
तीर्हुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषमाप्यअर्कशाखासमीपेगत्वाशाखांगृहेवानीयार्कविवाहःकार्यः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यअमुकगोत्र
स्यामुकशर्मणौर्ध्वदेहिकार्थिकारसिद्ध्यर्थंअर्कविवाहंकरिष्येइतिसंकल्प्य तदंगत्वेनमातृकापूजनपूर्वकंहिरण्यद्वारानांदीश्रा
ज्जंकरिष्येइतिसंकल्पंकृत्वाअर्कब्रह्मचारिणौहरिद्रयानुलिप्यपीतसूत्रेणवेष्ट्यवस्त्रयुग्मेनाच्छादयेत् ॥ ततःउल्लेखनाद्यश्रयधानां
तेसमिद्धयमादायाधारांतमुक्त्वा अग्निंबृहस्पतिंविवाहविधियोजकंआज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ ॐ अग्नयेस्वाहाअग्नयइदं० ॥ बृहस्पतयेस्वाहा
भैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये शेषेणेत्यादिआधारांतंकृत्वाप्रधानाज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ यस्मैत्वाकामकामाययंसम्यग्यजामहे ॥ तमस्म
बृहस्पतयइदं० ॥ विवाहविधियोजकायस्वाहाविवाहविधियोजकायेदं० ॥ यस्मैत्वाकामकामाययंसम्यग्यजामहे ॥ तमस्म

भ्यं कामं दत्वाथेदं धृतं पिब स्वाहा कामायेदं ॥ भूः स्वाहा अग्नये ० ॥ भुवः स्वाहा वायवे ० ॥ स्वः स्वाहा सूर्याये ० ॥ भूर्भुवः स्वः स्वा
हा प्रजापतये ० ॥ इति हुत्वा स्विष्टकृदादि होमं समाप्य अर्कशाखां शवं च देहेत् शाखां प्रवाहयेद्वा ॥ इति ब्रह्मचारि मरणविधिः ॥

॥ ३६० ॥ स्नातको ब्रह्मचारी च निधनं प्राप्नुयाद्यदि इत्यनेन स्नातकस्याप्यर्क
विवाहोक्तेः ॥ तत्र प्रयोगः ॥ स्नातकमृत्तिसंभावनार्थात् न्मरणोत्तरं वा अवकीर्णदोषनिमित्तं प्रायश्चित्तं कृत्वा आचम्य प्राणाया
मं कृत्वा तिथ्याद्युच्चार्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो मृतस्य स्नातकस्य त्रिभ्यः स्नातकस्य वा अवकीर्णदोषनिष्ठुत्यर्थं यथाशक्ति
कुच्छत्रयप्राजापत्यप्रायश्चित्तं भूतद्रव्यं गोनिष्कयप्रत्याम्नायद्वारा सद्यः सूतकांते वा अहमाचरिष्ये ॥ अर्कशाखासमीपे गत्वा शा
खां गृहे वानीय अर्कविवाहः कार्यः ॥ तिथ्याद्युच्चार्य अमुकगोत्रस्य अमुकशर्मणः और्ध्वदेहि काधिकारसिद्ध्यर्थं अर्कविवाहं करिष्ये
इति संकल्प्य तदंगत्वेन मातृकापूजापूर्वहिरण्यदानं नदीश्राद्धं करिष्ये इति संकल्पं कृत्वा अर्कस्नातकौ हरिद्रयानुलिप्य पीतसूत्रे
ण वेष्ट्य वस्त्रयुग्मेनाच्छादयेत् ॥ ततः उल्लेखनाद्यग्न्याधानां ते समिद्धयमादाया धारां तमुक्त्वा अग्निं ब्रूहस्पतिं विवाहविधियोजकं
कामं अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं च एताः अष्टप्रधानदेवताः ब्रह्मचार्युक् विधिना हुत्वा स्विष्टकृदादि होमं शंभं समाप्य अर्कशाखां शवं च द
हेत् ॥ शाखां प्रवाहयेत् ॥ शवं विधिवद्देहेत् ॥ इति स्नातकमरणविधिः ॥

॥ ३६१ ॥

॥ ३६२ ॥

॥ ३६३ ॥

॥ ४२९ ॥

स्नातकम्.
॥ ३६० ॥

॥ ३६१ ॥ अथरजस्वलामरणविधिः ॥

श्रीः ॥ रजस्वलायाः शुद्धिकर्ता तिथ्याद्युच्चार्य अमुकगोत्रायाः अमुकनाम्याः रजस्वलादशायां मरणजनितदोषपरिहारार्थं और्ध्वं देहिकयोग्यतासिद्ध्यर्थं च चांद्रायणत्रयात्मकंप्रायश्चित्तं प्रतिचांद्रायणंतत्प्रत्यक्षं गोनिष्क्रयद्वारा कृच्छ्रैकमित्यष्टकृच्छ्रानुक्रमेण कृच्छ्रत्रयानुक्रमेण वा चांद्रायणत्रयस्य द्रव्यं दद्यात् ॥ तत्कालाचरणासंभवे सूतकांते वा दद्यात् ॥ ततः कर्ता ब्राह्मणवचनां चांद्रायणप्रायश्चित्तस्य संयत्नां संपाद्य यवपिष्टेन प्रेतमनुलिप्य स्वयं स्नात्वा शूर्पेण अष्टोत्तरशतवारं स्नापयेत् ॥ प्रेतप्रक्षाल्य भस्म गोमयमृत्तिकाकुशोदकपंचगव्यशुद्धोदकैः स्नापयित्वा तथा पावमानीभिर्यदंतियच्चट्टुरके आपो हिष्टेति तिसृभिः कयान इति तिसृभिः स्नापयित्वा वस्त्रं परित्यज्य विधिना दहेत् ॥ यद्दामलं प्रक्षाल्य स्नापयित्वा काष्ठवद्गन्धवास्थीनि विधिना दहेदिति भट्टाः ॥

॥ ३६२ ॥ अथगर्भिणीमरणविधिः ॥

श्रीः ॥ मदनरत्ने शौनकः ॥ षण्मासोत्तरंगर्भिण्यां मृतायां भर्त्रा दिर्जलैः गोमूत्रेण आपो हिष्ठादिभिर्मन्त्रैः प्रतिमंत्रं शवंप्रोक्ष्य स्मशानेनीत्वा नाभेरधः सव्यमुदरं चतुरंगुलं छित्त्वा पुत्रमादाय जीवंश्चेद्यस्ते स्तन इत्युच्चास्तनं दत्वा शिशुं ग्रामे प्रापयेत् ॥ ततः सूत्रग्रथनेनोदरमव्रणं कृत्वा पुषदाज्येन चापूर्य मृद्भस्मकुशगोमूत्रैरापो हिष्ठादिभिस्त्रिभिः संस्नाप्य वासोभिः प्रेतमाच्छाद्य शवधर्मेण दाहयेदिति ॥ यदि गर्भश्चेदप्राणस्तं निखनेत् ॥ इति शौनकीयकल्पोक्तगर्भिणीमरणविधिः ॥ अथ प्रयोगरत्नोक्तगृह्यकारिकानुसारी उच्यते ॥ गर्भिण्यां सशल्यायां मृतायां कर्तुं कुक्षिं भित्त्वा शल्यं जीवति चेन्न जिह्वे प्रापयित्वा प्रमीतं निखाय शल्यसहितमरणदोष

निवृत्तयेत्रयस्त्रिंशत्कृच्छ्रात्मकप्रायश्चित्तं कुर्यात् ॥ कृच्छ्रद्वयमप्युक्तं प्रायश्चित्तमतेहेमाद्रौ ॥ छेतुस्तस्य कृच्छ्रं चरणीयमित्यपितत्रै
व ॥ अथैतत्प्रयोगः ॥ भर्त्रादिः कर्ता तिथ्याद्युच्चार्य अमुकगोत्रायाः अमुकनाम्न्याः गर्भिण्याः सशल्यमरणदोषनिवृत्त्यर्थं त्रयस्त्रिंश
र्भदहनं कृतं तदा कर्ता सगर्भदहनजन्यदोषपरिहारार्थं संपादकः प्रायश्चित्तं कुर्यात् ॥ प्रायश्चित्तं तु गर्भवधप्रयुक्तातिदेशिकं कार्यं ॥ यदिग
यद्यापि स्त्रीपुत्रपुंसकज्ञानाभावस्तथापि गर्भदहने इदं प्रायश्चित्तं कार्यं ॥ एवमात्मशुद्ध्यर्थं कृते गर्भिण्या अपिसगर्भदहनदोषनिवृ
त्त्यर्थं और्ध्वदेहिकेऽधिकारसिद्ध्यर्थं च त्र्यब्दं प्रायश्चित्तं कार्यं ॥ अत्र ब्रह्मचारिविधानप्रभृति एतदंतविधिना मूलाभिप्रायः प्रयो
गबलनिर्णयसिद्धादौ द्रष्टव्यः ॥ इति गर्भिणीमरणविधिः ॥ ४३ ॥

श्रीः ॥ देशकालौ संकीर्त्यामुकगोत्रायाः अमुकनाम्न्याः सूतिकावस्थामरणजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थं और्ध्वदेहिकयोग्यतार्थं च गोनि
ष्क्रयाद्यन्यतमप्रत्यास्नायत्वेन कृच्छ्रकमिति कृच्छ्रत्रयात्मकं चां द्रायणत्रयप्रायश्चित्तपूर्वकं शूर्पेण शतस्नानानिकारयिष्ये ॥ इति सं
कल्प्यस्वयं स्नात्वा शूर्पोदकेन अष्टोत्तरशतवारं तां स्नापयित्वा कुंभे जलमादाय पंचगव्यं तत्र क्षिप्त्वा आपोहिष्ठीयवामदेव्यवारु
ण्यादिपुण्यऋग्भिरभिमंत्र्य पावमानीयैरपि आपोहिष्ठेति तिसृभिः संस्नाप्य विधिना दहेत् ॥ सूतिकावस्थायां मरणे तत्रापि दिन
भेदेन प्रायश्चित्तमुक्तं निर्णये ॥ तच्च प्रथमे त्र्यब्दं द्वितीये त्र्यब्दं तृतीये अब्दं तदूर्ध्वमासपर्यंतं कृच्छ्रत्रयमिति ॥ प्रयोगरत्ने तु दशाहा

॥ ३६३ ॥ अथ सूतिकावस्थामरणविधिः ॥ ४३ ॥

॥ ॥ दुत्तरंयावन्मासं कृच्छ्रत्रयमिति ॥ असूतकीशवंसंस्पृश्य शूर्पशतं क्षिपेदिति निर्णयसिंधौ ॥ इति सूतिका मरणविधिः ॥

॥ ३६४ ॥ अथ सकेश मरणविधिः ॥

श्रीः ॥ कर्ता स्नात्वा देशकालौ निर्दिश्य अमुकगोत्राया अमुकनाम्याः प्रेतायाः भर्तृवियोगोत्तरमेतावंतं कालं निषिद्धकेशकंचु
क्यादिधारणजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं प्रत्यब्दमेकैककृच्छ्रं तथा केशकंचुक्यादियुतायाः प्राणोत्क्रमणजनितदोषनिबर्हणार्थं
कृच्छ्रत्रयंप्रायश्चित्तं यथाशक्ति व्यावहारिकद्रव्यदानेन सूतकांते हमाचरिष्य इति संकल्प्य कंचुक्यादिपरित्यज्य वपनं कृत्वा संस्ना
प्यविधिना दहेत् ॥ ३६४ ॥ ॥ ३६४ ॥

॥ ३६५ ॥ अथ प्रसंगात्स केशावपनविधिः ॥

श्रीः ॥ तीर्थार्थादौ गत्वा स्नात्वा देशकालौ संकीर्त्य अमुकगोत्राया अमुकनाम्यामभर्तृवियोगादेतावंतं कालं केशकंचुक्यादिधारण
दिनद्विवारभोजनतांबूलभक्षणादिजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं यतिचांद्रायणप्रतिनिधिभूतंप्रायश्चित्तं प्रत्यब्दमेकैककृच्छ्रं तत्र
त्याम्नायगोनिष्कयीभूततान्त्रकार्पापणपरिमितमूल्यदानेनाहमाचरिष्ये तथा समस्तपापक्षयार्थं वापनार्थं वापनादिकरिष्य इति संकल्प्य
यानिकानि च पापानि ब्रह्महत्यासमानि च ॥ केशानां श्रित्य तिष्ठं तस्मात्केशान्वपाम्यहं ॥ इति शिरसि दर्भे निधाय वापयित्वा स्ना
यात् ॥ त्वं राजा सर्वतीर्थानामित्यादि तीर्थप्रार्थयित्वा पुनर्देशकालौ निर्दिश्य ममायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकज्ञाताज्ञात
स्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तापीतादिसकलदुरितनिबर्हणार्थं अमुकसिंस्तीर्थे स्नानमहं ० ततः शरीरशुद्ध्यर्थं दशविधस्नानानि संक

लस्य भस्मादाय ईशानाय नमः शिरसि तत्पुरुषाय मुखे अधोराय हृदये वामदेवाय नाभौ सद्योजाताय पादयोः नमः शिवाये तिस्र-
वीर्गविलिप्यन्नात्वाचम्य १ अग्रमग्रचरंतीनामिति गोमयेन २ त्वंदेव्या दिवराहेण रसायाः स्थानमिच्छता ॥ उद्धृतासिनमस्तु
भ्यं पाप्मानं मे प्रणाशयेति मृत्तिकया ३ यत्त्वगस्थीति पंचगव्येन ४ गवामंगेष्विति गोरजसा ५ तिलस्नानं सदानुणां परमं पाव-
नं स्मृतं ॥ अतस्तत्प्रकरोम्य द्युसर्वपापापनुत्तये इति तिलकल्केन ६ ओषधयः सर्वदृक्षेष्टुष्टुणुगुल्मलतादिकाः ॥ तासां स्नानेन
मे शुद्धिः सर्वौषधयः पुनर्ननुमां इत्यौषधीभिः ७ हिरण्यगर्भगर्भेति हिरण्योदकेन ८ कुशमूले स्थितो ब्रह्मा कुशमूले जनार्दनः ॥ कु-
शाग्रे शंकरं विद्यात्तस्य स्नानेन शुध्यति इति कुशोदकेन ९ गंगागंगेति गंगोदकेन १० इति दशस्नानानि ॥ प्रतिस्नानमाचमनं का-
र्थं ॥ ततस्तीर्थप्राथम्येन स्नानांगतर्पणं कृत्वा एहि सूर्यसहस्रांशो १ नमः कमलनाभाय ० २ भागीरथिनमस्तुभ्यं ० ३ इत्य-
र्ध्यत्रयं दत्त्वा स्नात्वा पंचगव्यं प्रादयत्तदहरोपोषणं कृत्वा परे हि पुनर्गंगायां स्नात्वा श्राद्धं कुर्यात् तत्र पुरुरवार्षादेवौ भर्तृतस्यितुपि
तामह-स्वपितुपितामहमपितामहेति पार्वणद्वयोद्देशेनामेन हेन्नावाशकौगां दत्त्वा पिंडोद्वासनांते इष्टैः सह भुंजीत ॥ तृतीये हनिगं-
गायां स्नात्वा प्रार्थ्यं शुक्लवस्त्रं परिधाय षोडशोपचारैर्गंगासंपूज्य संगतासिद्धये ब्राह्मणा यवशपात्रे वायनं परिरूप्यं सवस्त्रफलतांबू-
लंगोधूमैश्च प्रपूरितं ॥ वायनं द्विजवर्याय सहिरण्यं ददाम्यहं ॥ इति ० ॥ ॥ ४३ ॥

॥ ३६६ ॥ अथ सहगमनविधिः ॥

श्रीः ॥ पितुः पुत्रेण पैतृमेधिकं संकल्प्यादि अग्निदानं ते कृते पत्नी आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य अरुंधतीसमाचारत्वस्वर्ग

लोकमर्हयमानत्वमनुष्यलोकसंख्याद्यवच्छिन्नस्वर्गवासभर्तृसहितचतुर्दशैन्द्रावच्छिन्नकालिकक्रीडयानत्वमातृपितृश्वशुरकुल
 त्रयपूतत्वब्रह्ममित्रमृगपूतत्वपुत्राद्यवियोगकामासहगमनविधिकरिष्येतदंगभर्तृचितारोहणंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ श्रीलक्ष्मी
 नारायणप्रीतिद्वारासहगमनेअतिशयसात्त्विकबुद्धिप्राप्त्यर्थं हरिद्राकुंजमांजनसौभाग्यद्रव्ययुतानिपंचत्रीणिवावंशपात्रदाना
 नारयणप्रीतिद्वारासहगमनेअतिशयसात्त्विकबुद्धिप्राप्त्यर्थं हरिद्राकुंजमांजनसौभाग्यद्रव्ययुतानिपंचत्रीणिवावंशपात्रदाना
 निकरिष्येइतिसंकल्प्यदानार्थपात्रवृत्वाप्रतिमायांसंपूज्य ॥ लक्ष्मीनारायणोदेवोवलसत्त्वगुणाश्रयः ॥ गण्डसत्त्वचमदेयाद्वा
 यनैःपरितोषितः ॥ सोपस्कराणिशूपाणिवायनैःसंयुतानिच ॥ लक्ष्मीनारायणप्रीत्यैसत्त्वकामाददाम्यहं ॥ इतिमंत्रमुच्चार्य ॥
 इदंसौभाग्यद्रव्ययुत्वंशपात्रंलक्ष्मीनारायणप्रीत्यैअमुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददेइतिदत्त्वा ॥ अनेनसोपस्करशूर्पदाने
 नलक्ष्मीनारायणौप्रीयेतामित्युक्त्वासमंत्रंसप्तपंचत्रीणिवासोपस्कराणिदद्यात् ॥ ततःपृष्ठवेपंचरत्नानिनीलांजनंचाबद्ध्यमुखे
 मुक्ताफलंन्यस्यान्नेःसमीपंगत्वा ॥ स्वाहासंश्लेषनिर्विण्णशर्वगोत्रहुताशन ॥ सत्त्वमागप्रदानेननयमांपत्युरंतिकमित्यग्निप्रार्थ्य
 आज्येनाग्नौजुहुयात् ॥ अग्नयेतेजाधिपतयेस्वाहाअग्नयेतेजाधिपतयइदं ॥ पृथिव्यैलोकाधिष्ठात्र्यैस्वाहापृथिव्यैलोकाधिष्ठात्र्यैइ
 यइदंन ॥ कालायधर्माधिपतयेस्वाहाकालायधर्माधिपतयइदं ॥ वायवेबलाधिपतयेस्वाहावायवेबलाधिपतयइदं ॥ आ
 दंदं ॥ अद्भ्योरसाधिष्ठात्रीभ्यःस्वाहाअद्भ्योरसाधिष्ठात्रीभ्यइदं ॥ कालायधर्माधिष्ठात्रेस्वाहाकालायधर्माधिष्ठात्रइदं ॥ अद्भ्यःस
 काशायसर्वाधिपतयेस्वाहाआकाशायसर्वाधिपतयइदं ॥ ब्रह्मणेवेदाधिपतयेस्वाहाब्रह्मणेवेदाधिपतयइदं ॥ रुद्रायस्मशानाधि
 र्वसाक्षिणीभ्यःस्वाहाअद्भ्यःसर्वसाक्षिणीभ्यइदं ॥ ब्रह्मणेवेदाधिपतयेस्वाहाब्रह्मणेवेदाधिपतयइदं ॥ रुद्रायस्मशानाधि

॥ ६३ ॥

श्रीः ॥ उक्तंजाबालोपनिषदि ॥ यद्यातुरःस्यान्मनसावाच्यः ।
मेवतद्भवेदिति ॥ आतुरोक्तिरित्याचार्येण ॥ भुवामंगेश्वरीतेतिदेवराजदे
॥ ३६७ ॥ अथातुरसंन्यासविधिः ॥ ॥ ३४ ॥

二五二

॥ ३६७ ॥ अथावतः ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

11811

$$=$$

या ॥ प्रेषमात्रस्तु संन्यासः संन्यासं तत्र कारयेत् ॥ तथा च ॥ संन्यस्तमितियो ब्रयादित्यादिवाक्यैश्च प्रेषमात्रोच्चारणमेव तस्य सं
 मोपवासजागरणाद्यङ्गकलापस्य लोपः ॥ अन्यत्सर्वं भवत्येव ॥ ॥ तस्यायं प्रयोगः ॥ कात्यायनः ॥ कृच्छ्रांस्तु चतुरः कृत्वा वा
 पनार्थमनाश्रमी ॥ आश्रमी चेत्तप्तकृच्छ्रं तेनासौ योग्यतां व्रजेत् ॥ मिताक्षरायां चतुर्विंशतिमते प्राजापत्ये एकं सातपने द्वयं अति

स्वोदज्जुखः प्रणवार्थमनुसंदधन् दक्षिणकर्णे प्रणवमुद्दिश्य तदर्थं पंचीकरणात्प्रबोध्य प्रज्ञानं ब्रह्म अयमात्मा ब्रह्म तत्त्वमसि अ
हं ब्रह्मास्मि इत्याद्युपदिशेत् ॥ तदर्थं च वेदेत् ॥ ततः नामापि दद्यात् ॥ ततो जीवति चेद्योगपट्टं च गृहीत्वा वेदांतवर्णनं योगाभ्या
सं च कुर्यात् ॥ यावज्जीवं यतिधर्मेण तिष्ठेत् ॥ आहिताग्निश्चेत्साजापत्या नि कृत्वा उत्सर्गे ध्याग्नीनुत्सृज्यात्मसमारोपं कृत्वा संन्यसे
त् ॥ इत्यातुरसंन्यासविधिः ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४३ ॥

॥ ३६८ ॥ अथ संन्याराग्रहणविधिः ॥

श्रीः ॥ तत्रोत्तरायणं प्रशस्तं ॥ आतुरस्य तु दक्षिणायनमपि ॥ तत्रादौ गृह्याग्निमंतं तादृशविधुरं प्रतिच प्रयोगः ॥ तत्र शांत्यादिल
क्षणं गुरुं संशोध्य तन्नि कटे त्रिमासं यतिधर्मान् संवीक्ष्य गायत्रीजप रुद्रजप कूष्माण्डहोमादिभिः शुद्धिं लब्ध्वा रिक्तातिथौ देशकालौ
स्मृत्वा मुक्तस्य मकरिष्यमाणं संन्यासेधिकारार्थं चतुःकृच्छ्रात्मकं प्रायश्चित्तं प्रतिकृच्छ्रं तत्प्रत्यक्षाभ्यायैकैकगो निष्कयद्वाराहमाच
रिष्ये कृच्छ्रप्रत्यान्नायगो निष्कयं द्रव्यं विमेष्योदातुमुत्सृज्ये इति संकल्पपूर्वकं रजतनिष्कतदर्धतदर्धान्यतमं प्रतिधेनुदद्यात् ॥ ए
कादश्याद्वादश्यां वा यथा ब्रह्मरात्रिः स्यात्तथा श्राद्धान्यारभेत् ॥ अत्रानाश्रमिणश्चतुःकृच्छ्रमन्यस्य तप्तकृच्छ्रमिति सिंधुः ॥ स्वस्य
नवश्राद्धस्य षोडशश्राद्धस्य पिंडीकरणानि साग्निः पार्वणविधिनानिरग्निरेको दिष्टविधिना कुर्यादिति केचित् ॥ नेत्यन्ये ॥ अ
थाष्टौ श्राद्धानि ॥ तत्रापस्तंबहिरण्यकेरीयादीनामग्नौ करणपिंडादिरहितः सांकल्पिक प्रयोगः आश्वलायनादीनां संपिंडकः पा
र्वणप्रयोगः ॥ तत्रादौ सव्येन सयवजलेन श्राद्धांगतर्पणं ॥ ब्रह्माणंतर्पयामि विष्णुंत० महेश्वरंत० देवर्षीन्० ब्रह्मर्षीन्० क्षत्र

जलं किंचित्कृत्वा आहुति त्रयमप्सु हुत्वा पात्रहुतशेषतोयं आशुः शिरान इत्यनुवाकेनाभिमन्त्र्य किंचिदुदकं गृहीत्वा पु
 त्रेषणावित्तपणालोके षणामया त्यक्ताः स्वाहा इति मन्त्रेण पीत्वा पुनः किंचिद्गृहीत्वा अभयं सर्वभूतेभ्यो मत्तः स्वाहा इति द्वितीयं पिबे
 त् ॥ ततो निःशेषं गृहीत्वा संन्यस्तं मया स्वाहा इति तृतीयं पिबेत् ॥ ततः शक्तौ सत्यानां भिद्रे जले स्थित्वा अशक्तश्चेज्जलसमीपे स्थि
 त्वा सावित्री प्रवेशं कुर्यात् ॥ ॐ भूः सावित्री प्रविशामि ॥ तत्सर्वितुर्वरेण्यं ॥ ॐ भुवः सावित्री प्रविशामि ॥ भर्गो देवस्य धीमहि ॥
 ॐ स्वः सावित्री प्रविशामि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ इति पच्छः ॥ ॐ भूर्भुवः सावित्री प्रविशामि ॥ भर्गो देवस्य धीमहि ॥
 तत्सर्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ भूर्भुवः सावित्री प्रविशामि ॥ तत्सर्वितुर्वरेण्यं भर्गो दे
 वस्य धीमहि ॥ इति प्रणवप्रवेशः ॥ तत्समं दीधावति ॥ ॐ भूः प्रणवं प्रविशामि ॥ ॐ भुवः प्रणवं प्रविशामि ॥ ॐ स्वः
 प्रणवं प्रविशामि ॥ त्रयीमया यत्रिगुणात्मधारिणे विरचि नारायणशंकरात्मने इति आदित्यमुपस्थाप्य पूर्वस्थापित शिखाकेशान् निक्कु
 णायाश्च लोके षणायाश्च व्युत्थितो हस्ति युक्त्वा ऊर्ध्वबाहुः सूर्याभिमुखः स्तिष्ठेत् ॥ देवान्साक्षिणः कृत्वा हरिं स्मरन् जलाद्वहिः स्थित्वा
 ॐ भूः संन्यस्तं मया ॐ भुवः संन्यस्तं मया ॐ स्वः संन्यस्तं मया ॐ भूर्भुवः स्वः संन्यस्तं मया इति त्रिरुपांशु त्रिर्मध्यमस्वरेण त्रिरुच्चैर्व
 देत् ॥ यद्वा ॐ भूर्भुवः स्वः संन्यस्तं मयेति त्रिरुपांशु त्रिर्मध्यमस्वरेण त्रिरुच्चैर्ब्रूयात् ॥ अर्थभावनैकचित्ताग्रः प्रेषोच्चारणं कुर्यात् ॥ त

तो जलं प्रविश्या च मयस्त्रात्वा च मय ॥ अभयं सर्वभूतेभ्यो नमः स्वाहेति त्रीनं जलीनं जलं शिक्षिह्वा इदं पठेत् ॥ यत्किंचिद्वंधनं कर्म कृतम
 ज्ञानतो मया ॥ प्रमादालस्यदोषाद्वा तत्सर्वं संत्यजाम्यहं ॥ एवं संपूज्य भूतेभ्यो दद्याद्भयदक्षिणां ॥ पद्भ्यां कराभ्यां विहरन्नाहं वाक्का
 यमानसैः ॥ करिष्ये प्राणिनां हिंसां प्राणिनः संतु निर्भयाः ॥ यमः ॥ दत्त्वा तोयां जलं विप्रो भक्त्या संप्राप्यैच्छारिं ॥ सर्वदेवात्म
 के तोये तोया हुतिमहं हरे ॥ त्राहि मां सर्वदेवेश वासुदेव सनातन ॥ पूर्वघृतवत्खं विमृज्य नमो भूत्वा सप्तपदानि गच्छेत् ॥ संन्यस्तं मे जग
 त्नाथ पहाहि मां मधुसूदन ॥ त्राहि मां सर्वलोकेश गतिरन्या न विद्यते ॥ अहं सर्वाभयं दत्त्वा भू
 तानां परमेश्वर ॥ युष्मच्छरणमापन्नस्त्राहि मां पुरुषोत्तमेति ॥ पूर्वघृतवत्खं विमृज्य नमो भूत्वा सप्तपदानि गच्छेत् ॥ संन्यस्तं मे जगद
 प्रार्थितः काषायवत्खं कौपीनं ग्रणवेन स्वीकृत्य ॥ युवाङ्गुलं स्यात्परां शिवा त्रिघ्नः शर्मभेभव ॥ यत्पापं तन्निवारय ॥ सखा मां
 न्नयंति स्वाध्यागोऽमनसा देवयंतः ॥ इति मंत्रेण परिदध्यात् ॥ इंद्रस्य वज्रो सिवा त्रिघ्नः शर्मभेभव ॥ महावाक्यब्रह्मोपदेशार्थमुपहारसहि
 गोपायेति दंडं ॥ प्रणवेन सा वित्र्या कर्मंडलुं ॥ एवमासन शिष्यादिकमपि मंत्रैर्गृहीत्वा ॥ महावाक्यब्रह्मोपदेशार्थमुपहारसहि
 तं यथा विधि ब्रह्मिष्ठं गुरुमुपसृज्य तस्मै सर्वस्वं दत्त्वा पतिष्ठेत् ॥ यो ब्रह्माणं विदधाति पूर्वयैवैदांश्च प्रहिणोति तस्मै ॥ ततो गुरुं स्वात्मानं
 त्मदेहप्रकाशं मुमुक्षुं वैशरणमहंप्रपद्ये ॥ ततो दक्षिणं जान्वा च्यपादा बुधुपसंगृह्या धीहि भगवो ब्रह्मेति वदेत् ॥ ततस्तच्छिरसि हस्तं दत्त्वा पुरु
 षसूक्तं जह्या ॥ मम ब्रते हृदये ते दधामि मम चित्तमनुचितं ते अस्तु ॥ मम वाचमेक ब्रतो ज्ञुपस्त्रवृहस्पतिष्ठा निशुनक्तुमहं ॥ इति ज

कृच्छ्रैर्देयगोदानमिति ॥ षड्विंशन्मतेपि पराकृच्छ्रातिकृच्छ्रेचतिस्रोगाः ॥ पराकृच्छ्रतसकृच्छ्रातिकृच्छ्रस्थानेकृच्छ्रत्रयं
 चरेत् ॥ सातपनस्यगोदयंअशक्तौव्रतमाचरेत् ॥ तसकृच्छ्रेसार्धकायदयंस्मृतमितिस्मृत्यर्थसारे ॥ कायनामप्राजापत्यमेव ॥
 आतुरस्ततोद्रव्यवस्त्रगृहेदेवपुस्तकादियथायथंविभज्यआचार्यार्थसंन्यासविधिपर्याप्तस्थापयित्वानिर्ममोभवेत् ॥ शोकाहंका
 रादिद्वंद्ववासनांत्यजेत् ॥ ततःनित्यक्रियादिसंपादनदीतीरंगत्वोपविश्यपुत्रमुखंदृष्ट्वाजपेत् ॥ अशक्तश्चेच्छुचौदेशेसर्वकुर्या
 चित् ॥ ततःस्नात्वादेशकालौसंकीर्त्यविष्णुं ध्यात्वाअमुकगोत्रोत्पन्नस्यामुकशर्मणोममाशेषदुःखनिवृत्त्यतिशयानंदावासिद्धा
 रापरमपुरुषार्थप्राप्तयेपरमहंससंन्यासग्रहणंआतुरोक्तविधिनाकरिष्येइतिसंकल्प्यगृहस्थश्चेत्संकल्पात्पूर्वमेवप्रातरौपासनहोमं
 विधायआत्मसमारोपणंकुर्यात् ॥ विच्छिन्नाग्निश्चेत्तद्विच्छिन्नकालातिक्रमप्रायश्चित्तंसद्यःपुनःसंधानंकृत्वा ॥ यातैअग्नेयुज्ञिया
 तनूस्तथेह्यारौह्यात्मात्मानं ॥ अच्छावसूँनिकृण्वन्नस्मेनर्योपूरुणि ॥ युज्ञोभूत्वायुज्ञमासीदुस्वांयोनिं ॥ जातवेदोभुवआजायमा
 नःसक्षयुर्णि ॥ इतिमंत्रेणआत्मसमारोपणंकृत्वासंन्याससंकल्पंकुर्यात् ॥ ततःशक्तौसत्यांकक्षोपस्यवर्जंकांश्चिच्छिखार्थंपंचस
 सकेशान्स्थापयित्वासशिखंवपनंकुर्यात् ॥ ततःस्वशक्त्यनुसारेणभस्मगोमयमृत्तिकास्नानानिकृत्वा वाससीपरिधायद्विराच
 म्यधर्मन्धारयमाणःपात्रेजलमुद्धृत्यतदेकदेशेगृहीत्वाभुजुह्यात् ॥ एषवाअग्नेर्योनिःप्राणःप्राणंगच्छस्वाहाप्राणायेदं ॥
 स्वांयोनिंगच्छस्वाहाप्राणायेदं ॥ आपोवैसर्वादेवताःसर्वाभ्योजुहोमिस्वाहासर्वाभ्योदेवताभ्यइदं ॥ इत्युद्धृतं

पीन्० वसून्० रुद्रान्० आदित्यान्० सनकं० सनंदनं० सनातनं० पंचमहाभूतानि० चक्षुरादिकरणानि० भूतग्रामं०
 पितरं० पितामहं० प्रपितामहीं० मातरं० पितामहीं० आत्मानं० पितरं० इतिनद्यादौकृत्वागृह
 मागत्यदेशकालौस्मृत्वा करिष्यमाणसंन्यासांगत्वेनाष्टौश्राद्धानिपार्वणविधिनान्नेनामेनवाकरिष्येइतिसंकल्प्यक्षणंदद्यात् ॥
 अत्रसर्वनांदीश्राद्धवत् तेननापसव्यं तिलस्थानेयवाः युग्माविप्राः तथाचदेवस्थानेविप्रौद्वौश्राद्धाष्टकेपोडशेत्यष्टादशविप्राः
 तत्रसत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवानांदीमुखाःस्थानेक्षणःकर्तव्यःइत्येकंवृत्वाद्वितीयंवृणुयात् ॥ एवमग्रेपिप्रथमेदेवश्राद्धेब्रह्मविष्णु
 महेश्वरा नांदीमुखाःस्थानेक्षणः १ द्वितीयेऋषिश्राद्धेदेवर्षिब्रह्मर्षिक्षत्रर्षयःनांदी० २ दिव्यश्राद्धेचसुरुद्रादित्या नांदी० ३ मनु
 व्यश्राद्धेसनकसनंदनसनातना नांदी० ४ पंचमेभूतश्राद्धेपृथिव्यादिपंचमहाभूतान्येकादशचतुरादिकरणादिचतुर्विधभूत
 ग्रामा नांदी० ५ षष्ठेपितृश्राद्धेपितृपितामहप्रपितामहा नांदी० ६ मातृश्राद्धेमातृपितामहीप्रपितामह्यो नांदी० ७ अष्टमेआत्म
 श्राद्धेआत्मापितृपितामहा नांदी० ८ आत्मांतरात्मापरमात्मेतिकेचित् इतिद्वौद्वौविप्रौवृणुयात् ॥ सर्वत्रनांदीमुखत्वंविशे
 षणं युग्माविप्राः सत्यवसूदक्षऋतूवादेवौ ततःसर्वेषांपाद्यंदत्वाप्राज्जुखानुदक्संस्थानुपवेदयप्रार्थयेत् ॥ संन्यासार्थमहंश्राद्धं
 कुर्वन्नूतद्विजोत्तमाः ॥ अनुज्ञांप्राप्ययुष्माकंसिद्धिंप्राप्स्यामिशाश्वतीं ॥ कुरुइतिप्रत्युक्तःसयवऋजुदूर्वादियुग्मेनानन्दानपूर्वकं
 संबुद्ध्येतेइदमासनमित्यष्टादशस्वासनंदद्यात् ॥ ततआश्वलायनानामर्घ्यपात्रासादनंआपस्तंबादीनांसांकल्पिकत्वान्नाह्यं दे
 वार्थमेकंपार्वणाष्टकार्थमष्टावित्येवंनवपात्राणि सर्वत्रपवित्रद्वयांतर्हितेशुशन्नोदेवीरित्यपआसिच्यविश्वेदेवपात्रेयवोसीतियवाः

अष्टपात्रेषु तिलोसीति मंत्रस्यो हेनयवानोप्यगंधादिपूजनं ऊहस्तु यवोसिसोमदेवत्योगोसवेदेवनिर्मितः प्रलवङ्गिः प्रतः पुष्टानां
 दीमुखान् देवान् प्रीणयाहिनः स्वाहानमः इति प्रथमपात्रे द्वितीयेनादीमुखान् नृप्रीन् ० तृतीयेनादीमुखान् दिव्यान्प्री ० चतुर्थेनां
 भज्य सर्वत्रया दिव्या इति मंत्रांते विधेदेवानां दीमुखान् इदं वोर्ध्वमिति दत्त्वा ब्रह्मविष्णुमहेश्वरानां दीमुखान् इदं वोर्ध्वं स्वाहानम इत्या
 दिनायथायथं षोडशविप्रहस्तेषु दद्यात् ॥ या दिव्या इति स्रवदनुमंत्रणं पात्रं न्युञ्जी कृत्य गंधाद्याच्छादनांत पूजा तत्र सर्वत्र संभुध्यं
 तोनां दीमुखविशेषणयुक्त उच्चारः ॥ भोजनपात्राण्यासाद्य ब्रह्मादिषोडशविप्रकरेष्वग्रे कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वा
 हेति मंत्राभ्यामाहुतिद्वयं दद्यात् ॥ नेदमापस्तंवादीनां ॥ उपस्तीर्यान्नपरिविष्यान्नाभावे आमंतस्त्रिष्कयं वा प्रोक्ष्य पृथ्वीते पात्र
 मित्यादिनायथा दैवतमन्नस्यामादेर्वात्यागः ॥ ये देवासो ० प्रजापतेन ० ब्रह्मार्पणं ब्रह्म ० अनेनाष्टश्राद्धेन नादीमुखान् देवा दयः
 प्रीयंतां ॥ आपोशनदानं ते वल्लिदानवर्ज्यं भुञ्जीयुः तृप्ते पूपास्मै ० अक्षन्ममी ० संपन्नमिति पृष्टेरुचिरमिति सर्वे ब्रूयुः नेदमामा
 न्ने ॥ आचांतेषु यवलाजदधि वदरीयुतां नेनाष्टचत्वारिंशसिडान्कृत्वा प्रागायता उदक् संस्था अष्टौ रेखाः कृत्वा भ्युक्ष्य कुशान्दू
 र्वावास्तीर्य पिंडस्थानेषु चतुर्विंशतौ जलं सिंचेत् ॥ तद्यथा शुंधंतां ब्रह्माणोनां दीमुखान् शुंधंतां विष्णवोनां दी ० शुंधंतां महेश्वरा
 नां ० इति प्रथमरेखायां तदुत्तररेखां शुंधंतां देवर्षयोनां ० शुंधंतां ब्रह्मर्षयोनां ० इत्याद्यहो ज्ञेयः ॥ ततो ब्रह्मणेनां दीमुखान् स्वाहे
 त्येकं पिंडं दत्वा द्वितीय एव मेव देयस्तूर्णवेति प्रतिदिवत्तं पिंडद्वयं एव मग्नेपि विष्णवेनां दीमुखान् स्वाहेत्यादयः स्वाहांताः पिंडदान

मंत्राञ्जलाः ॥ अत्रपितरोमादयध्वमित्यादिपुनःशुद्धतांतंत्रमंजनमभ्यंजनंचकृताकृतं ॥ पिंडान्गंधादिनासंपूज्यनत्वोपसंप
न्नमिति विसृज्य विप्रेभ्योदक्षिणादितंत्रं ॥ नेदंपिंडदानाद्यापस्तंबादीनां ॥ अष्टश्राद्धोत्तरतद्दिनेद्वितीयेवाष्टशिखाकेशान्स्था
पयित्वा कक्षोपस्थवर्जं केशश्मश्रुनखादिवापयित्वा स्नात्वा कौपीनाच्छादनादिहोमद्रव्यंच विनान्यञ्जनादिविप्रादिभ्यः पुत्रादि
भ्यश्च त्यजेत् ॥ कौपीनादिकैरिंकरिंजितंकृत्वा वैणवंदंडं सत्वचं शिरोभ्रूललाटान्यतमप्रमाणंसमूलमंगुलिस्थूलं विप्रानीतमेका
दशनवचतुःसप्तान्यतमपर्वकंपर्वग्रंथियुतं मुद्रायुतं संपाद्य शंखोदकेन प्रणवपुरुषसूक्तकेशवादिनामभिरभिषिच्य स्थापयेत् ॥ त
तः कमंडलुकौपीनाच्छादनकंधापादुकाः स्थापयेत् शिष्यपात्रादिकमपीतिकेचित् ॥ ॥ देशकालौसंकीर्त्या शेषदुःखनिवृत्ति
निरतिशयानंदप्राप्तिपरमपुरुषार्थप्राप्तये परमहंसाख्यसंन्यासग्रहणं करिष्ये तदंगतया गणपतिपूजनपुण्याहवाचननांदीश्राद्धा
निकरिष्ये ॥ तानिकृत्वा जपेत् ब्रह्मणेनमः विष्णवे० रुद्राय० सूर्याय० सोमाय० आत्मने० अंतरात्मने० अंतरात्मने० अग्नि
मीळेऋक् इषेत्वोर्जेत्वा० अग्नआयाहिऋक् शन्नोदेवीऋक् जपित्वा सक्तुपिष्टं मुष्टिन्नयं प्रणवेन त्रिःप्राश्यनाभिमालभेत आत्म
ने स्वाहा अंतरात्मने० परमात्मने स्वा० प्रजापतये स्वाहेति मंत्रैः ॥ ततः पयोदधिमिश्रमाज्यं जलमेव वा त्रिवृदसीति ग्रथमंप्राश्य
प्रवृदसीति द्वितीयं विवृदसीति तृतीयं प्राश्यापः पुनर्वित्तिजलं प्राश्याचम्योपवासं कुर्यात् ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

॥ ३६९ ॥ अथ सावित्री प्रवेशः ॥

श्रीः ॥ ॐ भूः सावित्री प्रविशामि ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं ॐ भुवः सावित्री प्र० भर्गो देवस्य० ॐ स्वः सावित्री० धियो यो० ॥ ॐ

शरुवःस्वःसावित्रीम्० तत्सवितुर्वरेण्यं० ऋक् ततोस्तात्माकृद्गह्याग्निमिध्यविच्छिन्नश्चेत्पुनःसंधानविधिनानिरग्निर्वाविधुरा
 दिर्वापृष्टोदिविविधानेनाग्निसंपादयेत् (पृष्टोदिविविधानं चकात्यायनवैश्वदेवप्रसंगेधर्मसिंधौ दृष्टव्यं) ॥ अथास्तात्पूर्वब्रह्मा
 न्वाधानं ॥ संन्यासं कर्तुं ब्रह्मान्वाधानं करिष्ये इति संकल्प्याग्निध्यानाद्याज्यं संस्कृत्य सुक्लृवौ संमृज्य सुचिचतुराज्यं गृहीत्वोस्वा
 हेति हुत्वा परमात्मन इदं० परिषेचनादि इति ब्रह्मान्वाधानं ॥ ततः सायं संध्याहोमवैश्वदेवान्कृत्वा शिसमीपे जागरं कुर्यात् ॥
 करिष्ये इति संकल्पः ॥ ध्यात्वा च क्षुषी आज्येनेत्येते तत्र प्रधानमग्निं चरुणा शेषेणेत्यादि अग्नयेत्वा जुष्टं निर्वपामीत्यादिना मन्त्रानिर्वापा
 दिना मन्त्रैव प्रधानहोमः एवं वैश्वानरपक्षेप्यह्यं ॥ ततस्तत्समं दीतिजपित्वा कुशहेमरूप्यजलैः स्नात्वा देशादि स्मृत्वा संन्यासांगभूतं
 षं पुरुषसूक्तेन प्रत्यूचं षोडशवारं समिच्चर्वाज्यैः प्राणाद्येकोनविंशतिदेवताविरजामंत्रैः प्रतिद्रव्यमेकैकं संख्यसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः
 प्रजापतिसंस्कृदाज्येन शेषेणेत्यादि षट्युत्तरशतवारं तूष्णीं निरूप्य तथैव प्रोक्ष्य श्रपयित्वा ज्यभागानि प्राणायामाद्यस्वाहेत्यादि पंचमंत्रैर्द्र
 व्यत्रयं संस्कृत्वा यथादैवं त्यक्त्वा सहस्रशीर्षेति षोडशर्चनप्रत्यूचं पृथक् पृथक् द्रव्यत्रयं हुत्वा पुरुषायेदं नमस्तेति सर्वत्र त्यजेत् ॥

श्रीः ॥ प्राणापानव्यानोदानसमानामेष्टुधंतां ज्योतिरहं विरजा विपाम्नाभूया संस्वाहा प्राणादिभ्य इदं वाज्जनश्चक्षुःश्रोत्रजि
 ॥ ३७० ॥ अथ विरजाहोमः ॥

ह्याघ्राणरेतोबुद्ध्याकूतिसंकल्पाभेदशुद्ध्यन्तांज्योतिः० वागादिभ्यइदं त्वक्चर्ममांसरुधिरमेदोमज्जास्नायवोस्थीनिमेशुद्ध्यन्तां० त्व
 गादिभ्यइदं० शिरःपाणिपादपार्श्वपृष्ठोरुदरजंघाशिश्मोपस्थपायवोमेशुद्ध्यं० शिरआदिभ्य० उत्तिष्ठपुरुषहरितपिंगललोहि
 ताक्षदेहिदेहिददापयितामेशुद्ध्यं० पुरुषादिभ्य० पृथिव्यापस्तेजोवायुराकाशोमेशुद्ध्यं० पृथिव्यादिभ्य० शब्दस्पर्शरूपरस
 गंधामेशुद्ध्यं० शब्दादिभ्य० मनोवाक्कायकर्माणिमेशुद्ध्यन्तां० मनआदिकर्मभ्य० अव्यक्तभावैरहंकारैज्योतिरहं० अव्यक्ता
 दिभ्य० आत्माभेदशुद्ध्यन्तांज्यो० आत्मन० अंतरात्माभे० अंतरात्मन० परमात्माभे० परमात्मन० क्षुधेस्वाहा क्षुधइदं क्षुत्पि
 पासायस्वाहा क्षुत्पिपासायेदं० विविधैस्वाहा० विविद्यायाइदं० ऋग्विधानाय० कर्षोत्कायस्वा० क्षुत्पिपासामलाज्येष्टामल
 क्ष्मीनाशायाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंचसर्वीनिर्णुदमेपाप्मानंस्वाहाअग्नयइदं० अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयमानंदमयमा
 त्माभेदशुद्ध्यन्तां० अन्नमयादिभ्य० एवंसमिच्चर्वाज्यैःप्रतिद्रव्यंचत्वार्ंशदाहुतीहुत्वा यदिष्टंयच्चपूर्तयच्चापद्यानापदि प्रजापतौ
 तन्मनसिजुहोमि विमुक्तोहंदेवकिंलिषात्स्वाहेत्याज्यंहुत्वाप्रजापतयइदमितित्यजेत् ॥ ततःपुरुषसूक्तंअग्निमिळेइत्यादिचतु
 र्वेदादींश्चजपित्वास्विष्टकृदादिहोमशेषसमाप्य ब्रह्मचार्यादिभ्योगोहिरण्यवस्त्रादिदत्त्वांसमासिंचंतुमरुतइतिमंत्रेणगृह्याग्नि
 मुपस्थायतत्रदारुपात्राणिदेहैतैजसानिगुरवेदद्यात् ॥ ततआत्मन्यग्निसमारोपंअयंतेयोनिरित्यृचायातेअग्नेयज्ञियातनूस्तये
 ह्यारोहात्मात्मानमित्यादियजुषाचित्रिरुक्तेनाग्नेर्वालांप्राश्रन्कुर्यात् ॥ कृष्णाजिनमादायगृह्याग्निष्क्रम्य ॥ सर्वेभवंतुवेदाढ्याः
 सर्वेभवंतुसोमपाः ॥ सर्वेपुत्रमुखंहृष्टासर्वेभवंतुभिक्षुकाइतिपुत्रादिभ्यआशिषंदत्त्वा नमेकश्चिन्नाहंकस्यचितइतिपुत्रादीनुक्त्वा

विसृजेत् ॥ जलाशयगतांजलिनाजलमादायाशुःशिशानइतिसूक्तेनाभिमन्त्र्यसर्वाभ्योदेवताभ्यःस्वाहेतित्यजेत् ॥ तिथ्यादि
 स्मृत्वाऽपरोक्षब्रह्मावाप्तयेसंन्यासं करोमीतिसंकल्प्यजलंजलिं गृहीत्वा ॐ एषहवाअग्निःसूर्यःप्राणंगच्छस्वाहा ॐ स्वांयोनिं
 गच्छस्वाहा ॐ आपोवैगच्छस्वाहेतिमन्त्रत्रयेणजलेष्वंजलित्रयंदद्यात् ॥ पुत्रेषणावित्तेषणालोकेषणासर्वेषणामयापरित्यक्ताअ
 भयंसर्वभूतेभ्योमत्तःस्वाहाइत्यंजलिंजलेक्षिपेत् ॥ पुनरेवमभयंदत्वावदेत् ॥ यत्किंचिद्धंधनं कर्मकृतमज्ञानतोमया ॥ प्रमादाल
 षंविवादं चगंधमाल्यानुलेपनं ॥ भूषणंनर्तनंगंधदानमादानमेवच ॥ एषत्यजाम्यहंसर्वकामभोगसुखादिकं ॥ रोषंतो
 कंक्राम्यंवर्णधर्माश्रमाश्चये ॥ सर्वमेवपरित्यज्यददाम्यभयदक्षिणां ॥ नमस्कारंजपंहोमंयाश्चनित्याःक्रियामम ॥ नित्यंनैमित्ति
 णिनांपीडांप्राणिनःसंतुनिर्भयाः ॥ सूर्यादिदेवान्विप्रांश्चसाक्षित्वेनध्यात्वानाभिमात्रेजलेप्राङ्मुखःसावित्रीप्रवेशंपूर्ववत्कृत्वा
 तरत्समंदीतिसूक्तंपठित्वापुत्रेषणायावित्तेषणायालोकेषणायाश्चव्युत्थितोहंभिक्षार्च्यंचरामीतिजलेजलंजुहुयात् ॥ ॥
 प्रेषोच्चारः ॥ ॐ भूःसंन्यस्तंमया ॐ भुवःसंन्यस्तंमया ॐ स्वःसंन्यस्तंमया ॐ भूर्भुवःस्वःसंन्यस्तंमयेतित्रिर्भुवःसंन्यस्तंमया ॥ करिष्येप्रा
 क्त्वाऽभयंसर्वभूतेभ्योमत्तःस्वाहेतिजलंजलेक्षिपेत् ॥ शिखामुत्पाद्ययज्ञोपवीतमुद्धृत्यकरेगृहीत्वाआपोवैसर्वदेवताःसर्वाभ्यो
 देवताभ्योजुहोमिस्वाहा ॥ ॐ भूःस्वाहेतिजलेजलैःसहहुत्वाप्रार्थयेत् ॥ त्राहिमांसर्वलोकेशवासुदेवसनातन ॥ संन्यस्तंमेज
 गद्योनेपुंडरीकाक्षमोक्षद ॥ शुष्मच्छरणमापन्नंत्राहिमांपुरुषोत्तम ॥ नमोदिगंबरःपंचपदान्युदङ्मुखो गच्छेत् ॥ विविदिषुश्चे

तस्मात्तद्विधानत्वाकाषायकौपीनाच्छादनेदत्वादंडं दद्यात् ॥ सचकौपीनवासश्चपरिधाय ॐ इंद्रस्यवज्रोसिसखेमंगोपायेति
 दंडं गृह्णीयात् ॥ वार्त्तघ्नः शर्मभवेत्यपंतत्रिवारय प्रणवेन गायत्र्या वाकमंडलं इदं विष्णुरित्यासनं ॥ ततः समित्याणि गुरुन
 णं विदधाति पूर्वयो वैवेदांश्च प्रहिणोति तस्मै ॥ त्रायस्व भोजगन्नाथ गुरो संसारवह्निना ॥ दग्धं मां कालदंष्ट्रं च त्वामहं शरणागतः ॥ यो ब्रह्मा
 न्वाच्यपादवुपसंगृह्य अधीहि भगवो ब्रह्मेति वेदेत् ॥ तंह देवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुक्षुर्वै शरणमहं प्रपद्ये ॥ इति गुरुमुपस्थाय दक्षिणं जा
 भिषिच्य शस्त्रो मित्र इति शान्तिं पठित्वा तच्छिरसि हस्तं दत्वा पुरुषसूक्तं जपित्वा शिष्यहृदये हस्तं कृत्वा मम ब्रते हृदये ते दधामीत्यादिमं
 त्रं जप्त्वा दक्षिणकर्णे प्रणवमुपदिश्य तदर्थं च पंचीकरणाद्यवबोध्य प्रज्ञानं ब्रह्म अयमात्मा ब्रह्मतत्त्वमसि अहं ब्रह्मास्मीति ऋग्वेदादि
 महावाक्येष्वन्यतमं शिष्यशाखानुसारेणोपदिश्य तदर्थं बोधयेत् ॥ ततस्तीर्थाश्रमादिसंप्रदायानुसारेण नाम दद्यात् ॥ ततः पर्यं
 कशौचं कारयित्वा योगपट्टं दद्यात् ॥ ॥ ३७ ॥

॥ ३७१ ॥ अथ पर्यंकशौचप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ कस्मिंश्चित्पुण्यदिने कश्चिद्गृहस्थः स्वाग्नेयीठादौ यतिमुपवेदय गुरुवनुज्ञातो यतये पर्यंकशौचं करिष्ये इति संकल्प्य वामभागोप्रा
 वसं स्थानं च मृद्भागां दक्षिणभागे पितृवपंच संस्थाप्यो भयत्र शुद्धोदकं च संस्थाप्य वामप्रथमममृद्भागेन पंचवारं मृज्जलाभ्यं यति
 जानुद्वयं करं भ्यां युगपत्क्षालयेत् चरमक्षालने मृद्भागसमाप्तिः एवमग्रेऽपि ततो दक्षिणभागस्थ प्रथमभागार्धेन स्ववासकरं मृज्ज

लाभ्यां दशवारं प्रक्षाल्यापराधेन तेनैव जलेनोभौकरौ सप्तवारं क्षालयेत् एवमग्रेऽपि योज्यं ॥ संख्यायां विशेषस्तूच्यते ॥ वामद्वितीयभागेन चतुर्वारं जंघाद्वयं युगपत्प्रक्षाल्य दक्षिणद्वितीयभागाधेन सप्तवारं वामकरमर्धातरेण चतुर्वारमुभौ च करौ क्षालयेत् ॥ वामतृतीयेन यतिगुल्फौ त्रिवारं दक्षिणभागाधेन वामकरं षड्वारमुभौ चतुर्वारं वामचतुर्थेन ॥ यतिपादपृष्ठौ द्विवारं दक्षिणाधेन स्ववामं करं चतुर्वारं भूमौ द्विवारं मवशिष्टाधेन वामपंचमेन यतिपादतले सकृदक्षिणपंचमार्धेन वामस्य द्विवारमुभयोश्चापराधेन सकृत्क्षालनमिति ॥ इति पर्यंकशौचप्रयोगः ॥ ३७ ॥ ॥ ३७ ॥ ॥ ३७ ॥

॥ ३७२ ॥ अथ योगपट्टः ॥

श्रीः ॥ कारितपर्यंकशौचोयतिः कटिशौचं कृत्वा कटिसूत्रकौपीने धृत्वा वस्त्रेणावगुंठ्य गुर्वनुज्ञयोश्चासनेऽपविश्य सभ्यैः सह वेदां ते किंचिदुपन्यसेत् ॥ गुरुर्यतिः शिष्यं यतिः शिरसि शिखेन पुरुषसूक्तेनाभिषिच्य वस्त्रगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यैः संपूज्य वस्त्रमुपरि धृत्वा यतिभिः सह विश्वरूपाध्यायं पश्यामि देवानित्यारभ्य मुंक्ष्वराज्यं समृद्धमित्यंतं पठित्वा पूर्वकल्पितं नाम दद्यात् ॥ ततः शिष्यं वदेत् इतः परं त्वया संन्यासाधिकारिणे संन्यासो देयो दीक्षायोगपट्टादिकं च कार्यं ज्येष्ठयतयो न मस्कार्याः ॥ ततो गुरुः कटिसूत्रं पंचमुद्रालं कृतं पूर्वदंडं च शिष्याय दत्वा शिष्यं यथासंप्रदायं न मस्कुर्वीत् अन्ये यतयो गृहिणश्च न मस्कुर्वुः ॥ शिष्यो नारायणे तु कृत्वोच्चासनादुत्थाय तत्र गुरुमुपवेश्य यथाविधिन त्वान्ययतीक्ष्णमेत् ॥ इति गृह्याग्निमतो विधुरादेश्च विविदिषा संन्यासप्रयोगः ॥ अथाग्निहोत्रिणो विशेषः ॥ तत्र श्रौताश्चो विच्छिन्नाश्चेत्पुनराधानं पावमानेऽथ तं पूर्णाहुत्यं तं वा कृत्वा प्रायश्चित्तादिसावित्रीप्रवेशां तं पूर्ववत्कुर्वीत् ॥ इति योगपट्टः ॥ ३७ ॥ ॥ ३७ ॥ ॥ ३७ ॥

॥ ३७३ ॥ अथब्रह्मान्वाधानम् ॥

श्रीः ॥ अग्नित्रयंसमिध्यसंस्कृतमाज्यं सुचिचतुर्वारंगृहीत्वा हवनीये पूर्णाहुतिं ॐ स्वाहा परमात्मन इदमिति कुर्यात् ॥ सायंसं
 ध्याग्निहोत्रहोमं ते उत्तरेण गार्हपत्यं द्वंद्वं शः पात्राण्यासाद्या हवनीयं दक्षिणतः कौपीनदंडाद्यासादयेत् ॥ रात्रिजागरांते प्रातर्हो
 मादिकृत्वा पौर्णमास्यां ब्रह्मान्वाधानं चेत्यौर्णमासेष्टिकृत्वा दर्शेष्टिमापि पक्षहोमापकर्षपूर्वकमपकृष्य तदैव कुर्यात् ॥ दर्शे चैद्दर्शेष्टि
 रेव ॥ ॥ अथ पूर्णमास्यां दर्शे वा देशकालौ स्मृत्वा संन्यासपूर्वांगभूतया प्राजापत्येऽष्ट्या वैश्वानर्येऽष्ट्या च समानं तंत्रयायक्ष्ये इति सं
 कल्प्य स मुच्चयेनेष्टिद्वयं ॥ अत्र वैश्वानरद्वादशकपालः पुरोडाशः प्राजापत्यश्च रूँष्णवोनवकपालः पुरोडाशः अथवा केवलप्राजा
 पत्येष्टिः ॥ अत्र प्रयोगः स्वस्वसूत्रानुसारेणोह्यः ॥ बौधायनसूत्रानुसारेण किंचिदुच्यते ॥ पवनपावनपुण्याहवाचनादिपूर्वांगां
 ते केवलै वैश्वानरेऽष्ट्याः केवलप्राजापत्यावासंकल्पः ॥ ग्रीहिमयः पुरोडाशो द्रव्यं पंचप्रयाजाः अग्निवैश्वानरः प्रजापतिर्वादेवता पं
 चदशसामिधेन्यः ॥ व्रतग्रहणांते ध्वयुराज्यं संस्कृत्य सुचिचतुर्गृहीतं गृहीत्वा पृथिवीहोतेत्यादि चतुर्होतृहोमं कूर्मांडहोमसारस्वत
 होमौ च कृत्वा निर्वपादिः वैश्वानरोद्वादशकपालः पुरोडाशः प्राजापत्यश्च रूँष्णवैश्वानरायप्रतिवेदयामइति पुरोनुवाक्यवैश्वानरः
 पवमानः पवित्रैरितियाज्याप्राजापत्यायां प्रधानमुपांशुधर्मकं सुभूः स्वयंभूरित्याद्यनुवाक्याः प्रजापतेन त्वदेतामिति याज्या ॥
 अथ सुवेणाष्टावुपहोमावुभयत्र वैश्वानरोनक्तय आप्रायातु परावतः अग्निरुक्थेन वाहसा स्वाहा वैश्वानरायेदमिति त्यागः सर्व
 त्र ॥ ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्यति अजस्रधर्ममीमहे स्वाहा २ वैश्वानरस्य दस० ३ पृष्टोदिविपृष्टो अग्निः० ४ जातो

यदग्ने० ५ त्वमग्नेशोचिषा० ६ अस्माकमग्ने० ७ वैश्वानरस्यसुमतौ० ८ अथैनमुपतिष्ठेतसहस्रशीर्षेति सूक्तेन ॥ ततःस्विष्ट
 कृदादिशेषं समापयेत् ॥ सर्वो वै रुद्रः विश्वं भूतमिति द्वाभ्यामभ्युत्सर्गः ॥ आयुर्दाअग्ने इति मंत्रेण दर्भस्तं वस्थयजमानभागात्किं
 चान्यतरामिष्टिं कृत्वौपासनाग्नौ सर्वाधाने दक्षिणाग्नौ प्राणादिहोमादिविरजाहोमांतं कार्यं अन्यत्साग्वत् ॥ एवं वैश्वानर्या
 लोहूखलातिरिक्तदारुपात्राणां दाहः ॥ तत आत्मन्याहवनीयाग्निसमारोपः पूर्ववत् अरणीद्वयं गार्हपत्ये प्रक्षिप्य तत्समारोपं कृत्वा
 दक्षिणाग्नौ सुसलोहूखले हुत्वा दक्षिणाग्नेरपि समारोपः तत औपासनाग्नेः समारोप इति क्रमः ॥ अत्र विशेषो न्यत्र ज्ञातव्यः ॥ इति
 सामिकप्रयोगः ॥ स्नातकं प्रति ब्रह्मान्वाधानविरजाहोमादिरहितो वा प्रयोगो दृश्यभावात् ॥ ॥ ४३ ॥

श्रीः ॥ पुत्रः शिष्यो वा स्नात्वा वपनं कृच्छ्रत्रयं चाधिकारार्थं कुर्यात् पुत्रातिरिक्तस्य वपनं कृताकृतं ॥ देशकालौ स्मृत्वा ब्रह्मीभूतस्य
 यतेः शौनकोक्तविधिनान्संस्कारं करिष्ये । नवं कलशं तीर्थेनापूर्य गंगेचयमुने० नारायणः परं ब्रह्म० यच्च किं चिज्जगत्सर्वं० इति
 मंत्रैरभिमंत्र्य रुद्रसूक्तविष्णुसूक्तापोहिष्ठादिभिर्भित्तेः स्नानं विधाय चंदनादिभिः कलेवरं संपूज्य माल्यादिभिरलंकृत्य वाद्यघोषा
 दिभिः शुद्धदेशं नयेत् जले स्थले वा सभाहितं कुर्यात् स्थलपक्षे गर्तं व्याहृतिप्रोक्षितमुविदंडप्रमाणं कृत्वा मध्ये सूक्ष्मगर्तं सार्धहस्तं कृ
 त्वासप्तव्याहृतिभिः पंचगव्येन त्रिः प्रोक्ष्य जलपक्षे नद्यां पंचगव्यं प्रक्षिप्य कुशानां स्तीर्य सावित्र्या देहं प्रोक्ष्य शंखोदकेन पुरुषसूक्तेना

द्योत्तरशतावृत्तप्रणवैश्चसंस्त्राप्याष्टाक्षरेणपोडशोपचारैःसंपूज्यतुलसीमालाद्यैरलंकृत्यविष्णोहव्यंरक्षस्वेतिदेहगतेनद्यांवाक्षिपे
 त् । इदंविष्णुरितिदंडत्रेधाभग्नदक्षिणहस्तेस्थापयेत् । हंसःशुचिपदितिपरेणनाकंनिहितंगुहायांविभ्राजदेतद्यतयोविशंति ।
 वेदांतविज्ञानसुनिश्चितार्थाःसंन्यासयोगाद्यतयःशुद्धसत्त्वाः । इतिहृदयेजपेत् पुरुषसूक्तंभ्रुवोर्मध्येजपेत् ब्रह्मजज्ञानमितिमूर्ध
 निमूर्धानंभूभुवःस्वश्चेत्युक्त्वाशंखेनभेदयेत् । अथवाभूमिभूमिमगन्मातामातरमप्यगात् । भूयास्मपुत्रैःपशुभिर्योनोद्वेष्टिस
 भिद्यतामितिमंत्रेणपरश्व्वादिनाभेदयेत् । शिरोभेतुमशक्तःशिरस्थापितंगुडपिंडादिकंभिद्यात् । गर्तपुरुषसूक्तेनलवणेनप्रपू
 रयेत् । सृगालश्ववादिरक्षार्थसिकतादिभिःप्रपूरयेत् । नद्यादौशिरोभेदनोत्तरंदर्भैराच्छाद्यव्याहृतिभिरभिमंत्र्यपापाणंबद्धा
 ॐ स्वाहेतिहृदन्यसेत् ॥ ततोऽग्निनाग्निःसं त्वंह्यग्नेअग्निना० तंमर्जयंतमुक्रतुं० यज्ञेनयज्ञं० इत्यृक्चतुष्टयेनचित्तिःस्रुगित्या
 दिभिर्दशहोत्रादिसंज्ञकयजुर्मंत्रैश्चाभिमंत्रयेत् । अतोदेवाइतिजपित्वापापैर्मुक्ताअश्वमेधादिफलभागिनोवयमितिभावयंतो
 ऽवभृथबुद्ध्यासर्वेनुगामिनःस्नात्वागंधादिधृतत्वासोत्सवागृहंगच्छेयुः । अत्रपरमहंसस्यस्थलेसमाधिर्मुख्यःजलेमध्यमः । कुटी
 चकंतुप्रदहेत्पूरयेच्चबहूदकं । हंसोजलेतुनिक्षेप्यःपरमहंसंप्रपूरयेदितिवचनात् । अत्रपरमहंसंप्रकीरेयेदितिकचित्साठः । एको
 द्विष्टंजलंपिंडमाशौचंप्रेतसत्क्रियां । नकुर्याद्द्वार्षिकादन्यद्ब्रह्मीभूतायभिक्षवे । कुटीचकातिरेकेणनदहेद्यतिनंकचित् ॥ ॥
 ततःकर्तास्नात्वाचम्यसिद्धिगतस्यब्रह्मीभूतभिक्षोस्तृष्ट्यर्थतर्पणंकरिष्येइतिसंकल्प्य सव्येनदेवतीर्थेनैवात्मानमंतरात्मानंपरमा
 त्मानमितिचतुश्चस्तुस्तर्पयित्वा शुक्लपक्षेमृतस्यकेशवादिद्वादशनामभिः कृष्णपक्षेमृतस्यसंकर्पणादिद्वादशनामभिःकेशयंतर्प

यामीत्येवंद्वितीयातैः कुर्यात् ॥ इदं क्षीरेणेति केचित् । ततः सिद्धिं गतस्य भिक्षोस्तृतीयार्थं नारायणपूजनं बलिदानं घृतदीपदानं च करिष्ये इति संकल्प्य देवयजनोपरि तीरे वा मृन्मयलिंगं कृत्वा पुरुषसूक्तेनाष्टाक्षरेण च षोडशोपचारपूजां कृत्वा घृतमिश्रपायसबलिं दत्त्वा दशदिनांतं प्रत्यहं तर्पणं लिंगपूजनं पायसबलिं दीपदानं नि कुर्यात् ॥ ३७५ ॥ ॥ ३७५ ॥ ॥ ३७५ ॥ ॥ ३७५ ॥

श्रीः ॥ तत्र मध्याह्ने नद्यादौ श्राद्धांगतिलतर्पणं कृत्वा देशकालौ स्मृत्वा प्राचीना वीती अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणो ब्रह्मीभूतस्यास्मत्पितुः करिष्यमाणदर्शोदिसर्वश्राद्धाधिकारार्थमाद्यपार्वणश्राद्धं करिष्ये इति पुत्रादिः संकल्पयेत् । शिष्यस्तु ब्रह्मीभूतगुरोः प्रत्य संज्ञकाविश्वेदेवाः । पितृपितामहप्रपितामहानां गोत्रादिसहितानां मुच्चारः । सर्वत्र पितुर्ब्रह्मीभूत इति विशेषणमात्रमधिकं शेषं प्रत्यब्दश्राद्धवत् । केचिच्छिष्यः कर्ता चेदात्मांतरात्मपरमात्मन उद्दिश्य साधुरुत्तमं देवयुतं सव्येन देवधर्मकं नादी श्राद्ध वदेकादशाहेपार्वणश्राद्धं कुर्यादित्याहुः । अत्र सर्वत्र विस्तरस्तोरोक्तसंन्यासपद्धतौ द्रष्टव्यः ॥ ३७६ ॥ ॥ ३७६ ॥ ॥ ३७६ ॥

श्रीः ॥ देशादिस्मृत्वासिद्धिं गतस्य भिक्षोः संभावितसर्वपापक्षयपूर्वकं विष्णुलोकावाप्तिद्वारा श्रीनारायणप्रीत्यर्थं नारायणबलिं

करिष्ये इति संकल्प्य त्रयोदशयतीन्विप्रान्वानिमंत्र्य शुक्लपक्षे केशवरूपिगुर्वथेत्यथाक्षणः कर्तव्य इत्येवं दामोदरांतं केशवादिद्वाद-
 शनामभिः क्षणोदेयः । कृष्णे तु संकर्षणादिद्वादशनामभिः । त्रयोदशं विप्रं विष्णवर्थं त्वया क्षणः कर्तव्य इति निमंत्र्य पादान् प्रक्षा-
 ल्य प्राङ्मुखानुपवेशयेत् । विप्राग्रस्थं डिले मिप्रतिष्ठापनादि । अन्वाधाने च क्षुब्ध्या ज्येनेत्यते शिवायुं सूर्यं प्रजापतिं च व्यस्तसमस्त-
 व्याहृतिभिरेकैकपायसाहुत्या विष्णुमतो देवा इति षड्भिः प्रत्युचमैकैकपायसाहुत्या नारायणं पुरुषसूक्तेन प्रत्युचमैकैकपायसाहुत्या
 शुक्ले केशवादिद्वादशदेवताः कृष्णे संकर्षणादिद्वादशदेवताः एकैकपायसाहुत्या शेषे त्यादि द्विपंचाशदधिकशतमुष्टीन्निरूप्य
 बलिपर्याप्तं तुलानोप्याष्टत्रिंशदाहुतिपर्याप्तं पुरुषाहारमित्तविष्णुनैवेद्यपर्याप्तं च क्षीरे श्रपयित्वा ज्यभागं ते मिपूर्वतः शालग्रामे
 विष्णुसूक्तेनाष्टाक्षरेण च षोडशोपचारैः संपूज्य सुचाहस्तेन वान्वाधानानुसारेण होमत्यागौ विदध्यात् । एवं शुक्लकृष्णभेदेन केश-
 वादिद्वादशांताः संकर्षणाद्यंतावाष्टत्रिंशदाहुतीं हुत्वा स्विष्टकृदादिशेषं समाप्य पुनः शालग्रामं संपूज्य विष्णुगायत्र्या विष्णवे ह्यर्घ्यं द-
 त्वा हुतशेषपायसेन विष्णवे बलिं दत्वा निमंत्रितत्रयोदशविप्रान्केशवादिक्रमेण केशवरूपिगुरवे नम इदमासनमित्यादिनासनं ग-
 धपुष्पधूपदीपाच्छादनानि दत्वा त्रयोदशे विप्रपुरुषसूक्तेन प्रत्युचंते विष्णवे नम इत्येवमादिना विष्णुदीपांतोपचारैः पूजयेत् । चतु-
 रस्रमंडलेषु त्रयोदशभोजनपात्राण्यसाद्योपस्तीर्यान्नपरिषिच्य पृथिवीतेपात्रमित्यादिना केशवादिद्वादशोद्देशेन विष्णुद्देशेन
 चान्नं त्यक्त्वा अतो देवा ० ॐ तद्ब्रह्म ॐ तद्वायुं ब्रह्मार्पणमित्याद्यापोशनादिप्राणाहुत्यं ते नारायणाद्युपनिषद्भागान्पठेत् । तृसिप्र
 श्रान्ते आचांतेषु विप्रेषु प्रागग्रान्दर्भानास्तीर्याष्टाक्षरेणाक्षतोदकं दत्वा केशवरूपिणे गुरवे ऽर्घ्यं पिंडः स्वाहानमम इत्येवं द्वादशपिंडान्द-

द्यात् । कृष्णोत्सर्गर्षणादिनामभिरितिसर्वत्र । पिंडेषुविष्णुसंपूज्यपुरुषसूक्तेनस्तुत्वा विसर्जयेत् । विप्रैर्भ्यस्तांबूलदक्षिणादिदत्त्वा त्रयोदशायविप्रायनाभ्या आसीदित्याद्युक्तत्रयेण फलतांबूलदक्षिणां दत्त्वा नमस्कृत्य तांशालग्राममूर्तिमाचार्याय दद्यात् । इति नारायणबलिः ॥ अत्र द्वादशहोत्रगोदशहोत्राचारमारामनसपेक्षितं तत्प्रयोगः प्रथमे प्रकरणे श्राद्धकांडे गतस्ततो वगंतव्यः ॥

श्रीः ॥ ग्रातरुत्थाय ब्रह्मणस्य तज्जित्वा दंडादीनि मृदं चादाय मूत्रपुरीषयोर्गृहस्य चतुर्गुणं शौचं कृत्वा चम्य पर्वद्वादशीवर्ज्यं प्रणवेन दंतधावनं कृत्वा मृदाबहिः कटिं प्रक्षाल्य जलतर्पणवर्ज्यं स्नात्वा पुनर्जघे प्रक्षाल्य वस्त्रादीनि गृहीत्वा प्रणवेन प्राणायाममार्ज्यं शेषो माधवादिनमोतनामभिसर्पयित्वा भूस्तर्पयामीत्यादिव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिर्महर्जनस्तर्पयामीति तर्पयेत् ॥ अत्र विद्वत्पराह्णे भूयिष्ठे नित्यं भिक्षां यतिश्चरेत् । अत्र भिक्षाभेदाः ग्रंथांतरे ज्ञेयाः । विधूमे सन्नसुसले व्यंगारे भुक्तवज्ज गृहेभ्यो भिक्षां याचित्वा त्र्यं प्रोक्ष्य भूः स्वधानमः इत्यादिव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिः सूर्यादिदेवेभ्यो भूतेभ्यश्च भूमौ क्षिप्तवाशेषमन्नं विष्णुनिवेदितं भुंजीत । चंडीविनायकादिनैवेद्यं न भुंजीत । भूक्त्वा चम्य पोडशप्राणायामान्कुर्यादितिसंक्षेपः ॥ अथ यतिभोजनप्रकारः ॥ यतिहस्ते जलं दद्याद्भिक्षां दद्यात्पुनर्जलं । भैक्ष्यं पर्वतमात्रं स्यात्तज्जलं सागरोपमं । एकरात्रं वसेत् ग्रामे नगरे पं

चरात्रकम् । वर्षाभ्योन्यत्रवर्षासुमासांश्चतुरोवसेत् । अष्टौमासान्विहारः स्याद्यतीनांसंयतात्मना । महाक्षेत्रप्रविष्टानां विहारस्तुनविद्यते । भिक्षादनंजपः स्नानं ध्यानं शौचं सुरार्चनं । कर्तव्यानि पठेता निसर्वथानृपदंडवत् । मंचकं शुक्लवस्त्रं च स्त्री कथा लैल्यमेव च । दिवा स्वापश्चयानं च यतीनां पतनानि षट् । वृथा जल्पं पात्रलोभं संचयं शिष्यसंग्रहं । हव्यं कव्यं तथा च त्रजये च स दायतिः । यतिपात्राणि मृदेणुदावलाबुमयानि च । नतीर्थवासी नित्यं स्यान्नोपवासपरोयतिः । न चाध्ययनशीलः स्यान्नव्या ख्यानपरो भवेत् । एतद्वेदार्थभिन्नपरं । एते संक्षेपतोयतिधर्माः । अन्ये पिमाधवीयमिताक्षरादौ ज्ञेयाः ॥

॥ ३७८ ॥ अथ त्रिशच्छ्लोकी (आशौचनिर्णयः) ॥

इयेतु त्रिदिनमशुचयोतः परं सूतिवत्स्याच्चातुर्वर्ण्यस्य तुल्यं भवति वयसियलोच्यते शौचमात्रं ॥ १ ॥ जन्माशौचांतराले यदि शिशु णैव शुद्धिः सर्वेषां सूतिकायास्ति त्वहचसकलं प्रेतशुद्धिस्तु सद्यः ॥ २ ॥ स्नानं प्राङ्नामतोर्वाग्दशनजननतोहः परे ते त्रिदग्धेऽदग्धे त्वत्रापि सद्यस्तदुपरि दिनमात्र्यब्दतश्चौलशून्ये ॥ सच्चौलेतु त्रिरात्रं त्रिदिनमितरथाप्यात्र ताज्जात्यशौचं मातापित्रोस्तु पुत्रे त्रिदिनमदशने सन्निधौ नष्टचेष्टे ॥ ३ ॥ जनह्रवब्दे त्वसंज्ञे जनिकरजननीसोदराणां दशाहं यद्वास्पृश्यत्वमेवाधिकमिह विषये सूतकं तु त्रिरात्रम् ॥ स्त्रीषु स्नानेन शुद्धे त्रिपुरुषविषये ज्ञातिराक्षौरकालादवाग्वाग्दानतोक्तां त्रिभिरुपमनाद्दृष्टुं गोत्रं स्वकंच ॥ ४ ॥

जन्मन्यौपेतमृत्यावपिचदशनिशाद्वादशाहानिपक्षमासंवर्णाःक्रमेणाशुचयउचितकृच्छ्रद्रजातिस्तुपक्षम् ॥ वानप्रस्थेयतौचो
परमतिकुलजेपंडकेचासुवःस्याद्योषिहोविप्रगुह्यैमृतवतिचदिनयुद्धविद्धेतुसद्यः ॥ ५ ॥ शान्तेतिदेशाहात्मभृतिविषयकेप्रा
क्त्रिमासात्रिरात्रंपक्षिण्याषष्ठमासादिनमिहनवमात्स्यात्ततःस्नानमात्रम् ॥ ६ ॥ पित्रोर्गोहेसमूढाप्रसवमरणयोरेकरात्रिरात्रेस्यातांपित्रादि
त्वंस्वमातुःसपत्न्यास्त्रिदिनमिदमतिक्रांतशौचंसमानम् ॥ ६ ॥ प्रेतेष्वाचार्यमातामहदुहितसुतश्रोत्रियत्विक्सयान्यस्त्रीयेषुत्रिरात्रंत्रिदिवसम
कानामथपितृमरणेप्यूढपुत्र्यास्त्रिरात्रम् ॥ ७ ॥ पक्षिण्याशौचमृत्विक्कुदुहितसुतसहाध्यायिबंधुत्रयातेवासिश्चश्रूसुमित्रश्चशुरभगिनिकाभागि
शुचिःसोदकस्तूभयत्र ॥ ७ ॥ पक्षिण्याशौचमृत्विक्कुदुहितसुतसहाध्यायिबंधुत्रयातेवासिश्चश्रूसुमित्रश्चशुरभगिनिकाभागि
नेयप्रयाणे ॥ मातामह्यांचपित्रोःस्वसरिचविरतेमातुलेमातुलान्यांचाथोसज्योतिरेवस्वविषयनृपतौग्रामनाथेचनष्टे ॥ ८ ॥
शिष्योपाध्यायबंधुत्रयगुरुतनयाचार्यभार्यासगोत्रानूचानश्रोत्रियेषुस्वगृहपरमृतौमातुलैचैकरात्रम् ॥ ९ ॥ बद्धाशौचस्यमध्येत्वपरमपिसमंस्वल्पकं
लुकथमपिस्वल्पसंबंधयुक्तेस्नानंवासोयुतंस्यादिदमपिसकलंसर्ववर्णेषुतुल्यम् ॥ १० ॥ सर्वत्वाशौचमर्तर्थादिविदितमिदंशेषमात्रेणशुद्धिर्दाहादाहिताग्नौमरणदिवस
वासजातिप्रेतेजात्यंतरंवायदिभवतितदापूर्वशेषेणशुद्धिः ॥ १० ॥ पूर्णस्नात्वासचैलंविहितहितकृतावर्हकासूतिकातुत्रिंशद्रात्रंनयोग्यासुरपितृकरणेविंशतिपुत्रसूस्तु
ज्यंपितुरुपशमनेपक्षिणीमातृमृत्यौ ॥ ११ ॥ पूर्णस्नात्वासचैलंविहितहितकृतावर्हकासूतिकातुत्रिंशद्रात्रंनयोग्यासुरपितृकरणेविंशतिपुत्रसूस्तु
तोऽन्यत्रकुर्वाद्दशाहम् ॥ ११ ॥ निर्हृत्यान्यप्रमीतंदिवसमशुचिकोऽथासवर्णतदुक्ताशौचोथानाथमाद्यक्रतुशतफलभागाह्नवेनैवशुद्ध्येत् ॥ नीत्वोपा

ध्यायमातापितृपरमगुरुन्ब्रह्मचारीनदोषीतेभ्योन्यनिर्हृतोऽस्यव्रतमपिविततंभ्रश्यतेवश्यमेव ॥ १२ ॥ तुल्योत्कृष्टानुयानेव
 सनसहितकोभस्यबाहुत्यवहिंस्पृष्टान्यंप्राश्यशुद्धयेदथदिनमशुचिर्हानवर्णानुयाने ॥ पक्षिण्येकांतरानुव्रजनइहभवेद्द्वयंतरत्वे
 त्रिरात्रं कृत्वास्नात्वासुनद्यामसुयमनशतंसर्पिराशंचक्रुयुः ॥ १३ ॥ तातांवाचार्यकेभ्योनलजलतिलदोब्रह्मचारीतदीयाशौचो
 हनविधौतंतमेवामुवंति ॥ १४ ॥ पालाशीमाहिताग्नेःप्रतिकृतिमथवास्थीनिदग्ध्वादशाहाद्याशौचाज्ञातयःस्युस्ततइतरनृणां
 त्रीण्यहान्येवक्रुयुः ॥ अन्योविप्राद्यशौचेसकृददनमदंस्तावदाशौचकृत्स्याद्यावत्तेषांतदंतेव्रतमपिचचरेद्रोदनेत्वेकरात्रम् ॥ १५ ॥
 जन्मन्यस्पृश्यतानोभवतिकुलभुवांमातृवर्जपितृस्तुस्नानादूर्ध्वसचैलादथनिधनकृताशौचकेल्पेत्रिभागे ॥ पूर्वोशस्योपरीत्थंम
 हतिचयदिसंचायनंवृत्तमासीन्नोचेत्तस्योपरिष्टादथतुगृहजयोदास्योराह्वोर्ध्वं ॥ १६ ॥ अन्नेनोपात्तयोस्तुत्रिरजनिचरणाद्
 तदासादिकानांस्वाम्याशौचाहसेव्यासमदिनगमनादूर्ध्वमन्यत्तुसूक्तं ॥ जातेपत्येतुतस्मिन्नहनिनिशिचतमंगलार्थेषुयोग्याःस
 र्वाशौचंसदानोभवतियतिवनिब्रह्मचर्यस्थितानाम् ॥ १७ ॥ तत्तत्कार्येषुसन्निवृत्तपृथक्क्षितित्विक्स्वदेशभ्रंशापत्स्वप्य
 नेकश्रुतिपठनभिपक्कारुशित्पातुराणां ॥ १८ ॥ नाशौचाज्ञातयःस्युःपतितपतिसुतब्रह्मविद्घातिनीषुदोषात्याखंडिचौराश्रमरहितसुरापेयहीनोपगा
 त्सवेज्वेतदर्थं ॥ १९ ॥ नाशौचाज्ञातयःस्युःपतितपतिसुतब्रह्मविद्घातिनीषुदोषात्याखंडिचौराश्रमरहितसुरापेयहीनोपगा
 सु ॥ संदर्पात्सर्पविप्रक्षितिपपशुदिवाकीर्तिकार्यैर्हतेषुस्वेच्छापूर्वचशास्त्रज्वलनजलविषानाशकाद्यैर्मृतेषु ॥ १९ ॥ नाशौचंशा

करैर्लघुधियाकृपयाद्विजानांलक्ष्मीशितुश्चतदयंसमभूत्सुपूर्णः ॥ ७ ॥ तमांचकक्षिर्णयसागरेशःश्रीमांस्तुकारामचलुर्धराख्यः
(चौधरीत्युपनाम) ॥ वर्षत्रयात्सागधुनासभूयोऽप्यानंकसंवर्धचकर्तृहस्तात् ॥ ८ ॥ वर्णक्षोदकलाकलापकलनाच्छी
गरोविस्मसरोर्वर्तिलोकोत्तरः ॥ ९ ॥ जातौतत्तनुजाबुदारयशसौदीपात्प्रदीपाविवज्येष्ठःपैतृकसद्गुणैःकिलतुकारामोऽभवन्म
तरमात्मगुणैर्जनंमकुरुतामधिकंवशवर्तिनम् ॥ विनयतो नयतो नयतोऽधिकोऽन्यइतिसागरजाप्यवृणोच्चतौ ॥ ११ ॥ स्वस्वै
रिणीवचपलाकमलेतिलोकवादविमार्हुमिवयावचलासतीसा ॥ वृत्तामुदाचिरमरीरमदुत्सवेनलुब्धाप्रलोभकतदीयगुणै
गुणज्ञा ॥ १२ ॥ पूर्वगजेलावस्विदु १८१८ शाकेऽभूदस्यमुद्रणम् ॥ चंद्राक्षिगजभू १८२१ शाकेऽधुनाभूत्पुनरंकनम् ॥ १३ ॥

इदं पुस्तकं पणशीकरोपाह्वेन लक्ष्मणात्मजेन वासुदेवशर्मणा यथापति संशोधितं । तच्च
जावजी दादाजी इत्येतेषां “ निर्णयसागरा ” ख्यमुद्रणालयाधिपतिना

तुकाराम जावजी इत्यनेन मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

शके १८२१, सन १८९९.

सन १८६७ मितस्य २५ राजनियमेनाय पुनर्मुद्रणादयः सर्वेधिकारा अकथित्वा साधना रक्षिता. सति.

॥ अथ ब्रह्मवेदीयब्राह्मकर्मसमुच्चयः ॥

विषया ॥ ३७८ ॥